ספרי׳ – **אוצר החסידים** – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

שער
שלישי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת
„אוצר החסידים"
770 איסטערן פאַרקווי סניף אה"ק כפר חב"ד ברוקלין, נ. י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה
הי׳ תהא שנת נפלאות בכל
צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד׳

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיָּם שֶׁהֶחֱזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחֶמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליזהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל דִּבְרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרֶב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת־דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ, וְצֶאֱצָאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לִשְׁמָהּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַמְלַמֵּד תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרֲכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמוֹר לָהֶם:

יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה ׀ פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ: יִשָּׂא יְהוָה ׀ פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם:

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי אֲבָרֲכֵם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבֶךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ, וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ.

וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מְטַר אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ, וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ, וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ. הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נֹתֵן לָכֶם. וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתְנוּ עַל צִיצִת הַכָּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתָי, וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אֱמֶת.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרֵינִי מְקַבֵּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ

מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ.

אַךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לִשְׁמֶךָ. יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן לחבריל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי־תיבות "לה"ו") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קטו.

תפילה על אריכות הגלות שיעשה למען שמו שלא יתחלל:

א לֹא לָנוּ | יְהוָה לֹא־לָנוּ כִּי־לִשְׁמְךָ תֵּן כָּבוֹד עַל־חַסְדְּךָ עַל־אֲמִתֶּךָ: ב לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם אַיֵּה־נָא
אֱלֹהֵיהֶם: ג וֵאלֹהֵינוּ בַשָּׁמָיִם כֹּל אֲשֶׁר־חָפֵץ עָשָׂה: ד עֲצַבֵּיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם: ה פֶּה־לָהֶם
וְלֹא יְדַבֵּרוּ עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ: ו אָזְנַיִם לָהֶם וְלֹא יִשְׁמָעוּ אַף לָהֶם וְלֹא יְרִיחוּן: ז יְדֵיהֶם | וְלֹא יְמִישׁוּן
רַגְלֵיהֶם וְלֹא יֶהֱגּוּ לֹא־יֶהֱגּוּ בִּגְרוֹנָם: ח כְּמוֹהֶם יִהְיוּ עֹשֵׂיהֶם כֹּל אֲשֶׁר־בֹּטֵחַ בָּהֶם: ט יִשְׂרָאֵל בְּטַח
בַּיהוָה עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא: י בֵּית אַהֲרֹן בִּטְחוּ בַיהוָה עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא: יא יִרְאֵי יְהוָה בִּטְחוּ בַיהוָה
עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא: יב יְהוָה זְכָרָנוּ יְבָרֵךְ יְבָרֵךְ אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל יְבָרֵךְ אֶת־בֵּית אַהֲרֹן: יג יְבָרֵךְ יִרְאֵי יְהוָה
הַקְּטַנִּים עִם־הַגְּדֹלִים: יד יֹסֵף יְהוָה עֲלֵיכֶם עֲלֵיכֶם וְעַל־בְּנֵיכֶם: טו בְּרוּכִים אַתֶּם לַיהוָה עֹשֵׂה שָׁמַיִם
וָאָרֶץ: טז הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַיהוָה וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי־אָדָם: יז לֹא הַמֵּתִים יְהַלְלוּ־יָהּ וְלֹא כָּל־יֹרְדֵי דוּמָה:
יח וַאֲנַחְנוּ | נְבָרֵךְ יָהּ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קטז.

שבחים גדולים להקדוש־ברוך־הוא והיאך דוד אמר ברין הוא לאהוב אותו על כל הטובות שעשה לו כמה ניסים ואינו יודע מה גמול ישלם לו שאי אפשר להשיב לו על כל הגמול שעשה עמו:

א אָהַבְתִּי כִּי־יִשְׁמַע | יְהוָה אֶת־קוֹלִי תַּחֲנוּנָי: ב כִּי־הִטָּה אָזְנוֹ לִי וּבְיָמַי אֶקְרָא: ג אֲפָפוּנִי | חֶבְלֵי־מָוֶת
וּמְצָרֵי שְׁאוֹל מְצָאוּנִי צָרָה וְיָגוֹן אֶמְצָא: ד וּבְשֵׁם־יְהוָה אֶקְרָא אָנָּה יְהוָה מַלְּטָה נַפְשִׁי: ה חַנּוּן יְהוָה
וְצַדִּיק וֵאלֹהֵינוּ מְרַחֵם: ו שֹׁמֵר פְּתָאיִם יְהוָה דַּלֹּתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: ז שׁוּבִי נַפְשִׁי לְמְנוּחָיְכִי כִּי־יְהוָה גָּמַל
עָלָיְכִי: ח כִּי חִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת־עֵינִי מִן־דִּמְעָה אֶת־רַגְלִי מִדֶּחִי: ט אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת
הַחַיִּים: י הֶאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עָנִיתִי מְאֹד: יא אֲנִי אָמַרְתִּי בְחָפְזִי כָּל־הָאָדָם כֹּזֵב: יב מָה־אָשִׁיב לַיהוָה
כָּל־תַּגְמוּלוֹהִי עָלָי: יג כּוֹס־יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא וּבְשֵׁם יְהוָה אֶקְרָא: יד נְדָרַי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נֶגְדָה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ:
טו יָקָר בְּעֵינֵי יְהוָה הַמָּוְתָה לַחֲסִידָיו: טז אָנָּה יְהוָה כִּי־אֲנִי עַבְדֶּךָ בֶן־אֲמָתֶךָ פִּתַּחְתָּ לְמוֹסֵרָי:
יז לְךָ אֶזְבַּח זֶבַח תּוֹדָה וּבְשֵׁם יְהוָה אֶקְרָא: יח נְדָרַי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נֶגְדָה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ: יט בְּחַצְרוֹת |
בֵּית יְהוָה בְּתוֹכֵכִי יְרוּשָׁלָם הַלְלוּיָהּ:

קיז.

מזמור משני פסוקים רמז על ימות המשיח וישראל בתפארתם ולכן הללויה כולם כי אז כולם יקראו בשם ה':

א הַלְלוּ אֶת־יְהוָה כָּל־גּוֹיִם שַׁבְּחוּהוּ כָּל־הָאֻמִּים: ב כִּי גָבַר עָלֵינוּ | חַסְדּוֹ וֶאֱמֶת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום חמישי עמ' א

1 לֵיהּ וְזֶא דַּהֲוָה מַפֵּיק לְרִשְׁוּת הָרַבִּים – שהיה לו זיז שהיה יוצא
2 לרשות הרבים. וּ(הָוּוּ קָא מְעַכְּבֵי עֲלֵיהּ – והיו מוחים בְּנֵי רְשׁוּת
3 הָרַבִּים) באותו אדם, אָתָא – בא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי אַמִּי – לפני רבי אמי
4 לשאול האם הוא מחויב להסיר את הזיז, אָמַר לֵיהּ רבי אמי, זִיל
5 קוֹץ – לך וחתוך את הזיז. אָמַר לֵיהּ אותו אדם, וְהָא מַר נַמִּי אִית
6 לֵיהּ – הלא גם לך יש זיז היוצא למבוי ואינך חותכו. השיב לו רבי
7 אמי, דִּידִי לְמִבְנְאָה מַפֵּיק – הזיז שלי למבוי הוא יוצא וּבְנֵי מִבְנְאָה
8 מַחְלִין נַבָּאֵי – ובני המבוי מוחלים לי עליו, אבל דִּידָךְ – הזיז שלך,
9 לִרְשׁוּת הָרַבִּים מַפֵּיק – הוא יוצא, וּמַאן מָחֵיל נַבָּךְ – ומי מוחל לך
10 עליו, כלומר, אין כל בני רשות הרבים מצויים אצלך כדי למחול.
11 הגמרא מביאה מעשה נוסף בענין זה: רַבִּי יַנַּאי חֲוָה לֵיהּ – היה לו
12 אִילָן הַנּוֹטֶה לִרְשׁוּת הָרַבִּים, חֲוָה הַהוּא גַּבְרָא – והיה אדם דַּהֲוָה לֵיהּ
13 נַמֵּי – שגם לו היה אִילָן הַנּוֹטֶה לִרְשׁוּת הָרַבִּים. אָתוּ – באו בְּנֵי רְשׁוּת
14 הָרַבִּים וְהָווּ קָא מְעַכְּבֵי עִילָּוֵיהּ – ומחו בו, אָתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי יַנַּאי –
15 בא לפני רבי ינאי לשאול האם הוא מחויב לקצוץ את ענפי האילן,
16 אָמַר לֵיהּ רבי ינאי,

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין ..... ב

ב) מזמורי תהלים קטו, קטז, קיז ..... ג

ג) מאמר ד"ה החודש הזה לכם ראש חודשים וגו'
שבת פ' ויקהל-פקודי, פ' החודש, מבה"ח ניסן, ה'תשכ"ו ..... ה

ד) שיחת שבת פרשת ויקהל-פקודי,
פרשת החודש, מבה"ח ניסן, ה'תשכ"ו ..... יד

ה) שיחות שבת פרשת ויקהל-פקודי,
מבה"ח ניסן ה'תנש"א ..... כב

ו) לקוטי שיחות פרשת ויקהל כרך טז ..... ל

ז) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל
ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל ..... לה

ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת ויקהל-פקודי ..... לו

ט) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת ויקהל-פקודי ..... לז

י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת ויקהל-פקודי ..... עו

יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת ויקהל-פקודי ..... עז

יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת ויקהל-פקודי ..... פח

יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם ..... צב

שיעורי רמב"ם

יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת ויקהל-פקודי ..... צה

טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת ויקהל-פקודי ..... קס

טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת ויקהל-פקודי ..... קפה

יז) נביאים וכתובים
ישעיה פרק לט-מ, איוב פרק כ ..... קצא

יח) משניות – מסכת שבת
ביאור קהתי ..... קצג

יט) עין יעקב מסכת ראש השנה ..... ר

כ) מסכת בבא בתרא עם ביאורים
מדף נו עד דף סב ..... רב

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו"ר הזקן ..... רלב

כב) שולחן ערוך הלכות פסח
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן ..... רלב

כג) תורה אור
אדמו"ר הזקן ..... רלה

כד) שערי תשובה
אדמו"ר האמצעי ..... רמ

כה) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" ..... רמא

כו) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש ..... רמא

כז) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהרש"ב ..... רמב

כח) ספר המאמרים קונטרסים חלק א
אדמו"ר מוהריי"צ ..... רמג

כט) ספר השיחות ה'ש"ת-תש"א בלה"ק
אדמו"ר מוהריי"צ ..... רמג

ל) אגרות קודש
אדמו"ר מוהריי"צ ..... רמד

לא) חומש לקריאה בציבור ..... רמה

לב) קריאת התורה למנחת שבת קודש ..... רס

לג) לוח זמנים לשבת פרשת ויקהל-פקודי ..... רסב

לד) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש ..... רסג

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

בס״ד. שבת פרשת ויקהל־פקודי, פרשת החודש, מברכים החודש ניסן, ה׳תשכ״ו

(הנחה בלתי מוגה)

הַחֹדֶשׁ[1] הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים וְגוֹ׳[2], וּמֵבִיא כ״ק אַדְמוּ״ר הַ׳צֶּמַח צֶדֶק׳ בְּמַאֲמָרוֹ ׳דִּבּוּר הַמַּתְחִיל׳ זֶה מִשְׁנַת תרכ״ו[3] שֶׁאָמְרוּ קֹדֶם הִסְתַּלְקוּתוֹ[4] (וְהֶרֵי הַשָּׁנָה הִיא שְׁנַת הַמֵּאָה לַהִסְתַּלְקוּת־הִלּוּלָא שֶׁלּוֹ) מַה שֶּׁכָּתוּב בַּמִּדְרָשׁ[5] ״הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם״, הַדָּא הוּא דִּכְתִיב[6] ״אַשְׁרֵי הָעָם בָּאֳהָר לְנַאֲלָה לוֹ״, מְשֻׁבָּאֳהָר הַקָּבָ״ה בְּעוֹלָמוֹ קָבַע בּוֹ רָאשֵׁי חֳדָשִׁים וְשָׁנִים, וּכְשֶׁבָּאֳהָר בְּיַעֲקֹב וּבָנָיו קָבַע בּוֹ רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁל גְּאוּלָה, שֶׁבּוֹ נִגְאֲלוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, וּבוֹ עֲתִידִין לְהִגָּאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר[7] ״כִּימֵי צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אַרְאֶנּוּ נִפְלָאוֹת״.

ב) **וּמַמְשִׁיךְ** בַּמַּאֲמָר[8] שֶׁיֵּשׁ לְהַקְדִּים הַקְצוּר מֵהַדְּרוּשׁ בְּ׳תּוֹרָה אוֹר׳[9] עַל הַפָּסוּק[10] ״לָכֵן אֱמוֹר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָ׳ וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם״, שֶׁמְּבִיא שָׁם מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל[11] מַזְכִּירִין יְצִיאַת מִצְרַיִם בַּלֵּילוֹת, דְּהַיְנוּ גַּם בַּלֵּילוֹת, וְצָרִיךְ לְהָבִין מַה נִּשְׁתַּנָּה גַּם יְצִיאַת מִצְרַיִם מִכָּל הַנִּסִּים שֶׁלֹּא הֶזְהִירָנוּ עֲלֵיהֶם לְהַזְכִּירָם כָּל כָּךְ. וּמַתְחִיל לְבָאֵר הָעִנְיָן דִּיצִיאַת מִצְרַיִם, שֶׁעַל־זֶה אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זַ״ל[12] ״בְּכָל דּוֹר וָדוֹר חַיָּב אָדָם לִרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ״, בְּכָל יוֹם בַּבֹּקֶר וּבָעֶרֶב, כְּאִילּוּ הוּא עַצְמוֹ יָצָא מִמִּצְרַיִם, וְעַל כֵּן אוֹמֵר אַדְמוּ״ר הַ׳צֶּמַח צֶדֶק׳ בְּמַאֲמָר הַנִּזְכָּר שֶׁיֵּשׁ גַּם הָעִנְיָן דִּיצִיאַת מִצְרַיִם בְּרוּחָנִיּוּת לְמַעְלָה בְּעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים, וּכְמוֹ כֵן לְמַטָּה בַּנֶּפֶשׁ בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם, כפי שהולך ומבאר.

וְהָעִנְיָן בָּזֶה, ביאור המשמעות של יציאת מצרים למעלה ברוחניות ובעבודת ה׳ בנפש האדם דְּהִנֵּה כְּתִיב[13] ״מַה יָּפִית וּמַה נָּעַמְתְּ אַהֲבָה בְּתַעֲנוּגִים״, שֶׁמִּזֶּה מאהבת ה׳ בדרגה של ״אהבה רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל[11] במשנה מַזְכִּירִין יְצִיאַת מִצְרַיִם בַּלֵּילוֹת, דְּהַיְנוּ גַּם בַּלֵּילוֹת, וְצָרִיךְ לְהָבִין מַה נִּשְׁתַּנָּה במה שונה ומיוחד נֵס יְצִיאַת מִצְרַיִם מִכָּל שאר הַנִּסִּים שֶׁלֹּא הֶזְהִירָנוּ עֲלֵיהֶם לְהַזְכִּירָם כָּל כָּךְ, ואילו על יציאת מצרים יש ציווי מיוחד להזכיר אותה והמצווה היא גם בלילה.?

וּמַתְחִיל לְבָאֵר הָעִנְיָן דִּיצִיאַת מִצְרַיִם, שֶׁעַל־זֶה אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זַ״ל[12] ״בְּכָל דּוֹר וָדוֹר חַיָּב אָדָם לִרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ״, בְּכָל יוֹם בַּבֹּקֶר וּבָעֶרֶב, כְּאִילּוּ הוּא עֵת יְצִיאַת מִצְרַיִם, שֶׁיֵּשׁ גַּם הָעִנְיָן דִּיצִיאַת מִצְרַיִם בְּרוּחָנִיּוּת לְמַעְלָה בָּעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים, וּכְמוֹ כֵן לְמַטָּה בַּנֶּפֶשׁ בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם. וְהָעִנְיָן בָּזֶה, דְּהִנֵּה כְּתִיב[13] ״מַה יָּפִית וּמַה נָּעַמְתְּ אַהֲבָה בְּתַעֲנוּגִים״, שֶׁמִּזֶּה

---

1) מאמר זה הוא חלק ממאמר ד״ה החודש הזה לכם תרכ״ו (כ״ה ב״פתח דבר״ לקונטרס ״מאמר החודש הזה לכם - תרכ״ו״). וראה גם השיחה בקשר להמאמר (תורת מנחם - התוועדויות חמ״ו ס״ע 234 ואילך). 2) בא יב, ב. 3) נדפס באוה״ת שמות ע׳ רסד ואילך, ובקונטרס בפ״ע (ב׳ ניסן תשכ״ו) - בתוספת איזה הערות ומ״מ מכ״ק אדמו״ר שליט״א שנדפסו בהתחלת הקונטרס. 4) כן נרשם בא׳ הביכלאך שבו נמצא מאמר זה (בוך ״87־שניידערמאן״). 5) שמו״ר פט״ו, יא. 6) תהלים לג, יב. 7) מיכה ז, טו. 8) בהבא לקמן - ראה גם ד״ה החודש באוה״ת בא ח״ח ע׳ ב׳תתקב ואילך. ד״ה הנ״ל תשי״ז (סה״מ תשי״ז ע׳ קעד ואילך). פלח הרמון ע״ס שמות ע׳ סו ואילך. 9) וארא נז, ב. 10) וארא ו, ו. 11) משנה ברכות יב, ב. 12) משנה פסחים קטז, ב. תניא רפמ״ז. 13) שה״ש ז, ז. וראה גם ד״ה החודש עזר״ת (סה״מ עזר״ת ע׳ קלה ואילך). ד״ה הנ״ל תשי״ד. תשי״ט (סה״מ תשי״ד ע׳ קכב ואילך. תשי״ט ע׳ קנו ואילך).

ביאור בדרך אפשר

בתענוגים״ **נַעֲשָׂה לְמַטָּה בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם עִנְיַן הַשִּׂמְחָה בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת, שִׂמְחָה שֶׁל מִצְוָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[14] **״עָבַדְתָּ אֶת הַוָי׳ אֱלֹקֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוּב לֵבָב מֵרֹב כֹּל״** (לשון הפסוק הוא ״תחת אשר לא עבדת את ה׳ אלוקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל ועבדת את אויביך״, ובתניא (פרק כ״ו) נאמר: ״ונודע לכל פירוש האר״י ז״ל על פסוק זה״. ומבואר על כך ב׳לקוטי תורה׳ (פרשת תזריע): ״דלכאורה משמע אף־על־פי שעובד אלוקים רק שאין העבודה בשמחה וטוב לבב אזי יומשך העונש ועבדת את אויביך. וזה אינו מובן, כי מפני מה יהי׳ העונש המר הזה מחמת חיסרון השמחה לבד? אך העניין כמו שכתוב כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא ומחמת זה נמשך העונש, ואף־על־פי כן, אילו הי׳ עובד את ה׳ בשמחה של מצוה, הי׳ גדול כוח שמחה זו שמעורר השמחה למעלה כביכול והיא מבטלת הדינים... מה־שאין־כן תחת אשר לא עבדת בשמחה...״. ופעמים רבות הפסוק מובא בחלקו, כמו כאן - ״עבדת את ה׳ אלוקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל״, להדגשת המעלה והחשיבות הגדולה שבשמחה של מצוה) **שִׂמְחָה** השמחה של מצוה נובעת **מִצַּד גֹּדֶל מַעֲלַת גִּלּוּי אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא לְמַטָּה שֶׁנַּעֲשָׂה עַל־יְדֵי קִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁהוּא נַעֲלֶה יוֹתֵר מֵרֹב כֹּל, שֶׁהֵם** ״רוב כל״ הם **תַּעֲנוּגֵי עוֹלָם הַבָּא, דְּהַיְנוּ כָּל הַתַּעֲנוּגִים הָרוּחָנִיִּים דְּגַן־עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן וְגַן־עֵדֶן הָעֶלְיוֹן, וְכַמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר**[15] **שֶׁבְּרוֹב כֹּל׳ נִכְלָלִים כָּל הַגִּלּוּיִים שֶׁיִּהְיוּ בְּמֶשֶׁךְ נ׳ אֲלָפִים יוֹבְלוֹת** שעתידים להיות **בְּמֶשֶׁךְ נ׳ אֲלָפִים יוֹבְלוֹת** מבואר בספרי קבלה כי כללות משך הזמן הוא חמישים אלף פעמים חמישים שנה, יובל, ומובא שהכוונה היא גם לכך שזהו המספר הכללי של העליות מדרגה לדרגא, בכל שנת שמיטה יש התעלות של העולמות (השמיטה נקראת ״שבת לה׳ ובשבת יש עלי׳ של העולמות) והרי כל יובל הוא שבע שמיטות (בהזדמנות מסוימת אמר על כך הרבי (לפי רשימה לא מוגהת): בעניין נ׳ אלפים יובלות, כתוב שהעולם הזה הוא שמיטה שנייה ואחר כך יש שבע שמיטות ואחר כך בא היובל, ובנוגע לשמיטה הראשונה מובא בחסידות שמקובלים הראשונים (ספר

ביאור בדרך אפשר

התמונה) סברו שזהו שבעת אלפים שנים (״שמיטה״) בגשמיות, אבל האריז״ל אומר שזהו ברוחניות, עולם התוהו, מדת החסד, ובהמשך לשמיטה הראשונה באות ז׳ שמיטות, ומובן שהכוונה לז׳ מידות, ושבע פעמים שבע זהו יובל אחד, ומזה נעשים נ׳ אלפים יובלות, ועל שמיטה הג׳ כתוב שיהי׳ ריבוי הטוב, כי זהו כנגד ספירה הג׳ מידת התפארת, אבל חוץ ממילים ספורות אלו לא מצאתי הסבר. והרבי הוסיף: עניין נ׳ אלפים יובלות נרמז באור החיים פרשת בהר, וגם בשערי גן־עדן מר׳ יעקב קאפיל שהי׳ בזמן הבעל־שם־טוב, והצמח־צדק מביא אותו כמה פעמים).

1 נַעֲשָׂה לְמַטָּה בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם עִנְיַן הַשִּׂמְחָה בְּקִיּוּם
2 הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת, שִׂמְחָה שֶׁל מִצְוָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[14]
3 ״עָבַדְתָּ אֶת הַוָי׳ אֱלֹקֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוּב לֵבָב
4 מֵרֹב כֹּל״, שֶׁזֶּהוּ מִצַּד גֹּדֶל מַעֲלַת גִּלּוּי אוֹר
5 אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא לְמַטָּה שֶׁנַּעֲשָׂה עַל־יְדֵי קִיּוּם
6 הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁהוּא נַעֲלֶה יוֹתֵר מֵרֹב כֹּל, שֶׁהֵם
7 תַּעֲנוּגֵי עוֹלָם הַבָּא, דְּהַיְנוּ כָּל הַתַּעֲנוּגִים
8 הָרוּחָנִיִּים דְּגַן־עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן וְגַן־עֵדֶן הָעֶלְיוֹן,
9 וְכַמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר[15] שֶׁבְּ׳רוֹב כֹּל׳ נִכְלָלִים כָּל
10 הַגִּלּוּיִים שֶׁיִּהְיוּ בְּמֶשֶׁךְ נ׳ אֲלָפִים יוֹבְלוֹת. וְעִנְיָן
11 זֶה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי הַהִתְבּוֹנְנוּת בְּמַה שֶּׁכָּתוּב[16] ״כִּי
12 נְשָׁגֵב שְׁמוֹ לְבַדּוֹ, הוֹדוֹ עַל אֶרֶץ וְשָׁמָיִם״, הַיְינוּ,
13 שֶׁכָּל מַה שֶּׁנִּמְשָׁךְ וּמֵאִיר עַל אֶרֶץ וְשָׁמַיִם - אֶרֶץ
14 זֶה גַּן־עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן, וְשָׁמַיִם זֶה גַּן־עֵדֶן הָעֶלְיוֹן
15 - אֵינוֹ אֶלָּא הוֹדוֹ וְזִיוּוֹ שֶׁל שְׁמוֹ, הַיְינוּ, הֶאָרָה
16 בִּלְבַד מִבְּחִינַת שְׁמוֹ, שֶׁהִיא מִדַּת מַלְכוּתוֹ,
17 שֶׁנִּקְרָא שְׁמוֹ מֶלֶךְ עֲלֵיהֶם, כִּי גַּם שְׁמוֹ נִשְׂגָּב
18 לְבַדּוֹ, וְרַק הוֹדוֹ וְזִיוּוֹ שֶׁל שְׁמוֹ הוּא הַנִּמְשָׁךְ
19 וּמֵאִיר עַל אֶרֶץ וְשָׁמַיִם, גַּן־עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן וְגַן־עֵדֶן
20 הָעֶלְיוֹן. וּמוֹסִיף הַ׳צֶּמַח צֶדֶק׳, שֶׁאֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ
21 עִנְיָן זֶה (שֶׁגַּם שְׁמוֹ נִשְׂגָּב לְבַדּוֹ, וְרַק הוֹדוֹ וְזִיוּוֹ
22 שֶׁל שְׁמוֹ מֵאִיר עַל אֶרֶץ וְשָׁמַיִם) עַל־פִּי מַה
23 שֶׁכָּתוּב בַּבְּאוּר לְדִרּוּשׁ זֶה[17] שֶׁיֵּשׁ בַּמַּלְכוּת ב׳
24 בְּחִינוֹת, בְּחִינַת חִיצוֹנִיּוּת וּבְחִינַת פְּנִימִיּוּת, כְּמוֹ
25 שֶׁכָּתוּב בַּ׳זֹהַר הָרָקִיעַ׳ מֵהָאֲרִיזַ״ל רֵישׁ פָּרָשַׁת

וְעִנְיָן זֶה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי הַהִתְבּוֹנְנוּת בְּמַה שֶּׁכָּתוּב[16] **״כִּי נְשָׁגֵב שְׁמוֹ לְבַדּוֹ, הוֹדוֹ עַל אֶרֶץ וְשָׁמָיִם״, הַיְינוּ, שֶׁכָּל** ענייני האור האלוקי **מַה שֶּׁנִּמְשָׁךְ** מלמעלה למטה **וּמֵאִיר עַל אֶרֶץ וְשָׁמַיִם - אֶרֶץ זֶה גַּן־עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן, וְשָׁמַיִם זֶה גַּן־עֵדֶן הָעֶלְיוֹן - אֵינוֹ אֶלָּא הוֹדוֹ וְזִיוּוֹ שֶׁל שְׁמוֹ, הַיְינוּ,** לא השם עצמו אלא **הֶאָרָה** מועטת **בִּלְבַד מִבְּחִינַת שְׁמוֹ, שֶׁהִיא מִדַּת מַלְכוּתוֹ** של הקדוש־ברוך־הוא, האחרונה והתחתונה מעשר הספירות שעל־ידי הירידה של האור האלוקי לבחינת מלכות יש התהוות של העולמות, **שֶׁנִּקְרָא שְׁמוֹ מֶלֶךְ עֲלֵיהֶם,** הרי שיש קשר מיוחד בין השם לעניין המלכות (״שמו מלך״) וטעם הדבר שכל מה שנמשך למטה הוא רק הארה מועטת מבחינת שם ואפילו לא השם עצמו הוא **כִּי גַּם שְׁמוֹ נִשְׂגָּב לְבַדּוֹ,** והוא נעלה ומרומם מלהיות נמשך ומתגלה למטה, **וְרַק הוֹדוֹ וְזִיוּוֹ** שהם הארה מועטת **שֶׁל שְׁמוֹ הוּא הַנִּמְשָׁךְ** מלמעלה למטה **וּמֵאִיר עַל אֶרֶץ וְשָׁמַיִם, גַּן־עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן** בחינת ״ארץ״ **וְגַן־עֵדֶן הָעֶלְיוֹן** בחינת ״שמים״.

וּמוֹסִיף הַ׳צֶּמַח צֶדֶק׳, שֶׁאֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ עִנְיָן זֶה (שֶׁגַּם שְׁמוֹ נִשְׂגָּב לְבַדּוֹ, והוא נעלה ומרומם ולא נמשך ומתגלה בארץ **וְרַק הוֹדוֹ וְזִיוּוֹ שֶׁל שְׁמוֹ** הארה מועטת משמו **מֵאִיר עַל אֶרֶץ וְשָׁמָיִם) עַל־פִּי מַה שֶּׁכָּתוּב בַּבְּאוּר לְדִרּוּשׁ** מאמר **זֶה**[17] **שֶׁיֵּשׁ בַּמַּלְכוּת** עצמה שהיא בחינת שם כאמור **ב׳ בְּחִינוֹת, בְּחִינַת חִיצוֹנִיּוּת וּבְחִינַת פְּנִימִיּוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּ׳זֹהַר הָרָקִיעַ׳ מֵהָאֲרִיזַ״ל**

14) תבוא כח, מז. 15) ראה תו״א תצוה פא, ג. 16) תהלים קמח, יג. 17) תו״א שם נח, ד.

ביאור בדרך אפשר

רֵישׁ פָּרָשַׁת בְּרֵאשִׁית, בְּפֵרוּשׁ מַה שֶּׁכָּתוּב[18] בשיר השירים שהקדוש־ברוך־הוא אומר על כנסת ישראל ״כְּשׁוֹשַׁנָּה בֵּין הַחוֹחִים כמו פרח נאה שנמצא בין קוצים ומעלתו ניכרת ובולטת כֵּן רַעְיָתִי גוֹ׳״, ומבואר בכתבי האריז״ל שעל־פי הסוד הכוונה לכך שֶׁבְּחִינַת חִיצוֹנִיּוּת הַמַּלְכוּת שֶׁיְּסוֹדָהּ לִבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה לְהַחֲיוֹתָן, כמבואר בתורת החסידות שבכל דרגה יש פנימיות וחיצוניות. והפנימיות היא עניינה ותוכנה ומהותה של הבחינה עצמה ומה שיורד ממנה לדרגה הבאה אחריה ב׳סדר השתלשלות׳ של האור האלוקי מלמעלה למטה מדרגה לדרגה הוא רק החיצוניות שלה, וכך גם במלכות שבעולם האצילות שיורדת ומשפיעה חיות לעולמות בריאה־יצירה־עשייה שלמטה מעולם האצילות, רק חיצוניות המלכות היא הנמשכת ולא הפנימיות, זֶהוּ עִנְיַן שׁוֹשַׁנָּה חיצוניות המלכות דאצילות כאשר היא נמשכת ויורדת בֵּין הַחוֹחִים, עולמות בריאה־יצירה־עשייה שהם כ״חוחים״ לגבי עולם האצילות. וּבְחִינַת פְּנִימִיּוּת הַמַּלְכוּת שֶׁאֵינָהּ יוֹרֶדֶת כְּלָל, הִוא בְּחִינַת רַעְיָתִי. וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁנִּשְׁגָּב שְׁמוֹ לְבַדּוֹ זֶהוּ פְּנִימִיּוּת הַמַּלְכוּת, אותה בחינה בשם עצמו שאיננה יורדת ונמשכת מעולם האצילות לעולמות שלמטה מהאצילות וְהוֹדוֹ וְזִיוּוֹ שֶׁל שְׁמוֹ שֶׁנִּמְשָׁךְ עַל אֶרֶץ וְשָׁמַיִם, ומאיר בבחינות השונות בגן־עדן, כאמור, הַיְינוּ חִיצוֹנִיּוּת הַמַּלְכוּת שיורדת ומאירה בעולמות בריאה־יצירה־עשייה.

וְזֶהוּ שֶׁקִּיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת הוּא נַעֲלֶה יוֹתֵר מֵ׳רוֹב כְּלֵ׳ שֶׁהֵם הַתַּעֲנוּגִים דְּגַן־עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן וְגַן־עֵדֶן הָעֶלְיוֹן, כאמור, בתורת החסידות מפרשים את הפסוק ״עבדת את ה׳ אלוקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל״ במובן זה שעבודת ה׳ על־ידי קיום התורה והמצוות בעולם הזה נעלית יותר מאשר

ביאור בדרך אפשר

1 בְּרֵאשִׁית, בְּפֵרוּשׁ מַה שֶּׁכָּתוּב[18] ״כְּשׁוֹשַׁנָּה בֵּין
2 הַחוֹחִים כֵּן רַעְיָתִי גוֹ׳״, שֶׁבְּחִינַת חִיצוֹנִיּוּת
3 הַמַּלְכוּת שֶׁיְּסוֹדָהּ לִבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה
4 לְהַחֲיוֹתָן, זֶהוּ עִנְיַן שׁוֹשַׁנָּה בֵּין הַחוֹחִים. וּבְחִינַת
5 פְּנִימִיּוּת הַמַּלְכוּת שֶׁאֵינָהּ יוֹרֶדֶת כְּלָל, הִוא
6 בְּחִינַת רַעְיָתִי. וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁ״נִּשְׁגָּב
7 שְׁמוֹ לְבַדּוֹ״ זֶהוּ פְּנִימִיּוּת הַמַּלְכוּת, וְ״הוֹדוֹ
8 וְזִיוּוֹ״ שֶׁל שְׁמוֹ שֶׁנִּמְשָׁךְ עַל אֶרֶץ וְשָׁמַיִם, הַיְינוּ
9 חִיצוֹנִיּוּת הַמַּלְכוּת. וְזֶהוּ שֶׁקִּיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת
10 הוּא נַעֲלֶה יוֹתֵר מֵ׳רוֹב כְּלֵ׳ שֶׁהֵם הַתַּעֲנוּגִים
11 דְּגַן־עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן וְגַן־עֵדֶן הָעֶלְיוֹן, לְפִי שֶׁאֵינָם
12 אֶלָּא מִבְּחִינַת הוֹדוֹ וְזִיוּוֹ שֶׁל שְׁמוֹ בִּלְבַד, מַה־
13 שֶּׁאֵין־כֵּן קִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת שֶׁעַל־זֶה נֶאֱמַר
14 ״אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו״, בְּמִצְוֹתָיו מַמָּשׁ, שֶׁבָּהֶם
15 מְלֻבָּשׁ אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בְּעַצְמוֹ וּבְכִבּוּדוֹ
16 מַמָּשׁ. וְעַל־יְדֵי הִתְבּוֹנְנוּת זוֹ, יִשְׂמַח וְיָגֵל בְּאוֹר
17 אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא הַמִּתְפַּשֵּׁט וּמִתְלַבֵּשׁ בְּעֵסֶק
18 הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מֵהָאוֹר וְהַגִּלּוּי
19 שֶׁמֵּאִיר עַל אֶרֶץ וְשָׁמַיִם, בְּגַן־עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן
20 וְגַן־עֵדֶן הָעֶלְיוֹן. וְזֶהוּ כְּלָלוּת הָעִנְיָן דְּיִצִיאַת
21 מִצְרַיִם שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר וְכָל יוֹם וָיוֹם, שֶׁעַל־יְדֵי
22 קִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁבָּהֶם מְלֻבָּשׁ אוֹר אֵין־סוֹף
23 בָּרוּךְ־הוּא בְּעַצְמוֹ וּבְכִבּוּדוֹ מַמָּשׁ, נַעֲשֵׂית
24 הַיְצִיאָה מִכָּל הַמֵּיצָרִים וּגְבוּלִים דְּסֵדֶר
25 הִשְׁתַּלְשְׁלוּת.
26 ג) **וּבָזֶה** יוּבַן[19] מַה שֶּׁכָּתוּב בְּתְחִלַּת עֲשֶׂרֶת
27 הַדִּבְּרוֹת שֶׁבְּמַתַּן תּוֹרָה, ״אָנֹכִי הַוָי׳
28 אֱלֹקֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם״[20], וידועה
29 הַשְׁאֵלָה[21] לָמָּה נֶאֱמַר אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ
40 כאמור, בתורת החסידות מפרשים את
41 הפסוק ״עבדת את ה׳ אלוקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל״ במובן זה
42 שעבודת ה׳ על־ידי קיום התורה והמצוות בעולם הזה נעלית יותר מאשר

ביאור בדרך אפשר

43 העונג של הנשמות מגילוי אלוקות בגן עדן, בדרגות השונות שלו, הנקראת
44 ״רוב כל״, ומעתה מובן הטעם לכך לְפִי שֶׁאֵינָם התענוגים הרוחניים בגן
45 ־עדן אֶלָּא מִבְּחִינַת הוֹדוֹ וְזִיוּוֹ והארה מועטת שֶׁל שְׁמוֹ בחינת
46 חיצוניות המלכות בִּלְבַד, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן קִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת
47 שֶׁעַל־זֶה נֶאֱמַר ״אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
48 בְּמִצְוֹתָיו״, בְּמִצְוֹתָיו מַמָּשׁ,
49 ציווי של הקדוש־ברוך־הוא בעצמו,
50 ולא רק זיו והארה, שֶׁבָּהֶם במצוות
51 ה׳ מְלֻבָּשׁ אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־
52 הוּא בְּעַצְמוֹ וּבִכְבוֹדוֹ מַמָּשׁ.
53 וְעַל־יְדֵי הִתְבּוֹנְנוּת זוֹ, יִשְׂמַח
54 וְיָגֵל האדם המקיים את המצוות
55 בְּאוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא
56 הַמִּתְפַּשֵּׁט מלמעלה, מהקדוש־
57 ברוך־הוא בעצמו וּמִתְלַבֵּשׁ בְּעֵסֶק
58 הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁהוּא האור
59 המלובש בתורה ומצוות לְמַעְלָה
60 מֵהָאוֹר וְהַגִּלּוּי שֶׁמֵּאִיר עַל
61 אֶרֶץ וְשָׁמַיִם, היינו האור האלוקי
62 המאיר בְּגַן־עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן הנקרא
63 ״ארץ״ וְגַן־עֵדֶן הָעֶלְיוֹן הנקרא
64 ״שמים״.
65 וְזֶהוּ כְּלָלוּת הָעִנְיָן דִּיצִיאַת
66 מִצְרַיִם הרוחנית בעבודת ה׳ בנפש
67 האדם שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר וְכָל יוֹם
68 וָיוֹם, היינו שֶׁעַל־יְדֵי קִיּוּם
69 הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁבָּהֶם מְלֻבָּשׁ
70 אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא
71 בְּעַצְמוֹ וּבִכְבוֹדוֹ מַמָּשׁ, ולא רק
72 זיו והארה מועטת ממנו נַעֲשֵׂית
73 הַיְצִיאָה מִכָּל הַמֵּיצָרִים
74 וּגְבוּלִים דְּסֵדֶר הִשְׁתַּלְשְׁלוּת
75 שבו האור האלוקי בא במדידה
76 והגבלה ויורד מדרגה לדרגה, ואילו
77 בתורה ומצוות מלובש אור אלוקי אין־
78 סופי בלתי מוגבל מהקדוש־ברוך־הוא
79 בכבודו ובעצמו.
80 ג) וּבָזֶה יוּבַן[19] מַה שֶּׁכָּתוּב
81 בְּתְחִלַּת עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת
82 שֶׁבְּמַתַּן תּוֹרָה, ״אָנֹכִי הַוָי׳
83 אֱלֹקֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם״[20], וידועה
84 הַשְׁאֵלָה[21] בפסוק זה לָמָּה נֶאֱמַר אנכי ה׳ אלוקיך ״אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ

18) שה״ש ב, ב. 19) ראה גם ד״ה החודש עטר״ת; ה׳ש״ת (סה״מ עטר״ת ע׳ שכג ואילך; ה׳ש״ת ע׳ 20 ואילך). ועוד.
20) יתרו כ, ב. ואתחנן ה, ו. 21) ראה ראב״ע יתרו כ, א. מאמרי אדמו״ר האמצעי ויקרא ח״א ע׳ תא. וש״נ.

ביאור בדרך אפשר

מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם״, וְלֹא נֶאֱמַר אֲשֶׁר בָּרָאתִי שָׁמַיִם וָאָרֶץ, שֶׁזֶּהוּ
בריאת השמים והארץ ״יש״ מ״אין״, דבר מלא־דבר היא פֶּלֶא וחידוש
גָּדוֹל יוֹתֵר מִיצִיאַת מִצְרַיִם ואם כן הוא מלמד יותר על גדולת ה׳.
וְאַף שֶׁהָעִנְיָן דִּבְרִיאַת שָׁמַיִם וָאָרֶץ נִזְכָּר בְּהֶמְשֵׁךְ עֲשֶׂרֶת
הַדִּבְּרוֹת, שֶׁזֶּהוּ מַה שֶּׁכָּתוּב
בְּמִצְוַת שַׁבָּת, ״כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים
עָשָׂה ה׳ אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת
הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת
וַיִּנָּפַשׁ״[22], ודברי הכתוב שה׳ ברא את
העולם בששה ימים מזכירים את
העובדה שה׳ הוא בורא השמים והארץ
מִכָּל־מָקוֹם, גַּבֵּי אָנֹכִי הֲוָיָ׳
אֱלֹקֶיךָ שבזה היא הפתיחה
וההתחלה של עשרת הדברות נִזְכָּר
רַק אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם, וְלֹא נִזְכָּר בְּרִיאַת
שָׁמַיִם וָאָרֶץ הטעם לכך, והרי בריאת שמים וארץ
היא פלא וחידוש גדול יותר מאשר
יציאת מצרים.?
אַף הָעִנְיָן הוּא, שֶׁבְּרִיאַת
שָׁמַיִם וָאָרֶץ נִמְשֶׁכֶת מִבְּחִינַת
דִּבּוּר הָעֶלְיוֹן, כְּמַאֲמַר
רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל[23] ״בַּעֲשָׂרָה
מַאֲמָרוֹת אמירה ודיבור נִבְרָא
הָעוֹלָם״, שֶׁהִיא בְּחִינָה
אַחֲרוֹנָה, בעשר הספירות
שבאמצעותן הקדוש־ברוך־הוא פועל
ומתגלה בְּחִינַת הַמַּלְכוּת שעניינה
לגלות ולהשפיע את האור האלוקי
למטה, כשם שבאדם הדיבור הוא
האמצעי שמבטא ומגלה החוצה את
תוכן השכל והרגש של האדם (וכפי
שנרמז גם בכתוב ״באשר דבר מלך
שלטון״, וכשם שהמלך שולט
באמצעות הוראות ופקודות שהוא
מבטא בדיבור, כך עניין הדיבור של
הקדוש־ברוך־הוא, כביכול, הוא ספירת
המלכות). וְיֵתֵרָה מִזֶּה, לא זו
בלבד שבריאת שמים וארץ נמשכת
מבחינת דיבור העליון, בחינת מלכות,
שהיא הבחינה התחתונה ביותר בעשר
הספירות אלא כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל שֶׁהַהַמְשָׁכָה בָּעוֹלָמוֹת
בְּאֹפֶן שֶׁתִּשְׁרֵי הוּא הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן, וּכְשֶׁבָּחַר בְּיַעֲקֹב וּבָנָיו

ביאור בדרך אפשר

מִבְּחִינַת הַמַּלְכוּת עצמה הִיא (לֹא מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוּת הַמַּלְכוּת,
אֶלָּא) מִבְּחִינַת חִיצוֹנִיּוּת הַמַּלְכוּת בִּלְבַד. אֲבָל הָעִנְיָן
דִּיצִיאַת מִצְרַיִם הוּא עַל־יְדֵי בְּחִינַת אָנֹכִי, ככתוב בתחילת הפסוק
״אנכי ה׳ אלוקיך״ שֶׁהוּא בחינת ״אנכי״ כְּבְיָכוֹל מַהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ
של הקדוש־ברוך־הוא בעצמו, שנעלה
מאד מבחינת המלכות וְהָיְנוּ, לְפִי
שֶׁיְּצִיאַת מִצְרַיִם הִיא הַיְצִיאָה
מֵהַמֵּיצָרִים וּגְבוּלִים שֶׁל סֵדֶר
הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת בשונה מבחינת
המלכות שהיא בתוך הגדרים
והגבולות, ״מצרים״ של סדר
השתלשלות.
וְזֶהוּ גַּם הַחִלּוּק ההבדל שֶׁבֵּין
עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת שֶׁמַּתְחִילִים
בְּאָלֶ״ף (אָנֹכִי) לִבְרִיאַת
שָׁמַיִם וָאָרֶץ שֶׁמַּתְחִילָה
בְּבֵי״ת (בְּרֵאשִׁית), כִּי הַבֵּי״ת
לשון ״בית״ הִוא עִנְיָן בְּחָכְמָה
יִבָּנֶה בַּיִת[24], בְּחִינַת הַחָכְמָה
בִּלְבַד, אֲבָל הָאָלֶ״ף הוא
אוֹתִיּוֹת פֶּלֶא[25], שֶׁלְּמַעְלָה
מֵהַחָכְמָה שהרי ״פלא״ עניינו דבר
שלמעלה מהבנה והשגה שכלית (כשם
שבכוחות הנפש כוח השכל הוא אמנם
כוח נעלה אבל כוח הרצון הוא למעלה
מהשכל), ונמצא שיציאת מצרים,
״אנכי ה׳ אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ
מצרים״, נעלה מעניין בריאת שמים
וארץ, ״בראשית ברא אלוקים את
השמים ואת הארץ״, ולכן עשרת
הדברות נפתחות בעניין יציאת מצרים.
ד) וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זַ״ל
מִשֶּׁבָּחַר הַקָּבָ״ה בְּעוֹלָמוֹ קָבַע
בּוֹ רָאשֵׁי חֳדָשִׁים, וּכְשֶׁבָּחַר
בְּיַעֲקֹב וּבָנָיו קָבַע בּוֹ רֹאשׁ
חֹדֶשׁ שֶׁל גְּאוּלָה, שֶׁזֶּהוּ
כְּלָלוּת הַחִלּוּק ההבדל הכללי
שֶׁבֵּין המהות והתוכן של הֶחֳדָשִׁים
תִּשְׁרֵי וְנִיסָן, דְּכֵינָן שֶׁבְּתִשְׁרֵי
נִבְרָא הָעוֹלָם, חֲרֵי
קְבִיעַת רָאשֵׁי חֳדָשִׁים מִשֶּׁבָּחַר בְּעוֹלָמוֹ הִיא
בְּאֹפֶן שֶׁתִּשְׁרֵי הוּא הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן, וּכְשֶׁבָּחַר
בְּיַעֲקֹב וּבָנָיו

1 מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, וְלֹא נֶאֱמַר אֲשֶׁר בָּרָאתִי שָׁמַיִם וָאָרֶץ,
2 שֶׁזֶּהוּ פֶּלֶא גָּדוֹל יוֹתֵר מִיצִיאַת מִצְרַיִם. וְאַף
3 שֶׁהָעִנְיָן דִּבְרִיאַת שָׁמַיִם וָאָרֶץ נִזְכָּר בְּהֶמְשֵׁךְ
4 עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת, שֶׁזֶּהוּ מַה שֶּׁכָּתוּב בְּמִצְוַת שַׁבָּת,
5 ״כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה׳ אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת
6 הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת גו׳״[22], מִכָּל־מָקוֹם,
7 גַּבֵּי אָנֹכִי הֲוָיָ׳ אֱלֹקֶיךָ נִזְכָּר רַק אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ
8 מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, וְלֹא נִזְכָּר בְּרִיאַת שָׁמַיִם וָאָרֶץ. אַף
9 הָעִנְיָן הוּא, שֶׁבְּרִיאַת שָׁמַיִם וָאָרֶץ נִמְשֶׁכֶת
10 מִבְּחִינַת דִּבּוּר הָעֶלְיוֹן, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל[23]
11 בַּעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת נִבְרָא הָעוֹלָם, שֶׁהִיא בְּחִינָה
12 אַחֲרוֹנָה, בְּחִינַת הַמַּלְכוּת. וְיֵתֵרָה מִזֶּה, כְּמוֹ
13 שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל שֶׁהַהַמְשָׁכָה בָּעוֹלָמוֹת מִבְּחִינַת
14 הַמַּלְכוּת הִיא (לֹא מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוּת הַמַּלְכוּת,
15 אֶלָּא) מִבְּחִינַת חִיצוֹנִיּוּת הַמַּלְכוּת בִּלְבַד. אֲבָל
16 הָעִנְיָן דִּיצִיאַת מִצְרַיִם הוּא עַל־יְדֵי בְּחִינַת אָנֹכִי,
17 שֶׁהוּא כְּבְיָכוֹל מַהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ, וְהָיְנוּ, לְפִי
18 שֶׁיְּצִיאַת מִצְרַיִם הִיא הַיְצִיאָה מֵהַמֵּיצָרִים
19 וּגְבוּלִים שֶׁל סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת. וְזֶהוּ גַּם הַחִלּוּק
20 שֶׁבֵּין עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת שֶׁמַּתְחִילִים בְּאָלֶ״ף (אָנֹכִי)
21 לִבְרִיאַת שָׁמַיִם וָאָרֶץ שֶׁמַּתְחִילָה בְּבֵי״ת
22 (בְּרֵאשִׁית), כִּי הַבֵּי״ת הוּא עִנְיָן בְּחָכְמָה יִבָּנֶה
23 בַּיִת[24], בְּחִינַת הַחָכְמָה בִּלְבַד, אֲבָל הָאָלֶ״ף הוּא
24 אוֹתִיּוֹת פֶּלֶא[25], שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַחָכְמָה.
25 ד) וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זַ״ל מִשֶּׁבָּחַר הַקָּבָ״ה
26 בְּעוֹלָמוֹ קָבַע בּוֹ רָאשֵׁי חֳדָשִׁים,
27 וּכְשֶׁבָּחַר בְּיַעֲקֹב וּבָנָיו קָבַע בּוֹ רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁל
28 גְּאוּלָה, שֶׁזֶּהוּ כְּלָלוּת הַחִלּוּק שֶׁבֵּין הֶחֳדָשִׁים
29 תִּשְׁרֵי וְנִיסָן, דְּכֵינָן שֶׁבְּתִשְׁרֵי נִבְרָא הָעוֹלָם, חֲרֵי
30 קְבִיעַת רָאשֵׁי חֳדָשִׁים מִשֶּׁבָּחַר בְּעוֹלָמוֹ הִיא
31 בְּאֹפֶן שֶׁתִּשְׁרֵי הוּא הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן, וּכְשֶׁבָּחַר
43 הספירות אלא כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל שֶׁהַהַמְשָׁכָה בָּעוֹלָמוֹת בְּאֹפֶן שֶׁתִּשְׁרֵי הוּא הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן, וּכְשֶׁבָּחַר בְּיַעֲקֹב וּבָנָיו

22) תשא לא, יז. 23) אבות רפ״ה. 24) משלי כד, ג. 25) ראה לקו״ת ויקרא א, ב. ובכ״מ.

ביאור בדרך אפשר

קָבַע בּוֹ הקדוש־ברוך־הוא בעולמו **רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁל גְּאוּלָה, שֶׁהוּא חֹדֶשׁ נִיסָן** ומאז הבחירה בבני ישראל - יעקב ובניו, ניסן הוא החודש הראשון.

וְהָעִנְיָן בָּזֶה, דְּהִנֵּה כְּתִיב[26] וַיִּקָּהֲלוּ גו׳ [בני ישראל נאספו אל המלך שלמה] **בְּיֶרַח הָאֶתָנִים** בחודש תשרי **בֶּחָג** בחג הסוכות **הוּא חַג הַשָּׁבִיעִי, וּמֵבִיא רַשׁ״י** בפירושו על הפסוק **מַה שֶּׁכָּתוּב בְּתַרְגּוּם יוֹנָתָן׳ בְּיַרְחָא דְּעַתִּיקָא דְּקָרֵן לֵיהּ יַרְחָא קַדְמָאָה,** בחודש שהעתיקים (הזקנים) קראו לו החודש הראשון **וּכְתִיב הוּא יַרְחָא שְׁבִיעָאָה,** וכעת הוא (חודש תשרי) החודש השביעי, וכעת היינו **מִשְּׁנִתְּנָה תּוֹרָה, וּכְתִיב בְּנִיסָן** ועל חודש ניסן כתוב בתורה **שֶׁהוּא רֹאשׁ חֳדָשִׁים,** אם כן מעכשיו **נִקְרָא תִּשְׁרֵי שְׁבִיעֵי.**

וְצָרִיךְ לְהָבִין, מִפְּנֵי מַה הָיָה תְּחִלָּה תִּשְׁרֵי יַרְחָא קַדְמָאָה החודש הראשון **וְאַחַר־כָּךְ נַעֲשָׂה נִיסָן חֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן.?**

וְאִם מִפְּנֵי שֶׁהַגְּאוּלָה הָיְתָה בְּנִיסָן, לָכֵן נִקְרָא נִיסָן רִאשׁוֹן לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה, ואם נאמר שהסיבה לכך שחודש ניסן נקרא החודש הראשון היא משום שבחודש זה הייתה הגאולה והיציאה ממצרים **הֲרֵי הָא גּוּפָא קַשְׁיָא,** זה עצמו קשה ודורש ביאור **לָמָּה לֹא הָיְתָה הַגְּאוּלָה בְּחֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי** אלא דווקא בחודש ניסן. **וּכְפָרָט שֶׁפָּתְשְׁרֵי הָיְתָה אַתְחִלְתָּא דִּגְאוּלָה,** ההתחלה של הגאולה ממצרים בניסן, הייתה בחודש תשרי **כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל**[27] שכבר **בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בָּטְלָה עֲבוֹדָה מֵאֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם, וְאִם כֵּן,** מאחר שכבר מצינו שיש קשר בין היציאה ממצרים לחודש תשרי **לָמָּה לֹא הָיְתָה הַגְּאוּלָה** בתשרי וגם לא בחדשים הבאים **עַד** חודש **נִיסָן שֶׁהוּא דַּוְקָא נִקְרָא חֹדֶשׁ שֶׁל גְּאוּלָה.?**

אַךְ הָעִנְיָן הוּא[28]**, שֶׁחֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי שֶׁבּוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם יֵשׁ בּוֹ** הַהַגְבָּלָה דְּגִדְרֵי הָעוֹלָם כְּפִי שֶׁהוּא מִצַּד סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת. וּבָזֶה נִכְלָל גַּם הָעִנְיָן דְּבָחַר בְּעוֹלְמוֹ, שֶׁעִם הֱיוֹתוֹ לְמַעְלָה מֵהִתְהַוּוּת הָעוֹלָם, הֲרֵי זֶה עֲדַיִן בְּגִדְרֵי סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת. דְּהִנֵּה, הִתְהַוּוּת הָעוֹלָם הִיא מִבְּחִינַת הַמַּלְכוּת (כַּנַּ״ל), וְהַבְּחִירָה בְּעוֹלְמוֹ הוּא עִנְיָן הַמְשָׁכַת סְפִירַת הַיְסוֹד בִּסְפִירַת הַמַּלְכוּת[29]. וְעִנְיָן זֶה (הַבְּחִירָה בְּעוֹלְמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה מֵהִתְהַוּוּת הָעוֹלָם) הוּא עַל־דֶּרֶךְ מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל[30] בְּתְחִלָּה עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה לִבְרֹא אֶת הָעוֹלָם בְּמִדַּת הַדִּין, וְאַחַר־כָּךְ שִׁתֵּף עִמּוֹ מִדַּת הָרַחֲמִים, כְּמוֹ

ביאור בדרך אפשר

הַהַגְבָּלָה דְּגִדְרֵי הָעוֹלָם כְּפִי שֶׁהוּא מִצַּד סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת העולם הזה נברא כעולם מוגדר עם גדרים והגבלות מיוחדות לו (גדרי הזמן, המקום וכל שאר הדברים המאפיינים נברא מדוד ומוגבל) וההגבלות והגדרים הם כתוצאה מכך שהאור האלוקי שמהווה, מקיים ומחיה את העולם הוא אור שנמשך ויורד מלמעלה למטה בדרך של ׳השתלשלות׳ (כמו טבעות של שרשרת האחוזות זו בזו) מדרגה לדרגה, הלך שבמהלכו האור הולך ומתמעט, הולך ונעשה יותר מצומצם. **וּבָזֶה** בגדרים ובהגבלות של העולם **נִכְלָל גַּם הָעִנְיָן דְּבָחַר בְּעוֹלְמוֹ,** היינו הבחירה של הקדוש־ברוך־הוא בעולם היא באופן כזה **שֶׁעִם** עניין הבחירה **הֱיוֹתוֹ מֵהִתְהַוּוּת הָעוֹלָם, הֲרֵי זֶה עֲדַיִן בְּגִדְרֵי סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת** ולא למעלה מזה. **דְּהִנֵּה, הִתְהַוּוּת הָעוֹלָם** ובריאתו מאין ליש **הִיא מִבְּחִינַת הַמַּלְכוּת (כַּנַּ״ל),** שדרכה האור האלוקי עובר ויורד לברוא עולמות מוגבלים **וְהַבְּחִירָה** של הקדוש־ברוך־הוא **בְּעוֹלְמוֹ הוּא עִנְיָן הַמְשָׁכַת סְפִירַת הַיְסוֹד בִּסְפִירַת הַמַּלְכוּת**[29] כמבואר בחסידות ש״בחירת״ הקדוש־ברוך־הוא בעולמות והתגלות הרצון לברוא את העולם כפי שהוא כעת, עולם של ׳תיקון׳ שבו האורות האלוקיים כלולים זה בזה ומאוחדים זה עם זה הוא עניין ה״יחוד׳, התקשרות והתאחדות של המידות העליונות שהסיום והחותם שלהם הוא מידת היסוד עם מידת המלכות (בניגוד למצב שהיה לפני הבחירה בעולם באופן של ׳תיקון׳, היינו בעולם התוהו שבו אין ייחוד והתחברות והתכללות של האורות זה עם זה). **וְעִנְיָן זֶה (הַבְּחִירָה בְּעוֹלְמוֹ** עצם הרצון שיהיה עולם כזה **שֶׁלְּמַעְלָה מֵהִתְהַוּוּת הָעוֹלָם** בפועל) **הוּא עַל־דֶּרֶךְ מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל**[30] **בְּתְחִלָּה עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה** העלוינה **לִבְרֹא אֶת הָעוֹלָם בְּמִדַּת הַדִּין, וְאַחַר־כָּךְ** כשראה הקדוש־ברוך־הוא שאין העולם יכול להתקיים אם מידת הדין תשלוט **שִׁתֵּף עִמּוֹ** בבריאה את **מִדַּת**

1 בְּיַעֲקֹב וּבָנָיו קָבַע בּוֹ רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁל גְּאוּלָה,
2 שֶׁהוּא חֹדֶשׁ נִיסָן. וְהָעִנְיָן בָּזֶה, דְּהִנֵּה כְּתִיב[26]
3 ״וַיִּקָּהֲלוּ גו׳ בְּיֶרַח הָאֶתָנִים בֶּחָג הוּא חַג הַשָּׁבִיעִי״, וּמֵבִיא רַשׁ״י מַה שֶּׁכָּתוּב בְּתַרְגּוּם
4 יוֹנָתָן׳ בְּיַרְחָא דְּעַתִּיקָא דְּקָרֵן לֵיהּ יַרְחָא קַדְמָאָה,
5 וּכְתַיב הוּא יַרְחָא שְׁבִיעָאָה, מִשֶּׁנִּתְּנָה תּוֹרָה, וּכְתִיב
6 בְּנִיסָן שֶׁהוּא רֹאשׁ חֳדָשִׁים, נִקְרָא תִּשְׁרֵי שְׁבִיעֵי.
7 וְצָרִיךְ לְהָבִין, מִפְּנֵי מַה הָיָה תְּחִלָּה תִּשְׁרֵי יַרְחָא
8 קַדְמָאָה וְאַחַר־כָּךְ נַעֲשָׂה נִיסָן חֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן.
9 וְאִם מִפְּנֵי שֶׁהַגְּאוּלָה הָיְתָה בְּנִיסָן, לָכֵן נִקְרָא
10 נִיסָן רִאשׁוֹן לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה, הֲרֵי הָא גּוּפָא קַשְׁיָא,
11 לָמָּה לֹא הָיְתָה הַגְּאוּלָה בְּחֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי. וּכְפָרָט
12 שֶׁבְּתִשְׁרֵי הָיְתָה אַתְחִלְתָּא דִּגְאוּלָה, כְּמַאֲמַר
13 רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל[27] ״בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בָּטְלָה עֲבוֹדָה
14 מֵאֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם״, וְאִם כֵּן, לָמָּה לֹא הָיְתָה
15 הַגְּאוּלָה עַד נִיסָן שֶׁהוּא דַּוְקָא נִקְרָא חֹדֶשׁ שֶׁל
16 גְּאוּלָה. אַךְ הָעִנְיָן הוּא[28], שֶׁחֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי שֶׁבּוֹ
17 נִבְרָא הָעוֹלָם יֵשׁ בּוֹ הַהַגְבָּלָה דְּגִדְרֵי הָעוֹלָם כְּפִי
18 שֶׁהוּא מִצַּד סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת. וּבָזֶה נִכְלָל גַּם
19 הָעִנְיָן דְּבָחַר בְּעוֹלְמוֹ, שֶׁעִם הֱיוֹתוֹ לְמַעְלָה
20 מֵהִתְהַוּוּת הָעוֹלָם, הֲרֵי זֶה בְּגִדְרֵי סֵדֶר
21 הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת. דְּהִנֵּה, הִתְהַוּוּת הָעוֹלָם הִיא
22 מִבְּחִינַת הַמַּלְכוּת (כַּנַּ״ל), וְהַבְּחִירָה בְּעוֹלְמוֹ הוּא
23 עִנְיָן הַמְשָׁכַת סְפִירַת הַיְסוֹד בִּסְפִירַת הַמַּלְכוּת[29].
24 וְעִנְיָן זֶה (הַבְּחִירָה בְּעוֹלְמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה מֵהִתְהַוּוּת
25 הָעוֹלָם) הוּא עַל־דֶּרֶךְ מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל[30]
26 בְּתְחִלָּה עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה לִבְרֹא אֶת הָעוֹלָם בְּמִדַּת
27 הַדִּין, וְאַחַר־כָּךְ שִׁתֵּף עִמּוֹ מִדַּת הָרַחֲמִים, כְּמוֹ

---

26) מלכים־א ח, ב. 27) ר״ה יא, א־ב. 28) בהבא לקמן - ראה גם ד״ה החודש עטר״ת; ה׳ש״ת (סה״מ עטר״ת ע׳ שלב ואילך; ה׳ש״ת ע׳ 28 ואילך). 29) ראה סה״מ אעת״ר ע׳ קל. וראה סה״מ תרס״ה ע׳ קי ואילך. 30) פסיקתא רבתי פ״מ, ב.

ביאור בדרך אפשר

הָרַחֲמִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[31] בְּיוֹם עֲשׂוֹת הָוָ״י אֱלֹקִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם היינו שהבריאה הייתה על ידי שיתוף שני השמות יחד, גם שם הוי׳ מידת הרחמים וגם שם אלוקים מידת הדין. אָמְנָם, גַּם לְאַחֲרֵי הַבְּחִירָה בְּעוֹלָמוֹ, ולמרות שהקדוש־ברוך־הוא אכן רוצה בעולם הזה יֶשְׁנָהּ עֲדַיִן הַהַגְבָּלָה דְּסֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, וְלָכֵן בגלל שכל בריאתו וחיותו היא על־ידי אור שנמשך ויורד בסדר השתלשלות שבא במדידה ובהדרגה, הרי מצד גדרי העולם עצמו לֹא יָכוֹל לִהְיוֹת הָעִנְיָן דִּיצִיאַת מִצְרַיִם, יְצִיאָה מֵהַמֵּיצָרִים וּגְבוּלִים שֶׁל סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת שהרי מדידות והגבלות אלו הם כל מהותו של העולם. וְזֶהוּ שֶׁבְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה בחודש תשרי שמבטא את עניין בריאת העולם מצד עצמו רַק בָּטְלָה עֲבוֹדָה מֵאֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם, וְהַיְנוּ, שֶׁהַגְּלוּי דְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה שהוא אמנם גילוי נעלה ביותר אבל עדיין מדובר בתוך הגדרים של סדר השתלשלות פָּעַל רַק לְבַטֵּל הָעֲבוֹדָה מֵהֶם, אֲבָל לֹא לָצֵאת מִמִּצְרַיִם לְגַמְרֵי דבר שאפשרי רק על־ידי ביטול מוחלט של הגדרים והגבלות. וְרַק כְּשֶׁבָּחַר בְּיַעֲקֹב וּבָנָיו כאשר לאחר הבחירה בעולם הקדוש־ברוך־הוא בחר וגילה את רצונו הפנימי ביעקב ובניו קָבַע בּוֹ בעולם רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁל גְּאוּלָה, חֹדֶשׁ נִיסָן, שֶׁבּוֹ נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת הַתְּפְאֶרֶת, מידתו של יעקב אבינו שהיא מידת הרחמים (לאחר שבתחילה, היינו כפי שהעולם הוא מצד עצמו, עלה במחשבה שהבריאה תהיה במידת הדין בלבד) וּלְמַעְלָה יוֹתֵר, מקור נעלה עוד יותר ממידת התפארת שעם כל מעלתה הרי היא חלק מסדר ההשתלשלות) עַד לִבְחִינַת הָאוֹר שֶׁלְּמַעְלָה מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה בכוח גילוי האור שלמעלה מהמדידה וההגבלה של סדר השתלשלות הָעִנְיָן דִּיצִיאַת מִצְרַיִם יציאה מהמיצרים והגבולים וּמַתַּן־תּוֹרָה.

וְזֶהוּ האמור לעיל שבחודש ניסן יש התגלות של מידת הרחמים (תפארת, מידתו של יעקב אבינו) הוא גַּם הָעֲלוּי המעלה והיתרון דְּנִיסָן לְגַבֵּי תִּשְׁרֵי, שֶׁבִּתְשְׁרֵי הוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁהוּא יוֹם הַדִּין, כמבואר בדברי חכמינו ז״ל שביום זה האדם וכל העולם נידון על השנה הבאה, וְאַף שאמרו חכמינו ז״ל במדרש שֶׁעַל־יְדֵי תְּקִיעַת שׁוֹפָר הקדוש־ברוך־הוא עוֹמֵד מִכִּסֵּא דִּין וְיוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא רַחֲמִים[32], ואם כן לכאורה גם ראש השנה, חודש תשרי, שייך למידת הרחמים, מִכָּל־מָקוֹם הֲרֵי זֶה בְּחִינַת מִשְׁפָּט, למרות שבראש השנה יש גם התעוררות של מידת הרחמים, עדיין באופן כללי הוא יום דין כי התעוררות והתגלות הרחמים היא בדרך משפט וְהַיְנוּ, שֶׁהַגְּלוּי שֶׁנִּמְשָׁךְ מִלְּמַעְלָה עם היותו גילוי ממידת הרחמים הוּא לְפִי אֹפֶן בהתאם ובמידה של עֲבוֹדַת הָאָדָם בְּאֹפֶן שֶׁל אִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא, התעוררות (של האדם מצד עצמו) מלמטה (בשונה מ״אתערותא דלעילא״ שהיא התעוררות שנגרמה על־ידי התעוררות מלמעלה) וְלָכֵן הֲרֵי זֶה בְּמִדָּה וְהַגְבָּלָה שהרי מובן שהתעוררות שבאה על־ידי האדם עצמו היא מוגבלת לפי כוחו ויכולתו של האדם עד כמה שהוא מסוגל להבין ולהרגיש וכד׳, ולא יותר וְעַל־דֶּרֶךְ שֶׁגַּם לְאַחֲרֵי שֶׁשִּׁתַּף עִמּוֹ מִדַּת הָרַחֲמִים, יֶשְׁנָן הַהַגְבָּלוֹת שֶׁמִּצַּד גְּדָרֵי הָעוֹלָם כשם שמצינו בבריאה שגם לאחר שהקדוש־ברוך־הוא שיתף את מידת הרחמים עם מידת הדין עדיין נברא ונשאר במהותו עולם מדוד ומוגבל, אף־על־פי שרק מידת הדין היא מידה של צמצום והגבלה, כי מידת הרחמים מתלבשת ופועלת בתוך המדידה וההגבלה, וכך גם בעניין זה – ההתגלות וההתעוררות של מידת הרחמים בראש השנה, לאחר תקיעת שופר, לא משנה את מהותו של יום זה כיום דין), מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן נִיסָן שֶׁבּוֹ נִגְאֲלוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם (לֹא מִצַּד זְכוּתָם, כך שהתגלות והתעוררות הרחמים היא לא בהתאם לכוחם ולא לפי מעלתם של בני ישראל אֶלָּא) מִצַּד חַסְדּוֹ שֶׁל הַקָּבָ״ה[33] בעצמו, שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן הַגְּלוּי וההארה האלוקית שֶׁנִּמְשָׁךְ מִלְּמַעְלָה בְּאֹפֶן שֶׁל אִתְעָרוּתָא דִּלְעֵילָּא, התעוררות מלמעלה, לא מצד האדם למטה, וְלָכֵן גילוי האלוקות מלמעלה והפעולה

ביאור בדרך אפשר

1 שֶׁכָּתוּב[31] ״בְּיוֹם עֲשׂוֹת הָוָ״י אֱלֹקִים אֶרֶץ
2 וְשָׁמָיִם״. אָמְנָם, גַּם לְאַחֲרֵי הַבְּחִירָה בְּעוֹלָמוֹ,
3 יֶשְׁנָהּ עֲדַיִן הַהַגְבָּלָה דְּסֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, וְלָכֵן
4 לֹא יָכוֹל לִהְיוֹת הָעִנְיָן דִּיצִיאַת מִצְרַיִם, יְצִיאָה
5 מֵהַמֵּיצָרִים וּגְבוּלִים שֶׁל סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת. וְזֶהוּ
6 שֶׁבְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה רַק בָּטְלָה עֲבוֹדָה מֵאֲבוֹתֵינוּ
7 בְּמִצְרַיִם, וְהַיְנוּ, שֶׁהַגְּלוּי דְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה פָּעַל רַק
8 לְבַטֵּל הָעֲבוֹדָה מֵהֶם, אֲבָל לֹא לָצֵאת מִמִּצְרַיִם
9 לְגַמְרֵי. וְרַק כְּשֶׁבָּחַר בְּיַעֲקֹב וּבָנָיו קָבַע בּוֹ רֹאשׁ
10 חֹדֶשׁ שֶׁל גְּאוּלָה, חֹדֶשׁ נִיסָן, שֶׁבּוֹ נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת
11 הַתְּפְאֶרֶת, וּלְמַעְלָה יוֹתֵר, עַד לִבְחִינַת הָאוֹר
12 שֶׁלְּמַעְלָה מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה
13 הָעִנְיָן דִּיצִיאַת מִצְרַיִם וּמַתַּן־תּוֹרָה. וְזֶהוּ גַּם
14 הָעֲלוּי דְּנִיסָן לְגַבֵּי תִּשְׁרֵי, שֶׁבִּתְשְׁרֵי הוּא רֹאשׁ
15 הַשָּׁנָה שֶׁהוּא יוֹם הַדִּין, וְאַף שֶׁעַל־יְדֵי תְּקִיעַת
16 שׁוֹפָר הַקָּבָ״ה עוֹמֵד מִכִּסֵּא דִּין וְיוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא
17 רַחֲמִים[32], מִכָּל־מָקוֹם הֲרֵי זֶה בְּחִינַת מִשְׁפָּט,
18 וְהַיְנוּ, שֶׁהַגְּלוּי שֶׁנִּמְשָׁךְ מִלְּמַעְלָה הוּא לְפִי אֹפֶן
19 עֲבוֹדַת הָאָדָם בְּאֹפֶן שֶׁל אִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא, וְלָכֵן
20 הֲרֵי זֶה בְּמִדָּה וְהַגְבָּלָה (וְעַל־דֶּרֶךְ שֶׁגַּם לְאַחֲרֵי
21 שֶׁשִּׁתַּף עִמּוֹ מִדַּת הָרַחֲמִים, יֶשְׁנָן הַהַגְבָּלוֹת
22 שֶׁמִּצַּד גְּדָרֵי הָעוֹלָם), מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן חֹדֶשׁ נִיסָן
23 שֶׁבּוֹ נִגְאֲלוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם (לֹא מִצַּד זְכוּתָם,
24 אֶלָּא) מִצַּד חַסְדּוֹ שֶׁל הַקָּבָ״ה[33], שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן
25 הַגְּלוּי מִלְּמַעְלָה שֶׁנִּמְשָׁךְ בְּאֹפֶן שֶׁל אִתְעָרוּתָא

פרש״י בראשית א, א. 31) בראשית ב, ד. 32) פסיקתא דר״כ פיסקא כג (בחודש השביעי). ויק״ר פכ״ט, י. 33) ראה גם שמו״ר פ״ו, ד.

ביאור בדרך אפשר

וההשפעה שלו על נפש האדם **הוּא לְמַעְלָה מֵהַמְּדִידָה וְהַהַגְבָּלָה דְּסֵדֶר הִשְׁתַּלְשְׁלוּת**[34] והוא גילוי ללא גבולות וגדרים ולכן בכוחו להביא את יציאת מצרים שתוכנה הוא יציאה מהגדרים והגבולות של האדם והעולם.

ה) **וְהִנֵּה** מִצַּד הַמַּעֲלָה דְּנִיסָן לְגַבֵּי תִּשְׁרֵי, כמבואר לעיל בהרחבה **תִּהְיֶה גַּם הַגְּאוּלָה הָעֲתִידָה בְּנִיסָן דַּוְקָא.** **וְהָעִנְיָן בָּזֶה**[35], **דְּהִנֵּה, בְּגְמָרָא**[36] **יֵשׁ פְּלוּגְתָּא בֵּין מחלוקת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סְבִירָא־לֵיהּ דִּבְנִיסָן נִגְאֲלוּ בני ישראל ממצרים וּבְתִשְׁרֵי עֲתִידִין לְהִגָּאֵל מהגלות האחרונה, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ סְבִירָא־לֵיהּ דִּבְנִיסָן נִגְאֲלוּ בני ישראל ממצרים וּבְנִיסָן עֲתִידִין לְהִגָּאֵל מהגלות האחרונה.**

וְאָזְדוּ לְשִׁיטָתַיְהוּ בְּפִלּוּגְתָּתָם רבי אליעזר ורבי יהושע הולכים לשיטתם במחלוקת שלהם **בְּאֹפֶן הַגְּאוּלָה**[37] כיצד תהיה הגאולה העתידה לבוא, **דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סְבִירָא־לֵיהּ** סובר **אִם יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין תְּשׁוּבָה נִגְאָלִין וְאִם לָאו אֵין נִגְאָלִין, וְלָכֵן** כיוון שלפי דעתו הגאולה העתידה תבוא **סְבִירָא־לֵיהּ** רבי אליעזר סובר **דִּבְתִשְׁרֵי עֲתִידִין לְהִגָּאֵל, כִּי אָז** בעשרת ימי תשובה, **מִתְקַבֶּלֶת הַתְּשׁוּבָה בְּיֶתֶר שְׂאֵת**[38]. **וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ סְבִירָא־לֵיהּ דִּכְתִיב**[39] **לֹא בְכֹסֶף תִּגָּאֵלוּ, לֹא בִּתְשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים** (דַּאֲפִילּוּ אֵין עוֹשִׂין **תְּשׁוּבָה נִגְאָלִין**[40]), **וְלָכֵן סְבִירָא־לֵיהּ שֶׁבְּנִיסָן עֲתִידִין לְהִגָּאֵל, כְּמוֹ בִּיצִיאַת מִצְרַיִם שֶׁלֹּא נִגְאֲלוּ מִצַּד זְכוּתָם, אֶלָּא עַל־יְדֵי הַגְלוּי מִלְמַעְלָה מִצַּד חַסְדּוֹ שֶׁל הַקָּבָ״ה.** **וְיֵשׁ לְהוֹסִיף, שֶׁזֶּהוּ גַּם תֹּכֶן פְּלוּגְתָּתָם** מחלוקתם של רבי אליעזר ורבי יהושע **בְּנוֹגֵעַ לִכְלָלוּת הַהַשְׁפָּעָה** של השפע והחיות האלוקית **בָּעוֹלָם**[41], **דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סְבִירָא־לֵיהּ** סובר **שֶׁכָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ מִמֵּימֵי אוֹקְיָינוּס** (מַמַּיִם שֶׁל מַטָּה מי הים **וְלֹא** מִמַּיִם שֶׁל מַעְלָה מי הגשמים) **הוּא שׁוֹתֶה, שֶׁנֶּאֱמַר**[42] **״וְאֵד יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ (שֶׁשָּׁתָה בָּאָרֶץ וְעָלָה) וְהִשְׁקָה אֶת כָּל פְּנֵי הָאֲדָמָה״**, וכיוון שגם מי הגשמים נוצרים באמצעות ״אד״ שעולה ממי הים, נמצא שעיקר החיות והשפע באים לעולם מהמים שלמטה **דְּהַיְנוּ,** והמשמעות של הדברים ברוחניות היא **שֶׁהַהַשְׁפָּעָה** שבאה ויורדת לעולם **מִלְמַעְלָה הִיא עַל־יְדֵי הַקְדָּמַת אִתְעָרוּתָא דִלְתַתָּא,** התעוררות (של האדם) **מִלְמַטָּה לְמַעְלָה (עַל־דֶּרֶךְ עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה** שעיקרה מצד האדם עצמו), **וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ** חולק על רבי אליעזר האומר כי עיקר השפע בא בכוח ״אתערותא דלתתא״ **סְבִירָא־לֵיהּ** ורבי יהושע סובר כי **כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ מִמַּיִם הָעֶלְיוֹנִים הוּא שׁוֹתֶה,** ועיקר החיות והשפע היא ממי הגשמים **שֶׁנֶּאֱמַר**[43] **״לִמְטַר הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתֶּה מָיִם״, דְּהַיְנוּ,** והמשמעות הרוחנית של הדברים היא **שֶׁעִיקַּר הַהַשְׁפָּעָה** של החיות

1 דְּלִעֵילָּא, וְלָכֵן הוּא לְמַעְלָה מֵהַמְּדִידָה וְהַהַגְבָּלָה
2 דְּסֵדֶר הִשְׁתַּלְשְׁלוּת[34].
3 ה) **וְהִנֵּה** מִצַּד הַמַּעֲלָה דְּנִיסָן לְגַבֵּי תִּשְׁרֵי, תִּהְיֶה
4 גַּם הַגְּאוּלָה הָעֲתִידָה בְּנִיסָן דַּוְקָא.
5 וְהָעִנְיָן בָּזֶה[35], דְּהִנֵּה, בְּגְמָרָא[36] יֵשׁ פְּלוּגְתָּא בֵּין
6 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סְבִירָא־
7 לֵיהּ דִּבְנִיסָן נִגְאֲלוּ וּבְתִשְׁרֵי עֲתִידִין לְהִגָּאֵל, וְרַבִּי
8 יְהוֹשֻׁעַ סְבִירָא־לֵיהּ דִּבְנִיסָן נִגְאֲלוּ וּבְנִיסָן עֲתִידִין
9 לְהִגָּאֵל. וְאָזְדוּ לְשִׁיטָתַיְהוּ בִּפְלוּגְתָּתָם בְּאֹפֶן
10 הַגְּאוּלָה[37], דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סְבִירָא־לֵיהּ אִם יִשְׂרָאֵל
11 עוֹשִׂין תְּשׁוּבָה נִגְאָלִין וְאִם לָאו אֵין נִגְאָלִין, וְלָכֵן
12 סְבִירָא־לֵיהּ דִּבְתִשְׁרֵי עֲתִידִין לְהִגָּאֵל, כִּי אָז
13 מִתְקַבֶּלֶת הַתְּשׁוּבָה בְּיֶתֶר שְׂאֵת[38]. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ
14 סְבִירָא־לֵיהּ דִּכְתִיב[39] לֹא בְכֶסֶף תִּגָּאֵלוּ, לֹא
15 בִּתְשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים (דַּאֲפִילּוּ אֵין עוֹשִׂין
16 תְּשׁוּבָה נִגְאָלִין[40]), וְלָכֵן סְבִירָא־לֵיהּ שֶׁבְּנִיסָן
17 עֲתִידִין לְהִגָּאֵל, כְּמוֹ בִּיצִיאַת מִצְרַיִם שֶׁלֹּא נִגְאֲלוּ
18 מִצַּד זְכוּתָם, אֶלָּא עַל־יְדֵי הַגְלוּי מִלְמַעְלָה מִצַּד
19 חַסְדּוֹ שֶׁל הַקָּבָ״ה. וְיֵשׁ לְהוֹסִיף, שֶׁזֶּהוּ גַּם תֹּכֶן
20 פְּלוּגְתָּתָם בְּנוֹגֵעַ לִכְלָלוּת הַהַשְׁפָּעָה בָּעוֹלָם[41],
21 דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סְבִירָא־לֵיהּ שֶׁכָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ
22 מִמֵּימֵי אוֹקְיָינוּס (מַמַּיִם שֶׁל מַטָּה וְלֹא מִמַּיִם שֶׁל
23 מַעְלָה) הוּא שׁוֹתֶה, שֶׁנֶּאֱמַר[42] ״וְאֵד יַעֲלֶה מִן
24 הָאָרֶץ (שֶׁשָּׁתָה בָּאָרֶץ וְעָלָה) וְהִשְׁקָה אֶת כָּל פְּנֵי
25 הָאֲדָמָה״, דְּהַיְנוּ, שֶׁהַהַשְׁפָּעָה מִלְמַעְלָה הִיא עַל־
26 יְדֵי הַקְדָּמַת אִתְעָרוּתָא דִלְתַתָּא, מִלְמַטָּה לְמַעְלָה
27 (עַל־דֶּרֶךְ עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה), וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ סְבִירָא־
28 לֵיהּ כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ מִמַּיִם הָעֶלְיוֹנִים הוּא
29 שׁוֹתֶה, שֶׁנֶּאֱמַר[43] ״לִמְטַר הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתֶּה מָיִם״,
30 דְּהַיְנוּ, שֶׁעִיקַּר הַהַשְׁפָּעָה הִיא בְּאֹפֶן שֶׁל

ביאור בדרך אפשר

יהושע **שֶׁבְּנִיסָן עֲתִידִין לְהִגָּאֵל, כְּמוֹ בִּיצִיאַת מִצְרַיִם שֶׁלֹּא נִגְאֲלוּ מִצַּד זְכוּתָם,** שהרי באותה שעה לא היו לבני ישראל תורה ומצוות ואדרבה היו שקועים בטומאת מצרים **אֶלָּא** היציאה ממצרים הייתה **עַל־יְדֵי הַגְלוּי מִלְמַעְלָה מִצַּד חַסְדּוֹ שֶׁל הַקָּבָ״ה** וכך יהיה גם בגאולה העתידה ואם כן ראוי שהגאולה העתידה תהיה בניסן כמו היציאה והגאולה ממצרים.

וְיֵשׁ לְהוֹסִיף, שֶׁזֶּהוּ גַּם תֹּכֶן פְּלוּגְתָּתָם מחלוקתם של רבי אליעזר ורבי יהושע **בְּנוֹגֵעַ לִכְלָלוּת הַהַשְׁפָּעָה** של השפע והחיות האלוקית **בָּעוֹלָם**[41], **דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סְבִירָא־לֵיהּ** סובר **שֶׁכָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ מִמֵּימֵי אוֹקְיָינוּס** (מַמַּיִם שֶׁל מַטָּה מי הים **וְלֹא** מִמַּיִם שֶׁל מַעְלָה מי הגשמים) **הוּא שׁוֹתֶה, שֶׁנֶּאֱמַר**[42] **״וְאֵד יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ (שֶׁשָּׁתָה בָּאָרֶץ וְעָלָה) וְהִשְׁקָה אֶת כָּל פְּנֵי הָאֲדָמָה״**, וכיוון שגם מי הגשמים נוצרים באמצעות ״אד״ שעולה ממי הים, נמצא שעיקר החיות והשפע באים לעולם מהמים שלמטה **דְּהַיְנוּ,** והמשמעות של הדברים ברוחניות היא **שֶׁהַהַשְׁפָּעָה** שבאה ויורדת לעולם **מִלְמַעְלָה הִיא עַל־יְדֵי הַקְדָּמַת אִתְעָרוּתָא דִלְתַתָּא,** התעוררות (של האדם) **מִלְמַטָּה לְמַעְלָה (עַל־דֶּרֶךְ עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה** שעיקרה מצד האדם עצמו), **וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ** חולק על רבי אליעזר האומר כי עיקר השפע בא בכוח ״אתערותא דלתתא״ **סְבִירָא־לֵיהּ** ורבי יהושע סובר כי **כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ מִמַּיִם הָעֶלְיוֹנִים הוּא שׁוֹתֶה,** ועיקר החיות והשפע היא ממי הגשמים **שֶׁנֶּאֱמַר**[43] **״לִמְטַר הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתֶּה מָיִם״, דְּהַיְנוּ,** והמשמעות הרוחנית של הדברים היא **שֶׁעִיקַּר הַהַשְׁפָּעָה** של החיות

---

34) ראה גם ד״ה החודש תשל״ה (תורת מנחם - ספר המאמרים אדר ע׳ צז ואילך). 35) ראה גם ד״ה החודש באוה״ת שם ע׳ רס ואילך. סד״ה הנ״ל תרנ״ד (סה״מ תרנ״ד ע׳ קלח). ד״ה הנ״ל תשל״ה. ועוד. 36) ר״ה יא, רע״א. 37) סנהדרין צז, סע״ב. 38) רמב״ם הל׳ תשובה פ״ב ה״ו. 39) ישעי׳ נב, ג. 40) פרש״י סנהדרין שם. 41) תענית ט, ב (ובפרש״י). 42) בראשית ב, ו. 43) עקב, יא, יא.

ביאור בדרך אפשר

האלוקית לעולם הזה **הִיא בְּאֹפֶן שֶׁל אִתְעָרוּתָא דִּלְעֵילָא מִצַּד** עַצְמָהּ ולא בעקבות התעוררות מצד האדם וזאת בהתאם לשיטתו האמורה לגבי הגאולה שתבוא בניסן, זמן ההתגלות האלוקית מלמעלה.

וְהִנֵּה, אַף שֶׁבַּגְּמָרָא יֵשׁ פְּלוּגְתָּא מחלוקת **אִם בְּתִשְׁרֵי עֲתִידִין לְהִגָּאֵל אוֹ בְּנִיסָן עֲתִידִין לְהִגָּאֵל, מִכָּל־מָקוֹם,** בצורה סתמית מבלי לפרט ולהזכיר שיש מחלוקת בדבר **כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דִּבְנִיסָן עֲתִידִין לְהִגָּאֵל**[44]. הסיבה לכך שהמדרש מקבל את דעת רבי יהושע כדבר מוחלט ואפילו לא מזכיר שקיימת דעה אחרת היא **מִצַּד הַמַּעֲלָה דְּנִיסָן לְגַבֵּי תִּשְׁרֵי,** כמבואר לעיל **שֶׁעִנְיָנוֹ** של חודש ניסן הוא **גִּילּוּי מִלְּמַעְלָה בְּאֹפֶן שֶׁל אִתְעָרוּתָא דִּלְעֵילָא, וְלָכֵן הוּא לְמַעְלָה מֵהַמְּדִידָה וְהַהַגְבָּלָה דְּסֵדֶר הִשְׁתַּלְשְׁלוּת, כַּנַּ״ל.**

אָמְנָם עֲדַיִן צָרִיךְ לְהָבִין, **שֶׁהֲרֵי** יָדוּעַ **שֶׁיֵּשׁ גַּם** שאמנם יש מעלה ויתרון ב״אתערותא דלעילא״ כי היא מעל ומעבר למדידות ולהגבלות של האדם ושל העולם, אך מצד שני יֵדוּעַ **שֶׁיֵּשׁ גַּם מַעֲלָה** ויתרון **בְּאִתְעָרוּתָא דִּלְעֵילָא שֶׁבָּאָה עַל־יְדֵי הַקְדָּמַת אִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא דַּוְקָא, לְגַבֵּי אִתְעָרוּתָא דִּלְעֵילָא מִצַּד עַצְמָהּ** כי באופן כזה האדם הוא כלי ראוי ומוכן לקלוט כראוי את ה״אתערותא דלעילא״. **בַּמְּבֹאָר**[45] בְּחִסּוּדוֹת **בְּעִנְיַן** המשמעות הרוחנית הפנימית של דברי חכמינו ז״ל **אִשָּׁה** שעניינה הוא ׳מקבל׳ של השפע מלמעלה **מְזָרַעַת תְּחִלָּה** היינו התעוררות מלמטה **יוֹלֶדֶת זָכָר**[46] גורמת המשכה של התעוררות מלמעלה,

ביאור בדרך אפשר

בחינת זכר שעניינו ׳משפיע׳, **שֶׁעַל־יְדֵי הַקְדָּמַת אִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא** כשלב ראשון **(אִשָּׁה מַזְרַעַת תְּחִלָּה) אֲזַי נִמְשָׁךְ הַגִּלּוּי מִלְּמַעְלָה** ונקלט היטב **בִּבְחִינַת פְּנִימִיּוּת, וְיֵשׁ לוֹ קִיּוּם וְתִקֻּף (יוֹלֶדֶת זָכָר), מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן כְּשֶׁאִישׁ מַזְרִיעַ תְּחִלָּה, שֶׁנִּמְשָׁךְ הַגִּלּוּי מִלְּמַעְלָה** ה״אתערותא דלעילא״ **לֹא הַקְדָּמַת אִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא, אֲזַי יוֹלֶדֶת נְקֵבָה, שֶׁהַגִּלּוּי הוּא בִּבְחִינַת חִיצוֹנִיּוּת בִּלְבַד** ואינו נקלט כראוי, **וְאֵין לוֹ קִיּוּם וְתִקֻּף (עַל־דֶּרֶךְ** דברי חכמינו ז״ל שלפעמים הכתוב מתייחס לאיש זכר בלשון נקבה כי באותו ענין **תַּשׁ** נחלש **כֹּחוֹ פְּנִימִי**[47]**), וְכֵיוָן שֶׁבְּנִיסָן עֲתִידִין לְהִגָּאֵל, בְּאֹפֶן שֶׁל אִתְעָרוּתָא דִּלְעֵילָא מִצַּד עַצְמָהּ,** ללא כל התעוררות מלמטה מצד האדם כשם שהיה ביציאת מצרים **הָרֵי** בגאולה באופן כזה **יֶחְסַר לְכְאוֹרָה הָעִלּוּי** והיתרון **שֶׁבְּהַקְדָּמַת אִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא, שֶׁדַּוְקָא עַל־יְדֵי־זֶה יוֹלֶדֶת זָכָר** ואם כן מדוע מדגישים כל כך את המעלה של חודש ניסן כזמן של ״אתערותא דלעילא״ עד שבגללה גם הגאולה העתידה תהיה דווקא בחודש ניסן.?

אַךְ הָעִנְיָן הוּא, שֶׁלָּעָתִיד־לָבֹא כְּתִיב[48] **״וּלְצִיּוֹן יֵאָמַר אִישׁ וְאִישׁ יוּלַּד בָּהּ וְהוּא יְכוֹנְנֶהָ עֶלְיוֹן״, וְהַיְנוּ, שֶׁיִּהְיֶה הַגִּלּוּי מִמָּקוֹם נַעֲלֶה מְאֹד, שֶׁזֶּהוּ עִנְיָן וְהוּא יְכוֹנְנֶהָ עֶלְיוֹן, וְלָכֵן אִישׁ וְאִישׁ יוּלַּד, שֶׁגַּם כַּאֲשֶׁר אִישׁ מַזְרִיעַ תְּחִלָּה, יִהְיֶה נוֹלָד אִישׁ (זָכָר).**

1 אִתְעָרוּתָא דִּלְעֵילָא מִצַּד עַצְמָהּ. וְהִנֵּה, אַף
2 שֶׁבַּגְּמָרָא יֵשׁ פְּלוּגְתָּא אִם בְּתִשְׁרֵי עֲתִידִין לְהִגָּאֵל
3 אוֹ בְּנִיסָן עֲתִידִין לְהִגָּאֵל, מִכָּל־מָקוֹם, בַּמִּדְרָשׁ[5]
4 הִכְרִיעַ וְסָתַם כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דִּבְנִיסָן עֲתִידִין
5 לְהִגָּאֵל[44]. וְהוּא מִצַּד הַמַּעֲלָה דְּנִיסָן לְגַבֵּי תִּשְׁרֵי,
6 שֶׁעִנְיָנוֹ גִּילּוּי מִלְּמַעְלָה בְּאֹפֶן שֶׁל אִתְעָרוּתָא
7 דִּלְעֵילָא, וְלָכֵן הוּא לְמַעְלָה מֵהַמְּדִידָה וְהַהַגְבָּלָה
8 דְּסֵדֶר הִשְׁתַּלְשְׁלוּת, כַּנַּ״ל.
9 **אָמְנָם** עֲדַיִן צָרִיךְ לְהָבִין, שֶׁהֲרֵי יָדוּעַ שֶׁיֵּשׁ גַּם
10 מַעֲלָה בְּאִתְעָרוּתָא דִּלְעֵילָא שֶׁבָּאָה עַל־
11 יְדֵי הַקְדָּמַת אִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא דַּוְקָא, לְגַבֵּי
12 אִתְעָרוּתָא דִּלְעֵילָא מִצַּד עַצְמָהּ. כַּמְּבֹאָר[45] בְּעִנְיַן
13 אִשָּׁה מַזְרַעַת תְּחִלָּה יוֹלֶדֶת זָכָר[46], שֶׁעַל־יְדֵי
14 הַקְדָּמַת אִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא (אִשָּׁה מַזְרַעַת תְּחִלָּה)
15 אֲזַי נִמְשָׁךְ הַגִּלּוּי מִלְּמַעְלָה בִּבְחִינַת פְּנִימִיּוּת,
16 וְיֵשׁ לוֹ קִיּוּם וְתִקֻּף (יוֹלֶדֶת זָכָר), מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן
17 כְּשֶׁאִישׁ מַזְרִיעַ תְּחִלָּה, שֶׁנִּמְשָׁךְ הַגִּלּוּי מִלְּמַעְלָה
18 לֹא הַקְדָּמַת אִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא, אֲזַי יוֹלֶדֶת
19 נְקֵבָה, שֶׁהַגִּלּוּי הוּא בִּבְחִינַת חִיצוֹנִיּוּת בִּלְבַד,
20 וְאֵין לוֹ קִיּוּם וְתִקֻּף (עַל־דֶּרֶךְ תַּשׁ כֹּחוֹ כִּנְקֵבָה[47]),
21 וְכֵיוָן שֶׁבְּנִיסָן עֲתִידִין לְהִגָּאֵל, בְּאֹפֶן שֶׁל
22 אִתְעָרוּתָא דִּלְעֵילָא מִצַּד עַצְמָהּ, הָרֵי יֶחְסַר
23 לְכְאוֹרָה הָעִלּוּי שֶׁבְּהַקְדָּמַת אִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא,
24 שֶׁדַּוְקָא עַל־יְדֵי־זֶה יוֹלֶדֶת זָכָר. אַךְ הָעִנְיָן הוּא,
25 שֶׁלָּעָתִיד־לָבֹא כְּתִיב[48] וּלְצִיּוֹן יֵאָמַר אִישׁ וְאִישׁ
26 יוּלַּד בָּהּ וְהוּא יְכוֹנְנֶהָ עֶלְיוֹן, וְהַיְנוּ, שֶׁיִּהְיֶה
27 הַגִּלּוּי מִמָּקוֹם נַעֲלֶה מְאֹד, שֶׁזֶּהוּ עִנְיָן וְהוּא
28 יְכוֹנְנֶהָ עֶלְיוֹן, וְלָכֵן אִישׁ וְאִישׁ יוּלַּד, שֶׁגַּם כַּאֲשֶׁר
29 אִישׁ מַזְרִיעַ תְּחִלָּה, יִהְיֶה נוֹלָד אִישׁ (זָכָר).

לשון הכתוב ״איש ואיש יולד״ במובן זה

---

44) ראה גם ד״ה הנ״ל תרנ״ד; עטר״ת; ה״ש״ת (סה״מ תרנ״ד ע׳ קלח; עטר״ת ע׳ שלב; ה״ש״ת ע׳ 28. ועוד). 45) ראה לקו״ת ויקרא ב, ג. תזריע כ, ב. ובכ״מ. 46) ברכות ס, א. פרש״י ויגש מו, טו. 47) ע״פ ברכות לב, א. ועוד. 48) תהלים פז, ה. וראה תו״א מקץ לז, ג ואילך.

ביאור בדרך אפשר

תְּחִלָּה, והתחלת ההתעוררות היא בדרך השפעה מלמעלה, "אתערותא דלעילא", **יִהְיֶה נוֹלָד אִישׁ (זָכָר)**.

וְהָעִנְיָן בָּזֶה, שֶׁהַמַּעְלָה שֶׁבְּאִתְעָרוּתָא דִּלְעֵילָא שֶׁעַל־יְדֵי הַקְדָּמַת אִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא, שהודות לה ההארה וההתגלות של ה"אתערותא דלעילא" נקלטת בפנימיות, כמבואר לעיל, **הִיא דָּוְקָא לְגַבֵּי אִתְעָרוּתָא דִּלְעֵילָא הַבָּאָה מֵעַצְמָהּ**, לגמרי, **שֶׁלֹּא עַל־יְדֵי עֲבוֹדָה** מצד האדם מלמטה **כָּלָל, אַף יֵשׁ גַּם אִתְעָרוּתָא דִּלְעֵילָא נַעֲלֵית יוֹתֵר, וְהַיְנוּ**, "אתערותא דלעילא" כזו **שֶׁלְּאַחֲרֵי הָאִתְעָרוּתָא דִּלְעֵילָא שֶׁעַל־יְדֵי הַקְדָּמַת אִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא**, עם כל היתרונות שלה **אֲזַי נִמְשֶׁכֶת אִתְעָרוּתָא דִּלְעֵילָא** נוספת **שֶׁהִיא לְעֵילָא וּלְעֵילָא יוֹתֵר, מִמָּקוֹם שֶׁאֵין אִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא מַגַּעַת שָׁם כָּלָל**, שהרי גם ה"אתערותא דלתתא" הכי נעלית היא מוגבלת לפי כוחו ויכולתו של האדם **וּבְאִתְעָרוּתָא דִּלְעֵילָא זוֹ** השנייה, שבאה אחרי ה"אתערותא דלעילא" הראשונה (שיש בה יתרון בגלל שהיא נגרמת על ידי עבודת האדם והעובדה שהאדם ראוי מוכשר לקלוט אותה, אבל יש בה גם חסרון כי סוף סוף היא לפי ערך התעוררות של אדם מוגבל) **יֶשְׁנָן ב'** [49], שני היתרונות גם יחד **הַמַּעְלוֹת, הֵן מַעֲלַת הָאוֹר שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַמְּדִידָה וְהַהַגְבָּלָה דְּסֵדֶר הִשְׁתַּלְשְׁלוּת**, בהיותה "אתערותא דלעילא" שלא תלוייה בעבודת האדם ולא מותאמת לפי מידתו המוגבלת **וְהֵן הַמַּעְלָה שֶׁנִּמְשָׁךְ בִּבְחִינַת פְּנִימִיּוּת, וְיֵשׁ לוֹ קִיּוּם וְתֹקֶף**, כי היא באה בהוספה על "אתערותא דלעילא" קודמת, שכן נמשכת בעקבות "אתערותא דלתתא" של האדם **שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן יוֹלֶדֶת זָכָר**.

ביאור בדרך אפשר

וְזֶהוּ שֶׁמַּבְאָר בְּשַׁעֲרֵי אוֹרָה [52] **בְּדִיּוּק לְשׁוֹן הַכָּתוּב** [53] **לַיְּהוּדִים הָיְתָה אוֹרָה גוֹ', "אוֹרָה" דָּיְקָא, לְשׁוֹן נְקֵבָה, שֶׁ'אוֹרָה' הוּא לְמַעְלָה מִ'אוֹר'** ואם כן הביטוי "מאפילה לאור" ולא "לאורה" אמור ללמד על חיסרון מסויים, **מִכָּל־מָקוֹם, הָעִלּוּי דְּאוֹרָה הוּא רַק בְּיַחַס לְאוֹר סְתָם, אֲבָל אוֹר גָּדוֹל** כבנוסח הברכה האמור כאן, בברכת "אשר גאלנו" **הוּא לְמַעְלָה גַּם מִבְּחִינַת אוֹרָה** [54].

וְכֵן תִּהְיֶה לָנוּ, שֶׁבְּנִיסָן עֲתִידִין לְהִגָּאֵל עַל־יְדֵי מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ בְּגַאֲלָה הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלֵמָה שתהיה גאולה נצחית **שֶׁאֵין אַחֲרֶיהָ גָּלוּת** [50], **וְעוֹד לִפְנֵי־זֶה** לפני הכניסה לחודש ניסן, בעמדנו בחודש אדר, **יְקַיֵּם מַה שֶּׁכָּתוּב** במגילת אסתר **"לַיְּהוּדִים הָיְתָה אוֹרָה וְשִׂמְחָה וְשָׂשׂוֹן וִיקָר", הֵן כִּדְרָשַׁת חֲכָמֵינוּ זַ"ל** [55] בפירוש כתוב זה **אוֹרָה זוֹ תּוֹרָה, שִׂמְחָה זֶה יוֹם טוֹב, שָׂשׂוֹן זוֹ מִילָה, וִיקָר אֵלּוּ תְּפִלִּין (וְכֵינָן שֶׁהֶקֵּשָׁה כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ** הושוותה **לִתְפִלִּין** [56], כפי שלמדו חכמינו ז"ל מהפסוק האמור במצוות תפילין – "למען תהיה תורת ה' בפיך" **הֲרֵי זֶה כּוֹלֵל אֶת כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ), וְהֵן אוֹרָה וְשִׂמְחָה וְשָׂשׂוֹן וִיקָר כִּפְשׁוּטָם, כֵּן תִּהְיֶה לָנוּ** [57].

וַאֲפִלּוּ שֶׁמְּבֹאָר בְּשַׁעֲרֵי אוֹרָה [52] **בְּדִיּוּק לְשׁוֹן הַכָּתוּב** [53] **לַיְּהוּדִים הָיְתָה אוֹרָה גוֹ', "אוֹרָה" דָּיְקָא, לְשׁוֹן נְקֵבָה, שֶׁ'אוֹרָה' הוּא לְמַעְלָה מִ'אוֹר'** ואם כן הביטוי "מאפילה לאור" ולא "לאורה" אמור ללמד על חיסרון מסויים, **מִכָּל־מָקוֹם, הָעִלּוּי דְּאוֹרָה הוּא רַק בְּיַחַס לְאוֹר סְתָם, אֲבָל אוֹר גָּדוֹל** כבנוסח הברכה האמור כאן, בברכת "אשר גאלנו" **הוּא לְמַעְלָה גַּם מִבְּחִינַת אוֹרָה** [54].

וְכֵן תִּהְיֶה לָנוּ, שֶׁבְּנִיסָן עֲתִידִין לְהִגָּאֵל עַל־יְדֵי מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ בְּגַאֲלָה הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלֵמָה שֶׁאֵין אַחֲרֶיהָ גָּלוּת [50], **וְעוֹד לִפְנֵי־זֶה יְקַיֵּם מַה שֶּׁכָּתוּב "לַיְּהוּדִים הָיְתָה אוֹרָה וְשִׂמְחָה וְשָׂשׂוֹן וִיקָר", הֵן כִּדְרָשַׁת חֲכָמֵינוּ זַ"ל** [55] בפירוש כתוב זה **אוֹרָה זוֹ תּוֹרָה, שִׂמְחָה זֶה יוֹם טוֹב, שָׂשׂוֹן זוֹ מִילָה, וִיקָר אֵלּוּ תְּפִלִּין (וְכֵינָן שֶׁהֶקֵּשָׁה כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ** הושוותה **לִתְפִלִּין** [56], כפי שלמדו חכמינו ז"ל מהפסוק האמור במצוות תפילין – "למען תהיה תורת ה' בפיך" **הֲרֵי זֶה כּוֹלֵל אֶת כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ), וְהֵן אוֹרָה וְשִׂמְחָה וְשָׂשׂוֹן וִיקָר כִּפְשׁוּטָם, כֵּן תִּהְיֶה לָנוּ** [57].

---

49) ראה גם לקו"ת שה"ש כד, ב. 50) תוד"ה ה"ג ונאמר - פסחים קטז, ב. 51) נוסח ברכת אשר גאלנו - פסחים שם. 52) שער הפורים ד"ה וקבל היהודים פל"ב ואילך (צח, ב ואילך). 53) אסתר ח, טז. 54) ראה גם ספר הערכים־חב"ד (כרך ד) ערך אורה בתחילתו. 55) מגילה טז, ב. 56) קידושין לה, א. וש"נ. 57) נוסח הבדלה דמוצש"ק.

בס"ד. שיחת ש"פ ויקהל-פקודי, פרשת החודש, מבה"ח ניסן, ה'תשכ"ו.

בלתי מוגה

א. פרשת "החודש" שקוראין בשבת שלפני ראש-חודש ניסן, אינה תלויה בפרשת השבוע (שהרי לא בכל שנה קוראין אותה פרשה בשבת שלפני ראש-חודש ניסן), אלא בסדר השנה כפי שנחלקת לחדשים, שבהתאם לכך, הנה בשבת שלפני ראש-חודש ניסן קוראין הפרשה שבה מדובר אודות ראש-חודש ניסן - "החודש הזה לכם ראש חדשים, ראשון הוא לכם לחדשי השנה"[1].

בפסוק זה ישנו חידוש - שענינו של ראש-חודש ניסן קשור לא רק עם "חדשים" סתם ("ראש חדשים"), אלא הוא קשור ופועל גם על "חדשי השנה", היינו, כפי שהחדשים קשורים עם ענין השנה:

החילוק שבין ענין החדשים לענין השנה הוא[2] - שענין החדשים קשור עם מהלך הלבנה במשך כ"ט או ל' יום, ואילו ענין השנה קשור עם מהלך החמה. ואיתא בגמרא[3] שישראל מונין ללבנה, ואומות העולם מונין לחמה.

וכיון שהתורה אומרת שראש-חודש ניסן הוא לא רק "ראש" ו"ראשון" לחדשים סתם - שלכאורה די גם בכך - אלא גם "לחדשי השנה", הרי משמעות הדבר היא, שראש-חודש ניסן פועל לא רק על ענין החדשים, שקשור עם ענין הלבנה, אלא גם על ענין השנה, שקשור עם ענין החמה, שעל-פי-זה ניתוסף ענין שבאין-ערוך - שראש-חודש ניסן פועל ושולט לא רק על ישראל שמונין ללבנה, אלא גם על אומות העולם שמונין לחמה.

ב. ענין זה מודגש גם ביציאת מצרים שהיתה בחודש ניסן:

אמרו חז"ל[4] שביציאת מצרים היה לא רק הענין ד"רפוא לישראל", אלא גם הענין ד"נגוף למצרים".

ולכאורה, היה מספיק בכך שבני-ישראל יצאו ממצרים, ואילו מצרים תישאר במעמדה ומצבה הקודם, ללא הענין ד"נגוף למצרים".

ויתירה מזה:

על-פי משמעות פשטות הכתובים - היתה לפרעה ברירה לשחרר את בני-ישראל תיכף ומיד, ואילו היה עושה כן, לא היה צורך בכל האותות והמופתים כו' - המכות שהביא הקדוש-ברוך-הוא על המצריים, שהצורך בהם היה רק מפני שפרעה הכביד את לבו והתעקש שלא לשחרר את בני-ישראל.

[וכמו שנתבאר בהתוועדות קודמת[5] שעל-פי-זה מתורצת הקושיא: כיצד היה אפשר להעניש את פרעה, בה בשעה שמלכתחילה היתה הגזירה "ועבדום וענו אותם גו'"[6], ומהביאורים בזה - שאף שנגזרה גזירה על בני-ישראל, מכל-מקום פרעה לא היה מוכרח להיות השליח[7], ועוד ביאור - בתירוץ הקושיא כיצד היה אפשר להעניש את פרעה לאחרי שהקדוש-ברוך-הוא בעצמו הקשה את לבו - "לפי שחטא מעצמו תחלה והרע לישראל כו'", ולכן "נתן הדין למנוע התשובה ממנו .. לפיכך חיזק הקדוש-ברוך-הוא את לבו כו'"[8]].

וכיון שהיתה ברירה בידי פרעה לשחרר את בני-ישראל תיכף ומיד, ואז לא היה צורך בענין המכות כו', נמצא, שמצד הענין דיציאת מצרים כשלעצמו, אין הכרח שיהיה "נגוף למצרים".

ואף-על-פי-כן, בנוגע לפועל היה ביציאת מצרים גם הענין ד"נגוף למצרים" - שזהו על-דרך האמור בנוגע לראש-חודש ניסן, שפועל לא רק בנוגע לעניני בני-ישראל שמונין ללבנה (חודש), אלא גם בנוגע לעניני אומות העולם שמונין לחמה (שנה).

---

1) בא יב, ב.
2) ראה לקמן סי"א. וש"נ.
3) סוכה כט, א.
4) זח"ב לו, א.
5) שיחת ש"פ וארא ס"ז (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ה ע' 357). וש"נ.
6) לך-לך טו, יג.
7) ראה רמב"ם הל' תשובה ספ"ו. שמונה פרקים שלו פ"ח.
8) שם ה"ג. ובארוכה - שמונה פרקים שם.

ג. וההוראה מזה בעבודת האדם - שהרי "בכל דור ודור (ובכל יום ויום) חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים"[9], וכמאמר רז"ל[10] שאילו זכינו היתה הגאולה ממצרים גאולה שלימה, אלא שהמאורעות שלאחרי־זה גרמו לכך שלא היתה גאולה שלימה, ומזה מובן שהענין דיציאת מצרים נוגע גם עתה בעבודת האדם:

דובר בהתוועדות קודמת[11] אודות תורת הבעל־שם־טוב[12] על הפסוק[13] "כי תראה חמור שונאך גו' עזוב תעזוב עמו", שתוכנה, שעבודת ה' אינה ענין ששייך לנשמה בלבד, ואילו הגוף, יש לשברו, כדי שלא יבלבל לעבודת הנשמה, אלא עבודת ה' צריכה להיות גם על־ידי הגוף, שלכן, אין לשברו על־ידי תעניות וסיגופים, כי־אם לבררו ולזככו.

כלומר: הסיבה לכך שאין לשבור את הגוף היא - לא רק בגלל ששבירת הגוף עלולה להפריע לו בעבודתו, אלא בגלל שבירור וזיכוך הגוף הוא ענין העבודה עצמה.

ובסגנון האמור לעיל בנוגע לחידוש של ראש־חודש ניסן - שפעולתו היא לא רק על חלק ה"ישראל" שבכל אחד, אלא גם על חלק ה"אומות העולם" שבכל אחד מישראל.

והענין בזה:

עבודתו של יהודי צריכה להיות גם עם הגוף ונפש הבהמית, ועד כדברי המשנה[14] בפירוש מה שכתוב[15] "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך", "בשני יצריך, ביצר טוב וביצר הרע", היינו, שגם ליצר הרע תהיה אהבה לאלקות, וכדאיתא ב'ירושלמי'[16] שזוהי המעלה של אברהם אבינו שנאמר בו[17] "ומצאת את לבבו נאמן גו'", שגם היצר הרע נתהפך לאהבה את ה', לגבי דוד שנאמר בו[18] "ולבי חלל בקרבי", שהרגו בתענית[19].

ואין ליהודי לחשוב שיעסוק ויפעל רק בענינים הקשורים עם ד' אמות של תורה, ולא בענינים השייכים לעולם, הגוף ונפש הבהמית - כי, כל זמן שלא נפעל הענין ד"נגוף למצרים", בנוגע לעניני העולם, הגוף ונפש הבהמית, לא נעשה עדיין אמיתית ענין הגאולה ממצרים; ודוקא כאשר פועל גם בעניני העולם, הגוף ונפש הבהמית - אזי נעשה אמיתית ענין הגאולה.

וזהו גם מה שכתוב ביציאת מצרים "וינצלו את מצרים"[20], ש"עשאוה כמצודה שאין בה דגן" ו"כמצולה שאין בה דגים"[21], שזהו ענין בירור כל הניצוצות שהיו במצרים[22], והיינו, שאף־על־פי שבני־ישראל טענו שהם מוותרים על ה"רכוש גדול", ובלבד שיצאו ממצרים מיד[21], מכל־מקום אמר להם הקדוש־ברוך־הוא שהם חייבים לקחת את הכל, כי כל זמן שלא מבררים את כל הניצוצות שבמצרים, לא יכולה להיות גאולה אמיתית, וכדי שתהיה גאולה אמיתית יש צורך לברר את כל הניצוצות, באופן ש"לא[23] נשאר בהם עד אחד"[24].

ד. ויש להוסיף, שההוראה האמורה בנוגע לבירור הגוף ונפש הבהמית שייכת במיוחד לזמן דחודש ניסן:

בחודש ניסן מתחילים חדשי הקיץ, שאז הטבע הוא בתקיפות יתירה, ולכן יש צורך בזהירות מיוחדת כו', וכידוע[25] שזהו אחד הטעמים לאמירת 'פרקי אבות' בזמן הקיץ, בגלל הצורך בזהירות מיוחדת זו.

וענין זה קשור גם עם "החודש הזה לכם" - כדאיתא בגמרא[26] בנוגע ל"חמרא דפרוגייתא ומיא

9) פסחים קטז, ב (במשנה). תניא רפמ"ז.
10) ראה לקו"ש ח"כ ע' 230. וש"נ.
11) שיחת ש"פ משפטים ס"ו; פורים סכ"ז (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ו ס"ע 107 ואילך; ריש ע' 162).
12) ראה כתר שם טוב בהוספות סכ"א. וש"נ (נעתק ב"היום יום" כח שבט).
13) משפטים כג, ה.
14) ברכות רפ"ט (נד, א).
15) ואתחנן ו, ה.
16) שם ה"ה.
17) נחמי' ט, ח.
18) תהלים קט, כב.
19) ראה תניא פ"א, ובהנסמן שם ב"מ"מ, הגהות והערות קצרות" (ריש ע' כז).
20) בא יב, לו.
21) ברכות ט, ב.
22) ראה לקו"ש חכ"א ע' 80. וש"נ.
23) בשלח יד, כח.
24) ראה ל"ת וסה"ל להאריז"ל ר"פ תצא.
25) ראה מד"ש בהקדמה לאבות (בשם "ומצאתי כתוב").
26) שבת קמז, ב (ובפרש"י). וראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"כ ע' 89. וש"נ.

דדיומסת״, ש״רבי אלעזר בן ערך איקלע להתם, אימשיך בתרייהו (אחר היין והרחיצה), איעקר תלמודיה (נעקר תלמודו ושכחו), כי הדר אתא קם למיקרי בספרא, בעא למיקרא החדש הזה לכם, אמר החרש היה לבם״ (שזהו היפך הענין ד״החודש הזה לכם״), והיינו, שלמרות שמדובר אודות עניני היתר, הרי צריך להזהר גם מתאוות היתר, וכידוע[27] שמריבוי תאוות היתר יכולים לבוא גם לענינים הפכיים כו׳.

וזהו הענין ד״החודש הזה לכם ראש חדשים, ראשון הוא לכם לחדשי השנה״ - שראש־חודש ניסן צריך לפעול גם בענינים ד״שנה״, היינו, בעניני הגוף ונפש הבהמית וחלקו בעולם.

וכאמור, שדוקא על־ידי־זה פועלים אמיתית ענין הגאולה דיציאת מצרים, ובלשון ההגדה[28]: ״מיגון לשמחה, מאבל ליום טוב, ומאפלה לאור גדול״, ועד להסיום: ״ונאמר לפניו הללוי־ה״ - בגאולה האמיתית והשלימה על־ידי משיח צדקנו.

* * *

ה. בהמשך להמדובר אודות ראש־חודש ניסן, יש להוסיף, שכשם שראש־חודש הוא ענין ה״ראש״ בזמן, כמו־כן ישנו ענין ה״ראש״ בנפש האדם:

ובהקדמה - שכללות הענין דקידוש החודש (ראש־חודש) נעשה על־ידי בני־ישראל דוקא, שהרי בית־דין הם אלו שמקדשים את החודש, ועד שאמרו רז״ל[29] ״אתם אפילו שוגגין, אפילו מזידין, ואפילו מוטעין״, שזהו לפי שמציאותם של בני־ישראל היא למעלה אפילו מהתורה[30]. וכיון שכן, הרי בודאי צריך להיות הענין ד״ראש״ (כמו ראש־חודש) בישראל גופא, בנפש האדם.

והענין בזה - שבנשמה עצמה יש כמה מדריגות[31]: יש רגל שבנשמה ויש ראש שבנשמה (שזהו המזל של הנשמה, כדאיתא בגמרא[32]: ״מזלייהו חזי״), וה״ראש״ שבנשמה כולל את כל המדריגות שבנשמה, עד לרגל שבנשמה (כשם שראש־חודש כולל את כל ימי החודש).

וענינו בכללות ישראל (שהרי התורה כללות ופרטות נאמרה[33]) - כמבואר ב׳תניא׳[34] ש״בכל דור ודור יש ראשי אלפי ישראל שנשמותיהם הם בחינת ראש ומוח כו׳״, והם כוללים את כל הנשמות שבדור זה, שמקבלים חיותם מ״ראשי בני ישראל שבדורם״.

וגם ענין זה קשור עם ראש־חודש ניסן - שהרי ״באחד בניסן ראש־השנה למלכים״[35], והיינו, שאף שענין המלכים קשור עם שנים, ולא עם חדשים, מכל־מקום יש בראש־חודש ניסן גם הענין דראש־השנה למלכים.

והנה, הענין ד״מלכים״ שייך ל״רבותינו נשיאינו״: ״רבותינו״ - כמאמר רז״ל[36] ״מאן מלכי רבנן״, אבל הענין ד״רבותינו״ הוא רק ביחס לענינים רוחניים, עניני תורה, שהרי אצל רב שואלים שאלה בהלכה כו׳; ולמעלה מזה - הענין ד״נשיאינו״, ששייך גם לענינים גשמיים. שכן, למרות מה שכתב רבינו הזקן ב׳אגרת הקודש׳ הידועה[37] שאין לשאול בנוגע לענינים גשמיים, הרי רואים בפועל אצל כל רבותינו נשיאינו, החל מהבעל־שם־טוב ועד לכבוד־קדושת מורי־וחמי אדמו״ר נשיא דורנו, שבכל שנה ושנה, בכל חודש וחודש, ובכל שבוע ושבוע, שואלים אצלם גם בנוגע לענינים גשמיים[38] (ועל־דרך מה שנתבאר לעיל (סעיפים א־ד) שראש־חודש ניסן צריך לפעול לא רק בעניני חודש, רוחניות, אלא גם בעניני שנה, גשמיות).

ולכן מצינו בחודש ניסן כמה וכמה ענינים הקשורים עם רבותינו נשיאינו, כדלקמן (סעיף ח).

---

27) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חל״ז ריש ע׳ 77. וש״נ.
28) פיסקא ״לפיכך״.
29) ר״ה כה, א.
30) ראה המשך תער״ב ח״ג ע׳ א׳תג.
31) ראה תו״א משפטים עז, א. תשא פו, ב. ובכ״מ.
32) מגילה ג, א. וש״נ.
33) ראה חגיגה ו, סע״א ואילך. וש״נ.
34) פ״ב.
35) ראה לקמן הערה 65. וש״נ.
36) ראה גיטין סב, סע״א. זח״ג רנג, ב (ברע״מ).
37) סכ״ב.
38) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חל״ו ס״ע 300 ואילך. וש״נ.

ו. ויש לקשר זה גם עם פרשת השבוע (אף שאין הכרח שפרשת "החודש" תהיה בפרשה מסויימת דוקא, כנזכר לעיל סעיף א) - שבפרשת ויקהל יש הדגשה מיוחדת בנוגע לענין הנשיאות:

בפרשת ויקהל מדובר אודות בנין המשכן, שעל ידו נעשה "ושכנתי בתוכם"[39] - לא רק "בתוך כל אחד ואחד"[40], על־ידי עבודתו הרוחנית בתורה ותפילה, אלא גם אודות המשכן הגשמי, שנעשה על־ידי "ויקחו לי תרומה"[41] מענינים גשמיים, "זהב וכסף ונחושת וגו'"[42], כל י"ג או ט"ו[43] הדברים שנימנו בפרשה, ואדרבה: דוקא על־ידי "ויקחו לי תרומה" בגשמיות, נעשה "ושכנתי בתוכם", בתוך כל אחד ואחד, ברוחניות.

ובענין זה מצינו בפרשתנו שהתורה מזכירה את נדבת הנשיאים בפני עצמה: "והנשיאים הביאו גו'"[44], וכמבואר בארוכה בפירוש רש"י על הפסוק, כדלקמן.

ז. הביאור בפירוש רש"י, "אמר רבי נתן מה ראו הנשיאים להתנדב בחנוכת המזבח בתחלה, ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחלה, אלא כך אמרו נשיאים, יתנדבו ציבור מה שמתנדבין, ומה שמחסרין, אנו משלימין אותו, כיון שהשלימו ציבור את הכל, שנאמר[45] והמלאכה היתה דים, אמרו נשיאים מה עלינו לעשות, הביאו את אבני השהם וגו', לכך התנדבו בחנוכת המזבח תחלה. ולפי שנתעצלו מתחלה, נחסרה אות משמם, והנשאם כתיב":

התפקיד הראשון של נשיא[46] הוא לדאוג ולהשתדל ש"יתנדבו ציבור כו'" (כפי שמצינו ש"לא היה משה פונה לעסקיו (לא (רק) צרכי הגוף כו'[47], כי־אם עסקיו הרוחניים בינו ובין הקדוש־ברוך־הוא) אלא מן ההר אל העם"[48], ו"מה שמחסרין" - בגלל שנחסר אצלם הדבר (שהיה להם מקודם)[49], לפי שכבר השתמשו בו לצורך אחר - "אנו משלימין אותו".

ו"כיון שהשלימו ציבור את הכל" (כולל גם כסף בשביל לקנות אבני השוהם שלא היו לבני־ישראל), "אמרו נשיאים מה עלינו לעשות" - שכבר עשו כל חובתם בתור נשיאים, ואז התחילו לחשוב אודות השתתפותם האישית בנדבת המשכן, והביאו את אבני השוהם. אלא, שאז כבר לא היה הכרח בנדבתם, כיון שהיו יכולים לקנות זאת בכסף שהתנדבו בני־ישראל, ונמצא, שנדבתם לא היתה שוה לנדבת כל בני־ישראל[50] (ואף שנדבת בני־ישראל באה בכחם וזירוזם של הנשיאים - הרי זה על־דרך "שעבודא דרבי נתן" (שלכן מזכיר רש"י שמו[51]), ש"מוציאים מזה" - מהמנדבים, "ונותנין לזה" - להקדוש־ברוך־הוא, באופן ישיר, כאילו ללא השתתפותם).

---

39) תרומה כה, ח.

40) ראה אלשיך עה"פ. של"ה סט, א. ועוד.

41) שם, ב.

42) שם, ג.

43) ראה לקו"ש חכ"א ע' 153. וש"נ.

44) ויקהל לה, כז.

45) שם לו, ז.

46) שהוא במדריגה נעלית יותר עוד לפני שנתמנה לנשיא, ומצד גודל מעלתו נתמנה לנשיא. ועוד זאת, שאפילו אם מקודם לכן לא הי' בעל מעלה, הרי עי"ז גופא שבנ"י בוחרים אותו לנשיא, נעשה במדריגה נעלית יותר מכולם. וכמו בתרומה, ש"חטה אחת פוטרת את הכרי" (חולין קלז, ב), שלמרות שחיטה אחת זו היא כמו כל שאר החיטים שבכרי, מ"מ, כאשר יהודי בוחר אותה, הנה בכחו של הקב"ה ובכח התורה, ה"ה פועל בה עילוי - שנעשית "תרומה".

47) הן אמת שיש עילוי גם בצרכי הגוף, כמו אכילה ושתי', שעל ידם נעשה בירור הניצוצות כו', אבל ענין זה הוא ע"פ חסידות, ולא בפשוטו של מקרא.

וגם מה שמצינו בפרש"י על הפסוק (יתרו יח, יב) "לאכל לחם גו' לפני האלקים", ש"הנהנה מסעודה שתלמידי חכמים מסובין בה כאילו נהנה מזיו השכינה" - הרי זה רק "כאילו", בכ"ף הדמיון.

48) פרש"י יתרו יט, יד.

49) וי"ל גם באופן אחר: הנשיאים ידעו שבודאי יש ביכלתם של בנ"י לבנות המשכן, כציווי הקב"ה, שאינו בא בטרוניא עם בריותיו (ע"ז ג, סע"א), אלא, כיון שיש צורך ש"ידבנו לבו", ולא תמיד שולט המוח על הלב, הרי יתכן שיהיו "מחסרין" בפועל ממה שיש להם בכח ובמזומן.

50) כי, בנדבת המשכן יש ב' ענינים: (א) דבר הכרחי שבלעדו לא יכול המשכן להיבנות. (ב) זכותו של המנדב לבנין המשכן, גם כאשר נדבתו אינה מוכרחת לבנין המשכן.

וע"ד שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר (אג"ק שלו ח"ד ע' מז. סה"ש תש"ב ע' 24) אודות פתגם אדמו"ר מהר"ש בנוגע לעסקנות ציבורית - שהענין עצמו יבוא לידי פועל בכל אופן, אלא שהוא יאבד את ה"זכות" שיהי' הדבר על ידו. ובלשון המגילה (אסתר ד, יד), שמרדכי אמר לאסתר: "רווח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר", אלא ש"את ובית אביך תאבדו" - תאַבדו את הזכות.

ובנדו"ד: נדבת הנשיאים לא היתה מוכרחת לבנין המשכן (שהרי היו יכולים לקנות אבני השוהם מכספם של בנ"י), ורק היתה להם הזכות להשתתף כו'.

51) אף שבדרך כלל אין דרכו של רש"י להזכיר שם בעל המאמר, וכמו בהתחלת פרשתנו (ויקהל לה, ג), על הפסוק "לא תבערו אש", שמפרש "יש מרבותינו אומרים הבערה ללאו יצאת, ויש אומרים לחלק יצאת", שזוהי פלוגתא בין ר' יוסי לר' נתן (שבת ע, א. וש"נ), ורש"י אינו מזכיר שמו.

ומזה הבינו שהיה חסרון בהנהגתם - שבזה ש"לא התנדבו בתחלה" היה מעורב[52] גם ענין של עצלות[53] (והסיבה לכך, בגלל שהיה חסר אצלם תכלית הביטול - כמרומז בכך שנחסרה משמם אות י'[54] - שנרגש אצלם ענין הנשיאות, שעל ידם התנדבו בני־ישראל למשכן, ולכן נתעצלו באופן שהשתתפותם בנדבת המשכן לא תהיה כמו אצל כל בני־ישראל), כי ביחד עם תפקידם לעורר את הציבור שיתנדבו, היו צריכים להקדים את נדבתם[55] כדי שבנין המשכן יוכל להיות בהקדם האפשרי.

וההוראה מזה בנוגע לנשיאות של כל אחד מישראל[56], שצריכה להיות מתוך רגש הביטול, ואז לא יטעה לחשוב שיוצא ידי חובה בפעולה על הזולת, אלא יוסיף גם בעבודת עצמו - הוגה על־ידי כבוד־קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק ט"ז עמוד 424 ואילך.

* * *

ח. על[57] הפסוק "החודש הזה לכם ראש חדשים", ישנו מאמר של כבוד־קדושת אדמו"ר ה'צמח צדק' - שהשנה היא שנת המאה להסתלקות־הילולא שלו - שנדפס ב'אור התורה' פרשת בא[58]. מאמר זה בשינויים וכו', ישנו גם מכבוד־קדושת אדמו"ר מהר"ש[59], מכבוד־קדושת אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו־עדן[60] ומכבוד־קדושת מורי־וחמי אדמו"ר[61].

נוסף על השייכות של מאמר זה ליום השבת־קודש הזה (פרשת החודש), מצד התחלת ותוכן המאמר,

---

52) ובשביל זה יש צורך בהבחנה שכלית - להבחין ולידע אם סיבת עיכוב הבאת נדבתם האישית אינה אלא מצד הקדושה (בגלל השתדלותם שבנ"י ינדבו למשכן), או שמעורב בזה גם ענין של עצלות.

ויש להמתיק זה - ע"פ מה שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר (גם) בחג הפסח תש"ג (סה"ש תש"ג ע' 67 ואילך):

ידוע שהרה"צ ר' מנחם נחום מטשערנאָביל הי' עני מדוכא ותמיד הי' דחוק בפרנסתו, עד שנצטברו לו חובות גדולים. ופעם אחת, כשקיבל את החסידים שבאו אליו, הביא לו חסיד אחד דורון - שלש מאות רובל בשטרות ("אַסיגנאַציעס"), שהם מאה רובל כסף. וחשב לעצמו: למה עשה הוי' כזאת, שיתנו לו סכום גדול כ"כ בבת אחת?! ובפרט שהסכום שנאסף מה"קוויטלאַך" וה"מעמדות" של כל שאר החסידים שנכנסו אליו אז (שביניהם היו גם גבירים, כפי שמדייק כ"ק מו"ח אדמו"ר שבין המטבעות היו גם שלשה דנרי זהב ("רענדלעך"), שבזמן ההוא היו מצויים רק אצל גבירים), הגיע קרוב למאה רובל בשטרות בלבד, ואילו כאן קיבל שלש מאות רובל! - והפסיק באמצע קבלת החסידים כדי להתבונן בפשר הדבר.

וכיון שלפני כן נכנס אליו חסיד עני, שהתאונן שאין לו כסף בשביל לזון את משפחתו, לשלם שכר לימוד בניו, ולהכניס בתו לחופה, והסכום שהי' זקוק לו הי' מכוון לסכום שקיבל זה עתה: שלש מאות רובל - החליט לתתו לחסיד הנ"ל. ואז עלה ברעיונו, אולי לא כדאי לתת לאיש אחד סכום גדול כזה, שבו אפשר להחיות לכל־הפחות שש משפחות, וביניהם גם בני ביתו, שגם להם מגיע לא פחות משאר משפחות העניים.

ובשביל זה הי' צריך להבחנה שכלית - כפי שמדייק כ"ק מו"ח אדמו"ר שענין זה נוגע לא רק במדריגות נמוכות בעבודת ה', אצל סתם יהודים מקיימי תומ"צ, אלא גם אצל צדיק גמור - לידע איזו סברא באה מהיצ"ט, ואיזו מהיצה"ר.

ומסקנתו היתה - שאילו הסברא השני' (לחלק את הכסף) היתה באה מהיצ"ט, היתה צריכה ליפול במחשבתו מיד, וכיון שלא נפלה מיד, הרי זו הוכחה שהיא מהיצה"ר - שבתחילה לא רצה להציע לו לחלק את הכסף לשש משפחות, שמא יעלה בדעתו לקחת את כל הסכום לעצמו, ורק לאחרי שראה שיש לו סברא לתת את כל הסכום לחסיד העני, אזי הציע לו לחלק את הסכום לששה חלקים, כך, שלכל הפחות יטול לעצמו חלק אחד!

53) וענין זה אומר רש"י - לא מעצמו, אלא בשם ר' נתן, שהיתה לו שייכות לענין הנשיאות (ראה לקו"ש שבפנים הערה 37), והיינו, שהסתכל על ענין הנשיאות לא כמו דבר זר, אלא כמו דבר שלו, ולכן הוא זה שיכול להצביע על ענין של חסרון אצל הנשיאים.

54) ומזה מוכיח רש"י שאין לפרש ש"הנשיאים הביאו" קאי על עננים (ראה לקו"ש שבפנים הערה 14) - דא"כ, הי' הכתוב צ"ל "נשיאים" ביו"ד, ועכצ"ל, שקאי על נשיאי ישראל, ולכן "והנשאם כתיב", "לפי שנתעצלו מתחלה, נחסרה אות משמם".

55) ויש להוסיף בזה, שגם נדבתם האישית אינה ענין פרטי שלהם בלבד (כמו "עסקיו" של משה), אלא ענין השייך לציבור - שהרי צריכים למוסרה לציבור יפה יפה (ר"ה ז, סע"א ואילך). וש"נ), והיינו, שלא זו בלבד שמשתמשים בתרומתם בשביל צורך הציבור, אלא שהתרומה עצמה צריכה להיות ממון ציבור.

ובפרט שמדובר אודות תרומת אבני השוהם ואבני המילואים, שעליהם היו חקוקים שמות בנ"י לזכרון: באבני השוהם - "ששה משמותם על האבן האחת .. (ו)ששה .. על האבן השנית" (תצוה כח, יו"ד), ואבני המילואים - "שתים עשרה .. לשני עשר שבט" (שם, כא).

ובשביל לתקן ענין זה - "ראו נשיאים להתנדב בחנוכת המזבח בתחלה", שהביאו שש עגלות ושני עשר בקר לשאת את המשכן, וכן הביאו קרבנות המזבח לחנכו, וכיון שכל נשיא הביא עבור כל השבט, הרי זה נעשה ענין של ציבור.

56) ובלשון המגילה (אסתר א, כב): "להיות כל איש שורר בביתו".

57) מכאן עד סוסי"א - הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונדפס בהוספה למאמר ד"ה החודש תרכ"ו (נדפס בקונטרס בפ"ע), ולאח"ז בהוספות ללקו"ש ח"ו ע' 409 ואילך. ועוד. במהדורא זו ניתוספו איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.

58) ע' רסד ואילך.

59) סה"מ תרכ"ו ע' ל ואילך.

60) סה"מ תרנ"ד ע' קלא ואילך.

61) סה"מ ה'ש"ת ע' 19 ואילך.

שבו מדובר אודות הענינים דפרשת "החודש" - שייך הוא ליום השבת־קודש הזה גם מצד בעלי המאמר, שיש להם שייכות מיוחדת לחודש ניסן[62]:

ה'צמח צדק' - יום ההילולא שלו ביי"ג ניסן. אדמו"ר מהר"ש - התחלת נשיאותו, נשיאות לפי צוואת ה'צמח צדק'[63], בו ביום. אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו־עדן - יום ההילולא שלו בב' ניסן. וכבוד־קדושת מורי־וחמי אדמו"ר, בנו יחידו, התחלת נשיאותו בו ביום, ב' ניסן[64].

והרי כל ימי חודש ניסן (ובכללם - ב' וי"ג בו) כלולים בראש־חודש ניסן[65] (וכמובן[66] מזה שנקרא בשם "ראש חודש" (ולא תחילת החודש)[67], להיותו בדוגמת הראש שכולל בתוכו חיות כל האברים[68]), והרי ראש־חודש מתברך וכלול בשבת מברכים[69] בתור ראש־חודש (נוסף לכך שנכלל בשבת בתור יום ג' בשבת, שהרי שבת מיניה מתברכין כולהו יומין[70]).

ט. המאמר דיבור־המתחיל "החודש" מכבוד־קדושת אדמו"ר ה'צמח צדק' ישנו גם בביכל, שבו נרשם (בהמפתחות), שמאמר זה אמרו ה'צמח צדק' בימים שלפני הסתלקותו.

וגם נרשם בהביכל, שההסתלקות היתה אור ליום ה' י"ג ניסן 37 מינוט אחרי שעה ..[71] אחרי חצות.

ומזה ניכר שהכותב היה דייקן, ועד שדייק גם על הרגע, ומסתמא, כל הענינים שכותב (בנוגע המאמר וההסתלקות) הם בדיוק.

י. כבוד־קדושת אדמו"ר שליט"א אמר את המאמר דיבור־המתחיל "החודש". ואחרי המאמר, אמר:

כאמור לעיל - ישנו מאמר זה מה'צמח צדק', מאדמו"ר מהר"ש, מאדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו־עדן, ומכבוד־קדושת מורי־וחמי אדמו"ר. וכיון ש"אין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד"[72], הרי גם הענינים שהובאו בכמה מהנ"ל, אמר כל רבי בסגנון אחר.

וכיון ש"אי אפשר לבית המדרש בלא חידוש"[73], מובן, שבכל אחד מהמאמרים ישנו חידוש בהענין שאינו במאמר השני. וכל זה - בנוגע לשינויים מנשיא לנשיא. ויש לומר שכן הוא במכל־שכן בנוגע לשינויים אצל אותו נשיא גופא, שבודאי יש חידוש בכל פעם.

ואף־על־פי שישנו חידוש בכל אחד מהמאמרים, הנה מה שנוגע ביחוד עתה - כיון שהשנה היא שנת המאה להסתלקות־הילולא של ה'צמח צדק' - הרי זה המאמר כפי שנאמר על־ידי ה'צמח צדק', ואצל ה'צמח צדק' גופא - הנוסח שמופיע בביכל הנ"ל, שנאמר בימים שלפני הסתלקותו.

---

62) נוסף על שכלולות ענין נשיאים שייך לחודש ניסן, כי באחד בניסן ר"ה למלכים (ריש מס' ר"ה) - למלכי ישראל (שם ג, א). ולהעיר מהא דבא' בניסן התחילו הנשיאים להקריב את קרבניהם לחנוכת המזבח, ולכן גם עתה אין אומרים תחנון כו' (טושו"ע או"ח סתכ"ט). - וראה גם תורת מנחם - התוועדויות חי"ט ע' 226 הערה 2.

63) ראה ספר התולדות אדמו"ר מהר"ש (קה"ת תש"ז; תשנ"ז) ס"ע 13 ואילך, ובהערה שם. אג"ק הצ"צ ח"א ע' שסג. וש"נ.

64) ראה רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ז. ולהעיר מספרי לדברים יז, כ.

65) ובזה יומתק לשון המשנה (ריש מס' ר"ה) באחד בניסן ר"ה למלכים ולרגלים - אף שהכוונה לרגל שבו (כדמפרש בגמרא שם (ד, א). שע"פ פשט צריך לדחוק בזה, וכאריכות לשון פירש"י שם ד"ה רגל) - כי בר"ח ניסן כלולים כל ימי החודש, גם הרגל שבו, - ובכל זאת, לשון המשנה הוא באחד בניסן ולא בראש חודש ניסן, כדי לשלול יום א' דר"ח (שזה אפשרי כשהיו מקדשים ע"פ הראי'). - ראה גם שיחת ש"פ תזריע, פ' החודש, מבה"ח וער"ח ניסן תשי"ד הערה 32 (תורת מנחם - התוועדויות חי"א ע' 177).

66) ראה עט"ר בתחלתו (וראה גם לקו"ת תבא מא, ג) לענין ראש השנה. ומזה מובן גם לענין ר"ח.

67) כי, אף שיש מעלה גם ב"תחלה", מ"מ, מעלת ה"ראש" גדולה יותר (מהנחה בלתי מוגה).

68) ולכן ניכר בהאבר מהותו של הראש - "וואָס פאַר אַ קאָפּ ער האָט" (מהנחה בלתי מוגה).

69) ל' ברכה והמשכה (תו"א מקץ לז, ג).

70) זח"ב סג, ב. פח, א.

71) כאן נחתך מהגליון בהביכל*.

72) סנהדרין פט, א. וראה שער רוה"ק (להאריז"ל) בתחלתו.

73) חגיגה ג, א.

---

*) ראה מכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א מי"ב תשרי תשי"ט (להרח"ש ברוק): "מצאתי בביכל .. איזה שורות ע"ד ההסתלקות, אבל הכורך חתך חלק גדול הכתוב שם, וע"י סיפורו [של ר' זלמן דוב ע"ה סופר סת"ם] שמעתיק במכתבו [ש"בשנה 12 וחצי אחר חצות .. יצתה נשמתו בטהרה"] יש למלאותו כו'" (וראה גם כרם חב"ד חוברת 2 ע' 67 הערה 9). המו"ל.

ולכן - נכון וכדאי שכל אחד ילמד בימים אלו מאמר זה, בפנים ובעל־פה, וכלשון רבינו הזקן[74]: "כפי יכולת השגתו ושרש נפשו למעלה".

מסתמא ידפיסו את המאמר בקונטרס בפני עצמו, באופן שכל אחד יוכל להחזיקו בכיסו וללמדו (לא רק "בשבתך בביתך", אלא גם) "ובלכתך בדרך וגו'"[75].

יא. אף־על־פי שבמאמר זה מדובר בנוגע למעלת חודש ניסן על תשרי, שניסן הוא ענין שלמעלה מעולמות, הרי על־פי המדובר (לעיל (סעיף א)) בדיוק לשון הכתוב "ראשון הוא לכם לחדשי השנה", הנה חודש ניסן הוא ראשון ושליט לא רק בעניני "חודש", ששייך למהלך הלבנה[76], שישראל מונין ללבנה[3], אלא גם בענינים של "שנה"[76], ששייך למהלך החמה, שאומות העולם מונין לחמה[3].

וענינו ב'עולם קטן, זה האדם'[77] - שה"למעלה מהטבע" שבחודש ניסן, נמשך ופועל לא רק בעניני נפש האלקית, אלא גם בעניני הגוף ונפש הבהמית[78].

ועל־דרך־זה גם בנוגע ללימוד המאמר - יהי רצון שיפעל פעולתו גם בענינים הגשמיים ובעניני הטבע, שגם בטבע יומשך למעלה מהטבע ובהצלחה רבה, וכענינו של ניסן[79] - ש(באופן טוב) "נסי נסים נעשו לו".

* * *

יב. ביום השבת־קודש הזה קוראים ב' פרשיות: ויקהל־פקודי. וכפי שהיה נהוג אשתקד בלימוד פירוש רש"י, שבשבת שקראו ב' פרשיות נתבאר פירוש רש"י בב' הפרשיות - נתעכב עתה גם על פירוש רש"י בפרשת פקודי, קרוב לסיום הסדרה (שהרי פירוש רש"י שבסוף הפרשה נתבאר כבר אשתקד[80]), על הפסוק[81] "ויעל עליו וגו'", "אף ביום השמיני למלואים, שהוא יום הקמת המשכן, שימש משה והקריב קרבנות צבור, חוץ מאותן שנצטוה אהרן בו ביום, שנאמר[82] קרב אל המזבח וגו'".

הביאור בפירוש רש"י - שכיון שנאמר "ויעל עליו את העולה ואת המנחה", בה' הידיעה, מוכח, שהם מאותו סוג שהקריבו כבר בשבעת ימי המילואים, ועל־כן צריך לומר, ש"אף ביום השמיני למלואים .. שימש משה", שזהו הצד השוה שבהם; ומזה מובן שמשה "הקריב (גם שאר) קרבנות צבור" שביום זה. והטעם שענין זה נרמז בעולה ומנחה דוקא - מצד חשיבותם, להיותם "עולת תמיד"[83] ו"מנחת תמיד". וענינו בעבודה, שכאשר יהודי מתבטל ממציאותו ומתמסר כולו לה', על־ידי נתינת כח ממשה רבינו שמעורר את כח הביטול שבנשמה, אזי ביכלתו להמשיך קדושה גם בעניני מציאותו - הוגה על־ידי כבוד־קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס[84] ב'לקוטי־שיחות' חלק ו עמוד 231 ואילך.

יג. וזהו גם מה שכתוב בפרשה שמתחילים לקרוא בתפלת מנחה - "ויקרא אל משה":

האל"ף ד"ויקרא" היא - לא אל"ף רבתי, כמו שכתוב באדם הראשון[85], שהיה יציר כפיו של הקדוש־ברוך־הוא[86], וגם לא אל"ף בינונית, כמו כל שאר אותיות התורה, אלא אל"ף זעירא דוקא, שזה מורה על ענין הביטול (כפי שביאר רבינו הזקן לה'צמח צדק' במענה לשאלתו בענין זה[87]).

---

74) תניא רפ"ד. וראה הל' ת"ת - לאדה"ז - פ"א סוה"ד.
75) ואתחנן ו, ז.
76) ראה ס' נחמד ונעים סי' צג בשם הראב"ע (הובא בד"ה החודש תרנ"ד פ"ו): "אין לחמה חדשים ואין ללבנה שנה".
77) תנחומא פרשתנו (פקודי) ג. ועוד.
78) הנק' כל גוים (לקו"ת דרושי שמע"צ צ, ד).
79) ראה ברכות נז, רע"א.
80) לע"ע לא הגיע לידינו (המו"ל). - וראה גם לקו"ש ח"ו ע' 235 ואילך ("משיחת ש"פ פקודי תש"ל. ועוד").
81) מ, כט.
82) שמיני ט, ז.
83) ובלשון הכתוב (פינחס כח, ו): "עולת תמיד העשוי' בהר סיני" - שקרבן עולה הקריבו כבר בהר סיני (לאחרי מ"ת, או אפילו לפני מ"ת - ראה חגיגה ו, ב), משא"כ שאר העבודות שהתחילו רק לאח"ז. ובפשטות: בשביל להדליק הנרות - יש צורך במנורה, וכן בשביל להקטיר קטורת - יש צורך במזבח הזהב; אבל קרבן עולה - אף שעדיין לא הי' מזבח החיצון, הרי יכולים להקריבו ע"ג אבנים (שענינם בעבודה - ביטול וקבלת עול, "שויתי ודוממתי").
84) בשילוב שיחת ש"פ פקודי תשכ"ז.
85) דה"י בתחלתו.
86) ב"ר פכ"ד, ה. קה"ר פ"ג, יא (ב). אדר"נ ספ"א.
87) סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 68. נתבאר בשיחת מוצש"ק צו, י"ג ניסן ס"ח (לקמן ע' 279). וש"נ.

וכמו־כן צריך להיות אצל כל אחד מישראל ענין הביטול דאל״ף זעירא (שזהו גם ענין היו״ד של הנשיאים, כנ״ל ס״ז) - בכח זה ש״כל נפש ונפש מבית ישראל יש בה מבחינת משה רבינו עליו־השלום״, שלכן, אצל כל אחד מישראל ענין היראה הוא ״מילתא זוטרתי״[88], כמו אצל משה, כמבואר ב׳תניא׳[89], ולכן בכחו לקיים כל מה שצוה ה׳ אל משה - ״צוה, מלשון צוותא וחיבור״[90].

ובפרט כשנמצאים ברגעים האחרונים שלפני ביאת משיח, הרי בודאי יש נתינת כח על זה לכל אחד מישראל, להיותו ״מושבע ועומד מהר סיני״[91] - ״מושבע״ גם מלשון שובע[92], שנותנים לו כל הכחות הדרושים לכך, כדי שביעה.

ועד שאצל כל אחד מישראל נעשה הענין ד״ויקרא .. וידבר ה׳ אליו מאוהל מועד״, כפי שיהיו כל ענינים אלו כפשוטם בביאת משיח צדקנו - שקשור גם עם משה רבינו, שהרי ״גואל ראשון הוא גואל אחרון״[93] - בקרוב ממש, ״ושם נעשה לפניך .. כמצות רצונך״[94], שלימות הענין דצוותא וחיבור, ואז יהיה גם שלימות הענין ד״אורה ושמחה וששון ויקר״[95].

88) ברכות לג, סע״ב. וש״נ.
89) רפמ״ב.
90) לקו״ת חוקת נז, ג. ובכ״מ.
91) יומא עג, סע״ב. ועוד.
92) ראה ״מ״מ, הגהות והערות קצרות לסש״ב״ רפ״א ב״לקוטי פירושים״ (ס״ע יט ואילך). וש״נ.
93) ראה שמו״ר פ״ב, ד־ו. דב״ר ספ״ט. זח״א רנג, א. שעה״פ ויחי מט, יו״ד. תו״א משפטים עה, ב.
94) נוסח תפלת המוספין. וראה תו״ח ר״פ ויחי. ובכ״מ.
95) אסתר ח, טז.

אגרות קודש

ב״ה, כ״ט אדר ב׳, ה׳תשל״ג
ברוקלין, נ.י.

כבוד הוו״ח אי״א נו״נ בחור מעם ומורם מעם ודורש טוב לעמו
בעל מדות תרומיות ענף עץ אבות מו״ה שניאור זלמן שליט״א

שלום וברכה!

רצוני להביע בזה ת״ח לכ׳ בעד הספ״י דקבלת פני משלחת אנ״ש שי׳ בימי הפורים כשמסרו למר פ״ש ומשלוח מנות ממני. ובפרט שהי׳ זה בחמשה עשר באדר, פורים דמוקפות חומה, ובירושלים השלימה, עיר שחוברה לה יחדיו.

ויהי רצון שבקרוב ממש יקויים היעוד ואני אהי׳ לה נאום ה׳ חומת אש סביב, ביחד עם היעוד פרזות תשב ירושלים, וכמבואר בכמה מקומות (אוה״ת בשלח ע׳ תרפא ועוד) שאין זה בסתירה אלא עולה בד בבד.

ובימים אלה דסיום חודש אדר וערב חודש ניסן, הנני שולח למר איחולי אשר המרבין בשמחה דחודש אדר יומשך בכל השנה וחודש הגאולה דחודש ניסן יבשר בשנה זו גאולתנו האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו.

בהוקרה ובכבוד ובברכה

מ. שניאורסאהן

בס"ד. שיחת ש"פ ויקהל־פקודי, מבה"ח ניסן ה'תנש"א.

בלתי מוגה

א. בשנים האחרונות משתדלים לקשר כל ענין[1] עם הגאולה האמיתית והשלימה – כיון שנמצאים בסמיכות ממש להגאולה[2], שכבר עברו כו"כ שנים מאז שהכריז כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו (בימיו) שסיימו כל עניני העבודה, כולל גם "צחצוח הכפתורים"[3], וצריכים רק לעמוד הכן לקבלת פני משיח צדקנו – "עמדו הכן כולכם"[4].

[ולהעיר, שהלשון "עמדו הכן כולכם" שייך במיוחד לגאולה האמיתית והשלימה, כי:

"עמדו" – עמידה בתוקף, כ"עומד לפני המלך"[5], "לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבדו"[6], שעיקר השלימות בזה תהי' בגאולה האמיתית והשלימה.

"הכן" – הכנה לדבר חשוב, כפי שמצינו ש"אחשבה רחמנא לסעודת שבת שיזמיננה מבעוד יום"[7], וככל שתגדל חשיבות הדבר תגדל גם ההכנה אליו, "הכנה רבה", ומזה מובן גודל ההכנה הדרושה לדבר הכי חשוב – גאולה האמיתית והשלימה.

ו"כולכם" – כידוע שמעלת הגאולה האמיתית והשלימה לגבי הגאולות שלפנ"ז (הגאולה מגלות בבל, פרס ומדי כו'[8]) היא בגאולה של כל בנ"י ממש (דלא כבשאר הגאולות שלא היו אצל כל בנ"י ממש[9], כאו"א מישראל וכל בנ"י, "כולכם ממש].

ובהתאם לכך, יש לבאר הקשר והשייכות דהגאולה האמיתית והשלימה לתוכנו של זמן זה – שבת פרשת ויקהל־פקודי, ו(בקביעות שנה זו) בסיומו של חודש אדר שבו מברכים חודש ניסן, ובפרט שבנדו"ד הקשר והשייכות להגאולה הוא באופן הבולט בגלוי (ללא צורך בחיפוש), כדלקמן.

ב. פרשת השבוע – ויקהל־פקודי:

"ויקהל" – "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל" – שעיקר ושלימות הקהלת כל בנ"י ממש תהי' בגאולה האמיתית והשלימה ע"י "גואל ראשון הוא גואל אחרון"[10], באופן ד"קהל גדול ישובו הנה"[11].

ו"פקודי" – "פקודי המשכן" – רומז גם על "פקודי המשכן" שבכאו"א מישראל, כמ"ש[12] "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", "בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, בתוך כל אחד ואחד"[13], היינו, החשבון והסך־הכל דכל עניני העבודה ("מעשינו ועבודתינו"[14]) דכאו"א מישראל (בכל עשר כחות נפשו) וכל בנ"י בהענין ד"ושכנתי בתוכם", ועד למנין דבנ"י עצמם, שעיקרו ושלימותו במנין העשירי (ע"י הקב"ה) בגאולה האמיתית והשלימה[15].

ונוסף על הדגשת ענין הגאולה בפרשת ויקהל בפ"ע ובפרשת פקודי בפ"ע, ה"ז בהדגשה יתירה מצד חיבור ב' הפרשיות ויקהל־פקודי גם יחד – הגאולה דכל אחד ואחד מישראל בפ"ע, כמודגש בהמנין (פקודי) דכאו"א מישראל בפ"ע, כמ"ש[16] "ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל", והגאולה דכלל ישראל יחד (ויקהל).

---

1) גם ענין שצריך לחפש ולמצוא הקשר והשייכות להגאולה, ועאכו"כ ענין שהקשר והשייכות שלו להגאולה מודגש בגלוי, כדלקמן.

2) נוסף לכך שבזמן הגמרא כבר "כלו כל הקיצין" (סנהדרין צז, ב).

3) ראה שיחת שמח"ת תרפ"ט.

4) אג"ק שלו ח"ד ריש ע' רעט. וראה "היום יום", ט"ו טבת. ובכ"מ.

5) שו"ע אדה"ז או"ח סק"ד ס"ב.

6) רמב"ם הל' שמיטה ויובל בסופן.

7) פרש"י ביצה ב, ב.

8) ועאכו"כ לגבי מעמד ומצב של "גאולה" (לפי ערך) בזמן הגלות גופא – כבזמן הכוזרים, שנוסף לכך שהמלכות היתה ביד בנ"י, בא מלך הכוזרי ואנשי עמו ונתגיירו כו' (ראה בפרטיות במבוא לספר הכוזרי. וש"נ).

9) וגאולת מצרים (שהיתה לכל בנ"י) – לא היתה גאולה נצחית (אמיתית ושלימה) שאין אחרי' גלות, כדלקמן ס"ו.

10) ראה לקו"ש חי"א ע' 8 ואילך. וש"נ.

11) ירמי' לא, ז.

12) תרומה כה, ח.

13) ראה אלשיך עה"פ. של"ה סט, א. ועוד.

14) לשון אדה"ז – תניא רפל"ז.

15) תנחומא תשא ט. במדב"ר פ"ב, יא. וש"נ.

16) ישעי' כז, יב.

ויש לומר, שהחיבור דויקהל־פקודי רומז גם שהמנין (פקודי) כולל את כל בנ"י ממש (ויקהל), היינו, לא רק מבן עשרים שנה ומעלה, או מבן י"ג (וי"ב) שנה, אלא גם הטף[17].

ג. ויש להוסיף בהדגשת ענין הגאולה שבחיבור דויקהל־פקודי – בנוגע לשלילת שאר הפירושים (ב"ויקהל" וב"פקודי" בפני עצמם) שאינם שייכים לענין הגאולה:

"ויקהל" מצ"ע, יכול להיות בכמה ענינים ואופנים (פירושים) מלבד ההקהלה דהגאולה – החל מהפירוש הפשוט (פשוטו של מקרא) דהקהלת בנ"י לומר להם אזהרת שבת ("וביום השביעי גו' שבת שבתון גו'"[18]), ודוגמתו גם בדורות שלאח"ז, כדאיתא במדרש[19] "אמר הקב"ה עשה לך קהילות גדולות ודרוש לפניהם ברבים הלכות שבת, כדי שילמדו ממך דורות הבאים להקהיל קהלות בכל שבת כו'" – הקהלה לשם לימוד הלכות התורה[20] (לא רק לימוד באופן ד"דרוש וקבל שכר"[21], אלא "לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא"[22], לימוד הדורש עיון והעמקה יתירה בידעו שצריך לכוין לאמיתתה של תורה בענין שנוגע למעשה בפועל[23]), ובפרט הלכות שבת ("הלכתא רבתא לשבתא", שיש בהן ריבוי פרטים וכללים[24]).

וכן "פקודי" בפ"ע, שיכול להיות בכמה ענינים ואופנים (פירושים) מלבד מנין העשירי בגאולה[25] – מנין של כמה מבנ"י (שבט אחד (לוי[26]), וכיו"ב) שנמנים יחד לצורך מסויים (ולדוגמא – המנין בשביל הפייס לעבודה במקדש (ע"ד "פקודי המשכן") עי"ז ש"מונה[27] על אצבעותיהן כו'")[28].

וכיון שישנם אופנים־פירושים נוספים שאינם שייכים להגאולה, מובן, שגם כשלומדים הפירוש השייך לגאולה, ה"ז פירוש נוסף בין שאר הפירושים, ובמילא, הדגשת ענין הגאולה אינה בשלימות האמיתית המתאימה לגאולה האמיתית והשלימה.

משא"כ בנוגע לחיבור ד"ויקהל־פקודי" לענין אחד – כיון ששייך רק בהגאולה האמיתית והשלימה, שבה יהיו ב' הענינים ד"ויקהל־פקודי" יחדיו, מנין העשירי (פקודי) דכל בנ"י כפי שנעשים "קהל גדול" (ויקהל), מודגשת השייכות ד"ויקהל־פקודי" להגאולה באמיתיות ובשלימות.

ד. ויש לבאר תוכן החיבור ד"ויקהל־פקודי" בשייכות להגאולה האמיתית והשלימה גם בנוגע לתוכן הפרשה (נוסף על שם הפרשה) – עשיית המשכן וכליו:

בנוגע לכללות המשכן – "אלה פקודי המשכן משכן", "שני פעמים, רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבנין"[29] – ההקהלה ("ויקהל") דשני המקדשות (משכן דאקרי מקדש[30]) בביהמ"ק השלישי ("מקדש אדנ־י כוננו ידיך"[31]) שכולל שניהם יחד, כמודגש בהארון ("עיקר החפץ במשכן.. מקום מנוחת השכינה"[32]) שיהיו בו לוחות ראשונות[33] ולוחות שניות (הן המעלה ד"מעשה אלקים" ו"מכתב אלקים"[34],

17) וע"ד מ"ש בנוגע להכנה לגאולה ממצרים ("כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות") – "ויכלכל יוסף גו' לחם לפי הטף" (ויגש מז, יב).
18) לה, ב.
19) יל"ש ריש פרשתנו. שו"ע אדה"ז או"ח סר"צ ס"ג.
20) ולהעיר ממארז"ל (מגילה כח, סע"ב. וש"נ) "כל השונה הלכות כו' הליכות עולם לו, א"ת הליכות אלא הלכות".
21) סוטה מד, א. וש"נ.
22) יומא כו, א.
23) ראה המשך תרס"ו ע' תו.
24) ובזה גופא – לא רק כללים סתם, אלא גם (כללים שהם באופן ד)"כלל גדול" (ראה שבת רפ"ז).
25) נוסף על ט' המנינים שלפנ"ז.
26) ראה במדבר ג, יד ואילך.
27) יומא רפ"ב. רמב"ם הל' תמידין ומוספין רפ"ד.
28) ולהעיר, שאף שמנין סתם אינו ענין של ברכה, כמארז"ל (תענית ח, ב. וש"נ) "אין הברכה שורה . . בדבר המנוי אלא בדבר הסמוי מן העין", כדגים שבים ש"מים מכסים עליהם ואין עין הרע שולטת בהם"* (ברכות כ, א), מ"מ, מנין ע"פ תורה הו"ע של ברכה (ראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ במדבר).
29) פרש"י ר"פ פקודי.
30) עירובין ב, א.
31) בשלח טו, יז.
32) רמב"ן ר"פ תרומה.
33) לא רק שברי לוחות, אלא גם לוחות ראשונות בשלימותן (למעלה משבירה).
34) תשא לב, טז.

*) גם כשנראים במים, כבאמירת תשליך סמוך לנהר שיש בו דגים, שמדייקים שיוכלו לראות את הדגים שבמים (כפי שנהג כ"ק מו"ח אדמו"ר).

השלימות שמצד העליון[35], והן המעלה ד"פסל לך"[36], השלימות שמצד התחתון[37]), ושניהם יחד[38] — כפי שהם מצד מהותו ועצמותו ית' (בעל הלוחות) שלמעלה מהתחלקות, שלכן כולל שניהם גם יחד.

ובנוגע לפרטי הענינים דהמשכן וכליו (כולל גם בגדי כהונה[39]) — הקהלת כל אופני עשייתם האפשריים ע"פ תורה, תורת־אמת, ששלימות אמיתתה היא כאשר כל האופנים האפשריים באים במעשה בפועל (נוסף על אמיתתם בתורה, "אלו ואלו דברי אלקים חיים"[40]).

ולדוגמא:

בנוגע לעשיית הציץ — "ויעשו את ציץ נזר הקודש גו' ויכתבו עליו גו' קדש לה'"[41] — מצינו פלוגתא בגמרא[42]: "כתוב עליו בב' שיטין, יו"ד ה"א למעלה וקודש למ"ד למטה, וא"ר אליעזר בר' יוסי אני ראיתיו ברומי וכתוב עליו קדש לה' בשיטה אחת".

ומהביאורים בזה — דלכאורה, כיון שר' אליעזר בר' יוסי (מ"גדולי החכמים"[43]) ראהו ברומי שכתוב עליו קדש לה' בשיטה אחת, איך שייך פלוגתא בדבר — ע"פ פס"ד הרמב"ם[44] "וכותב עליו שני שיטין.. ואם כתבו בשיטה אחת כשר ופעמים כתבוהו בשיטה אחת", היינו, שגם לדעת ת"ק ש"כתוב עליו בב' שיטין", אין זה לעיכובא, וגם בשיטה אחת כשר לכתחילה[45], ושניהם היו בפועל בביהמ"ק, ציץ שכתוב עליו בב' שיטין וציץ שכתוב עליו בשיטה אחת[46].

ועד"ז י"ל בנוגע לכמה מבגדי כהונה שלא נתפרשו פרטי עשייתם — שיכולים לעשותם ועשאום בפועל בכמה אופנים, ובשניהם השתמשו הכהנים (בזמנים שונים[47]) בעבודתם במקדש[48].

והשלימות האמיתית בכל זה תהי' בביהמ"ק השלישי, שלא יצטרכו לפלפול ושקו"ט כו' כיון שיראו בפועל כל פרטי בגדי כהונה וכלי המקדש, בכל האופנים האפשריים שיהיו בפועל ממש.

ה. ונוסף על הדגשת ענין הגאולה בפרשת ויקהל־פקודי, ה"ז בהדגשה יתירה בקביעות שנה זו, שקורין פרשת ויקהל־פקודי בשבת מברכים חודש ניסן:

חודש ניסן — נקרא "חודש של גאולה"[49], וכמרומז גם בשמו (ע"פ "שמות החדשים (ש)עלו בידם מבבל"[50]) — "ניסן" מלשון נס, ע"ש "שבו נעשו נסים לישראל"[51], ולא רק "נסים" סתם, אלא גם "נסי נסים", כמרומז בב' הנוני"ן ד"ניסן", ש"נסי נסים נעשו לו"[52].

35) וכמ"ש (שם לא, יח) "ויתן אל משה ככלותו גו'" — מלשון שלימות, וגם מלשון כליון (כמו "ויכולו השמים" — ראה אוה"ת תשא ע' א'תתקעא).
36) תשא לד, א.
37) ע"ד "שותף להקב"ה במעשה בראשית" (שבת יו"ד, א. וש"נ).
38) כמו בשני הלוחות — ש"לחת (חסר) כתיב, שהיו שתיהן שוות" (פרש"י תשא לא, יח), עם היותם ב' קוין, עשה ולא־תעשה, ודוגמתו בשני סוגי הלוחות, לוחות ראשונות ולוחות שניות, עבודת הצדיקים ועבודת בעלי תשובה, כמבואר בהתוועדות שלפנ"ז (קונטרס משיחות ש"פ תשא ס"ט).
39) ולהעיר, שענינם "לכבוד ולתפארת" (תצוה כח, ב־מ) שייך במיוחד לההכנה להגאולה ("עמדו הכן כולכם") בבגדים נקיים ומצוחצחים, ועד לצחצוח הכפתורים (כנ"ל ס"א).
40) עירובין יג, ב. וש"נ.
41) פרשתנו (פקודי) לט, ל.
42) שבת סג, ב. סוכה ה, א. ועוד.
43) מאירי שבת שם.
44) הל' כלי המקדש רפ"ט.
45) וגם להידור מצוה, עד למהדרין מן המהדרין*.
46) ראה בארוכה לקו"ש חכ"ו ע' 200 ואילך. וש"נ.
47) ולא בבת אחת, שהרי "היתר בגדים, כגון שלבש שתי כתנות או שני אבנטים .. ה"ז מחלל העבודה כו'" (רמב"ם הל' כלי המקדש פ"י ה"ה).
48) וע"ד שמצינו ב' אופני בגדי כהונה דמשה רבינו — שמונה בגדים (להדעה ששימש בכהונה גדולה כל מ' שנה, ולא פסקה כהונה אלא מזרעו (זבחים קב, א)), או חלוק לבן (בשבעת ימי המילואים (ע"ז לד, א. וש"נ)).
49) שמו"ר פט"ו, יא.
50) ירושלמי ר"ה פ"א ה"ב. — ולהעיר, שכיון ש"בבל" (המקום הנמוך ביותר בעולם (ראה לקו"ש ח"ו ע' 16. וש"נ)) הוא תכלית הירידה, הרי, העלי' מבבל ("עלו בידם מבבל") היא תכלית העלי', כי הירידה היא צורך עלי', והעלי' היא לפי־ערך גודל הירידה.
51) פס"ז ולק"ט עה"פ בא יב, ב.
52) ראה ברכות נז, רע"א ובפרש"י וחדא"ג מהרש"א שם.

*) ולהעיר מהשייכות לחנוכה (שקשור עם חנוכת המזבח והמקדש) — שהנהגת כל בנ"י ("מנהג פשוט") היא באופן ד"מהדרין מן המהדרין" (שבת כא, ב).

ושבת מברכים חודש ניסן – שכיון שהשבת מברך את חודש ניסן, והמברך הוא למעלה מן המתברך, על־כן־צריך־לומר, שיש בו ענין הגאולה (והנסים) באופן נעלה יותר מאשר בחודש ניסן עצמו, שרומז (בעיקר) להגאולה האמיתית והשלימה[53].

ויש להוסיף, ששבת מברכים חודש ניסן הוא בחודש אדר[54], שגם הוא קשור עם ענין הגאולה, כמודגש בדברי הגמרא[55] (בנוגע להקביעות דפורים באדר הסמוך לניסן) "מיסמך גאולה לגאולה", שאף שהכוונה היא להסמיכות דגאולת פורים לגאולת פסח[56], הרי, הלשון "מיסמך גאולה לגאולה" סתם, כולל גם הגאולה האמיתית והשלימה.

ו. ובכל זה ניתוסף הדגשה מיוחדת בשנה זו – שנת ה'תנש"א (כמפורסם ומודפס בה"לוחות"[57] השוים לכל נפש), ר"ת הי' תהא שנת אראנו נפלאות:

"אראנו נפלאות" – קאי על הגאולה האמיתית והשלימה, כלשון הכתוב[58] "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", וידוע הפירוש בזה[59] שהגאולה האמיתית והשלימה תהי' באופן ד"נפלאות" גם בערך להגאולה ד"ימי צאתך מארץ מצרים".

ויש להוסיף, שהעילוי דגאולה העתידה לגבי הגאולה ממצרים מודגש גם בהענין ד"אראנו (נפלאות)", כי ראי' מורה על התאמתות הדבר[60] בתוקף נצחי בל ישונה, ומעלת הגאולה העתידה לגבי הגאולה ממצרים היא בענין הנצחיות, גאולה שאין אחרי' גלות[61].

[ואף שאילו זכו היתה הגאולה ממצרים גאולה נצחית שאין אחרי' גלות[62], כמ"ש בשירת הים "ה' ימלוך לעולם ועד"[63], מ"מ, נשארה עדיין אפשרות לענינים בלתי־רצויים (כפי שהי' בפועל) שבגללם היתה הגלות, משא"כ בגאולה העתידה תתבטל האפשרות לענין של גלות].

ובפרט כשמוסיפים ומדגישים "הי' תהא שנת אראנו נפלאות", ש"הי' תהא" מורה על התוקף והנצחיות, ע"ד מארז"ל[64] "בהוויתו תהא".

ז. ויה"ר שבעמדנו ביום הש"ק פרשת ויקהל־פקודי, שבו מברכים חודש ניסן, נזכה תיכף ומיד ממש להגאולה האמיתית והשלימה.

ובסגנון דפרשת השבוע – הענין ד"ויקהל", "קהל גדול ישובו הנה", לארצנו הקדושה, לירושלים עיר הקודש ולבית המקדש השלישי, שבו יהיו כל פרטי הענינים ד"פקודי המשכן".

ובהמשך לזה – כפי שקורין במנחה – "ויקרא[65] אל משה וידבר ה' אליו מאוהל מועד", לא מאהלו

53) וע"ד החילוק שבין "גאל ישראל" (חותם ברכות ק"ש) שקאי על הגאולה ממצרים, ל"גואל ישראל" (בתפלת העמידה דימי החול*) שקאי על הגאולה האמיתית והשלימה.

54) ראה גם לקמן ס"ח.

55) מגילה ו, סע"ב.

56) פרש"י שם.

57) להעיר מהשייכות ל"לוחות העדות" – לוחות ראשונות (שברי לוחות) ולוחות שניות, כנ"ל ס"ד.

58) מיכה ז, טו.

59) ראה אוה"ת נ"ך עה"פ (ע' תפז). וש"נ.

60) שלכן "אין עד נעשה דיין .. כיון דחזיוהו לא מצו חזו לי' זכותא" (ר"ה כו, רע"א), משא"כ בשמיעה, אף ששומע מפי עדים נאמנים.

61) מכילתא בשלח טו, א. ועוד.

62) ראה הנסמן בלקו"ש חי"ט ע' 346.

63) בשלח טו, יח.

64) ראה ברכות יג, א. מגילה ט, א. יז, רע"ב. בכורות ד, ב. ובכ"מ.

65) באל"ף זעירא, שרומז על הביטול ד"ונפשי כעפר** לכל תהי'", ועי"ז באים לאל"ף רבתי שבפסוק "אדם (שת אנוש)" בהתחלת דברי הימים, "בחי' אדה"ר כמו שהי' לפני החטא ("בגן עדן מקדם") שהי' במדרגה גבוה מאד נעלה" (לקו"ת ויקרא א, סע"ב), שעי"ז נעשה גם התיקון ד"אנוש", מלשון חלישות, כמ"ש (ירמי' יג, ט) "עקוב הלב גו' ואנוש הוא", שהשלימות בזה תהי' בגאולה האמיתית והשלימה.

*) כולל גם ערב שבת, שממשיך ופועל גם ביום השבת, שבו נעשית ה"גאולה" דימות החול באופן שהם עצמם מתעלים לדרגא נעלית יותר, כמרומז בלשון חז"ל (מכילתא יתרו כ, ט) שביום השבת צ"ל "כל מלאכתך עשור", שישנה המלאכה דששת ימי המעשה, אלא שהמלאכה היא "עשור".

**) ולהעיר ש"הכל הי' מן העפר" (קהלת ג, כ), שממנו באה הצמיחה דכל הענינים, כולל ובמיוחד — צמיחת הגאולה.

של משה ש"קרא לו אוהל מועד ("בית ועד למבקשי תורה") והי' כל מבקש ה' יצא אל אוהל מועד"[66], אלא מהמשכן (ש"משהוקם המשכן לא נדבר עמו אלא מאוהל מועד"[67]), "מעל הכפורת.. מבין שני הכרובים"[68].

וענין זה הוא בהדגשה יתירה כשנמצאים ב"אוהל מועד", "בית ועד למבקשי ה'", שבבית־הכנסת ובית־המדרש דכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שבו עסק בתורה עבודה וגמ"ח במשך עשר שנים האחרונות בחיים חיותו בעלמא דין, ו"קדושה לא זזה ממקומה"[69] – ה"ז מקום מסוגל ביותר להתגלות ד"אוהל מועד" בבית המקדש השלישי, בגאולה האמיתית והשלימה.

ובפרט שענין הגאולה מרומז גם בשמו (הראשון) של כ"ק מו"ח אדמו"ר – "יוסף", ע"ש ש"יוסיף אדנ־י שנית ידו לקנות את שאר עמו גו' מאשור וממצרים גו' ומאיי הים"[70], כולל גם חצי כדור התחתון שבו נקבע מקום דירתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר, ביחד עם בית־הכנסת ובית־המדרש שלו.

ועוד והוא העיקר – שכל זה יהי' בפועל ממש, ותיכף ומיד ממש.

* * *

ח. נוסף על האמור לעיל אודות הקביעות דפרשת ויקהל־פקודי בשבת מברכים חודש ניסן, בסיומו של חודש אדר – יש להתעכב גם על הקביעות בימי החודש, בכ"ג אדר, שישנו עדיין שבוע שלם בחודש אדר, השבוע האחרון, שבו נעשה הסיום וחותם ("הכל הולך אחר החיתום"[71]) דחודש אדר.

והענין בזה:

אע"פ שחודש ניסן (חודש הגאולה) הוא נעלה מחודש אדר, כיון שבו אירעו נסים גלויים שלמעלה מדרך הטבע (הנסים דגאולת מצרים), משא"כ נס פורים (בחודש אדר) הוא נס המוסתר[72] ומלובש בטבע[73], ועד שיש צורך בעיון והתבוננות בפרטי המאורעות בימי מרדכי ואסתר (שהם מצ"ע דברים טבעיים: הריגת ושתי ע"י המלך אחשורוש, נשיאת חן דאסתר בעיני המלך, שמיעת מרדכי את עצת בגתן ותרש וכו' וכו'), לראות איך הסך־הכל ותוצאת מהלך הדברים ע"פ טבע הביא לביטול גזירת המן והנצחון ושמחה ד(נס) פורים, מ"מ, יש גם מעלה בפורים (אדר) לגבי פסח (ניסן).

וההסברה בזה – שיש מעלה מיוחדת בהתלבשות הנס בטבע, כידוע שעי"ז שאלקות (נס של הקב"ה) מתלבש בדרך הטבע (לא ע"י שבירת הטבע, ע"י יציאה מגדרי הטבע), שבמאורעות בדרך הטבע מתקיים רצון הקב"ה (הצלת בנ"י), מתגלה ענין עמוק יותר באלקות – השליטה גם על טבע העולם (משא"כ ע"י נס גלוי שלמעלה מהטבע, שהנס משדד (מבטל) דרך הטבע, אבל הטבע עצמו נשאר בסתירה להנס), שזוהי כללות הכוונה בבריאת העולם[74] – שבעולם שנברא בשם אלקים, עולם הכפוף להגבלות חוקי הטבע, יתגלה ש"בראשית ברא אלקים גו'"[75].

ומזה מובן שבשבת מברכים חודש ניסן בסיומו של חודש אדר, ובפרט כשנשאר שבוע שלם בחודש אדר, ישנן ב' המעלות גם יחד: מעלת הנס המלובש בטבע (אדר), ביחד עם מעלת הנס שלמעלה מן הטבע (ניסן).

ט. ויש לקשר זה עם הסיפור הידוע[76] שאירע בעת מאסרו של רבינו הזקן עבור עבודתו בהפצת המעינות חוצה:

---

66) תשא לג, ז ובפרש"י.
67) פרש"י שם, יא.
68) ס"פ נשא – הובא בפרש"י ר"פ ויקרא.
69) ראה ע"ח ש"ד פ"ג. של"ד פ"ג. של"ה פ"א. אגה"ק ביאור לסי' ז"ך.
70) ישעי' יא, יא.
71) ברכות יב, א.
72) ובלשון חז"ל (חולין קלט, ב) – "אסתר מן התורה מנין, שנאמר ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא". ומטעם זה לא נזכר שם שמו של הקב"ה במגילת אסתר.
73) ראה תו"א מג"א צג, רע"ד. ק, א. ובכ"מ.
74) שהיתה בסוף) חודש אדר, בכ"ה אדר (לדעת ר"י – ר"ה יא, רע"א. ועוד).
75) בראשית א, א.
76) לקו"ד ח"ד תשנב, ב.

בנסעו בספינה מבית האסורים ("פּעטראָ-פּעוולעסקי קרעפּאָסט") על נהר "ניווא" ל"טאייגעם סאוועט" לחקירה ודרישה, רצה רבינו הזקן לקדש את הלבנה, וביקש מהפקיד לעצור את הספינה (בכדי שיוכל לקדש את הלבנה במנוחה כו'), וכאשר הפקיד לא הסכים, עצר רבינו הזקן את הספינה בדרך נס, ואח"כ, כשהחלה הספינה לנסוע שוב, חזר וביקש מהפקיד שיעצור את הספינה, וכשהפקיד נתרצה לבקשתו ועצר את הספינה, קידש רבינו הזקן את הלבנה.

וההסברה בזה[77] – דלכאורה, כיון שעצר הספינה בדרך נס, למה לא קידש תיכף את הלבנה – כיון שהמצוות עצמן צריכות להעשות בדרך הטבע דוקא, שעי"ז פועלים בירור העולם, שהטבע עצמו יהי' חדור בגילוי אלקות.

ויש להוסיף, שענין זה (גילוי אלקות בטבע העולם) שייך ביותר להתגלות תורת החסידות (ובפרט תורת חסידות חב"ד), כידוע[78] שאחד היסודות דתורת הבעש"ט הוא ענין ההשגחה פרטית, שהקב"ה משגיח על כל פרט ופרט שבעולם[79] (טבע), עד שאפילו האופן שבו עלה מתגלגל ברוח וכיו"ב נוגע במחשבה הקדומה דא"ק[80], ובפרט לאחרי שרבינו הזקן גילה תורת חסידות חב"ד באופן של הבנה והשגה, "יתפרנסון מיני'"[81], גם בשכל דנה"ב, ועד להתלבשות בטבע העולם.

וע"פ הידוע[82] שגילוי תורת חסידות חב"ד באופן ד"יפוצו מעינותיך חוצה" נפעל ע"י המאסר והגאולה[83], יש לומר, שגם נס הגאולה הי' צ"ל בהתלבשות בדרך הטבע, שהממשלה עצמה שאסרה אותו, הודו אח"כ ושיחררו אותו, וכמודגש גם בסיפור דקידוש לבנה בעת המאסר, שביחד עם הנס שלמעלה מהטבע היתה צריכה להיות הסכמת הפקיד בדרך הטבע.

ויש להוסיף, שענין זה מרומז גם בשמו של בעל הגאולה – שניאור זלמן: הגילוי ד"שני אור", אור הנגלה ואור הנסתר (פנימיות התורה), ב"זלמן" אותיות לזמן[84], זמן ומקום – גדרי טבע העולם.

ואילו זכו – היתה הגאולה האמיתית והשלימה בימיו של רבינו הזקן, כמרומז גם במספר שנות חייו – ס"ח שנה (קה"ת – תקע"ג), בגימטריא "חיים"[85], ואותיות "סח" גם מלשון "היסח (הדעת)", שמשיח בא בהיסח הדעת[86], שנאמר "מצאתי דוד עבדי" (במזמור פ"ט בתהלים[87]), כידוע[88] שע"י הפצת המעינות חוצה נעשה "אתי מר" דא מלכא משיחא.

ולאחרי ריבוי העבודה מזמן אדמו"ר הזקן ע"י רבותינו נשיאינו ממלאי מקומו הרי בודאי כבר מוכנים לגילוי משיח בגאולה האמיתית והשלימה, כשיהי' שלימות גילוי אלקות (שניאור) בגדרי הטבע (זלמן), שנוסף על הנסים ונפלאות גלויים (שלמעלה מדרך הטבע), תהי' גם שלימות דנסים מלובשים בטבע, לכאו"א מישראל ולכל בנ"י, וגילוי השגחה פרטית בכל פרט ופרט שבעולם.

י. ובכל זה נוספה הדגשה מיוחדת בחודש אדר (פורים) דשנה זו:

בימי הפורים דשנה זו – בהמשך להמאורעות בימים שלפנ"ז במלחמה בין "בבל" ו"ארם" – אירע נס גדול (ואין איש (עכ"פ כמה וכמה) שם על לב כדבעי) – שנסתיים הנצחון (כפי שהכריזו חסידי אוה"ע בפורים) על מנגד וצורר ישראל, עד שהוכרח להמלט על נפשו וכו', ע"ד נס פורים, בימים ההם – בזמן הזה[89].

ועד כדי כך, שאפילו אוה"ע הכירו והכריזו בפלא – כמפורסם בפרסום הכי גדול בכל העיתונים – שאירע דבר בלתי מובן כלל בשכל ובדרכי הטבע:

---

77) שם תשנג, א. וראה לקו"ש ח"ה ע' 80. וש"נ.
78) כש"ט הוספות סקי"ט ואילך. וש"נ.
79) ועאכו"כ בנוגע לכל פרט ופרט דבנ"י, אפילו יחיד מישראל (גם הטף) – כמודגש בהענין ד"פקודי", כנ"ל ס"ב.
80) לקו"ד ח"א פד, ב.
81) תקו"ז ת"ו בסופו. וראה לקו"ש חכ"ד ע' 136 הערה 35. וש"נ.
82) ראה סה"ש תו"ש ס"ע 112 ואילך.
83) ולהעיר מהסיפור הידוע שבשבתו במאסר, בגלל הקטרוג למעלה על גילוי החסידות, שאל את המגיד והבעש"ט האם עליו לשנות את אופן גילוי החסידות, והשיבו לו, אדרבה: שיוסיף בזה עוד יותר (בית רבי ח"א פט"ז (בהערה)).
84) ראה לקו"ש ח"ו ע' 37 ואילך. וש"נ.
85) ראה גם סה"ש תשמ"ח ח"א ע' 349.
86) סנהדרין צז, א.
87) פסוק כא.
88) אגה"ק דהבעש"ט – כש"ט בתחלתו.
89) ראה גם מכתב כ"ה אדר שנה זו.

אף שהכריזו בקול רעש גדול שמתכוננים למלחמה גדולה קשה וארוכה שתעלה בקרבנות רח״ל (כיון שאי אפשר בלאו־הכי), ובמשך זמן רב עסקו בהכנות וחלוקת תפקידי הצבא וכו׳, הרי, בפועל ממש ראו פלא גדול (והכל מודים שזהו דבר פלא) שבמשך זמן קצר ביותר סיימו את המלחמה, והכריזו על נצחון גמור (מתוך מיעוט קרבנות, ובודאי שלא בערך כלל להמשוער בתחילה[90]). ולא עוד אלא שהמדינה המנוצחת הסכימה ואף שיחררה בפועל את כל השבויים (ובני ערובה), ביחד עם בקשת מחילה ופיוס, וברצונם הטוב — היפך טבעם לגמרי, עד שגילו גם אודות שבויים נוספים (ממלחמות וכו׳ לפנ״ז), שאודותם לא ידעו.

ועוד ועיקר — נס גלוי לכל בנ״י (ובפרט בארץ הקודש), שכל הפחדים וההבהלות נתבטלו מכל וכל.

ולכן צריכים בנ״י להכריז שמאורעות אלו הם נסים גלויים של הקב״ה, שבהם ניכרת מעלתה של שנה זו, ״תהא שנת אראנו נפלאות״ (ובהמשך לשנה שלפנ״ז — ״שנת נסים״), ועוד ועיקר — להדגיש שנסים ונפלאות אלו הם מהסימנים על ביאת המשיח, ע״פ דברי ה׳ילקוט שמעוני׳[91].

ואם משיח יתעכב ח״ו עוד יום וכו׳ — יראו בודאי עוד נסים גלויים וגם לעיני אוה״ע, שעי״ז תתחזק אצלם ההכרה שיש בעה״ב ומנהיג לבירה זו, שעושה גם נסים גלויים (לא רק ״ברקיע השביעי״, אלא גם) בעולמנו זה, ועד שזוכים לקיום היעוד ד״והיתה לה׳ המלוכה״[92].

יא. ויה״ר שמכאן ואילך לא יצטרכו לדבר אודות פרטי הענינים ד״מלכיות מתגרות זו בזו״,

(כ״ק אדמו״ר שליט״א חייך, ואמר:) ובפרט כשמזכירים ענינים שנתפרסמו בעיתונים, שאין זה שייך להתוועדות חסידים...

כי־אם אודות ״מלחמתה של תורה״, שגם כש״נעשים אויבים זה את זה, אינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה״, כדרשת חז״ל על הפסוק ״את והב בסופה״[93], וכמודגש גם בהתכללות דשמאי והלל (השורש דריבוי מחלוקות בתורה) ב״משה״, ר״ת משה שמאי הלל[94].

ועוד והוא העיקר — שזוכים לגאולה האמיתית והשלימה ע״י ״גואל ראשון הוא גואל אחרון״, שנקרא משה ע״ש ״כי מן המים משיתיהו״[95], שבזה מרומז גם התגלות קץ הגאולה מן ההעלם (כדבר המכוסה במים) ד״לבא לפומא לא גליא״[96] אל הגילוי, כולל גם הגילוי לעיני אוה״ע, כמודגש בהענין ד״מן המים משיתיהו״ ע״י בת פרעה שהי׳ מושל בכיפה[97], היינו, שגם אוה״ע (כולל ובמיוחד המושל בכיפה) עוזרים ומסייעים לבנ״י למהר ולזרז קץ הגאולה, כולל ובמיוחד ע״י לידת בנים ובנות[98] (ע״ד ובדוגמת לידת משה), ומתחיל מהנישואין (כולל העלי׳ לתורה בשבת שלפנ״ז) — ״מהרה.. ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה גו׳״[99], עד להנישואין דכנס״י עם הקב״ה בימות המשיח[100].

* * *

יב. כאן המקום להזכיר גם ע״ד ענין שהזמן גרמא — בעמדנו בשבת מברכים חודש ניסן, שבוע לפני ר״ח ניסן:

נוסף על התחלת ההתעסקות בנתינת צרכי החג שלושים יום לפני החג, יש להשתדל בזה עוד יותר שבועיים לפני החג[101], מר״ח ניסן, ע״י ההכנה המתאימה בימים האחרונים דחודש אדר, ובפרט כשישנו שבוע שלם לפני ר״ח ניסן.

---

90) כולל גם המיעוט בקרבנות (ככל האפשרי) גם בהצד שכנגד, שגם הבירור שלהם צריך להיות (לא ע״י שפ״ד ר״ל, אלא) בדרכי נועם ובדרכי שלום.
91) ישעי׳ רמז תצט.
92) עובדי׳ בסופו.
93) חוקת כא, יד. קידושין ל, ב.
94) ראה מג״ע אופן עד.
95) שמות ב, יו״ד.
96) ראה זו״ח בראשית ח, א. מדרש תהלים ט, ב. סנהדרין צט, א ובפרש״י.
97) ראה מכילתא בשלח יד, ה. זח״ב ו, א.
98) שהרי ״אין בן דוד בא עד שיכלו כל נשמות שבגוף״, ״באותו אוצר ששמו גוף״ (יבמות סב, סע״א ובפרש״י).
99) ע״פ ירמי׳ לג, יו״ד־יא.
100) שמו״ר ספט״ו.
101) ראה פסחים ו, סע״א ואילך. וש״נ.

ומה טוב – שבבוא ר״ח ניסן יהיו כבר כל צרכי החג הדרושים לכאו״א מישראל.

ועוד והוא העיקר – ״גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה״[102], שע״י ההחלטה להוסיף בנתינת הצדקה (צרכי החג) זוכים להשכר[103] דגאולה האמיתית והשלימה תיכף ומיד ממש, כך, שעוד לפני תפלת המנחה, ולפני הקריאה בתורה, מתקיים בפועל הענין ד״ויקרא אל משה וידבר ה׳ אליו מאוהל מועד לאמר״, וכן ההמשך בפרשת צו, מלשון צוותא וחיבור, אמיתת ושלימות החיבור דכנס״י עם הקב״ה, וכן ההמשך בפרשת שמיני, ״ויהי ביום השמיני״, שקשור עם הגאולה[104], וכאמור, תיכף ומיד ממש.

[ניגנו ניגון שמחה (דשמח״ת), ובאמצע הניגון עמד כ״ק אדמו״ר שליט״א מלא קומתו ורקד בשמחה גדולה].

* * *

יג. כנהוג בהתוועדויות דשנים האחרונות – יעלו מלמטה למעלה אלו שהכינו משקה המשמח, ויכריזו ע״ד פעולותיהם, ״מצוה לפרסם עושי מצוה״[105], ומהם יראו וכן יעשו.

ויה״ר שעלייתם מלמטה למעלה תפעל גם העלי׳ מלמטה למעלה אצל כל הנוכחים בהתוועדות, נוסף על גודל העילוי בהשתתפות בהתוועדות כשלעצמה, כידוע[106] ה״פתקא אשר משמי שמיא נחיתא״ ע״ד גודל המעלה של התוועדות חסידים שבכחה לפעול יותר מפעולתו של מלאך מיכאל, מצד גודל הנח״ר דאהבת רעים, כמשל האב שמתענג מהתנהגות בניו מתוך אהבה ואחוה.

ועוד והוא העיקר – העלי׳ מלמטה למעלה בהענין הכי עיקרי וחשוב ונחוץ ודחוף – העלי׳ מן הגלות אל הגאולה האמיתית והשלימה ע״י משיח צדקנו, תיכף ומיד ממש.

[לאחרי חלוקת המשקה – התחיל כ״ק אדמו״ר שליט״א לנגן ניגון הקפות לאביו הרלוי״צ ז״ל. ואח״כ הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה].

---

102) ב״ב יו״ד, א. וראה תניא פל״ז.
103) ראה תענית ח, ב. שו״ע או״ח סו״ס תקעא.
104) ראה ערכין יג, ב.
105) שו״ת הרשב״א ח״א סתקפ״א.
106) אג״ק אדמו״ר מוהריי״צ ח״ג ע׳ תיג.

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום חמישי עמ׳ ב

שמים אפר במקום הנחת תפילין. ממשיכה הברייתא: וְכָל הַמִּתְאַבֵּל עַל יְרוּשָׁלַיִם זוֹכֶה וְרוֹאֶה בְּשִׂמְחָתָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר (שם סו י) ׳שִׂמְחוּ אֶת יְרוּשָׁלַיִם וְגִילוּ בָהּ כָּל אֹהֲבֶיהָ שִׂישׂוּ אִתָּהּ מָשׂוֹשׂ כָּל הַמִּתְאַבְּלִים עָלֶיהָ׳.

הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין זה: תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן אֱלִישָׁע, מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ דִּין הוּא שֶׁנְּגְזוֹר עַל עֲצַמְנוּ שֶׁלֹּא לֶאֱכוֹל בָּשָׂר וְלֹא לִשְׁתּוֹת יַיִן, אֶלָּא שֶׁאֵין גּוֹזְרִין גְּזֵרָה עַל הַצִּבּוּר אֶלָּא אִם כֵּן רוֹב הַצִּבּוּר יְכוֹלִין לַעֲמוֹד בָּהּ. וּמִיּוֹם שֶׁפָּשְׁטָה מַלְכוּת הָרְשָׁעָה שֶׁגָּזְרָה עָלֵינוּ גְּזֵירוֹת רָעוֹת וְקָשׁוֹת, וּמְבַטֶּלֶת מִמֶּנּוּ תּוֹרָה וּמִצְוֹת, וְאֵין מַנַּחַת אוֹתָנוּ לְיַקְּנָם לְשָׁבוּעַ הַבֵּן – לעשות לבנינו ברית מילה, (וְאָמְרֵי לָהּ – ויש אומרים שאינה מניחה לנו לַעשות יְשׁוּעַ – פדיון הַבֵּן), דִּין הוּא שֶׁנְּגְזוֹר עַל עַצְמֵנוּ שֶׁלֹּא לִישָּׂא אִשָּׁה וְלֹהוֹלִיד בָּנִים, וְעַל ידי כך נִמְצָא זַרְעוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ כָּלֶה מֵאֲלָיו, ולא יהרגו על ידי נכרים, ולא תתבטלנה המצוות מחמת הגזירות, אֶלָּא שלא גזרו משום שהַנַּח לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, מוּטָב שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹגְגִין במה שהם נושאים נשים ואינם יודעים שיש איסור בדבר, וְאַל יִהְיוּ מְזִידִין, שאם אתה גוזר עליהם שלא לישא נשים, מתוך שלא יוכלו לעמוד בגזירה זו, יבטלוה במזיד.

הדרן עלך חוקת הבתים

לקוטי־שיחות פרשת ויקהל כרך טז

מתורגם ללשון הקודש

א.

פירוש רש"י על "לעומת...", והשאלה עליו

מן הפסוק[1] "ומסך שער החצר... ועשרים אמה אורך וקומה ברוחב חמש אמות לעומת קלעי החצר" מצטט רש"י את המילים "לעומת קלעי החצר" ומפרש: "כמדת קלעי החצר".

מסבירים זאת המפרשים[2]: רש"י מתכוון להבהיר שמשמעות המילה "לעומת" כאן איננה, כמשמעותה בדרך כלל, "כנגד"[3] – כי כאן אי אפשר לפרש כך, שהרי "שער החצר" לא היה "כנגד" קלעי החצר, אלא לצידם – אלא משמעות מילה זו כאן היא "כמדת".

אך צריך להבין: אם כוונת רש"י היא רק לבאר את המילה "לעומת", מדוע הוא מצטט מן הפסוק גם את המילים "קלעי החצר", והוא אף חוזר עליהן בפירוש עצמו "כמדת קלעי החצר", רש"י היה צריך לומר בקצרה: "לעומת – כמדת"?

ב.

רש"י מפרש "לעומת" - "למעלה"?

בנוסף לכך אינו מובן:

יש בתורה מקומות נוספים שבהם אי אפשר לפרש את המילה "לעומת" במשמעות של "כנגד" – (א) "לעומת מחברתו", בפרשת תצוה[4], (ב) "לעומת העצה", בפרשת ויקרא[5] – ושם מפרש רש"י: "סמוך.. למעלה", "למעלה",

לפי זה צריך היה רש"י לפרש גם כאן כך: "לעומת" – "סמוך.. למעלה", ולהסביר, שכוונת הפסוק "וקומה ברוחב חמש אמות לעומת קלעי החצר" היא, שגובה "מסך שער החצר" היה "חמש אמות" גבוה יותר ("למעלה") מקלעי החצר, ומדוע הוא מפרש "לעומת" – "כמדת", שפירוש זה "אין לו חבר" בתורה[6]?

יותר מזה: פירוש זה מתקבל, לכאורה, בהמשך הפסוקים, יותר מאשר הפירוש "כמדת". לפי הפירוש "סמוך.. למעלה" מובן מדוע יש הכרח בכתיבת המילים "לעומת קלעי החצר" – הן באות לספר מה היה גבהו של מסך שער החצר (גבוה ב"חמש אמות" יותר מן הקלעים), אבל לפי הפירוש "כמדת", שגובה המסך היה שווה לגובה קלעי החצר, הרי המילים "לעומת קלעי החצר" מיותרות – כבר נאמר לפני כן בבירור "וקומה ברוחב חמש אמות", ומה מוסיפה העובדה שהוא היה "כמדת קלעי החצר"?

ג.

לפי פירוש קודם של רש"י, הוא היה צריך לפרש כאן "למעלה"

קושיא זו נעשית חמורה יותר לפי פירוש רש"י קודם, כדלהלן.

קיימת מחלוקת[7] בין רבי יהודה לבין רבי יוסי לגבי גובה המזבח: רבי יהודה אומר שהפסוק[8] "ושלש אמות קומתו" הוא – "דברים ככתבן", ואילו רבי יוסי מסיק (על־ידי לימוד גזירה־שוה לפי המילים "רבוע" "רבוע") מן המזבח הפנימי[9] – "מה להלן גבהו פי שנים כארכו אף כאן פי שנים כארכו" – שגובה המזבח היה עשר אמות.

אומרת הגמרא[10]: "אמר לו רבי יהודה.. אפשר כהן עומד על גבי המזבח ועבודה בידו וכל העם רואין אותו מבחוץ" (שהרי אם גובה המזבח הוא עשר אמות, יוצא שהוא גבוה יותר מקלעי החצר, שגבהם חמש אמות). ענה לו רבי יוסי, שהוא סבור, שגובה הקלעים היה חמש עשרה אמות.

במסכת עירובין[11] אומרת הגמרא, ששיעורו של פתח (לדעת חכמים) הוא "עשרים אמה (גובה) ברוחב

---

1) פרשתנו לח, יח.
2) ראה רא"ם, גו"א וספר הזכרון כאן.
3) ראה גם פרש"י תרומה כה, כז.
4) כח, כז.
5) ג, ט.
6) משא"כ בנ"ך – ראה פרש"י יחזקאל מה, ו (וראה ג"כ פרש"י שם מח, יג). וראה מצודות יחזקאל א, כ. וענד. וצע"ק ברא"ם כאן "לא לנכחם ולנגדם כמו לעמת העצה וקול האופנים לעומתם", שהרי רש"י מפרש "לעמת העצה" – "למעלה", כנ"ל בפנים (דלא כברד"ק בס' השרשים (ע' עמת) שמפרש "לעמת העצה" – "לנכח העצה").
7) זבחים נט, ב.
8) תרומה כז, א.
9) תצוה ל, ב.
10) זבחים שם.
11) בתחילתו.

עשר". ושואלת הגמרא[12]: "לילפו (= ילמדו) מפתח שער החצר.. מה להלן חמש ברוחב עשרים, אף כאן ברוחב עשרים", ומשיבה בתירוץ השני – לפי גירסת בעלי התוספות[13]: "קלעים ט"ו אמה, וכי כתיב וקומה ברוחב ה' אמות – משפת קלעים ולמעלה". ומוסבר ב"תוספות", ששאלת הגמרא היא על השיעור עשרים אמה של גובה הפתח, שהרי רואים ממדות פתח החצר ששיעור גבהו של הפתח הוא "חמש אמות" בלבד, ובתשובתה מסיקה הגמרא, שגם גבהו של פתח החצר היה עשרים אמה[14], וכוונת המילים "וקומה ברוחב חמש אמות" היא "משפת קלעים ולמעלה", חמש אמות יותר מאשר הקלעים, שגבהם לדעת רבי יוסי היה חמש עשרה אמות, כדלעיל.

יוצא אפוא, שלדעת רבי יוסי (לפי ה"תוספות") משמעות המילים "לעומת קלעי החצר" היא – גבוה יותר מ"קלעי החצר"[15].

וכיון שלפני כן, בפרשת תרומה[8], אנו רואים שרש"י מציין את שתי הדעות, של רבי יהודה ושל רבי יוסי, הרי שהוא היה צריך גם כאן, בפירושו על "לעומת קלעי החצר", להביא את הפירוש "לעומת קלעי החצר" – "סמוך.. למעלה", המתאים לדעת רבי יוסי שרש"י מציינה, בנוסף לכך שהוא מתאים ללשון הפסוקים, כדלעיל[16].

ד.

לפי הפשט אפשר לומר שגובה הקלעים חמש אמות

אך לאמיתו של דבר אין זו קושיא כלל, כי כל הדיון דלעיל אינו מתאים לדרכו של רש"י המפרש על פי פשוטו של מקרא:

על הפסוק (בסוף פרשת תרומה[17]) "אורך החצר... וקומה חמש אמות" מפרש רש"י: "וקומה חמש אמות, גובה מחיצות החצר והוא רוחב הקלעים". כלומר, למרות שלגבי גובה המזבח מציין רש"י גם את דעת רבי יוסי ("גבהו פי שנים כארכו"), בכל זאת, לגבי "גובה מחיצות החצר", הוא אומר באופן סתמי, שהוא "חמש אמות".

הכרחי אפוא לומר, שלפי הפשט, אפילו לפי הפירוש שגובה המזבח היה עשר אמות[18], צריך לומר, ש"גובה מחיצות החצר" היה "חמש אמות" בלבד[19], והטעם לכך מובן בפשטות: לפי דרך הפשט אין כלל הכרח שיהא אסור לראות את הכהן בעבודתו על המזבח. ולכן מסבירים "וקומה חמש אמות" כפשוטו, ולא לפי דרך הלימוד בגמרא – לדעת רבי יוסי – שהכוונה היא "משפת המזבח ולמעלה".

וכך מובן, שגם לגבי גובה שער החצר אפשר לומר, שבדרך הפשט היה הגובה חמש אמות בלבד, לפי כל הפירושים[19], ואפילו לפי הפירוש שקומת המזבח היתה עשר אמות.

אך עדיין קשה: אמנם, מבחינת תוכן הענין אין הכרח לפי הפשט לומר, שלדעת רבי יוסי, גובה שער החצר היה יותר מ"חמש אמות", אך מבחינת לשון הפסוקים ("לעומת קלעי החצר") צריך היה לפרש ששער החצר היה גבוה בחמש אמות יותר מקלעי החצר, כדלעיל?

ה.

לפי הפשט שער החצר הוא חלק מן הקלעים

ההסבר לכך הוא:

רש"י מתעכב על המילים "לעומת קלעי החצר", כי שלוש מילים אלו הן מיותרות, לכאורה: אף אם נפרש,

---

12) שם ב, ב.

13) זבחים שם ד"ה ואומר. ולהעיר מגירסת רש"י בלישנא קמא עירובין שם.

14) וכן נקט להלכה במעשה חושב פ"ה, ז.

15) ראה גם פי' המלבי"ם ס"פ תרומה.

16) אף שבעירובין שם מסיק רש"י שקושיית הגמרא היא מרוחב הפתח וגריס במסקנא "ההוא משפת מזבח ולמעלה" (דלא כפי' התוס' הנ"ל) – מ"מ, מצד פירוש הכתובים מתאים יותר לפרש כפי' התוס' [ד"וקומה ברוחב חמש אמות לעמת קלעי החצר" פירושו – "חמש אמות" "משפת קלעים ולמעלה"] מלפרש דמש"נ "וקומה גו' חמש אמות" היינו "משפת מזבח ולמעלה", שלא נזכר בקרא [אלא שבלא"ה צריך לפרש כן – לפי' התוס'* – מש"נ בס"פ תרומה "וקומה חמש אמות" דהיינו "משפת מזבח ולמעלה"].

17) שם, יח.

18) ההכרח לזה ע"ד הפשט – כי תיבת "רבוע" מיותרת, שהרי כבר נאמר לפנ"ז "חמש אמות ארך וחמש אמות רוחב"; ועד"ז מש"נ (תצוה ל, ב) במזבח בפנימי "אמה ארכו ואמה רחבו (ואח"כ) רבוע גו'" [משא"כ מש"נ (שם כח, טז) אצל החושן "רבוע יהי' גו'" (ואח"כ) זרת ארכו וזרת רחבו"].

19) ולהעיר, שבברייתא דמלאכת המשכן (פ"ה) סתם דגובה הקלעים, וכן דפתח החצר, היא רק חמש אמות, אף שפסק (שם ספי"א) כר' יוסי שגובה המזבח י' אמות. [וגם בהביאו דברי ר' יוסי לפנ"ז (רפי"א) גריס (רק) "מה משכן עשר אמות אף מזבח עשר אמות" בלי הסיום (שבש"ס זבחים נט, סע"ב) "קלעים ט"ו". וראה תוד"ה ואומר שם].

*) משא"כ להמבואר לקמן ס"ד בדעת רש"י.

כדלעיל, שהכוונה היא ל"חמש אמות" יותר מגובה הקלעים, עדיין לא מובן: מדוע צריכה התורה לציין את הגובה בדרך ארוכה – "חמש אמות לעומת קלעי החצר" – כאשר יכול היה להיות כתוב בקצרה ובבירור: "קומה ברוחב עשר אמות"?

לפיכך אומר רש"י, שהפסוק בא לומר את הסיבה שבגללה צריך היה גבהו של מסך שער החצר להיות "חמש אמות" (ולא יותר – כ"מסך פתח האהל"[20]) – כי מסך זה היה מוכרח להיות "כמדת קלעי החצר" – הפסוק מדגיש שהמסך במהותו (ובמטרתו הדומה) הוא חלק מן הקלעים, ולכן צריך גבהו להיות בדיוק כגבהם.

בזה מתורצת בדרך אגב קושיא (בדרך ההלכה) המובאה ע"י רבותינו בעלי התוספות[21]: "אם לא היו גבוהים אלא חמש אמות, אם כן לא היה פתח השער גבוה כמו פתח היכל של בית עולמים", ולפיכך הם מפרשים שם שגבהם של הקלעים בצד מזרח (ובמילא גם פתח החצר) היה עשרים אמה[22].

ולפי הסברו של רש"י, בפשוטו של מקרא, אין קושיא זו קיימת מעיקרה, כי הפסוק עצמו מבהיר זאת בהוסיפו "לעומת קלעי החצר": מסך שער החצר היה "חלק" מקלעי החצר, בלי לציין של איזה צד, כלומר, הקלעים של החצר כולה היו זהים בגבהם,

וממילא גם לא היה השער בבחינת פתח ממש כמו פתח ההיכל[23].

ו.

מחלוקת ה"ראשונים" אם הדלת היא תנאי לחובת קביעת מזוזה

החידוש דלעיל, ש"מסך שער החצר" הוא במהותו חלק מן הקלעים, יובהר יותר לפי הסבר על מחלוקת "ראשונים" לגבי חובת מזוזה:

בין התנאים המחייבים בית בקביעת מזוזה, מונה הרמב"ם[24] את התנאי: "ויהיו לו דלתות". ואילו הראב"ד[25] סובר, וכך גם דעתם של עוד "ראשונים"[26], שגם פתח ללא דלת חייב במזוזה.

אפשר להסביר שמחלוקתם תלויה בהגדרת מהותה של דלת: (א) דלת היא חלק מן השער, שמהותו פתיחה – כניסה ויציאה[27], (ב) דלת היא מהות בפני עצמה – סגירה. ללא הדלת היה החלל פתוח תמיד, והדלת סותמת אותו.

מן ההבדל בין שתי ההגדרות נובעת תוצאה מעשית לגבי חובת מזוזה: אם סוברים שהדלת היא חלק מן השער, ומהותה פתיחה, סביר לומר, שחובת המזוזה (החלה על מקום הכניסה[28] – והיציאה[29] – של הבית) חלה רק כאשר הפתח הוא רגיל ומושלם, כשיש לו דלת, כי פתיחת הדלת מאפשרת את הכניסה לבית.

אך אם אומרים, שמהות הדלת היא סתימת חלל הפתח, אין מקום לומר שחובת מזוזה בפתח ושער הבית (מקום הכניסה והיציאה) תהיה תלויה בדלת, שמטרתה לא לאפשר כניסה ויציאה.

ז.

לדעת רש"י: מטרת הדלת היא סגירה

וכאן רואים מהי שיטת רש"י בפירושו על התורה, לפי פשוטו של מקרא, בענין זה: רש"י מסביר ש"מסך שער החצר" היה חייב להיות "כמדת קלעי החצר", כי כדלעיל, הוא היה במהותו חלק מן הקלעים. כלומר, כשם שמהות הקלעים היא סתימה[30], כך גם מטרת "מסך שער החצר" היא סתימה, ולא מ"פתח (שער) החצר"[31], כפי שמתבטא בשמו "מסך" – "לשון מגין"[32].

מזה מובן גם לגבי מהותה של דלת, כי "מסך שער החצר" הוא במקום דלת, כמבואר בתשובת רבי

---

20) תרומה כו, לו. וברש"י שם: י' אמות.

21) ס"פ תרומה.

22) ולהעיר ג"כ מלישנא קמא שבפרש"י עירובין שם.

23) ובזה יתוסף ביאור ג"כ בפרש"י ס"פ תרומה (שם, יח) "ואדניהם נחושת – להביא אדני המסך שלא תאמר לא נאמרו אדני נחושת אלא לעמודי הקלעים וכו'".

24) הל' מזוזה רפ"ו. וראה גם שם סה"ה.

25) הל' מזוזה שם.

26) רא"ש הל' מזוזה ס"ח. וראה ב"י יו"ד סרפ"ו (ד"ה בית שאינו מקורה (הב')).

27) כי בלי דלת לא נקרא "שער", כ"א "פתח" (תשובת הרמב"ם – נעתקה בכס"מ הל' מזוזה שם ה"ה. ב"י שם). בסגנון אחר: "שער" הוא חלק מהבית (חלק המשמש גם לכניסה ויציאה); פתח (בלי דלת) הוא רק חלל – פרצה בהכותל (היפך דכותל הבית). וראה צפע"נ מהדו"ת (ו, רע"ב): דבלא דלתות אין עליו שם בית.. דצורת הבית הוא נשלם בהדלתות.. ולכך ס"ל לרבינו ז"ל לקמן בהל' מזוזה דבית בלא דלתות פטור מן המזוזה כו'.

28) "ביתך" – "דרך ביאתך" (יומא יא, ב. וש"נ).

29) ראה זח"ג (רסג, ב): פקודא למיקבע ב"נ מזוזה לתרעי' למהוי כל ב"נ נטיר מעם קב"ה כד נפיק וכד עייל ורזא ה' ישמור צאתך ובואך מעתה ועד עולם. שו"ע יו"ד סו"ס רפה: ה' ישמור צאתי וגו'.

30) ראה פרש"י תרומה (שם, יג): לא היו סתומים כולם בקלעים כו'.

31) במדבר ג, כו. נשא ד, כו.

32) פרש"י תרומה כו, לו.

אברהם בן הרמב"ם[33], שלפי שיטת רש"י מטרתה סגירה, ולא פתיחה[34].

זאת גם בהתאם לשיטת רש"י בפירושו על הגמרא[35], ששם הוא סובר שגם פתח בלי דלת חייב במזוזה, כפי שהוסברה שיטה זו לעיל, שהדלת אינה חלק מן הפתח.

ח.

בעולם העשיה מורגשת ההסתרה של ספירת המלכות - הדלת

השאלה דלעיל אודות מהותה של דלת בחלק ההלכה שבתורה, קיימת גם לגבי ענינה של דלת, כפי שהוא מבואר בחלק הסוד שבתורה:

"דלת" בפנימיות הענינים היא "ספירת המלכות"[36], כי ספירת המלכות היא המקשרת בין עולם האצילות לבין העולמות שלמטה מאצילות (ובכלל – בין עולם לעולם שמתחתיו) – ובספירת המלכות יש שני ענינים: (א) ספירת המלכות מסתירה את הספירות שמעליה, ולכן היא נקראת "ים", ובאמצעות ההסתרה (ב) מורידה ספירת המלכות למטה את האור של עולם האצילות, ומגלה אותו בעולמות הנמוכים יותר, ומבחינה זו היא נקראת "ארץ"[37].

וכאן מתעוררת השאלה: מהו עיקרה של ספירת המלכות – ענין ההסתרה או ענין הגילוי שבה ובאמצעותה[38].

התשובה לכך לפי פירוש רש"י היא: "לעומת קלעי החצר – כמדת קלעי החצר": לפי (דרך הלימוד של) עולם העשיה[39] – עולם הפשט – מהותו של המסך[40] – ה"דלת" – מהותה של ספירת המלכות, היא כמהות הקלעים – הסתרה וסתימה:

אמנם, גם בעולמות בריאה־ויצירה משפיע ההעלם של ספירת המלכות – ולכן אין האור האלקי מאיר בהם כל־כך בגלוי כמו באצילות, עולם האחדות – אך בכל זאת, יש בהם ענין של גילוי אלקות, ולכן עולם הבריאה הוא עולם שרובו טוב, ועולם היצירה הוא לפחות מחצה על מחצה[41].

אבל בעולם העשיה ההעלם הוא מוחלט. זהו "עולם הקליפות והסיטרא־אחרא"[42], "כל מעשה עולם הזה קשים ורעים ורשעים גוברים בו"[43] – ולכן מורגשת בעולם העשיה, עולם הפשט, בעיקר פעולת ההסתר של ספירת המלכות[44],

ט.

התורה מאפשרת הפיכת ההסתרה לגילוי

אך המטרה היא לבטל את ההעלם, ולגרום לגילוי אלקות למטה –

לכן לא כתוב בתורה בפירוש "כמדת קלעי החצר", אלא "לעומת קלעי החצר" – שהמשמעות של "לעומת" איננה זהות ושויון ממש, אלא בדומה או מעין (בדומה לביטוי האמור לגבי הקדושה והקליפות: "זה לעומת זה"[45]).

כלומר, "מסך שער החצר" איננו זהה ממש לקלעים, שהם הסתרה והעלמה תמידית, אלא התורה נותנת כח לשנות את המסך, ולהפכו לענין של פתיחה וגילוי.

עד אשר תהיה פתיחה כ"פתחו של אולם", ש"לא היו בו דלתות[46] שתמיד היה פתוח"[47] – שהגילוי יהיה תמידי ללא הסתרים, "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דיבר"[48].

---

33) ברכת אברהם סמ"א (אלא ששם קאי לשיטת הרמב"ם). ובביאור הרי"פ פערלא לסהמ"צ רס"ג מ"ע ח' (ובמילואים ס"ג) הרבה להשיב על תשובת הרמב"ם ור"א בן הרמב"ם, עיי"ש.

34) עייג"כ פרש"י וירא יט, ט־יא: "הדלת – דלת הסובבת לנעול ולפתוח. פתח – הוא החלל שבו נכנסין ויוצאין".

35) בסוגיא דמנחות לג, א ("ריש גלותא כו'") – מדמפרש "תלי דשי ברישא" דקאי על ה"סיפין", ולדעת הרמב"ם צריך לקבוע תחילה (לא רק ה"סיפין", אלא) גם הדלת. ראה תשובת הרמב"ם שם – כמפורש בב"י (יו"ד שם): וכיון שרש"י וכו' חולקים עליו כו'. ולהעיר, דבצפע"נ לרמב"ם שם ציין לשבת לב, ב. והרי רש"י מפרש שם: "כמחתרת, שאין לה פצימין כו'".

36) מאו"א וקה"י בערכו.

37) לקו"ת צו יד, ב. ובכ"מ.

38) ועיין בזה (בנוגע ב' הענינים בדלת) אוה"ת חנוכה שכח, ב. המשך תער"ב פקי"ב.

39) נסמן לעיל ע' 264 הערה 49.

40) והרי גם מסך ענינו ההעלם דמלכות – ראה אוה"ת שם: והוא ענין המסך כו'.

41) ע"ח שמ"ח רפ"ג. וראה שם שמ"ז פ"ד ובהגהה.

42) תניא פ"ו.

43) תניא שם ופכ"ד – מע"ח שער מ"ב ספ"ד.

44) ראה סידור שער המילה (קמה, סע"ג. קמט, ב). אוה"ת לך (כרך ד') תשיט, א.

45) קהלת ז, יד.

46) מדות פ"ב מ"ג.

47) לקו"ת שה"ש לה, רע"א. הובא באוה"ת חנוכה שם.

48) ישעי' מ ה. וראה תניא פל"ו.

י.

המופלאות שבפירוש רש״י

כאן רואים שוב את המופלאות של פירוש רש״י על התורה, שמפירוש קצר של רש״י, שנראה במבט ראשון כביאור פשוט, אפשר ללמוד ״ענינים מופלאים״[49] גם בקשר לפסקי הלכה, וכפי שפירוש זה על התורה מתאים לשיטת רש״י בפירושו על הגמרא, וכן אפשר לראות את ההתאמה בין הענינים כפי שהם בדרך הפשט וההלכה וכפי שהם מתבארים בתורת הקבלה והחסידות,

וזאת בנוסף לכך שבפירוש זה בולט הכלל, שרש״י עצמו מציינו[50], ״ואני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא״.

(משיחת ש״פ ויקהל תשכ״ה).

49) לשון השל״ה במס׳ שבועות שלו (קפא, א).

50) בראשית ג, ח. שם, כד.

אגרות קודש

ב״ה, ט״ז אדר ב׳, ה׳תשל״ג
ברוקלין, נ.י.
לכבוד מר אהרן שי׳ כהן

שלום וברכה!

מכתבו מיום ח׳ אדר ב׳ הגיעני וכן הקודמים. ותודה רבה על שימת לבבו להביא לידיעתי המאורעות והאירועים אודותם כותב. ובודאי גם להבא יעשה כן ותודה מראש.

לגופו של ענין קשה להביע דעת לאמיתתו של דבר, כיון שמכל ענין וענין הרי הנוגעים בדבר תיכף ומיד עושים עיסקה ומבצע וכו׳ ועד כדי חוסר כל בושה, ולדוגמא בענינים שכותב אשר דוקא הקובעים את קו הפעולה אינם בושים מלומר גלוי שמוכרחים להיכנס לעיסקה עמהם באם רוצים שיוותרו בענין גיוס בני הישיבות אזי יוותרו להם בענין מיהו יהודי - חרפה שלא היתה כמוה אפילו בהנהגתם של ד׳ וה׳ האישים האמורים, אף שכבר הכינו הבסיס להכחיש בתוקף בנוסח הידוע לא היו דברים מעולם, ובסגנון חכמינו ז״ל הטוען (א) לא לויתי (ב) לויתי ופרעתי (ג) אני הייתי המלוה ולי צריך לשלם ההלואה.

כן מתחילה הכריזו שחוק השבות לכל פרטיו הוא הישג דתי נפלא, ואחרי כן הכריזו שמעולם לא היתה החלטה מהרבנות הראשית בזה וכו׳ וכו׳, ועד להצהרה האחרונה כאן ודוקא בעמוד ראשון של העתונות שמעולם לא נתקבלה ההחלטה על דבר גיוס בני הישיבות. ואין פוצה פה ומצפצף. וכמובן ממשיכים לעמוד בראש וראשונה בכל הפעולות ובעיקר כולל חלוקת הכספים והמשרות והכיבודים וכו׳.

וכפי שאמרתי כמה פעמים אולי הלימוד זכות עליהם הוא שרואים שהנהגתם האמורה בכל בעי׳ העומדת על הפרק היא תמיד בכיוון אחד העלול לגרום ח״ו להירוס עם ישראל תורת ישראל וארץ ישראל ואף על פי כן איתן מושבם והם העומדים ראשונה וקובעים את הקו, וכל אלו שאומרים שלא יודו ולא יסכימו וכו׳ הרי כשבא הדבר לפועל מתחננים אצלם שיתנו גם להם חלק מהכיבודים וכו׳ ומבטיחים להם מקומם בראש הרשימה לבחירות הכנסת והמוסדות, אף יכריזו עליהם בפה מלא שהם המנהיגים האחראיים והמדריכים האמיתיים השומרים על דתנו וכו׳ וכו׳. ואין להאריך בדבר המבהיל.

וכיון שעומדים אנו בין נס לנס, בין נס דפורים לנס דחג הפסח, יהי רצון שנזכה גם אנו לראות נסים בפועל בכל הענינים האמורים, אף דאכתי עבדי דאחשורוש אנן (מגילה יד, א).

בכבוד ובברכה אשר סוף סוף יתחיל לבשר בשורות טובות.

בראשית לג, ג־ד: וְהוּא עָבַר לִפְנֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה שֶׁבַע פְּעָמִים עַד־גִּשְׁתּוֹ עַד־אָחִיו: וַיָּרָץ עֵשָׂו לִקְרָאתוֹ וַיְחַבְּקֵהוּ וַיִּפֹּל עַל־צַוָּארָיו וַיִּשָּׁקֵהוּ וַיִּבְכּוּ:

סו

טעם שיעקב השתחווה לעשו שבע פעמים דווקא, ועי״ז "וישקהו" נשקו בכל לבו (ספרי במדבר פיסקא סט)

יצח״ק מספרו ח׳ פעמים הוי׳[1], ונמשך ממנו יעקב ועשו. ביעקב נמשך ז׳ פעמים הוי׳ ממנו, כי יע״ב מספרו ז׳ פעמים הוי׳[2], והוי׳ אחת נמשך בעשו, שמצד זה הוא אח[3] ומחובר ליעקב.

והמותר בעש״ו על הוי׳[4] הוא ז׳ פעמים טמא, מצד הז׳ פעמים טמ״א שבו הוא הלעומת דיעקב שהוא ז׳ פעמים הוי׳, ולכן הי׳ עשו שונא ליעקב מאד, מצד הז׳ פעמים טמ״א שבו.

וע״י מה נתחבר עשו לקראת יעקב שנעשה לו כאח, ורץ לקראתו, וחבקו ונשקו (שרשב״י[5] ס״ל שבכל לבו נשקו אז) הוא ע״י שהשתחוה יעקב ז׳ פעמים ארצה, שעי״ז הסיר ממנו הז׳ פעמים טמ״א שבו[6], ונשאר בו רק הוי׳[7], שמצד זה הוא אחיו, זהו עד גשתו עד אחיו. (ועיין בקדושין בפ״ק[8] בענין ר׳ אחא בר יעקב, שע״י הז׳ השתחויות הוסרו הז׳ רישין דהנחש, וכמ״ש במגלה עמוקות[9] מזה).

הנה אז נתחבר לו ונשקו בכל לבו.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש״ס עמוד ריד

---

1) 26 × 8 = 208, כמנין יצח״ק. ראה תורת מנחם התוועדויות ה׳תשמ״ז חלק ב׳ עמוד 100. חלק ג׳ עמוד 203. 207. 210. חלק ד׳ עמוד 106.

2) 26 × 7 — 182, כמנין יעק״ב. ראה תורת מנחם התוועדויות ה׳תשמ״ז חלק ב׳ עמוד 100. תשמ״ח חלק ג׳ עמוד 210.

3) ראה גם לעיל סימן כ.

4) פירוש: ז׳ פעמים טמא״ (בגי׳ 350) + שם הוי׳ (26) = 376 בגי׳ ״עשו״. נמצא דמספר ״עשו״, הוא, בצירוף פעם אחת שם הוי׳ (26) מה שיָרַשׁ מיצחק, ועוד ז׳ פעמים ״טמא״. (לעומת הז׳ פעמים הוי׳ שיעקב יָרַשׁ מיצחק). ראה גם לקמן סימן סז. סח.
ראה אור התורה פרשת וישלח סוף עמוד רלא שמציין לספר המקנה — פנים יפות פרשת וישלח (לב, כח). ועיין בחידושי המקנה על מס׳ קידושין דף כט: בד״ה ואפשר דמתרחש ניסא וכו׳.

5) (ספרי בהעלותך פיסקא סט — מובא בפרש״י עה״פ) ״נקוד על וישקהו ר׳ שמעון בן יוחי אמר הלכה בידוע, שעשו שונא ליעקב, אלא נהפכו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו״.

6) פירוש: דע״י כל פעם השתחוי׳. הנה שם ״הוי׳״ אחד דיעקב בירר פעם א׳ ״טמא״ דעשו, וע״י ז׳ פעמים השתחוי׳ נתברר ז׳ פעמים ״טמא״ דעשו, ונשאר בעשו שֵׁם ״הוי׳״ אחד שירש מיצחק, ועי״ז נתעורר אצל עשו הצד הטוב ונתחבר ליעקב ונעשה אח, דיעקב ועשו יחדיו יָרְשׁוּ הח׳ פעמים שם הוי׳ (בגי׳) ד״יצחק״.

7) ראה בפנים בתורת לוי יצחק שמבאר בזה הגמ׳ (ע״ז ח:) דהרומים (מבני עשו), עֲשׂוּ שותפות עם ישראל (מבני יעקב), ״עשרים ושית שנין קמו בהימנותייהו״, כ״ו שנים דוקא כמו בעשו מצד שם הוי׳ שבו (בגי׳ כ״ו), שאחר שהוסר הז׳ פעמים טמא, נשקו בכל לבו, כמו״כ עֲשׂוּ שותפות כ״ו שנין דוקא. (מובא לקמן סימן ע).

8) דף כט ע״ב: ״ההוא מזיק בי רבנן דאביי״ (ההוא שד הי׳ בבית המדרש דאביי).. ״על בת בהוא בי רבנן״ (נכנס ר׳ אחא בר יעקב ולן בההוא בית המדרש), ״אידמי לי׳ כתנינא דשבעה רישוותא״ (השד נראה לר׳ אחא כנחש עם שבע גולגולת) ״כל כריעה דכרע נתר חד רישא״ (כל כריעה דכרע ר׳ אחא ומתפלל על אותו שד נפל ראש א׳, וע״י ז׳ כריעות נהרג הנחש). ועיי״ש במהרש״א.

9) וז״ל: בעובדא דר׳ אחא בר יעקב בקידושין (כ״ט א׳ וע׳ מהרש״א ז׳ רישין הם ז׳ כחות של הנחש, וע׳ מגלה עמוקות אופן* קצ״ב) שקרא ז׳ פעמים ״שְׁמַע״ כשבא אליו המזיק בשבע רישין, ובכל פעם שקרא שמע נשר חד רישא, והיכן למד ר׳ אחא לומר כן, אבל לית לך מלה דלא רמיזא באורייתא.
נקרא ר׳ אחא בר יעקב שלמד זה מיעקב, ועליו קרמיז עשו ואיליא נפלא מפומיה פי כסיל מחתה לו (משלי יח, ז), וניבא לימי רבי באמרו (בראשית לג, ט) יש לי רב אחי, קרי בי רב אחא שסופו להפיל ז׳ רישין דילי׳, לכן וישתחוה שבע פעמים לקביל ז׳ פעמים שקרא יעקב ק״ש** ונשר ז׳ רישין של עשו, שעליהם אמר ויצא יעקב מבאר שבע וגו׳ יצה״ר יש לו ג״כ ז׳ שמות (סוכה נב.) מז׳ מדורין בישין מז׳ היכלות התמורות (המבוארים בזהר פ׳ פקודי רנ״ט) לקיים קרא (משלי כ״ד ט״ז) כי שבע יפול צדיק וקם. ראה לקמן סימן סז. ע.
*) מובא לקמן סימן ע הערה 55.
**) ע׳ זהר שמות קטו: וראה במגלה עמוקות שם שזהו סוד שאמר כה תאמרון (בראשית לב, ד) וכתיב (שם) כה אמר עבדך יעקב, שהוא ק״ש ב׳ פעמים כ״ה אתוון (בפסוק ״שמע״) דאומרים בשחרית וערבית, בזה נסתלקו ק״ש (בגי׳ ת׳) איש של עשו עי״ש.

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום שני עמ׳ ב

1 שהולך סמוך לשולחן. תירוץ נוסף: **וְאִי בָּעֵית אֵימָא, הָא וָהָא** – בין
2 בברייתא ובין במימרא של רבי בנאה מדובר **דְּלֵיכָּא יָנוֹקָא, וְלֹא**
3 **קַשְׁיָא, הָא** – מה ששנינו ׳טבעתו בפנים׳ היינו באופן **דְּאִיכָּא שַׁמָּעָא**
4 – שיש שמש בסעודה, שאז צריך ליתנה מבפנים כדי שלא יכשל
5 בה השמש, **וְהָא** – מה שאמר רבי בנאה שטבעתו מבחוץ, היינו
6 באופן **דְּלֵיכָּא שַׁמָּעָא**, ולכך עדיף שיעשנה מבחוץ, כיון שאם יעשה
7 מבפנים יהיה צר המקום ויזיק לסועדים. תירוץ נוסף: **וְאִי בָּעֵית**
8 **אֵימָא, הָא וְהָא** – בין בברייתא ובין במימרא של רבי בנאה מדובר
9 **דְּאִיכָּא שַׁמָּעָא** – שיש שמש, וכן מדובר שאין תינוק, **וְלֹא קַשְׁיָא, הָא**
10 **בְּיָמָמָא** – מה שאמר רבי בנאה ׳טבעתו מבחוץ׳ מדובר ביום,
11 והשמש יכול להיזהר, ולכן יעשנה מבחוץ ולא מבפנים כיון
12 שהמקום נעשה צר ויזיק לסועדים, **וְהָא בְּלֵילְיָא** – ואילו מה ששנינו
13 בברייתא ׳טבעתו בפנים׳ היינו בלילה, שאין השמש יכול להיזהר,
14 ועלול הוא להיתקל בטבעת. המשיך רבי בנאה ואמר: **וְשׁולחן שֶׁל**
15 **עַם הָאָרֶץ דּוֹמֶה**

לה, ב – ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קודש שבת שבתון לה' כל העושה בו מלאכה יומת

ביאור מה שברוב מקומות מזכיר שבת בכפל – כנגד עוה"ז ועוה"ב, וזהו "שבת שבתון", ומבאר כמה וכמה פסוקים בנוגע שבת וכו'

יתיישב בס"ד מה שמצינן שברוב מקומות מזכיר שבת בכפל כגון כאן שבת שבתון, וכן ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת וכן שבת וינפש הוא כפל שביתה. וכן יש לדקדק בסדר בראשית בפרשת ויכולו שאמר ויכולו השמים והארץ וכל צבאם ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה, וישבות ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה, ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו וגומר, הרי לכאורה בין בתואר סיפור גמר הבריאה ובין בתואר המנוחה והשביתה כפל דבריו דלענין גמר הבריאה אמר ויכולו השמים וגומר ויכל אלקים וגומר, וכן לענין השביתה אמר וישבות ביום השביעי וגומר ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו הרי שכפל בכל חלוקה מהם.

ואגב גררא יובן בס"ד משרז"ל ויקדש אותו שלא נתן לו בן זוג מלבד מה שפירשנו בו בס"ד תחלת הסדר ועוד י"ל אשר בר"א אלקים לעשו"ת למה הוציאו בשני לשונות בריאה ועשי'.

לכך אפשר לומר דעם היות שהיו שם שני בריאות אחת לצורך עה"ז שמים וארץ הפשוטים אבל עוד היתה שם לצורך עה"ב וכדאיתא במדרז"ל דאפי' השמים והארץ החדשה כדכתיב כי את השמים החדשים ואת הארץ החדשה אשר אני עושה כבר נבראו בששת ימי בראשית, ולכך אפשר הכתיב הקב"ה לעצמו שני מנוחות אחת לשל עה"ז ואחת לשל בריאה הצורך לעה"ב לשם הנפשות, ולפי שהי' מן הראוי ליחד יום אחד לכל פעולה בפני עצמה ולעשות שני ימים שבת אחת לשם גמר שמים וארץ של עה"ז לצורך הנהגת הגוף, ויום א' בפני עצמו לצורך שביתה שהי' גמר מלאכת השמים והארץ החדשה ונמצא לפי זה יהי' גם לשבת בת זוג, אבל בירך אלקים את יום השבת ויקדש אותו במה שלא נתן לו בן זוג רק ביום א' שבת משניהם לשם שמים וארץ לזה העולם ומשל עה"ב, וכל זאת כדי שלא יאמרו שתי רשויות הם וכל אחד מהם קבע לו מנוחה בפני עצמה.

וגם לפי זה הדרך מיושב מ"ש רז"ל אלמלא שמרו בני ישראל שתי שבתות מיד היו נגאלין והוינן בה למה דוקא שתי שבתות, ולדרכינו זה צריכין ישראל לכוון בשתי שבתות הללו אחת לשם שביתת הקב"ה על מלאכת שמים וארץ לעה"ז, ושבת שני' לשם שביתתו למלאכה שמים וארץ של עה"ב מה שיהי' אחר הגאולה ואז כשיכוונו בשתי הללו מיד הם נגאלים.

ובזה מבואר פסוק הנ"ל דתחלה אמר ויכולו השמים והארץ וכל צבאם היינו לומר שנגמרו מלאכת שמים וארץ של עה"ז, ואח"כ אמר ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה היינו של עה"ב דמלאכה זו יש לייחסה אל עצמו ית' מצד קדושתו שלא נבראה על ידי שום דבר משא"כ תולדות של עה"ז שנברא הכל ע"י השמים וארץ ומים כמו שנתבאר במקומו.

ולפי שביום השביעי שבת משניהם בבת אחת אמר וישבות אלקים ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה מכל דייקא ר"ל בין משל עה"ז ובין משל עה"ב מכולן שבת ביום השביעי ולא קבע לזה יום בפני עצמו ולזה בפני עצמו, ולזה כנגד מה שהוא מנוחה לשל עה"ז, אמר ויברך אלקים את יום השביעי, וכנגד מה שהוא יום מנוחה לשל עה"ב אמר ויקדש אותו דודאי בבחינה זו יש בו קדושה יתירה ובזה ברכו שלא נתן לו בן זוג דהיינו לייחד יום אחד לכל אחת מהם וכנ"ל.

וז"ש כי ב"ו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלקים לעשות ר"ל דבו לבדו שבת מכל מלאכתו ר"ל ממלאכת שניהם וזהו אשר בר"א אלקים לעשות דלשון בריאה שהוא דבר דק נופל על של עה"ב ולשון עשי' על של עה"ז ור"ל דזיכה את יום השביעי לשבות בו בין ממלאכת ש"ו הפשוטים ובין ממלאכת השמים והארץ החדשה וכאמור.

ובזה מבואר מ"ש ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת דר"ל שצריכים לכוון אל שני שבתות הנ"ל אחת לשם עה"ז ואחת לשם עה"ב והוא עצמו מ"ש בתחלת הפסוק אך את שבתותי תשמרו בלשון רבים ללמדך שצריכים לכוון אל שני שביתות הקב"ה, ואמר וזהו וביום השביעי שבת וינפש כפל הדבר לומר שהי' ב' בו מיני מנוחה אחת ממלאכת שמים ארץ שברא לתכלית הנהגת הגוף, שני' וינפש היינו מה ששב ממלאכת שמים וארץ החדשים שהוא לצורך תענוגי הנפש וינפש דייקא וז"ש כאן שב"ת שב"תון לי"י ר"ל שהקב"ה שבת בו שני מיני מנוחות וכדאמרן.

וגם בזה הדרך מיושב מ"ש זכור את יום השבת, שמור את יום השבת, דזכור את יום השבת היינו מה ששבת בו ממלאכת עה"ז, ושמור בבחינת שהוא לצורך העתיד לבוא שכבר נתעסק ובראו בששת ימי המעשה וכמדובר.

זרע ברך

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום שלישי עמ' א

1 כיון שרבי בנאה חכם כל כך, **לֵיתֵיב אַבָּבָא וְנִידּוֹן דִּינָא** – ישב
2 בשער העיר וידון את בני העיר. **חֲזָא דַּהֲוָה כָּתִיב בַּאֲבוּלָא** – ראה
3 רבי בנאה פתגם שהיה כתוב על דלתות שער העיר, כדי שילמדו
4 משם בני אדם, **'כָּל דַּיָּין דְּמִתְקָרֵי לְדִין לֹא שְׁמֵיהּ דַּיָּין'** – כל דיין
5 שהזמינוהו לדין על תביעות שתובעים אותו, אינו נקרא דיין,
6 והוא פסול לדון כיון שהוא אוהב בצע ויקבל שוחד. **אָמַר** לְהוּ רבי
7 בנאה, **אֶלָּא מֵעַתָּה**, לפי פתגם זה, **אָתָא אִינִישׁ מֵעָלְמָא** – אם יבוא
8 סתם אדם מן השוק,

◆ יום ראשון כ"א אדר ◆

לה (א) **וַיַּקְהֵל מֹשֶׁה אֶת־כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשֹׂת אֹתָם:**

א וְאַכְנֵשׁ מֹשֶׁה יָת כָּל כְּנִשְׁתָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲמַר לְהוֹן אִלֵּין פִּתְגָמַיָּא דִּי פַקֵּד יְיָ לְמֶעְבַּד יָתְהוֹן:

רש"י ◄ **וַיַּקְהֵל מֹשֶׁה** • לְמָחֳרַת יוֹם הַכִּפּוּרִים, כְּשֶׁיָּרַד מִן הָהָר. וְהוּא לְשׁוֹן הִפְעִיל, שֶׁאֵינוֹ אוֹסֵף אֲנָשִׁים בַּיָּדַיִם, אֶלָּא הֵן נֶאֱסָפִים עַל־פִּי דִּבּוּרוֹ, וְתַרְגּוּמוֹ: **וְאַכְנֵשׁ.**

כלי יקר – עוז והדר

לה (א) **וַיַּקְהֵל מֹשֶׁה אֶת כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וגו'.** פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י 'לְמָחֳרַת יוֹם כִּפּוּרִים' כו'. וּבְפָרָשַׁת יִתְרוֹ כְּתִיב (לעיל יח יג) 'וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה לִשְׁפֹּט אֶת הָעָם', וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י שָׁם כִּי זֶה הָיָה לְמָחֳרַת יוֹם כִּפּוּרִים. וְנִרְאֶה לְפָרֵשׁ שֶׁיִּדְוַע שֶׁהַקֵּהָל זֶה הָיָה לְהוֹדִיעַ לָהֶם מִצְוַת הַמִּשְׁכָּן וְהַנְּדָבָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסָמוּךְ, וְהָיָה מֹשֶׁה חוֹשֵׁשׁ פֶּן יִתְנַדֵּב אֶחָד מֵהֶם לַמִּשְׁכָּן דָּבָר שֶׁאֵינוֹ שָׁלוֹ וְהוּא חוֹשֵׁב כִּי הוּא תּוֹפְסוֹ בְּדִין, וְזֶה לֹא יִתָּכֵן לִבְנוֹת הַבַּיִת הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ הַזֶּה מִן הַגָּזֵל וּ'מְקוֹם הַמִּשְׁפָּט שָׁמָּה הָרֶשַׁע' (ע"פ קהלת ג טז). עַל כֵּן הִכְרִיז מֹשֶׁה תְּחִלָּה 'מִי בַעַל דְּבָרִים יִגַּשׁ' אֲלֵי לַמִּשְׁפָּט, בְּאֹפֶן שֶׁכָּל הָעָם עַל מְקוֹמוֹ יָבֹא בְשָׁלוֹם', וְנוֹדַע לְכָל אֶחָד מַה שֶּׁהוּא שֶׁלּוֹ אוֹ אֵינוֹ שֶׁלּוֹ עַל יְדֵי שֶׁהָיָה דָּן בֵּינֵיהֶם, וְאָז הָיָה מוֹדִיעָם עִנְיַן הַנְּדָבָה לֵאמֹר **קְחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה לַה'** (פסוק ה), **וּמֵאִתְּכֶם** הֵינוּ 'מִשֶּׁלָּכֶם' וְלֹא מִשֶּׁל חֲבֵרְכֶם, דְּאִם לֹא כֵּן 'מֵאִתְּכֶם' מֵיתֵר:

וְאַף עַל פִּי שֶׁבְּלִי סָפֵק לֹא הָיָה יָכוֹל לִשְׁפֹּט אֶת כָּל הָעָם בְּיוֹם אֶחָד, וַאֲפִלּוּ בְּאוֹתוֹ יוֹם לֹא הָיָה שׁוֹפֵט כָּל הַיּוֹם, כִּי אַף עַל פִּי שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל יח יג) 'מִן הַבֹּקֶר עַד הָעָרֶב', הֵינוּ כְּפֵרוּשׁ רַשִׁ"י 'שֶׁכָּל הַדָּן דִּין אֱמֶת לַאֲמִתּוֹ מַעֲלָה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ נַעֲשָׂה שֻׁתָּף לַהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית א ה) 'וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹּקֶר', דְּאִם לֹא כֵּן אֵימָתַי הוֹדִיעָם מַעֲשֵׂה הַמִּשְׁכָּן, מִכָּל מָקוֹם גַּם הַנְּדָבָה לֹא נִשְׁלְמָה בְּיוֹם אֶחָד, וְאוּלַי הָיָה מוֹדִיעָם עִנְיַן כָּל דָּבָר שֶׁשְּׁנַיִם חֲלוּקִים עָלָיו שֶׁלֹּא יִתְנוּם נְדָבָה עַד כִּי יִתְבָּרֵר תְּחִלָּה הַדִּין עִם מִי:

וְעַל צַד הָרֶמֶז נֹאמַר, שֶׁהַקְהֵל זֶה הָיָה לְתַוֵּךְ הַשָּׁלוֹם בֵּינֵיהֶם, כִּי 'אֵין אָדָם דַּי עִם נָחָשׁ בִּכְפִיפָה אַחַת' (כתובות עב.), וְאַחַר שֶׁרָצָה לְהוֹדִיעָם מַעֲשֵׂה הַמִּשְׁכָּן שֶׁיִּהְיוּ כֻּלָּם שְׁתָפִים בּוֹ, דּוֹמֶה בְּאִלּוּ הוֹשִׁיב אֶת כֻּלָּם בְּמִדְוַר אֶחָד, וְעַל כֵּן הָצְרַךְ לְהַקְהִילָם תְּחִלָּה שֶׁיִּהְיוּ בַּאֲגֻדָּה אַחַת. וְעַל כֵּן פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י שֶׁהָיָה זֶה לְמָחֳרַת יוֹם כִּפּוּרִים, לְפִי שֶׁכָּל הַחֲנִיוֹת הָיוּ מְמֻחָלָקֶת וְתַרְעֹמֶת חוֹץ מִן הַחֲנִיָּה שֶׁקָּדֶם מַתַּן תּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל יט ב) 'וַיִּחַן שָׁם יִשְׂרָאֵל' וגו' (ראה רש"י שם), וְאִם כֵּן אֵיךְ אֶפְשָׁר לְהַקְהִילָם בִּזְמַן שֶׁהֵם מְחֻלָּקִים וְאֵין דַּעְתָּם שָׁוָה, וְאֵיזוֹ זְמַן מוּכָן לָזֶה מָצָא מֹשֶׁה לְהַקְהִילָם כִּרְצוֹנוֹ, הֲוֵי אוֹמֵר זֶה לְמָחֳרַת יוֹם כִּפּוּרִים, כִּי בְּיוֹם כִּפּוּרִים הַשָּׁלוֹם מְתֻוָּךְ בֵּינֵיהֶם, וּבְעֶצֶם הַיּוֹם הַהוּא כֻּלָּם בַּאֲגֻדָּה אַחַת, עַל כֵּן הָיָה בְּנָקֵל לְהַקְהִילָם בְּיוֹם הַמְּחֻרָּת כָּל זְמַן שֶׁשָּׁלוֹם הָאֶתְמוֹל קַיָּם, אֲבָל 'אִם יוֹם אוֹ יוֹמַיִם יַעֲמֹד', אָז 'לֹא יִקָּם' הַשָּׁלוֹם (ע"פ לעיל כא כא), כִּי כְּבָר נִתְפָּרְדָה הַחֲבִילָה וְכָל אִישׁ לְדַרְכּוֹ פּוֹנֶה:

וּבְדִי שֶׁלֹּא יִתְנַגֵּד אֶל הַשָּׁלוֹם 'דִּבְרֵי רִיבוֹת' שֶׁבֵּינֵיהֶם בְּעֶסֶק מָמוֹן שֶׁבֵּין אִישׁ לַחֲבֵרוֹ, כִּי אֵין לְשָׁלוֹם שֶׁל יוֹם כִּפּוּר עֶסֶק בָּזֶה, עַל כֵּן יָשַׁב מֹשֶׁה גַּם לִשְׁפֹּט בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַהוּא, כְּדֵי שֶׁמִּכָּל צַד יִהְיֶה שָׁלוֹם בֵּינֵיהֶם, וְאָז יִהְיוּ רְאוּיִין לָדוּר בְּמִדְוָר אֶחָד דְּהַיְנוּ הַמִּשְׁכָּן הַמְשֻׁתָּף לְכֻלָּם. וְאַחַר שֶׁנַּעֲשׂוּ לַאֲחָדִים עַל יְדֵי הַמִּשְׁכָּן הַמְצָרְפָם, מֵאָז מְצִינוּ כַּמָּה פְּעָמִים שֶׁהִקְהִילָם מֹשֶׁה אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיָה מִמָּחֳרַת יוֹם כִּפּוּרִים:

וְכָל שֶׁכֵּן לְמַה שֶׁכָּתוּב בָּעֵגֶלָה (שער נה) דֶּרֶךְ מְלִיצָה עַל פָּסוּק **לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ וגו'** (פסוק ג), שֶׁלֹּא יַצִּיתוּ אֵשׁ הַמַּחֲלֶקֶת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, שֶׁנִּרְפִּים הַמָּה מִמְּלָאכָה וְיֵשׁ לָחוּשׁ בְּיוֹתֵר אָז לְאֵשׁ הַמַּחֲלֶקֶת הַמִּתְלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַדִּבְרִים בְּטֵלִים, אִם כֵּן יָפֶה אָמַר **'וַיַּקְהֵל'**, שֶׁהִקְהִילָם לִהְיוֹת בַּאֲגֻדָּה אַחַת עַל יְדֵי צִוּוּי **לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ** שֶׁעַל פִּי דִּבּוּרוֹ הֵם נֶאֱסָפִים:

אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' לַעֲשֹׂת אֹתָם. 'דְּבָרִים' שְׁנַיִם בְּמַשְׁמָע, וְהָא לֹא הִגִּיד לָהֶם בַּפַּעַם הַהוּא כִּי אִם מִצְוַת הַשַּׁבָּת, כִּי אֵין לוֹמַר שֶׁ'דְּבָרִים' קְאֵי גַּם עַל הַמִּשְׁכָּן שֶׁהוֹזְכִּיר אַחַר כָּךְ, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר (פסוק ד) **זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה'**, אִם כֵּן **בְּזֶה הַדָּבָר** הַמִּשְׁכָּן אָמוּר, וּמָה אֲנִי מְקַיֵּם **אֵלֶּה הַדְּבָרִים.** וְעוֹד קָשֶׁה שֶׁאָמַר (פסוק ב) **שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה**, הָיָה לוֹ לוֹמַר 'תֵּעָשֶׂה', כִּי **תֵּעָשֶׂה** מֵעַצְמָהּ מַשְׁמָע. וְעוֹד קָשֶׁה שֶׁפָּסוּק זֶה כֻּלּוֹ מְיֻתָּר, וּמַה שֶּׁנֶּאֱמַר בַּדִּבְּרוֹת (לעיל כ ט) 'שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד', כְּבָר בֵּאַרְנוּ זֶה בְּפָרָשַׁת יִתְרוֹ (שם פסוק ח) עַיֵּן שָׁם, אֲבָל פָּסוּק זֶה אֵינוֹ סוֹבֵל הַפְרוּשׁ הַהוּא:

עַל כֵּן אוֹמֵר אֲנִי שֶׁנָּקַט **'דִּבְרִים'**, לְפִי שֶׁכָּל עִקַּר מִצְוָה זוֹ הָיְתָה לְצַוּוֹת עַל מְלָאכֶת הַמִּשְׁכָּן שֶׁיִּתְעַסְּקוּ בּוֹ כָּל שֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה, וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא יִתְעַסְּקוּ בּוֹ כִּי אֵין מִשְׁכָּן דּוֹחֶה שַׁבָּת (ראה רש"י פסוק ב), וְהָיוּ כָּאן שְׁנֵי דְּבָרִים, אַחַת לְצַוּוֹת עַל מַעֲשֵׂה הַמִּשְׁכָּן, הַשְׁנִיָּה שֶׁלֹּא יִתְעַסְּקוּ בּוֹ בְּשַׁבָּת. וּמַה שֶּׁנֶּאֱמַר **תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה**, לְפִי שֶׁכָּל עִקַּר צִוּוּי

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (מהתוועדות שבת פרשת ויקהל, פרשת שקלים, ה'תשי"ט. תורת מנחם כרך כה, עמ' 87־81)

עַל הַפָּסוּק "וַיַּקְהֵל מֹשֶׁה אֶת כָּל עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל" אִיתָא בַּזֹּהַר: "אִלֵּין גּוּבְרִין, דְּכָנִישׁ לוֹן וְאַפְרֵישׁ לוֹן לְחוּדַיְיהוּ". וְהַיְנוּ שֶׁמִּדַּיֵּק מִלְּשׁוֹן "עֲדַת **בְּנֵי** יִשְׂרָאֵל", בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא בָּנוֹת יִשְׂרָאֵל.

וּמָבְאָר בָּזֶה הָ'אוֹר הַחַיִּים' הַקָּדוֹשׁ: "וּמִן הַסְּתָם לֹא יַכְחִישׁ שֶׁלֹּא נִזְדַּמְּנוּ הַנָּשִׁים לִשְׁמֹעַ דְּבַר ה', וּבִפְרָט לְהָבִיא נְדָבַת הַמִּשְׁכָּן, וְכֵן הוּא אוֹמֵר וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל הַנָּשִׁים, אֶלָּא יְכַוֵּן לוֹמַר כִּי הִקְהִיל הָאֲנָשִׁים בִּפְנֵי־עַצְמָם וְהַנָּשִׁים בִּפְנֵי־עַצְמָן". וְהַטַּעַם שֶׁהֶצְרִכוּ לְהִיוֹת הָאֲנָשִׁים בִּפְנֵי־עַצְמָם וְהַנָּשִׁים בִּפְנֵי־עַצְמָן - לֹא כְּהַסְּוֹעִים שֶׁאֶחָד מֵהֶם הוּא פָּחוֹת בְּמַדְרֵגָה, אֶלָּא כְּדֵי לִמְנֹעַ נְסְיוֹנוֹת כּוּ'.

הַהוֹרָאָה מֵעִנְיָן זֶה:

יֶשְׁנָם אֵלּוּ שֶׁרְצוֹנָם לְהֶרְאוֹת "קוּנְצָן", וּמַכְנִיסִים אֶת עַצְמָם בִּנְסְיוֹנוֹת, בְּטַעֲנָה שֶׁכַּאֲשֶׁר אֵין לָהֶם נְסְיוֹנוֹת אֵין כָּל "קוּנְץ" בְּכָךְ שֶׁהַנְּהָגָתָם הִיא כִּדְבָעֵי... וְלָכֵן - טוֹעֲנִים הֵם - יֵשׁ צֹרֶךְ לְלֶכֶת לִמְקוֹמוֹת כּוּ', וְאַף־עַל־פִּי־כֵן לְהַמְנַע מֵעִנְיָנִים שֶׁאֵינָם כִּדְבָעֵי, וַאֲזַי יִהְיֶה זֶה "קוּנְץ"!...

- כ"ק מו"ח אַדְמוּ"ר דִּבֶּר פַּעַם אוֹדוֹת מִי שֶׁטּוֹעֵן: וְכִי "קוּנְץ" הוּא לֶאֱכֹל בְּבֵית־הַמִּדְרָשׁ? צְרִיכִים לָלֶכֶת בָּרְחוֹב, וְשָׁם לְהִתְנַהֵג כִּדְבָעֵי! וּמִמֶּשִׁיךְ - וְכִי קוּנְץ הוּא לָלֶכֶת בָּרְחוֹב בְּלִבַד? יֵשׁ לָלֶכֶת לְתֵיאַטְרָאוֹת כּוּ', וְשָׁם לְהִתְאַפֵּק מִלְּנַהוֹג שֶׁלֹּא כָּרָאוּי, וּבְכָךְ יַרְאֶה אֶת "גְּבוּרָתוֹ" - "אֵיזֶהוּ גִּבּוֹר הַכּוֹבֵשׁ אֶת יִצְרוֹ"! וְגַם בְּכָךְ אֵינוֹ מִסְתַּפֵּק, אֶלָּא הוֹלֵךְ לִמְקוֹמוֹת הָאֲסוּרִים מִשּׁוּם צְנִיעוּת כּוּ'; וְגַם בְּכָךְ לֹא דַּי לוֹ, אֶלָּא רְצוֹנוֹ לִנְהֹג כְּדִבְרֵי הַגְּמָרָא בְּנוֹגֵעַ לְעִנְיַן הִתְשׁוּבָה, שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת "בְּאוֹתָהּ אִשָּׁה בְּאוֹתוֹ פֶּרֶק כּוּ"...

וְהַמַּעֲנֶה לְזֶה - שֶׁאֵין זְקוּקִים לְ"קוּנְצָן" שֶׁלָּהֶם!

כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל מְבַקֵּשׁ מַהַקָּבָ"ה "וְאַל תְּבִיאֵנוּ לִידֵי נִסָּיוֹן", וְעַל־אַחַת־כַּמָּה־וְכַמָּה שֶׁאִסּוּר לְאָדָם **לְהָבִיא עַצְמוֹ** לִידֵי נִסָּיוֹן! וּכְפִי שֶׁמָּצִינוּ אֶפִילּוּ בְּדָוִד הַמֶּלֶךְ שֶׁ"הֵבִיא עַצְמוֹ לִידֵי נִסָּיוֹן וְנִכְשָׁל", וּבְוַדַּאי שֶׁאֵין תּוֹבְעִים מִמֶּנּוּ שֶׁיִּהְיֶה גָּדוֹל מִדָּוִד הַמֶּלֶךְ... דַּי לוֹ אִם יִהְיֶה מַדְרֵגָה אַחַת **לְמַטָּה** מִדָּוִד הַמֶּלֶךְ!...

וְזוֹהִי הַהוֹרָאָה מִפָּרָשָׁתֵנוּ:

כְּשֶׁהָיָה צֹרֶךְ לְהַקְהִיל אֶת יִשְׂרָאֵל לְמַטָּרַת בִּנְיַן הַמִּשְׁכָּן, "וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם", שֶׁזּוֹהִי מַטָּרָה הַיּוֹתֵר נַעֲלִית, תַּכְלִית הַכַּוָּנָה שֶׁל כָּל הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, וְנוֹסָף לָזֶה הָיְתָה הַהַקְהָלָה עַל־יְדֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, וּמֵאַחַר שֶׁהַקְהָלָה הָיְתָה לְמָחֳרַת יוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁבּוֹ דּוֹמִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַלְאָכִים כּוּ' - הִנֵּה לְאַחֲרֵי כָּל זֶה, הָצְרְכוּ לְהַבְטִיחַ שֶׁלֹּא לְהַקְהִיל אֲנָשִׁים וְנָשִׁים יַחַד.

וּמִכָּאן הוֹרָאָה לְכָל הַזְּמַנִּים: כַּאֲשֶׁר מִתְאַסְּפִים יַחַד, לְאֵיזוֹ מַטָּרָה שֶׁתִּהְיֶה, וְלוּ הַקְּדוֹשָׁה בְּיוֹתֵר - אָסוּר לְהָבִיא עַצְמָם לִידֵי נִסָּיוֹנוֹת, וְדָוְקָא עַל־יְדֵי הַנְהָגָה זוֹ - אֶפְשָׁר לָגֶשֶׁת לְקִיּוּם הָעִנְיָן שֶׁל "וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם".

לְכֹל־לְרֹאשׁ - עַל הָאָדָם לְהַקְהִיל וְלֶאֱסֹף ("צוּנוֹיפְקְלַייבְּן") אֶת כָּל כֹּחוֹתָיו לְעִנְיַן הַתְּפִלָּה.

עֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה צְרִיכָה לִהְיוֹת לֹא רַק בְּדִבּוּר בִּלְבַד, וְאִילּוּ הַמַּחֲשָׁבָה תִּהְיֶה עֲסוּקָה בְּעִנְיָנִים זָרִים מֵהַתְּפִלָּה, אוֹ שֶׁבְּכֹחַ הַמַּעֲשֶׂה שֶׁלּוֹ יַעֲשֶׂה עִנְיָנִים אֲחֵרִים - הֵיפְךְ פְּסַק־דִּין ה'שֻׁלְחָן־עָרוּךְ' שֶׁבִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה וּבְרִכַּת הַמָּזוֹן אָסוּר לַעֲסֹק בְּכֹחַ הַמַּעֲשֶׂה בְּעִנְיָנִים אֲחֵרִים, אֶלָּא כָּל לְבוּשֵׁי הַמַּחֲשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה שֶׁלּוֹ צְרִיכִים לִהְיוֹת מְלֻבָּשִׁים בַּתְּפִלָּה.

וְלֹא דַּי בְּכָךְ שֶׁהַלְּבוּשִׁים דְּמַחֲשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה יִהְיוּ עֲסוּקִים בַּתְּפִלָּה, אֶלָּא נוֹסָף לָזֶה עָלָיו לְהַקְהִיל אֶת כָּל כֹּחוֹת נַפְשׁוֹ - "כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" - גַּם הַכֹּחוֹת הַפְּנִימִיִּים דְּהֶבְנָה וְהַשָּׂגָה, שֶׁגַּם הֵם יִהְיוּ שְׁקוּעִים בַּתְּפִלָּה, וְהַיְנוּ, עַל־יְדֵי הַהִתְבּוֹנְנוּת כּוּ'.

אָמְנָם, כָּל זֶה הוּא עִנְיַן הַהַקְהָלָה שֶׁהָאָדָם פּוֹעֵל בְּכֹחוֹתָיו מִצַּד עַצְמוֹ, וְעַל־פִּי הָאָמוּר לְעֵיל, אֵין זֶה מַסְפִּיק עֲדַיִן, אֶלָּא צָרִיךְ לִהְיוֹת גַּם הָעִנְיָן דְּ"וַיַּקְהֵל מֹשֶׁה".

וְעִנְיָנוֹ בְּרוּחָנִיּוּת - שֶׁלֹּא דַּי בְּכָךְ שֶׁהָאָדָם מַקְהִיל וְאוֹסֵף אֶת כֹּחוֹתָיו וְעוֹשֶׂה מֵהֶם מִקְדָּשׁ כְּפִי הַשָּׂגָתוֹ, אֶלָּא צָרִיךְ לִהְיוֹת גַּם עִנְיַן הַבִּטּוּל לְמַדְרֵגָה שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַשָּׂגָתוֹ, וְכַמְּדֻגָּשׁ בְּכָךְ שֶׁהַתְּחָלַת עֲבוֹדַת הַיּוֹם הִיא בַּאֲמִירַת "מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ", שֶׁהוּא עִנְיַן הָאֱמוּנָה שֶׁיֵּשׁ בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בִּירוּשָׁה מֵהָאָבוֹת, וּבְהִתְאֵם לְכָךְ צְרִיכָה לִהְיוֹת הַהִתְמַסְּרוּת לְעִנְיָן שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַשָּׂגָה, שֶׁמְּקַבְּלִים מֵהָאָבוֹת וּמֵרִבּוֹתֵינוּ שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר.

וְעַל־יְדֵי הַהַקְדָּמָה דְּ"וַיַּקְהֵל מֹשֶׁה גו'" - אֲזַי יָכוֹל הוּא לְבָנוֹת אֶת הַמִּשְׁכָּן וּלְהַקְרִיב בּוֹ קָרְבָּנוֹת, שֶׁהוּא עִנְיַן הַתְּפִלָּה.

כלי יקר – עוז והדר

זֶה הָיָה עַל הֶבְאַת הַנְּדָבָה, כִּי גַּם זֶה נִקְרָא מְלָאכָה כְּמוֹ שֶׁלָּמְדוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל (שבת צו:) מִן פָּסוּק 'אִישׁ וְאִשָּׁה אַל יַעֲשׂוּ עוֹד מְלָאכָה' (להלן לו ו) וּכְתִיב (שם) 'וַיּוּכְלָא הָעָם מֵהָבִיא', אִם כֵּן הֶבְאַת הַנְּדָבָה מֻרְשׁוּת לִרְשׁוּת נִקְרָא מְלָאכָה, וְעַל אוֹתָהּ מְלָאכָה אָמַר **תֵּעָשֶׂה**, כִּי לֹא הָיָה יָכוֹל לוֹמַר 'תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה' דֶּרֶךְ צִוּוּי, שֶׁהֲרֵי הַדִּבּוּר הַנִּתָּן מִצַּד הַנְּדָבָה אֵינוֹ צִוּוּי וְחוֹבָה, אֲלָא כָּל אִישׁ אֲשֶׁר נָדְבוֹ לִבּוֹ יִתֵּן מֵעִצְמוֹ, לְכָךְ נֶאֱמַר **תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה**, מֵעִצְמָהּ מִשְׁמַע. **וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לָהּ**', וְאָסוּר בּוֹ גַּם הֶבְאַת הַנְּדָבָה מֻרְשׁוּת לִרְשׁוּת.

וּלְפִי מִדְרַשׁ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל (עיין שמו"ר נב ד) הָאוֹמֵר שֶׁהַמִּשְׁכָּן נַעֲשָׂה קְצָתוֹ מֵאֵלְיָהוּ כְּמוֹ הַמְּנוֹרָה שֶׁנַּעֲשִׂית מֵאֵלְיָהוּ, וְכֵן הֲקָמַת הַמִּשְׁכָּן הָיְתָה מֵאֵלְיָהוּ שֶׁנֶּאֱמַר (להלן מ יז) 'וַיָּקֶם הַמִּשְׁכָּן', עַל כֵּן נֶאֱמַר **תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה**, מֵאֵלְיָהוּ מַשְׁמַע: תורה ב

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (משיחות שבת פרשת ויקהל, פרשת שקלים, מברכים החודש אדר־שני, תשי"ט)

תֹּכֶן הָעִנְיָן דְּ"וַיַּקְהֵל גו' אֶת כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" הוּא אֲסִיפַת וְהַקְהָלַת ("צוּנוֹיפְקְלַייבֶּן") כָּל כֹּחוֹת הַנֶּפֶשׁ וְהַעֲלָאָתָם לְמַעְלָה, וְעִנְיָן זֶה - בְּטוּל וְהַעֲלָאַת הַנִּבְרָאִים - הוּא כְּלִי לְהָעִנְיָן דְּ"וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם".

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (משיחות שבת פרשת ויקהל, פרשת שקלים, מברכים החודש אדר־שני ה'תשי"ט)

"וַיַּקְהֵל **מֹשֶׁה** אֶת כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל": עֶצֶם הַקְהָלָתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִצַּד־עַצְמָם מִתְקַהֲלִים לַעֲשִׂיַּת הַמִּשְׁכָּן - אֵינָהּ מַסְפֶּקֶת, אֶלָּא הַקְהָלָתָם צְרִיכָה לִהְיוֹת עַל־יְדֵי מֹשֶׁה דַּוְקָא.

וְנוֹסָף עַל פְּעוּלָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה בְּעִנְיַן הַהַעֲלָאָה **מִלְּמַטָּה** **לְמַעְלָה**, לִפְעֹל בְּיִשְׂרָאֵל בְּטוּל אֲמִיתִּי - הִנֵּה גַּם הַמִּשְׁכַּת הַשְּׁכִינָה **מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה** הָיְתָה בְּכֹחוֹ שֶׁל מֹשֶׁה דַּוְקָא, כֵּיוָן שֶׁמֹּשֶׁה הוּא "שׁוּשְׁבִינָא דְּמַלְכָּא", שֶׁהוּא הַמַּמְשִׁיךְ הַמַּשְׁכַּת עַצְמוּתוֹ לְמַטָּה...

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (משיחות שבת־קודש פרשת ויקהל תשמ"ט)

אַחַד הַגּוֹרְמִים הָעִיקָּרִיִּים לְהֶעְדֵּר אַחְדוּת הוּא הַמָּמוֹן, שֶׁרֹב הַסִּכְסוּכִים בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ בָּאִים בְּעָטְיוֹ. נִמְצָא, שֶׁמַּעֲלָה יְתֵרָה הָיְתָה בְּהִתְאַחֲדוּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל־יְדֵי נְדָבַת מָמוֹנָם לִמְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן.

זוֹ הַסִּבָּה (הַפְּנִימִית) שֶׁרַשִׁ"י מַדְגִּישׁ אֶת הָעוּבְדָּה שֶׁאֲסִיפַת כָּל יִשְׂרָאֵל לִשְׁמֹעַ אֶת הַצִּוּוּי עַל מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן הָיְתָה "לְמָחֳרַת יוֹם־הַכִּפּוּרִים":

עַל הַיּוֹם הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה נֶאֱמַר (בְּנוּסַח הַתְּפִילָּה) שֶׁהוּא "יוֹם שִׁימַת אַהֲבָה וְרָעוּת, יוֹם עֲזִיבַת קִנְאָה וְתַחֲרוּת" (וּבְסִגְנוֹן תּוֹרַת הַחֲסִידוּת - זֶה יוֹם גִּלּוּי הַ'יְחִידָה' שֶׁבַּנֶּפֶשׁ, הִיא נְקוּדַת הַיַּהֲדוּת שֶׁבָּהּ כָּל יִשְׂרָאֵל שָׁוִים). הַחִידּוּשׁ הוּא, שֶׁאַחְדוּת זוֹ נִמְשֶׁכֶת גַּם **לְמָחֳרַת** יוֹם־הַכִּפּוּרִים. כְּלוֹמַר, גַּם לְאַחַר יְרִידַת מֹשֶׁה מֵהַר־סִינַי וּלְאַחַר 'יְרִידַת' יִשְׂרָאֵל בַּחֲזָרָה לְעִנְיְנֵי הָעוֹלָם, מוֹסִיפָה הָאַחְדוּת לִשְׂרוֹר בֵּינֵיהֶם עַד־כְּדֵי־כָּךְ שֶׁהַדָּבָר נִיכָּר אַף בְּמָמוֹנָם.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (שבת פרשת ויקהל, פרשת שקלים, מברכים החודש אדר שני, תשי"ט)

הוּצְרַךְ לָזֶה הַקְהָלַת כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי הַמִּשְׁכָּן הוּא עִנְיָן כְּלָלִי שֶׁשַּׁיָּךְ לְכָלְלוּת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֲרֵי עִנְיַן הַמִּשְׁכָּן הוּא וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם, כְּמוֹ שֶׁהָיָה בִּתְחִלַּת הַבְּרִיאָה, כַּאֲשֶׁר עוֹלָם עַל מִילּוּאוֹ נִבְרָא, שֶׁעִיקַּר שְׁכִינָה בְּתַחְתּוֹנִים הָיְתָה.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (שבת פרשת ויקהל, פרשת שקלים, מברכים החודש אדר שני, תשי"ט)

וַיַּקְהֵל מֹשֶׁה אֶת כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גו', שֶׁהוּצְרַךְ לְהְיוֹת קִבּוּץ כָּל הַכֹּחוֹת, הַלְּבוּשִׁים דְּמַחְשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה, וְגַם הַכֹּחוֹת הַפְּנִימִיִּים, וְהַהַקְהָלָה הוּצְרְכָה לִהְיוֹת עַל־יְדֵי מֹשֶׁה דַּוְקָא, בְּחִינַת מ"ה, וּמ"ה דְּמ"ה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה אֶפְשָׁר לִהְיוֹת הַמַּשְׁכַּת אֱלֹקוּת בַּמִּשְׁכָּן כְּמוֹ בִּתְחִלַּת הַבְּרִיאָה, וּלְמַעְלָה יוֹתֵר, שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כרך ו עמ' 210)

לְמָחֳרַת יוֹם הַכִּפּוּרִים, כְּשֶׁיָּרַד מִן הָהָר (רש"י לה, א) יֵשׁ לְשָׁאֹל, מַדּוּעַ לֹא מָסַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת צִוּוּי הַקָּמַת הַמִּשְׁכָּן מִיַּד עִם רִדְתּוֹ מִן הָהָר, אֶלָּא הִמְתִּין לְמָחֳרַת יוֹם כִּפּוּר. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁמִּיָּד לְאַחַר יְרִידָתוֹ מִן הָהָר, כְּשֶׁבְּיָדָיו הַלּוּחוֹת הַשְּׁנִיּוֹת וּבְפִיו בְּשׂוֹרַת 'סָלַחְתִּי' – לֹא הָיָה זֶה הַמָּקוֹם וְהַזְּמַן לִמְסֹר לְיִשְׂרָאֵל צִוּוּיִים חֲדָשִׁים, שֶׁכֵּן הֵם הָיוּ שְׁקוּעִים כָּל כָּלָם בְּקַבָּלַת הַתּוֹרָה מֵחָדָשׁ וּבִבְשׂוֹרַת הַסְּלִיחָה.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (עפ"י לקוטי־שיחות כרך טז, עמוד 458 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

טַעַם בְּפִילוּת פָּרָטֵי בְּנִית הַמִּשְׁכָּן

בְּפָרָשִׁיּוֹת וַיַּקְהֵל־פְּקוּדֵי יָשָׁנָהּ תְּמִיהָה גְּדוֹלָה:

אַחֲרֵי שֶׁמְּפֹרָט בַּכְּתוּבִים עַל צִיווּי ה' לְמֹשֶׁה אוֹדוֹת בְּנִיַּת הַמִּשְׁכָּן בְּפַרְשִׁיּוֹת תְּרוּמָה וּתְצַוֶּה, הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת כָּתוּב 'וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכָל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה' וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, וּמַדּוּעַ מְפֹרָטִים שׁוּב בַּכְּתוּבִים כָּל הַפְּרָטִים דִּבְנִיַּת הַמִּשְׁכָּן?

וְיֵשׁ לוֹמַר הַבֵּאוּר בָּזֶה בְּפַשְׁטוּת:

מָצִינוּ בָּאֱלִיעֶזֶר עֶבֶד אַבְרָהָם שֶׁכָּפְלָה הַתּוֹרָה אֶת הַמְאֹרָעוֹת שֶׁאֵרְעוּ עִמּוֹ, וּפֵירֵשׁ רַשִׁ"י שֶׁזֶּהוּ מִצַּד שֶׁ"יָפָה שִׂיחָתָן שֶׁל עַבְדֵי אָבוֹת מִתּוֹרָתָן שֶׁל בָּנִים", וְהֵינוּ שֶׁדָּבָר הֶחָבִיב לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה, הֲרֵי מִצַּד חֲבִיבוּתוֹ כּוֹפֶלֶת הַתּוֹרָה אֶת סִפּוּרוֹ.

דְּעוֹמֶק הַפֵּרוּשׁ בָּזֶה הוּא, דִּלְפָעָמִים אֲפִילּוּ "שִׂיחָה" שֶׁאֵינָהּ כּוֹלֶלֶת הוֹרָאוֹת וְדִינִים - "תּוֹרָה", אֶלָּא רַק סִפּוּר הַמְתָאֵר מַצָּב אוֹ פְּעֻלָּה, הִנֵּה אִם חֲבִיבָה הִיא אֵצֶל הַקָּבָּ"ה הֲרֵי הִיא נִכְפֶּלֶת בַּתּוֹרָה.

וְיֵשׁ לוֹמַר שֶׁעַל־דֶּרֶךְ־זֶה כָּאן, דְּזֶה שֶׁהַתּוֹרָה כּוֹפֶלֶת אֶת פָּרָטֵי בְּנִיַּת הַמִּשְׁכָּן, זֶהוּ מִצַּד חֲבִיבוּתוֹ לִפְנֵי הַקָּבָ"ה. דְּמִכְּיוָן שֶׁעַל־יְדֵי בְּנִיַּת הַמִּשְׁכָּן נִהְיְתָה הַשְׁרָאַת הַשְּׁכִינָה אֲצַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם", וּבְפָרָט שֶׁהָיָה בָּזֶה "עֵדוּת לְיִשְׂרָאֵל שֶׁוִּוּתֵּר לָהֶם הַקָּבָ"ה עַל מַעֲשֵׂה הָעֶגֶל" (פירש"י פקודי לח, כא), הִנֵּה פָּרָשָׁה זוֹ חֲבִיבָה הִיא בְּיוֹתֵר אֵצֶל הַקָּבָ"ה.

וְאַף שֶׁאֵין הַפָּרָשָׁה כּוֹלֶלֶת אֲפִילוּ הַדִּינִים אֵיךְ לִבְנוֹת הַמִּשְׁכָּן, אֶלָּא תֵּאוּר בְּנִיַּת וַעֲשִׂיַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַמִּשְׁכָּן, הִנֵּה מִצַּד חֲבִיבוּתָהּ "נָפָה שִׂיחָתָן", אֲפִילוּ מ"תּוֹרָתָן", וְנִכְפֶּלֶת בַּתּוֹרָה.

(ב) **שֵׁשֶׁת יָמִים** תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן לַיהוָה כָּל־הָעֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה יוּמָת:

ב שֵׁ֚שֶׁת יָמִ֣ים תֵּעָשֶׂ֔ה מְלָאכָ֖ה וּבַיּ֣וֹם הַשְּׁבִיעִ֑י יִהְיֶ֨ה לָכֶ֜ם קֹ֗דֶשׁ שַׁבַּ֤ת שַׁבָּתוֹן֙ לַיהוָ֔ה כָּל־הָעֹשֶׂ֥ה בּ֖וֹ מְלָאכָ֥ה יוּמָֽת׃

רש"י◄ **שֵׁשֶׁת יָמִים** • הַקְּדִים לָהֶם אַזְהָרַת שַׁבָּת לְצִוּוּי מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן, לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כרך א, עמ' 187־190)

שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה (לה, ב)
צִיווּי זֶה נֶאֱמַר לְמָחֳרַת יוֹם הַכִּפּוּרִים (רש"י ריש פרשתנו)

מַה הַקֶּשֶׁר בֵּין מָחֳרַת יוֹם־הַכִּפּוּרִים לְ"שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה"?

כלי יקר – עוז והדר

(ב) **שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה וגו'.**
פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י 'הַקְּדִים לָהֶם אַזְהָרַת שַׁבָּת לְצִוּוּי מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ דּוֹחֶה שַׁבָּת'. וּמַקְשִׁים כָּאן, וַהֲלֹא בְּפָרָשַׁת קְדֵשִׁים כְּתִיב (ויקרא יט ג) 'אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ', וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י שָׁם 'אַף יֹאמַר לְךָ אָבִיךָ חֲלֹל אֶת הַשַּׁבָּת אַל תִּשְׁמַע לוֹ', וְשָׁם לֹא הִקְדִּים הַשַּׁבָּת וְאַף עַל פִּי כֵן פֵּרֵשׁ שָׁדּוֹחֶה כְּבוֹד אָב וָאֵם, וְכָאן תָּלָה רַשִׁ"י הַדָּבָר בְּמַה שֶׁהִקְדִּים שַׁבָּת לִמְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן:

וְנִרְאֶה שֶׁלֹּא קָשָׁה מִידִי, כִּי שָׁם דִּיֵּק מִדִּכְתִיב 'אֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ' לְשׁוֹן רַבִּים, וְהָיָה לוֹ לוֹמַר 'תִּשְׁמֹר', שֶׁהֲרֵי הַפָּסוּק מַתְחִיל בִּלְשׁוֹן יָחִיד, שֶׁנֶּאֱמַר 'אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ' רָצָה לוֹמַר כָּל אִישׁ וָאִישׁ, וּבִשְׁלָמָא אֲצַל כְּבוֹד אָב וָאֵם אַף עַל פִּי שֶׁנִּכְנַס בִּלְשׁוֹן יָחִיד וְחָזַר וְאָמַר 'תִּירָאוּ' לְשׁוֹן רַבִּים, מִכָּל מָקוֹם הָצְרַךְ לוֹמַר זֶה לְהוֹרוֹת שֶׁאִישׁ וְאִשָּׁה שְׁנֵיהֶם חַיָּבִים בְּכִבּוּד אָב, כִּי סָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא מֵאַחַר שֶׁאִשָּׁה רְשׁוּת אֲחֵרִים עָלֶיהָ שֶׁפְּטוּרָה מִכִּבּוּד אָב כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י (שם), אֲבָל גַּבֵּי שַׁבָּת לָמָּה אָמַר 'תִּשְׁמֹרוּ' לְשׁוֹן רַבִּים, כִּי שָׁם אֵין סְבָרָא לְחַלֵּק בֵּין אִישׁ לְאִשָּׁה. אֶלָּא שֶׁרָצָה לוֹמַר אַתָּה וּבִנְךָ חַיָּבִים בִּכְבוֹדִי, כְּמוֹ שֶׁ'תִּירָאוּ' שְׁנַיִם בְּמַשְׁמָע אִישׁ וְאִשָּׁה, כָּךְ 'תִּשְׁמֹרוּ' שְׁנַיִם בְּמַשְׁמָע אַתָּה וּבִנְךָ:

וְאִם כֵּן, לְעוֹלָם כָּל מָקוֹם שֶׁמַּקְדִּים אֵיזוֹ מִצְוָה לַחֲבֶרְתָּהּ, הַמְקֻדֶּמֶת עִקַּר וְדַחֵי לְמְאֻחֶרֶת, וְכֵן בַּפָּסוּק 'אֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ' (ויקרא שם ל) הַקְּדִים גַּם כֵּן שַׁבָּת לְמִקְדָּשׁ מִזֶּה הַטַּעַם, וְשָׁאנֵי הָתָם דִּמְעַט הַכָּתוּב בְּאָמְרוֹ 'תִּשְׁמֹרוּ' לְשׁוֹן רַבִּים. וּמַה שֶּׁלֹּא גָּלָה לָנוּ זֶה מִצַּד הַקְּדִימָה, לְפִי שֶׁהָצְרַךְ לְהַקְדִּים מוֹרָא אָב וָאֵם כְּדֵי לְהַשְׁווֹת מוֹרָאָם לְמוֹרָא שָׁמַיִם (ראה קידושין ל):

וּמַה שֶּׁהִקְדִּים בְּפָרָשַׁת כִּי תִשָּׂא (לעיל לא יג) מִשְׁכָּן לְשַׁבָּת וְכָתַב 'אַף אֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ' לִדְרֹשׁ מִיתּוּר לְשׁוֹן 'אַף', שֶׁאֵין מִשְׁכָּן דּוֹחֶה שַׁבָּת (רש"י שם), וְהָוָה לֵהּ לְהַקְדִּים הַשַּׁבָּת וְלֹא יִצְטָרֵךְ לְיִתּוּר שֶׁל 'אַף', הִנֵּה לְפִי מַה שֶּׁפֵּרַשְׁנוּ לְמַעְלָה פָּרָשַׁת כִּי תִשָּׂא בְּיִתּוּר לְשׁוֹן 'אַף', הֻצְרַךְ לְכָתוּב לְשׁוֹן אַף. אָמְנָם לְדִבְרֵי רַשִׁ"י יִתֹּרֶץ בְּדֶרֶךְ אַחֵר, וְאַגַּב זֶה יִתֹּרֶץ גַּם כֵּן לָמָּה שִׁנָּה מֹשֶׁה הַסֵּדֶר, כִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא צִוָּה לוֹ תְּחִלָּה עַל הַמִּשְׁכָּן, וּמֹשֶׁה הִקְדִּים הַשַּׁבָּת:

וְזֶה כִּי הַשַּׁבָּת אֵין בּוֹ כִּי אִם כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְהוֹרוֹת כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ חִדֵּשׁ עוֹלָמוֹ, וְהַמִּשְׁכָּן מוֹרֶה כֵּלּוֹ עַל כְּבוֹד יִשְׂרָאֵל שֶׁוִּוּתֵּר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְהִשְׁרָה שְׁכִינָתוֹ בְּתוֹכָם וּמְחַל לָהֶם עֲוֹן הָעֶגֶל' (תנחומא פקודי ו), וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חָס בְּיוֹתֵר עַל כְּבוֹדָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל עַל כֵּן הִקְדִּים הַמִּשְׁכָּן, וּכְדֵי שֶׁלֹּא יִטְעוּ לוֹמַר שֶׁלְּכָךְ הִקְדִּימוֹ לוֹמַר שֶׁמְּלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן דּוֹחָה שַׁבָּת עַל כֵּן הוֹסִיף מִלַּת 'אַף'. אֲבָל מֹשֶׁה חָשַׁב שֶׁלִּכְבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ רָאוּי לְהַקְדִּים הַשַּׁבָּת הַמּוֹרָה עַל כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ וְאַחַר כָּךְ הַמִּשְׁכָּן הַמּוֹרֶה עַל כְּבוֹדָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וּמִתּוֹךְ קְדִימָה זוֹ יוּבַן מִמֵּילָא שֶׁהַשַּׁבָּת דּוֹחָה מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן, כִּי 'מִי נִדְחָה מִפְּנֵי מִי' הֲוֵי אוֹמֵר הַקָּטָן מִן הַגָּדוֹל (ע"פ תענית טז. וברש"י שם). וּלְמַעְלָה פָּרָשַׁת כִּי תִשָּׂא תִּמְצָא עוֹד טַעַם אַחֵר לָמָּה הַמִּשְׁכָּן נִדְחֶה מִפְּנֵי הַשַּׁבָּת:

וּמַה שֶּׁהַקְּדִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בַּעֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת מִצְוַת שַׁבָּת לְכִבּוּד אָב וָאֵם, כְּדֵי לְהַקְבִּיל הַדִּבְּרוֹת חֲמִשָּׁה מוּל חֲמִשָּׁה (ראה מכילתא מס' דבחודש ח), כִּי דִּבּוּר 'כַּבֵּד' כְּנֶגֶד 'לֹא תַחְמֹד', וְהָצְרַךְ לַחְתֹּם הַדִּבְּרוֹת בְּ'לֹא תַחְמֹד' לְהוֹרוֹת שֶׁכָּל הַדִּבְּרוֹת כְּלוּלִים בְּ'לֹא תַחְמֹד', וְסוֹף כָּל דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע (ע"פ קהלת יב יג). וְזֶה דָּבָר בְּרוּר וְנָכוֹן:

וְאֵין לְהַקְשׁוֹת מֵהֵיכָא תַּיְתֵי דְּתִדְחֵי, שֶׁהֲרֵי עֲשִׂיַּת הַמִּשְׁכָּן אֵינוֹ אֶלָּא עֲשֵׂה, וְהַשַּׁבָּת יֵשׁ בּוֹ עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה וּסְקִילָה. תְּשׁוּבָה לַדָּבָר, שֶׁבְּלָאו הָכִי מְצִינוּ שֶׁשַּׁבָּת דְּחוּיָה אֵצֶל מִשְׁכָּן עַל יְדֵי הַקָּרְבָּנוֹת שֶׁהָיוּ קְרֵבִים בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, וְסַלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא שֶׁשַּׁבָּת דְּחוּיָה מִכֹּל וְכֹל אֵצֶל הַמִּשְׁכָּן, קָא מַשְׁמַע לָן: תורה ג

אֶלָּא, בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים אָמַר הַקָּבָ"ה לְמֹשֶׁה "סָלַחְתִּי כִּדְבָרֶיךָ", שְׁנִּתְכַּפֵּר לְיִשְׂרָאֵל חֵטְא הָעֶגֶל; וְ"שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה" הוּא סֵדֶר הַתִּקּוּן לְחֵטְא הָעֶגֶל, וּכְדִלְהַלָּן:

עַל חֵטְא עֲבוֹדָה־זָרָה אוֹמֵר הָרַמְבַּ"ם (רֹישׁ הִלְכוֹת עֲבוֹדָה־זָרָה), שֶׁהוּא נוֹבֵעַ מִכָּךְ שֶׁבְּנֵי־הָאָדָם טָעוּ וְהֶחְשִׁיבוּ אֶת הַכּוֹכָבִים וְהַמַּזָּלוֹת - אֲשֶׁר דַּרְכָּם עוֹבֶרֶת הַהַשְׁפָּעָה הָעֶלְיוֹנָה - לִמְצִיאוּת עַצְמָאִית וְהִשְׁתַּחֲווּ לָהֶם. הֵם סָגְדוּ לַ'מְמָצָע', בְּשָׁעָה שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא מְמַלֵּא תַּפְקִיד - כְּגַרְגֶּן בְּיַד הַחוֹצֵב בּוֹ. תּוֹרַת הַחֲסִידוּת מַסְבִּירָה, שֶׁבְּצוּרָה 'דַּקָּה' יוֹתֵר - עֶצֶם הַהִתְמַסְּרוּת וְרִיבּוּי הַהִשְׁתַּדְּלוּיוֹת וְהַתַּחְבּוּלוֹת בַּעֲסָקִים - גַּם הֵם מֵעֵין עֲבוֹדָה־זָרָה חַס־וְשָׁלוֹם, מִשּׁוּם שֶׁהָאֱמֶת הִיא כִּי "בִּרְכַּת ה' הִיא תַּעֲשִׁיר", וְכָל הַשְׁקָעַת הַשֵּׂכֶל וְהַתַּחְבּוּלוֹת, מִתּוֹךְ מַחֲשָׁבָה שֶׁכָּךְ יִתְעַשֵּׁר יוֹתֵר - כְּמוֹהָ כְּהִשְׁתַּחֲוָיָה (הַרְכָּנַת הָרֹאשׁ) לַ'מְמָצָע'.

רַק הִתְנַהֲגוּת שֶׁל "שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה", הֵינוּ לְלֹא הַשְׁקָעַת רֹאשׁוֹ וְרִבּוֹ, וּלְלֹא הִתְעַסְּקוּת יֶתֶר - הִיא הָעוֹקֶרֶת וּמְבַטֶּלֶת אֶת שֹׁרֶשׁ הַחֵטְא שֶׁל עֲבוֹדָה־זָרָה.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (משיחת שבת פרשת ויקהל תשל"ג)

עִם הֱיוֹת דְּצִוּוּי וְאַזְהָרַת אִסּוּר מְלָאכָה בְּשַׁבָּת כָּאן הוּא רַק פְּרָט בְּצִוּוּי דְּמְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן ("לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת"), בְּכָל זֹאת עֲשָׂאוֹ מֹשֶׁה עִנְיָן עִקָּרִי בִּפְנֵי־עַצְמוֹ וְהִזְהִירָם בָּאֲמִירָה מְיֻחֶדֶת בִּפְנֵי־עַצְמָהּ; וּמִשּׁוּם זֶה חָזַר עַל הָאַזְהָרָה שֶׁבַּעֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת, בָּהּ נִצְטַוּוּ מִפִּי הַקָּבָ"ה עַל עֶצֶם עִנְיַן שְׁמִירַת שַׁבָּת (וְלֹא כְּהַצִּוּוּי דְּפָרָשַׁת תְּשָׂא, שֶׁבּוֹ נֶאֱמַר הַצִּוּוּי רַק בְּקֶשֶׁר לִמְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן).

וְיֹתֶרֶת מִזּוֹ: מִשְּׁמָעוּת הַכָּתוּב "וַיַּקְהֵל מֹשֶׁה וגו' שֵׁשֶׁת יָמִים גו'" וְרַק אַחַר־כָּךְ "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה גו' קְחוּ מֵאִתְּכֶם גו'" מַשְׁמַע שֶׁהַקְהָלַת כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיְתָה בְּעִיקָּר בִּשְׁבִיל אַזְהָרַת שַׁבָּת, וְרַק אַחַר־כָּךְ אָמַר לָהֶם גַּם־כֵּן צִוּוּי מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה יִהְיֶה "וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם" שֶׁתִּשְׁרֶה שְׁכִינָה בֵּינֵיהֶם.

וּמִזֶּה הוֹרָאָה בְּאֹפֶן וְגֶדֶל הָעִנְיָן דְּ"לְאַפְרוּשֵׁי מֵאִסּוּרָא":

גַּם כַּאֲשֶׁר הוּא עָסוּק בְּעִנְיָנִים הֲכִי נַעֲלִים, וְעַד - בְּעִנְיָן הֲכִי עִיקָּרִי דְּהַשְׁרָאַת הַשְּׁכִינָה (שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן בִּנְיַן הַמִּשְׁכָּן), הִנֵּה בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה - וְעוֹד קֹדֶם לָזֶה, צָרִיךְ לָדַעַת וְלִיזָּהֵר עַד קָצֶה הָאַחֲרוֹן מִמַּעֲשֶׂה הָאָסוּר, אַף שֶׁעַל־יְדֵי מַעֲשֶׂה זֶה (לוּלֵא הָאִסּוּר שֶׁבָּזֶה) אֶפְשָׁר שֶׁתִּקְדַּם הַשְׁרָאַת הַשְּׁכִינָה אֶצְלוֹ.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (על־פי לקוטי־שיחות כרך א, עמוד 171 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

הִתְעַסְּקוּת בְּפַרְנָסָה רַק עִם כֹּחַ הַמַּעֲשֶׂה

שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן לַיהוָה (לה, ב)

יֵשׁ לְבָאֵר זֶה עַל־פִּי דֶּרֶךְ הַחֲסִידוּת: כְּתִיב (תהלים קכח, ב) "יְגִיעַ כַּפֶּיךָ כִּי תֹאכֵל". דְּכְשֶׁהָאָדָם עוֹסֵק בִּמְלַאכְתּוֹ לְפַרְנֵס עַצְמוֹ וּבְנֵי בֵּיתוֹ, הֲרֵי זֶה צָרִיךְ לִהְיוֹת רַק בְּ"כַפֶּיךָ" – בְּכֹחַ הַמַּעֲשֶׂה, וְלֹא לְהַשְׁקִיעַ רֹאשׁוֹ בָּזֶה, "יְגִיעַ רֹאשֶׁךָ".

וְטַעַם הַדָּבָר הוּא, כִּי בֶּאֱמֶת אֵין מְזוֹנוֹת הָאָדָם מַגִּיעִים לוֹ עַל־יְדֵי עִסְקוֹ, אֶלָּא הַקָּבָ"ה הוּא הַזָּן וּמְפַרְנֵס אֶת הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, וְהָעֵסֶק אֵינוֹ אֶלָּא "כְּלִי" וְ"אֶמְצָעִי" שֶׁעַל־יָדוֹ מַשְׁפִּיעַ הַקָּבָ"ה פַּרְנָסָתוֹ.

וּכְשֶׁיַּכִּיר הָאָדָם בֶּאֱמֶת שֶׁהַפַּרְנָסָה מַגִּיעָה מֵהַקָּבָ"ה, אֲזַי יָבִין שֶׁגַּם עַל־יְדֵי הִתְעַסְּקוּת וְיגִיעָה יִתְרָה לֹא יָרִוחַ יוֹתֵר מִמַּה שֶׁהַקָּבָ"ה רוֹצֶה לְהַשְׁפִּיעַ לוֹ, וּמִמֵּילָא לֹא יַשְׁקִיעַ רֹאשׁוֹ בְּמְלַאכְתּוֹ, אֶלָּא יַעֲסֹק בִּמְלַאכְתּוֹ עִם כֹּחַ הַמַּעֲשֶׂה בִּלְבַד, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת כְּלִי בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע לְהַשְׁפָּעַת הַפַּרְנָסָה.

וְזֶהוּ "שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה" – שֶׁ"תֵּעָשֶׂה" (וְלֹא "תַּעֲשֶׂה") פֵּרוּשׁוֹ שֶׁהַמְּלָאכָה נַעֲשִׂית בְּדֶרֶךְ מִמֵּילָא, שֶׁאֵין הָאָדָם מַשְׁקִיעַ אֶת עַצְמוֹ בָּעֵסֶק, וְהַמְּלָאכָה נַעֲשִׂית כְּאִלּוּ מֵאֵלֶיהָ וּמִמֵּילָא, בְּלִי הִשְׁתַּדְּלוּת הָאָדָם.

וּכְשֶׁהַמְּלָאכָה נַעֲשִׂית בְּאֹפֶן כָּזֶה, שֶׁמַּאֲמִין וְיוֹדֵעַ שֶׁהַקָּבָ"ה הוּא הַזָּן וּמְפַרְנֵס לַכֹּל, וְאֵינוֹ מַשְׁקִיעַ רֹאשׁוֹ בָּזֶה, הֲרֵי הוּא כָּל הַשָּׁבוּעַ בִּבְחִינַת שַׁבָּת - "אַ שַׁבָּת'דִיקְער אִיד", וְכִדְאִיתָא בְּסֵפֶר הַחִנּוּךְ (מצוה לב) שֶׁעֲנָיְנוֹ שֶׁל יוֹם הַשַּׁבָּת הוּא "לְקַבֵּעַ בְּנַפְשׁוֹתֵינוּ אֱמוּנַת חִדּוּשׁ הָעוֹלָם", וְאָצְלוֹ הֲרֵי "אֱמוּנַת חִדּוּשׁ הָעוֹלָם" קָבוּעַ בְּנַפְשׁוֹ כָּל יְמֵי הַשָּׁבוּעַ.

וּכְשֶׁכָּל הַשָּׁבוּעַ הוּא בִּבְחִינַת שַׁבָּת, אֲזַי "בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ, שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן" וְלֹא שַׁבָּת סְתָם.

(ג) **לֹא־תְבַעֲרוּ אֵשׁ בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת: פ**

ג **לֹא תְבַעֲרוּ אֶשְׁתָּא בְּכֹל מוֹתְבָנֵיכוֹן בְּיוֹמָא דְּשַׁבְּתָא:**

רש"י◄ **לֹא־תְבַעֲרוּ אֵשׁ •** (סנהדרין לה, יבמות ה): **יֵשׁ מְרַבּוֹתֵינוּ אוֹמְרִים: הַבְעָרָה לְלָאו יָצָאת, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: לְחַלֵּק יָצָאת.**

כלי יקר – עוז והדר

(ג) **לא תְבַעֲרוּ אֵשׁ בְּכל מֹשְׁבֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת.** הוֹצִיא הַבְעָרָה מִן הַכְּלָל, אוֹ כְּדֵי לְהַתִּיר הַבְעָרָה בַּמִּקְדָּשׁ וְלוֹמַר דַּוְקָא **בְּכל מֹשְׁבֹתֵיכֶם לא תְבַעֲרוּ** אֲבָל בַּמִּקְדָּשׁ מֻתָּר לְהַבְעִיר (שבת כ), אוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא נֹאמַר

(ה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר:

ד וַאֲמַר מֹשֶׁה לְכָל כְּנִשְׁתָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימָר דֵּין פִּתְגָמָא דִּי פַקֵּד יְיָ לְמֵימָר:

רש"י ◂ זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה ה' • לִי, לֵאמֹר לָכֶם.

(ה) קְחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה לַיהוָה כֹּל נְדִיב לִבּוֹ יְבִיאֶהָ אֶת תְּרוּמַת יְהוָה זָהָב וָכֶסֶף וּנְחֹשֶׁת:

ה סָבוּ מִנְכוֹן אַפְרְשׁוּתָא קֳדָם יְיָ כֹּל דְּיִתְרְעֵי לִבֵּהּ יַיְתֵי יָת אַפְרְשׁוּתָא קֳדָם יְיָ דַּהֲבָא וְכַסְפָּא וּנְחָשָׁא:

רש"י ◂ נְדִיב לִבּוֹ • עַל־שֵׁם שְׁלִבּוֹ נְדָבוֹ, קָרוּי נָדִיב לֵב. כְּבָר פֵּרַשְׁתִּי נִדְבַת הַמִּשְׁכָּן וּמְלַאכְתּוֹ בִּמְקוֹם צַוָּאָתָם.

כלי יקר – עוז והדר

כְּשֵׁם שֶׁאָסַר לָנוּ כָּל מְלָאכָת הַבַּיִת שֶׁלָּנוּ גַּם בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, כְּמוֹ כֵן מַה שֶּׁמֻּתָּר בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ מֻתָּר גַּם בַּבַּיִת, קָא מַשְׁמַע לָן **לֹא תְבַעֲרוּ**, בָּנָה אָב עַל כָּל הַמְּלָאכוֹת שֶׁל מִשְׁכָּן, אַף עַל פִּי שֶׁמֻּתָּרִים שָׁם מִכָּל מָקוֹם הֵם אֲסוּרִים **בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם**:

וְעַל צַד הָרֶמֶז יִרְמֹז כָּאן אֶל הָעֹנֶשׁ שֶׁל מְחַלְּלֵי שַׁבָּת, כִּדְאִיתָא פֶּרֶק כָּל כִּתְבֵי (שם קיט:) 'אָמַר רַב אֵין דִּלְקָה מְצוּיָה אֶלָּא בְּמָקוֹם חִלּוּל שַׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה יז כז) 'אִם לֹא תִשְׁמְעוּ אֵלַי לְקַדֵּשׁ אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת' וגו' 'וְהִצַּתִּי אֵשׁ בִּשְׁעָרֶיהָ וְאָכְלָה אַרְמְנוֹת יְרוּשָׁלִַם וְלֹא תִכְבֶּה', אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק בְּשָׁעָה שֶׁאֵין בְּנֵי אָדָם מְצוּיִין לְכִבּוּתָהּ, פֵּרַשׁ רַשִׁ"י הֵינוּ בְּשַׁבָּת. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר כָּאן (פסוק ב) **כָּל הָעֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה יוּמָת**, וְאָמַר **לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ**, לֹא תִגְרְמוּ לָכֶם עַל יְדֵי שֶׁלֹּא תִּשְׁמְרוּ אֶת הַשַּׁבָּת כָּרָאוּי, שֶׁתִּבְעַר הָאֵשׁ **בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם** בְּבָתִּים סְפוּנִים שֶׁלָּכֶם **בְּיוֹם הַשַּׁבָּת** בְּשָׁעָה שֶׁאֵין בְּנֵי אָדָם מְצוּיִין לְכִבּוּתָהּ. עַיֵּן כָּל זֶה בְּעוֹלְלוֹת אֶפְרַיִם מְאֻמָּר (רס"ט) [רס"ח]: תורה ד

(ד) **זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה'.** בְּפָרָשַׁת מַטּוֹת (במדבר ל ב) פֵּרַשׁ רַשִׁ"י 'שֶׁכָּל הַנְּבִיאִים נִתְנַבְּאוּ בְּ'כֹּה אָמַר ה'', נוֹסַף עֲלֵיהֶם מֹשֶׁה שֶׁנִּתְנַבֵּא בְּ'זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה'', לְפִי שֶׁמֹּשֶׁה רָאָה הַדָּבָר בְּעֵינוֹ בְּאַסְפַּקְלַרְיָא הַמְּאִירָה. וּמַה שֶּׁלֹּא פֵּרַשׁ רַשִׁ"י זֶה עַל מַה שֶּׁנֶּאֱמַר כָּאן **זֶה הַדָּבָר**, לְפִי שֶׁהַמִּשְׁכָּן אֵינוֹ הוֹרָאָה עַל נְבוּאָתוֹ, לְפִי שֶׁהַמִּשְׁכָּן הָרָאָה לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּהָר כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל כה ט) 'כְּכֹל אֲשֶׁר אֲנִי מַרְאֶה אוֹתְךָ אֵת תַּבְנִית הַמִּשְׁכָּן' וגו', וְעַל כֵּן אָמַר **זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה'**, כְּמַרְאֶה בְּאֶצְבַּע עַל דָּבָר אֲשֶׁר רָאָה בְּעֵינָיו, וְדָבָר זֶה אֵינוֹ מוֹרֶה עַל שׁוּם מַעֲלָה יְתֵרָה שֶׁלֹּא הָיְתָה בְּשְׁאָר נְבִיאִים, כִּי גַּם יְחֶזְקֵאל רָאָה כָּל תַּבְנִית הַמִּקְדָּשׁ (ראה יחזקאל פרק י): תורה ה

(ה) **קְחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה לַה'.** כְּבָר פֵּרַשְׁנוּ לְמַעְלָה (פסוק א) שֶׁ**מֵּאִתְּכֶם**' בָּא לְהוֹצִיא אֶת הַגָּזוּל. וְעוֹד יִכְלֹל **מֵאִתְּכֶם** שֶׁכָּל אֶחָד יְזַדְּרֵז לְמַצְוָה מֵעַצְמוֹ, כִּי יֵשׁ לְךָ אָדָם שֶׁאֵינוֹ נוֹתֵן כְּלוּם עַד שֶׁרוֹאֶה אֲחֵרִים נוֹתְנִים וּמִתְקַנֵּא בָּהֶם, עַל כֵּן הוּא נוֹתֵן לְהַשְׁוות אֶת עַצְמוֹ לָהֶם, וְזֶה אֵינוֹ **מֵאִתְּכֶם**, כִּי הוּא עַצְמוֹ אֵינוֹ סִבָּה אֶל הַנְּתִינָה אֶלָּא אֲחֵרִים סִבָּה לוֹ:

וַיֹּשׁ אוֹמְרִים **מֵאִתְּכֶם** מְמַשׁ, כִּי הַנּוֹתֵן מִנְּדֻבַת לִבּוֹ דּוֹמֶה כְּאִלּוּ הִקְרִיב אֶת גּוּפוֹ, וְעוֹד שֶׁהֶעֱנִי הַנּוֹתֵן כְּאִלּוּ מְחַסֵּר מִבְּשָׂרוֹ וְנוֹתֵן, עַל דֶּרֶךְ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה נח ז) 'וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלָּם', שֶׁאַל תִּתְעַלֵּם מִלְּקַח אֶבְיוֹנֶיךָ וְלִתֵּן:

כֹּל נְדִיב לִבּוֹ יְבִיאֶהָ. מִתְּחִלָּה אָמַר **קְחוּ מֵאִתְּכֶם**, וּלְשׁוֹן קִיחָה מַשְׁמָע בְּעַל כָּרְחוֹ יִקְחוּ מִמֶּנּוּ, וְאַחַר כָּךְ אָמַר **כֹּל נְדִיב לֵב יְבִיאֶהָ**, מַשְׁמָע שֶׁיָּבִיא מֵעַצְמוֹ. וְכֵן בְּפָרָשַׁת תְּרוּמָה (לעיל כה ב) הִזְכִּיר גַּם כֵּן לְשׁוֹן קִיחָה. עוֹד אָמַר כָּאן **כָּל נְדִיבֵי' לֵב**, וּלְהַלָּן אָמַר (שם) 'מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר 'יִדְּבֶנּוּ' לִבּוֹ', וְהָיָה לוֹ לוֹמַר 'יִנְדְּבֶנּוּ':

אֶלָּא שֶׁמְּדַבֵּר בִּשְׁנֵי מִינֵי נְתִינָה, כִּי לְהַלָּן מְדַבֵּר בִּשְׁנֵי תְּרוּמוֹת שֶׁהֵם חוֹבָה וְהוּא מָכְרָח לְתֵּן, אַף אִם אֵינוֹ נְדִיב לֵב וְאַדְרַבָּה לִבּוֹ דְּוֵה עָלָיו וְדוֹאֵג וְכוֹאֵב עַל הַנְּתִינָה, מִכָּל מָקוֹם 'תִּקְחוּ' מְמֻנּוּ בְּעַל כָּרְחוֹ. לְכָךְ נֶאֱמַר 'מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְּבֶנּוּ לִבּוֹ', כְּאִלּוּ אָמַר 'יִדְּוֶנּוּ לִבּוֹ', כִּי בֵּי"ת מִתְחַלֶּפֶת בְּוָי"ו בְּאוֹתִיּוֹת בּוּמַ"ף, וּבִפְרָט בֵּי"ת רְפוּיָה, וְרָצָה לוֹמַר מִי שֶׁלִּבּוֹ דָּוֶה עָלָיו וְאֵינוֹ נוֹתֵן חוֹבָתוֹ מֵרָצוֹן, 'תִּקְחוּ' מְמֻנּוּ 'אֶת תְּרוּמָתִי' בְּעַל כָּרְחוֹ. וְכֵן מַה שֶּׁאָמַר **קְחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה לַה'** מְדַבֵּר גַּם כֵּן בִּתְרוּמַת חוֹבָה דְּהַיְנוּ 'בֶּקַע לַגֻּלְגֹּלֶת' (להלן לח כו), וְאוּלַי שֶׁלְּכָךְ אָמַר **מֵאִתְּכֶם**, מִן הַגֻּלְגֹּלֶת שֶׁלָּכֶם. וְאַחַר כָּךְ אָמַר בְּסִתָם נְדָבָה שֶׁ**כֹּל נְדִיב לֵב יְבִיאֶהָ** מֵעַצְמוֹ בְּלֹא הָכְרֵחַ, כִּי הַנְּדִיב לֵב הַכָּף זֶה אֲשֶׁר יְדָוֶנּוּ לִבּוֹ, וְהוּא יָבִיא מֵעַצְמוֹ נְדָבָתוֹ, לֹא יַמְתִּין עַד שֶׁיָּבֹא הַגַּבַּאי לְתָבְעוֹ מִמֶּנּוּ:

וְעוֹד נִרְאֶה לְיַשֵּׁב מַה שֶּׁאָמַר תְּחִלָּה **מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה**, וְאַחַר כָּךְ אָמַר **אֶת תְּרוּמַת ה'**, לְפִי מַחֲשֶׁבֶת הַנּוֹתֵן, כִּי מִי שֶׁאֵינוֹ נוֹתֵן מֵרָצוֹן, אֵינוֹ חוֹשֵׁב שֶׁאֵינוֹ נוֹתֵן מִשֶּׁלּוֹ כְּלוּם כִּי אִם מָשָׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כִּי 'לוֹ יִתְבָּרֵךְ הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב' (ע"פ חגי ב ח), אֶלָּא טוֹעֶה בְּדַעְתּוֹ וְחוֹשֵׁב כִּי כֹּחוֹ וְעֹצֶם יָדוֹ עָשָׂה לוֹ אֶת הַחַיִל הַזֶּה (ע"פ דברים ח יז), עַל כֵּן נֶאֱמַר בּוֹ **קְחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה לַה'**, רָצָה לוֹמַר מִן אוֹתָן הַכְּתוּתוֹת אֲשֶׁר הַמָּה חוֹשְׁבִים כִּי מְשֻׁלָּהֶם אַתָּה לוֹקֵחַ לַה'. אֲבָל **כֹּל נְדִיב לֵב** הֵיוֹדֵעַ כִּי 'לוֹ יִתְבָּרֵךְ הַכֶּסֶף' וּמְשֻׁלּוֹ הוּא נוֹתֵן לוֹ, לְפִיכָךְ **יְבִיאֶהָ** מֵעַצְמוֹ **אֶת תְּרוּמַת ה'**, רָצָה לוֹמַר שֶׁכְּבָר הוּא שֶׁל ה', לְכָךְ קְרָאָהּ כָּאן **תְּרוּמַת ה'**, שֶׁיּוּבַן מִזֶּה שֶׁכְּבָר הוּא שֶׁל ה':

וּלְכָךְ נֶאֱמַר (להלן לו ג) 'וְהֵם הֵבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נְדָבָה בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר', מַהוּ

(ו) וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים:

ו וְתִכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ וּמְעַזֵּי:

(ז) וְעֹרֹת אֵילִם מְאָדָּמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים וַעֲצֵי שִׁטִּים:

ז וּמַשְׁכֵי דְּדִכְרֵי מְסַמְּקֵי וּמַשְׁכֵי דְּסַסְגּוֹנָא וְאָעֵי שִׁטִּין:

(ח) וְשֶׁמֶן לַמָּאוֹר וּבְשָׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים:

ח וּמִשְׁחָא לְאַנְהָרוּתָא וּבוּסְמַיָּא לְמִשַּׁח רְבוּתָא וְלִקְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא:

(ט) וְאַבְנֵי־שֹׁהַם וְאַבְנֵי מִלֻּאִים לָאֵפוֹד וְלַחֹשֶׁן:

ט וְאַבְנֵי בוּרְלָא וְאַבְנֵי אַשְׁלְמוּתָא לְשַׁקָּעָא בְּאֵפוֹדָא וּבְחוּשְׁנָא:

(י) וְכָל־חַכַם־לֵב בָּכֶם יָבֹאוּ וְיַעֲשׂוּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:

י וְכָל חַכִּימֵי לִבָּא בְּכוֹן יֵיתוֹן וְיַעְבְּדוּן יָת כָּל דִּי פַקֵּד יְיָ:

(יא) אֶת־הַמִּשְׁכָּן אֶת־אָהֳלוֹ וְאֶת־מִכְסֵהוּ אֶת־קְרָסָיו וְאֶת־קְרָשָׁיו אֶת־בְּרִיחוֹ אֶת־עַמֻּדָיו וְאֶת־אַדְנָיו:

יא יָת מַשְׁכְּנָא יָת פְּרָסֵהּ וְיָת חוֹפָאֵהּ יָת פּוּרְפּוֹהִי וְיָת דַּפּוֹהִי יָת עַבְרוֹהִי יָת עַמּוּדוֹהִי וְיָת סַמְכוֹהִי:

רש״י ◂ אֶת הַמִּשְׁכָּן • יְרִיעוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת הַנִּרְאוֹת בְּתוֹכוֹ קְרוּיִים מִשְׁכָּן. אֶת אָהֳלוֹ • הוּא אֹהֶל יְרִיעוֹת עִזִּים הֶעָשׂוּי לְגָג. וְאֶת מִכְסֵהוּ • מִכְסֵה עוֹרוֹת אֵילִים וְהַתְּחָשִׁים.

(יב) אֶת־הָאָרֹן וְאֶת־בַּדָּיו אֶת־הַכַּפֹּרֶת וְאֵת פָּרֹכֶת הַמָּסָךְ:

יב יָת אֲרוֹנָא וְיָת אַרֵיחוֹהִי יָת כַּפֻּרְתָּא וְיָת פָּרְכְתָּא דִּפְרָסָא:

רש״י ◂ וְאֵת פָּרֹכֶת הַמָּסָךְ • פָּרֹכֶת הַמִּחְצָה, כָּל דָּבָר הַמִּגֵּן, בֵּין מִלְמַעְלָה בֵּין מִכְּנֶגֶד, קָרוּי מָסָךְ וּסְכָךְ, וְכֵן (איוב א): ״שַׂכְתָּ בַּעֲדוֹ״, (הושע ב): ״הִנְנִי שָׂךְ אֶת־דַּרְכֵּךְ״.

(יג) אֶת־הַשֻּׁלְחָן וְאֶת־בַּדָּיו וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים:

יג יָת פָּתוֹרָא וְיָת אַרֵיחוֹהִי וְיָת כָּל מָנוֹהִי וְיָת לְחֶם אַפַּיָּא:

רש״י ◂ לֶחֶם הַפָּנִים • כְּבָר פֵּרַשְׁתִּי, עַל־שֵׁם שֶׁהָיוּ לוֹ פָּנִים לְכָאן וּלְכָאן, שֶׁהָיָה עָשׂוּי כְּמִין תֵּבָה פְּרוּצָה.

(יד) וְאֶת־מְנֹרַת הַמָּאוֹר וְאֶת־כֵּלֶיהָ וְאֶת־נֵרֹתֶיהָ וְאֵת שֶׁמֶן הַמָּאוֹר:

יד וְיָת מְנָרְתָּא דְּאַנְהוֹרֵי וְיָת מָנָהָא וְיָת בּוֹצִינָהָא וְיָת מִשְׁחָא דְּאַנְהָרוּתָא:

כלי יקר – עוז והדר

׳עוֹד׳, אֶלָּא אָמַר שְׁנֵי סִימָנִים טוֹבִים נִרְאוּ בָּהֶם, וְהֵם מוֹפְתִים עַל שֶׁנִּתְּנוּ נִדְבָתָם בְּשִׂמְחָה. א׳ מַה שֶּׁהֵבִיאוּ מֵעַצְמָם קֹדֶם שֶׁבָּא אֲלֵיהֶם הַגִּבְאֵי לִתְבֹּעַ מִמֶּנּוּ מַה שֶּׁנָּדַב כְּבָר. ב׳ מַה שֶּׁהֵבִיאוּ בַּבֹּקֶר בְּפָנִים מְאִירוֹת, כִּי כָּל דָּבָר הַנִּתָּן בְּפָנִים מְאִירוֹת נִתָּן בַּבֹּקֶר, וְהַמָּן יוֹכִיחַ, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשׁ״י פָּרָשַׁת בְּשַׁלַּח (לעיל טז ז). וְרָמַז עוֹד ׳בַּבֹּקֶר׳, שֶׁכָּל מִי מֵהֶם שֶׁהָיָה יָכוֹל לְהַקְדִּים אֶת עַצְמוֹ לִפְנֵי זוּלָתוֹ הָיָה מַקְדִּימִים, לְכָךְ נֶאֱמַר שֶׁתֵּי פְּעָמִים ׳בַּבֹּקֶר׳, א׳ כְּנֶגֶד מַה שֶּׁנִּתְּנוּ בְּפָנִים מְאִירוֹת. ב׳ כְּנֶגֶד מַה שֶּׁזִּרְזוּם הָיוּ מַקְדִּימִים אֶת עַצְמָם:

תורה ו

כ״ו◂ **וְאֶת בְּלֵיהָ** • מְלָקְחַיִם וּמַחְתּוֹת. **גֵּרֹתֶיהָ** • לוצינ״ש בְּלַעַ״ז, בָּזִיכִים שֶׁהַשֶּׁמֶן וְהַפְּתִילוֹת נְתוּנִין בָּהֶן. **וְאֵת שֶׁמֶן הַמָּאוֹר** • אַף הוּא צָרִיךְ חַכְמֵי־לֵב, שֶׁהוּא מְשֻׁנֶּה מִשְּׁאָר שְׁמָנִים, כְּמוֹ שֶׁמְּפָרָשׁ בִּ׳מְנָחוֹת׳: ׳מְגַרְגְּרוֹ בְּרֹאשׁ הַזַּיִת׳, וְהוּא כָּתִית זָךְ.

(טו) **וְאֶת־מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת וְאֶת־בַּדָּיו וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קְטֹרֶת הַסַּמִּים וְאֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לְפֶתַח הַמִּשְׁכָּן:**

טו וְיָת מַדְבְּחָא דְקֻטְּרֵת בּוּסְמַיָּא וְיָת אַרֵיחוֹהִי וְיָת מְשַׁח רְבוּתָא וְיָת קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא וְיָת פְּרָסָא דְתַרְעָא לְתָרַע מַשְׁכְּנָא:

כ״ו◂ **מָסַךְ הַפֶּתַח** • וִילוֹן שֶׁלִּפְנֵי הַמְּזוּזָה, שֶׁלֹּא הָיוּ שָׁם קְרָשִׁים וְלֹא יְרִיעוֹת.

(טז) **אֶת ׀ מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ אֶת־בַּדָּיו וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ:**

טז יָת מַדְבְּחָא דַעֲלָתָא וְיָת סְרָדָא דִנְחָשָׁא דִּילֵהּ יָת אַרֵיחוֹהִי וְיָת כָּל מָנוֹהִי יָת כִּיּוֹרָא וְיָת בְּסִיסֵהּ:

(יז) **אֶת קַלְעֵי הֶחָצֵר אֶת־עַמֻּדָיו וְאֶת־אַדְנֶיהָ וְאֶת מָסַךְ שַׁעַר הֶחָצֵר:**

יז יָת סְרָדֵי דַרְתָּא יָת עַמּוּדוֹהִי וְיָת סַמְכָהָא וְיָת פְּרָסָא דִתְרַע דַּרְתָּא:

כ״ו◂ **אֶת־עַמֻּדָיו וְאֶת־אַדְנֵיהָ** • חֲרֵי חָצֵר קְרוּי כָּאן לְשׁוֹן זָכָר וּלְשׁוֹן נְקֵבָה, וְכֵן דְּבָרִים הָרַבֵּה. **וְאֶת מָסַךְ שַׁעַר הֶחָצֵר** • וִילוֹן פָּרוּשׂ לְצַד הַמִּזְרָח עֶשְׂרִים אַמָּה אֶמְצָעִיּוֹת שֶׁל רֹחַב הֶחָצֵר, שֶׁהֵיָה חֲמִשִּׁים רֹחַב, וּשְׁתוּמִּין הֵימֶנּוּ לְצַד צָפוֹן ט״ו אַמָּה וְכֵן לַדָּרוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל כז): ״וַחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה קְלָעִים לַכָּתֵף״.

(יח) **אֶת־יִתְדֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־יִתְדֹת הֶחָצֵר וְאֶת־מֵיתְרֵיהֶם:**

יח יָת סְבֵי מַשְׁכְּנָא וְיָת סְבֵי דְדַרְתָּא וְיָת אַטּוּנֵיהוֹן:

כ״ו◂ **יִתְדֹת** • לִתְקֹעַ וְלִקְשֹׁר בָּהֶם סוֹפֵי הַיְרִיעוֹת בָּאָרֶץ שֶׁלֹּא יָנוּעוּ בָּרוּחַ. **מֵיתְרֵיהֶם** • חֲבָלִים לִקְשֹׁר.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (על־פי לקוטי־שיחות כרך ו, עמוד 185 ואילך – מתוך ׳לקראת שבת׳)

שֶׁלֹּא יָנוּעוּ בָּרוּחַ

אֶת־יִתְדֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־יִתְדֹת הֶחָצֵר וְאֶת־מֵיתְרֵיהֶם:
יִתְדוֹת – לִתְקֹעַ וְלִקְשֹׁר בָּהֶם סוֹפֵי הַיְרִיעוֹת בָּאָרֶץ שֶׁלֹּא יָנוּעוּ בָּרוּחַ (לה, יח. ובפירוש רש״י)

יֵשׁ לְפָרֵשׁ זֶה בְּדֶרֶךְ הַדְּרוּשׁ: כַּאֲשֶׁר אָדָם מְחַנֵּךְ אֶת תַּלְמִידוֹ לַעֲמֹד עַל דַּרְכּוֹ הַיָּשָׁר וְהָאֱמֶת, וְשֶׁיַּעֲמֹד אֵיתָן נֶגֶד הָרוּחוֹת הָרָעוֹת הַמַּנְשְׁבוֹת בַּחוּץ, אָפְשָׁר שֶׁיְּחַשֵּׁב הַמְחַנֵּךְ שֶׁהָעִיקָּר הוּא לְחַזֵּק אֵצֶל הַתַּלְמִיד אֶת הַיְסוֹדוֹת וְעִיקְרֵי הַדְּבָרִים, אַךְ בְּדִבְרִים הַנִּרְאִים כִּטְפָלִים אֵין הוּא צָרִיךְ לְהִתְעַסֵּק עִם הַתַּלְמִיד, כִּי גַּם בְּלֹא זֶה יִשָּׁאֵר חָזָק בֶּאֱמוּנָתוֹ.

אַךְ הָאֱמֶת אֵינָהּ כֵּן, שֶׁאִם רוֹצֶה הַמְחַנֵּךְ שֶׁהַתַּלְמִיד "לֹא יָנוּעַ בָּרוּחַ" וְלֹא יִפֹּל מֵרוּחוֹת" הַמְנַשְּׁבוֹת בָּעוֹלָם, עָלָיו "לִתְקֹעַ וּלְקַשֵּׁר" וּלְחַזֵּק אֵצֶל הַתַּלְמִיד גַּם "סוֹפֵי הַיְרִיעוֹת".

וְהֵינוּ, שֶׁצָּרִיךְ הוּא לְהַעֲמִיד אֶת הַתַּלְמִיד בְּאֹפֶן שֶׁכָּל פְּרָט וּפְרָט שֶׁבּוֹ, מֵרֹאשׁוֹ עַד רַגְלָיו, יִהְיוּ שְׁלֵמִים וַחֲזָקִים בְּכָל הַפְּרָטִים. כִּי אִם לֹא יַעֲשֶׂה כֵּן, אִי־אֶפְשָׁר לָדַעַת מֵאֵיזֶה צַד וּמֵהֵיכָן יַפִּיל אוֹתוֹ הָ"רוּחַ". וְרַק כְּשֶׁהַתַּלְמִיד שָׁלֵם לְגַמְרֵי "עַד סוֹפֵי הַיְרִיעוֹת" בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, אָז יוּכַל לִהְיוֹת סָמוּךְ וּבָטוּחַ שֶׁ"לֹא יָנוּעַ בָּרוּחַ", וְיִשָּׁאֵר אֵיתָן וְחָזָק בֶּאֱמוּנַת ה׳.

(יט) **אֶת־בִּגְדֵי הַשָּׂרָד לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ אֶת־בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בִּגְדֵי בָנָיו לְכַהֵן:**

יט יָת לְבוּשֵׁי שְׁמוּשָׁא לְשַׁמָּשָׁא בְּקוּדְשָׁא יָת לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא לְאַהֲרֹן כַּהֲנָא וְיָת לְבוּשֵׁי בְנוֹהִי לְשַׁמָּשָׁא:

כ״ו◂ **בִּגְדֵי הַשָּׂרָד** • לְכַסּוֹת הָאָרוֹן, וְהַשֻּׁלְחָן, וְהַמְּנוֹרָה וְהַמִּזְבְּחוֹת בִּשְׁעַת סִלּוּק מַסָּעוֹת.

(כ) **וַיֵּצְאוּ כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה:**

כ וּנְפָקוּ כָּל כְּנִשְׁתָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן קֳדָם מֹשֶׁה:

(כא) וַיָּבֹאוּ כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־נָשָׂאוֹ לִבּוֹ וְכֹל אֲשֶׁר נְדָבָה רוּחוֹ אֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לִמְלֶאכֶת אֹהֶל מוֹעֵד וּלְכָל־עֲבֹדָתוֹ וּלְבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ:

כא וַאֲתוֹ כָּל גְּבַר דְּאִתְרְעֵי לִבֵּהּ וְכֹל דִּי אַשְׁלְמַת רוּחֵהּ יָתֵהּ אַיְתִיאוּ יָת אַפְרָשׁוּתָא קֳדָם יְיָ לַעֲבִידַת מַשְׁכַּן זִמְנָא וּלְכָל פֻּלְחָנֵהּ וְלִלְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא:

(כב) וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל־הַנָּשִׁים כֹּל נְדִיב לֵב הֵבִיאוּ חָח וָנֶזֶם וְטַבַּעַת וְכוּמָז כָּל־כְּלִי זָהָב וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר הֵנִיף תְּנוּפַת זָהָב לַיהוָה:

כב וּמַיְתַן גַּבְרָיָא עַל נְשַׁיָּא כֹּל דְּאִתְרְעֵי לִבֵּהּ אַיְתִיאוּ שִׁירִין וְשִׁבְכִין וְעִזְקָן וּמָחוּךְ כָּל מָן דִּדְהַב וְכָל גְּבַר דִּי אֲרִים אֲרָמוּת דַּהֲבָא קֳדָם יְיָ:

רש״י◂ **עַל הַנָּשִׁים** • עִם הַנָּשִׁים, וּסְמוּכִין אֲלֵיהֶם. (מַה שֶּׁהַתַּרְגּוּם הִנִּיחַ ׳עַל׳ כִּפְשׁוּטוֹ, מִשּׁוּם דְּלֹא מְתָרְגֵם: ׳וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים׳ וְאָתוּ גֶּבְרָיָא, כְּמוֹ שֶׁמְּתַרְגֵּם לְעֵיל מִינֵּהּ, רַק מְתַרְגֵּם: ׳וּמַיְתַן׳, וְרָצָה לוֹמַר, שֶׁהֵבִיאוּ חָח וְנֶזֶם בְּעוֹדָן עַל הַנָּשִׁים, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רַשׁ״י עַל ״טָוּוּ אֶת הָעִזִּים״). **חָח** • הוּא תַּכְשִׁיט שֶׁל זָהָב עָגֹל, נָתוּן עַל הַזְּרוֹעַ, וְהוּא הַצָּמִיד. **וְכוּמָז** • כְּלִי זָהָב הוּא, נָתוּן כְּנֶגֶד אוֹתוֹ מָקוֹם לָאִשָּׁה. וְרַבּוֹתֵינוּ פֵּרְשׁוּ שֵׁם כּוּמָז, כָּאן מְקוֹם זִמָּה.

(כג) וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר־נִמְצָא אִתּוֹ תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים וְעֹרֹת אֵילִם מְאָדָּמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים הֵבִיאוּ:

כג וְכָל גְּבַר דְּאִשְׁתְּכַח עִמֵּהּ תְּכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וְצִבְעָא זְהוֹרִי וּבוּץ וּמְעִזֵּי וּמַשְׁכֵי דְּכָרֵי מְסַמְּקֵי וּמַשְׁכֵי סַסְגּוֹנָא אַיְתִיאוּ:

רש״י◂ **וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר־נִמְצָא אִתּוֹ** • תְּכֵלֶת אוֹ אַרְגָּמָן אוֹ תּוֹלַעַת שָׁנִי אוֹ עוֹרוֹת אֵילִים אוֹ תְּחָשִׁים, כֻּלָּם הֵבִיאוּ.

(כד) כָּל־מֵרִים תְּרוּמַת כֶּסֶף וּנְחֹשֶׁת הֵבִיאוּ אֶת תְּרוּמַת יְהוָה וְכֹל אֲשֶׁר נִמְצָא אִתּוֹ עֲצֵי שִׁטִּים לְכָל־מְלֶאכֶת הָעֲבֹדָה הֵבִיאוּ:

כד כָּל דַּאֲרִים אֲרָמוּת כְּסַף וּנְחָשׁ אַיְתִיאוּ יָת אַפְרָשׁוּתָא קֳדָם יְיָ וְכֹל דִּי אִשְׁתְּכַח עִמֵּהּ אָעֵי שִׁטִּין לְכָל עֲבִידַת פֻּלְחָנָא אַיְתִיאוּ:

נקודות משיחות קודש (לקוטי שיחות כרך לא, עמוד 217)

בְּנִדְבַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִמְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן, הָיָה דָּבָר וְהִיפּוּכוֹ: מִצַּד אֶחָד - כָּל אִישׁ וְאִשָּׁה הֵבִיאוּ כְּפִי נִדְבַת לִבָּם וּכְפִי מַה שֶּׁהָיָה בְּיָדָם, וּמִצַּד שֵׁנִי - כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְלֹא יוֹצֵא־מֵהַכְּלָל הִשְׁתַּתְּפוּ בִּנְדָבָה זוֹ.

מַשְׁמָעוּת הַדְּבָרִים בִּפְנִימִיּוּתָם:

יֵשׁ פְּרָטִים שֶׁבָּהֶם כָּל יִשְׂרָאֵל שָׁוִים, כְּדֶגְמַת הַמִּצְוֹת הַמַּעֲשִׂיּוֹת. לְעוּמַת זֶה, יֵשׁ עִנְיָנִים, דֶּגְמַת אַהֲבַת ה׳ וְיִרְאַת ה׳, שֶׁבָּהֶם יֵשׁ חִילּוּקֵי דְּרָגוֹת.

תַּכְלִית הַכַּוָּנָה הִיא שֶׁהָאַחְדוּת תְּבוֹא לִידֵי בִּיטּוּי גַּם בְּאוֹתָם דְּבָרִים שֶׁבָּהֶם יֵשׁ הֶבְדֵּלִים בֵּין אִישׁ לְרֵעֵהוּ. דְּהַיְנוּ, שֶׁיִּהְיֶה

כלי יקר – עוז והדר

(כב) **וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל הַנָּשִׁים.** הַמְפָרְשִׁים אָמְרוּ שֶׁהוּא כְּמוֹ ׳עִם הַנָּשִׁים׳, וְהוֹדִיעַ צִדְקַת הַנָּשִׁים שֶׁהִסְכִּימוּ לִתֵּן תַּכְשִׁיטֵיהֶן. וְנִרְאֶה לְפָרֵשׁ כִּי זֶה בָּאֱמֶת שֶׁבַח לָהֶן, כִּי מִן הַדִּין לֹא הָיוּ צְרִיכִין לִתֵּן תַּכְשִׁיטֵיהֶן, כִּי בִּשְׁלָמָא הָאֲנָשִׁים שֶׁפָּרְקוּ נִזְמֵיהֶם וְעָשׂוּ מִמֶּנּוּ הָעֵגֶל (לעיל לב ג), הֶצְרְכוּ לִתֵּן נִזְמֵיהֶם וְתַכְשִׁיטֵיהֶן לְכַפֵּר עַל נַפְשׁוֹתֵיהֶם, אֲבָל הַנָּשִׁים שֶׁלֹּא רָצוּ לִתֵּן תַּכְשִׁיטֵיהֶן בְּמַעֲשֵׂה הָעֵגֶל (תנחומא תשא יט), אִם כֵּן אֵינָן צְרִיכִין לְכַפָּרָה וְלָמָּה יִתְּנוּ תַּכְשִׁיטֵיהֶן, וּמִכָּל מָקוֹם מֵהֶמֶת חִבַּת הַקָּדֶשׁ לֹא נִמְנְעוּ מִלִּתֵּן. אֲבָל מִכָּל מָקוֹם לֹא רָצוּ הַנָּשִׁים לְהָבִיא בִּידֵיהֶן הַנְּדָבָה אֶל מֹשֶׁה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַחְשֹׁב מֹשֶׁה כִּי הָיָה לָהֶם חֵלֶק בָּעֲבֵרָה, עַל כֵּן נֶאֱמַר **כֹּל נְדִיב לֵב הֵבִיאוּ**, אֲבָל הַנָּשִׁים לֹא הֵבִיאוּ אֶלָּא נָתְנוּ תַּכְשִׁיטֵיהֶן: **אֲבָל** מִדְּקָאָמַר **עַל הַנָּשִׁים** וְלֹא אָמַר ׳עִם הַנָּשִׁים׳, מְסַתַּבֵּר לְפָרְשׁוֹ שֶׁבָּאוּ עֲלֵיהֶם בְּכֹחַ גָּדוֹל, כִּי לֹא רָצוּ הַנָּשִׁים לִתֵּן **כָּל כְּלִי זָהָב** שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ שֶׁהָיָה חֵלֶק לָהֶם בְּזָהָב הָעֵגֶל, וְהָאֲנָשִׁים בָּאוּ עֲלֵיהֶם וְלָקְחוּ מֵהֶם בִּזְרוֹעַ **כָּל כְּלִי זָהָב.** לְכָךְ הִזְכִּיר בַּהֲבָאַת הַזָּהָב הָאֲנָשִׁים לְבַד, אֲבָל עִנְיַן הַמַּטָּוָה שֶׁאֵין בּוֹ חֶשְׁבּוֹן זָהָב, הָיוּ הַנָּשִׁים מִתְעַסְּקִים בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר **וְכָל אִשָּׁה חַכְמַת לֵב בְּיָדֶיהָ טָווּ וגו׳**: תורה כג

נִיכָּר כִּי לַמְרוֹת הַהֲבְדִּלִים, כּוּלָּם מְאֻחָדִים וְשָׁוִים לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה.

רַעְיוֹן זֶה בָּא לִידֵי בִּטּוּי הֵן בְּנִדְבַת הַמִּשְׁכָּן, כָּאָמוּר, וְהֵן בַּעֲשַׂיַּת הַמִּשְׁכָּן בְּפוֹעַל, כְּפֵרוּשׁ רַשְׁ"י עַל הַכָּתוּב בַּפָּרָשָׁה, "וּלְהוֹרוֹת נָתַן בְּלִבּוֹ, הוּא וְאָהֳלִיאָב בֶּן אֲחִיסָמָךְ לְמַטֵּה דָּן":

"וְאָהֳלִיאָב מִשֵּׁבֶט דָּן, מִן הַיְרוּדִין שֶׁבַּשְּׁבָטִים מִבְּנֵי הַשִּׁפְחוֹת, וְהִשְׁוָוהוּ הַמָּקוֹם לִבְצַלְאֵל לִמְלָאכֶת הַמִּשְׁכָּן וְהוּא מִגְּדוֹלֵי הַשְּׁבָטִים, לְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר וְלֹא נִיכָּר שׁוֹעַ לִפְנֵי דָּל".

(כה) וְכָל־אִשָּׁה חַכְמַת־לֵב בְּיָדֶיהָ טָווּ וַיָּבִיאוּ מַטְוֶה אֶת־הַתְּכֵלֶת וְאֶת־הָאַרְגָּמָן אֶת־תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת־הַשֵּׁשׁ:

כה וְכָל אִשָּׁה חַכְמַת לֵב בְּיָדֶהָ מְעַזְּלָא וּמַיְתַן דַּב עָזִל יָת תְּכֶלָּא וְיָת אַרְגְּוָנָא יָת צְבַע זְהוֹרִי וְיָת בּוּצָא:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (עפ"י לקוטי־שיחות כרך לא, עמוד 207 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

הַטַּעַם שֶׁרַק הַנָּשִׁים הִתְעַסְּקוּ בַּטְּוִיָּה

וְכָל־אִשָּׁה חַכְמַת־לֵב בְּיָדֶיהָ טָווּ וַיָּבִיאוּ מַטְוֶה (לה, כה)

מָצִינוּ שֶׁהַנָּשִׁים טָווּ אֶת הַתְּכֵלֶת וְהָאַרְגָּמָן וְכוּ' לִמְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן הָאֲנָשִׁים שֶׁרַק הֵבִיאוּ אֶת "הַתְּכֵלֶת וְהָאַרְגָּמָן וְגוֹ'" אַף לֹא הֵכִינוּ אוֹתָן בְּעַצְמָם לִמְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן.

וְיֵשׁ לְעַיֵּן בְּטַעַם הַחִלּוּק.

וְיֵשׁ לוֹמַר בָּזֶה: דְּהִנֵּה מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן הָיְתָה צְרִיכָה לִהְיוֹת "לִשְׁמָהּ" כִּדְפִירֵשׁ רַשְׁ"י "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ - וְעָשׂוּ לִשְׁמִי בֵּית קֹדֶשׁ".

ועַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לוֹמַר דְּמִכֵּיוָן שֶׁרֹב הָאֲנָשִׁים חָטְאוּ בְּחֵטְא הָעֵגֶל, לֹא הָיְתָה לָהֶם נֶאֱמָנוּת שֶׁיַּעֲשׂוּ מִלַּאכְתָּם לִשְׁמָהּ, וְלָכֵן לֹא הִתִּירוּ לָהֶם לְהִתְעַסֵּק בַּטְּוִיָּה (וְרַק אֵלּוּ שֶׁבָּהֶם בָּחַר הַקָּבָּ"ה שֶׁיִּתְעַסְּקוּ בִּמְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן, וּוַדַּאי הַדָּבָר שֶׁיַּעֲשׂוּ מִלַּאכְתָּם לִשְׁמָהּ).

מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן הַנָּשִׁים שֶׁלֹּא חָטְאוּ בְּחֵטְא הָעֵגֶל, אֵין טַעַם לוֹמַר שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ מִלַּאכְתָּן לִשְׁמָהּ, וְלָכֵן הִתִּירוּ לָהֶן לְהִתְעַסֵּק בַּטְּוִיָּה.

(כו) וְכָל־הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לִבָּן אֹתָנָה בְּחָכְמָה טָווּ אֶת־הָעִזִּים:

כו וְכָל נְשַׁיָּא דְּאִתְרְעִי לִבְּהֶן עִמְּהֶן בְּחָכְמָא עַזְּלָן יָת מַעֲזָיָא (במ"ג רפ"ו: מַעֲזָיָא):

רמ"י◄ טָווּ אֶת הָעִזִּים • (שבת צט) הִיא הָיְתָה אֱמָנוּת יְתֵרָה, שֶׁמֵּעַל גַּבֵּי הָעִזִּים טוֹוִין אוֹתָן.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ ('לקוטי שיחות' כרך טז עמוד 456)

הַנָּשִׁים לֹא נִצְטַוּוּ לַעֲשׂוֹת אֶת הַטְּוִיָּה עַל־גַּבֵּי הָעִזִּים, אֶלָּא נִתְעוֹרְרוּ לְכָךְ מִצַּד עַצְמָן. הַנָּשִׁים הֵבִינוּ שֶׁאִם זְכוּ לְכִשָּׁרוֹן מְיֻחָד זֶה מֵאֵת ה', מַטָּרַת הַדָּבָר הִיא - הַמִּשְׁכָּן.

מִכָּאן הוֹרָאָה, שֶׁכְּאֲשֶׁר הַקָּבָּ"ה מַעֲנִיק לָאָדָם חוּשִׁים וְכִשָּׁרוֹנוֹת מְיֻחָדִים, עָלָיו לְנַצְּלָם לַעֲבוֹדַת ה' - לַעֲשׂוֹת מֵהָעוֹלָם מִשְׁכָּן וְדִירָה לַה' יִתְבָּרַךְ.

(כז) וְהַנְּשִׂאִם הֵבִיאוּ אֶת אַבְנֵי הַשֹּׁהַם וְאֶת אַבְנֵי הַמִּלֻּאִים לָאֵפוֹד וְלַחֹשֶׁן:

כז וְרַבְרְבַיָּא אַיְתִיאוּ יָת אַבְנֵי בוּרְלָא וְיָת אַבְנֵי אַשְׁלְמוּתָא לְשַׁקְעָא בְּאֶפּוֹדָא וּבְחוּשְׁנָא:

רמ"י◄ וְהַנְּשִׂאִם הֵבִיאוּ • אָמַר רַבִּי נָתָן: מָה רָאוּ נְשִׂיאִים לְהִתְנַדֵּב בַּחֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בִּתְחִלָּה, וּבִמְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן לֹא הִתְנַדְּבוּ בִּתְחִלָּה? אֶלָּא כָּךְ אָמְרוּ נְשִׂיאִים: 'יִתְנַדְּבוּ צִבּוּר מַה שֶּׁמִּתְנַדְּבִין, וּמַה שֶּׁמְּחַסְּרִין, אָנוּ מַשְׁלִימִין אוֹתוֹ'. כֵּיוָן שֶׁהִשְׁלִימוּ צִבּוּר אֶת הַכֹּל, שֶׁנֶּאֱמַר (לקמן לו): "וְהַמְּלָאכָה הָיְתָה דַּיָּם", אָמְרוּ נְשִׂיאִים, מֶה עָלֵינוּ לַעֲשׂוֹת? הֵבִיאוּ אֶת אַבְנֵי הַשֹּׁהַם וְגוֹ'. לְכָךְ הִתְנַדְּבוּ בַּחֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ תְּחִלָּה. וּלְפִי שֶׁנִּתְעַצְּלוּ מִתְּחִלָּה, נֶחְסְרָה אוֹת מִשְּׁמָם, "וְהַנְּשִׂאִם" כְּתִיב.

כלי יקר – עוז והדר

(כו) **וְהַנְּשִׂאִם הֵבִיאוּ אֶת אַבְנֵי הַשֹּׁהַם.** אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל (במדב"ר יב טז) 'לְפִי שֶׁנִּתְרַשְּׁלוּ בִּנְדָבָה זוֹ וְלֹא הֵבִיאוּ נִדְבָתָם כִּי אִם לְבַסּוֹף, עַל כֵּן נֶחְסַר אוֹת יו"ד מִשְּׁמָם, **וְהַנְּשִׂאִם** חָסֵר כְּתִיב'. כִּי בֶּאֱמֶת לֹא הָיָה לָהֶם לְהַמְתִּין עַד לְבַסּוֹף, כִּי אוּלַי יִתְּנוּ יִשְׂרָאֵל כָּל הַצָּרֵךְ וְלֹא יִהְיֶה לָהֶם חֵלֶק בְּכָל הַמִּשְׁכָּן. וּמַה שֶּׁנֶּחְסַר יו"ד דַּוְקָא, פֵּרְשׁוּ לְמַעְלָה פָּרָשַׁת תְּרוּמָה (כה א) לְפִי שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא 'גְּבַהּ עֵינַיִם וּרְחַב לֵבָב אֹתוֹ לֹא אוּכַל'

(כח) וְאֶת־הַבֹּשֶׂם וְאֶת־הַשָּׁמֶן לְמָאוֹר וּלְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים:

כח וְיָת בּוּסְמָא וְיָת מִשְׁחָא לַאֲנָהֲרוּתָא וּלְמִשְׁחָא דְרִבּוּתָא וְלִקְטֹרֶת בּוּסְמָנִיָּא:

(כט) כָּל־אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר נָדַב לִבָּם אֹתָם לְהָבִיא לְכָל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּיַד־מֹשֶׁה הֵבִיאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל נְדָבָה לַיהוָה: פ

כט כָּל גְּבַר וְאִתְּתָא דְאִתְרְעֵי לִבְּהוֹן עִמְּהוֹן לַאֲיָתָאָה לְכָל עִבְדְתָּא דִי פַקֵּד יְיָ לְמֶעְבַּד בִּידָא דְמֹשֶׁה אַיְתִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נְדַבְתָּא קֳדָם יְיָ:

◆ יום שני כ״ב אדר ◆

(ל) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא יְהוָה בְּשֵׁם בְּצַלְאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חוּר לְמַטֵּה יְהוּדָה:

ל וַאֲמַר מֹשֶׁה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל חֲזוֹ דְרַבִּי יְיָ בְּשׁוּם בְּצַלְאֵל בַּר אוּרִי בַר חוּר לְשִׁבְטָא דִיהוּדָה:

רש״י ◂ **חור** • בְּנָהּ שֶׁל מִרְיָם הָיָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לא עמ' 212)

בְּנָהּ שֶׁל מִרְיָם הָיָה (רש״י לה, ל) יֵשׁ לִשְׁאֹל, הֲרֵי רַשִׁ״י כָּתַב כֵּן בְּפָרָשַׁת כִּי־תִשָּׂא (לא, ב), שָׁגַם שָׁם מִיָּחֵס בְּצַלְאֵל לְחוּר. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁרַשִׁ״י זֶה אֵינוֹ דִּבּוּר בְּפָנֵי עַצְמוֹ, אֶלָּא הַתְחָלַת פֵּרוּשׁ״י הַבָּא (פסוק לד). כְּלוֹמַר: הַכָּתוּב מוֹדִיעַ גֹּדֶל יִחוּסוֹ שֶׁל בְּצַלְאֵל גַּם מִצַּד **הָאֵם**, שֶׁבָּזֶה מִתְקַיֵּם טְפֵי הַשְׁוָאַת הַ׳שׁוֹעַ׳ לִ׳דַל׳. אֲבָל בְּפָרָשַׁת כִּי־תִשָּׂא יֵשׁ לוֹמַר בְּפַשְׁטוּת, שֶׁהַיִּחוּס לְחוּר הוּא מִצַּד מַעֲלוֹתָיו שֶׁל **חוּר** הַמְּפֹרָשׁוֹת בַּכָּתוּב (וברש״י).

כלי יקר – עוז והדר

(תהלים קא ה), וְאֵצֶל הַנְּשִׁיאִים הָיְתָה בְּלִי סָפֵק רוּחַ גַּאֲוָה, בְּאָמְרָם דֶּרֶךְ הִתְפָּאֲרוּת מִי יְמַלֵּא מַה שֶּׁאָנוּ חָנוּ מְחַסְּרִים, אֲבָל אָנוּ חָנוּ מְמַלְּאִים כָּל מַה שֶּׁחֲצִבּוּר מְחַסְּרִים (ראה רש״י), עַל כֵּן לָקַח הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִשָּׁם אוֹת יו״ד, כִּי רַק אוֹת זֶה מִן הַשֵּׁם הַגָּדוֹל הָיָה חָקוּק בְּשָׁמָם, וְאוֹתוֹ לָקַח ה׳ מֵהֶם לוֹמַר אֵין כָּאן מְקוֹמוֹ:

וּנוּכַל לוֹמַר עוֹד, לְפִי שֶׁכָּל הַמִּשְׁכָּן הָיָה כַּפָּרָה עַל מַעֲשֵׂה הָעֶגֶל שֶׁגָּרַם שְׁבִירַת הַלּוּחוֹת וְאוֹתִיּוֹת קְדוֹשׁוֹת פּוֹרְחוֹת (ראה שמו״ר נא ח), וְיָדוּעַ שֶׁהָאוֹתִיּוֹת יֵשׁ בָּהֶם יוֹתֵר קְדֻשָּׁה מִן הַלּוּחוֹת, עַל כֵּן הֵבִיאוּ כָּל הָעָם לִנְדָבָה שְׁלֹשָׁה עָשָׂר דְּבָרִים הָאֲמוּרִים בְּפָרָשַׁת תְּרוּמָה (שם פסוק ג׳-ז׳), לְכַפֵּר עַל שֶׁגָּרְמוּ פְּרִיחַת אוֹתִיּוֹת הַלּוּחוֹת הַנִּדְרָשִׁים בִּ׳שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרֶשֶׁת בָּהֶם׳ (סנהדרין פו.). וְלֹא הָיוּ הַנְּשִׂיאִים יְכוֹלִין לְהָבִיא עוֹד שׁוּם דָּבָר נִדְבָה הַמִּתְיַחֵס אֶל כְּתַב הַלּוּחוֹת שֶׁהוּא הָעִקָּר, וְהֶצְרְכוּ לְהָבִיא שְׁתֵּי אַבְנֵי שֹׁהַם לְכַפָּרָה עַל שְׁבִירַת שְׁתֵּי אַבְנֵי הַלּוּחוֹת, וְכַפָּרָה זוֹ אֵינָהּ חֲשׁוּבָה כְּמוֹ כַּפָּרַת הָעָם, עַל כֵּן נֶחְסַר אוֹת יו״ד מִשָּׁם, כִּי לֹא הָיָה חֵלֶק לָהֶם בְּאוֹתָהּ כַּפָּרָה הַבָּאָה עַל כְּתַב יו״ד הַדִּבְּרוֹת דְּהַיְנוּ הָאוֹתִיּוֹת הַפּוֹרְחוֹת:

וְרִבּוֹתֵינוּ ז״ל (יומא עה.) דָּרְשׁוּ **וְהַנְּשִׂאִם הֵבִיאוּ**, מִלְּשׁוֹן עֲנָנִים, כְּמוֹ 'נְשִׂיאִים וְרוּחַ' וגו' (משלי כה יד), וְאָמְרוּ שֶׁהֶעֱנָנִים הֵבִיאוּ אַבְנֵי הַשֹּׁהַם. וְנִרְאֶה לְפָרֵשׁ עַל דֶּרֶךְ אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז״ל (תענית ח) 'אֵין הַגְּשָׁמִים נֶעֱצָרִים כִּי אִם עַל פּוֹסְקֵי צְדָקָה בְּרַבִּים וְאֵינָן נוֹתְנִים, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי שם) 'נְשִׂיאִים וְרוּחַ וְגֶשֶׁם אַיִן, אִישׁ מִתְהַלֵּל בְּמַתַּת שָׁקֶר', וְאִם כֵּן בְּמָקוֹם שֶׁאֵין נוֹתְנִים הַנְּדָבָה אֵין הַנְּשִׂיאִים מוֹרִידִין כְּלוּם, אֲבָל כָּאן שֶׁכָּל אֶחָד נָתַן נִדְבָתוֹ, עַל כֵּן נֶאֱמַר **וְהַנְּשִׂאִם הֵבִיאוּ וגו'**, כִּי הַנְּשִׂיאִים נָתְנוּ גְּשָׁמָם בְּעִתָּם, וְהָיְתָה הַבְּרָכָה מִשְׁתַּלַּחַת בְּכָל מַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם, עַד שֶׁהָיוּ קוֹנִים **אַבְנֵי שֹׁהַם** וְכָל אֶבֶן יְקָר עַל יְדֵי רֹב עֹשֶׁר שֶׁהִשְׁפִּיעוּ לָהֶם הַנְּשִׂיאִים. אוֹ שֶׁהָיוּ הַנְּשִׂיאִים שׁוֹאֲבִים הַמַּיִם מִן קַרְקָעִית הַיָּם, מָקוֹם שֶׁאַבְנֵי שֹׁהַם מְצוּיִין שָׁם:

וְעַל צַד הָרָמָז יְפֹרַשׁ מַה שֶּׁאָמְרוּ בַּמָּסוֹרָה (ראה בעל השורים להלן לו ו) שְׁנֵי פְּעָמִים 'וַיִּכְלֶא', א' 'וַיִּכְלֶא הַגֶּשֶׁם מִן הָאָרֶץ' (בראשית ח ב), ב' 'וַיִּכָּלֵא הָעָם מֵהָבִיא' (להלן שם), רָמְזוּ שֶׁבִּזְמַן שֶׁאֵינָן נוֹתְנִים נִדְבָתָם 'וַיִּכָּלֵא הָעָם מֵהָבִיא' אֶת מַה שֶּׁנִּדְבוּ, אָז 'וַיִּכָּלֵא הַגֶּשֶׁם מִן הָאָרֶץ'. וְיֵשׁ אוֹמְרִים לְפִי שֶׁ**הַנְּשִׂאִם הֵבִיאוּ** הַמָּן וְהָיָה מְזוֹנָתָם מְזֻמָּנֶת וְלֹא הָיָה לָהֶם שׁוּם הוֹצָאָה, מִשָּׁם נִתְעַשְּׁרוּ כִּי מִמּוֹנָם הָיָה מוֹסִיף תָּמִיד, וְהָיָה בִּיָּדָם כְּדֵי לִקְנוֹת **אַבְנֵי שֹׁהַם**: תורה כח

(ל) **רְאוּ קָרָא ה׳ בְּשֵׁם בְּצַלְאֵל.** אָמַר מֹשֶׁה, **רְאוּ** וּתְדַקְדְּקוּ בִּשְׁמוֹתָם, כִּי **קָרָא ה׳ בְּשֵׁם בְּצַלְאֵל**, כִּי לְכַתְּחִלָּה קָרָא ה׳ לָהֶם שֵׁמוֹת הַמּוֹרִים עַל שֶׁהֵם נִבְרְאוּ לְכָךְ שֶׁיִּהְיוּ עֲסוּקִין בִּמְלֶאכֶת הַקֹּדֶשׁ, כִּי **בְּצַלְאֵל** הוּא עַל שֵׁם 'צַל אֵל' (ראה תנחומא ג), רָמְזוּ כִּי הוּא יִבְנֶה הַמִּשְׁכָּן וְהָאָרוֹן אֲשֶׁר בּוֹ,

(לא) **וַיְמַלֵּא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחָכְמָה בִּתְבוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה:**

לא **וַאֲשַׁלֵּם עִמֹּה רוּחַ נְבוּאָה מִן קֶדָם יְיָ בְּחָכְמְתָא בְּסוּכְלְתָנוּ וּבְמַדַּע וּבְכָל עִבִידָא:**

(לב) **וְלַחְשֹׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשֹׂת בַּזָּהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחֹשֶׁת:**

לב **וּלְאַלָּפָא אוּמָנָוּן לְמֶעְבַּד בְּדַהֲבָא וּבְכַסְפָּא וּבִנְחָשָׁא:**

(לג) **וּבַחֲרֹשֶׁת אֶבֶן לְמַלֹּאת וּבַחֲרֹשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל־מְלֶאכֶת מַחֲשָׁבֶת:**

לג **וּבְאוּמָנוּת אֶבֶן טָבָא לְאַשְׁלָמָא וּבְנַגָּרוּת אָעָא לְמֶעְבַּד בְּכָל עִבִידַת אוּמָנָן:**

(לד) **וּלְהוֹרֹת נָתַן בְּלִבּוֹ הוּא וְאָהֳלִיאָב בֶּן־אֲחִיסָמָךְ לְמַטֵּה־דָן:**

לד **וּלְאַלָּפָא יְהַב בְּלִבֵּהּ הוּא וְאָהֳלִיאָב בַּר אֲחִיסָמָךְ לְשִׁבְטָא דְּדָן:**

רש״י ◂ **וְאָהֳלִיאָב •** מִשֵּׁבֶט דָּן, מִן הַיְרוּדִים שֶׁבַּשְּׁבָטִים, מִבְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת. וְהִשְׁוָהוּ הַמָּקוֹם לְבְצַלְאֵל לִמְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן, וְהוּא מִגְּדוֹלֵי הַשְּׁבָטִים, לְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר (איוב לד): "וְלֹא נִכַּר־שׁוֹעַ לִפְנֵי־דָל".

כלי יקר – עוז והדר

כִּי הוּא מָדוֹר לַשְּׁכִינָה הַבָּאָה בְּצֵל קוֹרָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים צא א) 'יֹשֵׁב בְּסֵתֶר עֶלְיוֹן בְּצֵל שַׁדַּי יִתְלוֹנָן', וּכְתִיב (שיר השירים א יג) 'בֵּין שָׁדַי יָלִין', פֵּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ ז״ל (שמו״ר לד א, שיהש״ר א יד) עַל שֶׁהָיָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְצַמְצֵם שְׁכִינָתוֹ בֵּין שְׁנֵי בַדֵּי אָרוֹן, וּמִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרוּבִים הַסּוֹכְכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת (לעיל כה כ), וְהַסְּכָךְ עִנְיָנוֹ הַצֵּל, כִּי הַמָּה הָיוּ צֵל אֵל בְּבִיכוֹל. וּרְאָיָה, שֶׁבְּכָל מַעֲשֵׂה הַמִּשְׁכָּן כְּתִיב 'וַיַּעַשׂ' וְלֹא הִזְכִּיר בְּצַלְאֵל, וְאֵצֶל הָאָרוֹן כְּתִיב (להלן לז א) 'וַיַּעַשׂ בְּצַלְאֵל אֶת הָאָרֹן', וְכָל זֶה רְאָיָה שֶׁעַל שֵׁם הָאָרוֹן הוּא נִקְרָא בְּצַלְאֵל:

בֶּן אוּרִי, עַל שֵׁם אוֹר הַתּוֹרָה, כִּי הוּא יִבְנֶה מָקוֹם לְ'תוֹרָה אוֹר' (משלי ו כג).

בֶּן חוּר, הוֹרָה שֶׁבְּדִין הוּא לְקָרְבוֹ אֶל הַמְּלָאכָה הַקְּדוֹשָׁה הַזֹּאת יוֹתֵר מִזּוּלָתוֹ, יַעַן כִּי חוּר אֲבִי אָבִיו מָסַר נַפְשׁוֹ עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל שֶׁגָּרַם שְׁבִירַת הַלּוּחוֹת, כִּי לְדַעַת רַבּוֹתֵינוּ ז״ל (סנהדרין ז.) הָרָגוּ אֶת חוּר. **לְמַטֵּה יְהוּדָה**, שֶׁנִּמְשַׁל לְ'גּוּר אַרְיֵה' (בראשית מט ט), וְהַמִּקְדָּשׁ נִקְרָא 'אֲרִיאֵל' (ישעיה כט א), כַּאֲרִי זֶה שָׂרָחַב מִלְּפָנָיו וְצַר מֵאֲחוֹרָיו כָּךְ הַמִּשְׁכָּן הָיָה רָחָב מִלְּפָנָיו וְצַר מֵאֲחוֹרָיו (מידות פ״ד מ״ז), לְהוֹרוֹת שֶׁמְּקוֹם הַשְּׁכִינָה אֵינוֹ תָּלוּי בְּרַחֲבַת יָדִים, כִּי 'הַשָּׁמַיִם וּשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם לֹא יְכַלְכְּלוּהוּ אַף כִּי הַבַּיִת הַזֶּה' (ע״פ מלכים א׳ ח כז), עַל כֵּן בָּחַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְשָׁכְנָתוֹ מָקוֹם צַר, לְהוֹרוֹת שֶׁאֵינוֹ נִגְבָּל בְּשׁוּם מָקוֹם, וּלְכִבּוֹד יִשְׂרָאֵל וּתֵר עַל כְּבוֹדוֹ לְהִתְקוֹמֵם בְּמָקוֹם, וּמִכָּל מָקוֹם בָּחַר לוֹ בְּמָקוֹם צַר. וְדֵי בָּזֶה הֶעָרָה לַמַּשְׂכִּילִים:

וְאִתּוֹ אָהֳלִיאָב, שֶׁנִּקְרָא כָּךְ עַל שֵׁם כִּי הוּא יִבְנֶה **אֹהֶל** מוֹעֵד לְ**אָבִינוּ** שֶׁבַּשָּׁמַיִם, וְעַל שֵׁם זֶה נִקְרָא בְּשֵׁם **אָהֳלִיאָב. בֶּן אֲחִיסָמָךְ**, כִּי שָׁם מְקוֹם סְמִיכוּת הָאַחִים, דְּהַיְנוּ הַשְּׁכִינָה עִם יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קכב ח) 'לְמַעַן אַחַי וְרֵעָי אֲדַבְּרָה נָּא שָׁלוֹם בָּךְ', וּכְתִיב (שיר השירים ה ב) 'אֲחוֹתִי רַעְיָתִי'. **לְמַטֵּה דָן**, שֶׁנִּמְשַׁל גַּם הוּא לְ'גּוּר אַרְיֵה' שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לג כב) 'דָּן גּוּר אַרְיֵה', עַל כֵּן מִן הָרְאוּי שֶׁיִּבְנֶה ה'אֲרִיאֵל':

וְרָמַז בִּיהוּדָה וְדָן לִשְׁנֵי שְׁמוֹתָיו יִתְבָּרַךְ 'ה' אֱלֹהִים', שֵׁם שֶׁל רַחֲמִים וְשֶׁל דִּין, אֲשֶׁר שֻׁתַּף הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּבָרָא בָּהֶם הָעוֹלָם (ב״ר יב טו), כָּךְ מִשְׁכָּן זֶה הֶעֱשׂוּי עַל תְּמוּנַת כָּל הָעוֹלָמוֹת (ראה דברי רבינו לעיל כה ג) נַעֲשָׂה עַל יְדֵי 'יְהוּדָה' אֲשֶׁר כָּל הַשֵּׁם שֶׁל רַחֲמִים כָּלוּל בִּשְׁמוֹ, וְעַל יְדֵי 'דָּן' הַמּוֹרָה עַל מִדַּת הַדִּין, כִּי בִּשְׁנֵיהֶם אֵלּוּ יָצַר ה' עוֹלָמוֹ, וּבִשְׁנֵיהֶם אֵלּוּ נַעֲשָׂה עַל תְּמוּנַת הָעוֹלָם הַמִּשְׁכָּן עַל יְדֵי שֵׁבֶט דָּן וִיהוּדָה, לְכָךְ נֶאֱמַר **רְאוּ קָרָא ה' בְּשֵׁם**, וְסוֹד זֶה נָכוֹן וּבָרוּר:

וּכְדֵי לְהַדְּמוֹת מִכֹּל וְכֹל בִּנְיַן הַמִּשְׁכָּן אֶל בִּנְיַן הָעוֹלָם, צִוָּה מֹשֶׁה לְהַכְרִיז 'אִישׁ וְאִשָּׁה אַל יַעֲשׂוּ עוֹד מְלָאכָה' (להלן לו ו), וְכָל כָּךְ לָמָּה, וְכִי עֲשׂוּ עֲבֵרָה שֶׁהָיוּ מְבִיאִים יוֹתֵר מִכְּדֵי הַצֹּרֶךְ. אֶלָּא לְפִי שֶׁרָאָה מֹשֶׁה שֶׁצִּיּוּר בִּנְיַן זֶה הוּא תַּבְנִית בִּנְיַן הָעוֹלָם בְּכֻלּוֹ, וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז״ל מַסֶּכֶת חֲגִיגָה (יב.) 'כְּשֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הָעוֹלָם הָיָה מַרְחִיב וְהוֹלֵךְ, עַד שֶׁגָּעַר בּוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְאָמַר לְעוֹלָמוֹ דַּי', כָּךְ כְּשֶׁרָאָה מֹשֶׁה שֶׁהָרָב וְזֶה הוֹלֵךְ וּמִתְרַחֵב לְאֵין תַּכְלִית, גָּעַר בָּהֶם לֵאמֹר 'אַל יַעֲשׂוּ עוֹד מְלָאכָה', כִּי כָּךְ עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּיצִירַת עוֹלָמוֹ:

וּמַה שֶּׁנֶּאֱמַר (להלן שם ג) 'וַיִּקְחוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה', יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמֹּשֶׁה מִפְּנֵי הַחֶשְׁךְ לֹא רָצָה לְהַכְנִיס הַנְּדָבָה אֶל בֵּיתוֹ וְחֶדְרָיו, אֶלָּא כְּשֶׁהֻנְּחָה לְפָנָיו מֹשֶׁה לְקַחוּהָ עוֹשֵׂי הַמְּלָאכָה: תורה לא

(לה) מִלֵּא אֹתָם חָכְמַת־לֵב לַעֲשׂוֹת כָּל־מְלֶאכֶת חָרָשׁ וְחֹשֵׁב וְרֹקֵם בַּתְּכֵלֶת וּבָאַרְגָּמָן בְּתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבַשֵּׁשׁ וְאֹרֵג עֹשֵׂי כָּל־מְלָאכָה וְחֹשְׁבֵי מַחֲשָׁבֹת:

לה אַשְׁלֵם עִמְּהוֹן חַכִּימוּת לִבָּא לְמֶעְבַּד כָּל עִבִידַת נַגָּר וְאָמָּן וְצַיָּר בִּתְכֶלָּא וּבְאַרְגְּוָנָא בְּצָבַע זְהוֹרִי וּבְבוּצָא וּמַחֵי עָבְדֵי כָּל עִבִידָא וּמַלְפֵי אוּמָנִן:

לו (א) וְעָשָׂה בְצַלְאֵל וְאָהֳלִיאָב וְכֹל ׀ אִישׁ חֲכַם־לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חָכְמָה וּתְבוּנָה בָּהֵמָּה לָדַעַת לַעֲשֹׂת אֶת־כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לְכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה:

א וַעֲבַד בְּצַלְאֵל וְאָהֳלִיאָב וְכָל גְּבַר חַכִּים לִבָּא דִיהַב יְיָ חָכְמָא וְסוּכְלְתָנוּתָא בְּהוֹן לְמִדַּע לְמֶעְבַּד יָת כָּל עִבִידַת פָּלְחַן קוּדְשָׁא לְכֹל דִי פַקֵּד יְיָ:

(ב) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־בְּצַלְאֵל וְאֶל־אָהֳלִיאָב וְאֶל כָּל־אִישׁ חֲכַם־לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חָכְמָה בִּלְבָּוֹ כֹּל אֲשֶׁר נְשָׂאוֹ לִבּוֹ לְקָרְבָה אֶל־הַמְּלָאכָה לַעֲשֹׂת אֹתָהּ:

ב וּקְרָא מֹשֶׁה לְבְצַלְאֵל וּלְאָהֳלִיאָב וּלְכָל גְּבַר חַכִּים לִבָּא דִיהַב יְיָ חָכְמְתָא בְּלִבֵּהּ כָּל דְּאִתְרְעִי לִבֵּהּ לְמִקְרַב לְעִבְדְתָּא לְמֶעְבַּד יָתַהּ:

(ג) וַיִּקְחוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה אֵת כָּל־הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הֵבִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִמְלֶאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לַעֲשֹׂת אֹתָהּ וְהֵם הֵבִיאוּ עוֹד אֵלָיו נְדָבָה בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר:

ג וּנְסִיבוּ מִן קֳדָם מֹשֶׁה יָת כָּל אַפְרָשׁוּתָא דִי אַיְתִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְעִבִידַת פָּלְחַן קוּדְשָׁא לְמֶעְבַּד יָתַהּ וְאִנּוּן מַיְתַן לֵהּ עוֹד נְדָבְתָּא בְּצַפְרָא בְּצַפְרָא:

(ד) וַיָּבֹאוּ כָּל־הַחֲכָמִים הָעֹשִׂים אֵת כָּל־מְלֶאכֶת הַקֹּדֶשׁ אִישׁ־אִישׁ מִמְּלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר־הֵמָּה עֹשִׂים:

ד וַאֲתוֹ כָּל חַכִּימַיָּא דְעָבְדִין יָת כָּל עִבִידַת קוּדְשָׁא גְּבַר גְּבַר מֵעִבְדְתֵּהּ דְאִנּוּן עָבְדִין:

(ה) וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר מַרְבִּים הָעָם לְהָבִיא מִדֵּי הָעֲבֹדָה לַמְּלָאכָה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשֹׂת אֹתָהּ:

ה וַאֲמָרוּ לְמֹשֶׁה לְמֵימַר מַסְגֵּן עַמָּא לְאַיְתָאָה מִסַּת פָּלְחָנָא לְעִבְדְתָּא דְפַקֵּד יְיָ לְמֶעְבַּד יָתַהּ:

רמ"י ◂ מִדֵּי הָעֲבֹדָה • יוֹתֵר מִכְּדֵי צֹרֶךְ הָעֲבוֹדָה.

(ו) וַיְצַו מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בַּמַּחֲנֶה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה אַל־יַעֲשׂוּ־עוֹד מְלָאכָה לִתְרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּכָּלֵא הָעָם מֵהָבִיא:

ו וּפַקֵּד מֹשֶׁה וְאַעֲבָרוּ כָרוֹזָא בְּמַשְׁרְיְתָא לְמֵימַר גְּבַר וְאִתְּתָא לָא יַעְבְּדוּן עוֹד עִבְדְתָּא לְאַפְרָשׁוּת קוּדְשָׁא וּפְסַק עַמָּא מִלְאַיְתָאָה:

רמ"י ◂ וַיִּכָּלֵא • לְשׁוֹן מְנִיעָה.

(ז) וְהַמְּלָאכָה הָיְתָה דַיָּם לְכָל־הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוֹתֵר: ס

ז וְעִבְדְתָּא הֲוַת מַסַּת לְכָל עִבְדְתָּא לְמֶעְבַּד יָתַהּ וְיַתְרַת:

רמ"י ◂ וְהַמְּלָאכָה הָיְתָה דַיָּם לְכָל־הַמְּלָאכָה • וּמְלֶאכֶת הַהֲבָאָה הָיְתָה דַּיָּם שֶׁל עוֹשֵׂי הַמִּשְׁכָּן, לְכָל הַמְּלָאכָה שֶׁל מִשְׁכָּן לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ וּלְהוֹתִיר.

וְהוֹתֵר • כְּמוֹ (לעיל ח): "וְהַכְבֵּד אֶת לִבּוֹ", (מלכים ב ג): "וְהַכּוֹת אֶת מוֹאָב".

(ח) וַיַּעֲשׂוּ כָּל־חֲכַם־לֵב בְּעֹשֵׂי הַמְּלָאכָה אֶת־
הַמִּשְׁכָּן עֶשֶׂר יְרִיעֹת שֵׁשׁ מָשְׁזָר וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן
וְתוֹלַעַת שָׁנִי כְּרֻבִים מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב עָשָׂה אֹתָם:

ח וַעֲבַדוּ כָל חַכִּימֵי לִבָּא בְּעָבְדֵי עִבְדְתָּא יָת
מַשְׁכְּנָא עֲשַׂר יְרִיעָן דְּבוּץ שְׁזִיר וְתִכְלָא
וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי צוּרַת כְּרוּבִין עוֹבַד
אָמָּן עֲבַד יָתְהוֹן:

(ט) אׇרֶךְ הַיְרִיעָה הָאַחַת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאַמָּה
וְרׇחַב אַרְבַּע בָּאַמָּה הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אַחַת
לְכָל־הַיְרִיעֹת:

ט אׇרְכָּא דִּירִיעָתָא חָדָא עַסְרִין וּתְמַנְיָא אַמִּין
וּפוּתְיָא אַרְבַּע אַמִּין דִּירִיעָתָא חָדָא מִשְׁחָתָא
חָדָא לְכָל יְרִיעָתָא:

(י) וַיְחַבֵּר אֶת־חֲמֵשׁ הַיְרִיעֹת אַחַת אֶל־אַחַת וְחָמֵשׁ
יְרִיעֹת חִבַּר אַחַת אֶל־אַחַת:

י וְלָפֵף יָת חֲמֵשׁ יְרִיעָן חָדָא עִם חָדָא וְחָמֵשׁ
יְרִיעָן לָפֵף חָדָא עִם חָדָא:

(יא) וַיַּעַשׂ לֻלְאֹת תְּכֵלֶת עַל שְׂפַת הַיְרִיעָה הָאֶחָת
מִקָּצָה בַּמַּחְבֶּרֶת כֵּן עָשָׂה בִּשְׂפַת הַיְרִיעָה
הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית:

יא וַעֲבַד עֲנוּבִין דְּתִכְלָא עַל סְפָתָא דִּירִיעָתָא
חָדָא מִסְּטָרָא בֵּית לוּפֵי כֵּן עֲבַד בְּסְפָתָא
דִּירִיעָתָא בְּסִטְרָא בֵּית לוּפֵי תִּנְיָתָא:

(יב) חֲמִשִּׁים לֻלָאֹת עָשָׂה בַּיְרִיעָה הָאֶחָת וַחֲמִשִּׁים
לֻלָאֹת עָשָׂה בִּקְצֵה הַיְרִיעָה אֲשֶׁר בַּמַּחְבֶּרֶת
הַשֵּׁנִית מַקְבִּילֹת הַלֻּלָאֹת אַחַת אֶל־אֶחָת:

יב חַמְשִׁין עֲנוּבִין עֲבַד בִּירִיעָתָא חָדָא
וְחַמְשִׁין עֲנוּבִין עֲבַד בְּסִטְרָא דִּירִיעָתָא דְּבֵית
לוּפֵי תִּנְיָתָא מְכַוְּנָן עֲנוּבַיָּא חָדָא לָקֳבֵל
חָדָא:

(יג) וַיַּעַשׂ חֲמִשִּׁים קַרְסֵי זָהָב וַיְחַבֵּר אֶת־הַיְרִיעֹת
אַחַת אֶל־אֲחֹתָהּ בַּקְּרָסִים וַיְהִי הַמִּשְׁכָּן אֶחָד: פ

יג וַעֲבַד חַמְשִׁין פּוּרְפִין דְּדָהָב וְלָפֵף יָת
יְרִיעָתָא חָדָא עִם חָדָא בְּפוּרְפַּיָּא וַהֲוָה
מַשְׁכְּנָא חָד:

(יד) וַיַּעַשׂ יְרִיעֹת עִזִּים לְאֹהֶל עַל־הַמִּשְׁכָּן עַשְׁתֵּי־
עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת עָשָׂה אֹתָם:

יד וַעֲבַד יְרִיעָן דְּמַעֲזֵי לְפָרְסָא עַל מַשְׁכְּנָא
חַד עַסַּר יְרִיעָן עֲבַד יָתְהֶן:

(טו) אׇרֶךְ הַיְרִיעָה הָאַחַת שְׁלֹשִׁים בָּאַמָּה וְאַרְבַּע
אַמּוֹת רׇחַב הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אַחַת לְעַשְׁתֵּי
עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת:

טו אׇרְכָּא דִּירִיעָתָא חָדָא תְּלָתִין בְּאַמִּין
וְאַרְבַּע אַמִּין פּוּתְיָא דִּירִיעָתָא חָדָא מִשְׁחָתָא
חָדָא לְחַד עַסַּר יְרִיעָן:

(טז) וַיְחַבֵּר אֶת־חֲמֵשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד וְאֶת־שֵׁשׁ
הַיְרִיעֹת לְבָד:

טז וְלָפֵף יָת חֲמֵשׁ יְרִיעָן לְחוֹד וְיָת שֵׁת יְרִיעָן
לְחוֹד:

(יז) וַיַּעַשׂ לֻלָאֹת חֲמִשִּׁים עַל שְׂפַת הַיְרִיעָה הַקִּיצֹנָה
בַּמַּחְבֶּרֶת וַחֲמִשִּׁים לֻלָאֹת עָשָׂה עַל־שְׂפַת הַיְרִיעָה
הַחֹבֶרֶת הַשֵּׁנִית:

יז וַעֲבַד עֲנוּבִין חַמְשִׁין עַל סְפָתָא דִּירִיעָתָא
בְּסִטְרָא בֵּית לוּפֵי וְחַמְשִׁין עֲנוּבִין עֲבַד עַל
סְפָתָא דִּירִיעָתָא דְּבֵית לוּפֵי תִּנְיָתָא:

(יח) וַיַּעַשׂ קַרְסֵי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים לְחַבֵּר אֶת־הָאֹהֶל לִהְיֹת אֶחָד׃

יח וַעֲבַד פּוּרְפִין דִּנְחָשָׁא חַמְשִׁין לְלַפָּפָא יָת מַשְׁכְּנָא לְמֶהֱוֵי חָד׃

(יט) וַיַּעַשׂ מִכְסֶה לָאֹהֶל עֹרֹת אֵילִם מְאָדָּמִים וּמִכְסֵה עֹרֹת תְּחָשִׁים מִלְמָעְלָה׃ ס

יט וַעֲבַד חוּפָאָה לְמַשְׁכְּנָא מַשְׁכֵי דְּכָרֵי מְסַמְּקֵי וְחוּפָאָה מַשְׁכֵי דְּסַסְגּוֹנָא מִלְּעֵלָּא׃

(כ) וַיַּעַשׂ אֶת־הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים׃

כ וַעֲבַד יָת דַּפֵּיָא לְמַשְׁכְּנָא דְּאָעֵי שִׁטִּין קָיְמִין׃

(כא) עֶשֶׂר אַמּוֹת אָרְכְּךָ הַקָּרֶשׁ וְאַמָּה וַחֲצִי הָאַמָּה רֹחַב הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד׃

כא עַשַׂר אַמִּין אָרְכָּא דְּדַפָּא וְאַמְּתָא וּפַלְגוּת אַמְּתָא פּוּתְיָא דְּדַפָּא חָד׃

(כב) שְׁתֵּי יָדֹת לַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד מְשֻׁלָּבֹת אַחַת אֶל־אֶחֹת כֵּן עָשָׂה לְכֹל קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן׃

כב תַּרְתֵּין צִירִין לְדַפָּא חַד מְשַׁלְּבִין חֲדָא לָקֳבֵל חֲדָא כֵּן עֲבַד לְכֹל דַּפֵּי מַשְׁכְּנָא׃

(כג) וַיַּעַשׂ אֶת־הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֶשְׂרִים קְרָשִׁים לִפְאַת נֶגֶב תֵּימָנָה׃

כג וַעֲבַד יָת דַּפֵּיָא לְמַשְׁכְּנָא עֶסְרִין דַּפִּין לִרוּחַ עֵבֶר דָּרוֹמָא׃

(כד) וְאַרְבָּעִים אַדְנֵי־כֶסֶף עָשָׂה תַּחַת עֶשְׂרִים הַקְּרָשִׁים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד לִשְׁתֵּי יְדֹתָיו וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד לִשְׁתֵּי יְדֹתָיו׃

כד וְאַרְבְּעִין סַמְכִין דְּכַסְפָּ עֲבַד תְּחוֹת עֶסְרִין דַּפִּין תְּרֵין סַמְכִין תְּחוֹת דַּפָּא חַד לִתְרֵין צִירוֹהִי וּתְרֵין סַמְכִין תְּחוֹת דַּפָּא חַד לִתְרֵין צִירוֹהִי׃

(כה) וְלִצֶלַע הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית לִפְאַת צָפוֹן עָשָׂה עֶשְׂרִים קְרָשִׁים׃

כה וְלִסְטַר מַשְׁכְּנָא תִּנְיְתָא לְרוּחַ צָפוּנָא עֲבַד עֶסְרִין דַּפִּין׃

(כו) וְאַרְבָּעִים אַדְנֵיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד׃

כו וְאַרְבְּעִין סַמְכֵיהוֹן דְּכַסְפָּ תְּרֵין סַמְכִין תְּחוֹת דַּפָּא חַד וּתְרֵין סַמְכִין תְּחוֹת דַּפָּא חָד׃

(כז) וּלְיַרְכְּתֵי הַמִּשְׁכָּן יָמָּה עָשָׂה שִׁשָּׁה קְרָשִׁים׃

כז וְלִסְיָפֵי מַשְׁכְּנָא מַעַרְבָּא עֲבַד שִׁתָּא דַּפִּין׃

(כח) וּשְׁנֵי קְרָשִׁים עָשָׂה לְמִקְצֹעֹת הַמִּשְׁכָּן בַּיַּרְכָתָיִם׃

כח וּתְרֵין דַּפִּין עֲבַד לְזָוְיַת מַשְׁכְּנָא בְּסוֹפֵיהוֹן׃

(כט) וְהָיוּ תוֹאֲמִם מִלְמַטָּה וְיַחְדָּו יִהְיוּ תַמִּים אֶל־רֹאשׁוֹ אֶל־הַטַּבַּעַת הָאֶחָת כֵּן עָשָׂה לִשְׁנֵיהֶם לִשְׁנֵי הַמִּקְצֹעֹת׃

כט וַהֲווֹ מְכַוְּנִין מִלְרַע וְכַחֲדָא הֲווֹ מְכַוְּנִין עַל רֵישֵׁהּ לְעִזְקְתָא חֲדָא כֵּן עֲבַד לְתַרְוֵיהוֹן לִתְרֵין זָוְיָן׃

(לי) וְהָיוּ שְׁמֹנָה קְרָשִׁים וְאַדְנֵיהֶם כֶּסֶף שִׁשָּׁה עָשָׂר אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד:

ל וַהֲווֹ תְּמָנְיָא דַּפִּין וְסַמְכֵיהוֹן דְּכְסַף שִׁתָּא עֲשַׂר סַמְכִין תְּרֵין סַמְכִין תְּרֵין סַמְכִין תְּחוֹת דַּפָּא חָד:

(לא) וַיַּעַשׂ בְּרִיחֵי עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשָּׁה לְקַרְשֵׁי צֶלַע־הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָת:

לא וַעֲבַד עַבְּרֵי דְּאָעֵי שִׁטִּין חַמְשָׁא לְדַפֵּי סְטַר מַשְׁכְּנָא חָד:

(לב) וַחֲמִשָּׁה בְרִיחִם לְקַרְשֵׁי צֶלַע־הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית וַחֲמִשָּׁה בְרִיחַ לְקַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן לַיַּרְכָתַיִם יָמָּה:

לב וְחַמְשָׁא עַבְּרִין לְדַפֵּי סְטַר מַשְׁכְּנָא תִּנְיָתָא וְחַמְשָׁא עַבְּרִין לְדַפֵּי מַשְׁכְּנָא לְסוֹפֵיהוֹן מַעַרְבָּא:

(לג) וַיַּעַשׂ אֶת־הַבְּרִיחַ הַתִּיכֹן לִבְרֹחַ בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים מִן־הַקָּצֶה אֶל־הַקָּצֶה:

לג וַעֲבַד יָת עַבְּרָא מְצִיעָאָה לְאַעְבָּרָא בְּגוֹ דַּפַּיָּא מִן סָיְפֵי לְסָיְפֵי:

(לד) וְאֶת־הַקְּרָשִׁים צִפָּה זָהָב וְאֶת־טַבְּעֹתָם עָשָׂה זָהָב בָּתִּים לַבְּרִיחִם וַיְצַף אֶת־הַבְּרִיחִם זָהָב:

לד וְיָת דַּפַּיָּא חַפָּא דַּהֲבָא וְיָת עִזְקָתְהוֹן עֲבַד דַּהֲבָא אַתְרָא לְעַבְּרַיָּא וַחַפָּא יָת עַבְּרַיָּא דַּהֲבָא:

(לה) וַיַּעַשׂ אֶת־הַפָּרֹכֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב עָשָׂה אֹתָהּ כְּרֻבִים:

לה וַעֲבַד יָת פָּרְכְתָּא תְּכֶלְתָּא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר עוֹבַד אָמָן עֲבַד יָתַהּ צוּרַת כְּרוּבִין:

(לו) וַיַּעַשׂ לָהּ אַרְבָּעָה עַמּוּדֵי שִׁטִּים וַיְצַף אֹתָם זָהָב וָוֵיהֶם זָהָב וַיִּצֹק לָהֶם אַרְבָּעָה אַדְנֵי כָסֶף:

לו וַעֲבַד לַהּ אַרְבְּעָה עַמּוּדֵי שִׁטִּין וַחַפָּנוּן דַּהֲבָא וָוֵיהוֹן דַּהֲבָא וְאַתִּיךְ לְהוֹן אַרְבְּעָא סַמְכִין דְּכָסָף:

(לז) וַיַּעַשׂ מָסָךְ לְפֶתַח הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר מַעֲשֵׂה רֹקֵם:

לז וַעֲבַד פָּרְסָא לִתְרַע מַשְׁכְּנָא תְּכֶלְתָּא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר עוֹבַד צַיָּר:

(לח) וְאֶת־עַמּוּדָיו חֲמִשָּׁה וְאֶת־וָוֵיהֶם וְצִפָּה רָאשֵׁיהֶם וַחֲשֻׁקֵיהֶם זָהָב וְאַדְנֵיהֶם חֲמִשָּׁה נְחֹשֶׁת: פ

לח וְיָת עַמּוּדוֹהִי חַמְשָׁא וְיָת וָוֵיהוֹן וְחַפָּא רֵישֵׁיהוֹן וְכִבּוּשֵׁיהוֹן דַּהֲבָא וְסַמְכֵיהוֹן חַמְשָׁא נְחָשָׁא:

לח (א) וַיַּעַשׂ בְּצַלְאֵל אֶת־הָאָרֹן עֲצֵי שִׁטִּים אַמָּתַיִם וָחֵצִי אָרְכּוֹ וְאַמָּה וָחֵצִי רָחְבּוֹ וְאַמָּה וָחֵצִי קֹמָתוֹ:

א וַעֲבַד בְּצַלְאֵל יָת אֲרוֹנָא דְּאָעֵי שִׁטִּין תַּרְתֵּין אַמִּין וּפַלְגָּא אָרְכֵּהּ וְאַמְתָא וּפַלְגָּא פְּתֵיהּ וְאַמְתָא וּפַלְגָּא רוּמֵהּ:

רש"י ◄ **וַיַּעַשׂ בְּצַלְאֵל** • לְפִי שֶׁנִּתַּן נַפְשׁוֹ עַל הַמְּלָאכָה יוֹתֵר מִשְּׁאָר חֲכָמִים, נִקְרֵאת עַל שְׁמוֹ.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כרך יא עמ' 163)

לְפִי שֶׁנִּתַּן נַפְשׁוֹ עַל הַמְּלָאכָה . . נִקְרֵאת עַל שְׁמוֹ (רש"י לז, א) יֵשׁ לִשְׁאֹל, מַדּוּעַ אֵינוֹ מְפֹרָשׁ כִּפְשׁוּטוֹ, שֶׁבְּצַלְאֵל עָשָׂה אֶת הָאָרוֹן לְבַדּוֹ. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה מְלֶאכֶת הָאָרוֹן כְּלָלָה גַּם אֶת הַכַּפֹּרֶת וְאֶת הַכְּרוּבִים, גּוּשׁ זָהָב בַּעַל מִשְׁקָל עָצוּם, וּמִזֶּה שֶׁאָדָם אֶחָד לֹא הָיָה יָכוֹל לַעֲבֹד גּוּשׁ כָּזֶה וּלְהַנִּיחוֹ עַל הָאָרוֹן (וּמִסִּבָּה זוֹ נֶאֱמַר "**וְעָשׂוּ** אֲרוֹן", וְלֹא "**וְעָשִׂיתָ**" בִּבְשִׁאָר הַכֵּלִים).

(כ) וַיַּצֵּפֵהוּ זָהָב טָהוֹר מִבַּיִת וּמִחוּץ וַיַּעַשׂ לוֹ זֵר זָהָב סָבִיב׃

כ וְחַפְּיֵהִי דְּהַב דְּכִי מִגַּו וּמִבָּרָא וַעֲבַד לֵהּ דֵּיר דְּדְהַב סְחוֹר סְחוֹר׃

(כא) וַיִּצֹק לוֹ אַרְבַּע טַבְּעֹת זָהָב עַל אַרְבַּע פַּעֲמֹתָיו וּשְׁתֵּי טַבָּעֹת עַל־צַלְעוֹ הָאֶחָת וּשְׁתֵּי טַבָּעֹת עַל־צַלְעוֹ הַשֵּׁנִית׃

כא וְאַתִּיךְ לֵהּ אַרְבַּע עִזְקָן דְּדְהַב עַל אַרְבַּע זְוָיָתֵהּ וְתַרְתֵּין עִזְקָן עַל סְטָרֵהּ חַד וְתַרְתֵּין עִזְקָן עַל סְטָרֵהּ תִּנְיָתָא׃

(כב) וַיַּעַשׂ בַּדֵּי עֲצֵי שִׁטִּים וַיְצַף אֹתָם זָהָב׃

כב וַעֲבַד אַרְיֵחֵי דְּאָעֵי שִׁטִּין וְחַפָּא יָתְהוֹן דַּהֲבָא׃

(כג) וַיָּבֵא אֶת־הַבַּדִּים בַּטַּבָּעֹת עַל צַלְעֹת הָאָרֹן לָשֵׂאת אֶת־הָאָרֹן׃

כג וְאָעַל יָת אַרְיַחַיָּא בְּעִזְקָתָא עַל סְטָרֵי אֲרוֹנָא לְמִטַּל יָת אֲרוֹנָא׃

(כד) וַיַּעַשׂ כַּפֹּרֶת זָהָב טָהוֹר אַמָּתַיִם וָחֵצִי אָרְכָּהּ וְאַמָּה וָחֵצִי רָחְבָּהּ׃

כד וַעֲבַד כַּפֻּרְתָּא דְּהַב דְּכִי תַּרְתֵּין אַמִּין וּפַלְגָּא אֻרְכַּהּ וְאַמְּתָא וּפַלְגָּא פְּתָיֵהּ׃

(כה) וַיַּעַשׂ שְׁנֵי כְרֻבִים זָהָב מִקְשָׁה עָשָׂה אֹתָם מִשְּׁנֵי קְצוֹת הַכַּפֹּרֶת׃

כה וַעֲבַד תְּרֵין כְּרוּבִין דְּדְהָב נָגִיד עֲבַד יָתְהוֹן מִתְּרֵין סְטָרֵי כַּפֻּרְתָּא׃

(כו) כְּרוּב אֶחָד מִקָּצָהּ מִזֶּה וּכְרוּב־אֶחָד מִקָּצָה מִזֶּה מִן־הַכַּפֹּרֶת עָשָׂה אֶת־הַכְּרֻבִים מִשְּׁנֵי קְצוֹתָיו׃

כו כְּרוּבָא חַד מִסְטָרָא מִכָּא וּכְרוּבָא חַד מִסְטָרָא מִכָּא מִן כַּפֻּרְתָּא עֲבַד יָת כְּרוּבַיָּא מִתְּרֵין סְטָרוֹהִי׃

(כז) וַיִּהְיוּ הַכְּרֻבִים פֹּרְשֵׂי כְנָפַיִם לְמַעְלָה סֹכְכִים בִּכְנָפֵיהֶם עַל־הַכַּפֹּרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־הַכַּפֹּרֶת הָיוּ פְּנֵי הַכְּרֻבִים׃ פ

כז וַהֲווֹ כְרוּבַיָּא פְּרִישֵׁי כְנָפַיִם לְמֵעְלָא סָכְכִים בְּגַדְפֵיהוֹן עַל כַּפֻּרְתָּא וְאַפֵּיהוֹן חַד לָקֳבֵל חַד לָקֳבֵל כַּפֻּרְתָּא הֲווֹ אַפֵּי כְרוּבַיָּא׃

(כח) וַיַּעַשׂ אֶת־הַשֻּׁלְחָן עֲצֵי שִׁטִּים אַמָּתַיִם אָרְכּוֹ וְאַמָּה רָחְבּוֹ וְאַמָּה וָחֵצִי קֹמָתוֹ׃

כח וַעֲבַד יָת פָּתוֹרָא דְּאָעֵי שִׁטִּין תַּרְתֵּין אַמִּין אֻרְכֵּהּ וְאַמְּתָא פְּתָיֵהּ וְאַמְּתָא וּפַלְגָּא רוּמֵהּ׃

(כט) וַיְצַף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וַיַּעַשׂ לוֹ זֵר זָהָב סָבִיב׃

כט וְחַפָּא יָתֵהּ דְּהַב דְּכִי וַעֲבַד לֵהּ דֵּיר דְּדְהַב סְחוֹר סְחוֹר׃

(ל) וַיִּצֹק לוֹ מִסְגֶּרֶת טֹפַח סָבִיב וַיַּעַשׂ זֵר־זָהָב לְמִסְגַּרְתּוֹ סָבִיב׃

ל וַעֲבַד לֵהּ גְּדַנְפָּא רוּמֵהּ פּוּשְׁכָא סְחוֹר סְחוֹר וַעֲבַד דֵּיר דְּדְהַב לִגְדַנְפֵּהּ סְחוֹר סְחוֹר׃

(לא) וַיִּצֹק לוֹ אַרְבַּע טַבְּעֹת זָהָב וַיִּתֵּן אֶת־הַטַּבָּעֹת עַל אַרְבַּע הַפֵּאֹת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו׃

לא וְאַתִּיךְ לֵהּ אַרְבַּע עִזְקָן דְּדְהַב וְיַהַב יָת עִזְקָתָא עַל אַרְבַּע זְוָיָתָא דִּי לְאַרְבַּע רַגְלוֹהִי׃

(יד) לְעֻמַּת הַמְסִגֶּרֶת הָיוּ הַטַּבָּעֹת בָּתִּים לַבַּדִּים לָשֵׂאת אֶת־הַשֻּׁלְחָן׃

יד לָקֳבֵל גְּדָנְפָא הֲווֹ עִזְקָתָא אַתְרָא לַאֲרִיחַיָּא לְמִטַל יָת פָּתוֹרָא׃

(טו) וַיַּעַשׂ אֶת־הַבַּדִּים עֲצֵי שִׁטִּים וַיְצַף אֹתָם זָהָב לָשֵׂאת אֶת־הַשֻּׁלְחָן׃

טו וַעֲבַד יָת אֲרִיחַיָּא דְּאָעֵי שִׁטִּין וְחַפָּא יָתְהוֹן דַּהֲבָא לְמִטַל יָת פָּתוֹרָא׃

(טז) וַיַּעַשׂ אֶת־הַכֵּלִים ׀ אֲשֶׁר עַל־הַשֻּׁלְחָן אֶת־קְעָרֹתָיו וְאֶת־כַּפֹּתָיו וְאֵת מְנַקִּיֹּתָיו וְאֶת־הַקְּשָׂוֹת אֲשֶׁר יֻסַּךְ בָּהֶן זָהָב טָהוֹר׃ פ

טז וַעֲבַד יָת מָנַיָּא דִּי עַל פָּתוֹרָא יָת מָגִיסוֹהִי וְיָת בְּזִיכוֹהִי וְיָת מְכִילָתֵהּ וְיָת קַשְׁוָתָא דִּי יִתְנַסַּךְ בְּהֵן דְּהַב דְּכִי׃

◆ יום שלישי כ״ג אדר ◆

(יז) וַיַּעַשׂ אֶת־הַמְּנֹרָה זָהָב טָהוֹר מִקְשָׁה עָשָׂה אֶת־הַמְּנֹרָה יְרֵכָהּ וְקָנָהּ גְּבִיעֶיהָ כַּפְתֹּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ מִמֶּנָּה הָיוּ׃

יז וַעֲבַד יָת מְנָרְתָּא דְּהַב דְּכִי נָגִיד עֲבַד יָת מְנָרְתָּא שִׁדַּהּ וּקְנַהּ כַּלִּידָהָא חֵזוֹרָהָא וְשׁוֹשַׁנָּהָא מִנַּהּ הֲווֹ׃

(יח) וְשִׁשָּׁה קָנִים יֹצְאִים מִצִּדֶּיהָ שְׁלֹשָׁה ׀ קְנֵי מְנֹרָה מִצִּדָּהּ הָאֶחָד וּשְׁלֹשָׁה קְנֵי מְנֹרָה מִצִּדָּהּ הַשֵּׁנִי׃

יח וְשִׁתָּא קָנִין נָפְקִין מִסְּטָרָהָא תְּלָתָא קָנֵי מְנָרְתָּא מִסְּטַר חַד וּתְלָתָא קָנֵי מְנָרְתָּא מִסְּטַר תִּנְיָנָא׃

(יט) שְׁלֹשָׁה גְבָעִים מְשֻׁקָּדִים בַּקָּנֶה הָאֶחָד כַּפְתֹּר וָפֶרַח וּשְׁלֹשָׁה גְבָעִים מְשֻׁקָּדִים בְּקָנֶה אֶחָד כַּפְתֹּר וָפֶרַח כֵּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֹּצְאִים מִן־הַמְּנֹרָה׃

יט תְּלָתָא כַלִּידִין מְצַיְרִין בְּקַנְיָא חַד חֵזוּר וְשׁוֹשָׁן וּתְלָתָא כַלִּידִין מְצַיְרִין בְּקַנְיָא חַד חֵזוּר וְשׁוֹשָׁן כֵּן לְשִׁתָּא קְנִין דְּנָפְקִין מִן מְנָרְתָּא׃

(כ) וּבַמְּנֹרָה אַרְבָּעָה גְבָעִים מְשֻׁקָּדִים כַּפְתֹּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ׃

כ וּבִמְנָרְתָּא אַרְבְּעָא כַלִּידִין מְצַיְרִין חֵזוּרָהָא וְשׁוֹשַׁנָּהָא׃

(כא) וְכַפְתֹּר תַּחַת ׀ שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה וְכַפְתֹּר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה וְכַפְתֹּר תַּחַת־שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה לְשִׁשֶּׁת הַקָּנִים הַיֹּצְאִים מִמֶּנָּה׃

כא וְחֵזוּר תְּחוֹת תְּרֵין קְנִין מִנַּהּ וְחֵזוּר תְּחוֹת תְּרֵין קְנִין מִנַּהּ וְחֵזוּר תְּחוֹת תְּרֵין קְנִין מִנַּהּ לְשִׁתָּא קְנִין דְּנָפְקִין מִנַּהּ׃

(כב) כַּפְתֹּרֵיהֶם וּקְנֹתָם מִמֶּנָּה הָיוּ כֻּלָּהּ מִקְשָׁה אַחַת זָהָב טָהוֹר׃

כב חֵזוּרֵיהוֹן וּקְנֵיהוֹן מִנַּהּ הֲווֹ כֻּלַּהּ נְגִידָא חֲדָא דְּהַב דְּכִי׃

(כג) וַיַּעַשׂ אֶת־נֵרֹתֶיהָ שִׁבְעָה וּמַלְקָחֶיהָ וּמַחְתֹּתֶיהָ זָהָב טָהוֹר׃

כג וַעֲבַד יָת בּוֹצִינָהָא שִׁבְעָא וְצִבְיְתָהָא וּמַחְתְּיָתָהָא דְּהַב דְּכִי׃

(כד) כִּכָּר זָהָב טָהוֹר עָשָׂה אֹתָהּ וְאֶת כָּל־כֵּלֶיהָ: פ

כד כִּכְּרָא דְּהַב דְּכִי עֲבַד יָתַהּ וְיָת כָּל מָנָהָא:

(כה) וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת עֲצֵי שִׁטִּים אַמָּה אָרְכּוֹ
וְאַמָּה רָחְבּוֹ רָבוּעַ וְאַמָּתַיִם קֹמָתוֹ מִמֶּנּוּ הָיוּ קַרְנֹתָיו:

כה וַעֲבַד יָת מַדְבְּחָא דְּקְטֹרֶת בּוּסְמָיָא דְּאָעֵי שִׁטִּין אַמְּתָא אָרְכֵּהּ וְאַמְּתָא פְּתֵיהּ מְרַבַּע
וְתַרְתֵּין אַמִּין רוּמֵהּ מִנֵּהּ הֲווֹ קַרְנוֹהִי:

(כו) וַיְצַף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גַּגּוֹ וְאֶת־קִירֹתָיו
סָבִיב וְאֶת־קַרְנֹתָיו וַיַּעַשׂ לוֹ זֵר זָהָב סָבִיב:

כו וַחַפָּא יָתֵהּ דְּהַב דְּכִי יָת אִגָּרֵהּ וְיָת
כָּתָלוֹהִי סְחוֹר סְחוֹר וְיָת קַרְנוֹהִי וַעֲבַד לֵהּ
דִּיר דְּדַהַב סְחוֹר סְחוֹר:

(כז) וּשְׁתֵּי טַבְּעֹת זָהָב עָשָׂה־לוֹ ׀ מִתַּחַת לְזֵרוֹ עַל
שְׁתֵּי צַלְעֹתָיו עַל שְׁנֵי צִדָּיו לְבָתִּים לְבַדִּים לָשֵׂאת
אֹתוֹ בָּהֶם:

כז וְתַרְתֵּין עִזְקָן דְּדַהַב עֲבַד לֵהּ מִלְּרַע
לְדִירֵהּ עַל תַּרְתֵּין זְוָיָתֵהּ עַל תְּרֵין סְטָרוֹהִי
לְאַתְרָא לַאֲרֵיחָיָא לְמִטַּל יָתֵהּ בְּהוֹן:

(כח) וַיַּעַשׂ אֶת־הַבַּדִּים עֲצֵי שִׁטִּים וַיְצַף אֹתָם זָהָב:

כח וַעֲבַד יָת אֲרֵיחָיָא דְּאָעֵי שִׁטִּין וַחַפָּא
יָתְהוֹן דַּהֲבָא:

(כט) וַיָּבֵא אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה קֹדֶשׁ וְאֶת־קְטֹרֶת
הַסַּמִּים טָהוֹר מַעֲשֵׂה רֹקֵחַ: ס

כט וַעֲבַד יָת מִשְׁחָא דְּרְבוּתָא קוּדְשָׁא וְיָת
קְטֹרֶת בּוּסְמָיָא דְּכִי עוֹבַד בּוּסְמָנוּ:

◆ יום רביעי כ״ד אדר ◆

לח (א) וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה עֲצֵי שִׁטִּים חָמֵשׁ
אַמּוֹת אָרְכּוֹ וְחָמֵשׁ־אַמּוֹת רָחְבּוֹ רָבוּעַ וְשָׁלֹשׁ
אַמּוֹת קֹמָתוֹ:

א וַעֲבַד יָת מַדְבְּחָא דַּעֲלָתָא דְּאָעֵי שִׁטִּין
חַמֵּשׁ אַמִּין אָרְכֵּהּ וַחֲמֵשׁ אַמִּין פְּתֵיהּ מְרַבַּע
וּתְלָתָא אַמִּין רוּמֵהּ:

(ב) וַיַּעַשׂ קַרְנֹתָיו עַל אַרְבַּע פִּנֹּתָיו מִמֶּנּוּ הָיוּ
קַרְנֹתָיו וַיְצַף אֹתוֹ נְחֹשֶׁת:

ב וַעֲבַד קַרְנוֹהִי עַל אַרְבַּע זְוָיָתֵהּ מִנֵּהּ הֲווֹ
קַרְנוֹהִי וַחַפָּא יָתֵהּ נְחָשָׁא:

(ג) וַיַּעַשׂ אֶת־כָּל־כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ אֶת־הַסִּירֹת וְאֶת־
הַיָּעִים וְאֶת־הַמִּזְרָקֹת אֶת־הַמִּזְלָגֹת וְאֶת־הַמַּחְתֹּת
כָּל־כֵּלָיו עָשָׂה נְחֹשֶׁת:

ג וַעֲבַד יָת כָּל מָנֵי מַדְבְּחָא יָת פְּסַכְתְּרָוָתָא
וְיָת מַגְרוֹפְיָתָא וְיָת מִזְרְקָתָא יָת צִנּוּרְיָתָא
וְיָת מַחְתְּיָתָא כָּל מָנוֹהִי עֲבַד נְחָשָׁא:

(ד) וַיַּעַשׂ לַמִּזְבֵּחַ מִכְבָּר מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת תַּחַת
כַּרְכֻּבּוֹ מִלְּמַטָּה עַד־חֶצְיוֹ:

ד וַעֲבַד לְמַדְבְּחָא סְרָדָא עוֹבַד מְצַדְתָּא
דִּנְחָשָׁא תְּחוֹת סוֹבְבֵהּ מִלְּרַע עַד פַּלְגֵהּ:

(ה) וַיְצַק אַרְבַּע טַבָּעֹת בְּאַרְבַּע הַקְּצָוֹת לְמִכְבַּר
הַנְּחֹשֶׁת בָּתִּים לַבַּדִּים:

ה וְאַתִּיךְ אַרְבַּע עִזְקָתָא בְּאַרְבַּע סְטָרָתָא
לְסָרְדָא דִּנְחָשָׁא אַתְרָא לַאֲרֵיחָיָא:

(ו) וַיַּעַשׂ אֶת־הַבַּדִּים עֲצֵי שִׁטִּים וַיְצַף אֹתָם נְחָשֶׁת:

ו וַעֲבַד יָת אַרְיחָיָא דְּאָעֵי שִׁטִּין וְחַפָּא יָתְהוֹן נְחָשָׁא:

(ז) וַיָּבֵא אֶת־הַבַּדִּים בַּמַּבָּעֹת עַל צַלְעֹת הַמִּזְבֵּחַ לָשֵׂאת אֹתוֹ בָּהֶם נְבוּב לֻחֹת עָשָׂה אֹתוֹ: ס

ז וְאָעֵיל יָת אַרְיחָיָא בְּעִזְקָתָא עַל סְטָרֵי מַדְבְּחָא לְמִטַּל יָתֵהּ בְּהוֹן חַלִּיל לוּחִין עֲבַד יָתֵהּ:

רש"י ◂ **נְבוּב לֻחֹת** • 'נְבוּב' הוּא חָלוּל, וְכֵן (ירמיה נב): "וְעָבְיוֹ אַרְבַּע אֶצְבָּעוֹת נָבוּב". **נְבוּב לֻחֹת** •

הַלּוּחוֹת שֶׁל עֲצֵי שִׁטִּים לְכָל רוּחַ, וְהֶחָלָל בְּאֶמְצַע.

(ח) וַיַּעַשׂ אֶת הַכִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְאֶת כַּנּוֹ נְחֹשֶׁת בְּמַרְאֹת הַצֹּבְאֹת אֲשֶׁר צָבְאוּ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ס

ח וַעֲבַד יָת כִּיּוֹרָא נְחָשָׁא וְיָת כְּסִיסֵהּ נְחָשָׁא בְּמֶחְזַיָן נְשַׁיָא דְּאָתְיָן לְצַלָּאָה בִּתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא:

רש"י ◂ **בְּמַרְאֹת הַצֹּבְאֹת** • בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל הָיוּ בְּיָדָן מַרְאוֹת שֶׁרוֹאוֹת בָּהֶן כְּשֶׁהֵן מִתְקַשְּׁטוֹת, וְאַף אוֹתָן לֹא עִכְּבוּ מִלְּהָבִיא לְנִדְבַת הַמִּשְׁכָּן, וְהָיָה מוֹאֵס מֹשֶׁה בָּהֶן מִפְּנֵי שֶׁעֲשׂוּיִים לְיֵצֶר הָרָע. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: 'קַבֵּל, כִּי אֵלּוּ חֲבִיבִין עָלַי מִן הַכֹּל, שֶׁעַל־יְדֵיהֶם הֶעֱמִידוּ הַנָּשִׁים צְבָאוֹת רַבּוֹת בְּמִצְרַיִם, כְּשֶׁהָיוּ בַּעֲלֵיהֶן יְגֵעִים בַּעֲבוֹדַת פָּרֶךְ, הָיוּ הוֹלְכוֹת וּמוֹלִיכוֹת לָהֶם מַאֲכָל וּמִשְׁתֶּה וּמַאֲכִילוֹת אוֹתָם, וְנוֹטְלוֹת הַמַּרְאוֹת וְכָל אַחַת רוֹאָה עַצְמָהּ עִם בַּעְלָהּ בַּמַּרְאָה וּמְשַׁדֵּלְתּוֹ בִּדְבָרִים, לוֹמַר: אֲנִי נָאָה מִמֵּךְ, וּמִתּוֹךְ כָּךְ מְבִיאוֹת לְבַעֲלֵיהֶן לִידֵי תַּאֲוָה, וְנִזְקָקוֹת לָהֶם וּמִתְעַבְּרוֹת וְיוֹלְדוֹת שָׁם, שֶׁנֶּאֱמַר (שה"ש ח):

"תַּחַת הַתַּפּוּחַ עוֹרַרְתִּיךָ", וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּמַרְאוֹת הַצּוֹבְאוֹת". וְנַעֲשָׂה הַכִּיּוֹר מֵהֶם, שֶׁהוּא לָשׁוּם שָׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, לְהַשְׁקוֹת מַמִּים שֶׁבְּתוֹכוֹ לְמִי שֶׁקִּנֵּא לָהּ בַּעְלָהּ וְנִסְתְּרָה. וְתִדַּע לְךָ שֶׁהֵן מַרְאוֹת מַמָּשׁ, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר: "וּנְחֹשֶׁת הַתְּנוּפָה שִׁבְעִים כִּכָּר וְגוֹ' וַיַּעַשׂ בָּהּ וְגוֹ'" וְכִיּוֹר וְכַנּוֹ לֹא הֻזְכְּרוּ שָׁם. לָמַדְתָּ, שֶׁלֹּא הָיָה נְחֹשֶׁת שֶׁל כִּיּוֹר מִנְּחֹשֶׁת הַתְּנוּפָה, כְּךָ דָּרַשׁ רַבִּי תַּנְחוּמָא, וְכֵן תִּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס: 'בְּמֶחְזַיָן נְשַׁיָא', וְהוּא תַּרְגּוּם שֶׁל מַרְאוֹת, מִירוּשׁ"ש בְּלַעַ"ז, (שפיעגעל), וְכֵן מָצִינוּ בִּישַׁעְיָה (ישעיה ג): "וְהַגְּלִיוֹנִים" מִתַּרְגְּמִינַן: 'וּמַחְזָיָתָא'. **אֲשֶׁר צָבְאוּ • לְהָבִיא נִדְבָתָן.**

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ש"פ ויקהל, פרשת שקלים, מבה"ח אד"ש, תשי"ט)

מַרְאוֹת הַצּוֹבְאוֹת הָיוּ מְנֻחֶשֶׁת, כִּי כְּדֵי לִפְעוֹל לְמַטָּה צְרִיכָה לִהְיוֹת הָעֲבוֹדָה בְּאוֹפֶן דִּמְצָחֵךְ נְחוּשָׁה, כְּמַאֲמַר חֲוֵי עַז כַּנָּמֵר כו', שֶׁלֹּא יֵבוֹשׁ מִפְּנֵי הַמַּלְעִיגִים כו'. וְהַכֹּחַ לָזֶה הוּא עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, וְזֶה מְרוּמָז גַּם כֵּן בְּתֵיבַת נְחֹשֶׁת, רָאשֵׁי־תֵּיבוֹת נוֹבְלוֹת חָכְמָה שֶׁלְּמַעְלָה תּוֹרָה.

כלי יקר – עוז והדר

לח (ח) **וַיַּעַשׂ אֶת הַכִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְאֶת כַּנּוֹ נְחֹשֶׁת בְּמַרְאֹת הַצֹּבְאֹת.** פֵּרֵשׁ רַשְׁ"י 'שֶׁהַכִּיּוֹר נַעֲשָׂה מִן מַרְאוֹת הַנָּשִׁים' כו'. וְיֵשׁ שְׁנֵי טְעָמִים בְּדָבָר לָמָּה נַעֲשָׂה הַכִּיּוֹר מִן מַרְאוֹת שֶׁל הַנָּשִׁים, טַעַם אֶחָד הוּא, לְפִי שֶׁמִּן הַכִּיּוֹר הָיוּ מַשְׁקִין הַסּוֹטוֹת (במדבר ה יז), עַל כֵּן הָיוּ הַנָּשִׁים מְסַיְּעִים בַּעֲשִׂיַּת הַכִּיּוֹר, לְהוֹדִיעַ כִּי הַמָּיִם בְּחֻזְקַת כְּשֵׁרוּת וְרוֹצִים בִּבְדִיקַת הַכִּיּוֹר אַחַר שֶׁיּוֹדְעִים בְּעַצְמָם כִּי צְנוּעוֹת הַמָּה. וְנָתְנוּ דְּוָקָא **נְחֹשֶׁת**, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה ג ג) 'וּמֵצַח אִשָּׁה זוֹנָה הָיָה לָךְ', וּכְתִיב (ישעיה מח ד) 'וּמִצְחֵךְ נְחוּשָׁה', וְיִדּוּעַ שֶׁאֵין קְטָגוֹר נַעֲשֶׂה סָנֵגוֹר (ר"ה כו.), לְכָךְ נָתְנוּ 'נְחֹשֶׁת', כִּי בָּזֶה הוֹרוּ שֶׁלֹּא הָיְתָה 'מִצְחָם נְחוּשָׁה'. טַעַם שֵׁנִי הוּא, שֶׁהַמַּרְאוֹת הֵם 'כַּמַּיִם' שֶׁל כִּיּוֹר הַמַּרְאִים 'פָּנִים לַפָּנִים' (ע"פ משלי כז יט), כְּמוֹ כֵן הַמַּרְאוֹת מַרְאִים פָּנִים לַפָּנִים, כִּי כְּמוֹ שֶׁהַמַּרְאוֹת מַגִּידִין לָהּ אִם הִיא יְפַת תֹּאַר אוֹ כְּעוּרָה, כָּךְ מֵי הַכִּיּוֹר מַגִּידִין וּמְפָרְסְמִים אִם נִזְנְתָה אוֹ לֹא, וְאִם הִיא כְּשֵׁרָה בְּמַעֲשֶׂיהָ:

וְנִרְאֶה שֶׁנִּקְט **הַצֹּבְאֹת**, כִּי הַנָּשִׁים הֶעֱמִידוּ צְבָאוֹת רַבּוֹת בְּמִצְרַיִם, וְהָיוּ אוֹמְרִים כִּסְבוּרִים שֶׁלֹּא שָׁלְטוּ בָּהֶם הַמִּצְרִים שֶׁהֲרֵי בַּעֲלֵיהֶן הָיוּ מְעֻנִּים בַּעֲבוֹדַת פֶּרֶךְ הֵמַמְעֶטֶת הַפְּרִיָּה וּרְבִיָּה וּבְוַדַּאי מִן הַמִּצְרִים נִתְעַבְּרוּ (ראה רש"י במדבר כו ה), עַל כֵּן רָצוּ לְגַלּוֹת צִדְקָתָן, כִּי בַּעֲבוּר שֶׁהֶעֱמִידוּ **צְבָאוֹת** רַבּוֹת עַל כֵּן הִצְרְכוּ לְגִלּוּת טָהֳרָתָם, וְהֵבִיאוּ אוֹתָן מַרְאוֹת שֶׁעַל יְדֵיהֶם הֶעֱמִידוּ אוֹתָן הַצְּבָאוֹת כְּדֵי לַעֲשׂוֹת מֵהֶם הַכִּיּוֹר, כְּאִלּוּ אָמְרוּ הַבִּיטוּ וּרְאוּ וּבְחַנוּנוּ בְּזֹאת אִם הֶעֱמִדְנוּ אוֹתָן צְבָאוֹת בְּטָהֳרָה אוֹ לֹא, כִּי הַכִּיּוֹר נַעֲשָׂה לְבָדְקָן כְּסוֹטוֹת:

וְאֲמַר אֲשֶׁר צָבְאוּ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, וַעֲדַיִן הָאֹהֶל מוֹעֵד לֹא נַעֲשָׂה, עַל כֵּן פֵּרְשׁוּ שֶׁזֶּה אֹהֶל מוֹעֵד שֶׁל מֹשֶׁה, עַיֵּן בְּרֵאֲבַ"ע, וְכֵן בָּרְכֵנוּ בְּחַיַּי. וְלִי נִרְאֶה שֶׁמְּדַבֵּר הַכֹּל בִּצְנִיעוּת הַנָּשִׁים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית יח ח) 'וְהִנֵּה בָאֹהֶל', פֵּרֵשׁ רַשְׁ"י 'צְנוּעָה הִיא', כָּךְ אוֹתָן צְבָאוֹת שֶׁהֶעֱמִידוּ **צָבְאוּ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד**, רָצָה לוֹמַר בְּאֹהֶל שֶׁלָּהֶם, וּמַה שֶּׁנִּקְט **פֶּתַח** לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּזוֹנָה (שם לח יד) 'וַתֵּשֶׁב בְּפֶתַח עֵינַיִם', עַל כֵּן אָמַר בִּצְנוּעוֹת **פֶּתַח אֹהֶל.** וְנִקַּט **מוֹעֵד**, כִּי שָׁם נוֹעֲדוּ יַחְדָּו עִם בַּעֲלֵיהֶן אֲשֶׁר הָיוּ כָּל הַיּוֹם בַּשְּׁדוֹת, כִּי לְשׁוֹן 'מוֹעֵד' הוּא הַבָּאִים מִמָּקוֹם אַחֵר לְהִתְוַעֵד בְּמָקוֹם זֶה: תורה ט **חִסְלַת פָּרָשַׁת וַיַּקְהֵל**

(ט) וַיַּעַשׂ אֶת־הֶחָצֵר לִפְאַת ׀ נֶגֶב תֵּימָנָה קַלְעֵי הֶחָצֵר שֵׁשׁ מָשְׁזָר מֵאָה בָּאַמָּה׃

ט וַעֲבַד יָת דַּרְתָּא לִרוּחַ עֵבַר דָּרוֹמָא סְרָדֵי דַּרְתָּא דְּבוּץ שְׁזִיר מְאָה בְּאַמִּין׃

(י) עַמּוּדֵיהֶם עֶשְׂרִים וַאֲדָנֵיהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וָוֵי הָעַמּוּדִים וַחֲשֻׁקֵיהֶם כָּסֶף׃

י עַמּוּדֵיהוֹן עֶסְרִין וְסַמְכֵיהוֹן עֶסְרִין נְחָשָׁא וָוֵי עַמּוּדַיָּא וְכִבּוּשֵׁיהוֹן כְּסָף׃

(יא) וְלִפְאַת צָפוֹן מֵאָה בָאַמָּה עַמּוּדֵיהֶם עֶשְׂרִים וַאֲדָנֵיהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וָוֵי הָעַמּוּדִים וַחֲשֻׁקֵיהֶם כָּסֶף׃

יא וּלְרוּחַ צָפוּנָא מְאָה אַמִּין עַמּוּדֵיהוֹן עֶסְרִין וְסַמְכֵיהוֹן עֶסְרִין נְחָשָׁא וָוֵי עַמּוּדַיָּא וְכִבּוּשֵׁיהוֹן דִּכְסָף׃

(יב) וְלִפְאַת־יָם קְלָעִים חֲמִשִּׁים בָּאַמָּה עַמּוּדֵיהֶם עֲשָׂרָה וַאֲדָנֵיהֶם עֲשָׂרָה וָוֵי הָעַמּוּדִים וַחֲשֻׁקֵיהֶם כָּסֶף׃

יב וּלְרוּחַ מַעַרְבָּא סְרָדִין חַמְשִׁין בְּאַמִּין עַמּוּדֵיהוֹן עַסְרָא וְסַמְכֵיהוֹן עַסְרָא וָוֵי עַמּוּדַיָּא וְכִבּוּשֵׁיהוֹן דִּכְסָף׃

(יג) וְלִפְאַת קֵדְמָה מִזְרָחָה חֲמִשִּׁים אַמָּה׃

יג וּלְרוּחַ קִדּוּמָא מַדִּינְחָא חַמְשִׁין אַמִּין׃

(יד) קְלָעִים חֲמֵשׁ־עֶשְׂרֵה אַמָּה אֶל־הַכָּתֵף עַמּוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וַאֲדָנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה׃

יד סְרָדִין חַמֵשׁ עֲסַרֵי אַמִּין לְעִבְרָא עַמּוּדֵיהוֹן תְּלָתָא וְסַמְכֵיהוֹן תְּלָתָא׃

(טו) וְלַכָּתֵף הַשֵּׁנִית מִזֶּה וּמִזֶּה לִשַׁעַר הֶחָצֵר קְלָעִים חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וַאֲדָנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה׃

טו וּלְעִבְרָא תִנְיָתָא מִכָּא וּמִכָּא לִתְרַע דַּרְתָּא סְרָדִין חֲמֵשׁ עֲסַרֵי אַמִּין עַמּוּדֵיהוֹן תְּלָתָא וְסַמְכֵיהוֹן תְּלָתָא׃

(טז) כָּל־קַלְעֵי הֶחָצֵר סָבִיב שֵׁשׁ מָשְׁזָר׃

טז כָּל סְרָדֵי דַּרְתָּא סְחוֹר סְחוֹר דְּבוּץ שְׁזִיר׃

(יז) וְהָאֲדָנִים לָעַמֻּדִים נְחֹשֶׁת וָוֵי הָעַמּוּדִים וַחֲשֻׁקֵיהֶם כֶּסֶף וְצִפּוּי רָאשֵׁיהֶם כֶּסֶף וְהֵם מְחֻשָּׁקִים כֶּסֶף כֹּל עַמֻּדֵי הֶחָצֵר׃

יז וְסַמְכַיָּא לְעַמּוּדַיָּא נְחָשָׁא וָוֵי עַמּוּדַיָּא וְכִבּוּשֵׁיהוֹן דִּכְסַף וְחִפּוּי רֵישֵׁיהוֹן דִּכְסַף וְאִנּוּן מְכַבְּשִׁין דִּכְסַף כֹּל עַמּוּדֵי דַּרְתָּא׃

(יח) וּמָסַךְ שַׁעַר הֶחָצֵר מַעֲשֵׂה רֹקֵם תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר וְעֶשְׂרִים אַמָּה אֹרֶךְ וְקוֹמָה בְּרֹחַב חָמֵשׁ אַמּוֹת לְעֻמַּת קַלְעֵי הֶחָצֵר׃

יח וּפְרָסָא דִּתְרַע דַּרְתָּא עוֹבַד צַיָּר תִּכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר וְעֶסְרִין אַמִּין אָרְכָּא וְרוּמָא בְּפוּתְיָא חֲמֵשׁ אַמִּין לָקֳבֵל סְרָדֵי דַּרְתָּא׃

רמ״ו◂ לְעֻמַּת קַלְעֵי הֶחָצֵר • כְּמִדַּת קַלְעֵי הֶחָצֵר.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כרך טז עמ' 445)

כְּמִדַּת קַלְעֵי הֶחָצֵר (רש"י לח, יח) הַיְינוּ שֶׁבָּא הַכָּתוּב לִתֵּן **טַעַם** מַדּוּעַ הָיָה הַמָּסָךְ בְּגֹבַהּ חֲמֵשׁ אַמּוֹת (וְלֹא כְּמָסָךְ שַׁעַר הָאֹהֶל, שֶׁהָיָה עֶשֶׂר אַמּוֹת – ראה רש"י תרומה כו, לו). זֶהוּ **לְעֻמַּת קַלְעֵי הֶחָצֵר** - הַמָּסָךְ הוּא כְּחֵלֶק **מֵהַקְּלָעִים**, וְלָכֵן צָרִיךְ לִהְיוֹת גָּבְהוֹ כְּגָבְהָם.

(יט) **וְעַמּוּדֵיהֶם אַרְבָּעָה וַאֲדָנֵיהֶם אַרְבָּעָה נְחֹשֶׁת וָוֵיהֶם כֶּסֶף וְצִפּוּי רָאשֵׁיהֶם וַחֲשֻׁקֵיהֶם כָּסֶף:**

יט **וְעַמּוּדֵיהוֹן אַרְבְּעָא וְסַמְכֵיהוֹן אַרְבְּעָא נְחָשָׁא וָוֵיהוֹן דְּכְסַף וְחִפּוּי רֵישֵׁיהוֹן וְכִבּוּשֵׁיהוֹן דְּכָסָף:**

(כ) **וְכָל־הַיְתֵדֹת לַמִּשְׁכָּן וְלֶחָצֵר סָבִיב נְחֹשֶׁת: סססם**

כ **וְכָל סְכַיָּא לְמַשְׁכְּנָא וּלְדָרְתָּא סְחוֹר סְחוֹר דִּנְחָשָׁא:**

קכ"ב פסוקים, סנוא"ה סימן. חסלת פרשת ויקהל

(כא) **אֵלֶּה פְקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן הָעֵדֻת אֲשֶׁר פֻּקַּד עַל־פִּי מֹשֶׁה עֲבֹדַת הַלְוִיִּם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן:**

כא **אִלֵּין מִנְיָנֵי מַשְׁכְּנָא מַשְׁכְּנָא דְסָהֲדוּתָא דִּי אִתְמְנִי עַל מֵימְרָא דְמֹשֶׁה פָּלְחַן לֵיוָאֵי בִּידָא דְּאִיתָמָר בַּר אַהֲרֹן כַּהֲנָא:**

רש"י◂ **אֵלֶּה פְקוּדֵי • בְּפָרָשָׁה זוֹ נִמְנוּ כָּל מִשְׁקְלֵי נְדָבַת הַמִּשְׁכָּן לַכֶּסֶף וְלַנְּחֹשֶׁת, וְנִמְנוּ כָּל כֵּלָיו לְכָל עֲבוֹדָתוֹ. הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן • שְׁתֵּי פְּעָמִים, רֶמֶז לַמִּשְׁכָּן שֶׁנִּתְמַשְׁכַּן בִּשְׁנֵי חֻרְבָּנִין עַל עֲוֹנוֹתֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל. מִשְׁכַּן הָעֵדֻת • עֵדוּת לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁוִּתֵּר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עַל מַעֲשֵׂה הָעֶגֶל, שֶׁהֲרֵי הִשָּׁרָה שְׁכִינָתוֹ בֵּינֵיהֶם. עֲבֹדַת הַלְוִיִּם • פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן וְכֵלָיו, הוּא עֲבוֹדָה הַמְסוּרָה לַלְוִיִּם בַּמִּדְבָּר לָשֵׂאת וּלְהוֹרִיד וּלְהָקִים, אִישׁ אִישׁ לְמַשָּׂאוֹ הַמְפֻקָּד עָלָיו כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּפָרָשַׁת נָשֹׂא. בְּיַד אִיתָמָר • הוּא הָיָה פָּקִיד עֲלֵיהֶם לִמְסֹר לְכָל בֵּית אָב, עֲבוֹדָה שֶׁעָלָיו.**

כלי יקר – עוז והדר

(כא) אֵלֶּה פְקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן הָעֵדֻת. נָחְלְקוּ הַמְפָרְשִׁים בַּדָּבָר, אִם 'אֵלֶּה' קָאֵי עַל מַעֲשֵׂה הַמִּשְׁכָּן שֶׁהִזְכִּיר בְּסֵדֶר וַיַּקְהֵל, אוֹ אִם קָאֵי עַל מַה שֶּׁיַּזְכִּיר בְּפָרָשָׁה זוֹ. וְעוֹד הִקְשׁוּ לָמָּה עָשָׂה מֹשֶׁה חֶשְׁבּוֹן עַל מַה שֶּׁעָשָׂה מִן הַכֶּסֶף וְהַנְּחֹשֶׁת (פסוקים כה־לא), וְלֹא עָשָׂה חֶשְׁבּוֹן עַל מַה שֶּׁעָשָׂה מִן הַזָּהָב:

עַל בֵּן לִבִּי יְדַמֶּה לוֹמַר, שֶׁ**אֵלֶּה פְקוּדֵי** קָאֵי עַל מַעֲשֵׂה הַמִּשְׁכָּן שֶׁהִזְכִּיר לְמַעְלָה, לְפִי שֶׁכְּבָר גָּמְרוּ כָּל מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן בִּכְלָל וּפָרָט, וְכָל מַה שֶּׁהָיָה לָהֶם לַעֲשׂוֹת מִן הַכֶּסֶף וְהַנְּחֹשֶׁת כְּבָר עָשׂוּ הַכֹּל, עַל כֵּן הָיָה מֹשֶׁה שָׁמֵחַ שֶׁנִּשְׁלְמָה מְלֶאכֶת הַכֶּסֶף וְהַנְּחֹשֶׁת, וְהָיָה לָהוּט לִתֵּן חֶשְׁבּוֹן לְהוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִן הַחֶשֶׁד. וְלֹא רָצָה לְהַמְתִּין עַד אַחַר שֶׁנַּעֲשׂוּ גַּם הַבְּגָדִי כְהֻנָּה הַנִּזְכָּרִים בְּפָרָשָׁה זוֹ וְלִתֵּן חֶשְׁבּוֹן מִן הַכֶּסֶף וְהַנְּחֹשֶׁת כְּאֶחָד, לְפִי שֶׁבְּכָל מַה שֶּׁנִּזְכַּר בְּפָרָשָׁה זוֹ לֹא הָיָה בּוֹ כֶּסֶף וּנְחֹשֶׁת, וְאַחַר שֶׁכְּבָר כָּלְתָה הַמְּלָאכָה מִן הַכֶּסֶף וְהַנְּחֹשֶׁת, רָאָה לִתֵּן חֶשְׁבּוֹן מִיָּד. אֲבָל עַל הַזָּהָב לֹא הָיָה יָכוֹל לִתֵּן חֶשְׁבּוֹן עֲדַיִן, לְפִי שֶׁעֲדַיִן לֹא עָשׂוּ כָּל בִּגְדֵי כְהֻנָּה הָאֲמוּרִים בְּסֵדֶר זֶה וְהָיָה בָּהֶם גַּם בֶּן זָהָב, וּלְפִי שֶׁהָיוּ צְרִיכִין עוֹד אֶל הַזָּהָב, לֹא הָיָה יָכוֹל מֹשֶׁה לִתֵּן חֶשְׁבּוֹן עֲדַיִן מִן הַזָּהָב:

וְאִם תֹּאמַר עֲדַיִן קָשֶׁה לָמָּה לֹא עָשָׂה חֶשְׁבּוֹן מִן הַזָּהָב אַחַר שֶׁגָּמַר גַּם הַבְּגָדֵי כְהֻנָּה. תְּשׁוּבָה לַדָּבָר, לְפִי שֶׁאָמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ (שמו"ר נא ו) הֶבִיאוּ רַבֵּנוּ בְּחַיֵּי פָּרָשָׁה זוֹ (פסוק כח) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: כְּשֶׁבָּא מֹשֶׁה לִתֵּן חֶשְׁבּוֹן חָסְרוּ מִן הַמִּשְׁקָל אֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת וְשִׁבְעִים וַחֲמִשָּׁה שְׁקָלִים, וְשָׁכַח וְלֹא הָיָה יוֹדֵעַ מֶה עָשָׂה בָּהֶם, יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה **וְאֶת הָאֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת וַחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים עָשָׂה וַיִּם לָעֲמוּדִים** (פסוק כח), לְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר (במדבר יב ז) 'לֹא כֵן עַבְדִּי מֹשֶׁה בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא', עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ:

וְנִרְאֶה שֶׁבַּעַל מִדְרָשׁ זֶה הִרְגִּישׁ בִּשְׁנֵי הַהִיי"ן יְתֵרִים, שֶׁנֶּאֱמַר **וְאֶת הָאֶלֶף וּשְׁבַע הַמֵּאוֹת**, וַהֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר 'וְאֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת', כְּמוֹ שֶׁאָמַר לְמַעְלָה (פסוק כה) **מְאַת כִּכָּר** וְלֹא 'הַמְּאַת כִּכָּר' בְּהֵ"א הַיְדִיעָה, וְלָמָּה הִזְכִּיר הֵ"א הַיְדִיעָה בְּ**אֶלֶף** וּ**מֵאוֹת** שְׁנִזְכָּר כָּאן. אֶלָּא וַדַּאי שֶׁמֹּשֶׁה שָׁכַח וְלֹא יָדַע מַה נַּעֲשָׂה מֵהֶם, וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל מְרַגְּנִים אַחֲרָיו לוֹמַר שֶׁלְּקָחָם לְעַצְמוֹ, וַיְצָא בַּת קוֹל וְאָמַר, שֶׁאוֹתוֹ **הָאֶלֶף** הַיְדוּעַ אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם **וּשְׁבַע הַמֵּאוֹת** הַיְדוּעִים אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם שֶׁמֹּשֶׁה לְקָחָם, לֹא כֵן הוּא, אֶלָּא **עָשָׂה** אוֹתָם **וַיִּם לָעֲמוּדִים**. וְאִם כֵּן אַחֲרֵי שֶׁרָאוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁמִּן הַשָּׁמַיִם מְעִידִים עָלָיו, עַל כֵּן לֹא רָצוּ עוֹד לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ חֶשְׁבּוֹן עַל הַזָּהָב, כִּי אָמְרוּ אִלּוּ הָיָה מְעַכֵּב דָּבָר לְעַצְמוֹ מִן הַזָּהָב לֹא הָיוּ מְעִידִין עָלָיו מִן הַשָּׁמַיִם אֲפִלּוּ עַל הַכֶּסֶף, שֶׁהֲרֵי סוֹף סוֹף לֹא יָצָא יָדֵי חֶשְׁבּוֹנוֹ. וְעוֹד שֶׁהַבַּת קוֹל אוֹמֵר 'בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא' גַּם

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (מהתוועדות שבת־קודש פרשת ויקהל־פקודי תשמ"ו. 673)

אֵלֶּה פְקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן הָעֵדוּת (לח, כא)

הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכָּן. שְׁנֵי פְּעָמִים, רָמָז לַמִּקְדָּשׁ שֶׁנִּתְמַשְׁכֵּן בִּשְׁנֵי חָרְבָּנִין (רש"י)

רַשִׁ"י מְפָרֵשׁ שֶׁ'מִשְׁכָּן' הוּא מִלְּשׁוֹן 'מַשְׁכּוֹן', דָּבָר שֶׁאָמְנָם לוֹקְחִים אוֹתוֹ לִזְמַן מְסֻיָּם, אֲבָל הוּא נִשְׁאָר בִּשְׁלֵמוּתוֹ. מָכָן שֶׁחָרְבַּן שְׁנֵי בָּתֵּי־הַמִּקְדָּשׁ הוּא בְּאֹפֶן שֶׁמִּיָּד עִם בִּנְיַן הַבַּיִת הַשְּׁלִישִׁי יַחְזְרוּ בִּשְׁלֵמוּתָן כָּל הַמַּעֲלוֹת שֶׁהָיוּ בִּשְׁנֵי הַבָּתִּים הַקּוֹדְמִים.

הַבְּטוּי "מִשְׁכַּן הָעֵדוּת" רוֹמֵז גַּם לְכָךְ, שֶׁכָּל מַה שֶּׁעָתִיד לָבֹא בִּימוֹת הַמָּשִׁיחַ, תְּלוּי בְּמַעֲשֵׂיהֶם וַעֲבוֹדָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בִּזְמַן הַגָּלוּת:

הַקָּבָ"ה קָרָא לְיִשְׂרָאֵל 'עֵדַי', כְּדִכְתִיב (ישעיה מג, י), "אַתֶּם עֵדַי", כִּי הֵם הַמְגַלִּים, 'מְעִידִים' וּמְסַפְּרִים אֶת הַקָּבָ"ה בָּעוֹלָם. כְּשֵׁם שֶׁאַבְרָהָם אָבִינוּ הִכְרִיא אֶת שְׁמוֹ הַגָּדוֹל לְבָאֵי עוֹלָם, כָּךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בּוֹנִים (בְּמַעֲשֵׂיהֶם וַעֲבוֹדָתָם עַכְשָׁו) אֶת "מִשְׁכַּן הָעֵדוּת" שֶׁעָלָיו וְעַל בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ אָמְרוּ חֲז"ל בַּגְּמָרָא (שבת כב, ב), "עֵדוּת הִיא לְכָל בָּאֵי עוֹלָם שֶׁהַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל".

כלי יקר – עוז והדר

הַזָּהָב בַּכְּלָל, עַל כֵּן לֹא נָתַן חֶשְׁבּוֹן מִן הַזָּהָב:

וְיֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁגַּם מִתְּחִלָּה לֹא בִּקְּשׁוּ מִן מֹשֶׁה חֶשְׁבּוֹן, אֶלָּא מֹשֶׁה מֵעַצְמוֹ רָצָה לְנַקּוֹת עַצְמוֹ, לְכָךְ נֶאֱמַר **אֲשֶׁר פֻּקַּד עַל פִּי מֹשֶׁה.** וּמַה שֶּׁנֶּאֱמַר **עֲבֹדַת הַלְוִיִּם בְּיַד אִיתָמָר**, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁדֶּרֶךְ הַכָּסֶף וְהַזָּהָב לְחַסֵּר מִמֶּנּוּ כְּשֶׁמַּתְחִילִין אוֹתוֹ, עַל כֵּן אָמַר כָּאן שֶׁכָּל מַה שֶּׁ**פֻּקַּד עַל פִּי מֹשֶׁה** הוּא הַנִּמְצָא **בְּיַד אִיתָמָר** בְּמִשְׁקָלוֹ מַמָּשׁ, וְזֶה הָיָה מִצַּד הַנֵּס, וְעַל שֵׁם זֶה קָרְאוֹ **מִשְׁכַּן הָעֵדֻת**, כִּי זֶה עֵדוּת לְיִשְׂרָאֵל שֶׁשְּׁכִינָה בְּתוֹכָם:

הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן הָעֵדֻת. אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (ראה תנחומא ב) שֶׁלְּכָךְ נֶאֱמַר **מִשְׁכַּן מִשְׁכַּן** שְׁנֵי פְּעָמִים, לְפִי שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁל מֹשֶׁה מְכֻוָּן כְּנֶגֶד בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁל מַעְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר (ל"ש טו יז) 'מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ פָּעַלְתָּ ה", 'מָכוֹן' הֵינוּ מְכוֹן זֶה לְעֻמַּת זֶה. וּבְמִדְרָשׁ אַחֵר אָמְרוּ (שמו"ר נא ג), **מִשְׁכַּן מִשְׁכַּן** שְׁנֵי פְּעָמִים, לְפִי שֶׁנִּתְמַשְׁכֵּן שְׁנֵי פְּעָמִים בַּעֲוֹנָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וּלְכָל הַמִּדְרָשִׁים צְרִיכִין אָנוּ לִתֵּן טַעַם מָה עִנְיָנָם לְכָאן, שֶׁהֲרֵי בִּלְי סָפֵק שֶׁעִקַּר פָּרָשָׁה זוֹ נֶאֱמְרָה עַל הַחֶשְׁבּוֹן אֲשֶׁר נָתַן מֹשֶׁה, וּמָה עִנְיָן מִדְרָשִׁים אֵלּוּ לְכָאן:

עַל כֵּן אוֹמֵר אֲנִי שֶׁכֻּלָּם הִרְגִּישׁוּ בְּקִשְׁיָא זוֹ, לְמָה הִכְנִיס הַחֶשְׁבּוֹן בְּאֶמְצַע הַמְלָאכָה, כִּי בְּפָרָשַׁת וַיַּקְהֵל נִזְכְּרָה מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן וְכָל כֵּלָיו, וּבְפָרָשָׁה זוֹ לֹא נִזְכַּר כִּי אִם שֶׁעָשָׂה בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ בְּהֶבְדֵּל בִּגְדֵי כְהֻנָּה, וְלָמָּה הִפְסִיק בֵּינֵיהֶם בִּנְתִינַת חֶשְׁבּוֹן זֶה. עַל כֵּן אָמַר בַּעַל מִדְרָשׁ זֶה, לְפִי שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁל מַטָּה מְכֻוָּן כְּנֶגֶד בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁלְּמַעְלָה, וּכְתִיב (ל"ש כה ט) 'כְּכֹל אֲשֶׁר אֲנִי מַרְאֶה אוֹתְךָ אֶת תַּבְנִית הַמִּשְׁכָּן וְאֶת תַּבְנִית כָּל כֵּלָיו', הִנֵּה מִכָּאן רְאָיָה שֶׁלֹּא הֶרְאָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה בְּהָר כִּי אִם הַמִּשְׁכָּן עַצְמוֹ וְכֵלָיו, אֲבָל לֹא הֶרְאָה לוֹ תַּבְנִית בִּגְדֵי כְהֻנָּה:

כִּי מִסְתָּעֵם זֶה נֶאֱמַר כְּמָה פְּעָמִים בְּפָרָשַׁת תְּרוּמָה 'כַּאֲשֶׁר הָרְאִיתְךָ בָּהָר' בְּמַעֲשֵׂה הַמִּשְׁכָּן עַצְמוֹ וּבְכֵלָיו, אֲבָל בְּפָרָשַׁת תְּצַוֶּה שֶׁהִזְהִיר בִּגְדֵי כְהֻנָּה לֹא נִזְכַּר כְּלָל הַמַּרְאֶה שֶׁבָּהָר. וְגַם לֹא בְּחֻנָּם נֶחְלְקוּ לִשְׁנֵי פָּרָשִׁיּוֹת שְׁנֵי פְּעָמִים, כִּי בְּפָרָשַׁת תְּרוּמָה נִזְכַּר הַמִּשְׁכָּן וְכֵלָיו, וּבְפָרָשַׁת תְּצַוֶּה לֹא נִזְכְּרוּ כִּי אִם בִּגְדֵי כְהֻנָּה, וְכֵן כָּאן, פָּרָשַׁת וַיַּקְהֵל מְדַבֶּר מִמִּשְׁכָּן וְכֵלָיו, וּפָרָשַׁת פְּקוּדֵי מְדַבֶּרֶת מִבִּגְדֵי כְהֻנָּה. לְפִי שֶׁהַמִּשְׁכָּן וְכֵלָיו נַעֲשָׂה הַכֹּל בַּמַּרְאָה אֲשֶׁר הֶרְאָה ה' לְמֹשֶׁה בָּהָר, וְאוֹתָהּ מַרְאָה הָיְתָה שֶׁהֶרְאָה לוֹ מִקְדָּשׁ שֶׁל מַעְלָה כִּי הוּא עָשׂוּי גַּם כֵּן עַל תְּמוּנַת מִשְׁכָּן זֶה, וְצִוָּה לוֹ שֶׁיֵּעָשֶׂה מִשְׁכָּן לְמֹשֶׁה דּוֹמֶה בְּכָל תָּאָרָיו לְמִקְדָּשׁ שֶׁל מַעְלָה. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר 'מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ' מְכוֹן זֶה כְּנֶגֶד זֶה, אֵין הַפֵּרוּשׁ מְכוֹן כְּנֶגְדּוֹ בַּמָּקוֹם מַמָּשׁ, שֶׁהֲרֵי הַמִּשְׁכָּן הָיָה מִטֻּלְטָל וְלֹא הָיָה עוֹמֵד בְּמָקוֹם אֶחָד, וּלְפִי זֶה הָיִינוּ צְרִיכִין לוֹמַר שֶׁגַּם מִקְדָּשׁ שֶׁלְּמַעְלָה הָיָה מִטֻּלְטָל מִמָּקוֹם לְמָקוֹם וְזֶה רָחוֹק מִן הַשֵּׂכֶל. וְעוֹד שֶׁלְּשׁוֹן הַפָּסוּק אֵינוֹ מַשְׁמִיעַ כֵּן, כִּי בְּאָמְרוֹ 'מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ' מַשְׁמִיעַ שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁלְּמַטָּה מְכֻוָּן כְּנֶגֶד בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁלְּמַעְלָה, וְאִפְּכָא הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר, שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁלְּמַעְלָה מְכֻוָּן כְּנֶגֶד בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁלְּמַטָּה, שֶׁהֲרֵי הוּא נֶעְתָּק מִמָּקוֹם לְמָקוֹם עַל יְדֵי הַעְתָּקַת מִקְדָּשׁ שֶׁלְּמַטָּה. אֶלָּא 'מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ' הֵינוּ שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁלְּמַטָּה נַעֲשָׂה מְכֻוָּן בְּתַבְנִית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁלְּמַעְלָה, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּם כֵּן תְּמוּנַת הַחֲדָרִים וְהַכֵּלִים הַלָּלוּ, וְהֵם סוֹדוֹת אֱלֹהִיּוּת נֶעְלָמִים מִמֶּנּוּ, וְזֶהוּ שֶׁאָמַר 'מְכוֹן זֶה כְּנֶגֶד זֶה'. אֲבָל בִּגְדֵי כְהֻנָּה שֶׁלְּמַטָּה לֹא נַעֲשׂוּ כִּי אִם 'לְאַהֲרֹן לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת' (ל"ש כח ב), וְאֵינָן בִּכְלַל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן, וּכְשֶׁאָמַר 'אֵת תַּבְנִית הַמִּשְׁכָּן וְאֵת תַּבְנִית כָּל כֵּלָיו' אֵין בִּגְדֵי כְהֻנָּה בַּכְּלָל, כִּי לֹא נִקְרְאוּ בִּגְדֵיהֶן כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן אֶלָּא בִּגְדֵי אַהֲרֹן, וְאֵין לָהֶם דִּגְמָא לְמַעְלָה:

וּבְזֶה מְיֻשָּׁב מַה שֶּׁהִקְשׁוּ הַמְפָרְשִׁים, לָמָּה נֶאֱמַר בְּפָרָשָׁה זוֹ בִּבְגְדֵי כְהֻנָּה בְּכָל מְלֹאכָה 'כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה", וְלָמָּה לֹא הִזְכִּיר זֶה כְּלָל בְּכָל פָּרָשַׁת וַיַּקְהֵל. אֶלָּא לְפִי שֶׁהַמִּשְׁכָּן עַצְמוֹ אֲשֶׁר רָאָה מֹשֶׁה תַּבְנִיתוֹ בָּהָר פְּשִׁיטָא שֶׁלֹּא שִׁנָּה, כִּי הַדָּבָר שֶׁהָאָדָם רוֹאֶה בְּחוּשׁ בְּנָקָל לַעֲשׂוֹת דְּגְמָתוֹ, אֲבָל בִּגְדֵי כְהֻנָּה שֶׁלֹּא רָאָה תַּבְנִיתָם, סַלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא שֶׁשָּׁכַח מֵהֶם שׁוּם דָּבָר, עַל כֵּן אָמַר בְּכֻלָּם 'כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה", אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא רָאָה דְּגְמָתָם מִכָּל מָקוֹם בְּכֻלָּם הָיָה מִתְבַּוֵּן לַעֲשׂוֹת כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ ה', כִּי לֹא הָיָה בָּהֶם כִּי אִם הַצִּוּוּי וְלֹא שׁוּם מַרְאֶה. אֲבָל בְּפָרָשַׁת תְּרוּמָה הִזְכִּיר בְּהִרְבֵּה מְקוֹמוֹת 'כַּאֲשֶׁר הֶרְאָה אוֹתְךָ בָּהָר' מִן הַטַּעַם שֶׁהִזְכַּרְנוּ:

וּמִטַּעַם זֶה הָיָה מֹשֶׁה מְדַקְדֵּק בְּיוֹתֵר בְּמִשְׁכָּן וְכֵלָיו וְרָצָה לִתֵּן חֶשְׁבּוֹן עֲלֵיהֶם תֵּכֶף אַחַר שֶׁנִּגְמְרוּ, וְלֹא

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (מהתוועדות שבת־קודש פרשת ויקהל־פקודי תשמ"ג)

חַז"ל אוֹמְרִים (בבא־מציעא מב, א) שֶׁאֵין הַבְּרָכָה שׁוֹרָה אֶלָּא בְּדָבָר הַסָּמוּי מִן הָעַיִן, וְעַל־כֵּן סְפִירַת הַדָּבָר מְהַוָּה גּוֹרֵם מַפְרִיעַ לַבְּרָכָה. אֲבָל כַּאֲשֶׁר הַסְּפִירָה נַעֲשֵׂית "עַל־פִּי מֹשֶׁה", הַדָּבָר מֵבִיא אֶת הַמְּשָׁכַת הַשְּׁכִינָה וּמַמְשִׁיךְ בְּרָכָה בִּלְתִּי מֻגְבָּלֶת.

לָכֵן הַהֶלְכָה קוֹבַעַת שֶׁאֵין לִמְנוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל, אֲפִילּוּ לְדָבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה - כְּדֵי לָדַעַת, לְמָשָׁל, אִם יֵשׁ 'מִנְיָן' - אֶלָּא בְּאֶמְצָעוּת פָּסוּק. וְיֵשׁ לוֹמַר שֶׁגַּם מִנְיָן זֶה הוּא בִּכְלָל "אֲשֶׁר פּוּקַד עַל־פִּי מֹשֶׁה", שֶׁהֲרֵי הַפָּסוּק הוּא מִ'תּוֹרַת מֹשֶׁה'.

בְּאֵיזֶה פָּסוּק מוֹנִים? בְּסֵפֶר הַפְּרִידֵס לְרַשַּׁ"י מוּבָא שֶׁהַפָּסוּק הוּא "וַאֲנִי בְּרֹב חַסְדְּךָ אָבֹא בֵיתֶךָ אֶשְׁתַּחֲוֶה אֶל הֵיכַל קָדְשְׁךָ בְּיִרְאָתֶךָ", שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עֶשֶׂר מִלִּים. וְאוּלָם, אַף שֶׁתּוֹכֶן הַפָּסוּק קָשׁוּר בְּמִנְיָן לְבֵית־הַכְּנֶסֶת, נָהֲגוּ בַּדּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים לִמְנוֹת בַּפָּסוּק "הוֹשִׁיעָה אֶת עַמֶּךָ וּבָרֵךְ אֶת נַחֲלָתֶךָ וּרְעֵם וְנַשְּׂאֵם עַד הָעוֹלָם". וְיֵשׁ לוֹמַר שֶׁהַסִּבָּה לְכָךְ הִיא, מִשּׁוּם שֶׁבְּעֶקְבֹתֶיהָ דִּמְשִׁיחָא, כַּאֲשֶׁר יְהוּדִים נִפְגָּשִׁים יַחַד, הַבַּקָּשָׁה וְהַמִּשְׁאָלָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁלָּהֶם הִיא "הוֹשִׁיעָה אֶת עַמֶּךָ" - שֶׁתָּבֹא כְּבָר הַגְּאֻלָּה.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ ('לקוטי שיחות' כרך א עמוד 198)

אֵלֶּה פְקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן הָעֵדוּת (לח, כא)

הַלָּשׁוֹן הַכָּפוּל "הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן" רוֹמֵז לִשְׁנֵי הַמִּשְׁכָּנִים - הַמִּשְׁכָּן הָרוּחָנִי שֶׁלְּמַעְלָה, וְהַמִּשְׁכָּן הַגַּשְׁמִי שֶׁלְּמַטָּה.

אַף הַמִּלָּה "הָעֵדוּת" נֶאֱמְרָה בַּמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִי דַּוְקָא - הַמִּשְׁכָּן הַגַּשְׁמִי. כִּי 'עֵדוּת' שַׁיָּכֶת רַק בְּדָבָר מְכֻסֶּה וְנֶעְלָם; עַל דָּבָר גָּלוּי אֵין צוֹרֶךְ בְּעֵדוּת. וּמֵאַחַר שֶׁבַּמְּצִיאוּת הַגַּשְׁמִית, לֹא נִרְאֵית אֱלֹקוּת בְּגִילּוּי, לָכֵן זְקוּקִים לְעֵדוּת עַל כָּךְ שֶׁבַּמִּשְׁכָּן הַגַּשְׁמִי הָיְתָה הַשְׁרָאַת הַשְּׁכִינָה.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כרך יא עמ' 175)

רָמְז לַמִּקְדָּשׁ שֶׁנִּתְמַשְּׁכֵן . . עַל עֲוֹנוֹתֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל (רש"י לח, כא) יֵשׁ לִשְׁאֹל, מַדּוּעַ נִרְמָז חֻרְבַּן הַמִּקְדָּשׁ בְּפָרָשָׁתֵנוּ, הָעוֹסֶקֶת בְּבִנְיַן הַמִּשְׁכָּן. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁהוּא לְמַעֲלֵיוּתָא, הַיְינוּ רָמְז לְנִצְחִיּוּת הַמִּקְדָּשׁ. דְּהִנֵּה, מַשְׁכּוֹן הֵרֵי נִמְצָא בִּשְׁלֵמוּת, אֶלָּא שֶׁעוֹבֵר מִן הַלִּוָּה אֶל הַמַּלְוֶה לְמָשָׁךְ זְמַן מְסֻיָּם, וְאַחַר־כָּךְ חוֹזֵר אֶל הַלִּוָּה. וְאַף כָּאן: חֻרְבַּן הַמִּקְדָּשׁ אֵין מַשְׁמָעוּתוֹ בִּטּוּל הַמִּקְדָּשׁ, ח"ו, אֶלָּא הַקָּבָ"ה לְקָחוֹ כְּמַשְׁכּוֹן, וְאַחַר כָּךְ הֶחֱזִירוֹ, וְשׁוּב לְקָחוֹ, וְעָתִיד לְהַחֲזִירוֹ לָנוּ.

כלי יקר – עוז והדר

רָצָה לְצָרְפָם לַעֲשׂוֹת הַבְּגָדִים, מִצַּד יֶתֶר שְׁאֵת הַקְּדֻשָּׁה שֶׁרָאָה בַּמִּשְׁכָּן וְכֵלָיו מִצַּד הֱיוֹתוֹ מְכֻוָּן כְּנֶגֶד בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁלְּמַעְלָה. וְיִהְיֶה כָּךְ בֶּאוּרוֹ, **אֵלֶּה פְקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן**, ה"א הַיְדִיעָה זוֹ יֵשׁ הוֹרָאָה שֶׁמְּדַבֵּר בְּמִשְׁכָּן שֶׁל מַעְלָה, חָזַר וְאָמַר מַהוּ זֶה, **מִשְׁכַּן הָעֵדֻת אֲשֶׁר פֻּקַּד עַל פִּי מֹשֶׁה**, וְרָצָה לוֹמַר אוֹתוֹ **מִשְׁכַּן הָעֵדֻת** הַמֵּעִיד שֶׁשְּׁכִינָה שְׁרוּיָה בְּיִשְׂרָאֵל **אֲשֶׁר פֻּקַּד עַל פִּי מֹשֶׁה**, זֶהוּ בְּעַצְמוֹ **פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן** הַיְדוּעַ בְּשֶׁלְּמַעְלָה:

וּלְדַעַת הַמְּדָרֵשׁ הָאוֹמֵר **'מִשְׁכָּן מִשְׁכַּן** לְפִי שֶׁנִּתְמַשְּׁכֵן שְׁתֵּי פְּעָמִים בָּעֵגֶל יִשְׂרָאֵל', עַל כֵּן אָמַר זֶה מִיָּד אַחַר שֶׁהִזְכִּיר מַעֲשֵׂה הַמִּשְׁכָּן, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל ד יא) 'כִּכְלָה ה' חֲמָתוֹ וַיִּצֹּת אֵשׁ בְּצִיּוֹן', אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל (איכ"ר ד יד) 'כִּכְלָה חֲמָתוֹ בְּעֵגֶל וַאֲבָנִים', הִזְכִּירוּ דַּוְקָא עֵגֶל וַאֲבָנִים, לְהוֹרוֹת שֶׁדַּוְקָא הַמִּשְׁכָּן עֶצְמוֹ שֶׁהָיָה מֵעֵגֶל וַאֲבָנִים נִתְמַשֵּׁכָּן, אֲבָל אֵין בִּגְדֵי כְהֻנָּה בַּכְּלָל, עַל כֵּן הִזְכִּיר **אֵלֶּה פְקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן** מִיָּד אַחַר הַמִּשְׁכָּן. וְיִרְמֹז שֶׁמִּחַל לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עֲוֹן הָעֵגֶל (ראה רש"י), כִּי בִּנְהַג שֶׁבָּעוֹלָם מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב לַחֲבֵרוֹ וְנוֹתֵן לוֹ מַשְׁכּוֹן בְּחוֹבוֹ, שׁוּב אֵינוֹ תּוֹבֵעַ חוֹבוֹ מִגּוּפוֹ כִּי אִם מִן הַמַּשְׁכּוֹן. וּבָעֲוֹן הָעֵגֶל נִתְחַיְּבוּ יִשְׂרָאֵל כְּלָיָה בְּגוּפָם, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּרַחֲמָיו יִתְבָּרַךְ הִבְטִיחָם לְקַבֵּל מֵהֶם מַשְׁכּוֹן בְּחוֹבוֹ, כִּי עֲוֹן הָעֵגֶל אַף עַל פִּי שֶׁנִּמְחַל לָהֶם, מִכָּל מָקוֹם לֹא נִמְחַל כִּי אִם עַל תְּנַאי אִם לֹא יַחְזְרוּ לְסוֹרָם בַּעֲשִׂית הָעֵגֶל, וְכַאֲשֶׁר חָזְרוּ לְסוֹרָם בָּעֲגָלִים שֶׁעָשָׂה יָרְבָעָם בֶּן נְבָט (ראה מלכים א' יב כח-לג), נִפְקַד עֲלֵיהֶם גַּם עֲוֹן הָעֵגֶל הָרִאשׁוֹן. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל לב לד) 'וּבְיוֹם פָּקְדִי וּפָקַדְתִּי עֲלֵיהֶם' אֶת 'חַטָּאתָם', רָצָה לוֹמַר בְּיוֹם שֶׁיֵּעָשׂוּ אֵיזוֹ עֵגֶל אַחֵר וְיִהְיֶה זֶה סִבָּה לִפְקֹד וְלִזְכֹּר מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל הָרִאשׁוֹן, אוֹ 'וּפָקַדְתִּי עֲלֵיהֶם אֶת חַטָּאתָם' לִפְקֹד עֲלֵיהֶם עֲוֹן כָּל הָעֲגָלִים כְּאֶחָד, אֲבָל מִכָּל מָקוֹם לֹא אַעֲנִישֵׁם בְּגוּפָן כְּדֵי 'לְכַלּוֹתָם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה', אֶלָּא אֶקֹּח מֵהֶם מַשְׁכּוֹן בְּחוֹבָם, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר **אֵלֶּה פְקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן**, כִּי מַה שֶׁאָמַרְתִּי 'וּבְיוֹם פָּקְדִי וּפָקַדְתִּי', **אֵלֶּה פְקוּדֵי**, רָצָה לוֹמַר אוֹתָהּ הַפְּקִידָה תִּהְיֶה עַל **הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן**, כְּנֶגֶד שְׁנֵי מִקְדָּשִׁים שֶׁנֶּחֱרְבוּ בַּעֲוֹנָם. וְהִזְכִּיר ה' בְּרֹאשׁוֹנָה וְלֹא בַּשְּׁנִיָּה, לְפִי שֶׁבְּמִקְדָּשׁ שֵׁנִי חָסְרוּ חֲמִשָּׁה דְּבָרִים עִקָּרִיִּים כַּנּוֹדָע (יומא כא:):

וְטַעַם לְמִשְׁכּוֹן זֶה, לְפִי שֶׁזָּהָב שֶׁל הַמִּשְׁכָּן בָּא לְכַפָּרָה עַל זְהַב הָעֵגֶל (ירושלמי שקלים פ"א ה"א), וְאִם כֵּן דּוֹמֶה כְּאִלּוּ נַעֲשָׂה הַמִּשְׁכָּן עָרֵב בַּעֲדָם שֶׁלֹּא יַחְזְרוּ לְסוֹרָם, וְאִם יַעַבְרוּ אֶת אֶקֹּח מֵהֶם הַמִּשְׁכָּן, כִּי אֵין נָכוֹן שֶׁיִּהְיֶה הַמִּשְׁכָּן הַמְכַפֵּר בֵּינֵיהֶם כָּל עוֹד שֶׁטְּמָאתָם בָּם וְחוֹזְרִין לְסוֹרָם, וְאִם כֵּן כָּל זְמַן שֶׁהַמִּשְׁכָּן קַיָּם יֵשׁ עֵדוּת לְיִשְׂרָאֵל שֶׁעֵגֶל הָעֵגֶל שְׁרִי וּמְחוּל, לְכָךְ נֶאֱמַר **מִשְׁכַּן הָעֵדֻת**: תורה כב

(כב) **וּבְצַלְאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חוּר לְמַטֵּה יְהוּדָה עָשָׂה אֵת כָּל־אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:**

כב **וּבְצַלְאֵל בַּר אוּרִי בַר חוּר לְשִׁבְטָא דִיהוּדָה עֲבַד יָת כָּל דִּי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה:**

רש"י ◂ **וּבְצַלְאֵל בֶּן־אוּרִי וְגוֹ' עָשָׂה אֵת כָּל־אֲשֶׁר־צִוָּה ה' אֶת־מֹשֶׁה •** 'אֲשֶׁר צִוָּה אוֹתוֹ מֹשֶׁה' אֵין כְּתִיב כָּאן, אֶלָּא 'כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה', אֲפִלּוּ דְּבָרִים שֶׁלֹּא אָמַר לוֹ רַבּוֹ, הִסְכִּימָה דַּעְתּוֹ לְמַה שֶּׁנֶּאֱמַר לְמֹשֶׁה בְּסִינַי, כִּי מֹשֶׁה צִוָּה לִבְצַלְאֵל לַעֲשׂוֹת תְּחִלָּה כֵּלִים וְאַחַר־כָּךְ מִשְׁכָּן (לא לְעִנְיַן צִוּוּי לְהִתְנַדֵּב קָאָמַר, דְּהָא אַדְרַבָּה לְהֵפֶךְ צִוָּה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּפָרָשַׁת 'תְּרוּמָה', מִתְּחִלָּה הַכֵּלִים: שֻׁלְחָן, מְנוֹרָה, יְרִיעוֹת, וְאַחַר־כָּךְ צִוּוּי הַקְּרָשִׁים. וְצִוּוּי מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם, רֵישׁ 'וַיַּקְהֵל', תְּחִלָּה הַמִּשְׁכָּן וְאָהֳלוֹ, וְאַחַר־כָּךְ הַכֵּלִים. אֶלָּא מַיְרֵי לְעִנְיַן צִוּוּי לְפוֹעַל, אֵיךְ יִפְעַל כַּסֵּדֶר, וְתִמְצָא בְּפָרָשַׁת 'כִּי־תִשָּׂא': "רְאֵה קָרָאתִי בְשֵׁם בְּצַלְאֵל וְגוֹ'", הֲזַכַּר מִתְּחִלָּה "אֵת אֹהֶל מוֹעֵד", וְאַחַר־כָּךְ הַכֵּלִים, אֲבָל לְעִנְיַן לְהִתְנַדֵּב לָהֶכִין מַה שֶּׁיִּהְיוּ צְרִיכִין, מַה לִּי מַה שֶּׁמִּתְנַדֵּב תְּחִלָּה, וְעַיֵּן בְּ"תּוֹסְפוֹת" פֶּרֶק הָרוֹאֶה (ברכות נט). וְאִם תֹּאמַר, מִנַּיִן שֶׁמֹּשֶׁה רַבֵּינוּ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם צִוָּה לִבְצַלְאֵל הֵפֶךְ הָעִנְיָן? וְיֵשׁ לוֹמַר דִּכְתִיב בְּפָרָשַׁת 'וַיַּקְהֵל': "וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל בְּצַלְאֵל וְאֶל אָהֳלִיאָב וְגוֹ'" וְקִצֵּר מַה שֶּׁדִּבֵּר עִמָּהֶם, וְהַאי קְרָא מִדִּכְתִיב: "כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה" חָזְיֵנָן דְּהָיָה מְצַוֶּה לָהֶם בְּהֵפֶךְ, וְדוֹק הֵיטֵב), אָמַר לוֹ בְּצַלְאֵל: מִנַּהַג הָעוֹלָם לַעֲשׂוֹת תְּחִלָּה בַּיִת, וְאַחַר־כָּךְ מְשִׁים כֵּלִים בְּתוֹכוֹ. אָמַר לוֹ: כָּךְ שָׁמַעְתִּי מִפִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. אָמַר לוֹ מֹשֶׁה: בְּצַל אֵל הָיִיתָ? כִּי בְּוַדַּאי כָּךְ צִוָּה לִי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְכֵן עֲשֵׂה, הַמִּשְׁכָּן תְּחִלָּה וְאַחַר־כָּךְ עֲשֵׂה כֵּלִים.

נקודות משיחות קודש ~ ('לקוטי שיחות' כרך א, עמוד 199)

וּבְצַלְאֵל... עָשָׂה אֵת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה (לח, כב)

בַּ'יְרוּשַׁלְמִי' (ברכות פרק ד הלכה ג) מוּבָא שֶׁי"ח הַבְּרָכוֹת שֶׁבִּתְפִלַּת שְׁמוֹנֶה־עֶשְׂרֵה, הֵן כְּנֶגֶד י"ח הַצִּוּוּיִים ("כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה'") הַמּוֹפִיעִים בְּפָרָשָׁתֵנוּ, מ"וְאִתּוֹ אָהֳלִיאָב" (פְּסוּק כג) עַד לְסוֹף הַפָּרָשָׁה. אֲבָל "אֲשֶׁר צִוָּה ה'" הָאָמוּר בְּפָסוּק זֶה אֵינֶנּוּ מִן הַמְּנִיָן, מֵאַחַר שֶׁנִּזְכָּר בּוֹ רַק בְּצַלְאֵל בִּלְי אָהֳלִיאָב.

וְיֵשׁ לְהָבִין: א) מַה הַקֶּשֶׁר בֵּין בְּרָכוֹת הַתְּפִלָּה לְמִשְׁכָּן? ב) מַדּוּעַ מוֹנִים אַף וְרַק אֶת הַפְּסוּקִים שֶׁנִּזְכָּר בָּהֶם גַּם אָהֳלִיאָב?

אֶלָּא: תֹּכֶן הַמִּשְׁכָּן וְתֹכֶן עִנְיַן הַתְּפִלָּה - חַד הוּא: בְּרוּר וְזִכּוּךְ הַדְּבָרִים הַנְּחוּתִים בְּיוֹתֵר, וַהֲפִיכָתָם לְמִשְׁכָּן לְהַשְׁרָאַת הַשְּׁכִינָה. הַמִּשְׁכָּן נִבְנָה מֵחֳמָרִים גַּשְׁמִיִּים שֶׁעַל־יָדָם נַעֲשָׂה מָקוֹם לְהַשְׁרָאַת הַשְּׁכִינָה. הַתְּפִלָּה אַף הִיא מַעֲלָה עִנְיָנִים אַרְצִיִּים לְמַעְלָה, כַּיָּדוּעַ שֶׁהַתְּפִלָּה הִיא בְּבְחִינַת "סוֹלָם מֻצָּב אַרְצָה (עִנְיָנִים אַרְצִיִּים) וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמַיְמָה".

כְּשֵׁם שֶׁתְּפִלָּה עִנְיָנָהּ לְהַעֲלוֹת אֶת הַחֻמְרִיּוּת הַנְּמוּכָה שֶׁל הָעוֹלָם, כֵּן עָלֶיהָ לְהַעֲלוֹת גַּם אֶת הַחֶלָקִים הַתַּחְתּוֹנִים וְהַנְּחוּתִים שֶׁבַּנְּפָשׁ. לָכֵן מוֹנִים אֶת י"ח הַצִּוּוּיִים רַק מֵהַכְּתוּבִים שֶׁבָּהֶם נִזְכְּרוּ גַּם בְּצַלְאֵל וְגַם אָהֳלִיאָב, כִּי בְּצַלְאֵל הָיָה מְגֻדּוֹלֵי הַשְּׁבָטִים, וְאִילּוּ אָהֳלִיאָב הָיָה מֵהַשְּׁבָטִים הַיְרוּדִים (רש"י שמות לה, לד). וְכָאָמוּר, הַתְּפִלָּה עִנְיָנָהּ הוּא לְהַעֲלוֹת לֹא רַק אֶת ה'בְּצַלְאֵל' שֶׁבְּנַפְשׁ אֶלָּא גַּם אֶת ה'אָהֳלִיאָב' שֶׁבָּהּ.

כלי יקר – עוז והדר

(כב) **וּבְצַלְאֵל בֶּן אוּרִי וגו' עָשָׂה אֵת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה.** פֵּרֵשׁ רַשְׁ"י 'אֲשֶׁר צִוָּה אוֹתוֹ מֹשֶׁה לֹא נֶאֱמַר' כו'. וְנִרְאֶה שֶׁבְּחִנָּם דָּחַק רַשְׁ"י לוֹמַר כֵּן, כִּי לְדַעְתִּי פֵּרוּשׁ הַמִּקְרָא כָּךְ הוּא, יַעַן כִּי לֹא מָצִינוּ בְּכָל מְלֹאכֶת הַמִּשְׁכָּן שֶׁמֹּשֶׁה צִוָּה אֶל בְּצַלְאֵל כָּךְ וְכָךְ תַּעֲשֶׂה, כִּי בְּפָרָשַׁת כִּי תִשָּׂא כְּתִיב (לעיל לא ב) 'רְאֵה קָרָאתִי בְשֵׁם בְּצַלְאֵל', וְלֹא נִכְתַּב שָׁם שֶׁמֹּשֶׁה הִגִּיד שׂוּם דָּבָר אֶל בְּצַלְאֵל. וְכֵן בְּפָרָשַׁת וַיַּקְהֵל (לעיל לה י"א) אָמַר מֹשֶׁה אֶל כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל 'וְכָל חַכַם לֵב בָּכֶם יָבֹאוּ וְיַעֲשׂוּ' וגו' 'אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶת אָהֳלוֹ' וגו', וְלֹא פֵּרַט שָׁם שׂוּם דָּבָר אֵיךְ יִהְיֶה בִּנְיַן הַמִּשְׁכָּן וְעַל אֵיזוֹ אֹפֶן יִבָּנֶה. וּמַה שֶּׁנֶּאֱמַר שָׁם (לו ב) 'וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל בְּצַלְאֵל' וגו' 'לְקָרְבָה אֶל הַמְּלָאכָה' וגו', גַּם שָׁם לֹא פֵּרֵשׁ דֶּרֶךְ עֲשִׂיָתָם וְאֵיךְ יִסְדְּרֵם. אִם כֵּן וַדַּאי מֹשֶׁה לֹא צִוָּה כְּלָל אֶל בְּצַלְאֵל אֵיךְ יַעֲשֶׂה הַמִּשְׁכָּן וְכֵלָיו, וּמִכָּל מָקוֹם בְּצַלְאֵל יָדַע אֶת הַכֹּל בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁעָלָיו אֶת מַה שֶּׁצִּוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה, וְאִם כֵּן הֲצִרְכוֹ לוֹמַר כָּאן **עָשָׂה אֵת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה**, כִּי לֹא הָיָה יָכוֹל לוֹמַר שֶׁעָשָׂה אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה אֵלָיו מֹשֶׁה, שֶׁהֲרֵי מֹשֶׁה לֹא צִוָּה לוֹ דֶּרֶךְ עֲשִׂיָתָם:

וּמַה שֶּׁפֵּרֵשׁ רַשְׁ"י שֶׁמֹּשֶׁה צִוָּה לוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּלִים תְּחִלָּה (ראה ברכות נה), לֹא יָדַעְתִּי מֵהֵיכָן לָמַד רַשְׁ"י זֶה, כִּי אַדְרַבָּה בְּפָרָשַׁת וַיַּקְהֵל (לעיל לה יא) הִזְכִּיר מֹשֶׁה הַמִּשְׁכָּן תְּחִלָּה, וְכֵן בְּכָל מָקוֹם מַזְכִּיר הַמִּשְׁכָּן תְּחִלָּה, זוֹלֶת מַה שֶּׁנֶּאֱמַר בְּפָרָשַׁת תְּרוּמָה (לעיל כה ט) 'וְעָשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים' קֹדֶם לַמִּשְׁכָּן, וְזֶה לְפִי שֶׁסֵּדֶר מַעֲלָתָן קָא חָשִׁיב (ראה דברי רבינו שם פסוק ט), וְאִם לָמַד זֶה מִקִּשְׁיָא זוֹ 'אֲשֶׁר צִוָּה אוֹתוֹ מֹשֶׁה' לֹא נֶאֱמַר כֵּן', כְּבָר אָמַרְנוּ שֶׁאֵין זֶה קְשִׁיָא: תורה כג

(כג) וְאִתּוֹ אָהֳלִיאָב בֶּן־אֲחִיסָמָךְ לְמַטֵּה־דָן חָרָשׁ וְחֹשֵׁב וְרֹקֵם בַּתְּכֵלֶת וּבָאַרְגָּמָן וּבְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבַשֵּׁשׁ׃ ס

כג וְעִמֵּהּ אָהֳלִיאָב בַּר אֲחִיסָמָךְ לְשִׁבְטָא דְּדָן נַגָּר וְאָמָן וְצַיָּר בִּתְכֶלְתָּא וּבְאַרְגְּוָנָא וּבְצִבְעָא זְהוֹרִי וּבְבוּצָא׃

(כד) כָּל־הַזָּהָב הֶעָשׂוּי לַמְלָאכָה בְּכֹל מְלֶאכֶת הַקֹּדֶשׁ וַיְהִי ׀ זְהַב הַתְּנוּפָה תֵּשַׁע וְעֶשְׂרִים כִּכָּר וּשְׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ׃

כד כָּל דַּהֲבָא דְּאִתְעֲבֶד לְעִבִידָא בְּכֹל עִבִידַת קוּדְשָׁא וַהֲוָה דְּהַב אֲרַמוּתָא עֶסְרִין וּתְשַׁע כִּכְּרִין וּשְׁבַע מְאָה וּתְלָתִין סְלְעִין בְּסֶלְעֵי קוּדְשָׁא׃

רמ״ז ◂ **כִּכָּר** • שִׁשִּׁים מָנֶה, וּמָנֶה שֶׁל קֹדֶשׁ כָּפוּל הָיָה, חֲרֵי הַכִּכָּר ק״כ מָנֶה, וְהַמָּנֶה כ״ה סְלָעִים, חֲרֵי כִּכָּר שֶׁל קֹדֶשׁ שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים שְׁקָלִים. לְפִיכָךְ, מָנֶה בִּפְרוּטְרוֹט כָּל הַשְּׁקָלִים שֶׁפְּחוּתִין בְּמִנְיָנָם מִשְּׁלֹשֶׁת אֲלָפִים, שֶׁאֵין מַגִּיעִין לְכִכָּר.

(כה) וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מְאַת כִּכָּר וְאֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת וַחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ׃

כה וּכְסַף מְנָנֵי כְנִשְׁתָּא מְאָה כִּכְּרִין וְאֶלֶף וּשְׁבַע מְאָה וְשִׁבְעִין וְחַמְשָׁא סְלְעִין בְּסֶלְעֵי קוּדְשָׁא׃

(כו) בֶּקַע לַגֻּלְגֹּלֶת מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְכֹל הָעֹבֵר עַל־הַפְּקֻדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה לְשֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים׃

כו תִּקְלָא לְגֻלְגְּלְתָּא פַּלְגוּת סְלָעָא בְּסֶלְעֵי קוּדְשָׁא לְכֹל דְּעָבַר עַל מְנָנַיָּא מִבַּר עֶסְרִין שְׁנִין וּלְעֵלָּא לְשִׁית מְאָה וּתְלָתָא אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה וְחַמְשִׁין׃

רמ״ז ◂ **בֶּקַע** • הוּא שֵׁם מִשְׁקָל שֶׁל מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל. לְשֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וְגוֹ׳ • כָּךְ הָיוּ יִשְׂרְאֵל, וְכָךְ עָלָה מִנְיָנָם אַחַר שֶׁהוּקַם הַמִּשְׁכָּן בְּסֵפֶר ׳בַּמִּדְבָּר׳, וְאַף עַתָּה בְּנִדְבַת הַמִּשְׁכָּן כָּךְ הָיוּ, וּמִנְיַן חֲצָאֵי הַשְּׁקָלִים שֶׁל שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף עוֹלֶה מֵאַת כִּכָּר, כָּל אֶחָד שֶׁל שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים שְׁקָלִים, כֵּיצַד? שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף חֲצָאִין חֲרֵי הֵן ג׳ מֵאוֹת אֶלֶף שְׁלֵמִים, חֲרֵי מֵאַת כִּכָּר, וְהַשְּׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים חֲצָאִין, עוֹלִין אֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת וַחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים שְׁקָלִים.

(כז) וַיְהִי מְאַת כִּכַּר הַכֶּסֶף לָצֶקֶת אֶת אַדְנֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֶת אַדְנֵי הַפָּרֹכֶת מְאַת אֲדָנִים לִמְאַת הַכִּכָּר כִּכָּר לָאָדֶן׃

כז וַהֲוָה מְאָה כִּכְּרִין דִּכְסַף לְאַתָּכָא יָת סַמְכֵי קוּדְשָׁא וְיָת סַמְכֵי דְּפָרְכְתָּא מְאָה סַמְכִין לִמְאָה כִּכְּרִין כִּכָּרָא לְסַמְכָא׃

רמ״ז ◂ **לָצֶקֶת** • כְּתַרְגּוּמוֹ: ׳לְאַתָּכָא׳. **אֶת אַדְנֵי הַקֹּדֶשׁ** • שֶׁל קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן שֶׁהֵם מ״ח קְרָשִׁים וְלָהֶם צ״ו אֲדָנִים, וְאַדְנֵי פָּרֹכֶת אַרְבָּעָה, חֲרֵי מֵאָה, וְכָל שֶׁאָר הָאֲדָנִים ״נְחֹשֶׁת״ כְּתִיב בָּהֶם.

(כח) וְאֶת־הָאֶלֶף וּשְׁבַע הַמֵּאוֹת וַחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים עָשָׂה וָוִים לָעַמּוּדִים וְצִפָּה רָאשֵׁיהֶם וְחִשַּׁק אֹתָם׃

כח וְיָת אַלְפָא וּשְׁבַע מְאָה וְשִׁבְעִין וְחַמְשָׁא עֲבַד וָווִין לְעַמּוּדַיָּא וְחִפָּא רֵישֵׁיהוֹן וְכַבֵּשׁ יָתְהוֹן׃

רמ״ז ◂ **וְצִפָּה רָאשֵׁיהֶם** • שֶׁל עַמּוּדִים, מֵהֵן, שֶׁבְּכֻלָּן כְּתִיב: ״וְצִפָּה רָאשֵׁיהֶם וַחֲשׁוּקֵיהֶם כָּסֶף״.

(כט) וּנְחֹשֶׁת הַתְּנוּפָה שִׁבְעִים כִּכָּר וְאַלְפַּיִם וְאַרְבַּע־מֵאוֹת שָׁקֶל׃

כט וּנְחָשָׁא דַּאֲרַמוּתָא שִׁבְעִין כִּכְּרִין וְתַרְתִּין אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה סְלְעִין׃

(לט) וַיַּעַשׂ בְּהֹ אֶת־אַדְנֵי֙ פֶּ֣תַח אֹ֔הֶל מוֹעֵ֖ד וְאֵ֣ת מִזְבַּ֣ח הַנְּחֹ֑שֶׁת וְאֶת־מִכְבַּ֤ר הַנְּחֹשֶׁת֙ אֲשֶׁר־לֹ֔ו וְאֵ֖ת כָּל־כְּלֵ֣י הַמִּזְבֵּֽחַ׃

ל וַעֲבַד בַּהּ יָת סַמְכֵי תְּרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיָת מַדְבְּחָא דִנְחָשָׁא וְיָת סְרָדָא דִנְחָשָׁא דִּי לֵהּ וְיָת כָּל מָנֵי מַדְבְּחָא׃

(לא) וְאֶת־אַדְנֵ֣י הֶחָצֵר֮ סָבִיב֒ וְאֶת־אַדְנֵי֙ שַׁ֣עַר הֶחָצֵ֔ר וְאֵ֖ת כָּל־יִתְדֹ֣ת הַמִּשְׁכָּ֑ן וְאֶת־כָּל־יִתְדֹ֥ת הֶחָצֵ֖ר סָבִֽיב׃

לא וְיָת סַמְכֵי דְּדַרְתָּא סְחוֹר סְחוֹר וְיָת סַמְכֵי תְּרַע דַּרְתָּא וְיָת כָּל סִכֵּי מַשְׁכְּנָא וְיָת כָּל סִכֵּי דַּרְתָּא סְחוֹר סְחוֹר׃

לט (א) וּמִן־הַתְּכֵ֨לֶת וְהָאַרְגָּמָ֜ן וְתוֹלַעַ֣ת הַשָּׁנִ֗י עָשׂ֤וּ בִגְדֵי־שְׂרָד֙ לְשָׁרֵ֣ת בַּקֹּ֔דֶשׁ וַיַּֽעֲשׂ֛וּ אֶת־בִּגְדֵ֥י הַקֹּ֖דֶשׁ אֲשֶׁ֣ר לְאַהֲרֹ֑ן כַּאֲשֶׁ֥ר צִוָּ֖ה יְהוָ֥ה אֶת־מֹשֶֽׁה׃ פ

א וּמִן תְּכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי עֲבָדוּ לְבוּשֵׁי שְׁמוּשָׁא לְשַׁמָּשָׁא בְּקוּדְשָׁא וַעֲבָדוּ יָת לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא דִּי לְאַהֲרֹן כְּמָא דִּי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה׃

רמ״י ◂ וּמִן הַתְּכֵלֶת וְהָאַרְגָּמָן וְגוֹ׳ • שֵׁשׁ לֹא נֶאֱמַר כָּאן, וּמִכָּאן אֲנִי אוֹמֵר שֶׁאֵין בִּגְדֵי שְׂרָד הַלָּלוּ בִּגְדֵי כְּהֻנָּה, שֶׁבִּבְגְדֵי כְּהֻנָּה הָיָה שֵׁשׁ, אֶלָּא הֵם בִּגְדִים שֶׁמְּכַסִּים בָּהֶם כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ בִּשְׁעַת סִלּוּק מַסָּעוֹת, שֶׁלֹּא הָיָה בָּהֶם שֵׁשׁ.

◆ יום חמישי כ״ה אדר ◆

(ב) וַיַּ֥עַשׂ אֶת־הָאֵפֹ֖ד זָהָ֣ב תְּכֵ֑לֶת וְאַרְגָּמָ֥ן וְתוֹלַעַ֛ת שָׁנִ֖י וְשֵׁ֥שׁ מָשְׁזָֽר׃

ב וַעֲבַד יָת אֲפוֹדָא דַּהֲבָא תְּכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר׃

(ג) וַיְרַקְּע֗וּ אֶת־פַּחֵי֙ הַזָּהָ֔ב וְקֹצֵ֖ץ פְּתִילִ֑ם לַֽעֲשׂ֗וֹת בְּת֛וֹךְ הַתְּכֵ֥לֶת וּבְת֖וֹךְ הָאַרְגָּמָ֥ן וּבְת֛וֹךְ תּוֹלַ֥עַת הַשָּׁנִ֖י וּבְת֣וֹךְ הַשֵּׁ֑שׁ מַעֲשֵׂ֖ה חֹשֵֽׁב׃

ג וְרַדִּידוּ יָת טַסֵּי דַּהֲבָא וְקַצִּיצוּ חוּטִין לְמֶעְבַּד בְּגוֹ תְּכְלָא וּבְגוֹ אַרְגְּוָנָא וּבְגוֹ צְבַע זְהוֹרִי וּבְגוֹ בוּצָא עוֹבַד אָמָן׃

רמ״י ◂ וַיְרַקְּעוּ • כְּמוֹ (תהלים קלו): ״לְרֹקַע הָאָרֶץ״. כְּתַרְגּוּמוֹ: ׳וְרַדִּידוּ טַסִּין׳, הָיוּ מְרַדְּדִין מִן הַזָּהָב, אשטנדר״א בְּלַע״ז (אויזדעהנען), טָסִין דַּקוֹת. כָּאן הוּא מְלַמֶּדְךָ הֵיאַךְ הָיוּ טוֹוִין אֶת הַזָּהָב עִם הַחוּטִין, מְרַדְּדִין טַסִּין דַּקִּין וְקוֹצְצִין מֵהֶן פְּתִילִים לְאָרֵךְ הַטַּס, לַעֲשׂוֹת אוֹתָן פְּתִילִים מְעֹרָבִין עִם כָּל מִין וּמִין בַּחֹשֶׁן וְאֵפוֹד, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶן ״זָהָב״, חוּט אֶחָד שֶׁל זָהָב עִם שִׁשָּׁה חוּטִין שֶׁל תְּכֵלֶת, וְכֵן עִם כָּל מִין וּמִין, שֶׁכָּל הַמִּינִים חוּטָן כָּפוּל שִׁשָּׁה, וְהַזָּהָב חוּט שְׁבִיעִי עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד.

(ד) כְּתֵפֹ֣ת עָשׂ֣וּ לֹ֔ו חֹבְרֹ֖ת עַל־שְׁנֵ֣י קְצוֹתָ֑יו חָבֻֽר׃

ד כַּתְפָן עֲבָדוּ לֵהּ מְלַפְּפָן עַל תְּרֵין סְטָרוֹהִי יְתִלָּפֵף׃

(ה) וְחֵ֨שֶׁב אֲפֻדָּתֹ֜ו אֲשֶׁ֤ר עָלָיו֙ מִמֶּ֣נּוּ הוּא֔ כְּמַעֲשֵׂ֖הוּ זָהָ֣ב תְּכֵ֑לֶת וְאַרְגָּמָ֥ן וְתוֹלַ֛עַת שָׁנִ֖י וְשֵׁ֣שׁ מָשְׁזָ֑ר כַּאֲשֶׁ֥ר צִוָּ֖ה יְהוָ֥ה אֶת־מֹשֶֽׁה׃ ס

ה וְהֵמְיַן תְּקוּנֵהּ דִּי עֲלוֹהִי מִנֵּהּ הוּא כְּעוֹבָדוֹהִי דַּהֲבָא תְּכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר כְּמָא דִּי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה׃

(ו) וַיַּעֲשׂ֗וּ אֶת־אַבְנֵ֤י הַשֹּׁהַם֙ מֻסַבֹּ֣ת מִשְׁבְּצֹ֔ת זָהָ֔ב מְפֻתָּחֹ֖ת פִּתּוּחֵ֣י חוֹתָ֑ם עַל־שְׁמֹ֖ות בְּנֵ֥י יִשְׂרָאֵֽל׃

ו וַעֲבָדוּ יָת אַבְנֵי בוּרְלָא מְשַׁקְּעָן מְרַמְּצָן דְּדַהֲבָ גְּלִיפָן כְּתַב מְפָרַשׁ עַל שְׁמָהָן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃

(ז) וַיָּשֶׂם אֹתָם עַל כִּתְפֹת הָאֵפֹד אַבְנֵי זִכָּרוֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ

ז וְשַׁוִּי יָתְהוֹן עַל כְּתֵפָא דְּאֵפוֹדָא אַבְנֵי דוּכְרָנָא לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה:

(ח) וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֹשֶׁן מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב כְּמַעֲשֵׂה אֵפֹד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר:

ח וַעֲבַד יָת חוּשְׁנָא עוֹבַד אָמָן כְּעוֹבָדֵי אֵפוֹדָא דַּהֲבָא תְּכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר:

(ט) רָבוּעַ הָיָה כָּפוּל עָשׂוּ אֶת־הַחֹשֶׁן זֶרֶת אָרְכּוֹ וְזֶרֶת רָחְבּוֹ כָּפוּל:

ט מְרַבַּע הֲוָה עִיף עֲבָדוּ יָת חוּשְׁנָא זֶרְתָּא אֻרְכֵּהּ וְזַרְתָּא פְּתָיֵהּ עִיף:

(י) וַיְמַלְאוּ־בוֹ אַרְבָּעָה טוּרֵי אֲבֶן טוּר אֹדֶם פִּטְדָה וּבָרֶקֶת הַטּוּר הָאֶחָד:

י וְאַשְׁלִימוּ בֵּהּ אַרְבְּעָא סְדְרֵי אֶבֶן טָבָא סִדְרָא קַדְמָאָה סַמְקָן יַרְקָן וּבַרְקָן סִדְרָא חָד:

(יא) וְהַטּוּר הַשֵּׁנִי נֹפֶךְ סַפִּיר וְיָהֲלֹם:

יא וְסִדְרָא תִּנְיָנָא אִזְמַרְגְּדִין שַׁבְזִיז וְסַכְהֲלוֹם:

(יב) וְהַטּוּר הַשְּׁלִישִׁי לֶשֶׁם שְׁבוֹ וְאַחְלָמָה:

יב וְסִדְרָא תְּלִיתָאָה קַנְפְּרֵי טַרְקְיָא וְעֵין עֶגְלָא:

(יג) וְהַטּוּר הָרְבִיעִי תַּרְשִׁישׁ שֹׁהַם וְיָשְׁפֵה מְוֻסַבֹּת מִשְׁבְּצֹת זָהָב בְּמִלְּאָתָם:

יג וְסִדְרָא רְבִיעָאָה כְּרוּם יַמָּא וּבוּרְלָא וּפַנְתֵּרִי מְשַׁקְּעָן מְרַמְּצָן דְּדַהֲב בְּאַשְׁלָמוּתְהוֹן:

(יד) וְהָאֲבָנִים עַל־שְׁמֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הֶנָּה שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה עַל־שְׁמֹתָם פִּתּוּחֵי חֹתָם אִישׁ עַל־שְׁמוֹ לִשְׁנֵים עָשָׂר שָׁבֶט:

יד וְאַבְנַיָּא עַל שְׁמָהַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִנִּין תְּרֵתֵי עֲסָרֵי עַל שְׁמָהָתְהוֹן כְּתַב מְפָרַשׁ כִּגְלוּף דְּעִזְקָא גְּבַר עַל שְׁמֵהּ לְתְרֵין עֲסַר שִׁבְטַיָּא:

(טו) וַיַּעֲשׂוּ עַל־הַחֹשֶׁן שַׁרְשְׁרֹת גַּבְלֻת מַעֲשֵׂה עֲבֹת זָהָב טָהוֹר:

טו וַעֲבָדוּ עַל חוּשְׁנָא תִּכִּין מִתְחָמָן עוֹבַד גְּדִילוּ דְּהַב דְּכִי:

(טז) וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי מִשְׁבְּצֹת זָהָב וּשְׁתֵּי טַבְּעֹת זָהָב וַיִּתְּנוּ אֶת־שְׁתֵּי הַטַּבָּעֹת עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן:

טז וַעֲבָדוּ תַּרְתֵּין מְרַמְּצָן דְּדַהֲב וְתַרְתֵּין עִזְקָן דְּדָהָב וְיָהְבוּ יָת תַּרְתֵּין עִזְקָתָא עַל תְּרֵין סְטָרֵי חוּשְׁנָא:

(יז) וַיִּתְּנוּ שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת הַזָּהָב עַל־שְׁתֵּי הַטַּבָּעֹת עַל־קְצוֹת הַחֹשֶׁן:

יז וְיָהְבוּ תַּרְתֵּין גְּדִילָתָא דְּדַהֲב עַל תַּרְתֵּין עִזְקָתָא עַל סְטָרֵי חוּשְׁנָא:

(יח) וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת נָתְנוּ עַל־שְׁתֵּי הַמִּשְׁבְּצֹת וַיִּתְּנֻם עַל־כִּתְפֹת הָאֵפֹד אֶל־מוּל פָּנָיו:

יח וְיָת תַּרְתֵּין גְּדִילָתָא דְּעַל תַּרְתֵּין סְטָרוֹהִי יְהָבוּ עַל תַּרְתֵּין מְרַמְּצָתָא וְיָהֲבִנּוּן עַל כַּתְפֵי אֵפוֹדָא לָקֳבֵל אַפּוֹהִי:

(יט) וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבְּעֹת זָהָב וַיָּשִׂימוּ עַל־שְׁנֵי קְצוֹת
הַחֹשֶׁן עַל־שְׂפָתוֹ אֲשֶׁר אֶל־עֵבֶר הָאֵפֹד בָּיְתָה:

יט וַעֲבָדוּ תַּרְתֵּין עִזְקָן דְּדַהֲב וְשַׁוִיאוּ עַל
תְּרֵין סְטָרֵי חוּשְׁנָא עַל סְפָתֵהּ דִּי לְעִבְרָא
דְּאֵפוֹדָא מִלְּגָיו:

(כ) וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבְּעֹת זָהָב וַיִּתְּנֵם עַל־שְׁתֵּי כִתְפֹת
הָאֵפֹד מִלְּמַטָּה מִמּוּל פָּנָיו לְעֻמַּת מַחְבַּרְתּוֹ מִמַּעַל
לְחֵשֶׁב הָאֵפֹד:

כ וַעֲבָדוּ תַּרְתֵּין עִזְקָן דְּדַהֲב וְיַהֲבִנּוּן עַל
תַּרְתֵּין כְּתְפֵי אֵפוֹדָא מִלְּרַע מִלָּקֳבֵל אַפּוֹהִי
לָקֳבֵל בֵּית לוּפֵי מֵעֲלָוֵי לְהֶמְיַן אֵפוֹדָא:

(כא) וַיִּרְכְּסוּ אֶת־הַחֹשֶׁן מִטַּבְּעֹתָיו אֶל־טַבְּעֹת הָאֵפֹד
בִּפְתִיל תְּכֵלֶת לִהְיֹת עַל־חֵשֶׁב הָאֵפֹד וְלֹא־יִזַּח
הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֵפֹד כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ

כא וְיַחַדוּן יָת חוּשְׁנָא מֵעִזְקָתֵהּ לְעִזְקָתָא
דְּאֵפוֹדָא בְּחוּטָא דִּתְכֶלְתָּא לְמֶהֱוֵי עַל הֶמְיַן
אֵפוֹדָא וְלָא יִתְפָּרֵק חוּשְׁנָא מֵעֲלָוֵי אֵפוֹדָא
כְּמָא דִּי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה:

◆ יום שישי כ״ו אדר ◆

(כב) וַיַּעַשׂ אֶת־מְעִיל הָאֵפֹד מַעֲשֵׂה אֹרֶג כְּלִיל
תְּכֵלֶת:

כב וַעֲבַד יָת מְעִילָא דְּאֵפוֹדָא עוֹבַד מְחֵי גְּמִיר
תְּכֶלְתָּא:

(כג) וּפִי־הַמְּעִיל בְּתוֹכוֹ כְּפִי תַחְרָא שָׂפָה לְפִיו סָבִיב
לֹא יִקָּרֵעַ:

כג וּפוּם מְעִילָא כְּפִיל לְגַוֵּהּ כְּפוּם שִׁרְיָן
תּוֹרָא מַקַּף לְפוּמֵהּ סְחוֹר סְחוֹר לָא יִתְבְּזַע:

(כד) וַיַּעֲשׂוּ עַל־שׁוּלֵי הַמְּעִיל רִמֹּנֵי תְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן
וְתוֹלַעַת שָׁנִי מָשְׁזָר:

כד וַעֲבָדוּ עַל שְׁפוֹלֵי מְעִילָא רִמּוֹנֵי תְּכֶלְתָּא
וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי שְׁזִיר:

(כה) וַיַּעֲשׂוּ פַּעֲמֹנֵי זָהָב טָהוֹר וַיִּתְּנוּ אֶת־הַפַּעֲמֹנִים
בְּתוֹךְ הָרִמֹּנִים עַל־שׁוּלֵי הַמְּעִיל סָבִיב בְּתוֹךְ
הָרִמֹּנִים:

כה וַעֲבָדוּ זַגְּיָא דְּדַהֲב טְהוֹר וְיַהֲבוּ יָת זַגְּיָא בְּגוֹ
רִמּוֹנַיָּא עַל שְׁפוֹלֵי מְעִילָא סְחוֹר סְחוֹר בְּגוֹ
רִמּוֹנַיָּא:

(כו) פַּעֲמֹן וְרִמֹּן פַּעֲמֹן וְרִמֹּן עַל־שׁוּלֵי הַמְּעִיל סָבִיב
לְשָׁרֵת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ס

כו זַגָּא וְרִמּוֹנָא זַגָּא וְרִמּוֹנָא עַל שְׁפוֹלֵי
מְעִילָא סְחוֹר סְחוֹר לְשַׁמָּשָׁא כְּמָא דִּי פַקִּיד
יְיָ יָת מֹשֶׁה:

(כז) וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַכָּתְנֹת שֵׁשׁ מַעֲשֵׂה אֹרֶג לְאַהֲרֹן
וּלְבָנָיו:

כז וַעֲבָדוּ יָת כְּתוּנִין דְּבוּצָא עוֹבַד מָחֵי
לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי:

(כח) וְאֵת הַמִּצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאֶת־פַּאֲרֵי הַמִּגְבָּעֹת שֵׁשׁ
וְאֶת־מִכְנְסֵי הַבַּד שֵׁשׁ מָשְׁזָר:

כח וְיָת מִצְנַפְתָּא דְּבוּצָא וְיָת שְׁבַח כּוֹבָעַיָּא
דְּבוּצָא וְיָת מִכְנְסֵי בוּצָא דְּבוּץ שְׁזִיר:

ס״ץ◄ וְאֶת־פַּאֲרֵי הַמִּגְבָּעֹת • תִּפְאֶרֶת הַמִּגְבָּעוֹת, הַמִּגְבָּעוֹת הַמְפֹאָרוֹת.

(כט) וְאֶת־הָאֲבָנֵט שֵׁשׁ מָשְׁזָר וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מַעֲשֵׂה רֹקֵם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־משֶׁה: ס

כט וְיָת הֶמְיָנָא דְּבוּץ שְׁזִיר וְתִכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי עוֹבַד צַיָּר כְּמָא דִּי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כט עמ' 126)

וְאֶת הָאַבְנֵט שֵׁשׁ מָשְׁזָר וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי (לט, כט) צֶמֶר וּפִשְׁתָּן הֵם שְׁנֵי הַפְּכִים, חֶסֶד וּגְבוּרָה, שֶׁאֵין חִבּוּרָן עוֹלֶה יָפֶה. אָמְנָם, זֶהוּ בְּעִנְיְנֵי הָעוֹלָם בִּלְבַד, בָּהֶם מֻרְגֶּשֶׁת בְּתַקֻּף 'מְצִיאוּתָהּ' שֶׁל כָּל מִדָּה; אֲבָל בִּקְדֻשָּׁה, שֶׁעִנְיָנָהּ בִּטּוּל לְהַקָּבָ"ה, אֵין שְׁתֵּי הַמִּדּוֹת מְנֻגָּדוֹת זוֹ לְזוֹ, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁלִּשְׁתֵּיהֶן יֵשׁ אוֹתוֹ תֹּכֶן: **עֲבוֹדַת ה'**. וּכְמַאֲמַר רַז"ל: "אֵין לְךָ אַהֲבָה בְּמָקוֹם יִרְאָה וְיִרְאָה בְּמָקוֹם אַהֲבָה, אֶלָּא בְּמִדַּת הַקָּבָ"ה בִּלְבַד".

(ל) וַיַּעֲשׂוּ אֶת־צִיץ נֵזֶר־הַקֹּדֶשׁ זָהָב טָהוֹר וַיִּכְתְּבוּ עָלָיו מִכְתַּב פִּתּוּחֵי חוֹתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה:

ל וַעֲבָדוּ יָת צִיצָא כְלִילָא דְקוּדְשָׁא דְּהַב דְּכִי וּכְתָבוּ עֲלוֹהִי גְּלִיפָן כְּתַב מְפָרַשׁ קֻדָּשׁ לַייָ:

(לא) וַיִּתְּנוּ עָלָיו פְּתִיל תְּכֵלֶת לָתֵת עַל־הַמִּצְנֶפֶת מִלְמָעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־משֶׁה: ס

לא וְיָהְבוּ עֲלוֹהִי חוּטָא תְּכֶלְתָּא לְמִתַּן עַל מִצְנְפְתָּא מִלְעֵלָּא כְּמָא דִּי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה:

רש"י ◄ **לָתֵת עַל הַמִּצְנֶפֶת מִלְמָעְלָה •** וְעַל־יְדֵי הַפְּתִילִים הָיָה מוֹשִׁיבָן עַל הַמִּצְנֶפֶת כְּמִין כֶּתֶר, וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר הַצִּיץ עַל הַמִּצְנֶפֶת, שֶׁהֲרֵי בִּ׳שְׁחִיטַת קָדָשִׁים׳ שָׁנִינוּ: ׳שְׁעָרוֹ הָיָה נִרְאֶה בֵּין צִיץ לַמִּצְנֶפֶת, שֶׁשָּׁם מַנִּיחַ תְּפִלִּין, וְהַצִּיץ הָיָה נָתוּן עַל הַמֵּצַח׳. הֲרֵי הַמִּצְנֶפֶת לְמַעְלָה וְהַצִּיץ לְמַטָּה, וּמַהוּ ״עַל הַמִּצְנֶפֶת מִלְמָעְלָה״? וְעוֹד הִקְשֵׁיתִי בָּהּ: כָּאן הוּא אוֹמֵר ״וַיִּתְּנוּ עָלָיו פְּתִיל תְּכֵלֶת״, וּבְעִנְיַן הַצָּוָאָה הוּא אוֹמֵר (לעיל כח): ״וְשַׂמְתָּ אֹתוֹ עַל־פְּתִיל תְּכֵלֶת״, וְאוֹמֵר אֲנִי: פְּתִיל תְּכֵלֶת זֶה, חוּטִין הֵן לְקָשְׁרוֹ בָּהֶן בַּמִּצְנֶפֶת, לְפִי שֶׁהַצִּיץ אֵינוֹ אֶלָּא מֵאָזֶן לְאָזֶן, וּכְמָה יִקְשָׁרֵנוּ בְּמִצְחוֹ? וְהָיוּ קְבוּעִין בּוֹ חוּטֵי תְּכֵלֶת לִשְׁנֵי רָאשָׁיו וּבְאֶמְצָעִיתוֹ, שֶׁבָּהֶן קוֹשְׁרוֹ וְתוֹלֵהוּ בַּמִּצְנֶפֶת כְּשֶׁהוּא בְּרֹאשׁוֹ, וּשְׁנֵי חוּטִין הָיוּ בְּכָל קָצֶה וְקָצֶה, אַחַת מִמַּעַל וְאַחַת מִתַּחַת לְצַד מִצְחוֹ, וְכֵן בְּאֶמְצָעוֹ, שֶׁכָּךְ הוּא נוֹחַ לְקָשֹׁר, וְאֵין דֶּרֶךְ קְשִׁירָה בְּפָחוֹת מִשְּׁנֵי חוּטִין. לָכֵךְ נֶאֱמַר עַל פְּתִיל תְּכֵלֶת: ״וְעָלָיו פְּתִיל תְּכֵלֶת״. וְקוֹשֵׁר רֹאשֵׁיהֶם הַשְּׁנַיִם כֻּלָּם יַחַד מֵאֲחוֹרָיו לְמוּל עָרְפּוֹ, וּמוֹשִׁיבוֹ עַל הַמִּצְנֶפֶת. וְאַל תִּתְמַהּ שֶׁלֹּא נֶאֱמַר: ׳פְּתִילֵי תְּכֵלֶת׳, הוֹאִיל וּמְרֻבִּין הֵן, שֶׁהֲרֵי מָצִינוּ בְּחֹשֶׁן וְאֵפוֹד ״וַיִּרְכְּסוּ אֶת הַחֹשֶׁן וְגוֹ׳״, וְעַל כָּרְחָךְ, פָּחוֹת מִשְּׁנַיִם לֹא הָיוּ, שֶׁהֲרֵי בִּשְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן הָיוּ ב׳ טַבָּעוֹת הַחֹשֶׁן, וּבְב׳ כְּתֻפוֹת הָאֵפוֹד הָיוּ ב׳ טַבָּעוֹת שֶׁכְּנֶגְדָּן, וּלְפִי דֶּרֶךְ קְשִׁירָה ד׳ חוּטִין הָיוּ, וּמִכָּל־מָקוֹם פָּחוֹת מִשְּׁנַיִם אִי אֶפְשָׁר.

(לב) וַתֵּכֶל כָּל־עֲבֹדַת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־משֶׁה כֵּן עָשׂוּ: פ

לב וּשְׁלִים כָּל פָּלְחַן מַשְׁכְּנָא מַשְׁכַּן זִמְנָא וַעֲבָדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל דִּי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה כֵּן עֲבָדוּ:

רש"י ◄ **וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל •** אֶת הַמְּלָאכָה כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה׳ וְגוֹ׳.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יא, עמוד 127)

וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כְּכָל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה... וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה (לט, לב-לג)

שֶׁלֹּא הָיוּ יְכוֹלִים לְהָקִימוֹ... וּמֹשֶׁה הֶעֱמִידוֹ (רש"י)

שְׁנֵי פְּסוּקִים אֵלּוּ מְלַמְּדִים אוֹתָנוּ כֵּיצַד יָכוֹל הָאָדָם לְהַגִּיעַ לְתַכְלִית שְׁלֵמוּתוֹ בַּהֲקָמַת ה'מִּשְׁכָּן' הַפָּרָטִי לַה' יִתְבָּרַךְ.

בְּבִנְיַן הַמִּשְׁכָּן הִגְשִׁמוּ נִדְרְשׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹתוֹ תְּחִלָּה עִם כָּל פְּרָטָיו ("כְּכָל אֲשֶׁר צִוָּה ה'"), אַף עֲדַיִן לֹא נִתְּנָה לָהֶם הָרְשׁוּת לְהָקִימוֹ, וְרַק כְּשֶׁהֵבִיאוּהוּ אֶל מֹשֶׁה הוּקַם הַמִּשְׁכָּן.

נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות, כרך טז, עמוד 458)

וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כְּכָל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ (לט, לב)

מַדּוּעַ חָזְרָה הַתּוֹרָה עַל כָּל פְּרָטֵי עֲשִׂיַּת הַמִּשְׁכָּן וְכֵלָיו (בְּפָרָשִׁיּוֹת וַיַּקְהֵל־פְּקוּדֵי), וְלֹא הִסְתַּפְּקָה בַּפָּסוּק "וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ"?

אֶלָּא, כַּאֲשֶׁר הַתּוֹרָה כּוֹפֶלֶת עִנְיָן מְסֻיָּם, הֲרֵי זֶה מִפְּנֵי חֲבִיבוּת הַדָּבָר. לָכֵן, לְמָשָׁל, נִכְפְּלָה פָּרָשַׁת אֱלִיעֶזֶר בַּתּוֹרָה, כִּי "יָפָה שִׂיחָתָן שֶׁל עַבְדֵי אָבוֹת לִפְנֵי הַמָּקוֹם מִתּוֹרָתָן שֶׁל בָּנִים" (רש"י בראשית כד, מב). הַמִּשְׁכָּן, מְקוֹם הַשְׁרָאַת הַשְּׁכִינָה, כֹּה יָקָר וְחָבִיב לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל, עַד שֶׁמִּשּׁוּם זֶה כָּפְלָה הַתּוֹרָה אֶת כָּל פְּרָטָיו.

נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות, כרך א עמוד 169)

וְעוֹד: עַל הַמִּשְׁכָּן "אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה", מִסְפָּר בְּפָרָשִׁיּוֹת תְּרוּמָה וּתְצַוֶּה. וְעַל הַמִּשְׁכָּן שֶׁעָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מִסְפָּר בְּפָרָשִׁיּוֹת וַיַּקְהֵל־פְּקוּדֵי. שְׁנֵי אֵלֶּה מְרַמְּזִים לִשְׁנֵי ה'מִשְׁכָּנוֹת' - הָרוּחָנִי וְהַגַּשְׁמִי. הַמִּשְׁכָּן שֶׁהָרְאָה הַקָּבָ"ה לְמֹשֶׁה הוּא מִשְׁכָּן רוּחָנִי, הַמִּשְׁכָּן שֶׁלְּמַעְלָה; וְהַמִּשְׁכָּן שֶׁעָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה מִשְׁכָּן גַּשְׁמִי.

לָכֵן, אַף שֶׁכְּבָר נֶאֱמְרוּ כָּל פְּרָטֵי הַמִּשְׁכָּן בְּפָרָשִׁיּוֹת תְּרוּמָה וּתְצַוֶּה - חָזְרוּ וְנִכְפְּלוּ בְּפָרָשִׁיּוֹת וַיַּקְהֵל וּפְקוּדֵי, כִּי בְּכָל אַחַת מֵהַפָּרָשׁוֹת מְדֻבָּר בְּמִשְׁכָּן 'שׁוֹנֶה'.

(לג) **וַיָּבִיאוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן אֶל־מֹשֶׁה אֶת־הָאֹהֶל וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו קְרָסָיו קְרָשָׁיו בְּרִיחֹו וְעַמֻּדָיו וַאֲדָנָיו:**

לג **וְאַיְתִיאוּ יָת מַשְׁכְּנָא לְמֹשֶׁה יָת מַשְׁכְּנָא וְיָת כָּל מָנוֹהִי פּוּרְפּוֹהִי דַּפּוֹהִי עַבְּרוֹהִי וַעֲמוּדוֹהִי וְסַמְכוֹהִי:**

רש"י ◄ **וַיָּבִיאוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְגוֹ'** • שֶׁלֹּא הָיוּ יְכוֹלִין לַהֲקִימוֹ, וּלְפִי שֶׁלֹּא עָשָׂה מֹשֶׁה שׁוּם מְלָאכָה בַּמִּשְׁכָּן הִנִּיחַ לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הֲקָמָתוֹ, שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לַהֲקִימוֹ שׁוּם אָדָם מַחֲמַת כֹּבֶד הַקְּרָשִׁים, שֶׁאֵין כֹּחַ בְּאָדָם לְזָקְפָן, וּמֹשֶׁה הֶעֱמִידוֹ. אָמַר מֹשֶׁה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: אֵיךְ אֶפְשָׁר הֲקָמָתוֹ עַל־יְדֵי אָדָם? אָמַר לוֹ: עֲסֹק אַתָּה בְּיָדְךָ, נִרְאָה כְּמְקִימוֹ, וְהוּא נִזְקָף וְקָם מֵאֵלָיו, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר: "הוּקַם הַמִּשְׁכָּן", הוּקַם מֵאֵלָיו, מִדְרַשׁ רַבִּי תַּנְחוּמָא.

נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ו עמ' 222)

שֶׁלֹּא עָשָׂה מֹשֶׁה שׁוּם מְלָאכָה בַּמִּשְׁכָּן (רש"י לט, לג)

מִמַּה שֶׁכָּתַב "**שׁוּם** מְלָאכָה" מַשְׁמַע שֶׁכַּוָּנָתוֹ גַּם לַהֲבָאָה (נְדַבַת הַמִּשְׁכָּן), שְׁנִקְרֵאת 'מְלָאכָה' (ויקהל לו, ו־ז). וְתָמוּהַּ, אֵיךְ לֹא קִיֵּם אֶת צִוּוּי ה' "קְחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה". וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה בְּרֵישׁ פָּרָשַׁת וַיַּקְהֵל, עַל הַפָּסוּק "זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' לֵאמֹר", פֵּרֵשׁ רַשַׁ"י "צִוָּה ה' לִי **לֵאמֹר לָכֶם**". וּמִכַּיָּוָן שֶׁהַצִּוּוּי הָיָה שֶׁבְּנֵי **יִשְׂרָאֵל** יִבְנוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן, אָסוּר הָיָה לְמֹשֶׁה לַעֲשׂוֹת זֹאת.

(לד) **וְאֶת־מִכְסֵּה עֹרֹת הָאֵילִם הַמְאָדָּמִים וְאֶת־מִכְסֵה עֹרֹת הַתְּחָשִׁים וְאֵת פָּרֹכֶת הַמָּסָךְ:**

לד **וְיָת חוּפָאָה מַשְׁכֵּי דְּדִכְרֵי מְסַמְּקֵי וְיָת חוּפָאָה מַשְׁכֵּי דְּסַסְגּוֹנָא וְיָת פָּרְכְתָא דִּפְרָסָא:**

(לה) **אֶת־אֲרֹון הָעֵדֻת וְאֶת־בַּדָּיו וְאֵת הַכַּפֹּרֶת:**

לה **יָת אֲרוֹנָא דְּסַהֲדוּתָא וְיָת אַרִיחוֹהִי וְיָת כַּפֻּרְתָּא:**

(לו) **אֶת־הַשֻּׁלְחָן אֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים:**

לו **יָת פָּתוֹרָא יָת כָּל מָנוֹהִי וְיָת לְחֵם אַפַּיָּא:**

(לז) **אֶת־הַמְּנֹרָה הַטְּהֹרָה אֶת־נֵרֹתֶיהָ נֵרֹת הַמַּעֲרָכָה וְאֶת־כָּל־כֵּלֶיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאוֹר:**

לז **יָת מְנָרְתָא דְכִיתָא יָת בּוֹצִינָהָא בּוֹצִינֵי סִדְרָא וְיָת כָּל מָנָהָא וְיָת מִשְׁחָא דְּאַנְהָרוּתָא:**

(לח) **וְאֶת מִזְבַּח הַזָּהָב וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קְטֹרֶת הַסַּמִּים וְאֶת מָסַךְ פֶּתַח הָאֹהֶל:**

לח **וְיָת מַדְבְּחָא דְדַהֲבָא וְיָת מִשְׁחָא דִּרְבוּתָא וְיָת קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא וְיָת פְּרָסָא דִּתְרַע מַשְׁכְּנָא:**

(לט) אֶת ׀ מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ אֶת־בַּדָּיו וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ:

לט יָת מַדְבְּחָא דִנְחָשָׁא וְיָת סְרָדָא דִנְחָשָׁא דִּילֵהּ יָת אַרִיחוֹהִי וְיָת כָּל מָנוֹהִי יָת כִּיּוֹרָא וְיָת בְּסִיסֵהּ:

(מ) אֶת קַלְעֵי הֶחָצֵר אֶת־עַמֻּדֶיהָ וְאֶת־אַדְנֶיהָ וְאֶת־הַמָּסָךְ לְשַׁעַר הֶחָצֵר אֶת־מֵיתָרָיו וִיתֵדֹתֶיהָ וְאֵת כָּל־כְּלֵי עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן לְאֹהֶל מוֹעֵד:

מ יָת סְרָדֵי דְּדַרְתָּא יָת עַמּוּדָהָא וְיָת סַמְכָהָא וְיָת פְּרָסָא לְתָרַע דַּרְתָּא יָת אֲטוּנוֹהִי וְסִכָּהָא וְיָת כָּל מָנֵי פָּלְחַן מַשְׁכְּנָא לְמַשְׁכַּן זִמְנָא:

(מא) אֶת־בִּגְדֵי הַשְּׂרָד לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ אֶת־בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בִּגְדֵי בָנָיו לְכַהֵן:

מא יָת לְבוּשֵׁי שְׁמוּשָׁא לְשַׁמָּשָׁא בְּקוּדְשָׁא יָת לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא לְאַהֲרֹן כַּהֲנָא וְיָת לְבוּשֵׁי בְנוֹהִי לְשַׁמָּשָׁא:

(מב) כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל־הָעֲבֹדָה:

מב כְּכֹל דִּי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה כֵּן עֲבָדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת כָּל פָּלְחָנָא:

(מג) וַיַּרְא מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הַמְּלָאכָה וְהִנֵּה עָשׂוּ אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה כֵּן עָשׂוּ וַיְבָרֶךְ אֹתָם מֹשֶׁה: פ

מג וַחֲזָא מֹשֶׁה יָת כָּל עִבְדְתָּא וְהָא עֲבָדוּ יָתַהּ כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ כֵּן עֲבָדוּ וּבָרִיךְ יָתְהוֹן מֹשֶׁה:

רש"י ◂ **וַיְבָרֶךְ אֹתָם מֹשֶׁה** • אָמַר לָהֶם: יְהִי רָצוֹן שֶׁתִּשְׁרֶה שְׁכִינָה בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם, (תהלים צ) "וִיהִי נֹעַם

ה' אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וְגוֹ'", וְהוּא אֶחָד מִי"א מִזְמוֹרִים שֶׁבְּ"תְפִלָּה לְמֹשֶׁה".

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כרך יא עמ' 171)

וְהוּא אֶחָד מֵאַחַד עָשָׂר מִזְמוֹרִים שֶׁבְּ"תְפִלָּה לְמֹשֶׁה" (רש"י לט, מג) וְקָשֶׁה, לְשֵׁם מַה מְצַיֵּין רַשִׁ"י דָּבָר זֶה, וַהֲרֵי פָּסוּק זֶה מוֹפִיעַ בְּסִיּוּם "תְּפִלָּה לְמֹשֶׁה" עַצְמוֹ. וְיֵשׁ לוֹמַר: אִם הָיָה רַק זֶה מַזְמוֹר שֶׁל מֹשֶׁה, הָיָה אָפְשָׁר לוֹמַר שֶׁהַתְחָלַת הַמִּזְמוֹר הוּא, אֲבָל סִיּוּמוֹ הוּא מַה שֶּׁעָנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל דְּבָרָיו. אֲבָל כֵּיוָן שֶׁגַּם הַמִּזְמוֹרִים שֶׁלְּאַחֲרֵי־זֶה אֲמָרָם מֹשֶׁה, מוּבָן שֶׁגַּם מַה שֶּׁכָּתוּב בָּאֶמְצַע - הַכֹּל הוּא מִדִּבְרֵי מֹשֶׁה.

כלי יקר – עוז והדר

לט (מג) **וַיַּרְא מֹשֶׁה אֶת כָּל הַמְּלָאכָה.** יֵשׁ לְדַקְדֵּק לָמָּה נֶאֱמַר מִתְּחִלָּה (פסוק לב) **וַתֵּכֶל כָּל עֲבֹדַת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד**, וְכֵן נֶאֱמַר בַּסּוֹף (פסוק מב) **כֵּן עָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל הָעֲבֹדָה**, לָמָּה קָרָאהּ מִתְּחִלָּה **עֲבֹדָה** וְאַחַר כָּךְ **מְלָאכָה.** וְעוֹד נִרְאֶה הַכָּפֶל בִּשְׁנֵי פְּסוּקִים אֵלּוּ. וְהָרַמְבַּ"ן פֵּרֵשׁ שֶׁאָמַר זֶה עַל הַמִּשְׁכָּן וְעַל הַכֵּלִים, וְאוּלַי דַּעַת הָרַב שֶׁהַמִּשְׁכָּן נִקְרָא 'מְלָאכָה', אֲבָל הַכֵּלִים נִקְרְאוּ 'עֲבוֹדָה' עַל שֵׁם שֶׁבָּהֶם הָיוּ עוֹבְדִים עֲבוֹדַת הַקָּרְבָּנוֹת, וּמִכָּל מָקוֹם לֹא יָצָאנוּ מִיָּדֵי הַכָּפֶל, כִּי שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים נִזְכַּר כָּאן שֶׁעָשׂוּ הָעֲבוֹדָה וְהַמְּלָאכָה: **עַל** כֵּן נִרְאֶה לְפָרֵשׁ זֶה, עַל פִּי הַמִּדְרָשׁ (תנחומא פקודי ב) הַדּוֹרֵשׁ כָּל מַעֲשֵׂה הַמִּשְׁכָּן כְּנֶגֶד מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, עַיֵּן כָּל הַמִּדְרָשׁ בְּרַבֵּנוּ בְּחַיֵּי פָּרָשָׁה זוֹ (לעיל לח כא), מִלְּבַד הָרִבְּה דִּמְיוֹנוֹת שֶׁהוֹסִיף הָרַב מִשֶּׁלּוֹ. וּבָזֶה יִתְיַשֵּׁב גַּם כֵּן לְשׁוֹן עֲבוֹדָה וּמְלָאכָה, כִּי עַל מְלָאכַת הַמִּשְׁכָּן שַׁיָּךְ לוֹמַר לְשׁוֹן עֲבוֹדָה, כִּי בָּהּ עָבְדוּ אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְאֵין עֲבוֹדָה כִּי אִם מִן הָעֲבָד אֶל הָאָדוֹן. אֲבָל לְשׁוֹן מְלָאכָה נוֹפֵל בִּמְלֶאכֶת שָׁמַיִם וָאָרֶץ, כִּי מַה שֶּׁהִפּוֹעֵל עוֹשֶׂה לְעַצְמוֹ נִקְרָא מְלָאכָה, וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית (ב ב) 'וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ' וגו':

וּכְמוֹ שֶׁמְּצִינוּ בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית שֶׁנֶּאֱמַר בְּכָל מְלַאכְתּוֹ 'כִּי טוֹב', וּבַסּוֹף אָמַר (שם א לא) 'וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב', כִּי יֵשׁ לְךָ דְּבָרִים שֶׁהֵם טוֹבִים כְּשֶׁהֵם כָּל אֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ, אֲבָל כְּשֶׁהֵם מְעֹרָבִים יַחַד אֵינָן טוֹבִים כִּי אֵין זִוּוּגָם עוֹלֶה יָפֶה, עַל כֵּן אָמַר בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית שֶׁכֻּלָּם הָיוּ טוֹבִים כְּשֶׁהָיוּ כָּל אֶחָד מֵהֶם בְּעַצְמוֹ, דְּהַיְנוּ טוֹב פְּרָטִי, וְאַחַר כָּךְ אָמַר שֶׁגַּם טוֹב כְּלָלִי הָיָה בָּהֶם, כִּי גַּם אַחַר שֶׁנִּתְחַבְּרוּ כֻּלָּם יַחַד הָיָה חִבּוּרָם טוֹב, לְכָךְ חָזַר וְאָמַר 'וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד'.

כָּךְ בַּעֲבוֹדַת הַמִּשְׁכָּן, מִתְּחִלָּה אָמַר

◆ שבת קודש כ״ז אדר ◆

מ (א) וַיַּקְהֵל֙ יְהוֹשֻׁ֔עַ אֶת־כָּל־עֲדַ֖ת בְּנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֑ל וַיֹּ֣אמֶר אֲלֵהֶ֗ם אֵ֚לֶּה הַדְּבָרִ֣ים אֲשֶׁר־צִוָּ֣ה יְהוָ֔ה לַעֲשׂ֖וֹת אֹתָ֑ם: א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:

כלי יקר – עוז והדר

(פסוק לב) **וַתִּכֹּל כָּל עֲבֹדַת מִשְׁכַּן אֹהֶל הָעֵדוּת וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה׳ אֶת מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ**, שֶׁמַּשְׁמָע שֶׁכָּל אֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ נַעֲשָׂה כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה׳ אֶת מֹשֶׁה, אֲבָל עֲדַיִן לֹא פֵּרַשׁ שֶׁאַחַר שֶׁנִּגְעֲשָׂה הַכֹּל אָז סִדְּרוּ אֶת כָּל עֲבוֹדָה וַעֲבוֹדָה עַל מְקוֹמוֹ הַמְיֻחָד לוֹ דְּהַיְנוּ טוֹב כְּלָלִי, עַל כֵּן חָזַר וְאָמַר (פסוק מב) **כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה׳ אֶת מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ׳אֵת כָּל הָעֲבֹדָה׳**, כִּי הָיָה בָּהֶם טוֹב כְּלָלִי שֶׁנִּגְעֲשׂוּ עַל הַסֵּדֶר הַנָּכוֹן דְּהַיְנוּ חִבּוּר **כָּל הָעֲבֹדָה** בְּיַחַד. וְאַחַר כָּךְ חָזַר לְבָאֵר שֶׁכָּל מַה שֶּׁעָשׂוּ נַעֲשָׂה עַל צִוּוּי מְלֹאכֶת הָעוֹלָמוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ, וְהוּ שֶׁנֶּאֱמַר **וַיַּרְא מֹשֶׁה אֶת כָּל ׳הַמְּלָאכָה׳**, הַיְנוּ מְלֹאכֶת מַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית, **וְהִנֵּה עָשׂוּ אֹתָהּ**, רָצָה לוֹמַר שֶׁעָשׂוּ דְּגִמַּת אוֹתָהּ מְלָאכָה כְּאִלּוּ הָיְתָה הִיא מַמָּשׁ אוֹתָהּ הַמְּלָאכָה, לְפִיכָךְ **וַיְבָרֶךְ אֹתָם מֹשֶׁה**:

וַיְבָרֶךְ אֹתָם מֹשֶׁה. ׳מַה בְּרָכָה בֵּרְכָם, יְהִי רָצוֹן שֶׁתִּשְׁרֶה שְׁכִינָה בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם, ׳וִיהִי נֹעַם ה׳ עָלֵינוּ״ וגו׳ (תהלים צ יז) (רש״י). פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ בְּחַיֵּי, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּתְחִלַּת הַמִּזְמוֹר (שם פסוק א) ׳תְּפִלָּה לְמֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים׳ וגו׳. וְאֵין זֶה מַסְפִּיק אֶל הַכַּוָּנָה, אִם בְּכָל הַמִּזְמוֹר אֵין רֶמֶז לִבְנְיַן הַמִּשְׁכָּן:

וְאוֹמַר אֲנִי שֶׁיֵּשׁ רֶמֶז נָכוֹן אֶל בִּנְיַן הַמִּשְׁכָּן בִּתְחִלַּת הַמִּזְמוֹר וּבְסוֹפוֹ, כִּי בַּתְּחִלָּה אָמַר (שם) ׳ה׳ מָעוֹן אַתָּה הָיִיתָ לָּנוּ בְּדֹר וָדֹר׳, וְהוּא עַל דֶּרֶךְ שֶׁאָמַר שְׁלֹמֹה בִּתְפִלָּתוֹ כְּשֶׁחָנַךְ הַמִּקְדָּשׁ (מלכים א׳ ח כז) ׳הִנֵּה הַשָּׁמַיִם וּשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם לֹא יְכַלְכְּלוּךָ׳ וְאַף כִּי הַבַּיִת הַזֶּה׳, וְהוּ שֶׁנֶּאֱמַר ׳ה׳ מָעוֹן אַתָּה הָיִיתָ׳, אַתָּה מְעוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם וְאֵין הָעוֹלָם מְקוֹם וּמָעוֹן לָךְ (מדרש תהלים צ י), וְאִם כֵּן אֵיךְ יַעֲלֶה עַל הַדַּעַת לוֹמַר שֶׁיְּכִינוּ לְךָ בַּיִת לְהִתְקוֹמֵם בּוֹ. וְנָתַן מוֹפֵת עַל זֶה, שֶׁהָרֵי ׳בְּטֶרֶם הָרִים יֻלָּדוּ וַתְּחוֹלֵל אֶרֶץ וְתֵבֵל וּמֵעוֹלָם עַד עוֹלָם אַתָּה אֵל׳, וְאִם הָיָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא צָרִיךְ לְהִתְקוֹמֵם בְּמָקוֹם, אִם כֵּן קֹדֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם בְּאֵיזוֹ מָקוֹם הָיָה מִתְקוֹמֵם. אֶלָּא וַדַּאי שֶׁאֵין הָעוֹלָם מְקוֹמוֹ, וְאִדְּרַבָּה הוּא יִתְבָּרַךְ מָקוֹם וּמָעוֹן לְכָל הָעוֹלָם, וְאֵיךְ יִתָּכֵן שֶׁיִּצְוֶּה לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִבְנוֹת לוֹ בַּיִת כְּאִלּוּ הָיָה מִתְקוֹמֵם בְּמָקוֹם:

עַל זֶה אָמַר כְּמִתְרָץ וְאָמַר ׳תָּשֵׁב אֱנוֹשׁ עַד דַּכָּא וַתֹּאמֶר שׁוּבוּ בְנֵי אָדָם׳, הֱצִרַךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְוַתֵּר עַל כְּבוֹדוֹ וְלַעֲשׂוֹת לוֹ מָדוֹר בַּתַּחְתּוֹנִים כְּדֵי לְמַחֵל לָהֶם עָוֹן הֶעֱגֶל, כִּי לְדַעַת רַבּוֹתֵינוּ ז״ל (שמו״ר נא ח) הָיָה הַמִּשְׁכָּן כֻּלּוֹ כַּפָּרָה עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל. וְאוּלַי מִטַּעַם זֶה נַעֲשָׂה הָעֵגֶל, וְהוּא שֶׁנִּתְבָּרְרוּ הַלּוּחוֹת חֻזַּר הָעוֹלָם לְתֹהוּ וָבֹהוּ, וּכְשֶׁנִּתְכַּפֵּר לָהֶם עָוֹן הָעֵגֶל יָצָא הָעוֹלָם שֵׁנִית מִכְּלַל תֹּהוּ וָבֹהוּ, וַהֲרֵי הוּא כְּאִלּוּ הָיָה נִבְרָא הָעוֹלָם שֵׁנִית בְּזִמַּן הַהוּא, עַל כֵּן נִצְטַוּוּ אַחַר כַּפָּרַת הָעֵגֶל לִבְנוֹת לוֹ בַּיִת בְּתַבְנִית כָּל שִׁלְשָׁה עוֹלָמוֹת (ראה דברי רבינו לעיל כה ט), לוֹמַר לְךָ שֶׁעַכְשָׁו חָזְרוּ לִכְמוֹת שֶׁהָיוּ תְּחִלָּה קֹדֶם הֶעָוֹן. וּבָזֶה נָתַן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא פִּתְחוֹן פֶּה לְבַעֲלֵי תְּשׁוּבָה, כְּאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז״ל (ע״ז ד) ׳לֹא עָשׂוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הָעֵגֶל אֶלָּא כְּדֵי לִתֵּן פִּתְחוֹן פֶּה לְבַעֲלֵי תְּשׁוּבָה׳ כו׳, וְזֶהוּ שֶׁאָמַר כְּמִתְרֵץ לָמָּה זֶה וְעַל מָה זֶה צִוָּה לִבְנוֹת לוֹ בַּיִת בָּאָרֶץ, לְפִי שֶׁרָצָה לְהָשִׁיב בִּתְשׁוּבָה ׳אֱנוֹשׁ עַד דַּכָּא׳, דּוֹרְשֵׁי רְשׁוּמוֹת אָמְרוּ **דַּכָּא** רָאשֵׁי תֵּבוֹת **דָּם כְּפִירָה אֹשָׁה**, כִּי בְּמַעֲשֵׂה הָעֵגֶל עָבְרוּ עַל שִׁלְשָׁתָן, ׳כְּפִירָה׳ כִּפְשׁוּטוֹ, ׳דָּם׳ ׳אֹשָׁה׳ כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ״י עַל פָּסוּק (לעיל לב ו) ׳וַיָּקֻמוּ לְצַחֵק׳ שֶׁעָבְרוּ גַּם עַל גִּלּוּי עֲרָיוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים, וְרָצָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִתֵּן פִּתְחוֹן פֶּה לְבַעֲלֵי תְּשׁוּבָה בִּשְׁלִשְׁתָּן, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר ׳וַתֹּאמֶר שׁוּבוּ בְנֵי אָדָם׳ מִכָּאן וּלְהַבָּא, כִּי אֵין לְךָ שׁוּם מוֹנֵעַ מִן הַתְּשׁוּבָה, כִּי אִם הוֹעִילָה הַתְּשׁוּבָה בְּשָׁלֹשׁ עֲבֵרוֹת אֵלּוּ קַל וָחֹמֶר שֶׁתּוֹעִיל בְּקַלּוֹת מֵהֶם:

וְאַחַר כָּךְ מִן ׳אֶלֶף שָׁנִים בְּעֵינֶיךָ׳ הַכֹּל מְדַבֵּר בְּעִנְיַן הַתְּשׁוּבָה אֲשֶׁר הוּא עוֹמֵד בָּהּ, עַד פָּסוּק ׳יֵרָאֶה אֶל עֲבָדֶיךָ פָּעֳלֶךָ׳, חָזַר לְדַבֵּר מֵעִנְיַן בִּנְיַן הַמִּשְׁכָּן הַבָּנוּי בְּתַבְנִית בִּנְיַן כָּל הָעוֹלָם שֶׁהָיָה פְּעֻלַּת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, לְכָךְ אָמַר ׳יֵרָאֶה אֶל עֲבָדֶיךָ פָּעֳלֶךָ׳, שֶׁיִּרְאוּ ׳שָׁמֶיךָ מַעֲשֵׂי אֶצְבְּעֹתֶיךָ׳ (ע״פ תהלים ח ד), וְיַעֲשׂוּ כְּתַבְנִיתָם. ׳וַהֲדָרְךָ׳, הַיְנוּ הַדָּרַת שְׁכִינָתְךָ, ׳עַל בְּנֵיהֶם׳, יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁהוּא עַל דָּרֶךְ אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז״ל (ברכות סד.) ׳וְרֹב שְׁלוֹם בָּנָיִךְ׳ (ישעיה נד יג) ׳אַל תִּקְרֵי ׳בָּנָיִךְ׳ אֶלָּא ׳בּוֹנָיִךְ״, וְכֵן נֶאֱמַר פָּרָשַׁת וַיִּשְׁלַח (בראשית לב טו) ׳וּבְנֵיהֶם שִׁלְשִׁים׳, פֵּרֵשׁ רַשִׁ״י ׳בְּנֵיהֶם׳ ׳בַּנָּאֵיהֶם׳, כָּךְ ׳בְּנֵיהֶם׳ הָאָמוּר כָּאן מְדַבֵּר בְּבוֹנֵי בִּנְיַן הַמִּשְׁכָּן, שֶׁעֲלֵיהֶם אָמַר שֶׁיֵּרָאֶה לָהֶם הַדָּרַת זִיו שְׁכִינָתְךָ בַּבִּנְיָן שֶׁלָּהֶם. וּמִכָּאן לָמַד בַּעַל הַמִּדְרָשׁ שֶׁאָמַר מֹשֶׁה ׳יְהִי רָצוֹן שֶׁתִּשְׁרֶה שְׁכִינָה בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם׳:

וְאֹמַר וִיהִי נֹעַם ה׳ אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ׳, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל כה ח) ׳וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם׳, ׳בְּתוֹכוֹ׳ לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא ׳בְּתוֹכָם׳, כִּי עִקַּר הַשְּׁכִינָה בַּעֲבוּר יִשְׂרָאֵל, עַל כֵּן אָמַר שֶׁנֹּעַם ה״, דְּהַיְנוּ זִיו הַדָּרַת שְׁכִינָתוֹ יִתְבָּרַךְ יִהְיֶה ׳עָלֵינוּ׳. ׳וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנֵהוּ׳, נִרְאֶה שֶׁמִּלַּת ׳כּוֹנְנֵהוּ׳ מוּסָב כְּלַפֵּי הַשְּׁכִינָה, כִּי פָּסוּק זֶה מְדַבֵּר בְּנִסָּתֵר עִם הַשְּׁכִינָה, עַל כֵּן אָמַר שֶׁמַּעֲשֵׂה יָדֵינוּ׳ דְּהַיְנוּ הַמִּשְׁכָּן, עֲשׂוּ כּוֹנְנוּת לַשְּׁכִינָה וְלָנוּ לְהוֹשִׁיבֵנוּ יַחַד בְּמָדוֹר אֶחָד, כִּי הַמִּשְׁכָּן מְקוֹם דִּירָה לְעֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים כְּאֶחָד, עַל כֵּן אָמַר ׳כּוֹנְנָה עָלֵינוּ וְכוֹנְנֵהוּ׳, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל טו יז) ׳מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ פָּעַלְתָּ ה״ (ראה תנחומא א־ב). וְזֶה מַה שֶּׁנִּרְאָה לִי לְהוֹסִיף עַל כָּל דִּבְרֵי הַמְפָרְשִׁים בְּזֶה הַמִּזְמוֹר לְפָרְשׁוֹ עַל בִּנְיַן הַמִּשְׁכָּן: תורה א

(ב) בְּיוֹם־הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ תָּקִים אֶת־
מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד:

ב בְּיוֹמָא יַרְחָא קַדְמָאָה בְּחַד לְיַרְחָא תְּקִים
יָת מַשְׁכְּנָא מַשְׁכַּן זִמְנָא:

(ג) וְשַׂמְתָּ שָׁם אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְסַכֹּתָ עַל־הָאָרֹן
אֶת־הַפָּרֹכֶת:

ג וּתְשַׁוִּי תַּמָּן יָת אֲרוֹנָא דְסַהֲדוּתָא וְתַטֵּל עַל
אֲרוֹנָא יָת פָּרְכְתָּא:

רמ״ע ◂ וְסַכֹּתָ עַל־הָאָרֹן • לְשׁוֹן הֲגָנָה, שֶׁהָרֵי מְחִצָּה הָיְתָה.

(ד) וְהֵבֵאתָ אֶת־הַשֻּׁלְחָן וְעָרַכְתָּ אֶת־עֶרְכּוֹ וְהֵבֵאתָ
אֶת־הַמְּנֹרָה וְהַעֲלֵיתָ אֶת־נֵרֹתֶיהָ:

ד וְתָעֵל יָת פָּתוֹרָא וְתַסְדַּר יָת סִדְרֵהּ וְתָעֵל
יָת מְנָרְתָּא וְתַדְלֵק יָת בּוּצִינָהָא:

רמ״ע ◂ וְעָרַכְתָּ אֶת עֶרְכּוֹ • שְׁתֵּי מַעֲרָכוֹת שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים.

(ה) וְנָתַתָּה אֶת־מִזְבַּח הַזָּהָב לִקְטֹרֶת לִפְנֵי אֲרוֹן
הָעֵדֻת וְשַׂמְתָּ אֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לְמִשְׁכַּן:

ה וְתִתֵּן יָת מַדְבְּחָא דְדַהֲבָא לִקְטֹרֶת בּוּסְמָיָא
קֳדָם אֲרוֹנָא דְסַהֲדוּתָא וּתְשַׁוִּי יָת פָּרְסָא
דְתַרְעָא לְמַשְׁכְּנָא:

(ו) וְנָתַתָּה אֶת מִזְבַּח הָעֹלָה לִפְנֵי פֶּתַח מִשְׁכַּן
אֹהֶל־מוֹעֵד:

ו וְתִתֵּן יָת מַדְבְּחָא דַעֲלָתָא קֳדָם תְּרַע
מַשְׁכְּנָא מַשְׁכַּן זִמְנָא:

(ז) וְנָתַתָּ אֶת־הַכִּיֹּר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ
וְנָתַתָּ שָׁם מָיִם:

ז וְתִתֵּן יָת כִּיוֹרָא בֵּין מַשְׁכַּן זִמְנָא וּבֵין
מַדְבְּחָא וְתִתֵּן תַּמָּן מַיָּא:

(ח) וְשַׂמְתָּ אֶת־הֶחָצֵר סָבִיב וְנָתַתָּ אֶת־מָסַךְ שַׁעַר
הֶחָצֵר:

ח וּתְשַׁוִּי יָת דַּרְתָּא סְחוֹר סְחוֹר וְתִתֵּן יָת
פָּרְסָא דִּתְרַע דַּרְתָּא:

כלי יקר – עוז והדר

מ (ב) **בְּיוֹם הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ תָּקִים אֶת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד.** כְּתִיב בַּפָּרָשָׁה שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים לְשׁוֹן הֲקָמָה, א׳ **תָּקִים אֶת הַמִּשְׁכָּן**, ב׳ **הוּקַם הַמִּשְׁכָּן** (פסוק יז), ג׳ **וַיָּקֶם מֹשֶׁה** (פסוק יח), וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל (תנחומא יא) שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל וְכָל חַכְמֵי לֵב מְקִימִים אֶת הַמִּשְׁכָּן וְלֹא יָכְלוּ לַהֲקִימוֹ, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עֲסֹק אַתָּה בַּהֲקָמָתוֹ וְהוּא עוֹמֵד מֵאֵלָיו, שֶׁנֶּאֱמַר **הוּקַם** מֵאֵלָיו מַשְׁמָע. וְיֵשׁ בָּזֶה רָמֶז לְכָל הַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר הָאָדָם עוֹשֶׂה, כִּי קְצָרָה יַד הָאָדָם לְהַשְׁלִימָם הָחֵל וְגָמוֹר, אֲלָא הָאָדָם הוּא הַמַּתְחִיל וְה׳ יִגְמֹר עַל יָדוֹ, וְכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל (קידושין ל.) כְּנֶגֶד הַיֵּצֶר הָרָע ׳אִלְמָלֵא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹזְרוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לוֹ׳ כו׳: **וְצִוּוּהּ** שֶׁתְּהֵיֶה הֲקָמַת הַמִּשְׁכָּן עַל יְדֵי מֹשֶׁה, מַסְכִּים לִדְבְרֵי הַמִּדְרָשׁ (ב״ר א ד) הָאוֹמֵר שֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא בִּזְכוּת מֹשֶׁה, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית א א) ׳בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים׳, בִּזְכוּת מֹשֶׁה שֶׁנִּקְרָא ׳רֵאשִׁית׳, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לג כא) ׳וַיַּרְא רֵאשִׁית לוֹ׳. וְאִם כֵּן דּוֹמֶה כְּאִלּוּ מֹשֶׁה הֵקִים אֶת הָעוֹלָם, כָּךְ הַמִּשְׁכָּן שֶׁהָיָה בָּנוּי בְּתַבְנִית הָעוֹלָם (ראה תנחומא ב) הוּקַם עַל יְדֵי מֹשֶׁה. וּכְמוֹ שֶׁ׳בְּרֵאשִׁית׳ בָּרָא הָעוֹלָם, כָּךְ **בְּיוֹם הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן הוּקַם הַמִּשְׁכָּן**, וּלְדַעַת רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל הָיָה יוֹם זֶה שְׁמִינִי לַמִּלּוּאִים, וְאוֹתוֹ יוֹם נָטַל עֲשָׂרָה עֲטָרוֹת, רִאשׁוֹן לְמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית כו׳, עַיֵּן בַּיַּלְקוּט פָּרָשַׁת שְׁמִינִי (רמז תקכ):

וּבִשְׁלִשָּׁה הֲקָמוֹת אֵלּוּ אָמְרוּ מִקְצַת מִפָּרְשִׁים שֶׁהֵם כְּנֶגֶד שְׁלֹשָׁה מִקְדָּשִׁים. וְיֵשׁ לִי בִּדְמוּת רְאָיָה לִדְבָרֵיהֶם, כִּי מִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי הָיוּ תְּלוּיִן בִּזְכוּתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כִּי מִתּוֹךְ הַזְּכוּת וְהַתְּשׁוּבָה זָכוּ לִבְנְיָן זֶה, עַל כֵּן נֶאֱמַר **׳תָּקִים׳ ׳וַיָּקֶם׳**, כִּי זֶה מְדֻבָּר בַּהֲקָמָה הַתְּלוּיָה בְּפְעֻלָּה אֱנוֹשִׁית. אֲבָל מִקְדָּשׁ שְׁלִישִׁי אֵינוֹ תָּלוּי בִּזְכוּת, שֶׁהֲרֵי אֲפִלּוּ בְּדוֹר שֶׁכֻּלּוֹ חַיָּב יָבֹא הַגּוֹאֵל (סנהדרין צח.), וְאִם כֵּן אֵינוֹ תָּלוּי בְּפְעֻלָּה אֱנוֹשִׁית אֶלָּא מֵאֵלָיו יִבָּנֶה, לְכָךְ נֶאֱמַר **׳הוּקַם׳** מֵאֵלָיו מַשְׁמָע: תורה ג

(ט) וְלָקַחְתָּ֙ אֶת־שֶׁ֣מֶן הַמִּשְׁחָ֔ה וּמָשַׁחְתָּ֥ אֶת־הַמִּשְׁכָּ֖ן וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בּ֑וֹ וְקִדַּשְׁתָּ֥ אֹת֛וֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָ֖יו וְהָיָ֥ה קֹֽדֶשׁ׃

ט וְתִסַּב יָת מְשַׁח רְבוּתָא וּתְרַבֵּי יָת מַשְׁכְּנָא וְיָת כָּל דִּי בֵהּ וּתְקַדֵּשׁ יָתֵהּ וְיָת כָּל מָנוֹהִי וִיהֵי קוּדְשָׁא׃

(י) וּמָשַׁחְתָּ֙ אֶת־מִזְבַּ֣ח הָעֹלָ֔ה וְאֶת־כָּל־כֵּלָ֖יו וְקִדַּשְׁתָּ֣ אֶת־הַמִּזְבֵּ֑חַ וְהָיָ֥ה הַמִּזְבֵּ֖חַ קֹ֥דֶשׁ קָדָֽשִׁים׃

י וּתְרַבֵּי יָת מַדְבְּחָא דַעֲלָתָא וְיָת כָּל מָנוֹהִי וּתְקַדֵּשׁ יָת מַדְבְּחָא וִיהֵי מַדְבְּחָא קֻדְשׁ קוּדְשִׁין׃

(יא) וּמָשַׁחְתָּ֙ אֶת־הַכִּיֹּ֣ר וְאֶת־כַּנּ֔וֹ וְקִדַּשְׁתָּ֖ אֹתֽוֹ׃

יא וּתְרַבֵּי יָת כִּיּוֹרָא וְיָת בְּסִיסֵהּ וּתְקַדֵּשׁ יָתֵהּ׃

(יב) וְהִקְרַבְתָּ֙ אֶת־אַהֲרֹ֣ן וְאֶת־בָּנָ֔יו אֶל־פֶּ֖תַח אֹ֣הֶל מוֹעֵ֑ד וְרָחַצְתָּ֥ אֹתָ֖ם בַּמָּֽיִם׃

יב וּתְקָרֵב יָת אַהֲרֹן וְיָת בְּנוֹהִי לְתָרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא וְתַסְחֵי יָתְהוֹן בְּמַיָּא׃

(יג) וְהִלְבַּשְׁתָּ֞ אֶת־אַהֲרֹ֣ן אֶת בִּגְדֵ֣י הַקֹּ֔דֶשׁ וּמָשַׁחְתָּ֥ אֹת֖וֹ וְקִדַּשְׁתָּ֣ אֹת֑וֹ וְכִהֵ֖ן לִֽי׃

יג וְתַלְבֵּשׁ יָת אַהֲרֹן יָת לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא וּתְרַבֵּי יָתֵהּ וּתְקַדֵּשׁ יָתֵהּ וִישַׁמֵּשׁ קֳדָמָי׃

(יד) וְאֶת־בָּנָ֖יו תַּקְרִ֑יב וְהִלְבַּשְׁתָּ֖ אֹתָ֥ם כֻּתֳּנֹֽת׃

יד וְיָת בְּנוֹהִי תְּקָרֵב וְתַלְבֵּשׁ יָתְהוֹן כְּתוּנִין׃

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כרך כו עמ' 288)

וְאֶת בָּנָיו תַּקְרִיב וְהִלְבַּשְׁתָּ אוֹתָם כָּתֳּנֹת (מ, יד) וְאִלּוּ בְּפָרָשַׁת תְּצַוֶּה (כט, ח־ט) נִזְכְּרוּ גַּם הָאַבְנֵט וְהַמִּגְבַּעַת. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה בְּשִׁבְעַת יְמֵי הַמִּלּוּאִים לָבְשׁוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת הַבְּגָדִים כְּדֵי **לְחַנְּכָם לִכְהֻנָּה**, וְלָכֵן הִלְבִּישׁ מֹשֶׁה אוֹתָם אֶת כָּל הַגּוּף, כְּדֵי לְהַכְנִיסָם בְּכָךְ לַעֲבוֹדַת הַכְּהֻנָּה.

כָּל הַבְּגָדִים, כִּי זֶה תַּפְקִידוֹ - לְחַנְּכָם בִּכְהֻנָּה. אֲבָל בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי לָבְשׁוּ אֶת הַבְּגָדִים בְּתַפְקִידָם **כְּכֹהֲנִים**, וְלָכֵן הִלְבִּישׁ אוֹתָם רַק אֶת הַבֶּגֶד הָעִקָּרִי, הַמְכַסֶּה אֶת כָּל הַגּוּף, כְּדֵי לְהַכְנִיסָם בְּכָךְ לַעֲבוֹדַת הַכְּהֻנָּה.

(טו) וּמָשַׁחְתָּ֣ אוֹתָ֔ם כַּאֲשֶׁ֥ר מָשַׁ֖חְתָּ אֶת־אֲבִיהֶ֑ם וְכִהֲנ֤וּ לִי֙ וְֽהָיְתָ֣ה לְהֶ֔ם מָשְׁחָתָ֥ם לִכְהֻנַּ֖ת עוֹלָ֥ם לְדֹרֹתָֽם׃

טו וּתְרַבֵּי יָתְהוֹן כְּמָא דִי רַבֵּיתָא יָת אֲבוּהוֹן וְיִשַׁמְּשׁוּן קֳדָמָי וּתְהֵי לְמֶהֱוֵי לְהוֹן רְבוּתְהוֹן לְכַהֲנוּת עָלַם לְדָרֵיהוֹן׃

(טז) וַיַּ֕עַשׂ מֹשֶׁ֖ה כְּכֹ֣ל אֲשֶׁר־צִוָּ֣ה יְהוָ֑ה אֹת֛וֹ כֵּ֥ן עָשָׂ֖ה׃ ס

טז וַעֲבַד מֹשֶׁה כְּכֹל דִּי פַקִּיד יְיָ יָתֵהּ כֵּן עֲבַד׃

(יז) וַיְהִ֗י בַּחֹ֙דֶשׁ֙ הָרִאשׁ֔וֹן בַּשָּׁנָ֖ה הַשֵּׁנִ֑ית בְּאֶחָ֣ד לַחֹ֔דֶשׁ הוּקַ֖ם הַמִּשְׁכָּֽן׃

יז וַהֲוָה בְּיַרְחָא קַדְמָאָה בְּשַׁתָּא תִנְיָתָא בְּחַד לְיַרְחָא אִתְקַם מַשְׁכְּנָא׃

(יח) וַיָּ֤קֶם מֹשֶׁה֙ אֶת־הַמִּשְׁכָּ֔ן וַיִּתֵּ֖ן אֶת־אֲדָנָ֑יו וַיָּ֥שֶׂם אֶת־קְרָשָׁ֖יו וַיִּתֵּ֥ן אֶת־בְּרִיחָ֖יו וַיָּ֥קֶם אֶת־עַמּוּדָֽיו׃

יח וַאֲקֵם מֹשֶׁה יָת מַשְׁכְּנָא וְיָהַב יָת סַמְכוֹהִי וְשַׁוִּי יָת דַּפּוֹהִי וְיָהַב יָת עַבְרוֹהִי וַאֲקֵם יָת עַמּוּדוֹהִי׃

(יט) וַיִּפְרֹשׂ אֶת־הָאֹהֶל עַל־הַמִּשְׁכָּן וַיָּשֶׂם אֶת־מִכְסֵה הָאֹהֶל עָלָיו מִלְמָעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ס

יט ופרס ית פרסא על משכנא ושוי ית חופאה דמשכנא עלוהי מלעלא כמא די פקיד יי ית משה:

רש"י ◂ וַיִּפְרֹשׂ אֶת הָאֹהֶל • הֵן יְרִיעוֹת הָעִזִּים.

(כ) וַיִּקַּח וַיִּתֵּן אֶת־הָעֵדֻת אֶל־הָאָרֹן וַיָּשֶׂם אֶת־הַבַּדִּים עַל־הָאָרֹן וַיִּתֵּן אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל־הָאָרֹן מִלְמָעְלָה:

כ ונסיב ויהב ית סהדותא לגו ארונא ושוי ית אריחיא על ארונא ויהב ית כפורתא על ארונא מלעלא:

רש"י ◂ אֶת הָעֵדֻת • הַלּוּחוֹת.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (על־פי 'לקוטי שיחות' כרך טז עמוד 434 ואילך)

בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה – נִמְצָא הַקָּבָ"ה בְּשִׂכְלוֹ שֶׁל הָאָדָם

עַל הַפָּסוּק "וַיִּקַּח וַיִּתֵּן אֶת הָעֵדוּת אֶל הָאָרוֹן" (מ, כ) מְפָרֵשׁ רַשִׁ"י, הָעֵדוּת - הַלּוּחוֹת.

וְהִנֵּה אִיתָא בְּ'שְׁמוֹת רַבָּה' (פ"נ, ב) "בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר הַקָּבָ"ה לְמֹשֶׁה, עֲשֵׂה הַמִּשְׁכָּן, בָּא וְאָמַר לִבְצַלְאֵל. אָמַר לוֹ: מַהוּ הַמִּשְׁכָּן הַזֶּה? אָמַר לוֹ: שֶׁיִּשָּׁרֶה הַקָּבָ"ה שְׁכִינָתוֹ בְּתוֹכוֹ, וּמְלַמֵּד לְיִשְׂרָאֵל תּוֹרָה. אָמַר לוֹ בְּצַלְאֵל: וְהֵיכָן הַתּוֹרָה נְתוּנָה? אָמַר לוֹ . . הָאָרוֹן".

וְלִכְאוֹרָה תָּמוּהַּ, הֲרֵי יְדוּעִים דִּבְרֵי הָרַמְבַּ"ן שֶׁ"עִקַּר הַחֻפָּץ בַּמִּשְׁכָּן . . מָקוֹם מְנוּחַת הַשְּׁכִינָה שֶׁהוּא הָאָרוֹן", דְּהַשְׁרָאַת הַשְּׁכִינָה הָיְתָה בְּעִיקַּר בָּאָרוֹן, וְאִם־כֵּן מַדּוּעַ אִיתָא בַּמִּדְרָשׁ שֶׁהָאָרוֹן הוּא בִּשְׁבִיל הַתּוֹרָה?

וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהָא גּוּפָא מְרַמֵּז הַמִּדְרָשׁ, שֶׁהַשְׁרָאַת הַשְּׁכִינָה בָּאָפֶן הֲכִי נַעֲלֶה הִיא דַּוְקָא עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה. דְּהִנֵּה הַשְׁרָאַת הַשְּׁכִינָה בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִיא עַל־יְדֵי לִמּוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת. וְהַחִלּוּק בֵּינֵיהֶם הוּא:

בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת - מְקַיְּמִים הָאָדָם רְצוֹן הַקָּבָ"ה, אֲבָל הָאָדָם וְהַמִּצְוָה אֵינָם מִתְאַחֲדִים, וּלְדוּגְמָא יָד הָעוֹסֶקֶת בְּנְטִילַת לוּלָב, הִנֵּה אַף שֶׁבְּיַד זוֹ קִיֵּם רְצוֹן הַקָּבָ"ה, מִכָּל־מָקוֹם אֵין הַיָּד עַצְמָהּ מִתְאַחֶדֶת עִם הַקָּבָ"ה בְּעַצְמוֹ.

מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה, מִכַּיוָן שֶׁ"אוֹרְיְתָא וְקוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא כּוּלָּא חַד", הִנֵּה בַּהֲבָנַת דִּבְרֵי תּוֹרָה, עַל־יְדֵי שֶׁחָכְמַת ה' בְּקִרְבּוֹ, שׁוֹרָה הַקָּבָ"ה בְּעַצְמוֹ בְּשִׂכְלוֹ שֶׁל הָאָדָם. וְנִמְצָא, דְּשֵׂכֶל הָאָדָם בְּעַצְמוֹ מְאֻחָד עִם הַקָּבָ"ה

(וראה בזה בארוכה תניא פ"ה).

וְזֶה גַּם הַחִלּוּק בֵּין כְּלָלוּת הַמִּשְׁכָּן וְהָאָרוֹן עַצְמוֹ:

"מָקוֹם אָרוֹן אֵינוֹ מִן הַמִּדָּה". שָׁבָאָרוֹן, מִכַּיוָן שֶׁבּוֹ הָיוּ הַלּוּחוֹת - הַתּוֹרָה - הִנֵּה בְּתוֹךְ "מְקוֹמוֹ" ו"מִדָּתוֹ" שָׁרְתָה הַשְּׁכִינָה בְּגָלוּי. אֲבָל בִּשְׁאָר הַמִּשְׁכָּן, אַף שֶׁגַּם שָׁם שָׁרְתָה הַשְּׁכִינָה, אֲבָל מָקוֹם הַמִּזְבֵּחַ (עַל־דֶּרֶךְ־מָשָׁל) נִשְׁאַר בְּמִדָּתוֹ, וְלֹא שָׁרְתָה שָׁם שְׁכִינָה בְּאוֹתוֹ אֹפֶן כְּבָאָרוֹן.

(כא) וַיָּבֵא אֶת־הָאָרֹן אֶל־הַמִּשְׁכָּן וַיָּשֶׂם אֶת פָּרֹכֶת הַמָּסָךְ וַיָּסֶךְ עַל אֲרוֹן הָעֵדֻת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ס

כא ואעל ית ארונא למשכנא ושוי ית פרכתא דפרסא ואטל על ארונא דסהדותא כמא די פקיד יי ית משה:

(כב) וַיִּתֵּן אֶת־הַשֻּׁלְחָן בְּאֹהֶל מוֹעֵד עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן צָפֹנָה מִחוּץ לַפָּרֹכֶת:

כב ויהב ית פתורא במשכנא זמנא על צדא דמשכנא צפונא מברא לפרכתא:

רש"י ◂ עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן צָפֹנָה • (יומא לג) בַּחֲצִי הַצָּפוֹנִי שֶׁל רֹחַב הַבַּיִת. יֶרֶךְ • כְּתַרְגּוּמוֹ: 'צִדָּא', כַּיָּרֵךְ הַזֶּה שֶׁהוּא בְּצִדּוֹ שֶׁל אָדָם.

(כג) וַיַּעֲרֹךְ עָלָיו עֶרֶךְ לֶחֶם לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ס

כג וסדר עלוהי סידור דלחם קדם יי כמא די פקיד יי ית משה:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כרך ו עמ' 227)

וַיַּעַרְךְ עָלָיו עֵרֶךְ לָחֶם . . וַיַּעַל הַנֵּרֹת . . וַיַּקְטֵר עָלָיו קְטֹרֶת סַמִּים . . וַיָּשֶׂם אֶת הָעֹלָה וְאֶת הַמִּנְחָה (מ, כב־כט) וְאִלּוּ בְּצִוּוּי ה' לְמֹשֶׁה (לְעֵיל פָּסוּק ד) נִזְכְּרוּ רַק עֲרִיכַת הַלֶּחֶם וְהַדְלָקַת הַנֵּרוֹת. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁמְּכָיָן שֶׁשִּׁתֵּי עֲבוֹדוֹת אֵלֶּה נַעֲשׂוּ שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּן הָרָגִיל, הָיָה צָרִךְ בְּצִוּוּי מְיֻחָד עֲלֵיהֶן.

עֲרִיכַת הַלֶּחֶם – הַזְּמַן הַקָּבוּעַ לְכָךְ הוּא בְּשַׁבָּת, וְיוֹם הַשִּׁמְינִי לַמִּלּוּאִים הָיָה יוֹם רִאשׁוֹן. **הַדְלָקַת הַנֵּרוֹת** – הַזְּמַן הַקָּבוּעַ לְכָךְ הוּא בֵּין הָעַרְבַּיִם, וּמֹשֶׁה נִצְטַוָּה לְהַדְלִיקָם בַּבֹּקֶר.

(כד) וַיָּשֶׂם אֶת־הַמְּנֹרָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד נֹכַח הַשֻּׁלְחָן עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן נֶגְבָּה:

כד וְשַׁוִּי יָת מְנָרְתָּא בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא לָקֳבֵל פָּתוֹרָא עַל צִדָּא דְמַשְׁכְּנָא לְדָרוֹמָא:

(כה) וַיַּעַל הַנֵּרֹת לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ס

כה וַאֲדְלֵק בּוֹצִינָהָא קֳדָם יְיָ כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה:

(כו) וַיָּשֶׂם אֶת־מִזְבַּח הַזָּהָב בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת:

כו וְשַׁוִּי יָת מַדְבְּחָא דְדַהֲבָא בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא קֳדָם פָּרְכְתָּא:

(כז) וַיַּקְטֵר עָלָיו קְטֹרֶת סַמִּים כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ס

כז וַאֲקְטַר עֲלוֹהִי קְטֹרֶת בּוּסְמִין כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה:

רש"י◄ **וַיַּקְטֵר עָלָיו קְטֹרֶת** • שַׁחֲרִית וְעַרְבִית, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל ל): "בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר בְּהֵיטִיבוֹ אֶת הַנֵּרוֹת וְגוֹ'".

(כח) וַיָּשֶׂם אֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן:

כח וְשַׁוִּי יָת פְּרָסָא דְתַרְעָא לְמַשְׁכְּנָא:

(כט) וְאֶת מִזְבַּח הָעֹלָה שָׂם פֶּתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל־מוֹעֵד וַיַּעַל עָלָיו אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ס

כט וְיָת מַדְבְּחָא דַעֲלָתָא שַׁוִּי בְּתָרַע מַשְׁכַּן מַשְׁכַּן זִמְנָא וְאַסֵּק עֲלוֹהִי יָת עֲלָתָא וְיָת מִנְחָתָא כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה:

רש"י◄ **וַיַּעַל עָלָיו וְגוֹ'** • אַף בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי לַמִּלּוּאִים, שֶׁהוּא יוֹם הֲקָמַת הַמִּשְׁכָּן, שִׁמֵּשׁ מֹשֶׁה וְהִקְרִיב קָרְבְּנוֹת צִבּוּר, חוּץ מֵאוֹתָן שֶׁנִּצְטַוָּה אַהֲרֹן בּוֹ בַּיּוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא ט): "קְרַב אֶל הַמִּזְבֵּחַ וְגוֹ'". **אֶת־הָעֹלָה** • עֹלַת הַתָּמִיד. **וְאֶת־הַמִּנְחָה** • מִנְחַת נְסָכִים שֶׁל תָּמִיד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל כט): "וְרִבַּעְתָּן סֹלֶת בָּלוּל בְּשֶׁמֶן וְגוֹ'".

(ל) וַיָּשֶׂם אֶת־הַכִּיֹּר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן שָׁמָּה מַיִם לְרָחְצָה:

ל וְשַׁוִּי יָת כִּיּוֹרָא בֵּין מַשְׁכַּן זִמְנָא וּבֵין מַדְבְּחָא וְיָהֵב תַּמָּן מַיָּא לְקִדּוּשׁ:

(לא) וְרָחֲצוּ מִמֶּנּוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם:

לא וְיִתְקַדְּשׁוּן מִנֵּהּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יָת יְדֵיהוֹן וְיָת רַגְלֵיהוֹן:

רש"י◄ **וְרָחֲצוּ מִמֶּנּוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבָנָיו** • יוֹם שְׁמִינִי לַמִּלּוּאִים הֱשָׁווּ כֻּלָּם לְכְהֻנָּה, וְתַרְגּוּמוֹ: 'וְיִתְקַדְּשׁוּן מִנֵּיהּ'. בּוֹ בַּיּוֹם קִדֵּשׁ מֹשֶׁה עַמָּהֶם.

(לכ) בִּבְאֹ֣ם אֶל־אֹ֣הֶל מוֹעֵ֗ד וּבְקָרְבָתָם֙ אֶל־הַמִּזְבֵּ֔חַ יִרְחֲצ֖וּ כַּאֲשֶׁ֣ר צִוָּ֑ה יְהוָ֖ה אֶת־מֹשֶׁ֥ה: ס

לכ בְּמֵעַלְהוֹן לְמַשְׁכַּן זִמְנָא וּבְמִקְרְבְהוֹן לְמַדְבְּחָא יְקַדְּשׁוּן כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה:

רס"י ◂ **וּבְקָרְבָתָם** • כְּמוֹ וּבְקָרְבָם, כְּשֶׁיִּקָּרְבוּ.

(לג) וַיָּ֤קֶם אֶת־הֶחָצֵר֙ סָבִ֔יב לַמִּשְׁכָּ֖ן וְלַמִּזְבֵּ֑חַ וַיִּתֵּ֗ן אֶת־מָסַךְ֙ שַׁ֣עַר הֶחָצֵ֔ר וַיְכַ֥ל מֹשֶׁ֖ה אֶת־הַמְּלָאכָֽה: פ

לג וַאֲקֵם יָת דַּרְתָּא סְחוֹר סְחוֹר לְמַשְׁכְּנָא וּלְמַדְבְּחָא וְיָהַב יָת פְּרָסָא דִּתְרַע דַּרְתָּא וְשֵׁיצִי מֹשֶׁה יָת עֲבִידָא:

(לד) וַיַּכֵּ֣ס הֶעָנָ֗ן אֶת־אֹ֙הֶל מוֹעֵ֔ד וּכְב֖וֹד יְהוָ֣ה מָלֵ֑א אֶת־הַמִּשְׁכָּֽן:

לד וַחֲפָא עֲנָנָא יָת מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיָקָרָא דַּייָ אַתְמְלִי יָת מַשְׁכְּנָא:

(לה) וְלֹא־יָכֹ֤ל מֹשֶׁה֙ לָב֣וֹא אֶל־אֹ֔הֶל מוֹעֵ֕ד כִּי־שָׁכַ֥ן עָלָ֖יו הֶעָנָ֑ן וּכְב֣וֹד יְהוָ֔ה מָלֵ֖א אֶת־הַמִּשְׁכָּֽן:

לה וְלָא יָכִיל מֹשֶׁה לְמֵעַל לְמַשְׁכַּן זִמְנָא אֲרֵי שְׁרָא עֲלוֹהִי עֲנָנָא וְיָקָרָא דַּייָ אַתְמְלִי יָת מַשְׁכְּנָא:

רס"י ◂ **וְלֹא־יָכֹל מֹשֶׁה לָבוֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד** • (תורת כהנים פרשת ויקרא) **וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר** (במדבר ז): "**וּבְבֹא מֹשֶׁה אֶל אֹהֶל מוֹעֵד**", בָּא הַכָּתוּב הַשְּׁלִישִׁי וְהִכְרִיעַ בֵּינֵיהֶם: "כִּי שָׁכַן עָלָיו הֶעָנָן". אֱמֹר מֵעַתָּה: כָּל זְמַן שֶׁהָיָה עָלָיו הֶעָנָן, לֹא הָיָה יָכֹל לָבֹא. נִסְתַּלֵּק הֶעָנָן, נִכְנַס וּמְדַבֵּר עִמּוֹ.

(לו) וּבְהֵעָל֣וֹת הֶעָנָ֗ן מֵעַ֛ל הַמִּשְׁכָּ֖ן יִסְעוּ֙ בְּנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֔ל בְּכֹ֖ל מַסְעֵיהֶֽם:

לו וּבְאִסְתַּלָּקוּת עֲנָנָא מֵעָלְוֵי מַשְׁכְּנָא נָטְלִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכֹל מַטְלָנֵיהוֹן:

(לז) וְאִם־לֹ֥א יֵעָלֶ֖ה הֶעָנָ֑ן וְלֹ֣א יִסְע֔וּ עַד־י֖וֹם הֵעָלֹתֽוֹ:

לז וְאִם לָא יִסְתַּלַק עֲנָנָא וְלָא נָטְלִין עַד יוֹמָא דְּאִסְתַּלָּקוּתֵהּ:

כלי יקר – עוז והדר

(לד) **וַיְכַס הֶעָנָן אֶת אֹהֶל מוֹעֵד וּכְבוֹד ה' מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן.** נִרְאֶה מִזֶּה שֶׁ**כְּבוֹד ה'** אֵינוֹ **הֶעָנָן**, אֶלָּא שֶׁהָאֵשׁ וְהָאוֹר דְּהַיְנוּ **כְּבוֹד ה'** הָיָה נִרְאֶה מִתּוֹךְ **הֶעָנָן**, כִּי זוֹלַת הֶעָנָן לֹא הָיָה אֶפְשָׁרִי לְהִסְתַּכֵּל בּוֹ, כִּי בְּאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ לֹא יוּכַל הָאָדָם לְהִסְתַּכֵּל קַל וָחֹמֶר בְּאוֹר זֹהַר שְׁכִינָתוֹ יִתְבָּרַךְ, עַל כֵּן הָיָה הָאוֹר הַקָּדוֹשׁ הַהוּא תָּמִיד נִרְאֶה מִתּוֹךְ הֶעָנָן, וּכְשֶׁהוּקַם הַמִּשְׁכָּן נִבְדְּלוּ זֶה מִזֶּה, כִּי הָאוֹר הָאֱלֹהִים הָיָה נִכְנָס לְתוֹךְ הַמִּשְׁכָּן כִּי שָׁם מְקוֹם קְדֻשָּׁתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהֶעָנָן נִשְׁאַר מִבַּחוּץ. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר סוֹף פָּרָשַׁת מִשְׁפָּטִים (לעיל כד טז) 'וַיִּשְׁכֹּן כְּבוֹד ה' עַל הַר סִינַי וַיְכַסֵּהוּ הֶעָנָן שֵׁשֶׁת יָמִים', רָצָה לוֹמַר הֶעָנָן כִּסָּה אֶת כְּבוֹד ה' כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ לִרְאוֹת הַכָּבוֹד הַהוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר שָׁם 'וּמַרְאֵה כְּבוֹד ה' כְּאֵשׁ אֹכֶלֶת בְּרֹאשׁ הָהָר לְעֵינֵי' כָּל 'יִשְׂרָאֵל', כִּי עַל זֶה הָאֹפֶן יָכְלוּ לִרְאוֹת הַכָּבוֹד:

וּלְכָךְ אָמַר כָּאן (פסוק לה) **וְלֹא יָכֹל מֹשֶׁה לָבוֹא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד כִּי שָׁכַן עָלָיו הֶעָנָן, וּכְבוֹד ה' מָלֵא הַמִּשְׁכָּן**, כִּי אִלּוּ הָיָה כְּבוֹד ה' מְעֹרָב עִם הֶעָנָן הָיָה יָכוֹל לָבֹא שָׁמָּה כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר סוֹף פָּרָשַׁת מִשְׁפָּטִים (לעיל שם יח) 'וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הֶעָנָן', כִּי לְפִי שֶׁאָז הָיָה כְּבוֹד ה' מְכֻסֶּה בֶּעָנָן הָיָה אֶפְשָׁרִי לְמֹשֶׁה לָבֹא 'בְּתוֹךְ הֶעָנָן', אֲבָל עַכְשָׁו שֶׁנִּבְדְּלוּ זֶה מִזֶּה, שֶׁהֶעָנָן הָיָה מִבַּחוּץ וּכְבוֹד ה' הָיָה בְּלֹא עָנָן תּוֹךְ אֹהֶל מוֹעֵד, עַל כֵּן הָיָה מִן הַנִּמְנָע לְמֹשֶׁה 'לָבֹא תּוֹךְ אֹהֶל מוֹעֵד', מִשּׁוּם אֲבָל עַד הָאֹהֶל מוֹעֵד סָמוּךְ לוֹ מַמָּשׁ הָיָה יָכוֹל לָבֹא אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁכַן עָלָיו הֶעָנָן. וְעַל פִּי דְּבָרֵינוּ אֵלֶּה יִתְרְצוּ הַרְבֵּה סְפֵקוֹת בְּעִנְיָן זֶה אֲשֶׁר נִתְעוֹרְרוּ עֲלֵיהֶם הַמְפָרְשִׁים: תורה לה

חֲסַלַת פָּרָשַׁת פְּקוּדֵי

חַסַלַת סֵפֶר שְׁמוֹת בְּעֶזְרַ נוֹתֵן עֹז וְתַעֲצוּמוֹת

(לח) כִּי֩ עֲנַ֨ן יְהוָ֜ה עַל־הַמִּשְׁכָּ֗ן יוֹמָם֙ וְאֵ֣שׁ תִּהְיֶ֤ה לַ֨יְלָה֙ בּ֔וֹ לְעֵינֵ֖י כָּל־בֵּ֣ית יִשְׂרָאֵ֑ל בְּכָל־מַסְעֵיהֶֽם׃

לח אֲרֵי עֲנָנָא יְקָרָא דַיְיָ עַל מַשְׁכְּנָא בִּימָמָא וְחֵיזוּ אֶשָׁתָא חֲוֵי בְּלֵילְיָא בֵּהּ לְעֵינֵי כָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַטְלָנֵיהוֹן׃ חזק

רש"י◄ **לְעֵינֵי כָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בְּכָל־מַסְעֵיהֶם** • בְּכָל מַסָּע שֶׁהָיוּ נוֹסְעִים, הָיָה הֶעָנָן שׁוֹכֵן בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יַחֲנוּ שָׁם. מְקוֹם חֲנָיָתָן אַף הוּא קָרוּי מַסָּע, וְכֵן (בראשית יג): "וַיֵּלֶךְ לְמַסָּעָיו", וְכֵן (במדבר לג): "אֵלֶּה מַסְעֵי", לְפִי שֶׁמִּמְּקוֹם הַחֲנָיָה חָזְרוּ וְנָסְעוּ. לְכָךְ נִקְרְאוּ כֻּלָּן מַסָּעוֹת:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כרך ו עמ' 238)

בְּכָל מַסְעֵיהֶם (מ, לח) **לְפִי שֶׁמִּמְּקוֹם הַחֲנִיָּה חָזְרוּ וְנָסְעוּ, לָכֵן נִקְרְאוּ כֻּלָּן מַסָּעוֹת** (רש"י) בְּתְחִלַּת הַסֵּפֶר מְסֻפָּר עַל יְרִידָה גְּדוֹלָה – גָּלוּת מִצְרַיִם. לְאַחַר מִכֵּן מְסֻפָּר עַל הִתְעַלּוּת גְּדוֹלָה - הַמִּשְׁכַּת אֱלֹקוּת לְמַטָּה עַל יְדֵי יְצִיאַת מִצְרַיִם, מַתַּן תּוֹרָה, וַהֲקָמַת הַמִּשְׁכָּן. וּבְסִיּוּם הַסֵּפֶר מְדֻגָּשׁ, שֶׁהִתְעַלּוּת זוֹ כְּבָר הִתְחִילָה בְּגָלוּת מִצְרַיִם. כִּי מִכַּיָּון שֶׁמַּטָּרַת הַ'חֲנִיָּה' מִלְּכַתְּחִלָּה הִיא הַ'מַּסָּע' שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ, כְּלוֹמַר: מַטָּרַת הַגָּלוּת הִיא הַגְּאֻלָּה, הֲרֵי בִּפְנִימִיּוּת וּבְהֶעְלֵם - 'חֲנִיָּה' זוֹ הִיא כְּבָר לִפְנֵי כֵן 'מַסָּע'.

צ"ב פסוקים, בל"י כ"ל סימן.

סִימַן פָּרָשַׁת פְּקוּדֵי (מתוך אגרת להרה"ג ר' אלכסנדר סענדר יודאסין ע"ה, נדפסה בסוף ספרו תו"ת על הש"ס – מתוך 'לקראת שבת')

בְּרֹב הַחֻמָּשִׁים נִכְתָּב בְּסִיּוּם כָּל פָּרָשָׁה מִנְיַן הַפְּסוּקִים שֶׁבַּפָּרָשָׁה עִם סִימָן לְמִנְיָן זֶה, אַךְ בְּסוֹף פָּרָשַׁת פְּקוּדֵי לֹא נִרְשַׁם סִימָן, וּבְפַשְׁטוּת הוּא טָעוּת הַדְּפוּס.

וְאוּלַי יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁבַּמָּקוֹר הָיָה כָּתוּב "בְּלִי כָּל סִימָן", וְהַכַּוָּנָה בָּזֶה הָיְתָה שֶׁיֵּשׁ בְּסִדְרָה זוֹ צ"ב פְּסוּקִים שֶׁבְּגִימַטְרִיָּא "בְּלִי כֹּל", וְאַחַד הַמַּדְפִּיסִים טָעָה, וְהֵבִין זֶה כְּפִשׁוּטוֹ, שֶׁאֵין סִימָן לְפָרָשָׁה זוֹ, וְהִשְׁמִיט הַסִּימָן...

חסלת פרשת פקודי

חַזַק חַזַק וְנִתְחַזֵּק

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רנג - רנט

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום שבת קודש עמ' ב

דהיינו חצי השדה. אמנם **וְלֹא תִּיא**, שרבה לא חזר מדבריו, שכן **חֲזִינָא** – ראיתי **הַנְהוּ שְׁטָרֵי** – אותם שטרות **דְּנָפְקֵי מִבֵּי מַר** – שיצאו מבית רבה, **וּכְתִיב בְּהוּ הָכִי** – וכתוב בהם בתחילת השטר שכתבו העדים, 'אמר לנו פלוני, הריני מוכר לפלוני **פַּלְגָּא דְּאִית לִי בְּאַרְעָא**' – 'מחצית שיש לי בשדה', ובסוף השטר הוסיפו 'וקנה הלוקח מן המוכר **פַּלְגָּא**', כלומר את חצי השדה, והיינו כל חלקו בשדה, ואילו בשטרות אחרים שיצאו מביתו כתבו העדים 'אמר לנו פלוני, הריני מוכר לפלוני **פַּלְגָּא בְּאַרְעָא דְּאִית לִי**' – 'מחצית מהשדה שיש לי', ובסוף השטר הוסיפו 'וקנה הלוקח מן המוכר **רֵיבְעָא**', כלומר רבע מכל השדה, שהוא מחצית חלקו, ומוכח שרבה לא חזר בו ולשיטתו יש חילוק בין שתי הלשונות.

הגמרא דנה במי שמכר לאחר חלק משדהו, באיזה לשון מכר חצי מהשדה ובאיזה לשון מכר חלק קטן בלבד מהשדה: **וְאָמַר רַבָּה**: מי שמכר לחבירו את החלק המערבי של שדהו, והותיר לעצמו את החלק המזרחי, מבלי שפירש כמה מכר וכמה הותיר לעצמו, ובשטר המכירה כתב לו את מיצרי השדה הנמכרת, יש לראות כיצד ציין את הקרקע שהשאיר לעצמו במיצר לשדה הנמכרת, שאם כתב 'המצר המערבי של השדה הוא שדהו של לוי', **וְהַמַּצַר** המזרחי **אַרְעָא דְּמִינָּהּ פַּלְגָּא** – הקרקע שממנה חלוקה השדה שמכרתי', קנה הלוקח **פַּלְגָּא** – חצי מהשדה, שבכך שהזכיר ששדהו 'חלוקה' במכירה זו, משמע חלוקה בחציה.

אבל אם כתב לו 'המצר המזרחי של השדה **אַרְעָא דְּמִינָּהּ פְּסִיקָא** – הקרקע שממנה מופסקת וחתוכה השדה שמכרתי', קנה הלוקח רק שיעור כדי זריעת **תִּשְׁעָה קַבִּין** בצידה המערבי של השדה. לפי שלשון 'פסיקה' מורה על חלק המועט ביותר שראוי להתחלק מקרקע אחרת, ששיעורו בשדה כדי זריעת תשעה קבין.

אָמַר לֵיהּ – הקשה **אַבַּיֵי** לרבה, **מַאי שְׁנָא הָכִי וּמַאי שְׁנָא הָכִי**, הרי אין חילוק בין לשון זו ללשון זו. **אִישְׁתִּיק** – שתק רבה. **סָבוּר מִינָּהּ** – היו מן התלמידים שהבינו מדברי אביי **שְׁאִידֵי וְאִידֵי פַּלְגָּא** – שבשתי הלשונות נוטל הלוקח מחצית השדה, שגם לשון 'פסיקה' משמעותה חלוקת דבר לשנים.

שיעורי תהלים לשבוע פרשת ויקהל־פקודי

קטע ממכתב כ״ק אדמו״ר מהוריי״צ

ב״ה א׳ ט״ו סיון, תרפ״ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ״ז באתי בבקשה לכללות אנ״ש שי׳ אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי׳ לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ״א אדר מפרק קד עד סוף פרק קה	**יום רביעי - כ״ד אדר** מפרק קיג עד סוף פרק קיח
יום שני - כ״ב אדר מפרק קו עד סוף פרק קז	**יום חמישי - כ״ה אדר** פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו
יום שלישי - כ״ג אדר מפרק קח עד סוף פרק קיב	**יום שישי - כ״ו אדר** פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק
שבת קודש -כ״ז אדר פרק כ מפרק קכ עד סוף פרק קלד	

קטע ממכתב כ״ק אדמו״ר מהוריי״צ

[תמוז תרס״ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ׳ שנה ונכנס לשנת הכ״א היה אומר פרק כ״א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"א אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 90, פרק לו והנה... עד עמ' מו, מהאר"י ז"ל.

ליקוטי אמרים

פרק לו והנה מודעת זאת מארז"ל שתכלית בריאת עולם הזה הוא שנתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים. והנה לא שייך לפניו ית' בחי' מעלה ומטה כי הוא ית' ממלא כל עלמין בשוה. אלא ביאור הענין כי קודם שנברא העולם היה הוא לבדו ית' יחיד ומיוחד וממלא כל המקום הזה שברא בו העולם וגם עתה כן הוא לפניו ית' רק שהשינוי הוא אל המקבלים חיותו ואורו ית' שמקבלים ע"י לבושים רבים המכסים ומסתירים אורו ית' כדרכתיב כי לא יראני האדם וחי וכדפי' רז"ל שאפי' מלאכים הנק' חיות אין רואין כו' וזהו ענין השתלשלות העולמות

1 **פֶּרֶק לו.** בפרק הקודם החל רבנו הזקן להסביר את המלה "לעשותו"
2 (מלת הסיום של הפסוק: "כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך
3 לעשותו") – שתכלית הכל היא "לעשותו", לקיים מצוות במעשה.
4 משום שעל ידי מעשה, נמשך אור השכינה גם על הנפש הבהמית והגוף
5 ולא רק על הנפש האלקית.
6 ברם, עדיין הדברים טעונים
7 הסברה: מהי המעלה הגדולה
8 המיוחדת בהמשכת האור על **1**
9 הנפש הבהמית והגוף, **2**
10 שבגללה מהווה המעשה את **3**
11 התכלית? – לכן יסביר רבנו **4**
12 הזקן בפרק ל"ו, שכל תכלית **5**
13 בריאת העולמות היא, כי **6**
14 נתאוה הקב"ה להיות לו **7**
15 "דירה בתחתונים", בעולמות **8**
16 התחתונים ובנבראים – **9**
17 ובעיקר בעולם הזה, שהוא **10**
18 העולם התחתון ביותר, בו **11**
19 שורר חושך כפול ומכופל.
20 והכוונה היא להפוך את החושך לאור, ושיאיר בו אור אין־סוף במדה
21 מרובה יותר מאשר בעולמות העליונים. ולכן, מתבטאת ה"תכלית",
22 בקיום מצוות במעשה דוקא. שכן, על־ידי־זה מתבצע ענין הדירה
23 בתחתונים, שבנפש הבהמית ובגוף, ובאמצעותם בכל העולם כולו – יאיר
24 אור אין־סוף.

25 **וְהִנֵּה, מוֹדַעַת זֹאת מַאֲמַר רַז"ל**[1], – ידוע מאמרם של רבותינו
26 זכרונם־לברכה, **שֶׁתַּכְלִית בְּרִיאַת עוֹלָם הַזֶּה הוּא שֶׁנִּתְאַוָּה**
27 **הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לִהְיוֹת לוֹ דִּירָה בַּתַּחְתּוֹנִים.** – כלומר:
28 שבתוך הנבראים התחתונים תתגלה עצמות אור אין־סוף כמו
29 שהוא, בלי כל לבוש והסתרה: כאדם, למשל, הגר בדירה,
30 שעצם האדם נמצא בדירה. להלן מסביר רבנו הזקן, שמשמעות
31 "(דירה) בתחתונים" היא: בעולם הזה. ברם, כדי להקל את
32 המשך הלימוד, מן הראוי להקדים הסבר קצר לגבי מה
33 שחכמינו ז"ל אומרים, שנתאוה הקב"ה להיות לו "דירה
34 בתחתונים": אין לומר שלגבי הקב"ה נחשבים עולמות אלה
35 כתחתונים וכבעלי מדריגה פחותה יותר לעומת עולמות אחרים
36 הנחשבים כאילו לעליונים וכבעלי מדריגה נעלה יותר – שכן,
37 משמעות קביעה כזו היא, שלגבי הקב"ה העולמות העליונים
38 קרובים אליו מפני שהם במדריגה עליונה יותר מאשר העולמות
39 התחתונים שרחוקים ממנו מפני שהם במדריגה פחותה יותר –
40 וזה אינו אמת, כי לגבי הקב"ה, כל העולמות שווים. פירוש
41 הדבר: לגבי הקב"ה אין העולמות והמדריגות העליונות ביותר
42 תופסים מקום כלל, **בדיוק** כפי שהדבר ביחס לעולמות
43 ולמדריגות התחתונות; הקב"ה נמצא בתחתונים באותה מדה
44 שהוא נמצא בעליונים. לכן, מן ההכרח לומר, שמשמעות

45 "בתחתונים" היא לגבי העולמות: **בהם ולגביהם** קיים סדר
46 השתלשלות של עולמות שהם עליונים ותחתונים במעלה
47 ובמדריגה. העליונות והנחיתות מתבטאות בכך שבעולמות
48 העליונים ישנו **גילוי** אלקות, אלקות היא שם בהתגלות; ואילו
49 בעולמות התחתונים
50 האלקות מוסתרת
51 ונעלמת. ובהתאם לכך –
52 עולמנו אנו, העולם הזה,
53 הוא התחתון ביותר, מפני
54 שבו האלקות מוסתרת
55 ונעלמת יותר מאשר בכל
56 שאר העולמות. **וְהִנֵּה,**
57 **לֹא שַׂיָּךְ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ**
58 **בְּחִינַת מַעְלָה וּמַטָּה,** –
59 עליון ותחתון במדריגה,
60 **כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ מְמַלֵּא**
61 **כָּל עָלְמִין בְּשָׁוֶה.** – הוא
62 נמצא בעולמות
63 התחתונים באותה מדה

64 כמו שהוא נמצא בעולמות העליונים, ולכן, אין הבדל לגביו בין
65 העולמות העליונים והעולמות התחתונים, **אֶלָּא בְּאוֹר הָעֶנְיָן,**
66 – מה שחכמינו ז"ל אומרים, שהקב"ה נתאוה להיות לו "דירה
67 בתחתונים", שאין הכוונה לתחתונים לגביו יתברך, אלא, כפי
68 שיסביר, שלגבי **העולמות** עצמם הם נקראים תחתונים, **כִּי כֻּלָּם**
69 **שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם** – כלומר, **כל** העולמות, **הָיָה הוּא לְבַדּוֹ**
70 **יִתְבָּרַךְ יָחִיד וּמְיֻחָד, וּמְמַלֵּא כָּל הַמָּקוֹם הַזֶּה שֶׁבָּרָא בּוֹ**
71 **הָעוֹלָם,** – כל שיכול היה להיחשב במקום וכאפשרות לבריאת
72 העולמות – היה ממולא באור אין־סוף; **וְגַם עַתָּה** – לאחר
73 בריאת העולמות, **כֵּן הוּא לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ.** – כלומר: לגבי
74 הקב"ה אין הבדל בין לפני הבריאה לבין לאחרי הבריאה;
75 הבריאה כולה לא יצרה שום שינוי בו יתברך ובייחודו המוחלט.
76 **רַק שֶׁהַשִּׁנּוּי הוּא אֶל הַמְקַבְּלִים חִיּוּתוֹ וְאוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ,** – לגבם
77 נתהווה שינוי: לפני הבריאה לא היו בנמצא "מקבלים" לקבל את
78 החיות והאור, ואילו לאחרי הבריאה – ישנם "מקבלים",
79 **שֶׁמְּקַבְּלִים** – את החיות והאור ממנו יתברך, **עַל יְדֵי לְבוּשִׁים**
80 **רַבִּים הַמְכַסִּים וּמַסְתִּירִים אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ,** – שכן, בלי אותם
81 לבושים לא היו יכולים לקבל את החיות והאור והיו מתבטלים
82 במציאות לגמרי. **כְּדִכְתִיב:** – כמו שכתוב[2]: **"כִּי לֹא יִרְאַנִי**
83 **הָאָדָם וָחָי",** – ולא רק האדם, שהוא בעל גוף גשמי, אלא גם
84 הנבראים הרוחניים, כמלאכים, אינם יכולים לקבל את האור
85 והחיות האלקית בלי לבושים המסתירים; **וְכִדְפֵרְשׁוּ** רַז"ל[3]
86 **שֶׁאֲפִלּוּ מַלְאָכִים הַנִּקְרָאִים "חַיּוֹת"** – הקודש, **אֵין רוֹאִין כּוֹ'.**
87 – אלקות, אלא על־ידי לבושים המסתירים ומאפשרים שיוכלו
88 לקבל. הרי, שכל העולמות והנבראים מקבלים את חיותם

---

1. מדרש תנחומא נשא, ז, א. **2.** שמות לג, כ. **3.** ספרי סוף פ' בהעלותך. במדבר רבה סוף פ' נשא.

האלקית על ידי לבושים והסתרים. ובכך, כפי שיוסבר כאן מיד, מתבטא ההבדל בין העולמות העליונים לעולמות התחתונים: החיות האלקית בעולמות העליונים היא יותר בהתגלות, והסתרתה היא במדה פחותה יותר. ואילו בעולמות התחתונים – החיות האלקית מוסתרת יותר. **וְזֶהוּ עִנְיַן הִשְׁתַּלְשְׁלוּת הָעוֹלָמוֹת וִירִידָתָם מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה,** – כלומר, ההשתלשלות והירידה המדורגת של העולמות, מעולם לעולם, מתבטאת במדת ההסתרה שלהם, **עַל־יְדֵי רִבּוּי הַלְּבוּשִׁים הַמַּסְתִּירִים הָאוֹר וְהַחַיּוּת שֶׁמִּמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ,** – ככל שרבים הלבושים והסתרה גדלה – כך גדלה הירידה, **עַד שֶׁנִּבְרָא עוֹלָם הַזֶּה הַנִּגְשָׁמִי וְהַחֻמְרִי מַמָּשׁ,** – העולם הזה הוא "גשמי" – שלכן לא נראית בו כלל האמת שהחיות האלקית מחיה כל דבר, ונוסף לכך הוא גם "חומרי", שלכן נראה גם השקר כאמת, **וְהוּא** – העולם **הזה, הַתַּחְתּוֹן בַּמַּדְרֵגָה,** – בין כל העולמות, **שֶׁאֵין תַּחְתּוֹן לְמַטָּה מִמֶּנּוּ, בְּעִנְיַן הֶסְתֵּר אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ וְחֹשֶׁךְ כְּפוּל וּמְכֻפָּל,** – אין עולם שבו האור כל כך מוסתר כמו שהוא בעולם הזה, **עַד שֶׁהוּא** – עולם הזה, **מָלֵא קְלִפּוֹת וְסִטְרָא־אָחֳרָא,** שֶׁהֵן נֶגֶד ה' מַמָּשׁ, לוֹמַר: **"אֲנִי וְאַפְסִי עוֹד".** – הקליפות אומרות על עצמן שהן הן המציאות הבלעדית ומלבדן – אפס. מכל האמור מובן, שהמשמעות של "בתחתונים", היא – העולם־הזה, בהיותו **התחתון** ביותר במדריגה. מעתה, כיוון שקיימת השתלשלות **אחת** של עולמות עליונים ותחתונים, יש מקום לדון, אלו מהם הם עיקר ותכלית ההשתלשלות: העולמות העליונים שבהם ישנו גילוי אלקות, ואילו העולמות התחתונים באים רק כדי להבליט מעלת העליונים, כי בשקיים חושך והעלם ניכרת אז מעלת האור והגילוי, או שהתכלית היא בעולמות התחתונים בהם אלקות בהעלם (אלא, שכדי שיוצרו עולמות תחתונים, היה צריך להיות סדר ההשתלשלות, והיבראותם המוקדמת של העולמות העליונים), אך כיוון שאין שום תכלית בהעלמת האור האלקי – הרי הכוונה היא להפוך את החושך והההעלם לאור וגילוי. – וזהו תוכן מאמר חכמינו ז"ל ש"נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים": שהתכלית היא שבכל העולמות התחתונים, בהם שורר חושך והעלם – יומשך אור וגילוי במדה מרובה יותר מאשר בעולמות העליונים, עד כדי שיוכלו להיות ל"דירה" לו יתברך – כפי שיוסבר להלן. **וְהִנֵּה, תַּכְלִית הִשְׁתַּלְשְׁלוּת הָעוֹלָמוֹת וִירִידָתָם מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה** - **אֵינוֹ בִּשְׁבִיל עוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים,** – בהם ישנו גילוי אלקות, **הוֹאִיל וְלָהֶם** – לעולמות העליונים מהווה הדבר **יְרִידָה מֵאוֹר פָּנָיו יִתְבָּרַךְ,** – שכן, בהיותם "עולם", מלשון העלם, אין האלקות בהתגלות גמורה בהם, אלא על ידי אי אלו לבושים, והרי זו ירידה לגבי מה שהיה לפני בריאת עולמות אלה, שאז היתה אלקות בהתגלות גמורה – ולכן אי אפשר לומר שהתכלית היא בגילוי האלקות שבעולמות העליונים, מאחר שגילוי זה הוא העלם וירידה לגבי מה שהיה קודם, והתכלית היא הרי בגילוי האור ולא בהעלם ובירידת האור, **אֶלָּא תַּכְלִית הוּא עוֹלָם הַזֶּה הַתַּחְתּוֹן,** – וכל העולמות העליונים נבראו במגמה, שהאור האלקי ירד בהשתלשלות ממדריגה עליונה לתחתונה ממנה, עד להיווצרות עולם של חושך והעלם – עולם הזה – ודוקא העולם **הזה** הוא התכלית, מפני **שֶׁכְּבָר עָלְתָה בִּרְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, לִהְיוֹת נַחַת רוּחַ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, כַּד אִתְכַּפְיָא סִטְרָא־אָחֳרָא** – כשהסטרא־אחרא נכפפת ונבטלת לקדושה, **וְאִתְהַפַּךְ חֲשׁוֹכָא לִנְהוֹרָא,** – וחושך הקליפות נהפך לאור של קדושה, **שֶׁיָּאִיר אוֹר ה' אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בְּמָקוֹם הַחֹשֶׁךְ וְהַסִּטְרָא־אָחֳרָא שֶׁל כָּל עוֹלָם הַזֶּה כֻּלּוֹ, בְּיֶתֶר שְׁאֵת וְיֶתֶר עָז** – ביתר עליונות וביתר חוזק, **וְיִתְרוֹן אוֹר מִן הַחֹשֶׁךְ,** – כשהחושך עצמו נהפך לאור, באה מזה מעלה נוספת באור. כלומר: האור מאיר בעולם הזה ביתר תוקף, **מֵהָאָרָתוֹ בְּעוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים,** – מאשר הארת האור האלקי בעולמות העליונים[4], **שֶׁמֵּאִיר שָׁם עַל־יְדֵי לְבוּשִׁים וְהֶסְתֵּר פָּנִים,** – שגם בעולמות העליונים ההארה היא על ידי לבושים, שפנימיות האור מסתתרת, **הַמַּסְתִּירִים וּמַעֲלִימִים** – הלבושים והסתר פנים מעלימים ומסתירים על **אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא שֶׁלֹּא יִבָּטְלוּ** – העולמות, **בַּמְּצִיאוּת.** – שכן, אם האור היה מאיר בלי לבושים, היו העולמות בטלים במציאות.

ליקוטי אמרים

וירידתם ממדרגה למדרג' ע"י ריבוי הלבושי' המסתירים האור והחיות שממנו ית' עד שנברא עו"הז הגשמי והחומרי ממש והוא התחתון במדרגה שאין תחתון למטה ממנו בענין הסתר אורו ית' וחשך כפול ומכופל עד שהוא מלא קליפות וס"א שהן נגד ה' ממש לומ' אני ואפסי עוד. והנה תכלית השתלשלו' העולמו' וירידתם ממדרגה למדרגה אינו בשביל עולמות העליוני' הואיל ולהם ירידה מאור פניו ית' אלא התכלית הוא עו"הז התחתון שכך עלה ברצונו ית' להיות נחת רוח לפניו ית' כד אתכפיא ס"א ואתהפך חשוכא לנהורא שיאיר אור ה' אין סוף ב"ה במקום החשך והס"א של כל עו"הז כולו ביתר שאת ויתר עז ויתרון אור מן החשך מהארתו בעולמות עליונים שמאיר שם ע"י לבושים והסתר פנים המסתירים ומעלימים אור א"ס ב"ה שלא יבטלו במציאות. ולזה נתן הקב"ה לישראל את

---

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הכוונה לתרץ בזה קשיא הידועה: דאין לברוא דבר גדול ונעלה אך ורק בשביל דבר קטן ממנו. ולזה **מבאר** דעוה"ז (ע"י העבודה, דרק בעולם מלא קליפות אפשרית היא) נעשה ביתר שאת כו'". כ"ק אדמו"ר שליט"א מעיר בהערתו זו, כפי הנראה מאריכות לשונו של רבנו הזקן, שאינו מסתפק בסיום (שהעולם הזה הוא ה"תכלית". מפני שכך "עלה ברצונו יתברך להיות לו נחת רוח כד אתכפיא...") ורבנו הזקן מוסיף, שאור אין־סוף ברוך־הוא יאיר במקום החושך של העולם הזה **ביתר שאת ויתר עז מהארתו בעולמות עליונים** - אומר על כך כ"ק אדמו"ר שליט"א, שכוונת רבנו הזקן לתרץ את הקושיא הידועה: כיצד יכולים לומר

נמצא שבעולמות העליונים אין אור אין־סוף מאיר כמו שהוא; ואילו בעולם הזה יאיר האור כמו שהוא בלי לבושים באמצעות הכנעת הסטרא־אחרא, כאמור. ברם, הדבר טעון הסברה: מאחר שאף העולמות הרוחניים והעליונים יותר אינם יכולים לקבל את האור רק על ידי לבושים, כיצד, איפוא, יוכלו לקבל את האור בעולם הזה בלי לבושים?! – את זה מסביר רבנו הזקן בהמשך הדברים, שלשם כך נתן הקב"ה את התורה, הנותנת כוח לקבל את אור אין־סוף כמו שהוא, ועם זאת לא להיות בטלים במציאות: וְלָזֶה – ולכן, נָתַן הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְיִשְׂרָאֵל אֶת הַתּוֹרָה, שֶׁנִּקְרֵאת עֹז וְכֹחַ, – והיא הנותנת כוח לקבל את גילוי אור אין־סוף בלי לבושים, וּכְמַאֲמַר רַז"ל[5] שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נוֹתֵן כֹּחַ בַּצַּדִּיקִים לְקַבֵּל שְׂכָרָם לֶעָתִיד לָבֹא, – ולשם מה, ומהו פעולתו של כוח זה? – כדי שֶׁלֹּא יִתְבַּטְּלוּ בְּמְצִיאוּת מַמָּשׁ בְּאוֹר ה', הַנִּגְלֶה לֶעָתִיד בְּלִי שׁוּם לְבוּשׁ, כְּדִכְתִיב: – כמו שכתוב[6]: "וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ [פֵּרוּשׁ, שֶׁלֹּא יִתְכַּסֶּה מִמְּךָ בְּכָנָף וּלְבוּשׁ], – שהקב"ה לא "יתכסה" עוד. שכן, ישנו פירוש המפרש את כוונת הפסוק על אי־עצירת גשמים, ולכן מפסיק רבנו הזקן באמצע הפסוק ומפרשו כפירוש רש"י, שהקב"ה לא יכסה את עצמו בכנף ובלבוש – ולאחר מכן הוא ממשיך בסיום הפסוק: וְהָיוּ עֵינֶיךָ רֹאוֹת אֶת מוֹרֶיךָ", – את הקב"ה; וּכְתִיב[7]: "כִּי עַיִן בְּעַיִן יִרְאוּ וְגוֹ'", – העין שלמטה תראה את העין שלמעלה, כלומר: יראו בפועל את ההתגלות של אור הוי'; וּכְתִיב[8]: "לֹא יִהְיֶה לָּךְ עוֹד הַשֶּׁמֶשׁ לְאוֹר יוֹמָם וְגוֹ', כִּי ה' יִהְיֶה לְךָ לְאוֹר עוֹלָם וְגוֹ'". – את אור ה' שיאיר לעתיד־לבוא בלי שום לבוש, יוכלו לקבל על ידי התורה שלומדים עתה. ורבנו הזקן מסיים את מה שאמר קודם: שתכלית כל העולמות היא העולם הזה, במקום החושך והקליפות דוקא. שעל ידי **עבודה** נשברת הסטרא־אחרא והחושך נהפך לאור. ועל־ידי־זה יאיר בעולם הזה אור גדול בהרבה מאשר בעולמות העליונים. ברם, גילוי אור כזה בעולם הזה, יאיר הרי רק לעתיד־לבוא, ואילו כעת האור הוא בהעלם – על כך אומר רבנו הזקן להלן, שימות המשיח וזמן תחיית המתים הוא, אכן, כל התכלית והשלימות של בריאת העולם הזה: וְנוֹדַע, שְׁמוּת הַמָּשִׁיחַ, וּכְפָרָט כְּשֶׁיִּחְיוּ הַמֵּתִים, הֵם תַּכְלִית וּשְׁלֵמוּת בְּרִיאַת עוֹלָם הַזֶּה, שֶׁלְּכָךְ נִבְרָא מִתְּחִלָּתוֹ. – שיהיה כמו בימות המשיח ותחיית המתים.

ליקוטי אמרים

התורה שנקר' עוז וכח וכמארז"ל שהקב"ה נותן כח בצדיקים לקבל שכרם לעתיד לבא שלא יתבטלו במציאות ממש באור ה' הנגלה לעתיד בלי שום לבוש כדכתיב ולא יכנף עוד מוריך [פי' שלא יתכסה ממך בכנף ולבוש] והיו עיניך רואות את מוריך וכתיב כי עין בעין יראו וגו' וכתיב לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם וגו' כי ה' יהיה לך לאור עולם וגו'. ונודע שימות המשיח ובפרט כשיחיו המתים הם תכלית ושלימות בריאות עולם הזה שלכך נברא מתחילתו*

הנהה

(וקבלת שכר עיקרו באלף השביעי כמ"ש בלקוטי תורה מהאר"י ז"ל):

וגם כבר היה לעולמים
מעין זה בשעת מתן תורה
כדכתי' אתה הראת לדעת
כי ה' הוא האלהים אין

* הנהה (וְקַבָּלַת שָׂכָר – עבור העבודה שבעולם הזה, עִקָּרוֹ בָּאֶלֶף הַשְּׁבִיעִי, – שכן, לכאורה ימות המשיח ותחיית המתים הם הזמן של **קבלת שכר**, ולא הזמן כשהעולם הוא כך מצד תכלית בריאתו – לכן מעיר רבנו הזקן, שעיקר קבלת השכר הוא באלף השביעי, ועד אז נוצרת בעולם התכלית והשלימות של בריאתו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּלִקּוּטֵי תּוֹרָה מֵהָאֲר"י זַ"ל):

יום שני כ"ב אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מו, וגם כבר הי'... עד עמ' 92, ארצך וגו'.

וְגַם – לא זו בלבד שזה יהיה לעתיד, אלא כְּבָר הָיָה לְעוֹלָמִים מֵעֵין זֶה, – מעין גילויי ימות המשיח ותחיית המתים, כבר היה בְּשָׁעַת מַתַּן תּוֹרָה, כְּדִכְתִיב: – כמו שכתוב[9]:

ליקוטי אמרים

וגם כבר היה לעולמים
מעין זה בשעת מתן תורה
כדכתי' אתה הראת לדעת
כי ה' הוא האלהים אין
עוד מלבדו הראת ממש בריאה חושיית כדכתיב וכל

הנהה

(וקבלת שכר עיקרו באלף השביעי כמ"ש בלקוטי תורה מהאר"י ז"ל):

"אַתָּה הָרְאֵתָ לָדַעַת כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ" – "הָרְאֵתָ" מַמָּשׁ, בְּרִאָיָה חוּשִׁיִּית, – כי, כשאומרים "הראת" – הראת את עצמך, הרי הכוונה שראו אותו, וזוהי

שהעולמות העליונים, בהם מאיר כל כך הרבה אור אין־סוף ברוך־הוא, הם בשביל התכלית של העולם הזה בו מאיר אור אין־סוף ברוך־הוא, בהעלם? הרי, לא בוראים "דבר גדול בשביל דבר קטן"? לכן מסביר רבנו הזקן, שהעולם הזה (על ידי העבודה של "אתהפכא", האפשרית רק בעולם הזה המלא קליפות) יתעלה במדה כזו, שבו יאיר אור אין־סוף ברוך־הוא ביתר שאת ויתר עז מאשר בעולמות העליונים כו'. **5.** סנהדרין ק, ב. **6.** ישעי' ל, כ. **7.** ישעי' נב, ח. **8.** ישעי' ס, יט. **9.** דברים ד, לה.

ראיה מוחשית, **כְּדַכְתִיב:** – כמו שכתוב[10]: **"וְכָל הָעָם רוֹאִים אֶת הַקּוֹלוֹת" - "רוֹאִים אֶת הַנִּשְׁמָע"**, – את כל גילויי מתן תורה שקלטו – הם **ראו** ממש; **וּפֵרְשׁוּ רַז"ל**[11]: **מְסַתַּכְּלִים** **לְמִזְרָח וְשׁוֹמְעִין אֶת הַדִּבּוּר יוֹצֵא אָנֹכִי כו'**, – ה' אלקיך, **וְכֵן לְאַרְבַּע רוּחוֹת וּלְמַעְלָה וּלְמַטָּה**, – מכל צד שאליו הסתכלו נשמע משם הדבור "אנכי ה' אלקיך". **וְכִדְפָרֵשׁ בַּ'תִּקּוּנִים'** – וכמו שמפרש ב"תיקוני זוהר": **דְּלֵית אֲתַר דְּלָא מָלִיל מִנֵּיהּ עִמְּהוֹן כו'.** – שאין מקום ממנו לא דיבר – הקב"ה – אתם. **וְהֵינוּ**, – כך היה הדבר, **מִפְּנֵי גִּלּוּי רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ בַּעֲשָׂרָת הַדִּבְּרוֹת, שֶׁהֵן כְּלָלוּת הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא** – התורה, היא **פְּנִימִית רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ וְחָכְמָתוֹ, וְאֵין שָׁם הֶסְתֵּר פָּנִים** – כְּלָל, – ומשום כך היתה התגלות אלקות בכל העולם. **כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר**[12]: **"כִּי בְאוֹר פָּנֶיךָ נָתַתָּ לָנוּ תּוֹרַת חַיִּים"**. – הרי שתורה באה מ"אור פניך" – האור הפנימי של אלקות. **וְלָכֵן** – מפני שהיתה התגלות אלקות, **הָיוּ** – בני ישראל בשעת מתן תורה, **בְּטֵלִים בִּמְצִיאוּת מַמָּשׁ, כְּמַאֲמַר רַז"ל**[13] **שֶׁעַל כָּל דִּבּוּר פָּרְחָה נִשְׁמָתָן כו'**, – כלתה נפשם ונתבטלו במציאות, **אֶלָּא שֶׁהֶחֱזִירָהּ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לָהֶן** – את הנשמה, **בְּטַל שָׁעָתִיד לְהַחֲיוֹת כו' אֶת הַמֵּתִים, וְהוּא טַל תּוֹרָה** – שכן, בתורה ישנן בחינת "מטר" ובחינת "טל", **שֶׁנִּקְרָא "עוֹז"**, – החוזק והכוח לקבלת ההתגלות האלקית ושלא להתבטל במציאות, כפי שנזכר לעיל בקשר לצדיקים לעתיד־לבוא. **כְּמַאֲמַר רַז"ל**[14]: **"כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה - טַל תּוֹרָה מְחַיֶּהוּ כו'"**. – הרי, שהכוח להחיות, בא מבחינת "טל" שבתורה. ובאותו טל החזיר הקב"ה את הנשמות לישראל בשעת מתן תורה – בלי ענינה של תחיית המתים – שלא יתבטלו במציאות לנוכח גילוי האור האלקי שהתגלה אז באופן של מעין ימות המשיח ולעתיד־לבוא.

ליקוטי אמרים

העם רואים את הקולות רואים את הנשמע ופי' רז"ל מסתכלים למזרח ושומעין את הדבור יוצא אנכי כו'. וכן לארבע רוחות ולמעלה ולמטה וכדפי' בתיקונים דלית אתר דלא מליל מיניה עמהון כו' והיינו מפני גילוי רצונו ית' בעשרת הדברות שהן כללות התורה שהיא פנימית רצונו ית' וחכמתו ואין שם הסתר פנים כלל כמ"ש כי באור פניך נתת לנו תורת חיים ולכן היו בטלים במציאות ממש כמארז"ל שעל כל דיבור פרחה נשמתן כו' אלא שהחזירה הקב"ה להן בטל שעתיד להחיות בו את המתים והוא טל תורה שנקרא עוז כמארז"ל כל העוסק בתורה טל תורה מחייהו כו' רק שאח"כ גרם החטא ונתגשמו הם והעולם עד עת קץ הימין שאז יזדכך גשמיות הגוף והעולם ויוכלו לקבל גילוי אור ה' שיאיר לישראל ע"י התורה שנקר' עוז ומיתרון ההארה לישראל יגיה חשך האומות גם כן כדכתיב והלכו גוים לאורך וגו' וכתיב בית יעקב לכו ונלכה באור ה' וכתיב ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו וגו' וכתיב לבוא בנקרת הצורים ובסעיפי הסלעי' מפני פחד ה' והדר גאונו וגו' וכמ"ש והופע בהדר גאון עוזך על כל יושבי תבל ארצך וגו':

כְּתִיב[15]: **"וְהָלְכוּ גּוֹיִם לְאוֹרֵךְ וְגוֹ'"**, – של ישראל; **וּכְתִיב**[16]: – אומות העולם יאמרו לבני ישראל: **"בֵּית יַעֲקֹב לְכוּ וְנֵלְכָה בְּאוֹר ה'"**, **וּכְתִיב**[17]: **"וְנִגְלָה כְּבוֹד ה', וְרָאוּ כָל בָּשָׂר יַחְדָּו וְגוֹ'"**, – **"כל בשר"** – כל אדם, גם של אומות העולם; **וּכְתִיב**[18]: **"לָבוֹא בְּנִקְרַת הַצּוּרִים וּבִסְעִפֵּי הַסְּלָעִים מִפְּנֵי פַּחַד ה' וַהֲדַר גְּאוֹנוֹ וְגוֹ'"**, – זה מוסב על האומות, שיהיו אז חדורים ברוב פחד – שכן, על בני ישראל שיהיו אז מיוחדים ומאוחדים עם הקב"ה, לא מתאים לומר שהם יפחדו להתחבא בצורים וכו'. **וּכְמוֹ שֶׁאוֹמְרִים**[19]: **"וְהוֹפַע בַּהֲדַר גְּאוֹן עֻזֶּךָ עַל כָּל יוֹשְׁבֵי תֵּבֵל אַרְצֶךָ וְגוֹ'"**: – **כל** – גם אומות העולם. הרי, שתהיה אז התגלות אלקות בעולם גם בשאר העמים. בכך מתבטאת תכלית ושלימות העולם הזה, כפי שהעולם יהיה בימות המשיח ותחיית המתים.

יום שלישי כ"ג אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 92, פרק לז. והנה... עד עמ' מז, התפלה.

פֶּרֶק לז. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, שמשמעות מאמר חכמינו ז"ל: "נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים", היא – העולם־הזה – בעיקר, שהוא העולם התחתון ביותר. תחתוניותו מתבטאת בכך שהאור האלקי מוסתר בו יותר מאשר בשאר כל העולמות, ושורר בו "חשך כפול ומכופל" – **ובו** רצה הקב"ה שתהיה לו נחת רוח, על ידי הפיכת חושך העולם־הזה לאור, שיאיר בעולם הזה אור אין־סוף בלי שום לבושים, ובהתגלות יותר מאשר

---

10. שמות כ, טו; במכילתא (מובא ברש"י) על הפסוק. **11.** ראה שמות רבה ה, ט. **12.** בתפילת שמונה עשרה. **13.** שבת פח, ב. **14.** ראה שבת קיא, ב. **15.** ישעי' ס, ג. **16.** שם, ב, ה. **17.** שם, מ, ה. **18.** שם, ב, כא. **19.** בנוסח התפילה של ראש השנה.

בעולמות העליונים. דבר זה ימומש בימות המשיח ותחיית המתים, שאז תהיה
תכלית השלימות של העולם הזה. שכן, הוא נוצר מלכתחילה בכוונה זו,
שתאיר בו אלקות בגילוי מוחלט, עד שאפילו אומות העולם יראו אלקות.

**וְהִנֵּה, תַּכְלִית הַשְּׁלֵמוּת הַזֶּה שֶׁל יְמוֹת הַמָּשִׁיחַ וּתְחִיַּת הַמֵּתִים, שֶׁהוּא גִּלּוּי אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בָּעוֹלָם הַזֶּה הַנַּעֲשִׂמִי - תְּלוּי בְּמַעֲשֵׂינוּ וַעֲבוֹדָתֵנוּ כָּל זְמַן מֶשֶׁךְ הַגָּלוּת. – הַתְחָלַת הַגְּאֻלָּה שֶׁהִתְחִילָה בְּמַעֲמַד מַתַּן תּוֹרָה, בְּאָה, כְּאָמוּר, בְּהִתְעוֹרְרוּת מִלְמַעְלָה, שֶׁלֹּא עַל־יְדֵי עֲבוֹדָה מִלְמַטָּה; וְאִילּוּ הַהִתְגַּלּוּת שֶׁתִּהְיֶה לְעָתִיד־לָבוֹא, תְּלוּיָה בַּעֲבוֹדָתֵנוּ וּמַעֲשֵׂינוּ בִּזְמַן הַגָּלוּת, כִּי הַגּוֹרֵם שֶׁכַּר הַמִּצְוָה - הִיא הַמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ, – שֶׁכַּר הַמִּצְוָה הֲרֵי הוּא הִתְגַּלּוּת אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, וְהַ"גּוֹרֵם" שֶׁהוּא הַמִּצְוָה עַצְמָהּ, – הֲרֵי זֶה הַמְקַבֵּל אֶת הַמִּצְוָה, אֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְעַלּוֹת לְקַבֵּל אֶת אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בְּעַצְמוּתוֹ, אֶלָּא בִּבְחִינַת הַמִּצְוָה בִּלְבַד, שֶׁהִיא בְּחִינַת "גִּלּוּי אוֹר" בִּלְבַד, וְלֹא בְּחִינַת "אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא" עַצְמוֹ, כִּי אִם בְּחִינַת "גִּלּוּי אוֹר" שֶׁל אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהוּא בְּחִינַת "בְּגַשְׁמִיּוּת עוֹלָם הַזֶּה", בְּדֶרֶךְ שֶׁהָיָה תְּחִלָּה תַּחַת מְמֻשָּׁלֶת קְלִיפַּת נוֹגַהּ, וּמְקַבֵּל חִיּוּתָהּ מִמֶּנָּה, – שֶׁיּוּמְשַׁךְ גִּלּוּי אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בְּדֶרֶךְ הַנַּ"ל בְּמַתָּנָה שֶׁהִיא מִבְּחִינַת גִּלּוּי אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בְּדֶרֶךְ גַּשְׁמִי כָּל דָּבָר שֶׁהוּא בְּגַשְׁמִיּוּת עוֹלָם הַזֶּה, וְכַנַּ"ל בְּפֶרֶק הַקּוֹדֵם, שֶׁהַכֹּל בָּטֵל לְגַבֵּי אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, וְכָל שֶׁכֵּן לְגַבֵּי הַגַּשְׁמִיּוּת שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁהוּא כְּלֹא הָיָה וְאֵין כְּלָל, וְהַכֹּל הוּא אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בְּפַשְׁטוּת

שהיא נפש של קליפה, **וְנִכְלָל בִּקְדֻשַּׁת הַמִּצְוָה שֶׁהִיא רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, וּבָטֵל בְּאוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא.** – הרי, שכוח הנפש הבהמית שמקליפת נוגה, מתעלה בקדושה על ידי עשיית מצוה. עתה יוסבר, שלאו דוקא על ידי עשיית מצוות **מעשיות** נכלל כוח הנפש החיונית בקדושה, אלא גם מצוות כלימוד תורה, קריאת־שמע ותפילה – מצוות שמקיימים אותן בדיבור בלבד, ולא בכוח המעשה – גם בקיומן **שלהן** משתמשים בכוח הנפש החיונית הבהמית שמקליפת נוגה, ולכן נכלל אותו כוח בקדושה. **וְגַם בְּמִצְוַת תַּלְמוּד תּוֹרָה וּקְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן,** – נכלל על ידן כוח הנפש החיונית הבהמית באור אין־סוף ברוך־הוא, **אַף שֶׁאֵינָן בְּמַעֲשֶׂה נַשְׁמִית מַמָּשׁ** – אף שמצוות אלו לא קויימו באמצעות עשיה גשמית ממשית, **שֶׁתַּחַת מֶמְשָׁלַת קְלִפַּת נֹגַהּ** – אלא על־ידי דיבור בלבד. **מִכָּל־מָקוֹם הָא קַיְמָא־לָן** – הרי מקובל עלינו, **דְּ"הַרְהוּר לָאו כְּדִבּוּר דָּמֵי",** – ש"הרהור" (מחשבה) אינו כמו דיבור, **וְאֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ** – באותן מצוות שיש להשתמש בהן בדיבור, **עַד שֶׁיּוֹצִיא בְּשָׂפָתָיו,** – שמן ההכרח שבאותן מצוות – יהיה דיבור, **וְקַיְמָא־לָן** – ומקובל עלינו, **דְּ"עֻקְּמַת שְׂפָתָיו** – בשעת אמירת המלים, **חֲוֵי** – הוא, **מַעֲשֶׂה",** – גם מעשה כזה שייך לנפש החיונית הבהמית שתחת ממשלת קליפת נוגה, כשם שהדבר במעשה גשמי ממש, כאמור לעיל – **כ"ק אדמו"ר שליט"א. כִּי אִי אֶפְשָׁר לַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית לְכַוֵּן בְּשָׂפָתַיִם וּפֶה וְלָשׁוֹן וְשִׁנַּיִם הַנַּשְׁמִיִּים,** – שהם "מוצאות הפה" דרכם באים לידי ביטוי בגשמיות, כל סוגי האותיות בשפה שבעל־פה, **כִּי־אִם עַל־יְדֵי נֶפֶשׁ הַחַיּוּנִית הַבְּהֵמִית הַמֹּלֶכֶת בְּאִבְרֵי הַגּוּף מַמָּשׁ** – כפי שלמדנו בפרק ל"ה בקשר לעשיית מצוה במעשה, שהיות והנפש האלקית היא כולה רוחנית ואילו הגוף הוא גשמי – אין האפשרות לנפש האלקית לפעול ולעורר את הגוף לעשיה גשמית של מצוה, רק באמצעות הנפש החיונית המחיה את הגוף, והיא ה"ממוצע" בין הנפש האלקית לגוף הגשמי – הנפש החיונית היא היא המביאה את פעולת הנפש האלקית בגוף. וכך הדבר גם ביחס לדיבור: מכיוון שהדיבור בתורה ותפילה בא על ידי הפעלת אברי הדיבור הגשמיים – נמצא שאין הנפש האלקית יכולה לבצע זאת אלא על־ידי הנפש החיונית – **וְכָל מַה שֶּׁמְּדַבֵּר בְּכֹחַ גָּדוֹל יוֹתֵר** – ככל שהוא משקיע יותר כוח בדיבורי התורה והתפילה, **הוּא מַכְנִיס וּמַלְבִּישׁ יוֹתֵר כֹּחוֹת מִנֶּפֶשׁ הַחַיּוּנִית בְּדִבּוּרִים אֵלּוּ.** – וממילא מנוצלים בקדושה כוחות רבים יותר המקבלים חיותם מקליפת נוגה. **וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב[2]: "כָּל עַצְמוֹתַי תֹּאמַרְנָה וְגוֹ'".** – ה' מי כמוך" – כלומר: תיבות התורה והתפילה צריכות להיאמר באופן של "כל עצמותי תאמרנה", להשקיע בהן כח רב יותר ככל האפשר של הגוף. **וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה[3]: "אִם** – התורה, **עֲרוּכָה** – חדורה, **בְּכָל רְמ"ח אֵבָרִים** - **מִשְׁתַּמֶּרֶת,** – בזכרונו של האדם הלומד תורה, **וְאִם לַאו - אֵינָהּ מִשְׁתַּמֶּרֶת",** – ועלולה להישכח, **כִּי הַשִּׁכְחָה** – של עניני תורה, **הִיא** – מקורה, **מִקְּלִפַּת הַגּוּף וְנֶפֶשׁ הַחַיּוּנִית הַבְּהֵמִית,** שֶׁהֵן מִקְּלִפַּת נֹגַהּ הַנִּכְלֶלֶת לִפְעָמִים בְּקֶדֶשׁ – ואז, כשקליפת נוגה נכללת בקדושה, אין כל סיבה לשכחה; **וְהֵינוּ כְּשֶׁמַּתִּישׁ כֹּחָן** – של הגוף והנפש החיונית, **וּמַכְנִים כָּל כֹּחָן בִּקְדֻשַּׁת הַתּוֹרָה אוֹ הַתְּפִלָּה:** – זוהי המשמעות של "ערוכה בכל רמ"ח אבריו" – הוא לומד באופן שהיא חודרת את כל רמ"ח אבריו, – אז היא "משתמרת", היא נשמרת בזכרונו, כי בכך הסיר את הסיבה המביאה לשכחה.

עד כאן למדנו, כיצד כוח הנפש החיונית – הבהמית שמקליפת נוגה, כשמקיימים על ידו מצוות של תורה ותפילה – נכלל בקדושה. להלן נלמד, שלא רק כוח הנפש החיונית עצמו נכלל בקדושה על ידי מצוה; אלא גם כל המאכלים שמהם ניזונית הנפש החיונית ומקבלת חיותה מהם – גם מאכלים אלה היו תחת ממשלת קליפת נוגה וקיבלו חיותם ממנה – הרי כשהנפש החיונית מקיימת מצוה באמצעות הכוח שקיבלה ממאכלים אלה, נכללת אז בקדושת המצוה גם החיות של אותם מאכלים. בכך גם יסביר רבנו הזקן, איך שהחיות של כל העולם הזה, השייכת עתה לקליפת נוגה, תיהפך לקדושה לעתיד־לבוא: על ידי שכל נשמה תקיים תרי"ג מצוות – להישמר מלעבור על שס"ה (365) מצוות לא־תעשה, שהן כנגד שס"ה (365) גידי האדם, וכשם שתפקידם של גידי הדם באדם הוא לשמור שהדם לא יזרום למקום שאין הוא שייך אליו – כך גם שומרות שס"ה מצוות הלא־תעשה שהחיות (של קדושה) לא תימשך למקום שאינו מתאים; ועל ידי שכל נשמה תקיים רמ"ח (248) מצוות

ליקוטי אמרים

ונכלל בקדושת המצוה שהיא רצונו ית' ובטל באור א"ס ב"ה וגם במצות תלמוד תורה וק"ש ותפלה וכיוצא בהן אף שאינן בעשיה גשמית ממש שתחת ממשלת קליפת נוגה מ"מ הא קיימא לן דהרהור לאו כדבור דמי ואינו יוצא ידי חובתו עד שיוציא בשפתיו וקיימא לן דעקימת שפתיו הוי מעשה כי אי אפשר לנפש האלהית לבטא בשפתיים ופה ולשון ושיניים הגשמיים כי אם ע"י נפש החיונית הבהמית המלובשת באברי הגוף ממש וכל מה שמדבר בכח גדול יותר הוא מכנים ומלביש יותר כחות מנפש החיונית בדיבורים אלו וז"ש הכתוב כל עצמותי תאמרנה וגו' וז"ש רז"ל אם ערוכה בכל רמ"ח איברים משתמרת ואם לאו אינה משתמרת כי השכחה היא מקליפת הגוף ונפש החיונית הבהמית שהן מקליפת נוגה הנכללת לפעמים בקדושה והיינו כשמתיש כחן ומכנים כל כחן בקדושת התורה או התפלה:

---

2. תהלים לה, י. **3.** עירובין נד, א.

העשה, שהן כנגד רמ"ח (248) אברי האדם, שכשם שכל אבר הוא כלי לכוח מסוים של הנפש והוא ממשיך חיות מן הנפש, כך כל מצוה היא כלי לרצון העליון ומביאה התגלות אלקות. ובשכל נשמות ישראל ישמרו שהקליפות לא תשאבנה חיות מהקדושה ויעלו לקדושה את הנפש החיונית של כלל ישראל – הרי שיחד עם זה יעלו בכך גם את החיות הכללית של העולם הזה – כל נשמה את חלקה בעולם, ובעולם ישרור גילוי אלקות בפועל ממש.

יום רביעי כ"ד אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מז, זאת ועוד אחרת... עד עמ' 94, כמו האבות.

זֹאת – מלבד המעלה, שעל ידי קיום מצוות ולימוד תורה מתעלה הכוח של הנפש החיונית בקדושה, **וְעוֹד אַחֶרֶת,** – יש בכך מעלה נוספת: **שֶׁכֹּחַ נֶפֶשׁ הַחִיּוּנִית הַמִּתְלַבֶּשֶׁת בְּאוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר בְּתַלְמוּד תּוֹרָה אוֹ תְּפִלָּה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, אוֹ** – הכוח המתלבש בקיום **מִצְוֹת** מַעֲשִׂיּוֹת - **חֲרֵי כָּל גִּדּוּלוֹ וְחִיּוּתוֹ** – התפתחותו וקיומו של כוח זה באים, **מֵהַדָּם, שֶׁהוּא** – הדם, **מְקֻלְפַּת נוגַהּ מַמָּשׁ, שֶׁהֵן כָּל אֲכָלִין וּמַשְׁקִין שֶׁאָכַל וְשָׁתָה וְנַעֲשׂוּ דָּם לְטוֹב וְנִכְלֶלֶת בְּקָדְשָׁה, עַל־יְדֵי כֹּחַ נֶפֶשׁ הַחִיּוּנִית הַגָּדֵל מִמֶּנָּה, שֶׁנִּתְלַבֵּשׁ** – באמצעות העובדה שכוח זה מתלבש, **בְּאוֹתִיּוֹת אֵלּוּ** – של תורה ותפילה, **אוֹ בַּעֲשִׂיָּה זוֹ,** – של אותה מצוה, **אֲשֶׁר הֵן הֵן** – אותיות התורה ותפילה ומעשה המצוה, **פְּנִימִיּוּת רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, בְּלִי שׁוּם הֶסְתֵּר הַמְּאִירוֹת, בְּלִי שׁוּם הֶסְתֵּר כְּלָל גַּם־כֵּן בְּאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא שֶׁהוּא רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, וּבְחַיּוּתָן נִכְלָל וְעוֹלֶה גַּם־כֵּן כֹּחַ נֶפֶשׁ הַחִיּוּנִית.** – הנה על־ידי־זה עולה לקדושה גם החיות של כל הדברים שאכל ושתה, ושעל ידם קיבל את הכוח לקיים את המצוה או ללמוד את התורה, **וְעַל־יְדֵי־זֶה תַּעֲלֶה גַּם־כֵּן כְּלֻלוֹת קְלִפַּת נוגַהּ, שֶׁהִיא** – קליפת נוגה, **כְּלֻלוֹת חַמִּיּוּת שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה הַגַּשְׁמִי וְהַחֻמְרִי.** – ומתי נכללת כל החיות של העולם הזה הגשמי – בקדושה? **כַּאֲשֶׁר כָּל הַנִּשְׁמָה וְנֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית[4] שֶׁבְּכָל יִשְׂרָאֵל, הַמִּתְחַלֶּקֶת בִּפְרָטוּת לְשִׁשִּׁים רִבּוֹא,** – שש מאות אלף הוא המספר הכללי של נשמות כלל ישראל. הנשמות שמעל מספר זה, הן פרטים וניצוצות משש מאות האלף – כדלקמן, ובאשר כל שש מאות אלף, "ששים רבוא", הנשמות **תְּקַנִּים כָּל נֶפֶשׁ פְּרָטִית כָּל תַּרי"ג מִצְוֹת הַתּוֹרָה: שֶׁכָּם"ה לֹא־תַעֲשֶׂה** – להישמר שלא לעבור עליהן, כדי **לְהַפְרִיד שָׁם"ה גִּידִים שֶׁל דַּם נֶפֶשׁ הַחִיּוּנִית שֶׁבַּגּוּף, שֶׁלֹּא יִינָקוּ וְיִקַּבְּלוּ חִיּוּת בַּעֲבֵרָה זוֹ מֵאַחַת מִשֶּׁלֹּשׁ קְלִפּוֹת הַטְּמֵאוֹת, לְנַמְרֵי, שֶׁמֵּהֶן** – משלש הקליפות הטמאות לגמרי,

ליקוטי אמרים

זאת ועוד אחרת שכח נפש החיונית המתלבשת באותיות הדבור בת"ת או תפלה וכיוצא בהן או מצות מעשיות הרי כל גידולו וחיותו מהדם שהוא מקליפת נוגה ממש שהן כל אוכלין ומשקין שאכל ושתה ונעשו דם שהיו תחת ממשלתה וינקו חיותם ממנה ועתה היא מתהפכת מרע לטוב ונכללת בקדוש' ע"י כח נפש החיונית הגדל ממנה שנתלבש באותיות אלו או בעשיה זו אשר הן הן פנימיות רצונו ית' בלי שום הסתר פנים וחיותן נכלל ג"כ באור א"ס ב"ה שהוא רצונו ית' ובחיותן נכלל ועולה ג"כ כח נפש החיונית וע"י זה תעלה ג"כ כללות קליפת נוגה שהיא כללות החיות של עו"הז הגשמי והחומרי כאשר כל הנשמה ונפש האלהית שבכל ישראל המתחלקת בפרטות לששים רבוא תקיים כל נפש פרטית כל תרי"ג מצות התורה שם"ה ל"ת להפריד שם"ה גידים של דם נפש החיונית שבגוף שלא יינקו ויקבלו חיות בעבירה זו מאחת משלש קליפות הטמאות לגמרי שמהן נשפעים

---

4. **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "צ"ע, הרי רק בנפש החיונית עסקינן ע"ע, ואולי מפני שבתרי"ג כמה מצות שבמחשבה ישנן, וצ"ע". כ"ק אדמו"ר שליט"א עומד בהערתו זו על מה שלמדנו שהרי כאן מדובר אודות הנפש החיונית, כפי שרבנו הזקן מתחיל את הענין, שכוח הנפש החיונית המתלבש באותיות הלימוד, התפילה ומצוות מעשיות, שגידולה וחיותה (של הנפש החיונית) הם מאכילה ושתיה הבאים מקליפת נוגה - ועל ידי הנפש החיונית נהפכת ונכללת החיות של קליפת נוגה - בקדושה וכו' - ורבנו הזקן מסביר את הענין באופן מפורט בעבודה של שני סוגי המצוות, לא־תעשה ועשה, איך שהנפש החיונית (ובמילא גם החיות של העולם הזה) מתאחדת על ידן ברצונו יתברך ובאור אין־סוף ברוך־הוא - מדוע, איפוא, משתמש כאן רבנו הזקן בלשון "כאשר כל הנשמה ונפש האלקית", כשהיה יותר מתאים להזכיר את הנפש החיונית? ומתרץ הרבי שליט"א ש"אולי" הטעם הוא מפני שבין תרי"ג המצוות ישנן מספר מצוות הנעשות במחשבה - ובכן, פעולתה של הנפש החיונית מתבטאת בעיקר בדיבור ובמעשה, מכיוון שהנפש החיונית קשורה באברים גשמיים שבהן ועל ידן נעשות כל המצוות שבדיבור ובמעשה; ואילו המצוות שבמחשבה מתבצעות בעיקר על ידי הנשמה והנפש האלקית, בלי תיווכה הממשי של הנפש החיונית. לכן משתמש כאן רבנו הזקן בלשון "נפש האלקית", כי הכוח המקורי לכל המצוות הוא הרי הנפש האלקית.

נִשְׁפָּעִים שם"ה לֹא־תֵעָשֶׂה דְּאוֹרַיְתָא – ולא רק הלא־תעשה שבתורה אלא גם **וְעַנְפֵּיהֶן שֶׁהֵן מִדְּרַבָּנָן,** – וכפי שלמדנו בפרק ז' שגם "ענפים" אלה שמדרבנן, מקבלים חיותם משלש קליפות הטמאות לגמרי. כל הדברים המקבלים השפעתם משלש הקליפות הטמאות לגמרי, אינם יכולים להתעלות לקדושה; וכשאדם עובר חלילה על דברים אלה, מקבל אז גיד הדם של האדם (אותו גיד שיש לו שייכות לאותה עבירה) את חיותו משלש הקליפות הטמאות לגמרי, **וְשׁוּב לֹא תוּכַל נֶפֶשׁ הַחִיּוּנִית לַעֲלוֹת אֶל ה',** **אִם נִטְמְאָה בְּטֻמְאַת הַשָּׁלֹשׁ קְלִפּוֹת הַטֻּמְאוֹת,** שֶׁאֵין לָהֶן עֲלִיָּה לְעוֹלָם כִּי־אִם בְּטוּל וְהַעֲבָרָה לְגַמְרֵי, – שלש הקליפות הטמאות, בניגוד לקליפת נוגה, אין אפשרות להעלותן לקדושה אלא לבטלן לגמרי. **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[5]**:** **"וְאֶת רוּחַ הַטֻּמְאָה אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ";** – ומאחר שהדברים הנשפעים משלש הקליפות הטמאות לגמרי, אין באפשרותם להתעלות לקדושה, ואם יעבור אדם על אחת משס"ה מצוות הלא־תעשה או "ענפיהן" – לא יכול להתעלות לקדושה **אותו פרט** של הנפש החיונית שהשתמש בו באותה עבירה; הרי מובן שעל־ידי הישמרותו מלעבור על **כל** שס"ה מצוות הלא־תעשה, הוא מבטיח **שכל** נפשו החיונית תוכל להתעלות לקדושה, **וּרְמַ"ח מִצְוֹת־עֲשֵׂה** – את מצוות ה'עשה' תקיים כל נפש פרטית של יהודי, **כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא לְמַטָּה, לְהַעֲלוֹת לוֹ** – להקב"ה, **וּלְקַשֵּׁר וּלְיַחֵד בּוֹ כְּלָלוּת הַנֶּפֶשׁ הַחִיּוּנִית שֶׁבְּרַמַ"ח אֶבְרֵי הַגּוּף, בְּיִחוּד גָּמוּר** – שעל־ידי קיום מצוות, מתעלה הנפש ומתקשרת ומתאחדת עם הקב"ה, **לִהְיוֹת לַאֲחָדִים מַמָּשׁ,** – עם הקב"ה, **כְּמוֹ שֶׁעָלָה בִּרְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ לִהְיוֹת לוֹ דִּירָה בַּתַּחְתּוֹנִים, וְהֵם** – אברי האדם והחיות של הנפש החיונית שבהם, נעשים לו – להקב"ה, **לְמֶרְכָּבָה כְּמוֹ הָאָבוֹת.** – שהיו "מרכבה" להקב"ה, שכל אבריהם היו בטלים ומאוחדים עם הרצון העליון – כפי שלמדנו בפרק כ"ג – כך יהיו כל אבריו של כל יהודי "מרכבה" להקב"ה, על־ידי ענין המצוות.

ליקוטי אמרים

1 שם"ה לא תעשה דאוריית' וענפיהן שהן מדרבנן ושוב לא תוכל נפש החיונית לעלות אל ה' אם נטמאה בטומאת השלש קליפות הטמאות שאין להן עליה לעולם כ"א ביטול והעברה לגמרי כמ"ש ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ ורמ"ח מצות עשה להמשיך אור א"ס ב"ה למטה להעלות לו ולקשר ולייחד בו כללות הנפש החיונית שברמ"ח אברי הגוף גמור להיות לאחדים ממש כמו שעלה ברצונו ית' להיות לו דירה בתחתונים והם לו למרכבה כמו האבות.

יום חמישי כ"ה אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 94, ומאחר שכללות נפש... עד עמ' מח, יצירה עשי'.

וּמֵאַחַר שֶׁכְּלָלוּת נֶפֶשׁ הַחִיּוּנִית שֶׁבְּכְלָלוּת יִשְׂרָאֵל תִּהְיֶה מֶרְכָּבָה קְדוֹשָׁה לַה' - אֲזַי גַּם כְּלָלוּת הַחַיּוּת שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה, **שֶׁהִיא קְלִפַּת נֹגַהּ עַכְשָׁו,** – לפני ביאת המשיח, החיות של העולם הזה היא מקליפת נוגה, **תֵּצֵא אָז** – החיות כולה של העולם הזה, **מִטֻּמְאָתָהּ וְחֶלְאָתָהּ,** – "טומאתה" היינו הרע שבקליפת נוגה, ו"חלאתה" היינו הטוב שבנוגה, שגם טוב זה אינו מקדושה, אלא מקליפה, **וְתַעֲלֶה לִקְדֻשָּׁה לִהְיוֹת מֶרְכָּבָה לָהּ,** – לעתיד **לבוא, בְּהִתְגַּלּוּת כְּבוֹדוֹ,** – כבוד ה', **"וְרָאוּ כָּל בָּשָׂר יַחְדָּיו",** – כל בני האדם יראו אלקות, **וְיוּפַץ עֲלֵיהֶם בַּהֲדַר גְּאוֹן עֻזּוֹ,** **"וְנִגְלָה כְּבוֹד ה' אֶת כָּל בָּשָׂר, וְיִשְׂרָאֵל יִרְאוּ עַיִן בְּעַיִן כְּבִמְתַן תּוֹרָה,** – ה"עין שלמטה", העין האנושית, תראה את האמת של אלקות, כמו שרואה זאת ה"עין שלמעלה" – כפי שהיה הדבר בשעת מתן תורה, **דִּכְתִיב**[6]**:** – במתן תורה: **"אַתָּה הָרְאֵתָ לָדַעַת כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ".** – שההסתרה ששם אלקים מסתיר על ההתגלות האלקית של שם הוי' – אינה הסתרה כלל, אלא שבשעת מתן תורה, היה זה לזמן קצר בלבד, ואילו לעתיד־לבוא זה יהיה באופן תמידי. **וְעַל־יְדֵי־זֶה** – שקליפת נוגה תעלה לקדושה, **יִתְבַּלְּעוּ וְיִתְבַּטְּלוּ לְגַמְרֵי כָּל הַשָּׁלֹשׁ קְלִפּוֹת הַטֻּמְאוֹת,** – **"יתבלעו מל' בלע המוות"** – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. כלומר: הפירוש הפשוט של "יתבלעו" הוא – בליעה, ולפי זה היה מקום לומר שהדבר שנבלע נמצא באיזה מקום שהוא, אך כאן הפירוש של "יתבלעו" הוא

ליקוטי אמרים

ומאחר שכללות נפש החיונית שבכללות ישראל תהיה מרכבה קדושה לה' אזי גם כללות החיות של עו"הז שהיא קליפת נוגה עכשיו תצא אז מטומאת' וחלאתה ותעלה לקדושה להיות מרכבה לה' בהתגלות כבודו וראו כל בשר יחדיו ויופיע עליהם בהדר גאון עוזו וימלא כבוד ה' את כל הארץ וישראל יראו עין בעין כבמתן תורה דכתיב אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו ועל ידי זה יתבלעו ויתבטלו לגמרי כל השלש

---

5. זכרי' יג, ב. **6.** דברים ד, לה.

מלשון "בלע המות", כלומר – כלינן והכחדה גמורה. העובדה שקליפת נוגה תעלה לקדושה, כתוצאה מקיום המצוות תביא ממילא לידי כך ששלש הקליפות הטמאות תתבטלנה, **כִּי יְנִיקָתָן וְחִיּוּתָן מֵהַקְּדֻשָּׁה עֶכְשָׁו הִיא עַל־יְדֵי קְלִפַּת נֹגַהּ הַמְמֻצַּעַת בֵּינֵיהֶן.** – קליפת נוגה היא ממוצעת בין שלש הקליפות הטמאות לבין, להבדיל, קדושה – שכן, שלש הקליפות הטמאות בהיותן טומאה ורע בלבד, בלי קורטוב של טוב, אין להם שום שייכות לקדושה שתוכלנה לקבל חיותן מקדושה; ורק על־ידי קליפת נוגה, שהיא "ממוצע", בהיותה מורכבת מטוב ורע – בגלל הטוב שבה יש לה שייכות לקדושה ובגלל הרע שבה יש לה שייכות לקליפות הטמאות – הרי על־ידי "תיווך" קליפת נוגה, אפשר לשלש הקליפות הטמאות לינוק חיות מקדושה. ואילו, כשקליפת נוגה תתעלה לקדושה, לא יוכלו, ממילא, שאר הקליפות לינוק יותר את חיותן ותתבטלנה לגמרי. **וְנִמְצָא, כִּי כָּל תַּכְלִית שֶׁל יְמוֹת הַמָּשִׁיחַ וּתְחִיַּת הַמֵּתִים, שֶׁהוּא גִּלּוּי כְּבוֹדוֹ וֵאלֹהוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וּלְהַעֲבִיר רוּחַ הַטֻּמְאָה מִן הָאָרֶץ - תָּלוּי בְּהַמְשָׁכַת אֱלֹהוּתוֹ וְאוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא לְנֶפֶשׁ הַחִיּוֹנִית שֶׁבְּכָלְלוּת יִשְׂרָאֵל בְּכָל רְמַ"ח אֵבְרֶיהָ,** – של הנפש. ועל־ידי מה באה לנפש המשכה זו? – **עַל־יְדֵי קִיּוּמָהּ כָּל רְמַ"ח מִצְוֹת־עֲשֵׂה,** – ועל־ידי המשכת האלקות לנפש החיונית, נמשכת אלקות גם בכל העולם כולו; **וּלְהַעֲבִיר רוּחַ הַטֻּמְאָה מִמֶּנָּה,** – מהנפש החיונית של כל אחד מכלל ישראל, **בְּשָׁמְרָהּ כָּל שֶׁם"ח מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה,** – הישמרות זו מלעבור על שס"ה מצוות לא־תעשה, מביאה **שֶׁלֹּא יִינָקוּ מִמֶּנָּה** – מהנפש החיונית, ועל־ידה מקדושה, **שֶׁם"ה גְּיֵדֶיהָ.** – של טומאה. כיצד מושגת הכחדתה של רוח הטומאה בכל העולם, על־ידי קיום ושמירת תרי"ג המצוות על־ידי בני ישראל? – **כִּי בְּלָלוּת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם שִׁשִּׁים רִבּוֹא נְשָׁמוֹת פְּרָטִיּוֹת, הֵם בְּלָלוּת הַחַיּוּת שֶׁל כְּלָלוּת הָעוֹלָם, כִּי בִּשְׁבִילָם** – בשביל נשמות ישראל, **נִבְרָא,** – ומאחר שהעולם כולו חי ומתקיים בשביל נשמות ישראל, יוצא אשר **וְכָל פְּרָט מֵהֶם** – בנשמות ישראל, **הוּא כּוֹלֵל וְשַׁיָּךְ לוֹ הַחַיּוּת שֶׁל חֵלֶק אֶחָד מִשִּׁשִּׁים רִבּוֹא מִכְּלָלוּת הָעוֹלָם** – כלומר, העולם מתחלק כאילו לשש מאות אלף חלקים, שכל אחד מהם שייך לאחת משש מאות אלף הנשמות, ומשום כך יש לכל נשמה החלק הַתָּלוּי – חלק זה של העולם, תלוי **בְּנַפְשׁוֹ הַחִיּוֹנִית, לְהַעֲלוֹתוֹ לַה' בַּעֲלִיָּתָהּ,** – על־ידי עליית הנפש החיונית הפרטית של יהודי. **דְּהַיְנוּ** – כלומר: כיצד הוא מעלה את החלק מהעולם? – **בְּמַה** – על־ידי, **שֶׁמְּשַׁתַּמֵּשׁ** – בדברים **מֵעוֹלָם הַזֶּה לְצָרְכֵי גּוּפוֹ וְנַפְשׁוֹ הַחִיּוֹנִית** – במטרה לנצל אותם **לַעֲבוֹדַת ה',** – על־ידי השתמשותו בעניני העולם הנצרכים לגופו ולנפשו החיונית, לשם עבודת ה' – הוא מעלה את חלקו בעולם. **כְּגוֹן אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וְדוֹמֵיהֶם, וְדִירָה וְכָל כְּלֵי תַּשְׁמִישָׁיו.** – כשהוא משתמש בכל הדברים הללו לעבודת ה', הוא מעלה על־ידם את חלקו בעולם להקב"ה. ברם, ישנן הרי יותר משש מאות אלף, "ששים רבוא", נשמות, ונוסף לכך בלתי אפשרי הדבר שיהודי אחד ישתמש בחלק משש רבוא של כל העולם? **אֶלָּא שֶׁשִּׁשִּׁים רִבּוֹא נְשָׁמוֹת פְּרָטִיּוֹת אֵלּוּ** – שהן פרטים מהנשמה הכללית של כללות ישראל, **הֵן שָׁרָשִׁים,** – וכשם שכל שורש מתחלק ומתפשט להרבה ענפים ופרטים – כך גם ביחס לנשמות שהן "שרשים" – **וְכָל שֹׁרֶשׁ מִתְחַלֵּק לְשִׁשִּׁים רִבּוֹא נִיצוֹצוֹת, שֶׁכָּל נִיצוֹץ הוּא נְשָׁמָה אַחַת, וְכֵן בְּנֶפֶשׁ וְרוּחַ, בְּכָל עוֹלָם מֵאַרְבַּע עוֹלָמוֹת: אֲצִילוּת־בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה.** – ישנה בחינת נפש, או בחינת רוח או נשמה מעולם האצילות ואותו דבר מעולם הבריאה וכו',

ליקוטי אמרים

קליפות הטמאות כי יניקתן וחיותן מהקדושה עכשיו היא ע"י קליפת נוגה הממוצעת ביניהן ונמצא כי כל תכלית של ימות המשיח ותחיית המתים שהוא גילוי כבודו ואלהותו ית' ולהעביר רוח הטומאה מן הארץ תלוי בהמשכת אלהותו ואור א"ס ב"ה לנפש החיונית שבכללות ישראל בכל רמ"ח אבריה ע"י קיומה כל רמ"ח מצות עשה ולהעביר רוח הטומאה ממנה בשמירת' כל שס"ה מצות ל"ת שלא ינקו ממנה שם"ה גידיה כי כללות ישראל שהם ששים רבוא נשמות פרטיות הם כללות החיות של כללות העולם כי בשבילם נברא וכל פרט מהם הוא כולל ושייך לו החיות של חלק אחד מששים רבוא מכללות העולם התלוי בנפשו החיונית להעלותו לה' בעלייתה דהיינו במה שמשתמש מעו"הז לצורך גופו ונפשו החיונית לעבודת ה' כגון אכילה ושתיה ודומיהם ודירה וכל כלי תשמישיו אלא ששים רבוא נשמות פרטיות אלו הן שרשי' וכל שרש מתחלק לששים רבוא ניצוצות שכל ניצוץ הוא נשמה אחת וכן בנפש ורוח בכל עולם מארבע עולמות אצילו' בריאה יצירה עשיה

יום שישי כ"ו אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מח, וכל ניצוץ לא ירד... עד עמ' 96, ניצוצין וכו'.

ליקוטי אמרים

וכל ניצוץ

לא ירד לעו"הז אף שהיא ירידה גדולה ובחי' גלות ממש כי גם שיהיה צדיק גמור עובד ה' ביראה ואהבה רבה בתענוגים לא יגיע למעלות דביקותו בה' בדחילו ורחימו בטרם ירידתו לעו"הז החומרי לא מינה ולא מקצתה ואין ערך ודמיון ביניהם כלל כנודע לכל משכיל שהגוף אינו יכול לסבול כו' אלא ירידתו לעולם הזה להתלבש בגוף ונפש החיונית הוא כדי לתקנם בלבד ולהפרידם מהרע של שלש קליפות הטמאות על ידי שמירת שם"ה לא תעשה וענפיהן ולהעלות נפשו החיונית עם חלקה השייך לה מכללות עו"הז ולקשרם ולייחדם באור א"ס ב"ה אשר ימשיך בהם ע"י קיומו כל רמ"ח מצות עשה בנפשו החיוני' שהיא היא המקיימ' כל מצות מעשיות כנ"ל וכמ"ש [בע"ח שער כ"ו] כי הנשמה עצמה אינה צריכה תיקון כלל כו' ולא הוצרכה להתלבש בעו"הז וכו' רק להמשיך אור לתקנם כו' והוא ממש דוגמת סוד גלות השכינה לברר ניצוצין וכו'.

1 וְכָל נִיצוֹץ – של נשמה, **לֹא יָרַד לָעוֹלָם הַזֶּה**, – כדי לתקן
2 ולהעלות את עצמו, אלא לתקן את הגוף והנפש החיונית – כפי
3 שרבנו הזקן מסביר להלן. כיוון שרבנו הזקן מזכיר כאן את ירידת
4 הנשמה, הוא מפסיק (כמאמר המוסגר) כדי להדגיש גודל
5 הירידה לגבי הנשמה,
6 שגם אם ניצוץ הנשמה
7 יגיע כאן למטה לדרגה
8 העליונה ביותר של אהבה
9 ויראה של צדיק גמור –
10 אין זה שווה לאהבה
11 וליראה של הנשמה
12 למעלה, לפני ירידתה
13 למטה – **אַף שֶׁהִיא** –
14 ירידת הנשמה לעולם
15 הזה, **יְרִידָה גְּדוֹלָה**
16 **וּבְחִינַת גָּלוּת מַמָּשׁ**, –
17 לנשמה, **כִּי גַּם שֶׁיְּהֶיהָ** –
18 בירידתו למטה בגוף,
19 **צַדִּיק גָּמוּר עוֹבֵד ה'**
20 **בְּיִרְאָה וְאַהֲבָה רַבָּה**
21 **בְּתַעֲנוּגִים** – המדריגה
22 העליונה ביותר באהבה
23 ויראה, **לֹא יַגִּיעַ** – ניצוץ
24 הנשמה של הצדיק,
25 **לְמַעֲלוֹת דְּבֵקוּתוֹ בַּה'**
26 **בְּדַחְילוּ וּרְחִימוּ** ביראה ואהבה שהיו לניצוץ הנשמה, **בְּטֶרֶם**
27 **יְרִידָתוֹ לָעוֹלָם הַזֶּה הַחָמְרִי, לֹא מִינָהּ וְלֹא מִקְצָתָהּ**, – לא
28 ממנה ואף לא ממקצת ממנה, **וְאֵין עֵרֶךְ וְדִמְיוֹן בֵּינֵיהֶם** – בין
29 היראה והאהבה של הנשמה למעלה, לבין יראתה ואהבתה
30 בהיותה למטה בגוף, **כְּלָל, כַּנּוֹדָע לְכָל מַשְׂכִּיל, שֶׁהַגּוּף אֵינוֹ**
31 **יָכוֹל לִסְבֹּל כו'**, – יראה ואהבה גדולות כאלו שיש לנשמה
32 למעלה, הרי שהירידה הגדולה של הנשמה, היא לא עבור
33 עצמה – **אֶלָּא יְרִידָתוֹ לָעוֹלָם הַזֶּה לְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוּף וְנֶפֶשׁ**
34 **הַחִיּוּנִית, הוּא כְּדֵי לְתַקְּנָם** – את הגוף ונפש הבהמית, **בִּלְבַד**,
35 **וּלְהַפְרִידָם מֵהָרַע שֶׁל שָׁלֹשׁ קְלִפּוֹת הַטְּמֵאוֹת, עַל־יְדֵי**
36 **שְׁמִירַת שֶׁם"ה לֹא־תַעֲשֶׂה וְעַנְפֵּיהֶן**, – להישמר מאיסורים
37 דאורייתא ודרבנן, **וּלְהַעֲלוֹת נַפְשׁוֹ הַחִיּוּנִית עִם חֶלְקָהּ הַשַּׁיָּךְ**
38 **לָהּ מִכְּלָלוּת עוֹלָם הַזֶּה, וּלְקַשְּׁרָם וּלְיַחֲדָם בְּאוֹר אֵין־סוֹף**
39 **בָּרוּךְ־הוּא, אֲשֶׁר יַמְשִׁיךְ בָּהֶם** – וזאת, **עַל־יְדֵי קִיּוּמוֹ כָּל**
40 **רְמַ"ח מִצְוֹת־עֲשֵׂה**
41 **בְּנַפְשׁוֹ הַחִיּוּנִית, שֶׁהִיא**
42 **הִיא** – הנפש החיונית,
43 **הַמְקַיֶּמֶת כָּל מִצְוֹת**
44 **מַעֲשִׂיּוֹת כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.** –
45 בפרק **זה**, שאין הנפש
46 האלקית יכולה לקיים את
47 המצוות הנעשות עם הגוף
48 הגשמי, אלא על־ידי
49 הנפש החיונית. שכן,
50 בלעדיה אין הנפש
51 האלקית יכולה לפעול
52 בגוף. **וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב**
53 **[בְּעֵץ חַיִּים' שַׁעַר כו']:**
54 **כִּי הַנְּשָׁמָה עַצְמָהּ אֵינָהּ**
55 **צְרִיכָה תִּקּוּן כְּלָל כו'**,
56 **וְלֹא הֻצְרְכָה לְהִתְלַבֵּשׁ**
57 **בָּעוֹלָם הַזֶּה וְכו'**, – ובגוף
58 ונפש הבהמית, **רַק**
59 **לְהַמְשִׁיךְ אוֹר** – אלקי,
60 כדי **לְתַקְּנָם כו'**, – את
61 הגוף ונפש הבהמית, **וְהוּא מַמָּשׁ דֻּגְמַת סוֹד גָּלוּת הַשְּׁכִינָה,**
62 **לְבָרֵר נִיצוֹצִין וְכו'**. – כשם שהשכינה ירדה לגלות כדי לברר
63 ולהעלות את ניצוצי הקדושה שנפלו בקליפה – כך גם יורדת
64 הנשמה בגוף, דבר המהווה גלות לגבה, כדי לתקן את הגוף
65 ונפש הבהמית ולברר את ניצוצות הקדושה שבהם. על כל פנים,
66 מוסברת עתה היטב מעלת המצוות המעשיות: כיוון שכל
67 תכלית בריאת העולמות וירידת הנשמה למטה, הוא כדי
68 להעלות את הגוף ונפש הבהמית, ועל־ידי־זה גם את כל העולם
69 – הרי הדבר מתבצע בעיקר על־ידי מצוות מעשיות, הנעשות
70 עם הגוף והנפש הבהמית.

---

7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יל"פ השייכות כאן: דלכאורה אינו מובן כלל ירידת וסבל נפה"א (שהיא חלק א' ממעל ממש וכמשנ"ת בארוכה פ"ב גודל מעלתה שהוא וחכ' אחד וכו') בשביל לתקן - נפש החיונית והגוף (ק"נ וכו', ועד שאפי' לאחרי שלמות התיקון ע"י נפה"א, הרי נת' זה עתה שאפי' צדיק גמור תכלית הבירור כו' אינו סובל כו'). והתירוץ שזהו ממש כו' [כי השכינה - היא מקור נפה"א - לקמן ס"פ. והניצוצין - ה"ה המהוים כל עניני העולם, גוף נפה"ח וכו'] וזה נק' סוד (מן השכל וההבנה) גלות השכינה כו'". הרבי שליט"א מסביר בהערתו זו, שייכות ענין סוד גלות השכינה למה שמדובר כאן - שכן, לכאורה לא מובנת בכלל ירידתה וסבלה של הנפש האלקית (שהיא חלק אלקה ממעל ממש, כפי שלמדנו במפורט בפרק השני על גדלות ומעלת הנשמה. שהיא באה מ"חכמה עילאה", ו"הוא וחכמתו אחד" - וממדריגה גבוהה כזו יורדת הנשמה ירידה גדולה כל כך וסובלת סבל רב כזה) - הרי זה רק כדי לתקן את הנפש החיונית והגוף (שהם קליפת נוגה, עד שגם לאחרי שלימות תיקון הגוף ונפש החיונית על ידי הנפש האלקית, כפי שהדבר בצדיק גמור - הרי למדנו זה עתה, שגם בצדיק, שהגיע כבר לתכלית הבירור (האופן הנעלה ביותר בבירור הגוף וכו'),

יום שבת קודש כ"ז אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 96, ובזה יובן מה... עד עמ' מט, אחרות.

ליקוטי אמרים

ובזה יובן מה שהפליגו רז"ל במאד מאד במעלת הצדקה ואמרו ששקולה כנגד כל המצות ובכל תלמוד ירושלמי היא נק' בשם מצוה סתם כי כך היה הרגל הלשון לקרוא צדקה בשם מצוה סתם מפני שהיא עיקר המצות מעשיות ועולה על כולנה שכולן הן רק להעלות נפש החיונית לה' שהיא היא המקיימת אותן ומתלבשת בהן ליכלל באור א"ס ב"ה המלובש בהן ואין לך מצוה שנפש החיונית מתלבשת בה כל כך כבמצות הצדקה שבכל המצות אין מתלבש בהן רק כח א' מנפש החיונית בשעת מעשה המצוה לבד אבל בצדקה שאדם נותן מיגיע כפיו הרי כל כח נפשו החיונית מלובש בעשיית מלאכתו או עסק אחר שנשתכר בו מעות אלו וכשנותנן לצדקה הרי כל נפשו החיונית עולה לה' וגם מי שאינו נהנה מיגיעו מ"מ הואיל ובמעות אלו היה יכול לקנות חיי נפשו החיונית הרי נותן חיי נפשו לה'. ולכן אמרו רז"ל שמקרבת את הגאולה לפי שבצדק' אחת מעלה הרבה מנפש החיונית מה שלא היה יכול להעלות ממנה כל כך כחות ובחי' בכמה מצות מעשיות אחרות.

וּבָזֶה – במה שהוסבר, שמעלת המצוות המעשיות מתבטאת בכך שעל־ידן מתעלית הנפש החיונית, **יוּבַן מַה שֶּׁהִפְלִיגוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה**[8] **בְּמְאֹד מְאֹד בְּמַעֲלַת הַצְּדָקָה, וְאָמְרוּ שֶׁ"שְּׁקוּלָה כְּנֶגֶד כָּל הַמִּצְוֹת", וּבְכָל תַּלְמוּד יְרוּשַׁלְמִי הִיא** – מצות הצדקה, **נִקְרֵאת בְּשֵׁם "מִצְוָה" סְתָם,** – כשאומרים שאדם עומד לעשות מצוה (סתם), הכוונה היא למצות הצדקה, **כִּי כָּךְ הָיָה הֶרְגֵּל הַלָּשׁוֹן לִקְרֹא צְדָקָה בְּשֵׁם "מִצְוָה" סְתָם,** – וכל כך למה? **מִפְּנֵי שֶׁהִיא** – מצות הצדקה, **עִקַּר הַמִּצְוֹת, וְעוֹלָה עַל כֻּלָּנָה, שֶׁכֻּלָּן** – כל המצוות המעשיות, **הֵן רַק** – כדי **לְהַעֲלוֹת נֶפֶשׁ הַחִיּוּנִית לַה', שֶׁהִיא** – הנפש החיונית, **הִיא הַמְקַיֶּמֶת אוֹתָן, וּמִתְלַבֶּשֶׁת בָּהֶן** – במצוות המעשיות, **לִיכָּלֵל בְּאוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא הַמְלֻבָּשׁ בָּהֶן,** – במצוות המעשיות.

ומכיוון שכל כוונתה ומטרתה של מצוה היא בזה שהנפש החיונית מתלבשת באותה מצוה ומוקפת באור אין־סוף ברוך־הוא שבמצוה – **וְאֵין לְךָ מִצְוָה שֶׁנֶּפֶשׁ הַחִיּוּנִית מִתְלַבֶּשֶׁת בָּהּ כְּבַמִּצְוַת הַצְּדָקָה,** – שהרי בצדקה מתלבשת הנפש החיונית במדה גדולה בהרבה מאשר בכל שאר המצוות המעשיות: **שֶׁבְּכָל הַמִּצְוֹת אֵין מִתְלַבֵּשׁ בָּהֶן רַק כֹּחַ אֶחָד מִנֶּפֶשׁ הַחִיּוּנִית** – כגון: כוח המעשה שביד המניחה תפילין, או המחזיקה באתרוג וכדומה, וגם זה רק **בְּשָׁעַת מַעֲשֵׂה הַמִּצְוָה לְבַד, אֲבָל בִּצְדָקָה שֶׁאָדָם נוֹתֵן מִיגִיעַ כַּפָּיו** – שנותן צדקה מהכסף שהרוויח מיגיעת כפיו, **חֲיֵי כָּל כֹּחַ נַפְשׁוֹ הַחִיּוּנִית מְלֻבָּשׁ בַּעֲשִׂיַּת מְלַאכְתּוֹ אוֹ עֵסֶק אַחֵר** – שהשקיע בו כל כוח נפשו החיונית, **שֶׁנִּשְׁתַּכֵּר בּוֹ מָעוֹת אֵלּוּ, וּכְשֶׁנּוֹתְנָן לִצְדָקָה** – אותם כספים שהשקיע בהשגתם את כל כוח נפשו החיונית, **הֲרֵי כָּל נַפְשׁוֹ הַחִיּוּנִית עוֹלָה לַה'.** – שהרי בעבודתו וביגיעתו בא לידי ביטוי כל כוח־הפועל של נפשו החיונית – שלא כמו במצוה אחרת, כאמור, הקשורה בכוח יחיד של הנפש החיונית. ולכן ישנה מעלה גדולה כל כך בצדקה, יותר מאשר בכל שאר המצוות. ברם, נשאלת השאלה: מה הדין בצדקה שאדם נותן מכסף שלא עבד ולא יגע להשגתו, האם אין בה אותה מעלה? – מסביר רבנו הזקן: **וְגַם מִי שֶׁאֵינוֹ נֶהֱנֶה מִיגִיעוֹ, מִכָּל־מָקוֹם, הוֹאִיל וּבְמָעוֹת אֵלּוּ** – שהוא נותן לצדקה, **הָיָה יָכוֹל לִקְנוֹת** – אמצעים לסיפוק **חֲיֵי נַפְשׁוֹ הַחִיּוּנִית - הֲרֵי** – שבנתינתו כסף זה לצדקה, הוא **נוֹתֵן חֲיֵי נַפְשׁוֹ לַה'.** – כך, שבמצות הצדקה מתלבשת הנפש החיונית הרבה יותר מאשר בכל שאר המצוות המעשיות. **וְלָכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה**[9] – על צדקה **שֶׁ"מְּקָרֶבֶת אֶת הַגְּאֻלָּה", לְפִי שֶׁבִּצְדָקָה אַחַת** – במתן צדקה פעם אחת, **מַעֲלֶה הַרְבֵּה מִנֶּפֶשׁ הַחִיּוּנִית, מַה שֶּׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לְהַעֲלוֹת מִמֶּנָּה כָּל־כָּךְ כֹּחוֹת וּבְחִינוֹת בְּכַמָּה מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת אֲחֵרוֹת.** – בקיום הרבה מצוות מעשיות אחרות לא היה מעלה כל כך הרבה כוחות ובחינות של הנפש החיונית, כמו בקיום מצות הצדקה פעם אחת. וככל שמבררים ומעלים יותר את הנפש החיונית – מקרבים יותר את הגאולה, כפי שכבר למדנו, שתכלית ימות המשיח קשורה בהעלאת הנפש החיונית להקב"ה. על־כל־פנים מבואר, שבצדקה יש מעלה לגבי כל שאר המצוות, כולל גם מצות לימוד תורה.

אין גופו יכול להכיל אהבה כזו להקב"ה כמו שהיה לנשמה בהיותה למעלה. ולכאורה לא מובן כלל, לשם מה היתה, בכל זאת, ירידת הנפש האלקית? - והתירוץ הוא, שזהו ממש אותו ענין של סוד גלות השכינה לברר את הניצוצין, שהרי השכינה היא מקורה של הנפש האלקית (כפי שנלמד בסוף פרק זה) - והניצוצין הם הם שמהווים את כל עניני העולם, כולל הגוף והנפש החיונית - הרי זה ממש אותו ענין: הנפש האלקית הבאה מן השכינה, מתקנת ומבררת את הנפש החיונית והגוף הבאים מהניצוצין. וזה נקרא סוד, "סוד גלות השכינה", כי זה נסתר ולמעלה מהשכל וההבנה: כך גם בירידתה וגלותה של הנפש האלקית, לברר את הגוף והנפש החיונית, יש משום ענין שלמעלה מהשכל וההבנה. **8.** בבא בתרא ט, א. **9.** שם, י, א.

יום ראשון

יום ששי | כא אדר א | ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: כי תשא, ששי עם פירש״י.
תהלים: קד־קה.
תניא: אבל באמת . . . בשגגות.

שֵׁם ״חָסִיד״ הוּא שֵׁם קָדוֹם הַנִּמְצָא בִּדְרוּשֵׁי רַז״ל גַּם עַל אָדָם הָרִאשׁוֹן (עֵירוּבִין יח, ב), וְהוּא תֹּאַר הַשְׁלֵמוּת וְהַהַפְלָגָה, אִם בְּשֶׁכֻּלּוֹ אוֹ בְּמִדּוֹת אוֹ בִּשְׁנֵיהֶם יַחְדָּו. אָמְנָם בְּתוֹרַת חֲסִידוּת חַבַּ״ד תֹּאַר ״חָסִיד״ הוּא מִי שֶׁמַּכִּיר מַהוּתוֹ הָעַצְמִי וּמַעֲמָדוֹ בִּידִיעַת הַתּוֹרָה וְלִמּוּדָהּ וּמַצָּבוֹ בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת. יוֹדֵעַ הוּא מַה שֶּׁחָסֵר לוֹ, וְנוֹתֵן לֵב וְדוֹאֵג לְמַלֹּאת אֶת הֶחָסֵר, וּמַרְבֶּה בְּמִשְׁמַעַת בְּדֶרֶךְ קְבָלַת עֹל.

יום ראשון | כא אדר שני | ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: שמיני, פרשה ראשונה עם פירש״י.
תהלים: קד־קה.
תניא: פרק לח. והנה . . . נ אברי הגוף.

הַ״צֶּמַח צֶדֶק״ אָמַר בְּסִיּוּם סִפּוּר הַנַּ״ל (כ אַדָּר שֵׁנִי) : זְקֵנִי – רַבֵּנוּ הַזָּקֵן – הוּא מֹשֶׁה רַבֵּנוּ דְּתוֹרַת חֲסִידוּת חַבַּ״ד. בְּמֹשֶׁה אָמְרוּ רַז״ל שֶׁהַתּוֹרָה נִתְּנָה לוֹ, אֶלָּא שֶׁנֶּהֱגָ בָּהּ טוּב עַיִן. ״אֵשׁ תָּמִיד״ הָאֱלֹקִי הַנּוֹגֵעַ לְתוֹרַת חֲסִידוּת חַבַּ״ד – נָתַן הָרַב הַמַּגִּיד לְזְקֵנִי, וּזְקֵנִי נָהַג בָּהּ טוּב עַיִן וַיִּתְּנָהּ לְכָל הָעוֹסְקִים בְּתוֹרַת הַחֲסִידוּת. בָּרוּר לִי, אֲשֶׁר כָּל הַלּוֹמֵד עִם חֲבֵרוֹ וּמְעוֹרֵר בּוֹ אֶת הָ״אֵשׁ תָּמִיד״ הָאֱלֹקִי, הִנֵּה שְׁכָרוֹ אִתּוֹ אֲשֶׁר זְכוּתוֹ וֶה ״לֹא תִכְבֶּה״ לָעַד.

יום שני

שבת | כב אדר א | ה׳תש״ג

הַפְטוֹרָה: וַיִּשְׁלַח אֲחָאָב.

שיעורים. חומש: כי תשא, שביעי עם פירש״י.
תהלים: קו־קז.
תניא: פרק לא. והנה . . . משמחי לב.

אֲדֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הָרַשַׁ״בְּ] כּוֹתֵב בְּאֶחָד מִמַּאֲמָרָיו: הָא דְּסְעוּדָה שְׁלִישִׁית הַיּוֹם לֹא גּוֹ', הַיְנוּ שֶׁאֵין צָרִיךְ פַּת, אֲבָל צָרִיךְ לְטָעֵם אֵיזֶה דָּבָר, וְאָמַר רַבִּי יוֹסֵי יְהֵא חֶלְקִי מֵאוֹכְלֵי ג׳ סְעוּדוֹת.

תּוֹרַת רַבֵּנוּ הַזָּקֵן בְּתְחִלַּת בּוֹאוֹ לְלֵיאֶזְנָא: ״לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם זָהִיר בִּתְפִלַּת הַמִּנְחָה״. יִתְרוֹן תְּפִלַּת הַמִּנְחָה עַל הַתְּפִלּוֹת דְּשַׁחֲרִית וְעַרְבִית הוּא בָּזֶה, שֶׁהִיא בְּאֶמְצַע הַיּוֹם, בְּשָׁעָה שֶׁבְּנֵי אָדָם עֲסוּקִים וּטְרוּדִים בְּעִנְיְנֵיהֶם, וּמַפְסִיקִים לִתְפִלַּת הַמִּנְחָה. וְזֶהוּ: לְעוֹלָם, עֲבוֹדַת הָאָדָם בָּעוֹלָם הִיא, שֶׁיְּהֵא אָדָם שֵׁכֶל הַמֵּאִיר וּפוֹעֵל בַּמִּדּוֹת, וְהִיר יָאִיר, הַיְנוּ הִתְגַּבְּרוּת הַצּוּרָה עַל הַחֹמֶר, וְזֶה נִכָּר בְּעִנְיַן תְּפִלַּת הַמִּנְחָה.

יום שני | כב אדר שני | ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: שמיני, שני עם פירש״י.
תהלים: קו־קז.
תניא: אך אעפי״כ . . . נ כל חי.

בִּרְכַּת כֹּהֲנִים הוּא הַמְשָׁכַת הַמֹּחִין, הַגְבָּהַת הַיְדִים הוּא הַעֲלָאַת הַמִּדּוֹת, וּמְבָרְכִים לְיִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם בְּנֵי מְלָכִים – מַלְכוּת, הֲרֵי פַּרְצוּף שָׁלֵם שֶׁל עֶשֶׂר סְפִירוֹת.

יום שלישי

יום ראשון — **כג אדר א** — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: ויקהל, פרשה ראשונה עם פירש״י.
תהלים: קח־קיב.
תניא: פרק לב. והנה . . . מא ועד קטן.

הָרַבָּנִים וּבַעֲלֵי תּוֹרָה נִקְרָאִים עֵינֵי הָעֵדָה וְרָאשֵׁי אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל, וּכְשֶׁהָרֹאשׁ הוּא בָּרִיא אֲזַי גַּם הַגּוּף בָּרִיא.

יום שלישי — **כג אדר שני** — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: שמיני, שלישי עם פירש״י.
תהלים: קח־קיב.
תניא: ואף שבשניהם . . . 100 והתפשטות.

אאמו״ר אמר לרב אחד – בעל עבודה ומתמיד בלימודו: א רב בעדארף בכל עת ובכל רגע געדיינקען, אז תמיד שטייט ער אויף דעם שוועל וואָס צווישען מזכי הרבים און ח״ו מחטיאי הרבים, אויף דעם שוועל פון עומק רום און עומק תחת, און אלע ענינים בעדארף נוגע זיין אין פנימית נקודת הנפש ממש, ווייל בנפשו הוא.

אֲדֹנָי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הָרַשַׁ״בְּ] אָמַר לְרַב אֶחָד – בַּעַל עֲבוֹדָה וּמַתְמִיד בְּלִמּוּדוֹ: רַב צָרִיךְ לִזְכֹּר בְּכָל עֵת וּבְכָל רֶגַע, כִּי תָּמִיד נִצָּב הוּא עַל הַסַּף שֶׁבֵּין מְזַכֵּי הָרַבִּים, וְחַס־וְשָׁלוֹם, מַחֲטִיאֵי הָרַבִּים; עַל הַסַּף שֶׁל עֹמֶק רוּם וְעֹמֶק תַּחַת – וְכָל הָעִנְיָנִים צְרִיכִים לָגַעַת בִּפְנִימִיּוּת נְקֻדַּת הַנֶּפֶשׁ מַמָּשׁ, כִּי בְּנַפְשׁוֹ הוּא.

יום רביעי

יום שני — **כד אדר א** — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: ויקהל, שני עם פירש״י.
תהלים: קיג־קיח.
תניא: כי מאחר . . . מא לבדה.

אדמו״ר האמצעי ענה לר״ה פאריטשער על שאלתו, אם יחזור חסידות גם בעיירות שאנשיהם אין להם מושג בחסידות: דברי חסידות הערט די נשמה . וכתיב ונוזלים מן לבנון, לבנון ל״ב נו״ן, חכמה ובינה שבנשמה. און אז די נשמה הערט, איז נוזל ונוטף אין דער הארת הנשמה וואס איז מחי׳ דעם גוף, און עס ווערט א חזוק אין דעם ועשה טוב פון רמ״ח מ״ע און אין דעם סור מרע פון שס״ה מל״ת.

אַדְמוֹ״ר הָאֶמְצָעִי עָנָה לְרַבִּי הִלֵּל מִפאַרִיטְשׁ עַל שְׁאֵלָתוֹ, אִם יַחֲזֹר חֲסִידוּת גַּם בַּעֲיָרוֹת שֶׁאַנְשֵׁיהֶם אֵין לָהֶם מֻשָּׂג בַּחֲסִידוּת: ״דִּבְרֵי חֲסִידוּת שׁוֹמַעַת הַנְּשָׁמָה. וּכְתִיב ״וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן״, לְבָנוֹן – ל״ב [ל״ב נתיבות חכמה, וחמישים שערי בינה], נו״ן, חָכְמָה וּבִינָה שֶׁבַּנְּשָׁמָה. וְכַאֲשֶׁר הַנְּשָׁמָה שׁוֹמַעַת – ׳נוֹזֵל וְנוֹטֵף׳ הַדָּבָר בְּהֶאָרַת הַנְּשָׁמָה הַמְחַיָּה אֶת הַגּוּף, וְנוֹצָר חִזּוּק בְּ״וַעֲשֵׂה טוֹב״ שֶׁבְּרַמַ״ח מִצְוֹת־עֲשֵׂה וּבְ״סוּר מֵרָע״ שֶׁבְּשַׁסָ״ה מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה״.

היום יום . . .

יום רביעי — כד אדר שני — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמיני, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קיג־קיח.
תניא: כי בגוף . . . 100 בו ית'.

בַּאֲמִירַת "אָנָּא בְּכֹחַ" צָרִיךְ לִרְאוֹת – אוֹ לְצַיֵּר בַּמַּחְשָׁבָה – הַשֵּׁמוֹת, שֶׁהֵם הָרָאשֵׁי־תֵּבוֹת, אֲבָל לֹא לְאָמְרָם.

יום חמישי

יום שלישי — כה אדר א — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקהל, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: וז"ש הלל . . . מא באריכות.

"הוֹשִׁיעֵנוּ" אַחַר שִׁיר שֶׁל יוֹם, אוֹמְרִים הֵן בְּחוֹל הֵן בְּשַׁבָּת, יוֹם טוֹב, רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים.

יום חמישי — כה אדר שני — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמיני, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: ולא שדבקות . . . נא חי ומדבר.

החסיד ר' מרדכי האראדאקער סיפר: פתגם הראשון ששמענו מרבינו הזקן כשבאנו לליאזנא הי': וואָס מען טאָר ניט טאָר מען ניט, און וואָס מען מעג דארף מען ניט. – כשלש ארבע שנים עבדנו בזה עד שהבאנו אופן זה בעניני חיינו, ורק אז נכנסנו ליחידות לשאול דרך בעבודה.

הֶחְסִיד ר' מָרְדְּכַי מֵהָאַרְאדָאק סִפֵּר: פִּתְגָם הָרִאשׁוֹן שֶׁשָּׁמַעְנוּ מֵרַבֵּנוּ הַזָּקֵן כְּשֶׁבָּאנוּ לְלִיאָזְנָא הָיָה: "הָאָסוּר – אָסוּר, וְהַמֻּתָּר – מֻתָּר". כְּשָׁלֹשׁ אַרְבַּע שָׁנִים עָבַדְנוּ בָּזֶה, עַד שֶׁהֵבֵאנוּ אֹפֶן זֶה בְּעִנְיְנֵי חַיֵּינוּ, וְרַק אָז נִכְנַסְנוּ לִיחִידוּת לִשְׁאֹל דֶּרֶךְ בַּעֲבוֹדָה.

יום שישי

יום רביעי — כו אדר א — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקהל, רביעי.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: ומ"ש בגמרא . . . 82 חרדים.

בִּשְׁלֹשָׁה כְּלֵי שָׁרֵת – אַהֲבַת הַתּוֹרָה, אַהֲבַת יִשְׂרָאֵל – צְרִיכִים צְעִירִים בְּנֵי תּוֹרָה לָגֶשֶׁת לַעֲבֹד בְּכֶרֶם ה' צְבָאוֹת, לְקָרֵב לֵב אֲחֵיהֶם לְקִיּוּם מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת וּקְבִיעוּת עִתִּים לַתּוֹרָה – מִבְּלִי הִתְחַשֵּׁב עִם מַחֲלַת הַמִּפְלָגוֹת. וְהָאֱמֶת הַגָּמוּר הוּא, אֲשֶׁר לֵב יִשְׂרָאֵל הוּא מַעְיַן מְקוֹר מַיִם חַיִּים, וּבְרִית כְּרוּתָה לַעֲבוֹדָה וְתַעֲמוּלָה שֶׁאֵינָן חוֹזְרוֹת רֵיקָם.

יום ששי — כו אדר שני — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמיני, ששי עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: כי מי . . . בנפשותינו כנז"ל.

כָּל הַקְּדוֹשׁ בְּעַם אֱלֹקֵי אַבְרָהָם וְיסוֹד בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּהַעֲמָדַת דּוֹר יְשָׁרִים וְחִנּוּכָם, בְּכַשְׁרוּת הָאֹכֶל, וַאֲצִילוּת טֹהַר קְדֻשַּׁת הַשַּׁבָּת, מָסַר וְנָתַן הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא עַל־יְדֵי נְשֵׁי יִשְׂרָאֵל לְשָׁמְרָם וּלְעָבְדָם.

הָאִשָּׁה אֲשֶׁר תְּמַלֵּא חוֹבָתָהּ וּתְעוּדָתָהּ בְּחַיֵּי הַמִּשְׁפָּחָה, בְּהַנְהָגַת הַבַּיִת וּבְחִנּוּךְ עַל פִּי הַתּוֹרָה, עָלֶיהָ הַכָּתוּב אוֹמֵר "חָכְמוֹת נָשִׁים בָּנְתָה בֵיתָהּ".

שבת קודש

יום חמישי **כז אדר א** ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקהל, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קכ־קלד.
תניא: אבל מי . . . 82 אהבת ריעים.

אאמו"ר אמר: אמת איז דער דרך המיצוע, א נטי' לימין אויף מחמיר זיין אויף זיך און געפינען אין זיך חסרונות, אָדער עניני עבירות, וואָס ניט ווי דער אמת איז, אָדער א נטי' לשמאל, מקיל זיין זיך, מכסה זיין אייגענע חסרונות, אָדער מקיל זיין אין עניני עבודה מצד אהבת עצמו, זיינען ביידע פאַלשע דרכים.

אֲדֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הָרַשַׁ"בּ] אָמַר: אֱמֶת הִיא דֶּרֶךְ הַמְּצוּעַ. נְטִיָּה לְיָמִין לְהַחְמִיר עַל עַצְמוֹ וְלִמְצֹא בְּעַצְמוֹ חֶסְרוֹנוֹת אוֹ עִנְיְנֵי עֲבֵרוֹת, שֶׁאֵינָם כְּפִי שֶׁהָאֱמֶת הִיא, אוֹ נְטִיָּה לִשְׂמֹאל, לְהָקֵל עַל עַצְמוֹ, לְחַפּוֹת עַל חֶסְרוֹנוֹת עַצְמוֹ, אוֹ לְהָקֵל בְּעִנְיְנֵי עֲבוֹדָה בִּגְלָל אַהֲבַת עַצְמוֹ – שְׁתֵּיהֶן דְּרָכִים לֹא אֱמִתִּיּוֹת.

שבת **כז אדר שני, פרשת החדש** ה'תש"ג

מְבָרְכִים רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן. אֲמִירַת כָּל הַתְּהִלִּים בְּהַשְׁכָּמָה. יוֹם הִתְוַעֲדוּת.
הַפְטוֹרָה: כֹּה אָמַר – עוֹלַת תָּמִיד.

שיעורים. חומש: שמיני, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קכ־קלד.
תניא: פרק לט. ומפני . . . 104 מצוה עצמה.

משיחת אאמו"ר: חטא בני אהרן הי' בקרבתם לפני ה' וימותו. רצוא בלי שוב. דער אמת איז אז מ'קומט לפני ה' דארף זיין תטהרו, ריין און קלאָהר, עס מוז זיך דערהערען אין מעשה בפועל, כל הגבוה גבוה ביותר יורד למטה מטה ביותר, ורצוא בלי שוב, היא מיתה. ועל זה בא ציווי ה' אל משה (ויקרא טז ב) שיאמר לאהרן, אותיות נראה, ובכחות הנפש הוא השכלה, לאמר, בשביל לבוא אל הקדש גם מבית לפרוכת שהוא לפני הצמצום, דארף מען וויסען אז על הארן, אותיות נראה, השכלה, איז פאראן א כפורת, א כוונה פון א פארשטעל, וואָס דאָס איז דער פני הכפורת, אשר על כן ולא ימות, זאָל מען ניט בלייבען באם רצוא אליין, כי בענן אראה על הכפורת, דער צמצום הראשון איז כוונתו הגילוי, און דער מבוא צו דעם איז דער ואל, ביטול עצמי, טאָן וואָס חסידות הייסט, ניט דאָס וואָס דער שכל זאָגט, דאן איז יבוא אל הקדש.

מִשִּׂיחַת אֲדֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הָרַשַׁ"בּ]: חֵטְא בְּנֵי אַהֲרֹן הָיָה "בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי ה' וַיָּמוּתוּ". 'רָצוֹא' בְּלִי 'שׁוּב'. הָאֱמֶת הִיא, שֶׁכַּאֲשֶׁר נִגָּשִׁים "לִפְנֵי ה'" צָרִיךְ לְהַקְדִּים "תִּטְהָרוּ" – נָקִי וָזָךְ. חַיָּבִים לְהַפְנִים בְּמַעֲשֶׂה בְּפֹעַל, שֶׁכָּל הַגְּבֹהַ גָּבֹהַ בְּיוֹתֵר יוֹרֵד לְמַטָּה מַטָּה בְּיוֹתֵר, וְ'רָצוֹא' בְּלִי 'שׁוּב' הִיא מִיתָה. וְעַל זֶה בָּא צִוּוּי ה' אֶל מֹשֶׁה (וַיִּקְרָא טז ב), שֶׁיֹּאמַר לְאַהֲרֹן – אוֹתִיּוֹת נִרְאֶה – וּבְכֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ הוּא הַשְׂכָּלָה, לֵאמֹר: בִּשְׁבִיל לָבוֹא אֶל הַקֹּדֶשׁ גַּם מִבֵּית לַפָּרֹכֶת, שֶׁהוּא לִפְנֵי הַצִּמְצוּם, יֵשׁ לָדַעַת שֶׁעַל הָאָרֹן – אוֹתִיּוֹת "נִרְאֶה", הַשְׂכָּלָה, יֶשְׁנָהּ "כַּפֹּרֶת", כַּוָּנָה שֶׁל הַסְתָּרָה, שֶׁזֶּהוּ "פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת", אֲשֶׁר עַל כֵּן [הָאַזְהָרָה] "וְלֹא יָמוּת", שֶׁלֹּא לְהִשָּׁאֵר בְּ'רָצוֹא' בִּלְבַד, "כִּי בֶּעָנָן אֵרָאֶה עַל הַכַּפֹּרֶת", הַצִּמְצוּם הָרִאשׁוֹן כַּוָּנָתוֹ הַגִּלּוּי, וְהַמְּבוֹא לְכָךְ הוּא ה"וְאָל", בִּטּוּל עַצְמִי, לְבַצֵּעַ אֶת מַה שֶּׁהַחֲסִידוּת מוֹרָה, לֹא אֶת מַה שֶּׁהַשֵּׂכֶל אוֹמֵר. אוֹ אָז – "יָבֹא אֶל הַקֹּדֶשׁ".

מיקומו המדויק של המזבח

יום ראשון כ"א אדר ה'תשע"ז

הלכות בית הבחירה פרק ב, הלכה א: הַמִּזְבֵּחַ, מְקוֹמוֹ מָכְוָן בְּיוֹתֵר; וְאֵין מְשַׁנִּין אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ לְעוֹלָם.

מלשון הרמב"ם "המזבח מקומו מכוון ביותר", יש לדייק: א. כללות המקדש יש לו מקום מכוון. ב. ונוסף עליו - מקומו של המזבח שהוא מכוון 'ביותר' משאר המקדש.

והביאור בזה:

מצינו שלבית המקדש יש מקום קבוע, כפי שכתב הרמב"ם על בניית בית המקדש השלישי על ידי המשיח, "יבנה מקדש במקומו" (הל' מלכים ספי"א). ומיקומו של המקדש הוא בהר המוריה, כפי שביאר הרמב"ם לעיל (פ"א ה"ג): "כיון שנבנה המקדש בירושלים נאסרו כל המקומות כולם לבנות בהם בית לה' ולהקריב בהם קרבן, ואין שם בית לדורי הדורות אלא בירושלים בלבד ובהר המוריה... ", כמפורש גם בהמשך ההלכה כאן, "לבנות את בית ה' בירושלים בהר המוריה".

מאידך, מקומו הקבוע של בית המקדש בהר המוריה שולל רק את 'כל המקומות' מלחוץ להר המוריה, אך לא מצינו שמקום המקדש צריך להיות 'מכוון ביותר' בהר המוריה עצמו, שהרי "הר המוריה היה חמש מאות אמה על חמש מאות אמה" (להלן פ"ה ה"א), ואילו מידות המקדש קטנות מכך בהרבה.

לעומת זאת מקומו של המזבח בהר המוריה עצמו צריך להיות 'מכוון ביותר', ואין לשנות אותו למקום אחר בהר, "לפי שהקפידה על מדת המזבח בתורה גדולה מאד, וכן על מקומו, ונאמר בדברי הימים כשיחד להם מקום המזבח שנאמר ויאמר דוד זה הוא בית ה' אלוקים וזה מזבח לעולה לישראל" (רמב"ם בפיה"מ מדות רפ"ג).

(לקוטי שיחות כד עמ' 652, הערה ד"ה במקומו; יט עמ' 146 הנ' 57; ל עמ' 71)

איסור עשיית מנורה בת שבעה קנים

יום שני כ"ב אדר ה'תשע"ז

הלכות בית הבחירה פרק ז, הלכה י: וְאָסוּר לְאָדָם שֶׁיַּעֲשֶׂה בַּיִת תַּבְנִית הֵיכָל... וּמְנוֹרָה כְּצוּרַת הַמְּנוֹרָה; אֲבָל עוֹשֶׂה מְנוֹרָה שֶׁל חֲמִשָּׁה קָנִים, אוֹ שֶׁל שִׁבְעָה קָנִים, אוֹ מְנוֹרָה שֶׁאֵינָהּ שֶׁל מַתֶּכֶת.

מדברי רש"י (עבודה זרה מג, א, ד"ה אבל) מבואר שהאיסור הוא לעשות כתבנית מנורה הכשרה במקדש, ולכן אסור לעשות גם מנורה של מתכת "שאף היא, אף על פי שאינה של זהב כשרה במקדש", ורק "של עץ שרי דאינה כשרה במקדש".

וכן נפסק ב'שלחן ערוך' (יור"ד סי קמא ס"ח) שאסור לעשות מנורה "אפילו בלא גביעים וכפתורים ופרחים, ואפילו אינה גבוהה י"ח טפחים", וכביאור הש"ך (שם ס"ק לו) "שכל זה אינו מעכב, דבדיעבד המנורה כשרה בלא גביעים וכפתורים, וכן אם אינה גבוהה י"ח טפחים". והוסיף הגר"ע איגר (יור"ד שם):

"אמנם, מנורה העשויה משאר המתכות אסורה גם אם היא ללא הגביעים והכפתורים, אבל מנורת זהב שהגביעים והכפתורים הם לעיכובא, יש להתיר אם אין בה גביעים או כפתורים".

וה'חכם צבי' (סי' ס) התיר לעשות מנורה בת שבעה קנים המכילה שמונה נרות (גביעים לקיבול השמן והפתילה) - "שהרי אינה נראית כלל דוגמת מנורת בית המקדש שהיו לה שבעה נרות... וגם היא פסולה מדאורייתא". וה'שואל ומשיב' (מהדו"ק ח"ג סי' עא) נחלק עליו ואסר עשיית מנורה כזו, כי מנורת המקדש שיש לה שבעה קנים אין מניעה להוסיף בה עוד נר, מכיון ש"עיקר הקפידא היא על הקנים, לא על הנרות".

ובמנורה הדולקת על ידי חשמל, כתב ה'יביע אומר' (ח"א יור"ד סי' יב): שיש להתיר עשיית מנורה בת שבעה קנים, כי כיון שאין בה נרות (כלי קיבול השמן) הרי זה שינוי הפוסל את המנורה מדאורייתא, והאיסור הוא רק על עשיית מנורה בתבנית הכשרה במקדש.

וכעין זה כתב ה'אגרות משה' (יור"ד ח"ג סי' לג) שמותר לעשות מנורה שאין בנרותיה כדי להכיל מידת חצי לוג שמן, הוא השיעור המעכב במקדש, שהרי "צריך שיהיה שמן כשיעור שידליק כל הלילה".

מתי מותר להשחית?

יום שלישי כ"ג אדר ה'תשע"ז

הלכות בית הבחירה פרק ח, הלכה י: וּמַעֲמִידִין מְמֻנֶּה אֶחָד... וְ'אִישׁ הַר הַבַּיִת' הָיָה נִקְרָא; וְהָיָה מְחַזֵּר עַל כָּל מִשְׁמָר וּמִשְׁמָר... וְכָל מִשְׁמָר שֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד... נִכָּר שֶׁהוּא יָשֵׁן, חוֹבְטוֹ בְּמַקְלוֹ; וּרְשׁוּת הָיָה לוֹ לִשְׂרֹף אֶת כְּסוּתוֹ.

ופירש הרא"ש (מידות פ"א ה"ב): "אין כאן משום בל תשחית משום דהפקר בית־דין היה הפקר". והקשו אחרונים (עזרת כהנים מידות שם. דבר אברהם ח"ב סי'): הרי איסור 'בל תשחית' הוא גם בהפקר (ראה ש"ע אדה"ז הל' שמירת גוף ונפש סי"ד)?

ותירץ ה'עזרת כהנים' על פי דברי הגמרא (שבת קה, ב) שכדי להטיל אימה על אנשי ביתו מותר לשבור כלי, וכך גם איש הר הבית יכול היה לשרוף את כסותו של איש המשמר שנרדם כדי לזרז את השומרים.

ויש לעיין: הרי לכמה דעות, איסור 'בל תשחית' הוא גם כאשר "כוונתו כדי להראות כעס וחימה להטיל אימה על בני ביתו שאינן נוהגין כשורה"(ש"ע אדה"ז שם)?

ואף שאיסור 'בל תשחית' הוא רק "כשעושה דרך השחתה וקלקול, אבל על מנת לתקן מותר" ושריפת הכסות על ידי איש הר הבית היא לצורך תיקון (לזרז את השומר) - יש לומר

שקלקול לצורך תיקון מותר רק כשאינו דרך השחתה, כגון שריפת בגד כדי לכסות דם באפרו, שמטרת השריפה אינה השחתת הבגד אלא הצורך באפר, ואילו המטרה בשריפת כסותו של השומר היא אִיבּוּד הבגד כדי שהשומר לא יישן שוב.

ויש לבאר על פי דיוק לשונו של אדמו"ר הזקן (שם): "כשם שצריך להזהר בגופו שלא לאבדו ולא לקלקלו ולא להזיקו, כן צריך להזהר במאודו", היינו שגדר איבוד והיזק הגוף ואיבוד הממון שווה.

וב'הלכות נזקי גוף ונפש' (ס"ד) כתב אדמו"ר הזקן שמותר להתענות לתשובה כי צער הגוף "טובה היא לו להציל נפשו", וכן "מותר להכות בניו הקטנים... כדי להדריכם... הואיל ומתכוין לטובתם, וטובתם מוטלת עליו שהם ברשותו".

ולכן מותר לאיש הר הבית לשרוף את כסותו של השומר שנרדם (כאשר החבטה במקל לא הועילה), ואין בזה איסור 'בל תשחית' כי טובתו של השומר (שלא יירדם שוב) היא מצד איבוד הכסות, והוא ברשותו של איש הר הבית הממונה על השומרים (רע"ב מדות שם).

(לקוטי שיחות יז עמ' 465)

מדוע אסור לכהן גדול לצאת מירושלים? — יום רביעי כ"ד אדר ה'תשע"ז

הלכות כלי המקדש פרק ה, הלכה ז: וְיִהְיֶה בֵּיתוֹ [של כהן גדול] בִּירוּשָׁלַיִם, וְאֵינוֹ יָוֵ מִשָּׁם.

ותמה ה'מנחת חינוך' (מ"ע קלו): מה מקור הלכה זו שאסור לכהן גדול לצאת מירושלים?

ותחילה כתב: "נלאו כל חכמי לב למצוא להם פשר", ואחר־כך מביא ביאור שחידש תלמידו:

הכהן הגדול חייב להקריב כל יום קרבן מנחה ('חביתי כהן גדול'), "מחצה בבוקר עם תמיד של שחר ומחצה בן הערבים עם תמיד של בין הערבים" (הל' תמידין ומוספין פ"ג הי"ח). וכל המביא קרבן טעון לינה בירושלים בלילה שלאחר הקרבתו ולא היה יוצא מירושלים עד למחרת (ראה תוס' ר"ה ה, א, ד"ה מה, ומקורו מספרי דברים) ולכן הכהן הגדול, שהקריב קרבן מדי יום ביומו, חייב היה ללון בירושלים מבלי לצאת ממנה.

וה'כלי חמדה' (שמות, תצוה ד) ביאר:

שיטת הרמב"ם (הל' ביאת המקדש פ"ד ה"ח) היא שהציץ מרצה על חטא הקרבת קרבן בטומאה "רק בזמן שהוא על מצחו שנאמר: והיה על מצחו תמיד לרצון להם", ופירש ה'קרבן העדה' (במקור ההלכה בירושלמי יומא פ"א ה"ב) שהתורה חייבה ללבוש את הציץ תמיד כי הריצוי הוא בעודו על מצחו, וחייב ללבשו תמיד שמא יארע ענין של טומאה בעת העבודה (ואפילו בלילה, שהקטרת חלבים ואיברים כל הלילה).

וכיון שאסור לצאת למדינה בבגדי כהונה (יומא סט, א), ולדעת הרמב"ם (פהמ"ש סוכה פ"ג מי"ב) ירושלים היא בכלל מקדש ולא מדינה – הרי החיוב התמידי של הכהן הגדול לשאת את הציץ מונע ממנו את היציאה מירושלים.

ובספר 'גליוני הש"ס' (להגר"י ענגל, ר"ה ה, א) ציין כמקור להלכה זו את דברי המשנה (סנהדרין יח, ב) שכהן גדול שמת אחד מקרוביו יוצא ללוות את המת "עד פתח שער העיר". ומשמע מכאן שאסור לו לצאת מחוץ לירושלים. והוסיף: "אולי טעם המשנה הוא מפאת מנחת חביתין שמביא", כתירוצו של תלמיד ה'מנחת חינוך'.

מתי צריך להסתפר לכבוד שבת? — יום חמישי כ"ה אדר ה'תשע"ז

הלכות כלי המקדש פרק ו, הלכה יא: אַנְשֵׁי מַעֲמָד אֲסוּרִין מִלְּסַפֵּר וּמִלְּכַבֵּס כָּל הַשַּׁבָּת שֶׁלָּהֶן; וּבַחֲמִישִׁי מֻתָּרִין מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת.

'אנשי מעמד' - ה"עומדים ומתפללים על קרבן אחיהם שיתקבל לרצון, ועומדים שם בשעת העבודה, וכן 'אנשי המשמר' - הכוהנים המשרתים בבית המקדש בשבוע שבו המשמרת שלהם, אסורים להסתפר באותו שבוע אך מותרים להסתפר ביום החמישי לכבוד השבת (תענית טו, ב, ורש"י שם).

וה'מגן אברהם' (או"ח תחילת סי' רס) הביא בשם רש"ל שמצוה להסתפר לכבוד השבת בערב שבת דווקא כי ביום החמישי אינו ניכר שעושה זאת לכבוד השבת. והקשה עליו מההלכה שלפנינו, שאנשי מעמד מסתפרים ביום החמישי!

ותירץ: אכן, מצוה מן המובחר להסתפר בערב שבת ממש ולא קודם לכן, אלא ש'אנשי מעמד' לא היה להם פנאי בערב שבת ולכן הקדימו להסתפר ביום חמישי.

וכך סיכם אדה"ז (שם ס"א) להלכה: "מצוה מן המובחר לגלח בערב שבת ולא קודם לכן כדי שיהא ניכר שעושה לכבוד השבת, ואם אין לו פנאי בערב שבת מחמת טורח צרכי שבת יגלח ביום ה'".

והט"ז (שם סק"א) כתב טעם אחר להימנע מלהסתפר ביום חמישי - כי השערות מתחילות לצמוח ביום השלישי מתספורת השער, והמסתפר ביום חמישי גורם להתחלת הצמיחה בשבת.

והוסיף ה'אליה רבה' (שם סק"ה): למעשה, אין שום איסור לגרום להתחלת צמיחת השערות בשבת, אלא שתספורת השערות היא 'תיקון' לכבוד השבת, ואם יסתפר ביום החמישי יגרום לכך שה'קלקול' יחזור דוקא בשבת, ואין זה לכבוד השבת.

אמנם, על עצם הקביעה שהשערות מתחילות לצמוח ביום השלישי לתספורתן, הקשה ה'תוספת שבת' (שם סק"ג) שהרי "החוש מכחישו, דבאמת מתחילין לצמוח תיכף ומיד אחר הגילוח". וכן תמה על זה אדה"ז (שם קו"א סק"א) מדברי הגמרא (תענית יז, א) שהמלך מסתפר בכל יום, היינו שישנה צמיחת שערות כבר ביום שמסתפר!

מתי אין שואלים באורים ותומים? יום שישי כ"ו אדר ה'תשע"ז

הלכות כלי המקדש פרק י, הלכה יא: וְכֵיצַד שׁוֹאֲלִין? עוֹמֵד הַכֹּהֵן וּפָנָיו לִפְנֵי הָאָרוֹן, וְהַשּׁוֹאֵל מֵאַחֲרָיו.

כתב ה'בעל הטורים' (שמות כח, טו) שאין שואלים ב'אורים ותומים' אלא ביום, כי בתורה הם נקראים 'חושן משפט' ו"מה משפט ביום, אף שאלת אורים ביום".

ובספר 'שאלת שלמה' תמה מה מקור הלכה זו שאין שואלת 'אורים ותומים' בלילה?

ומבאר:

השאלה ב'אורים ותומים' צריכה להיות כאשר הכהן הגדול לבוש שמונה בגדים (יומא עא, ב) וכיון שהאבנט (שהוא משמונת הבגדים) יש בו כלאים ואסור לכהן הגדול ללבוש אותו שלא בשעת העבודה (לעיל פ"ח הי"א וכס"מ שם), בהכרח שה'שאלה' נחשבת עבודה. ומאחר שעבודת בית המקדש נעשית רק ביום (ראה הל' מעשה הקרבנות פ"ד ה"א: 'ביום צוותה' - "ביום ולא בלילה"), לא תיתכן 'שאלה' ב'אורים ותומים' בלילה.

ויש להוסיף הסבר מדוע 'שאלה' ב'אורים ותומים' נחשבת עבודה:

הרמב"ם כאן כתב שבעת ה'שאלה' "עומד הכהן ופניו לפני הארון", וכיון שלכהן מותר להיכנס לבית המקדש רק בשעת העבודה (הל' ביאת המקדש פ"ב ה"ב) בהכרח שה'שאלה' היא עבודה. וכאמור, 'עבודה' היא רק ביום.

ולכאורה יש להקשות:

מצינו בשאול המלך שרצה להלחם בפלשתים ושאל ב'אורים ותומים' "נרדה אחרי פלשתים לילה ונבוזה בהם עד אור הבוקר?" (שמואל א יד, לו-לז), ומשמע שה'שאלה' היתה בלילה?

ויש לבאר:

אמנם השאלה היתה האם לרדוף אחר הפלשתים בלילה, אבל השאלה היתה ביום. וכך משמע גם מהנאמר בהמשך הפסוק: "ולא ענהו ביום ההוא".

(שאלת שלמה להגרש"א ורטהימר, ח"ב סי' ד)

שיטת הרמב"ם ב'ביאה במקצת' שבת קודש כ"ז אדר ה'תשע"ז

הלכות ביאת המקדש פרק ג, הלכה יח: טָמֵא שֶׁהִכְנִיס יָדוֹ לַמִּקְדָּשׁ, מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת.

הרמב"ם פוסק כדעה הסוברת (זבחים לג, ב) ש'ביאה במקדש' אין שמה ביאה ואסורה רק מדרבנן, ולכן "טמא שהכניס ידיו למקדש" ולא את כל גופו, אינו חייב כרת אלא מכת מרדות (כסף משנה).

והקשה בספר 'מרחשת':

בגד שניתז עליו דם חטאת טעון כיבוס בעזרה ואם קודם שכיבסוהו יצא מחוץ לעזרה ונטמא - להחזירו לעזרה אי אפשר כי אסור להכניס בה טומאה, ולכבסו בחוץ אי אפשר כי הכיבוס צריך להיות בפנים, ולכן קורע את הבגד שבכך נטהר מטומאתו ומותר להכניסו לעזרה ולכבסו שם (זבחים צד, ב).

ושואלת הגמרא (שם): והרי בגד קרוע אינו בגד, והתורה אמרה שהכיבוס צריך להיעשות ב'בגד'? ומתרצת: "משייר בה כדי מעפורת" - כדי רוחב סודר, ועדיין תורת 'בגד' עליו. ואף שמדרבנן נשאר בטומאתו, מותר להכניסו לעזרה כי מדין תורה נטהר, ומעתה התירו חכמים להכניסו לצורך כיבוסו.

ונשאלת השאלה:

לשיטת הרמב"ם ש'ביאה במקצת' אסורה רק מדרבנן, מדוע צריכים לקרוע את הבגד לצורך הכנסתו לעזרה, הרי אפשר להכניס את הבגד 'ביאה במקצת', היינו פחות פחות משלוש אצבעות שאז אינו בכלל 'בגד' (רש"י ב"מ ז, א) ואם משום ש'ביאה במקצת' אסורה מדרבנן, הרי מדרבנן גם לאחר קריעתו נשאר בטומאתו ואסור להכניסו, ואם כן עדיף אם-כן לא לקרוע את הבגד ולהפסידו?

אלא מכאן שלשיטת הרמב"ם 'ביאה במקצת' אין שמה ביאה אבל אסורה מן התורה מדין 'חצי שיעור', וככל איסורי תורה שב'חצי שיעור' אין עונשים עליו מן התורה אלא מכין מכת מרדות (הל' מאכ"א פי"ד ה"ב), ואף בהכנסת טומאה למקדש אין עונשין מן התורה אלא כשמכניס שיעור טומאה (באדם – כל גופו, ובבגד – כל הבגד).

ולכן יש לקרוע את הבגד כדי להכניסו לעזרה ולא להכניסו פחות פחות משלוש, כי הכנסת בגד טמא קרוע אסורה רק מדרבנן, ואילו הכנסת הבגד פחות פחות משלוש, שהיא 'ביאה במקצת', אסורה מן התורה.

(מרחשת ח"א סי' ב אות ב)

בוודאי נהג במנהג אנ"ש בזמן האחרון בנתינת צדקה ביום ההולדת לפני תפילת שחרית ומנחה או ביום שלפניו – כשחל יום ההולדת בשבת-קודש או ביום-טוב – לימוד שיעור נוסף הן בתורת הנגלה והן בתורה החסידות.

ממכתב ראש-חודש אדר, תש"כ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – כ"א-כ"ז אדר תשע"ז

יום ראשון כ"א אדר ה'תשע"ז

הִלְכוֹת בֵּית הַבְּחִירָה

פֶּרֶק שֵׁנִי[1]

1) יבאר בו כי המזבח מקומו מכוון ביותר ואין משנים אותו במקומו, ושמסורת היא שבמקום שבנו בו דוד ושלמה את המזבח, היה המזבח שעליו נעקד יצחק אבינו.

א. הַמִּזְבֵּחַ מְקוֹמוֹ מְכֻוָּן בְּיוֹתֵר[2], וְאֵין מְשַׁנִּין אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְזֶה־מִּזְבַּח לְעֹלָה לְיִשְׂרָאֵל"[3]. וּבַמִּקְדָּשׁ נֶעֱקַד יִצְחָק אָבִינוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֶךְ־לְךְ אֶל אֶרֶץ הַמֹּרִיָּה"; וְנֶאֱמַר בְּדִבְרֵי־הַיָּמִים: "וַיָּחֶל שְׁלֹמֹה לִבְנוֹת אֶת בֵּית ה' בִּירוּשָׁלַיִם, בְּהַר הַמּוֹרִיָּה אֲשֶׁר נִרְאָה לְדָוִיד אָבִיהוּ, אֲשֶׁר הֵכִין בִּמְקוֹם דָּוִיד בְּגֹרֶן אָרְנָן הַיְבוּסִי".

~ נקודות משיחות קודש ~

"המזבח מקומו מכוון ביותר, ואין משנין אותו ממקומו לעולם.. הוא המקום שבנה בו אברהם המזבח כו'".

וצריך להבין, מדוע כתב הלשון "מכוון ביותר" רק על המזבח ולא על בית המקדש, הרי מקום המזבח נקבע לפי הבית כולו "לפני האולם משוך לדרום", נמצא שמקום המקדש הוא בהתאם למקום המזבח, ואיך יתכן שמקומו של המזבח יהיה מכוון ביותר, ואילו על מקום המקדש לא כתב שיהיה מכוון ביותר אלא רק "ובנה בית המקדש במקומו".

וי"ל שכשם שמצינו כמה שינויים בבית שני לגבי בית ראשון, כמפורש ברמב"ם פ"א, שהבנין שבנה שלמה כבר מפורש במלכים, ואילו אנשי בית שני בנוהו כבנין שלמה, ומעין הדברים המפורשים ביחזקאל. ולכאורה איך יתכן שיהיה שינוי כלשהו מהבניין שבנה שלמה, אלא בהכרח לומר שלא כל הפרטים שבמגילה שמסר שמואל לדוד נאמרו בתור ציווי לדורות, ולכן היו שינויים ממקדש למקדש בכמה פרטים.

על-פי-זה יש לבאר גם את החילוק שבין המזבח לביהמ"ק, שמקומו של המזבח מכוון ביותר משא"כ מקומו של בית המקדש מחוייב שיהיה בהר המוריה אבל מקומו המדויק אינו הכרח ויכול להשתנות מבית לבית. ובזה יובן גם מה שפתח הרמב"ם את הלכות 'ספר עבודה' בפסוק "שאלו שלום ירושלים", כי מקומו של המקדש אינו מכוון ביותר אבל קשור ומוכרח להיות בירושלים.

(על-פי 'יין מלכות' החדש, ספר עבודה סי' ט)

2) שהרי הוצרכו לנביאים להעיד על מקומו. 3) כלומר, זה ולא אחר.

ב. וּמָסֹרֶת בְּיַד הַכֹּל, שֶׁהַמָּקוֹם שֶׁבָּנָה בּוֹ דָּוִד וּשְׁלֹמֹה[4] הַמִּזְבֵּחַ בְּגֹרֶן אֲרַוְנָה, הוּא הַמָּקוֹם שֶׁבָּנָה בּוֹ אַבְרָהָם הַמִּזְבֵּחַ[5] וְעָקַד עָלָיו יִצְחָק. וְהוּא הַמָּקוֹם שֶׁבָּנָה בּוֹ נֹחַ כְּשֶׁיָּצָא מִן הַתֵּבָה. וְהוּא הַמִּזְבֵּחַ שֶׁהִקְרִיב עָלָיו קַיִן וְהֶבֶל. וּבוֹ הִקְרִיב אָדָם הָרִאשׁוֹן קָרְבָּן כְּשֶׁנִּבְרָא. וּמִשָּׁם נִבְרָא. אָמְרוּ חֲכָמִים: אָדָם מִמְּקוֹם כַּפָּרָתוֹ נִבְרָא.

4) לא בנו שניהם ביחד, אלא דוד בנה שם במה להקריב בשעתה ושלמה בנה בית עולמים. 5) בזבחים סב. אמרו שראו שם את אפרו של יצחק. [ומה שאמרו בפרקי דרבי אליעזר "לקח יעקב י"ב אבנים מאבני המזבח שנעקד עליו יצחק אבינו ושם אותם מראשותיו" (ילקוט שמעוני בראשית רמז קיט), "ומה עשה הקדוש־ברוך־הוא, ברגל ימינו הטביע האבן אשר שם יעקב מראשותיו עד עמקי תהום ועשה אותו סניף לארץ וכו' לפיכך נקרא אבן שתייה" (שם רמז קכ), והרי אבן השתייה הייתה במקום הארון, לפני ולפנים, כמפורש במשנה יומא נג: וכן נראה בראש השנה כו. שאמרו על שופר מקרן הפרה שהוא פסול לפי שאין קטיגור נעשה סניגור, כיוון שהשופר בא לזיכרון הרי הוא כעבודת פנים, כלומר, כיוון שהוא לזיכרון העקידה (שם טז.) הוא כלפנים, הרי שהעקידה הייתה על אבן השתייה - ברור הדבר כי העקידה הייתה אמנם על המזבח, ולא בפנים, וכמפורש בזבחים שם וכמו שכתב רבינו, וזהו טעמו של רבי יוסי שם שמכשיר קרן הפרה, מפני שהוא עבודת חוץ, אבל הרי לקח יעקב מאבני המקום ושם אותם במקום הארון ונמצא שהאבן שעליה נעקד יצחק היא בפנים, וזהו טעמם של חכמים הפוסלים קרן הפרה].

ג. מִדּוֹת הַמִּזְבֵּחַ מְכֻוָּנוֹת הָרִבָּה, וְצִוְּתָה יְדִיעָה אִישׁ מֵאִישׁ. וּמִזְבֵּחַ שֶׁבָּנוּ בְּנֵי הַגּוֹלָה[6] כְּעֵין מִזְבֵּחַ שֶׁעָתִיד לְהִבָּנוֹת עָשׂוּהוּ, וְאֵין לְהוֹסִיף עַל מִדָּתוֹ וְלֹא לִגְרֹעַ מִמֶּנָּה[7].

6) אותם ששבו מן הגולה ובנו את בית המקדש השני. 7) אף שאינו מעכב - לכתחילה יש קפידא לעשות המזבח כעדות הנביא.

ד. וּשְׁלֹשָׁה נְבִיאִים[8] עָלוּ עִמָּהֶם מִן הַגּוֹלָה: אֶחָד הֵעִיד לָהֶן עַל מְקוֹם הַמִּזְבֵּחַ, וְאֶחָד הֵעִיד לָהֶן עַל מִדּוֹתָיו, וְאֶחָד הֵעִיד לָהֶן שֶׁמַּקְרִיבִין עַל הַמִּזְבֵּחַ הַזֶּה[9] כָּל הַקָּרְבָּנוֹת אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין שָׁם בַּיִת.

8) והם חגי זכריה ומלאכי. 9) בזבחים שם לא, אמרו אלא: "שמקריבין אף על פי שאין בית", ורבינו הוסיף לבאר שדווקא על המזבח מקריבין אבל שלא במקום המזבח אין מקריבין, כמבואר להלן פרק ג מהלכות פסולי המוקדשין

הלכה כב. ומה שכתב רבינו "הזה" בא להוציא מזבח שהיה בימי שלמה, לפני שנתקדש הבית, שדווקא בימי עזרא מקריבין אף על פי שאין שם בית, מפני שקדושה ראשונה שנתקדשה בימי שלמה קדשה לעתיד לבוא, גם לאחר החורבן.

1 **ה. מִזְבֵּחַ שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה וְשֶׁעָשָׂה שְׁלֹמֹה וְשֶׁעָשׂוּ בְּנֵי**
2 **הַגּוֹלָה וְשֶׁעָתִיד לְהֵעָשׂוֹת - כֻּלָּן עֶשֶׂר אַמּוֹת גָּבֹהַּ כָּל**
3 **אֶחָד מֵהֶן. וְזֶה הַכָּתוּב בַּתּוֹרָה "וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת קֹמָתוֹ"**
4 **- מְקוֹם הַמַּעֲרָכָה בִּלְבָד. וּמִזְבֵּחַ שֶׁעָשׂוּ בְּנֵי הַגּוֹלָה**
5 **וְכֵן הֶעָתִיד לְהִבָּנוֹת, מִדַּת אָרְכּוֹ וְרָחְבּוֹ ל"ב אַמּוֹת**
6 **עַל ל"ב אַמּוֹת[10].**

10) הריבוע התחתון של הבניין היה כן.

7 **ו. עֶשֶׂר אַמּוֹת שֶׁל גָּבֹהַּ הַמִּזְבֵּחַ, מֵהֶן בְּאַמָּה בַּת**
8 **חֲמִשָּׁה טְפָחִים[11], וּמֵהֶן בְּאַמָּה בַּת שִׁשָּׁה טְפָחִים[12].**
9 **וּשְׁאָר כָּל אַמּוֹת הַבִּנְיָן בְּאַמָּה בַּת שִׁשָּׁה טְפָחִים.**
10 **וְגֹבַהּ כָּל הַמִּזְבֵּחַ[13] נ"ח טְפָחִים[14].**

11) כלומר, אמות של גובה היסוד וכניסתו, כניסת הסובב וגובה הקרנות. 12) שאר אמות המזבח. 13) עם הקרנות. 14) שהרי גבהו עשר אמות: שתי אמות של היסוד והקרנות, שהן באמה בת חמישה טפחים, הן עשרה טפחים. ושמונה אמות, שהן באמה בת שישה טפחים, הן ארבעים ושמונה טפחים, בסך הכל חמישים ושמונה.

11 **ז. וְכָךְ הָיְתָה מִדָּתוֹ וְצוּרָתוֹ: עָלָה חֲמִשָּׁה טְפָחִים[15]**
12 **וְכָנַס חֲמִשָּׁה טְפָחִים, זֶהוּ יְסוֹד. נִמְצָא רֹחַב שִׁלְשִׁים**
13 **אַמָּה וּשְׁנֵי טְפָחִים עַל רֹחַב שְׁלֹשִׁים אַמָּה וּשְׁנֵי**
14 **טְפָחִים[16]. עָלָה שְׁלֹשִׁים טְפָחִים וְכָנַס חֲמִשָּׁה טְפָחִים,**
15 **זֶהוּ סוֹבֵב[17]. [עָלָה שְׁמוֹנָה־עָשָׂר טְפָחִים, זֶהוּ מְקוֹם**
16 **הַמַּעֲרָכָה]. נִמְצָא רָחְבּוֹ שְׁמוֹנָה וְעֶשְׂרִים אַמָּה וְאַרְבָּעָה**
17 **וְאַרְבָּעָה טְפָחִים עַל שְׁמוֹנָה וְעֶשְׂרִים אַמָּה וְאַרְבָּעָה**
18 **טְפָחִים. [עָלָה שְׁמוֹנָה־עָשָׂר טְפָחִים, וְכוֹנֵס לְקֶרֶן זָוִית**
19 **שֶׁל הַשְּׁמוֹנָה־עָשָׂר בִּנְיָן חָלוּל מְרֻבָּע לְכָל אַרְבַּע**
20 **קְרָנוֹת]. וּמְקוֹם הַקְּרָנוֹת אַמָּה מִזֶּה וְאַמָּה מִזֶּה סָבִיב.**
21 **וְכֵן מְקוֹם רַגְלֵי הַכֹּהֲנִים אַמָּה סָבִיב. נִמְצָא מְקוֹם**
22 **הַמַּעֲרָכָה רָחְבּוֹ עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע אַמּוֹת וְאַרְבָּעָה טְפָחִים**
23 **עַל עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע אַמּוֹת וְאַרְבָּעָה טְפָחִים[18].**

15) משנה במדות שם "עלה אמה וכנס אמה". ואמה של יסוד הוא של חמישה טפחים. 16) שהרי היסוד לקח מן המזבח חמישה טפחים מכל צד, ביחד שתי אמות פחות שני טפחים לאורך ולרוחב. 17) נקרא כן מפני שהוא סובב ומקיף את המזבח מארבע רוחותיו, בניגוד ליסוד שלא היה מקיף מארבע רוחות. 18) שהרי הסובב לקח מן המזבח חמישה טפחים מכל צד, היינו שתי אמות פחות שני טפחים לכל צד.

24 **ח. גֹּבַהּ כָּל קֶרֶן וְקֶרֶן חֲמִשָּׁה טְפָחִים, וְרִבּוּעַ כָּל קֶרֶן**
25 **אַמָּה עַל אַמָּה. וְאַרְבַּע הַקְּרָנוֹת חֲלוּלוֹת הָיוּ[19] מִתּוֹכָן.**

26 **וְגֹבַהּ מְקוֹם הַמַּעֲרָכָה שְׁמוֹנָה־עָשָׂר טְפָחִים. נִמְצָא**
27 **חֲצִי גֹּבַהּ הַמִּזְבֵּחַ כ"ט טְפָחִים מִסּוֹף הַסּוֹבֵב וּלְמָטָה.**

19) זבחים נד: ולמדו זאת ממה שנאמר "ומלאו כמזרק כזוויות מזבח" (זכריה ט, טו) הרי שבית קיבול יש להן כמזרקות. ורבינו סובר שכל ארבע הקרנות היו חלולות וכדעת רש"י בזבחים שם.

28 **ט. וְחוּט שֶׁל סִקְרָא[20] הָיָה חוֹגֵר בְּאֶמְצַע הַמִּזְבֵּחַ**
29 **[כְּשִׁשָּׁה טְפָחִים מִסּוֹף הַסּוֹבֵב וּלְמַטָּה] לְהַבְדִּיל בֵּין**
30 **דָּמִים הָעֶלְיוֹנִים[21] לְדָמִים הַתַּחְתּוֹנִים[22]. וְנִמְצָא גָּבְהוֹ**
31 **מִן הָאָרֶץ עַד מְקוֹם הַמַּעֲרָכָה תֵּשַׁע אַמּוֹת פָּחוֹת**
32 **טֶפַח[23].**

20) צבע אדום. ולמדו כן ממה שנאמר (שמות כז, ה) "והיתה הרשת עד חצי המזבח" - "התורה נתנה מחיצה להבדיל בין דמים התחתונים לבין דמים העליונים" (זבחים נג.). 21) עולת העוף שדמה מתמצה למעלה מן החוט. 22) חטאת העוף שמזים דמה למטה מן החוט. והוא הדין לעולת בהמה, אשם ושלמים. 23) שהרי אמת גבהו של היסוד חמישה טפחים, והסובב שלושים טפחים. הריהן תשע אמות (בנות שישה טפחים כל אחת) פחות טפח.

33 **י. יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ לֹא הָיָה מַקִּיף מֵאַרְבַּע רוּחוֹתָיו כְּמוֹ**
34 **הַסּוֹבֵב, אֶלָּא הָיָה הַיְסוֹד מָשׁוּךְ כְּנֶגֶד כָּל רוּחַ צָפוֹן**
35 **וּמַעֲרָבִי, וְאוֹכֵל[24] בְּדָרוֹם אַמָּה אַחַת וּבְמִזְרָח אַמָּה**
36 **אַחַת, וְקֶרֶן דְּרוֹמִית־מִזְרָחִית לֹא הָיָה לָהּ יְסוֹד[25].**

24) מחזיק, = תופס מקום. 25) זבחים נג: לפי שרצועה זו הייתה בחלקו של יהודה ולא בחלקו של טורף, היינו בנימין שכתוב בו (בראשית מט, כז) "בנימין זאב יטרף" ועליו נתנבא יעקב אבינו ואמר "בבוקר יאכל עד" ותרגם אונקלוס "ובאחסנתה יתבני מקדשא". ורש"י בזבחים שם הביא בשם התרגום: "באחסנתיה תיתבני מדבחא", כלומר: המזבח ייבנה בחלקו.

37 **יא. וּבְקֶרֶן מַעֲרָבִית־דְּרוֹמִית[26] הָיוּ שְׁנֵי נְקָבִים כְּמִין**
38 **שְׁנֵי חֻטְמִין דַּקִּין, וְהֵן הַנִּקְרָאִין שִׁיתִּין[27], שֶׁהַדָּמִים**
39 **יוֹרְדִין בָּהֶן וּמִתְעָרְבִין בְּאוֹתָהּ הַקֶּרֶן בָּאַמָּה[28], וְיוֹצְאִין**
40 **לְנַחַל קִדְרוֹן.**

26) ששיירי הדם יש מהם ששופכים על יסוד מערבי ויש מהם ששופכים על יסוד דרומי, לפיכך נתן שני הנקבים בקרן מערבית דרומית. 27) ונקראו כן מפני שהדמים שותתין לשם, וכן זה של נסכים נקרא כן מהטעם הנ"ל, ששותתין הנסכים לשם. 28) אמת המים שעוברת בעזרה.

41 **יב. וּלְמַטָּה בָּרִצְפָּה בְּאוֹתוֹ הַקֶּרֶן הָיָה מָקוֹם אַמָּה**
42 **עַל אַמָּה, וְטַבְלָא שֶׁל שַׁיִשׁ וְטַבַּעַת קְבוּעָה בָּהּ[29],**
43 **שֶׁבּוֹ יוֹרְדִין לְשִׁיתִּין[30] וּמְנַקִּין אוֹתוֹ.**

29) שעל ידה מגביהים את הטבלא. 30) והוא חלל קטן שתחת היסוד.

44 **יג. וְכֶבֶשׁ[31] הָיָה בָּנוּי לִדְרוֹמוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ, אָרְכּוֹ**

שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם אַמָּה[32] עַל רֹחַב שֵׁשׁ־עֶשְׂרֵה אַמָּה.
וְהָיָה אוֹכֶל בָּאָרֶץ שְׁלֹשִׁים אַמָּה מִצַּד הַמִּזְבֵּחַ, וּפוֹרֵחַ
מִמֶּנּוּ אַמָּה עַל הַיְסוֹד וְאַמָּה עַל הַסּוֹבֵב. וַאֲוִיר
מְעַט[33] הָיָה מַפְסִיק בֵּין הַכֶּבֶשׁ לַמִּזְבֵּחַ[34], כְּדֵי לְתֵּן
הָאֵיבָרִים לַמִּזְבֵּחַ בִּזְרִיקָה[35]. וְגַבַּהּ הַכֶּבֶשׁ תֵּשַׁע אַמּוֹת
פָּחוֹת שְׁתּוּת[36] עַד כְּנֶגֶד הַמַּעֲרָכָה.

31) והוא כמו תל המתמעט ויורד מראש המזבח עד הארץ. 32) למטה בארץ היה כן אבל בשיפועו היה יותר. 33) ומכיוון שצריך זריקה, לא די באוויר כמלוא נימא כדלהלן הלכה יד בשני כבשים קטנים, אלא צריך אוויר יותר. 34) כלומר, בין הכבש למקום המערכה. 35) בזבחים שם למדו כן ממה שנאמר (דברים יב, כז) "ועשית עולותיך הבשר והדם" - מה דם בזריקה (שהרי נאמר בויקרא א, ה "וזרקו את הדם על המזבח") אף בשר בזריקה. 36) היינו, פחות טפח.

יד. וּשְׁנֵי כְבָשִׂים קְטַנִּים יוֹצְאִים מִמֶּנּוּ, שֶׁכָּהֶם פּוֹנִים
לַיְסוֹד[37] וְלַסּוֹבֵב[38], וּמֵהֶדְיוֹט מִן הַמִּזְבֵּחַ כְּמִלֹּא
נִימָא[39]. וְחַלּוֹן הָיְתָה בְּמַעֲרְבוֹ שֶׁל כֶּבֶשׁ[40] אַמָּה עַל
אַמָּה, וּרְבוּבָה הָיְתָה נִקְרֵאת[41], שֶׁבָּהּ נוֹתְנִין פְּסוּלֵי
חַטַּאת הָעוֹף[42] עַד שֶׁתַּעֲבֹר צוּרָתָהּ[43] וְתֵצֵא לְבֵית
הַשְּׂרֵפָה[44].

37) היינו הכבש שלצד מערב ועל ידו שופכים שיירי דם חטאת בהמה כשגומר מתנותיה. 38) היינו הכבש שלצד מזרח ועל ידו זורקים דם חטאת בהמה על גבי הקרנות. [אבל לצד מערב לא היה בו כבש קטן ליסוד]. 39) זבחים שם. ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא א, ה) "וזרקו את הדם על המזבח סביב" - שיהא היקף למזבח כל שהוא ואם יהיו מחוברים, שוב אין לו היקף, ואפילו בחוט אין אדם יכול לסובבו. ולפיכך די בהפסק כמלוא נימא בלבד, אבל בין הכבש הגדול לבין מקום המערכה היה צריך הפסק יותר. 40) מפשטות הלשון נראה שלא הייתה בגגו של כבש אלא בקיר שלו. 41) רבובה כמו "נבובה" מלשון נבוב לוחות והיינו חלון. 42) כשאירע בה פסול בדם או בבעלים שאז הוא צריך עיבור צורה. או שהיה פסולו מספק שאף הוא טעון עיבור צורה. ולמה דווקא פסולי חטאת העוף? - מפני שמעשיה בקרן מערבית דרומית למטה, ומפני שישנן בעזרה הרבה חטאות העוף, של יולדות, חששו שמא תתערב זאת הפסולה עמהן, ולכן קבעו לה מקום מיוחד. 43) ימתינו מלשרפה עד שיעבור מראה הבשר הרטוב על ידי שילינוה לילה אחד, שכיוון שלנה בלילה הרי היא נותר וטעונה שריפה. 44) בתוך העזרה.

טו. וּשְׁנֵי שֻׁלְחָנוֹת הָיוּ בְּמַעֲרַב הַכֶּבֶשׁ: אֶחָד שֶׁל
שַׁיִשׁ, שֶׁנּוֹתְנִין עָלָיו אֶת הָאֵיבָרִים[45]; וְאֶחָד שֶׁל כֶּסֶף,
שֶׁנּוֹתְנִין עָלָיו כְּלֵי הַשָּׁרֵת.

45) ולא נתנו על של כסף מפני שהכסף מרתיח ויתחממו האברים ויסריחו, אבל השיש מקררו ומרחיקו מן העיפוש.

טז. כְּשֶׁבּוֹנִין הַמִּזְבֵּחַ, בּוֹנִין אוֹתוֹ כֻּלּוֹ אֲטוּם[46]
כְּמִין עַמּוּד, וְאֵין עוֹשִׂין בּוֹ חָלָל כְּלָל, אֶלָּא מֵבִיא
אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת, גְּדוֹלוֹת וּקְטַנּוֹת, וּמֵבִיא סִיד וְזֶפֶת
וְקוֹנֶיָא[47], וּמְמַחֶה וְשׂוֹפֵךְ לְתוֹךְ מַלְבֵּן[48] גָּדוֹל[49]
כְּמִדָּתוֹ[50], וּבוֹנֶה וְעוֹלֶה. וְנוֹתֵן בְּתוֹךְ הַבִּנְיָן גּוּף שֶׁל
עֵץ אוֹ אֶבֶן בְּקֶרֶן דְּרוֹמִית־מִזְרָחִית כְּמִדַּת הַיְסוֹד.
וְכֵן נוֹתֵן בְּתוֹךְ כָּל קֶרֶן וָקֶרֶן, עַד שֶׁיַּשְׁלִים הַבִּנְיָן.
וְיָסִיר הַגּוּפִים שֶׁבְּתוֹךְ הַבִּנְיָן, כְּדֵי שֶׁתִּשָּׁאֵר קֶרֶן
דְּרוֹמִית־מִזְרָחִית בְּלֹא יְסוֹד, וְיִשָּׁאֲרוּ הַקְּרָנוֹת
חֲלוּלִין.

46) סתום. 47) ניתוך אבר (=מין מתכת) כמו שעושין לציפוי כלי חרס. 48) דפוס מרובע עשוי מארבעה קרשים. 49) על האבנים ונדבקים יחד. 50) בכל מדה ומדה ששייך לו. היינו ביסוד היה נותן מלבן של ל"ב על ל"ב אמה ולמעלה ממנו היה נותן מלבן של ל' על ל' בגובה ה' אמות, וזהו סובב. ולמעלה ממנו היה נותן מלבן של כ"ח על כ"ח בגובה ג' אמות, ולמעלה ממנו היה נותן בקרנות ארבעה מלבנים. כל מלבן אמה על אמה.

יז. אַרְבַּע קְרָנוֹת שֶׁל מִזְבֵּחַ וִיסוֹדוֹ וְרִבּוּעוֹ מְעַכְּבִין.
וְכָל מִזְבֵּחַ שֶׁאֵין לוֹ קֶרֶן, יְסוֹד וְכֶבֶשׁ וְרִבּוּעַ - הֲרֵי
הוּא פָּסוּל, שֶׁאַרְבַּעְתָּן מְעַכְּבִין[51]. אֲבָל מִדַּת אָרְכּוֹ
וּמִדַּת רָחְבּוֹ וּמִדַּת קוֹמָתוֹ אֵינָן מְעַכְּבִין, וְהוּא שֶׁלֹּא
יִפְחֹת מֵאַמָּה עַל אַמָּה בְּרוּם שָׁלֹשׁ אַמּוֹת, כְּשִׁעוּר
מְקוֹם הַמַּעֲרָכָה שֶׁל מִזְבַּח מִדָּבָר.

51) שם. סב. שאצל כל אלו כתוב "המזבח"; בקרן נאמר (ויקרא ד, יח) "קרנות המזבח" וביסוד נאמר (שם, לד) "אל יסוד המזבח" ובכבש נאמר (שם ו, ז) "אל פני המזבח" והוא הכבש שהוא פנים של מזבח שעולין לו דרך שם. ובריבוע נאמר (שמות כז, א) "רבוע יהיה המזבח". וכל מקום שנאמר "המזבח", הוא לעכב (זבחים שם). "המזבח" משמע: שכשהוא כן הוא נקרא מזבח, ואם לא לא.

יח. מִזְבֵּחַ שֶׁנִּפְגַּם מִבִּנְיָנוֹ: אִם נִפְגַּם מִבִּנְיָנוֹ[52] טֶפַח
- פָּסוּל, פָּחוֹת מִטֶּפַח - כָּשֵׁר, וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיֶה
בַּנִּשְׁאָר אֶבֶן פְּגוּמָה[53].

52) כלומר, מן הסיד והטיח שעליו. 53) שבאבן פוסלת גם פגימה כל שהיא.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי[1]

1) תתבאר בו צורת המנורה, גביעיה, כפתוריה ופרחיה.

א. הַמְּנוֹרָה מְפֹרֶשֶׁת צוּרָתָהּ בַּתּוֹרָה[2]. וְאַרְבָּעָה
גְּבִיעִים[3] וּשְׁנֵי כַפְתּוֹרִים[4] וּשְׁנֵי פְּרָחִים[5] הָיוּ בְּקֻנָּה
הַמְּנוֹרָה[6], שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבַמְּנֹרָה אַרְבָּעָה גְבָעִים
מְשֻׁקָּדִים[7] כַּפְתֹּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ". וְעוֹד פֶּרַח שְׁלִישִׁי הָיָה
סָמוּךְ לִירֵכָהּ שֶׁל מְנוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "עַד יְרֵכָהּ עַד
פִּרְחָהּ".

2) שמות כה, לא־מ. 3) הם דומים לכוסות אלכסנדריא שפיהן רחב ושוליהן קצר (להלן הלכה ט). 4) הם כמין

תפוחים כרותיים (שם מקום) שהן ארוכין מעט כביצה ששני ראשיה כדין (להלן שם). 5) "כמו פרחי העמודים (ציורים שמציירין בעמודים), שהן כמין קערה ושפתה כפולה לחוץ (להלן שם). והוא כמו שושן (רבינו בפירוש המשניות למנחות פ"ג משנה ז). 6) מקומם של כל אלה במנורה, ראה להלן הלכה י. 7) "כמו שקדים בעשייתן" (להלן הלכה ב).

1 **ב. וְשָׁלֹשׁ רַגְלַיִם הָיוּ לָהּ**[8]. **וּשְׁלֹשָׁה כַּפְתּוֹרִים**[9] **אֲחֵרִים**
2 **הָיוּ בְּקָנֶה הַמְּנוֹרָה, שֶׁמֵּהֶן יוֹצְאִים שִׁשֶּׁת הַקָּנִים:**
3 **שְׁלֹשָׁה מִצַּד זֶה, וּשְׁלֹשָׁה מִצַּד זֶה. וּבְכָל קָנֶה וְקָנֶה**
4 **מֵהֶן שְׁלֹשָׁה גְּבִיעִים**[10] **וְכַפְתּוֹר וָפֶרַח, וְהַכֹּל**
5 **מְשֻׁקָּדִים**[11] **כְּמוֹ שְׁקֵדִים בַּעֲשִׂיָּתָן**[12].

8) כן כתב גם בפירוש המשניות שם, וכן הוא ברש"י על התורה (שמות כה, לא) וכן כתבו בעלי־התוספות על התורה שם. אבל בגמרא (מנחות שם) אמרו רק שהיו לה רגלים, אבל לא הזכירו כמה. ובתורת העולה לרמ"א ז"ל (ת"א פט"ו) הביא: "אמרו רבותינו ז"ל שלשה רגלים היה למנורה" (משנת ראשונים). ובגלופת המנורה שבקשת טיטוס ברומא – בסיסה של המנורה מרובע, ללא רגליים (ראה ב"סיני" כרך לו עמוד כ חח, וב"שערים" ג' טבת תש"כ עמוד ג). 9) כן מפורש בתורה (שמות כה, לה). 10) מקרא מפורש הוא (שם שם, לג). 11) ביומא נב. אמרו: חמש מקראות (פסוקים) בתורה אין להן הכרע (לדעת היכן הם נוטים), ואחד מהם "משוקדים", כלומר, הפסוק "ובמנורה ארבעה גביעים משוקדים כפתוריה ופרחיה" (שם שם, לד), שספק לנו אם צריך לקרוא "ארבעה גביעים משוקדים" (שהמילה משוקדים קשורה עם "ארבעה גביעים"), או "משוקדים כפתוריה ופרחיה" (שהיא קשורה ל"כפתוריה ופרחיה). לפיכך פסק רבינו, שמספק צריכים לעשות כולם משוקדים, גם הגביעים וגם הכפתורים והפרחים. שהרי גם אם אינם צריכים להיות משוקדים אין בכך הפסד, אם יעשום משוקדים. ואילו אם הם צריכים להיות משוקדים ולא נעשין כן, תהיה בזה קפידא (כסף־משנה לבית הר"י קורקוס). 12) בפירוש המשניות (מנחות שם) כתב רבינו: "משוקדים מעשה שקדים, והוא מלאכה ידועה אצל אומני הנחושת שהן מכין בפטיש העשת (=החתיכה) עד שיהיה כולו שקדים".

6 **ג. נִמְצֵאת**[13] **כָּל הַגְּבִיעִים שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים**[14]. **וְהַפְּרָחִים**
7 **תִּשְׁעָה**[15]. **וְהַכַּפְתּוֹרִים אַחַד־עָשָׂר**[16]. **וְכֻלָּן מְעַכְּבִין זֶה**
8 **אֶת זֶה**[17], **וַאֲפִלּוּ חָסֵר אֶחָד מִן הַשְּׁנַיִם וְאַרְבָּעִים**[18]
9 **מְעַכֵּב אֶת כֻּלָּן.**

13) מנחות כח: כט. כלומר: "נמצאת אומר". 14) שהרי בכל קנה וקנה שלשה גביעים, שהם ביחד שמונה עשר. וארבעה בגוף המנורה, הרי שנים ועשרים בסך־הכל (מנחות שם). 15) כי פרח לכל קנה הרי ששה, ושניים בגוף המנורה כמו שנאמר "ופרחיה" (סתם פרחים הם שנים), הרי שמונה, וממה שנאמר עוד "עד פרחה" למדו עוד אחד, הרי כאן תשעה (מנחות שם). 16) כפתור לכל קנה הרי ששה, שניים בגוף המנורה שנאמר "כפתוריה" (סתם כפתורים שנים), הרי שמונה, ושלשה במקום יציאת הקנים, הרי ביחד אחד עשר. 17) מנחות שם ותוספתא מנחות פ"ו. 18) הוא הסכום הכולל של הגביעים, הכפתורים והפרחים.

10 **ד. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים?**[19] **כְּשֶׁעֲשָׂאוּהָ זָהָב**[20], **אֲבָל**
11 **שְׁאָר מִינֵי מַתָּכוֹת**[21] **אֵין עוֹשִׂין בָּהּ גְּבִיעִים**[22],
12 **כַּפְתּוֹרִים וּפְרָחִים. וְכֵן מְנוֹרָה הַבָּאָה זָהָב, תְּהֵיֶה**
13 **כֻּלָּהּ כְּפָר עִם נֵרוֹתֶיהָ**[23], **וְתִהְיֶה כֻּלָּהּ מִקְשָׁה**[24] **מִן**
14 **הָעֲשָׂתוֹת**[25]**; וְשֶׁל שְׁאָר מִינֵי מַתָּכוֹת אֵין מַקְפִּידִין עַל**
15 **מִשְׁקָלָהּ, וְאִם הָיְתָה חֲלוּלָה**[26] **- כְּשֵׁרָה**[27].

19) שעושים בה גביעים, כפתורים ופרחים. 20) מנחות כח. 21) ראה למעלה פ"א הלכה יח. 22) להלן גבי ככר, כתב רבינו "ושל שאר מיני מתכות, אין מקפידין על משקלה". נראה שבגביעים כפתורים ופרחים, יש הקפדה שלא לעשות בשאר מיני מתכת (משנה־למלך). 23) בשמות כה, לט: "ככר זהב טהור יעשה אותה את כל הכלים האלה". 24) חתיכה אחת. 25) במנחות כח. "מנורה היתה באה מן העשת", פירש רש"י "חתיכה שלימה, ומכה בקורנס עד שיצאו ממנה כל כליה". 26) שאינה מקשה (כסף־משנה). 27) בדיעבד. ולכתחילה צריך לעשותה מקשה, ועיין בהלכה ה.

16 **ה. וְאֵין עוֹשִׂין**[28] **אוֹתָהּ לְעוֹלָם**[29] **מִן הַגְּרוּטָאוֹת**[30]**, בֵּין**
17 **שֶׁהָיְתָה שֶׁל זָהָב בֵּין שֶׁהָיְתָה שֶׁל שְׁאָר מִינֵי מַתָּכוֹת.**

28) לכתחילה. שאם נאמר שאפילו בדיעבד אין עושין, קשה, הרי פסול של גרוטאות נלמד מזה שכתוב מקשה, ותניא (מנחות שם) "מקשה זהב, באה זהב, באה מקשה. אינה באה זהב, אינה באה מקשה". א"כ פסול של גרוטאות מנא לן? אלא ודאי זה שאין עושין הוא רק לכתחילה (משנה־למלך). 29) בכסף־משנה חסירה מילה זו. 30) שברים.

18 **ו. הַמֻּלְקָחַיִם**[31] **וְהַמַּחְתּוֹת**[32] **וּכְלֵי הַשֶּׁמֶן אֵינָן מִכְּלַל**
19 **הַכְּפָר**[33]**, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר בַּמְּנוֹרָה "זָהָב טָהוֹר", וְחָזַר**
20 **וְאָמַר "וּמַלְקָחֶיהָ וּמַחְתֹּתֶיהָ זָהָב טָהוֹר". וְלֹא נֶאֱמַר**
21 **"נֵרוֹתֶיהָ זָהָב טָהוֹר", מִפְּנֵי שֶׁהַנֵּרוֹת קְבוּעִין בַּמְּנוֹרָה**
22 **וְהֵם מִכְּלַל הַכְּפָר**[34].

31) "הם הצבתים העשויים ליקח בהם הפתילה מתוך השמן, ליישבן ולמשכן בפי הנרות. ועל שם שלוקחים בהם, קרויים מלקחיים" (רש"י בשמות כה, לח). 32) הם כמין בזיכין (=כפות) קטנים שחותה בהם את האפר שבנר (רש"י שם). 33) מנחות פח: כתנא־קמא ולא כרבי נחמיה בברייתא ראשונה. 34) ברייתא דמלאכת המשכן פ"ט.

23 **ז. שִׁבְעַת**[35] **קְנֵי הַמְּנוֹרָה מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה, וְשִׁבְעַת**
24 **נֵרוֹתֶיהָ מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה, בֵּין שֶׁהָיְתָה שֶׁל זָהָב בֵּין**
25 **שֶׁהָיְתָה שֶׁל שְׁאָר מִינֵי מַתָּכוֹת. וְכָל הַנֵּרוֹת קְבוּעִים**
26 **בַּקָּנִים**[36].

35) מנחות כח. 36) בראש כל קנה וקנה, היה נר אחד כעין בזך (=כף) ושם נותנים השמן והפתילות (פירש"י במנחות שם).

ח. שֵׁשֶׁת הַגֵּרוֹת הַקְּבוּעִים בְּשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיּוֹצְאִים מִן הַמְּנוֹרָה, כֻּלָּן פְּנֵיהֶם לַנֵּר הָאֶמְצָעִי שֶׁעַל קְנֵי הַמְּנוֹרָה[37]. וְזֶה הַנֵּר הָאֶמְצָעִי פָּנָיו כְּנֶגֶד קֹדֶשׁ־הַקָּדָשִׁים[38], וְהוּא הַנִּקְרָא[39] נֵר מַעֲרָבִי.

37) כלומר, פיות הפתילות שלהם נוטות לנר האמצעי. וכן הוא בברייתא (שם צח:) "תניא, אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות, מלמד שהיו מצדדין פניהם כלפי נר האמצעי". 38) כלומר, פי הפתילה נוטה למערב. כן הוא במגילה בא: "נר מערבי כלפי שכינה". 39) בתלמוד (שבת כב: מגילה שם, ועוד).

ט. הַגְּבִיעִים דּוֹמִין לְכוֹסוֹת אֲלֶכְסַנְדְּרִיאָה[40], שֶׁפִּיהֶן רָחָב וְשׁוּלֵיהֶן קָצָר. וְהַבַּפְתּוּרִים כְּמִין תַּפּוּחִים כָּרוּתִים[41], שֶׁהֵן אֲרֻכִּין מְעַט, כְּבֵיצָה שֶׁשְּׁנֵי רָאשֶׁיהָ בַּדִּין[42]. וְהַפְּרָחִים כְּמוֹ פִּרְחֵי הָעֲמוּדִים[43], שֶׁהֵן כְּמִין קְעָרָה וּשְׁפָתָהּ כְּפוּלָה לַחוּץ.

40) מנחות כח: 41) שם מקום. והוא במנחות שם. ובפירוש המשנה שם כתב רבינו "והכפתורים הוא דמות כדור שאינה עגולה מכל וכל, רק שיש בה אורך מעט קרוב לצורת ביצת העוף". 42) עגולים ככד. 43) מנחות שם. ציורין שמציירין בעמודים (רש"י שם). ובפירוש המשנה שם כתב רבינו "פרח צורת שושן".

י. גֹּבַהּ הַמְּנוֹרָה[44] הָיָה שְׁמוֹנָה־עָשָׂר טֶפַח. הָרַגְלַיִם וְהַפֶּרַח שִׁלְשָׁה טְפָחִים. וּשְׁנֵי טְפָחִים חָלָק. וְטֶפַח שֶׁבּוֹ גְּבִיעַ כַּפְתּוֹר וָפֶרַח[45]. וּטְפָחַיִם חָלָק. וְטֶפַח כַּפְתּוֹר, וּשְׁנֵי קָנִים יוֹצְאִין מִמֶּנּוּ, אֶחָד הֵילָךְ וְאֶחָד הֵילָךְ, וְנִמְשָׁכִים וְעוֹלִין כְּנֶגֶד גֹּבַהּ הַמְּנוֹרָה. וְטֶפַח חָלָק. וְטֶפַח כַּפְתּוֹר, וּשְׁנֵי קָנִים יוֹצְאִים מִמֶּנּוּ, אֶחָד הֵילָךְ וְאֶחָד הֵילָךְ, וְנִמְשָׁכִין וְעוֹלִין כְּנֶגֶד גֹּבַהּ הַמְּנוֹרָה. וְטֶפַח חָלָק. וְטֶפַח כַּפְתּוֹר, וּשְׁנֵי קָנִים יוֹצְאִים מִמֶּנּוּ, אֶחָד הֵילָךְ וְאֶחָד הֵילָךְ, וְנִמְשָׁכִין וְעוֹלִין כְּנֶגֶד גֹּבַהּ הַמְּנוֹרָה. וּטְפָחַיִם חָלָק. נִשְׁתַּיְּרוּ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, שֶׁבָּהֶן שְׁלֹשָׁה גְּבִיעִים, כַּפְתּוֹר וָפֶרַח.

44) מנחות כח: 45) מנחות שם. ובתוספות שם ד"ה וטפח, נשארו בתימה מה נשתנו שלשה אלו, שלשלשתם לא ניתנו אלא טפח.

יא. וְאֶבֶן הָיְתָה לִפְנֵי הַמְּנוֹרָה[46], וּבָהּ שָׁלֹשׁ מַעֲלוֹת, שֶׁעָלֶיהָ כֹּהֵן עוֹמֵד וּמֵטִיב אֶת הַנֵּרוֹת, וּמַנִּיחַ עָלֶיהָ כְּלֵי שַׁמָּנָהּ וּמַלְקָחֶיהָ וּמַחְתּוֹתֶיהָ בְּשָׁעַת הֲטָבָה[47].

46) תמיד ל: וספרי בהעלותך סי' ה' "בהעלותך את הנרות, עשה לה מעלות וכו' וכו' מיכן אמרו אבן היתה לפני המנורה ובה שלש מעלות. וכתב הרע"ב (תמיד פ"ג משנה ט) שהן כנגד שלש העלאות שכתובים במנורה: א) בהעלותך את הנרות (במדבר ח, ב). ב) העלה את נרותיה (שם שם, ג). ג) להעלות נר תמיד (שמות כז, כ). 47) להלן בפ"ג מהלכות תמידין ומוספין הלכה יז, כתב רבינו: "וכיצד סדר ההטבה, נכנס וכלי בידו וכוז שמו ושל זהב היה דומה לקיתון גדול. מדשן בו את הפתילות שכבו וכו' ומניח הכוז שם לפני המנורה על מעלה שנייה משלש מעלות שלפניה ויוצא וכו' ונוטל הכוז בידו ומשתחוה ויוצא" (וכן הוא בתמיד שם ובספרי שם). ואולי כוז היה כלי גדול, ובו היו מונחים כל הכלים הקטנים, היינו כל כלי שמנה ומלקחיה ומחתותיה (הר המוריה).

יב. הַשֻּׁלְחָן הָיָה אָרְכּוֹ שְׁנֵים־עָשָׂר טֶפַח, וְרָחְבּוֹ שִׁשָּׁה טְפָחִים[48]. וְהָיָה מֻגָּף[49] אָרְכּוֹ לְאֹרֶךְ הַבַּיִת, וְרָחְבּוֹ לִרְחַב הַבַּיִת. וְכֵן שְׁאָר כָּל הַכֵּלִים[50] שֶׁמַּמְקְדָּשׁ, אָרְכָּן לְאָרְכּוֹ שֶׁל בַּיִת[51] וְרָחְבָּן לִרְחַב הַבַּיִת, חוּץ מִן הָאָרוֹן[52], שֶׁהָיָה אָרְכּוֹ לִרְחַב הַבַּיִת. וְכֵן גֵּרוֹת הַמְּנוֹרָה כְּנֶגֶד רֹחַב הַבַּיִת, בֵּין הַצָּפוֹן וּבֵין הַדָּרוֹם[53].

48) כמו שנאמר (שמות כה, כג) "אמתיים ארכו ואמה רחבו". וכרבי מאיר שאמת הכלים בת ששה טפחים (כלים פי"ז משנה י, ומנחות צז.). 49) שם צו. במשנה. 50) היינו יתר השולחנות, ראה להלן פ"ה הלכה יד (רש"י שם). 51) הוא בין המזרח ובין המערב (רש"י שם). 52) שם צח. 53) כרבי אלעזר ב"ר שמעון, ולא כרבי (שם צח:). שהפסוק "יערוך אותו לפני ה'" (ויקרא כד, ג) מסייעו, שהרי הוא שצריך לערוך אותו לפני ה'. כלומר, צריך לצדד את פי הפתילה לעבר מערב, שהוא לפני ה'. ואילו לרבי האומר שמזרח ומערב היו עומדים, הרי היה הראשון לפני ה', ולמה צריך לצדדו לשם (כסף־משנה).

יג. אַרְבָּעָה[54] סְנִיפִין[55] שֶׁל זָהָב הָיוּ לַשֻּׁלְחָן, מְפֻצָּלִין[56] בְּרֹאשֵׁיהֶן[57], שֶׁהָיוּ סוֹמְכִין בָּהֶן שְׁתֵּי הַמַּעֲרָכוֹת שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים: שְׁנַיִם מִסִּדֵּר זֶה, וּשְׁנַיִם מִסִּדֵּר זֶה[58]. וְהֵם הַנֶּאֱמָרִים בַּתּוֹרָה[59] "וּנְקִשׁוֹתָיו[60]".

54) שם במשנה. 55) "כמין יתידות זהב עומדים בארץ וגבוהים עד למעלה מן השולחן הרבה, כנגד גובה מערכת הלחם" (רש"י בשמות כה, כט). 56) מנוקבים. 57) כלומר, באותו חלק שבהן שעולה למעלה מן השולחן (תוספות יום־טוב שם פי"א משנה ו). 58) והיו בכל אחד מהם ארבעה עשר פיצולים, כמנין הקנים שהיו מכניסים (רש"י שם). 59) שמות שם. 60) מנחות צז. מימרא של רב קטינא. ונקראו כן על שם שמקשים את הלחם ומחזקים אותו שלא ישבר (רש"י שם).

יד. וּשְׁמוֹנָה וְעֶשְׂרִים קָנִים[61] שֶׁל זָהָב, כָּל אֶחָד מֵהֶן כַּחֲצִי קָנֶה חָלוּל[62], הָיוּ לוֹ: אַרְבָּעָה־עָשָׂר לְסִדֵּר זֶה. וְהֵם הַנִּקְרָאִים[63] וְאַרְבָּעָה־עָשָׂר לְסִדֵּר זֶה. וְהֵם הַנִּקְרָאִים[64] "מְנַקִּיּוֹתָיו". וּשְׁנֵי הַבְּזִיכִין שֶׁמַּנִּיחִין בָּהֶן הַלְּבוֹנָה עַל הַשֻּׁלְחָן בְּצַד הַמַּעֲרָכוֹת[65], הֵן הַנִּקְרָאִין[66] "כַּפּוֹתָיו[67]". וְהַדְּפוּסִין[68] שֶׁעוֹשִׂין בָּהֶם לֶחֶם הַפָּנִים, הֵם הַנִּקְרָאִים[69] "קְעָרוֹתָיו[70]".

61) משנה שם צו. 62) כמו חצאי קנים חלולים הנסדקין לארכן (רש"י בשמות שם). 63) שמות שם. 64) שם צז. ונקראים כן על שם שמנקים את הלחם מעיפוש (רש"י שם).

65) והיו מקטירין אותם בשבת לזכרון ללחם, שעל ידה הוא נזכר למעלה כקומץ שהיא אזכרה למנחה (רש"י ויקרא כד, ז). 66) שמות שם. 67) שם צז. 68) "ושלשה דפוסין של זהב היה להם, אחד שנותנים בו החלה והיא בצק, והשני שאופין אותה בו, השלישי שנותנים אותה בו כשרודה אותה מן התנור כדי שלא תתקלקל" (פ"ה מהלכות תמידין ומוספין הלכה ח). 69) שמות שם. 70) שם צז.

טו. אֵלּוּ[71] הָאַרְבָּעָה־עָשָׂר קָנִים: נוֹתֵן הַחַלָּה הָרִאשׁוֹנָה עַל עַצְמוֹ שֶׁל שֻׁלְחָן[72], וְנוֹתֵן בֵּין רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה שְׁלֹשָׁה קָנִים[73], וְכֵן בֵּין כָּל חַלָּה וְחַלָּה שְׁלֹשָׁה קָנִים, וּבֵין שִׁשִּׁית וַחֲמִישִׁית שְׁנֵי קָנִים בִּלְבַד, לְפִי שֶׁאֵין עַל הַשִּׁשִּׁית אַחֶרֶת[74]. נִמְצְאוּ אַרְבָּעָה־עָשָׂר בְּכָל מַעֲרָכָה וּמַעֲרָכָה.

71) שם. 72) והיא אינה צריכה קנים חלולים תחתיה שלא תתעפש, כיון שהיא מונחת על גבי השולחן עצמו שהוא קריר (רש"י ושיטה־מקובצת שם). 73) והיו להן שלשה פיצולים בכל סניף וסניף שבהם היו תחובין. ועשו כן "כדי שתהיה הרוח מנשבת בו" (הלכות תמידין ומוספין שם הלכה ב). 74) כלומר, אין עליה משאוי שיכביד על שלמטה הימנה.

טז. וּשְׁנֵי שֻׁלְחָנוֹת הָיוּ בָּאוּלָם מִבִּפְנִים עַל פֶּתַח הַבַּיִת: אֶחָד שֶׁל שַׁיִשׁ[75], נוֹתְנִין עָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים בְּכְנִיסָתוֹ; וְאֶחָד שֶׁל זָהָב, נוֹתְנִין עָלָיו לֶחֶם בִּיצִיאָתוֹ. שֶׁמַּעֲלִין בַּקֹּדֶשׁ[76], וְלֹא מוֹרִידִין[77].

75) מנחות צט: במשנה. ובירושלמי שקלים פ"ו הלכה ג "לית כאן של כסף (לא היה של כסף) מפני שהוא מרתיח" (=מחמת הלחם, ויש לחוש שיתעפש). ועיין תמיד לא: 76) לפיכך עשו הראשון של שיש, שממנו מניחו על של זהב. וראה למעלה בדברי הירושלמי. 77) ולפיכך עשו השני של זהב. ולמדו במנחות צט. "שמעלין בקודש", ממה שנאמר (במדבר יז, ג) "את מחתות החטאים האלה בנפשותם ועשו אותם רקועי פחים ציפוי למזבח" – "בתחילה תשמישי מזבח, ועכשיו גופו של מזבח". ו"לא מורידין" נלמד ממה שנאמר (שמות מ, יח) "ויקח משה את המשכן וגו' ויקם את עמודיו", שהוא בעצמו הקימו ולא סייעוהו אחיו הכהנים בהקמת העמודים לפי שאין מורידין.

יז. מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת[78] הָיָה מְרֻבָּע אַמָּה עַל אַמָּה[79]. וְהוּא נָתוּן[80] בַּהֵיכָל מְכֻוָּן בֵּין הַבָּפוֹן לַדָּרוֹם, מְשׁוּךְ בֵּין הַשֻּׁלְחָן וְהַמְּנוֹרָה לַחוֹץ. וּשְׁלָשְׁתָּן הָיוּ מֻנָּחִין[81] מִשְׁלִישׁ הַהֵיכָל וְלִפְנִים, כְּנֶגֶד הַפָּרֹכֶת הַמַּבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ־הַקָּדָשִׁים.

78) שעליו הקטירו את קטורת הסמים בלבד. ונקרא גם "מזבח הזהב", כי עשוי היה עצי שטים מצופה זהב כולו. וכן נקרא "מזבח הפנימי", לפי שעמד בפנים. 79) שמות ל, ב. 80) יומא לג: 81) תוספתא יומא פרק ב (הוצאת צוקרמ"ן עמוד 185 28) ומנחות צח:

יח. הַכִּיּוֹר[82] הָיוּ לוֹ שְׁנַיִם־עָשָׂר דַּד[83], כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ כָּל הַכֹּהֲנִים הָעוֹסְקִים[84] בַּתָּמִיד[85] מְקַדְּשִׁים[86] מִמֶּנּוּ כְּאֶחָד. וּמוּכְנִי עָשׂוּ לוֹ[87], שֶׁיִּהְיוּ בָּהּ הַמַּיִם תָּמִיד, וְהִיא חֹל, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיוּ הַמַּיִם שֶׁבָּהּ נִפְסָלִין בְּלִינָה, שֶׁהַכִּיּוֹר מִכְּלֵי הַקֹּדֶשׁ וּמְקַדֵּשׁ, וְכָל דָּבָר שֶׁיִּתְקַדֵּשׁ בִּכְלֵי־קֹדֶשׁ אִם לָן - נִפְסָל[88].

82) יומא לז. במשנה. 83) כמו ברז המריק מים. 84) שנים עשר כהנים היו מתעסקים בהקרבת התמיד (יומא כה: , ופ"ד מהלכות תמידין ומוספין הלכה ו), חוץ מהשוחט שאינו טעון קידוש ידים ורגלים, שהרי השחיטה כשרה גם בזר (רש"י שם). 85) בקרבן תמיד ש"מצות־עשה להקריב שני כבשים עולות בכל יום, והם הנקראים תמידין, אחד בבוקר ואחד בין הערבים, שנאמר שנים ליום עולה תמיד" (פ"א שם הלכה א). 86) ידיהם ורגליהם לעבודה. ש"מצות־עשה לקדש כהן העובד, ידיו ורגליו ואח"כ יעבוד" (פ"ה מהלכות ביאת המקדש הלכה א) ו"כיצד מצות קידוש? – מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית, וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית ושוחה ומקדש (שם הלכה טז). 87) כי הכיור מכלל כלי שרת, וכשהיו בו מים נתקדשו ונפסלו בלינה. וזה עשה כלי סביב לכיור והיו בו המים תמיד, והיו שותתין מאותו כלי לכיור כדי הצורך, ראשון ראשון, ואותו הכלי היה נקרא מוכני (רבינו בפירוש המשנה ליומא פ"ג). והראב"ד בהשגותיו כתב: "שהמוכני אינו מקבל מים והוא גלגל שהיו קושרים בו את הכיור בחבל, ומשקעים אותו הוא ומימיו בבור העזרה בערב כדי שיהיו מימיו מחוברים ולא יפסלו בלינה. ומפורש כל זה ביומא ובזבחים". ומה שכתב הראב"ד שזה מפורש בזבחים, הוא בדף כ. שאמרו: "כיור שלא שקעו מבערב (בבור – רש"י) וכו' ולמחר אינו מקדש". [וכנראה שלדעת רבינו יש כאן שני דברים: א. תקנת המוכני שלא יהיו הרבה מים בכיור אלא מן המוכני ישפכו לתוכו כדי הצורך ולא יותר. ועשו כן כדי שלא יפסלו המים בלינה בתוך הכיור שהוא כלי שרת, וזהו מה שאמרו ביומא לז. במשנה. ב. אם שכחו ונכנסו הרבה מים מן המוכני אלא הכיור ויש חשש שיפסלו בלינה, תיקנו שישקיעו המוכני בבור כדי שלא יפסלו מימיו בלינה, וזהו מה שאמרו בזבחים כ. וכן הביא רבינו בפ"ה מהלכות ביאת המקדש הלכה יד, וראה בכסף־משנה כאן]. 88) סוכה נ.

פֶּרֶק רְבִיעִי[1]

1) יבאר בו רבינו מקום הנחת הארון, וששלמה בנה מקום לגניזת הארון, ומי גנזו, ומה נגנז עמו.

א. אֶבֶן[2] הָיְתָה בְּקֹדֶשׁ־הַקָּדָשִׁים[3] בְּמַעֲרָבוֹ[4], שֶׁעָלֶיהָ הָיָה הָאָרוֹן מֻנָּח[5]. וּלְפָנָיו צִנְצֶנֶת הַמָּן[6] וּמַטֵּה אַהֲרֹן[7]. וּבְעֵת שֶׁבָּנָה שְׁלֹמֹה[8] אֶת הַבַּיִת, וְיָדַע שֶׁסּוֹפוֹ לֵחָרֵב, בָּנָה בּוֹ מָקוֹם לִגְנֹז בּוֹ הָאָרוֹן לְמַטָּה בְּמַטְמוֹנִיּוֹת עֲמֻקּוֹת וַעֲקַלְקַלּוֹת. וְיֹאשִׁיָּהוּ הַמֶּלֶךְ צִוָּה וּגְנָזוֹ בַּמָּקוֹם שֶׁבָּנָה שְׁלֹמֹה[9], שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֹּאמֶר לַלְוִיִּם הַמְבִינִים לְכָל יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים לַה': תְּנוּ אֶת אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ[10] בַּבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה שְׁלֹמֹה בֶן דָּוִיד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, אֵין לָכֶם מַשָּׂא בַּכָּתֵף, עַתָּה עִבְדוּ אֶת ה'

1 אֱלֹהֵיכֶם וְגוֹ'". וְנִגְּנוּ עִמּוֹ[11] מַטֵּה אַהֲרֹן וְהַצְּנָצֶנֶת
2 וְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה[12]. וְכָל אֵלּוּ לֹא חָזְרוּ בְּבֵית שֵׁנִי. וְאַף
3 אוּרִים וְתֻמִּים[13] שֶׁהָיוּ בְּבֵית שֵׁנִי לֹא הָיוּ מְשִׁבְיִין[14]
4 בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, וְלֹא הָיוּ נִשְׁאָלִין בָּהֶן[15], שֶׁנֶּאֱמַר: "עַד
5 עֲמֹד כֹּהֵן לְאוּרִים וְ[לְ]תֻמִּים". וְלֹא הָיוּ עוֹשִׂין אוֹתָן
6 אֶלָּא לְהַשְׁלִים שְׁמֹנָה בְּגָדִים לְכֹהֵן גָּדוֹל, כְּדֵי שֶׁלֹּא
7 יְהֵא מְחֻסַּר בְּגָדִים[16].

~ נקודות משיחות קודש ~

"אבן היתה בקודש הקדשים במערבו, שעליה היה הארון מונח".

וצריך להבין, מאחר שהביא הרמב"ם כאן את פרטי הדינים בעשיית שאר הכלים, מדוע לא הביא את הפרטים של עשיית הארון.

ולכאורה יש לומר שעניין זה תלוי במחלוקת הרמב"ן והרמב"ם, כפי שהתבאר במקום אחר, שלדעת הרמב"ן עשיית הכלים היא מצוה בפני עצמה, ולכן מנה עשיית הארון כמצוה בפני עצמה, אבל לדעת הרמב"ם עשיית הכלים אינה מצוה בפני עצמה אלא חלק ממצות בנין ביהמ"ק, והואיל והארון אחרי שנגנז ובכל תקופת בית שני לא היה בבית המקדש, נמצא שאין זה פרט בציווי עשיית המקדש, שהרי המקדש עומד בשלימותו ללא הארון.

אבל קשה לומר כן, שהרי ידוע הכלל שדרכו של הרמב"ם להביא פסוק שאינו נזכר בגמרא כלל, מאחר שהוא מבואר יותר, כשאין נפק"מ לפועל. וממילא גם כאן מכיון שבפועל צריכים לעשות ארון במקדש, וישנם כמה פסוקים המדברים אודות עשיית הארון, היה לו להביאם, שהרי סוף־סוף צריכים לעשות ארון במקדש.

ויש לתרץ על־פי מה שכתב הגאון הרוגוצו'בי "שהארון לא היה כלי שרת". כלומר, הגם שפעל תוספת קדושה במקדש, מכל־מקום עשיית הארון אינה בשביל המקדש, שהרי לא היה כלי שרת, ולכן לא הזכיר הרמב"ם על דבר עשייתו שאינה קשורה למקדש.

ובפנימיות העניינים יש לומר, שהרי עניינו של הארון הוא תורה ("אין בארון אלא שני לוחות אבנים"), ומצד גודל מעלת התורה ש"אורייתא וקוב"ה כולא חד" הרי לא יתכן לומר שהתורה היא בשביל עניין מסוים, גם לא בית המקדש.

ויש לומר שזוהי עומק דעת הרמב"ן שעיקר החפץ במקדש הוא מקום מנוחת השכינה שהוא הארון, היינו שהמקדש נבנה בשביל הארון, וזוהי הכוונה ותכלית עשייתו.

(על־פי 'יין מלכות' החדש, ספר עבודה סי' י"א)

2) יומא נג, ב. ותוספתא שם פ"ב. ושתיה היתה נקראת (שם). ופירוש שתיה: יסוד, על שם עבודת הקרבנות, שהיא יסוד העולם, כמו שאמרו באבות פ"א מ"ב (פירוש המשניות שם פ"ה מ"ב). 3) בית שהוא קודש שבקדשים, ש"עשר קדושות הן, ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות וכו' וכו' לפנים מן החומה (= חומת ירושלים) מקודש מהם וכו' קודש הקדשים מקודש מהם וכו'" (ביאורי הגר"א מדות פ"ה מ"ד). 4) של קודש הקדשים. וראה להלן. 5) כן הוא בתוספתא יומא פ"ב (הוצאת צוקרמנדל עמ' 186 10). (ואף־על־פי שב'ירושלמי' (בבא־בתרא פ"ו ה"ב) מפורש שהארון עמד באמצע, וחלק הבית עשר אמות לכל רוח (וראה בבבא־בתרא צט.), וכן בתנחומא (פרשת קדושים אות י): "והארון באמצע ההיכל", ואם כן גם האבן היתה באמצע? – סובר רבינו שהאבן היתה יותר לצד מערב. וכנראה שמקורו מהתנחומא (שם), ופירש מה שאמרו שם: "ואבן שתיה לפני הארון", היינו לפנים מן הארון, כלומר לצד מערב. וכן פירש 'מראה הפנים' ב'ירושלמי' שם. ועי' 'תוספות' בבא־בתרא כה. ד"ה וצבא, וב'תוספות יום־טוב' שם פ"ב מ"ט). 6) כמו שנאמר (שמות טז, לג) "קח צנצנת אחת, ותן שמה מלא העמר מן, והנח אותו לפני ה'". וכן הוא בברייתא ד'מלאכת המשכן' (כסף־משנה). 7) כמו שנאמר (במדבר יז, כה) "השב את מטה אהרן לפני העדות למשמרת". וכן הוא בברייתא ד'מלאכת המשכן' שם. 8) ברייתא ד'מלאכת המשכן' שם. 9) יומא נב, ב. ושם נג, ב - ישנה מחלוקת בזה: יש אומרים שהארון גלה לבבל, ויש אומרים שנגנז. ורבינו פוסק שנגנז, והביא רבינו דבר זה שהוא נוגע להלכה. כי הנה פסק רבינו (להלן פ"ו הט"ו) ש"קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד־לבוא", וההולך בזמן הזה במקום המקדש חייב כרת. ומסתבר כי זה אינו אלא כשיש שם ארון וכפורת, אבל אם אין שם ארון וכפורת אינו חייב (וכעין זה אמרו במנחות כז: לענין הזאות), משום כך הביא רבינו דין זה שארון נגנז במקומו (הגהות הגר"י יעב"ץ). 10) והלא שם היה גם קודם לכן? – אלא שאמר לתתו שם לגניזה (רש"י יומא, שם). 11) יומא נב, ב. 12) שהיו מושחין ממנו כהנים ומלכים (פ"א מהל' כלי המקדש ה"ז). 13) (לדעת רבינו האי גאון ('אוצר הגאונים' ברכות, חלק התשובות סי' ו', וראה בפירוש ר"א בן עזרא שמות כח, ו - מה שהביא בשם רב האי) ורב נסים גאון (אוצה"ג שם סי' ד) הם אבני האפוד (= כלומר, אבני החושן), וכן כתב ב'כסף משנה' (להלן כאן) בדעת רבינו. ולדעת רש"י והרמב"ן (שמות שם, ל) הם כתב שם המפורש שנתנו בתוך כפלי החושן, וראה להלן). 14) ביומא כא, ב - נמנו אורים ותומים בין הדברים שחסרו בבית שני. ולדעת רבינו, היינו שלא השיבו לנשאלים בהם. וכן כתב רבינו בפ"י מהל' כלי המקדש ה"י. וכן פירשו ה'תוספות' ביומא שם ד"ה ואורים ותומים (וכעין זה אמרו שם על אש המערכה שהיתה, ולא היתה מסייע להם). 15) "ומפני מה לא היו שואלין בהן? – מפני שלא היתה שם רוח הקודש, וכל כהן שאינו מדבר ברוח הקודש ואין שכינה שורה עליו - אין נשאלין בו" (הל' כלי המקדש, שם). (וראה ברמב"ן על התורה שם, שרק על־ידי רוח הקודש היה הכהן יודע את הסדר הנכון בקריאת האותיות המאירות). 16) כתב הראב"ד בהשגותיו "וחיסור בגדים שאמר אינו כלום, שאינו מחשבון הבגדים". כי לדעת

הראב"ד "אורים ותומים" הם שם המפורש שהיו נותנים בין כפלי החושן, כדעת רש"י והרמב"ן הנ"ל. ומה שנאמר (שמות שם) "ונתת אל חושן המשפט את האורים ואת התומים", אינו מעכב בדיעבד, עי' רש"י יומא ה, ב. וראה ב'גבורת ארי' שם ה. ד"ה מאי ביניהו. וב'אבן האזל' ו'חזון איש' כאן. ולדעת רבינו הם אבני החושן (כסף־משנה), וראה למעלה הערה יב.

1 **ב. בְּבַיִת רִאשׁוֹן הָיָה כֹּתֶל מַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין**
2 **קֹדֶשׁ־הַקָּדָשִׁים, עָבְיוֹ אַמָּה. וְכֵיוָן שֶׁבָּנוּ הַבַּיִת שֵׁנִי[17]**
3 **נִסְתַּפֵּק לָהֶם אִם עֲבִי הַכֹּתֶל הָיָה מִמִּדַּת הַקֹּדֶשׁ אוֹ**
4 **מִמִּדַּת קֹדֶשׁ־הַקָּדָשִׁים, לְפִיכָךְ עָשׂוּ קֹדֶשׁ־הַקָּדָשִׁים**
5 **עָבְיוֹ עֶשְׂרִים אַמָּה תְּמִימוֹת, וְעָשׂוּ הַקֹּדֶשׁ אַרְבָּעִים**
6 **אַמָּה תְּמִימוֹת, וְהִנִּיחוּ אַמָּה יְתֵרָה בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין**
7 **קֹדֶשׁ־הַקָּדָשִׁים. וְלֹא בָּנוּ כֹּתֶל בְּבַיִת שֵׁנִי[18], אֶלָּא עָשׂוּ**
8 **שְׁתֵּי פְּרוֹכוֹת[19]: אַחַת מִצַּד קֹדֶשׁ־הַקָּדָשִׁים, וְאַחַת**
9 **מִצַּד הַקֹּדֶשׁ, וּבֵינֵיהֶן אַמָּה, כְּנֶגֶד עֲבִי הַכֹּתֶל שֶׁהָיָה**
10 **בָּרִאשׁוֹן. אֲבָל בְּמִקְדַּשׁ רִאשׁוֹן[20] לֹא הָיְתָה שָׁם אֶלָּא**
11 **פָּרֹכֶת אַחַת בִּלְבַד, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִבְדִּילָה הַפָּרֹכֶת לָכֶם**
12 **וְגוֹ'".**

17) יומא נא, ב. 18) מפני שהיה גבוה הרבה יותר מהבית ראשון, ולא היה הכותל יכול לעמוד בעובי אמה (בבא בתרא ג:). ולהרחיב את הכותל אי־אפשר, משום שנאמר (דברי הימים־א כח, יט) "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל" שאין לשנות את המדות. ולבנות כותל עד הגובה שאפשר לו לעמוד, ואת השאר לחצות בפרוכת, גם כן אי אפשר, שמסורת בידינו שמחיצה זו צריכה להיות או כולה בפרוכת כמו במשכן, או כולה בבנין כמו במקדש ראשון, כמפורש בבבא־בתרא שם (רש"י יומא, שם). 19) ולא עשו פרוכת אחת שעביה אמה, לפי שנאמר (שמות לו, כג) "והבדילה הפרוכת לכם בין הקודש ובין קודש הקדשים", ומשמעו שמתחילת עובי הפרוכת ולפנים יהיה קודש הקדשים, ואם קדושת האמה כלחוץ, נמצא שמתחילת עוביה ולפנים אינו קודש הקדשים ('תוספות' שם). 20) היינו משכן (שנקרא גם "מקדש", כמפורש בשמות כה, ח "ועשו לי מקדש", וכמו שאמרו בעירובין ב:). שאילו בבית ראשון לא היה פרוכת אלא כותל (כסף־משנה). וראה ביומא נא, ב.

13 **ג. הַהֵיכָל שֶׁבָּנוּ בְּנֵי־גוֹלָה[21] הָיָה מֵאָה אַמָּה עַל מֵאָה**
14 **אַמָּה עַל רוּם מֵאָה. וְכֵן הָיְתָה מִדַּת רוּמוֹ: בָּנוּ גַּבֵּהּ**
15 **שֵׁשׁ אַמּוֹת אָטוּם סָתוּם כְּמוֹ יְסוֹד לוֹ. וְרוּם כָּתְלֵי**
16 **הַבַּיִת אַרְבָּעִים אַמָּה. וְרוּם הַכִּיּוֹר[22] שִׁבְתִּקְרָה אַמָּה.**
17 **וְעַל גַּבָּיו גַּבֵּהּ שְׁתֵּי אַמּוֹת פָּנוּי, שֶׁיִּכָּנֵס בּוֹ הַדֶּלֶף[23],**
18 **וְהוּא הַנִּקְרָא "בֵּית־דִּלְפָּא". וְעָבְיוֹ הַתִּקְרָה שֶׁעַל־גַּבֵּי**
19 **בֵּית־דִּלְפָּא אַמָּה. וּמַעֲזִיבָהּ[24] גַּבֵּהּ אַמָּה. וַעֲלִיָּה בְּנוּיָה**
20 **עַל־גַּבָּיו, גַּבֵּהּ כְּתֵלֶיהָ אַרְבָּעִים אַמָּה. וּבְגַגָּהּ גַּבֵּהּ**
21 **אַמָּה כִּיּוֹר. וְאַמָּתַיִם גַּבֵּהּ בֵּית־דִּלְפָּא. וְאַמָּה תִּקְרָה.**
22 **וְאַמָּה מַעֲזִיבָהּ. וְגַבֵּהּ הַמַּעֲקֶה שֵׁשׁ אַמּוֹת. וְטַס שֶׁל**
23 **בַּרְזֶל כְּמוֹ סֵיף גָּבְהוֹ אַמָּה, עַל־גַּבֵּי הַמַּעֲקֶה סָבִיב,**
24 **כְּדֵי שֶׁלֹּא יָנוּחוּ עָלָיו הָעוֹפוֹת, וְהוּא הַנִּקְרָא "כָּלָּה**
25 **עוֹרֵב"[25]. חֲרֵי הַכֹּל מֵאָה אַמָּה.**

21) אלו שעלו מגלות בבל ובנו את הבית השני (מדות פ"ד מ"ו). 22) הוא פיתוח וציור (פירוש המשנה לרבינו, שם). והרע"ב שם כתב: "הקורה התחתונה של תקרה היתה עוביה אמה, ולפי שהיתה טוחה בזהב ומצויירת ציורים נאים - נקראת כיור". 23) הגשם. כתב רבינו בפירוש המשנה שם: "היה נהוג אצלם בבנינים לעשות לבית שני קירויים, קירוי למעלה מהקירוי, ונותנים בין שניהם מעט הרחקה, וקוראים אותו החלל "בית הדילפא" על שם הדלף, כדי שאם יטיף הקירוי העליון, יעמדו המים באותו החלל". 24) הטיט והסיד שעל התקרה. 25) שמכלה את העורב, שלא ינוח שם ולא יטנף את הגג.

26 **ד. מִן הַמַּעֲרָב לַמִּזְרָח מֵאָה אַמָּה. וְזֶהוּ חֶשְׁבּוֹנָן:**
27 **אַרְבָּעָה כְּתָלִים זֶה לִפְנִים מִזֶּה, וּבֵינֵיהֶן שְׁלֹשָׁה**
28 **מְקוֹמוֹת פְּנוּיִין. בֵּין הַכֹּתֶל הַמַּעֲרָבִי וּבֵין הַכֹּתֶל**
29 **שֶׁלִּפְנִים מִמֶּנּוּ - חֲמֵשׁ אַמּוֹת; וּבֵין כֹּתֶל שֵׁנִי וּשְׁלִישִׁי**
30 **- שֵׁשׁ אַמּוֹת; וּבֵין כֹּתֶל שְׁלִישִׁי וּרְבִיעִי - שֵׁשׁ אַמּוֹת.**
31 **וְאֵלּוּ הַמִּדּוֹת הֵן שֶׁל עֲבִי הַכֹּתֶל עִם הַמָּקוֹם הַפָּנוּי**
32 **שֶׁבֵּין שְׁנֵי כְּתָלִים. וְאֹרֶךְ קֹדֶשׁ־הַקָּדָשִׁים - עֶשְׂרִים**
33 **אַמָּה. וּבֵין שְׁתֵּי הַפָּרוֹכוֹת הַמַּבְדִּילוֹת בֵּינוֹ וּבֵין**
34 **הַקֹּדֶשׁ - אַמָּה. וְאֹרֶךְ הַקֹּדֶשׁ - אַרְבָּעִים אַמָּה. וְעָבְיִ**
35 **הַכֹּתֶל הַמִּזְרָחִי, שֶׁבּוֹ הַשַּׁעַר - שֵׁשׁ אַמּוֹת. וְהָאוּלָם -**
36 **אַחַת־עֶשְׂרֵה אַמָּה. וְעָבְיִ כֹּתֶל הָאוּלָם - חֲמֵשׁ**
37 **אַמּוֹת[26]. נִמְצָא הַכֹּל מֵאָה אַמָּה.**

26) כן היא הנוסחא הנכונה, וכל זה במדות שם מ"ז (כסף־משנה).

38 **ה. מִן הַצָּפוֹן לַדָּרוֹם[27] מֵאָה אַמָּה: עָבְיִ כֹּתֶל[28]**
39 **הָאוּלָם - חֲמֵשׁ אַמּוֹת. וּמִכֹּתֶל אוּלָם עַד כֹּתֶל הַקֹּדֶשׁ**
40 **- עֶשֶׂר אַמּוֹת. וְכָתְלֵי הַקֹּדֶשׁ שִׁשָּׁה כְתָלִים זֶה לִפְנִים**
41 **מִזֶּה, וּבֵינֵיהֶן חֲמִשָּׁה מְקוֹמוֹת פְּנוּיִין. בֵּין כֹּתֶל חִיצוֹן**
42 **וּבֵין הַשֵּׁנִי - חֲמֵשׁ אַמּוֹת; וּבֵין שֵׁנִי וּשְׁלִישִׁי - שָׁלֹשׁ**
43 **אַמּוֹת; וְחָמֵשׁ בֵּין שְׁלִישִׁי וּרְבִיעִי; וּבֵין רְבִיעִי**
44 **וַחֲמִישִׁי - שֵׁשׁ; וּבֵין חֲמִישִׁי וְכֹתֶל הַפְּנִימִי - שֵׁשׁ.**
45 **נִמְצָא הַכֹּל אַרְבָּעִים אַמָּה מִצַּד זֶה וְאַרְבָּעִים אַמָּה**
46 **מִצַּד שֶׁכְּנֶגְדּוֹ. וְרֹחַב הַבַּיִת מִבְּפָנִים - עֶשְׂרִים. חֲרֵי**
47 **מֵאָה אַמָּה.**

27) מדות, שם. 28) עי' ראב"ד.

48 **ו. הַפִּשְׁפָּשׁ וְהוּא שַׁעַר הַקָּטָן, וּשְׁנֵי פִּשְׁפָּשִׁין הָיוּ**
49 **לַהֵיכָל מִצִּדֵּי הַשַּׁעַר הַגָּדוֹל שֶׁבָּאֶמְצַע[29]: אֶחָד בַּצָּפוֹן**
50 **וְאֶחָד בַּדָּרוֹם. שֶׁבַּדָּרוֹם לֹא נִכְנַס בּוֹ אָדָם מֵעוֹלָם,**
51 **וְעָלָיו הוּא מִפְרָשׁ עַל־יְדֵי יְחֶזְקֵאל: "הַשַּׁעַר הַזֶּה**
52 **סָגוּר יִהְיֶה, לֹא יִפָּתֵחַ"[30]; וְשֶׁבַּצָּפוֹן בּוֹ נִכְנָסִין.**
53 **וּמְהַלֵּךְ בֵּין שְׁנֵי הַכְּתָלִים עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְמָקוֹם פָּתוּחַ**

1 לְקֹדֶשׁ מִשְׁמַאלוֹ, וְנִכְנָס לְתוֹךְ הַהֵיכָל, וּמְהַלֵּךְ עַד
2 שַׁעַר הַגָּדוֹל וּפוֹתְחוֹ.

29) מדות פ"ד מ"ב. ונקרא כן מחמת גודל קדושת ההיכל, וכן קראו לנהר פרת "הנהר הגדול" (דברים א, ז) על חשיבותו, ראה שבועות מז: ('תוספות יום־טוב' שם בשם ראבי"ה). 30) וגו': "ואיש לא יבא בו, כי ה' אלקי ישראל בא בו, והיה סגור".

3 ז. הַשַּׁעַר הַגָּדוֹל הָיָה רָחְבּוֹ עֶשֶׂר אַמּוֹת וְגָבְהוֹ
4 עֶשְׂרִים אַמָּה. וְאַרְבַּע דְּלָתוֹת הָיוּ לוֹ: שְׁתַּיִם בְּפְנִים
5 וּשְׁתַּיִם בַּחוּץ. הַחִיצוֹנוֹת נִפְתָּחוֹת לְתוֹךְ הַפֶּתַח
6 לְכַסּוֹת עָבְיוֹ שֶׁל כֹּתֶל, וְהַפְּנִימִיּוֹת נִפְתָּחוֹת לְתוֹךְ
7 הַבַּיִת לְכַסּוֹת אֲחוֹרֵי הַדְּלָתוֹת.

8 ח. פִּתְחוֹ שֶׁל אוּלָם[31] הָיָה גָּבוֹהַּ אַרְבָּעִים אַמָּה וְרֹחַב
9 עֶשְׂרִים, וְלֹא הָיָה לוֹ שְׁעָרִים[32]. וְחָמֵשׁ[33] מַלְתְּרִיּוֹת[34]
10 שֶׁל מֵילָא[35] הָיוּ עַל־גַּבֵּי פִּתְחוֹ מִלְמַעְלָה, הַתַּחְתּוֹנָה
11 עוֹדֶפֶת עַל הַפֶּתַח אַמָּה מִזֶּה וְאַמָּה מִזֶּה, וְכָל אַחַת
12 מֵחֲמִשְׁתָּן עוֹדֶפֶת עַל שֶׁלְמַטָּה מִמֶּנָּה אַמָּה מִזֶּה וְאַמָּה
13 מִזֶּה. נִמְצֵאת הָעֶלְיוֹנָה שִׁלְשִׁים אַמָּה[36]. וְנִדְבָּךְ[37] שֶׁל
14 אֲבָנִים הָיָה בֵּין כָּל אַחַת וְאַחַת.

31) מדות פ"ג מ"ז. 32) שם פ"ב מ"ג. וה'תוספות' (בעבודה זרה מג. ד"ה אכסדרא) כתבו שהיה פרוץ במלואו, ומכל־מקום קוראים לו פתח האולם בהרבה מקומות בתלמוד, כמו פתח המשכן שהיה פרוץ במילואו לרוח מזרחית, ונקרא "פתח" בתורה. 33) שם פ"ג מ"ז. 34) "מלתרא היא הקורה המפותחת, שבה חופרין צורות ודימיונות, והקיבוץ בלשון המשנה מלתריות" (פירוש המשנה שם). 35) "הוא שם למין הקורות שבהן היה הפיתוח – או שם לבנין ההוא" (פירוש המשנה, שם). 36) כי הקורה התחתונה מושכבת על משקוף הפתח לרחבו של פתח שהוא רחב כ' אמה, והקורה עודפת על הפתח אמה מזה ואמה מזה, נמצא ארכה עשרים ושתים אמה, וקורה שנייה שלמעלה ממנה עודפת על הראשונה אמה מזה ואמה מזה, נמצא ארכה עשרים וארבע, והשלישית כ"ו, והרביעית עשרים ושמונה, והחמישית שלשים אמה. 37) שורה.

15 ט. הַהֵיכָל[38] הָיָה בְּנָנוֹ רָחָב מִלְּפָנָיו[39] וְצַר מֵאֲחוֹרָיו
16 כְּמוֹ אַרְי[40]. וְיֵצִיעִים[41] הָיוּ מַקִּיפִין לַבַּיִת כֻּלּוֹ מִסָּבִיב
17 חוּץ לְכֹתֶל הַמִּסְבָּה. וְיָצִיעַ הַתַּחְתּוֹנָה חָמֵשׁ. וְרֹבֶד[42]
18 עַל גַּבָּהּ שֵׁשׁ[43]. וְיָצִיעַ אֶמְצָעִית שֵׁשׁ. וְרֹבֶד עַל גַּבָּהּ
19 שֶׁבַע. וְהָעֶלְיוֹנָה שֶׁבַע. שֶׁנֶּאֱמַר: "הַיְצִיעַ הַתַּחְתֹּנָה
20 וגו'". וְכֵן הָיוּ הַשָּׁלֹשׁ יְצִיעִים מַקִּיפִים לַבַּיִת
21 מִשְׁלֹשָׁה רוּחוֹתָיו. וְכֵן סָבִיב לְכָתְלֵי הָאוּלָם מִלְמַטָּה
22 עַד לְמַעְלָה כָּךְ הָיוּ: אַמָּה אַחַת חָלָק, וְרֹבֶד שָׁלֹשׁ
23 אַמּוֹת. וְאַמָּה חָלָק, וְרֹבֶד שָׁלֹשׁ אַמּוֹת עַד לְמַעְלָה.
24 וְנִמְצְאוּ הָרְבָדִין[44] מְקִפִּין לַכְּתָלִים. רֹחַב כָּל רֹבֶד
25 שָׁלֹשׁ אַמּוֹת עַד לְמַעְלָה, וּבֵין כָּל רֹבֶד וְרֹבֶד אַמָּה.
26 וְרֹבֶד הָעֶלְיוֹן הָיָה רָחְבּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת.

38) מדות פ"ד סוף מ"ז. והכוונה לכל הנקרא "היכל", וגם אולם בכלל (ראה למעלה פ"א ה"ה). והאולם היה רחב יותר במזרח: חמש עשרה אמה מן הדרום, וחמש עשרים אמה מן הצפון (מדות, שם). 39) מן המזרח, כנ"ל. 40) "שהיו מטין הבנין מעט לצד מערב, וכשימשך לצד המזרח מתרחב כדמות הארי שהוא רחב מלפניו וצר מאחוריו" (פירוש המשנה, שם). 41) גזוזטראות. 42) אצטבא. 43) התקרה שעל התחתונה שהוא הרצפה של התיכונה שש באמה רחבה. 44) אצטבאות.

27 י. כָּל אֵלּוּ הַמְּקוֹמוֹת הַפְּנִימִיִּים שֶׁבֵּין הַכְּתָלִים הֵם
28 הַנִּקְרָאִים תָּאִים[45]. נִמְצְאוּ הַתָּאִים הַמַּקִּיפִין לַמִּקְדָּשׁ:
29 חֲמִשָּׁה מִן הַצָּפוֹן, וַחֲמִשָּׁה מִן הַדָּרוֹם, וּשְׁלִשָּׁה מִן
30 הַמַּעֲרָב. וְשָׁלֹשׁ דְּיוֹטוֹת הָיוּ, דְּיוֹטָא עַל־גַּבֵּי דְּיוֹטָא.
31 נִמְצְאוּ חֲמִשָּׁה־עָשָׂר תָּאִים בַּדָּרוֹם: חֲמִשָּׁה עַל־גַּבֵּי
32 חֲמִשָּׁה, וַחֲמִשָּׁה עַל גַּבֵּיהֶן. וְכֵן בַּצָּפוֹן חֲמִשָּׁה־עָשָׂר.
33 וּשְׁמוֹנָה תָּאִים הָיוּ בַּמַּעֲרָב: שְׁלֹשָׁה עַל־גַּבֵּי שְׁלֹשָׁה,
34 וּשְׁנַיִם עַל גַּבֵּיהֶן בְּדְיוֹטָא אֶחָת. הַכֹּל ל"ח תָּאִים[46].

45) לשכות. 46) שם פ"ד מ"ג.

35 יא. שְׁלֹשָׁה פְּתָחִים[47] הָיוּ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִן
36 הַתָּאִים: אֶחָד לַתָּא מִן הַיָּמִין, וְאֶחָד לַתָּא מִן
37 הַשְּׂמֹאל, וְאֶחָד לַתָּא שֶׁעַל גַּבָּיו. וּבְקֶרֶן מִזְרָחִית־
38 צְפוֹנִית בַּתָּא שֶׁבְּדְיוֹטָא הָאֶמְצָעִית הָיוּ חֲמִשָּׁה
39 פְּתָחִים: אֶחָד לַתָּא מִיָּמִין, וְאֶחָד לַתָּא שֶׁעַל גַּבָּיו,
40 וְאֶחָד לַמִּסְבָּה, וְאֶחָד לַתָּא שֶׁיֵּשׁ בּוֹ הַפִּשְׁפֵּשׁ[48], וְאֶחָד
41 לַהֵיכָל.

47) מדות, שם. 48) ראה למעלה ה"ו.

42 יב. וּמִסְבָּה[49] הָיְתָה עוֹלָה מִקֶּרֶן מִזְרָחִית־צְפוֹנִית
43 לְקֶרֶן צְפוֹנִית־מַעֲרָבִית, שֶׁבָּהּ הָיוּ עוֹלִין לְגַגּוֹת
44 הַתָּאִים. הָיָה עוֹלֶה בַּמִּסְבָּה וּפָנָיו לְמַעֲרָב. הָלַךְ אֶת
45 כָּל פְּנֵי הַצָּפוֹן עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לְמַעֲרָב. הִגִּיעַ
46 לְמַעֲרָב, הָפַךְ פָּנָיו לְדָרוֹם. הָלַךְ אֶת כָּל פְּנֵי הַמַּעֲרָב
47 עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לְדָרוֹם. הִגִּיעַ לְדָרוֹם, הָפַךְ פָּנָיו
48 לְמִזְרָח, וְהָיָה מְהַלֵּךְ לְדָרוֹם עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לְפִתְחָהּ
49 שֶׁל עֲלִיָּה, שֶׁפִּתְחָהּ שֶׁל עֲלִיָּה הָיָה פָּתוּחַ לְדָרוֹם.

49) בנין עשוי כמין עמוד חלול, עשוי כמו מעלות סביב, והעולה בו עולה דרך היקף, מדות שם מ"ח.

50 יג. וּבְפִתְחָהּ[50] שֶׁל עֲלִיָּה הָיוּ שְׁתֵּי כְלוֹנָסוֹת שֶׁל
51 אֶרֶז[51], שֶׁבָּהֶן עוֹלִין לְגַגָּהּ שֶׁל עֲלִיָּה. וְרָאשֵׁי
52 פִּסְפָּסִין[52] הָיוּ מַבְדִּילִין בָּעֲלִיָּה[53] בֵּין גַּג הַקֹּדֶשׁ לְגַג
53 קֹדֶשׁ־הַקָּדָשִׁים[54]. וְלוּלִין[55] הָיוּ פְּתוּחִין בָּעֲלִיָּה לְבֵית
54 קֹדֶשׁ־הַקָּדָשִׁים, שֶׁבָּהֶן מְשַׁלְשְׁלִין אֶת הָאֻמָּנִין[56]
55 בְּתֵבוֹת[57], כְּדֵי שֶׁלֹּא יָזוּזוּ עֵינֵיהֶם[58] מִבֵּית קֹדֶשׁ־
56 הַקָּדָשִׁים. וּפַעַם אַחַת בַּשָּׁנָה[59] מְפַסֵּחַ לְפֶסַח מִלַּבְנִין[60]
57 אֶת הַהֵיכָל.

50) שם, שם. 51) שהיו בהן מדריגות. 52) קורות, שהיו

כרוחב פסת היד, ומשום כך נקראו פספסין (תויו"ט מדות פ"ב מ"ו). וראה להלן פ"ה ה"י. 53) עליית ההיכל. 54) אף־על־פי שהיו שתי פרוכות בין ההיכל לבין קודש הקדשים (פ"ז מהל' כלי המקדש הט"ז) – עשו גם הפספסין, מפני חומר קדושת עליית קודש הקדשים יותר מקודש הקדשים עצמו, שבקודש הקדשים כהן־גדול נכנס לו פעם אחת בשנה, ובעליית קודש הקדשים אין נכנסים שם אלא פעם אחת לשבע שנים, כמבואר להלן פ"ז הכ"ג (תפארת ישראל' שם). 55) "לול הוא פתח קטן" (פירוש המשנה, שם). 56) כשהיו צריכים לתקן כותלי קודש הקדשים. 57) כתב הראבי"ה (הובא בתוי"ט שם) שהתיבות היו פרוצות לרוח אחד, במקום שהיה להם לתקן אצל החומה, ובשלש צדדין היו סתומות. ואצל החומה אין דרך להסתכל ימין ושמאל. 58) יזונו, לשון הנאה, כמזונות שמשביע עצמו ממראית נוי המלאכה ונהנה. ואף־על־פי ש"קול מראה וריח אין בהם מעילה" – איסור יש (פסחים כו.). 59) מדות פ"ג מ"ד. 60) בסיד.

יום שני כ"ב אדר ה'תשע"ז

פֶּרֶק חֲמִישִׁי[1]

1) יבאר בו רבינו צורת בנין הבית, וכמה אורך הבנינים, וכמה לשכות היו.

א. הַר הַבַּיִת, וְהוּא הַר הַמּוֹרִיָּה[2], הָיָה חֲמֵשׁ־מֵאוֹת אַמָּה עַל חֲמֵשׁ־מֵאוֹת אַמָּה[3], וְהָיָה מֻקָּף חוֹמָה. וְכִפִּין עַל־גַּבֵּי כְּפִין הָיוּ בְּנוּיוֹת מִתַּחְתָּיו, מִפְּנֵי אֹהֶל הַטֻּמְאָה[4]. וְכֻלּוֹ הָיָה מְקֹרֶה[5] סְטָו לִפְנִים מִסְּטָו[6].

~ נקודות משיחות קודש ~

ההוראה מתחילת פרק ה', "הר הבית והוא הר המוריה" שדוגמתו צריכה להיות בנוגע לבית המקדש הפרטי של כל אחד מישראל, שענייני הקדושה תופסים אצלו את המקום הגבוה והחשוב בחייו. בנוסף, גם ההליכה בדרכי התורה צריכה להיות בצורת הר, שלא רק שאינו מתבייש ח"ו ביהדותו אלא שהנהגתו היא מתוך "גאון יעקב" באופן של הגבהה ורוממות.

ההוראה מתחילת פרק ו', ש"המקדש כולו לא היה אלא במעלה ההר", כך גם עבודתו של יהודי בביהמ"ק הפרטי צריכה להיות באופן שאינו עומד במקומו אלא עולה במעלות מדרגה לדרגה בעילוי אחר עילוי.

וההוראה מפרק ז', "מצות־עשה לירא מן המקדש כו'", ובעבודתו של יהודי הכוונה לא להפחית בערכה של אף פעולה ומצוה, ולמלא את תפקידו ושליחותו תוך הקפדה מוחלטת על כל הפרטים ופרטי הפרטים.

(על־פי "יין מלכות' החדש, ספר עבודה סי' יב)

2) כמפורש בדברי הימים־ב ג, א. 3) מדות פרק ב משנה א. שנאמר (שמות כז, יח) "אורך החצר מאה באמה ורוחב חמישים בחמישים", ומייתור המלה "בחמישים" למדו שצריך לעשות חמישים פעמים מאה על חמישים, שהן מאתיים וחמישים אלף אמה, והיינו חמש מאות על חמש מאות אמה. 4) כלומר, חששו שמא יש קבר מתחתיו ועשו חלל זה בכדי להפסיק שהטומאה לא תעלה למעלה. והנה עצם הדבר שהיה חלול למטה מפורש במשנה (פרה פרק ג משנה ג) "הר הבית והעזרות תחתם חלול מפני קבר התהום". אבל מה שכתב "כיפין על גבי כיפין", אינו מפורש שם. ולמדו רבינו ממה ששנינו (שם משנה ו) גבי כבש שעשו מהר הבית להר המשחה, ששם היו כיפין על גבי כיפין. 5) ומה שכתב שכולו היה מקורה, לאו דווקא הוא, שהרי המזבח החיצוני היה גלוי, כמפורש באבות פרק ה משנה ה. 6) פסחים יג: "אצטבא סביב סביב מקפת, ובתוך אותו היקף עוד אחר".

ב. וַחֲמִשָּׁה שְׁעָרִים הָיוּ לוֹ: אֶחָד מִן הַמַּעֲרָב, וְאֶחָד מִן הַמִּזְרָח, וְאֶחָד מִן הַצָּפוֹן, וּשְׁנַיִם מִן הַדָּרוֹם. רֹחַב כָּל שַׁעַר עֶשֶׂר אַמּוֹת, וְגָבְהוֹ עֶשְׂרִים. וְיֵשׁ לָהֶם דְּלָתוֹת.

ג. לִפְנִים מִמֶּנּוּ[7] סוֹרֵג[8] מַקִּיף סָבִיב, גָּבְהוֹ עֲשָׂרָה טְפָחִים[9]. וּלְפָנִים מִן הַסּוֹרֵג הַחֵיל[10], [גָּבְהוֹ] עֶשֶׂר אַמּוֹת[11]. וְעָלָיו הוּא אוֹמֵר בַּקִּינוֹת: "וַיַּאֲבֶל חֵל וְחוֹמָה" - זוֹ חוֹמַת הָעֲזָרָה.

7) מהר הבית. 8) מחיצה עשוייה נקבים נקבים כמיטה מסורגת בחבלים. 9) כתב הכסף משנה בשם הרא"ש שהסורג נעשה לטלטל בשבת ולזה היה גבוה עשרה טפחים כדין כל מחיצה, שהיקף הר הבית "הוקף ולבסוף פתח", ואינו מועיל בקרפף שהוא יותר מבית סאתיים (=מאה אמה על חמישים אמה), להתירו בטלטול (עירובין כד.) וכאן בחומת הר הבית בנו מתחילה את חומת הר הבית ואחר כך בנו פתחו בפנים, ולכן בנו אחר כך את הסורג. ואף שאין זה אלא מדרבנן, שהרי מן התורה כל מה שהוא מוקף ארבע מחיצות הוא רשות היחיד, ובמקדש לא גזרו על שבות - לא על כל השבותים אמרו כן. 10) "חיל הוא חומה שסובבת כל העזרה מבית לחומת הר הבית". 11) במשנה שם: "החיל עשר אמות" ופירש הרע"ב שם: "מקום פנוי עשר אמות והוא נקרא חיל" ולפי זה לא היה שום גובה. אבל רבינו כתב בפירוש המשנה שחיל הוא חומה ולפי זה יפה היא הנוסחא כאן "גובהו".

ד. לִפְנִים מִן הַחֵיל הָעֲזָרָה[12]. וְכָל הָעֲזָרָה[13] הָיְתָה אֹרֶךְ קפ"ז עַל רֹחַב קל"ה. וְשִׁבְעָה שְׁעָרִים הָיוּ לָהּ: שְׁלֹשָׁה מִן הַצָּפוֹן הַסְּמוּכִין לְמַעֲרָב. וּשְׁלֹשָׁה מִן הַדָּרוֹם סְמוּכִין לְמַעֲרָב. וְאֶחָד בְּמִזְרָח, מְכֻוָּן כְּנֶגֶד בֵּית קֹדֶשׁ־הַקָּדָשִׁים בָּאֻמְצַע[14].

12) היא עזרת ישראל. [ודילג על עזרת נשים, שהייתה לפני עזרת ישראל, מפני שחומת עזרת ישראל הייתה מקיפה מסביב, ואילו עזרת נשים לא הייתה אלא במערב]. 13) "הוא מתחילת עזרת ישראל ולמעלה עד עשתי עשרה אמה אחורי ההיכל - ומקום זה הוא שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת והוא הנקרא מקדש מוחלט".

14) ברכות נד. במשנה: "שער המזרח שהוא מכוון כנגד בית קדשי הקדשים".

ה. כָּל שַׁעַר מֵהֶן הָיָה רָחְבּוֹ עֶשֶׂר אַמּוֹת וְגָבְהוֹ עֶשְׂרִים אַמָּה. וְהָיוּ לוֹ דְּלָתוֹת מְחֻפּוֹת[15] זָהָב, חוּץ מִשַּׁעַר מִזְרָחִי, שֶׁהָיָה מְצֻפֶּה נְחשֶׁת דּוֹמֶה לְזָהָב[16]. וְשַׁעַר זֶה הוּא הַנִּקְרָא שַׁעַר הָעֶלְיוֹן[17], וְהוּא שַׁעַר נִיקָנוֹר[18].

15) מצופות. 16) לפיכך לא הוצרכו לצפותו זהב. 17) סוכה נא: במשנה. "ולמה נקרא שער העליון לפי שהוא למעלה מעזרת נשים". 18) מדות פרק א משנה ד. ונקרא כן על שם איש חסיד שהעמיד הדלתות ושמו ניקנור, ונעשו לו נסים בדלתותיו כמסופר ביומא לח. ויש שכתבו שנקרא כן על שם גוי ששמו ניקנור שהיה שר צבא ביוון, ובא להילחם בישראל והרגוהו, וכרתו את ראשו וזרועו ותלו אותם על שער משערי בית המקדש.

ו. הָעֲזָרָה לֹא הָיְתָה מְכֻוֶּנֶת בְּאֶמְצַע הַר הַבַּיִת, אֶלָּא רְחוֹקָה מִדְּרוֹם הַר הַבַּיִת יָתֵר מִכָּל הָרוּחוֹת[19], וּקְרוֹבָה לְמַעֲרָב יָתֵר מִכָּל הָרוּחוֹת. וּבֵינָהּ וּבֵין הַצָּפוֹן יָתֵר מִמַּה שֶּׁבֵּינָהּ וּבֵין הַמַּעֲרָב, וּבֵינָהּ וּבֵין הַמִּזְרָח יָתֵר מִמַּה שֶּׁבֵּינָהּ וּבֵין הַצָּפוֹן.

19) כי כל רוחב העזרה, מצפון לדרום, הוא מאה ושלושים וחמש אמה, נמצא שהנותר מהר הבית משתי רוחות אלו הוא שלוש מאות ושישים וחמש אמה, כי כל הר הבית היה חמש מאות אמה על חמש מאות אמה. נמצא שהנותר מהר הבית בשתי רוחות אלו הוא שלוש מאות ושלוש עשרה אמה, אם כן היא "רחוקה מדרום הר הבית יתר מכל הרוחות", כי המרחק מדרום הר הבית הוא מאתיים וחמישים אמה, "וקרובה למערב יתר מכל הרוחות", כי המרחק בינה למערב הוא מאה אמה "ובינה ובין הצפון יתר ממה שבינה ובין המערב" כי בינה לצפון הוא מאה וחמש עשרה אמה "ובינה ובין המזרח יתר ממה שבינה ובין הצפון" כי בינה למזרח הוא מאתיים ושלוש עשרה אמה.

ז. וּלְפָנֵי הָעֲזָרָה בְּמִזְרָח הָיְתָה עֶזְרַת־הַנָּשִׁים. וְהִיא הָיְתָה אֹרֶךְ[20] מֵאָה אַמָּה וְל"ה עַל רֹחַב[21] קל"ה. וְאַרְבַּע לְשָׁכוֹת הָיוּ בְּאַרְבַּע מִקְצוֹעוֹתֶיהָ[22] שֶׁל אַרְבָּעִים אַמָּה[23], וְלֹא הָיוּ מְקֹרוֹת[24], וְכֵן עֲתִידִין לִהְיוֹת[25].

20) ממזרח למערב. 21) מצפון לדרום. וזהו ביחס לעזרת ישראל, שהייתה ארוכה וצרה: ארוכה ממזרח למערב ורחבה מצפון לדרום, אבל עזרת נשים עצמה הייתה מרובעת. 22) בארבע פינותיה מבפנים. 23) כלומר, ארבעים על ארבעים. 24) בתקרה. 25) בבניין השלישי שייבנה במהרה בימינו.

ח. וּמַה הֵם מְשַׁמְּשׁוֹת? דְּרוֹמִית־מִזְרָחִית - לִשְׁכַּת הַנְּזִירִים, שֶׁשָּׁם מְבַשְּׁלִין אֶת שַׁלְמֵיהֶם וּמְגַלְּחִין אֶת שְׂעָרָם; מִזְרָחִית־צְפוֹנִית - לִשְׁכַּת דִּיר הָעֵצִים, שֶׁשָּׁם כֹּהֲנִים בַּעֲלֵי־מוּמִין[26] מְתַלְּעִים בָּעֵצִים[27], שֶׁכָּל

עֵץ שֶׁנִּמְצָא בּוֹ תּוֹלַעַת פָּסוּל[28]; צְפוֹנִית־מַעֲרָבִית - לִשְׁכַּת הַמִּצְרָעִים[29]; מַעֲרָבִית־דְּרוֹמִית - בָּהּ הָיוּ נוֹתְנִין יַיִן וָשֶׁמֶן, וְהִיא הָיְתָה נִקְרָאָה "לִשְׁכַּת בֵּית שַׁמְנַיָּא"[30].

26) שאינם ראויים לעבודה. 27) "מסירים העצים שנמצא בהם תולעת, כמו שאמר (שביעית פרק ב משנה ג), מסקלין על הרמת האבנים שהושלכו בדרך". 28) למערכה "שמצוה להיות כל קרבן תמים ונבחר שנאמר תמימים יהיו לכם" "וכן עצי המערכה לא יהיו אלא נבחרים ולא יהיה בהם תולעת וכל עץ שהתליע כשהוא לח פסול למזבח, התליע יבש גורר את המקום שהתליע". 29) שאחר שטבל בשביעי והעריב שמשו, רשאי הוא להיכנס לעזרת נשים, אבל אסור הוא להיכנס לעזרת ישראל, עד שיביא קרבנותיו ביום שמיני שלו וכשצריך להכניס בהונותיו לעזרת ישראל למתן דם ושמן ביום שמיני, טובל הוא בלשכה זו וממתין שם עד שיכניס בהונותיו. 30) מדות שם. ואף שגם יין היה שם, לא נקראת על שם היין, מפני שהנסכים אינם מעכבים את הזבח, אלא על שם השמן שהוא מעכב את הקרבן.

ט. עֶזְרַת־הַנָּשִׁים הָיְתָה מֻקֶּפֶת גְּזוּזְטְרָא, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ הַנָּשִׁים רוֹאוֹת מִלְמַעְלָן[31] וְהָאֲנָשִׁים מִלְמַטָּן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיוּ מְעֹרָבְבִין[32]. וּבֵית גָּדוֹל הָיָה בְּצַד הָעֶזְרָה בְּצִפּוֹנָהּ מִבַּחוּץ, בֵּין הָעֶזְרָה וְהַחֵיל, וְהָיָה בָּנוּי כְּפָה[33] וּמַקָּף רְבָדִין[34] שֶׁל אֶבֶן, וְהוּא הָיָה נִקְרָא "בֵּית־הַמּוֹקֵד"[35]. וּשְׁנֵי פְתָחִים הָיוּ לוֹ: אֶחָד פָּתוּחַ לָעֶזְרָה, וְאֶחָד פָּתוּחַ לַחֵיל.

31) כשיושבות על הגזוזטרא. 32) בשעת שמחת בית השואבה שעשו בעזרת נשים בחג הסוכות. 33) גג עגול. 34) איצטבאות. 35) [בפירוש המשנה (שבת סוף פרק א) כתב רבינו כי שם הייתה מדורת אש תמיד לקיום האש שעל המזבח. אבל בפירושו לתלמוד שם חזר בו, ופירש כי שם היו הכהנים מתחממים].

י. וְאַרְבַּע לְשָׁכוֹת הָיוּ בּוֹ[36]: שְׁתַּיִם קֹדֶשׁ וּשְׁתַּיִם חֹל[37]. וְרָאשֵׁי פִסְפָּסִין[38] מַבְדִּילִין בֵּין הַקֹּדֶשׁ וְהַחֹל. וּמֶה הָיוּ מְשַׁמְּשׁוֹת? מַעֲרָבִית־דְּרוֹמִית - לִשְׁכַּת הַטְּלָאִים[39]; וּדְרוֹמִית־מִזְרָחִית - לִשְׁכַּת עוֹשֵׂי לֶחֶם הַפָּנִים[40]; מִזְרָחִית־צְפוֹנִית - בָּהּ גָּנְזוּ בֵּית חַשְׁמוֹנַי אַבְנֵי מִזְבֵּחַ שֶׁשִּׁקְּצוּם מַלְכֵי יָוָן[41]; צְפוֹנִית־מַעֲרָבִית - בָּהּ יוֹרְדִין לְבֵית הַטְּבִילָה[42].

36) בבית המוקד. 37) שבית־המוקד בנוי מקצתו בתוך העזרה המקודשת ומקצתו בנוי בחול. ונראה שהחלק הצפוני היה חול, והחלק הדרומי, הסמוך לעזרה, היה קודש. 38) חתיכות עצים מבדילין לסימן במקום המפסיק בין קודש לחול, כדי שלא ינהגו בקודש מנהג חול. 39) שהיו טלאים מבוקרים לתמידין "ואין פחותין משתה טלאים המבוקרין בלשכת הטלאים שבמקדש". ולשכה זו הייתה בקודש. 40) בלשכה זו היו עושים לחם הפנים וגם לשכה

זו הייתה בקודש, שהרי "אפייתם בפנים בעזרה". 41) כשכבשו היוונים את ארץ ישראל בימי אנטיוכוס, הקריבו עליו לעבודה זרה, וכשנצחום החשמונאים גנזו אבני אותו מזבח בלשכה הזאת. ולשכה זו הייתה בחול. 42) כהן שראה קרי יורד דרך לשכה זו במחילה (=תעלה שתחת הבית) לבית הטבילה ששם יש מקווה לטבול בו. ואף לשכה זו הייתה בחול.

1 **יא. הַיּוֹרֵד לְבֵית הַטְּבִילָה מִלְּשָׁכָּה זוֹ הָיָה הוֹלֵךְ**
2 **בַּמְּסִבָּה[43] הַהוֹלֶכֶת תַּחַת הַמִּקְדָּשׁ כֻּלּוֹ, וְהַנְּרוֹת**
3 **דּוֹלְקוֹת מִכָּאן וּמִכָּאן עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְבֵית הַטְּבִילָה.**
4 **וּמְדוּרָה הָיְתָה שָׁם[44], וּבֵית־הַכִּסֵּא שֶׁל כָּבוֹד[45].** וְזֶהוּ
5 **כְּבוֹדוֹ[46]: מְצָאוֹ נָעוּל בְּיָדוּעַ שֶׁיֵּשׁ שָׁם אָדָם.**

43) במערה. ומפני שהיה בעל קרי, לא היה מהלך דרך העזרה, אלא "הולך במסיבה שתחת הקרקע, שהמחילות הפתוחות להר הבית לא נתקדשו". 44) בלשכה שהייתה בצפונית מערבית שבה יורדים לבית הטבילה, והיא לשכת בית המוקד הנזכרת בתמיד פרק ג משנה ג. 45) תמיד פרק א משנה א. וכתב הראב"ד בפירושו שם, שהיה צריך לבית הכסא שם כדי שיטיל שם מים לפני הטבילה, כדתנן "בעל קרי שטבל ולא הטיל את המים כשיטיל את המים טמא". 46) שלא נכנס בו אדם מעולם כל זמן שהיה חברו שם.

6 **יב. אֹרֶךְ הָעֲזָרָה מִן הַמִּזְרָח לַמַּעֲרָב מֵאָה וּשְׁמוֹנִים**
7 **וָשֶׁבַע[47], וְזֶהוּ חֶשְׁבּוֹנָן: מִכֹּתֶל מַעֲרָבִי שֶׁל עֲזָרָה[48] עַד**
8 **כֹּתֶל הַהֵיכָל - אַחַת־עֶשְׂרֵה אַמָּה. וְאֹרֶךְ הַהֵיכָל כֻּלּוֹ[49]**
9 **- מֵאָה אַמָּה[50]. בֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ - שְׁתַּיִם**
10 **וְעֶשְׂרִים. הַמִּזְבֵּחַ - שְׁתַּיִם וּשְׁלֹשִׁים. מְקוֹם דְּרִיסַת**
11 **רַגְלֵי הַכֹּהֲנִים, וְהוּא הַנִּקְרָא עֶזְרַת כֹּהֲנִים - אַחַת־**
12 **עֶשְׂרֵה אַמָּה. מְקוֹם דְּרִיסַת רַגְלֵי יִשְׂרָאֵל, וְהוּא**
13 **הַנִּקְרָא עֶזְרַת יִשְׂרָאֵל - אַחַת־עֶשְׂרֵה אַמָּה.**

47) היינו מהתחלת עזרת ישראל במזרח עד סוף אחת עשרה אמה שמאחורי קודש הקדשים במערב. 48) הוא הכותל שמאחורי קודש הקדשים. 49) היינו קודש הקדשים, ההיכל והאולם. 50) עם עובי הכתלים שבאמצע.

14 **יג. וְרֹחַב הָעֲזָרָה מִן הַצָּפוֹן לַדָּרוֹם מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים**
15 **וְחָמֵשׁ, וְזֶהוּ חֶשְׁבּוֹנָן: מִכֹּתֶל צָפוֹנִי[51] עַד בֵּית**
16 **הַמִּטְבָּחַיִם - שְׁמוֹנָה אַמּוֹת. בֵּית הַמִּטְבָּחַיִם[52] -**
17 **שְׁתַּיִם־עֶשְׂרֵה אַמּוֹת וּמֶחֱצָה, וְשָׁם תּוֹלִין וּמַפְשִׁיטִין**
18 **אֶת הַקֳּדָשִׁים בְּצָדּוֹ[53].**

51) שם משנה ב: "מן הנסין (הם העמודים הקטנים שבבית המטבחיים - שם פרק ג משנה ה) לכותל העזרה (=הצפוני) שמונה אמות". 52) הם הנסין הנ"ל. 53) [ברור שמלה זו שייכת להלכה הבאה: "בצידו מקום השלחנות וכו'"].

19 **יד. מְקוֹם[54] הַשֻּׁלְחָנוֹת - שְׁמוֹנָה אַמּוֹת, וּבוֹ שֻׁלְחָנוֹת**
20 **שֶׁל שַׁיִשׁ[55], שְׁמֹנִיחִין עֲלֵיהֶן הַנְּתָחִים[56] וּמְדִיחִין[57] אֶת**
21 **הַבָּשָׂר[58] לְבַשְּׁלוֹ[59]. וּשְׁמֹנָה שֻׁלְחָנוֹת הָיוּ. וּבְצַד מְקוֹם**
22 **הַשֻּׁלְחָנוֹת מְקוֹם הַטַּבָּעוֹת[60] - אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים אַמָּה,**
23 **וְשָׁם שׁוֹחֲטִין אֶת הַקֳּדָשִׁים[61].**

54) במשנה שם: מן הטבעות לשולחנות ארבע (=אמות), מן השולחנות לנסין ארבע" ומפרש רבינו: מן הטבעות לחצי השולחנות - ארבע אמות, ומן חצי השלחנות לנסין - ארבע אמות, ואם כן מידת השולחנות שמונה אמות. 55) ולא עשאום של זהב, כדי שלא יחמם הבשר ויתקלקל. 56) של קדשי קדשים הנאכלים לכהנים בעזרה. 57) מקור הדחה זו בחולין קיג. וראה בפרק ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה י לעניין בשר חולין, שאינו יוצא מידי דמו אלא בהדחה ומליחה, והוא הדין לבשר קדשים. 58) [במשנה (תמיד פרק ד משנה ב ושקלים פרק ו משנה ב) מפורש שעל השולחנות הללו היו מדיחים את הקרביים, וכן כתב רבינו בפרק ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו. ומה שכתב להלן הלכה יז שבלשכת המדיחין היו מדיחין את הקרביים, ומקורו ממדות פרק ה משנה ג - שם המדובר בכרס, שעליו מפורש בתמיד שם ובהלכות מעשה הקרבנות שם שמדיחים אותו בלשכת המדיחין ולא על השולחנות של שיש שבעזרה, לפי שזבלו רב. אבל מה שכתב רבינו כאן "ומדיחים את הבשר" - אין לו מקור במשנה שעשו כן על השולחנות הנ"ל. ונראה שלמד כן רבינו מהדחת קרביים שהיא בעזרה. ועוד, קל וחומר הוא: אם הקרביים שיש בהם זבל - מודחים בעזרה, כל שכן בשר, שאין בו זבל אלא דם, שוודאי מודח בעזרה]. 59) שדווקא לבשלו צריך הוא הדחה, אבל לצלי אינו צריך הדחה. 60) טבעות היו "קבועות בקרקע לאסור בהם רגלי הבהמה בשעת שחיטה". 61) כלומר, קדשי קדשים ששחיטתם בצפון, אבל קדשים קלים שחיטתם בכל מקום בעזרה.

24 **טו. וּבֵין מְקוֹם הַטַּבָּעוֹת וְהַמִּזְבֵּחַ - שְׁמֹנֶה אַמּוֹת.**
25 **וְהַמִּזְבֵּחַ - שְׁתַּיִם וּשְׁלֹשִׁים. וְהַכֶּבֶשׁ - שְׁלֹשִׁים[62]. וּבֵין**
26 **הַכֶּבֶשׁ וּלְכֹתֶל דְּרוֹמִי - שְׁתַּיִם־עֶשְׂרֵה אַמָּה וּמֶחֱצָה.**
27 **מִכֹּתֶל צָפוֹנִי שֶׁל עֲזָרָה עַד כֹּתֶל הַמִּזְבֵּחַ שֶׁהוּא רֹחַב**
28 **- שִׁשִּׁים וּמֶחֱצָה[63]. וּכְנֶגְדּוֹ מִכֹּתֶל הָאוּלָם עַד כֹּתֶל**
29 **מִזְרָחִי שֶׁל עֲזָרָה שֶׁהוּא אֹרֶךְ - שֵׁשׁ וְשִׁבְעִים[64].**

62) הכבש היה ארכו שלושים ושתיים אמה, אבל לא היה אוכל בעזרה אלא שלושים אמה, לפי שהיה פורח אמה על יסוד ואמה על סובב. 63) שהרי כל הרוחב מאה ושלושים וחמש, צא מהן שישים ושתיים אמה של מזבח וכבש, ושתים עשרה וחצי מה שבין כבש לכותל דרומי, הרי ששים ומחצה. 64) הא כיצד? עשרים ושתיים אמה מה שבין האולם למזבח (למעלה הלכה יב), שלושים ושתיים המזבח, אחת עשרה עזרת כהנים ואחת עשרה עזרת ישראל, הרי שבעים ושש.

30 **טז. כָּל הַמַּרְבָּע הַזֶּה הוּא הַנִּקְרָא צָפוֹן, הוּא הַמָּקוֹם**
31 **שֶׁשּׁוֹחֲטִין בּוֹ קָדְשֵׁי־קָדָשִׁים.**

32 **יז. שְׁמוֹנֶה[65] לְשָׁכוֹת הָיוּ בְּעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל: שָׁלֹשׁ**
33 **בַּצָּפוֹן, וְשָׁלֹשׁ בַּדָּרוֹם. שֶׁבַּדָּרוֹם: לִשְׁכַּת הַמֶּלַח,**
34 **לִשְׁכַּת הַפַּרְוָה, לִשְׁכַּת הַמְדִיחִין. לִשְׁכַּת הַמֶּלַח - שָׁם**
35 **נוֹתְנִין מֶלַח לַקָּרְבָּן; לִשְׁכַּת הַפַּרְוָה[66] - שָׁם מוֹלְחִין**
36 **עוֹרוֹת הַקָּדָשִׁים[67], וְעַל גַּבָּהּ הָיְתָה בֵּית טְבִילָה לְכֹהֵן**

1 גָּדוֹל בְּיוֹם־הַכִּפּוּרִים; לִשְׁבַּת הַמְּדִיחִין - שָׁם הָיוּ
2 מְדִיחִין קִרְבֵי הַקָּדָשִׁים[68], וּמִשָּׁם מְסִבָּה[69] עוֹלָה לְגַג
3 בֵּית־הַפַּרְוָה. וְהַשָּׁלֹשׁ שֶׁבַּצָּפוֹן: לִשְׁבַּת הַגְּזִית[70],
4 לִשְׁבַּת הַגֻּלָּה, לִשְׁבַּת הָעֵץ. לִשְׁבַּת הַגְּזִית - שֶׁבָּהּ
5 סַנְהֶדְרֵי גְדוֹלָה יוֹשֶׁבֶת[71]. וְחֻצָיְהּ הָיָה קֹדֶשׁ, וְחֻצָיָהּ
6 הָיָה חֹל. וְלָהּ שְׁנֵי פְתָחִים: אֶחָד לַקֹּדֶשׁ וְאֶחָד לַחֹל.
7 וּבַחֻצִי שֶׁל חֹל הָיוּ הַסַּנְהֶדְרִין יוֹשְׁבִין[72]. לִשְׁבַּת הַגֻּלָּה
8 - שָׁם הָיְתָה בּוֹר שֶׁמְּמַלְּאִין מִמֶּנּוּ בְּגֻלָּה[73], וּמִשָּׁם
9 מְסַפְּקִין מַיִם לְכָל הָעֲזָרָה. וְלִשְׁבַּת הָעֵץ[74] הָיְתָה
10 אֲחוֹרֵי שְׁתִיהֶן, וְהִיא הָיְתָה לִשְׁבַּת כֹּהֵן גָּדוֹל, וְהִיא
11 הַנִּקְרֵאת לִשְׁבַּת פַּרְהֶדְרִין. וְגַג שְׁלָשְׁתָּן שָׁוֶה. וּשְׁתֵּי
12 לְשָׁכוֹת אֲחֵרוֹת הָיוּ שָׁם בְּעֲזָרַת יִשְׂרָאֵל: אַחַת מִימִין
13 שַׁעַר מִזְרָחִי, וְהוּא לִשְׁבַּת פִּנְחָס[75] הַמַּלְבִּישׁ[76]; וְאַחַת
14 מִשְּׂמֹאלוֹ, וְהוּא לִשְׁבַּת עוֹשֵׂה חֲבָתִּין[77].

65) במדות פרק ה משנה ג נמנו רק שש לשכות, ושם פרק א משנה ד נמנו שתיים נוספות: לשכת פנחס המלביש ולשכת עושי חביתין. 66) "פרוה שם איש אמגושי (מכשף) שחתר בקיר העזרה בלשכה זו כדי לראות העבודה ונהרג, על כן נקראת הלשכה על שמו". 67) בפרק ה' מהלכות איסורי מזבח הלכה יג כתב רבינו ש"בלשכת המלח היו מולחין עורות הקדשים". והנראה שרבינו סובר שהמלח היה מוצנע בלשכת המלח, אבל מליחת העורות הייתה בלשכת הפרוה, והיו נוטלין המלח מלשכת המלח. 68) היינו הכרס. 69) כמין כבש בלי מעלות ומפני שהולכת בעיגול נקראת מסיבה. 70) נקראת כן מפני שהייתה עשוייה מאבני גזית מרובעות לכבודם של סנהדרין. 71) "ועיקר מעשיהם - שהיו יושבין ודנין את הכהונה ובודקין הכהנים ביוחסין ובמומין". 72) שבחצי של קודש אסור לישב, שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד. 73) ספל כמו "וגולה על ראשה" הנזכר בזכריה. 74) אף ש"אין בונים בו עץ בולט כלל", היינו קבוע בבניין, אבל בלא בניין מותר. וייתכן עוד שלא נקראת של עץ אלא מפני שהניחו בה עצים. 75) לא מפורש במשנה שזו הייתה בימין, אלא למד כן רבינו ממה שנאמר "אחת מימינו ואחת משמאלו, אחת לשכת פינחס המלביש ואחת לשכת עושי חביתין", ומסתבר שהתנא מדבר על ראשון־ראשון ועל אחרון־אחרון. 76) שהיה "הממונה על מעשי בגדי כהונה עוסק בהכנת בגדי כהנים הדיוטים ובגדי כהן גדול ובאריגתן ומתחת ידו נעשה הכל". 77) כהן גדול היה מקריב בכל יום מנחה, מחציתה בבקר ומחציתה בערב, ומפני שהייתה עשוייה במחבת כמו שנאמר "על מחבת בשמן תעשה" קרוייה חביתין.

פֶּרֶק שִׁשִּׁי[1]

1) יתבאר בו כי המקדש לא היה במישור, וכמה גובה קרקע ההיכל יותר ממקומות אחרים שם.

15 **א. הַמִּקְדָּשׁ כֻּלּוֹ לֹא הָיָה בְּמִישׁוֹר, אֶלָּא בְּמַעֲלֶה**
16 **הָהָר. כְּשֶׁאָדָם נִכְנָס מִשַּׁעַר מִזְרָחִי שֶׁל הַר הַבַּיִת,**
17 **מְהַלֵּךְ עַד סוֹף הַחֵיל בְּשָׁוֶה, וְעוֹלֶה מִן הַחֵיל**
18 **לְעֶזְרַת־הַנָּשִׁים בְּשִׁתִּים־עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת. רוּם[2] כָּל**
19 **מַעֲלָה חֲצִי אַמָּה, וְשִׁלְחָהּ[3] חֲצִי אַמָּה.**

20 **"המקדש כולו לא היה במישור אלא במעלה ההר כו'".**

~ נקודות משיחות קודש ~

וממשיך לפרט את העליות מהחיל לעזרת הנשים, וממנה לעזרת ישראל, ומשם אל האולם והמזבח. ולכאורה, לשם מה הקדים שהמקדש היה במעלה ההר, והלא זה מובן מהפירוט הנ"ל שהבא למקדש עולה מעזרת נשים לעזרת ישראל וכו'.

ואין לומר שכוונת הרמב"ם ב"מעלה ההר" לומר שהוא בדווקא, ובית המקדש במעלה ההר היא לעיכובא, כי צריך ביאור מהיכן המקור לכך, ובפרט שהרי "הדברים שהם עיקר בבית... קודש וקודש הקדשים...אולם ועזרה הם בדוגמת המשכן, והמשכן היה במישור דווקא ולא במעלה ההר.

לכן צריך לומר, שאין בכוונתו לפסוק הלכה, שהמקדש צריך להיות במעלה ההר, אלא שכך היא המציאות בפועל. ומה שפתח בהקדמה זו, יש לומר בפשטות, שמדבר בתחילה בכללות הענין ואח"כ הפרטים שבו כדי להקל על הלומד, כמו שבריבוי מקומות מקדים את המספר הכללי - לתועלת הזכרון.

ובפנימיות העניינים, ישנה הוראה בקשר למקדש הפרטי, שהכניסה צריכה להיות באופן שמעלה ומרומם את עצמו ואת חלקו בעולם, עד שהעולם כולו נהיה דירה לו יתברך. ואף שאינו דין לעיכובא, מכל־מקום כך היא המציאות שהמקדש היה במעלה ההר, והנכנס בו מהלך כו' ועולה כו'.

וההסברה בזה: מלשון הרמב"ם משמע שסדר ביאת המקדש היא באופן של עליה אחר עליה, וכך הוא גם בסדר העבודה הרוחנית שיהיה באופן של מהלך ועולה, מהלך ועולה. וגם לאחר ההגעה למקום הכי גבוה, הרי זה רק בנוגע למצב בהווה, ובוודאי שלגבי העילוי שיבוא בעתיד נחשבת דרגתו עכשיו לחסרון, ולכן זקוק תחילה לשלימות בבניית ותיקון המקדש וכליו (בדרגה נעלית יותר) ואח"כ תהיה ביאת המקדש בשלימות הדרושה בעילוי אחר עילוי עד אין סוף.

(על־פי "יין מלכות" החדש, ספר עבודה סי' טו)

2) גובה. מדות פ"ב משנה ג. 3) משך רוחב המעלה, דהיינו מקום דריסת הרגל חצי אמה, וארכה בכל רוחב ההר לצפון ולדרום (רש"י יומא טז.), ולשון שלחה כדתניא (בבא קמא ב:) ושלח (את בעירה – שמות כב, ד) זה הרגל, וכן הוא אומר (ישעיה לב, כ) משלחי הרגל (תויו"ט מדות שם).

ב. וּמְהַלֵּךְ[4] כָּל עֶזְרַת־הַנָּשִׁים בְּשָׁוֶה, וְעוֹלֶה מִמֶּנָּה
לְעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא תְּחִלַּת הָעֲזָרָה בַּחֲמֵשׁ־עֶשְׂרֵה

מַעֲלוֹת. רוּם כָּל מַעֲלָה חֲצִי אַמָּה, וְשִׁלְחָהּ חֲצִי אַמָּה.

4) מדות שם משנה ה.

ג. וּמְהַלֵּךְ[5] כָּל עֶזְרַת יִשְׂרָאֵל בְּשָׁוֶה, וְעוֹלֶה מִמֶּנּוּ לְעֶזְרַת הַכֹּהֲנִים בְּמַעֲלָה גְּבוֹהָה אַמָּה. וְעָלֶיהָ דּוּכָן[6], יֵשׁ בּוֹ שָׁלֹשׁ מַעֲלוֹת. רוּם כָּל מַעֲלָה חֲצִי אַמָּה, וְשִׁלְחָהּ חֲצִי אַמָּה. נִמְצֵאת עֶזְרַת־הַכֹּהֲנִים גְּבוֹהָה עַל שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּי אַמּוֹת וּמֶחֱצָה.

5) שם משנה ו. 6) אצטבא. ועליו היו הלוים עומדים בשעה שאומרים שירה (להלן הלכה ו).

ד. וּמְהַלֵּךְ[7] כָּל עֶזְרַת־הַכֹּהֲנִים וְהַמִּזְבֵּחַ וּבֵין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ בְּשָׁוֶה. וְעוֹלֶה מִשָּׁם לָאוּלָם בִּשְׁתִּים־עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת. רוּם כָּל מַעֲלָה חֲצִי אַמָּה, וְשִׁלְחָהּ חֲצִי אַמָּה[8]. וְהָאוּלָם וְהַהֵיכָל כֻּלּוֹ בְּשָׁוֶה.

7) מדות פ"ג משנה ו. 8) במשנה שם: "ושלחה אמה", אבל בספרים אחרים כלשון רבינו (עיין שינויי נוסחאות שם. וכן הוא ביומא טז. ועיין כסף־משנה).

ה. נִמְצָא גַּבֵּהּ קַרְקַע הַהֵיכָל עַל קַרְקַע שַׁעַר הַמִּזְרָח שֶׁל הַר הַבַּיִת שְׁתַּיִם וְעֶשְׂרִים אַמּוֹת[9]. וְגַבֵּהּ שַׁעַר הַר הַבַּיִת עֶשְׂרִים אַמָּה[10]. לְפִיכָךְ הָעוֹמֵד כְּנֶגֶד שַׁעַר הַמִּזְרָח אֵינוֹ רוֹאֶה פֶּתַח הַהֵיכָל[11]. וּמִפְּנֵי זֶה[12] עָשׂוּ כִּתֵּל שֶׁעַל־גַּבֵּי שַׁעַר זֶה נָמוּךְ, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא כֹּהֵן הָעוֹמֵד בְּהַר הַמִּשְׁחָה[13] רוֹאֶה[14] פֶּתַח הַהֵיכָל[15] בְּשָׁעָה שֶׁמַּזֶּה מִדַּם הַפָּרָה[16] נֹכַח הַהֵיכָל[17].

9) הא כיצד? עזרת נשים גבוהה מהר הבית בשש אמות (למעלה הלכה א), עזרת ישראל גבוהה מעזרת נשים בשבע אמות וחצי (למעלה הלכה ב), עזרת הכהנים גבוהה מעזרת ישראל בשתי אמות וחצי (למעלה הלכה ג) והאולם גבוה מעזרת הכהנים בשש אמות (למעלה הלכה ד) הרי ביחד עשרים ושתים אמות. 10) מדות פ"ב משנה ג. 11) שהרצפה שלו גבוהה בשתי אמות יותר. 12) שם משנה ד. 13) הר הזיתים שבמזרח בית־המקדש, ופני הכהן למערב. 14) ממעל לכותל הר־הבית. 15) כמו שכתוב (במדבר יט, ד) והזה אל נכח פני אהל מועד וגו'. 16) פרה אדומה. 17) בפרה פ"ג משנה ט שנינו: "כנגד בית קדשי הקדשים", וגם רבינו כתב כן בפ"ג מהלכות פרה הלכה ב. ובתוספות חדשים בפרה שם כתב ששניהם אמת, וצריך שיראה את קדש־הקדשים מבעד להיכל.

ו. וּלְשָׁכוֹת[18] הָיוּ שָׁם תַּחַת עֶזְרַת יִשְׂרָאֵל פְּתוּחוֹת לְעֶזְרַת־הַנָּשִׁים, שֶׁשָּׁם הַלְוִיִּם נוֹתְנִין הַכִּנּוֹרוֹת וְהַנְּבָלִים וְהַמְצִלְתַּיִם וְכָל כְּלֵי הַשִּׁיר. וְעַל הַדּוּכָן[19] הָעוֹלֶה מֵעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל לְעֶזְרַת־הַכֹּהֲנִים הָיוּ הַלְוִיִּם עוֹמְדִים בְּשָׁעָה שֶׁאוֹמְרִים שִׁירָה עַל הַקָּרְבָּן[20].

18) שם משנה ו. 19) ערכין יג: והנה, יש מקומות בתלמוד שהדוכן נקרא מקום שהכהנים עומדים לברך את העם (חגיגה טז. ר"ה לא: ועוד), ופעמים שנקרא כן המקום שהלויים עומדים בשיר על הקרבן (יומא כ: ושם נג. וערכין יג: ועוד). והנראה, כי הדוכן הוא איצטבא שעומדים עליה, ועיקרה הונח על מקום שהלויים עומדים עליו בכלי שיר, והושאל גם למקום שהכהנים עומדים עליו לברך את העם. ושוב הושאל שם זה לקרוא לנשיאות כפים בשם דוכן (הר המוריה). 20) "ומתי אומר שירה? על כל עולות הציבור החובה, ועל שלמי עצרת בעת ניסוך היין" (פ"ג מהלכות כלי המקדש הלכה ב).

ז. הַלְשָׁכוֹת[21] הַבְּנוּיוֹת בַּקֹּדֶשׁ וּפְתוּחוֹת לַחֹל: אִם הָיוּ גַּגּוֹתֵיהֶן שָׁוִין עִם קַרְקַע הָעֲזָרָה - תּוֹכָן חֹל וְגַגּוֹתֵיהֶן קֹדֶשׁ; וְאִם אֵינָן שָׁוִין - אַף גַּגּוֹתֵיהֶן חֹל, שֶׁהַגַּגּוֹת וְהָעֲלִיּוֹת לֹא נִתְקַדְּשׁוּ[22]. לְפִיכָךְ[23] גַּגִּים אֵלּוּ אֵין אוֹכְלִין שָׁם קָדְשֵׁי־קָדָשִׁים[24], וְלֹא שׁוֹחֲטִין קָדָשִׁים קַלִּים[25].

21) פסחים פה: פו. 22) בקדושת העזרה. וראה בהר המוריה. 23) פסחים שם. 24) שנאכל רק בעזרה. 25) כל העולות והחטאות והאשמות ושני כבשי שלמים של עצרת, נקראים "קדשי קדשים". ו"שלמים של יחיד והבכור והמעשר והפסח, נקראים קדשים קלים" (פ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יז).

ח. הָיוּ[26] בְּנוּיוֹת לַחֹל וּפְתוּחוֹת לַקֹּדֶשׁ[27] - תּוֹכָן קֹדֶשׁ לַאֲכִילַת קָדְשֵׁי־קָדָשִׁים[28], אֲבָל אֵין שׁוֹחֲטִין שָׁם קָדָשִׁים קַלִּים, וְהַנִּכְנָס לְשָׁם בְּטֻמְאָה - פָּטוּר[29]. וְגַגּוֹתֵיהֶן חֹל לְכָל דָּבָר[30].

26) זבחים נו. 27) לעזרה. 28) שריבתה התורה חצרות הרבה לאכילת קדשי קדשים, אף־על־פי שאין דינם כעזרה ממש (זבחים שם). 29) אבל אסור (בזבחים שם). 30) שאפילו לכתחילה מותר הטמא להיות שם.

ט. הַמְּחִלּוֹת[31] הַפְּתוּחוֹת לָעֲזָרָה - קֹדֶשׁ[32], וְהַפְּתוּחוֹת לְהַר הַבַּיִת - חֹל[33]. הַחֲלוֹנוֹת[34] וְעֲבִי הַחוֹמָה - כְּלִפְנִים[35], בֵּין לַאֲכִילַת קָדְשֵׁי־קָדָשִׁים בֵּין לְטֻמְאָה.

31) המערות – פסחים פו. 32) בקדושת העזרה. 33) אין עליו קדושת עזרה. 34) שם פה: 35) כתב הראב"ד בהשגות: "בששים לקרקע העזרה, ומשכחת להו בבר שורא". וכן הוא בגמרא פסחים שם. ורבינו השמיט כאן דברים אלו, כנראה, משום שסמך על מה שכתב למעלה הלכה ז בלשכות (כסף־משנה). אולם, הגר"א בביאורו לאו"ח סימן נה ס"ק כו, כתב שרבינו לא גרס כל סוגיא זו בפסחים שם.

י. בֵּית־דִּין[36] שֶׁרָצוּ[37] לְהוֹסִיף עַל יְרוּשָׁלַיִם אוֹ לְהוֹסִיף עַל הָעֲזָרָה - מוֹסִיפִין. וְיֵשׁ לָהֶם לִמְשֹׁךְ הָעֲזָרָה עַד הַמָּקוֹם שֶׁיִּרְצוּ מֵהַר הַבַּיִת[38], וְלִמְשֹׁךְ חוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם עַד מָקוֹם שֶׁיִּרְצוּ[39].

36) של שבעים ואחד (להלן הלכה יא). 37) כתבו בתוספות (זבחים לג. ד"ה וליעבד) שאין מוסיפין על

העזרות אלא־אם־כן מצאו פסוק שצריכים להוסיף, שהרי נאמר (דברי הימים־א כח, יט): "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל" ומכאן למדו בכמה מקומות בתלמוד (זבחים שם, וסוכה נא:) שאין להוסיף כלום על העזרה. יש להעיר כי רבינו לא הזכיר כלל את האיסור הזה של הוספה על ההיכל והעזרות (יריעות שלמה). 38) כאן הגביל רבינו על עד הר הבית, ורמז לזה ממה שנאמר (בראשית כב, יד): "בהר ה' יראה", שעל ההר אין רשות להוסיף (אור שמח). 39) בלי שום הגבלה. וראה למעלה בהוספה על העזרה.

יא. אֵין מוֹסִיפִין[40] עַל הָעִיר[41] אוֹ עַל הָעֲזָרוֹת אֶלָּא עַל־פִּי הַמֶּלֶךְ, וְעַל־פִּי נָבִיא, וּבְאוּרִים וְתֻמִּים, וְעַל־פִּי סַנְהֶדְרִין שֶׁל שִׁבְעִים וְאֶחָד זְקֵנִים. שֶׁנֶּאֱמַר: "כְּכֹל אֲשֶׁר אֲנִי מַרְאֶה אוֹתְךָ, וְכֵן תַּעֲשׂוּ"[42] - לְדוֹרוֹת. וּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ מֶלֶךְ הָיָה[43].

40) שבועות יד. במשנה. 41) ירושלים. 42) ללמדך שאף לדורות אין להוסיף אלא על־ידי אלו (שם יט: טו.). 43) נוסף לזה שהיה נביא, זבחים קא.

יב. וְכֵיצַד[44] מוֹסִיפִין עַל הָעִיר?[45] עוֹשִׂין בֵּית־דִּין שְׁתֵּי תּוֹדוֹת[46], וְלוֹקְחִין לֶחֶם חָמֵץ שֶׁבָּהֶם[47], וְהוֹלְכִים בֵּית־דִּין אַחַר שְׁתֵּי הַתּוֹדוֹת[48], וּשְׁתֵּי הַתּוֹדוֹת זוֹ אַחַר זוֹ[49], וְעוֹמְדִין בְּכִנּוֹרוֹת וּבִנְבָלִים וּבְצִלְצָל[50] עַל כָּל פִּנָּה וּפִנָּה וְעַל כָּל אֶבֶן (וָאֶבֶן)[51] [גְּדוֹלָה] שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם, וְאוֹמֵר: "אֲרוֹמִמְךָ ה' כִּי דִלִּיתָנִי וְגוֹ'"[52], עַד שֶׁמַּגִּיעִין לְסוֹף הַמָּקוֹם שֶׁמְּקַדְּשִׁין אוֹתוֹ, וְעוֹמְדִין שָׁם. וְאוֹכְלִים שָׁם לֶחֶם תּוֹדָה אַחַת מִשְּׁתֵּי הַתּוֹדוֹת, וְהַשְּׁנִיָּה נִשְׂרֶפֶת[53]. וְעַל־פִּי הַנָּבִיא שׁוֹרְפִין אֶת זוֹ וְאוֹכְלִין אֶת זוֹ.

44) שבועות יד. במשנה. 45) ירושלים. 46) במשנה שם. 47) כלומר, מה שאמרנו "שתי תודות", אין הכוונה אלא ללחם החמץ שבהן (שם טו. בגמרא), היינו שני לחמי החמץ המורמים לכהן משתי קרבנות תודה. ראה בפ"ט מהלכות מעשה הקרבנות הלכה כא (תפארת ישראל שם). 48) שם טו: בגמרא בפירוש דברי המשנה. 49) גמרא שם. כלומר, שני כהנים היו נושאים אותן זה אחר זה (ראה רש"י שם). ובמשנה שם לפי הספרים שלפנינו: "וכל ישראל אחריהם", אבל בכמה נוסחאות נשמטו הדברים הנ"ל. 50) כלי שיר. ברייתא שם. 51) בברייתא שם: "כל אבן גדולה". 52) הוא מזמור שיר חנוכת הבית. והנה בברייתא שם אמרו: "ת"ר שיר של תודה בכינורות ובנבלים וכו' אומר ארוממך" וכו', ופירש"י שיר של תודה היו אומרים שם בכינורות, ומהו שיר של תודה מזמור לתודה. ורבינו השמיט מזמור לתודה, מפני שמפרש שמה שאמרו בסוף "ואומר ארוממך", זהו פירוש למה שאמרו בתחילה "שיר של תודה" (משנה־למלך). ובברייתא שם אמרו שאומרים גם שיר של פגעים, היינו יושב בסתר עליון וגו', אבל כל זה אינו אלא בבית שני, שהיו מצירים להם בשעת הבנין, וכן הוא בתוספות שם ד"ה עד (משנה־למלך). 53) במשנה שם: הפנימית נאכלת והחיצונה נשרפת", אבל לפי מסקנת הגמרא (שם טו: טז.) שאין טעם בדבר אלא על־פי נביא נאכלת ועל־פי נביא נשרפת, פנימית וחיצונה לאו דוקא, אלא כמו שיאמר נביא (כסף־משנה).

יג. וְכֵן אִם הוֹסִיפוּ עַל הָעֲזָרָה[54], מְקַדְּשִׁין אוֹתָהּ בִּשְׁיָרֵי הַמִּנְחָה. מַה יְּרוּשָׁלַיִם הַתּוֹדָה שֶׁנֶּאֱכֶלֶת בָּהּ מְקַדֶּשְׁתָּהּ, אַף הָעֲזָרָה שְׁיָרֵי הַמִּנְחוֹת שֶׁאֵין נֶאֱכָלִין אֶלָּא בָּהּ הֵן שֶׁמְּקַדְּשִׁין אוֹתָהּ בָּהֶן. וְאוֹכְלִין אוֹתָן בְּסוֹף הַמָּקוֹם שֶׁקִּדְּשׁוּ[55].

54) מימרא של רמי בר חמא שם טו. 55) נראה מדברי רבינו שאין המקום מתקדש אלא על־ידי האכילה. וכן נראה ממה שכתב בהלכה הקודמת "עד שמגיעין לסוף המקום שמקדישין אותו ועומדין שם ואוכלים שם לחם תודה". וכדעת רבו הר"י מיגש (מובאת ברשב"א שם).

יד. כָּל מָקוֹם שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה בְּכָל אִלּוּ וְכַסִּדְרָן הַזֶּה - אֵין קִדּוּשׁ גָּמוּר[56]. וְזֶה שֶׁעָשָׂה עֶזְרָא[57] שְׁתֵּי תּוֹדוֹת - זְכָרוֹן הוּא שֶׁעָשָׂה[58], לֹא כְּמַעֲשָׂיו נִתְקַדֵּשׁ הַמָּקוֹם, שֶׁלֹּא הָיָה שָׁם לֹא מֶלֶךְ וְלֹא אוּרִים וְתֻמִּים[59]. וּמֵמָּה נִתְקַדְּשָׁה? בְּקִדֻּשָּׁה רִאשׁוֹנָה שֶׁקִּדְּשָׁהּ שְׁלֹמֹה, שֶׁהוּא קִדֵּשׁ הָעֲזָרָה וּירוּשָׁלַיִם לִשְׁעָתָן, וְקִדְּשָׁן לֶעָתִיד לָבוֹא[60].

56) משמע שקצת קדושה יש, ובמהרי"ט (ח"ג סימן לג) כתב שאם נתקדש שלא במלך ואורים־ותומים אף־על־פי־כן יש בה קדושה מדרבנן. [וכן נראה מלשון המשנה (שם יד:) "וכל שלא נעשית בכל אלו, הנכנס לשם אין חייב עליה" — משמע שחיוב אין שם, אבל איסור יש]. 57) נחמיה יב, לא. 58) שם טז. בגמרא לדעת רב הונא. 59) ש"אורים ותומים שהיו בבית שני לא היו משיבין ברוח הקודש" (למעלה פ"ד הלכה א). 60) שם.

טו. לְפִיכָךְ[61] מַקְרִיבִין הַקָּרְבָּנוֹת כֻּלָּן אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין שָׁם בַּיִת בָּנוּי[62]; וְאוֹכְלִין קָדְשֵׁי־קָדָשִׁים בְּכָל הָעֲזָרָה אַף־עַל־פִּי שֶׁהִיא חֲרֵבָה וְאֵינָהּ מֻקֶּפֶת בִּמְחִצָּה; וְאוֹכְלִין קָדָשִׁים קַלִּים וּמַעֲשַׂר שֵׁנִי בְּכָל יְרוּשָׁלַיִם אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין שָׁם חוֹמוֹת; שֶׁהַקְּדֻשָּׁה [הַ]רִאשׁוֹנָה[63] קִדְּשָׁה לִשְׁעָתָהּ וְקִדְּשָׁה לֶעָתִיד לָבוֹא.

61) מגילה י. בברייתא. 62) (אבל מזבח – צריך. ראה למעלה פ"ב הלכה ד, ובפ"ב מהלכות מעשר שני הלכה א). 63) שנתקדשה בימי שלמה.

טז. וְלָמָּה אֲנִי אוֹמֵר בַּמִּקְדָּשׁ וּירוּשָׁלַיִם קְדֻשָּׁה רִאשׁוֹנָה קְדֻשָּׁה לֶעָתִיד לָבוֹא, וּבִקְדֻשַּׁת שְׁאָר אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, לְעִנְיַן שְׁבִיעִית וּמַעֲשְׂרוֹת וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן, לֹא קְדֻשָּׁה לֶעָתִיד לָבוֹא?[64] לְפִי שֶׁקְּדֻשַּׁת הַמִּקְדָּשׁ וּירוּשָׁלַיִם מִפְּנֵי הַשְּׁכִינָה, וּשְׁכִינָה אֵינָהּ בְּטֵלָה[65]; וְהֵרֵי הוּא אוֹמֵר: "וַהֲשִׁמֹתִי אֶת מִקְדְּשֵׁיכֶם", וְאָמְרוּ חֲכָמִים[66]: אַף־עַל־פִּי שֶׁשָּׁמוּמִין[67], בִּקְדֻשָּׁתָן הֵן עוֹמְדִים; אֲבָל חִיּוּב הָאָרֶץ בִּשְׁבִיעִית וּבְמַעֲשְׂרוֹת אֵינוֹ אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא כִּבּוּשׁ רַבִּים[68], וְכֵיוָן שֶׁנִּלְקָחָה

64) משנה שם. 65) ירושלים. 66) שבועות יד. במשנה שם. 67) ירושלים. 68) שבועות יד. במשנה שם. הפנימית נאכלת והחיצונה נשרפת", אבל

1 **הָאָרֶץ מִידֵיהֶם בָּטַל הַכִּבּוּשׁ וְנִפְטָרָה מִן הַתּוֹרָה**
2 **מִמַּעֲשְׂרוֹת וּמִשְּׁבִיעִית, שֶׁהָרֵי אֵינָהּ מִן אֶרֶץ־**
3 **יִשְׂרָאֵל[69]. וְכֵיוָן שֶׁעָלָה עֶזְרָא וְקִדְּשָׁהּ, לֹא קִדְּשָׁהּ**
4 **בְּכִבּוּשׁ, אֶלָּא בַּחֲזָקָה שֶׁהֶחֱזִיקוּ בָּהּ[70], וּלְפִיכָךְ כָּל**
5 **מָקוֹם שֶׁהֶחֱזִיקוּ בָּהּ עוֹלֵי בָּבֶל וְנִתְקַדֵּשׁ בִּקְדֻשַּׁת עֶזְרָא**
6 **הַשְּׁנִיָּה - הוּא מְקֻדָּשׁ הַיּוֹם, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁנִּלְקְחָה**
7 **הָאָרֶץ מִמֶּנּוּ[71], וְחָזַר כִּבּוּשִׁים וּבְמַעֲשְׂרוֹת עַל הַדֶּרֶךְ**
8 **שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת תְּרוּמָה[72].**

~ נקודות משיחות קודש ~

"ולמה אני אומר במקדש וירושלים קדושה ראשונה קידשה לעתיד־לבוא ... לענין שביעית ומעשרות.. לא קידשה לעתיד־לבוא.."

וממשיך "וכיון שעלה עזרא, לא קידשה בכיבוש אלא בחזקה שהחזיקו בה, ולפיכך כל מקום שהחזיקו בו עולי בבל ונתקדש בקדושת עזרא השניה הוא מקודש היום כו'".

ויש להקשות, כיון שקדושה שקידש עזרא היתה לשעתה ולעתיד־לבוא, כלומר שהיה בכוחו לקדש את ארץ ישראל בקדושה לעולם, מדוע קידש רק חלקים מסויימים ולא קידש את כולה.

והביאור בזה: עליית עזרא היתה על־ידי רשותו של כורש להחזיק בארץ, ולכן לא יכול היה עזרא לעשות פעולות נוספות בחזקת וקידוש הארץ יותר מכפי המוכרח ללא רשותו של כורש, מה גם שידע שלעתיד־לבוא יקדשו הכל.

גם צריך להבין, מהי המעלה בקדושת עזרא בכיבוש וחזקה על קדושת יהושע על־ידי "כיבוש רבים", הרי גם בזמן יהושע היתה חזקה לאחר הכיבוש, וכקושיית ה'כסף משנה' כאן "מי עדיפא חזקה בלא כיבוש מחזקה עם כיבוש".

ויש לומר: קנין תלוי בכוונה לקנות, וגדולה מזה מצינו שאם החזיק בנכסי הגר ואח"כ עשה קנין אחר, בטלה החזקה. ולכן, כיון שכבר קנו בכיבוש, הרי מה שהחזיקו אח"כ לא היה לשם קנין, וממילא איננו קנין של חזקה. וההוראה מגודל מעלתה של חזקה, שממנה לומדים לכל פעולה ופעולה של יהודי בענייני קדושה, שאם יש בה תוקף של "חזקה" יש בה ענין נצחי לעד ולעולמי עולמים, ואין אף אחד בעולם שיכול לבטלה.

(על־פי 'יין מלכות' החדש, ספר עבודה סי' טז)

64) פ"א מהלכות תרומות הלכה ה. 65) וכן מפורש בדברי הימים־ב ז, טז "והקדשתי את הבית הזה וכו' עד עולם". ושם ל, ח "למקדשו אשר הקדיש לעולם" (אור שמח). ובשבועות טז: "מקדש שקדושתו קדושת עולם" (מהר"י קורקוס בשם בעה"ת, ועיין שם בתוספות ד"ה קדושתו). וראה להלן פ"ז הלכה ז. 66) מגילה כח. במשנה. 67) בדפוס רומי: "ששוממין", וכן הוא במשנה שם. 68) (ראה למעלה בפ"א מהלכות תרומות הלכה ה, ובהוספה שם). 69) ש"ארץ ישראל האמורה בכל מקום היא בארצות שכיבשן מלך ישראל או נביא מדעת רוב ישראל, וזהו הנקרא כיבוש רבים" (הלכות תרומות שם הלכה ב). 70) כלומר, צירפו את כל החזקות של כל אחד ואחד לחזקה כללית, עבור כלל ישראל, ובזה קדושה. 71) [לפי שאין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר – פ"א מהלכות תרומות הלכה י. ועיין שם בהלכה ה ובהערה נוספת שם]. 72) (פרק א הלכה כו, שתרומות ומעשרות בזמן הזה אינן אלא מדרבנן, כיון שלא באו כולם לארץ ישראל. ומכיון שלא הוסיף רבינו גם "ובהלכות שמיטה ויובל", נראה שדעתו ששביעית הארץ מן התורה אף בזמן הזה, וכדעת הכסף־משנה בשיטת רבינו בפ"י מהלכות שמיטה הלכה ט. וכן נראה מדבריו בספר המצוות, עשה קלה (ראה "ספר המצוות לעם" שם הערה נוספת תקצו) ובפירוש רבינו לתלמוד מסכת שבת סח. – הוא הקטע "מפירוש קדמון למס' שבת" שבספר "מספרות הגאונים" הוצאת הר"ש אסף ירושלים תרצ"ג עמ' 192, וראה ב"חידושי הרמב"ם לתלמוד" (ההולך ונדפס) עמ' מז הערה 7).

פֶּרֶק שְׁבִיעִי[1]

1) יבואר בו כי מצות־עשה לירא מן המקדש, ומה היא היראה הזאת, ושאסור לישב בו, והחיוב לירא ממנו גם לאחרי חורבנו.

9 **א. מִצְוַת עֲשֵׂה לְיִרְאָה מִן הַמִּקְדָּשׁ[2], שֶׁנֶּאֱמַר:**
10 **"וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ". וְלֹא מִן הַמִּקְדָּשׁ אַתָּה יָרֵא[3], אֶלָּא**
11 **מִמִּי שֶׁצִּוָּה עַל יִרְאָתוֹ.**

2) יבמות ו, א. ו'ספרא' קדושים פ"ז ה"ד. 3) שם ו, ב. ופירשו שם ה'תוספות' ד"ה יכול, שהכוונה שלא ישתחוה לו לשם אלהות.

12 **ב. וְאֵי זוֹ[4] הִיא יִרְאָתוֹ? לֹא יִכָּנֵס אָדָם לְהַר הַבַּיִת**
13 **בְּמַקְלוֹ[5] אוֹ בִּמְנַעַל שֶׁבְּרַגְלָיו אוֹ בַּאֲפֻנָּדְתּוֹ[6] אוֹ בְּאָבָק**
14 **שֶׁעַל רַגְלָיו אוֹ בְּמָעוֹת הַצְּרוּרִין לוֹ בְּסָדִינוֹ[7]. וְאֵין**
15 **צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאָסוּר לָרֹק בְּכָל הַר הַבַּיִת[8], אֶלָּא אִם**
16 **נִזְדַּמֵּן לוֹ רֹק - מַבְלִיעוֹ בִּכְסוּתוֹ[9]. וְלֹא יַעֲשֶׂה הַר**
17 **הַבַּיִת דֶּרֶךְ שֶׁיִּכָּנֵס מִפֶּתַח זוֹ וְיֵצֵא מִפֶּתַח שֶׁכְּנֶגְדָּהּ**
18 **כְּדֵי לְקַצֵּר הַדֶּרֶךְ[10], אֶלָּא יַקִּיפוֹ מִבַּחוּץ. וְלֹא יִכָּנֵס לוֹ**
19 **אֶלָּא לִדְבַר מִצְוָה[11].**

4) 'ספרא' שם ה"ט, יבמות שם, וברכות נד, א. 5) המטה אשר בידו (פירוש המשנה, ברכות פ"ט ד"ה לא יקל). 6) "בגד שילבש האדם על בשרו להזיע בו ולא יטנף בגדיו החמודות בזיעה, ואין מנהג אדם לצאת בו לבדו עד שילבש עליו בגד אחר" (פירוש המשנה, שם). 7) ברכות סב, ב. וכתבו ה'תוספות' (ב"מ כו. ד"ה בהר) שלא אסרו אלא אם המעות בפרהסיא, אבל אם הן בצנעא – מותר. 8) בברכות שם: "ורקיקה מקל־וחומר ממנעל, ומה מנעל שאין בו דרך בזיון, אמרה תורה של נעלך מעל רגליך, רקיקה שהיא דרך בזיון - לא כל־שכן". 9) למד כן ממה שאמרו בברכות

כד, ב - לענין עומד בתפלה וצריך לרוק ('הר המוריה'). 10) שם נד, א - במשנה. 11) כן הוא במגילה כח, ב - לענין בית הכנסת, שאין נכנסים בו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים, וכל־שכן בבית המקדש (כסף־משנה).

1 **ג. וְכָל הַנִּכְנָסִין[12] לְהַר הַבַּיִת - נִכְנָסִין דֶּרֶךְ יָמִין,**
2 **וּמַקִּיפִין, וְיוֹצְאִין דֶּרֶךְ שְׂמֹאל[13]; חוּץ מִמִּי שֶׁאֵרְעוֹ**
3 **דָּבָר[14], שֶׁהוּא מַקִּיף עַל הַשְּׂמֹאל[15]. לְפִיכָךְ הָיוּ**
4 **שׁוֹאֲלִין לוֹ: "מַה לְּךָ מַקִּיף עַל הַשְּׂמֹאל?[16]" "שֶׁאֲנִי**
5 **אָבֵל"[17]. "הַשּׁוֹכֵן בַּבַּיִת הַזֶּה יְנַחֲמֶךָּ"[18]. "שֶׁאֲנִי**
6 **מְנֻוֶּלֶת"[19]. "הַשּׁוֹכֵן בַּבַּיִת הַזֶּה יִתֵּן בִּלְבָבְךָ[20] וְתִשְׁמַע**
7 **לְדִבְרֵי חֲבֵרֶיךָ וְיָקְרִבוּךָ"[21].**

12) מדות פ"ב מ"ב. 13) "כגון מי שנכנס אל שער שושן הבירה (שבמזרח) אינו הולך לצד שער חולדה (שבדרום) אלא לצד שער טדי (שבצפון), וכן תקיש לכל הנכנס אל שאר השערים" ('פירוש המשנה' מדות, שם). (ומתוך שרבינו העתיק הלכה זו כאן, נראה שהוא סובר שאף זה ממדת היראה והכבוד שיכנס דרך ימין). 14) שהוא אבל או מנודה, כדלהלן. 15) שאם נכנס מן המזרח, פונה אל הדרום. 16) מכאן שגם איטר מקיף בימין של כל העולם, שאם לא כן, מה שאלה היא זו? שמא איטר הוא ('מגן אברהם' סי' תרנא ס"ק כא). 17) אם היה עונה שהוא אבל. 18) כן אומרים לו השומעים. 19) אם היה עונה שהוא מנודה. 20) כן עונים לו. 21) כדעת רבי יוסי במשנה, שם.

8 **ד. כֹּל שֶׁהִשְׁלִים[22] עֲבוֹדָה וְנִסְתַּלֵּק לוֹ, אֵינוֹ יוֹצֵא**
9 **וַאֲחוֹרָיו לַהֵיכָל, אֶלָּא מְהַלֵּךְ אֲחוֹרַנִּית מְעַט מְעַט,**
10 **וּמְהַלֵּךְ בְּנַחַת עַל צִדּוֹ[23], עַד שֶׁיֵּצֵא מִן הָעֲזָרָה. וְכֵן**
11 **אַנְשֵׁי מִשְׁמָר וְאַנְשֵׁי מַעֲמָד[24] וּלְוִיִּם מִדּוּכָנָן כָּךְ הֵם**
12 **יוֹצְאִין מִן הַמִּקְדָּשׁ, כְּמִי שֶׁפּוֹסֵעַ אַחַר תְּפִלָּה**
13 **לַאֲחוֹרָיו[25]. כָּל זֶה לְיִרְאָה מִן הַמִּקְדָּשׁ.**

22) יומא נג א. 23) כן הוא ביומא, שם: "מצדד פניו והולך". 24) "אי־אפשר שיהיה קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו, וקרבנות הציבור הם קרבן של כל ישראל, ואי־אפשר שיהיו ישראל כולן עומדין בעזרה בשעת הקרבן, לפיכך תיקנו נביאים הראשונים שיבחרו מישראל כשרים ויראי חטא, ויהיו שלוחי כל ישראל לעמוד על הקרבנות, והם הנקראים אנשי מעמד" (פ"ו מהל' כלי המקדש ה"א). 25) כמפורש ביומא נג, ב. ובפ"ה מהל' תפלה ה"י. ונראה שגם בתפילה מותר לו ללכת על צדו כמו במקדש ('הר המוריה').

14 **ה. לֹא יִקֹּל[26] אָדָם אֶת רֹאשׁוֹ[27] כְּנֶגֶד שַׁעַר מִזְרָחִי**
15 **שֶׁל עֲזָרָה, שֶׁהוּא שַׁעַר נִיקָנוֹר[28], מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכֻוָּן**
16 **כְּנֶגֶד בֵּית קֹדֶשׁ־הַקָּדָשִׁים. וְכָל הַנִּכְנָס לָעֲזָרָה, יְהַלֵּךְ**
17 **בְּנַחַת[29] בַּמָּקוֹם שֶׁמֻּתָּר לוֹ לְהִכָּנֵס לְשָׁם, וְיִרְאֶה**
18 **עַצְמוֹ שֶׁהוּא עוֹמֵד לִפְנֵי ה', כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיוּ**
19 **עֵינַי וְלִבִּי שָׁם כָּל הַיָּמִים". וּמְהַלֵּךְ בְּאֵימָה וּבְיִרְאָה**
20 **וּרְעָדָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּבֵית אֱלֹהִים נְהַלֵּךְ בְּרָגֶשׁ".**

26) ברכות נד, א - במשנה. 27) היינו שלא ינהג קלות ראש, ענינו שלא ירבה בשחוק ודברי שעשועים (פירוש המשניות לרבינו, שם). 28) רש"י שם פירש, דהיינו שער המזרחי של הר הבית. 29) כתב הראב"ד בהשגותיו: פירוש שלא ילך דרך הדיוטות. וראה בפ"ה מהל' דעות ה"ח ('הר המוריה'). (ויתכן כי למד כן מפשטות דברי הכתוב קהלת ד, יז "שמור רגלך כאשר תלך אל בית האלקים", וראה בברכות כג.).

21 **ו. וְאָסוּר לְכָל אָדָם[30] לֵישֵׁב בְּכָל הָעֲזָרָה. וְאֵין יְשִׁיבָה**
22 **בָּעֲזָרָה אֶלָּא לְמַלְכֵי בֵּית־דָּוִד בִּלְבַד[31], שֶׁנֶּאֱמַר:**
23 **"וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיֵּשֶׁב לִפְנֵי ה'". וְהַסַּנְהֶדְרִין[32]**
24 **שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִין בְּלִשְׁכַּת הַגָּזִית, לֹא הָיוּ יוֹשְׁבִין אֶלָּא**
25 **בְּחֲצִיָּה שֶׁל חֹל.**

30) יומא כה, א. ושם נסמן. ולא נתבאר אם איסור זה מן התורה או מדרבנן (משנה־למלך). (וב'ספר המצוות' עשה כא, נראה שהוא מן התורה. וראה ב'ספר המצוות לעם' שם עמוד סה הערה פד, וראה להלן ה"ז). 31) שחלק להם המקום כבוד, להראות שמלכותם שלימה (רש"י בסוטה מ:). 32) יומא, שם.

26 **ז. אַף־עַל־פִּי שֶׁהַמִּקְדָּשׁ הַיּוֹם חָרֵב בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ, חַיָּב**
27 **אָדָם בְּמוֹרָאוֹ[33] כְּמוֹ שֶׁהָיָה נוֹהֵג בּוֹ בְּבִנְיָנוֹ: לֹא יִכָּנֵס**
28 **אֶלָּא לַמָּקוֹם שֶׁמֻּתָּר לְהִכָּנֵס לְשָׁם[34], וְלֹא יֵשֵׁב**
29 **בָּעֲזָרָה[35], וְלֹא יָקֵל רֹאשׁוֹ כְּנֶגֶד שַׁעַר הַמִּזְרָח.**
30 **שֶׁנֶּאֱמַר: "אֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ" - מָה**
31 **שְׁמִירַת שַׁבָּת לְעוֹלָם, אַף מוֹרָא מִקְדָּשׁ לְעוֹלָם,**
32 **שֶׁאַף־עַל־פִּי שֶׁחָרַב בְּקִדֻּשָּׁתוֹ עוֹמֵד.**

33) ב'ספרא' קדושים פ"ז ה"ח, וביבמות ו, ב - בברייתא: "בזמן שאין בית המקדש קיים, מנא לן? – תלמוד־לומר את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו, מה שמירה האמורה בשבת – לעולם, אף מורא האמורה במקדש, לעולם". וכן בברכות סב, ב - הרוקק בהר הבית בזמן הזה כאילו רוקק בבבת עינו, שנאמר (מלכים־א ט, ג) "והיו עיני ולבי שם כל הימים". וראה למעלה פ"ו הט"ז. 34) אם הוא טהור. אולם כהיום כולנו טמאי מתים ואין לנו אפר פרה להטהר, והנכנס שם חייב כרת. 35) (שאיסור ישיבה בעזרה הוא מטעם מורא ('ספר המצוות' שם) ומורא מקדש הוא לעולם, כדלהלן).

33 **ח. בִּזְמַן[36] שֶׁהַמִּקְדָּשׁ בָּנוּי אָסוּר לוֹ לְאָדָם לְהָקֵל אֶת**
34 **רֹאשׁוֹ מִן הַצּוֹפִים[37], שֶׁהוּא חוּץ לִירוּשָׁלַיִם, וְלִפְנִים.**
35 **וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה רוֹאֶה אֶת הַמִּקְדָּשׁ[38], וְלֹא יִהְיֶה גָּדֵר**
36 **מַפְסִיק בֵּינוֹ וּבֵין הַמִּקְדָּשׁ.**

36) ברכות סא, ב. 37) "מקום שיכולים לראות משם הר הבית, ומשם והלאה אין יכולים לראותו" (רש"י שם). 38) ומה שאמרנו למעלה (ה"ז) שאף־על־פי שחרב המקדש אסור להקל ראש, אין זה אלא כנגד שער המזרח בלבד, אבל להקל ראש מן הצופים ולפנים לא אסרו אלא בזמן שהמקדש בנוי ('הר המוריה', וראה ב'מאירי' ברכות, שם).

ט. אָסוּר לְאָדָם לְעוֹלָם[39] שֶׁיִּפָּנֶה[40] אוֹ שֶׁיִּישַׁן בֵּין מִזְרָח לְמַעֲרָב[41]. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵין קוֹבְעִין בֵּית־הַכִּסֵּא בֵּין מִזְרָח לְמַעֲרָב בְּכָל מָקוֹם[42], מִפְּנֵי שֶׁהַהֵיכָל בְּמַעֲרָב. לְפִיכָךְ לֹא יִפָּנֶה לְמַעֲרָב וְלֹא לְמִזְרָח, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּנֶגֶד הַמַּעֲרָב, אֶלָּא בֵּין צָפוֹן לְדָרוֹם נִפְנִים וְיִשְׁנִים. וְכָל הַמַּטִּיל מַיִם[43] מִן הַצּוֹפִים וְלִפְנִים, לֹא יֵשֵׁב וּפָנָיו כְּלַפֵּי הַקֹּדֶשׁ, אֶלָּא לְצָפוֹן אוֹ לְדָרוֹם, אוֹ יְסַלֵּק הַקֹּדֶשׁ לְצָדָדִין.

39) אפילו בזמן שהמקדש חרב. וכדעת תנא־קמא ורבי עקיבא בברכות שם. וראה להלן. ואף־על־פי שקלות ראש לא נאסר. 40) לצרכיו הגדולים. 41) ברכות ה, ב. וסובר רבינו שאפילו האדם לבדו אסור לישן בין מזרח למערב. ואילו ה'תוספות' (שם ד"ה כל) כתבו שדוקא כשיישן עם אשתו שהדבר גנאי לשכב אצל אשתו מפני התשמיש. 42) אפילו בחוץ לארץ. ואף־על־פי שקלות ראש לא נאסרה חוץ למקדש אלא בזמן שהמקדש קיים (למעלה ה"ח) – לעשות צרכיו שהוא גנאי יותר גדול, אסרו בכל מקום ואפילו בשעה שאין לנו מקדש ('הר המוריה'). 43) 'ירושלמי' ברכות פ"ט ה"ה.

י. וְאָסוּר לְאָדָם[44] שֶׁיַּעֲשֶׂה בַּיִת תַּבְנִית הֵיכָל[45]; אַכְסַדְרָה תַּבְנִית אוּלָם[46]; חָצֵר כְּנֶגֶד הָעֲזָרָה[47]; שֻׁלְחָן בְּצוּרַת שֻׁלְחָן; וּמְנוֹרָה בְּצוּרַת מְנוֹרָה[48]. אֲבָל עוֹשֶׂה הוּא מְנוֹרָה שֶׁל חֲמִשָּׁה קָנִים אוֹ שֶׁל שִׁבְעָה קָנִים[49], אוֹ מְנוֹרָה שֶׁאֵינָהּ שֶׁל מַהֻכֶּת[50] אַף־עַל־פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהּ שִׁבְעָה קָנִים.

44) עבודה זרה מג, א. ואפשר שאינו אסור אלא מדרבנן, כל שלא התכוון לקדש ('קרית ספר'). 45) כשיעור גבהו ארכו ורחבו (שו"ע יו"ד סי' קמא ס"ח). 46) אף־על־פי שאכסדרא אינה אלא שלשה דפנות, ואילו באולם היו ארבע דפנות – כיון שפתח האולם היה רחב וגבוה מאד ולא היו לו דלתות, היה דומה לאכסדרה ('תוספות' מנחות כח: ד"ה אכסדרא). 47) כלומר, כתבנית העזרה, וכן בגמרא שם. 48) אף־על־פי שהיא בלא גביעים וכפתורים ופרחים, כיון שאינם מעכבים בה כשבאה משאר מתכות, כמפורש למעלה פ"ג ה"ד (שו"ע יו"ד שם). 49) שמנורה של מקדש היתה בת שבעה קנים. 50) מפני שמנורת המקדש אין עושין אותה אלא של מתכת (למעלה פ"א הי"ח).

יא. שָׁלֹשׁ מַחֲנוֹת[51] הָיוּ בַּמִּדְבָּר: מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל, וְהוּא אַרְבַּע מַחֲנוֹת[52]; וּמַחֲנֵה לְוִיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ: "וְסָבִיב לְמִשְׁכָּן יַחֲנוּ"; וּמַחֲנֵה שְׁכִינָה, וְהוּא מִפֶּתַח חֲצַר אֹהֶל־מוֹעֵד וְלִפְנִים. וּכְנֶגְדָּן לְדוֹרוֹת: מִפֶּתַח יְרוּשָׁלַיִם עַד הַר הַבַּיִת - כְּמַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל, וּמִפֶּתַח הַר הַבַּיִת עַד פֶּתַח הָעֲזָרָה, שֶׁהוּא שַׁעַר נִיקָנוֹר - כְּמַחֲנֵה לְוִיָּה, וּמִפֶּתַח הָעֲזָרָה וְלִפְנִים - מַחֲנֵה שְׁכִינָה. וְהַחֵיל וְעֶזְרַת־הַנָּשִׁים מַעֲלָה יְתֵרָה בְּבֵית עוֹלָמִים.

51) תוספתא, כלים בבא־קמא פ"א (הוצאת צוק"מ עמוד 570 10), וזבחים קטז, ב. 52) מחנה יהודה, מחנה ראובן, מחנה אפרים ומחנה דן (במדבר כ).

יב. כָּל[53] אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל מְקֻדֶּשֶׁת מִכָּל הָאֲרָצוֹת[54]. וּמַה הִיא קְדֻשָּׁתָהּ? שֶׁמְּבִיאִין מִמֶּנָּה הָעֹמֶר וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְהַבִּכּוּרִים[55], מַה שֶּׁאֵין מְבִיאִין כֵּן מִשְּׁאָר אֲרָצוֹת[56].

~ נקודות משיחות קודש ~

"כל ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות וכו'"

וממשיך בהלכה הבאה "עשר קדושות הן בארץ ישראל, וזו למעלה מזו". וצריך להבין, מדוע לא כללם ביחד וכתב אחד עשר מעלות לארץ ישראל.

והביאור בזה: מלבד היות עשר מספר שלם, המורה על שלימות, הרי שיש להוסיף את הפירוש הפנימי בלשון הרמב"ם "ארץ ישראל מקודשת **מכל הארצות"**, היינו שקדושתה המיוחדת של ארץ ישראל נלקחת מכל הארצות, היינו מעבודת הבירורים בחוץ לארץ, ולכן עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות".

(על־פי 'יין מלכות' החדש, ספר עבודה סי' יח)

53) (מה שכתב רבינו "כל ארץ ישראל", נראה שכיוון למה שאמרו במנחות פג, ב - במשנה "כל הארצות היו כשירות", וכפירש"י שם "כל הארצות שבארץ ישראל" (וראה בפירוש המשניות, שם). אלא שלדעת רש"י זה כולל יהודה ועבר הירדן והגליל, ואילו לדעת רבינו אין מביאים ביכורים מעבר הירדן אלא מדרבנן, כמבואר בפ"ב מהל' ביכורים ה"א. ובדבר הבאת העומר מעבר הירדן, ראה בר"ן לנדרים כב. וברש"י לסנהדרין יב:). 54) כלים פ"א מ"ו. 55) (במשנה, כלים שם "והביכורים ושתי הלחם", משום שבדיעבד אם הביא ביכורים קודם שתי הלחם הם כשרים ('תוספות אנשי שם', שם) ורבינו שינה מלשון המשנה משום שלכתחילה אין להביא ביכורים קודם שתי הלחם, כמפורש במשנה מנחות סח:). 56) שהרי "אמר ה' בעומר (ויקרא כג, י) וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר, ואמר בשתי הלחם (שם שם, יז) ממושבותיכם תביאו לחם תנופה, ואמר בביכורים (דברים כו, ב) ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך" (פירוש המשניות, כלים שם).

יג. עֶשֶׂר קְדֻשׁוֹת[57] הֵן בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל[58], וְזוּ לְמַעְלָה מִזּוּ: עֲיָרוֹת הַמֻּקָּפוֹת חוֹמָה[59] מְקֻדָּשׁוֹת מִשְּׁאָר הָאָרֶץ: שֶׁמְּשַׁלְּחִין מִתּוֹכָן אֶת הַמְצֹרָעִים[60]; וְאֵין קוֹבְרִין בְּתוֹכָן[61] מֵת עַד שֶׁיִּרְצוּ שִׁבְעָה טוּבֵי הָעִיר[62] אוֹ כָּל אַנְשֵׁי הָעִיר[63]; וְאִם יָצָא הַמֵּת חוּץ לָעִיר, אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ לְתוֹכָהּ אַף־עַל־פִּי שֶׁרָצוּ כֻּלָּן לְהַחֲזִירוֹ. רָצוּ בְּנֵי הָעִיר[64] לְהוֹצִיא הַקֶּבֶר מִן הַמְּדִינָה[65] - מְפַנִּין אוֹתוֹ. וְכָל הַקְּבָרוֹת מְפַנִּין, חוּץ מִקֶּבֶר נָבִיא אוֹ מֶלֶךְ. קֶבֶר שֶׁהִקִּיפוּהוּ הָעִיר, בֵּין מֵאַרְבַּע רוּחוֹתָיו בֵּין מִשְּׁתֵּי רוּחוֹת זוֹ כְּנֶגֶד זוֹ: אִם הָיְתָה בֵּינוֹ וּבֵין הָעִיר יָתֵר מֵחֲמִשִּׁים אַמָּה לְכָאן

וַחֲמִשִּׁים לְכָאן - אֵין מְפַנִּין אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּרְצוּ כֻּלָּן,
פָּחוֹת מִכָּאן - מְפַנִּין אוֹתוֹ.

57) כלים, שם. 58) כן כתבו 'מלאכת שלמה' (שם) והרע"ב (שם בסוף הפרק) בשם הגאונים, שמה שאמרו במשנה שם: עשר קדושות, היינו עשר קדושות בארץ ישראל, ואילו ארץ ישראל עצמה אינה בכלל. 59) לדעת הר"ש והרע"ב שם, היינו מוקפות חומה מימות יהושע בן נון, כמו בבתי ערי חומה (ערכין לב.). וראה ב'תוספות' ערכין לב, ב - ד"ה קדשן. 60) "שנאמר (במדבר ה) וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש, זה המחנה האמור כאן הוא מחנה שכינה, שהוא מפתח עזרת ישראל ולפנים, שומע אני שהמצורע והזב וטמא מת שלשתן במקום אחד, ת"ל במצורע: בדד ישב מחוץ למחנה מושבו, זה מחנה ישראל שהוא מפתח ירושלים ולפנים, מה מצורע שטומאתו חמורה - חמור שילוחו משילוח חבירו, אף כל שטומאתו חמורה - חמור שילוחו משילוח חבירו. לפיכך משלחין את המצורע חוץ לג' מחנות שהוא חוץ לירושלים, מפני שהוא מטמא בביאה, מה שאין הזב מטמא" (פ"ג מהל' ביאת מקדש ה"ב). ועיירות המוקפות חומה, למדו בגזירה־שוה "מושבו" שנאמר במצורע (ויקרא יג, מו) "מחוץ למחנה מושבו", מ"מושב" שנאמר בבתי ערי חומה (שם כה, כט) "בית מושב עיר חומה" ('תוספות' ערכין, שם). 61) שם במשנה: "ומסבבין לתוכן מת עד שירצו", ונראה שנוסחות רבינו שם: "ומשכיבין לתוכן וכו'", היינו שמניחין אותו במשכבו ואין קוברין אותו בעיר עד שירצו בני המדינה (כסף־משנה). 62) שבעה חשובים שעל פיהם מתנהגת העיר. 63) כן כתב גם בפירוש המשניות, שם. 64) תוספתא בבא־בתרא פ"א, ירושלמי נזיר פ"ט ה"ד, ומסכת שמחות פי"ד. 65) מדברי רבינו נראה שאין המדובר אלא בעיירות המוקפות חומה, אבל במקורות הנ"ל נראה, שאף בערים אחרות הדברים אמורים ('הר המוריה').

יד. יְרוּשָׁלַיִם מְקֻדֶּשֶׁת[66] מִשְּׁאָר הָעֲיָרוֹת הַמֻּקָּפוֹת חוֹמָה, שֶׁאוֹכְלִין קָדָשִׁים קַלִּים וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי לִפְנִים מֵחוֹמָתָהּ[67]. וְאֵלּוּ דְּבָרִים[68] שֶׁנֶּאֶמְרוּ בִּירוּשָׁלַיִם[69]: אֵין מְלִינִין בָּהּ אֶת הַמֵּת[70]; וְאֵין מַעֲבִירִין[71] בְּתוֹכָהּ עַצְמוֹת אָדָם[72]; וְאֵין מַשְׁכִּירִין בְּתוֹכָהּ בָּתִּים[73]; וְאֵין נוֹתְנִין בְּתוֹכָהּ מָקוֹם לְגֵר תּוֹשָׁב[74]; וְאֵין מְקַיְּמִין בָּהּ קְבָרוֹת, חוּץ מִקִּבְרֵי בֵּית דָּוִד וְקֶבֶר חֻלְדָּה, שֶׁהָיוּ בָּהּ[75] מִימוֹת נְבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים[76]; וְאֵין נוֹטְעִים בָּהּ גַּנּוֹת וּפַרְדֵּסִים; וְאֵינָהּ נִזְרַעַת וְאֵינָהּ נֶחְרֶשֶׁת[77], שֶׁמָּא תִּסָּרַח[78]; וְאֵין מְקַיְּמִין בָּהּ אִילָנוֹת, חוּץ מִגִּנַּת וָרְדִים[79] שֶׁהָיְתָה שָׁם מִימוֹת נְבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים; וְאֵין מְקַיְּמִין בָּהּ אַשָּׁפָה, מִפְּנֵי הַשְּׁרָצִים[80]; וְאֵין מוֹצִיאִין הֵימֶנָּה זִיזִין[81] וּגְזוּזְטְרָאוֹת לִרְשׁוּת־הָרַבִּים, מִפְּנֵי אֹהֶל הַטֻּמְאָה[82]; וְאֵין עוֹשִׂין בָּהּ כִּבְשׁוֹנוֹת[83], מִפְּנֵי הָעָשָׁן[84]; וְאֵין מְגַדְּלִין בָּהּ תַּרְנְגוֹלוֹת, מִפְּנֵי הַקֳּדָשִׁים[85]; וְכֵן לֹא יְגַדְּלוּ הַכֹּהֲנִים תַּרְנְגוֹלִים בְּכָל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי הַטָּהֳרוֹת[86]; וְאֵין הַבַּיִת נֶחְלָט בָּהּ[87]; וְאֵינוֹ מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים; וְאֵינָהּ נַעֲשֵׂית עִיר הַנִּדַּחַת; וְאֵינָהּ מְבִיאָה עֶגְלָה עֲרוּפָה, לְפִי שֶׁלֹּא נִתְחַלְּקָה לַשְּׁבָטִים[88].

66) כלים, שם מ"ח. 67) ראה למעלה פ"ו הט"ו. 68) בבא־קמא פב, ב. ותוספתא נגעים פ"ו (הוצאת צוק"מ עמוד 625 8), ו'אבות דרבי נתן' פרק לה. 69) יש אומרים שבזמן הזה שכולנו טמאי מת ועיר הקודש בידי גוים, לא נאמרו הדברים דלהלן בירושלים (רדב"ז סי' תרלג). 70) בבא־קמא שם. שאף־על־פי שבמקום אחר מותר להלין המת לכבודו (פ"ד מהל' אבל ה"ח) – בירושלים אסור (ראה ב'שיטה מקובצת' שם). ויש אומרים שהחומרא בירושלים היא בזה שבמקום אחר איסור הלנה הוא כל הלילה (פ"ת ביו"ד סי' שנז ס"ק א בשם רדב"ז), ואילו בירושלים אסור להלין אחר השקיעה (ראה ב"זמנים" להגרמי"ל זק"ש עמוד מז). 71) תוספתא נגעים, ו'אבות דרבי נתן' שם. 72) אף־על־פי שקוברו מחוץ לעיר. 73) יומא יב, א. מפני שאינה שלהם, שירושלים לא נתחלקה לשבטים (שם). 74) תוספתא ו'אבות דרבי נתן' שם. "אי זהו גר תושב, זה עכו"ם שקיבל עליו שלא יעבוד עכו"ם עם שאר המצות שנצטוו בני נח ולא מל ולא טבל, הרי זה מקבלין אותו והוא מחסידי אומות העולם. ולמה נקרא שמו תושב, לפי שמותר לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל" (פי"ד מהל' איסורי ביאה ה"ז), וב'ספרי' פ' כי־תצא (דברים כג, טז) למדו כן מן הפסוק "אשר ינצל אליך מעם אדוניו" – "לרבות גר תושב". "באחד שעריך" – "בשעריך, ולא בירושלים". 75) כלומר: לכתחילה אין לקבור בירושלים אף מלך ונביא, אלא שקברי בית דוד וקבר חולדה לא היו בתחילה בתוך העיר אלא שהקיפו העיר אחר שנקברו, ומפני כבודם לא פגע ולא נגע אדם בהם מעולם (מהרי"ט בתשובה סי' לז). 76) "הם נביאי בית ראשון" (פירוש המשניות, סוטה ט, יב). 77) היינו להפוך הזרעים, והוא בכלל זורע כדאיתא בשבת ע"ג ('יריעות שלמה'). 78) בבא־קמא שם. שדרך גינות לזבלן ויש סרחון (רש"י שם). 79) כך שמה, והיא היתה צריכה לקטורת, והיינו כיפת הירדן (רש"י שם). 80) בבא־קמא שם. שדרכם ליגדל באשפה, ומתים שם ומטמאים הקדשים שבירושלים. 81) קורות יוצאין מן הכותל. 82) שמא יהא כזית מן המת מוטל בארץ, והגזוזטראות מאהילות עליו ועל האנשים העוברים תחתיהם ונמצאת מרבה את הטומאה. 83) משרפות סיד לקדירות. 84) שם. שמשחיר את החומה וגנאי הוא (רש"י). 85) שהתרנגולים מנקרים באשפה, ומביאין בשר שרצים בפיהם ומטמאין את הקדשים. 86) בבא־קמא עט, ב - במשנה. 87) כדין בית ערי חומה, אלא גאולה תהא לו אם ירצה לגאול, ואם יגיע יובל יוצא ביובל כבתי ערי חצרים. 88) זה מוסב על ארבעת הדברים האחרונים, שבכל אחד מהם נאמר בתורה מיעוט למעט ירושלים: בבתי ערי חומה, נאמר (ויקרא כה, ל) "וקם הבית וגו' לקונה", ובירושלים זה לא שייך, לפי שלא נתחלקה לשבטים. בנגעים נאמר (שם יד, לד) "בבית ארץ אחוזתכם", ואין ירושלים בכלל זה מהטעם הנ"ל. בעיר הנדחת נאמר (דברים יג, יג) "באחת עריך", וירושלים אינה "עריך" כנ"ל, ובעגלה ערופה נאמר

(שם כא, א) "באדמה אשר וגו' נותן לך לרשתה", וירושלים אינה בכלל כנ"ל.

1 **טו. הַר הַבַּיִת מְקֻדָּשׁ[89] מִמֶּנָּה, שֶׁאֵין זָבִין[90] וְזָבוֹת**
2 **נִדּוֹת וְיוֹלְדוֹת נִכְנָסִין לְשָׁם[91]. וּמֵתָר לְהַכְנִיס הַמֵּת**
3 **עַצְמוֹ[92] לְהַר הַבַּיִת, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר טְמֵא־מֵת שֶׁהוּא**
4 **נִכְנָס לְשָׁם.**

89) כלים, שם מ"ח. 90) "הזוב האמור בתורה, הוא שכבת זרע הבא מחוליי החללים שהיא מתקבצת בהן, וכשיוצא הזוב אינו יוצא בקושי כשכבת זרע, ואין ביציאתו תאוה ולא הנאה אלא נגרר ויוצא כמו בצק של שעורים כהה כלובן ביצה מוזרת: אבל שכבת זרע לבנה קשורה כלובן ביצה שאינה מוזרת" (פ"ב מהל' מחוסרי כפרה ה"א). 91) משלחין זבין וזבות נדות ויולדות חוץ לשני מחנות שהוא חוץ להר הבית (פ"ג מהל' ביאת המקדש ה"ג), וזהו איסור מן התורה. 92) פסחים סז, א. ולמדו זאת ממה שנאמר (שמות יג, יט) "ויקח משה את עצמות יוסף עמו" – "עמו במחיצתו", במחנה לויה.

5 **טז. הַחֵיל[93] מְקֻדָּשׁ מִמֶּנּוּ, שֶׁאֵין עַכּוּ"ם וּטְמֵא־מֵת**
6 **וּבוֹעֵל נִדָּה[94] נִכְנָסִים לְשָׁם[95].**

93) כלים, שם. ומהו החיל? ראה למעלה פ"ה ה"ג. 94) מפורש בפסחים סח, א - שבועל נדה כטמא מת לענין שילוח מחנות. 95) זהו איסור מדרבנן (ראב"ד).

7 **יז. עֶזְרַת־הַנָּשִׁים[96] מְקֻדֶּשֶׁת מִן הַחֵיל, שֶׁאֵין טְבוּל־**
8 **יוֹם[97] נִכְנָס לְשָׁם[98]. וְאִסּוּר זֶה מִדִּבְרֵיהֶם, אֲבָל מִן**
9 **הַתּוֹרָה מֻתָּר לְטְבוּל־יוֹם לְהִכָּנֵס לְמַחֲנֵה לְוִיָּה.**
10 **וּטְמֵא־מֵת שֶׁנִּכְנַס לְעֶזְרַת־הַנָּשִׁים, אֵינוֹ חַיָּב חַטָּאת[99].**

96) כלים, שם. 97) טמא שטבל, ועדיין לא העריב שמשו. 98) "הרחקנו מעזרת נשים טבול יום ולא נרחיק מחוסר כיפורים, לפי שטבול יום אסור בתרומה, ומחוסר כיפורים מותר בתרומה, וזה כולו על השורש הנזכר, כל שטומאתו חמורה מטומאת חבירו, חמור שילוחו משילוח חבירו" (פירוש המשנה, כלים שם). 99) שאינו אסור מן התורה אלא במחנה שכינה, ואילו עזרת נשים היא מחנה לויה (למעלה הי"א).

11 **יח. עֶזְרַת יִשְׂרָאֵל[100] מְקֻדֶּשֶׁת מֵעֶזְרַת נָשִׁים, שֶׁאֵין**
12 **מְחֻסַּר־כִּפּוּרִים[101] נִכְנָס לְשָׁם. וְטָמֵא שֶׁנִּכְנַס לְשָׁם,**
13 **חַיָּב כָּרֵת[102].**

100) כלים, שם. והוא מקום דריסת רגלי ישראל, אחת־עשרה אמה (למעלה פ"ה הי"ב). 101) שעדיין לא הביא קרבנותיו. 102) ואף מחוסר כיפורים בכלל זה, שכן מפורש במשנה שם שמחוסר כיפורים שנכנס לעזרה חייב חטאת. ובמנחות כז, ב - מפורש שבמזיד חייב כרת.

14 **יט. עֶזְרַת־הַכֹּהֲנִים[103] מְקֻדֶּשֶׁת מִמֶּנָּה, שֶׁאֵין יִשְׂרָאֵל**
15 **נִכְנָסִין לְשָׁם אֶלָּא בִּשְׁעַת צָרְכֵיהֶם: לִסְמִיכָה[104]**
16 **וּלְכַפָּרָה[105] וּלְשְׁחִיטָה[106] וּלְתְנוּפָה[107].**

103) כלים, שם. וראה למעלה פ"ה שם, שהוא מקום דריסת רגלי הכהנים, אחת־עשרה אמה. 104) שהיו בבעלים. 105) (במשנה שם לא נזכרו אלא סמיכה ושחיטה, ורבינו הוסיף כפרה, דהיינו וידוי שהוא בעת הסמיכה (פ"ג מהל' מעשה הקרבנות הי"ד) ומצאנו וידוי הנקרא כפרה ביומא מ, ב: "וכלה מכפר את הקודש – בכפרת דברים הכתוב מדבר", וראה ב"הר המוריה"). 106) שכשרה בזר (פ"ה מהל' מעשה הקרבנות ה"א). 107) שהיא בבעלים (פ"ט שם ה"ו).

17 **כ. בֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ[108] מְקֻדָּשׁ מִמֶּנָּה, שֶׁאֵין**
18 **בַּעֲלֵי־מוּמִין וּפְרוּעֵי־רֹאשׁ וּקְרוּעֵי־בְּגָדִים[109] נִכְנָסִין**
19 **לְשָׁם.**

108) כלים, שם מ"ט. 109) במשנה שם, לא נזכרו קרועי בגדים. וטעמו של רבינו משום שכתוב "ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרומו", הוקשו קרועי בגדים לפרועי ראש, וכן כתב רבינו להלן פ"א מהל' ביאת מקדש הי"ד, וראה ב'כסף משנה' בשם ר"י קורקוס. והוא־הדין לשתויי יין, כמפורש בתחלת הל' ביאת מקדש (הגרע"א), ועי' להלן שם (הלכה יד) שדעת רבינו שזהו איסור מן התורה, ושהראב"ד חלק עליו בזה.

20 **כא. הַהֵיכָל מְקֻדָּשׁ מִבֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ, שֶׁאֵין**
21 **נִכְנָס לְשָׁם אֶלָּא רְחוּץ יָדַיִם וְרַגְלָיִם[110].**

110) כלים, שם. מפשטות דברי רבינו נראה שצריך קידוש ידים ורגלים כמו לעבודה, ראה להלן פ"ה מהל' ביאת מקדש.

22 **כב. בֵּית קֹדֶשׁ־הַקָּדָשִׁים מְקֻדָּשׁ מִמֶּנּוּ[111], שֶׁאֵין נִכְנָס**
23 **לְשָׁם אֶלָּא כֹּהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם־הַכִּפּוּרִים בִּשְׁעַת**
24 **הָעֲבוֹדָה[112].**

111) כלים, שם. 112) "אמר (ויקרא טז, ב) ואל יבא בכל עת אל הקודש וכו' בזאת יבא אהרן וגו', והוא יכנס בזה המקום ביום צום כיפור ד' פעמים. הראשונה בקטורת, ויקטיר שם בקודש הקדשים כמו שאמרו במס' יומא, והפעם השנית בדם הפר, והפעם השלישית בדם השעיר, והפעם הרביעית יכנס להוציא את הכף ואת המתחה מקודש הקדשים" (פירוש המשניות, שם).

25 **כג. מָקוֹם שֶׁהָיָה בָּעֲלִיָּה[113] מִכָּאן עַל קֹדֶשׁ־הַקָּדָשִׁים**
26 **אֵין נִכְנָסִין לוֹ אֶלָּא פַּעַם אַחַת בְּשָׁבוּעַ[114] לְיַדַּע מַה**
27 **הוּא צָרִיךְ לְחַזֵּק בְּדָקוֹ. בְּשָׁעָה שֶׁנִּכְנָסִין הַבַּנָּאִים**
28 **לִבְנוֹת וּלְתַקֵּן בַּהֵיכָל[115] אוֹ לְהוֹצִיא מִשָּׁם אֶת**
29 **הַטֻּמְאָה, מִצְוָה שֶׁיִּהְיוּ הַנִּכְנָסִין כֹּהֲנִים תְּמִימִים. לֹא**
30 **מָצְאוּ תְּמִימִים - יִכָּנְסוּ בַּעֲלֵי־מוּמִין. וְאִם אֵין שָׁם**
31 **כֹּהֲנִים - יִכָּנְסוּ לְוִיִּם. לֹא מָצְאוּ לְוִיִּם - יִכָּנְסוּ יִשְׂרְאֵל.**
32 **מְצָוָה בְּטְהוֹרִים. לֹא מָצְאוּ טְהוֹרִים - יִכָּנְסוּ טְמֵאִים.**
33 **טָמֵא וּבַעַל־מוּם - יִכָּנֵס בַּעַל־מוּם, וְאַל יִכָּנֵס טָמֵא,**
34 **שֶׁהַטֻּמְאָה דְּחוּיָה בְּצִבּוּר[116]. וְכָל הַנִּכְנָסִין לַהֵיכָל[117]**
35 **לְתַקֵּן, יִכָּנְסוּ בְּתֵבוֹת. אִם אֵין שָׁם תֵּבוֹת אוֹ אִי אֶפְשָׁר**
36 **לָהֶם שֶׁיַּעֲשׂוּ בְּתֵבוֹת, יִכָּנְסוּ דֶּרֶךְ פְּתָחִים.**

113) פסחים פו, א. 114) פעם אחת בשבע שנים. כדיעה

הראשונה בברייתא שם, שנאמרה בסתם. ולא כדעת ה'יש אומרים' שם החולקים על זה. וראה ב'תוספות יום־טוב' מדות פ"ד מ"ה. 115) עירובין קה, א. וראה למעלה פ"ד הי"ג לענין קדשי הקדשים. 116) בכת"י קדמון, הנוסח בדברי רבינו "טמא ובעל מום, יכנס טמא ואל יכנס בעל מום, שהטומאה דחויה בציבור" ('מעשה רוקח'). וכן העתיק ב'קרית ספר'. וכן הביא ה'כסף משנה' בשם יש מי שהגיה, ולזה הסכים ה'משנה למלך'. ולפי"ז פסק רבינו כדברי רב חייא בר אשי אמר רב, בעירובין שם. ומה שאמר שם "דקא אישתרי בעבודת ציבור", איך הכוונה שהותרה הטומאה בציבור, שהרי הלכה היא כמאן־דאמר טומאה דחויה היא בציבור ולא הותרה (פ"ד מהל' ביאת המקדש הט"ו), אלא הכוונה שכיון שיש היתר, אף־על־פי שהוא מטעם דיחוי, הוא קל יותר מבעל מום שאין לו היתר כניסה. ובכת"י אוקספורד בגמרא שם, הנוסחא "דהא חזי לעבודת ציבור" ('דקדוקי סופרים' שם), ולפי"ז מתפרשים הדברים היטב כדברי רבינו, שמדובר למי שסובר טומאה דחויה היא בציבור. וה'כסף משנה' קיים את הנוסחא שלפנינו בדברי רבינו, ולפי"ז פסק רבינו כדעת רבי אלעזר בעירובין שם, שבעל מום יכנס משום שהוא מותר באכילת קדשים, ולא כרב שאומר טמא יכנס מפני שהותר בציבור, שהרי טומאה דחויה ולא הותרה. 117) במדות פ"ד מ"ה, מדובר רק על קדשי הקדשים ולא על ההיכל. אבל כדברי רבינו נראה כדלהלן: הרי בתוספתא כלים (בבא־קמא פ"א) אמרו: "הכל נכנסים לתקן וכו' מצוה שיכנסו בתיבות וכו'" ואותה ברייתא נשנתה בעירובין שם (אמנם רק בראשיתה), ושם: "הכל נכנסין בהיכל לבנות לתקן וכו'" ('הר המוריה').

יום שלישי כ"ג אדר ה'תשע"ז

פֶּרֶק שְׁמִינִי[1]

1) יתבאר בו כי שמירת בית המקדש מצות־עשה היא, וכיצד היו שומרים אותו, ומי היו שומריו, ואם אירע קרי לאחד מהשומרים, ושמעמידים ממונה על כל השומרים.

1 **א. שְׁמִירַת הַמִּקְדָּשׁ מִצְוַת עֲשֵׂה[2], וְאַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין**
2 **שָׁם פַּחַד מֵאוֹיְבִים וְלֹא מִלְסְטִים, שֶׁאֵין שְׁמִירָתוֹ**
3 **אֶלָּא כָּבוֹד לוֹ. אֵינוֹ דּוֹמֶה פַּלְטְרִין[3] שֶׁיֵּשׁ עָלָיו**
4 **שׁוֹמְרִין לְפַלְטְרִין שֶׁאֵין עָלָיו שׁוֹמְרִין.**

2) "והוא אמרו יתעלה לאהרן: ואתה ובניך אתך לפני אהל העדות, כלומר, אתם תהיו לפני תמיד". 3) ארמון. בספר המצוות שם בשם מכילתא, והוא בספרי זוטא, "גדולה למקדש שיש עליו שומרים, לא דומה פלטרין שיש עליו שומרין, לפלטרין שאין עליו שומרין".

5 **ב. וּשְׁמִירָה זוֹ מִצְוָתָהּ כָּל הַלַּיְלָה[4]. וְהַשּׁוֹמְרִים הֵם**
6 **הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאַתָּה וּבָנֶיךָ אִתָּךְ לִפְנֵי**
7 **אֹהֶל הָעֵדֻת"[5] - כְּלוֹמַר, אַתֶּם תִּהְיוּ שׁוֹמְרִים לוֹ. וַהֲרֵי**
8 **נֶאֱמַר: "וְשָׁמְרוּ אֶת מִשְׁמֶרֶת אֹהֶל מוֹעֵד", וְנֶאֱמַר:**
9 **"וְהַחֹנִים קֵדְמָה לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד מִזְרָחָה מֹשֶׁה**
10 **וְאַהֲרֹן וּבָנָיו שֹׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ"[6].**

4) אבל לפי דעת הפירוש המיוחס להראב"ד לתמיד כז. שמרו גם בלילה. 5) זה נאמר במשכן, וממנו למדו למקדש. 6) העתקת הפסוק אינה מדוייקת.

11 **ג. וְאִם בִּטְּלוּ שְׁמִירָה, עָבְרוּ בְּלֹא־תַעֲשֶׂה[7], שֶׁנֶּאֱמַר:**
12 **"וּשְׁמַרְתֶּם אֵת מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ", וּלְשׁוֹן שְׁמִירָה**
13 **אַזְהָרָה הִיא. הָא לָמַדְתָּ, שֶׁשְּׁמִירָתוֹ מִצְוַת עֲשֵׂה,**
14 **וּבִטּוּל שְׁמִירָתוֹ מִצְוַת לֹא־תַעֲשֶׂה.**

7) בספר המצוות שם: "ובמכילתא אמרו בלשון הזה ושמרו את משמרת אהל מועד אין לי אלא בעשה, בלא תעשה מניין, תלמוד לומר ושמרתם את משמרת הקדש". [ואולי למדו כן מסוף הפסוק שם: "ולא יהיה עוד קצף", והשמר דלאו לאו].

15 **ד. מִצְוַת שְׁמִירָתוֹ, שֶׁיִּהְיוּ הַכֹּהֲנִים שׁוֹמְרִים מִבִּפְנִים**
16 **וְהַלְוִיִּם מִבַּחוּץ. וְאַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים עֲדָה שׁוֹמְרִין אוֹתוֹ**
17 **בְּכָל לַיְלָה תָּמִיד בְּאַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים מָקוֹם: הַכֹּהֲנִים**
18 **בִּשְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת[8], וְהַלְוִיִּם בְּאֶחָד וְעֶשְׂרִים מָקוֹם.**

8) תמיד כו. מפני שנאמר בהם בתורה (במדבר ג, לח) שלוש פעמים שמירה: "שומרים", "משמרת", "למשמרת" (תמיד שם).

19 **ה. וְהֵיכָן הָיוּ שׁוֹמְרִים? כֹּהֲנִים הָיוּ שׁוֹמְרִים בְּבֵית**
20 **אַבְטִינָס[9] וּבְבֵית הַנִּיצוֹץ[10] וּבְבֵית הַמּוּקֵד[11]. בֵּית**
21 **אַבְטִינָס וּבֵית הַנִּיצוֹץ הָיוּ עֲלִיּוֹת בְּנוּיוֹת בְּצַד שַׁעֲרֵי**
22 **הָעֲזָרָה, וְהָרוֹבִין[12] הָיוּ שׁוֹמְרִים שָׁם. בֵּית הַמּוּקֵד**
23 **כִּפָּה[13] וּבַיִת גָּדוֹל הָיָה מֵקֶף רְבָדִין[14] שֶׁל אֶבֶן, וְזִקְנֵי**
24 **בֵּית־אָב[15] שֶׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם הָיוּ יְשֵׁנִים שָׁם[16], וּמַפְתְּחוֹת**
25 **הָעֲזָרָה[17] בְּיָדָם[18].**

9) היא הלשכה שעושים בה הקטורת, ונקראת "בית אבטינס" על שם האומנים מפטמי הקטורת שהם ממשפחת אבטינס. 10) היא כעין אכסדרה פתוחה מרוח אחת לפנים משער הניצוץ לצד העזרה שנכנסים מהשער לתוכו וניצוצי חמה מנצצין בה והייתה אשה (=אש שלה) מרובה לכן נקראת הלשכה בית הניצוץ (הרא"ש שם). 11) על שם המדורה שדולקת שם תמיד נקראת בית המוקד, ובמדורה זו היה מתחמם מי שטבל (פירוש המשניות מדות פרק א משנה ו). [ואילו בשבת פרק א משנה יא פירש רבינו שלקחו ממנה אש למזבח, אבל חזר בו רבינו בפירושו לתלמוד שם]. 12) בחורי כהונה, וקוראים להם רובין מפני שלא הגיעו עוד לעבודה, ולדעת רבינו (מהלכות כלי המקדש הלכה ט"ו) "כשיגדל הכהן ויעשה איש הרי הוא כשר לעבודה אבל לא היו מניחים אותו לעבוד במקדש עד שיהיה בן כ שנה". 13) גגו עגול. 14) שורות של אבנים כעין אצטבאות בולטות מכותלי החומה מבפנים לתוך בית המוקד ועל גבה שורה אחרת יוצאת מהכותל קצרה משורה שתחתיה וכן שורה על גבי שורה עד למעלה כעין מדריגות סביב. 15) שמואל הנביא ודוד המלך חלקו כל הכהנים לעשרים וארבעה משמרות וכל משמר היה עובד שבוע אחד, והמשמר נחלק לבתי אבות, בית אב לכל יום.

16) ובמקום חול היו ישנים, שהרי אין ישיבה בעזרה. 17) ששערי העזרה היו נעולים בלילה. 18) כלומר, ברשותם, שהיו ממונים עליהם. אבל היו מונחים במקום מיוחד, כמו ששנינו (מדות פרק א משנה ט) "ומקום היה שם אמה על אמה וטבלא של שיש ושלשלת שהמפתחות היו תלויות בה".

1 **ו. לֹא הָיוּ הַכֹּהֲנִים הַשּׁוֹמְרִים יְשֵׁנִים[19] בְּבִגְדֵי-**
2 **כְהֻנָּה[20], אֶלָּא מְקַפְּלִין אוֹתָן וּמַנִּיחִין אוֹתָן כְּנֶגֶד**
3 **רַאשֵׁיהֶן, וְלוֹבְשִׁין בִּגְדֵי עַצְמָן[21]. וְיֵשְׁנִים עַל הָאָרֶץ,**
4 **כְּדֶרֶךְ כָּל שׁוֹמְרֵי חַצְרוֹת הַמְּלָכִים שֶׁלֹּא יִישְׁנוּ עַל**
5 **הַמִּטּוֹת.**

19) הכהנים השומרים לא היו נעורים כל הלילה רק אחד או שניים היו ערים והשאר היו ישנים ומתחלפים משעה לשעה. 20) יומא סט. "לפי שבגדי כהונה יש בהם שעטנז אינו מותר ליהנות בהם אלא בשעת עבודה בלבד ובגדי כהן הדיוט יש בהם שעטנז רצוני לומר האבנט". ויש מפרשים משום שלא ייהנה מקדשים. ומה שאמרו בגדי כהונה ניתנו ליהנות בהם (פרק ח מהלכות כלי המקדש הלכה יא) - אינו אלא בדרך לבישה אבל שלא דרך לבישה אסור. 21) בגדי חול שלהם.

6 **ז. אֵרַע קְרִי[22] לְאֶחָד מֵהֶן, הוֹלֵךְ בַּמְּסִבָּה[23] שֶׁתַּחַת**
7 **הַקַּרְקַע[24], שֶׁהַמְּחִלּוֹת הַפְּתוּחוֹת לְהַר הַבַּיִת לֹא**
8 **נִתְקַדְּשׁוּ, וְטוֹבֵל[25], וְחוֹזֵר וְיוֹשֵׁב אֵצֶל אֶחָיו הַכֹּהֲנִים[26]**
9 **עַד שֶׁנִּפְתָּחִין הַשְּׁעָרִים בַּבֹּקֶר יוֹצֵא וְהוֹלֵךְ לוֹ[27].**

22) טומאת קרי (תמיד שם). 23) הוא גשר שיורד בה למערה. 24) של המקדש, שבעל קרי אסור להיכנס לעזרה. 25) בעל־קרי אינו צריך ספירת ימים לטהרתו אלא מיד כשפורש מהטומאה רשאי לטבול. 26) שבבית המוקד. ואף שגם אותו החלק של בית המוקד שהיה בחול (ראה למעלה הלכה ה) הוא מהר הבית, שהוא מחנה לויה, וטבול יום אסור מדרבנן במחנה לויה - כיוון שנטמא בפנים והשערים עדיין סגורים הקילו לו. ויש אומרים שאין טבול יום אסור אלא בעזרת נשים בלבד, אבל בהר הבית מותר. ולפי זה מה שאמרו "יוצא והולך לו" הוא משום שלא יחשדוהו שעומד לעבוד עבודה. 27) "לפי שהוא טבול יום ואין מותר לו לבוא בעזרה עד שיעריב שמשו".

10 **ח. וְהֵיכָן הָיוּ הַלְוִיִּם שׁוֹמְרִים? עַל חֲמִשָּׁה שַׁעֲרֵי הַר**
11 **הַבַּיִת, וְעַל אַרְבַּע פִּנּוֹתָיו מִתּוֹכוֹ, וְעַל אַרְבַּע פִּנּוֹת**
12 **הָעֲזָרָה מִבַּחוּץ, שֶׁאָסוּר לִישֵׁב בָּעֲזָרָה, וְעַל חֲמִשָּׁה**
13 **שַׁעֲרֵי הָעֲזָרָה חוּץ לָעֲזָרָה, שֶׁהֲרֵי הַכֹּהֲנִים שׁוֹמְרִים**
14 **עַל שַׁעַר הַמּוֹקֵד וְעַל שַׁעַר הַנִּיצוֹץ[28], הֲרֵי שְׁמוֹנָה-**
15 **עָשָׂר מָקוֹם.**

28) בתמיד כז. אמרו: "וחמשה שערים היו בעזרה? ורמינהו ז' שערים היו בעזרה וכו' ומתרץ אביי תרי מנייהו לא צריכי [שניים מהם אין צריכים] שימור", מכיוון שהכהנים שומרים שם, וזוהי כוונת רבינו "שהרי הכהנים שומרים".

16 **ט. וְעוֹד שׁוֹמְרִים בְּלִשְׁכַּת הַקָּרְבָּן[29], וּבְלִשְׁכַּת**
17 **הַפָּרֻכֶת[30], וַאֲחוֹרֵי בֵּית-הַכַּפֹּרֶת[31].**

29) היא לשכת הטלאים שהייתה במערבית דרומית בבית המוקד הגדול. 30) ששם אורגים הפרוכת (הרא"ש). 31) אחורי קדשי קדשים ששם הכפורת.

18 **י. וּמַעֲמִידִין מְמֻנֶּה אֶחָד עַל כָּל מִשְׁמֶרוֹת הַשּׁוֹמְרִים,**
19 **וְאִישׁ הַר הַבַּיִת[32] הָיָה נִקְרָא. וְהָיָה מְחַזֵּר עַל כָּל**
20 **מִשְׁמָר וּמִשְׁמָר כָּל הַלַּיְלָה, וַאֲבוּקוֹת דְּלוּקוֹת לְפָנָיו.**
21 **וְכָל מִשְׁמָר שֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד וְאוֹמֵר לוֹ "אִישׁ הַר**
22 **הַבַּיִת[33], שָׁלוֹם עָלֶיךָ!" נִכָּר שֶׁהוּא יָשֵׁן, חוֹבְטוֹ**
23 **בְּמַקְלוֹ[34], וּרְשׁוּת הָיָה לוֹ לִשְׂרֹף אֶת כְּסוּתוֹ[35]. עַד**
24 **שֶׁהָיוּ אוֹמְרִין בִּירוּשָׁלַיִם: מַה קּוֹל בָּעֲזָרָה? קוֹל בֶּן**
25 **לֵוִי לוּקֶה[36] וּבְגָדָיו נִשְׂרָפִין, שָׂיְשָׂן עַל מִשְׁמַרְתּוֹ.**

32) היינו שר הר הבית. 33) כלומר, אינו עומד ואומר לו לאיש הר הבית. 34) ואף שאין נכנסין במקל לעזרה (למעלה פרק ז הלכה ב) - לצורך מצוה מותר. 35) ואין בזה משום בל תשחית, שהפקר בית־דין הפקר (הרא"ש). 36) משמע שרק בן לוי לוקה.

26 **יא. בַּשַּׁחַר, קֹדֶם שֶׁתַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר סָמוּךְ לוֹ[37],**
27 **יָבוֹא הַמְמֻנֶּה שֶׁל מִקְדָּשׁ[38] וְיִדְפֹּק עַל הַכֹּהֲנִים שֶׁבְּבֵית**
28 **הַמּוֹקֵד, וְהֵן פּוֹתְחִין לוֹ. נָטַל אֶת הַמַּפְתֵּחַ וּפָתַח אֶת**
29 **הַשַּׁעַר הַקָּטָן[39] שֶׁבֵּין בֵּית הַמּוֹקֵד וּבֵין הָעֲזָרָה וְנִכְנַס**
30 **מִבֵּית הַמּוֹקֵד לָעֲזָרָה. וְנִכְנְסוּ אַחֲרָיו הַכֹּהֲנִים, וּשְׁתֵּי**
31 **אֲבוּקוֹת שֶׁל אוֹר בְּיָדָם. וְנֶחְלְקוּ לִשְׁתֵּי כִתּוֹת: פַּת**
32 **הוֹלֶכֶת לַמִּזְרָח, וְכַת הוֹלֶכֶת לַמַּעֲרָב. וְהָיוּ בוֹדְקִין**
33 **וְהוֹלְכִין אֶת כָּל הָעֲזָרָה[40], עַד שֶׁמַּגִּיעוּ שְׁתֵּי הַכִּתּוֹת**
34 **לְמָקוֹם בֵּית עוּשִׁי חֲבִתִּין[41]. הִגִּיעוּ[42] אֵלּוּ וָאֵלּוּ,**
35 **אוֹמְרִין: שָׁלוֹם! שָׁלוֹם? הַכֹּל שָׁלוֹם? וְהֶעֱמִידוּ עוּשֵׁי חֲבִתִּין**
36 **לַעֲשׂוֹת חֲבִתִּין[43].**

37) בתמיד כו. אמרו: "וכי באיזה שעה בא הממונה, לא כל העתים שוות, פעמים שהוא בא מקרות הגבר או סמוך לו מלפניו או מלאחריו". וכתב רבינו בפירוש המשניות שם שהוא קרוב לעלות השחר, וכן הוא בפרק ב מהלכות תמידין ומוספין הלכה יא לעניין תרומת הדשן. 38) "הממונה שעל הפייסות". 39) שבתוך השער הגדול שבו נכנסים מבית המוקד לעזרה. 40) לראות אם כל הכלים עומדים במקומם. 41) היא הלשכה שמשמאל השער המזרחי. 42) נפגשו שתי הכתות הנ"ל. 43) כלומר, להחם חמין לרבוכה (למנחת כהן גדול הנעשית במחבת, שנאמר "מורבכת תביאנה") ולהקטירה אחרי הקטרת איברי התמיד.

37 **יב. כַּסִּדֶּר הַזֶּה עוֹשִׂין בְּכָל לַיְלָה וְלַיְלָה[44], חוּץ**
38 **מִלֵּילֵי שַׁבָּת שֶׁאֵין בְּיָדָם אוּר[45], אֶלָּא בּוֹדְקִין בַּנֵּרוֹת**
39 **הַדּוֹלְקִין שָׁם מֵעֶרֶב-שַׁבָּת.**

~ נקודות משיחות קודש ~

"כסדר הזה עושין בכל לילה חוץ מלילי שבת, שאין בידם אור אלא בודקין בנרות הדלוקין שם מערב שבת".

והקשה ב'כסף משנה', והלא "אין שבות במקדש", ומדוע שלא יטלטלו את הנרות הדלוקים שם מבעוד יום. ותירץ,

שאני הכא דאפשר בעניין אחר. והקשה ב'לחם משנה' משני מקומות ברמב"ם שסובר ש"אין שבות במקדש" גם במקום ש"אפשר בעניין אחר".

האחד: מכה"ג שהיה זקן או חולה, מלבנין עשישיות של ברזל באש מבערב, ולמחר מטילין אותם במים כדי שתפוג צינתן, ויורד וטובל או מערבין מים חמין במי המקוה עד שתפוג צינתן (עבודת יוה"כ פ"ב). ומכאן ראיה שגם כשאפשר להטיל מים חמים למקוה מבלי לעבור על איסור שבות, בכל זאת הרשות בידו לעבור על איסור שבות ולטלטל עשישיות מלובנות שהם מוקצה.

והשני: מכהן שהיה מתנמנם, שמותר להעירו באצבע צרידה על ידי השמעת קול, הגם שבוודאי אפשר להעירו באופן אחר, כגון טלטולו וכד'.

ויש לומר: מה שהתירו שבות במקדש, הוא רק בעבודות המקדש אבל לא בעניין שכל כולו כבוד המקדש, ומכיון שכל פרק ח' בהלכות אלו עוסק בכבוד המקדש, כמו שמתחיל בהלכה א' מפרק זה "שאין שמירתו אלא כבוד לו", הרי שגם עניין בדיקת המקדש לאור הנרות שבכל בוקר, היא עניין של כבוד המקדש, ולכן לא התירו בו שבות במקום שאפשר בעניין אחר.

(על־פי לקוטי־שיחות חכ"א עמוד 238)

~ נקודות משיחות קודש ~

"כסדר הזה עושין בכל לילה חוץ מלילי שבת כו'".

וצריך להבין, מדוע סידר הרמב"ם דין זה בהלכה בפני עצמה, ולא סידרה עם הלכה י"א, שהרי לכאורה הלכה י"ב היא פרט בהלכה י"א שלפני זה.

ויש לומר, לאור האמור לעיל שבהלכה זו יש חידוש נוסף וגדר חדש בשמירת המקדש, כי בלילי שבת קיימו את הפעולות הקשורות בכבוד המקדש בעילוי גדול יותר, ומבלי לעבור על איסור שבות.

(על־פי לקוטי־שיחות חכ"א עמוד 243)

44) שאף בשבת עושים כן, ש"זה סדר תמיד לעבודת בית אלקינו בין בחול ובין בשבת". 45) אף על פי שאין שבות במקדש, וטלטול נר בשבת אינו אלא משום שבות - כיוון שאפשר בנרות הדלוקים מערב שבת, לא התירו שבות במקדש.

סְלִיקוּ לְהוֹ הִלְכוֹת בֵּית־הַבְּחִירָה

הִלְכוֹת כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ וְהָעוֹבְדִים בּוֹ

יֵשׁ בְּכְלָלָן אַרְבַּע עֶשְׂרֵה מִצְוֹת. שֵׁשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁמֹנֶה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶהוּ פִּרְטָן: א) לַעֲשׂוֹת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה. ב) שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת כָּמוֹהוּ. ג) שֶׁלֹּא לָסוּךְ מִמֶּנּוּ. ד) שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת כְּמַתְכֹּנֶת הַקְּטֹרֶת. ה) שֶׁלֹּא לְהַקְטִיר עַל מִזְבַּח הַזָּהָב חוּץ מִן הַקְּטֹרֶת. ו) לָשֵׂאת הָאָרוֹן עַל הַכָּתֵף. ז) שֶׁלֹּא יָסוּרוּ הַבַּדִּים מִמֶּנּוּ. ח) שֶׁיַּעֲבֹד הַלֵּוִי בַּמִּקְדָּשׁ. ט) שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה אֶחָד בְּמֶלֶאכֶת חֲבֵרוֹ בַּמִּקְדָּשׁ. י) לְקַדֵּשׁ הַכֹּהֵן לָעֲבוֹדָה. יא) שֶׁיִּהְיוּ כָּל הַמְשָׁמְרוֹת שָׁווֹת בָּרְגָלִים. יב) לִלְבֹּשׁ בִּגְדֵי כְהֻנָּה לָעֲבוֹדָה. יג) שֶׁלֹּא יִקְרַע הַמְּעִיל. יד) שֶׁלֹּא יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֵפוֹד. וּבְאוֹר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפְרָקִים אֵלּוּ:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן[1]

1) יבאר שמצות־עשה לעשות שמן המשחה, ואיך עשאו משה רבנו ע"ה במדבר, ודין העושה שמן המשחה כמעשהו וכמשקלו.

א. מִצְוַת עֲשֵׂה לַעֲשׂוֹת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה[2] שֶׁיִּהְיֶה מוּכָן לַדְּבָרִים שֶׁצְּרִיכִין מְשִׁיחָה בּוֹ[3], שֶׁנֶּאֱמַר: וְעָשִׂיתָ אֹתוֹ שֶׁמֶן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ.

2) ראה ב"ספר המצוות לעם", עשה לה, והערה קנז, ומה שצויין שם. 3) בו נמשח המשכן וכל כליו, ולדורות מושחין בו כהנים גדולים ומשוח מלחמה ומלכי בית דוד (להלן הלכה ז). ובתוספתא בבא קמא פ"ז (הוצ' צוק"מ עמ' 358 22): "אין השמן מקבל כלום (כלומר, אינו מתערב עם משקין אחרים) לפיכך מושחין בו את המלכים".

ב. וְכָכָה עָשָׂהוּ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ בַּמִּדְבָּר[4]: לָקַח מִן הַמֹּר[5] וְהַקִּנָּמוֹן וְהַקִּדָּה, מִכָּל אֶחָד מִשְׁלִשְׁתָּן חֲמֵשׁ מֵאוֹת שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ, וּמִקִּנָּה הַבֹּשֶׂם חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה: וְקִנָּמֹן בֹּשֶׂם מַחֲצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם - שֶׁשּׁוֹקְלִים אוֹתוֹ בְּשִׁתֵּי פְּעָמִים[6], חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם בְּכָל פַּעַם. וְשָׂחַק כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְבַדּוֹ[7], וְעֵרֶב הַכֹּל[8], וְשָׂרָה אוֹתָן בְּמַיִם[9] זַכִּין וּמְתוּקִין[10] עַד שֶׁיָּצָא כָּל כֹּחָן בַּמַּיִם, וְנָתַן עַל הַמַּיִם שֶׁמֶן זַיִת הִין, וְהוּא שְׁנִים עָשָׂר לֹג, כָּל לֹג אַרְבַּע רְבִיעִיּוֹת[11], וּבִשֵּׁל הַכֹּל עַל הָאֵשׁ עַד שֶׁאָבְדוּ הַמַּיִם וְנִשְׁאַר הַשֶּׁמֶן, וְהִנִּיחוֹ בִּכְלֵי לְדוֹרוֹת.

4) כמפורש בשמות שם, כג־כה. 5) הוא "מר דרור" שבפסוק שם. וראה להלן הלכה ג מה הוא מור, ומה הוא קנמון וקידה, וקנה בושם. 6) כריתות ה. ושם אמרו שצריך שתי הכרעות, ורבינו לא הזכיר זאת, ובפירוש המשניות נראה שאין צריך להכריע (הר המוריה). 7) נראה שלמד כן ממה שנאמר (שמות שם, לד) "בד בבד", ונראה שגרס בגמרא שם "שלא יניח משקל במשקל וישחוק" (הר המוריה) [ואף־על־פי שזה נאמר בקטורת — הרי למדו שמן המשחה מקטורת בגזירה־שוה "ובמתכונתו — במתכונתה" (שם), והוא־הדין לענין זה]. 8) אף זה נלמד מקטורת שנאמר בה (שם, לה) "ממולח", ותירגם אונקלוס "מערב". 9) ברייתא בהוריות יא: כדברי רבי יוסי. 10) לא נודע מקור דברים אלו. 11) (ראה בפ"א מהלכות עירובין הלכה יג).

ג. הַמֹּר הוּא הַדָּם הַצָּרוּר בְּחַיָּה שֶׁבְּהֹדּוּ[12] הַיָּדוּעַ לַכֹּל, שֶׁמִּתְבַּשְּׂמִין בָּהּ בְּנֵי אָדָם בְּכָל מָקוֹם. וְהַקְּנָמוֹן הוּא הָעֵץ שֶׁבָּא מֵאֵיי הֹדוּ, שֶׁרֵיחוֹ טוֹב וּמִתְגַּמְּרִים[13] בּוֹ בְּנֵי אָדָם. וְהַקְּדָּה הִיא הַקֹּשְׁט[14]. וּקְנֵה בֹּשֶׂם הֵם הַקָּנִים הַדַּקִּים כַּהֶתֶךְ הָאֲדֻמִּים הַבָּאִים מֵאֵיי הֹדוּ וְרֵיחָן טוֹב, וְהֵם מִמִּינֵי הַבְּשָׂמִים שֶׁנּוֹתְנִין אוֹתָם הָרוֹפְאִים בַּאֲרֵי[15].

12) כן פירש הגאון (ר' אברהם בן־עזרא בשמות שם בשמו) והוא המוסק שבברוכות מג. והראב"ד השיג עליו, וכתב: "אין דעתי מקבלת שיכנסו במעשה הקדש דם שום חיה בעולם, כל־שכן דם חיה טמאה", והרמב"ן עה"ת (שמות שם כד) כתב "זו אינה קושיא, כי הלחות ההוא הנאסף בה מרוב הדם ויזוב ממנה בחייה, אין בו לא טומאה ולא מיאוס". 13) ומתבשמים. 14) צריך עיון: הרי אונקלוס תרגם קדה "קציעתא", ורבינו מנה להלן פ"ב הלכה ג קציעה לחוד וקושט לחוד (כסף־משנה). ואולי קציעה אינה קציעתא (הר המוריה, עיין שם). 15) במיני רפואה, ראה ירמיה ח, כב.

ד. הָעוֹשֶׂה שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה כַּמַּעֲשֶׂה הַזֶּה וְכַמִּשְׁקָל הַזֶּה וְלֹא הוֹסִיף וְלֹא גָּרַע[16]: בְּמֵזִיד - חַיָּב כָּרֵת, בְּשׁוֹגֵג - מֵבִיא חַטָּאת[17] קְבוּעָה; שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר יִרְקַח כָּמֹהוּ וְנִכְרַת מֵעַמָּיו[18]. וְהוּא שֶׁיַּעֲשֶׂה[19] אוֹתוֹ לְהִמָּשַׁח בּוֹ; אֲבָל אִם עָשָׂהוּ לְהִתְלַמֵּד אוֹ לִתֵּנוֹ לַאֲחֵרִים - פָּטוּר.

16) בכריתות שם: "אמר רבא, שמן שפטמו לחציין פטור", אבל "הוסיף" לא ידענו משם, ואולי למדה רבינו מן הסברא, שכשם שלמדו שם מן הפסוק "ובמתכונתו לא תעשו כמוהו" לפטור העושה לחצאין, כן יש ללמוד משם לפטור העושה בהוספה יתר על מתכונתו. 17) כריתות ב. 18) נוסף ע"פ דפוסים חדשים. 19) שם.

ה. הַסָּךְ מִשְׁחַת הַמִּשְׁחָה כַּזַּיִת[20]: בְּמֵזִיד - חַיָּב כָּרֵת, וּבְשׁוֹגֵג - מֵבִיא חַטָּאת קְבוּעָה; שֶׁנֶּאֱמַר: וַאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל זָר וְנִכְרַת מֵעַמָּיו. וְאֵין חַיָּבִין[21] אֶלָּא עַל סִיכַת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה; שֶׁנֶּאֱמַר: מִמֶּנּוּ - מִזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: שֶׁמֶן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִי. וּמֵעוֹלָם לֹא נַעֲשָׂה שֶׁמֶן אַחֵר חוּץ מִמַּה שֶּׁעָשָׂה מֹשֶׁה.

20) כדעת רבי יהודה שם ו: וראה להלן הלכה י. 21) שם ה.

ו. אֶחָד הַסָּךְ אֶת עַצְמוֹ וְאֶחָד הַסָּךְ אֶת אֲחֵרִים; שֶׁנֶּאֱמַר: וַאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל זָר. הַסָּךְ בֵּלִים[22] וּבְהֵמָה וְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁהֵם כְּמוֹתָהּ[23] אוֹ שֶׁסָּךְ מֵתִים[24] בּוֹ - פָּטוּר; שֶׁנֶּאֱמַר: עַל בְּשַׂר אָדָם לֹא יִיסָךְ.

22) שם ו: 23) כבהמה, שנאמר "שבו לכם פה עם החמור", ודרשו חכמים (קידושין סח.) "עם הדומה לחמור". 24) שאינם נקראים עוד "אדם" אלא "מתים" (כריתות שם).

ז. אֵין מוֹשְׁחִין מִמֶּנּוּ לִדוֹרוֹת[25] אֶלָּא כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים[26] וּמְשׁוּחֵי מִלְחָמָה[27] וּמַלְכֵי בֵּית דָּוִד בִּלְבַד[28]. אֲפִלּוּ כֹּהֵן בֶּן כֹּהֵן[29] מוֹשְׁחִין אוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַכֹּהֵן[30] הַמָּשִׁיחַ תַּחְתָּיו מִבָּנָיו וְגוֹמֵר.

25) אבל בזמן מרע"ה משחו ממנו גם את בגדי הכהונה ואת המשכן וכל כליו כמבואר בתורה. 26) שם ה: 27) הוריות יב. 28) ומלכי ישראל אינם נמשחים אלא בשמן אפרסמון. 29) כריתות שם. והיינו כהן גדול בן כהן גדול. 30) שאף־על־פי שאין מושחין מלך בן מלך, משום שנאמר הוא ובניו בקרב ישראל (להלן הלכה יא), והרי גם כהן גדול, בנו יורשו (להלן פ"ד הלכה כ) – גילתה התורה שכהן גדול בן כהן גדול צריך משיחה.

ח. בְּבֵית שֵׁנִי, שֶׁלֹּא הָיָה שָׁם שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה[31], הָיָה כֹּהֵן גָּדוֹל מִתְרַבֶּה בִּלְבִישַׁת בְּגָדִים[32] בִּלְבַד, שֶׁהָיָה לוֹבֵשׁ בִּגְדֵי כְהֻנָּה גְּדוֹלָה[33].

31) ראה למעלה פ"ד מהלכות בית הבחירה הלכה א. 32) מגילה ט: 33) "שנאמר אשר יוצק על ראשו שמן המשחה ומלא את ידו ללבוש את הבגדים, כשם שמתרבה בשמן המשחה, כך מתרבה בבגדים" (להלן פ"ד הלכה יב), "כיצד מרבין אותו בבגדים, לובש שמונה בגדים ופושטן, וחוזר ולובשן למחר שבעת ימים יום אחר יום" (שם הלכה יג).

ט. כֵּיצַד מוֹשְׁחִין אֶת הַכֹּהֵן?[34] צָק אֶת הַשֶּׁמֶן עַל רֹאשׁוֹ וְסָךְ מִמֶּנּוּ עַל גַּבֵּי עֵינָיו[35] כְּמִין כִּי יָוָנִית, כָּזֶה כ; שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּצֹק מִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַל רֹאשׁ אַהֲרֹן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ[36] לְקַדְּשׁוֹ. וּמַלְכֵי בֵּית דָּוִד מוֹשְׁחִין אוֹתָן כְּמִין נֵזֶר עַל רֹאשׁוֹ[37]. וְלֹא יִמְשַׁח בִּמְקוֹמוֹת אֲחֵרוֹת, וְלֹא יַרְבֶּה בַּשֶּׁמֶן[38].

34) כברייתא ראשונה בכריתות שם, שיציקה קודמת למשיחה. 35) בגמרא שם משמע שסיכה זו אינה מאותו שמן שעל ראשו, אלא נתינה חדשה מן הפך. וכן יש לפרש בדברי רבינו. ו"ממנו" שכתב, אין כוונתו לשמן שבראש אלא לשמן שבפך. 36) כלומר, יציקה בתחילה ומשיחה אחריה (גמרא שם). 37) כריתות שם. 38) שכל שסך במקום שאינו צריך או מרבה בשמן ללא צורך, הרי הוא דומה לשאר אדם שסך בו כמבואר להלן הלכה י (כסף־משנה).

י. הַנּוֹתֵן[39] מִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַל גַּבֵּי מֶלֶךְ אוֹ כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁכָּבַר נִמְשַׁח - פָּטוּר; שֶׁנֶּאֱמַר: וַאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל זָר, וְאֵין אֵלּוּ זָרִים אֶצְלוֹ. אֲבָל הַסָּךְ[40] מִמֶּנּוּ אֲפִלּוּ לְמֶלֶךְ וְכֹהֵן גָּדוֹל - חַיָּב; שֶׁנֶּאֱמַר: עַל בְּשַׂר אָדָם לֹא יִיסָךְ - כָּל אָדָם בַּמַּשְׁמָע. וְכֹהֵן גָּדוֹל[41] שֶׁנִּטַּל שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה מֵרֹאשׁוֹ וְסָךְ בְּמֵעָיו - חַיָּב כָּרֵת. וְהוּא שֶׁיְּסוֹךְ מִמֶּנּוּ בְּכַזַּיִת[42].

39) שם ו: כרבי יהודה. אבל שם נאמר כן על סך, וראה להלן בדברי רבינו שבסיכה חייבים גם על מלך וכהן גדול. 40) נלמד ממה שנאמר להלן, שכהן גדול שנטל שמן המשחה מראשו וסך במעיו – חייב כרת, ראה בכסף־משנה. 41) כריתות שם. 42) אף־על־פי שבגמרא שם נראה שבסיכה חייבים על כל שהוא, ורק בנתינה צריך כזית – סובר רבינו שכיון שבברייתא שם נאמר מפורש "כמה יסוך ויהא חייב – רבי יהודה אומר כזית", ולא אמרו "כמה יתן", על־כרחנו שלמדו סיכה מנתינה: מה נתינה בכזית, אף סיכה בכזית, ועיין ראב"ד וכסף־משנה.

1 **יא. אֵין מוֹשְׁחִין אֶת הַמֶּלֶךְ אֶלָּא עַל גַּבֵּי הַמַּעְיָן**[43].
2 **וְאֵין מוֹשְׁחִין מֶלֶךְ בֵּן מֶלֶךְ, שֶׁהַמַּלְכוּת יֵרָשָׁה לַמֶּלֶךְ**
3 **לְעוֹלָם; שֶׁנֶּאֱמַר: הוּא וּבָנָיו בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל. וְאִם**
4 **הָיְתָה שָׁם מַחֲלֹקֶת - מוֹשְׁחִין אוֹתוֹ, כְּדֵי לְסַלֵּק**
5 **הַמַּחֲלֹקֶת וּלְהוֹדִיעַ לַכֹּל שֶׁזֶּהוּ מֶלֶךְ**[44] **לְבַדּוֹ. כְּמוֹ**
6 **שֶׁמָּשְׁחוּ שְׁלֹמֹה מִפְּנֵי מַחֲלֹקֶת אֲדֹנִיָּהוּ**[45]**, וְיוֹאָשׁ**
7 **מִפְּנֵי עֲתַלְיָהוּ**[46]**, וִיהוֹאָחָז מִפְּנֵי יְהוֹיָקִים אָחִיו**[47]**. וְזֶה**
8 **שֶׁמָּשַׁח אֱלִישָׁע לְיֵהוּא**[48] **- לֹא בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה**
9 **מְשָׁחוֹ, אֶלָּא בְּשֶׁמֶן אֲפַרְסְמוֹן**[49]**. וְדָבָר זֶה מָסֹרֶת בְּיַד**
10 **הַחֲכָמִים.**

43) שם ה: בברייתא: כדי שתימשך מלכותן. ולמדו כן ממה שנאמר (מ"א א, לג־לד) "והורדתם אותו אל גיחון ומשח אותו שם". 44) שם. ולמדו כן ממה שנאמר "הוא ובניו בקרב ישראל" – "בזמן ששלום בישראל", כלומר, רק אז עוברת המלכות בירושה בלי משיחה. 45) מלכים שם, לט. 46) מלכים־ב יא, יב. ולא היתה משיחה זו בשמן המשחה, שהרי יאשיהו אביו גנזו, אלא בשמן אפרסמון (כריתות שם). 47) שם כג, ל. 48) שם ט, א. ואין זה שייך לכאן, שהרי הוא לא היה בן מלך, אלא להלכה ז, שאין מושחין אלא למלכי בית דוד, ועל זה כתב וזה שמשח וכו' וכן הוא בגמרא שם. 49) ואף־על־פי שגם אצל יהואחז לא היה שמן המשחה אלא שמן אפרסמון (ראה למעלה) – שם אילו היה שמן המשחה היו מושחים אותו בו, ואילו בזמנו של יהוא היה עוד שמן המשחה, ואף־על־פי־כן לא משחוהו בו אלא בשמן אפרסמון, מפני שלא היה ממלכי בית דוד.

11 **יב. כָּל כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ**[50] **שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה בַּמִּדְבָּר לֹא**
12 **נִתְקַדְּשׁוּ אֶלָּא בִּמְשִׁיחָתָן בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, שֶׁנֶּאֱמַר:**
13 **וַיִּמְשַׁח אֹתָם וַיְקַדֵּשׁ אֹתָם. וְדָבָר זֶה אֵינוֹ נוֹהֵג לְדוֹרוֹת**[51]**,**
14 **אֶלָּא הַכֵּלִים כֻּלָּן כֵּיוָן שֶׁנִּשְׁתַּמְּשׁוּ בָּהֶן בַּמִּקְדָּשׁ**
15 **בְּמִלַּאכְתָּן נִתְקַדְּשׁוּ; שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ בָם בַּקֹּדֶשׁ**
16 **- בַּשֵּׁרוּת הֵם מִתְקַדְּשִׁין.**

50) שבועות טו. בברייתא. 51) שנאמר "וימשחם ויקדש אותם" – אותם במשיחה, ולא לדורות במשיחה אלא בעבודה (שם).

17 **יג. הַכַּפּוֹת וְהַקְּעָרוֹת שֶׁמְּקַבְּלִין בָּהֶם הַמְּנָחוֹת, וְכֵן**
18 **הַמְּזָרְקוֹת שֶׁמְּקַבְּלִין בָּהֶן הַדָּם, וּשְׁאָר כְּלֵי הַשָּׁרֵת -**
19 **כֻּלָּן שֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל זָהָב הָיוּ; וּמֵתֶר לַעֲשׂוֹתָן מִשְׁאָר**
20 **מִינֵי מַתָּכוֹת, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ**[52]**. וְכֻלָּן מִתְקַדְּשִׁין**
21 **בְּמִלַּאכְתָּן**[53]**. וְאִם נִשְׁבְּרוּ - מַתִּיךְ אוֹתָם**[54] **וְעוֹשֶׂה**
22 **אוֹתָן כְּלִי אַחֵר, וְאֵין קְדֻשָּׁתָן מִסְתַּלֶּקֶת מֵהֶן לְעוֹלָם**[55]**.**

52) למעלה פ"א מהלכות בית הבחירה הלכות יח־יט. 53) אף־על־פי שכבר כתב רבינו למעלה בהלכה הקודמת, שהכלים מתקדשים במלאכתם – חזר רבינו וכתבו כאן, להשמיענו שגם המזרקות שהם כלי לח ונמשחו מבפנים ומבחוץ (להלן הלכה יט), כדי לקדשם מבפנים ומבחוץ – מתקדשים בעבודתם מבפנים ומבחוץ, אף־על־פי שעבודתם אינה אלא מבפנים (יריעות שלמה). 54) ראה להלן הלכה יד. 55) כן מפורש להלן פ"ח מהלכות מעשה הקרבנות הלכה כא: "נטמא כשיצא פוחתו עד שיטהר ומכניסו בפנים וחוזר ומרדדו עד שיסתם הפחת ויחזור כתבנית הכלים" (והוא מזבחים צד: צה.) הרי שקדושתו אינה מסתלקת (אור שמח).

23 **יד. כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ שֶׁנִּנְקְבוּ אוֹ שֶׁנִּסְדְּקוּ - אֵין סוֹתְמִין**
24 **אוֹתָן, אֶלָּא מַתִּיכִין אוֹתָן וְעוֹשִׂין אוֹתָן חֲדָשִׁים**[56]**.**

56) [בזבחים פח. בברייתא: "כלי קודש שניקבו אין מתיכין אותן, ואין מתיכין לתוכן אבר (=עופרת). נפגמו, אין מתקנין אותן". ונראה שלפני רבינו היתה שם הנוסחא: "כלי קודש שניקבו מתיכין אותן", והיינו להתיכם מחדש].

25 **טו. סַפִּין שֶׁנִּשְׁמַט מִן הַנָּצָב**[57] **אוֹ שֶׁנִּפְגַּם - אֵין**
26 **מַחֲזִירִין אוֹתוֹ וְאֵין מַשְׁחִיזִין אוֹתוֹ; אֶלָּא גּוֹנְזִין אוֹתוֹ**
27 **בְּצַד הַהֵיכָל**[58] **בֵּין הַקֹּדֶשׁ וְהָאוּלָם לְדָרוֹם, וְעוֹשִׂין**
28 **אֲחֵרִים. שֶׁאֵין עֲנִיּוּת בְּמָקוֹם עֲשִׁירוּת**[59]**.**

57) זבחים שם. 58) כן מפורש במדות פ"ד משנה ז: "בית החליפות (ליד ההיכל) ששם גונזים את הסכינים" (אור שמח). 59) זבחים שם: וראה להלן פ"ח הלכות ד־ה.

29 **טז. שְׁתֵּי מִדּוֹת שֶׁל יָבֵשׁ**[60] **הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ: עִשָּׂרוֹן וַחֲצִי**
30 **עִשָּׂרוֹן. הָעִשָּׂרוֹן - לַמְּנָחוֹת**[61]**, וַחֲצִי הָעִשָּׂרוֹן - לְחַלֵּק**
31 **בּוֹ מִנְחַת כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁבְּכָל יוֹם**[62]**.**

60) מנחות פז. במשנה. 61) ש"כל המנחות הקריבות לגבי המזבח, אין כל אחת מהן פחותה מעשרון" (פי"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ה). 62) היא הנקראת מנחת חביתין (שם הלכה ד). "וכיצד עשיית חביתי כהן גדול, מביא עשרון שלם ומקדישו וחוצהו בחצי עשרון שבמקדש" (שם פי"ג הלכה ב).

32 **יז. וְשֶׁבַע מִדּוֹת**[63] **שֶׁל לַח הָיוּ שָׁם: הִין**[64]**, וַחֲצִי**
33 **הַהִין, וּשְׁלִישִׁית הַהִין, וּרְבִיעִית**[65] **הַהִין; וְלֹג, וַחֲצִי**
34 **לֹג, וּרְבִיעִית. וּלְמָה הָיוּ חֲצִי הַהִין וּשְׁלִישִׁית הַהִין**
35 **וּרְבִיעִית הַהִין? לְמִדִּידַת הַנְּסָכִים שֶׁל זְבָחִים**[66]**. וְלֹג**
36 **- לְמִדִּידַת שֶׁמֶן הַמְּנָחוֹת**[67]**. וַחֲצִי לֹג - לְמִדִּידַת שֶׁמֶן**
37 **לְכָל נֵר מִנֵּרוֹת הַמְּנוֹרָה**[68]**. וּרְבִיעִית - לְחַלֵּק בָּהּ**
38 **הַשֶּׁמֶן לַחֲבֵרְתִּין**[69]**.**

63) שם: במשנה. 64) "הוא שנים עשר לוג" (שם פ"ב הלכה ז). 65) "מחזקת מן המים או מן היין משקל י"ז

דינרין וחצי דינר בקירוב" (פ"א מהלכות עירובין הלכה יב). 66) כמו שנאמר (במדבר כח, יד) "ונסכיהם חצי ההין יהיה לפר ושלישית ההין לאיל ורביעית ההין לכבש יין". 67) שלכולן לוג שמן (מנחות פח. פט. ופי"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ז). 68) שם פח: 69) שם. שהרי היו שם שלשה לוגין שמן לשתים עשרה חלות, רביעית לכל חלה (פי"ג שם הלכה ג).

יח. וְאֵין לָנוּ דָּבָר לְמִדּוֹד בּוֹ הִין, וְלָמָּה הָיָה שָׁם?[70] **הוֹאִיל וְהָיָה בַּמִּקְדָּשׁ מִימֵי מֹשֶׁה, שֶׁמִּדַּד בּוֹ שֶׁמֶן לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה. וּבַחֲצִי לוֹג**[72] **שֶׁהָיָה בַּמִּקְדָּשׁ הָיוּ מוֹדְדִין מַיִם לְמֵי סוֹטָה וְשֶׁמֶן לְתוֹדָה. וּבָרְבִיעִית שֶׁהָיְתָה שָׁם הָיוּ מוֹדְדִין שֶׁמֶן לֶחֱם הַנָּזִיר וּמַיִם לְטָהֳרַת מְצֹרָע. וְלֹא מִפְּנֵי מַעֲשִׂים אֵלּוּ נִתְקַדְּשׁוּ**[73]**, אֶלָּא מִפְּנֵי הַמְּלָאכוֹת שֶׁל מִקְדָּשׁ שֶׁאָמַרְנוּ.**

70) כיון שאין לנו דבר למדוד בו. 71) למעלה הלכה ב, וכן מפורש במנחות פז: פח. 72) משנה שם פח. 73) שם.

יט. כָּל הַמִּדּוֹת[74] **הָאֵלּוּ קֹדֶשׁ וּמִכְלֵי הַשָּׁרֵת, אֶלָּא שֶׁמִּדּוֹת הַלַּח נִמְשָׁחוּ מִבִּפְנִים וּמִבַּחוּץ, וּכְלֵי הַיָּבֵשׁ לֹא נִמְשָׁחוּ אֶלָּא בִּפְנִים. לְפִיכָךְ, בֵּרוּצֵי**[75] **מִדּוֹת הַלַּח - קֹדֶשׁ**[76]**, וּבֵרוּצֵי מִדּוֹת הַיָּבֵשׁ - חֹל**[77]**.**

74) שם צ. במשנה. 75) מה שנופל מן הכלי אחר שנתמלא (רש"י שם). 76) "ובירוצי היין והשמן קודש, לפי שהוא יורד על גב הכלי, וכלי הלח נמשחו מבפנים ומבחוץ, ולמה יתקדשו הבירוצין אף־על־פי שאין כוונת המודד אלא למה שבכלי בלבד, כדי שלא יאמרו מוציאין מכלי שרת לחול" (שם פ"ב הלכה ט). 77) "בירוצי המדות של סולת חול, שאין גב העשרון קודש" (שם).

פֶּרֶק שֵׁנִי[1]

1) יבאר בו רבינו כי הקטורת נעשית בכל שנה, וממה עושים אותה.

א. הַקְּטֹרֶת נַעֲשֵׂית בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה[2]**, וַעֲשָׂיָתָהּ**[3] **מִצְוָת עֲשֵׂה**[4]**, שֶׁנֶּאֱמַר: וְאַתָּה**[5] **קַח לְךָ סַמִּים וְגוֹמֵר. וְנִתְפָּרְשׁוּ בַּתּוֹרָה אַרְבָּעָה מִסַּמְמָנֶיהָ, וָהֵן: נָטָף**[6]**, וּשְׁחֵלֶת**[7]**, וְחֶלְבְּנָה**[8]**, וּלְבוֹנָה. וּשְׁאָר סַמְמָנֶיהָ הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי**[9]**.**

2) מפני שצריך להביאה מתרומה חדשה (שקלים פ"ד מ"ה, ופ"ד מהל' שקלים הי"ב). 3) צ"ל: ועשייתה. 4) ב'ספר המצוות' (עשה כח) כתב: "שנצטוו הכהנים ליתן את הקטורת בכל יום, פעמים על מזבח הזהב". וכן כתב שם כלל י (עיי"ש עמוד מ הערה ב) ש"אין מונים אמרו קח לך סמים, אלא מונים הקטרת הקטורת בכל יום". וכן כתב גם בפ"ג מהל' תמידין ש"מצות־עשה להקטיר הקטורת". 5) העתקת הפסוק אינה מדוייקת. 6) "הוא עצי הקטף שיוצא מהן הצרי" (להלן ה"ד). 7) "היא הצפורן שנותנין אותה בני האדם במוגמרות" (שם). 8) הוא "כמו דבש שחור וריחו קשה" (שם). 9) כריתות ו, ב.

ב. אַחַד עָשָׂר סַמְמָנִים[10] **נֶאֶמְרוּ לוֹ לְמֹשֶׁה מִסִּינַי, וְהֵם שְׁעוּשִׁין אוֹתָן בְּמִשְׁקָל מְכֻוָּן**[11]**. וּמוֹסִיפִין עֲמָהֶן בְּלֹא מִשְׁקָל מֶלַח**[12] **סְדֹמִית**[13] **וְכִפַּת הַיַּרְדֵּן**[14] **וְעֵשֶׂב אֶחָד שֶׁמַּעֲלֶה עָשָׁן**[15]**. וְלֹא הָיוּ יוֹדְעִים אוֹתוֹ אֶלָּא אֲנָשִׁים יְדוּעִים**[16]**, וְהוּא הָיָה הֲלָכָה בְּיָדָם אִישׁ מִפִּי אִישׁ.**

10) שם. 11) ראה להלן ה"ג. 12) אף־על־פי שיש אומרים שקטורת אינה צריכה מלח (מנחות כ. ועי' לחם־משנה בפ"ה מהל' איסורי מזבח הי"א) – זה אינו אלא בשעת ההקטרה, אבל בשעת העשיה הכל מודים שצריכה מלח (ראה משנה־למלך). ויש ללמוד כן ממה שנאמר (שמות ל, לה) "ממולח טהור קודש" – שיהא ממולח (רמב"ן שם, וראה להלן ה"ה שלמדו ממילה זו גם שצריך לערב). ולדעת ה'תוספות' (כריתות ו. ד"ה מלח) הוא בא כדי לשרות בו את הצפורן. אבל לא נראה כן מדברי רבינו, ראה משנה־למלך. 13) מן הפסוק "ממולח טהור קודש" שלמעלה, אין ללמוד שצריך דוקא מלח סדומית, ובוודאי זהו מהלכה למשה מסיני, וראה להלן. ובדין מליחת הקרבנות הצריכו מלח סדומית לכתחילה, ולמדו כן (מנחות כא.) מן הפסוק "ולא תשבית מלח" – "הבא מלח שאינה שובתת", ועי' משנה למלך' בפ"ה מהל' איסורי מזבח, שם. ומה שאמרו (כריתות ו. ולהלן ה"ג) "מלח סדומית רובע הקב", אין זה אלא במדה, אבל במשקל לא היה מכוון (כסף־משנה). 14) ב'שיטה מקובצת' (כריתות שם) פירש שהוא עשב הגדל על שפת הירדן, וכפת הוא מלשון "כיף" (= חוץ, שפה), ולא ידענו מהיכן הוציאו חכמים כי צריך כפת הירדן לקטורת. ולדעת ה'תוספות' (כריתות שם) אף כפת הירדן באה כדי לשרות בה את הצפורן. אבל מדברי רבינו אין נראה כן, ראה משנה־למלך. ואולי למדו כן מהלכה למשה מסיני. 15) לענין קטורת של יום הכיפורים, למדו חכמים (יומא נג.) שהיא צריכה מעלה עשן, משום שנאמר שם "כי בענן אראה על הכפורת". ומן הפסוק השני הנאמר שם "וכסה ענן הקטורת", למדו שם גם לשאר ימות השנה, ועי' משנה־למלך. 16) יומא לח, א.

ג. וְזֶהוּ מִשְׁקַל אַחַד עָשָׂר סַמָּנֶיהָ: נָטָף וּשְׁחֵלֶת וְחֶלְבְּנָה וּלְבוֹנָה - מִכָּל אֶחָד מִשְׁקַל שִׁבְעִים מָנֶה. וְהַמָּנֶה מֵאָה דִּינָרִין. וּמֹר וּקְצִיעָה וְשִׁבֹּלֶת נֵרְדְּ וְכַרְכֹּם - מִכָּל אֶחָד שִׁשָּׁה עָשָׂר מָנֶה. קִשְׁטְ - שְׁנֵים עָשָׂר מָנֶה. קִנָּמוֹן - תִּשְׁעָה מָנִים. קִלּוּפָה - שְׁלֹשָׁה מָנִים. מִשְׁקַל הַכֹּל: שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וּשְׁמוֹנָה מָנֶה[17]**. שְׁחוּקִין הַכֹּל הָדֵק. מוֹסִיפִין לָהּ רֹבַע הַקַּב מֶלַח סְדוֹמִית, וְכִפַּת הַיַּרְדֵּן וּמַעֲלֶה עָשָׁן כָּל שֶׁהוּא. וּמַקְטִיר מִמֶּנָּה בְּכָל יוֹם עַל מִזְבַּח הַזָּהָב**[18] **מָנֶה. שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וַחֲמִשָּׁה מָנֶה - כְּנֶגֶד יְמוֹת הַחַמָּה**[19]**; וְהַשְּׁלֹשָׁה מָנִים הַנִּשְׁאָרִים שׁוֹחֵק אוֹתָם עֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים דַּקָּה מִן הַדַּקָּה**[20]**, עַד שֶׁמּוֹצִיא מִמֶּנָּה מְלֹא חָפְנָיו לְהַקְטִיר בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים; וְהַשְּׁאָר הוּא מוֹתַר הַקְּטֹרֶת שֶׁאָמַרְנוּ בְּשִׁקְלִים**[21]**.**

17) "מנין משקלם לא מצינו במקרא, אלא שהיא הלכה למשה מסיני. ושמעתי דאסמכוה אקרא (שיר השירים ד, יג) "שלחיך פרדס רמונים", שלחיך בגימטריא הכי הוי (= שס"ח), ומדרש לא ראיתי" (יראים סי' רעט). בתוספות הרא"ש לכריתות ו, א (הובא ב'שיטה מקובצת' שם) כתב, וזה לשונו: הכי גמירי לה, ודורשי רשומות אסמכוה אקרא דשלחיך פרדס רמונים, דנדרש במדרש על קטורת הסמים, וכמנין שלחיך היו מפטמין (שס"ח) מנה וארבע סממנין משקל שבעים שבעים הם ר"פ, וד' משקלם ט"ז, וט"ז הם ד"ס מנין (הרי: "פרדס"). (ואמנם בפסוק שלאחריו מונה כמה מסממני הקטורת: "נרד וכרכום קנה וקנמון עם כל עצי לבונה מור ואהלות". אלא שהחשבון הנ"ל עודנו לקוי בחסר, שהרי לא ניתן שום רמז על משקלם של קושט, קנמון וקלופה. ויתכן כי משקלם (העולה ביחד עשרים וארבעה מנים) רמוז במלה "רמונים" שמנינה, במספר קטן, עולה עשרים וארבעה). 18) שמות ל, א־ח. 19) "ולא היו עושין כנגד ימות הלבנה, לפי שהיה חסר בשנה מעוברת" (הרא"ש שם). 20) דקה ביותר. 21) כלומר, בהל' שקלים פ"ד הי"ב. וראה בפירושי הרא"ש והרע"ב לשקלים פ"ד מ"ה, שכתבו שגם אחד־עשר המנים שנשארו בשנה פשוטה, שאינה אלא שנ"ד ימים, נכנסו למותר הקטורת.

1 **ד. נָטָף הָאָמוּר בַּתּוֹרָה הוּא עֲצֵי הַקְּטָף שְׁיוֹצֵא מֵהֶן**
2 **הַצָּרִי[22]. וְהַשְּׁחֵלֶת הִיא הַצִּפֹּרֶן[23] שֶׁנּוֹתְנִין אוֹתָהּ בְּנֵי**
3 **הָאָדָם בַּמַּגְמָרוֹת[24]. וְהַחֶלְבְּנָה - כְּמוֹ דְּבַשׁ שָׁחוֹר,**
4 **וְרֵיחוֹ קָשֶׁה[25], וְהוּא שֹׁרֶף אִילָנוֹת בְּעָרֵי יָוָן. וְזֶהוּ**
5 **שְׁמוֹת הַסַּמָּנִים בִּלְשׁוֹן עַרְבִי: עוּד בַּלַסָּאן, וְאַצָּפַאר**
6 **טִיב, וּמַיְעָה, וְלֻכְאן, וּמוּסְקִי, וְקִצְיָעָה, וְסִנְבֶּל**
7 **אַלְנְטוּרִין, וְזַעְפָּרָן, וְקֶשְׁטְ, וְעוּד[26], וְקִשֹּׁר סַלִּיפָה[27].**
8 **וְעַנְבַּר[28].**

22) בכריתות, שם: "תנו רבנן, פיטום הקטורת הצרי וכו' רבי שמעון אומר, הצרי אינו אלא שרף (הנוטף) מעצי הקטף". ופירש הרמב"ן (שמות ל, לד) לדעת רבינו כי "רבי שמעון בא לחלוק ולומר שאין הצרי מסמני הקטורת כי הוא אינו אלא שרף, ובקטורת אין השרף נכנס בו אלא הקטף עצמו". (למד כן מלשון נטף שהוא מבנין קל, ומוסב על האילן, וכן תרגם אונקלוס: "נטף – נטופא", כמו שנינו בפאה פ"ז מ"א "כזית הנטופה" (=זית הנוטף שמן) ואילו הצרי היה נקרא נטף, מבנין נפעל, ועי' כסף־משנה). ופסק רבינו כרבי שמעון, ולפיכך כתב שהוא העץ. 23) כן תרגם אונקלוס "שחלת – טופרא", היינו צפורן. 24) בבשמים. 25) כריתות ו, ב. במימרא של רבי חנא בר בזנא בשם רבי שמעון חסידא. 26) (בפירוש המשניות, כתב רבינו: "עוד הירדי", וצ"ל: "עוד הינדי" = עץ הודו, והוא קינמון. וכן הוא למעלה פ"א ה"ג). 27) היא קלופה (פירוש המשניות, שם). 28) היא כיפת הירדן (שם).

9 **ה. כֵּיצַד מְפַטְּמִין[29] אֶת הַקְּטֹרֶת? מֵבִיא תִּשְׁעָה קַבִּין**
10 **בּוֹרִית כַּרְשִׁינָה[30] וְשָׁף בָּהּ אֶת הַצִּפֹּרֶן[31], וְאַחַר כָּךְ**
11 **שׁוֹרֶה אֶת הַצִּפֹּרֶן בְּאֶחָד וְעֶשְׂרִים קַב[32] שֶׁל יַיִן**
12 **קַפְרִיסִין[33] אוֹ יַיִן לָבָן יָשָׁן חָזָק בְּיוֹתֵר[34], וְאַחַר כָּךְ**
13 **שׁוֹחֵק[35] כָּל אֶחָד מִן הַסַּמָּנִים בִּפְנֵי עַצְמוֹ[36] הֲדַק,**
14 **וּכְשֶׁהוּא שׁוֹחֵק אוֹמֵר: הֲדֵק הֵיטֵב[37], הָדֵק הֵיטֵב, כָּל**
15 **זְמַן שֶׁשּׁוֹחֵק, וּמְעָרֵב הַכֹּל[38].**

29) כריתות שם. כלומר, כיצד כותשין ומתקנין (רש"י שם). 30) סבון הבא מאותו מקום (רש"י שם). 31) מפני ששחורה היא שפין אותה (= משפשפין אותה) כדי שתהא נאה (גמרא רש"י שם). 32) כריתות, שם. 33) יין שבא מאי קפריסין. ויש מפרשים, יין הבא מקליפת אילן ששמו צלף הנקראת קפריסין, ראה ברכות לו, א (רש"י שם). 34) בגמרא שם אמרו שצריך להביא יין קפריסין. ורק אם אין לו יין קפריסין, מביא חמר חוורין עתיק (= יין ישן), וצ"ע ('הר המוריה'). 35) שנאמר (שמות ל, לו) "ושחקת ממנה הדק". 36) שנאמר (שם, לד) "בד בבד יהיה", וראה למעלה פ"א ה"ב. 37) שהקול יפה לבשמים (כריתות שם), וב'כלבו' (סי' לח) הטעים בזה שהאותיות הללו יוצאות מן הגרון ומוציאות הבל. 38) שנאמר (שם, לה) "ממולח", ותירגם אונקלוס "מערב". וראה למעלה ה"ב שיש ללמוד מזה גם שישים עליה מלח.

16 **ו. וְכָל מַעֲשֶׂיהָ בַּקֹּדֶשׁ[39] בְּתוֹךְ הָעֲזָרָה וּמִשֶּׁל**
17 **הֶקְדֵּשׁ[40]. וְהַמְפַטֵּם אֶת הַקְּטֹרֶת מִן הַחֻלִּין אוֹ בִּכְלֵי**
18 **שֶׁל חֻלִּין - פְּסוּלָה[41].**

39) שנאמר (שם, לב): "קודש היא, קודש תהיה לכם (צ"ל: "קודש הוא, קודש יהיה לכם") מכאן שכל מעשיה לא יהיו אלא בקודש" (כריתות ו.), היינו משום שנאמר פעמיים קודש, והרי שנה עליו הכתוב לעכב (כסף־משנה). ואף־על־פי שפסוק זה לא נאמר בקטורת אלא בשמן המשחה – למדו קטורת משמן המשחה, ראה למעלה פ"א ה"ב, ועי' משנה־למלך. 40) כלומר, בכלי שרת. וכמסקנת הגמרא בשבועות יא, א. וכן הוא ב'ירושלמי' שקלים פ"ד ה"ג. ועי' ב'תוספות' שם ד"ה מכל מקום, וב'שיטה מקובצת' ערכין י, ב - אות יב. 41) כדעת רבי יוסי בר חנינא ב'ירושלמי' שקלים, שם.

19 **ז. פַּעֲמַיִם בַּשָּׁנָה הָיוּ מַחֲזִירִין אוֹתוֹ[42] לַמַּכְתֶּשֶׁת[43].**
20 **בִּימוֹת הַחַמָּה הָיוּ מְפַזְּרִים אוֹתָהּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּתְעַפֵּשׁ;**
21 **וּבִימוֹת הַגְּשָׁמִים צוֹבְרִין אוֹתָהּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָפוּג**
22 **רֵיחָהּ[44].**

42) צ"ל: "אותה". 43) כריתות ו, ב. ושוחקין אותה שם שנית (כסף־משנה). 44) אין זה קשור למה שלמעלה, אלא דבר בפני עצמו הוא, שחוץ ממה שהיו שוחקים אותה, היו מפזרים אותה בימות החמה, ובימות הגשמים צוברים אותה (כסף־משנה).

23 **ח. נָתַן לְתוֹכָהּ דְּבַשׁ כָּל שֶׁהוּא - פְּסוּלָה[45]. חִסֵּר אֶחָד**
24 **מִסַּמָּנֶיהָ[46] - חַיָּב מִיתָה[47], שֶׁהֲרֵי נַעֲשֵׂית קְטֹרֶת**
25 **זָרָה[48]. פִּטְּמָהּ[49] מְעַט מְעַט בְּמַתְכֹּנְתָּהּ[50] - כְּשֵׁרָה.**
26 **אֲפִלּוּ פִּטֵּם[51] פְּרָס בְּשַׁחֲרִית וּפְרָס בֵּין הָעַרְבַּיִם.**

45) כריתות שם, ו'ירושלמי' יומא פ"ד ה"ה. והיינו משום

שנאמר (ויקרא ב, יא) "כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה'" (רש"י שם, וברייתא דבר קפרא המובאת בסידורי התפלה, וראה בכסף־משנה פ"ה מהל' איסורי מזבח ה"א). 46) כלומר, אחד מאחד־עשר הסממנים המנויים למעלה. אבל אלה שבאו לתקן את הקטורת אינם בכלל זה (ב'בית יוסף' או"ח סי' קלג, וראה במשנה־למלך כאן ה"ג). 47) כריתות, שם. 48) גם להלן פ"ה מהל' עבודת יום הכיפורים, כתב רבינו: "הקטיר קטורת של קודש הקדשים כזית בהיכל, חייב מיתה". ונראה שלמדו כן מקטורת חסירה ביום הכיפורים, כמו שלמדו ביומא נג, א - לענין מעלה עשן (ב'חזון איש' להלן בהלכות יום הכיפורים). (אבל יש להבין: למה לא הביא רבינו כאן גם אם חיסר בה מעלה עשן, כמו שכתב בהל' יום הכיפורים שם הכ"ה, ועוד למה כתב להלן בסמוך הי"א שהמקטיר קטורת זרה במזבח הזהב שבהיכל – לוקה, ולא כתב שחייב מיתה, וראה בשו"ת "בית זבול" לחותני הגרי"מ חרל"פ ח"א סי' כה. וב'בית יוסף' שם כתב: "מיחייב מיתה משום מקטיר קטורת זרה, כדאשכחן בבני אהרן (ויקרא י, א־ב) שנתחייבו מיתה מפני שהקטירו קטורת באש זרה"). 49) כריתות ה, א. ו, ב. 50) לפי חשבון משקלה הכללי, עשה מעט ממנה. 51) חצי מנה (שם).

ט. הָעוֹשֶׂה קְטֹרֶת מֵאַחַד עָשָׂר סַמְמָנִין[52] אֵלּוּ לְפִי מִשְׁקָלוֹת אֵלּוּ[53] כְּדֵי לְהָרִיחַ בָּהּ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הֵרִיחַ - חַיָּב כָּרֵת[54] עַל עֲשָׂיָתָהּ, אֲפִלּוּ מְזִיד; וּבְשׁוֹגֵג מֵבִיא חַטָּאת קְבוּעָה[55]. אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָשָׂה הַמִּשְׁקָל כֻּלּוֹ אֶלָּא חֶצְיוֹ[56] אוֹ שְׁלִישׁוֹ[57], הוֹאִיל וְעָשָׂה לְפִי מִשְׁקָלוֹת אֵלּוּ - חַיָּב כָּרֵת. שֶׁנֶּאֱמַר: בְּמַתְכֻּנְתָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם, אִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כָמוֹהָ לְהָרִיחַ בָּהּ וְנִכְרַת מֵעַמָּיו.

52) אבל אם חיסר אחד מסממניה, אינו חייב על עשייתה, כן מפורש בתוספתא מכות פ"ג (אור שמח'). 53) אף־על־פי שלא עשה אלא שיעור הקטרה אחת דהיינו חצי מנה, שכשרה, כמבואר למעלה ה"ח (הר המוריה'). 54) כריתות ב, א. ו, א. וכן מפורש בתורה (שמות ל, לח) "איש אשר יעשה כמוה להריח בה ונכרת מעמיו" הרי שכיון שעשה להריח בה אע"פ שלא הריח בה – חייב (כסף־משנה). 55) "שאינו משתנה בשינוי עניני האדם, אלא מקריב כשבה או שעירה בין שיהיה עשיר או עני, וזו היא הנקראת חטאת קבועה" (פירוש המשניות כריתות פ"א מ"א, וראה בפ"א מהל' שגגות ה"ד). 56) חצי משלוש מאות ושש ושמונה מנים, דהיינו מאה ושמונים וארבע, כריתות ו, ב: "קטורת שפיטמה לחצאין חייב, דכתיב והקטורת אשר תעשה, כל שתעשה, והא אפשר דעבדה פרס בשחרית ופרס בין הערבים". ומכיון שאמרו שאפשר פרס בשחרית וכו', על־כרחנו שחציו לאו דווקא, אלא כל שראוי להקטיר (משנה־למלך). 57) דלא כרש"י שם ד"ה לשליש.

י. עֲשָׂאָהּ לְהִתְלַמֵּד בָּהּ[58] אוֹ לְמָסְרָהּ לַצַּבּוּר - פָּטוּר[59]. הֵרִיחַ בָּהּ וְלֹא עֲשָׂאָהּ - אֵינוֹ חַיָּב כָּרֵת, אֶלָּא

58) שם ה, א. ו, א. 59) שנאמר "לא תעשו לכם" – "לכם (=להנאתכם) הוא דאסור, אבל למוסרו לציבור (או ללמוד בו) פטור" (שם ה.). 60) שחייב קרבן מעילה. והיינו בשעה שעולה תמרתה, אבל לאחר שתעלה תמרתה, אין מועלין בה (פ"ה מהל' מעילה הט"ז).

יא. מִזְבַּח הַזָּהָב שֶׁבַּהֵיכָל[61] - עָלָיו מַקְטִירִין הַקְּטֹרֶת בְּכָל יוֹם, וְאֵין מַקְרִיבִין עָלָיו דָּבָר אַחֵר. וְאִם הִקְטִיר עָלָיו קְטֹרֶת אַחֶרֶת שֶׁאֵינָהּ כָּזוֹ[62], אוֹ שֶׁהִקְטִיר עָלָיו קְטֹרֶת כָּזוֹ שֶׁהִתְנַדֵּב אוֹתָהּ יָחִיד אוֹ רַבִּים[63], אוֹ הִקְרִיב עָלָיו קָרְבָּן, אוֹ הִסִּיךְ נֶסֶךְ - לוֹקֶה; שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תַעֲלוּ עָלָיו קְטֹרֶת זָרָה וְעוֹלָה וּמִנְחָה וְגוֹמֶר.

61) מפורש בתורה כמו שכתב רבינו בסוף הלכה זו. 62) כגון חיסר אחד מסממניה (למעלה ה"ה). 63) מנחות נ, א. נ, ב. והיינו כשלא מסרה לצבור (כסף־משנה ו'תוספות' שם ד"ה יכול). ויתכן גם כי מאחר שהביאוה נדבה ולא חובה, היא קטורת זרה ('אבן האזל').

יב. בְּעֵת שֶׁמּוֹלִיכִין[64] אֶת הָאָרוֹן[65] מִמָּקוֹם לְמָקוֹם - אֵין מוֹלִיכִין אוֹתוֹ לֹא עַל הַבְּהֵמָה וְלֹא עַל הָעֲגָלוֹת, אֶלָּא מְצָוֶה לְנָטְלוֹ עַל הַכָּתֵף. וּלְפִי שֶׁשָּׁכַח דָּוִד[66] וְנָשְׂאוּ עַל הָעֲגָלָה, נִפְרַץ פֶּרֶץ בְּעֻזָּא. אֶלָּא מְצָוָה לְנָשְׂאוֹ עַל הַכָּתֵף, שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם בַּכָּתֵף יִשְׂאוּ.

64) הכהנים ('ספר המצוות' עשה לד). 65) (אף־על־פי שמן הפסוק שהביא בסוף הלכה זו, יש ללמוד גם לשולחן ולמנורה ולמזבח הזהב, שהרי כולם משא בני קהת (במדבר ד), ועליהם הוא אומר (שם ז, ט) "ולבני קהת לא נתן (= עגלות) כי עבודת הקודש עליהם, בכתף ישאו", וכן פירש רש"י בסוטה לה, א - ד"ה לא נתן, כי "עבודת הקודש" הנ"ל כוללת כל הכלים האלה – דעת רבינו כי אין להוכיח כי מצוה זו של נשיאה בכתף היא גם לדורות אלא בארון, שמפורש בו בדברי הימים (א טו, טו) "וישאו בני הלוים את ארון האלקים כאשר צוה משה כדבר ה' בכתפם במוטות עליהם". אבל בכל יתר הכלים הנ"ל, שאין לנו הוכחה מפורשת לדורות, אין מצותם אלא לשעה. וראה ב'ספר המצוות לעם', עמוד עא והערה נוספת קנג, ועי' ב'מנחת חינוך' מצוה שעט). 66) סוטה, שם.

יג. כְּשֶׁנּוֹשְׂאִים אוֹתוֹ עַל הַכָּתֵף - נוֹשְׂאִין פָּנִים כְּנֶגֶד פָּנִים[67], וַאֲחוֹרֵיהֶם לַחוֹץ וּפְנֵיהֶם לִפְנִים. וְנִזְהָרִים[68] שֶׁלֹּא יִשְׁמְטוּ הַבַּדִּים מִן הַטַּבָּעוֹת. שֶׁהַמַּסִּיר אֶחָד מִן הַבַּדִּים[69] מִן הַטַּבָּעוֹת - לוֹקֶה; שֶׁנֶּאֱמַר: בְּטַבְּעֹת הָאָרֹן יִהְיוּ הַבַּדִּים, לֹא יָסֻרוּ מִמֶּנּוּ.

67) כדי שלא ליתן אחור לארון (במדבר רבה פ"ה). וכן נראה בעבודה זרה כד, ב ('מאירי'). 68) יומא עב, א. 69) בגמרא שם: "והמסיר בדי ארון". ודעת רבינו כי אין

הכוונה לשני הבדים דווקא אלא אפילו לאחד מהם. וראה ב'מנחת חינוך' מצוה צו.

יום רביעי כ"ד אדר ה'תשע"ז

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי[1]

1) יתבאר בו כי כל זרע לוי מובדל לעבודת המקדש, ודין בן לוי שקבל עליו כל מצות לויה חוץ מדבר אחד.

א. זֶרַע לֵוִי כֻּלּוֹ מֻבְדָּל לַעֲבוֹדַת הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: בָּעֵת הַהִיא הִבְדִּיל יְיָ אֶת שֵׁבֶט הַלֵּוִי. וּמִצַּוֹת עֲשֵׂה לִהְיוֹת הַלְוִיִּם פְּנוּיִין וּמוּכָנִין לַעֲבוֹדַת הַמִּקְדָּשׁ, בֵּין רָצוּ בֵּין שֶׁלֹּא רָצוּ[2]; שֶׁנֶּאֱמַר: וְעָבַד הַלֵּוִי הוּא אֶת עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד. וּבֶן לֵוִי שֶׁקִּבֵּל עָלָיו כָּל מִצּוֹת לְוִיָּה[3] חוּץ מִדָּבָר אֶחָד - אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ, עַד שֶׁיְּקַבֵּל אֶת כֻּלָּן.

2) בספרי (במדבר יח, כג) "לפי שהוא אומר חלף שעבודתם שומע אני רצה יעבוד לא רצה לא יעבוד [שכיוון שנאמר "חלף עבודתם" הרי זו כמצוות עשה שמתן שכרה בצידה, שאין כופין עליה], תלמוד לומר ועבד הלוי הוא בעל כורחו". 3) לשורר, לשמור ולהיות שוער.

ב. עֲבוֹדָה שֶׁלָּהֶן הִיא שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹמְרִין אֶת הַמִּקְדָּשׁ. וְיִהְיוּ מֵהֶן שׁוֹעֲרִין לִפְתֹּחַ שַׁעֲרֵי הַמִּקְדָּשׁ וּלְהָגִיף[4] דַּלְתוֹתָיו[5], וְיִהְיוּ מֵהֶן מְשׁוֹרְרִין לְשׁוֹרֵר עַל הַקָּרְבָּן בְּכָל יוֹם. שֶׁנֶּאֱמַר: וְשֹׁרֵת בְּשֵׁם יְיָ אֱלֹהָיו כְּכָל אֶחָיו הַלְוִיִּם. אִי זֶהוּ שֵׁרוּת שֶׁהוּא בְּשֵׁם יְיָ[6]? הֱוֵי אוֹמֵר: זוֹ שִׁירָה. וּמָתַי אוֹמֵר שִׁירָה? עַל כָּל עוֹלוֹת הַצִּבּוּר[7] הַחוֹבָה וְעַל שַׁלְמֵי עֲצֶרֶת[8] בְּעֵת נִסּוּךְ הַיַּיִן[9]. אֲבָל עוֹלוֹת נְדָבָה שֶׁמַּקְרִיבִין הַצִּבּוּר[10] לְקַיִץ לַמִּזְבֵּחַ[11], וְכֵן הַנִּסָּכִין הַבָּאִין בִּפְנֵי עַצְמָן[12] - אֵין אוֹמְרִין עֲלֵיהֶן שִׁירָה[13].

4) לסגור. 5) ומה שאמרו (סוכה נו:) "מגיפי דלתות שבמקדש היו נוטלין שכרן מלחם הפנים", הרי שכהנים מגיפים הדלתות (שהרי רק הכהנים מותרים לאכול לחם הפנים) - הכוונה לשלושת המקומות שהיו הכהנים שומרים שם מגיפים הם [=הכהנים] את הדלתות, אבל במקומות אחרים היו הלויים מגיפים את הדלתות. 6) שמזכירין בו שם שמים. 7) שנאמר (במדבר י, י) "ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם", עולותיכם משמע של כל ישראל, דהיינו עולות ציבור חובה. 8) שנאמר "על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם" - מה עולה קדשי־קדשים אף שלמים קדשי־קדשים, והם כבשי עצרת שהם שלמי צבור. 9) "שאין אומרים שירה אלא על היין, שנאמר (שופטים ט) ותאמר להם הגפן החדלתי את תירושי המשמח אלקים ואנשים, אם אנשים משמח אלקים במה משמח? מכאן שאין אומרים שירה אלא על היין". 10) "ממותר תרומות הלשכה". 11) כשהוא בטל מנדרים ונדבות לוקחין עולות ומקריבין למזבח. 12) ואפילו של צבור "כגון שהביאו קרבן ציבור ולא הביא נסכים עמו והביאום למחר, דאמר מר מנחתם ונסכיהם אפילו למחר". אבל נסכים של יחיד אין טעונים שירה אפילו אם באים עם הקרבן. 13) על עולת נדבת צבור אין אומרים - "מה שלמים קבוע להם זמן אף עולה קבוע לה זמן לאפוקי נדבת ציבור שאין קבוע לה זמן" ועל נסכים הבאים בפני עצמן אין אומרים, שאין אומרים אלא על אכילה ושתיה. ובעיא שלא נפשטה היא ופסקה רבינו לקולא.

ג. לֵוִי הָאוֹנֵן[14] - מֻתָּר לַעֲבֹד וּלְשׁוֹרֵר[15]. וְאֵין פּוֹחֲתִין מִשְּׁנַיִם עָשָׂר לְוִיִּם[16] עוֹמְדִים עַל הַדּוּכָן בְּכָל יוֹם לוֹמַר שִׁירָה עַל הַקָּרְבָּן, וּמוֹסִיפִין עַד לְעוֹלָם[17]. וְאֵין אוֹמְרִין שִׁירָה אֶלָּא בְּפֶה בְּלֹא כְּלִי; שֶׁעִקַּר הַשִּׁירָה, שֶׁהִיא עֲבוֹדָתָהּ, בְּפֶה. וַאֲחֵרִים הָיוּ עוֹמְדִים שָׁם מְנַגְּנִין בִּכְלֵי שִׁיר. מֵהֶן לְוִיִּם, וּמֵהֶן יִשְׂרְאֵלִים מְיֻחָסִין הַמַּשִּׂיאִין לַכְּהֻנָּה[18]. שֶׁאֵין עוֹלֶה עַל הַדּוּכָן אֶלָּא מְיֻחָס. וְאֵין אֵלּוּ הַמְשׁוֹרְרִים עַל פִּי הַכֵּלִים עוֹלִין לְמִנְיַן הַשְּׁנַיִם עָשָׂר.

14) "זה שמת לו מת מן הקרובים שהוא חייב להתאבל עליהן ביום המיתה בלבד הוא הנקרא אונן דין תורה ולילה הוא אונן מדברי סופרים". 15) כן הוא בספרא פרשת שמיני (פרק ב הלכה ט) לעניין שיר ואם שיר שצריך שמחה מותר, - כל שכן עבודה אחרת שמותרת. 16) במשנה, כנגד תשעה כינורות ושני נבלים וצלצל אחד, שנאמר (דברי הימים־א כה, ט) "הוא ואחיו ובניו שנים עשר". [ואף על פי שהם לא שרו אלא בפה ולא בכלי, כמפורש להלן, - העמידו מספר הלויים המשוררים בפה כנגד מספר המנגנים בכלים. 17) [כיוון שמספרם גם כנגד תשעה כינורות והרי על כינורות מוסיפין עד לעולם]. 18) שכהנים היו נושאין בנותיהן.

ד. וּבַמֶּה הֵם מְנַגְּנִין? בִּנְבָלִים וַחֲלִילִים וְכִנּוֹרוֹת וַחֲצוֹצְרוֹת[19] וְהַצִּלְצָל[20]. וְאֵין פּוֹחֲתִין מִשְּׁנֵי נְבָלִים, וְלֹא מוֹסִיפִין עַל שִׁשָּׁה. וְאֵין פּוֹחֲתִין מִשְּׁנֵי חֲלִילִים, וְלֹא מוֹסִיפִין עַל שְׁנֵים עָשָׂר[21]. וְאֵין פּוֹחֲתִין מִשְּׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת, וְלֹא מוֹסִיפִין עַל עֶשְׂרִים וּמֵאָה[22]. וְאֵין פּוֹחֲתִין מִתִּשְׁעָה כִּנּוֹרוֹת, וּמוֹסִיפִין עַד לְעוֹלָם. וְהַצִּלְצָל אֶחָד בִּלְבַד.

19) מיני כלי שיר. 20) הם שתי חתיכות רחבות של מתכות ומכים זו על זו. 21) וזהו כנגד שנים עשר יום שהחליל מכה לפני המזבח. 22) שם יג: שנאמר (דברי הימים־ב ה, יב) "ועמהם כהנים למאה ועשרים מחצררים בחצוצרות", שיותר ממאה ועשרים מערבב הקול.

ה. בִּימֵי הַמּוֹעֲדוֹת כֻּלָּם וּבְרָאשֵׁי חֳדָשִׁים הָיוּ הַכֹּהֲנִים תּוֹקְעִים[23] בַּחֲצוֹצְרוֹת בִּשְׁעַת הַקָּרְבָּן וְהַלְוִיִּם אוֹמְרִין שִׁירָה; שֶׁנֶּאֱמַר: וּבְיוֹם שִׂמְחַתְכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁכֶם וּתְקַעְתֶּם בַּחֲצֹצְרֹת. הַחֲצוֹצְרָה הָיְתָה נַעֲשֵׂית מִן עֶשֶׂת שֶׁל כֶּסֶף[24]. עָשָׂה אוֹתָהּ מִן הַגְּרוּטָאוֹת שֶׁל כֶּסֶף[25] - כְּשֵׁרָה[26]; מִשְׁאָר מִינֵי מַתָּכוֹת - פְּסוּלָה. וְהַחֲלִילִין שֶׁהָיוּ מְנַגְּנִין בָּהֶן

1 הָיָה אֲבוּב[27] שֶׁלָּהֶן שֶׁל קָנֶה, מִפְּנֵי שֶׁקּוֹלוֹ עָרֵב.
2 וְלֹא הָיָה מְחַלֵּק אֶלָּא בְּאֲבוּב יְחִידִי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
3 מְחַלֵּק יָפֶה[29].

23) כמפורש בתורה (במדבר י, ח) "ובני אהרן הכהנים יתקעו בחצוצרות והיו לכם לחקת עולם לדורותיכם", 24) מנחות כח. שנאמר (במדבר י, ב) "שתי חצוצרות כסף מקשה תעשה אותם", דהיינו מן העשת של מעשה הקשת הקורנס. ורק חצוצרות של כהנים היו מן הכסף, אבל בחצוצרות של לויים לא כתב כן רבינו לפי שאינם אלא מדרבנן. 25) שברי כסף. 26) שנאמר במנורה "מקשה היא" - "היא [מקשה] ולא חצוצרות". 27) ואבוב הוא הקנה של החליל. 28) כלומר, של החלילים. 29) כשהיה מגיע לסיום הנעימה, היה אחד מהחלילין מאריך לאחר שתיקת האחרים, שלא היו מסיימים כולם בבת אחת, אלא אחד היה מסיים לבסוף וזהו נוי גדול.

4 ו. בְּשָׁנִים עָשָׂר יוֹם בַּשָּׁנָה הֶחָלִיל מַכֶּה[30] לִפְנֵי
5 הַמִּזְבֵּחַ: בְּשִׁחִיטַת פֶּסַח רִאשׁוֹן[31], וּבְשִׁחִיטַת פֶּסַח
6 שֵׁנִי[32], וּבְיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן
7 שֶׁל עֲצֶרֶת[33], וּבִשְׁמֹנָה יְמֵי הֶחָג[34]. וְחָלִיל זֶה[35] דּוֹחֶה
8 שַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא חָלִיל שֶׁל קָרְבָּן, וְחָלִיל שֶׁל קָרְבָּן
9 עֲבוֹדָה הִיא וְדוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת.

30) שהיו נקבים בחליל, ומכה באצבעו על הנקב להנעים את הקול. 31) בארבעה עשר לחודש ניסן. 32) ש"מי שהיה טמא בשעת שחיטת הפסח שאין שוחטין עליו, או שהיה בדרך רחוקה או נאנס באונס אחר, או ששגג ולא הקריב בראשון, הרי זה מביא פסח בי"ד לחודש השני". 33) חג השבועות. וכן הוא בגמרא שם. וייתכן כי בא למעט ימי ההשלמה שלאחר העצרת, שאין בהם חליל. 34) חג הסוכות. 35) כתב רש"י (בסוכה נ:), שחליל לאו דווקא, והוא הדין שהנבלים והכינורות דוחים את השבת. ורק חליל זה דוחה את השבת, אבל חליל של בית השואבה אינו דוחה.

10 ז. אֵין בֶּן לֵוִי נִכְנָס לָעֲזָרָה לַעֲבוֹדָתוֹ עַד שֶׁיִּלַּמְּדוּהוּ
11 חָמֵשׁ שָׁנִים תְּחִלָּה. שֶׁנֶּאֱמַר: זֹאת אֲשֶׁר לַלְוִיִּם מִבֶּן
12 חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה, וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר: מִבֶּן שְׁלֹשִׁים
13 שָׁנָה. הָא כֵיצַד[36]? חָמֵשׁ לִלְמֹד, וְאֵינוֹ נִכְנָס לָעֲבוֹדָה
14 עַד שֶׁיִּגְדַּיֵּל וְיִהְיֶה אִישׁ[37]; שֶׁנֶּאֱמַר: אִישׁ אִישׁ עַל
15 עֲבֹדָתוֹ.

36) אי אפשר שלשים שכבר נאמר חמש ועשרים, ואי אפשר לומר חמש ועשרים שכבר נאמר שלשים (גמרא שם). 37) ולמעלה דקדק וכתב "אין בן לוי נכנס לעזרה לעבודתו עד שילמדוהו חמש שנים תחילה וכו'", ולא כתב שאינו נכנס לעבודה עד שיהא בן שלשים, שכל עיקר הלימוד משני הפסוקים הנ"ל אינו ללמד על הגיל, אלא על הלימוד חמש שנים, ולפי זה בכל גיל שהוא, אם למד חמש שנים כשר הוא לעבודה לכשהגדיל. ומה שאמרו בחולין כד. שבן לוי כשר מבן שלשים, אינו אלא באהל מועד, אבל בבית עולמים שאינו נפסל אחרי חמישים שנה אינו פסול גם לפני כן.

16 ח. זֶה שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה בַּלְוִיִּם: וּמִבֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה
17 יָשׁוּב מִצְּבָא הָעֲבֹדָה - אֵינוֹ אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁהָיוּ נוֹשְׂאִין
18 הַמִּקְדָּשׁ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וְאֵינוֹ מְצַוֶּה נוֹהֶגֶת לְדוֹרוֹת.
19 אֲבָל לְדוֹרוֹת - אֵין הַלְוִי נִפְסָל בְּשָׁנִים[38] וְלֹא
20 בְּמוּמִין[39] אֶלָּא בְּקוֹל; שֶׁיִּתְקַלְקֵל קוֹלוֹ[40] מֵרֹב
21 הַזְּקָנָה[41] - יִפָּסֵל לַעֲבוֹדָתוֹ בַּמִּקְדָּשׁ. וְיֵרָאֶה לִי, שֶׁאֵינוֹ
22 נִפְסָל אֶלָּא לוֹמַר שִׁירָה, אֲבָל יִהְיֶה מִן הַשּׁוֹעֲרִים[42].

38) שנאמר (במדבר ד, מז) "מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה, כל הבא לעבוד עבודת עבודה ועבודת משא באהל מועד" - "לא אמרתי (מבן שלשים ועד בן חמשים דווקא) אלא בזמן שהעבודה בכתף (ולא בבית עולמים)". 39) [כן כתב גם בפירוש המשנה בחולין שם. אבל זה צריך עיון, שהרי במומין אינם נפסלים גם באהל מועד שבמדבר]. 40) חולין שם. שנאמר (דברי הימים־ב ה, יג) "ויהי כאחד למחצצרים ולמשוררים להשמיע קול אחד". הרי שצריכים לבשם את קולם, שיהא נראה כקול אחד ואם נתקלקל אינו כקול אחד עם האחרים. 41) והוא הדין אם נתקלקל מסיבה אחרת. 42) שהרי גם בזמן שהיו ישראל במדבר, שהלוי נפסל בשנים, כשר הוא לנעילת שערים, כמפורש בספרי שם. ולשורר בכלי שיר, כשר בוודאי, שלא גרע חלקו מישראלים מיוחסים, ראה למעלה הלכה ג.

23 ט. שְׁמוּאֵל הָרוֹאֶה[43] וְדָוִד הַמֶּלֶךְ חִלְּקוּ[44] הַלְוִיִּם
24 לְאַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים מִשְׁמָרוֹת, וְעוֹבֵד מִשְׁמָר בְּכָל
25 שַׁבָּת. וְכָל אַנְשֵׁי מִשְׁמָר מְחַלֵּק אוֹתָם רֹאשׁ הַמִּשְׁמָר
26 לְבָתֵּי אָבוֹת, וְכָל יוֹם מִימֵי הַשַּׁבָּת עוֹבְדִים בּוֹ אֲנָשִׁים
27 יְדוּעִים[45]. וְרָאשֵׁי הָאָבוֹת מְחַלְּקִין אִלּוּ הָעוֹבְדִים
28 בְּיוֹם שֶׁלָּהֶן אִישׁ אִישׁ עַל עֲבוֹדָתוֹ[46]. וְכָל הַלְוִיִּם
29 מְזֻהָרִין עַל עֲבוֹדַת הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁנֶּאֱמַר: אַךְ אֶל כְּלֵי
30 הַקֹּדֶשׁ וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרָבוּ וְלֹא יָמֻתוּ. לֹא יִקְרְבוּ
31 - לַעֲבוֹדָה, אֲבָל לִגַּע - מֻתָּרִין[47].

43) הנביא. "כי לנביא היום ייקרא לפנים הרואה". 44) תוספתא תענית פרק ג על פי הפסוק בדברי הימים (א ט, כב) "המה יסד דוד ושמואל הרואה באמונתם". 45) כלומר, "ראש משמר היה מסיים (=מסמן) היום שיעבוד בו בית אב זה וכן לכל בית אב - יומו". 46) כלומר, ראש בית אב מסיים לכל אנשי בית אב שביומו לפלוני עבודה זו לפלוני עבודה זו. ובכהנים לא מצאנו אלא שראש המשמר מחלק משמרו לבתי אבות, אבל לא מצאנו שראש בית אב מחלק עבודת הכהנים בכל יום אלא על ידי פייסות (=גורלות) היו מחלקים, לפי שבכהנים לא היו כולם זוכים לעבודה לפיכך הוצרכו לפייסות, אבל בלויים לא הוצרכו לכך לפי שהייתה עבודה לכל אחד ואחד מהם. 47) ספרי זוטא פרשת קרח (הובא בילקוט שמעוני שם ובספר המצוות לא תעשה עב בשם מכילתא). וכן הוא בפרק י"א מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה יא, שהיו אומרים

להם היזהרו אל תגעו בשלחן שלא תטמאוהו, ולפי דעת רבינו הדברים אמורים לזרים. הרי שבלי החשש של טומאה היו מותרין ליגע.

1 **י. וּכְשֵׁם שֶׁהַלְוִיִּם מֻזְהָרִין שֶׁלֹּא לַעֲבֹד עֲבוֹדַת**
2 **הַכֹּהֲנִים, כָּךְ הַכֹּהֲנִים מֻזְהָרִין שֶׁלֹּא לַעֲבֹד עֲבוֹדַת**
3 **הַלְוִיִּם; שֶׁנֶּאֱמַר: גַּם הֵם גַּם אַתֶּם. וְכֵן הַלְוִיִּם עַצְמָם**
4 **מֻזְהָרִים שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה אֶחָד מְלֶאכֶת חֲבֵרוֹ, שֶׁלֹּא יִסַּע**
5 **הַמְשׁוֹרֵר לַשּׁוֹעֵר וְלֹא הַשּׁוֹעֵר לַמְשׁוֹרֵר; שֶׁנֶּאֱמַר:**
6 **אִישׁ אִישׁ עַל עֲבֹדָתוֹ וְאֶל מַשָּׂאוֹ.**

7 **יא. לְוִיִּם שֶׁעָבְדוּ עֲבוֹדַת הַכֹּהֲנִים אוֹ שֶׁשִּׁמְּשׁוּ לְוִי**
8 **בְּמָלְאכָה שֶׁאֵינָהּ מְלַאכְתּוֹ - חַיָּבִין מִיתָה[48] בִּידֵי**
9 **שָׁמַיִם; שֶׁנֶּאֱמַר: וְלֹא יָמֻתוּ. אֲבָל כֹּהֵן שֶׁעָבַד עֲבוֹדַת**
10 **לֵוִי - אֵינוֹ בְּמִיתָה, אֶלָּא בְּלֹא תַעֲשֶׂה[49].**

48) ערכין שם וכאביי. ואף שלפנינו בגמרא שם מפורש שמסייע אינו עובר אלא על גזירת חכמים, נראה שנוסחא אחרת הייתה שם לפני רבינו. והמדובר כשחברו לא היה יכול לעשות בלי סיועו שאם לא כן אין לחייבו, שהרי "מסייע אין בו ממש". 49) הראב"ד השיגו וכתב עליו: "והלא כבר נאמר ולא ימותו גם הם גם אתם ובספרי נמי הרי דריש ליה לעונש ואזהרה". אבל רבינו סמך על המכילתא (ספרי זוטא) שהביא בספר המצוות (לאוין עב). וזו לשון הספרי זוטא שם (הובא בילקוט שמעוני שם): במה דברים אמורים בעבודת המשכן, אבל בעבודת בית האלקים הלויים על הכהנים במיתה, ואין הכהנים על הלויים אף בלא תעשה", ונראה שרבינו גרס: "ואין הכהנים על הלויים אלא בלא תעשה".

פֶּרֶק רְבִיעִי[1]

1) יתבאר בו כי הכהנים הובדלו מכל שבט לוי לעבודת המקדש, ושצריך להקדימם לכל דבר שבקדושה, ולכבדם.

11 **א. הַכֹּהֲנִים הֻבְדְּלוּ מִכָּל הַלְוִיִּם לַעֲבוֹדַת הַקָּרְבָּנוֹת,**
12 **שֶׁנֶּאֱמַר: וַיַּבְדֵּל אַהֲרֹן לְהַקְדִּישׁוֹ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים.**
13 **וּמִצְוַת עֲשֵׂה הִיא לְהַבְדִּיל הַכֹּהֲנִים וּלְקַדְּשָׁם וְלַהֲכִינָם**
14 **לְקָרְבָּן[2], שֶׁנֶּאֱמַר: וְקִדַּשְׁתּוֹ כִּי אֶת לֶחֶם אֱלֹהֶיךָ הוּא**
15 **מַקְרִיב.**

2) [יתכן כי הכוונה למה שאמרו במדות פ"ה משנה ד: "לשכת הגזית – סנהדרין גדולה של ישראל יושבת ודנה את הכהונה וכו' שלא נמצא בו פסול לובש לבנים וכו', ויום־טוב היו עושין שלא נמצא פסול בזרעו של אהרן הכהן, וכך היו אומרים: ברוך המקום ברוך־הוא שלא נמצא פסול בזרעו של אהרן, וברוך־הוא שבחר באהרן ובבניו לעמוד לשרת לפני ה' בבית קדשי־הקדשים". וזוהי המצוה על הסנהדרין "לקדש הכהנים ולהכינם לקרבן", כלומר, לחקור ולדרוש ולברר ולהכשירם לעבודת הקרבנות, ועיין ביריעות שלמה).

16 **ב.** [2] **וְצָרִיךְ כָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל לִנְהֹג בָּהֶן כָּבוֹד הַרְבֵּה[3]**
17 **וּלְהַקְדִּים אוֹתָם לְכָל דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה: לְפִתֹּחַ בַּתּוֹרָה**
18 **רִאשׁוֹן[4], וּלְבָרֵךְ רִאשׁוֹן[5], וְלִטֹּל מָנָה יָפָה רִאשׁוֹן[6].**

3) גיטין נט: 4) כן הביא גם בספר המצוות (עשה לב). אבל לפנינו בגמרא שם "לפתוח ראשון". ועיין פירש"י שם. 5) ברכת המוציא וברכת המזון (רש"י בגיטין שם). 6) שאם בא לחלוק עם ישראל, עושה ישראל שני חלקין שווין, וכהן בורר איזה שירצה (רש"י שם). "וזה כולו כשאין שם חכם גדול ממנו, אבל אם היה ממזר תלמיד־חכם, וכהן גדול עם־הארץ – ממזר תלמיד־חכם קודם" (פירוש המשניות שם פרק ה).

19 **ג. מֹשֶׁה רַבֵּנוּ חֵלֶק הַכֹּהֲנִים[7] לִשְׁמוֹנָה מִשְׁמָרוֹת,**
20 **אַרְבָּעָה מֵאֶלְעָזָר וְאַרְבָּעָה מֵאִיתָמָר. וְכֵן הָיוּ עַד**
21 **שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא. וּבִימֵי שְׁמוּאֵל חִלְּקָם הוּא וְדָוִד**
22 **הַמֶּלֶךְ לְאַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים מִשְׁמָר[8], וְעַל כָּל מִשְׁמָר**
23 **וּמִשְׁמָר רֹאשׁ אֶחָד מִמֶּנָּה[9]. וְעוֹלִין לִירוּשָׁלַיִם**
24 **לַעֲבוֹדָה[10] מִשְׁמָר לְכָל שַׁבָּת, וּמִיּוֹם הַשַּׁבָּת לְיוֹם**
25 **הַשַּׁבָּת הֵן מִתְחַלְּפִין, מִשְׁמָר יוֹצֵא וְהָאַחֵר שֶׁהוּא**
26 **אַחֲרָיו נִכְנָס, עַד שֶׁיִּגְמְרוּ. וְחוֹזְרִין חֲלִילָה.**

7) תענית כז. 8) היינו ששמואל חלקם לשש עשרה משמרות, ודוד העמידן על עשרים וארבע (גמרא שם). 9) הוריות יג. 10) תענית כו. במשנה.

27 **ד. וּמִצְוַת עֲשֵׂה לִהְיוֹת כָּל הַמִּשְׁמָרוֹת שָׁוִים**
28 **בָּרְגָלִים[11]. וְכֹל שֶׁיָּבוֹא מִן הַכֹּהֲנִים בָּרֶגֶל וְרָצָה לַעֲבֹד**
29 **- עוֹבֵד וְחוֹלֵק עִמָּהֶם, וְאֵין אוֹמְרִין לוֹ: לֵךְ עַד**
30 **שֶׁיַּגִּיעַ מִשְׁמָרְךָ. שֶׁנֶּאֱמַר: וְכִי יָבֹא הַלֵּוִי[12] מֵאַחַד**
31 **שְׁעָרֶיךָ[13] וְגוֹמֵר.**

11) סוכה נה: במשנה. ובספר המצוות (עשה לו) כתב רבינו: "שנצטוינו שיהיו הכהנים עובדים במשמרות, היינו בכל שבוע תעבוד משמרת, ולא תהיה יד הכל מעורבת אלא ברגלים בלבד". הרי שעיקר המצוה היא לעבוד בכל השנה במשמרות, ולא כמו שכתב כאן שעיקר המצוה היא לעבוד ברגלים ביחד, ועיין "ספר המצוות לעם" עמוד עב הערה קסג. 12) כלומר, הכהן (רש"י שם), ראה להלן הלכה ו. 13) וגומר: "ובא בכל אות נפשו וגו' ושרת", וממה שנאמר "מאחד שעריך" למדו (סוכה שם) שהמדובר ברגלים, ראה להלן הלכה ו.

32 **ה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים?[14] בְּקָרְבָּנוֹת הָרְגָלִים[15],**
33 **וּבְחִלּוּק לֶחֶם הַפָּנִים[16], וּבְחִלּוּק שְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁל**
34 **עֲצֶרֶת; אֲבָל נְדָרִים וּנְדָבוֹת וּתְמִידִין - אֵין מַקְרִיבִין**
35 **אוֹתָן אֶלָּא מִשְׁמָר שֶׁזְּמַנּוֹ קָבוּעַ[17] וַאֲפִלּוּ בָּרֶגֶל.**
36 **שֶׁנֶּאֱמַר: חֵלֶק כְּחֵלֶק יֹאכֵלוּ, לְבַד מִמְכָּרָיו עַל**
37 **הָאָבוֹת. כְּלוֹמַר: חֵלֶק כְּחֵלֶק יֹאכְלוּ בְּקָרְבְּנוֹת**
38 **הַצִּבּוּר[18], וְאֵין חֵלֶק כְּחֵלֶק בִּשְׂאָר הַדְּבָרִים, שֶׁכְּבָר**
39 **חִלְּקוּ אוֹתָם הָאָבוֹת וּקְבָעוּם כָּל מִשְׁמָר וּמִשְׁמָר**
40 **בִּשַׁבָּתוֹ.**

14) משנה שם. 15) ולא פר העלם דבר של ציבור, שעירי עבודה־זרה ועולות לקיץ המזבח (שם נו.) שכולם אינן חובות הרגל. 16) בשבת שבתוך הרגל. ואף־על־פי שאינו מחובת הרגל (וראה להלן שעבודת לחם הפנים באמת אינה

אלא במשמר הקבוע) – למדו כן (שם) מפסוק מיוחד "חלק כחלק יאכלו", שישנה אכילה (ולא הקרבה) שאף היא לכל המשמרות, והיינו חילוק לחם הפנים, שאין בו אלא אכילה, שהרי העבודות שבו כבר נעשו בשבת הקודמת. 17) משנה שם. 18) [כלומר, כל מה שאמרנו למעלה ("וכי יבוא הלוי מאחד שעריך – ושרת", שבקרבנות הרגלים כולם שוים, וכמו כן בחילוק לחם הפנים, אף־על־פי שאינו מחובת הרגלים, כיון שאינו אלא אכילה כולם שוים) – כל זה אינו אלא "בקרבנות הציבור", היינו בדברים שנשארו לציבור ולא חלקו אותם האבות, היינו חובת הרגל וחילוק לחם הפנים, אבל בדברים שכבר חלקו האבות, כלומר דברים שאינם מחובת הרגל, - אינם אלא למשמר הקבוע באותו שבת, ועיין הר המוריה).

1 ו. וְכֵן עֲבוֹדַת לֶחֶם הַפָּנִים[19] - בַּמִּשְׁמָר שְׁזִמְּנוֹ
2 קָבוּעַ[20]; אֲבָל עֲבוֹדַת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם[21] - בְּכָל
3 הַמִּשְׁמָרוֹת[22]. וּמִנַּיִן שֶׁאֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא בָּרְגָלִים?[23]
4 שֶׁנֶּאֱמַר: מֵאַחַד שְׁעָרֶיךָ מִכָּל יִשְׂרָאֵל - בְּשָׁעָה שֶׁכָּל
5 יִשְׂרָאֵל בָּאִין בְּשַׁעַר אֶחָד. וּמִנַּיִן שֶׁאֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא
6 בְּכֹהֲנִים? שֶׁנֶּאֱמַר: חֵלֶק כְּחֵלֶק יֹאכֵלוּ, וְאֵין שָׁם
7 מַתָּנוֹת בַּמִּקְדָּשׁ לְהֶאֱכֵל אֶלָּא לַכֹּהֲנִים בִּלְבַד[24].

19) תוספתא סוכה פרק ד (הוצאת צוק"מ עמוד 200 7). 20) שאינו מחובת הרגל. 21) תוספתא שם. 22) "שהן באות חובת הרגל" (תוספתא שם). 23) סוכה נה: 24) בספרי פרשת שופטים (לדברים יח, ו) למדו כן ממה שנאמר "ושרת" – "בראוי לשרות, יצאו לויים שאינן ראויין לשירות". ועיין כסף־משנה.

8 ז. וְכֵן כֹּהֵן[25] שֶׁהָיָה לוֹ קָרְבָּן - חֲרֵי זֶה בָּא לַמִּקְדָּשׁ
9 וּמַקְרִיבוֹ בְּכָל יוֹם שֶׁיִּרְצֶה; שֶׁנֶּאֱמַר: וּבָא בְּכָל אַוַּת
10 נַפְשׁוֹ וְשֹׁרֵת. וַאֲפִלּוּ חַטָּאתוֹ וַאֲשָׁמוֹ הוּא מַקְרִיב[26]
11 וּמְכַפֵּר עַל יְדֵי עַצְמוֹ, וְהָעוֹר שֶׁל קָרְבָּנוֹ וַאֲכִילָתוֹ
12 שֶׁלּוֹ. וְאִם רָצָה לִתֵּן אֶת קָרְבָּנוֹ לְכָל כֹּהֵן שֶׁיִּרְצֶה[27]
13 לְהַקְרִיבוֹ - נוֹתֵן, וְעוֹר הַקָּרְבָּן וַעֲבוֹדָתוֹ לְאוֹתוֹ הַכֹּהֵן
14 בִּלְבַד שְׁנָתַן לוֹ.

25) בבא קמא קט: 26) מנחות עד. 27) פירוש, אף אם אינו מאותו המשמר (אור שמח).

15 ח. הָיָה הַכֹּהֵן בַּעַל הַקָּרְבָּן[28] בַּעַל מוּם - נוֹתֵן קָרְבָּנוֹ
16 לְאַנְשֵׁי מִשְׁמָר, וְהָעוֹר שֶׁלָּהֶם[29]. הָיָה זָקֵן אוֹ חוֹלֶה
17 שֶׁיָּכוֹל לַעֲבֹד עַל יְדֵי הַדְּחָק[30] - נוֹתֵן קָרְבָּנוֹ לְכָל כֹּהֵן
18 שֶׁיִּרְצֶה, וְהָעוֹר וְהָעֲבוֹדָה לְאַנְשֵׁי מִשְׁמָר. וְאִם אֵינוֹ
19 יָכוֹל לַעֲבֹד כְּלָל - חֲרֵי הַקָּרְבָּן כֻּלּוֹ לְאַנְשֵׁי מִשְׁמָר.

28) בבא קמא שם. 29) בברייתא שלפנינו שם: "ועבודתה ועורה שלו". אבל רש"י שם מביא כנוסחת רבינו: "עבודתה ועורה לאנשי משמר" (עיין כסף־משנה). וכן הוא בירושלמי יבמות פי"א הלכה ו. וראה להלן פ"י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יז, שכהן בעל מום חולק בקדשים ואוכל, וקל־וחומר כאן כשהקרבן שלו, שבוודאי חולק ואוכל. והוא־הדין שיש לו חלק בעורות, שכל שיש לו חלק בבשר, יש לו חלק בעורות (שם הלכה כא). 30) שם קי. על מה שאמרו בברייתא: "ואם היה זקן או חולה, נותנה לכל כהן שירצה, ועבודתה ועורה לאנשי משמר" – שאלו: "האי זקן או חולה היכי דמי, אי דמצי עביד עבודה, עבודתה ועורה נמי תהוי דידיה (כמבואר למעלה הלכה ז, וראה בירושלמי יבמות שם). ואי דלא מצי עביד עבודה, שליח היכי משוי? אמר רב פפא, שיכול לעשות על־ידי הדחק. עבודה, דכי עביד על־ידי הדחק, עבודה היא ומשוי שליח (=כל כהן שירצה, כנ"ל). אכילה, דכי אכיל על־ידי הדחק, אכילה גסה היא, ואכילה גסה לאו כולם היא, משום הכי, עבודתה ועורה לאנשי משמר".

20 ט. הָיָה טָמֵא בְּקָרְבְּנוֹת הַצִּבּוּר וְכָל הַכֹּהֲנִים טְמֵאִים[31]
21 - נוֹתְנוֹ לְבַעֲלֵי מוּמִין טְהוֹרִים שֶׁבְּאוֹתוֹ מִשְׁמָר,
22 וְעוֹרוֹ וַעֲבוֹדָתוֹ לְאַנְשֵׁי מִשְׁמָר הַטְּמֵאִים[32].

31) כלומר, כל הכהנים שבכל המשמרות, כמו שכתב להלן בפ"ד מהלכות ביאת המקדש הלכה יד, שטומאה דחויה היא בציבור, ואם ישנם כהנים טהורים במשמר אחר, מחזרים אחריהם. 32) בבבא קמא שם אמרו: "אם היה כהן טמא בקרבן ציבור, נותנה לכל מי שירצה, ועבודתה ועורה לאנשי משמר. היכי דמי, אי דאיכא טהורים, טמאים מי מצו עבדי. ואי דליכא טהורים, עבודתה ועורה לאנשי משמר, הא טמאים נינהו ולא מצו אכלי. אמר רבא, אימא: לבעלי מומין טהורין שבאותו משמר". ורבינו היפך הדברים, ומכאן השיגו הראב"ד (ועיין כסף־משנה). ובעל אור־שמח תיקן דברי רבינו כדלהלן: "נותנו לאנשי משמר הטמאים ועורו ועבודתו לבעלי מומין טהורים שבאותו משמר". ועדיין ישנה סתירה בין דברי הגמרא לדברי רבינו, שבגמרא שם מפורש שנותנה לכל מי שירצה, ורבינו כתב "נותנו לאנשי משמר". ונראה שלפני רבינו היתה נוסחא אחרת בדברי הגמרא הנ"ל, וכן אמנם מסתבר, שהרי הקרבן הזה אינו שלו, אלא של ציבור (אלא שזכה בו על ידי הפייס, ראה בתוספות רי"ד), ולפיכך אינו בידו לתתו לכל מי שירצה, אלא נותנו לאנשי משמר, וראה באור־שמח שם.

23 י. הָיָה הַקָּרְבָּן שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל[33] וְהָיָה אוֹנֵן - נוֹתְנוֹ
24 לְכָל כֹּהֵן שֶׁיִּרְצֶה, וְעוֹרוֹ וַעֲבוֹדָתוֹ לְאַנְשֵׁי מִשְׁמָר.
25 כֵּיוָן שֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל הָאוֹנֵן רָאוּי לָעֲבוֹדָה[34], כְּמוֹ
26 שֶׁיִּתְבָּאֵר[35], חֲרֵי זֶה עוֹשֶׂה שָׁלִיחַ לְקָרְבָּנוֹ.

33) בבא קמא שם. 34) אבל אינו ראוי לאכילה, ולפיכך יש לו זכות בעבודה ולא באכילה. 35) להלן פ"ב מהלכות ביאת המקדש הלכה ו.

27 יא. כָּל רֹאשׁ מִשְׁמָר וּמִשְׁמָר מְחַלֵּק מִשְׁמָרוֹ לְבָתֵּי
28 אָבוֹת[36], עַד שֶׁיִּהְיֶה כָּל בֵּית אָב וַאֲנָשָׁיו עוֹבֵד בְּיוֹם
29 אֶחָד מִימוֹת הַשַּׁבָּת, וְהָאַחֵר בְּיוֹם שֶׁל אַחֶרְיו,
30 וְהָאַחֵר בְּיוֹם שֶׁל אַחֶרְיו. וּלְכָל בֵּית אָב וָאָב רֹאשׁ
31 אֶחָד מְמֻנֶּה עָלָיו[37].

36) תוספתא תענית פ"ב (הוצאת צוק"מ עמ' 216 16) וירושלמי שם פ"ד הלכה ב. 37) יומא לט. במשנה והוריות יג.

יב. וּמְמַנִּין כֹּהֵן גָּדוֹל[38], הוּא רֹאשׁ לְכָל הַכֹּהֲנִים. וּמוֹשְׁחִין אוֹתוֹ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, וּמַלְבִּישִׁין[39] אוֹתוֹ בִּגְדֵי כְּהֻנָּה גְּדוֹלָה[40]; שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מֵאֶחָיו אֲשֶׁר יוּצַק וְגוֹמֵר. וְאִם אֵין שָׁם שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה - מְרַבִּין אוֹתוֹ בִּבְגְדֵי כְּהֻנָּה גְּדוֹלָה בִּלְבַד[41]; שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר יוּצַק עַל רֹאשׁוֹ שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִלֵּא אֶת יָדוֹ לִלְבֹּשׁ אֶת הַבְּגָדִים - כְּשֶׁם שֶׁמִּתְרַבֶּה בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, כָּךְ מִתְרַבֶּה בַּבְּגָדִים.

38) עיין בירושלמי יומא פ"א הלכה א שהוא מתמנה בפה, ועיין תוספתא יומא יב: ד"ה כהן גדול, וראה להלן הלכה טו, שאין מעמידים אותו אלא בב"ד של ע"א. 39) כסדר הכתוב: "אשר יוצק על ראשו וגו' ללבוש את הבגדים", הרי המשיחה קודמת ללבישה. וזהו רק לדורות, אבל בעת המילואים של אהרן הכהן היתה הלבישה לפני המשיחה, שכן נאמר (ויקרא ח, ח־יב) "וישם עליו את החושן וגו' וישם את המצנפת וגו' ויצוק משמן המשחה על ראש אהרן", וכן כתב הרמב"ן (שמות כט, ד) וכן מפורש בספרא פ' צו (פרשת המילואים הלכה י) "שלאחר שמלביש, היה מושחן". לפי שכל הכלים שהיו בימי משה משחיתן מקדשתן, והיו צריכים למשוח גם את הבגדים, ולא משחו אותם בפני־עצמן אלא משחום על גבי הכהן הגדול. וכן כתב הראב"ד בפירושו לספרא שם: כשמן הטוב וכו' שיורד על פי מדותיו, כלומר, שמה שהיה יורד השמן על פי מדותיו נתקדשו הבגדים, נמצא שמשיחת הבגדים היתה ביחד עם משיחת אהרן (יריעות שלמה). 40) "הארבעה של כל כהן (=כתונת, מכנסים, מצנפת ואבנט), ומעיל ואפוד, וחושן וציץ" (להלן פ"ח הלכה ב). 41) ראה גם למעלה פ"א הלכה ח.

יג. כֵּיצַד[42] מְרַבִּין אוֹתוֹ בַּבְּגָדִים? לוֹבֵשׁ שְׁמוֹנָה בְּגָדִים וּפוֹשְׁטָן וְחוֹזֵר וְלוֹבְשָׁן לְמָחָר שִׁבְעַת יָמִים יוֹם אַחַר יוֹם; שֶׁנֶּאֱמַר: שִׁבְעַת יָמִים יִלְבָּשָׁם הַכֹּהֵן תַּחְתָּיו מִבָּנָיו. וּכְשֶׁם שֶׁרִבּוּי בְּגָדִים שִׁבְעָה, כָּךְ מְשִׁיחָה בַּשֶּׁמֶן שִׁבְעָה, יוֹם אַחַר יוֹם. וְאִם עָבַד[43] קֹדֶם שֶׁיִּתְרַבֶּה בַּבְּגָדִים כָּל שִׁבְעָה אוֹ קֹדֶם שֶׁיִּמָּשַׁח כָּל שִׁבְעָה - עֲבוֹדָתוֹ כְּשֵׁרָה; הוֹאִיל וְנִתְרַבָּה אוֹ נִמְשַׁח פַּעַם אַחַת - נַעֲשָׂה כֹּהֵן גָּדוֹל לְכָל דָּבָר[44].

42) יומא ה. 43) (לכתחילה אינו עובד, לפי שלכתחילה אינו חשוב כהן גדול עד שיהיו ריבוי שבעה ומשיחה שבעה, ואם כן הרי הוא כמיותר בגדים (להלן פ"י הלכה ה), אלא שבדיעבד הרי הוא ככהן גדול ועבודתו כשרה, ועיין ראב"ד). 44) כן הוא ביומא שם, וכן הוא בספרא פ' אמור (פרשה ב הלכה ב): "נתרבה יום אחד ונמשח יום אחד, ואפילו שעה אחת מניין? תלמוד לומר אשר יוצק על ראשו שמן המשחה, אפילו שעה אחת. ומילא ידו ללבוש את הבגדים - אפילו שעה אחת".

יד. אֵין[45] בֵּין כֹּהֵן מָשׁוּחַ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה לִמְרֻבֶּה בְּגָדִים אֶלָּא פַּר שֶׁמֵּבִיא כֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ אִם שָׁגַג בְּאֶחָד מִן הַמִּצְוֹת שֶׁחַיָּב עֲלֵיהֶן חַטָּאת, שֶׁנֶּאֱמַר: אִם הַכֹּהֵן

45) מגילה ט: במשנה.

הַמָּשִׁיחַ יֶחֱטָא וְגוֹמֵר; אֲבָל לִשְׁאָר הַדְּבָרִים שָׁוִים הֵם.

טו. אֵין מַעֲמִידִין כֹּהֵן גָּדוֹל אֶלָּא בֵּית דִּין שֶׁל אֶחָד וְשִׁבְעִים[46]. וְאֵין מוֹשְׁחִין אוֹתוֹ אֶלָּא בַּיּוֹם[47], שֶׁנֶּאֱמַר: בְּיוֹם הִמָּשַׁח אֹתוֹ. וְכֵן אִם נִתְרַבָּה בַּבְּגָדִים בִּלְבַד - אֵין מְרַבִּין אוֹתוֹ אֶלָּא בַּיּוֹם[48]. וְאֵין מְמַנִּין שְׁנֵי כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים כְּאַחַת[49].

46) תוספתא סנהדרין פ"ג (הוצאת צוקרמנדל עמ' 418 17). 47) ספרא פ' צו (פרשה ג הלכה ד). 48) שהרי הוקשו משיחה וריבוי, ראה למעלה הלכה יב (כסף־משנה). ועוד אפשר ללמוד ממה שנאמר "שבעת ימים ילבשם" (קרית ספר). 49) [בספרא פ' צו (שם) למדו כן ממה שנאמר "ביום המשח אותו" – "אותו – אין מושחים שני כהנים גדולים כאחד". וכן הוא בירושלמי יומא פ"א הלכה א. הרי לא אמרו אלא "אין מושחין" ולא דיברו על ריבוי בגדים. ורבינו שכתב "ואין ממנין", נראה שכלל גם ריבוי בגדים בדין זה, היינו משום שהוקש ריבוי בגדים למשיחה כמבואר למעלה. ועוד שבירושלמי שם מפרש רבי יוחנן הטעם משום איבה, ואם כן אין חילוק בין ריבוי למשיחה, וראה להלן הלכה יט].

טז. מְמַנִּין כֹּהֵן אֶחָד יִהְיֶה לְכֹהֵן גָּדוֹל כְּמוֹ הַמִּשְׁנֶה לַמֶּלֶךְ[50]. וְהוּא הַנִּקְרָא סְגָן[51], וְהוּא הַנִּקְרָא מְמֻנֶּה[52]. וְיִהְיֶה עוֹמֵד לִימִין כֹּהֵן גָּדוֹל תָּמִיד[53], וְזֶה כָּבוֹד הוּא לוֹ. וְכָל הַכֹּהֲנִים מִתַּחַת יַד הַסְּגָן.

50) כן הוא במלכים־ב (כג, ד) "ויצו המלך את חלקיהו הכהן הגדול ואת כהני המשנה". ושם כה, יח: "את שריה כהן הראש, ואת צפניהו כהן משנה" (אור שמח). 51) במקרא לא נמצא אלא "סגנים" (בלשון רבים). ואם כן ביחיד, אפשר לנקד או סגן על משקל מלך המלכים, או סגן על משקל דבר דברים. 52) כן הוא בסנדרין יט. "היינו סגן, היינו ממונה". 53) משנה יומא לט. סנהדרין שם ומנחות צד.

יז. וְעוֹד מְמַנִּין[54] קָתִיקוֹלִין[55] לִהְיוֹת לִסְגָן כְּמוֹ הַסְּגָן לְכֹהֵן גָּדוֹל. וְאֵין פּוֹחֲתִין מִשִּׁשִּׁים[56]. וּמְמַנִּים אֲמַרְכָּלִין[57], אֵין פָּחוֹת מִשִּׁבְעָה[58], וּמַפְקִיחוֹת[59] הָעֲזָרָה בְּיָדָם[60]. רָצָה הָאֶחָד לִפְתֹּחַ - אֵינוֹ יָכוֹל עַד שֶׁיִּתְכַּנְּסוּ כָּל הָאֲמַרְכָּלִין וְיִפְתְּחוּ[61].

54) ירושלמי שקלים פ"ה הלכה ב. 55) בלשון יוון שר כללי (תפארת ישראל שקלים שם אות יט). 56) ירושלמי שם. "והביאו אסמכתא שלא יהיו ממונים על ממון הקהל פחות משנים, מפסוק והם יקחו את הזהב, ומיעוט כל לשון רבים - שנים" (פירוש המשניות שקלים שם). 57) שקלים פ"ה משנה ב. ובהוריות יג. "מאי אמרכל? אמר רב חסדא: אמר כלא" (=שממונה על כולם ואין משיבין על דבריו – רש"י). וכן הוא בתוספתא שקלים פ"ב (הוצאת צוקרמנדל עמ' 177 8). "ותרגום: ונשיא נשיאי הלוי (במדבר ג, לב)

ואמרכלא דממנא על רברבי לואי" (פירוש המשניות שקלים שם). 58) שקלים שם. 59) בתוספתא שקלים שם: "אמרכל מה היו עושין, שבע מפתחות העזרה בידן". וכן כתב רבינו למעלה פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה ד, ששבעה שערים היו לעזרה. 60) ומה ששנינו בתמיד פ"א משנה א, שהמפתחות היו בידי זקני בית אב, וכן כתב רבינו למעלה פ"ח מהלכות בית הבחירה הלכה ה – יתכן כי זקני בית אב הם האמרכלים (מעשה רוקח, ועיין משנה־למלך). ואף־על־פי־כן לא היו פותחים אלא ברשות הממונה על נעילת שערים (להלן פ"ז הלכה ג). וראה בהר המוריה. 61) תוספתא שקלים שם.

1 **יח. וּמְמַנִּין גִּזְבָּרִין מִפַּחַת יְדֵי הָאֲמַרְכָּלִין, וְאֵין**
2 **פּוֹחֲתִין מִשְּׁלֹשָׁה[62] גִּזְבָּרִין. וְהַגִּזְבָּרִין הֵם שֶׁגּוֹבִין כָּל**
3 **הַהֶקְדֵּשׁוֹת, וּפוֹדִין אֶת הַנִּפְדֶּה מֵהֶן[63], וּמוֹצִיאִין אוֹתָן**
4 **בְּדָבָרִים הָרְאוּיִין לָהֶן לְהוֹצִיאָן[64].**

62) משנה שקלים שם. 63) תוספתא שקלים שם. 64) ברמב"ם כתב־יד על קלף: "לדברים הראוין להוצאה" (תוספת ראשונים בשקלים שם).

5 **יט. כֹּהֵן הַגָּדוֹל הַמָּשׁוּחַ קוֹדֵם[65] לְמֻרְבֶּה בְּגָדִים[66].**
6 **וּמְרֻבֶּה בְּגָדִים הָעוֹמֵד לְשָׂרֵת קוֹדֵם לְמָשׁוּחַ שֶׁעָבַר**
7 **מֵחֲמַת קֶרִי[67]. וְהָעוֹבֵר מֵחֲמַת קֶרִי קוֹדֵם לְעוֹבֵר**
8 **מֵחֲמַת מוּם[68]. וְהָעוֹבֵר מֵחֲמַת מוּם קוֹדֵם לְכֹהֵן**
9 **מָשׁוּחַ מִלְחָמָה[69]. וּמָשׁוּחַ מִלְחָמָה קוֹדֵם לְסָגָן[70].**
10 **וְסָגָן קוֹדֵם לְקַתְּלִיקוֹל[71]. וְקַתְּלִיקוֹל קוֹדֵם לַאֲמַרְכָּל.**
11 **וַאֲמַרְכָּל קוֹדֵם לְגִזְבָּר. וְגִזְבָּר קוֹדֵם לְרֹאשׁ מִשְׁמָר.**
12 **וְרֹאשׁ הַמִּשְׁמָר קוֹדֵם לְרֹאשׁ בֵּית אָב. וְרֹאשׁ בֵּית אָב**
13 **קוֹדֵם לְכֹהֵן הֶדְיוֹט מִשְׁאָר הַכֹּהֲנִים. נִמְצְאוּ הַכֹּהֲנִים**
14 **תָּמִיד שְׁמֹנֶה מַעֲלוֹת[72] זוֹ לְמַעְלָה מִזּוֹ.**

65) הוריות יג. בברייתא, והיינו להקדים את המשוח ולהחיותו, אם זקוק לכך, או לפדותו מבית השביה לפני שנזקקים להחיות ולפדות את המרובה־בגדים (גמרא שם): 66) [וצריך עיון, הרי "אין ממנין שני כהנים גדולים כאחת" (למעלה הלכה טו). ועוד, שבבית ראשון, שהיה שמן המשחה, לא היו מרבים בבגדים, ובבית שני לא היה שמן המשחה כלל. ועיין תוספות בהוריות שם ובנזיר מ. ד"ה וכן משוח. ונראה שדעת רבינו, שאף־על־פי שאין מושחין שני כהנים גדולים כאחד, וגם אין מרבים שני כהנים גדולים בבגדים כאחד (ראה למעלה הלכה טו) – אין איסור למשוח האחד והשני לרבות בבגדים, שהרי כל טעמו של איסור זה הוא משום איבה, כמפורש בירושלמי (יומא פ"א הלכה א, וראה למעלה שם), וכל זה אינו אלא כששניהם שווים: שניהם משוחים או שניהם מרובים בבגדים, אבל כשאחד משוח ואחד מרובה בבגדים, שאינם שווים, שהרי משוח קודם למרובה בבגדים – כשיש צורך בכך, כגון שחלה הכהן הגדול או נזדקן, אין איבה כלל. וכמו שאמרו בעבודה זרה נה. "כלום מתקנא אלא חכם בחכם וגיבור בגיבור ועשיר בעשיר". וכן אמרו ביומא עג. (לפי נוסחת כ"י מינכן) "כי אית ליה איבה בדכוותיה (=בדומה לו), בדזטור מיניה (=בקטן ממנו) לית ליה" (ואף־על־פי שלהלכה פוסקים כרבנן שם, שגם בדזוטר יש איבה, ושלפיכך כהן משוח שעבר אינו משמש ככהן גדול (שם יג.) – יתכן שגם כהן גדול המרובה בבגדים אינו משמש בפועל ככהן גדול. וכן יש לדייק קצת מלשון רבינו שכתב להלן "ומרובה בגדים העומד לשרת"). ולעולם המדובר כשיש שמן המשחה, אלא שכיון שאסור למשוח השני, כמבואר למעלה, הרי זה כאילו אין לנו שמן המשחה, ומותר לרבותו בבגדי כהונה. ועיין ריטב"א למכות יא.). 67) שאינו ראוי עתה לעבודה (נזיר מז:). 68) שעובר מחמת קרי, ראוי לעבודה לאחר שיטהר, והעובר מחמת מום אינו ראוי לעבודה כלל (נזיר שם). וגם העובר מחמת מום עובר, אינו כשר עד שיתרפא, וזה טובל וטהור לאחר שהעריב שמשו (תוספות שם). 69) שדינו ככהן הדיוט (להלן הלכה כא). 70) לפי שמשוח מלחמה תלויים בו רבים, שהרי עושה מלחמה עבורם, ולפיכך מצוה להחיותו קודם לסגן (נזיר שם). 71) כן כתב רבינו בפירוש המשניות (בשקלים פ"ה משנה ב). אבל זה אינו בהוריות שם, ולמדו רבינו ממה שאמרו בירושלמי שקלים פ"ה הלכה ב, שאמרכל נותן לקתליקון, וקתליקון נותן לכהן גדול, הרי שקתליקון קודם לאמרכל. והוא בין הסגן לאמרכל, עיין כסף־משנה. 72) [היינו: כהן הדיוט, ראש בית אב, ראש משמר, גזבר, אמרכל, קתיקול, סגן (שהם תמיד) וכהן גדול שאף הוא תמיד. אבל משוח מלחמה אינו אלא בעת מלחמה, עבר מחמת קריו ועבר מחמת מום אינם אלא במקרה. ואף מינוי שני כהנים גדולים כאחד: האחד במשיחה והאחד בריבוי בגדים (ראה למעלה) אינו אלא מקרה, כשהוצרכו לכך, ורק בשעה שיש שמן המשחה. אבל אם אין שמן המשחה, אין לרבות שני כהנים גדולים בבגדים, משום איבה, כמבואר למעלה, וראה בכסף־משנה, באור־שמח ובהר־המוריה).

15 **כ. כְּשֶׁיְּמוּת הַמֶּלֶךְ אוֹ כֹּהֵן גָּדוֹל אוֹ אֶחָד מִשְּׁאָר**
16 **הַמְמֻנִּים - מַעֲמִידִין תַּחְתָּיו בְּנוֹ[73] אוֹ הָרְאוּי לְיָרְשׁוֹ.**
17 **וְכָל הַקּוֹדֵם לְנַחֲלָה[74] - קוֹדֵם לִשְׁרֵרוּת הַמֵּת. וְהוּא**
18 **שֶׁיִּהְיֶה מְמֻלָּא מִקּוֹמוֹ[75] בְּחָכְמָה[76], אוֹ בִּירֻאָה[77] אַף**
19 **עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ כְּמוֹתוֹ בְּחָכְמָה[78]. שֶׁנֶּאֱמַר בַּמֶּלֶךְ: הוּא**
20 **וּבָנָיו בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל - מְלַמֵּד שֶׁהַמַּלְכוּת יֵרָשָׁה. וְהוּא**
21 **הַדִּין לְכָל שְׁרָרָה שֶׁבְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַזּוֹכֶה לָהּ -**
22 **זוֹכֶה לְעַצְמוֹ וּלְזַרְעוֹ.**

73) בספרי פ' שופטים (לדברים יז, כ) "הוא ובניו, שאם הוא מת, בנו עומד תחתיו וכו', מניין לכל פרנסי ישראל שבניהן עומדים תחתיהם? תלמוד־לומר בקרב ישראל, כל שהם בקרב ישראל - בנו עומד תחתיו". 74) בספרא פ' שמיני (פרק א הלכה ב) "ובנים לא היו להם, שאילו היה להם בנים, היו קודמין לאלעזר ואיתמר, שכל הקודם בנחלה הוא קודם בכבוד". וכן הוא בתוספתא שקלים פ"ב (הוצאת צוקרמנדל עמ' 177 9) "בן קודם, אח קודם, כל הקודם בנחלה - קודם בשררה". 75) כן הוא בספרא פ' צו (פרק ה הלכה ב) "מבניו יעשה אותה, מלמד שהבן קודם לכל שבעולם, יכול אף־על־פי שאינו ממלא מקום אביו? תלמוד־לומר אשר ימלא את ידו, בזמן שימלא את מקומו של אביו

- הוא קודם לכל אדם, ואם אינו ממלא מקום אביו - יבוא אחר וישמש תחתיו". 76) בפ"א מהלכות מלכים הלכה ז, כתב רבינו: "והוא שיהיה הבן ממלא מקום אבותיו בחכמה וביראה". וצריך לומר, שכן היא כוונת רבינו גם כאן: בחכמה וביראה, ש"כל מי שאין בו יראת שמים, אף-על-פי שחכמתו מרובה, אין ממנין אותו למינוי מן המיניין שבישראל" (לשון רבינו שם). 77) כן הוא בתוספתא (שקלים שם): "ובלבד שינהוג כמנהג אבותיו". 78) כתובות קג: ובהלכות מלכים שם כתב רבינו: "היה ממלא (מקום אביו) ביראה, אף-על-פי שאינו ממלא בחכמה, מעמידין אותו במקום אביו ומלמדין אותו".

כא. מְשׁוּחַ מִלְחָמָה - אֵין בְּנוֹ מִתְמַנֶּה תַּחְתָּיו[79] **לְעוֹלָם, אֶלָּא הֲרֵי הוּא כְּשְׁאָר הַכֹּהֲנִים**[80]**: אִם נִמְשַׁח לְמִלְחָמָה - נִמְשַׁח, וְאִם לֹא נִמְשַׁח - לֹא נִמְשַׁח. וּכְשֶׁכֹּהֵן מְשׁוּחַ מִלְחָמָה מְשַׁמֵּשׁ בַּמִּקְדָּשׁ - מְשַׁמֵּשׁ בְּאַרְבָּעָה כֵּלִים, כְּשְׁאָר כֹּהֲנִים. מַעֲלִין מְשָׁרָה לְשָׁרָה גְּדוֹלָה מִמֶּנָּה, וְאֵין מוֹרִידִין**[81] **אוֹתוֹ לְשָׁרָה שֶׁהִיא לְמַטָּה מִמֶּנָּה; שֶׁמַּעֲלִין בַּקֹּדֶשׁ וְלֹא מוֹרִידִין. וְאֵין מוֹרִידִין לְעוֹלָם מְשָׁרָה שֶׁבְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל אֶלָּא אִם סָרַח**[82]**.**

79) יומא עב: עג. וספרא שם (הלכה א). יש מסבירים הלכה זו, שרק מינוי של שררות כגון כהן גדול או מלך וכו' עובר בירושה, אבל משוח מלחמה שאינו מינוי של שררה, אלא מינוי של קדושה – אינו עובר בירושה (שו"ת חתם-סופר חלק או"ח סימן יב). 80) יומא עג. 81) ברכות כח. ועוד. 82) שם כז: במעשה של רבן גמליאל שהורידוהו מנשיאותו. וכן הוא בירושלמי סנהדרין פ"ב הלכה א, שנשיא שחטא מלקין אותו ואין מחזירין אותו לנשיאותו, וראה בפי"ז מהלכות סנהדרין הלכה ט.

כב. וְכֹהֵן גָּדוֹל שֶׁעָבַר עֲבֵרָה שֶׁחַיָּב עָלֶיהָ מַלְקוּת - מַלְקִין אוֹתוֹ בְּבֵית דִּין שֶׁל שִׁלְשָׁה[83]**, כְּשְׁאָר מְחַיְּבֵי מַלְקוּת, וְחוֹזֵר לִגְדֻלָּתוֹ**[84]**.**

83) שאם תאמר להלקותו בבית-דין של עשרים ושלשה נמצאת עלייתו ירידתו, שמצד אחד אתה רוצה להעלותו ולכבדו ולדונו בפני בית-דין גדול יותר, ומצד שני אתה מורידהו ומבזהו בפני רבים (ירושלמי שם). וראה בפ"ה מהלכות סנהדרין הלכה א. 84) שנאמר (ויקרא כא, יב) "כי נזר שמן משחת אלקיו עליו, אני ה'" – "כביכול, מה אני בקדושתי (לעולם), אף אהרן בקדושתו" (ירושלמי שם).

פֶּרֶק חֲמִישִׁי[1]

1) יבאר בו שהכהן הגדול צריך שיהיה גדול מאחיו בכל, ושצריך לנהוג כבוד בעצמו.

א. כֹּהֵן גָּדוֹל[2] **צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה גָּדוֹל מִכָּל אֶחָיו הַכֹּהֲנִים בְּנוֹי, בְּכֹחַ, בְּעֹשֶׁר, בְּחָכְמָה וּבְמַרְאֶה**[3]**. אֵין לוֹ**[4] **מָמוֹן - כָּל הַכֹּהֲנִים נוֹתְנִין לוֹ מִשֶּׁלָּהֶן כָּל אֶחָד לְפִי עָשְׁרוֹ, עַד שֶׁיַּעֲשִׁיר יוֹתֵר מֵעֲשִׁיר שֶׁבְּכֻלָּן.**

2) יומא יח, א. 3) ירושלמי יומא פ"א ה"ג, ספרא פ' אמור (פ"ב ה"א), תוספתא יומא פ"א (הוצאת צוקרמנדל עמ' 180 28) ובבלי שם (בבבלי ליתא "במראה"). נוי הוא יופי הפנים, ואילו מראה הוא הוד הקומה, וגם חן הצורה (מהריק"ו). 4) שם ושם.

ב. וְאֵין אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ מְעַכֵּב[5]**, אֶלָּא כָּל זֶה לְמִצְוָה; אֲבָל אִם נִתְרַבָּה מִכָּל מָקוֹם - נִתְרַבָּה.**

5) כן נראה מזה שבבית שני לא היו חכמים (יומא, שם) אף שהיא המעלה הגדולה שבכולן ('הר המוריה').

ג. וְחַיָּב כֹּהֵן גָּדוֹל לִנְהֹג כָּבוֹד בְּעַצְמוֹ, וְלֹא יָקֵל בְּעַצְמוֹ עִם שְׁאָר הָעָם. וְלֹא יִרְאוּ אוֹתוֹ עָרֹם[6] **לֹא בְּבֵית הַמֶּרְחָץ**[7] **וְלֹא בְּבֵית הַכִּסֵּא וְלֹא כְּשֶׁמִּסְתַּפֵּר. שֶׁנֶּאֱמַר: הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מֵאֶחָיו - מְלַמֵּד שֶׁנּוֹהֲגִין בּוֹ גְּדֻלָּה יְתֵרָה. רָצָה הוּא שֶׁיְּרַחֲצוּ אֲחֵרִים עִמּוֹ - הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ**[8]**.**

6) תוספתא סנהדרין פ"ד (הוצאת צוקרמנדל עמ' 420 14). 7) (בתוספתא שם: "ואין רואין אותו ערום ולא כשהוא מסתפר ולא בבית המרחץ", וכן הוא בסנהדרין כב, א - לענין מלך, וכן בדברי רבינו בפ"ב מהל' מלכים ה"ג. ולפי"ז אסור לראותו בבית המרחץ, אפילו אם אינו ערום לגמרי, ואם כן צ"ל בדברי רבינו "ולא יראו אותו ערום (ו)לא בבית המרחץ"). 8) כן הוא בתוספתא שם, בדברי תנא-קמא, ודלא כרבי יהודה שם. ומדובר כשהכהן הגדול צריך לאחרים לשמשו, וכמו שאמרו בפסחים נא, א - לענין רב ותלמיד, וכן דעת רבינו שם. ראה ב'כסף משנה' פ"ה מהל' תלמוד תורה ה"ו. אבל בלי צורך זה אסור, וכמו שכתב מקודם שלא יראו אותו בבית המרחץ.

ד. לֹא יִכָּנֵס לְבֵית הַמִּשְׁתֶּה וְלֹא לְסָעֲדָה שֶׁל רַבִּים, אֲפִלּוּ הֵם שֶׁל מִצְוָה[9]**. אֲבָל הוֹלֵךְ הוּא, אִם רָצָה, לְבֵית הָאֲבֵל**[10]**. וּכְשֶׁהוּא הוֹלֵךְ - אֵינוֹ הוֹלֵךְ בְּעַרְבּוּבְיָא עִם שְׁאָר הַכֹּהֲנִים, אֶלָּא מְסַבְּבִין אוֹתוֹ הַכֹּהֲנִים וְחוֹלְקִין לוֹ כָּבוֹד. וְהַסְּגָן מְמַצְעוֹ בֵּינוֹ לְבֵין הָעָם**[11]**, וְהַסְּגָן וּמְשׁוּחַ שֶׁעָבַר**[12] **מִימִינוֹ, וְרֹאשׁ בֵּית אָב וְהָאֲבֵלִים וְכָל הָעָם מִשְּׁמֹאלוֹ. וְאוֹמֵר לָאֲבֵלִים: תְּנֻחָמוּ! וְהֵן מְכַבְּדִין אוֹתוֹ כְּפִי כֹּחָן.**

9) (בתוספתא (שם): "והולך להברות את אחרים, ואחרים באין להברותו". ונראה שלפני רבינו היתה הנוסחא "ואינו הולך להברות את אחרים, אבל אחרים באין להברותו", כמו במלך להלן שם. וכן נראה במשנה סנהדרין יח, א - שלא אמרו אלא "וכשמברין אותו וכו'", ולא נאמר דבר על הבראתו לאחרים. וראה להלן, ועי' ב'אור שמח'). 10) (במשנה, שם: "וכשהוא מנחם אחרים", נראה מזה שאינו חייב לנחם, אלא אם רצה – מנחם). 11) כמו שמפרש להלן, שהוא עומד מימינו, וכשהאבלים והעם משמאלו - נמצא כהן גדול באמצע. 12) שעמד תחת כהן-גדול שאירע בו פסול, וכשחזר הכהן הגדול לעבודתו - עבר זה ואינו עובד עוד ככהן גדול (פ"א מהל' יום הכיפורים ה"ג).

ה. מֵת לוֹ מֵת - אֵינוֹ יוֹצֵא אַחֲרָיו[13], וְאֵינוֹ יוֹצֵא מִפֶּתַח בֵּיתוֹ[14] אוֹ מִן הַמִּקְדָּשׁ. וְכָל הָעָם בָּאִים לְנַחֵמוֹ לְבֵיתוֹ. וְהוּא עוֹמֵד בְּשׁוּרָה[15], וּסְגָן מֵימִינוֹ[16] וְרֹאשׁ בֵּית אָב וְכָל הָעָם מִשְּׂמֹאלוֹ. וְאוֹמְרִים לוֹ: אָנוּ כַּפָּרָתְךָ! וְהוּא אוֹמֵר לָהֶם: תִּתְבָּרְכוּ מִן הַשָּׁמַיִם!

13) כרבי יהודה בסנהדרין יח, א - במשנה. 14) אף־על־פי שאמרה התורה (ויקרא כא, יב) "ומן המקדש לא יצא", שנראה שרק מן המקדש לא יצא – הרי אמרו (שם יט.) ש"מן המקדש לא יצא" היינו "מקדושתו לא יצא". כלומר, לא יגרום לצאת מקדושתו ולהיטמא. אם־כן אין הבדל בין אם יוצא מן המקדש לבין אם יוצא מפתח ביתו (כסף־משנה). 15) "שלאחר שקוברין את המת, מתקבצין האבלים ועומדים בצד בית הקברות, וכל המלוין את המת עומדין סביב להן שורה לפני שורה" (פי"ג מהל' אבל ה"א). 16) ומשוח שעבר אינו בא לנחמו (וראה למעלה ה"ד), שכיון שעבר מעבודתו ככהן גדול, יש חשש שהכהן הגדול יחשוד בו שהוא שמח לאידו ולאבלו (גמרא, שם).

ו. וּכְשֶׁמַּכְנִיסִין אוֹתוֹ[17] - כָּל הָעָם מְסֻבִּין עַל הָאָרֶץ, וְהוּא מֻסָּב עַל הַסַּפְסָל[18]. וְאֵינוֹ קוֹרֵעַ עַל מֵתוֹ[19] כְּשְׁאָר הַכֹּהֲנִים[20], שֶׁנֶּאֱמַר: וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם. וְאִם קָרַע - לוֹקֶה. אֲבָל קוֹרֵעַ[21] הוּא מִלְמַטָּה כְּנֶגֶד רַגְלָיו[22]. וְאֵינוֹ מְרַבֶּה פֶּרַע[23] לְעוֹלָם[24], שֶׁנֶּאֱמַר: אֶת רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרָע, וַאֲפִלּוּ בְּעֵת שֶׁלֹּא יִכָּנֵס לַמִּקְדָּשׁ[25]; אֶלָּא מְסַפֵּר מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְעֶרֶב שַׁבָּת[26]. וְאֵינוֹ מְסַפֵּר בְּתַעַר[27], אֶלָּא בְּזוּג[28]. רֹאשׁ שַׁעֲרָה זוֹ[29] בְּעֵקֶר זוֹ, עַד שֶׁיֵּרֶאֶה כְּאִלּוּ הוּא צָמַח כְּאַחַת[30]. שֶׁנֶּאֱמַר: רֹאשָׁם לֹא יְגַלֵּחוּ, וּפֶרַע לֹא יְשַׁלֵּחוּ, כָּסוֹם יְכַסְּמוּ אֶת רָאשֵׁיהֶם[31].

17) שם יח, א - במשנה. וראה בפ"ד מהל' אבל ה"ט שהאבל ביום ראשון אסור לאכול משלו ומברים אותו אחרים. 18) כלומר, ספסל זקוף, לפי שספסל אינו חייב בכפיית המיטה (ראה פ"ה מהל' אבל הי"ח), אבל על מיטה זקופה אסור לשבת ("ירושלמי" סנהדרין פ"ב ה"ב), שכהן גדול חייב בכל דיני אבלות ("ירושלמי" שם, ופ"ז מהל' אבל ה"ו). (וראה ב"קונטרס בדיני שמחות בכהן גדול" במבוא ל"שיטה על מועד־קטן לרבנו ידידיה, תלמידו של רבינו יחיאל מפריש" עמוד 34). 19) להלן בדין פריעה, לא כתב "על מתו", עיי"ש. 20) שקורעין בבגד העליון מלמעלה, כשאר העם. 21) [היינו בבגדים השייכים לו ולא בגדי כהונה (ראה בשיטה על מועד קטן כ: עמ' זה, וריטב"א שם). 22) הוריות יב, ב – במשנה, וכדעת רב. 23) בכהן הדיוט, כתב רבינו (להלן פ"א מהל' ביאת המקדש הי"א) שפרע הוא שלשים יום. 24) כאן לא כתב "על מתו", כמו שכתב למעלה בדין קריעה, וכן מפורש ב"ספר המצוות" (לא־תעשה קסג), שאפילו שלא בדרך אבלות אסור לכהן גדול לפרוע, ועי' "מנחת חינוך" מצוה קנ, אות ב. 25) שאילו כהן הדיוט אינו אסור לגדל פרע אלא בשעת ביאה למקדש, אבל כהן גדול אסור לגדל פרע לעולם, שהרי תמיד הוא במקדש (פ"א מהל' ביאת המקדש ה"י). 26) הואיל ומשמרות של כהונה מתחדשות בשבת צריך להסתפר מפני המשמרת החדשה, שתראה אותו ביפיו (סנהדרין כב: בגמרא וברש"י). 27) שערות ראשו. 28) במספריים. 29) סנהדרין, שם. 30) ולא שער התחתון בלבד היה מגלח, אלא על דרך זה היה מגלח שער שלישי שלמעלה מהשני, ומשייר השער הרביעי כדרך ששייר השני, ומגלח השער החמישי כדרך שגילח השער התחתון והשלישי – ועל דרך זה היה משייר ומגלח עד תום כל השערות שבראש (כסף־משנה). 31) כעין כוסמת וכו' ראשו של זה בצד עיקרו של זה ("תוספות" סנהדרין שם ד"ה כסום). והפסוק הזה נאמר בכהן גדול, שהרי בפסוק השני שם נאמר "ויין לא ישתו כל כהן", מכלל שהפסוק הזה אינו מדבר בכל כהן, אלא בכהן גדול בלבד (כסף־משנה בשם הרא"ש).

ז. וּבַיִת יִהְיֶה לוֹ מוּכָן בַּמִּקְדָּשׁ, וְהוּא הַנִּקְרָא לִשְׁפַּת כֹּהֵן גָּדוֹל[32]. וְתִפְאַרְתּוֹ וּכְבוֹדוֹ שֶׁיִּהְיֶה יוֹשֵׁב בַּמִּקְדָּשׁ כָּל הַיּוֹם[33], וְלֹא יֵצֵא אֶלָּא לְבֵיתוֹ בִּלְבַד בַּלַּיְלָה[34] אוֹ שָׁעָה אוֹ שְׁתַּיִם בַּיּוֹם. וְיִהְיֶה בֵּיתוֹ בִּירוּשָׁלַיִם וְאֵינוֹ זָז מִשָּׁם[35].

32) מדות פ"ה מ"ד. 33) כמו שכתוב "ומן המקדש לא יצא" ('קרית ספר'). 34) ומה שנאמר "ומן המקדש לא יצא", היינו "מקדושתו לא יצא" (סנהדרין יט.). 35) כן נראה במשנה סנהדרין יח, א: "ויצא עמהן עד פתח שער העיר" ('הדר המקדש'). ויתכן כי למדו כן מן הפסוק "ומן המקדש לא יצא", שלדעת רבינו גם ירושלים בכלל המקדש, ראה בפ"ב מהל' שופר ה"ח. ולפי זה, ישנם שלשה מובנים לפסוק זה: א' שאין כהן־גדול מפסיק עבודתו אף־על־פי ששמע שמת לו מת (פ"ב מהל' ביאת מקדש ה"ו). ב' שאינו יוצא אחר מתו (למעלה ה"ה). ג' שאינו יוצא מירושלים. ועי' בכסף־משנה למעלה ה"ה שכתב שהדרשה שאינו יוצא אחר מתו, אינה אלא אסמכתא, ואם כן קל־וחומר שדרשה זו שלא לצאת מירושלים אינה אלא אסמכתא, ועיקר הפסוק ללמד שאינו מפסיק עבודתו.

ח. כֹּהֵן גָּדוֹל דָּן וְדָנִין אוֹתוֹ[36], וּמְעִידִין עָלָיו. וְאֵין דָּנִין אוֹתוֹ דִּינֵי נְפָשׁוֹת[37] אֶלָּא בְּבֵית דִּין הַגָּדוֹל[38] בִּלְבַד; שֶׁנֶּאֱמַר: כָּל הַדָּבָר הַגָּדֹל[39] יָבִיאוּ אֵלֶיךָ[40].

36) סנהדרין יח, א - במשנה. 37) דיני נפשות דווקא. שם יח, ב. וראה למעלה פ"ד הכ"ג שמלקין אותו בבית־דין של שלשה. 38) ראה להלן הערה מא. 39) כלומר, דבר גדול, היינו דיני נפשות, של אדם גדול, כגון כהן־גדול (סנהדרין טז. ויח:). 40) אל משה רבינו שהוא שקול כנגד שבעים ואחד (שם טז: ורש"י שם.).

ט. הָיָה יוֹדֵעַ עֵדוּת - אֵינוֹ חַיָּב לְהָעִיד[41], וַאֲפִלּוּ בְּבֵית דִּין הַגָּדוֹל[42]; שֶׁזֶּה אֵינוֹ כָּבוֹד לוֹ שֶׁיֵּלֵךְ וְיָעִיד. וְאִם הָיְתָה עֵדוּת לְמֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל[43] - הֲרֵי זֶה הוֹלֵךְ בְּבֵית דִּין הַגָּדוֹל וּמֵעִיד לוֹ.

41) לדעת ה'תוספות' (שם יח: ד"ה מעיד) מדובר בדיני

ממונות, אבל אם זה נוגע לאיסור חייב הוא להעיר, שאין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'. אבל מדברי רבינו נראה שאין חילוק (ראה להלן שמדובר בדיני נפשות), וכן כתב ה'כסף משנה' בפ"א מהל' עדות ה"ג. 42) של שבעים ואחד. שהרי אמרו בסנהדרין יח, ב - שמה שאמרו שכהן־גדול מעיד, היינו למלך. וראה להלן, והרי ברור שכשם שאין דנין כהן־גדול בדיני נפשות (ראה למעלה) אלא בבית־דין של שבעים ואחד (כמבואר למעלה ה"ה), כן בוודאי אין דנין את המלך אלא בשבעים ואחד, הרי שאפילו בב"ד הגדול אינו מעיד אלא למלך (לחם־משנה פ"א מהל' עדות ה"ג). 43) כוונתו למלכי בית דוד, שדנין אותם (פ"ב מהל' סנהדרין ה"ה). ובגמרא (סנהדרין, שם) שהקשו איך מעיד למלך, והלא מלכי ישראל אין דנים אותם, ולא תירץ שמדובר במלכי בית דוד – יתכן כי עוד לא פורש להם חילוק זה, עד הסוגיא דלהלן שם יט. (לחם־משנה הל' עדות, שם).

י. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ בְּסֵפֶר קְדֻשָּׁה[44], שֶׁהוּא אָסוּר בְּאַלְמָנָה וּמְצֻוֶּה עַל הַבְּתוּלָה[45]. וְאֵינוֹ נוֹשֵׂא שְׁתֵּי נָשִׁים[46]. וְאִם נָשָׂא שְׁתַּיִם - אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲבֹד בְּיוֹם הַצּוֹם[47] עַד שֶׁיִּגָּרֵשׁ לְאַחַת. וְחוֹלֵץ[48], וְחוֹלְצִים לְאִשְׁתּוֹ[49], וּמְיַבְּמִין אֶת אִשְׁתּוֹ. וְאִם גֵּרַשׁ אִשָּׁה - מֻתֶּרֶת לְהִנָּשֵׂא לְשְׁאָר הָעָם[50].

44) פי"ז מהל' איסורי ביאה ה"א. 45) שם הי"ג. 46) שם, ועי' בראב"ד שם. 47) יומא יג, ב: "וכפר בעדו ובעד ביתו – ולא בעד שני בתים". 48) משנה שם יח, א. והיינו אם מת אחיו בלי בנים והוא אינו יכול לייבם, מפני שהוא אסור באלמנה, ומצווה על הבתולה, ואין 'עשה' של יבום דוחה 'עשה' (של בתולה) ולא־תעשה (של אלמנה), ואף מן האירוסין אסורה משום גזירה (שם יט. והל' איסורי ביאה שם, הי"ב). 49) אם הוא מת בלא בנים. "שהמלך אינו חולץ, שנאמר: וירקה בפניו, וזה בזיון, ואפילו רצה אין שומעין לו, שהמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, והואיל ואינו חולץ אינו מייבם, וכן אם מת הוא, כיוון שאי־אפשר לייבם את אשתו, כך אין חולצין לה, אלא תשב לעולם בזיקתה" (פ"ב מהל' מלכים ה"ג). אבל כהן־גדול שמייבמין את אשתו – חולצים לה. 50) שמכיון שמייבמין את אשתו, על־כרחנו אין דינו כמלך שאלמנתו אסורה להנשא.

יא. בְּזְמַן שֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל[51] נִכְנָס לַהֵיכָל[52] לְהִשְׁתַּחֲוֹות[53] - שְׁלֹשָׁה אוֹחֲזִין בּוֹ: אֶחָד בִּימִינוֹ, וְאֶחָד בְּשִׂמְאלוֹ, וְאֶחָד בַּאֲבָנִים טוֹבוֹת שֶׁבָּאֲפוֹד מֵאֲחוֹרָיו. וְיִכָּנֵס לַהֵיכָל וְיִשְׁתַּחֲוֶה. וְכֵיוָן שֶׁיִּשְׁמַע הַסְּגָן[54] קוֹל רַגְלָיו[55] שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁהוּא יוֹצֵא[56], מַגְבִּיהַּ לוֹ אֶת הַפָּרֹכֶת[57]. וְאַחַר שֶׁיָּצָא יִכָּנְסוּ אֶחָיו הַכֹּהֲנִים[58] וְיִשְׁתַּחֲווּ וְיֵצְאוּ.

51) תמיד פ"ז מ"א. 52) כן כתב רבינו גם בפירוש המשנה, שם. שאי־אפשר לפרש שמדובר ביום הכיפורים, וכשהוא נכנס לפני ולפנים, שהרי נכנס שם בארבעה בגדי לבן בלבד ('תפארת ישראל' שם). 53) ואין זו ביאה ריקנית (= בלי עבודה) להיכל שחייבים עליה מלקות (מנחות כז:), שהשתחויה אף היא כעבודה, וכן כתב רבינו בפ"ב מהל' ביאת המקדש ה"ד, וכן הוא ב'תוספות' מנחות שם ד"ה להיכל. 54) במס' תמיד, שם: "הממונה", אבל הוא הממונה הוא הסגן (למעלה פ"ד הט"ז). 55) היינו קולם של פעמוני הזהב שבשולי המעיל ('תוספות יום־טוב' תמיד, שם). 56) כשנכנס לא היה צריך להגביה, כי היתה נפתחת מאליה כשהולך ודוחק אותה לפנים, אבל כשיוצא לא היה יכול לדחוק כך, מפני שהיה יוצא מאחוריו דרך כניסתו (ביאורי הגר"א במשנה, שם). 57) היינו הפרוכת שבפתחו של היכל, ראה יומא נד, א. ולהלן פ"ז הי"ז. 58) שכל זמן שהכהן הגדול משתחווה שם, זהו כבודו שלא יהיה אחר עמו ('יריעות שלמה').

יב. בְּכָל יוֹם שֶׁיִּרְצֶה לְהַקְטִיר הַקְּטֹרֶת - מַקְטִיר[59]. וְנוֹטֵל חֵלֶק בִּרְאשׁ[60] בְּקָדְשֵׁי הַמִּקְדָּשׁ כֻּלָּן. כֵּיצַד? כְּשֶׁיִּרְצֶה אוֹמֵר: זוֹ הַחַטָּאת שֶׁלִּי[61] וְזֶה הָאָשָׁם שֶׁלִּי. וְאֵינוֹ עוֹבֵד בְּפַיִס, אֶלָּא כָּל עֵת שֶׁיִּרְצֶה לְהַקְרִיב - מַקְרִיב כָּל מַה שֶּׁיִּרְצֶה. וַהֲרֵי הוּא בְּקָדְשֵׁי הַגְּבוֹל[62] כְּשְׁאָר הַכֹּהֲנִים[63].

59) ביומא יד, א - במשנה: "אם רצה להקריב, מקריב". ורבינו נקט להקטיר, שאפילו קטורת שמעשרת ומעולם לא שנה בה אדם (שם כו.) – אף־על־פי־כן מקטיר כהן־גדול בכל יום שירצה (וכן הוא במס' תמיד פ"ו מ"ג). 60) יומא, שם. ואף־על־פי שלא הקריב. שאם הקריב, מה צריך להשמיענו שיטול בראש (כסף־משנה בשם רש"י). הרי כל כהן המקריב – העור של קרבנו ואכילתו שלו (למעלה פ"ד ה"ז). 61) נראה שזה אינו אלא כשישנן עוד חטאות. אבל אם אין שם אלא חטאת אחת, אינו יכול ליטול כולה, אלא רק מחציתה, כמו שכתב רבינו בפ"ד מהל' תמידין ומוספין הי"ד. ועי' ב'ירושלמי' יומא פ"א ה"ב, וב'שיירי קרבן' שם ('יריעות שלמה'). 62) שנוהגים בכל ישראל, ולאו דווקא בבית המקדש, כמו: תרומות ומעשרות וחלה וכו'. 63) תוספתא יומא פ"א.

יג. בְּזְמַן שֶׁרוֹצֶה כֹּהֵן גָּדוֹל[64] לְהַקְרִיב, הָיָה עוֹלֶה בַּכֶּבֶשׁ וְהַסְּגָן מִימִינוֹ. הִגִּיעַ לְמַחֲצִית הַכֶּבֶשׁ[65] - אָחַז הַסְּגָן בִּימִינוֹ וְהֶעֱלָהוּ. וְהוֹשִׁיט לוֹ הַכֹּהֵן שֶׁהוּא מוֹלִיךְ אֶת רֹאשׁ הָעוֹלָה הָאֲבָרִים שֶׁבְּיָדוֹ, וְסוֹמֵךְ עֲלֵיהֶן[66] וְזוֹרְקָן לָאֵשׁ[67].

64) תמיד פ"ז מ"ג. 65) ששם היו מונחים האיברים, ומשם מצות הולכתם למזבח (הגר"א שם). 66) על האיברים, וראה להלן הי"ד. 67) של המערכה שבמזבח. שאף הנתחים צריכים זריקה, ונלמד ממה שנאמר (דברים יב, כז) "ועשית עולותיך הבשר והדם". הוקש בשר לדם: "מה דם בזריקה, אף בשר בזריקה" (זבחים סב: ופ"ו מהל' מעשה הקרבנות ה"ד).

יד. וְכָךְ הָיוּ מוֹשִׁיטִין[68] לוֹ שְׁאָר הָאֲבָרִים: כָּל אֶחָד וְאֶחָד נוֹתֵן הָאֲבָרִים שֶׁבְּיָדוֹ לָרִאשׁוֹן, וְהָרִאשׁוֹן נוֹתֵן לְכֹהֵן גָּדוֹל, וְהוּא סוֹמֵךְ וְזוֹרֵק לָאֵשׁ. וְאִם רָצָה לִסְמֹךְ בִּלְבַד וְיִהְיֶה [כֹּהֵן] אַחֵר זוֹרֵק לָאֵשׁ - עוֹשֶׂה. וְאֵין

שָׁם סְמִיכָה עַל הָאֲבָרִים אֶלָּא לְכֹהֵן גָּדוֹל בִּלְבַד, מִפְּנֵי כְּבוֹדוֹ[69]; אֲבָל כָּל הַסְּמִיכוֹת עַל בַּעֲלֵי חַיִּים הֵם.

68) תמיד, שם. 69) מנחות צד, א.

טו. כְּשֶׁיִּגְדַּל הַכֹּהֵן וְיֵעָשֶׂה אִישׁ[70] הֲרֵי הוּא כָּשֵׁר לָעֲבוֹדָה; אֲבָל אֶחָיו[71] הַכֹּהֲנִים לֹא הָיוּ מַנִּיחִין אוֹתוֹ לַעֲבֹד בַּמִּקְדָּשׁ עַד שֶׁיִּהְיֶה בֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה. וְאֵינוֹ נִכְנָס לָעֲזָרָה לָעֲבוֹדָה תְּחִלָּה אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁהַלְוִיִּם אוֹמְרִים שִׁירָה[72].

70) חולין כד, ב: "מאימתי כשר לעבודה, משיביא שתי שערות". 71) חולין, שם. 72) ערכין יג, ב: "אין קטן נכנס לעבודה אלא בשעה שהלוים אומרים בשיר". ומפרשה רבינו בכהן, שכן משמע הלשון "לעבודה". וקטן לאו דוקא, אלא כשלא הגיע לעשרים שנה (כסף־משנה), ועי' ראב"ד.

טז. אֵין הַכֹּהֵן עוֹבֵד תְּחִלָּה[73], וְכֵן כֹּהֵן גָּדוֹל[74] אֵינוֹ עוֹבֵד תְּחִלָּה, עַד שֶׁיָּבִיא עֲשִׂירִית הָאֵיפָה מִשֶּׁלּוֹ וְעוֹבֵד בְּיָדוֹ[75]; שֶׁנֶּאֱמַר: זֶה קָרְבַּן אַהֲרֹן וּבָנָיו אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ לַיְיָ בְּיוֹם הִמָּשַׁח אֹתוֹ. וְאִם עָבַד קֹדֶם שֶׁיָּבִיא עֲשִׂירִית הָאֵיפָה, וְכֵן כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁעָבַד בִּכְהֻנָּה גְּדוֹלָה קֹדֶם שֶׁיָּבִיא עֲשִׂירִית הָאֵיפָה - עֲבוֹדָתוֹ כְּשֵׁרָה[76].

73) מנחות נא, ב. תוספתא שקלים פ"ג (הוצאת צוק"מ עמוד 179 14), 'ספרא' פ' צו פ"ג ה"ג, ו'ירושלמי' שקלים פ"ז ה"ג. 74) שם. 75) תוספתא, 'ספרא' ו'ירושלמי' שם. 76) כן הוא בתוספתא וב'ירושלמי' שם, אבל ב'ספרא' שם אמרו: פסולה. ועי' משנה־למלך.

יז. כֹּהֵן[77] שֶׁלֹּא עָבַד עֲדַיִן מִיָּמָיו שֶׁמְּנוּהוּ כֹּהֵן גָּדוֹל - הֲרֵי זֶה מֵבִיא עֲשִׂירִית הָאֵיפָה וְעוֹבְדָה בְּיָדוֹ בַּתְּחִלָּה, כְּשְׁאָר חִנּוּךְ כָּל כֹּהֵן הֶדְיוֹט; וְאַחַר כָּךְ מַקְרִיב עֲשִׂירִית הָאֵיפָה שְׁנִיָּה, שֶׁהִיא חִנּוּךְ כֹּהֵן גָּדוֹל; וְאַחַר כָּךְ מַקְרִיב עֲשִׂירִית הָאֵיפָה שְׁלִישִׁית[78], שֶׁהִיא חֲבִתֵּי כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁמַּקְרִיב בְּכָל יוֹם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר[79]. וּמַעֲשֶׂה שְׁלָשְׁתָּן שָׁוֶה הוּא[80].

77) מנחות עה, א. 78) שם. 79) בפ"ג מהל' תמידין ומוספין מהי"ח ואילך. 80) שהן "רבוכה" (= חלוט ברותחין) כמפורש במנחות, שם. ועי' במשנה־למלך.

יום חמישי כ"ה אדר ה'תשע"ז

פֶּרֶק שִׁשִּׁי[1]

1) יבואר בו כי הנביאים הראשונים תקנו לברר מישראל כשרים וירא חטא לעמוד על הקרבנות, והם הנקראים אנשי מעמד.

א. אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה קָרְבָּנוֹ שֶׁל אָדָם קָרֵב וְהוּא אֵינוֹ עוֹמֵד עַל גַּבָּיו[2]; וְקָרְבָּנוֹת הַצִּבּוּר הֵן קָרְבָּן שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיוּ יִשְׂרָאֵל כֻּלָּן עוֹמְדִין בָּעֲזָרָה בְּשָׁעַת קָרְבָּן. לְפִיכָךְ תִּקְּנוּ נְבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים[3], שֶׁיְּבַרְרוּ מִיִּשְׂרָאֵל כְּשֵׁרִים וְיִרְאֵי חֵטְא וְיִהְיוּ שְׁלוּחֵי כָּל יִשְׂרָאֵל לַעֲמֹד עַל הַקָּרְבָּנוֹת. וְהֵם הַנִּקְרָאִים אַנְשֵׁי מַעֲמָד. וְחִלְּקוּ אוֹתָם אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים מַעֲמָדוֹת, כְּמִנְיַן מִשְׁמְרוֹת כְּהֻנָּה וּלְוִיָּה. וְעַל כָּל מַעֲמָד וּמַעֲמָד אֶחָד מֵהֶן מְמֻנֶּה עַל כֻּלָּם, וְהוּא נִקְרָא רֹאשׁ הַמַּעֲמָד.

2) תענית כו. במשנה. ולמדו ממה שנאמר (במדבר כח, ב) "תשמרו להקריב לי במועדו" - "שיהו כהנים ולויים וישראלים עומדים עליהם" (ספרי במדבר שם). וכן יש ללמוד ממה נאמר ביחזקאל מו, ב "ובא הנשיא וגו' ועמד על מזוזת השער ועשו הכהנים את עולתו ואת שלמיו והשתחווה וגו' ויצא". 3) שמואל ודוד.

ב. בְּכָל שַׁבָּת וְשַׁבָּת[4] מִתְקַבְּצִין אַנְשֵׁי מַעֲמָד שֶׁל אוֹתָהּ שַׁבָּת. מִי שֶׁהָיָה מֵהֶן בִּירוּשָׁלַיִם אוֹ קָרוֹב לָהּ - נִכְנָסִין לַמִּקְדָּשׁ עִם מִשְׁמַר כְּהֻנָּה וּלְוִיָּה שֶׁל אוֹתָהּ שַׁבָּת; וְהָרְחוֹקִים שֶׁבְּאוֹתוֹ מַעֲמָד - הֵיכָן שֶׁהִגִּיעַ מַעֲמָד שֶׁלָּהֶן הֵן מִתְקַבְּצִין לְבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁבְּמְקוֹמָן[5].

4) בכל שבוע ושבוע. 5) כן הוא בתוספתא תענית פרק ג: "כהנים ולויים עולין לירושלים וישראל שבאותה משמר שאינן יכולין לעלות לירושלים מתכנסין בעריהם וכו'".

ג. וּמָה הֵן עוֹשִׂין אֵלּוּ הַמִּתְקַבְּצִין בֵּין בִּירוּשָׁלַיִם בֵּין בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת? מִתְעַנִּין בַּשֵּׁנִי בַּשַּׁבָּת שֶׁלָּהֶן וּבַשְּׁלִישִׁי וּבָרְבִיעִי וּבַחֲמִישִׁי. אֲבָל בְּעֶרֶב שַׁבָּת לֹא הָיוּ מִתְעַנִּין, מִפְּנֵי כְּבוֹד שַׁבָּת[6]; וּבְאֶחָד בַּשַּׁבָּת אֵינָם מִתְעַנִּים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵצְאוּ מֵעֹנֶג שַׁבָּת לְצוֹם[7].

6) שיהיו פנויים להכין צרכי שבת. 7) שכל שינוי ווסת מזיק לגוף "ושינוי וסת תחילת חולי".

ד. וּבְכָל יוֹם וְיוֹם מִשַּׁבָּת שֶׁהָיָה מַעֲמָדָן מִתְפַּלְּלִין אַרְבַּע תְּפִלּוֹת: שַׁחֲרִית וּמִנְחָה וְנְעִילָה[8], וְעוֹד מוֹסִיפִין תְּפִלָּה אַחֶרֶת בֵּין שַׁחֲרִית וּמִנְחָה, וְהִיא יְתֵרָה לָהֶן[9]. וְנוֹשְׂאִין כַּפֵּיהֶן הַכֹּהֲנִים בַּמַּעֲמָד שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּכָל יוֹם: בְּשַׁחֲרִית, וּבְתְפִלָּה זוֹ הַיְתֵרָה, וּבִנְעִילָה[10]. וְקוֹרִין בְּסֵפֶר תּוֹרָה שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים שְׁתֵּי פְּעָמִים בְּכָל יוֹם: בְּשַׁחֲרִית וּבַתְּפִלָּה הַשְּׁנִיָּה שֶׁמּוֹסִיפִין[11]; אֲבָל בְּמִנְחָה לֹא הָיוּ קוֹרִין בְּסֵפֶר תּוֹרָה, אֶלָּא עַל פֶּה, כְּקוֹרְאִין אֶת שְׁמַע[12]. וְלֹא הָיוּ מִתְקַבְּצִין לִתְפִלַּת מִנְחָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן טְרוּדִין לַשַּׁבָּת.

8) ו"נקראת תפילת נעילה כלומר, ננעלו שערי שמים בעד השמש ונסתרה, לפי שאין מתפללין אותה אלא סמוך לשקיעת החמה". 9) [וכן מפורש בירושלמי שם: "שמע מינה שמתענין במעמדות ומתפללין ארבע". והביא רבינו בפירוש המשניות (שם משנה ד) הוכחה לשיטתו ממה שאמרו שם, שהיו קוראים במעמד בשחרית ובמוסף, וזה סותר למה שאמרו שם, שיום שיש בו קרבן מוסף אין בו

מעמד במנחה, וכל שכן שאין בו במוסף, אלא על כרחנו שמה שאמרו שקוראים במעמד בשחרית ובמוסף אין הכוונה למוסף של ראש חודש, אלא לתפילה היתירה. ובבבלי שם כו: שאמרו: "תעניות ומעמדות מי איכא מוסף"? נראה שגירסת רבינו: "תעניות מי איכא מוסף", וכן כתב הכסף משנה וכן הוא בפירוש ר"ח. ולפי זה יש במעמדות תפילת מוסף, ועיין ראב"ד. וראה להלן שאף בימים שיש בהם מוסף כגון ראשי חדשים וכו' יש בהם גם אותה התפילה היתירה]. 10) אבל במנחה אין נשיאות כפיים כדעת רבי יוסי שם. 11) כן מפרש רבינו מה שאמרו שם במשנה: "מתכנסין לעריהן וקוראין במעשה בראשית וכו' בשחרית [ו]במוסף". 12) ומה שאמרו (תמורה יד:) "דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן בעל פה", אין זה אלא להוציא אחרים ידי חובתן.

1 **ה. וְקִבּוּצָן לְכָל תְּפִלָּה מֵאַרְבַּע תְּפִלּוֹת אֵלּוּ וַעֲמִידָתָן**
2 **שָׁם לְתְפִלָּה וְלִתְחִנָּה וּלְבַקָּשָׁה[13] וְלִקְרוֹת בַּתּוֹרָה נִקְרָא**
3 **מַעֲמָד.**

13) כוונת רבינו למה שאמרו (שם כז:) שהיו מתענין בשני בשבת על יורדי הים ובשלישי בשבת על הולכי מדבריות וברביעי על אסכרה שלא תיפול וכו', ובוודאי שהיה להם תחינות ובקשות על כל הדברים האלו.

4 **ו. וּבַמֶּה הָיוּ קוֹרְאִין? בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית[14]. בַּיּוֹם**
5 **הָרִאשׁוֹן קוֹרְאִין 'בְּרֵאשִׁית'[15] וְ'יְהִי רָקִיעַ'[16]. בַּשֵּׁנִי -**
6 **'יְהִי רָקִיעַ' וְ'יִקָּווּ'[17]. בַּשְּׁלִישִׁי - 'יִקָּווּ' וְ'יְהִי**
7 **מְאוֹרוֹת'. בָּרְבִיעִי - 'יְהִי מְאוֹרוֹת' וְ'יִשְׁרְצוּ'.**
8 **בַּחֲמִישִׁי - 'יִשְׁרְצוּ'[18] וְ'תּוֹצֵא הָאָרֶץ'[19]. בַּשִּׁשִּׁי -**
9 **'תּוֹצֵא הָאָרֶץ'[20] 'וַיְכֻלּוּ'[21].**

14) "לפי ששלימות המציאות בעבודה, ואין אצלנו עבודה אלא עם הקרבנות וכן אמרו אלמלא מעמדות לא נתקיימו שמים וארץ". 15) היינו, מהתחלת בראשית עד פסוק ו. ולפי שאין בה אלא חמישה פסוקים, קורא אחד שלושה והשני חוזר וקורא פסוק שלישי ומוסיף רביעי וחמישי (שם כז: כמו בראשי חדשים בפרק י"ג מהלכות תפילה הלכה ד). 16) מפסוק ו עד פסוק ט. וקורא בה ראשון. 17) חמישה פסוקים וקוראים בה שניים, כמבואר למעלה. 18) ארבעה פסוקים וקורא בה אחד. 19) יש בה שמונה פסוקים וקוראים בה שניים. 20) וקוראים בה שניים. 21) וקורא בה אחד.

10 **ז. פָּרָשָׁה גְּדוֹלָה קוֹרְאִין אוֹתָהּ בִּשְׁנַיִם[22], וְקָטַנָּה**
11 **קוֹרֵא אוֹתָהּ אֶחָד. וּשְׁתֵּי פָּרָשִׁיּוֹת שֶׁקּוֹרְאִין שַׁחֲרִית -**
12 **הֵם שֶׁחוֹזְרִין וְקוֹרִין אוֹתָן בַּתְּפִלָּה הַשְּׁנִיָּה בַּסֵּפֶר,**
13 **וְחוֹזְרִין וְקוֹרְאִין אוֹתָן בְּמִנְחָה עַל פֶּה.**

22) ובגמרא שם מקשה: בראשית בשניים הא אין בה אלא חמישה פסוקים ואין קורין בתורה פחות משלושה פסוקים - רב אמר דולג, כלומר, השני חוזר על פסוק אחד ממה שקרא הראשון.

14 **ח. שְׁמֹנַת יְמֵי חֲנֻכָּה לֹא הָיוּ אֲנָשֵׁי מַעֲמָד עוֹשִׂין מַעֲמָד**

15 **בְּשַׁחֲרִית[23]. וְכָל יוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קָרְבַּן מוּסָף לֹא הָיָה בּוֹ**
16 **מַעֲמָד לֹא בְּתְפִלָּה שְׁנִיָּה שֶׁלָּהֶם וְלֹא בְּמִנְחָה[24], אֶלָּא**
17 **בְּשַׁחֲרִית וּבְנְעִילָה בִּלְבַד. וְכָל יוֹם שֶׁהָיָה בּוֹ קָרְבַּן**
18 **הָעֵצִים לֹא הָיָה בּוֹ מַעֲמָד בְּנְעִילָה, אֶלָּא בְּשַׁחֲרִית**
19 **וּבְתְפִלָּה שְׁנִיָּה וּבְמִנְחָה.**

23) במשנה שם: "כל יום שיש בו הלל אין מעמד בשחרית". לפי שאין להם פנאי לעשות מעמד, שהרי צריכים לקרוא הלל, והיינו חנוכה שיש בו הלל ואין בו קרבן מוסף. ובראש חודש שההלל שלו אינו אלא משום מנהג, היה בו מעמד בשחרית. 24) לפי שהיו טרודין במוסף, ואין לך מוסף בלא שתי בהמות ולא היה להם פנאי כלל שהכהנים של מעמד טרודין במוסף וישראל שבהם היו טרודין לחטוב עצים ולשאוב מים. וכל שכן שאין בו מעמד בתפילת המוסף.

20 **ט. וּמַהוּ קָרְבַּן הָעֵצִים? זְמַן קָבוּעַ הָיָה לְמִשְׁפָּחוֹת**
21 **מִשְׁפָּחוֹת[25] לָצֵאת לַיְּעָרִים לְהָבִיא עֵצִים לַמַּעֲרָכָה.**
22 **וְיוֹם שֶׁיִּגִּיעַ לִבְנֵי מִשְׁפָּחָה זוֹ לְהָבִיא הָעֵצִים, הָיוּ**
23 **מַקְרִיבִין עוֹלוֹת נְדָבָה, וְזֶהוּ קָרְבַּן הָעֵצִים. וְהָיָה לָהֶם**
24 **כְּמוֹ יוֹם טוֹב[26], וַאֲסוּרִין בּוֹ בְּהֶסְפֵּד וּבְתַעֲנִית[27]**
25 **וּבַעֲשׂוֹת מְלָאכָה. וְדָבָר זֶה מִנְהָג[28].**

25) נראה מדבריו שלכל המשפחה היה היום ליום־טוב, וכן כתבו התוספות בעירובין מא. (דיבור המתחיל מבני) על הברייתא של ר' אלעזר ב"ר צדוק, שאמר אני מבני בניו של בנימין סנאה - שהיה חתנו וחתנו כבנו, הרי שגם חתניהן של אותן משפחות חגגו יום זה. 26) כמו יום טוב ולא יום טוב ממש. וכן נראה בירושלמי (מגילה פרק א הלכה ד) שלצורך אוכל נפש מותר אף לקצור ביום הבאת קרבנו, אף על פי שביום טוב אסור לקצור אף לצורך אוכל נפש, כמפורש בירושלמי ביצה פרק א הלכה י. 27) בעירובין שם: "אמר רבי אלעזר ב"ר צדוק אני מבני בניו של סנרב בן בנימין (שזמן קרבן העצים שלהם בעשרה באב - משנה בתענית שם) ופעם אחת חל תשעה־באב בשבת ודחינוהו לאחר השבת והתענינו ולא השלמנוהו מפני שיום טוב שלנו הוא". וראה להלן הלכה י' שאפילו יחיד המתנדב עצים אסור בהספד ותענית בו ביום. [ואף על פי שאמרו (ראש השנה יט:) שבטלה מגילת תענית, כלומר בטלו כל אותם הימים הטובים, לאחר חורבן בית המקדש - צריך לומר שר' אלעזר ב"ר צדוק היה בזמן הבית, ומה שהזכיר שהיו מתענים בתשעה באב, זה מתאים למה שכתב רבינו בפירוש המשנה בראש השנה פרק א משנה ג, שגם בזמן הבית השני היו מתענים בתשעה באב]. 28) [לדעת התוספות (פסחים נ. דיבור המתחיל מקום) יש בזה איסור דאורייתא ולדעת הר"ן שם אינו אלא איסור מדרבנן, והפסוק המובא שם אינו אלא אסמכתא, ולדעת רבינו אינו אלא משום מנהג. ואף על פי שאינו אלא מנהג דחה יום טוב זה את התענית של עשרה באב (שנדחה מיום שבת) שהרי זה היה בזמן הבית, ואם כן גם התענית לא היה אלא משום מנהג].

26 **י. אֲפִלּוּ יָחִיד שֶׁהִתְנַדֵּב[29] עֵצִים אוֹ גְּזָרִים בַּמַּעֲרָכָה**

- אָסוּר בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם[30] בְּהֶסְפֵּד וּבְתַעֲנִית וּבַעֲשִׂיַּת מְלָאכָה. וְדָבָר זֶה מִנְהָג.

29) בירושלמי שם: "האומר הרי עלי עצים למזבח וכו'". וברור שאין הבדל בעניין זה בין אם אמר "הרי עלי" או שאמר "הרי אלו למזבח" - כיוון שהביאם הוא יום טוב שלו.
30) שמביאם למקדש.

יא. אַנְשֵׁי מַעֲמָד אֲסוּרִין מִלְּסַפֵּר וּמִלְכַבֵּס כָּל שַׁבָּת שֶׁלָּהֶן. וּבַחֲמִישִׁי מֻתָּרִין, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת[31]. וּמִפְּנֵי מָה אָסְרוּ עֲלֵיהֶם לְסַפֵּר וּלְכַבֵּס? כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ לְמַעֲמָדָם כְּשֶׁהֵם מְגֻוָּלִין, אֶלָּא יְסַפְּרוּ וִיכַבְּסוּ מִקֹּדֶם.

31) בחמישי לאו דווקא. יש אומרים שכל שכן שמותר בשישי.

פֶּרֶק שְׁבִיעִי[1]

1) בו יבאר רבינו שחמשה עשר ממונים היו במקדש, ועל מה היו ממונים.

א. חֲמִשָּׁה עָשָׂר מְמֻנִּין הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ[2], וְכֵן מְמֻנִּים לְעוֹלָם עַל כָּל דָּבָר מֵחֲמִשָּׁה עָשָׂר דְּבָרִים אֵלּוּ מְמֻנֶּה עָלֶיהָ. אֶחָד. וְאֵלּוּ הֵן: א) עַל הַזְּמַנִּים[3]. ב) עַל נְעִילַת שְׁעָרִים[4]. ג) עַל הַשּׁוֹמְרִים[5]. ד) עַל הַמְּשׁוֹרְרִים[6]. ה) עַל הַצִּלְצָל עִם שְׁאָר כְּלֵי שִׁיר[7]. ו) עַל הַפִּיָּסוֹת[8]. ז) עַל הַקְּנָנִים[9]. ח) עַל הַחוֹתָמוֹת[10]. ט) עַל הַנְּסָכִים[11]. י) עַל הַחוֹלִין[12]. יא) עַל הַמַּיִם[13]. יב) עַל מַעֲשֵׂה לֶחֶם הַפָּנִים[14]. יג) עַל מַעֲשֵׂה הַקְּטֹרֶת[15]. יד) עַל מַעֲשֵׂה הַפָּרֹכֶת[16]. טו) עַל מַעֲשֵׂה בִּגְדֵי כְהֻנָּה[17].

~ נקודות משיחות קודש ~

"חמשה עשר ממונין היו במקדש, וכן ממנים לעולם על כל דבר מחמשה עשר דברים אלו, ממונה אחד. ואלו הן, על הזמנים, על נעילת השערים וכו'".

המספר חמשה עשר - י"ה, קשור לגאולה, כיון שמרמז על שתי אותיות הראשונות של שם הוי', שהן "הנסתרות לה' אלוקינו", למעלה מאותיות ו"ה שהן "והנגלות לנו", שבזמן הגלות קליפת עמלק מפרידה בין י"ה ל"נגלות לנו", ולכן אין אנו רואים את הי"ה בתוך "והנגלות" (ו"ה), וזהו שכתוב "כי יד על כס י־ה מלחמה לה' בעמלק כו'", ולעתיד־לבוא כשיוכרת זרע עמלק ויבנה בית המקדש, אז יהיה גילוי שם הוי' בשלמותו.

(על־פי 'יין מלכות' החדש, ספר עבודה סי' כא)

2) שקלים פרק ה משנה א. 3) הוא גביני כרוז הנזכר במשנה שם, ותפקידו מבואר להלן בהלכה ב. 4) שם: "בן גבר על נעילת שערים", ותפקידו מבואר בהלכה ג. 5) שם: "בן בבי על הפקיע". וכן פירושו לפי מסקנת הגמרא ביומא כג. (ועיין ראב"ד וכסף־משנה). תפקידו מבואר בהלכה ד. 6) שם: "הוגרוס בן לוי על השיר". תפקידו מבואר בהלכה ה. 7) שם: "בן ארזה על הצלצל". וכשהקיש על הצלצל, היה סימן ללויים לפתוח בשיר (תפארת ישראל. וראה להלן פ"ו מהלכות תמידין ומוספין הלכה ז). ועיין להלן הלכה ז. 8) שם: "מתתיה בן שמואל על הפייסות". ויבואר להלן בהלכה ח. 9) שם: "פתחיה על הקינים". תפקידו מבואר להלן בהלכה ט. 10) שם: "יוחנן בן פנחס על החותמות". תפקידו מבואר להלן בהלכה י. 11) שם: "אחיה על הנסכים". תפקידו מבואר להלן בהלכה יב. 12) שם: "בן אחיה על חולי מעיים". תפקידו מבואר להלן בהלכה יד. 13) שם: "נחוניא חופר שיחין". תפקידו מבואר להלן בהלכה טו. 14) שם: "בית גרמו על מעשה לחם הפנים". תפקידו מבואר להלן שם. 15) שם: "בית אבטינס על מעשה הקטורת". תפקידו מבואר להלן שם. 16) שם: "אלעזר על הפרוכת". תפקידו מבואר להלן בהלכה טז. 17) שם: "ופנחס המלביש". תפקידו מבואר להלן בהלכה כ.

ב. כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִמֻּמָּנִים אֵלּוּ - תַּחַת יָדוֹ אֲנָשִׁים הַרְבֵּה, כְּדֵי לְהָכִין הַמְּלָאכָה שֶׁהוּא מְמֻנֶּה עָלֶיהָ[18]. זֶה שֶׁעַל הַזְּמַנִּים - הוּא וַאֲנָשָׁיו מְשַׁמְּרִים אֶת הַזְּמַנִּים. כֵּיוָן שֶׁמַּגִּיעַ עֵת הַקָּרְבָּן מַכְרִיז הוּא אוֹ אֶחָד מֵאֲנָשָׁיו בְּרְשׁוּתוֹ וְאוֹמֵר: עִמְדוּ כֹּהֲנִים לַעֲבוֹדָה[19], וּלְוִיִּם לַדּוּכָן[20], וְיִשְׂרָאֵל לַמַּעֲמָד. וְכֵיוָן שֶׁיִּשְׁמַע קוֹלוֹ יָבוֹא כָּל אֶחָד לְמַלַּאכְתּוֹ.

18) שעל כן נקראו ממונים, שהיו ממונים על אנשים אחרים.
19) ירושלמי שקלים פ"ה הלכה א, ובבלי יומא כ:
20) אף־על־פי שזמן הלויים לעמוד על הדוכן לומר שירה, הוא בשעת ניסוך היין, כמבואר בפ"ו מהלכות תמידין ומוספין הלכה ה, והוא בגמר התמיד, בכל זאת היו עומדים בשוה עם הכהנים (יריעות שלמה).

ג. זֶה שֶׁעַל נְעִילַת שְׁעָרִים - עַל פִּיו נוֹעֲלִין וְעַל פִּיו פּוֹתְחִין[21], וְאֵין הַתּוֹקְעִין תּוֹקְעִין בְּכָל יוֹם לִפְתִיחַת הַשְּׁעָרִים[22] אֶלָּא בִּרְשׁוּתוֹ. וּבְכָל יוֹם תּוֹקְעִין בַּמִּקְדָּשׁ שָׁלֹשׁ תְּקִיעוֹת לִפְתִיחַת הַשְּׁעָרִים: תְּקִיעָה תְּרוּעָה וּתְקִיעָה.

21) במשנה שקלים שם: "על נעילת שערים", ורבינו הוסיף שהיה ממונה גם על פתיחת שערים, וכן פירשו שם הרא"ש והרע"ב: "לנעול שערים (בערב) ולפותחם בבוקר". [ואף־על־פי שהפתיחה קודמת לנעילה – הקדים רבינו הנעילה לפתיחה, לפי שהלילה קודם ליום. ובכל מעת לעת, קדמה הנעילה בלילה לפתיחה בבוקר שלאחריו, וכמו שהדגישו הרא"ש והרע"ב, ועיין ביריעות שלמה). 22) סוכה נג: במשנה.

ד. זֶה שֶׁעַל הַשּׁוֹמְרִים - הוּא אִישׁ הַר הַבַּיִת[23] שֶׁמְּסַבֵּב עַל הַלְּוִיִּם[24] בְּכָל לַיְלָה, וְכָל מִי שֶׁיָּשֵׁן עַל מִשְׁמָרוֹ - מַלְקֶה אוֹתוֹ בְּמַקְלוֹ וְשׁוֹרֵף אֶת כְּסוּתוֹ[25].

23) שר הר הבית (מדות פ"א משנה ב). וראה למעלה פ"ח מהלכות בית הבחירה הלכה י. 24) משמע שעל הכהנים לא היה מסבב, אף שגם הכהנים היו שומרים בשלשה מקומות (למעלה שם הלכה ד), מפני שהכהנים זריזים הם

(ועיין ברע"ב שקלים פ"ה משנה א, ותוס' יו"ט שם). 25) כלומר, רשאי גם לשרוף את כסותו.

1 **ה. זֶה שֶׁעַל הַמְּשׁוֹרְרִים - הוּא בּוֹרֵר בְּכָל יוֹם**
2 **הַמְּשׁוֹרְרִים שֶׁעוֹמְדִים עַל הַדּוּכָן לוֹמַר שִׁירָה בַּפֶּה,**
3 **וְעַל פִּיו תּוֹקְעִין עַל הַקָּרְבָּנוֹת[26]. אֵין פּוֹחֲתִין[27]**
4 **בַּמִּקְדָּשׁ מֵאַחַת וְעֶשְׂרִים תְּקִיעָה[28] בְּכָל יוֹם: שָׁלֹשׁ[29]**
5 **לִפְתִיחַת שְׁעָרִים[30], וְתֵשַׁע לְתָמִיד שֶׁל שַׁחַר[31], וְתֵשַׁע**
6 **לְתָמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם. וְיוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קָרְבַּן מוּסָף**
7 **- מוֹסִיפִין תֵּשַׁע עַל קָרְבַּן מוּסָף. וְאִם חָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ**
8 **אוֹ יוֹם טוֹב לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, אוֹ שֶׁחָל רֹאשׁ הַשָּׁנָה**
9 **לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת שֶׁיֵּשׁ שָׁם שְׁלֹשָׁה מוּסָפִין[32] - אֵין**
10 **תּוֹקְעִין לְכָל מוּסָף וּמוּסָף בְּפְנֵי עַצְמוֹ, אֶלָּא תּוֹקְעִין**
11 **תֵּשַׁע בִּלְבַד לְכָל הַמּוּסָפִין[33].**

26) להלן ז, כתב רבינו שזה שעל הצלצל ממונה על כל המשוררים בכלי שיר, וצריך עיון (יריעו"ש). 27) סוכה שם במשנה. 28) כלומר, תשע פעמים תר"ת (=תקיעה, תרועה, תקיעה). 29) תקיעה, תרועה ותקיעה, כמבואר למעלה הלכה ג. 30) שערי העזרה. 31) ש"כשהיו מנסכין את נסכי התמיד, הלויים אומרים בשיר, ושלשה פרקים היו בשיר שהיו מפסיקין בו ותוקעין הכהנים בחצוצרות" (רש"י שם). וראה להלן פ"ו מהלכות תמידין ומוספין הלכה ז. 32) כלומר, שלשה קרבנות מוסף, בשביל שבת, ראש־חודש וראש־השנה. 33) בסוכה נה. בברייתא: "יכול כשם שתוקעין על [המוסף] שבת בפני עצמו, ועל [מוסף] ראש־חודש בפני עצמו, כך יהיו תוקעין על כל מוסף ומוסף? תלמוד־לומר [וביום שמחתכם ובמועדיכם] ובראשי חדשיכם [ותקעתם], הוקשו כל החדשים כולם זה לזה [שתקיעותיהם שוות]. רב אשי אמר, כתוב חדשכם [חסר יו"ד], וכתוב ובראשי. ואיזה חודש שיש לו שני ראשין, זה ראש־השנה (=ראש־חודש וראש־השנה) ואמר רחמנא חדשכם חד הוא". [ומסתבר שתוקעים תשע תקיעות על מוסף של שבת, שקרב ראשון, מפני שהוא תדיר, כמבואר להלן פ"ט מהלכות תמידין ומוספין הלכה ב].

12 **ו. בְּעֶרֶב שַׁבָּת מוֹסִיפִין שֵׁשׁ[34]: שָׁלֹשׁ לְהַבְטִיל אֶת**
13 **הָעָם מִן הַמְּלָאכָה[35], וְשָׁלֹשׁ לְהַבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ**
14 **לְחֹל[36]. וּבָרֶגֶל מוֹסִיפִין שָׁלֹשׁ לִפְתִיחַת שַׁעַר**
15 **הַתַּחְתּוֹן[37], וְהוּא שַׁעַר עֶזְרַת נָשִׁים, וְשָׁלֹשׁ לִפְתִיחַת**
16 **שַׁעַר הָעֶלְיוֹן[38], הוּא שַׁעַר נִקָּנוֹר. וְלָמָּה נִקְרָא שַׁעַר**
17 **עֶלְיוֹן? לְפִי שֶׁהוּא לְמַעְלָה מֵעֶזְרַת נָשִׁים. וְכֵן תּוֹקְעִין**
18 **שָׁלֹשׁ לְמִלּוּי הַמַּיִם[39] שֶׁמְּנַסְּכִין בֶּחָג. וְאֵין תּוֹקְעִים**
19 **לְמִלּוּי הַמַּיִם בְּשַׁבָּת[40]. וְתוֹקְעִין שָׁלֹשׁ עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ**
20 **בְּשָׁעָה שֶׁמְּנַסְּכִין הַמַּיִם[41]. וְכָל הַתּוֹקְעִים שֶׁתּוֹקְעִים**
21 **עַל הַקָּרְבָּנוֹת - מִתַּחַת יַד זֶה שֶׁעַל הַמְּשׁוֹרְרִים**
22 **וּבִרְשׁוּתוֹ. וְכָל אֵלּוּ הַתְּקִיעוֹת בַּחֲצוֹצְרוֹת הֵן[42].**

34) שם במשנה. [וראה בספרי "זמנים" עמ' ר"ז, שאף־על־פי שתוקעים גם בגבולין – עיקרן של תקיעות אלו אינו אלא במקדש]. 35) שם במשנה. ועיין בשבת קיד: שכהנים זריזים הם (בקיאים הם בכל, ואין צריכים סימן, שכתוב בהם יורו משפטיך ליעקב – רש"י) והתקיעות היו בשביל העם שבירושלים. ובשבת לה: מבואר שתקיעה ראשונה לבטל העם משבשדות. תקיעה שנייה, נסתלקו התריסין וננעלו החנויות. תקיעה שלישית, סילק המסלק והטמין המטמין את החמין והדליקו את הנרות. וכן הוא בדברי רבינו פ"ה מהלכות שבת הלכה יא. 36) שם במשנה. היינו אחר ש"שוהה כדי לצלות דג קטן או כדי להדביק פת בתנור, תוקע ומריע ותוקע ושובת" (הלכות שבת שם). 37) בסוכה שם: "שלש לשער התחתון". ופירש רש"י שזהו מה ששנינו במשנה (שם נא:) "הגיעו לעזרה (=לעזרת נשים) תקעו והריעו ותקעו". [ורבינו מפרש שאז פתחו את השער, וראה להלן, ועיין בכסף־משנה]. 38) שם במשנה: "שלש לשער העליון". ופירש רש"י שזהו מה ששנינו במשנה (שם) "ועמדו שני הכהנים בשער העליון וכו' קרא הגבר תקעו והריעו ותקעו". [ורבינו מפרש אז פתחו השער, וכן נראה בסוכה נד. "כיון דתקע לפתיחת שערים למעלה"]. 39) שם במשנה. וזהו מה ששנינו שם מח. "היה ממלא מן השילוח, הגיעו לשער המים, תקעו והריעו ותקעו" (רש"י שם). 40) שם נד. מימרא של רבא "שכבר נתמלאו מערב־שבת, כדתנן לעיל מח: אלא שהיה ממלא מערב־שבת [חבית של זהב]" (רש"י). ואם כן, מילוי המים כאן אינו מן השילוח אלא מן החבית (מעשה רוקח). 41) במשנה שם: "ושלש על גבי מזבח". ופירש רש"י כשזוקפין את הערבה, כדתנן לעיל מה. וזוקפין את הערבה בצידי המזבח ותקעו הריעו ותקעו, ושם נד. ד"ה ה"ג כתב, שזקיפת הערבה היתה בשעה שמנסכין המים על גבי המזבח, וכן יש לומר לדעת רבינו (הר המוריה). 42) שם נא:

23 **ז. זֶה שֶׁעַל הַצִּלְצָל - הוּא הַמַּעֲמִיד כָּל הַמְּשׁוֹרְרִים**
24 **עַל פִּי כְּלֵי שִׁיר שֶׁסּוֹעֲדִין[43] עִם הַלְוִיִּם, כְּמוֹ**
25 **שֶׁבֵּאַרְנוּ[44].**

43) שעוזרים. 44) למעלה פ"ג הלכה ג.

26 **ח. זֶה שֶׁעַל הַפְּיָסוֹת - הוּא מֵפִיס בֵּין הַכֹּהֲנִים בְּכָל**
27 **יוֹם, עַד שֶׁיִּהְיֶה כָּל אִישׁ וְאִישׁ עוֹשֶׂה מְלַאכְתּוֹ שֶׁזָּכָה**
28 **בָּהּ בַּפַּיִס. וְאַרְבַּע פְּעָמִים הָיוּ מְפִיסִין בְּכָל יוֹם.**
29 **וּבְהִלְכוֹת תְּמִידִין[45] אֲבָאֵר בֵּיצַד הָיוּ מְפִיסִין.**

45) פרק ד הלכה ג.

30 **ט. הַמְמֻנֶּה שֶׁעַל הַקִּנִּים - הוּא שֶׁפּוֹסְקִין עִמּוֹ שֶׁיִּמְכֹּר**
31 **הַקִּנִּים לַקָּרְבָּנוֹת כָּךְ וָכָךְ בְּסֶלַע. וְכָל מִי שֶׁהוּא חַיָּב**
32 **תּוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה[46] - יָבִיא דְּמֵיהֶם לַמִּקְדָּשׁ,**
33 **וְזֶה הַמְמֻנֶּה נוֹתֵן הַקִּנִּים לְבַעֲלֵי הַקָּרְבָּנוֹת, וְעוֹשֶׂה**
34 **חֶשְׁבּוֹן עִם הַגִּזְבָּרִין וְנוֹתְנִין לוֹ. מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם**
35 **לְשִׁשִּׁים יוֹם פּוֹסְקִין עִמּוֹ הַשַּׁעַר. וְאִם הוּזְלוּ הַקִּנִּים**
36 **- מַסְפִּיק כְּשַׁעַר הַזּוֹל, וְאִם הוּקְרוּ - מַסְפִּיק כְּמוֹ**
37 **שֶׁפָּסְקוּ עִמּוֹ; שֶׁיַּד הַקְּדֵשׁ עַל הָעֶלְיוֹנָה[47]. וְכֵן קֵן**
38 **שֶׁנִּמְצָא פָּסוּל אוֹ שֶׁנִּפְסַל קֹדֶם שֶׁיִּקְרַב - נוֹתֵן אַחֵר**
39 **תַּחְתָּיו[48].**

46) כגון זב וזבה ויולדת, ראה להלן פ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ג. 47) בשקלים פ"ד משנה ט, שנינו: "אחת לשלשים יום משערין את הלשכה, כל המקבל עליו לספק לסתות" וכו'. ואף־על־פי ששם המדובר בענין נסכים (ראה להלן הלכה יג) – סובר רבינו כי הוא־הדין לקינים (כסף־משנה). 48) בשקלים פ"ז משנה ז, שנינו: "ועל הקינין הפסולות שיהו באות משל צבור, ר' יוסי אומר המספק את הקינין מספק את הפסולות". ופסק רבינו כר' יוסי, מפני שהתנא־קמא הוא ר' שמעון, וכבר אמרו (עירובין מו:) ר' יוסי ור' שמעון - הלכה כר' יוסי (כסף־משנה).

1 **י. זֶה שֶׁעַל הַחוֹתָמוֹת[49] - הוּא שֶׁמְּקַבֵּל דְּמֵי הַנְּסָכִים**
2 **מִמְּחִיבֵי נְסָכִים וְנוֹתֵן לָהֶם חוֹתָמוֹת. וְזֶה שֶׁעַל**
3 **הַנְּסָכִים - הוּא שֶׁמּוֹכֵר הַנְּסָכִים[50].**

49) בשקלים פ"ה משנה ד: "מי שהוא מבקש נסכים, הולך לו אצל יוחנן שהוא ממונה על החותמות, נותן לו מעות ומקבל ממנו חותם". 50) שם: "בא לו אצל אחיה שהוא ממונה על הנסכים, ונותן לו חותם ומקבל ממנו נסכים".

4 **יא. כֵּיצַד? אַרְבָּעָה חוֹתָמוֹת הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ: הָאֶחָד**
5 **כָּתוּב עָלָיו עֵגֶל[51]. וְהַשֵּׁנִי כָּתוּב עָלָיו זָכָר[52].**
6 **וְהַשְּׁלִישִׁי כָּתוּב עָלָיו גְּדִי[53]. וְהָרְבִיעִי כָּתוּב עָלָיו**
7 **חוֹטֵא[54].**

51) הוא סימן לנסכי שור, שהם: שלשה עשרונים סולת, חצי ההין שמן וחצי ההין יין (משנה שם). 52) הוא סימן לנסכי איל, שתרגום אייל – דיכרא. והם שני עשרונים סולת, שלישית ההין שמן ושלישית ההין יין. 53) הוא סימן לנסכי הכבש, שהם: עשרון אחד סולת, רביעית ההין שמן ורביעית ההין יין. 54) סימן לנסכי שלש בהמות של מצורע עשיר (משנה שם). והם: שלשה עשרונים סולת ותשעה לוגין שמן (נוסף לזה, לוג אחד שמן למתן תנוך ובהונות), ושלש רביעית יין ושלש רביעיות שמן (פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו). "ונקרא המצורע חוטא, לפי שבעוונותיו אירעו מה שאירעו" (פירוש המשניות), וכן הוא בערכין טז. "על שבעה דברים נגעים באים, על לשון הרע" וכו' (הרא"ש והרע"ב שם).

8 **יב. כָּל מִי[55] שֶׁיָּבִיא קָרְבְּנוֹתָיו לַמִּקְדָּשׁ נוֹתֵן דְּמֵי**
9 **הַנְּסָכִים לָזֶה הַמְמֻנֶּה עַל הַחוֹתָמוֹת, וְנוֹתֵן לוֹ**
10 **חוֹתָמוֹת כְּמִנְיַן הַקָּרְבָּנוֹת שֶׁלּוֹ. וְאִם הָיָה מְצֹרָע**
11 **עָשִׁיר[56] - נוֹתֵן לוֹ חוֹתָם אֶחָד שֶׁכָּתוּב עָלָיו חוֹטֵא.**
12 **וְהַלָּה הוֹלֵךְ בַּחוֹתָמוֹת שֶׁבְּיָדוֹ לָזֶה הַמְמֻנֶּה עַל**
13 **הַנְּסָכִים, וְנוֹתֵן לוֹ נְסָכִים כְּמִנְיַן הַחוֹתָמוֹת וּכְמוֹ**
14 **שֶׁכָּתוּב בָּהֶן. וְלָעֶרֶב בָּאִים זֶה אֵצֶל זֶה, מוֹצִיא אֶת**
15 **הַחוֹתָמוֹת וּמְקַבֵּל כְּנֶגְדָּן מָעוֹת. אִם הוֹתִירוּ הַמָּעוֹת**
16 **- הוֹתִירוּ לַהֶקְדֵּשׁ[57], וְאִם פָּחֲתוּ הַמָּעוֹת - יְשַׁלֵּם זֶה**
17 **שֶׁעַל הַחוֹתָמוֹת מִבֵּיתוֹ. מִי שֶׁאָבַד[58] חוֹתָמוֹ -**
18 **מַמְתִּינִין לוֹ עַד הָעֶרֶב. אִם מָצְאוּ בַּמָּעוֹת יָתֵר כְּדֵי**
19 **חוֹתָם שֶׁטּוֹעֲנִין[59] - נוֹתְנִין לוֹ, וְאִם לָאו - אֵין נוֹתְנִין**
20 **לוֹ. וְשָׁם כָּל הַיּוֹם[60] כָּתוּב עַל הַחוֹתָם, מִפְּנֵי**
21 **הָרַמָּאִים, שֶׁלֹּא יַשְׁהֶא הַחוֹתָם אֶצְלוֹ עַד שֶׁיּוּקְרוּ**
22 **הַנְּסָכִים[61].**

55) משנה בשקלים שם. 56) אבל מצורע עני, שאינו מביא אלא כבש אחד (ויקרא יד, כא) אינו מביא אלא נסכי כבש, וחותמו "גדי", כדעת תנא־קמא שם (כסף־משנה). 57) והממונה על החותמות אינו יכול לטעון כי מעותיו הן שנתערבו במעות הקדש, שיד הקדש על העליונה (משנה שם). 58) שם משנה ה. 59) כלומר, אם נמצאו מעות יתירות מכדי החותמות. ושיעורם כשיעור חותם שטוען זה שנאבד לו. 60) בשקלים שם: "ושם היום". ובספרים אחרים שם כנוסחת רבינו: "ושם כל היום". ויתכן כי הכוונה היא, על־פי מה שאמרו בירושלמי שם, שהיה כתוב שם היום, כמה ימים בשבת, שם השבת, ושם החודש ושם המשמר. והיינו "שם כל היום" שכתב רבינו, כלומר, כל מה ששייך לאותו יום (הר המוריה). (ובפירוש הרא"ש שם: "ושם כל יום", ואולי צריך להיות כן גם בדברי רבינו). 61) כן הוא בפירוש המשניות לפי הפירוש השני.

23 **יג. מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם לִשְׁלֹשִׁים יוֹם[62] פּוֹסְקִין שַׁעַר הַיַּיִן**
24 **וְהַסֹּלֶת[63] עִם הַמְמֻנֶּה עַל הַנְּסָכִים. אִם הוֹקְרוּ נְסָכִים**
25 **- מְסַפֵּק לָהֶן כְּמוֹ שֶׁפָּסְקוּ עִמּוֹ, וְאִם הוֹזְלוּ - מְסַפֵּק**
26 **לָהֶן כַּשַּׁעַר הַזּוֹל. וְהַשָּׂכָר שֶׁמִּשְׁתַּכֵּר הַהֶקְדֵּשׁ**
27 **בְּשַׁעֲרִים אֵלּוּ - הוּא הַנִּקְרָא מוֹתַר נְסָכִים, וְלוֹקְחִין**
28 **בּוֹ עוֹלוֹת לְקֵיץ הַמִּזְבֵּחַ[64]. וְאֵין מְקַיְּצִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ**
29 **בְּעוֹלוֹת עוֹף[65], שֶׁאֵין בְּקָרְבְּנוֹת הַצִּבּוּר עוֹף[66].**

62) שקלים פ"ד משנה ט. וראה למעלה הלכה ט. 63) לא כתב רבינו "שמן", לפי שהשמן נבלל בסולת, כמו שנאמר: בלול בשמן" (תוספות יום־טוב שם פ"ה משנה א). 64) [בשקלים פ"ד משנה ד: "רבי עקיבא אומר, מותר התרומה לקיץ המזבח, ומותר נסכים לכלי שרת. רבי חנניה סגן הכהנים אומר: מותר נסכים לקיץ המזבח, ומותר התרומה לכלי שרת". וכתב רבינו בפירוש המשנה שם: "ופסק ההלכה בכל זה אומרת (=ירושלמי שם סוף הלכה ג) תנאי בית־דין על המותרות שיקריבו עולות". ולכן פסק בפ"ד מהלכות שקלים הלכה ט, שמותר התרומה לוקחים בה קיץ המזבח, ואם־כן אין הלכה לא כר' עקיבא ולא כר' חנניה סגן הכהנים. ומה פסק רבינו בהלכות שקלים שם הלכה ב, שמותר נסכים לכלי שרת – אין זה דין במותר הנסכים, שוודאי הוא הולך לקיץ המזבח, וכמו שכתב כאן, אלא זהו דין בכלי שרת ש"מצוותם שיבואו ממותר הנסכים" כמו שדקדק רבינו שם. ובזה פסק כברייתא בכתובות קו: ש"מזבח הזהב ולבונה וכלי שרת, באין ממותר נסכים". אלא שמכיון שאמרו בירושלמי הנ"ל, ש"תנאי בית־דין על המותרות שיקריבו עולות", על־כרחנו שמה שאמרו שכלי שרת באים ממותר נסכים, אין זה אלא למצוה לכתחילה, אבל "אם לא היה להם מותר נסכים (=כגון שלא היו להם הרבה נדרים ונדבות, והמזבח בטל, וצריך להקריב עולות לקיץ המזבח, ונמצא שאין להם ממותר נסכים לכלי שרת) – יביאו (כלי שרת) מתרומת הלשכה" (מלשון רבינו שם). ועיין כסף־משנה ומראה־הפנים בירושלמי שם הלכה ב,

יד. הַכֹּהֲנִים[67], מִפְּנֵי שֶׁהֵן עוֹמְדִין עַל הָרִצְפָּה תָּמִיד[68], וְאוֹכְלִין בָּשָׂר הַרְבֵּה[69], וְאֵין עֲלֵיהֶן בְּגָדִים בִּשְׁעַת הָעֲבוֹדָה אֶלָּא חָלוּק אֶחָד[70] - הֵם חוֹלִין בְּמַעֲיֵיהֶן. לְפִיכָךְ מַעֲמִידִין מִמֶּנָּה אֶחָד, שֶׁיְּהֵיה מְבַקֵּר אוֹתָן וּמְרַפֵּא כָּל תַּחֲלוּאֵיהֶן, וְעוֹסֵק בָּהֶן תָּמִיד הוּא וַאֲנָשָׁיו שֶׁתַּחַת יָדוֹ.

67) ירושלמי שקלים פ"ה הלכה א. 68) ש"כל העוסק בעבודה מעבודת המקדש, צריך שיהיה עומד על הרצפה" (פ"ה מהלכות ביאת המקדש הלכה יז). 69) כן הוא בירושלמי שם. 70) "כי אסור להם לעבוד אלא בארבעה בגדים: כתונת ומכנסים ומצנפת ואבנט, לא פחות ולא יותר" (פירוש המשניות שם פ"ה משנה א). [בירושלמי שם, ליתא "אלא חלוק אחד". ובמקום זה אמרו שם: "ושותין מים", ובפיה"מ שם הביא גם זה שלא היו להם הרבה בגדים, וגם מה שהיו שותים מים].

טו. וְכֵן מְמַנִּין אֶחָד לִהְיוֹת חוֹפֵר בּוֹרוֹת וְשִׁיחִין[71] וּמְתַקֵּן הַבּוֹרוֹת שֶׁל רַבִּים, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ הַמַּיִם מְצוּיִין בִּירוּשָׁלַיִם לְכָל אֶחָד מִיּוֹשְׁבֶיהָ וּלְכָל עוֹלֵי הָרְגָלִים[72]. וְאֶחָד מְמֻנֶּה עַל כָּל אֲמָנֵי לֶחֶם הַפָּנִים[73], וְהוּא מְתַקֵּן כָּל מְלַאכְתּוֹ. וְאֶחָד מְמֻנֶּה עַל כָּל אֲמָנֵי הַקְּטֹרֶת[74], וְהוּא מְתַקֵּן מְלַאכְתָּהּ.

71) בירושלמי שם: "והוה ידע (=והיה יודע) האי דין כיף מקורר מיא (=איזה סלע מוציא מים קרים), והאי דין כיף אית ביה שרברוביה (=חמימות), ועד היכן שרברובתיה מטיא (עד היכן חמימותו מגעת)". 72) רש"י (בבבא קמא נ. ויבמות קכא:) פירש, שהיה חופר בורות לעולי רגלים בדרכים. ורבינו בפירוש המשנה (שקלים שם) כתב: שהיה "ממציא מים לעם בישוב ובמדבר". וכעין מה שכתב כאן. 73) שקלים שם. 74) שם.

טז. זֶה שֶׁעַל הַפָּרֹכֶת מְמֻנֶּה עַל כָּל אוֹרְגֵי הַפָּרוֹכוֹת[75] וְהָרוֹקְמִין בָּהֶן שֶׁיִּהְיוּ מוּכָנוֹת לַהֵיכָל וְלַשָּׁעָרִים. וּשְׁתֵּי פָּרוֹכוֹת הָיוּ עוֹשִׂין בְּכָל שָׁנָה[76] לְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ לְקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים[77]. וְחוּטֵי הַפָּרֹכֶת כְּפוּלִין שִׁשָּׁה שִׁשָּׁה. וְאַרְבָּעָה מִינִין הָיוּ בָהּ: שֵׁשׁ וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי. וְכָל אֶחָד מֵהֶן כָּפוּל שִׁשָּׁה. חֲרֵי אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים חוּטִין[78]. וְטָפַח הָיָה עָבְיָהּ[79]. וְעַל שְׁנַיִם וְשִׁבְעִים נִירִין[80] הָיְתָה נֶאֱרֶגֶת. אָרְכָּהּ אַרְבָּעִים אַמָּה, וְרָחְבָּהּ עֶשְׂרִים אַמָּה[81].

75) משנה וירושלמי שקלים שם. 76) שקלים פ"ח משנה ה. לפי שהיו משחירות מחמת עשן הקטורת, היו עושים חדשות בכל שנה (הרא"ש בתמיד כט:). 77) ראה למעלה פ"ד מהלכות בית הבחירה הלכה ב. 78) שקלים שם ויומא עא: 79) שקלים שם. 80) היינו: שבעים ושתים נימים" (=חוטים) שבשקלים שם. ובכמה נוסחאות שם: "נירין", כמו שכתב רבינו. 81) שרוחב קודש־הקדשים עשרים אמה, וגבהו ארבעים אמה (תוספות יום־טוב בשקלים שם).

יז. וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה פָּרוֹכוֹת הָיוּ בְּמִקְדָּשׁ שֵׁנִי[82]: שֵׁבַע עַל שִׁבְעָה שַׁעֲרֵי הָעֲזָרָה, וְאַחַת עַל פֶּתַח הָאוּלָם, וְאַחַת עַל פֶּתַח הַהֵיכָל, וּשְׁתַּיִם לַדְּבִיר בֵּינוֹ וּבֵין הַקֹּדֶשׁ, וּשְׁתַּיִם כְּנֶגְדָּן בָּעֲלִיָּה[83].

82) מימרא של רב ביומא נד. 83) להבדיל בין עליית ההיכל לבין עליית בית קודש־הקדשים (רש"י שם).

יח. פָּרֻכֶת[84] שֶׁנִּטְמֵאת בְּוַלַד הַטֻּמְאָה[85] - מַטְבִּילִין אוֹתָהּ בִּפְנִים[86] וּמַכְנִיסִין אוֹתָהּ מִיָּד, לְפִי שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה הֶעֱרֵב שֶׁמֶשׁ[87]. וְשֶׁנִּטְמֵאת בְּאַב הַטֻּמְאָה[88] - מַטְבִּילִין אוֹתָהּ מִבַּחוּץ[89] וְשׁוֹטְחִין[90] אוֹתָהּ בַּחֵיל[91], מִפְּנֵי שֶׁהִיא צְרִיכָה הֶעֱרֵב שֶׁמֶשׁ. וְאִם הָיְתָה חֲדָשָׁה - שׁוֹטְחִין אוֹתָהּ עַל גַּב הָאִצְטַבָּא[92], כְּדֵי שֶׁיִּרְאֶה הָעָם[93] אֶת מְלַאכְתָּהּ שֶׁהִיא נָאָה.

84) כלומר, אחת משלוש־עשרה פרוכות הנ"ל (תויו"ט שקלים שם משנה ד). 85) היינו משקין טמאים שגזרו עליהם חכמים שיטמאו כלים (פ"ז מהלכות אבות הטומאות הלכות א־ב). והמדובר כשלא היתה תלויה, שאז אינה מקבלת טומאה, שהרי אינה מקבלת טומאה אלא מפני שהשמש מתחמם כנגדו (ביצה יד: ופ"י מהלכות כלאים הלכה יד), ופרוכת של מקדש אסורה בהנאה (עיין תוספות שם ד"ה מפני) – אלא המדובר כשהיתה מונחת, ואז יש עליה תורת בגד, שהרי ברגלים תולים אותה בעזרות בשביל בני אדם הבאים, והרי היא כמשמשי אדם שמקבלים טומאה (מלאכת שלמה שם בשם הר"ר סולימן). 86) בים־של־שלמה שבעזרה, ואין צורך להוציאה (תפארת ישראל שם). 87) שטומאה מדרבנן אינה צריכה הערב שמש, ראה בפי"ב מהלכות אבות הטומאות הלכה ו. 88) בשרץ או בנבילה וכיוצא בהם. 89) שהרי אסור להכניס למקדש בגד שהוא ראשון לטומאה (להלן פ"ג מהלכות ביאת המקדש הלכה יז). 90) כדי לנגבה. 91) חוץ לעזרה. 92) במשנה שם: "על גג האיצטבא" (ועיין משנה־למלך). שהרחבה של הר הבית היתה מוקפת באיצטבאות לישב שם, ומסוככות למעלה מפני הגשמים (הרע"ב סוכה פ"ד משנה ד). 93) כלומר, גם העומד מרחוק יראה אותו. ואילו היו שוטחים אותו בחיל, לא יכלו לראות יפיו אלא העומדים סמוך לו (תפארת ישראל).

יט. וְכָל הַכֵּלִים שֶׁהָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ הָיוּ לָהֶם שְׁנַיִם וּשְׁלִישִׁים[94], שֶׁאִם יִטָּמְאוּ הָרִאשׁוֹנִים - יָבִיאוּ הַשֵּׁנִיִּים תַּחְתֵּיהֶם.

94) משנה בחגיגה כו:

כ. זֶה הַמְמֻנֶּה עַל מַעֲשֶׂה בְּגִדֵי כְהֻנָּה עוֹסֵק בַּהֲכָנַת בִּגְדֵי כֹּהֲנִים הֶדְיוֹטִים וּבִגְדֵי כֹּהֵן גָּדוֹל וּבַאֲרִיגָתָן[95], וּמִתַּחַת יָדוֹ נַעֲשֶׂה הַכֹּל. וְלִשְׁכָּה הָיְתָה לוֹ בַּמִּקְדָּשׁ[96].

95) במשנה שלפנינו (שקלים פ"ה משנה א) "ופנחס על

המלבוש". ומפרשה רבינו, שהיה ממונה על הכנת המלבושים ועל אריגתם. ברם לפי נוסחאות אחרות: "ופנחס המלביש" – היה ממונה על פעולת ההלבשה, וזוהי דעת הראב"ד בהשגה. ובפירוש המשנה שם, כלל רבינו גם את ההלבשה וגם את העשייה, ועיין בהר המוריה. 96) מדות פ"א משנה ד.

פֶּרֶק שְׁמִינִי[1]

1) יתבארו בו ששלשה מיני בגדים היו, ומה דינם אם היו מטושטשים או משוחקים.

1 **א. בִּגְדֵי כְהֻנָּה שְׁלֹשָׁה מִינִים: בִּגְדֵי כֹּהֵן הֶדְיוֹט,**
2 **וּבִגְדֵי זָהָב[2], וּבִגְדֵי לָבָן[3]. בִּגְדֵי כֹּהֵן הֶדְיוֹט הֵם**
3 **אַרְבָּעָה כֵּלִים[4]: כְּתֹנֶת, וּמִכְנָסַיִם, וּמִגְבַּעַת[5], וְאַבְנֵט.**
4 **וְאַרְבָּעְתָּן שֶׁל פִּשְׁתָּן לְבָנִים[6], וְחוּטָן כָּפוּל שְׁשָׁה[7].**
5 **וְהָאַבְנֵט לְבַדּוֹ רָקוּם בְּצֶמֶר[8].**

2) של כהן גדול, וראה להלן ה"ב. 3) שהכהן הגדול משמש בהם ביום הכיפורים, וראה להלן ה"ג. 4) מפורש בתורה (שמות כח, מ-מב) "ולבני אהרן תעשה כתנות, ועשית להם אבנטים, ומגבעות תעשה להם... ועשה להם מכנסי בד". 5) צ"ל: מגבעת. 6) (כן הוא ב'ספרא' פ' מצורע (פי"ג ה"ג-ד) "יכול יהו מטמאים בין צבועים בין שאינן צבועים, תלמוד-לומר בבגד צמר או בבגד פשתים, מה פשתים בכברייתה, אף צמר כברייתו – אוציא את הצבוע בידי אדם ולא אוציא את הצבוע בידי שמים, תלמוד-לומר לפשתים ולצמר, מה פשתים לבנה, אף צמר לבנה", ועי' 'מנחת חינוך' סוף מצוה קא). 7) יומא עא, ב: דברים שנאמרו בו שש, חוטן כפול ששה, וראה להלן הי"ד. 8) כלומר, הוא שעטנז. וכדעת רבי ביומא יב, ב. ואף-על-פי שאין זה מפורש בתורה אלא בכהן-גדול, שנאמר (שם לט, כט) "ואת האבנט שש משזר, ותכלת וארגמן ותולעת שני מעשה רוקם", ובכהן-גדול הכתוב מדבר, שהרי נאמר כאן "רוקם", ונאמר להלן (שם כח, לט) גבי כהן גדול "ואבנט תעשה מעשה רוקם" (ראה 'תוספות' יומא ו. ד"ה אמר לך) – למדו כהן הדיוט מכהן-גדול, ממה שנאמר (שם כט, ט) "וחגרת אותם אבנט אהרן ובניו", להורות כי אבנטו של כהן גדול, זהו אבנטו של כהן הדיוט (יומא שם בגמרא). ומה שכתב רבינו "רקום בצמר" נראה כדעת רלב"ג בפרשת תצוה, שכתב כי האבנט היה ממין אחד של צמר בלבד, אבל מדברי ה'תוספות' שבת כא. ד"ה שמחת, נראה שהיה משלושת מיני צמר: תכלת וארגמן ותולעת שני (משנה-למלך. ועיי"ש).

6 **ב. בִּגְדֵי זָהָב הֵן בִּגְדֵי כֹּהֵן גָּדוֹל[9], וְהֵם שְׁמֹנָה**
7 **כֵּלִים[10]: הָאַרְבָּעָה שֶׁל כָּל כֹּהֵן, וּמְעִיל, וְאֵפוֹד,**
8 **וְחֹשֶׁן, וְצִיץ[11]. וַאֲבַנְטוֹ שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל מַעֲשֵׂה רוֹקֵם**
9 **הוּא[12], וְהוּא דּוֹמֶה בְּמַעֲשָׂיו לְאַבְנֵט כֹּהֵן הֶדְיוֹט[13].**
10 **וּמִצְנֶפֶת הָאֲמוּרָה בְּאַהֲרֹן הִיא הַמִּגְבַּעַת הָאֲמוּרָה**
11 **בְּבָנָיו, אֶלָּא שֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל צוֹנֵף בָּהּ כְּמִי שֶׁלּוֹפֵף עַל**
12 **הַשֶּׁבֶר[14], וּבָנָיו צוֹנְפִין בָּהּ כְּכוֹבַע, וּלְפִיכָךְ נִקְרֵאת**
13 **מִגְבַּעַת[15].**

9) גם במשנה מסכת יומא (לא: וע.) נקראו בגדי כהן גדול – "בגדי זהב", אף-על-פי שארבעה מהם הם בגדי לבן, כשל כהן הדיוט. 10) זה מוסב למה שאמר "בגדי כהן גדול", ולא למה שכתב "בגדי זהב", שהרי בגדי זהב לא היו שמונה אלא ארבעה (כסף-משנה). 11) מפורש בתורה (שם כח, ד-לו) "ואלה הבגדים אשר יעשו, חושן ואפוד ומעיל וגו', ועשית ציץ זהב טהור". 12) כמפורש בתורה (שם, לט) "ואבנט תעשה מעשה רוקם". 13) עי' ב'מגדל עוז' וב'קרית ספר' שהעתיקו: "ואינו דומה במעשיו לאבנט כהן הדיוט". והיינו שבאבנט של כהן-גדול נאמר "מעשה רוקם", ו"הוא שתהיינה הצורות הנעשות באריגה נראות וכו'", ואילו אבנט של כהן-גדול אין צורך שתהיינה בו צורות, ועי' ב'יריעות שלמה'. 14) מגלגל ומחזיר, מגלגל ומחזיר סביב ראשו, כמין תחבושת. וסובר רבינו ששתיהם כעין סודר ארוך, אלא שיש חילוק ביניהם בענין הלבישה. אבל הראב"ד כתב: "אין מעשהו של זה כמעשהו של זה, מצנפת ארוך הרבה, וכורך אותו כריכות הרבה ככריכות הישמעאלים, אבל מעשה המגבעות כעין הכובעין שלנו, חדין מלמעלה והן קצרין". ורש"י בפירושו של התורה כתב ששניהם הם כמין כובע. 15) שאותיות גי"ק מתחלפות, והרי "מגבעת" כמו "מקבעת", והוא מלשון קובע (= כובע, ראה שמואל-א יז, לח). וכן תרגם אונקלוס (שמות כח, מ) "ומגבעות" – "וכובעין" (כסף-משנה בשם רמב"ן).

14 **ג. בִּגְדֵי לָבָן הֵם אַרְבָּעָה כֵּלִים שֶׁמְּשַׁמֵּשׁ בָּהֶן כֹּהֵן**
15 **גָּדוֹל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים: כֻּתֹּנֶת, וּמִכְנָסַיִם, וַאֲבְנֵט,**
16 **וּמִצְנֶפֶת[16]. וְאַרְבָּעְתָּן לְבָנִים, וְחוּטָן כָּפוּל שְׁשָׁה[17],**
17 **וּמִן הַפִּשְׁתָּן לְבַדּוֹ הֵם[18]. וּשְׁתֵּי כֻּתָּנוֹת[19] אֲחֵרוֹת[20] הָיוּ**
18 **לוֹ לְכֹהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים: אַחַת לוֹבְשָׁהּ**
19 **בַּשַּׁחַר[21], וְאַחַת בֵּין הָעַרְבַּיִם[22]. וּשְׁתֵּיהֶם בִּשְׁלֹשִׁים**
20 **מָנֶה מְשֶׁל הֶקְדֵּשׁ[23]. וְאִם רָצָה לְהוֹסִיף - מוֹסִיף**
21 **מְשֶׁלּוֹ[24]. וּמַקְדִּישׁ הַתּוֹסֶפֶת וְאַחַר כָּךְ עוֹשֶׂה בָּהּ**
22 **הַכֻּתֹּנֶת[25].**

16) כן הם נקראים במשנה (יומא לד:). 17) שם עא, ב. 18) ואינם שעטנז, "שעבודת היום בבגדי בוץ" (שם לה.). 19) במשנה (שם לד:) "בשחר היה לובש פילוסין (=פשתן מעולה) של שמונה עשר מנה, ובין הערבים של שנים עשר מנה, הכל שלשים מנה". ומפרש רבינו שהמדובר בכתונת בלבד (ועי' רש"י שם). וגם בגמרא שם לה, ב - לא דיברו אלא על הכתונת ('מעשה רוקח'). 20) אפשר שמילה מיותרת היא בטעות-סופר (שו"ת רמ"ע מפאנו סי' קב, וראה ב'משנה למלך' ו'מעשה רוקח'). 21) לעבודת פנים של שחרית. 22) להוצאת כף ומחתה. 23) כחכמים במשנה, שם. ובגמרא שם לה, א – אמרו, ששל שחרית צריך להיות יותר יקרים משל ערבית, ורבינו לא הזכיר מזה כלום, וצ"ע (משנה-למלך). 24) שם לד, ב - במשנה. 25) שם לה, ב - בגמרא.

23 **ד. בִּגְדֵי כְהֻנָּה מִצְוָתָן שֶׁיִּהְיוּ חֲדָשִׁים[26], נָאִים[27]**
24 **וּמְשֻׁלָּשִׁים[28], כְּדֶרֶךְ בִּגְדֵי הַגְּדוֹלִים[29]; שֶׁנֶּאֱמַר:**
25 **לְכָבוֹד וּלְתִפְאֶרֶת. הָיוּ מְטֻשְׁטָשִׁין[30] אוֹ מְקֻרָּעִין[31] אוֹ**

אֲרֻכִּין יָתֵר עַל מִדָּתוֹ[32] אוֹ קְצָרִים פָּחוּת מִמִּדָּתוֹ[33] אוֹ שֶׁסִּלְקָן בָּאַבְנֵט[34] וְעָבַד - עֲבוֹדָתוֹ פְּסוּלָה. הָיוּ מְשֻׁחָקִין[35] אוֹ שֶׁהָיוּ אֲרֻכִּים וְסִלְקָן בָּאַבְנֵט עַד שֶׁנַּעֲשׂוּ כְּמִדָּתוֹ וְעָבַד - עֲבוֹדָתוֹ כְּשֵׁרָה[36].

26) בזבחים יח, ב - למדו כן מה שנאמר "בד" – שיהיו חדשים (כשעה שהיו בבדי פשתן – רש"י). 27) שנאמר (שמות כח, ב) "ועשית בגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת". וראה להלן. 28) צ"ל: "ומשולשלים", וכן הוא בדפוס ווינציא. 29) עי' בשבת קיג, א: "אם אין לו להחליף (בגדים לשבת), ישלשל בגדיו". ופירש רש"י: "ישלשל בגדיו כלפי מטה, כדרך עשירים שיושבים בביתם, ואינם צריכים לסלק בגדיהם מן הארץ". 30) בטיט (זבחים יח:). 31) והפסול הוא מפני שהוא מחוסר בגדים, ש"הבגדים הקרועים כמו שאינם", כמו שכתב הרמב"ן ב'ספר המצוות' לא־תעשה קסד, וראה ב'קרית ספר'. (ומה שכתב רבינו להלן (פ"א מהל' ביאת המקדש הי"ד) שאם עבד קרוע בגדים עבודתו כשרה – שם אין הפסול מחמת מחוסר בגדים, אלא מחמת ניוול, דוגמת פרועי ראש (ראה שם הט"ו), כי שם מדובר כששלל (= תפר שלא כדרך תפירה) את הקריעה, שאין בו משום מחוסר בגדים, שהרי הוא שלם (ואף־על־פי שאין מתקנים בגדי כהונה, שאין עניות במקום עשירות, להלן ה"ה, ולמעלה פ"א הט"ו – אין זה אלא לכתחילה אבל בדיעבד כשר), אבל משום ניוול יש בו, מכיון שמותר לשלול הקריעה (פ"ט מהל' אבל ה"א), על־כרחנו לא בטל מבגד זה דין קריעה על המת. ומדוקדקים דברי רבינו, שכאן כתב: "בגדיו מקורעין", שהבגד מקורע, וכאילו אינו, ואילו להלן כתב: "קרועי בגדים", היינו שהבגד שלם (שתוקן על־ידי שלילה), אלא שהאדם "קרוע בגדים" על מתו, כנ"ל. וראה ב"סיני" כרך יט עמ' קפג). 32) זבחים, שם - כרב. 33) כרב ושמואל, שם. ונראה שזה נלמד ממה שנאמר "מדו בד" – "שיהא כמדתו", ראה בפסחים סה, ב. וזהו לעכב. 34) היינו, שהיו כמדתו וסלקן באבנט, ועל־ידי־זה נעשו פחות ממדתו. ועבודתו פסולה מפני שדין בגדים אלו כדין בגדים קצרים ממדתו – "אבנט מיגז גייז", כלומר, הקיפול שעל־ידי האבנט קוצץ הבגד ומקצרו. כרב בזבחים שם, וראה להלן. 35) ישנים. שאע"פ שמצוותם שיהיו חדשים – אין זה מעכב בדיעבד (זבחים, שם). 36) כרב, שם - ש"אבנט מיגז גייז", ראה למעלה הערה לג.

ה. כָּל בֶּגֶד מִבִּגְדֵי כְהֻנָּה שֶׁנַּעֲשׂוּ צוֹאִין - אֵין מְלַבְּנִין אוֹתָן[37] וְאֵין מְכַבְּסִין אוֹתָן, אֶלָּא מַנִּיחָן לַפְּתִילוֹת[38] וְלוֹבֵשׁ חֲדָשִׁים. וּבִגְדֵי כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁבָּלוּ - גּוֹנְזִין אוֹתָן[39]. וּבִגְדֵי לָבָן שֶׁעוֹבֵד בָּהֶם בְּיוֹם הַצּוֹם - אֵינוֹ עוֹבֵד בָּהֶם פַּעַם שְׁנִיָּה לְעוֹלָם, אֶלָּא נִגְנָזִין בְּמָקוֹם שֶׁיִּפְּשְׁטוּ אוֹתָם שָׁם[40]; שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִנִּיחָם שָׁם. וְהֵם אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה.

37) זבחים פח, ב - שאין עניות במקום עשירות. (וראה בהלכה הקודמת, שאין זה אלא לכתחילה, אבל בדיעבד כשר. וכן נראה מדברי הרא"ש בערכין י, ב - שהביא ה'שיטה מקובצת' שם אות יב בשמו, ועי' ב'קרית ספר'). 38) סוכה נא, א - במשנה. וראה בהלכה הסמוכה. 39) אין זה מפורש בגמרא, אבל יש ללמדה מבגדי לבן דלהלן ('קרית ספר'). ועי' ב'ירושלמי' סוכה פ"ה ה"ג (משנה־למלך). 40) יומא יב, ב – כתנא־קמא.

ו. מִכְנְסֵי כֹּהֲנִים הֱדְיוֹטִים שֶׁבָּלוּ וְאַבְנְטֵיהֶם - הָיוּ עוֹשִׂין מֵהֶן פְּתִילוֹת[41] וּמַדְלִיקִין בָּהֶן בַּמִּקְדָּשׁ בְּשִׁמְחַת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה[42]. וְכָתְנוֹת כֹּהֲנִים הֱדְיוֹטִים שֶׁבָּלוּ - הָיוּ עוֹשִׂין מֵהֶן פְּתִילוֹת לִמְנוֹרַת תָּמִיד[43].

41) סוכה שם, במשנה. 42) אבל למנורה אינן כשרות, לפי שיש בהן צמר, שאינו ראוי לפתילה, שנאמר בה "להעלות נר תמיד" – "שתהא השלהבת עולה מאליה" (שבת כ: כא). (ואף־על־פי שלדעת רבינו (למעלה ה"א) אין באבנט של כהן־גדול אלא מין צמר אחד בלבד, בכל זאת אינו ראוי להדלקה, שדינו ככרך דבר שמדליקין על גבי דבר שאין מדליקין שפסול (שם כא.) ודלא כמו שכתבו ה'תוספות' שם ד"ה שמחת, שבמקדש לא גזרו על זה, אלא כמו שכתב ה'מאירי' שם, שגם במקדש אסור). 43) שבת, שם. והוא־הדין למצנפת. ולא בא למעט אלא אבנט, שיש בו גם צמר, כמבואר למעלה (כסף־משנה), ומכנסים שאינם כבוד למנורה ('תפארת ישראל' סוכה פ"ה מ"ג אות יב). (ועי' 'ירושלמי' סוכה פ"ה ה"ג).

ז. כָּל בִּגְדֵי הַכֹּהֲנִים אֵינָן בָּאִים אֶלָּא מִשֶּׁל צִבּוּר[44]. וְיָחִיד שֶׁהִתְנַדֵּב בֶּגֶד מִבִּגְדֵי כְהֻנָּה - מוֹסְרוֹ לַצִּבּוּר וּמֵתָר[45]. וְכֵן כָּל כְּלֵי הַשָּׁרֵת[46] וַעֲצֵי הַמַּעֲרָכָה[47] שֶׁמִּסָּרָן יָחִיד לַצִּבּוּר - הֲרֵי הֵן כְּשֵׁרִין. אַף כָּל קָרְבְּנוֹת הַצִּבּוּר[48] שֶׁהִתְנַדֵּב אוֹתָן יָחִיד מִשֶּׁלּוֹ - כְּשֵׁרִים, וּבִלְבַד שֶׁיִּמְסְרֵם לַצִּבּוּר.

44) יומא לה, ב. 45) שם. 46) 'ירושלמי' שם ה"ב. 47) תענית כח, א. ו'ירושלמי' שם ה"א. 48) תוספתא שקלים פ"ב (הוצאת צוקרמנדל עמ' 176 4): "כל קרבנות הציבור וכו' ואם נתנדבו לעצמן כשרים, ובלבד שימסרם לציבור". וכן הוא בראש השנה ז, א. ('אור שמח').

ח. בִּגְדֵי כֹּהֲנִים הֱדְיוֹטִים הָיוּ עוֹשִׂין מֵהֶן מַחֲלָצוֹת רַבּוֹת[49]. וְשִׁשָּׁה וְתִשְׁעִים חֻלִּין הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ[50] לְהַנִּיחַ בָּהֶן הַבְּגָדִים, אַרְבָּעָה חֻלִּינוֹת לְכָל מִשְׁמָר, וְשֵׁם כָּל מִשְׁמָר כָּתוּב עַל חֻלִּינוֹתָיו, וְכֵלָן סְתוּמוֹת. וּכְשֶׁיִּכָּנְסוּ אַנְשֵׁי מִשְׁמָר לָעֲבוֹדָה בַּשַּׁבָּת שֶׁלָּהֶן - פּוֹתְחִין חֻלִּינוֹתֵיהֶן כָּל יְמֵי שַׁבַּתָּן וְנוֹטְלִין הַכֵּלִים; וּכְשֶׁיָּצְאוּ - מַחֲזִירִין הַבְּגָדִים לְחֻלִּינוֹתֵיהֶן וְסוֹתְמָן.

49) מלשון הכתוב (זכירה ג, ד) "והלבש אותך מחלצות". כלומר, עושים להם כמה חליפות (כל חליפה היא: כתונת ומכנסים, מגבעת ואבנט – למעלה ה"א). ומקור דבריו בחגיגה כו, ב - שכל הכלים שהיו במקדש יש להם שניים ושלישים, שאם נטמאו הראשונים יבואו שניים ושלישים, וסובר רבינו שהוא־הדין לבגדי כהונה. וכן מפורש ב'ירושלמי' (יומא פ"ג ה"ו) "ולבני אהרן תעשה כתנות,

רבנן אמרי שתי כתנות, לכל אחד ואחד" (הובא ב'תוספות' חגיגה ג. ד"ה חרש, וראה ב'טורי אבן' שם). 50) במס' תמיד פ"ה מ"ג: "וחלונות היו שם, וכתוב עליהם תשמיש הכלים", וכתב שם רבינו בפירושו, כי כל מין בגד היה מונח בחלון בפני עצמו. ומכיון שהיו לכל אחד ואחד מעשרים וארבע המשמרות חלונות מיוחדים, הרי שבסך־הכל היו תשעים ושתה חלונות. (ואף־על־פי שבתוספתא סוכה פ"ד (הוצאת צוקרמנדל עמ' 200 14) מפורש ש"עשרים וארבע חלונות היו שם, כנגד עשרים וארבע משמרות לוייה", וכן כתב רבינו בפירוש המשניות, בסוף מסכת סוכה – צריך לומר שלכל אחד היה חלון גדול אחד, ובו עוד שלשה חלונות קטנים).

1 **ט. וְלָמָּה עָשׂוּ אַרְבָּעָה חַלּוֹנוֹת לְכָל מִשְׁמָר? לְפִי**
2 **שֶׁלֹּא יִהְיוּ הַכֵּלִים מְעֹרָבִין**[51]**. אֶלָּא כָּל הַמִּכְנָסַיִם**
3 **בְּחַלּוֹן אֶחָד, וְכָתוּב עָלָיו מִכְנָסַיִם. וְכֵן הָאַבְנֵטִים**
4 **בְּחַלּוֹן אֶחָד, וְכָתוּב עָלָיו אַבְנֵט. וְכֵן הַמִּצְנָפוֹת כֻּלָּן**
5 **בְּחַלּוֹן אֶחָד, וְהַכֻּתָּנוֹת כֻּלָּן בְּחַלּוֹן אֶחָד.**

51) שאם יהיו מעורבין, יבוא לשנות את סדר הלבישה, שהוא: מכנסים תחילה ואחריהם הכתונת, ואחריה האבנט, ואחריו המצנפת (להלן פ"י ה"א). וכן כתב רבינו בפירוש המשניות, מס' תמיד שם. ועי' 'יריעות שלמה'.

6 **י. כֹּהֵן גָּדוֹל מַנִּיחַ בִּגְדֵי זָהָב בַּלִּשְׁכָּה שֶׁלּוֹ**[52] **בַּלַּיְלָה**
7 **אוֹ בְּעֵת שֶׁיֵּצֵא מִן הַמִּקְדָּשׁ.**

52) מכיון שלא נזכר במשנה חלון מיוחד עבור בגדי הכהן הגדול, למד רבינו שלא היה לו חלון אלא היה מניחם בלשכתו ('הר המוריה').

8 **יא. בִּגְדֵי כְהֻנָּה מֻתָּר לֶהָנוֹת בָּהֶן**[53]**. לְפִיכָךְ לוֹבְשָׁם**
9 **בְּיוֹם עֲבוֹדָתוֹ וַאֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת עֲבוֹדָה; חוּץ מִן**
10 **הָאַבְנֵט, מִפְּנֵי שֶׁהוּא שַׁעַטְנֵז**[54]**,** [55]**אָסוּר לְכֹהֵן הֶדְיוֹט**
11 **לְלָבְשׁוֹ אֶלָּא בִּשְׁעַת עֲבוֹדָה.**

53) יומא סט, א. וראה ב'תוספות' שם ד"ה בגדי, שכתבו שלכתחילה אסור, אלא שאינם חייבים בקרבן מעילה, לפי "שלא ניתנה תורה למלאכי השרת". 54) שם, וערכין ג, ב. וראה בפ"י מהל' כלאים הל"ב, ובראב"ד כאן ושם. 55) סימן ההלכה כאן היה טעות הדפוס, וצריך להעמידה להלן לפני המילים "אין הכהנים" ('הר המוריה'), וכן נראה בדפוס רומי (ר"מ) שכאן אין שום ריוח, ולהלן יש ריוח.

12 **יב. אֵין**[56] **הַכֹּהֲנִים לוֹבְשִׁין לָעֲבוֹדָה אֶלָּא צֶמֶר**
13 **וּפִשְׁתִּים בִּלְבַד**[57]**.**

56) כאן צריך להעמיד את סימן ההלכה, ראה למעלה. 57) כלאים פ"ט מ"א.

14 **יג. וְכָל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה 'שֵׁשׁ' אוֹ 'בַּד' - הוּא**
15 **הַפִּשְׁתִּים וְהוּא הַבּוּץ**[58]**. וּתְכֵלֶת הָאֲמוּרָה בְּכָל מָקוֹם**
16 **- הִיא הַצֶּמֶר הַצָּבוּעַ כְּעֵצֶם שָׁמַיִם, שֶׁהוּא פְּתוּךְ**[59] **מִן**
17 **הַכִּלְאַיִם**[60]**. הָאַרְגָּמָן הוּא הַצֶּמֶר הַצָּבוּעַ אָדֹם**[61]**, וְתוֹלַעַת**
18 **הַשָּׁנִי הוּא הַצֶּמֶר הַצָּבוּעַ בְּתוֹלַעַת**[62]**.**

58) יומא עא, ב. וזבחים יח, ב. 59) מעורב (פ"א מהל' טומאת צרעת ה"ד). 60) כלומר, הוא מעורב קצת עם צבעי הכותל. ובפ"ב מהל' ציצית ה"א: "כפתוך שבכחול. ושם ה"ג כתב רבינו שצובעים אותו בדם חלזון, ועי' משנה־למלך. 61) לדעת רש"י (שמות כה, ד) ארגמן הוא מין צבע ששמו ארגמן, ועי' משנה־למלך. 62) "והתולעת הוא הגרגרים האדומים ביותר הדומים לגרעיני החרובין, והם כמו האוג. ותולעת כמו יתוש יש בכל גרגיר מהן" (פ"ג מהל' פרה אדומה ה"ב).

19 **יד. כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה 'שֵׁשׁ' אוֹ 'שֵׁשׁ מָשְׁזָר'**
20 **- צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה הַחוּט כָּפוּל שִׁשָּׁה**[63]**. וּמָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר**
21 **'בַּד', אִם הָיָה חוּט אֶחָד לְבַדּוֹ - כָּשֵׁר; וּמִצָּוָה מִן**
22 **הַמֻּבְחָר שֶׁיִּהְיֶה כָּפוּל שִׁשָּׁה**[64]**. וּמָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ**
23 **'מָשְׁזָר' בִּלְבַד**[65] **- צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה חוּטָן כָּפוּל שְׁמֹנָה**[66]**.**

63) יומא, וזבחים שם. 64) בזבחים, שם: "בד, שיהו של בוץ – חדשים: שזורים – שיהו חוטן כפול ששה". "בד, חד חד לחודיה משמע!?" – "אלא – יש מהם למצוה, ויש מהם לעכב". ופירש רבינו, שגם כפול ששה הוא אחד מאלה שאינם אלא למצוה ולא לעכב, ודלא כפירוש רש"י שם. ועי' כסף־משנה. 65) כלומר, "משזר" בלא "שש", והיינו רימוני המעיל (להלן פ"ט ה"ד). 66) יומא עא, ב.

24 **טו. כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה 'מַעֲשֵׂה רֹקֵם'**[67] **- הוּא**
25 **שֶׁתְּהֵיֶנָּה הַצּוּרוֹת הַנַּעֲשׂוֹת בָּאֲרִיגָה נִרְאוֹת מִצַּד אֶחָד**
26 **בִּפְנֵי הָאָרִיג**[68]**. וּמַעֲשֵׂה חֹשֵׁב' הוּא שֶׁתְּהֵיֶה הַצּוּרָה**
27 **נִרְאֵית מִשְּׁנֵי צְדָדִין פָּנִים וְאָחוֹר.**

67) שם עב, ב: "רוקם מעשה מחט, לפיכך פרצוף אחד. חושב מעשה אורג, לפיכך שני פרצופות". ורבינו העתיק כלשון התוספתא שקלים פ"ג (הוצאת צוקרמנדל עמ' 178 24), "מעשה חושב שתי פרצופות, ומעשה רוקם פרצוף אחד". וכ"ה בברייתא ד'מלאכת המשכן' (הובא ב'ילקוט שמעוני' פ' תרומה), ראה ב'הר המוריה'. 68) כן הוא ב'ירושלמי' שקלים פ"ח ה"ב (לפי גירסת ר"ש סירליאו, ועי' משנה־למלך): "מעשה רוקם פרצוף אחד. חושב שתי פרצופות. רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר: מעשה רוקם – ארי מכאן וחלק מכאן: מעשה חושב – ארי מכאן וארי מכאן, וחרינא אמר: מעשה רוקם – ארי מכאן וארי מכאן: מעשה חושב – ארי מכאן ונשר מכאן". ופסק רבינו כדיעה הראשונה, וסתם רבינו ולא ביאר איזה פרצוף יעשה – שאין קפידא בזה, ואיזה מין צורה שירצה יעשה (משנה־למלך).

28 **טז. וְכֵיצַד מַעֲשֵׂה הַבְּגָדִים? הַכֻּתֹּנֶת, בֵּין שֶׁל כֹּהֵן**
29 **גָּדוֹל בֵּין שֶׁל כֹּהֵן הֶדְיוֹט - מְשֻׁבֶּצֶת הָיְתָה**[69]**, שֶׁהִיא**
30 **בָּתִּים בָּתִּים בַּאֲרִיגָתָהּ, כְּמוֹ בֵּית הַכּוֹסוֹת**[70]**, כְּדֶרֶךְ**
31 **שֶׁעוֹשִׂין הָאוֹרְגִין בַּבְּגָדִים הַקָּשִׁים. וּבֵית יָד**[71] **שֶׁלָּהּ**
32 **נָאֳרָג בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וּמְחַבְּרִין אוֹתוֹ עִם גּוּף הַכֻּתֹּנֶת**
33 **בִּתְפִירָה**[72]**.**

69) שנאמר (שמות כח, לט) "ושבצת הכתונת שש". ואף

שזה נאמר באהרן, ובבניו אמר סתם (שם, מ) "תעשה כתנות" – הכוונה היא תעשה כתנות כמו הנזכרת (רמב"ן שם לט, כח). ויש סמך לזה מיומא יב, א - שנראה משם שאין בין כהן־גדול לכהן הדיוט אלא אבנט בלבד, הרי שהכתנות שוות (משנה־למלך). 70) ראה בפירוש המשנה, חולין פ"ג מ"א. 71) שרוול. 72) יומא עב, ב.

1 **יז. אֹרֶךְ הַכְּתֹנֶת - עַד לְמַעְלָה מִן הָעָקֵב**[73]**. וְאֹרֶךְ בֵּית**
2 **יָד שֶׁלָּהּ - עַד פַּס יָדוֹ**[74]**. וְרָחְבּוֹ - כְּרֹחַב הַיָּד**[75]**.**

73) כמבואר למעלה, שצריך שבגדי כהונה לא יהיו לא ארוכים ולא קצרים אלא כמדתו (כסף־משנה). וראה בפ"ה מהל' דעות ה"ט, שבגד של תלמיד־חכם צריך שיהיה עד עקבו. ומקורו מבבא־בתרא נז, ב. וכיון שבגדי כהונה צריכים להיות לכבוד ולתפארת, צריך שיהא עד עקבו ולא יותר ('יריעות שלמה'). 74) יומא, שם. 75) למד זאת ממה שנאמר (ויקרא ו, ג) "מדו בד" – "בדו, כמדתו, שלא יחסר ולא יותיר", כמפורש בפסחים סה, ב ('הר המוריה').

3 **יח. הַמִּכְנָסַיִם**[76]**, בֵּין שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל בֵּין שֶׁל כֹּהֵן**
4 **הֶדְיוֹט, הֵם מְמֻתָּנִים עַד יְרֵכַיִם; שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִן**
5 **הַטַּבּוּר קָרוֹב מִן הַלֵּב, עַד סוֹף הַיָּרֵךְ, שֶׁהוּא**
6 **הָאַרְכֻּבָּה. וּשְׁנָצִים**[77] **יֵשׁ לָהֶם, וְאֵין לָהֶם לֹא בֵּית**
7 **הַנֶּקֶב**[78] **וְלֹא בֵּית הָעֶרְוָה**[79]**, אֶלָּא מֻקָּפִין כְּמִין כִּיס.**

76) נדה יג, ב. 77) רצועות (רש"י שבת צב.). 78) שלא יתלכלך. 79) תיק לערווה. שלא יבוא לידי הרהור עבירה (רש"י נדה, שם).

8 **יט. הַמִּצְנֶפֶת שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל אוֹ הֶדְיוֹט - אָרְכּוֹ שֵׁשׁ**
9 **עֶשְׂרֵה אַמּוֹת**[80]**. וְהָאַבְנֵט - רָחְבּוֹ כְּמוֹ שָׁלֹשׁ**
10 **אֶצְבָּעוֹת**[81]**, וְאָרְכּוֹ שְׁתַּיִם וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה**[82]**, מַקִּיפוֹ**
11 **וּמַחֲזִירוֹ כֶּרֶךְ עַל גַּבֵּי כֶּרֶךְ. וּבִגְדֵי כְהֻנָּה כֻּלָּן - אֵין**
12 **עוֹשִׂין אוֹתָן מַעֲשֵׂה מַחַט, אֶלָּא מַעֲשֵׂה אוֹרֵג;**
13 **שְׁנֵאֱמַר: מַעֲשֵׂה אֹרֵג**[83]**.**

80) כן כתב הרמב"ן (שמות כח, לא) בשם רז"ל. 81) שפחות משלש אצבעות אינו בגד, ועי' זבחים יט, א. ולהלן פ"י ה"ח ('יריעות שלמה'). 82) 'ירושלמי' יומא פ"ז ה"ג. 83) יומא עב, ב.

יום שישי כ"ו אדר ה'תשע"ז

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי[1]

1) יבאר כיצד מעשה הציץ ומעשה המעיל, ודין הקורע פי המעיל.

14 **א. כֵּיצַד מַעֲשֵׂה הַצִּיץ? עוֹשֶׂה טַס שֶׁל זָהָב רָחָב**
15 **שְׁתֵּי אֶצְבָּעוֹת**[2] **וּמַקִּיף מֵאׇזֶן לְאׇזֶן, וְכוֹתֵב עָלָיו שְׁנֵי**
16 **שִׁיטִין: קֹדֶשׁ לַה'. 'קֹדֶשׁ' מִלְמַטָּה, 'לַה'' מִלְמַעְלָה**[3]**.**
17 **וְאִם כָּתְבוֹ בְּשִׁיטָה אַחַת**[4] **- כָּשֵׁר. וּפְעָמִים כְּתָבוּהוּ**
18 **בְּשִׁיטָה אַחַת**[5]**.**

~ נקודות משיחות קודש ~

"כיצד מעשה הציץ... וכותב עליו שני שיטין קדש לה', ואם כתבו בשיטה אחת כשר, ופעמים כתבוהו בשיטה אחת".

מקור ההלכה בגמרא יומא "כתוב עליו ב' שיטין יו"ד ה"א מלמעלה וקדש למ"ד מלמטה. וא"ר אליעזר בר' יוסי, אני ראיתיו ברומי וכתוב עליו קדש לה' בשיטה אחת".

ולכאורה משמע שפעמים כתבוהו בשיטה אחת מפני שלא ידעו את ההלכה, אלא שאין לומר כן, שהרי הרמב"ם פוסק "אם כתבו בשיטה אחת כשר" וממשיך "ופעמים כתבוהו בשיטה אחת", היינו שאפשר לכתוב בשיטה אחת גם לכתחילה.

ויש לומר, שריבוי הדעות אם הוא שיטה אחת או שתים אינו מחלוקת ואינו לעיכובא, ופעם כתבוהו כך ובפעם אחרת כך.

(על־פי 'יין מלכות' החדש, ספר עבודה סי' כב)

2) סוכה ה. ושבת סג: וכתבו התוספות בסוכה (שם דיבור המתחיל ואל) שלפי מה שאמרו שם "שלא נתנה בו תורה מדה כלל" - מה שנתנו מדה של שתי אצבעות אין זה אלא מדרבנן וסמכוהו על מה שכתוב (שמות כח, לח) "והיה על מצחו" - שיהיה רחבו כשיעור מצחו. וסתם מצח רחב שתי אצבעות. 3) כתב הכסף־משנה שכן הגירסא בשבת שם וכן כתב רש"י שם בשם רבו הלוי (עיין שם בהגהה שבגליון). אולם לפנינו בגמרא הגירסא שם (כמו בסוכה שם:) "י' ה' מלמעלה וקדש ל' מלמטה". וכן הוא בירושלמי מגילה פרק א הלכה ט. וכתבו התוספות (סוכה שם דיבור המתחיל קדש): אין לפרש למטה ממש, זה למעלה מזה - שאין זה דרך קריאתו, אלא זה שלא כנגד זה קודש בתחילת שיטה [=שורה] תחתונה והשם בסוף שיטה עליונה. 4) שתי התיבות. 5) כעדותו של ר' אליעזר ב"ר יוסי (סוכה שם ושבת שם) שראה אותו בעיר רומי והיה כתוב עליו קדש לה' בשיטה אחת.

19 **ב. וְהָאוֹתִיּוֹת בּוֹלְטוֹת בְּפָנָיו**[6]**. [כֵּיצַד?] חוֹפֵר אֶת**
20 **הָאוֹתִיּוֹת מֵאַחֲרָיו**[7] **וְהוּא מְדֻבָּק עַל הַשַּׁעֲוָה**[8] **עַד**
21 **שֶׁבּוֹלֵט. וְהוּא נָקוּב בִּשְׁתֵּי קְצוֹתָיו**[9]**, וּפְתִיל תְּכֵלֶת**
22 **לְמַטָּה מִמֶּנּוּ**[10] **נִכְנָס מִנֶּקֶב לְנֶקֶב, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה נִקְשָׁר**
23 **בַּפְּתִיל כְּנֶגֶד הָעֹרֶף.**

6) גיטין כ. "לא היה כתבו [של ציץ] שוקע אלא בולט". 7) ואינו עושה בדפוס שקוע לפניו, בולטות, שהרי נאמר (שמות לט, ל) "מכתב פתוחי חותם" ובכל כתב צריך שיעשה פעולת הכתיבה בגוף האותיות ולא מסביב להן באופן שהן יוצאות מאליהן. 8) שאם היה מונח על דבר קשה, היה אותו דבר מעכב לאותיות להיות בולטות לחוץ. 9) להעביר על ידי הנקבים את הפתיל. 10) רבינו סובר שדי בפתיל אחד. לדעת הראב"ד צריך היה בו עוד נקב באמצע, שמכניס בו פתיל תכלת וכורכו על המצנפת.

24 **ג. הַמְּעִיל כֻּלּוֹ תְּכֵלֶת**[11]**, וְחוּטָיו כְּפוּלִין שְׁנַיִם עָשָׂר**[12]**,**

1 **וּפִיו אָרוּג בְּתְחִילַת אֲרִיגָתוֹ[13]. וְאֵין לוֹ בֵּית יָד[14], אֶלָּא**
2 **נֶחֱלָק לִשְׁתֵּי כְּנָפַיִם[15] מִסּוֹף הַגָּרוֹן עַד לְמַטָּה, כְּדֶרֶךְ**
3 **כָּל הַמְעִילִים, וְאֵינוֹ מְחֻבָּר אֶלָּא כְּנֶגֶד כָּל הַגָּרוֹן**
4 **בִּלְבַד. וְהַקּוֹרֵעַ פִּי הַמְּעִיל[16] - לוֹקֶה; שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא**
5 **יִקָּרֵעַ. וְהוּא הַדִּין לְכָל בְּגָדֵי כְּהֻנָּה, שֶׁהַקּוֹרְעָן דֶּרֶךְ**
6 **הַשְׁחָתָה - לוֹקֶה[17].**

11) שנאמר (שם לט, כב) "ויעש את מעיל האפוד - כליל תכלת". 12) שנאמר (שם כח, לא) "ועשית את מעיל האפוד - כליל תכלת", ולמדים תכלת תכלת מפרוכת, מה להלן ששה אף כאן ששה, ואין כליל אלא גדיל, דהיינו שניים. 13) שנאמר (שם, לב) "והיה פי ראשו בתוכו שפה יהיה לפיו סביב מעשה אורג" ופירש רש"י: פתיחת בית הצוואר בתוכו כתרגומו כפיל לגוויה והיה מעשה אורג ולא במחט. 14) כן כתב הרמב"ן (שמות שם) ואפשר שבאיזו ברייתא מצאו כן (כסף משנה). ויש לזה סמך מן הגמרא (יומא עב:) שאמרו שבגדי כהונה אין עושין אותן מעשה מחט אלא מעשה אורג, ורק הבית־יד שלהם מתחבר במחט. ויש לראות כי "מעשה אורג" לא נאמר אלא במעיל (שם כח, לא ולט, כב) להורות כי המעיל היה כולו מעשה אורג, בלי שום מעשה מחט כלל, ואם כן על כרחנו שלא היה לו בית יד. 15) כן כתב הרמב"ן שם. וכן יש ללמוד ממה שנאמר (שם כח, לד) "פעמון זהב ורמון פעמון זהב ורמון על שולי המעיל", הרי שהיו לו שני שוליים. 16) יש לעיין למה דקדק רבינו וכתב פי המעיל - משמע רק פי המעיל. ועיין במנחת חינוך שם שכתב, שכל המעיל חוץ מפיו דינו ככל בגדי כהונה, שאינו לוקה אלא דרך השחתה. 17) ביומא עב. אמרו "המקרע בגדי כהונה לוקה, שנאמר לא יקרע". ומזה שלא כתב רבינו "דרך השחתה" אלא בבגדי כהונה ולא בפי המעיל, נראה שבפי המעיל חייב מלקות אף שאינו דרך השחתה, אבל שאר בגדי כהונה דווקא דרך השחתה. וראיה לדבריו ממה שאמרו (זבחים צה.) "מעיל שנטמא מכניסו בפחות משלש על שלש ומכבסו, משום שנאמר לא יקרע", ואילו בגדי כהונה אחרים קורע בחוץ ומכניסו בפנים (שם צד:), הרי שבמעיל אסור לקרוע אף שאינו מכווין להשחתה, ואילו בשאר בגדי כהונה, אם אינו מכווין להשחתה מותר.

7 **ד. וּמֵבִיא תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי, כָּל מִין**
8 **מִשְׁלָשְׁתָּן שָׁזוּר שְׁמוֹנָה, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּשׁוּלָיו**
9 **'מֶשְׁזָר'[18]. נִמְצְאוּ חוּטֵי הַשּׁוּלַיִם אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים[19].**
10 **וְעוֹשֶׂה אוֹתָן כְּמִין רִמּוֹנִים שֶׁלֹּא פָּתְחוּ פִּיהֶן[20], וְתוֹלֶה**
11 **אוֹתָן בַּמְּעִיל. וּמֵבִיא שְׁנַיִם וְשִׁבְעִים זוּגִים, וּבָהֶם**
12 **שְׁנַיִם וְשִׁבְעִים עְנָבּוֹלִים[21], הַכֹּל זָהָב[22], וְתוֹלֶה בּוֹ**
13 **שְׁלֹשָׁה וּשְׁלֹשִׁים בְּשׁוּלֵי כָּנָף זֶה וְשִׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים בְּשׁוּלֵי**
14 **כָּנָף זֶה. וְהַזּוֹג עִם הָעְנָבּוֹל הַתָּלוּי בֵּין שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד[23]**
15 **נִקְרָא פַּעֲמוֹן. עַד שֶׁיִּהְיוּ שׁוּלָיו מִשְּׁנֵי צְדָדָיו פַּעֲמוֹן**
16 **וְרִמּוֹן פַּעֲמוֹן וְרִמּוֹן[24].**

18) "ומקום שנאמר בו משזר לבד, צריך שיהיו חוטן כפול שמונה" (למעלה פרק ח הלכה יד). 19) שהרי הם שלושה מינים, וכל אחד כפול שמונה". 20) זבחים פח: ש"דרך רימונים השוהין באילן אחר גמר בישולם מתפתחים מאליהן כדרך שעושים קליפי אגוזים החיצונות". 21) מה שתלוי בתוכן לקשקש. 22) כן הוא בפסוק (שמות כח, לג) "ופעמוני זהב". 23) ומה שנאמר (שם לט, כה) "בתוך הרמונים", לא בתוך החלל קאמר (=כלומר, בתוך הרימונים עצמם), אלא ביניהם (רש"י בזבחים שם), ומה שכתב "בין שניהם" זהו דלא כרש"י שם שפירש "פעמון אחד בין שני רימונים". 24) ולפי זה היה מספר הרימונים כמספר הפעמונים וכן מפורש במדרש רבה (ויקרא פרשה כא אות ו): רבנן אמרי בע"ב [=72] זוגין ובע"ב [=72] רימונין.

17 **ה. הַזָּהָב שֶׁבַּאֲרִיגַת הָאֵפוֹד וְהַחֹשֶׁן הָאָמוּר בַּתּוֹרָה,**
18 **כָּכָה הוּא מַעֲשֵׂהוּ: לוֹקְחַ חוּט אֶחָד זָהָב טָהוֹר[25]**
19 **וְנוֹתְנוֹ עִם שִׁשָּׁה חוּטֵי שֶׁל תְּכֵלֶת וְכוֹפְלוֹ הַשִּׁבְעָה**
20 **חוּטִין כְּאַחַת. וְכֵן הוּא עוֹשֶׂה חוּט זָהָב עִם שִׁשָּׁה**
21 **שֶׁל אַרְגָּמָן, וְחוּט אֶחָד עִם שִׁשָּׁה שֶׁל תּוֹלַעַת שָׁנִי,**
22 **וְחוּט אֶחָד עִם שִׁשָּׁה שֶׁל פִּשְׁתִּים. נִמְצְאוּ אַרְבָּעָה**
23 **חוּטֵי זָהָב, וְנִמְצְאוּ כָּל הַחוּטִים שְׁמֹנָה וְעֶשְׂרִים.**
24 **שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּרְקְעוּ אֶת פַּחֵי הַזָּהָב וְגוֹמֵר לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ**
25 **הַתְּכֵלֶת וּבְתוֹךְ הָאַרְגָּמָן וּבְתוֹךְ תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְתוֹךְ**
26 **הַשֵּׁשׁ - מְלַמֵּד, שֶׁחוּט הַזָּהָב כָּפוּל בְּתוֹכָן.**

25) זהב מזוקק.

27 **ו. כֵּיצַד מַעֲשֶׂה הַחֹשֶׁן? אוֹרֵג בֶּגֶד מַעֲשֵׂה חוֹשֶׁב מִן**
28 **הַזָּהָב וְהַתְּכֵלֶת וְהָאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְהַשֵּׁשׁ עַל**
29 **שְׁמֹנָה וְעֶשְׂרִים חוּטִין, כְּמוֹ שֶׁאֲרָגוּ, אָרְכּוֹ אַמָּה**
30 **וְרָחְבּוֹ זֶרֶת, וְכוֹפְלוֹ לִשְׁנַיִם. נִמְצָא זֶרֶת עַל זֶרֶת**
31 **מְרֻבָּע. וְקוֹבֵעַ בּוֹ אַרְבָּעָה טוּרִים שֶׁל אֶבֶן הַמְפֹרָשִׁים**
32 **בַּתּוֹרָה, כָּל אֶבֶן מֵהֶן מְרֻבָּע[26] וּמְשֻׁקָּע בְּבֵית שֶׁל זָהָב,**
33 **שֶׁמַּקִּיפוֹ מִלְמַטָּה וּמֵאַרְבַּע רוּחוֹתָיו[27].**

26) לא נמצא מקור לדין זה (משנה למלך). 27) כן דעת רש"י (שמות כח, יז) שכתב: "שעל שם שהאבנים ממלאות גומות המשבצות המתוקנות להן קורא אותן בלשון מלואים".

34 **ז. וּמְפַתֵּחַ עַל הָאֲבָנִים שְׁמוֹת הַשְּׁבָטִים כְּתוֹלְדוֹתָם.**
35 **וְנִמְצָא כּוֹתֵב עַל הָאֹדֶם 'רְאוּבֵן'[28], וְעַל יָשְׁפֵּה -**
36 **'בִּנְיָמִין'. וְכוֹתֵב[29] בַּתְּחִלָּה לְמַעְלָה מֵרְאוּבֵן 'אַבְרָהָם**
37 **יִצְחָק וְיַעֲקֹב', וְכוֹתֵב לְמַטָּה מִבִּנְיָמִין 'שִׁבְטֵי יָהּ'[30],**
38 **כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ כָּל הָאוֹתִיּוֹת[31] מְצוּיוֹת שָׁם[32].**

28) כן הוא במדרש רבה (סוף פרשת תצוה): "על אודם היה כתוב אברהם יצחק ויעקב ראובן, על פטדה היה כתוב שמעון, על ברקת היה כתוב לוי כו', על נופך היה כתוב יהודה, על ספיר היה כתוב ישכר, על יהלום היה כתוב זבולן וכו', על לשם היה כתוב דן, על שבו היה כתוב נפתלי, על אחלמה היה כתוב גד וכו', על תרשיש היה כתוב אשר, על שוהם היה כתוב יוסף, על ישפה היה כתוב בנימין שבטי ישורון". 29) בסוטה מח: מבואר שבשמיר היה

כותב, ורבינו השמיטה, וצריך עיון (משנה למלך). 30) ובגמרא שם ובמדרש שם: "שבטי ישורון". 31) של האלפא ביתא. 32) כי בשמות השבטים היו חסרות האותיות: צדי, קו"ף וטי"ת.

ח. וְעוֹשֶׂה עַל אַרְבַּע זָוִיוֹת שֶׁל חֹשֶׁן אַרְבַּע טַבָּעוֹת זָהָב. וְנוֹתֵן בִּשְׁתֵּי הַטַּבָּעוֹת שֶׁל מַעְלָה, שֶׁהַחֹשֶׁן נִתְלֶה בָּהֶן, שְׁתֵּי עֲבוֹתוֹת הַזָּהָב, וְהֵם הַנִּקְרָאִים[33] שַׁרְשְׁרוֹת; וְנוֹתֵן בִּשְׁתֵּי טַבָּעוֹת שֶׁל מַטָּה, שֶׁהֵן כְּנֶגֶד הַדַּדִּים[34], שְׁנֵי פְּתִילֵי תְּכֵלֶת.

33) בתורה. 34) ששם הוא הלב, שנאמר (שם, ל) "והיו על לב אהרן", ועיין במועד־קטן כז: "הספד על הלב, שנאמר כנגד שדים סופדים".

ט. הָאֵפוֹד - רָחְבּוֹ כְּרֹחַב גַּבּוֹ שֶׁל אָדָם מִפָּתְחוֹ לְכָתֵף, וְאָרְכּוֹ מִכְּנֶגֶד אַצִּילֵי הַיָּדַיִם מֵאֲחוֹרָיו עַד הָרַגְלַיִם. וְיֵשׁ לוֹ כְּמוֹ שְׁתֵּי יָדוֹת יוֹצְאוֹת מִמֶּנּוּ בָּאֲרִיג[35] לְכָאן וּלְכָאן, שֶׁחוֹגְרִין אוֹתוֹ בָּהֶם, וְהֵם הַנִּקְרָאִין חֵשֶׁב הָאֵפוֹד. וְהַכֹּל אָרוּג זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ עַל שְׁמֹנָה וְעֶשְׂרִים חוּטִין, כְּמַעֲשֵׂה הַחֹשֶׁן. וְתוֹפֵר עָלָיו[36] שְׁתֵּי כְּתֵפוֹת, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ עַל כְּתֵפוֹת הַכֹּהֵן. וְקוֹבֵעַ עַל כָּל כָּתֵף וְכָתֵף אֶבֶן שֹׁהַם מְרֻבָּע[37] מְשֻׁקָּע בְּבֵית שֶׁל זָהָב, וּמְפַתֵּחַ עַל שְׁתֵּי הָאֲבָנִים שְׁמוֹת הַשְּׁבָטִים, שִׁשָּׁה עַל אֶבֶן זוֹ וְשִׁשָּׁה עַל אֶבֶן זוֹ, כְּתוֹלְדוֹתָם. וְכוֹתְבִין שֵׁם יוֹסֵף 'יְהוֹסֵף', וְנִמְצְאוּ עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ אוֹת בְּאֶבֶן זוֹ, וְעֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ אוֹת בְּאֶבֶן זוֹ. וְכָךְ הָיוּ כְּתוּבִין[38]:

רְאוּבֵן	שִׁמְעוֹן
לֵוִי	יְהוּדָה
יִשָּׂשכָר	זְבוּלֵן
נַפְתָּלִי	דָּן
גָּד	אָשֵׁר
יְהוֹסֵף	בִּנְיָמִן

35) כמו שנאמר (שם, ח) "וחשב אפודתו אשר עליו כמעשהו ממנו יהיה". הרי שממנו יהיה, כלומר, ארוג מתוכו וכן פירש רש"י שם. 36) כמו שנאמר (שם, ז) "שתי כתפות חוברות יהיו לו אל שני קצותיו וחובר". הרי שאינם צריכים להיות ארוגים ממנו אלא מחוברים במחט, וכן פירש רש"י שם. 37) מרובע ממש אי אפשר, שהרי שמות השבטים עליו, ואם כן ארכו יותר על רחבו (קרית ספר). 38) וגבי חושן לא נתבאר בדברי רבינו איך היה סדר כתיבתם. ומדברי רבינו בפירוש המשנה יומא פרק ז שכתב "וכיוון שזכרנו מה שהיה כתוב בחושן, אודיעך איך היו שמות השבטים כתובים על אבני האפוד" - נראה שרק באבני האפוד היה הסדר הזה.

וְהָאֶבֶן שֶׁכָּתוּב בָּהּ רְאוּבֵן - עַל כְּתֵפוֹ הַיְמָנִית, וְהָאֶבֶן שֶׁכָּתוּב בָּהּ שִׁמְעוֹן - עַל כְּתֵפוֹ הַשְּׂמָאלִית. וְעוֹשֶׂה בְּכָל כָּתֵף שְׁתֵּי טַבָּעוֹת: אַחַת מִלְּמַעְלָה בְּרֹאשׁ הַכָּתֵף, וְאַחַת מִלְּמַטָּה לַכָּתֵף לְמַעְלָה מִן הַחֵשֶׁב. וְנוֹתֵן שְׁתֵּי עֲבוֹתוֹת זָהָב בִּשְׁתֵּי טַבָּעוֹת שֶׁלְּמַעְלָה, וְהֵם הַנִּקְרָאִים שַׁרְשְׁרוֹת.

י. וְאַחַר כָּךְ מַכְנִיס קְצוֹת הָעֲבוֹתוֹת שֶׁל חֹשֶׁן בַּטַּבָּעוֹת שֶׁל מַעְלָה בְּכִתְפוֹת הָאֵפוֹד, וּמַכְנִיס שְׁנֵי פְּתִילֵי הַתְּכֵלֶת שֶׁבְּשׁוּלֵי הַחֹשֶׁן בִּשְׁתֵּי הַטַּבָּעוֹת שֶׁל מַעְלָה מֵחֵשֶׁב הָאֵפוֹד, וּמוֹרִידִין אֶת הַשַּׁרְשְׁרוֹת שֶׁבְּטַבָּעוֹת כִּתְפוֹת הָאֵפוֹד עַד טַבָּעוֹת הַחֹשֶׁן הָעֶלְיוֹנוֹת, כְּדֵי שֶׁיִּדְבְּקוּ זֶה בָּזֶה וְלֹא יִזָּחַ[39] הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֵפוֹד. וְכָל הַמַּזִּיחַ חֹשֶׁן מֵעַל הָאֵפוֹד וּמְפָרֵק חִבּוּרָן דֶּרֶךְ קִלְקוּל - לוֹקֶה[40].

39) לשון ניתוק ולשון ערבי הוא (רש"י שם, כח). 40) יומא עב. ורבינו הוסיף "דרך קלקול". אבל לתקן - מותר.

יא. נִמְצָא כְּשֶׁלּוֹבֵשׁ הָאֵפוֹד עִם הַחֹשֶׁן - יִהְיֶה הַחֹשֶׁן עַל לִבּוֹ בְּשָׁוֶה, וְהָאֵפוֹד מֵאַחֲרָיו. וְחֵשֶׁב הָאֵפוֹד קָשׁוּר עַל לִבּוֹ תַּחַת הַחֹשֶׁן. וּשְׁתֵּי כְּתֵפוֹת הָאֵפוֹד עַל שְׁתֵּי כְּתֵפָיו. וּשְׁתֵּי עֲבוֹתוֹת זָהָב יוֹרְדוֹת מֵעַל כְּתֵפָיו מִבָּאן וּמִבָּאן מִכְּתֵפוֹת הָאֵפוֹד עַד טַבָּעוֹת הַחֹשֶׁן. וּשְׁנֵי חוּטֵי תְּכֵלֶת מְרֻכָּסִין מִתַּחַת אַצִּילֵי יָדָיו מִשְּׁתֵּי טַבָּעוֹת הַחֹשֶׁן הַתַּחְתּוֹנוֹת עַד שְׁתֵּי טַבָּעוֹת כִּתְפוֹת הָאֵפוֹד הַתַּחְתּוֹנוֹת, שֶׁהֵם לְמַעְלָה מִן הַחֵשֶׁב.

פֶּרֶק עֲשִׂירִי[1]

1) יתבאר סדר לבישת הבגדים, ושמצות־עשה לעשות אותם.

א. כֵּיצַד סֵדֶר לְבִישַׁת הַבְּגָדִים? לוֹבֵשׁ הַמִּכְנָסַיִם תְּחִלָּה[2], וְחוֹגֵר אֶת הַמִּכְנָסַיִם לְמַעְלָה מִטַּבּוּרוֹ מֵעַל מָתְנָיו. וְאַחַר כָּךְ לוֹבֵשׁ הַכֻּתֹּנֶת. וְאַחַר כָּךְ חוֹגֵר אֶת הָאַבְנֵט כְּנֶגֶד אַצִּילֵי יָדָיו[3], וּמַקִּיפוֹ כָּרָךְ עַל כָּרָךְ עַד שֶׁגּוֹמֵר וְקוֹשֵׁר.

2) אף־על־פי שבפסוק קדמה כתונת למכנסים, שכן נאמר (ויקרא ו, ב) "ולבש הכהן מדו (היא הכתונת – רש"י) בד, ומכנסי בד ילבש על בשרו", ועוד נאמר (שם טז, ד) "כתונת בד קודש ילבש, ומכנסי בד יהיו על בשרו" – למדו חז"ל ביומא כג: "מניין שלא יהיה דבר קודם למכנסים? תלמוד־לומר (שם ו, ג בכהן הדיוט) ומכנסי בד ילבש על בשרו"

– "משמע, שלובש בעודו ערום, שאין עליו אלא בשרו" (רש"י שם). וכן נאמר בכהן גדול (שם טז, ד) "ומכנסי בד יהיו על בשרו" (תוספות שם ד"ה מניין), וראה להלן הלכה ג. 3) בזבחים יח: "אין חוגרין לא למטה ממתניהן ולא למעלה מאציליהן אלא כנגד אצילי ידיהן" (על צלעותיהן כנגד המפרק – רש"י).

1 **ב. וְעַל הָאַבְנֵט מִפְרָשׂ בַּקַּבָּלָה: וְלֹא יַחְגְּרוּ בַּיָּזַע -**
2 **בְּמָקוֹם שֶׁמַּזִּיעִין[4]. וְכָךְ קִבֵּל יוֹנָתָן בֶּן עֻזִּיאֵל מִפִּי**
3 **הַנְּבִיאִים וְתִרְגֵּם[5]: עַל לִבְבֵיהוֹן יֵסְרוּן[6]. וְאַחַר כָּךְ**
4 **צוֹנֵף בַּמִּצְנֶפֶת כְּמִין כּוֹבַע[7].**

4) שם. במקום שהבשר נכפל על הבשר ומתחמם ומזיע (רש"י שם). 5) ביחזקאל שם. 6) על הלב לאו דוקא, אלא סמוך ללב. וכן פירש"י בזבחים שם, שהיו חוגרים כנגד אצילי ידיהם כנגד הלב ולא על הלב. 7) ובכהן גדול, להלן הלכה ג, כתב רק "צונף במצנפת", ולא כתב "כמין כובע". וראה למעלה פ"ח הלכה ב.

5 **ג. כֹּהֵן גָּדוֹל אַחַר שֶׁחוֹגֵר בָּאַבְנֵט[8] לוֹבֵשׁ הַמְּעִיל[9].**
6 **וְעַל הַמְּעִיל - הָאֵפוֹד וְהַחֹשֶׁן, וְחוֹגֵר בְּחֹשֶׁב הָאֵפוֹד**
7 **עַל הַמְּעִיל מִתַּחַת הַחֹשֶׁן. וּלְפִיכָךְ נִקְרָא מְעִיל**
8 **הָאֵפוֹד, שֶׁחוֹגְרוֹ בָּאֵפוֹד. וְאַחַר כָּךְ צוֹנֵף בַּמִּצְנֶפֶת,**
9 **וְקוֹשֵׁר הַציץ לְמַעְלָה מִן הַמִּצְנֶפֶת[10]. וּשְׁעָרוֹ הָיָה**
10 **נִרְאֶה בֵּין ציץ לְמִצְנֶפֶת[11], וְשָׁם הָיָה מַנִּיחַ תְּפִלִּין בֵּין**
11 **ציץ לְמִצְנֶפֶת.**

8) כלומר, אחר שלבש מכנסים וכתונת וחגר באבנט, כסדר לבישת הבגדים (למעלה הלכה א). וראה ביומא ה: ו. שיש אומרים שהחגירה באבנט בכהן גדול היתה אחר לבישת כל בגדי כהונה גדולה, בכדי לקיים מה שנאמר (שמות כט, ט) "וחגרת אותם אבנט אהרן ובניו", שהחגירה באבנט צריכה להיות באהרן ובבניו בבת אחת. אבל דעת רבינו כדיעה אחרת הלומדת מפרשת צו (ויקרא ח, ז־יג) שנאמר בה: "ויתן עליו (=על אהרן) את הכתונת, ויחגור אותו באבנט וילבש אותו על המעיל וגו', ואחר־כך נאמר: "ויקרב משה את בני אהרן וגו' ויחגור אותם אבנט", הרי שחגירת הכהן הגדול באבנט, היתה לפני שהתחיל להלביש את בניו. והפסוק הקודם וחגרת אותם אבנט אהרן ובניו, נדרש לטיב האבנט לאמר, שאבנטו של כהן גדול ואבנטו של כהן הדיוט שוים, ששניהם כלאים, ראה למעלה פ"ח ה"א. 9) כן הסדר בתורה (ויקרא שם). "ויחגור אותו באבנט וילבש אותו את המעיל ויתן עליו את האפוד ויחגור אותו בחשב האפוד ויאפוד לו בו, וישם עליו את החושן וגו' וישם את המצנפת וגו' וישם על המצנפת וגו' את ציץ הזהב". 10) מאחורי הראש היה הקשר של הציץ למעלה מן המצנפת, אבל לפניו היתה המצנפת למעלה מן הציץ (מעשה רוקח). [ויתכן כי כן פירש רבינו מה שנאמר (שמות כח, לז): "והיה על המצנפת", ועיין רש"י שם]. 11) זבחים יט.

12 **ד. מִצְוַת עֲשֵׂה לַעֲשׂוֹת בְּגָדִים אֵלּוּ[12] וְלִהְיוֹת הַכֹּהֵן**
13 **עוֹבֵד בָּהֶן; שֶׁנֶּאֱמַר: וְעָשִׂיתָ בִּגְדֵי קֹדֶשׁ, וְאֶת בָּנָיו**
14 **תַּקְרִיב וְהִלְבַּשְׁתָּם כֻּתֳּנֹת. וְכֹהֵן גָּדוֹל שֶׁשִּׁמֵּשׁ בְּפָחוֹת**
15 **מִשְׁמָנָה בְּגָדִים[13] אֵלּוּ, אוֹ כֹּהֵן הֶדְיוֹט שֶׁשִּׁמֵּשׁ בְּפָחוֹת**
16 **מֵאַרְבָּעָה בְּגָדִים[14] אֵלּוּ - הוּא הַנִּקְרָא מְחֻסַּר בְּגָדִים,**
17 **וַעֲבוֹדָתוֹ פְּסוּלָה[15], וְחַיָּב מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם[16], כְּזָר**
18 **שֶׁשִּׁמֵּשׁ. שֶׁנֶּאֱמַר: וְחָגַרְתָּ אֹתָם אַבְנֵט וְהָיְתָה לָהֶם**
19 **כְּהֻנָּה; בִּזְמַן שֶׁבִּגְדֵיהֶם עֲלֵיהֶן - כְּהֻנָּתָן עֲלֵיהֶן, אֵין**
20 **בִּגְדֵיהֶן עֲלֵיהֶן - אֵין כְּהֻנָּתָם עֲלֵיהֶן, אֶלָּא חֲרֵי הֵם**
21 **כְּזָרִים, וְנֶאֱמַר: וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת[17].**

12) עשיית הבגדים אינה אלא הכנה למצוות הלבישה והעבודה בהם, וכן נראה מדברי רבינו בספר המצוות (עשה לג), ועיין שם בכלל י (ספר המצוות לעם, עמוד מ). 13) שם יח. 14) סנהדרין פג: 15) זבחים טו: 16) סנהדרין פג. פג: 17) שם:

22 **ה. כֵּיצַד שֶׁהַמְחֻסָּר בְּגָדִים חַיָּב מִיתָה וּפוֹסֵל**
23 **הָעֲבוֹדָה, כָּךְ הַיְתֵר בְּגָדִים[18]. כֹּהֵן שֶׁלָּבַשׁ שְׁתֵּי**
24 **כֻּתָּנוֹת[19] אוֹ שְׁנֵי אַבְנָטִים, אוֹ כֹּהֵן הֶדְיוֹט שֶׁלָּבַשׁ**
25 **בִּגְדֵי כֹּהֵן גָּדוֹל וְעָבַד - חֲרֵי זֶה מְחַלֵּל הָעֲבוֹדָה, וְחַיָּב**
26 **מִיתָה[20] בִּידֵי שָׁמַיִם.**

18) כן הוא בזבחים יח. ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא א, ח): "וערכו בני אהרן הכהן את הנתחים" – "הכהנים בכיהונן (=היינו בבגדים הראוים להם, שהכהונה נתלית בהם – רש"י), מכאן לכהן הדיוט שלבש בגדי כהונה גדולה ועבד, עבודתו פסולה". ועוד שם יח: "בד, שלא ילבש של חול עמהן". שבד משמע, לבדו ילבש (רש"י שם). 19) כן הוא בתוספתא מנחות פ"א (הוצאת צוקרמנדל עמ' 513 7) ובירושלמי עירובין פ"י הלכה יג. אבל דעת רש"י (זבחים יח.) שאפילו אם הוסיף עליהם שום בגד בעולם, הרי הוא בכלל יתור בגדים. וכן יש ללמוד ממה שאמרו שם יח: (הובא למעלה). וכן הוא בספרא פ' צו פרק ב הלכה א: "יכול לא ילבש עמהם בגדי קודש, אבל ילבש עמהם בגדי חול, תלמוד־לומר ומכנסי בד ילבש על בשרו". 20) שכיון שאינו כהן, הרי הוא כזר ששמש שחייב מיתה (ראה למעלה).

27 **ו. נֶאֱמַר בִּבְגְדֵי כְּהֻנָּה: עַל בְּשָׂרוֹ וּלְבַשָּׁם[21] - מְלַמֵּד,**
28 **שֶׁלֹּא יִהְיֶה דָּבָר חוֹצֵץ בֵּין בְּשָׂרוֹ לַבְּגָדִים[22]. אֲפִלּוּ**
29 **נִימָא[23] אַחַת אוֹ עָפָר[24] אוֹ כְּנָה מֻתָּרָה[25], אִם הָיְתָה בֵּין**
30 **בָּשָׂר לַבֶּגֶד - חֲרֵי זוֹ חֲצִיצָה וַעֲבוֹדָתוֹ פְּסוּלָה. לְפִיכָךְ**
31 **אֵין הַכֹּהֵן יָכוֹל לַעֲבֹד בִּתְפִלִּין שֶׁל יָד, שֶׁחֲרֵי**
32 **חוֹצֶצֶת[26]. אֲבָל שֶׁל רֹאשׁ אֵינָהּ חוֹצֶצֶת, וְאִם רָצָה**
33 **לְהַנִּיחָם בְּשִׁעַת הָעֲבוֹדָה - מַנִּיחַ[27].**

21) נראה שצ"ל: "ילבש על בשרו" (ויקרא ו, ג). וכ"ה בזבחים יט. ובספרא (שם ה"ג) וראה בהר המוריה. [ואולי צ"ל "על בשרו (וגו') ולבשם", שם טז, ד – הרב אנשיל כ"ץ]. 22) זבחים שם. ומשמע שדוקא בגד לבשרו חוצץ, אבל בין בגד לבגד אין חציצה פסולת, וכן דקדק רבינו להלן בהלכה זו "בין בשר לבגד", וכן הוא להלן בהלכה ז. והיינו משום שפסול החציצה למדנו מ"ילבש על בשרו",

הרי שכל המדובר בחציצה שבין הבגד לבשר (שו"ת בית הלוי ח"א סי"ג ויריעות שלמה). [אבל בירושלמי (עירובין פ"י הלכה יג) מפורש "שלא יחוץ בינו לבין בגד, ולא בין בגד לבגד"]. 23) חוט תלוש מן הבגד. ובנימא מגודלת, ראה להלן הלכה ז. 24) שיש בו ממש. וראה להלן שם בדין אבק דק. 25) זבחים שם. ובכינה חיה, ראה להלן שם. 26) בין בשר לבגד. 27) שאין כאן חציצה. וגם משום יתור בגדים אין כאן, לפי שאינם בגד (כסף־משנה בשם רש"י שם).

1 **ז. וְצָרִיךְ לְהַזָּהֵר[28] בְּשָׁעָה שֶׁלּוֹבֵשׁ, שֶׁלֹּא יִהְיֶה אָבָק[29]**
2 **בֵּין בִּגְדוֹ לִבְשָׂרוֹ, וְלֹא כְּנָה אַף עַל פִּי שֶׁהִיא בַּחַיִּים.**
3 **וְשֶׁלֹּא תִּכָּנֵס הָרוּחַ בְּשָׁעַת הָעֲבוֹדָה בֵּין בְּשָׂרוֹ לְבִגְדוֹ,**
4 **עַד שֶׁיִּתְרַחֵק הַבֶּגֶד מֵעָלָיו. וְלֹא יַכְנִיס יָדוֹ תַּחַת**
5 **חֲלוּקוֹ לַחֵיק. וְלֹא יֵצֵא שָׁעָרוֹ מִן הַבֶּגֶד[30]. וְלֹא יִהְיֶה**
6 **בַּבֶּגֶד נִימָא מְדֻלְדֶּלֶת[31]. וְאִם הָיָה שָׁם אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ**
7 **- עֲבוֹדָתוֹ כְּשֵׁרָה.**

28) בכל אלו נסתפקו בגמרא (זבחים יט.) אם הם חוצצים או לא, ולא נפשטה הבעיא, ולכן פסק רבינו שלכתחילה יזהר, אבל אם עבד עבודתו כשירה, שאין בנו כח לפסול העבודה ולחייבו להביא קרבן אחר מספק, שיש לחשוש שיביא חולין לעזרה. ואין לומר: יביא קרבן אחר ויתנה, מאחר שבחטאות ואשמות וקרבנות ציבור אי־אפשר להתנות, ולפיכך לא חילקו בזה (כסף־משנה). 29) דק ואין בו ממש. וראה למעלה הלכה ו בדין עפר. 30) [בגמרא שם שאלו: "יצא שערו בבגדו, מהו? שערו כגופו דמי או לאו". ונראה שרבינו גרס "יצא שערו מבגדו, מהו" (ובכ"י מינכן נשמטו המלים "מבגדו מהו שערו"). ופירושו לדעת רבינו: שער כגופו, ואם כן צריך שיהא מכוסה, כשם שגופו מכוסה על ידי הבגד, או דילמא לאו כגופו, ולא איכפת לנו אם יצא והוא מגולה]. 31) תלושה קצת, ומחוברת קצת לבגד.

8 **ח. כָּרַךְ עַל בְּשָׂרוֹ בֶּגֶד[32] שֶׁלֹּא בְּמָקוֹם בְּגָדִים, כְּגוֹן**
9 **שֶׁכָּרְכוֹ עַל אֶצְבָּעוֹ אוֹ עַל עֲקֵבוֹ: אִם הָיָה בּוֹ שָׁלֹשׁ**
10 **אֶצְבָּעוֹת עַל שָׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת - הֲרֵי זֶה חוֹצֵץ וּפוֹסֵל;**
11 **פָּחוֹת מִכָּן - אֵינוֹ חוֹצֵץ. וְאִם הָיָה צִלְצוּל קָטָן[33],**
12 **הוֹאִיל וְהוּא חָשׁוּב בֶּגֶד בִּפְנֵי עַצְמוֹ - הֲרֵי זֶה פּוֹסֵל**
13 **וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ.**

32) זבחים שם. 33) חגורה קטנה.

14 **ט. כֹּהֵן שֶׁלָּקָה בְּאֶצְבָּעוֹ[34] - מֻתָּר לְכָרֹךְ עָלֶיהָ גֶּמִי**
15 **בַּשַּׁבָּת[35], אוֹ בֶּגֶד שֶׁאֵין בּוֹ שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ, וְעוֹבֵד.**
16 **וְאִם נִתְכַּוֵּן לְהוֹצִיא דָּם[36] - אָסוּר[37]. וְהוּא שֶׁלֹּא יָחוּץ**
17 **הַגֶּמִי אוֹ הַבֶּגֶד בֵּין בְּשָׂרוֹ לַכְּלִי בְּשָׁעַת עֲבוֹדָה.**

34) זבחים שם, ועירובין קג: 35) ואף־על־פי שגזרו על כל דבר שיש בו משום רפואה, שמא ישחוק הסממנים – במקדש לא גזרו (רש"י שם). 36) כגון שמהדקה בגמי. 37) שאין זה צורך עבודה, ועוד שהוא חובל (רש"י שם).

18 **י. עָשׂוּ בְּבֵית שְׁנֵי אוּרִים וְתֻמִּים[38], כְּדֵי לְהַשְׁלִים**
19 **שְׁמֹנָה בְּגָדִים[39], וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיוּ נִשְׁאָלִין בָּהֶן.**
20 **וּמִפְּנֵי מָה לֹא הָיוּ שׁוֹאֲלִין בָּהֶן? מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיְתָה**
21 **שָׁם רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְכָל כֹּהֵן שֶׁאֵינוֹ מְדַבֵּר בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ**
22 **וְאֵין שְׁכִינָה שׁוֹרָה עָלָיו - אֵין נִשְׁאָלִין בּוֹ[40].**

38) כן נראה בקידושין לא: במעשה שביקשו חכמים אבנים לאפוד בימי הבית השני (כסף־משנה). 39) שהחושן והאפוד היו משמונה הבגדים, ראה למעלה פ"ח הלכה ב. וראה עוד למעלה בפ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה א. 40) יומא עג:

23 **יא. וְכֵיצַד שׁוֹאֲלִין? עוֹמֵד הַכֹּהֵן וּפָנָיו לִפְנֵי**
24 **הָאָרוֹן[41], וְהַשּׁוֹאֵל מֵאַחֲרָיו, פָּנָיו לְאַחֲרֵי הַכֹּהֵן[42],**
25 **וְאוֹמֵר הַשּׁוֹאֵל: אֶעֱלֶה אוֹ לֹא אֶעֱלֶה?[43] וְאֵינוֹ שׁוֹאֵל**
26 **בְּקוֹל רָם[44] וְלֹא מְהַרְהֵר בְּלִבּוֹ[45], אֶלָּא בְּקוֹל נָמוּךְ**
27 **כְּמִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ[46]. וּמֵיָּד רוּחַ הַקֹּדֶשׁ**
28 **לוֹבֶשׁ אֶת הַכֹּהֵן, וּמַבִּיט בַּחֹשֶׁן וְרוֹאֶה בּוֹ בְּמַרְאֵה**
29 **הַנְּבוּאָה 'עֲלֵה' אוֹ 'לֹא תַעֲלֶה'[47] בָּאוֹתִיּוֹת**
30 **שֶׁבּוֹלְטוֹת[48] מִן הַחֹשֶׁן כְּנֶגֶד פָּנָיו. וְהַכֹּהֵן מְשִׁיבוֹ**
31 **וְאוֹמֵר לוֹ: 'עֲלֵה' אוֹ 'לֹא תַעֲלֶה'.**

~ נקודות משיחות קודש ~

"כיצד שואלין, עומד הכהן ופניו לפני הארון, והשואל מאחריו, פניו לאחרי הכהן וכו' ומיד רוח הקודש לובשת את הכהן כו'".

ותמוה ביותר, היאך נכנס הכהן לקודש הקדשים שלא ביוה"כ ובשמונה בגדים ולא בבגדי בד כביוה"כ. וביותר תמוה, היאך נכנס השואל שאינו כהן לקודש הקדשים? ובפרט שמצינו בכמה מקומות שהשאלה ב'אורים ותומים' יכולה להעשות גם בחוץ, כמו למשל לחלוקת הארץ בגורל, ומובא בגמרא "לא נחלקה אלא בגורל... ולא נחלקה אלא ב'אורים ותומים'. הא כיצד, אלעזר מלובש 'אורים ותומים', ויהושע וכל ישראל עומדים לפניו כו'", והרי אין לומר שכל ישראל נכנסו בקודש הקדשים. כמו"כ מצינו בתנ"ך ששאלו ב'אורים ותומים' אפילו מחוץ לבית המקדש ומחוץ לירושלים "בברוח אביתר בן אחימלך אל דוד קילעה אפוד ירד בידו ויאמר (דוד) אל אביתר הגישה האפוד גו'" (שמואל א' ל, א – ח). וכן מצינו ששאל בציקלג, ואעפ"כ כתב הרמב"ם "עומד הכהן ופניו לפני הארון והשואל מאחריו כו'" וצ"ע.

(על־פי "יין מלכות" החדש, ספר עבודה סי' כג)

41) שם. אמרו: "והנשאל, פניו כלפי שכינה". ומפרש רבינו שהיינו כלפי הארון. ורש"י שם פירש כלפי אורים ותומים, ושם המפורש שבתוך הארון, וראה להלן. 42) שם אמרו: "השואל, פניו כלפי נשאל (=הכהן). והנשאל, פניו כלפי שכינה". ולפי פירוש רש"י שהנשאל, פניו כלפי אורים ותומים – פני השואל כלפי פני הכהן. אבל לדעת רבינו שפני הנשאל כלפי הארון, הוכרח לומר שפני השואל לאחורי הכהן. 43) שם. 44) שם. ולמדו כן ממה שנאמר

(במדבר כז, כא): "ושאל לו", משמע לו לבדו, שאין שומע אלא הוא (רש"י שם). 45) שם. "שנאמר ושאל לו לפני ה'", כלומר, וסמוך לו, כבפסוק שם: "על פיו יצאו". "ושאל לו על פיו", שמוציא דברים בפיו (רש"י שם). 46) כדרך שאמרה חנה בתפילתה, שנאמר (שמואל־א א, יג): "וחנה היא מדברת אל לבה רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע" (יומא שם). 47) שם בברייתא: "והנשאל אומר, כה אמר ה' עלה והצלח, ר' יהודה אומר אין צריך לומר כה אמר ה' עלה והצלח". ופסק רבינו כר' יהודה ולא כתנא־קמא משום שדעת תנא־קמא כתנא אחר בירושלמי שם פ"ז סוף הלכה ג: "הקול היה שומע", ולכן היה צריך לומר "כה אמר ה'". אבל לפי דעת התנא השני שם (שגם ר' יוחנן בבבלי שם עג: סובר כמותו, וכן פסק רבינו) ש"הכתב בולט" ולא שמע קול מדבר – אינו אומר "כה אמר ה'" (יריעות שלמה). 48) כדעת ר' יוחנן שם עג: וראה לעיל.

1 **יב. וְאֵין שׁוֹאֲלִין עַל שְׁנֵי דְּבָרִים כְּאֶחָד[49]. וְאִם שָׁאַל**
2 **- מְשִׁיבִין עַל הָרִאשׁוֹן בִּלְבַד[50]. וְאֵין נִשְׁאָלִין בָּהֶן**
3 **לְהַדְיוֹט[51], אֶלָּא אוֹ לְמֶלֶךְ אוֹ לְבֵית דִּין אוֹ לְמִי**
4 **שֶׁצָּרִךְ הַצִּבּוּר בּוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר: וְלִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן יַעֲמֹד**
5 **וְגוֹמֵר; הוּא - זֶה הַמֶּלֶךְ[52], וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - זֶה הוּא**
6 **מְשׁוּחַ מִלְחָמָה[53] אוֹ מִי שֶׁצָּרִךְ הַצִּבּוּר בִּשְׁאֵלָתוֹ[54],**
7 **וְכָל הָעֵדָה - אֵלּוּ בֵּית דִּין הַגָּדוֹל[55].**

49) שם עג. 50) שם. 51) שם עא: ועג: 52) שהרי ליהושע נאמר (רש"י שם). 53) מי שכל בני ישראל אתו לצאת למלחמה אחריו (רש"י שם). 54) שם עא: במשנה: "ולמי שהציבור צריך בו". 55) שם.

8 **יג. זֶה שֶׁאָמְרָה מוֹצֵא[56] בִּדְבָרֵי נְבִיאִים שֶׁהַכֹּהֲנִים הָיוּ**
9 **חוֹגְרִין אֲפוּד בַּד - לֹא הָיוּ כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים, שֶׁאֵין**
10 **הָאֲפוּד שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל אֲפוּד בַּד. וְאַף הַלְוִיִּם הָיוּ**
11 **חוֹגְרִין אוֹתוֹ; שֶׁהֲרֵי שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא לֵוִי הָיָה, וְנֶאֱמַר**
12 **בּוֹ: נַעַר חָגוּר אֵפוֹד בָּד. אֶלָּא אֲפוּד זֶה הָיוּ חוֹגְרִים**
13 **אוֹתוֹ בְּנֵי הַנְּבִיאִים וּמִי שֶׁהוּא רָאוּי שֶׁתִּשְׁרֶה עָלָיו**
14 **רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, לְהוֹדִיעַ כִּי הִגִּיעַ זֶה לְמַעֲלַת כֹּהֵן גָּדוֹל**
15 **שֶׁמְּדַבֵּר עַל פִּי הָאֵפוּד וְהַחֹשֶׁן בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ.**

56) כן הוא בירושלמי סנהדרין פרק י הלכה ב, על מה שנאמר (שמואל־א כב, יח) "ויסוב דואג האדומי ויפגע הוא בכהנים וימת ביום ההוא שמונים וחמשה איש נושא אפוד בד" – "לא כן תני ר' חייה, אין ממנין שני כהנים גדולים כאחת, אלא מלמד שכולן ראויין להיות כהנים גדולים".

סִלְקוּ לְהוּ הִלְכוֹת כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ

הִלְכוֹת בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ

יֵשׁ בִּכְלָלָן חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה מִצְוֹת. שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה,
וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶהוּ פָּרָטָן: א)
שֶׁלֹּא יִכָּנֵס כֹּהֵן שִׁכּוֹר לַמִּקְדָּשׁ. ב) שֶׁלֹּא יִכָּנֵס בּוֹ
כֹּהֵן פְּרוּעַ רֹאשׁ. ג) שֶׁלֹּא יִכָּנֵס בּוֹ כֹּהֵן קְרוּעַ בְּגָדִים.
ד) שֶׁלֹּא יִכָּנֵס כֹּהֵן בְּכָל עֵת לַהֵיכָל. ה) שֶׁלֹּא יֵצֵא

כֹּהֵן מִן הַמִּקְדָּשׁ בְּשָׁעַת הָעֲבוֹדָה. ו) לְשַׁלֵּחַ טְמֵאִים
מִן הַמִּקְדָּשׁ. ז) שֶׁלֹּא יִכָּנֵס טָמֵא לַמִּקְדָּשׁ. ח) שֶׁלֹּא
יִכָּנֵס טָמֵא לְהַר הַבַּיִת. ט) שֶׁלֹּא יִשַּׁמֵּשׁ טָמֵא. י)
שֶׁלֹּא יְשַׁמֵּשׁ טְבוּל יוֹם. יא) לְקַדֵּשׁ הָעוֹבֵד יָדָיו
וְרַגְלָיו. יב) שֶׁלֹּא יִכָּנֵס בַּעַל מוּם לַהֵיכָל וְלַמִּזְבֵּחַ.
יג) שֶׁלֹּא לַעֲבֹד בַּעַל מוּם. יד) שֶׁלֹּא יַעֲבֹד בַּעַל מוּם
עוֹבֵר. טו) שֶׁלֹּא יַעֲבֹד זָר.
וּבְאוּר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפֶרֶק אֶחָד:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן[1]

1) יבאר שכהן הכשר לעבודה ששתה יין לא יכנס מן המזבח ולפנים, ומה דינו אם שיכור משאר משקים המשכרים.

16 **א. כָּל כֹּהֵן הַכָּשֵׁר לָעֲבוֹדָה[2], אִם שָׁתָה יַיִן - אָסוּר**
17 **לוֹ לְהִכָּנֵס מִן הַמִּזְבֵּחַ[3] וְלִפְנִים[4]. וְאִם נִכְנַס וְעָבַד[5] -**
18 **עֲבוֹדָתוֹ פְּסוּלָה[6], וְחַיָּב מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם[7]; שֶׁנֶּאֱמַר:**
19 **וְלֹא תָמֻתוּ. וְהוּא שֶׁשָּׁתָה רְבִיעִית[8] יַיִן חַי[9] בְּבַת[10]**
20 **אַחַת מִיַּיִן שֶׁעָבְרוּ עָלָיו אַרְבָּעִים יוֹם[11]; אֲבָל אִם**
21 **שָׁתָה פָּחוֹת מֵרְבִיעִית יַיִן, אוֹ שָׁתָה רְבִיעִית וְהִפְסִיק**
22 **בָּהּ, אוֹ מְזָגָהּ בְּמַיִם, אוֹ שֶׁשָּׁתָה יַיִן מִגּוֹתוֹ בְּתוֹךְ**
23 **אַרְבָּעִים אַפִלּוּ יָתֵר מֵרְבִיעִית - פָּטוּר[12], וְאֵינוֹ מְחַלֵּל**
24 **עֲבוֹדָה[13]. שָׁתָה יָתֵר מֵרְבִיעִית מִן הַיַּיִן, אַף עַל פִּי**
25 **שֶׁהָיָה מָזוּג וְאַף עַל פִּי שֶׁהִפְסִיק וְשָׁתָה[14] מְעַט מְעַט**
26 **- חַיָּב מִיתָה[15], וּפוֹסֵל הָעֲבוֹדָה[16].**

2) רק כשר לעבודה חייב מיתה ופוסל עבודתו אם עשאה כשהוא שתוי יין, אבל חלל שאינו ראוי לכתחילה לעבודה, שעבד כשהוא שתוי יין – אינו מחלל עבודתו (וראה להלן פ"ו ה"י, שמצד זה שהוא חלל, אינו פוסל עבודתו בדיעבד), וכמו כן בעל־מום שעבד כשהוא שתוי יין – אינו חייב מיתה (וראה להלן שם ה"א שמצד שהוא בעל־מום, אין בו אלא חיוב מלקות), שנאמר (ויקרא י, ט): "יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך", ולמדו מזה (ספרא' פ' שמיני פ"א ה"ג): "אתה ובניך, מה אתה כשר, אף בניך כשרים, יצאו חללים ובעלי מומים". 3) ב'ספר המצוות' (לא־תעשה עג) כתב רבינו: "מבין האולם ולמזבח". וראה משנה־למלך להלן פ"ו ה"א. 4) אף שבפסוק (שם) נאמר: "בבואכם אל אהל מועד" – אמרו ב'ספרא' (שם, ה"ד): "מניין לעשות המזבח כאהל מועד, תלמוד־לומר וכו', נאמר כאן בואכם, ונאמר להלן (שמות ל, כ בענין קידוש ידים ורגלים) בבואם, מה (בבואכם) (בבואם) וכו' המזבח כאהל מועד וכו', אף בבואכם אל אהל מועד וכו' המזבח כאהל מועד", ועי' רש"י ויקרא שם. 5) ועל הכניסה לבדה אינו חייב מיתה אלא מלקות (כסף־משנה, וראה להלן הט"ו, וב'ספר המצוות' שם). 6) בזבחים יז, ב: "מניין לשתויי יין שאם עבד חלל, תלמוד־לומר (ויקרא שם, ט־י) יין ושכר אל תשת וגו' ולהבדיל בין הקודש ובין החול (= עבודה שאתה עובד בשכרות, קרויה חול. רש"י). ולמדו (שם יח.) ממחוסר בגדים, שאף עבודה שאינו חייב עליה מיתה – פסולה היא. 7) היינו עבודות שהזר חייב עליהן מיתה, נתבארו להלן

פ"ט ה"ב (זבחים, שם). 8) כן הוא בברייתא כריתות יג, ב - בדברי תנא־קמא, ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא שם): "יין ושכר" ש"אין אסור אלא כדי לשכר, וכמה כדי לשכר, רביעית יין". 9) ולא מזוג במים (כריתות, שם) כדברי רבי אליעזר. 10) שאם הפסיק בו אינו דרך שכרות (שם כנ"ל). 11) שבפחות מזה אינו משכר (שם). 12) תוספתא כריתות פ"א. 13) אבל איסור יש, כמבואר בכריתות שם, לדעת תנא־קמא בברייתא: "יין מוזהרין עליו כל שהוא, ומוזהרין עליו מגיתו". אבל ברור שאין לוקים עליהם, שהרי על כלשהו ודאי שאין לוקין כמו בכל איסורים שבתורה, ומכיון שאינו לוקה על יין כלשהו, אינו לוקה גם על יין מגיתו, ששניהם לא משכרים (כסף־משנה). 14) בדפוס רומי: ושתה (הרב אנשיל כ"ץ). 15) ראה בראב"ד. 16) בכריתות שם, אמרו כן על מזוג: "הא ברביעית, הא ביותר מרביעית", ומזה למד רבינו גם להפסיק ושהה בו.

1 **ב. הָיָה שִׁכּוּר מִשְׁאָר מַשְׁקִין הַמְשַׁכְּרִין[17] - אָסוּר**
2 **לְהִכָּנֵס לַמִּקְדָּשׁ. וְאִם נִכְנַס וְעָבַד וְהוּא שִׁכּוּר מִשְׁאָר**
3 **מַשְׁקִין הַמְשַׁכְּרִין, אֲפִלּוּ מִן הֶחָלָב אוֹ מִן הַדְּבֶלָה -**
4 **חַיָּיבִין מִיתָה. שֶׁאֵין חַיָּבִין מִיתָה**
5 **אֶלָּא עַל הַיַּיִן בִּשְׁעַת עֲבוֹדָה, וְאֵין מְחַלֵּל עֲבוֹדָה**
6 **אֶלָּא שִׁכּוּר מִן הַיַּיִן.**

17) בכריתות, שם: "רבי יהודה אומר יין, אין לי אלא יין. שאר משכרים מניין, תלמוד־לומר ושכר, אם־כן מה תלמוד־לומר יין, על יין במיתה, ועל שאר משקין באזהרה". והנה בגמרא שם מבואר שיש מחלוקת בזה שת"ק סובר שדוקא יין, משום שלמדים מנזיר, ורבי יהודה סובר שבכל המשכרים חייב מלקות, ורבי אליעזר סובר שאפילו ביין אינו חייב, אלא אם שתה דרך שכרות. ובגמרא שם אמרו: "הלכה כרבי אליעזר". וקשה על רבינו שפסק ככולם: לענין פחות מרביעית יין, פסק (בה"א) שמוזהר עליו לכתחילה, כדברי תנא־קמא. ולענין מזוג ושתייה בבת אחת, פסק (שם) כרבי אליעזר. וכאן פסק כרבי יהודה, שהוא לוקה, ודלא כרבי יהודה במה שפסק שעבודתו כשירה, שהרי לדברי רבי יהודה – עבודתו פסולה (ראה בבכורות מה: וברש"י שם), וצריך־עיון, ועי' ב'כסף משנה' והמלבי"ם ('התורה והמצוה' שם) כתב שמה שפסק כאן שאם היה שיכור משאר המשכרים, הרי זה לוקה ועבודתו כשירה, אין זה מפני שפסק כרבי יהודה, אלא מפני שהוא בעל־מום (בכורות שם, במשנה), ומכיון שהוא מום הפוסל באדם ולא בבהמה – לוקה ואינו מחלל עבודה, כמו שפסק להלן (פ"ו ה"ו). וראה בגליון הגרע"א על הרמב"ם בשם מהר"ם גלאנטי.

7 **ג. וְכֻשֵּׁם שֶׁאָסוּר לְכֹהֵן לְהִכָּנֵס לַמִּקְדָּשׁ מִפְּנֵי**
8 **הַשִּׁכְּרוּת, כָּךְ אָסוּר לְכָל אָדָם, בֵּין כֹּהֵן בֵּין יִשְׂרְאֵל,**
9 **לְהוֹרוֹת[18] כְּשֶׁהוּא שָׁתוּי. אֲפִלּוּ אָכַל תְּמָרִים[19] אוֹ**
10 **שָׁתָה חָלָב וְנִשְׁתַּכְּשָׁה דַּעְתּוֹ מְעַט - אַל יוֹרֶה.**
11 **שֶׁנֶּאֱמַר: וּלְהוֹרֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְאִם הוֹרָה[20] בְּדָבָר**
12 **שֶׁהוּא מִפְרָשׁ בַּתּוֹרָה עַד שֶׁיֵּדְעוּהוּ הַצְּדוּקִים[21] -**
13 **מֵתָר. כְּגוֹן שֶׁהוֹרָה שֶׁהַשֶּׂרֶץ טָמֵא, וְהַצְּפַרְדֵּעַ טָהוֹר,**
14 **וְהַדָּם אָסוּר, וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה.**

18) בתוספתא כריתות פ"א: "וכשם שאם היה כהן פסול בעבודה וחייב מיתה, כך אם היה חכם או תלמיד־חכם אסור ללמד ולהורות. רבי יוסי ברבי יהודה אומר, אם היה חכם מותר ללמד". 19) בכתובות י, ב: "אמר רב, אכל תמרים - אל יורה". ולפי הלשון הראשון, שלא חילקו בין אם אכל תמרים לחוד, לבין אם אכל תמרים לאחר אכילה. וכתבו שם ה'תוספות' ד"ה אמר, שאף־על־פי שרב פסק כרבי אליעזר שאינו חייב על שאר המשכרים, אסור הוא להורות, וכן משמע בבכורות שם, שגם למאן דלא מחייב בשאר משכרים, ואין עבודתו מחוללת, פסול הוא לעבודה, והוא־הדין שאסור להורות. וזה מתאים לדברי המלבי"ם למעלה. (אבל צריך־עיון, הרי בבכורות שם פסלוהו מטעם בעל־מום, ולענין הוראה אין לפסול בעל־מום). 20) כריתות, שם. 21) מקור דברי רבינו בהוריות ד, א - שהמורה בדבר שהצדוקים מודים בו – אינו הוראה. ועי' ש"ך ליו"ד סי' רמב ס"ק כא.

15 **ד. וּמֻתָּר לַשִּׁכּוֹר לְלַמֵּד תּוֹרָה[22], וַאֲפִלּוּ הֲלָכוֹת**
16 **וּמִדְרָשׁוֹת, וְהוּא שֶׁלֹּא יוֹרֶה[23]. וְאִם הָיָה חָכָם[24] קָבוּעַ**
17 **לְהוֹרָאָה - לֹא יְלַמֵּד, שֶׁלְּמוּדוֹ הוֹרָאָה הִיא.**

22) כרבי יוסי ברבי יהודה בתוספתא שם, ובגמרא שם. 23) הלכה למעשה. כנ"ל. 24) כריתות יג, ב.

18 **ה. שָׁתָה כְּדֵי רְבִיעִית בְּלָבַד וְהָיָה בָּהּ מַיִם[25] כָּל**
19 **שֶׁהוּא, אוֹ יָשֵׁן מְעַט, אוֹ הָלַךְ[26] כְּדֵי מִיל - כְּבָר עָבַר**
20 **הַיַּיִן וּמֻתָּר לַעֲבֹד[27]. אֲבָל אִם שָׁתָה יוֹתֵר מֵרְבִיעִית,**
21 **אֲפִלּוּ מָזוּג - שְׁנַת מְעַט אוֹ הַהֲרֵךְ מוֹסִיפִין**
22 **בְּשִׁכְרוּתוֹ[28]. אֶלָּא יִשְׁהֶא לְפִי הַשִּׁכְרוּת עַד שֶׁלֹּא**
23 **יִשָּׁאֵר מִשִּׁכְרוּתוֹ שׁוּם דָּבָר שֶׁבָּעוֹלָם.**

25) בכריתות שם, אמרו שבאופן זה מותר להורות, ומכאן שמותר גם לעבוד עבודה (כסף־משנה). ולמעלה ה"א כתב: שתה רביעית וכו' מזגה במים כו' פטור, ונראה שפטור אבל אסור – שם מדובר כשהיה רביעית חוץ מן המים, ולפיכך כשמזגו במים – פטור אבל אסור, וכאן מדובר כשהיין היה פחות מרביעית, והמים השלימוהו לרביעית, ולפיכך מותר גם לכתחילה (כסף־משנה). 26) דוקא הלך, אבל רכיבה כדי מיל, אינה מפיגה, כמבואר בעירובין, שם. 27) לענין עבודה, מפורש כן בסנהדרין כב, ב. ולענין הוראה בעירובין סד, ב. 28) דוקא כשהלך, אבל רכוב מפיג בשלשה מילין, כמו שמבואר בעירובין, שם.

24 **ו. אֲנָשֵׁי מִשְׁמָר[29] מֻתָּרִין לִשְׁתּוֹת[30] יַיִן בַּלֵּילוֹת, אֲבָל**
25 **לֹא בִּימֵי שַׁבַּתָּן[31]. וַאֲפִלּוּ שְׁאָר בָּתֵּי אָבוֹת[32] שֶׁל**
26 **מִשְׁמָר שֶׁאֵין עֲבוֹדָתָן הַיּוֹם; שֶׁמָּא תִּכָּבֵד[33] הָעֲבוֹדָה**
27 **עַל אַנְשֵׁי בֵּית אָב[34] שֶׁל יוֹם, וְיִצְטָרְכוּ לַאֲחֵרִים**
28 **מֵאַנְשֵׁי מִשְׁמַרְתָּן לְסַיְּעָן. וְאַנְשֵׁי בֵּית אָב שֶׁל אוֹתוֹ**
29 **הַיּוֹם אֲסוּרִים לִשְׁתּוֹת בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה; שֶׁמָּא**
30 **יִשְׁתֶּה בַּלַּיְלָה[36] וְיִשָּׁכֵם לַעֲבוֹדָתוֹ וַעֲדַיִן לֹא סָר יֵינוֹ**
31 **מֵעָלָיו[37].**

29) עשרים וארבעה משמרות כהונה היו, כל משמר עובד

בשבוע שלו, ראה למעלה פ"ד מהל' כלי המקדש ה"ג. 30) תענית טו, ב - במשנה. 31) בשבוע שלהם. 32) שהמשמר מתחלק לבתי אבות כמנין ימות השבוע, כל אחד עובד ביומו (למעלה שם הי"א). 33) שם יז, א. 34) שם טו, ב - במשנה. 35) כלומר, בלילה שלפני היום, וראה להלן. 36) בגמרא (שם יז.) אמרו: אנשי בית־אב לא ביום ולא בלילה, מפני שהן עוסקין תמיד בעבודה". ופירש רש"י (שם טו:) "לפי שהיו מעלין כל הלילה אברים ופדרים", וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם. ומכאן השיגו הראב"ד. ואמנם צ"ע מהיכן למד רבינו כן (ועי' כסף־משנה). וגם לשון המשנה מוכיח כנ"ל, שהרי אמרו: "לא ביום ולא בלילה", הרי מדובר בלילה שלאחר היום, ועי' בגליון הגרע"א. 37) ראה למעלה ה"ה.

ז. כָּל כֹּהֵן שֶׁיּוֹדֵעַ[38] מֵאֵי זֶה מִשְׁמָר הוּא וּמֵאֵי זֶה בֵּית אָב הוּא, וְיוֹדֵעַ שֶׁבָּתֵּי אֲבוֹתָיו קְבוּעִים בָּעֲבוֹדָה [הַיּוֹם] - אָסוּר לוֹ לִשְׁתּוֹת יַיִן כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם. הָיָה יוֹדֵעַ מֵאֵי זֶה מִשְׁמָר הוּא, וְאֵינוֹ מַכִּיר בֵּית אָב שֶׁלּוֹ - אָסוּר לוֹ לִשְׁתּוֹת כָּל אוֹתָהּ שַׁבָּת[39] שֶׁמִּשְׁמַרְתּוֹ עוֹבְדִין בָּהּ. לֹא הָיָה מַכִּיר[40] מִשְׁמַרְתּוֹ וְלֹא בֵּית אֲבוֹתָיו - הַדִּין נוֹתֵן שֶׁאָסוּר לִשְׁתּוֹת יַיִן לְעוֹלָם; אֲבָל תַּקָּנָתוֹ קַלְקָלָתוֹ[41], וַהֲרֵי הוּא מֻתָּר לִשְׁתּוֹת תָּמִיד, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲבֹד עַד שֶׁיִּקָּבַע בְּבֵית אָב שֶׁלּוֹ וּבְמִשְׁמַרְתּוֹ.

38) בתענית יז, א: "מכאן אמרו (מזה שאפילו אנשי משמר שלא היו עובדים באותו היום כלל, גם כן אסורים לשתות יין – רש"י), כל כהן שמכיר משמרתו ומשמרת בית־אב שלו, ויודע שבתי אבותיו קבועין שם, אסור לשתות יין כל אותו היום". 39) כל אותו שבוע בין ביום ובין בלילה, שעל כל יום יש להסתפק, אולי באותו יום היו עובדים. 40) שם. 41) כלומר, קלקלה זו, היינו הבלבול הזה שנתבלבלו המשמרות – זו היא תקנתו. (וראה בפ"א מהל' מגילה ה"ח).

ח. כֹּהֵן שֶׁגָּדַל שְׂעָרוֹ[42] - אָסוּר לוֹ לְהִכָּנֵס[43] מִן הַמְּזוּזָה וְלִפְנִים. וְאִם נִכְנַס וְעָבַד - חַיָּב מִיתָה[44] בִּידֵי שָׁמַיִם, כְּשְׁפוּר שֶׁעָבַד[45]. שֶׁנֶּאֱמַר: וְיַיִן לֹא יִשְׁתּוּ כָּל כֹּהֵן, וְרֹאשָׁם לֹא יְגַלֵּחוּ וּפֶרַע לֹא יְשַׁלֵּחוּ - מַה שְׁתּוּיֵי יַיִן בְּמִיתָה, אַף מְגַדְּלֵי פֶּרַע בְּמִיתָה.

42) ראה להלן הי"א. 43) ראה למעלה ה"א, ולהלן הט"ו. 44) אבל לא חילל עבודתו (להלן ה"ט). 45) סנהדרין פג, ב. ואף־על־פי שנאמר מפורש במקרא (ויקרא י, ו) "ראשיכם אל תפרעו, ובגדיכם לא תפרומו ולא תמותו", וב'ספרא' פ' שמיני (מכילתא דמלואים, הלכה מא) אמרו: "ולא תמותו, ממשמע לאו אתה שומע הן". (וראה במועד קטן כד. ובחידושי הריטב"א שם) – יתכן כי הוצרכו לדרוש הפסוק הנ"ל, כי הפסוק שבפרשת שמיני אינו מספיק, שאפשר לומר שהוא נאמר רק לשעה ולא לדורות. ולאחר שכבר למדנו מהפסוק בדברי קבלה "ויין לא ישתו וגו'" שדין פרועי ראש כדין שתויי יין, נתגלה לנו על־ידי־זה כי הפסוק בפ' שמיני הוא גם לדורות, ושוב יש ללמוד ממנו לקרועי בגדים, ראה להלן הי"ד, ועי' בחידושים המיוחסים להר"ן בסנהדרין (כב:). וב'ספר המצוות' (לא־תעשה קסג) הביא רבינו הפסוק הנ"ל "ראשיכם אל תפרעו וגו'", לחייב מיתה, עיי"ש.

ט. וְאֵין פְּרוּעֵי רֹאשׁ מְחַלְּלִין עֲבוֹדָה[46]. אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּמִיתָה - עֲבוֹדָתוֹ כְּשֵׁרָה.

46) תענית יז, ב - שלא הוקשו לשתויי יין אלא לענין מיתה, ולא לענין חילול (שם).

י. כְּשֵׁם שֶׁאֵין הַכֹּהֲנִים מְזַהֲרִין עַל הַיַּיִן אֶלָּא בִּשְׁעַת בִּיאָה לַמִּקְדָּשׁ[47], כָּךְ אֵין אֲסוּרִין לְגַדֵּל פֶּרַע אֶלָּא בִּשְׁעַת בִּיאָה לַמִּקְדָּשׁ[48]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּכֹהֵן הֶדְיוֹט; אֲבָל כֹּהֵן גָּדוֹל אָסוּר[49] לְגַדֵּל פֶּרַע[50] וְלִקְרֹעַ בְּגָדָיו[51] לְעוֹלָם[52], שֶׁהֲרֵי תָּמִיד הוּא בַּמִּקְדָּשׁ[53]. וּלְכָךְ נֶאֱמַר בּוֹ: אֶת רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרָע וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם.

47) שם יז, א: "שתויי יין בזמן ביאה הוא דאסור" (שנאמר (ויקרא י, ח) "יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך בבואכם אל אהל מועד וגו'". ובפירוש המיוחס לרש"י שם הביא מיחזקאל (מד, כא) "ויין לא ישתו כל כהן בבואם אל החצר הפנימית"). לא העתיק כמו שכתוב בגמרא שם "בזמן ביאה" שבזה אפשר לטעות שהכוונה בזמן שבית המקדש קיים (ראה בפירוש המיוחס לרש"י שם) אלא "בשעת ביאה" כלומר, כשהוא עובד. וכן כתב להלן הי"א: "כהן הדיוט העובד מגלח משלשים יום לשלשים יום", אבל כהן שאינו עובד אינו צריך לגלח אפילו בזמן המקדש, וראה בראב"ד ובכסף־משנה. 48) שלמדים פרועי ראש משתויי יין (תענית, שם). 49) הוריות יא, ב. 50) אפילו שלא כדרך אבלות ('ספר המצוות' ל"ת קסג). וראה למעלה פ"ה מהל' כלי המקדש ה"ו. 51) על מת (הל' כלי המקדש, שם). 52) אפילו שלא בשעת עבודה ('ספר המצוות' לא־תעשה קסד, והל' כלי המקדש שם). 53) זהו טעם למה שאסרה התורה לפרום ולפרוע, אבל כיון שאסור – אסור הוא אפילו בשעה שאינו במקדש, ראה למעלה הל' כלי המקדש, שם. אבל צריך עיון, הרי מן התורה אינו חייב להיות תמיד במקדש, ראה למעלה שם ה"ז. וראה ב'יריעות שלמה'.

יא. כַּמָּה הוּא גְּדוּל פֶּרַע? שְׁלֹשִׁים יוֹם. כְּנָזִיר[54], שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: גַּדֵּל פֶּרַע שְׂעַר רֹאשׁוֹ, וְאֵין נְזִירוּת פְּחוּתָה מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם[55]. לְפִיכָךְ, כֹּהֵן הֶדְיוֹט הָעוֹבֵד[56] - מְגַלֵּחַ מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם לִשְׁלֹשִׁים יוֹם.

54) סנהדרין כב, ב. 55) "ודבר זה הלכה מפי הקבלה" (פ"ג מהל' נזירות ה"ב). 56) דווקא עובד, ראה למעלה ה"י.

יב. וְאַנְשֵׁי[57] מִשְׁמָר[58] אֲסוּרִין לְסַפֵּר[59] וּלְכַבֵּס[60] בְּשַׁבָּתָן[61], כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲלוּ לְמִשְׁמַרְתָּן כְּשֵׁהֵן מְגוֹלִין[62], אֶלָּא מְגַלְּחִין[63] וְרוֹחֲצִין[64] וּמְכַבְּסִין קֹדֶם שֶׁיַּעֲלוּ.

57) תענית טו, ב - במשנה, וראה למעלה פ"ו מהל' כלי

המקדש הי"א. 58) ראה למעלה שם פ"ד ה"ג. 59) במשנה, שם: "אנשי משמר ואנשי מעמד אסורין מלספר ומלכבס, ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת". והשמיט רבינו כאן את הפיסקא האחרונה, והביאה רק למעלה בפ"ו שם לענין אנשי מעמד (ראה כסף־משנה, משנה־למלך ואור־שמח). (ונראה שדעת רבינו שבבא זו "ובחמישי מותרין וכו'" אינה מכוונת לאנשי משמר שבתחילת הדברים, אלא לאנשי מעמד שבסוף. שהרי כתב ה'מאירי' (תענית שם, בפירוש המשנה ד"ה אנשי משמר) "וגדולי המפרשים שואלים, והלא כהנים מיהא חייבים לספר משלשים לשלשים (ראה למעלה הי"א), ומה ניוול יש כאן. ועוד אילו הגיע יום שלשים בתוך שבתם, לא יהו מספרין, וכי דוחין איסור תורה מדין גזירה. ובמחילה מהם אין כאן קושיא, שאף בפרע שבתוך שלשים יש קצת ניוול, ועליו הוא אומר שאם לא ספרו לפני שבתם, לא יספרו בתוך שבתם, הא אם הגיע יום שלשים שלהם, ודאי חייבים לספר אף בשבתם". ומכיון שמדובר בתוך שלשים יום, שמותרים לעבוד עבודה במקדש, לא מסתבר שיתירו להם לספר לכבוד שבת – שלא יהא כבוד שבת חמור מכבוד המקדש, והרי הוקשו שבת ומקדש זה לזה (יבמות ו:), ויש אומרים שלמדו מורא שבת ממורא מקדש ('יראים' סי' צח). אבל באנשי מעמד הדברים אמורים כשעברו שלשים יום, שבמקדש אסורים הם בעבודה, ולכן התירו להם לספר לכבוד השבת, וראה להלן הי"ג בדברי 'הר המוריה'). 60) אין הכוונה לבגדי כהונה, שהרי אין מכבסין אותם (פ"ח שם ה"ה), אלא לבגדי חול שלו ('יריעות שלמה'). 61) בשבוע שלהם. 62) ראה להלן הי"ז. ואף־על־פי שעוד לא עברו שלשים מיום תגלחתו, רצו חכמים שלא יהיה עליו אפילו ניוול קצת (ראה למעלה). ובכיבוס הכוונה, שלא יכנס בבגדי חול שלו כשהם מלוכלכים (ראה למעלה). 63) שערות ראשם. 64) נראה שעל רחיצת הראש אמרו כן ('מאירי' תענית יז).

1 **יג. מִי שֶׁשָּׁלְמָה[65] מִשְׁמַרְתּוֹ בְּתוֹךְ הָרֶגֶל[66] - מֻתָּר**
2 **לְגַלֵּחַ בָּרֶגֶל[67]. אֲבָל אִם שָׁלְמָה בְּעֶרֶב הָרֶגֶל[68] - אֵינוֹ**
3 **מְגַלֵּחַ אֶלָּא בְּעֶרֶב הָרֶגֶל[69].**

65) מועד קטן יז, ב - כדעת תנא־קמא. 66) (כשחל הרגל בשבת או באחד בשבת, כמו שפירשו הריטב"א והר"ר ידידיה תלמיד ר"י מפריש שם, ולא היה יכול לגלח בערב הרגל, כמו שכתבנו למעלה בהלכה הקודמת, שלדעת רבינו לא התירו בחמישי מפני כבוד השבת אלא באנשי מעמד ולא באנשי משמר, ראה בריטב"א והר"ר ידידיה שם, וב'הר המוריה' כאן). 67) מאחר שלא יכול לגלח בערב הרגל, כנ"ל. 68) כגון שהיה הרגל בשני בשבת (הריטב"א והר"ר ידידיה שם) ויכול לגלח ביום ראשון ערב הרגל. 69) ולא ברגל.

4 **יד. דִּין קְרוּעֵי בְּגָדִים וְדִין פְּרוּעֵי רֹאשׁ אֶחָד הוּא.**
5 **שֶׁנֶּאֱמַר: רָאשֵׁיכֶם לֹא תִפְרָעוּ[70] וּבִגְדֵיכֶם לֹא תִפְרֹמוּ**
6 **וְלֹא תָמֻתוּ; הָא אִם עָבַד[71] וְהוּא קְרוּעַ בְּגָדִים - חַיָּב**
7 **מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם, אַף עַל פִּי שֶׁעֲבוֹדָתוֹ כְּשֵׁרָה וְלֹא**
8 **חִלְּלָהּ[72].**

70) צ"ל: אל תפרעו. 71) 'ספרא' פ' שמיני, מכילתא דמלואים הלכה מא. וראה למעלה ה"ח. 72) כמו פרוע ראש (למעלה ה"ט). (ומה שכתב למעלה (כלי המקדש פ"ח ה"ד. ועיי"ש הערה ל), שאם היו בגדיו מקורעין עבודתו פסולה, היינו מטעם מחוסר בגדים. וכאן מדובר כשתקנו הקרע בשלילה (= תפירה שאינה ישרה), שלגבי מחוסר בגדים אין זה בגד קרוע, כיון שתוקן, אבל לגבי קרוע בגדים, אף־על־פי שהוא שלול, כיון שלגבי אבלות דינו כקרוע, שהרי מותר לעשות כן לאחר שבעה (פ"ט מהל' אבל ה"א) – עודנו קרוע כדרך שקורעים על המתים, ראה בהלכה הסמוכה).

9 **טו. יֵרָאֶה לִי, שֶׁכָּל כֹּהֵן הַכָּשֵׁר לָעֲבוֹדָה, אִם נִכְנַס**
10 **מִן הַמְּזֻבֵּחַ וְלִפְנִים[73] וְהוּא שִׁתּוּי יַיִן אוֹ שִׁכּוֹר מִשְׁאָר**
11 **הַמַּשְׁכְּרִין, אוֹ פְּרוּעַ רֹאשׁ, אוֹ קְרוּעַ בְּגָדִים כְּדֶרֶךְ**
12 **שֶׁקּוֹרְעִין עַל הַמֵּתִים[74], אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָבַד עֲבוֹדָה**
13 **- הֲרֵי זֶה לוֹקֶה[75]; הוֹאִיל וְהוּא רָאוּי לָעֲבוֹדָה וְנִכְנַס**
14 **בִּשְׁעַת הָעֲבוֹדָה[76] מְנֻוָּל כָּמָה, וַהֲרֵי הוּא מֻזְהָר שֶׁלֹּא**
15 **יִכָּנֵס.**

73) ראה למעלה ה"א, ולהלן פ"ו ה"א. 74) כלומר, כשיעור שקורעים על מת, שהוא טפח (פ"ח מהל' אבל ה"ב). שהרי מהפסוק הנ"ל "בגדיכם לא תפרומו" למדו (מועד קטן כד.) דין קריעה על המת, ראה ב'יריעות שלמה', ולמעלה הי"ד. 75) בכלים פ"א מ"ט: "בין האולם ולמזבח מקודש ממנו, שאין בעלי מומין ופרועי ראש נכנסים לשם". וסובר רבינו כמאן־דאמר ביומא מד, ב - שמעלות דאורייתא, ועי' ראב"ד. 76) כן הוא ב'ספרא' פ' שמיני פ"א ה"ד: "ומנין שאינו חייב אלא בשעת עבודה, תלמוד־לומר אתה ובניך", ומפרש רבינו, בשעת עבודה בשעה הראויה לעבודה, כלומר, ביום ולא בלילה (כסף־משנה).

16 **טז. וְדִין הַנִּכְנָס כָּכָה מִן הַמְּזֻבֵּחַ וְלִפְנִים וְדִין הַיּוֹצֵא**
17 **מִשָּׁם אֶחָד הוּא[77]. כֵּיצַד? כֹּהֵן שֶׁשָּׁתָה רְבִיעִית יַיִן**
18 **בֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ אוֹ קָרַע בְּגָדָיו שָׁם וְיָצָא -**
19 **לוֹקֶה. וְכֵן אִם עָבַד בִּיצִיאָתוֹ - חַיָּב מִיתָה.**

77) 'ספרא' שם.

20 **יז. וְכֵן אָסוּר לְכָל אָדָם, בֵּין כֹּהֵן בֵּין יִשְׂרָאֵל, לְהִכָּנֵס**
21 **לַמַּקְדָּשׁ כֻּלּוֹ, מֵהֵחֵלַּת עֲזָרַת יִשְׂרָאֵל וְלִפְנִים, כְּשֶׁהוּא**
22 **שְׁתוּי יַיִן אוֹ שִׁכּוֹר אוֹ פְּרוּעַ רֹאשׁ עֵרֹף דֶּרֶךְ נִוּוּל[78] אוֹ**
23 **קְרוּעַ בְּגָדִים, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ בָּאֲזָהָרָה; שֶׁאֵין זֶה**
24 **כָּבוֹד וּמוֹרָא לַבַּיִת הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ[79] שֶׁיִּכָּנֵס בּוֹ מְנֻוָּל.**
25 **אֲבָל יִשְׂרָאֵל שֶׁגָּדַל שְׂעָרוֹ עַד שֶׁנַּעֲשָׂה מַחְלֹפֶת[80] וְלֹא**
26 **הָיָה דֶּרֶךְ נִוּוּל - הֲרֵי זֶה מֻתָּר לְהִכָּנֵס לְעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל.**

78) כן יש ללמוד ממה שאמרו (תענית יז.) שלא יכנסו למשמרתן כשהן מנוולין. ראה למעלה הי"ב. 79) ראה למעלה פ"ז מהל' בית הבחירה ה"א־ב. 80) שהרי שמואל הנביא היה נזיר (נזיר סו.), שנאמר (שמואל־א א, יב) "ומורה לא יעלה על ראשו" (נזיר שם) ונזיר עולם היה (פ"ג

מהל' נזירות הט"ז), והיה יושב בבית ה' עד עולם (שם, כב), וב"ילקוט שמעוני" יואל א בשם מדרש: "יואל בן פתואל (בן שמואל), רבנן אמרין למה נקרא שמו פתואל שהיה מסלסל בשערו כבתולה הזאת". והיינו כדי שלא יהיה מנוול ('אור שמח'). (וממה שאמרו (נזיר מח:) "מי שהיה כהן־גדול והוא נזיר", אין להקשות, לפי שבתוך שלשים יום אינו נקרא פרוע ראש).

יום ש"ק כ"ז אדר ה'תשע"ז

פֶּרֶק שֵׁנִי[1]

1) יבואר בו שאין כהן גדול נכנס לקודש הקדשים אלא ביום הכפורים, ודין כהן הנכנס לקודש שלא בשעת עבודה.

א. אֵין כֹּהֵן גָּדוֹל נִכְנָס לְקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים אֶלָּא מִיּוֹם הַכִּפּוּרִים לְיוֹם הַכִּפּוּרִים[2]. וְכֹהֵן הֶדְיוֹט נִכְנָס לַקֹּדֶשׁ[3] לָעֲבוֹדָה בְּכָל יוֹם[4].

2) בשעת עבודה. 3) להיכל. 4) להקטיר הקטורת על מזבח הזהב שהוא בהיכל (כסף משנה). וכן להדליק המנורה, ולדישון מזבח הפנימי, ולהטבת הנרות, וראה למעלה בפרק ה מהלכות כלי המקדש הלכה יא שהיו נכנסים להיכל להשתחוות.

ב. וְהֶחֱזִרוּ כָּל הַכֹּהֲנִים[5] שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ לַקֹּדֶשׁ אוֹ לְקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת עֲבוֹדָה[6]. שֶׁנֶּאֱמַר: וְאַל יָבֹא בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ[7] - זֶה קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים; מִבֵּית לַפָּרֹכֶת - לְהַזְהִיר[8] עַל כָּל הַבַּיִת[9].

5) בספרא (פרשת אחרי מות פרשה א הלכה ו־ז): "או אחיך בבל יבוא ואין הבנים בלא יבוא - תלמוד לומר דבר אל אהרן, שאין תלמוד לומר אחיך, ומה תלמוד לומר אחיך לרבות את הבנים". ובלקח טוב שם נוסף: "וכן הוא אומר וישמע אברם כי נשבה אחיו, והוא לוט בן אחיו". 6) משום כבוד למקדש ויראה לפני השכינה (ספר המצוות לא תעשה סח). 7) [נראה שצריך להיות: "אל הקדש [וגו']] זה קדש הקדשים", והכוונה לסוף הפסוק: "אל פני הכפרת". והיינו ליד הארון, ועדיין לא ידענו מה דינו של כל הבית מבפנים לפרוכת]. 8) לחייב מלקות ולא מיתה. 9) [היינו הבית הפנימי (=בית קודש הקדשים), וכדעת ר' יהודה במנחות כז: שעל "כל ההיכל כולו ומבית לפרוכת בארבעים (=במלקות ארבעים ולא במיתה), ואל פני הכפורת (=ליד הארון) במיתה"].

ג. כֹּהֵן שֶׁנִּכְנַס לְקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים[10] בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה[11], בֵּין כֹּהֵן הֶדְיוֹט בֵּין כֹּהֵן גָּדוֹל, אוֹ כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁנִּכְנַס לוֹ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הָעֲבוֹדָה - חַיָּב מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם; שֶׁנֶּאֱמַר: וְלֹא יָמוּת. וְכַמָּה פְּעָמִים הוּא נִכְנָס לְשָׁם בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים? אַרְבַּע, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בִּמְקוֹמוֹ. וְאִם נִכְנַס חֲמִישִׁית - חַיָּב מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם[12].

10) כלומר, ליד הארון. 11) בספרא (שם הלכה ח): "ואל יבא בכל עת זה יום הכיפורים אל הקדש לרבות שאר ימות השנה". 12) בספרא (שם): "ואל יבא בכל עת זה יום הכיפורים" "פירוש מדלא כתיב בכל יום, אלא בכל עת, שמע מינה בעתות היום הקפיד הכתוב, שאף על פי שיש עת שהוא רשאי לבוא, לא כל עיתות היום ראויים לו לבא".

ד. וְהַנִּכְנָס לַקֹּדֶשׁ חוּץ לְקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים[13] שֶׁלֹּא לַעֲבוֹדָה אוֹ לְהִשְׁתַּחֲוֹוֹת[14], בֵּין הֶדְיוֹט בֵּין גָּדוֹל - לוֹקֶה, וְאֵינוֹ חַיָּב מִיתָה. שֶׁנֶּאֱמַר: אֶל פְּנֵי הַפָּרֹכֶת[15] וְלֹא יָמוּת - עַל קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים בְּמִיתָה, וְעַל שְׁאָר הַבַּיִת בְּלַאו וְלוֹקֶה.

13) ראה למעלה הלכה ב, שכל שלא קרב אל הארון הרי הוא בכלל "חוץ לקדש הקדשים". 14) כלומר, שלא להשתחוות, שהרי להשתחוות מותר, שהשתחוויה בכלל עבודה היא. 15) מכיוון שלא הביא תחילת הפסוק "אל מבית לפרוכת", אלא סוף הפסוק, נראה שדעתו כדעת ר' יהודה, שאינו חייב מיתה אלא על פני הכפורת, היינו ליד הארון.

ה. כֹּהֵן שֶׁיָּצָא מִן הַמִּקְדָּשׁ בִּשְׁעַת הָעֲבוֹדָה בִּלְבַד - חַיָּב מִיתָה. בֵּין כֹּהֵן גָּדוֹל בֵּין כֹּהֵן הֶדְיוֹט[16]. שֶׁנֶּאֱמַר: וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ פֶּן תָּמֻתוּ. כְּלוֹמַר, לֹא תַנִּיחוּ עֲבוֹדָה וְתֵצְאוּ מְבֹהָלִים וּדְחוּפִים מִפְּנֵי גְּזֵרָה זוֹ. וְכֵן זֶה שֶׁנֶּאֱמַר בְּכֹהֵן גָּדוֹל: וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא - אֵינוֹ אֶלָּא בִּשְׁעַת הָעֲבוֹדָה בִּלְבַד, שֶׁלֹּא יַנִּיחַ עֲבוֹדָתוֹ וְיֵצֵא.

16) בספרא פרשת שמיני (מכילתא דמילואים הלכה מב־מג): "ומן המקדש לא יצא ולא יחלל, אימתי אינו יוצא ולא יחלל הוי אומר בשעת עבודה וכו', אין לי אלא אהרן ובניו שנתרבו בשמן המשחה וכו', מניין לכהנים של כל הדורות? תלמוד לומר כי שמן משחת ה' עליכם". וסובר רבינו, שהכוונה אף לכהנים הדיוטים שבכל הדורות, שאף על פי שנאמר (ויקרא י, ז) "כי שמן משחת ה' עליכם" וזה אינו אלא בכהן גדול, שהרי לדורות רק הוא נמשח בשמן המשחה. מכיוון שלא נאמר "כי בשמן הקדש נמשחתם", על כרחנו שאין הכוונה לכהנים גדולים הנמשחים בשמן, אלא אף לכהנים הדיוטים שאינם נמשחים, אבל משחת ה', שנמשחו בו בני אהרן, היא עליהם לדורות, כמו שנאמר (שמות מ, יד־טו) "ואת בניו תקריב וגו' ומשחת אותם וגו' והיתה להיות להם משחתם לכהונת עולם" (כסף משנה בשם הרמב"ן בספר המצוות ובפירוש על התורה סוף פרשת צו).

ו. אִם כֵּן, מִפְּנֵי מָה נִשְׁנֵית אַזְהָרָה זוֹ[17] בְּכֹהֵן גָּדוֹל? שֶׁכֹּהֵן הֶדְיוֹט שֶׁהָיָה בַּמִּקְדָּשׁ בַּעֲבוֹדָתוֹ וְשָׁמַע שֶׁמֵּת לוֹ מֵת שֶׁהוּא חַיָּב לְהִתְאַבֵּל עָלָיו, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ יוֹצֵא מִן הַמִּקְדָּשׁ[18] - אֵינוֹ עוֹבֵד, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אוֹנֵן; וְאִם עָבַד וְהוּא אוֹנֵן שֶׁל תּוֹרָה - חִלֵּל עֲבוֹדָתוֹ, בֵּין בְּקָרְבַּן יָחִיד בֵּין בְּקָרְבַּן צִבּוּר. אֲבָל כֹּהֵן גָּדוֹל עוֹבֵד כְּשֶׁהוּא אוֹנֵן[19], שֶׁנֶּאֱמַר: וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יְחַלֵּל. כְּלוֹמַר, יֵשֵׁב וְיַעֲבֹד עֲבוֹדָה שֶׁהָיָה עוֹסֵק בָּהּ[20] וְאֵינָהּ מִתְחַלֶּלֶת.

17) של "ומן המקדש לא יצא". 18) כלומר, בשעת העבודה אלא עומד שם עד שתיגמר על ידי כהן אחר, שהיציאה בשעת העבודה היא בזיון לקדשים (כסף משנה). וראיה לכך מהפסוק המפורש (ויקרא שם) בבני אהרן שהיו כהנים הדיוטים: "ומפתח אהל מועד לא תצאו". 19) של תורה אבל אונן דרבנן אינו מחלל עבודתו. 20) כלשון הברייתא (יומא יג:) "היה עומד ומקריב (פירוש: כהן גדול - תוספות שם דיבור המתחיל היה) על גבי המזבח וכו' ר' יוסי אומר יגמור". משמע רק עבודה שהיה עוסק בה, אבל להתחיל בעבודה - אסור.

1 **ז. וּמַנַּיִן שֶׁעֲבוֹדַת הָאוֹנֵן פְּסוּלָה? מִקַּל וָחֹמֶר: אִם**
2 **בַּעַל מוּם, שֶׁאוֹכֵל בְּקָדָשִׁים, אִם עָבַד - חִלֵּל; אוֹנֵן,**
3 **שֶׁהוּא אָסוּר בְּקָדָשִׁים, שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא אָכַלְתִּי בְאֹנִי**
4 **מִמֶּנּוּ - דִּין הוּא שֶׁיְּחַלֵּל**[21].

21) בספר המצוות עשה קסה הביא רבינו מהפסוק "ומן המקדש לא יצא ולא יחלל" (ויקרא כא, יב) - "הא אחר שלא יצא חילל".

5 **ח. וְאַף עַל פִּי שֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל עוֹבֵד אוֹנֵן - אָסוּר**
6 **לֶאֱכֹל**[22] **בְּקָדָשִׁים; שֶׁנֶּאֱמַר**[23]**: וְאָכַלְתִּי**[24] **חַטָּאת הַיּוֹם**
7 **הַיְיטַב בְּעֵינֵי יְיָ. וְכֵן אֵינוֹ חוֹלֵק לֶאֱכֹל בָּעֲרֵב**[25]**. אוֹנֵן**
8 **שֶׁעָבַד - אֵינוֹ לוֹקֶה**[26]**. וּמֵהֵיכָן לְמַדְנוּ בְּקָדָשִׁים**[27] **אַף עַל**
9 **פִּי שֶׁלֹּא טָבַל; שֶׁלֹּא עָשׂוּ מַעֲלָה אֶלָּא בַּאֲכִילָה**[28]**,**
10 **אֲבָל בִּנְגִיעָה - הֲרֵי זֶה טָהוֹר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בִּמְקוֹמוֹ.**

22) הוריות יב: "כהן גדול מקריב אונן ולא אוכל". 23) באהרן הכהן הגדול. 24) בזבחים קא. אמרו שאין ללמוד מפסוק זה אלא לקדשי שעה. וקדשי דורות למדו בקל וחומר ממעשר שני, שנאמר בו (דברים שם): "לא אכלתי באוני ממנו". 25) זבחים צח: צט. [שאף על פי שכהן גדול שאינו אונן, אינו זקוק לחלוקה, אלא נוטל כמה שרוצה (למעלה פרק ה מהלכות כלי המקדש הלכה יב ולהלן פרק י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יח) - כשהוא אונן, אינו נוטל אפילו בחלוקה]. 26) משום שאין בו לאו מפורש, אלא נלמד בקל וחומר או מדקדוק הכתוב "לא יצא ולא יחלל" - "הא אחר שלא יצא חילל", ראה למעלה הלכה ז. ואין עונשים מן הדין, וראה בכסף משנה. 27) שם צח: במשנה לפי הנוסחא שלפנינו. וכן כתב בפרק י"ב מהלכות אבות הטומאות הלכה טו. ובפירוש המשנה שם "אונן אינו נוגע". אבל בפירוש המשנה נוסחת ארץ ישראל הוגה שאונן אסור לאכול בקדש (תוספות יום טוב שם). 28) שטובל לפני האכילה (פסחים צא: וחגיגה כא. והלכות אבות הטומאות שם).

11 **ט. אֵי זֶהוּ אוֹנֵן? זֶה שֶׁמֵּת לוֹ מֵת מִן הַקְּרוֹבִים**
12 **שֶׁהוּא חַיָּב לְהִתְאַבֵּל עֲלֵיהֶן**[29]**, בְּיוֹם הַמִּיתָה בִּלְבַד -**
13 **הוּא הַנִּקְרָא אוֹנֵן דִּין תּוֹרָה**[30]**, וְלַיְלָה הוּא אוֹנֵן**
14 **מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים**[31].

29) "אמו ואביו, בנו ובתו, ואחיו ואחותו מאחיו" (פרק ב מהלכות אבל הלכה א, עיין שם). 30) ומחלל עבודתו (למעלה הלכה ו). 31) מדרבנן, ואינו מחלל עבודתו. כרבי שמעון וכרבי.

15 **י. וּמֵת שֶׁשָּׁהָה יָמִים וְאַחַר כָּךְ נִקְבַּר - כָּל אוֹתָם**
16 **הַיָּמִים שֶׁאַחַר יוֹם הַמִּיתָה הוּא אוֹנֵן מִדִּבְרֵיהֶם, וְכֵן**
17 **יוֹם הַקְּבוּרָה, וְאֵינוֹ תּוֹפֵשׂ לֵילוֹ**[32]**. לְפִיכָךְ, מִי שֶׁמֵּת**
18 **לוֹ מֵת וּקְבָרוֹ לְאַחַר יוֹם הַמִּיתָה - כָּל יוֹם הַקְּבוּרָה**
19 **אֵינוֹ מַקְרִיב וְאֵינוֹ אוֹכֵל בְּקָדָשִׁים מִדִּבְרֵיהֶם, וְטוֹבֵל**
20 **וְאוֹכֵל לָעֶרֶב. וְיוֹם שְׁמוּעָה קְרוֹבָה**[33] **וְיוֹם לְקוּט**
21 **עֲצָמוֹת**[34] **- הֲרֵי הוּא כְּיוֹם קְבוּרָה, שֶׁאֵינוֹ תּוֹפֵשׂ לֵילוֹ**
22 **וַאֲפִלּוּ מִדִּבְרֵיהֶם. לְפִיכָךְ טוֹבֵל וְאוֹכֵל בְּקָדָשִׁים**
23 **לָעֶרֶב. אֲבָל יוֹם הַמִּיתָה - כְּשֵׁם שֶׁאָסוּר לֶאֱכֹל בּוֹ**
24 **קָדָשִׁים מִן הַתּוֹרָה, כָּךְ אָסוּר לֶאֱכֹל בְּלֵילוֹ**
25 **מִדִּבְרֵיהֶם; חוּץ מִן הַפֶּסַח בִּלְבַד, שֶׁהוּא אוֹכֵל**
26 **לָעֶרֶב**[35]**, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בִּמְקוֹמוֹ.**

32) כדעת חכמים שם ק: ולא כדעת רבי (שם) שיום הקבורה תופס לילו. 33) בתוך שלושים יום למיתתו. 34) ברייתא בזבחים ק: שגם יום שמועה קרובה וגם יום ליקוט עצמות אינם תופשים לילותיהם אפילו מדרבנן, הרי שימים אלו אינם אלא מדרבנן. 35) פסחים שם. שכיוון שאנינות לילה אינה אלא מדרבנן - באכילת קדשים שאינה אלא מצוות עשה, לא ביטלו חכמים דבריהם, אבל בפסח שהוא בכרת, ביטלו חכמים דבריהם.

27 **יא. הָאֵבֶל אֵינוֹ מְשַׁלֵּחַ קָרְבְּנוֹתָיו כָּל שִׁבְעָה**[36]**, אֲפִלּוּ**
28 **יַיִן אוֹ עֵצִים אוֹ לְבוֹנָה**[37]**. וְכֵן מְצֹרָע**[38] **אֵינוֹ מְשַׁלֵּחַ**
29 **קָרְבְּנוֹתָיו. כָּל זְמַן שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְבִיאָה אֶל הַמַּחֲנֶה**[39]
30 **- אֵינוֹ רָאוּי לְהַקְרִיב. אֲבָל הַמְנֻוֶּה יֵשׁ בּוֹ סָפֵק**[40] **אִם**
31 **מְשַׁלֵּחַ אִם אֵינוֹ מְשַׁלֵּחַ. לְפִיכָךְ, אִם הִקְרִיבוּ עָלָיו -**
32 **נִרְצָה**[41].

36) בברייתא של ר' שמעון (זבחים ומועד קטן שם) "בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא אונן" ואונן אינו אלא ביום המיתה, אבל בגמרא מועד קטן שם למדו מהברייתא הנ"ל גם לאבל וכן מפורש בתוספתא זבחים תחילת פרק י"א שאין האונן מביא קרבנות כל שבעה. 37) בזבחים שם: "ר' שמעון אומר שלמים (ויקרא ג, א "ואם זבח שלמים קרבנו") כשהוא שלם (שדעתו מיושבת עליו) מביאן, ואינו מביא כשהוא אונן, מניין לרבות את התודה וכו' העולה וכו' בכור מעשר ופסח וכו' חטאת ואשם וכו' העופות והמנחות והיין והעצים והלבונה, תלמוד לומר שלמים קרבנו כל קרבנות שהוא מביא, כשהוא שלם מביא ואינו מביא כשהוא אונן". 38) במועד קטן טז. למד כן ר' שמעון ממה שנאמר (יחזקאל מד, כז) "וביום בואו וגו' יקריב חטאתו" "בזמן שראוי לביאה ראוי להקרבה, בזמן שאינו ראוי לביאה אינו ראוי להקרבה". 39) [זו היא מחנה לויה, שהמצורע נשלח גם ממנה, שכן נאמר בו "וביום בואו". היינו כשהוא בא ביום השמיני לעזרת נשים לשער ניקנור (פרק ד מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ב) שהוא מחנה לויה. ולפי זה פשוט שהוא הדין לזב, שאף הוא נשלח מחוץ למחנה לויה, שאינו משלח קרבנותיו. אבל טמא שרץ וכיוצא בו, שמותר לו

להיכנס למחנה לויה, משלח הוא קרבנותיו]. 40) ש"כל אותם שנים שהיו ישראל במדבר מנודין היו (=לשמים) ושלחו קרבנותיהם", והסתפקו חז"ל בזה שמא מנודה לבריות חמור ממנודה לשמים (מועד קטן טו:). ואף על פי שאינו רשאי לבוא עם העם, שאסור לעמוד בארבע אמותיו - ייתכן שאינו דומה למצורע, שאינו ראוי לבוא כלל אפילו יחידי, ואילו מנודה ראוי לבוא יחידי. 41) שמכיוון שלא נפשטה הבעיא אין לנו לפוסלו מספק. וכן דעת רבינו בכל הבעיות שבקרבנות.

1 **יב. טְמֵא שֶׁרֶץ וַכַּיּוֹצֵא בּוֹ[42] וְהֶעֱרֵל מְשַׁלְּחִין אֶת**
2 **קָרְבְּנוֹתֵיהֶם[43] וּמַקְרִיבִין עֲלֵיהֶן; חוּץ מִפֶּסַח[44], שֶׁאֵין**
3 **שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ עַל טְמֵא שֶׁרֶץ[45], וְאֵין שׁוֹחֲטִין עַל**
4 **הֶעֱרֵל פֶּסַח, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. אֲבָל טְמֵא מֵת[46] - אֵין**
5 **מַקְרִיבִין עָלָיו קָרְבָּן כְּלָל[47] עַד שֶׁיִּטְהַר[48].**

42) [שראויים לבוא לעזרת נשים. אבל זב שאינו ראוי לבוא לעזרת נשים - אינו בכלל זה. והמדובר בטמא שרץ שלא טבל ולפיכך אין שוחטין עליו קרבן פסח, כדלהלן, אבל אם טבל - שוחטין עליו גם קרבן פסח, כמפורש בפרק ו מהלכות קרבן פסח הלכה א]. 43) בפסחים סב. "בכל הזבחים ערל וטמא משלחין קרבנותיהם". וכן הוא בזבחים כב: 44) שאין שוחטין אותו אלא על מי שראוי לאכול. 45) כל זמן שלא טבל. 46) זבחים שם. ולמדו כן ממה שנאמר בפסח (במדבר ט, י-יא) "איש איש כי יהיה טמא לנפש וגו' ועשה פסח לה' בחודש השני וגו'", ואפילו אם חל שביעי שלו להיות בערב פסח והוזה עליו כדין וגם טבל, שהוא ראוי לאכול בלילה אין שוחטין וזורקין עליו, כמפורש בפרק ו מהלכות קרבן פסח שם. והוא הדין לקרבן אחר. 47) בזבחים שם נחלקו בזה ריש לקיש וזקני דרום, ואמרו שם, שגם לזקני דרום אין שוחטין עליו לכתחילה, ואם כן לריש לקיש המחמיר - פסול אפילו בדיעבד (כסף משנה). 48) היינו אחר הזאות וטבילה, וביום השמיני שלו, ראה למעלה.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי[1]

1) תתבאר בו המצוה לשלח טמאים מן המקדש, ושכל שטומאתו חמורה מחבירו - חמור שילוחו ממנו.

6 **א. מִצְוַת עֲשֵׂה לְשַׁלֵּחַ כָּל הַטְּמֵאִים מִן הַמִּקְדָּשׁ[2],**
7 **שֶׁנֶּאֱמַר: וְיִשַׁלְּחוּ מִן הַמַּחֲנֶה[3] כָּל צָרוּעַ וְכָל זָב[4] וְכֹל**
8 **טָמֵא לָנָפֶשׁ[5].**

2) ראה ספר המצוות, עשה לא. 3) שלש מחנות היו: מחנה שכינה, מחנה לויה ומחנה ישראל, ראה למעלה פ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה יא. וכאן המדובר במחנה שכינה (להלן הלכה ב הערה ה). 4) ראה פסחים סו: ונכפלה מצוה זו בדברים כג, א "ויצא אל מחוץ למחנה", ואמרו בספרי תצא (דברים שם) "זו מצות־עשה". 5) כלומר, טמא מת.

9 **ב. זֶה הַמַּחֲנֶה הָאָמוּר כָּאן הוּא מַחֲנֵה שְׁכִינָה[6],**
10 **שֶׁהוּא מִפֶּתַח עֲזָרַת יִשְׂרָאֵל וְלִפְנִים[7]. שׁוֹמֵעַ אֲנִי[8],**
11 **שֶׁהַמְצֹרָע וְהַזָּב וּטְמֵא מֵת שְׁלָשְׁתָּן בְּמָקוֹם אֶחָד[9].**
12 **תַּלְמוּד לוֹמַר בִּמְצֹרָע: בָּדָד יֵשֵׁב, מִחוּץ לַמַּחֲנֶה**
13 **מוֹשָׁבוֹ - זֶה מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל[10], שֶׁהוּא מִפֶּתַח יְרוּשָׁלַיִם**
14 **וְלִפְנִים[11]. מַה מְּצֹרָע[12], שֶׁטְּמְאָתוֹ חֲמוּרָה[13], חָמוּר**
15 **שִׁלּוּחוֹ מִשִּׁלּוּחַ חֲבֵרוֹ[14]; אַף כֹּל שֶׁטְּמְאָתוֹ חֲמוּרָה,**
16 **חָמוּר שִׁלּוּחוֹ מִשִּׁלּוּחַ חֲבֵרוֹ. לְפִיכָךְ מְשַׁלְּחִין אֶת**
17 **הַמְּצֹרָע חוּץ לְשָׁלֹשׁ מַחֲנוֹת[15], שֶׁהוּא חוּץ**
18 **לִירוּשָׁלַיִם[16], מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְטַמֵּא בְּבִיאָה[17] מַה שֶּׁאֵין**
19 **הַזָּב מְטַמֵּא[18].**

6) ספרי בתחלת פרשת נשא, ופסחים סח. ובספר המצוות (שם): "ומחנה זה האמור כאן הוא מחנה שכינה וכו' ולשון ספרי (פ' נשא במדבר שם) וישלחו מן המחנה, אזהרה לטמאים שלא יכנסו למקדש בטומאה, וכבר נכפל ציווי זה בלשון אחר, והוא אמרו יתעלה כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה ויצא אל מחוץ למחנה (דברים כג, יא). רצה כאן באמרו "מחוץ למחנה", מחנה שכינה". 7) שבבית המקדש, כי "כשם שהיו במדבר שלש מחנות: מחנה שכינה ומחנה לויה ומחנה ישראל, כך היו בירושלים. מפתח ירושלים ועד פתח הר הבית – מחנה ישראל, מפתח הר הבית ועד שערי ניקנור – מחנה לויה, משערי ניקנור ולפנים – מחנה שכינה" (תוספתא כלים בבא קמא פ"א, הוצאת צוקרמנדל עמ' 570 10). וראה למעלה בהלכות בית הבחירה שם, ובפירוש המשנה כלים פרק א משנה ח. 8) מהפסוק הנ"ל של "וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש", וכל זה בספרי שם. 9) כלומר, משולחים ממחנה שכינה בלבד. 10) כי זוהי המשמעות של "בדד ישב", שהוא לבדו שם, ואין אחר במחיצתו (כסף משנה). 11) תוספתא שם. 12) ספרי פ' נשא שם. 13) שהרי מטמא בביאה, ראה להלן סוף ההלכה. 14) שהרי רק בו שמענו שהוא משולח גם ממחנה ישראל. 15) ספרא פ' תזריע פרק יב הלכה יד. 16) ראה בפ"א ממסכת כלים משנה ז, כי הוא משולח גם מעיירות המוקפות חומה. וראה למעלה בהלכות בית הבחירה שם הלכה יג, ולהלן הלכה ח. 17) ספרי שם. כלומר, "מטמא בביאתו לבית, בין בימי החלט בין בימי הסגר, כיצד? נכנס לבית נטמא כל אשר בבית וכו'" (להלן פרק י מהלכות טומאת צרעת הלכה יב, וראה גם בכלים פ"א משנה ד). 18) שאין מטמא בביאה אלא במשכב ובמושב (להלן הלכה ג, ובפ"א מהלכות טומאת משכב ומושב הלכה א). ובפסחים סז: אמרו: "מאי חומריה דמצורע, שכן טעון פריעה ופרימה, ואסור בתשמיש המטה". ועיין בתוספות שם ד"ה כשם, וראה מה שכתב בזה בהר המוריה כאן.

20 **ג. וּמְשַׁלְּחִין זָבִין וְזָבוֹת נִדּוֹת וְיוֹלְדוֹת חוּץ לִשְׁתֵּי**
21 **מַחֲנוֹת, שֶׁהוּא חוּץ לְהַר הַבַּיִת[19], מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְטַמְּאִין**
22 **הַמִּשְׁכָּב וְהַמּוֹשָׁב אֲפִלּוּ מִתַּחַת הָאֶבֶן[20] מַה שֶּׁאֵין**
23 **הַמֵּת מְטַמֵּא[21].**

19) ראה למעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה טו, ובכלים פרק א משנה ח. 20) שם בספרי. וביאר זאת רבינו בפ"ו מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה ה, שאם "היו אבנים גדולות למעלה מן הכלי העשוי למשכב או למרכב

ונישא הזב על האבנים מלמעלה, נטמא המשכב או המרכב ונעשה אב טומאה". 21) כן הוא בנדה סט: וכן נראה בשבת פג:

1 **ד. טָמֵא מֵת, אֲפִלּוּ הַמֵּת עַצְמוֹ - מֻתָּר לְהִכָּנֵס לְהַר**
2 **הַבַּיִת[22]; שֶׁנֶּאֱמַר: וַיֹּקַח מֹשֶׁה אֶת עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ**
3 **- עִמּוֹ בְּמַחֲנֵה הַלְוִיָּה.**

22) כל הלכה זו היא בתוספתא כלים בבא קמא פרק א, והובאה בפסחים סז. נזיר מה. וסוטה כ.

4 **ה. הַחַיִל[23] - מְשַׁלְּחִין מִמֶּנּוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּטְמֵאֵי**
5 **מֵת וּבוֹעֲלֵי נִדּוֹת[24]; אֲבָל טְבוּל יוֹם[25] נִכְנָס לְשָׁם,**
6 **שֶׁכְּבָר טָבַל[26].**

23) ראה למעלה פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה ג כי "לפנים ממנו (=מהר הבית) סורג מקיף סביב גובהו עשרה טפחים, ולפנים מן הסורג החיל גובהו עשר אמות". 24) כלים שם. וכן הוא למעלה שם פרק ז הלכה טז. וכל זה מדרבנן, אבל מן התורה אפילו בעזרת נשים מותרים, שכל זה מחנה לויה עד עזרת ישראל, ראה ר"ש ורא"ש פרק א ממסכת כלים משנה ח. 25) שטבל ולא העריב שמשו. 26) כן נראה במשנה שם שרק מעזרת נשים משלחים אותו. וכן כתב גם בפירוש המשנה שם: "ולא נרחיק טבול יום מן החיל כמו (מה) שהרחקנו טמא מת, לפי שטבול יום כבר נטהר, ואינו מטמא את האדם כטמא מת", וראה ספרי שם.

7 **ו. עֶזְרַת הַנָּשִׁים - מְשַׁלְּחִין מִמֶּנּוּ טְבוּל יוֹם[27], אֲבָל**
8 **לֹא מְחַסַּר כְּפּוּרִים[28]; שֶׁמְּחַסַּר כְּפּוּרִים הֶעֱרֵיב**
9 **שִׁמְשׁוֹ[29]. וְאִסּוּר טְבוּל יוֹם בְּמַחֲנֵה לְוִיָּה מִדִּבְרֵי**
10 **סוֹפְרִים[30].**

27) כלים שם, ולמעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה יז. 28) כן נראה בכלים שם, שרק מעזרת ישראל משלחים אותו. ומחוסר כיפורים הוא, זב וזבה, מצורע ויולדת אחר שטבלו והעריב השמש ועדיין לא הביאו קרבנותיהם, ראה להלן פ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה א. 29) כלומר, אף כי טומאתו היתה חמורה – כיון שהעריב שמשו, אין מרחיקים אותו כמו טבול־יום, שעדיין לא העריב שמשו. ובספרי שם אמרו: טבול יום חמור ממחוסר כפרה, שטבול־יום אסור בתרומה, ומחוסר כיפורים מותר בתרומה. 30) מדרבנן. וכן כתב רבינו למעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה יז, וראה פסחים צב: יבמות ז: הוריות ה. וזבחים לב:

11 **ז. מֵעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל[31] וְלִפְנִים - אֲפִלּוּ מְחַסַּר כְּפּוּרִים**
12 **לֹא יִכָּנֵס לְשָׁם[32], שֶׁעֲדַיִן לֹא טָהֲרָה טָהֳרָה גְּמוּרָה[33];**
13 **שֶׁנֶּאֱמַר: וְכִפֶּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן וְטָהֵרָה, מִכְּלָל שֶׁעֲדַיִן לֹא**
14 **נִגְמְרָה טָהֳרָתָהּ.**

31) שכאן מתחיל מחנה שכינה. 32) כלים שם. וראה בהלכות בית הבחירה שם הלכה יח. 33) בסנהדרין פג: למדו כן מפסוק זה לענין מחוסר כפרה ששימש במקדש, ואילו לענין כניסה למקדש למדו מפסוק אחר, שנאמר (במדבר יט, יג) "טמא יהיה עוד טומאתו בו" – "טומאתו בו, לרבות מחוסר כיפורים" (מכות ח:) וראה בהר המוריה.

15 **ח. הַטָּמֵא הַמְשֻׁלָּח מֵהַר הַבַּיִת[34], אִם נִכְנַס - עוֹבֵר**
16 **בְּלֹא תַּעֲשֶׂה[35]; שֶׁנֶּאֱמַר: וְיָצָא מִחוּץ לַמַּחֲנֶה - זֶה**
17 **מַחֲנֵה שְׁכִינָה[36], וְלֹא יָבֹא אֶל תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה - זֶה**
18 **מַחֲנֵה לְוִיָּה[37]. וְכֵן מְצֹרָע שֶׁנִּכְנַס לִירוּשָׁלַיִם -**
19 **לוֹקֶה[38]. אֲבָל אִם נִכְנַס לִשְׁאָר הֶעָרִים הַמֻּקָּפוֹת**
20 **חוֹמָה[39], אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי[40], לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר:**
21 **בָּדָד יֵשֵׁב - אֵינוֹ לוֹקֶה[41].**

34) ראה למעלה פרק ה מהלכות בית הבחירה הלכה א, מהו הר הבית. 35) וגם לוקה. ראה תוספתא כלים בבא קמא פ"א. 36) בפסוק הנ"ל אין אלא עשה ולא לא־תעשה. וראה להלן הלכה י שעובר בלא־תעשה משום "ולא יטמאו את מחניהם". 37) כן הוא בספר המצוות לא־תעשה עח, ובסמ"ג לאוין שד. אבל בפסחים סח. במסקנת הגמרא אמרו להיפך: "ויצא אל מחוץ למחנה, זה מחנה לויה. ולא יבא אל תוך המחנה, זה מחנה שכינה", וכן הוא בספרי תצא (דברים שם) "ר"ש התימני אומר: ויצא אל מחוץ למחנה, זה מחנה לויה. ולא יבא אל תוך המחנה, זה מחנה שכינה". וראה בכסף־משנה. 38) תוספתא כלים שם (הובאה שם בפירוש המשנה כלים פרק א משנה ח): "נכנסו מצורעים לפנים מן החומה לוקין את הארבעים". (ומה שאמר רב חסדא (פסחים סז.) "מצורע שנכנס לפנים ממחיצתו פטור, שניתקו הכתוב לעשה", יתכן כי הכוונה לשאר הערים המוקפות חומה, ראה להלן). 39) ראה פירוש רא"ש כלים פרק א משנה ז: "והוא שיהו מוקפות מימות יהושע בן נון, דומיא דבתי ערי חומה דדרשינן בפ' בהר איש כי ימכור בית מושב עיר חומה, יכול הקיפוה חומה מכאן ולהבא, ת"ל בית מושב עיר חומה, שהיא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון". וכן כתב הר"ש שם. 40) בכלים שם: "עיירות המוקפות חומה מקודשות ממנה, שמשלחין מתוכן את המצורעים", וראה גם למעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה יג. 41) כן כתב רבינו גם בפירוש המשנה לכלים פרק א בסוף משנה ח. (ויתכן כי כן מפרש רבינו דברי רב חסדא בפסחים שם הנ"ל).

22 **ט. נִכְנַס הַמְצֹרָע לְהַר הַבַּיִת - לוֹקֶה שְׁמוֹנִים[42]. אֲבָל**
23 **טָמֵא מֵת[43] אוֹ טְבוּל יוֹם[44] שֶׁנִּכְנַס לְעֶזְרַת נָשִׁים, אוֹ**
24 **מְחֻסַּר כְּפּוּרִים[45] שֶׁנִּכְנַס לְעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל, אַף עַל פִּי**
25 **שֶׁאֵינוֹ לוֹקֶה - מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת.**

42) ארבעים על כניסתו לירושלים, וארבעים על כניסתו להר הבית, ראה תוספתא כלים שם: "נכנסו מצורעים לפנים מן החומה לוקין את הארבעים, זבין וזבות נדות ויולדות להר הבית - לוקין שמונים", ובהגהת הגר"א מגיה: "כו' ויולדות שנכנסו להר הבית לוקין ארבעים (וכ"ה בפסחים שם), מצורע שנכנס להר הבית לוקה שמונים". אבל פלא הדבר שהרי רבינו במסכת כלים פרק א משנה ח הביא תוספתא זו כמקורה שלא כהגהת הגר"א. וראה בתוספת ראשונים שם. 43) למעלה הלכה ה ביארנו כי מן התורה מותר לטמא מת ליכנס לעזרת נשים, וראה גם למעלה פרק ז

מהלכות בית הבחירה הלכה יז. 44) ראה למעלה הלכה ו, ובהלכות בית הבחירה שם, כי מן התורה מותר לטבול־יום ליכנס לעזרת נשים. 45) אף־על־פי שאמרו בברייתא במנחות כז: "מחוסרי כפרה שנכנסו לעזרה (=לעזרת ישראל) בשוגג חייב חטאת, במזיד ענוש כרת", וכן הוא בתוספתא (כלים ב"ק פ"א הוצ' צוק"מ עמ' 569 29) "כל הטמאים שנכנסו משער ניקנור ולפנים (=עזרת ישראל), אפילו הן מחוסרי כפרה, הרי אלו חייבין על זדונן כרת ועל שגגתן חטאת" (ראה בהשגת הראב"ד), - זה אינו אלא למאן דאמר "מחוסר כיפורים דזב, כזב" (זבחים יז:), אבל דעת רבינו היא "מחוסר כיפורים דזב, לאו כזב" וכמה ראיות לדבר, ראה בכסף־משנה. וכן הוא בפי"ח מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יד. וכן נראה למעלה הלכות בית הבחירה שם הלכה יח, ולהלן פ"ד הלכה ד, ופ"ט הלכה יא.

1 **י. וּכְשֵׁם שֶׁשִּׁלּוּחַ טְמֵאִים[46] מִן הַמִּקְדָּשׁ[47] בַּעֲשֵׂה, כָּךְ**
2 **אִם נִכְנְסוּ[48] - עוֹבְרִים בְּלֹא תַּעֲשֶׂה[49]; שֶׁנֶּאֱמַר: וְלֹא**
3 **יְטַמְּאוּ אֶת מַחֲנֵיהֶם - זֶה מַחֲנֵה שְׁכִינָה[50].**

46) שנאמר "וישלחו מן המחנה וגו'" (למעלה הלכה א). וראה גם למעלה הלכה ח "ויצא מחוץ למחנה, זו מחנה שכינה". 47) היינו מחנה שכינה, מעזרת ישראל ולפנים. 48) למחנה שכינה. 49) ראה מכות יד: וספרי זוטא לבמדבר שם, ובספר המצוות לא־תעשה עז. 50) כלומר, הנשלחים ממחנה שכינה אם נכנסו, עוברים בלא־תעשה הנ"ל, ואילו אלו הנשלחים ממחנה לויה, אם נכנסו למחנה לויה, עוברים בלא־תעשה אחר, משום שנאמר "לא יבוא אל תוך המחנה", ראה למעלה הלכה ח.

4 **יא. וּמִנַּיִן שֶׁאֵינוֹ עוֹבֵר אֶלָּא אִם כֵּן נִכְנַס, אֲבָל אִם**
5 **נָגַע בְּעֶזְרָה מֵאֲחוֹרֶיהָ - פָּטוּר? שֶׁנֶּאֱמַר בְּיוֹלֶדֶת: וְאֶל**
6 **הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא[51].**

51) בספר המצוות שם, כתב רבינו וז"ל: "ובספרא (ראה שם פ' תזריע פרק א הלכה ט) אמרו לפי שנאמר והזרתם את בני ישראל מטומאתם ולא ימותו (שם טו, לא), שומע אני בין מתוכו בין מאחוריו, כלומר, גם הנוגע במקדש מאחוריו כשהוא טמא, מתחייב כרת, תלמוד־לומר ביולדת, ואל המקדש לא תבוא, ושם נתבאר שדין היולדת ודין שאר טמאים שוים בזה".

7 **יב. טָמֵא שֶׁנִּכְנַס לַמִּקְדָּשׁ[52] בְּמֵזִיד - עָנוּשׁ כָּרֵת;**
8 **שֶׁנֶּאֱמַר: וְאִם לֹא יְכַבֵּס וּבְשָׂרוֹ לֹא יִרְחָץ וְנָשָׂא**
9 **עֲוֹנוֹ[53]. בְּשׁוֹגֵג - מֵבִיא קָרְבָּן עוֹלָה וְיוֹרֵד[54]; שֶׁנֶּאֱמַר:**
10 **אוֹ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל דָּבָר טָמֵא[55]. וְאֵין חַיָּבִין כָּרֵת**
11 **אוֹ קָרְבָּן אֶלָּא מֵעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל וְלִפְנִים[56], אוֹ עַל**
12 **תּוֹסֶפֶת הָעֲזָרָה[57] שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה קְדֻשָּׁה גְּמוּרָה, כְּמוֹ**
13 **שֶׁבֵּאֲרְנוּ[58].**

52) לעזרה, ראה להלן. 53) בספרא אחרי פרק יא הלכות יג – טו: "יכול על כיבוס בגדים יהיה ענוש כרת, תלמוד־לומר ובשרו לא ירחץ ונשא עוונו. הא כיצד, על רחיצת גופו ענוש כרת וכו'. מנין שאינו מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו, הזהיר וענש על ידי טומאה, וחייב קרבן על ידי טומאה, מה קרבן שחייב להלן על ידי טומאה בטומאת מקדש וקדשיו, אף ענוש ואזהרה האמורים כאן על ידי טומאה בטומאת מקדש וקדשיו. אחרים אומרים "ונשא עוונו" "ונשא עוונו" לגזירה־שוה, מה נשיאת עוון האמור להלן בכרת, אף כאן בכרת". ומה שלא מביא רבינו מפסוק מפורש (במדבר יט, יג – כ) "כל הנוגע במת בנפש האדם אשר ימות ולא יתחטא את משכן ה' טמא ונכרתה הנפש ההיא מישראל וכו' ואיש אשר יטמא ולא יתחטא ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל כי את מקדש ה' טמא" – "משום דשם אינו מבואר אלא במת החמור, אבל בשאר טומאות לא שמענו" – (הר המוריה), אבל להלן בפרק י מהלכות שגגות הלכה ה הביא רבינו הפסוק בבמדבר הנ"ל, וז"ל "ובנכנס למקדש נאמר, ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל כי את מקדש ה' טמא", וראה בספר המצוות שם. 54) ראה להלן בפרק א מהלכות שגגות הלכה ג, ובפרק י שם הלכה א. 55) ראה ספרא ויקרא (דבורא דחובה פרק יב הלכה י) "ומנין שאינו מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו, הזהיר וענש על ידי טומאה וחייב קרבן על הטומאה, מה עונש ואזהרה האמורים להלן על ידי טומאה, בטומאת מקדש וקדשיו, אף קרבן שחייב כאן על ידי טומאה בטומאת מקדש וקדשיו" וראה גם להלן פרק י מהלכות שגגות הלכה ה. 56) ראה שבועות יד. במשנה, ובמסכת כלים פרק א משנה ח, שאין חייבים כרת אלא במחנה שכינה, דמשכן ומקדש כתיב (במדבר שם), ובהקומץ רבה (מנחות כז:) תנא מחוסר כיפורים (ראה למעלה הלכה ט) שנכנס לעזרה שוגג חייב חטאת, במזיד ענוש כרת, ואין צ"ל טבול־יום ושאר כל הטמאים (ר"ש כלים שם). 57) שבועות שם במשנה. 58) למעלה פרק ו מהלכות בית הבחירה, הלכה יב.

14 **יג. וְאֵי זֶהוּ הַטָּמֵא שֶׁחַיָּב כָּרֵת עַל הַמִּקְדָּשׁ? כֹּל**
15 **שֶׁנִּטְמָא בְּטֻמְאָה מִן הַמֵּת שֶׁהַנָּזִיר מְגַלֵּחַ עָלֶיהָ[59],**
16 **שֶׁכְּבָר נִתְפָּרֵשׁ בִּנְזִירוּת[60]; אוֹ שֶׁיִּגַּע בְּאָדָם אוֹ בִּכְלִים**
17 **שֶׁנִּטְמְאוּ בְּאוֹתָן הַטֻּמְאוֹת שֶׁהַנָּזִיר מְגַלֵּחַ עֲלֵיהֶם[61],**
18 **שֶׁחֲרֵי הוּא שֵׁנִי לְרִאשׁוֹן[62] שֶׁנָּגַע בְּמֵת; אוֹ שֶׁנִּטְמָא**
19 **בִּשְׂאָר אֲבוֹת הַטֻּמְאוֹת[63] שֶׁל תּוֹרָה שֶׁיִּתְפָּרְשׁוּ**
20 **בְּמִקּוֹמָן[64].**

59) "אבל המתטמא בטומאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן וכו' פטור על ביאת המקדש" (להלן הלכה יד) והוא במשנה נזיר נו: כדעת ר' אליעזר משום ר' יהושע, ולא כר' מאיר, וכן כתב בפירוש המשנה כי "מאמר ר"מ אינו נכון". 60) בהלכות נזירות פרק ז הלכות א־ו. 61) אף־על־פי שהנוגע בכלים שנגעו במת אם הוא נזיר אינו מגלח (נזיר נד. במשנה) וכל־שכן שהנוגע באדם שנגע במת שוודאי אינו מגלח, ואף־על־פי־כן הם חייבים על ביאת המקדש, שלא אמרו (שם נו: במשנה) "כל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה, אין חייבין עליה על ביאת מקדש", אלא למעט רביעית דם ורובע עצמות, שמעיקרן אין בהן גילוח, אבל הנוגע באדם או בכלים שנוגע במת, שעיקרה של טומאה, דהיינו המת, הנזיר נגלח עליה, חייבים עליה על ביאת מקדש. ומה שנאמר (במדבר יט, כ) "ואיש אשר יטמא

ולא יתחטא", וממנו למדו (ירושלמי נזיר פ"ז הלכה ד) שאינו חייב אלא אם צריך חיטוי (=הזאה שלישי ושביעי) – כן הוא פירושו: ואיש אשר יטמא, כלומר שנגע במי שהוא צריך חיטוי – חייב, ולפיכך חייב גם הנוגע באדם שנגע במת, אף־על־פי שזה השני אינו טעון חיטוי (כסף משנה). 62) ירושלמי שם. 63) שכן מפורש בתורה (ויקרא ה, ב) "נפש אשר תגע וגו' בנבלת חיה וגו' או בנבלת שרץ וגו'". 64) בהלכות אבות הטומאות.

1 **יד. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: כָּל הַטָּעוּן בִּיאַת מַיִם[65] מִן**
2 **הַתּוֹרָה - חַיָּב כָּרֵת עַל בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ[66], וַאֲפִלּוּ אַחַר**
3 **שֶׁטָּבַל, עַד שֶׁיַּעֲרִיב שִׁמְשׁוֹ[67]. אֲבָל הַמִּתְטַמֵּא**
4 **בְּטֻמְאוֹת מִן הַמֵּת שֶׁאֵין הַנָּזִיר מְגַלֵּחַ עֲלֵיהֶן, אַף עַל**
5 **פִּי שֶׁהוּא טָמֵא טֻמְאַת שִׁבְעָה - הֲרֵי זֶה פָּטוּר עַל**
6 **בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ[68].**

65) כלומר, טבילה. 66) פרה פרק יא משנה ד: "כל הטעון ביאת מים מדברי תורה וכו' ואם בא אל המקדש, בין לפני ביאתו (=במים) בין לאחר ביאתו, חייב". 67) משנה שם, ראה למעלה בסמוך. 68) משנה נזיר נו: וראה בהלכה הקודמת.

7 **טו. וְכֵן הַנּוֹגֵעַ בִּכְלִים שֶׁנָּגְעוּ בְּאָדָם שֶׁנָּגַע בְּמֵת[69],**
8 **אוֹ שֶׁנָּגַע בְּאָדָם שֶׁנָּגַע בִּכְלִים הַנּוֹגְעִים בְּמֵת[70], אַף**
9 **עַל פִּי שֶׁהוּא טָמֵא רִאשׁוֹן לְעִנְיַן תְּרוּמָה וּלְטַמֵּא**
10 **בְּשַׂר קָדָשִׁים - הֲרֵי זֶה פָּטוּר עַל בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ;**
11 **שֶׁהַכְּרִים אֵלּוּ הַלָּכָה מִפִּי הַקַּבָּלָה[71]. וְאַף עַל פִּי**
12 **שֶׁהוּא פָּטוּר, מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת[72].**

69) שהנוגע השני הוא שלישי לראשון שנגע במת – אינו חייב, אף־על־פי שנגע בכלים הצריכים חיטוי. וראה בירושלמי שם. 70) אף כאן אינו אלא שלישי לראשון, וכנ"ל. 71) "שהרי לא נתפרשו בתורה אלא זה שנטמא במת, שהוא אב, והשני הנוגע בו שהוא ראשון (פ"ה מהלכות טומאת מת הלכה ה). 72) כן נראה ממה שאמרו במשנה (נזיר שם) "וכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אין חייבין עליה על ביאת המקדש" – הרי שלא מיעטו אלא מחיוב, אבל איסורא איכא. והוא־הדין לשלישי לראשון, וראה בכסף־משנה.

13 **טז. הַמַּכְנִיס שֶׁרֶץ[73] וְכַיּוֹצֵא בּוֹ[74] בַּמִּקְדָּשׁ אוֹ שֶׁהִכְנִיס**
14 **אָדָם טָמֵא לַמִּקְדָּשׁ[75] - הֲרֵי זֶה חַיָּב כָּרֵת, שֶׁהֲרֵי טָמֵא**
15 **מִקְדָּשׁ יָיְ. אֲבָל הַזּוֹרֵק כֵּלִים טְמֵאִים לַמִּקְדָּשׁ, אֲפִלּוּ**
16 **הָיוּ כֵּלִים שֶׁנָּגְעוּ בְּמֵת - פָּטוּר מִן הַכָּרֵת, אֲבָל חַיָּב**
17 **מַלְקוּת[76]. שֶׁנֶּאֱמַר: וְאִם לֹא יְכַבֵּס וְגוֹמֵר. מִפִּי**
18 **הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ[77]: עַל רְחִיצַת גּוּפוֹ עָנוּשׁ כָּרֵת, וְעַל**
19 **כִּבּוּס בְּגָדָיו לוֹקֶה אַרְבָּעִים.**

73) בעירובין קד: "אמר רב טבי בר קיסנא אמר שמואל: המכניס טמא שרץ למקדש חייב, שרץ עצמו פטור וכו'. לימא כתנאי, שרץ שנמצא במקדש וכו'. מאי לאו בהא קא מיפלגי וכו', לא דכולי עלמא חייב, והכא בהא קא מיפלגי וכו'". וכיון דאסיקנא דכולי עלמא חייב, משמע דהכי הלכתא (כסף משנה). (והמדובר באופן שלא נגע בו (ראה בפ"ד מהלכות אבות הטומאות הלכה א, שאינו מטמא במשא אלא במגע) ולא נטמא על ידו, שאם לא כן, הרי הוא טמא שרץ וחייב על עצמו, כמו שכתב רבינו למעלה הלכה יג). 74) אחר משאר אבות הטומאה (שאינם מטמאים במשא, ראה למעלה). 75) עירובין שם. ומפרש רבינו, שמה שאמר שמואל "המכניס טמא שרץ למקדש, חייב", היינו אדם טמא. ורש"י שם מפרש שמכניס כלי שנטמא בשרץ. וראה להלן. (וגם טמא מת אינו מטמא במשא, כמפורש בפ"ה מהלכות טומאת מת הלכה ט). 76) ירושלמי נזיר פ"ז הלכה ד (כסף משנה). 77) ספרא פרשת אחרי פרק יא הלכה יג, וראה גם בירושלמי שם ובספרי נשא פסקה א. ודברי רש"י בעירובין שם שהמכניס כלי טמא חייב חטאת בשוגג, וכרת במזיד, צ"ע. ועיין בהגהות הגר"א שם.

20 **יז. יֵרָאֶה לִי, שֶׁאֵינוֹ לוֹקֶה אֶלָּא עַל בְּגָדִים שֶׁהֵן אַב**
21 **טֻמְאָה, כְּגוֹן בְּגָדִים שֶׁנָּגַע בָּהֶן זֶה הַטָּמֵא לְמֵת, שֶׁהֵן**
22 **אַב הַטֻּמְאָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר[78]; אֲבָל בֶּגֶד שֶׁהוּא**
23 **רִאשׁוֹן, אִם הִכְנִיסוֹ לַמִּקְדָּשׁ - אֵינוֹ לוֹקֶה עָלָיו, אֲבָל**
24 **מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת[79].**

78) בפרק ה מהלכות טומאת מת. 79) נראה שלמד כן ממה שאמרו בעירובין שם, שהמכניס כלי חרס טמא אינו חייב, לפי שאינו נעשה אב הטומאה, וסבור רבינו שהוא־הדין לכל הכלים אם הם אב הטומאה, שאינו חייב (הר המוריה). ואף־על־פי שאדם חייב כרת על טומאת גופו, בין שיהיה אב הטומאה ובין ראשון לטומאה, ראה למעלה הלכה יג, וכן מפורש בפסוק "נפש אשר תגע בנבלת חיה וגו' בנבלת שרץ" – אין ללמוד אדם מכלים, שהרי באדם החמירה התורה לחייבו כרת, ואילו בכלים אינו חייב אלא מלקות בלבד, ראה בקרית ספר ובהר המוריה.

25 **יח. וְכֵן טָמֵא שֶׁהִכְנִיס יָדוֹ לַמִּקְדָּשׁ - מַכִּין אוֹתוֹ**
26 **מַכַּת מַרְדּוּת[80]. וְכֵן כָּל טָמֵא בְּאָב מֵאָבוֹת הַטֻּמְאוֹת**
27 **שֶׁל דִּבְרֵיהֶם[81], אוֹ שֶׁאָכַל אֲכָלִין טְמֵאִים וְשָׁתָה**
28 **מַשְׁקִין טְמֵאִין, וְנִכְנַס לַמִּקְדָּשׁ בְּמִזִּיד קֹדֶם שֶׁיִּטְבֹּל[82]**
29 **- מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת[83].**

80) בזבחים לב. "אמר עולא אמר ר"ל, טמא שהכניס ידו לפנים לוקה וכו' דביאה במקצת שמה ביאה". ובסוף הסוגיא שם (לג:) אמרו: "כי אתא רבין אמר רבי אבהו, לענין טמא שנגע בקודש איתמר", ופירש"י לא יליף, ר"ל מלקות מההוא קרא אלא לטמא שנגע בקודש, ולא איירי בביאת מקדש כלל ע"ש. וסובר רבינו שאף־על־פי שאין לנו לחייבו מלקות מן התורה – יש לחייבו מכת מרדות מדרבנן (כסף משנה). 81) ראה בפ"ה מהלכות טומאת מת הלכה יא. ובפ"ב מהלכות משכב ומושב הלכה י. 82) אבל אחר שטבל, אף־על־פי שלא העריב שמשו, אין מכין אותו מכת מרדות, עיין בפ"ט מהלכות אבות הטומאות הלכה א. ומקור הדברים בפרה פי"א משנה ה. 83) בפרה שם: "כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים, מטמא את הקודש ופוסל את התרומה וכו' ואם בא אל המקדש, בין לפני ביאתו (=במים)

ובין לאחר ביאתו פטור, וכתב רבינו בפירוש המשנה שם: "ואינו חייב על ביאת מקדש, לפי שהוא טומאה קלה מדרבנן, והפסוק לא אסר ביאת מקדש, אלא על מי שנטמא באב הטומאה מדאורייתא, כמו שאמר: בטומאת אדם או בבהמה טמאה או בכל שרץ טמא". וממה ששנינו "פטור", משמע פטור אבל אסור, ומכין אותו מכת מרדות כעל כל איסור דרבנן. (ולפי מה שכתבנו למעלה שאינו צריך הערב שמש, על־כרחנו שהדיוק "פטור אבל אסור", אינו אלא לפני ביאתו במים).

1 **יט. טָמֵא שֶׁנִּכְנַס לַמִּקְדָּשׁ דֶּרֶךְ גַּגּוֹת - פָּטוּר;**
2 **שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֶל הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא - דֶּרֶךְ בִּיאָה חִיַּבָה**
3 **תּוֹרָה[84]. וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא פָּטוּר מִכָּרֵת, מַכִּין אוֹתוֹ**
4 **מַכַּת מַרְדּוּת[85]. [וְאַפִלּוּ נִכְנַס בְּמִגְדָּל הַפּוֹרֵחַ בָּאֲוִיר]**
5 **- בֵּין שֶׁנִּכְנַס לַמִּקְדָּשׁ [בְּמִגְדָּל][86] דֶּרֶךְ גַּגּוֹת בֵּין**
6 **שֶׁנִּכְנַס בּוֹ דֶּרֶךְ פְּתָחִים[87].**

84) ברייתא בשבועות יז: "ונראה שאם שהה שם שיעור השתחוואה, שחייב אף שנכנס דרך גגות, שאינו גרוע מטהור שנכנס ונטמא שם ושהה, שחייב", כמפורש להלן הלכות כא־כב (משנה למלך, ועיין שם). 85) כן נראה ממה שנאמר בברייתא שם "פטור", משמע פטור אבל אסור מדרבנן, ולכן מכין אותו מכת מרדות (כסף משנה). 86) בדפוס ווניציאה ורומי, אין תיבות אלו המוקפות. ולפי זה, המשך דבריו שכתב "בין שנכנס בו דרך פתחים" תמוהין, שהרי הנכנס דרך פתחים, חייב כרת. ובכסף־משנה כתב כי מצא ספר מוגה מספרי רבינו, שכתוב תיבות נוספות אלו. וראה הר המוריה למעלה פ"ב הלכה ג ס"ק ה, שכתב כי אולי מפרש רבינו מה שאמרו בזבחים פב: שאם נכנס דרך משופש פטור, דהיינו במגדל פורח באויר. 87) לפי הגהת הכסף־משנה, פירוש הדברים שנכנס במגדל פורח באויר דרך פתחים, ואף־על־פי־כן פטור מן התורה, אבל מכין אותו מכת מרדות מדרבנן.

7 **כ. כָּל מָקוֹם[88] שֶׁחַיָּבִים עַל זְדוֹנוֹ כָּרֵת וְעַל שִׁגְגָתוֹ**
8 **קָרְבָּן[89], אִם נִמְצֵאת שָׁם טֻמְאָה בְּשַׁבָּת - מוֹצִיאִין**
9 **אוֹתָהּ[90]; וּשְׁאָר הַמְּקוֹמוֹת[91] - כּוֹפִין עָלָיו כְּלִי עַד**
10 **אַחַר שַׁבָּת[92]. וּכְשֶׁהֵן מוֹצִיאִין - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָהּ**
11 **אֶלָּא בְּפִשּׁוּטֵי כְּלֵי עֵץ[93] שֶׁאֵין מְקַבֵּל טֻמְאָה[94], שֶׁלֹּא**
12 **לְרַבּוֹת אֶת הַטֻּמְאָה[95].**

88) היינו על העזרה – רש"י בעירובין קד: וראה גם בפירוש המשנה לרבינו שם. 89) קרבן עולה ויורד, ראה להלן פרק א מהלכות שגגות הלכה ג, ולמעלה הלכה יב. 90) ראה עירובין שם במשנה: "שרץ שנמצא במקדש וכו' מהיכן מוציאין אותו, מן ההיכל ומן האולם ולמזבח דברי ר"ש בן ננס. רבי עקיבא אומר כל מקום שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, משם מוציאין אותו". ופסק כרבי עקיבא, משום שהלכה כר"ע מחברו (הר המוריה). 91) דהיינו הלשכות, ראה ברש"י שם. 92) שם במשנה: "ושאר כל המקומות, כופין עליו פסכתר". וראה להלן פרק ג מהלכות תמידין ומוספין הלכה ו. 93) בצבת של עץ. 94) ראה להלן פ"א מהלכות כלים הלכה י. 95) ראה עירובין שם במשנה: "שרץ שנמצא במקדש, כהן מוציאו בהמיינו (=אבנטו) שלא לשהות את הטומאה (ולחזור אחר צבת) דברי ר' יוחנן בן ברוקא. רבי יהודה אומר בצבת של עץ, שלא לרבות את הטומאה", "לטמא האבנט ונוח לו להשהותה שם, ולחזור אחר הצבת מלרבות טומאה" (רש"י שם). ופסק רבינו כר' יהודה, וכן פסק בפירוש המשנה שם.

13 **כא. אֶחָד טָמֵא שֶׁנִּכְנַס לְמִקְדָּשׁ טָהוֹר[96], אוֹ טָהוֹר**
14 **שֶׁנִּכְנַס לְמִקְדָּשׁ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ טֻמְאָה, כְּגוֹן שֶׁהָיָה מֵת תַּחַת**
15 **אֹהֶל בַּמִּקְדָּשׁ וְנִכְנַס הוּא תַּחַת הָאֹהֶל - הֲרֵי זֶה חַיָּב**
16 **כָּרֵת, שֶׁהֲרֵי בִּיאָתוֹ וְטֻמְאָה בָּאִין כְּאַחַת[97]. נִכְנַס**
17 **לַמִּקְדָּשׁ וְנִטְמָא שָׁם אַחַר שֶׁנִּכְנַס[98], אֲפִלּוּ טִמֵּא עַצְמוֹ**
18 **בְּמֵזִיד[99] - יְמַהֵר וְיִבָּהֵל וְיֵצֵא[100] בְּדֶרֶךְ קְצָרָה[101].**

96) כלומר, הוא היה טמא והמקדש טהור, וזהו הדין הפשוט של "טמא שנכנס למקדש", ראה למעלה הלכה יב. 97) אולי יצא לרבינו כן, מהאי דלהלן פרק יח מהלכות פסולי המקודשים הלכה יג, שטמא האוכל בשר קודש טמא חייב כרת, ומזה למד גם לענין מקדש, דאיתקש קדש למקדש (זבחים לג:). ועוד יש להביא ראיה משבועות יז. שנדחקו למצוא הדין של טמא ששימש שחייב במיתה ולא בכרת, ולא פירשו באופן שנכנס טהור ונטמא במקדש, אלא על־כרחנו שגם באופן זה חייב כרת (הר המוריה). 98) משנה שבועות יד: 99) שם יז. "בעי רב אשי, טימא עצמו במזיד מהו, באונס גמירי שהייה, במזיד לא גמירי שהייה. או דילמא בפנים גמירי שהייה, ל"ש באונס ול"ש במזיד, תיקו". ופירש רבינו, שהספק הוא לענין מלקות, ופסק לקולא (ראה הר המוריה). 100) מבואר דכל שלא שהה פטור מקרבן וממלקות, וראה שם טז: "בעי רבא, אם צריך שהייה למלקות או שאין צריך שהייה למלקות, לקרבן גמירי שהייה, למלקות לא גמירי שהייה. או דילמא בפנים גמירי שהייה, לא שנא לקרבן ולא שנא למלקות, תיקו", ופסק לקולא (ראה הר המוריה). 101) ראה להלן הלכה כב והלכה כד.

19 **כב. וְאָסוּר לוֹ לִשְׁהוֹת[102] אוֹ לְהִשְׁתַּחֲווֹת אוֹ לָצֵאת**
20 **בְּדֶרֶךְ אַרְכָּה. וְאִם שָׁהָה, אוֹ שְׁיָצָא בַּאֲרֻכָּה אַף עַל**
21 **פִּי שֶׁלֹּא שָׁהָה, אוֹ שֶׁהֶחֱזִיר פָּנָיו לַהֵיכָל וְהִשְׁתַּחֲוָה[103]**
22 **אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁהָה[104] - חַיָּב כָּרֵת. וְאִם הָיָה שׁוֹגֵג**
23 **- מֵבִיא קָרְבָּן[105].**

102) ראה להלן הלכה כג כמה הוא שיעור שהייתו. 103) ראה להלן שם, אם לא החזיר פניו. 104) שם יד: במשנה "והשתחווה או ששהה בכדי השתחוואה" ובגמ' שם טז: אמר רבא, לא שנו אלא שהשתחווה כלפי פנים, אבל השתחווה כלפי חוץ - שהה אין, לא שהה לא. 105) ראה שם טז: בבעיית רבא שלקרבן אין ספק, שצריך שהיה. ושיעורים אלו הם הלכה למשה מסיני, ראה רש"י שם יד: במשנה.

24 **כג. לֹא הֶחֱזִיר פָּנָיו, אֶלָּא הִשְׁתַּחֲוָה דֶּרֶךְ יְצִיאָתוֹ**
25 **כְּלַפֵּי חוּץ - אֵינוֹ חַיָּב, אֶלָּא אִם כֵּן שָׁהָה כַּשִּׁעוּר[106].**
26 **וְכַמָּה שִׁעוּר שְׁהִיָּתוֹ? כְּדֵי לִקְרוֹת: וַיִּכְרְעוּ אַפַּיִם**

אַרְצָה עַל הָרִצְפָּה וַיִּשְׁתַּחֲווּ וְהוֹדוֹת לַיְיָ כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ[107]. וְזֶהוּ שֶׁעִוֵּר הִשְׁתַּחֲוָיָה[108].

106) שם טז: 107) המחצית השניה שבפסוק בדברי בימים־ב (ז, ג). 108) שם טז: מחלוקת ר' יצחק בר נחמני ור' שמעון בן פזי, חד אמר כמימריה דהאי פסוקא (כשיעור קריאת כל הפסוק כולו), וחד אמר כמויכרעו לסיפא (כלומר, כשיעור קריאת המחצית השניה של הפסוק, מתיבת "ויכרעו" עד הסוף). ובירושלמי יומא פ"ג ה"ג מחלוקת אמוראים נוספת בענין זה, ראה בכסף־משנה והר המוריה, ופסק רבינו כדעת האמורא השני שבבבלי.

כד. וְאִי זוֹ הִיא דֶּרֶךְ אֲרֻכָּה? כֹּל שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לָצֵאת מִן הַמִּקְדָּשׁ בְּדֶרֶךְ קְצָרָה מִמֶּנָּה. יָצָא בַּקְּצָרָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא רָץ אֶלָּא הָלַךְ עָקֹב בְּצַד גּוּדָל, אֲפִלּוּ כָּל הַיּוֹם - פָּטוּר[109]. יָצָא בַּאֲרֻכָּה, אַף עַל פִּי שֶׁרָץ וְדָחַק עַצְמוֹ בְּכָל כֹּחוֹ, וְנִמְצָא שִׁעוּר זְמַן שֶׁהָלַךְ בּוֹ הָאֲרֻכָּה פָּחוֹת מִשִּׁעוּר הַזְּמַן שֶׁמְּהַלֵּךְ כָּל אָדָם בַּקְּצָרָה, הוֹאִיל וְיָצָא בַּאֲרֻכָּה - חַיָּב[110]. יָצָא בַּקְּצָרָה וְהָלַךְ מְעַט וְעָמַד וְשָׁהָה מְעַט, עַד שֶׁנִּטְרַף מִכָּל הַשְׁהִיּוֹת כְּדֵי הִשְׁתַּחֲוָיָה: בְּמֵזִיד - אֵינוֹ לוֹקֶה, בְּשׁוֹגֵג - אֵינוֹ מֵבִיא קָרְבָּן, מִפְּנֵי שֶׁהַדָּבָר סָפֵק[111]; אֲבָל מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת[112].

109) שם יז. "אמר רבא, קצרה שאמרו (שהוא פטור, שם במשנה) אפילו עקב בצד גודל, ואפילו כל היום כולו". 110) שם בעא מיניה אביי מרבה, ופשט לו כן. 111) שם בעיא שלא נפשטה, ופסקה לקולא (כסף משנה). 112) כן פסק רבינו בכמה מקומות, שבספק מכין אותו מכת מרדות (פרק ג' מהלכות איסורי ביאה הלכה א, פי"ז שם הלכה ז, ולהלן פ"ו מהלכות איסורי מזבח הלכה ג, וראה בפ"ט מהלכות כלאים הלכה ו, ובכסף־משנה ומעשה רוקח שם).

פֶּרֶק רְבִיעִי[1]

1) יבאר בו רבינו דין טמא שעבד במקדש, ודיני טומאה בצבור.

א. טָמֵא שֶׁעָבַד בַּמִּקְדָּשׁ - חִלֵּל עֲבוֹדָתוֹ[2], וְחַיָּב מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם[3] עַל עֲבוֹדָתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁהָה שָׁם[4]. שֶׁנֶּאֱמַר: וְיִנָּזְרוּ מִקָּדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל, וְלֹא יְחַלְּלוּ אֶת שֵׁם קָדְשִׁי - הֲרֵי זוֹ אַזְהָרָה לְעוֹבֵד בְּטֻמְאָה. וּלְהַלָּן[5] הוּא אוֹמֵר: וּמֵתוּ בוֹ כִּי יְחַלְּלֵהוּ; מַה חִלּוּל הָאָמוּר [שָׁם] - חַיָּב מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם[6], אַף כָּאן - מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם. וְכָל לַאו שֶׁחַיָּבִין עָלָיו מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם - לוֹקִין עָלָיו[7].

2) משנה, זבחים טו, ב. 3) סנהדרין פג, א. 4) ראה שבועות יז, ב. וראה להלן ה"ג היאך אפשר לו לעבוד ולא ישהה. 5) אצל תרומה. 6) סנהדרין פג, ב. 7) כן הוא במכות יג, א - במשנה, שהאוכל טבל לוקה, ועי' בפי"ט מהל' סנהדרין ה"ב.

ב. אַף עַל פִּי שֶׁאִם עָבַד בְּטֻמְאָה - אֵינוֹ חַיָּב בְּבֵית דִּין אֶלָּא מַלְקוּת, אֲחָיו הַכֹּהֲנִים לֹא הָיוּ מְבִיאִין אוֹתוֹ לְבֵית דִּין, אֶלָּא מוֹצִיאִין אוֹתוֹ[8] לַחוּץ[9] וּפוֹצְעִין אֶת מוֹחוֹ[10], וְאֵין מְמַחִין עָלָיו בְּכָךְ[11].

8) משנה, סנהדרין פא, ב. ושם שנינו: פרחי כהונה מוציאין אותו, וכן העתיק רבינו בפי"ח מהל' סנהדרין ה"ו. 9) במשנה שם, אמרו: "מוציאין אותו חוץ לעזרה". ורבינו השמיט "לעזרה", וב'משנה למלך' כתב דכוונת רבינו דמוציאין אותו חוץ לעזרת נשים וחיל, שטמא מת אסור להכנס שם מדרבנן (למעלה פ"ג ה"ה־ט) וכדברי ה'תוספות' זבחים לב, א - ד"ה ובטמאים. וראה 'הר המוריה' כאן, אולם בהל' סנהדרין שם העתיק רבינו "חוץ לעזרה", ראה בהערות ל'מאירי' סנהדרין שם (עמ' 300). 10) שם במשנה: "כהן ששימש בטומאה, אין אחיו הכהנים מביאין אותו לב"ד, אלא פרחי כהונה מוציאין אותו חוץ לעזרה ומפצעין את מוחו בגיזרין". 11) כיון שחייב הוא מיתה בידי שמים (סנהדרין פב:).

ג. וְהֵיאַךְ אֶפְשָׁר לוֹ לַעֲבֹד וְלֹא יִשְׁהֶה, עַד שֶׁלֹּא יִתְחַיֵּב כָּרֵת[12] אֶלָּא מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם בִּלְבַד? כְּגוֹן שֶׁנִּטְמָא בָּעַזָּרָה[13] וְיָצָא בַּקְּצָרָה[14], וּבִיצִיאָתוֹ הָיָה צָנוּר בְּיָדוֹ וְהָפַךְ בּוֹ אֵבֶר עַל הָאֵשׁ בַּמִּזְבֵּחַ וְקָרֵב שְׁרָפָתוֹ[15]; שֶׁכָּל קֵרוּב עֲבוֹדָה - חֲרֵי הוּא כַּעֲבוֹדָה[16].

12) ראה למעלה פ"ג הכ"ב. 13) אבל בנטמא מחוץ לעזרה, מיד כשנכנס חייב כרת. ראה למעלה שם הי"ב. 14) אבל בארוכה, אף אם לא שהה חייב כרת, ראה למעלה שם הכ"ב. 15) שבועות יז, ב - דברי אביי, וראה להלן פ"ט ה"ד. 16) שבועות, שם: "והא קמ"ל דכל קרובי עבודה, עבודה היא".

ד. וְכֵן טָמֵא שֶׁטָּבַל וְעָבַד קֹדֶם שֶׁיַּעֲרִיב שִׁמְשׁוֹ - עֲבוֹדָתוֹ פְּסוּלָה[17], וְחַיָּב מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם[18]. שֶׁנֶּאֱמַר: וְלֹא יְחַלְּלוּ שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ[19], שֶׁזּוֹ אַזְהָרָה לְטָבוּל יוֹם שֶׁעָבַד, שֶׁעַדַיִן טָמֵא הוּא; שֶׁנֶּאֱמַר: וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ וְטָהֵר, מִכְּלָל שֶׁעַדַיִן לֹא טָהֵר[20]. אֲבָל מְחַסַּר כִּפּוּרִים שֶׁעָבַד, אַף עַל פִּי שֶׁעֲבוֹדָתוֹ פְּסוּלָה וְחִלֵּל[21] - הֲרֵי זֶה פָּטוּר[22].

17) משנה, זבחים טו, ב: "כל הזבחים שקבלו דמן וכו' טבול יום וכו' פסל". 18) סנהדרין פג, א. ופג, ב. 19) זבחים יז, א. וסנהדרין פג, ב. 20) והוא לתת טעם למה חלוק ממחוסר כיפורים (כסף־משנה). אבל צריך עיון, שהרי בברכות ב, ב - אמרו ש"וטהר" אינו על האדם, אלא על היום, וכן כתב רבינו בעצמו בפ"ז מהל' תרומות ה"ב. ועי' ב'תוספות' זבחים שם ד"ה טבול יום, וב'תוספות יום־טוב' זבחים פ"ב מ"א, ד"ה וטבול יום. 21) משנה, זבחים שם. 22) יש לתמוה, הרי בסנהדרין פג, א ופג, ב - מנו מחוסר כיפורים בכלל אלו שמחוייבים מיתה וכו', ורבינו עצמו בפי"ט מהל' סנהדרין (הלכה ב) מנה מחוסר כיפורים בכלל מחוייבי מיתה שחייבים מלקות (כסף־משנה). גם תמוה, שהרי גם להלן פ"ט הי"א נשמע כי מחוסר כיפורים חייב מיתה. וראה גם בהשגת הראב"ד,

שמקשה עליו ממה שאמרו במכות (ח:) "עוד טומאתו בו" לרבות מחוסר כיפורים, עיי"ש. ועי' עוד גם למעלה פ"ג ה"ט.

1 **ה. וּמִנַּיִן שֶׁעֲבוֹדָתוֹ פְּסוּלָה? שֶׁנֶּאֱמַר[23]: וְכִפֶּר עָלֶיהָ**
2 **הַכֹּהֵן, וְטָהֵרָה, מִכְּלָל שֶׁעַדַיִן לֹא נִגְמְרָה טָהֳרָתָהּ[24].**
3 **וְהוּא הַדִּין לְכָל מְחֻסְּרֵי כִּפּוּרִים[25].**

23) לגבי יולדת. 24) בזבחים יט, ב: "מחוסר כיפורים מנלן, אמר רב הונא, דאמר קרא: וכפר עליה הכהן וטהרה, טהרה מכלל שהיא טמאה". אבל ראה בסנהדרין פג, א - דרש זה לענין חיוב מיתה. וראה גם ביבמות עד, ב. 25) היינו זב וזבה ומצורע, ראה להלן פ"א מהל' מחוסרי כפרה ה"א.

4 **ו. כֹּהֵן שֶׁעָבַד וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע שֶׁהָיָה טָמֵא: אִם הָיָה**
5 **טָמְאָה יְדוּעָה[26] - כָּל הַקָּרְבָּנוֹת שֶׁהִקְרִיב פְּסוּלִין[27],**
6 **שֶׁהֲרֵי עֲבוֹדָתוֹ חֲלִין; וְאִם הָיָה טָמְאַת הַתְּהוֹם[28] -**
7 **הַצִּיץ מְרַצֶּה[29], וְכָל הַקָּרְבָּנוֹת שֶׁהִקְרִיב נִרְצוּ. וַאֲפִלּוּ**
8 **נוֹדַע לוֹ שֶׁהוּא טָמֵא קֹדֶם שֶׁיִּזְרֹק הַדָּם וְזָרַק -**
9 **הִרְצָה[30]; שֶׁהַצִּיץ מְרַצֶּה עַל טָמְאַת הַתְּהוֹם אַף עַל**
10 **פִּי שֶׁהוּא מֻזְיָד[31]. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ טָמְאַת הַתְּהוֹם**
11 **בְּנִזְירוּת[32].**

26) אפילו רק לאיש אחד בעולם, ראה להלן. 27) ראה למעלה ה"א. ועי' בקידושין סו, ב - שאם היה עומד ומקריב על גבי המזבח, ונודע שהוא בעל מום, עבודתו פסולה, ורק לגבי חלל למדו מפסוק מיוחד (שם) שעבודתו כשרה, מעתה דין טמא כדין בעל מום. 28) שאין אדם מכירה אפילו בסוף העולם (פ"ו מהל' נזירות הי"ח). 29) משנה, פסחים פ, ב - לענין פסח, ומפסח למד רבינו לכל הקרבנות (כסף־משנה). 30) משמע רק בדיעבד, אבל לכתחילה אין לו לזרוק, אבל בפ"ו מהל' קרבן פסח הי"א, כתב - שעושה גם לכתחילה, ויש לחלק בין פסח שהוא חובה, לשאר קרבנות (כסף־משנה). 31) פסחים פא, ב. כפי הלשון השני של מר בר רב אשי. 32) שם. וראה גם בפ"ד מהל' קרבן פסח ה"ב.

12 **ז. וְכֵן הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל טָמְאַת דְּבָרִים הַקְּרֵבִין[33];**
13 **שֶׁנֶּאֱמַר: וְהָיָה עַל מֵצַח אַהֲרֹן וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת עֲוֹן**
14 **הַקֳּדָשִׁים. אֲבָל אֵינוֹ מְרַצֶּה עַל טָמְאַת הַנֶּאֱכָלִין[34],**
15 **וְלֹא עַל טָמְאַת הָאָדָם[35] שֶׁנִּטְמָא בְּטָמְאָה יְדוּעָה;**
16 **אֶלָּא אִם כֵּן הָיְתָה הַטֻּמְאָה הַהִיחוּיָה בְּצִבּוּר[36], שֶׁהַצִּיץ**
17 **מְרַצֶּה עָלֶיהָ[37].**

33) היינו הדם, הקומץ והאימורים (רש"י בפסחים עז.). 34) כן הוא בפסחים שם, לדעת כל התנאים חוץ מרבי אליעזר. ו"נאכלין" היינו בשר הקרבן ושיירי המנחה (רש"י שם). 35) שם פ, ב - במשנה. 36) כדעת רב ששת ביומא ו, ב. ולא כרב נחמן שאמר "טומאה הותרה בציבור", שהרי הלכה כרב ששת באיסורין (כסף־משנה להלן הי"ד). וראה להלן הי"ד־טז. 37) יומא ז, א. ז, ב. שכיון שאינה היתר גמור צריכה היא לריצוי ציץ, ועי' רש"י ד"ה בין בציבור.

18 **ח. וְאֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁהוּא עַל מִצְחוֹ[38];**
19 **שֶׁנֶּאֱמַר: וְהָיָה עַל מִצְחוֹ תָּמִיד[39] לְרָצוֹן לָהֶם לִפְנֵי**
20 **יְיָ.**

38) כדעת רבי יהודה ביומא ז, ב - ולא כרבי שמעון, שכן אמרו בעירובין מו, ב: "רבי יהודה ורבי שמעון, הלכה כרבי יהודה". והנה בגמרא שם אמרו, שלרבי יהודה טומאה הותרה בציבור, שאם לא כן, מה נעשה ביום הכיפורים כשהכהן הגדול לבוש בגדי־לבן ואין הציץ על מצחו ואירעה אז טומאה בקרבן. ולפי זה מוקשים דברי רבינו, שפסק שטומאה דחויה בציבור, ואעפ"כ פסק שאין הציץ מרצה אלא כשהוא על מצחו. וראה ב'כסף משנה', ב'מרכבת המשנה', ב'אור שמח', בציוני מהר"ן וב'הר המוריה'. 39) צ"ע, הרי מהפסוק הזה למד רבי שמעון שאפילו אינו על מצחו - הוא מרצה, ורבי יהודה למד מפסוק אחר. ועי' הגהות הגרצה"ח ביומא, שם.

21 **ט. כָּל קָרְבָּן שֶׁאֵין קָבוּעַ לוֹ זְמַן - אֵינוֹ דּוֹחֶה לֹא**
22 **אֶת הַשַּׁבָּת וְלֹא אֶת הַטֻּמְאָה[40]; שֶׁאִם לֹא יִקָּרֵב הַיּוֹם**
23 **- יִקָּרֵב לְמָחָר וּלְמָחֳרַת מָחָר. וְכָל קָרְבָּן שֶׁקָּבוּעַ לוֹ**
24 **זְמַן, בֵּין קָרְבַּן צִבּוּר בֵּין קָרְבַּן יָחִיד[41] - דּוֹחֶה אֶת**
25 **הַשַּׁבָּת וְדוֹחֶה אֶת הַטֻּמְאָה[42]. וְלֹא כָּל הַטֻּמְאוֹת הוּא**
26 **דּוֹחֶה, אֶלָּא טֻמְאַת הַמֵּת לְבַדָּהּ[43].**

40) משנה, תמורה יד, א. 41) כגון חביתי כהן גדול ופר כהן גדול ביום הכיפורים (משנה, שם). 42) שם במשנה. ולהלן הי"ב מבואר כיצד דוחה את הטומאה, וראה עוד להלן סוף הט"ז. 43) כן הוא בפסחים סז, א. ובזבחים כב, ב. שכל עיקר דין זה נאמר במי שהיה טמא לנפש, שאיש נדחה לפסח שני וציבור אינו נדחה אלא עושה בטומאה. וראה להלן הט"ז.

27 **י. כָּל קָרְבְּנוֹת הַצִּבּוּר[44] קְבוּעַ זְמַנָּם. לְפִיכָךְ כֻּלָּן**
28 **דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת וְאֶת טֻמְאַת הַמֵּת.**

44) היינו הקרבנות הבאים מתרומת הלשכה, פרט לפר העלם דבר של ציבור, ושעירי עבודה־זרה שאף־על־פי שהם קרבנות ציבור – אינם באים מתרומת הלשכה (מנחות נב. לדברי רבי יהודה, וכן פסק רבינו בפ"ד מהל' שקלים ה"ב) ואין זמנם קבוע (ראור שמח'. ועי' כסף־משנה).

29 **יא. וְכָל קָרְבָּן מֵהֶן שֶׁקָּרַב בְּטֻמְאָה - אֵינוֹ נֶאֱכָל[45],**
30 **אֶלָּא מַקְטִירִין מִמֶּנּוּ דְּבָרִים הָרְאוּיִין לְהַקְטָרָה[46],**
31 **וְהַשְּׁאָר הָרָאוּי לַאֲכִילָה נִשְׂרָף, כִּשְׁאָר קָדָשִׁים**
32 **שֶׁנִּטְמְאוּ[47].**

45) משנה, פסחים עו, ב. וראה יומא ז, א. פרט לקרבן פסח שעיקרו לאכילה (משנה, שם. ופ"ז מהל' קרבן פסח ה"ח). 46) שהרי מתחילה לא בא אלא להקטרה, וכמו שאמרנו בפסח למעלה שכיון שלא בא מתחילתו אלא לאכילה, הרי הוא נאכל, כמו כן בכל הקרבנות לענין הקטרה. 47) ראה בפי"ט מהל' פסולי המוקדשין.

33 **יב. כֵּיצַד דּוֹחֶה אֶת הַטֻּמְאָה? הִגִּיעַ זְמַנּוֹ שֶׁל אוֹתוֹ**

1 קָרְבָּן וְהָיוּ רֹב הָקָהָל שֶׁמַּקְרִיבִין[48] אוֹתוֹ טְמֵאִין לְמֵת,
2 אוֹ שֶׁהָיוּ הָקָהָל טְהוֹרִים וְהָיוּ הַכֹּהֲנִים[49] הַמַּקְרִיבִין[50]
3 טְמֵאִים[51] לְמֵת[52], אוֹ שֶׁהָיוּ אֵלּוּ וְאֵלּוּ טְהוֹרִין וְהָיוּ
4 כְּלֵי הַשָּׁרֵת טְמֵאִים[53] לְמֵת[54] - הֲרֵי זֶה יֵעָשֶׂה בְּטֻמְאָה,
5 וְיִתְעַסְּקוּ בּוֹ הַטְּמֵאִים וְהַטְּהוֹרִים כְּאֶחָד[55], וְיִכָּנְסוּ
6 כֻּלָּן לָעֲזָרָה[56]. אֲבָל הַטְּמֵאִים בְּטֻמְאָה אַחֶרֶת, כְּגוֹן
7 זָבִין וְזָבוֹת וְנִדּוֹת [וְיוֹלְדוֹת][57] וּטְמֵאֵי שֶׁרֶץ וּנְבֵלָה
8 וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן[58] - לֹא יִתְעַסְּקוּ וְלֹא יִכָּנְסוּ לָעֲזָרָה, וְאַף
9 עַל פִּי שֶׁנַּעֲשָׂה בְּטֻמְאָה[59]. וְאִם עָבְרוּ[60] וְעָשׂוּ אוֹ
10 נִכְנְסוּ לָעֲזָרָה - חַיָּבִין כָּרֵת עַל הַבִּיאָה[61] וּמִיתָה[62] עַל
11 הָעֲבוֹדָה; שֶׁלֹּא נִדְחֵית אֶלָּא טֻמְאַת הַמֵּת בִּלְבַד[63].

48) היינו קרבן פסח, שכל עדת ישראל יעשו אותו, ובו שייך לומר נטמא רוב הקהל, אבל בקרבנות ציבור כגון תמידין ומוספין, לא שייך נטמא רוב הקהל אלא נטמאו הכהנים או כלי השרת (׳חזון איש׳). וראה להלן הי"ד. 49) אפילו לא נטמאו רוב הכהנים הנכנסים בירושלים (להלן הי"ד. וראה גם בפ"ד מהל׳ קידוש החודש ה"ו). וכן כתב בפירוש המשנה, שם. 50) כלומר, הראויים להקריב. 51) בפסחים עט, א - במשנה: "נטמא קהל או רובו או שהיו הכהנים טמאים והקהל טהורים, יעשו בטומאה". ראה גם להלן פ"ז מהל׳ קרבן פסח ה"א. 52) ואין הבדל בין הבעלים לבין הכהנים, שבכולם רק בטומאת מת נדחית ולא בטומאה אחרת, וכדברי הגמרא בזבחים כב, ב - שלא הותר לכהן בציבור רק בטומאת מת ולא בשרץ, שמכפרים (= הכהנים) דומיא דמתכפרים (= הקהל), מה מתכפרים, מת אין, שרץ לא, אף מכפרים כן (ראה ׳הר המוריה׳). 53) ברייתא, פסחים שם: "ישראל וכהנים טהורים וכלי שרת טמאים, יעשו בטומאה", וראה גם בהל׳ קרבן פסח, שם. 54) בפסחים, שם: "אמר רב חסדא, לא שנו אלא שנטמא הסכין בטמא מת, דרחמנא אמר (במדבר יט, טז) "בחלל חרב" – חרב הרי הוא כחלל, וקא מטמא לגברא, דמעיקרא כי מתעביד בטומאת הגוף דכרת קא מתעביד, אבל נטמא הסכין בטומאת שרץ וכו׳ טהורין עביד, טמאין לא עביד". וראה בהל׳ קרבן פסח שם ה"ט, וב׳הר המוריה׳ שם. 55) פסחים, שם: "יעשו בטומאה, שאין קרבן ציבור חלוק", ראה רש"י שם: "שאין קרבן ציבור הבא בטומאה חלוק, מאחר שקרבן רובן בא בטומאה, אף היחיד עושה בטומאה". "כלומר, מאחר שרוב הציבור עושין אותו, גנאי הוא להם שהטהורין שבהן פורשין מהן ונזהרין מהם" (׳מאירי׳ שם). וראה גם בהל׳ קרבן פסח, שם. 56) אבל לא להיכל, ראה להלן הי"ג. 57) בפסחים סז, א - מבואר דדוקא טמא מת, אבל לא שאר טומאות. 58) ראה גם זבחים כב, ב - דטמא שרץ לא נדחה. 59) דהיינו באופנים הנקובים למעלה, כגון שהיו רוב הקהל טמאים למת וכו׳, ובכל זאת, אסור על הטמאים בטומאות הזב, הזבה, הנדה והיולדות להתעסק ולהכנס לעזרה. 60) במזיד. 61) כדין טמא שנכנס למקדש במזיד (למעלה פ"ג הי"ב). ולא כרבי אלעזר הפוטרם מכרת (פסחים צה:), הואיל וטמאי מת אינם משתלחים משם (גמרא שם), אלא כתנא־קמא שם. 62) בידי שמים. ראה למעלה ה"א. 63) ראה למעלה ה"ט.

12 יג. וּפֶסַח שֶׁבָּא בְּטֻמְאָה, וְדָחֲקוּ טְמֵאֵי מֵת וְנִכְנְסוּ
13 לַהֵיכָל[64] - פְּטוּרִין[65]. אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הֻתְּרוּ אֶלָּא
14 לָעֲזָרָה[66], הוֹאִיל וְאֵין אֲנִי קוֹרֵא בָּהֶם אֶל מְחוּץ
15 לַמַּחֲנֶה תְּשַׁלְּחוּם[67] - הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין[68].

64) בעיה של רב יוסף (פסחים, שם) וכמו שפשט רבא, לפי הלשון השני. וראה להלן. ונקט "פסח" משום שבפסח שכיח הדבר שידחקו ויכנסו להיכל, שבשעה שנשחט הפסח היתה העזרה מתמלאת אנשים רבים ויש דוחק (ראה פ"א מהל׳ קרבן פסח הי"א), אבל הוא־הדין לכל הקרבנות. 65) מלקות, ראה להלן. 66) שהרי צרכי הפסח (ושאר קרבנות) נעשים בעזרה, ראה פ"א מהל׳ קרבן פסח ה"ג. 67) כלומר, כיון שלא חל עליהם הציווי לשלחם מחוץ לעזרה, שהרי הותרו ליכנס לעזרה. 68) פסחים שם, בעיית רב יוסף, ונפשטה בשתי לשונות, לשון א׳ לחומרא ולשון ב׳ לקולא, ופסק רבינו כלשון ב׳ לקולא (כסף־משנה). והיינו לענין מלקות, שהוא בידי בית־דין, אבל במיתה בידי שמים לא שייך ספק לקולא, שהרי כלפי שמיא גליא (משנה־למלך פ"ט מהל׳ מעשה הקרבנות הי"ג).

16 יד. הָיוּ מִקְצָת בֵּית אָב[69] טְמֵאִים וּמִקְצָתָם טְהוֹרִים,
17 אַף עַל פִּי שֶׁרֻּבָּן טְמֵאֵי מֵת - לֹא יַקְרִיבוּ אֶלָּא
18 הַטְּהוֹרִים[70]. הָיָה כָּל בֵּית הָאָב טְמֵאֵי מֵת - יָבִיאוּ
19 בֵּית אָב אַחֵר[71]. הָיְתָה כָּל הַמִּשְׁמָרָה[72] טְמֵאֵי מֵת -
20 מַחֲזִירִין עַל מִשְׁמָרָה אַחֶרֶת[73]. אִם הָיוּ רֹב הַכֹּהֲנִים
21 הַנִּכְנָסִין שָׁם בִּירוּשָׁלַיִם בַּזְּמַן הַקָּבוּעַ טְמֵאִין - יַעֲשׂוּ
22 בְּטֻמְאָה[74].

69) ראה למעלה פ"ד מהל׳ כלי המקדש הי"א, כי כל ראש משמר ומשמר מחלק משמרו לבתי אבות, כל יום – בית־אב אחר. 70) לפי לשון אחד ביומא ו, ב - זהו אליבא דכולי עלמא, ולפי הלשון השני זהו רק למי שסובר טומאה דחויה בציבור, וראה למעלה ה"ז. 71) יומא, שם. כדעת רב ששת, הסובר שטומאה דחויה היא בציבור, כלומר בקושי התירוה, וכל מה שאפשר לחזור אחרי טהרה – יש לחזור (להלן הט"ו). 72) ראה למעלה פ"ד מהל׳ כלי המקדש ה"ג. 73) סובר רבינו שלמאן־דאמר "דחויה היא", אפילו היתה כל המשמרת טמאה, מחזירים על משמרת אחרת. ומה שהזכירו בגמרא רק בית־אב – לאו דוקא הוא (כסף־משנה), וראה ב׳מרכבת המשנה׳ וב׳הר המוריה׳ למעלה פ"ד מהל׳ כלי המקדש ה"ט, מה שהביאו מדברי הגמרא בבא־קמא קי, א. 74) כן כתב רבינו בפ"ז מהל׳ קרבן פסח ה"ו, לענין רוב הקהל. וזה לשונו: "כיצד משערים הפסח, לידע אם רוב הקהל טמאים או טהורים, אין משערין בכל האוכלין וכו׳ אלא משערין בכל הנכנסים לעזרה, ועד שהם מבחוץ (= לעזרה) וכו׳ משערין אותן" ומקור דבריו שם הוא מדברי ה׳ירושלמי׳ (פסחים פ"ז ה"ו). עיי"ש הערה כה. ומדובר באופן שאי־אפשר לעשות את הקרבן על־ידי מיעוט הטהרים בלבד, שמכיון שהוא נעשה גם על־ידי הרוב הטמא, מותרים גם המיעוט לעשות בטומאה, שאין קרבן ציבור חלוק, ראה למעלה הי"ב.

23 טו. וּמִפְּנֵי מָה מַחֲזִירִין עַל הַטָּהוֹר מִבֵּית אָב אַחֵר?

מִפְּנֵי שֶׁהַטֻּמְאָה לֹא הֻתְּרָה בְּצִבּוּר, אֶלָּא בְּאִסּוּרָהּ עוֹמֶדֶת, וּדְחוּיָה הִיא עַתָּה מִפְּנֵי הַדָּחָק[75], וְאֵין דּוֹחִין כָּל דָּבָר הַנִּדְחֶה אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁאִי אֶפְשָׁר. וּמִפְּנֵי זֶה צְרִיכָה צִיץ לְרַצּוֹת עָלֶיהָ[76].

75) כרב ששת, יומא שם. 76) ראה יומא ז, א. וראה למעלה ה"ז.

טז. וּמִנַּיִן שֶׁטֻּמְאַת מֵת דְּחוּיָה בְּצִבּוּר?[77] שֶׁנֶּאֱמַר: וַיְהִי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ טְמֵאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם. כָּךְ לָמְדוּ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה[78], שֶׁאֲנָשִׁים יְחִידִים הֵם שֶׁיִּדָּחוּ לְפֶסַח שֵׁנִי אִם הָיוּ טְמֵאִים; אֲבָל צִבּוּר שֶׁהָיוּ טְמֵאֵי מֵת - אֵינָן נִדְחִין[79], אֶלָּא הַטֻּמְאָה תִּדָּחֶה וְיַעֲשׂוּ פֶּסַח בְּטֻמְאָה. וְהוּא הַדִּין לְכָל קָרְבָּן שֶׁקָּבוּעַ לוֹ זְמַן כְּפֶסַח, שֶׁהוּא דּוֹחֶה אֶת הַטֻּמְאָה[80].

77) כלומר, מדוע נבדלה טומאת המת שנדחית בציבור, מיתר הטומאות שאינן נדחות בציבור, ראה למעלה ה"ט והי"ב. 78) פסחים סז, א. ו'ספרי' פרשת בהעלותך. 79) ראה בהל' קרבן פסח שם ה"א. 80) שנאמר בהם (במדבר כט, לט) "אלה תעשו לה' במועדיכם – במועדיכם אפילו בטומאה (פסחים עז.). וראה למעלה ה"ט.

יז. וַהֲרֵי הַדָּבָר מְפֹרָשׁ בַּכְּתוּבִים[81]. שֶׁנֶּאֱמַר שָׁם: כִּי רַבַּת בַּקָּהָל אֲשֶׁר לֹא הִתְקַדָּשׁוּ, וְהַלְוִיִּם עַל שְׁחִיטַת הַפְּסָחִים לְכֹל לֹא טָהוֹר [לְהַקְדִּישׁ לַה']. כִּי מַרְבִּית הָעָם רַבַּת מֵאֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה יִשָּׂשכָר וּזְבֻלוּן לֹא הִטְהָרוּ[82]. וּמַהוּ זֶה שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי אָכְלוּ אֶת הַפֶּסַח בְּלֹא כַּכָּתוּב? מִפְּנֵי שֶׁעִבְּרוּ אוֹתָהּ הַשָּׁנָה מִפְּנֵי הַטֻּמְאָה[83]. שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּוָּעַץ הַמֶּלֶךְ וְשָׂרָיו וְכָל הַקָּהָל בִּירוּשָׁלַיִם לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי[84]. כִּי לֹא יָכְלוּ לַעֲשׂתוֹ בָּעֵת הַהִיא, כִּי הַכֹּהֲנִים לֹא הִתְקַדְּשׁוּ לְמַדַּי. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ בְּקִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ[85], שֶׁאֵין מְעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה לְכַתְּחִלָּה מִפְּנֵי הַטֻּמְאָה.

81) כי קרבן קבוע דוחה את הטומאה. 82) וכתוב (שם, טו) "וישחטו הפסח וגו'". הרי שעשו אותו בטומאה. שאף-על-פי שעיברו את השנה, לא הספיקו להטהר, ורבים נשארו בטומאתם ('הר המוריה'). 83) "כלומר, אם תאמר אדרבה משם ראיה, שטומאה אינה נדחית מפני קרבן ציבור, שהרי חזקיהו, שדחה אותה, שעשה בטומאה, כתוב עליו כי אכלו את הפסח בלא ככתוב, לבקש רחמים על שעשה כן – לא מפני כך כתוב עליו כן, אלא אדרבה, מפני שעיברו אותה שנה מפני הטומאה" (כסף-משנה) וראה סנהדרין יב, א. ותוספתא פסחים פ"ח, ותוספתא סנהדרין פ"ב, מחלוקת תנאים בזה, וראה להלן הי"ח. 84) כלומר, לעבר השנה באופן שהחודש השני יהיה חודש ניסן, ראה גמרא ותוספתא שם. 85) פ"ד ה"ו.

יח. וְעוֹד אַחֶרֶת הָיְתָה שָׁם בְּאוֹתָהּ הַשָּׁנָה: שֶׁעִבֵּר חִזְקִיָּה הַמֶּלֶךְ אֶת הַשָּׁנָה בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים שֶׁל אֲדָר, שֶׁרָאוּי לִהְיוֹת רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן, וְעָשָׂה אוֹתוֹ הַחֹדֶשׁ אֲדָר שֵׁנִי. וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים[86], שֶׁאֵין מְעַבְּרִין בְּיוֹם זֶה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּקִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ[87]. וּמִפְּנֵי דְּבָרִים אֵלּוּ שֶׁעָשָׂה שֶׁלֹּא כַּהֲלָכָה נֶאֱמַר: כִּי אָכְלוּ אֶת הַפֶּסַח בְּלֹא כַּכָּתוּב[88]. וּבִקֵּשׁ רַחֲמִים עַל עַצְמוֹ וְעַל הַחֲכָמִים[89] שֶׁהִסְכִּימוּ עַל מַעֲשָׂיו. שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי הִתְפַּלֵּל יְחִזְקִיָּהוּ עֲלֵיהֶם לֵאמֹר ה' הַטּוֹב יְכַפֵּר בְּעַד. וְנֶאֱמַר: וַיִּשְׁמַע ה' אֶל יְחִזְקִיָּהוּ וַיִּרְפָּא אֶת הָעָם - שֶׁנִּרְצָה קָרְבָּנָם.

86) ברכות י, ב: "תנו רבנן, ששה דברים עשה חזקיהו המלך, על ג' הודו לו, ועל ג' לא הודו לו וכו', עיבר ניסן בניסן ולא הודו לו וכו', שטעה בדשמואל, דאמר שמואל אין מעברין את השנה ביום ל' של אדר, הואיל וראוי לקובעו ניסן, סבר הואיל וראוי לא אמרינן". וראה פסחים נו, א. וסנהדרין יב, ב. 87) שם הי"ד. 88) בגמרא סנהדרין שם, ישנן בזה שלש שיטות: לדעת תנא-קמא של רבי יהודה, אין מעברין מפני הטומאה, ואם עיברוה מעוברת, והוצרכו לבקש רחמים על שיעברו לכתחילה. לדעת רבי שמעון מעברין אפילו לכתחילה, והוצרכו לבקש רחמים על שעיברוה ביום שלשים של אדר. ולדעת רבי שמעון בן יהודה הוצרכו לבקש רחמים על שעשו פסח שני. ופסק רבינו כדעת תנא-קמא (ראה בהל' קידוש החודש שם ה"ו) גם כדעת רבי שמעון, שעיברוה ניסן בניסן, שכן מפורש גם בברכות שם, הרי שאין על זה חולק. 89) כלומר, על מקצת החכמים, שהרי רובם לא הודו לו, ראה למעלה. ובסמ"ג כתב "שריו" במקום "החכמים" (כסף-משנה).

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – כ"א-כ"ז אדר תשע"ז

יום ראשון כ"א אדר ה'תשע"ז

הִלְכוֹת זְכִיָּה וּמַתָּנָה

פֶּרֶק עֶשְׂרִים[1]

1) נתבארו בו משפטי שכיב מרע הנותן מעות או חובות או המודה בהן לאחרים, ומה שנמשך אחר זה, וכן אם נאמר ליורש בחלום שהן של אחרים, ודין אם אמרו היתומים שעשו כדבר אביהם, או שאמרו שחזרו בו אם נאמנין, ודין שכיב מרע השולח מתנה לאחר ולא הגיע לידו, ודין הנותן מתנות לאחרים הרבה ולא הספיקו הנכסים לשעורי המתנות, או שיצא עליהן חוב כיצד דינן, ודין שכיב מרע הנותן דבר שאין בו ממש.

א. שְׁכִיב מְרַע[2] שֶׁאָמַר: תְּנוּ[3] מָנֶה[4] לְפְלוֹנִי, וּמֵת -

1 **יִתְּנוּ לְאַחַר מִיתָה; שֶׁדִּבְרֵי שְׁכִיב מְרַע כִּכְתוּבִין**
2 **וְכִמְסוּרִין דָּמוּ[5], וְאֵין[6] חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא עַל מָנָה קְבוּר[7]**
3 **הוּא אוֹמֵר[8].**

2) גיטין יג. במשנה, ולפי פירושו של רב פפא. 3) לעומת מה שכתב למעלה פרק ח הלכה יב שאם אמר: "כתבו ותנו לפלוני מנה", שאין כותבין ונותנין אחר מיתה, שכיוון שאמר גם "כתבו", לא גמר להקנות אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה. 4) בין "מנה זו" בין מנה סתם. 5) בגמרא שם, ועוד בכמה מקומות בש"ס. ומדובר כאן במחלק כל נכסיו, שלאחד יצאה בחלקו מנה, או אף בנותן לאחד מנה בלבד, אלא שמצווה מחמת מיתה (ראה למעלה שם הלכה יז), שאם לא כן, הרי זו כמתנת בריא שצריכה קניין (שם הלכה טו), וכאן אפילו קניין לא יועיל, שהרי מטבע אינה נקנית בחליפין (פרק ו מהלכות מכירה הלכה א), וראה שולחן־ערוך סימן רנג סעיף יח. 6) מסקנת הגמרא שם, בניגוד לדעת רב. 7) טמון אי־שם. 8) אלא נותנים מהרכוש הגלוי שיש לו. ברם לדעת הרשב"א (הובא במגיד־משנה) אין זה אלא אם יש כסף בעין, נותנים, אבל אם אין כסף בעין, אין מוכרים מהנכסים לתת לו את תמורתם, כי "מנה" פירושה: כסף מזומן, ולא שווה מנה. וכן נראה מדברי רבינו בפרק ג מהלכות טוען ונטען הלכה ח (מגיד משנה, ועיין שם).

4 **ב. וְכֵן[9] שְׁכִיב מְרַע שֶׁאָמַר: הַלְוָאָה[10] אוֹ פִקָּדוֹן[11]**
5 **שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיַד פְּלוֹנִי תְּנוּ אוֹתָהּ לִפְלוֹנִי - דְּבָרָיו קַיָּמִין,**
6 **וְאֵין צָרִיךְ לְמַעֲמַד שְׁלָשְׁתָּן[12]. וְכֵן[13] אִם אָמַר: תְּנוּ**
7 **שְׁטָר פְּלוֹנִי לִפְלוֹנִי - זָכָה בַּמֶּה שֶׁיֵּשׁ בַּשְּׁטָר[14], וּכְאִלּוּ**
8 **כָּתַב[15] וּמָסַר[16], אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא מָשַׁךְ הַשְּׁטָר. וְאֵין[17]**
9 **הַיּוֹרֵשׁ[18] יָכוֹל לְמְחֹל שְׁטָר זֶה שֶׁנָּתַן בְּמַתְּנַת שְׁכִיב**
10 **מְרַע. וּמִפְּנֵי מָה הַמּוֹכֵר אוֹ נוֹתֵן שְׁטַר חוֹב לַחֲבֵרוֹ,**
11 **וְחָזַר וּמְחָלוֹ הַיּוֹרֵשׁ - מָחוּל[19]; וּשְׁכִיב מְרַע שֶׁנָּתַן**
12 **שְׁטַר חוֹב, אֵין הַיּוֹרֵשׁ יָכוֹל לְמְחֹל? מִפְּנֵי שֶׁקְּנָיַן**
13 **הָרְאָיָה בִּשְׁטָר מִדִּבְרֵיהֶם[20], לְפִיכָךְ הַיּוֹרֵשׁ עֲדַיִן זֶה**
14 **הַשְּׁטָר שֶׁלּוֹ הוּא מִן הַתּוֹרָה וּמוֹחֲלוֹ; וּמַתְּנַת שְׁכִיב**
15 **מְרַע, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא מִדִּבְרֵיהֶם, עָשׂוּ אוֹתָהּ כְּשֶׁל**
16 **תּוֹרָה, וּכְאִלּוּ קָנָה מָמוֹן שֶׁבִּשְׁטָר מִן הַתּוֹרָה וְהִגִּיעַ**
17 **לְיָדוֹ וְלֹא נִשְׁאַר לַיּוֹרֵשׁ בּוֹ קִנְיָן, וּלְפִיכָךְ אֵינוֹ מוֹחֵל.**

9) בבא בתרא קמז: וקמח. מימרא של רבא בשם רב נחמן. אף כאן במחלק כל נכסיו או במצווה מחמת מיתה. 10) יש אומרים שאין דין זה אמור אלא בהלוואה שביד ישראל, אבל בהלוואה שביד גוי, שנאמר עליו (תהלים קמד, ח): "אשר פיהם דיבר שווא וימינם ימין שקר", אין אמון לישראל בהם, ואף השכיב מרע אין דעתו סומכת עליו, שיפרע חובו (הגהות מיימוני בשם רבינו אליעזר ממיץ). 11) קל וחומר הוא מהלוואה, שאינה בעין (ועיין בבבא בתרא שם שישנה סברא ש"מעמד שלושתן" אינו מועיל אלא בפיקדון ולא בהלוואה), ואף על פי כן, מועילים דברי שכיב מרע כקניין בבריא - כל שכן שדבריו מועילים בפיקדון שהוא בעין. וכן נראה בבבא בתרא קמט. בעניין איסור גיורא. 12) מדברי הרי"ף שם. כלומר, דברי שכיב מרע הם כאילו מסר ב"מעמד שלושתן", המועיל בבריא (למעלה פרק ג הלכה ג). וכן מבואר בגמרא (בבא בתרא שם). 13) שם קנא. פסק הלכה של רב נחמן. 14) כלומר, לא רק בנייר של השטר, אלא גם במה שכתוב בו. 15) שטר מתנה על השטר הזה. 16) ראה בפרק ו מהלכות מכירה הלכה יא. ואף על פי ששם מפורש שאינו קונה אלא אם כתב בשטר המכירה (או המתנה) "קנה שטר פלוני וכל השעבוד שיש בו" - כאן בשכיב מרע, אף על פי שלא פירש שיקנה השטר וכל שעבודו, אנו תולים שהכביד עליו חליו ולפיכך לא באה מחשבתו לידי ביטוי, וכן אמרו גם לעניין גיטין שאף על פי שבריא האומר "כתבו גט לאשתי" אין כותבים ונותנים עד שיאמר "תנו" - בשכיב מרע, כותבים ונותנים אף באופן זה כמו שכתב רבינו בפרק ב מהלכות גירושין הלכה יב (כסף משנה בשם הר"ן). 17) שם קמז: מימרא של רב נחמן. 18) דווקא היורש, אבל השכיב־מרע עצמו הרי הוא יכול גם לחזור בו ממתנתו, וכך מפורש ברי"ף בפרק מי שמת (בבא בתרא שם). 19) כמפורש בפרק ו מהלכות מכירה הלכה יב. 20) כלומר, התוכן הכתוב בו אינו דבר ריאלי (וראה להלן הלכה טו), וכלשונו של רבינו (למעלה פרק ו מהלכות מכירה הלכה י): "ואין הראייה נתפסת ביד", ולפיכך אין בו קניין מן התורה.

18 **ג. שְׁכִיב מְרַע[21] שֶׁאָמַר: מָנֶה לְפְלוֹנִי בְּיָדִי, אִם אָמַר**
19 **'תְּנוּ'[22] - נוֹתְנִין, לֹא אָמַר 'תְּנוּ' - אֵין נוֹתְנִין; שֶׁמָּא[23]**
20 **לֹא אָמַר 'מָנֶה יֵשׁ לְפְלוֹנִי בְּיָדִי' אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא**
21 **יֹאמְרוּ עַל יוֹרְשָׁיו שֶׁיֵּשׁ לָהֶן מָמוֹן[24].**

21) שם קעד: מימרא של רב ושמואל. 22) ששוב אין חשש שמא עושה כן כדי שלא יאמרו על יורשיו שיש להם ממון. 23) שם בגמרא. 24) בלשון הגמרא שם: "אדם עשוי שלא להשביע את בניו".

22 **ד. לְפִיכָךְ[25], אִם אָמַר זֶה דֶּרֶךְ הוֹדָאָה[26], וְלֹא הָיָה**
23 **שָׁם חֲשַׁשׁ הַעֲרָמָה - נוֹתְנִין אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא אָמַר**
24 **'תְּנוּ'.**

25) כן הוא ברי"ף בפרק גט פשוט, והוכיח זאת ממימרא אחרת שם (הובאה להלן הלכה ח): "שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי ואמרו יתומים חזר ואמר לנו אבא פרעתיו נאמנין", הרי שאם לא אמרו כן - נותנין, ולפיכך חילק בין אמר כן דרך הודאה לבין אמר כן דרך הערמה. 26) היינו, שניכר מדבריו שזו היא הודאה רצינית. ואף על פי שבבריא שהודה יש טענת "השבעה" אפילו אם הודה בדרך הודאה, כמפורש בדברי רבינו בפרק ז מהלכות טוען ונטען הלכה א - בשכיב מרע אין חוששים כל כך. והא ראייה, שהרי טענת "השטאה" ישנה בבריא ואינה בשכיב מרע כלל (למעלה פרק ח הלכה ד). ועיין לחם משנה כאן.

25 **ה. בַּיּוֹצֵא[27] בּוֹ: רָאוּ אֶת אֲבִיהֶם שֶׁהִטְמִין מָעוֹת**
26 **בִּשְׂדֵה[28] תֵּבָה וּמִגְדָּל, וְאָמַר 'שֶׁל פְּלוֹנִי הֵן', 'שֶׁל**
27 **מַעֲשֵׂר שֵׁנִי הֵן': אִם כְּמוֹסֵר[29] - דְּבָרָיו קַיָּמִין; אִם**
28 **כְּמַעֲרִים[30] - לֹא אָמַר כְּלוּם.**

27) ברייתא בסנהדרין ל. ואף הרי"ף שם, נתן הלכה זו כדוגמא להלכה הקודמת. 28) ארון מסויים. 29) בלשון צוואה (רש"י שם). ולפיכך אין חוששים כל כך ל"השבעה". 30) שלא יראוהו כעשיר.

1 **ו. וְכֵן[31] אִם בָּא אֶחָד[32] וְאָמַר לָהֶם: אֲנִי רָאִיתִי אֶת**
2 **אֲבִיכֶן שֶׁהִטְמִין מָעוֹת בְּשָׂדֶה תֵּבָה וּמִגְדָּל, וְאָמַר**
3 **'שֶׁל פְּלוֹנִי הֵם', 'שֶׁל מַעֲשֵׂר[33] הֵן': אִם הָיוּ טְמוּנִין**
4 **בַּבַּיִת[34] - לֹא אָמַר כְּלוּם[35]; בַּשָּׂדֶה[36] - דְּבָרָיו קַיָּמִין[37].**
5 **כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: כֹּל שֶׁאִלּוּ יָכוֹל לְטֹל - דְּבָרָיו קַיָּמִין;**
6 **וְאִם לָאו - לֹא אָמַר כְּלוּם.**

31) אף זה בברייתא שם. ורוצה לומר שחוץ ממה שאמרנו למעלה שאם אמר דבריו כמוסר - נאמן, כמו כן ישנה נאמנות בהא דלהלן אף על פי שלא אמר מפורש כמוסר אלא שהעניין מוכיח כן. 32) דווקא באחד צריך "מיגו", אבל שניים יכולים להוציא ממון אפילו בלי "מיגו". 33) בכתב יד תימן: "מעשר שני". 34) במקום שהעד אינו יכול להגיע אליו. 35) שאין מוציאין ממון על פי עד אחד. 36) במקום שהוא יכול ליטול בעצמו. 37) שהרי יש לו מיגו, שיכול הוא ליטלם בעצמו ולעשות בהם כרצונו, ולפיכך נאמן לאמר כי אביהם אמר לו כן. ואף על פי שלא אמר דבריו כמוסר, אין חשש של "השבעה", מאחר שהטמין הכסף בפני העד הזה ובמקום שהעד יכול ליטלו משם, בוודאי דברי אמת מסר לו (נימוקי יוסף שם).

7 **ז. הָרֵי[38] שֶׁהָיָה מְצַטַּעֵר עַל מָעוֹת שֶׁהִנִּיחַ לוֹ אָבִיו**
8 **וְלֹא יָדַע הֵיכָן הֶחְבִּיאָם, וְאָמְרוּ לוֹ בַּחֲלוֹם: כָּךְ וְכָךְ**
9 **הֵם, בִּמְקוֹם פְּלוֹנִי הֵן, וְשֶׁל פְּלוֹנִי הֵן, וְשֶׁל מַעֲשֵׂר**
10 **שֵׁנִי הֵן, וּמְצָאָן בְּמִקּוֹם פְּלוֹנִי שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ וּבַמְּנָן**
11 **שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ - זֶה הָיָה מַעֲשֶׂה, וְאָמְרוּ חֲכָמִים: דִּבְרֵי**
12 **חֲלוֹמוֹת לֹא מַעֲלִין וְלֹא מוֹרִידִין.**

38) אף זה בברייתא שם.

13 **ח. שְׁכִיב מְרַע[39] שֶׁהוֹדָה[40] שֶׁיֵּשׁ לִפְלוֹנִי בְּיָדוֹ מָנֶה,**
14 **וְאָמְרוּ יְתוֹמִים: חָזַר וְאָמַר לָנוּ אֲבִינוּ 'פְּרַעְתִּיו'[41] -**
15 **נֶאֱמָנִין, וְנִשְׁבָּעִין[42] עַל זֶה שְׁבוּעַת הֵסֶת.**

39) בבא בתרא קעה. מימרא של רבה. 40) בגמרא שם: "שכיב מרע שאמר". אבל רבינו רצה להדגיש בזה, שהיה בדרך הודאה, וכמו שכתב למעלה הלכה ד. 41) כלומר: בעת שאמר להם "מנה לפלוני בידי" סבור היה שעודנו חייב לו ואחר כך נזכר שפרע לו (תוספות שם דיבור המתחיל חזר) ורק שכיב מרע, שאין דעתו מיושבת עליו, נאמן בזה, ולא בריא (תוספות שם). ואם אמר שפרע אחר כך נאמן אפילו אם היה בריא (תוספות שם, וראה בהגהות מיימוני). 42) כדין כל כופר הכל. והיינו, כשהתובע טוען שלא זזה ידו מתחת ידו של אביהם וברי לו שלא אמר פרעתי, כי אחרת אין נשבעים היסת על טענת שמא (פרק א מהלכות טוען ונטען הלכה ז).

16 **ט. אָמַר[43] 'יְתוֹמִים', וְאָמְרוּ יְתוֹמִים: חָזַר וְאָמַר לָנוּ**
17 **אֲבִינוּ 'פְּרַעְתִּיו'[44] - אֵין נֶאֱמָנִין[45].**

43) המשך המימרא של רבה לפי המסקנה בגמרא שם. 44) כלומר, נזכר אחר כך שפרע כנ"ל. 45) שכיוון שאמר "יתנו", ודאי דקדק היטב בדבר וידע שלא פרע, ואינו נאמן לומר שנזכר אחר כך. אולם, אם טוענים שאמר להם אביהם שפרע אחר כך ודאי נאמנים, וראה ש"ך שם סעיף קטן יד.

18 **י. אָמַר[46]: מָנֶה לִפְלוֹנִי בְּיָדִי[47], וְאָמְרוּ יְתוֹמִים:**
19 **נָתַנּוּ[48] - אֵין נֶאֱמָנִין; שֶׁהֲרֵי לֹא אָמַר 'תְּנוּ'[49], וּמְנַיִן**
20 **יָדְעוּ שֶׁחַיָּבִין לִתֵּן[50]?**

46) בבא בתרא שם בסוגיית הגמרא. 47) והיינו, בדרך הודאה, שאם לא כן יש חשש של "השבעה" שהרי המדובר כשלא אמר "תנו" כדלהלן, אלא שהיתומים לא ידעו מזה, ראה להלן. 48) שהם פרעו בעצמם, בניגוד להלכות הקודמות, שטענתם הייתה שאביהם פרע. 49) ויש חשש של "השבעה", כמבואר למעלה הלכה ג אלא שנתברר לבסוף שאמירתו הייתה בדרך הודאה, כנ"ל. 50) שהרי לא ידעו שאמירתו הייתה בדרך הודאה עד שנתברר הדבר לבסוף, ואם כן ודאי סברו שאמר כן שלא להשביע את בניו ובוודאי לא נתנו. דוגמא לכך מה שאמרו בבבא מציעא יז. "אמרו לו (=בית הדין) צא תן לו (=לבעל חובך) ואמר פרעתי, נאמן - חייב אתה ליתן לו ואמר פרעתי אינו נאמן", לפי ש"צא תן לו" הוא פסק־דין ברור ויודע שעליו ליתן, אבל "חייב אתה ליתן לו" אינו פסק־דין ברור ולפיכך אינו נאמן לומר פרעתי, שוודאי לא פרע כיוון שלא ברור לו שצריך לשלם (מגיד משנה). וראה בראב"ד.

21 **יא. אָמַר 'תְּנוּ', וְאָמְרוּ יְתוֹמִים 'נָתַנּוּ' - נֶאֱמָנִין,**
22 **וְנִשְׁבָּעִין שְׁבוּעַת הֵסֶת שֶׁנָּתְנוּ.**

23 **יב. שְׁכִיב מְרַע[51] שֶׁנָּתַן מָנֶה לְאֶחָד וְאָמַר לוֹ: הוֹלֵךְ[52]**
24 **מָנֶה זֶה לִפְלוֹנִי, וְהָלַךְ וּמְצָאוֹ שֶׁמֵּת: אִם קַיָּם הָיָה**
25 **בְּשָׁעָה שֶׁנָּתַן לוֹ הַשְׁכִיב מְרַע[53] - יִנָּתְנוּ לְיוֹרְשֵׁי מִי**
26 **שֶׁנִּשְׁתַּלְּחוּ לוֹ; שְׁכִיב מְרַע כְּכָתוּבִין**
27 **וְכִמְסוּרִין[55] הֵן. וְאִם לֹא הָיָה קַיָּם[56] - יַחְזְרוּ לְיוֹרְשֵׁי**
28 **מְשַׁלֵּחַ; שֶׁאֵין קִנְיָן לְמֵת[57].**

51) גיטין יד: 52) וכלל הוא ש"הולך לאו כזכי", ואין המקבל זוכה עד שיגיע לידו (למעלה פרק ד הלכה ד) - זה אינו אלא בבריא אבל בשכיב מרע אמרו "הולך כזכי" (גמרא שם). 53) שאז יכול היה השליח לזכות בעבורו. 54) מדברי הרי"ף שם. 55) ואינו צריך קניין. ואף על פי שמתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה (למעלה פרק ח הלכה ח) וכאן הרי מת המקבל בחיי השכיב מרע? - כיוון שטרח ונתן המנה לשליח בוודאי דעתו שיקנה מיד (ש"ך בחושן משפט סימן קכה סעיף קטן לו בשם בית יוסף). 56) בשעה שנתן השכיב־מרע לשליח. 57) מדברי הרי"ף שם.

29 **יג. שְׁכִיב מְרַע[58] שֶׁאָמַר: תְּנוּ[59] מָאתַיִם זוּז לִפְלוֹנִי,**
30 **וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת זוּז לִפְלוֹנִי, וְאַרְבַּע מֵאוֹת זוּז לִפְלוֹנִי -**
31 **אֵין אוֹמְרִין: הַקּוֹדֵם בַּשָּׁטָר זָכָה[60]. לְפִיכָךְ[61], אִם לֹא**
32 **הִנִּיחַ תִּשַּׁע מֵאוֹת - חוֹלְקִין הַנִּמְצָא לְפִי[62] מַה שֶּׁכָּתַב**

לָהֶן. וְאִם[63] יָצָא עָלָיו שְׁטַר חוֹב - גּוֹבֶה מִכֻּלָּן[64], מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מַה שֶּׁכָּתוּב לָהֶן[65]. כֵּיצַד[66]? הָיָה הַחוֹב אַרְבַּע מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים - בַּעַל הַמָּאתַיִם נוֹתֵן מֵאָה, וּבַעַל הַשְּׁלֹשׁ מֵאוֹת מֵאָה וַחֲמִשִּׁים, וּבַעַל הָאַרְבַּע מֵאוֹת נוֹתֵן מָאתַיִם.

58) בבא בתרא קלח. 59) והיינו, במחלק כל נכסיו ללא שיור, או במצווה מחמת מיתה. 60) שאין אדם יכול להוציא שני משפטים כאחד, והוא התכוון בעצם לתת לכולם בבת אחת, אלא שהכרחי היה לו לפרט את שמות המקבלים בזה אחרי זה. ויש אומרים שאם הסכום שווה בכולם, שהיה יכול לכוללם יחד, ולא לפרט בזה אחרי זה, - יש כאן דין קדימה (מגיד משנה). 61) מדברי הרי"ף. 62) היינו, לפי האחוזים, כמו שמסביר הרי"ף, שחלוקה זו מעמידה אותנו על רצונו של הנפטר, לתת לזה כפליים או פעם וחצי מן השני. ולעניין כתובה, עיין פרק י"ז מהלכות אישות הלכה ח. ולעניין חוב, עיין בפרק כ מהלכות מלוה ולוה הלכה ד. 63) המשך הברייתא שם. 64) אחרי שכולם קיבלו את המתנה בעת אחת. והמדובר כשלא הניח נכסיו ליורשים, שאם הניח להם, גובה מהם (מגיד משנה להלן הלכה יד בשם הרשב"א). 65) היינו, לפי האחוזים כדלהלן. 66) מדברי הרי"ף, שם.

יד. אֲבָל[67] אִם אָמַר: תְּנוּ מָאתַיִם זוּז לְפְלוֹנִי, וְאַחֲרָיו[68] שְׁלֹשׁ מֵאוֹת לְפְלוֹנִי, וְאַחֲרָיו אַרְבַּע מֵאוֹת לְפְלוֹנִי - כָּל הַקּוֹדֵם[69] בַּשֶּׁטָר זָכָה. לְפִיכָךְ, אִם יָצָא עָלָיו שְׁטַר חוֹב - גּוֹבֶה מִן הָאַחֲרוֹן; אֵין לוֹ - גּוֹבֶה מִשֶּׁלְפָנָיו; אֵין לוֹ - גּוֹבֶה מִשֶּׁלְפָנֵי פָנָיו.

67) לשון הברייתא, שם. 68) שכאן הוא מדגיש את הקדימה והאיחור. 69) שאם אין סכום מספיק בעיזבונו לחלוקת כולם, ייקח הראשון, שקיבל את המתנה, קודם לאלו שבאים אחריו.

טו. שְׁכִיב מְרַע[70] שֶׁאָמַר: יָדוּר פְּלוֹנִי בְּבֵית זֶה, יֹאכַל פְּלוֹנִי פֵּרוֹת דֶּקֶל זֶה - לֹא אָמַר כְּלוּם; שֶׁלֹּא[71] הִקְנָה לָהֶם דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַמָּשׁ, שֶׁהַדִּירָה וְהָאֲכִילָה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן הֲרֵי הֵן כְּדִבּוּר וּכְשֶׁנָּה שֶׁאֵין נִקְנִין[72]. אֲבָל[73] אִם אָמַר: תְּנוּ בַּיִת זֶה לְפְלוֹנִי כְּדֵי שֶׁיָּדוּר בּוֹ עַד זְמַן פְּלוֹנִי, אוֹ: תְּנוּ דֶּקֶל זֶה לְפְלוֹנִי כְּדֵי שֶׁיֹּאכַל פֵּרוֹתָיו - דְּבָרָיו קַיָּמִין; שֶׁהֲרֵי הִקְנָה לָהֶם הַגּוּף לַפֵּרוֹת[74], וְהַגּוּף דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַמָּשׁ. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

70) שם קמז: מימרא של רב נחמן. 71) מדברי הר"י מיגאש. ולרשב"ם (שם דיבור המתחיל אמר רב נחמן) טעם אחר על אכילת פירות. 72) כלומר, אף בבריא בקניין. ואם כן גם האמירה בשכיב־מרע, שהיא במקום קניין, אינה מועילה (גמרא שם). 73) המשך המימרא שם. 74) ראה פרק כג מהלכות מכירה הלכה א.

יום שני כ"ב אדר ה'תשע"ז

פֶּרֶק אַחַד עָשָׂר[1]

1) נתבארו בו משפטי שכיב מרע שלא באר בדבריו, אם שלא באר מי הם המקבלים, אם שלא באר שיעור הדבר הניתן להם או עניינו, וכל הנמשך אחר זה, וכן לדון כוונתו במתנותיו וכל התלוי בזה ומה שהוא נמשך בזה.

א. שְׁכִיב מְרַע[2] שֶׁאָמַר: נְכָסִים אֵלּוּ לְבָנַי - אֵין הַבָּנוֹת בִּכְלָלָם[3]. הָיָה[4] לוֹ בֵּן אֶחָד וּבַת, אוֹ בֵּן וּבֵן הַבֵּן[5], אַף עַל פִּי שֶׁהוּא אָמַר 'לְבָנַי', שֶׁהוּא לְשׁוֹן רַבִּים - אֵין נוֹתְנִין אֶלָּא לְבֶנוֹ; שֶׁהַבֵּן הָאֶחָד נִקְרָא בָּנִים[6].

2) יוצא מתוך המשך ההלכה שלפנינו. 3) דווקא בשכיב מרע אין הבנות בכלל בניו, לפי שבשעת מיתה אינו רוצה לעקור נחלה דאורייתא, אבל במתנת בריא - אף הבנות בכלל, כמפורש למעלה פרק ו הלכה יד, ועיין שם הערה פח. 4) בבא־בתרא קמג: בעיא שנפתרה על־ידי רבא ורב יוסף. 5) שאינו בכלל בניו (בבא־בתרא שם) בלשון בני אדם (רשב"ם שם). 6) כמו בבמדבר כו, ח: "ובני פלוא אליאב".

ב. שְׁכִיב מְרַע[7] שֶׁאָמַר 'נְכָסַי לְטוֹבְיָה', וָמֵת, וּבָא אֶחָד שֶׁשְּׁמוֹ טוֹבְיָה וְאָמַר 'אֲנִי הוּא' - נוֹטְלָן[8]. וְאִם הֶחֱזַק[9] שְׁמוֹ רַב[10] טוֹבְיָה - אֵינוֹ נוֹטְלָן[11]. וְאִם הָיָה שְׁכִיב מְרַע גַּס[12] בּוֹ וְקוֹרֵא אוֹתוֹ בִּשְׁמוֹ[13] - נוֹטְלָן[14].

7) כתובות פה: מימרא של רבי יוחנן. 8) עי"פ שיש בסביבה עוד אחד ושמו טוביה, שגם אותו אפשר להביא בחשבון - כיון שזה שלפנינו הזדרז לבוא, נותנים לו (שו"ע חושן־משפט סימן רנג סעיף כט). שוודאי כיוון לו, ואין חשש לרמאות, שהרי סוף הדבר להגלות (סמ"ע שם ס"ק סג). 9) שם בגמרא. 10) מוסמך להוראה. 11) מפני שאין לזהות אותו עם טוביה סתם, שלרב לא היה קורא בשמו. 12) רגיל בו. 13) בינו לבין עצמו (משנה־למלך). 14) אע"פ שקרא לו כן בפני אחרים - כיון שרגיל לקראו תמיד כן בינו לבין עצמו (משנה־למלך).

ג. בָּאוּ[15] שְׁנַיִם לְתָבְעַ, וְכָל אֶחָד מֵהֶן מַחְזִק שְׁמוֹ טוֹבְיָה, אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶם תַּלְמִיד חָכָם - תַּלְמִיד חָכָם קוֹדֵם[16]. אֵין בָּהֶן תַּלְמִיד חָכָם, וְהָיָה אֶחָד מֵהֶן שָׁכֵן[17] אוֹ קָרוֹב - הוּא קוֹדֵם. הָיָה[18] אֶחָד שָׁכֵן וְאֶחָד קָרוֹב - שָׁכֵן קוֹדֵם[19]. שְׁנֵיהֶם[20] קְרוֹבִים אוֹ שְׁנֵיהֶם שְׁכֵנִים אוֹ שְׁנֵיהֶם תַּלְמִידֵי חֲכָמִים - יַעֲשׂוּ[21] הַדַּיָּנִין כְּמוֹ שֶׁיִּרְאֶה לָהֶם; כָּל מִי שֶׁדַּעְתָּן נוֹטָה שֶׁעַל זֶה אָמַר - נוֹתְנִין לוֹ. וְכֵן אִם הָיוּ רַבִּים.

15) המשך הסוגיא שם. 16) כי מן הסתם רוצה אדם, ההולך למות, להנות תלמיד־חכם מנכסיו, שמצוה רבה היא (ברכות לד: - רש"י). 17) כלומר, חבר הרגיל אצלו

במשא ומתן (רמ"א שם). 18) בעיא שנפתרה, שם. 19) בהתאם למה שנאמר במשלי כז, י: "טוב שכן קרוב מאח רחוק". והמדובר כשהקרוב אינו ראוי ליורשו, שאם ראוי ליורשו - הוא קודם לשכן (ש"ך סימן רנג ס"ק לח בשם ה'טור'). 20) שם. 21) זהו פירושו של רבינו למונה התלמודי: שודא דדייני. והוא, שהדיינים יעשו לפי אומד דעתם, למי היתה כוונת הנותן לתת. וכן פירש רש"י שם. ברם ה'תוספות' שם, ד"ה שודא דדייני, פירשו: שהדיינים נותנים למי שהם רוצים. וראה למעלה פרק כא מהלכות מכירה הלכה טו. ומה שאמרו בתוספתא (בבא־בתרא פרק יא צוק"מ עמ' 414.18): "האומר תנו מאתים דינר ליוסף בן שמעון, והיו שם שני יוסף בן שמעון, אין דורשין לשון הדיוט לומר לזה היה אוהב ולא לזה היה אוהב, אלא שניהם חולקים בשוה". - "התוספתא - כדעת רב בשני שטרות [שאמר: יחלוקו] (כתובות צד.) ואין הלכה כן [אלא כשמואל שם שאמר שודא דדייני]" - מאירי בכתובות פה: עמוד 380. וכן כתב הרא"ה שם שהתוספתא "משובשת, מדלא מייתינן לה בגמרא דילן". ועיין כסף־משנה. וכתב הש"ך (שם ס"ק לט) שהמדובר באופן שהיורשים מסכימים לשלם לאחד מהם, אבל אם רוצים לדחותם, - יכולים הם לעשות כן כמו בשני יוסף בן שמעון שיצא שטר חוב על אחד מהם, ששניהם יכולים לדחותו (פכ"ד מהלכות מלוה ולוה הלכה ח). וראה בלחם־משנה כאן.

1 **ד. שְׁכִיב מְרַע[22] שֶׁאָמַר: נְכָסַי לְפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי**
2 **- חוֹלְקִין בְּשָׁוֶה, אֲפִלּוּ הֵן מֵאָה.**

22) יוצא מתוך ההלכה הבאה. ומדובר במחלק או במצוה מחמת מיתה.

3 **ה. אָמַר[23]: נְכָסַי לְפְלוֹנִי וּלְבָנַי - חוֹלְקִין: פְּלוֹנִי נוֹטֵל**
4 **מֶחֱצָה, וְכָל בָּנָיו מֶחֱצָה[24]. וּמַעֲשֶׂה[25] בְּאֶחָד שֶׁאָמַר**
5 **לְאִשְׁתּוֹ: נְכָסַי לִיךְ וְלִבְנָיִךְ; וְאָמְרוּ חֲכָמִים: תִּטֹּל הִיא**
6 **מֶחֱצָה, וְכָל הַבָּנִים מֶחֱצָה.**

23) בבא־בתרא קמג. כדעת רב יוסף. 24) וכך הם דברי רבי בברייתא שם: "והיתה לאהרן ולבניו - מחצה לאהרן ומחצה לבניו". 25) בבא־בתרא שם.

7 **ו. אָמַר: לְפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי וְלִבְנֵי פְּלוֹנִי - נוֹטְלִין בְּנֵי**
8 **פְּלוֹנִי מֶחֱצָה[26], וְהַשְּׁנַיִם הָרִאשׁוֹנִים מֶחֱצָה.**

26) לשיטת רבינו, הכלל נוטל תמיד מחצה, לא רק במקום פרט אחד כבהלכה הקודמת, אלא אף כלפי כמה פרטים.

9 **ז. שְׁכִיב מְרַע[27] שֶׁאָמַר: יַחֲלֹק פְּלוֹנִי בִּנְכָסַי - יִטֹּל**
10 **מֶחֱצָה[28]. תְּנוּ[29] חֵלֶק[30] לְפְלוֹנִי בִּנְכָסַי - יִטֹּל אֶחָד**
11 **מִשִּׁשָּׁה עָשָׂר[31]. וְיֵשׁ מִי שֶׁהוֹרָה: יִטֹּל רְבִיעַ**
12 **הַנְּכָסִים[32].**

27) בבא־בתרא סג. ושם לא נזכר מפורש "שכיב מרע", אלא מכיון שהובא שם "האומר" - סובר רבינו שמדובר בשכיב מרע, שדבריו ככתובים וכמסורים, שהרי בבריא צריך קנין. 28) שזה כלול במילה: "יחלוק". 29) בעיא שם, שנפתרה מברייתא, שתוכנה הובא בהלכה הבאה. 30) ולא ידוע לנו "חלק" מהו? 31) והוא הפחות שבשיעורים שבהלכה הבאה. וזו היתה הכוונה של רבינא בר קיסי לפתרון הבעיא. 32) כמו שכתב הרי"ף: "שאין דרך בני אדם לומר חלק סתם על פחות מרביע". וכוונת רבינא בר קיסי בפתרון הבעיה, היתה לפתור מתחילת הברייתא "תנו חלק לפלוני בבור - אין פחות מרביע".

13 **ח. שְׁכִיב מְרַע[33] שֶׁאָמַר: תְּנוּ חֵלֶק לְפְלוֹנִי בְּבוֹר**
14 **הַיַּיִן[34] שֶׁיֵּשׁ לִי - יִטֹּל רְבִיעַ הַיַּיִן. אָמַר: תְּנוּ לוֹ בּוֹ**
15 **חֵלֶק לֶחָבִית[35] - הֲרֵי מְעוּט[36], וְיִטֹּל שְׁמִינִית[37] הַיַּיִן.**
16 **אָמַר: תְּנוּ לוֹ בּוֹ חֵלֶק לַקְּדֵרָה[38] - נוֹטֵל חֵלֶק מִשְּׁנֵים**
17 **עָשָׂר מִן הַיַּיִן. אָמַר: תְּנוּ לוֹ בּוֹ חֵלֶק לַטָּפִיחַ[39] -**
18 **נוֹטֵל חֵלֶק מִשִּׁשָּׁה עָשָׂר מִן הַיַּיִן שֶׁבַּבּוֹר; שֶׁהֲרֵי גֶּלָּה**
19 **דַּעְתּוֹ שֶׁלְּחֵלֶק מוּעָט נִתְכַּוֵּן[40].**

33) ברייתא שם. 34) ברי"ף וברשב"ם: בור של מים. 35) למלאות מן הבור לתוך החבית. 36) שמילת ל"חבית" באה למעט ממדת הבור. כלומר, שלא צריך מן הבור, אלא בכדי למלאות חבית. 37) שכך שיערו חכמים (רי"ף שם). 38) מה שצריך לשים בקדרה, הקטנה מחבית. 39) כד קטן לשתייה. 40) שיטת הר"ח, שהלכה זו רק במתנה, אבל במקח - הדמים מודיעים, היינו, שהוא מקבל חלק לפי חשבון המעות שנתן (מגיד־משנה). אבל רבינו אינו סובר שהדמים מודיעים, כמו שנראה למעלה פכ"ז מהלכות מכירה הלכה ג (לחם־משנה).

20 **ט. וְאֵין[41] גּוֹמְרִין מִן הַשְּׁעוּרִין הָאֵלּוּ לְדִין אַחֵר.**

41) מדברי הרי"ף שם. לפי שאין אנו יודעים יפה לנמק את השיעורים האלו שנתנו כאן חכמים. ורק לענין "תנו חלק לפלוני בנכסי", למדו בכאן (רי"ף שם).

21 **י. שְׁכִיב מְרַע[42] שֶׁאָמַר: תִּטֹּל[43] אִשְׁתִּי בְּאֶחָד מִן**
22 **הַבָּנִים[44] - נוֹטֶלֶת בְּאֶחָד מִבָּנָיו. וְאִם[45] נוֹלְדוּ[46] לוֹ**
23 **בָּנִים אַחֵר הַצַּוָּאָה - מְצָטָרְפִין עִם אֵלּוּ שֶׁהָיוּ בִּשְׁעַת**
24 **הַצַּוָּאָה, וְנוֹטֶלֶת חֵלֶק עִם כֻּלָּן. כֵּיצַד? הָיוּ שְׁלֹשָׁה**
25 **בָּנִים בִּשְׁעַת הַצַּוָּאָה, וּלְאַחַר זְמַן נוֹלְדוּ לוֹ שְׁנַיִם -**
26 **נוֹטֶלֶת בְּאֶחָד מִן הַחֲמִשָּׁה, שֶׁהוּא שְׁתוּת כָּל הַמָּמוֹן.**

42) בבא־בתרא קכח: מימרא ששלח רבי אבא לרב יוסף בר חמא. ואף שם לא הוזכר שכיב מרע, וראה למעלה הלכה ז והערה כו, ולהלן בהערה הבאה. 43) וזהו לשון המועיל רק בשכיב מרע (ראה למעלה פרק ט הלכה ג). 44) היינו, חלק שוה כאחד מן הבנים. 45) כדברי התוספת של רבא, בגמרא שם. 46) ואם מתו אחר הצוואה, ונתרבה חלקם של אלה שנשארו - נוטלת אף היא כאחד מהם (רשב"ם). ויש מפקפקים בזה (מגיד־משנה בשם הראב"ד).

27 **יא. וְאֵינָהּ[47] נוֹטֶלֶת עִמָּהֶם אֶלָּא בִּנְכָסִים שֶׁהָיוּ לוֹ**
28 **בִּשְׁעַת הַצַּוָּאָה. אֲבָל נְכָסִים שֶׁבָּאוּ לוֹ אַחַר זְמַן**
29 **הַצַּוָּאָה[48] - אֵין לָהּ בָּהֶן חֵלֶק; שֶׁאֵין אָדָם מַקְנֶה דָּבָר**
30 **שֶׁלֹּא בָּא בִּרְשׁוּתוֹ.**

47) מדברי רבא. 48) כן גם ברשב"ם שם, ד"ה ובנכסים של עכשיו.

1 **יב. שְׁכִיב מְרַע[49] שֶׁאָמַר: מְטַלְטְלִין שֶׁיֵּשׁ לִי לְפְלוֹנִי**
2 **- נוֹטֵל כְּלֵי תַּשְׁמִישׁוֹ[50], אֲבָל לֹא חֲטִים וּשְׂעוֹרִים**
3 **וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן[51]. אָמַר[52]: כָּל מְטַלְטְלִין שֶׁלִּי - נוֹטֵל**
4 **הַכֹּל[53].**

49) שם קנ. וגם שם לא הוזכר "שכיב מרע" אלא שמכיון שלא הוזכרה אלא אמירה בלי קנין, ע"כ שמדובר בשכיב מרע. 50) תשמישי הבית, שרק אלו הם בכלל "מטלטלין" בלשון בני אדם. 51) כגון בהמות (רשב"ם שם ד"ה לבד מחיטי ושערי) וסחורות ופרקמטיאות (רמ"ה), שאינם בכלל "מטלטלין". 52) שם. 53) שמילת "כל" באה לרבות, אף אלו.

5 **יג. וְהָעֲבָדִים[54] בִּכְלַל[55] הַמְּטַלְטְלִין, אֲבָל לֹא רֵחַיִם**
6 **הַתַּחְתּוֹנָה וְכַיּוֹצֵא בָּהּ, שֶׁהֲרֵי הִיא מְחֻבֶּרֶת לָאָרֶץ[56].**

54) בעיא בגמרא שם, שלא נפשטה, אך הרי"ף פתר אותה ממה שאמרו שם קכח. שאין המלוה גובה חובו מיתומים ומעבדים, הרי שהם כמטלטלין, כיון שאפשר להסתירם, אע"פ שמן הדין הם כקרקע. ועיין נמוקי־יוסף שם. 55) והיינו, אם אמר "כל מטלטלין שלי". שאם לא כן, הם כחיטים ושעורים (מגיד־משנה). 56) כלומר, אין נוהגים לטלטלה. אבל הריחיים העליונה, שרגילים לטלטלה כדי לתקנה, - היא בכלל מטלטלין (גמרא וריי"ף שם).

7 **יד. אָמַר[57]: כָּל הַמְּטַלְטְלִין[58] - נוֹטֵל אַף רֵחַיִם**
8 **הַתַּחְתּוֹנָה וְכַיּוֹצֵא בָּהּ.**

57) שם. 58) משמע, כל מה שאפשר לטלטלו, אם כי אין נוהגים לעשות כן.

9 **טו. שְׁכִיב מְרַע[59] שֶׁאָמַר: נְכָסַי לִפְלוֹנִי - נוֹטֵל כָּל**
10 **הַמְּטַלְטְלִין[60] וְכָל הַקַּרְקָעוֹת[61] וְהַבְּגָדִים[62] וְהָעֲבָדִים**
11 **וְהַבְּהֵמָה וְהָעוֹפוֹת[63]. וְהַתְּפִלִּין עִם שְׁאָר סְפָרִים -**
12 **הַכֹּל בִּכְלַל הַנְּכָסִים. אֲבָל סֵפֶר תּוֹרָה - יֵשׁ בּוֹ סָפֵק[64]**
13 **אִם הוּא בִּכְלַל[65] נְכָסִים אוֹ אֵינוֹ[66]; לְפִיכָךְ, אִם תִּפְסוֹ**
14 **- אֵין מוֹצִיאִין[67] מִיָּדוֹ.**

59) שם קנ: וקנא. 60) לא נאמר מפורש בגמרא, אבל יוצא מתוך פירוט הדברים דלהלן. 61) מפורש שם. 62) גם זה מפורש שם. 63) כל זה מפורש שם. והעיר בלחם־משנה על "כספים ושטרות" שנזכרו בגמרא שם, והשמיטם רבינו. 64) בעיא שם בגמרא. 65) שהרי יכול למוכרו לצרכים מסויימים, כגון לישא אשה (שם). 66) שהרי אין לו רשות למוכרו לכל דבר. ואין להעיר: אם אינו בכלל הנכסים, למה אינו שיור במתנת השכיב־מרע, שיצריך קנין כמתנת בריא (למעלה פ"ח הלכה טו)? - שכיון שאינו בכלל הנכסים, אין זה שיור (אור־שמח). 67) למעלה (פרק ט הלכה ד) בדין ספק במתנת שכיב מרע, פסק רבינו "לא קנה", ולא כתב ש"אם תפס אין מוציאין מידו" - שם כל המתנה מוטלת בספק, אבל כאן אין ספק על עיקר המתנה, אלא על ספר־התורה אם גם הוא בכלל או לא (לחם־משנה). [וראה בפ"ט מהלכות טוען ונטען הלכה יב, וצ"ע].

15 **טז. שְׁכִיב מְרַע[68] שֶׁאָמַר: תְּנוּ מָאתַיִם זוּז לְפְלוֹנִי**
16 **בְּכוֹרִי כָּרָאוּי לוֹ[69] - נוֹטֵל בְּכוֹרָתוֹ.**

68) בבא־בתרא קלח. בברייתא. 69) אלו הן מילים מיותרות, ולפיכך הן באות לרבות שנוטלן נוסף על חלק בכורה שלו. וראה בסמוך אם לא הזכיר מילה מיותרת זו.

17 **יז. אָמַר[70] 'בְּכוֹרָתוֹ'[71] - יָדוֹ עַל הָעֶלְיוֹנָה: רָצָה**
18 **חֵלֶק בְּכוֹרָה - נוֹטֵל[72], רָצָה[73] מָאתַיִם זוּז - נוֹטֵל.**

70) שם, המשך הברייתא. 71) ולא אמר: כראוי לו. 72) אם חלק הבכורה הוא יותר ממאתיים זוז, שאינו יכול לסלק אותו מהבכורה, אם כי יכול לגרוע מחלקם של יתר היורשים. ראה בפ"ו מהלכות נחלות הלכה ג, ובסמ"ע סימן רנג ס"ק יח. 73) ואם לא הזכיר לא "כראוי לו" ולא "בבכורתו", ראה לקמן.

19 **יח. וְכֵן[74] אִם אָמַר: תְּנוּ מָאתַיִם זוּז לְפְלוֹנִית אִשְׁתִּי**
20 **כָּרָאוּי לָהּ[75] - נוֹטֶלֶת כְּתֻבָּתָהּ. וְאִם אָמַר**
21 **'כִּכְתֻבָּתָהּ' - יָדָהּ עַל הָעֶלְיוֹנָה[76].**

74) המשך הברייתא שם. 75) ושוב יש כאן מילים מיותרות, הבאות לרבות את העודף על הכתובה. 76) שאינו יכול לבטל את כתובתה, ואם הכתובה יותר מהמתנה - נוטלת הכתובה.

22 **יט. אָמַר: תְּנוּ מָאתַיִם זוּז לְפְלוֹנִי בַּעַל חוֹבִי כָּרָאוּי**
23 **לוֹ - נוֹטֶלֶת וְנוֹטֵל אֶת חוֹבוֹ. אָמַר 'כְּחוֹבוֹ' - אֵין לוֹ**
24 **אֶלָּא חוֹבוֹ[77].**

77) ואין ידו על העליונה לקחת את המתנה, אם היא יותר מחובו, מפני שאם הוא לוקח יותר מחובו, זה נראה כריבית, אחרי שהוא הזכיר "בחובו", משא"כ כשאומר "כראוי לו", שהוא דיבור המוכיח, שחייב לו הכרת תודה בעד איזו גמילות חסד, ולא כתוספת בעד ההלואה, וראה בסמ"ע שם ס"ק טז.

25 **כ. שְׁכִיב מְרַע[78] שֶׁאָמַר: תְּנוּ אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז לְפְלוֹנִי**
26 **וְיִשָּׂא בִתִּי - הֲרֵי זֶה כְּמִי שֶׁנָּתַן לוֹ שְׁתֵּי מַתָּנוֹת, כָּל**
27 **אֵיזֶה מֵהֶן שֶׁיִּרְצֶה יִקַּח[79]. לְפִיכָךְ, אִם רָצָה לִקַּח**
28 **הַמָּעוֹת וְלֹא יִשָּׂא הַבַּת - יִקַּח. אֲבָל אִם אָמַר: יִקַּח**
29 **בִּתִּי וּתְנוּ לוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז - הֲרֵי זֶה תְּנַאי[80], וְלֹא**
30 **יִזְכֶּה בַּמָּעוֹת עַד שֶׁיִּקַּח הַבַּת.**

78) ביצה כ. מימרא של רב פפא. על רקע עובדא מסויימת, ולפי ביאורו של הריי"ף בבבא־בתרא פרק מי שמת (דפוס ווילנא דף סו ע"ב). 79) [לולא טעם זה, היה צריך לקיים את התנאי, אע"פ שאין התנאי קיים אלא אם הוא קודם למעשה (בבא־מציעא צד.) - לדעת רבינו (בפ"ו מהלכות אישות הלכה ד) כל שלא הקדים ממש את המעשה, כלומר כל זמן שלא נתן - תנאו קיים, אע"פ שהזכיר את המעשה לפני התנאי, ועיין עוד להלן בדברי הרמב"ן]. 80) אע"פ שלא כפל תנאו, וכל תנאי שאינו כפול אינו תנאי (הלכות

אישות שם הלכה ב), ואף בממון הלכה כן (עיין שם הלכה יד) - בשכיב מרע, לא הצריכו דיני תנאי כשם שלא הצריכו בו קנין, שלא תיטרף דעתו עליו (רמב"ן במלחמות שם, וראה בהערה שלמעלה).

כא. שְׁכִיב מְרַע[81] **שֶׁאָמַר: תְּנוּ אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז לְבִתִּי בְּכְתֻבָּתָהּ, אוֹ לְכְתֻבָּתָהּ, אִם דֵּרֵךְ אַגַּשִׁי הָעִיר לְהוֹסִיף**[82] **בְּשׁוּמַת הַנְּדוּנְיָא**[83] **וְלִכְתֹּב שְׁוֶה מָנֶה בְּמָאתַיִם - אֵינָהּ נוֹטֶלֶת אֶלָּא מָאתַיִם זוּז; שֶׁהֲרֵי לֹא אָמַר אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז סְתָם, אֶלָּא בִּכְתֻבָּתָהּ. כְּלוֹמַר: תְּנוּ לָהּ מַה שֶּׁתִּהְיֶה שׁוּמָתוֹ בִּכְתֻבָּתָהּ אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז.**

81) בבא־מציעא קד: לפי מסקנת הגמרא. 82) משום כבוד הכלה. 83) שהיא מכניסה לו, ושהוא זוכה בהם, בגוף ובפירות, והוא אחראי להם ומשעבד נכסיו לשם כך, ועם פרידתה ממנו או לאחר מיתתו היא מקבלת בחזרה את תמורתם, והם "נכסי צאן ברזל" (פרק טז מהלכות אישות הלכה א) ומשום כבודה של האשה היו שמים את ערך הנדוניה שהיא מכניסה בשליש או חצי יותר משויים (פרק כג שם הלכה יא, כרבן שמעון בן גמליאל בכתובות סו:). וכמובן כשהיא יוצאת היו מנכים מן הסכום כפי המנהג שהיה להוסיף (שם הלכה יב).

כב. אָמַר[84]**: תְּנוּ נְדוּנְיָא לְבִתִּי כָּךְ וְכָךְ בְּגָדִים, כָּךְ וְכָךְ כֵּלִים; הוּזְלוּ הַבְּגָדִים וְהַכֵּלִים אַחַר כֵּן - הָרֶוַח לַיְתוֹמִים, וְנוֹתְנִין לָהּ כְּשַׁעַר הַזּוֹל. וְכֵן**[85] **אִם אָמַר: תְּנוּ אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז דְּמֵי הַיַּיִן**[86] **לְבִתִּי, וְהוּקַר הַיַּיִן - הָרֶוַח לַיְתוֹמִים, וְנוֹתְנִין לָהּ אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז**[87]**. מַעֲשֶׂה**[88] **בְּאֶחָד, שֶׁהָיָה יוֹצֵא בְּקוֹלָר**[89] **וְאָמַר: תְּנוּ לְפְלוֹנִי אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז מֵהַיַּיִן**[90] **שֶׁל מָקוֹם פְּלוֹנִי; וְאָמְרוּ חֲכָמִים: יִטֹּל אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז מִדְּמֵי אוֹתוֹ הַיַּיִן. שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן זֶה לִתֵּן לוֹ מִן הַיַּיִן מִשְׁקַל אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז**[91]**, וְלֹא נִתְכַּוֵּן אֶלָּא לְדָמִים**[92]**; וְזֶה שֶׁיִּחֲדָן**[93]**, כְּדֵי לְיַפּוֹת אֶת כֹּחוֹ**[94]**. וְשׁוּב**[95] **מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁאָמַר: הַדֶּקֶל לְבִתִּי, וְהַנִּיחַ שְׁנֵי חֲצָאֵי דֶּקֶל**[96]**; אָמְרוּ חֲכָמִים: תִּטֹּל הַשְּׁנֵי חֲצָאִים. שֶׁלָּזֶה נִתְכַּוֵּן, וְהֵם שֶׁקָּרָא דֶּקֶל. וְשׁוּב מַעֲשֶׂה**[97] **בְּאֶחָד שֶׁאָמַר: תְּנוּ לְפְלוֹנִי בַּיִת הַמִּחֲזִיק מְאָה כּוֹרִין**[98]**, וְנִמְצָא הַבַּיִת שִׁישׁ לָזֶה הַמְצַוֶּה מַחֲזִיק מְאָה וְעֶשְׂרִים; וְאָמְרוּ חֲכָמִים: זָכָה בַּבַּיִת זֶה**[99]**. שֶׁהַדְּבָרִים מֹרִאִין שֶׁכַּוָּנָתוֹ לָזֶה**[100] **הָיְתָה; שֶׁכָּל הַנּוֹתֵן**[101] **- בְּעַיִן יָפָה נוֹתֵן**[102]**. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בִּדְבָרִים אֵלּוּ.**

84) כתובות נד. מימרא של רב אידי בר אבין. ואין אנו אומרים, שיתנו לה דמים לפי השער של שעת הצוואה. ואם הוקרו הבגדים והכלים, הפסידו היתומים, וצריכים לתת כשעת היוקר (מגיד־משנה). 85) אף זה שם נד: מימרא של רב יוסף. 86) בגמרא שם: "מן חמרא" (=מן היין), ורבינו גרס שם "מדמי חמרא". וכן גרסו הרי"ף, הראב"ד (הובא ברשב"א לגיטין סו.) והמאירי שם. שאילו אמר "מן חמרא" - דינו מבואר להלן. וראה 'תוספות' שם ד"ה ארבע.

87) שהרי דמי היין ציוה לתת לה, ולא יין. 88) גיטין סה: סו. 89) בסוגר שעל הצואר מבית הסוהר לגרדום. 90) לא אמר "דמי היין", ולא אמר "יין במשקל". 91) שהרי לא הזכיר "משקל". 92) אע"פ שלא הזכיר "דמי היין". 93) לומר: "של מקום פלוני", שזה מוכיח כאילו הכוונה למשקל ארבע מאות זוז מאותו יין, שאם היתה כוונתו לדמי היין, למה הזכיר יין של מקום פלוני. 94) [שלא יוכלו היתומים לדחותו (רמב"ן ורשב"א שם בשם ר"ח) כלומר: אם היה אומר "ארבע מאות זוז מיין שלי", ולא היה מפרש "מהיין של מקום פלוני" - היו יכולים לדחותו שליין קבור שיש לו באיזה מקום, התכוון. וכמו שאמרו בגיטין יג. "שכיב מרע שאמר תנו מנה לפלוני מנכסי, מנה זה נותנין, מנה סתם אין נותנין, חיישינן שמא מנה קבור קאמר". ואע"פ שבמסקנא שם אמרו: "והלכתא - לקבורה לא חיישינן", וכן פסק רבינו למעלה פרק י הלכה א - כתב כן לייפות את כחו "להסתלק מן הדינים והטענות", כלשון רבינו בפכ"ד מהלכות מכירה הלכה יד. ובגמרא שם שלפנינו שם: "מחמרא, כדי לייפות כחו", ופירש"י לא הזכיר בפירוש לא "יין" ולא "דמי יין" (ועיי"ש מה שכתב במה שאמרו "כדי לייפות כחו"). ומתוך דברי רבינו, נראה שגרס שם: "מחמרא דנהר פניא, כדי לייפות כחו"]. 95) כתובות קט: בעיית רב אשי שנפשטה על־ידי אביימי מהגרוניא בשם רבא. 96) שיש לו שותפות בשני דקלים נפרדים, בכל אחד מהם - חצי. ונחלקו המפרשים בדבר: יש אומרים שהניח גם דקלים אחרים, והספק היה אם יכולים היורשים לדחותה ולתת לה שני חצאים אלה, ופסקו להלכה שידה על התחתונה (רש"י שם). ויש מפרשים, שלא הניח אלא שני חצאים אלה, והספק היה אם יכולה ליטלם, כיון שאינו דקל שלם, ופסקו להלכה שיכולה ליטלם. ולפי דעה זו, אם יש לו דקלים אחרים בוודאי יכולה לתבוע דקל שלם (רא"ש שם סימן יד). וכתב הבית־יוסף בסימן רנג, שדעת רבינו נוטה כדעה השניה, ועיין מגיד־משנה. 97) בבא־בתרא עא. כדעת רב אשי. 98) בכ"י תימן: "כדין", וכ"ה בדפוס רומי. והיינו "מאה גולפי" שבגמרא שם. שאפשר לסדר על פני השטח שלו, באורך וברוחב - מאה כדים. 99) אם אין לו אחר פחות מזה. 100) למרות שהוא יותר גדול משהוא אמר. 101) שם, בדברי רב אשי. 102) ואין אנו אומרים כמר זוטרא שהתכוון לתת לו רק שטח של מאה כורים מתוך הבית, והיתר השאיר ליורשים (רשב"ם שם ד"ה מאה ועשרים).

כג. שְׁכִיב מְרַע[103] **שֶׁאָמַר: תְּנוּ לִבְנֵי שֶׁקֶל**[104] **בְּכָל שַׁבָּת, או**[105] **שֶׁאָמַר: אַל תִּתְּנוּ לָהֶם אֶלָּא שֶׁקֶל, וְנִמְצָא שֶׁאֵינוֹ מַסְפִּיק לָהֶם אֶלָּא סֶלַע בְּכָל שַׁבָּת - נוֹתְנִים לָהֶם כָּל עָרְכָּן**[106]**; שֶׁלֹּא**[107] **נִתְכַּוֵּן זֶה לְהַרְעִיב אֶת בָּנָיו, אֶלָּא לְזָרֵז אוֹתָם, שֶׁמָּא יַרְוִיחוּ בְּהוֹצָאָה**[108] **יוֹתֵר מִדַּי.**

103) ברייתא בכתובות סט: 104) חצי סלע. 105) כרב חסדא בשם מר עוקבא (שם ע.) שסיכם את ההלכה בניגוד לנאמר בברייתא. 106) שבוודאי זה היה רצונו, כדלקמן. 107) גמרא שם. 108) כלומר, ירחיבו ויגדילו הוצאתם.

כד. שְׁכִיב מְרַע שֶׁצִּוָּה וְאָמַר: אַל תִּסְפְּדוּהוּ - אֵין סוֹפְדִין אוֹתוֹ[109]. אַל[110] תְּקַבְּרוּהוּ מְנֻכָּסָיו[111] - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ שֶׁיָּחוֹס עַל מָמוֹן בָּנָיו וְיַפִּיל עַצְמוֹ עַל הַצִּבּוּר, שֶׁאָסוּר לְהַנִּיחוֹ בְּלֹא קְבוּרָה[112], אֶלָּא כּוֹפִין אֶת הַיּוֹרְשִׁין לְקָבְרוֹ מְנֻכָּסָיו.

109) בסנהדרין מו: נסתפקו בזה אם כבוד המת הוא ויכול לוותר עליו, או הוא כבוד החיים, ואין בידו לוותר, ונפשטה מברייתא של רבי נתן שהוא כבוד המת. וכן פסק רבינו בפרק יב מהלכות אבל, הלכה א. 110) כתובות מח: מימרא של רב מתנה. 111) אלא מן הצדקה (רש"י שם). 112) שהקבורה מצוה הי, א שנאמר כי קבור תקברנו (הלכות אבל שם). וכל המלין מתו עובר עליו בלא־תעשה (סנהדרין מז:). ואם ציוה שלא לקברו כלל, בעיא היא בסנהדרין שם, וראה בהלכות אבל שם.

יום שלישי כ"ג אדר ה'תשע"ז

פֶּרֶק שְׁנֵים עָשָׂר[1]

1) נתבארו בו משפטי שכיב מרע שנתן נכסיו ליורשיו או לאחד מהן והתנה בהן, וכן כל הנותן נכסיו לאחר ואחריו לאחר מה דינן, והנותן נכסיו לאחר מותו, וכל הדומה לזה. ונסתיים הפרק בביאור שראוי לחסידים להסתפק במה שיש להם ולא יקבלו מתנות שנאמר ושונא מתנות יחיה.

א. שְׁכִיב מְרַע[2] שֶׁאָמַר[3]: בְּנִי[4] פְּלוֹנִי יִרָשֵׁנִי[5] - הֲרֵי זֶה יוֹרֵשׁ אוֹתוֹ לְבַדּוֹ[6], וְלֹא יִרָשׁוּהוּ שְׁאָר הַבָּנִים. וְכֵן[7] אִם אָמַר עַל בַּת בֵּין הַבָּנוֹת, אוֹ אָח בֵּין הָאַחִין, אוֹ שְׁאָר יוֹרְשִׁין[8] - דְּבָרָיו קַיָּמִין.

2) בבא־בתרא קל. במשנה, וכרבי יוחנן בן ברוקה, שנפסקה הלכה כמותו, שם בגמרא. ודוקא שכיב מרע, אבל בריא - לא (להלן הלכה ב). 3) דוקא אמר, אבל כתב - לא קנה בנו, שלא כתב אלא לעשותו אפוטרופוס (למעלה פ"ו הלכה ב, ולהלן פ"ו מהלכות נחלות הלכה ב). 4) אבל למי שאינו ראוי ליורשו, אינו יכול להוריש במקום שיש יורשים (גמרא שם, וכ"ה בפ"ו מהלכות נחלות הלכה א). 5) דוקא כשאומר בלשון ירושה, אבל אם אמר בלשון מתנה - אין הבדל בין בריא לשכיב מרע, ובין מי שראוי ליורשו לבין מי שאינו ראוי ליורשו - בכל אופן יכול ליתן כאוות נפשו (להלן הלכה ה, והלכות נחלות שם הלכה ה). 6) ולמדו כן מהפסוק (דברים כא, טז) "והיה ביום הנחילו את בניו" - "התורה נתנה רשות להנחיל לכל מי שירצה" (בבא־בתרא שם) שהרי לא נאמר שינחלו בניו אלא הנחילו את בניו - הרי שהוא המנחיל לכל מי שירצה מבניו (רשב"ם שם). והמדובר במקרה שאין בכור, שאם יש בכור - לא אמר כלום, שנאמר "לא יוכל לבכר וגו'" (הלכות נחלות שם הלכה ב). 7) ברייתא שם. 8) בבת בין הבנות, כשאין בנים; באח בין האחים, כשאין לא בנים ולא בנות. ובשאר יורשין, כשרק הם היורשים, ואין אחרים קודמים להם.

ב. אֲבָל הַבְּרִיא[9] - אֵין דְּבָרָיו קַיָּמִין[10].

9) שנתן כל נכסיו לאחד מיורשיו, בלשון ירושה, ובקנין, כדין מתנת בריא. 10) שם קלא. בעיא של רבא. ולדעת רב האי, הרי"ף ור"י מיגאש, היא בעיא שלא נפתרה "ולא עבדינן בה עובדא" (=לא עושים בה מעשה), וראה 'נמוקי יוסף', שאפילו תפס המקבל מוציאים ממנו, וכן נראה מלשון רבינו. וראה למעלה פי"א הלכה טו והערה סו. ולהלן בהלכות נחלות שם הלכה ד, ובלחם־משנה שם.

ג. שְׁכִיב מְרַע[11] שֶׁאָמַר: נְכָסַי לִפְלוֹנִי[12], וְאַחֲרָיו[13] לִפְלוֹנִי - אֵין לַשֵּׁנִי אֶלָּא מַה שֶּׁשִּׁיֵּר רִאשׁוֹן[14].

11) בבא־בתרא קלז. בברייתא, וכרבן שמעון בן גמליאל, שכן פסק רבי יוחנן שם, הלכה כמותו. ודוקא שכיב מרע. 12) כלומר: נכסי במתנת שכיב מרע לפלוני, שאינו ראוי ליורשו. 13) אחרי מותו של פלוני, והוא־הדין אם אמר לו "אם תמות" ('טור' חושן־משפט סימן רמח, בשם רבינו יונה). 14) שכל זמן שהמתנה בידו - היא כולה שלו, גם הגוף וגם הפירות, ולפיכך יכול למכרה. ואז אין לו לשני כלום, ראה להלן הלכה י. אבל מה ששייר יש לו, לפי שאמר "ואחריו לפלוני", והמקבל הראשון אינו ראוי ליורשו, ואין זו אלא מתנה שיש לה הפסק.

ד. וְאִם[15] הָיָה הָרִאשׁוֹן רָאוּי לְיָרְשׁוֹ[16], כְּגוֹן שֶׁהָיָה בֵּן מִכְּלַל הַבָּנִים[17] - אֵין לַשֵּׁנִי כְּלוּם[18]; שֶׁכָּל לְשׁוֹן מַתָּנָה[19] לְיוֹרֵשׁ הֲרֵי הוּא כִּלְשׁוֹן יֵרֶשָׁה, וִירֻשָּׁה אֵין לָהּ הֶפְסֵק[20], וְאַף עַל פִּי שֶׁאָמַר 'וְאַחֲרָיו לִפְלוֹנִי'.

15) שם קלג. בשם רב אחא בנו של רב עויא. 16) אע"פ שגם השני ראוי ליורשו (מגיד־משנה). 17) ובאופן שאין חשש שלא עשאו אלא אפוטרופוס, כגון ששייר משהו, שלא נתן לו כל נכסיו (לעיל פ"ו ה"ב) או שהיה באמירה בלבד (פ"ו מהלכות נחלות הלכה ב). והוא־הדין לבת בין הבנות במקום שאין בנים, ולאח בין האחים אם אין לו בנים ובנות. 18) אם מת הראשון, אלא הכל ליורשין. 19) כן דעת הגאונים, שאפילו כתב במפורש לשון מתנה, הרי זו ירושה (אם לא שכתב במפורש שאינו נותן בירושה אלא במתנה, כדלהלן). ויש חולקים על זה (מגיד־משנה). 20) מימרא של רב אחא שם, שמכיון שעשאו ליורש, אינו יכול שוב להפסיק את שלשלת הירושה, ומגלה את רצונו בזה, שאין אדם מתנה לעקור דבר מן התורה (רשב"ם שם).

ה. אֲבָל הַבְּרִיא שֶׁנָּתַן מַתָּנַת בְּרִיא[21] עַל דֶּרֶךְ זֶה, וְכָתַב לָזֶה: נְכָסַי לָךְ, וְאַחֲרֶיךָ לִפְלוֹנִי - אֵין לַשֵּׁנִי אֶלָּא מַה שֶּׁשִּׁיֵּר רִאשׁוֹן, בֵּין שֶׁהָיָה הָרִאשׁוֹן[22] רָאוּי לְיָרְשׁוֹ בֵּין שֶׁלֹּא הָיָה רָאוּי לְיָרְשׁוֹ[23].

21) דוקא בלשון מתנה, שהרי בלשון ירושה אין דבריו קיימים כלל, כמבואר למעלה הלכה ב. 22) [כוונת רבינו להשמיענו, שמה ששייר ראשון יש לו לשני, וכפי הנוסח שכתב להלן הלכה ו: "השני קונה מה שמשייר הראשון"]. 23) אחרי שבריא אין בכחו להנחיל למי שירצה בתורת ירושה, וכל כחו אינו אלא בלשון מתנה - מתנה יש לה הפסק, ויש לשני מה ששייר ראשון.

ו. שְׁכִיב מְרַע שֶׁאָמַר: נְכָסַי לָךְ, וְאַחֲרֶיךָ לִפְלוֹנִי, וְהָיָה רִאשׁוֹן רָאוּי לְיָרְשׁוֹ, וּפֵרַשׁ וְאָמַר: לֹא מִשּׁוּם

1 יֵ֣שׁ אֲנִי נוֹתֵן לְךָ, שֶׁאֵין לְהּ֣ הֶפְסֵק, אֶלָּא בְּמַתָּנָה,
2 וַהֲרֵי הִפְסֵקְתִּיהָ - הַשֵּׁנִי קוֹנֶה מַה שֶּׁמְּשַׁיֵּר הָרִאשׁוֹן[24].
3 לְפִיכָךְ, אִם נָתַן הַמָּעוֹת עַל יַד שָׁלִישׁ[25], אוֹ שֶׁאָמַר:
4 תְּנוּ לְבָנַי שֶׁקֶל בְּכָל שַׁבָּת, וְלֹא מִשּׁוּם יֵ֣שׁ אֲנִי
5 נוֹתְנָם לָהֶם, וְהַנִּשְׁאָר מִן הַנְּכָסִים אַחַר מוֹתָם יִהְיֶה
6 לִפְלוֹנִי - אֵין נוֹתְנִין לָהֶם אֶלָּא שֶׁקֶל[26], אַף עַל פִּי
7 שֶׁאֵינוֹ מַסְפִּיק לָהֶם[27].

24) דבר זה למד רבינו, ממה שאמרו (בבא־בתרא קכט:): "האומר תנו שקל לבני בשבת, וראויין ליתן להם סלע, נותנין להם סלע וכו' ואם אמר אם מתו יירשו אחרים תחתיהם כו' אין נותנים להם אלא שקל" - הרי שאפילו בבנו אם אמר אם מתו יירשו אחרים תחתיהם - יורשים האחרים, ושם בברייתא במימרא של רב אחא בריה דרב עויא מפורש שאמר למי שראוי ליורשו: נכסי לך ואחריך לפלוני - אין לשני במקום ראשון כלום (הובא למעלה הלכה ד) - אלא על־כרחנו שכאן באומר תנו שקל לבני, מדובר כשפירש ואמר לא משום ירושה אני נותן, אלא משום מתנה, ועיין ראב"ד. וראה להלן הערה הבאה. 25) אפילו אם נתן סתם, ולא פירש שאין זה בירושה אלא במתנה שיש לה הפסק - כיון שלא בא ליד היורשים אלא מסר לשליש עבורם, יעשה שליש מה שהושלש בידו. וכן כתב ה'בית יוסף' סימן רמח, בשם הר"ן. ובסברא זו מתרץ שם את הסתירה שהובאה למעלה בהערה הקודמת. 26) בניגוד למה שכתב בפרק יא הלכה כג. 27) שבשני האופנים הנ"ל אין אנו אומרים שכוונת הצמצום היתה לזרז אותם (כמו בפרק יא שם), אלא לחסוך מן הנכסים למען האחרים, המקבלים נכסיו לאחרי מותם של אלה.

8 ז. נְכָסַי[28] לְפִלוֹנִי, וְאַחֲרָיו לְפִלוֹנִי: מֵת רִאשׁוֹן - קָנָה
9 שֵׁנִי; מֵת שֵׁנִי - חֲרֵי אֵלּוּ שֶׁל יוֹרְשֵׁי הַשֵּׁנִי[29]; מֵת שֵׁנִי
10 בְּחַיֵּי רִאשׁוֹן - יִהְיוּ הַנְּכָסִים שֶׁל יוֹרְשֵׁי רִאשׁוֹן.

28) ברייתא בבבא־בתרא קכט: ושם מעשה בשלשה מקבלים, ורבינו כתב בשנים והוא־הדין לשלשה (ראה מגיד־משנה). 29) שכיון שבשעת מותו של ראשון אין השני בחיים, אינו זוכה בנכסים אלו. שהנותן לא כיון ליורשי השני אלא לשני עצמו.

11 ח. וְאַף עַל פִּי[30] שֶׁאֵין לַשֵּׁנִי אֶלָּא מַה שֶּׁשִּׁיֵּר רִאשׁוֹן,
12 אָסוּר[31] לָרִאשׁוֹן לִמְכֹּר וְלִתֵּן גּוּפוֹ, אֶלָּא אוֹכֵל
13 הַפֵּרוֹת[32] עַד שָׁמוּת וְיִזְכֶּה הַשֵּׁנִי.

30) שם קלז. כרשב"ג בברייתא השנייה, הנראית כסותרת לברייתא הראשונה (שבהלכה ז). וכפי שפורשו הדברים בשקלא־וטריא שם. 31) שברייתא ראשונה - בדיעבד, וברייתא שניה - לכתחילה. כדי שיתקיים רצונו של הנותן, שהשני יזכה אף הוא בנכסים. 32) או מוכר אותם לאחרים.

14 ט. וְאִם[33] עָבַר הָרִאשׁוֹן וּמָכַר וְנָתַן בְּמַתָּנָה - אֵין
15 הַשֵּׁנִי מוֹצִיא מִיַּד הַלָּקוֹחוֹת; שֶׁאֵין לַשֵּׁנִי לֹא מִן
16 הַגּוּף וְלֹא מִן הַפֵּרוֹת אֶלָּא הַנִּשְׁאָר. וְכָל הַמַּשִּׂיא[34]
17 עֵצָה לָרִאשׁוֹן לִמְכֹּר - נִקְרָא רָשָׁע[35]. וַאֲפִלּוּ הָיָה בָּהֶן
18 עֲבָדִים וְהוֹצִיאָן הָרִאשׁוֹן לְחֵרוּת[36], אוֹ כֵּלִים וַעֲשָׂאָן
19 תַּכְרִיכִים לְמֵת[37] - מַעֲשָׂיו קַיָּמִין.

33) כרשב"ג בברייתא הראשונה שם. 34) מימרא של אביי, שם. 35) רק המשיא נקרא רשע, אחרי שהוא חוטא ולא לו, אבל מקבל המתנה עצמו שמכר, שעשה זאת להנאתו - אף כי עשה איסור, אינו נקרא רשע (רשב"ם שם). 36) מימרא של רבי זירא בשם רבי יוחנן, שם. ואע"פ שהמשחרר עבדו עובר ב'עשה' (פ"ט מהלכות עבדים הלכה ו), ויש כאן טענה שמא לא נתן לו על־מנת שיעשה עבירה בנכסיו - בכל זאת מה שעשה עשוי (שם בגמרא). 37) מימרא של רב יוסף בשם רבי יוחנן, שם. ואע"פ שהם אסורים בהנאה כדין כלי המת (פי"ד מהלכות אבל, הלכה כא) ויש כאן טענה שמא לא נתן אלא על־מנת שיהנו בני אדם מנכסיו, ולא על־מנת לאסרם בהנאה - בכל זאת מה שעשה עשוי (גמרא שם).

20 י. בַּמֶּה[38] דְּבָרִים אֲמוּרִים?[39] בְּשֶׁמָּכַר הָרִאשׁוֹן אוֹ נָתַן
21 מַתָּנָה[40] לַאֲחֵרִים; אֲבָל אִם מְכָרָן הָרִאשׁוֹן אוֹ נְתָנָן
22 לִבְנוֹ מַתָּנָה אוֹ לְאֶחָד מִיּוֹרְשָׁיו - לֹא עָשָׂה כְּלוּם[41].
23 וְכֵן[42] אִם נָתְנוֹ[43] מַתְּנַת שְׂכִיב מְרַע, אֲפִלּוּ לַאֲחֵרִים -
24 לֹא עָשָׂה כְּלוּם; שֶׁאֵין מַתְּנַת שְׂכִיב מְרַע קוֹנֶה אֶלָּא
25 לְאַחַר מִיתָה[44], וּכְשֶׁמֵּתָה[45] יִקְנֶה הַשֵּׁנִי[46].

38) שם קלז: מימרא של רב הונא בנו של רב יהושע, במעשה שהיה. 39) שאם עבר ומכר - אין השני מוציא מיד הלקוחות. 40) מתנת בריא. 41) שכוונת הנותן כשאמר "ואחריך לפלוני", לא היה בדעתו שיוכל המקבל הראשון לתתם לבניו או ליורשיו, שאם כן לא עשה ולא כלום - שכל מה שיש לאדם הוא נותן לבניו. אבל כשאינו יכול לתתם לבניו או ליורשיו, אע"פ שיוכל לתתם לאחרים, אין אדם חוטא (שהרי אסור למכור ולתת לאחרים כנ"ל הלכה ח) ונותן לאחרים (מגיד־משנה). ולרשב"ם והראב"ד פירוש אחר בדברי הגמרא שם. 42) שם קלז. מימרא של רבי יוחנן. 43) מקבל־מתנה ראשון זה. 44) מימרא של אביי שם. וכן פסק רבינו למעלה פ"ח הלכה ט. 45) היינו, בשעת מיתה, לפני גמר המיתה, שהנותן רצה לְזַכּוֹת בנכסים את המקבל הראשון רק כל זמן שהוא זקוק להם, ולא כשהוא עומד למות, ואינו יכול להנות מהם, שאז רוצה הוא שיעברו לאחרים. אבל שכיב מרע הנותן נכסיו לאחרים, מעוניין הוא להחזיק בהם עד הרגע האחרון, ולפיכך אינו זוכה המקבל אלא לאחר גמר המיתה, ראה רשב"ם שם ד"ה וכבר קדמו. [והמדובר כשהנותן נתן לראשון ולשני במתנת שכיב מרע, אבל אם נתן במתנת בריא ובקנין, אין צריך לדקדק שהשני קודם למקבל מהראשון, אלא אפילו שניהם שווים - השני קודם, שהרי הוא קונה מן התורה, ואילו המקבל מהראשון אינו זוכה אלא מדין מתנת שכיב מרע, שחכמים עשו דבריו ככתובים וכמסורים, וראה למעלה פ"ח הלכה ט, ובהערה נו שם]. 46) שהוא, הזוכה בגמר מיתה, קודם למקבל מן הראשון בתורת מתנת שכיב מרע, שאינו זוכה אלא לאחר מיתה.

יא. הָיָה חוֹב עַל הָרִאשׁוֹן אוֹ כְּתֻבַּת אִשָּׁה[47], וּבָאוּ לְבֵית דִּין לְהִפָּרַע מִנְּכָסִים אֵלּוּ, אַף עַל פִּי שֶׁהָרִאשׁוֹן קַיָּם - אֵין בֵּית דִּין מַגְבִּין אוֹתָם מִגּוּף הַנְּכָסִים[48], אֶלָּא מִן הַפֵּרוֹת בִּלְבַד[49] שָׁמִין לָהֶם. מֵת הָרִאשׁוֹן, וּבָא בַּעַל חוֹבוֹ וְאִשְׁתּוֹ לִגְבּוֹת מִנְּכָסִים אֵלּוּ - אֵין מַגְבִּין לָהֶם כְּלוּם[50]. אֲפִלּוּ עֲשָׂאָן אַפּוֹתֵיקִי[51], אוֹ שֶׁיִּיחֲדָן לְאִשְׁתּוֹ בִּכְתֻבָּתָהּ - אֵינָן גּוֹבִין מִנְּכָסִים אֵלּוּ כְּלוּם, אֶלָּא חֲרֵי הֵן שֶׁל שֵׁנִי.

47) כגון שגירש את אשתו. 48) אע"פ שאמרנו לעיל (הלכה ט) שאם עבר ומכר או נתן, אין השני מוציא מיד הלקוחות - כל זמן שלא גבה המלוה בחובו ולא גבתה האשה בכתובתה, אע"פ שהנכסים משועבדים להם, אין זה כעבר ומכר או נתן במתנה, שהרי יכול לסלק חובו במעות, וכן יכול לסלק הכתובה במעות (מגיד־משנה). ומהר"ם מרוטנבורג חולק על רבינו ('טור' סימן רמח). 49) שהם שלו, והוא יכול למכרם אפילו לכתחילה (למעלה הלכה ח). 50) לא מן הגוף ולא מן הפירות, שלאחר מותו אין לו כלום, שהכל שייך לשני (סמ"ע שם סעיף־קטן יח). 51) שמייחד נכסים מסויימים לגביית החוב. והיא מילה יוונית, ופירושה משכון ושעבוד (מוסף הערוך, ערך אפתק ב). ויש אומרים שהיא נוטריקון "אפה (=על פה) תהא קאי", כלומר, ממנה תתבע חובך (ערוך שם, ורש"י ב"ק יא:).

יב. שְׁכִיב מְרַע[52] שֶׁאָמַר לְאִשָּׁה פְּנוּיָה: נָכְסַי לָךְ, וְאַחֲרֵיךְ לְפְלוֹנִי, וְעָמְדָה וְנִשֵּׂאת[53] - בַּעַל לוֹקֵחַ הוּא[54], וְאֵין הַשֵּׁנִי מוֹצִיא מִיַּד הַבַּעַל[55]. וְאִם[56] אָמַר לָהּ כְּשֶׁהִיא נְשׂוּאָה: נָכְסַי לִיךְ, וְאַחֲרַיִךְ לְפְלוֹנִי, וָמֵתָה - הַשֵּׁנִי מוֹצִיא מִיַּד הַבַּעַל; שֶׁכֵּיוָן שֶׁזָּכְתָה בְּנְכָסִים עַל תְּנַאי זֶה כְּשֶׁהִיא נְשׂוּאָה, נִמְצָא כְּאִלּוּ אָמַר לָהּ בְּפֵרוּשׁ: אַחֲרַיִךְ יִקְנֶה פְּלוֹנִי, לֹא הַבַּעַל. לְפִיכָךְ, אִם מָכְרָה[57] נְכָסִים אֵלּוּ כְּשֶׁהִיא תַּחַת בַּעְלָהּ[58], וּמֵתָה תַּחַת בַּעְלָהּ - יַעֲמְדוּ נְכָסִים בְּיַד הַלּוֹקֵחַ[59]. שֶׁאִם יוֹצִיא הַבַּעַל מִיַּד הַלּוֹקֵחַ מִפְּנֵי שֶׁמָּכְרָה כְּשֶׁהִיא נְשׂוּאָה[60] - חֲרֵי הַשֵּׁנִי מוֹצִיא מִיַּד הַבַּעַל[61], וְהַלּוֹקֵחַ חוֹזֵר וּמוֹצִיא מִיַּד הַשֵּׁנִי, שֶׁחֲרֵי מָכְרָה לוֹ, וְאֵין לוֹ אֶלָּא מַה שֶּׁשִּׁיֵּר רִאשׁוֹן, וְאֵין בִּשְׁלָשְׁתָּן מִי שֶׁהוֹצִיא מָמוֹן אֶלָּא הַלּוֹקֵחַ[62], וּלְפִיכָךְ תַּעֲמֹד בְּיָדוֹ. מַעֲשֶׂה[63] בְּאֶחָד שֶׁאָמַר: נְכָסַי לְאִמִּי[64], וְאַחֲרֶיהָ לְיוֹרְשַׁי, וְהָיְתָה לוֹ בַּת נְשׂוּאָה, וּמֵתָה הַבַּת בְּחַיֵּי בַּעְלָהּ וּבְחַיֵּי אֵם אָבִיהָ, וְאַחַר כָּךְ מֵתָה הַזְּקֵנָה; וְאָמְרוּ חֲכָמִים[65]: אֵין הַבַּעַל יוֹרֵשׁ אוֹתָן נְכָסִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן רְאוּיִין לְאִשְׁתּוֹ, וְלֹא זָכְתָה בָּהֶן הָאִשָּׁה אֶלָּא אַחַר שֶׁמֵּתָה[66]. אֲבָל אִם הִנִּיחָה[67] הַבַּת בֵּן אוֹ בַּת, הָיוּ יוֹרְשִׁין הַנְּכָסִים; שֶׁמַּשְׁמַע יוֹרְשִׁין וַאֲפִלּוּ יוֹרְשֵׁי יוֹרְשִׁין[68]. וְאִלּוּ אָמַר: וּכְשֶׁתָּמוּת הַזְּקֵנָה חֲרֵי הֵן לְבִתִּי מֵעַכְשָׁו, הָיָה[69] הַבַּעַל יוֹרֵשׁ אוֹתָן אַחַר מִיתַת אִשְׁתּוֹ[70].

52) כתובות צה: מימרא ראשונה של אביי, וכמו שפירשו אותה בשקלא־וטריא שם. 53) אבל אין להשיא לה עצה זו כדי להבריח את הנכסים מן השני (שם בגמרא, וכמו שאמרנו למעלה הלכה ט). 54) מתקנת אושא (כתובות נ.). 55) כאילו מכרה לאחר (למעלה הלכה ט). 56) מימרא שניה של אביי, וכמו שפירשוה שם. 57) זו שאמר לה שכיב מרע, כשהיא נשואה: "נכסי ליך ואחריך לפלוני". 58) שאם היה המדובר בנכסיה (=נכסי מלוג או נכסי צאן ברזל) הבעל מוציא מיד הלקוחות (פכ"ח מהלכות אישות הלכה ז). 59) היינו שלכתחילה מעמידים הנכסים בידי הלוקח, שהרי בסופו של דבר הם עתידים לעמוד בידו, ולמה צריך לטרוח בחינם (מגיד־משנה). וזה בניגוד לפירוש רש"י שם ד"ה ומוקמינן. וראה 'תוספות' שם ד"ה ומוקמינן. 60) שאילו מכרה כשהיא ארוסה, אינו מוציא מיד הלוקח, שאין לבעל בנכסי ארוסתו כלום עד שיכנוס (הלכות אישות שם הלכה ח). 61) שכיון שהשכיב־מרע אמר לה כשהיא נשואה, הרי זה כאילו אמר לה: אחריך ולא הבעל, כנ"ל. 62) לפי שבאמת הדברים חוזרים וסובבים, שהרי מיד כשהלוקח מחזיקם בא שוב הבעל ונוטל, ושוב בא השני ומוציא מיד הבעל, ושוב הלוקח מוציא מיד השני וחוזר חלילה וכו' וכו' ולפיכך קבעו חכמים שהנכסים נשארים ביד מי שהוציא ממון, הוא הלוקח (גמרא שם). 63) בבא־בתרא קכה: 64) שם: "לסבתא", ומפרש הרשב"ם: "לזקנתי". ורבינו מפרש: "סבתא" ביחס לבתו, והיא - אמו. 65) בבא־בתרא שם. 66) וכן פסק רבינו בפ"א מהלכות נחלות הלכה יא. 67) כ"ה בכ"י תימן. 68) כרב הונא, שם. אחרת היו זוכים בהם יורשי הסבתא, כדין מת שני בחיי הראשון (למעלה הלכה ז). 69) יוצא מתוך הסברת רבי אלעזר לדברי רב הונא, וכן דייק הרי"ף שם. ויש חולקים בזה (מגיד־משנה). 70) שאין זה "ראוי" אלא מוחזק ביד הבת למפרע. ושכתוצאה מזה אם מכרה האם, בטל המכר למפרע (רשב"ם שם).

יג. הַכּוֹתֵב[71] נְכָסָיו לִבְנוֹ[72] וּלְאַחַר[73] מוֹתוֹ[74] - חֲרֵי הַגּוּף שֶׁל בֵּן מִזְּמַן הַשְׁטָר, וְהַפֵּרוֹת לָאָב עַד שָׁיָּמוּת[75]. לְפִיכָךְ[76]: הָאָב אֵינוֹ יָכוֹל לְמָכְרָן[77], מִפְּנֵי שֶׁהֵן נְתוּנִין לַבֵּן; וְהַבֵּן אֵינוֹ יָכוֹל לְמָכְרָן[78], מִפְּנֵי שֶׁהֵן בִּרְשׁוּת הָאָב. מֵת הָאָב וְהִנִּיחַ[79] פֵּרוֹת מְחֻבָּרִים לַקַּרְקַע[80] - חֲרֵי הֵן שֶׁל בֵּן[81], מִפְּנֵי[82] שֶׁדַּעְתּוֹ[83] שֶׁל אָדָם קְרוֹבָה אֵצֶל בְּנוֹ[84]. הָיוּ[85] תְּלוּשִׁין אוֹ שֶׁהִגִּיעוּ לְהִבָּצֵר[86] - חֲרֵי הֵן שֶׁל יוֹרְשָׁיו[87]. עָבַר[88] הָאָב וּמָכַר[89] - מְכוּרִין[90] עַד שֶׁיָּמוּת, וּכְשֶׁיָּמוּת הָאָב מוֹצִיא הַבֵּן מִיַּד הַלָּקוֹחוֹת. וְאִם[91] הָיוּ שָׁם פֵּרוֹת מְחֻבָּרִין[92] - שָׁמִין[93] אוֹתָם לַלּוֹקֵחַ[94], וְנוֹתֵן הַבֵּן דְּמֵיהֶם. הָיוּ תְּלוּשִׁין אוֹ שֶׁהִגִּיעוּ לְהִבָּצֵר - חֲרֵי הֵן שֶׁל לוֹקֵחַ. עָבַר[95] הַבֵּן וּמָכַר - אֵין לַלּוֹקֵחַ כְּלוּם[96] עַד שֶׁיָּמוּת הָאָב. מָכַר[97] הַבֵּן בְּחַיֵּי הָאָב, וּמֵת הַבֵּן וַאֲחַר כָּךְ מֵת הָאָב - כְּשֶׁיָּמוּת הָאָב קָנָה הַלּוֹקֵחַ; שֶׁאֵין לָאָב אֶלָּא פֵּרוֹת, וְקִנְיָן[98] פֵּרוֹת אֵינוֹ כְּקִנְיַן הַגּוּף[99].

71) בבא־בתרא קלו. במשנה, כדעת ר' יוסי. 72) והיו לו

עוד בנים אחרים. 73) בכ"י תימן: "לאחר". וכ"ה במגדל־עוז ובמגיד־משנה. 74) ובשטר כתוב זמן הנתינה, והרי זה כאילו היה כתוב: "מהיום ולאחר מותו", לפי שיטת רבי יוסי (שם), שהלכה כמותו, וראה להלן הלכה טו. 75) כן פירשו בגמרא שם, את שני הביטויים האלה: "מהיום" ו"לאחר מותו", שלכאורה הם סותרים זה את זה, - שכוונתם: גוף מהיום, ופירות לאחר מיתה, שכל זמן שאפשר לנו לפרש את דבריו, שלא תהיה בהם סתירה, אנו עושים זאת. ועיין רשב"ם שם ד"ה גט ואינו גט, וראה בהלכה הבאה. 76) משנה, שם. 77) כלומר: מכירה סתם, שמשמע גם הגוף וגם הפירות. 78) אף כאן מכירה סתם, כנ"ל. 79) יוצא מתוך המשנה, שם קלח: כמו שהסיקו בגמרא (שם קלט.). 80) שעל־פי הדין הם שייכים לכל היורשים, שהרי הפירות הם של האב ולא של הבן המקבל. 81) של בן זה, שלו כתב נכסיו, ולא של בניו האחרים. 82) מימרא של עולא, בגמרא שם. 83) ואנו אומרים שבשעת מיתתו מחל לבנו (הרי"ף). 84) ראה למעלה פרק ח הלכה ה. ואלמלא סברא זו - שייכים הפירות לכל היורשים, ראה להלן הערה צב. 85) משנה, שם. 86) שהם כתלושים, ראה בפ"א מהלכות מכירה הלכה יז. 87) שהרי לא נתן לבן אלא גוף הקרקע, ואילו הפירות נשארו לאב, ובמותו נפלו לירושה לפני כל בניו. 88) משנה, שם קלו. 89) סתם ולא פירש שמוכר רק הפירות (רשב"ם). 90) היינו, הפירות. אבל גוף הקרקע, אינו מכור, שהרי אינו שלו, מכיון שנתנה לבנו. ואם רצה הלוקח לחזור בו מן המקח, חוזר בו, שהרי הוא רצה לקנות גם הגוף וגם הפירות (נמוקי־יוסף). 91) בבא־בתרא קלט. 92) לקרקע, וצריכים לה, שלא הגיעו להבצר. 93) מה שוים במצב זה, שהם מחוברים וצריכים עוד לקרקע. 94) שהרי על־פי הדין הם של האב, וכשמכר האב ללוקח - הכל ללוקח. אלא שאם עודם ברשות האב בשעת מיתתו, הוא מוחל אותם לבנו, מפני שדעתו קרובה אליו, כמבואר למעלה, וראה מגיד־משנה. 95) בבא־בתרא קלו. במשנה. 96) כלומר: בפירות. 97) בבא־בתרא שם, פלוגתת רבי יוחנן וריש לקיש, והלכה כריש לקיש. 98) בגמרא שם תלו הלכה זו בעיקרון זה, אם קנין הפירות כקנין הגוף, ואז אינו יכול למכור, או לאו כקנין הגוף, ואז יכול היה הבן למכור. 99) כריש לקיש שם. שהלכה זו היא בין שלושת ההלכות שרבא פסק כריש לקיש ביבמות לו. ולרבי יוחנן הסובר קנין פירות כקנין הגוף, אין מכירתו של הבן מכירה, אלא אם מת האב בחייו, שבאו הנכסים לרשותו, אבל אם מת הבן בחיי האב, שלא באו הנכסים לרשותו של הבן, הרי הנכסים נחשבים כאילו הם של האב, אע"פ שאין לו אלא פירותיהם - שקנין פירות כקנין הגוף.

1 **יד. מַתָּנַת[100] בְּרִיא[101] שֶׁכָּתוּב בָּהּ "מֵהַיּוֹם וּלְאַחַר**
2 **מִיתָה"[102] - הֲרֵי הִיא כְּמַתָּנַת שְׂכִיב מְרַע, שֶׁאֵינוֹ קוֹנֶה**
3 **אֶלָּא לְאַחַר מִיתָה; שֶׁמַּשְׁמַע דְּבָרִים אֵלּוּ: שֶׁאַף עַל**
4 **פִּי שֶׁקָּנָה הַגּוּף מֵהַיּוֹם, אֵינוֹ זוֹכֶה בּוֹ וְאוֹכֵל פֵּרוֹת**
5 **אֶלָּא לְאַחַר מִיתָה.**

100) ברייתא שם קלה: וכפירושה על־ידי אביי. 101) והיינו, שעשה בה קנין ככל בריא, ראה סמ"ע סימן רנז ס"ק יא. 102) רק לענין זה, דינה כמתנת שכיב מרע, אבל לענין חזרה, אין דינה כמתנת שכיב מרע שיכול לחזור בו, אלא מכיון שעשה קנין אינו יכול לחזור בו. וכן פירשו רשב"ם ורמב"ן. ויש אומרים, שגם לענין חזרה - דינה כמתנת שכיב מרע (מגיד־משנה).

6 **טו. שְׁטַר[103] מַתָּנָה[104] שֶׁכָּתוּב בּוֹ שֶׁיִּקְנֶה פְּלוֹנִי שָׂדֶה**
7 **פְּלוֹנִית לְאַחַר מִיתָה, בֵּין שֶׁהָיָה בַּשְּׁטָר קִנְיָן[105] בֵּין**
8 **שֶׁלֹּא הָיָה בּוֹ קִנְיָן[106], כֵּיוָן שֶׁכָּתוּב בּוֹ זְמַן וּבְזְמַן זֶה**
9 **חַי הָיָה, הַזְּמַן מוֹכִיחַ[107] שֶׁמְּחַיִּים הִקְנָה לוֹ[108], וְאֵינוֹ**
10 **זוֹכֶה[109] אֶלָּא לְאַחַר מִיתָה[110]; שֶׁאִלּוּ הָיָה בְּדַעְתּוֹ**
11 **לְהַקְנוֹת לוֹ בְּשְׁטָר זֶה לְאַחַר מִיתָה, לֹא הָיָה כּוֹתֵב**
12 **בּוֹ זְמַן[111]. לְפִיכָךְ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין כָּתוּב בּוֹ "מֵהַיּוֹם**
13 **וּלְאַחַר מִיתָה" - קוֹנֶה לְאַחַר מִיתָה. וְזֶה שֶׁכּוֹתְבִין**
14 **בְּכָל הַמַּתָּנוֹת וְהַמִּמְכָּרוֹת "מֵעַכְשָׁו" וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ**
15 **בַּשְּׁטָר הַזְּמַן - לְהָרְוִיחַ הַדָּבָר כּוֹתְבִין בּוֹ, אַף עַל פִּי**
16 **שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ[112].**

103) כרבי יוסי, שם קלו. במשנה, ולא כרבי יהודה החולק עליו שם. וכמו שפסק רב הלכה כמותו (שם). 104) של בריא (סמ"ע סימן רנז ס"ק א). ואילו מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין - כיון שאינו צריך קנין, יש חשש שנתכוון להקנות בשטר לאחר מיתה (למעלה פרק ח הלכה י). ולדעת ה'נמוקי יוסף' (בבא־בתרא פרק ט דפוס ווילנא עא ע"ב) מתנת שכיב מרע שכתוב בה מהיום, דינה כמתנת בריא וזקוקה לקנין, וראה להלן הערה קט. 105) שזה אף רבי יהודה מודה, כמו שהעלו בשקלא־וטריא שם. 106) אלא השטר עצמו משמש קנין כשהגיע ליד המקבל (פ"א מהלכות מכירה הלכה ז). 107) כדברי רב נחמן בשיטת רבי יוסי, וכן מפורש בברייתא של רבי יוסי שם. 108) גוף הקרקע. 109) לאכול פירותיה. 110) וכלל הוא בידינו: "אין שטר לאחר מיתה" (בבא־בתרא קנב.). 111) [כל זה אינו אלא במתנת בריא, אבל במתנת שכיב מרע אין הזמן מוכיח, כי ודאי לא נתכוון להקנות אלא לאחר מיתה, ראה למעלה פ"ח הלכה י, והערה סב]. 112) ראה ברשב"ם (שם קלו.) ד"ה מוכיח.

17 **טז. בְּרִיא[113] שֶׁנָּתַן מַתָּנָה וְכָתַב בַּשְּׁטָר "מֵחַיִּים**
18 **וּבַמָּוֶת" - הֲרֵי זוֹ מַתָּנָה גְּמוּרָה[114] מֵחַיִּים, שֶׁהֲרֵי כָּתוּב**
19 **בּוֹ "מֵחַיִּים"[115]; וְזֶה שֶׁכָּתוּב בּוֹ "וּבַמָּוֶת" - כְּמִי**
20 **שֶׁאוֹמֵר "מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם", וְכֵמוֹ נוֹיֵי הַשְּׁטָר הוּא**
21 **זֶה.**

113) יוצא מתוך פלוגתת רב ושמואל (שם קנג.), שבו נפסקה ההלכה כרב, הובאה למעלה פרק ח הלכה יט, ונראה משם שרק בשכיב מרע כוונתו לאחר מיתה, וזה שכתב "מחיים" הוא לסימן יפה, אבל בבריא אנו אומרים להיפך, שעיקר כוונתו מחיים, וזה שכתוב "ובמות", הוא כמו שאומרים "מעתה ועד עולם", וכמו שכתב רבינו. 114) לגוף ולפירות. 115) ובבריא אין לומר שכתב כן

"ליישב דעתו שיחיה מחולי זה", כמו שאמרו בשכיב מרע (פ"ח הלכה יט).

1 **יז. הַצַּדִּיקִים**[116] **הַגְּמוּרִים וְאַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה לֹא יְקַבְּלוּ**
2 **מַתָּנָה מֵאָדָם, אֶלָּא בּוֹטְחִים בַּה' בָּרוּךְ שְׁמוֹ, לֹא**
3 **בִּנְדִיבִים**[117]**. וַהֲרֵי נֶאֱמַר: וְשׁוֹנֵא מַתָּנֹת יִחְיֶה.**

116) קידושין נט. ושם מעשה ברב גידל שלא רצה לקבל מתנה. ובחולין מד: אמרו: "רבי אלעזר כי הוו משדרי ליה מבי נשיאה מידי לא שקיל, וכי הוו מזמני ליה לא אזיל" (כששלחו לו מבית הנשיא איזו מתנה, לא היה מקבל. וכשהזמינו אותו לסעודה, לא היה הולך), אמר: לא קא בעי מר דאיחי? (אינו רוצה שאחיה?) דכתיב ושונא מתנות יחיה, רבי זירא - כי הוו מזמני ליה אזיל, אמר אתייקורי הוא דמתייקרו בי (=מתכבדים הם בי)". [ורבינו לא כתב שאם מזמינים אותו - מותר, מפני שפסק כרבי אלעזר החולק על רבי זירא, וראה בהגהות מיימוניות]. 117) על־פי הפסוקים: "ברוך הגבר אשר יבטח בה', והיה ה' מבטחו" (ירמיה יז, ז) ו"אל תבטחו בנדיבים בבן אדם שאין לו תשועה" (תהלים קמו, ג). וכתב במגדל־עוז, שכתבו כאן רבינו בסוף הלכות זכיה ומתנה, כדי לחתום ההלכות האלו בענין טוב ויפה.

סְלִיקוּ לְהוּ הִלְכוֹת זְכִיָּה וּמַתָּנָה בְּסִיַּעְתָּא דִשְׁמַיָּא

יום רביעי כ"ד אדר ה'תשע"ז

הִלְכוֹת שְׁכֵנִים

עִנְיַן אֵלּוּ הַהֲלָכוֹת לֵידַע דִּין חִלּוּק הַקַּרְקָעוֹת בֵּין הַשֻּׁתָּפִין. וְהָרְחָקַת גֵּזֶק כָּל אֶחָד מֵהֶם מִשְׁכֵּנְהוּ[1]
וּמַבַּעַל הַמֶּצֶר שֶׁלּוֹ[2]**. וְדִין בַּעַל הַמֶּצֶר.**
וּבְאוֹר כָּל הַדִּינִין הָאֵלּוּ בִּפְרָקִים אֵלּוּ:

1) כולל היזק ראייה וכיוצא בו. 2) כולל נזקי רכוש.

פֶּרֶק רִאשׁוֹן[3]

3) נתבארו בו משפטי חלוקת השותפין באלו דברים כופין זה לזה לחלוק או שיישאר לאחד מהם הכול ויקנה חלק חבירו בדמים, והנמשך אחר זה.

4 **א.** אֶחָד[4] **הַקּוֹנֶה מֵחֲבֵרוֹ חֲצִי שָׂדֵהוּ, אוֹ שְׁנַיִם שֶׁקָּנוּ**
5 **מֵאֶחָד שָׂדֶה, אוֹ שֶׁיָּרְשׁוּ, אוֹ שֶׁנִּתְּנָה לָהֶן בְּמַתָּנָה, אוֹ**
6 **שֶׁהֶחֱזִיקוּ בָהּ מִן הַהֶפְקֵר**[5]**, אוֹ נִכְסֵי גֵּר, כְּלָלוֹ**[6] **שֶׁל**
7 **דָּבָר: כֹּל שֶׁיֵּשׁ בֵּינֵיהֶם שֻׁתָּפוּת בְּקַרְקַע, וּבִקֵּשׁ אֶחָד**
8 **מִן הַשֻּׁתָּפִין לַחֲלֹק וְלִטֹּל חֶלְקוֹ לְבַדּוֹ: אִם**[7] **יֵשׁ**
9 **בְּאוֹתָהּ קַרְקַע דִּין חֲלֻקָּה**[8] **- כּוֹפֶה אֶת שְׁאָר הַשֻּׁתָּפִין**
10 **וְחוֹלְקִין עִמּוֹ; וְאִם אֵין בָּהּ דִּין חֲלֻקָּה - אֵין אֶחָד**
11 **מֵהֶן יָכוֹל לָכֹף אֶת חֲבֵרוֹ לַחֲלֹק. וְכֵן הַדִּין**
12 **בִּמְטַלְטְלִין**[9]**. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים**[10] **? בְּשֶׁאֵין אֶחָד**
13 **מֵהֶן מַכִּיר אֶת חֶלְקוֹ**[11] **בַּמָּקוֹם שֶׁהֵן שֻׁתָּפִין בּוֹ, אֲבָל**
14 **יַד כֻּלָּן מְשׁוּתֶּפֶת בְּכָל הַמָּקוֹם; אֲבָל אִם הָיָה אֶחָד**
15 **מֵהֶן מַכִּיר חֶלְקוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהּ דִּין חֲלֻקָּה -**
16 **כּוֹפֶה כָּל אֶחָד מֵהֶן אֶת חֲבֵרוֹ לְהַבְדִּיל**[12] **בֵּין חֶלְקוֹ**
17 **לְחֶלֶק חֲבֵרוֹ**[13]**.**

4) בבא בתרא ב. לפי פירושו של רבי אסי בשם רבי יוחנן (שם ג.) ושם יא. במשנה. 5) כן נראה בבבא מציעא ז: ובפירוש רבינו חננאל שם (אור שמח). 6) כלשון המשנה בראש המסכת: "השותפין", לשון סתמית ללא כל הבדל, איך הוקמה שותפות זו. 7) משנה שם יא. ושם ג. לפי פירושו של רבי אסי בשם רבי יוחנן במשנה שם ב. 8) פרטי דין חלוקה - להלן הלכה ד. 9) במשנה שם יא. מפורטים גם דברים שהם מטלטלין. וראה להלן הלכה ה. 10) הרי"ף, סמוך למשנה הנ"ל יא. ולמד זאת מהמימרא של רב אשי שם ג. "שהלך זה בתוך שלו והחזיק" (וראה תוספות שם דיבור המתחיל רב אשי) וכן כתב רבינו להלן פרק ב הלכה י: "וכן אם הלך זה בעצמו והחזיק בחלקו וכו' אף על פי שלא קנו מידם, אין אחד מהם יכול לחזור בחבירו". ועיין להלן. 11) ברי"ף שם נוסף: "ואינו יכול להשתמש בחלקו של חבירו", וראה להלן. 12) כי מאחר ששניהם מכירים כל אחד ואחד חלקו - הרי התקיימה כאן חלוקה ביניהם ואינם שותפים עוד בחצר. ואף על פי שלא עשו זאת בקניין, אינם יכולים לחזור עוד אחר שחלקו, כי הרי כל השותפות הייתה מתחילה רק עד שיתחלקו ואף על פי שאנו פוסקים להלכה "האחים שחלקו לקוחות הם" ואין אנו אומרים שהוברר הדבר למפרע שכל אחד ואחד קיבל חלקו המיוחד לו - מכל מקום מעכשיו אנו קובעים כי כל אחד ואחד קיבל חלקו המיועד לו מתחילה בעת התחלת השותפות לכשיתחלקו ביניהם, ולפיכך אינם צריכים קניין (אבן האזל להלן פרק ב הלכה י). 13) הבדלה זו מחיצה היא, אלא שיש הבדל בין מקום שיש בו היזק ראייה, שצריכה להיות גבוהה ארבע אמות (כדלהלן פרק ב הלכה טז) לבין מקום שאין בו היזק ראייה, שדי לה בגובה כל שהוא (מגיד משנה).

18 **ב.** אֶחָד[14] **מִן הַשֻּׁתָּפִין**[15] **שֶׁאָמַר לַחֲבֵרוֹ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין**
19 **בּוֹ דִּין חֲלֻקָּה, אוֹ**[16] **בְּדָבָר שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁיַּחְלְקוּ, כְּגוֹן**
20 **שִׁפְחָה אוֹ כְּלִי: מִכֹּר לִי חֶלְקְךָ בְּכָךְ וְכָךְ, אוֹ קְנֵה**
21 **מִמֶּנִּי**[17] **בַּשַּׁעַר הַזֶּה**[18] **- הַדִּין עִמּוֹ, וְכוֹפִין אֶת הַנִּתְבָּע**
22 **לִמְכֹּר לַחֲבֵרוֹ אוֹ לִקְנוֹת מִמֶּנּוּ. אֲבָל אִם אֵין הַתּוֹבֵעַ**
23 **רוֹצֶה לִקְנוֹת, אוֹ לֹא יִמְצָא בַּמֶּה יִקְנֶה - אֵינוֹ יָכוֹל**
24 **לָכֹף אֶת חֲבֵרוֹ לִקְנוֹת מִמֶּנּוּ, אֲפִלּוּ כַּשַּׁעַר הַזּוֹל;**
25 **שֶׁהֲרֵי חֲבֵרוֹ יָכוֹל לוֹמַר לוֹ: אֵין רְצוֹנִי שֶׁאֶקְנֶה, אֶלָּא**
26 **שֶׁאֶמְכֹּר**[19]**. לְפִיכָךְ**[20]**: שְׁנֵי אַחִין, אֶחָד עָנִי וְאֶחָד**
27 **עָשִׁיר, שֶׁהִנִּיחַ לָהֶם אֲבִיהֶם מֶרְחָץ אוֹ בֵּית הַבַּד: אִם**
28 **עֲשָׂאָן הָאָב**[21] **לְשָׂכָר - הַשָּׂכָר לָאֶמְצַע**[22]**, כָּל זְמַן**
29 **שֶׁיִּרְצוּ לַעֲמֹד בַּשֻּׁתָּפוּת**[23]**; עֲשָׂאָן**[24] **הָאָב לְעַצְמוֹ -**
30 **אֵינוֹ יָכוֹל לָכֹף אֶחָיו לְהַשְׁכִּיר אוֹתָם, אֶלָּא**
31 **מִשְׁתַּמְּשִׁין בָּהֶם כְּדַרְכָּן שֶׁהִשְׁתַּמֵּשׁ אֲבִיהֶם. וַהֲרֵי**
32 **עָשִׁיר אוֹמֵר לֶעָנִי: קַח לְךָ זֵיתִים, וּבוֹא וַעֲשֵׂה אוֹתָם**
33 **בְּבֵית הַבַּד; קְנֵה לְךָ עֲבָדִים, וְיָבוֹאוּ וְיִרְחֲצוּ**
34 **בַּמֶּרְחָץ**[25]**. וְאֵין הֶעָנִי כּוֹפֶה אֶת הֶעָשִׁיר לִקְנוֹת**
35 **חֶלְקוֹ**[26]**. אֶלָּא אִם כֵּן אָמַר לוֹ: קְנֵה מִמֶּנִּי אוֹ מְכֹר**

4) בבא בתרא ב. לפי פירושו של רבי אסי בשם רבי יוחנן (שם ג.) ושם יא. במשנה. 5) כן נראה בבבא מציעא ז: ובפירוש רבינו חננאל שם (אור שמח). 6) כלשון המשנה בראש המסכת: "השותפין", לשון סתמית ללא כל הבדל, איך הוקמה שותפות זו. 7) משנה שם יא. ושם ג. לפי פירושו של רבי אסי בשם רבי יוחנן במשנה שם ב. 8) פרטי דין חלוקה - להלן הלכה ד. 9) במשנה שם יא. מפורטים גם דברים שהם מטלטלין. וראה להלן הלכה ה. 10) הרי"ף, סמוך למשנה הנ"ל יא. ולמד זאת מהמימרא של רב אשי שם ג. "שהלך זה בתוך שלו והחזיק" (וראה תוספות שם דיבור המתחיל רב אשי) וכן כתב רבינו להלן פרק ב הלכה י: "וכן אם הלך זה בעצמו והחזיק בחלקו וכו' אף על פי שלא קנו מידם, אין אחד מהם יכול לחזור בחבירו". ועיין להלן. 11) ברי"ף שם נוסף: "ואינו יכול להשתמש בחלקו של חבירו", וראה להלן. 12) כי מאחר ששניהם מכירים כל אחד ואחד חלקו - הרי התקיימה כאן חלוקה ביניהם ואינם שותפים עוד בחצר. ואף על פי שלא עשו זאת בקניין, אינם יכולים לחזור עוד אחר שחלקו, כי הרי כל השותפות הייתה מתחילה רק עד שיתחלקו ואף על פי שאנו פוסקים להלכה "האחים שחלקו לקוחות הם" ואין אנו אומרים שהוברר הדבר למפרע שכל אחד ואחד קיבל חלקו המיוחד לו - מכל מקום מעכשיו אנו קובעים כי כל אחד ואחד קיבל חלקו המיועד לו מתחילה בעת התחלת השותפות לכשיתחלקו ביניהם, ולפיכך אינם צריכים קניין (אבן האזל להלן פרק ב הלכה י). 13) הבדלה זו מחיצה היא, אלא שיש הבדל בין מקום שיש בו היזק ראייה, שצריכה להיות גבוהה ארבע אמות (כדלהלן פרק ב הלכה טז) לבין מקום שאין בו היזק ראייה, שדי לה בגובה כל שהוא (מגיד משנה).

1 לִי, וַהֲרֵינִי לוֶֹה וְקוֹנֶה[27] אוֹ מוֹכֵר[28] לַאֲחֵרִים וְקוֹנִין
2 - הַדִּין עִמּוֹ. אָמַר כָּל אֶחָד מֵהֶן: אֵינִי קוֹנֶה, אֶלָּא
3 הֲרֵינִי מוֹכֵר חֶלְקִי - מוֹכְרִין אוֹתָהּ לַאֲחֵרִים. אָמַר כָּל
4 אֶחָד מֵהֶם: אֵינִי מוֹכֵר, אֶלָּא כָּל אֶחָד מֵהֶן רוֹצֶה
5 שֶׁיִּקְנֶה חֵלֶק חֲבֵרוֹ, אוֹ שֶׁאֵין אֶחָד מֵהֶן רוֹצֶה לֹא
6 לִקְנוֹת חֵלֶק חֲבֵרוֹ וְלֹא לִמְכֹּר חֶלְקוֹ, אֶלָּא יִשְׁאֲרוּ
7 שְׁתָּפִין בַּגּוּף - הֵיאַךְ הֵן עוֹשִׂין? אִם הָיָה הַמָּקוֹם
8 עָשׂוּי לְשָׂכָר[29] - מַשְׂכִּירִין אוֹתוֹ וְחוֹלְקִין שְׂכָרוֹ; וְאִם
9 אֵינוֹ עָשׂוּי לְשָׂכָר: אִם חָצֵר הוּא - שׁוֹכְנִין בָּהּ שָׁנָה
10 שָׁנָה[30], שֶׁאִי־אֶפְשָׁר שֶׁיִּשְׁכְּנוּ שְׁנֵיהֶם כְּאַחַת, מִפְּנֵי
11 הֶזֵּק רְאִיָּה, שֶׁהֲרֵי אֵין בָּהּ דִּין חֲלֻקָּה[31], וְאֵין אָדָם
12 עָשׂוּי לִטְרַח כָּל שְׁלשִׁים יוֹם לְפַנּוֹת מֵחָצֵר לְחָצֵר,
13 אֶלָּא מִשָּׁנָה לְשָׁנָה; וְאִם מֶרְחָץ הוּא - נִכְנָסִין לָהּ
14 שְׁנֵיהֶם תָּמִיד בְּכָל יוֹם[32]. וְכֵן כָּל דָּבָר שֶׁרָאוּי
15 לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ תָּמִיד[33], וְאֵינוֹ עָשׂוּי לְשָׂכָר, כְּגוֹן
16 מֶרְחָץ אוֹ מַצָּע אוֹ סֵפֶר תּוֹרָה - אֵינוֹ יָכוֹל לוֹמַר לוֹ:
17 הִשְׁתַּמֵּשׁ אַתָּה יוֹם וַאֲנִי יוֹם, שֶׁהֲרֵי אוֹמֵר לוֹ: בְּכָל
18 יוֹם אֲנִי רוֹצֶה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ.

14) שם יג. ושם, פלוגתת רב יהודה ורב נחמן אם אומרים "גוד או אגוד" (ראה להלן), והלכה כרב יהודה, כמו שפסק אמימר (שם יג:) וכברייתא שהובאה שם. 15) היינו, אלה שנזכרו למעלה: קונה מחבירו חצי שדה, שניים שקנו שדה, ירשו, ניתנה לה מתנה, זכו מן ההפקר. ובכולם יש דין של "גוד או אגוד". והראב"ד להלן הלכה ג חולק על זה וכתב שלא אמרו "גוד או אגוד" אלא בירושה ומתנה, אבל במקח וממכר לא אמרו כן, שהרי השני אומר לו: על דעת כן נשתתפנו, שלא ניחלק, ועיין שם. 16) נלמד מדברי רבא לרב נחמן, שם יג. 17) זהו "גוד או אגוד" שבגמרא שם. וכפירוש הערוך (ערך גד ב, לפי נוסחת הכסף־משנה): גוד: משוך, כלומר, קנה. אגוד: אמשוך, כלומר, אקנה, היינו מכור. 18) ואם כן התובע את החלוקה הוא הוא הקובע את השער, בין לעצמו, במקרה שהוא קונה, ובין לחבירו כשיקנה הוא (בניגוד לרש"י שם דיבור המתחיל אית דינא, שפירש גוד: קוץ. אגוד: אקוץ, שלעולם, הקונה קובע את השער וראה כסף משנה). ונראה מדברי רבינו שאפשר לקבוע גם שער העולה על שוויו האמיתי של החפץ, ויש חולקים על זה (ראה במגיד משנה). 19) והכול תלוי בתובע האומר "גוד או אגוד", שיוכל לומר כן בשני הצדדים: גם גוד, שהאחר יקנה, וגם אגוד שהוא יקנה. אבל אם הנתבע הוא עני ואינו יכול לקנות, אין זה מפריע לתובע להגיד לו "או קנה או מכור". כן הכריע הרי"ף שם בניגוד לדעת החולקים על זה (מגיד משנה). 20) משנה שם קעב. והובאה שם יג. 21) מפשטות דברי רבינו נראה שהכול תלוי בהתנהגות האב המוריש (כסף משנה). ויש אומרים שהעיקר תלוי בגדלם ובקטנם, שאם הם גדולים וראויים להשכיר, משכירים והשכר לאמצע. ואם הם קטנים, שאינם ראויים להשכיר, אינו יכול לכופו להשכיר (מגיד משנה. וראה בתוספות שם יג: דיבור המתחיל אם). 22) ואין העשיר יכול לומר, שהוא רוצה להשתמש בחלקו, כי הרי זה יפריע להשכיר את החלק השני (מגיד משנה בשם הרשב"א). 23) אבל אם ירצה העשיר יכול לבטל את השותפות על ידי זה שיאמר לו "גוד או אגוד", ור"י מיגאש השאיר זאת בספק, מאחר שהדבר עומד לשכר ואולי דינו כדבר שיש בו דין חלוקה, וראה מגיד־משנה. 24) משנה שם. 25) כלומר, אף על פי שאין העני יכול להשתמש בבית הבד או בבית המרחץ - אומר לו העשיר: מה איכפת לי אם אינך יכול, מצידי תוכל לקחת זיתים או עבדים ולהשתמש בהם. 26) שכל שאינו נותן אפשרות משני הצדדים: "גוד או אגוד" - אינו יכול להכריחו. 27) אף על פי שאין לו משלו. וכן נראה שם יג. שגם עבד כנעני שאין לו לשלם הרי הוא בכלל "אגוד" על ידי שילווה מאחרים. 28) כלומר: אף שאין לו כסף, יכול הוא לבקש מהשותף שיאפשר לו זאת על ידי מכירה לאחרים. ויש חולקים על זה (שולחן ערוך סימן קצא, סעיף ו). 29) מכאן משמע שמה שאמר למעלה "אם עשאם האב" לאו דווקא עשאה האב כפירושו של הכסף־משנה אלא כדעת האומרים שהכול תלוי אם ראוי להשכיר או לאו וכמו שכתב המגיד־משנה. 30) את עיקרון החלוקה לזמנים, למד הר"י מיגאש מתשובת רב נחמן (שם יג.) הסובר שאין אומרים "גוד או אגוד", לשאלת רבא, מה יעשו בחפץ השייך לבכור ופשוט, ועל כך ענה רב נחמן שזה משתמש בו יום אחד וזה יומיים. והוא הדין למקום שאין אפשרות של גוד או אגוד (מגיד משנה). והראב"ד בהשגתו חולק על זה ואומר שאין האחד יכול להכריח את השני לחלוקת שנים, שהשני יכול לטעון, שהוא אינו מוכן להיות נע ונד. ועוד, אם אין לו להיכן יפנה, מה תהא עליו, אלא: או תסבול היזק ראייה או תחלוק. 31) ואי־אפשר לכוף על חלוקה, אף על פי שיש היזק ראייה. 32) מקור לדברים אלו בברייתא (שם יג. והובאה למעלה) שבמרחץ שעשה האב לעצמו משתמשים בה ביחד כדרך שהשתמש בה אביהם (מגיד משנה בשם ר"י מיגאש). ועוד ראייה ממה ששאלו שם מה עושים בבכור ופשוט שהניח להם עבד ובהמה טמאה - מכלל שבפשוט ופשוט לא הייתה כל בעייה, מפני ששניהם יכולים להשתמש יחד (ר"י מיגאש, וראה בתוספות שם דיבור המתחיל בכור ופשוט). ואם אינו ראוי להשתמש בו יחד, יש אומרים שמחלקים אותו לימים (ר"י מיגאש). 33) שאם רק מזמן לזמן, הרי אפשר לקיים חלוקה בין השותפים בשימוש לזמנים נפרדים.

19 ג. אֶחָד הַשּׁוֹכֵר מֵחֲבֵרוֹ מִקְצָת חָצֵר אוֹ שָׂדֶה שֶׁאֵין
20 בָּהּ דִּין חֲלֻקָּה[34], אוֹ שְׁנַיִם שֶׁשָּׂכְרוּ מָקוֹם אֶחָד
21 בְּשֻׁתָּפוּת - כָּל אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לָכֹף אֶת חֲבֵרוֹ וְלוֹמַר
22 לוֹ: אוֹ שְׂכֹר מִמֶּנִּי חֶלְקִי, אוֹ הַשְׂכֵּר לִי חֶלְקְךָ[35]. וְאִם
23 יֵשׁ בָּהּ דִּין חֲלֻקָּה - חוֹלְקִין.

34) כלומר, לא בחצר ולא בשדה (ובשולחן־ערוך חושן משפט סימן קעא סעיף ט היפך הסדר: "מקצת שדה או חצר שאין בה דין חלוקה"). 35) הראב"ד חולק על זה ולדעתו, אין מקום להלכות אלו, של גוד או אגוד אלא בירושה ומתנה, אבל לא בשכירות ובמקח־וממכר מפני שיכול השותף לטעון, שעל מנת כן שכרו או קנו לכתחילה

בשותפות, שימשיכו ככה. ורבינו סובר כי התובע יכול לדחות את טענת השותף בטענה נגדית, שבזמן השכירות חשב אמנם שיוכל להיות בשותפות עם זה, ורק אחרי כן נתברר לו שזה אינו לפי רוחו (מגיד משנה בשם הרשב"א).

ד. אֵי זֶהוּ דִּין חֶלְקָה? כֹּל[36] שֶׁאִלּוּ יֵחָלֵק לְפִי הַשְׁתָּפִין, יַגִּיעַ לַפָּחוּת[37] שֶׁבָּהֶם חֵלֶק שֶׁשָּׁם הַכֹּל קְרוּי עָלָיו; אֲבָל אִם אֵין שֵׁם הַכֹּל נִקְרָא עַל הַחֵלֶק - אֵין בָּהּ דִּין חֶלְקָה. כֵּיצַד[38]? כָּל חָצֵר[39] שֶׁאֵין בָּהּ אַרְבַּע אַמּוֹת[40] עַל אַרְבַּע אַמּוֹת - אֵינָהּ קְרוּיָה חָצֵר. וְכָל שָׁדֶה שֶׁאֵין בָּהּ כְּדֵי זְרִיעַת תִּשְׁעָה קַבִּין[41] - אֵינָהּ קְרוּיָה שָׂדֶה[42]. וְכָל גִּנָּה[43] שֶׁאֵין בָּהּ כְּדֵי זְרִיעַת חֲצִי קַב - אֵינָהּ קְרוּיָה גִּנָּה. וְכָל[44] פַּרְדֵּס[45] שֶׁאֵין בּוֹ כְּדֵי זְרִיעַת שִׁלְשָׁה קַבִּין - אֵינוֹ קָרוּי פַּרְדֵּס. לְפִיכָךְ[46]: אֵין חוֹלְקִין אֶת הֶחָצֵר, עַד שֶׁיִּהְיֶה אַרְבַּע אַמּוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִן הַשְּׁתָּפִין; וְלֹא אֶת הַשָּׂדֶה, עַד שֶׁיִּהְיֶה בָּהּ כְּדֵי זְרִיעַת תִּשְׁעָה קַבִּין [לְכָל אֶחָד וְאֶחָד]; וְלֹא אֶת הַגִּנָּה, עַד שֶׁיִּהְיֶה בָּהּ חֲצִי קַב לְכָל אֶחָד וְאֶחָד; וְלֹא אֶת הַפַּרְדֵּס, עַד שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ בֵּית שִׁלְשָׁה קַבִּין לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים[47]? בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְכֵיוֹצֵא בָהּ[48]; אֲבָל בְּבָבֶל וְכֵיוֹצֵא בָהּ[49] - אֵין חוֹלְקִין אֶת הַשָּׂדֶה, עַד שֶׁיִּהְיֶה בָּהּ כְּדֵי[50] חֲרִישַׁת יוֹם לָזֶה[51] וַחֲרִישַׁת יוֹם לָזֶה; וְלֹא אֶת הַפַּרְדֵּס[52], עַד שֶׁהָיָה בּוֹ שִׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אִילָנוֹת [וְשִׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אִילָנוֹת לָזֶה], כְּדֵי עֲבוֹדַת אָדָם אֶחָד בְּיוֹם אֶחָד; וְשָׂדֶה[53] שֶׁמַּשְׁקִין אוֹתָהּ בִּכְלִי - עַד שֶׁיִּהְיֶה בָּהּ כְּדֵי שֶׁיִּמָּלֵא הַפּוֹעֵל יוֹם אֶחָד לָזֶה וְיוֹם אֶחָד לָזֶה.

36) משנה בבבא בתרא יא. 37) היינו, אם יש הרבה שותפים, ויש ביניהם אחד, שאין לו אלא חלק קטן - אף הוא צריך לקבל בשיעור של דין חלוקה. ואם לאו, מעכב הוא את החלוקה (סמ"ע קעא סעיף קטן ה). 38) משנה שם. 39) ובית - כחצר (הגהות מיימוני אות ה). 40) חוץ מארבע אמות של פתחים (להלן פרק ב הלכה א). 41) היינו סאה (=שישה קבין) וחצי סאה אורך על רוחב סאה והוא שטח של שלושת אלפים שבע מאות וחמישים אמה (רבינו בפירוש המשניות שם). 42) שלא כדאי להשקיע מאמצים בחרישה וזריעה בשטח קטן מזה (תוספות שם דיבור המתחיל ולא את השדה). 43) שזורעין בה ירקות, והיא חשובה אף בשטח קטן. 44) גמרא שם יב. 45) כרם (רש"י דיבור המתחיל פרדסא) או שדה אילן אחר, כמבואר בסוף ההלכה (מגיד משנה). 46) משנה שם יא. 47) גמרא שם יב. 48) שהקרקע חשובה ושווייה דומה לזה שבארץ ישראל. 49) שהקרקע אינה חשובה כל כך. 50) מסקנת רב יוסף שם יב. 51) שאין פועל לפחות מיום (רש"י שם). ובגמרא שם דנו בדבר אם הכוונה ליום חרישה בעונת החרישה, או ליום חרישה בעונת הזריעה. ורבינו לא ציין כלל, אם כוונתו לזו או לזו, ובפירוש המשניות כתב שהעיקר שיהיה בכל חלק שיעור של עבודת יום אחד, "בחרישה או זריעה וכיוצא בהן", וראה לחם־משנה.

52) מימרת רבא בר קטינא שם. 53) שם מימרת רב נחמן, וכפירוש הר"ח (תוספות שם דיבור המתחיל דוולא) והיינו, בבבל, בהקבלה לגינה בארץ ישראל (לחם משנה וסרה בזה קושיית התוספות שם).

ה. אֵין[54] חוֹלְקִין אֶת הַטְּרַקְלִין, וְלֹא אֶת הַמּוֹרָן[55], וְלֹא אֶת הַשּׁוֹבָךְ, וְלֹא אֶת בֵּית הַבַּד, וְלֹא אֶת הַמֶּרְחָץ, וְלֹא אֶת הַטַּלִּית, עַד שֶׁיְּהֵא בְּכָל חֵלֶק מֵהֶן כְּדֵי לָזֶה וּכְדֵי לָזֶה[56]. אִם מֶרְחָץ חָלְקוּ - עַד שֶׁיְּהֵא בְּכָל חֵלֶק מֵהֶן כְּדֵי מֶרְחָץ. וְאִם שׁוֹבָךְ - עַד שֶׁיְּהֵא כָּל חֵלֶק שׁוֹבָךְ בִּפְנֵי עַצְמוֹ. וְכֵן בְּטַלִּית וּבְשְׁאָר כָּל הַדְּבָרִים. אֵין[57] בָּהֶן כְּדֵי לָזֶה וּכְדֵי לָזֶה - מַעֲלִין[58] אוֹתוֹ בְּדָמִים, וְיֵשׁ [לוֹ] לוֹמַר לַחֲבֵרוֹ: אוֹ מְכֹר לִי אוֹ קְנֵה מִמֶּנִּי. אָמַר[59] אֶחָד מֵהֶם: חֵלֶק זֶה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַחֲלָקִין שָׁוִים[60], אֲנִי אֶטֹּל אֶת הַפְּחוּת וְטֹל אַתָּה אֶת הַיָּתֵר[61] - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ; שֶׁהֲרֵי אוֹמֵר לוֹ: אֵין רְצוֹנִי לְקַח מַתָּנָה[62], אֶלָּא הוֹאִיל וְאֵין בָּהּ דִּין חֲלֻקָּה בְּשָׁוֶה הֲרֵי אָנוּ מַעֲלִין בְּדָמִים.

54) משנה שם יא. 55) "מין ממיני ארמונים" (רבינו בפירוש המשניות). 56) ולא פורש כמה השיעורים של כל חלק וחלק בדברים אלו. 57) ברייתא שם יג: 58) והיינו, לפי העיקרון של גוד או אגוד, כמבואר בסמוך. 59) כרבן שמעון בן גמליאל שם ש"מסתבר טעמו" (רי"ף שם). ויש חולקים ופוסקים כתנא קמא שיכול לומר לו טול אתה שיעור ואני פחות (הגהות מיימוני אות ט). 60) ויש אחד מהם גדול ואחד קטן. 61) ויש בו כשיעור. 62) בהתאם לכתוב: "ושונא מתנות יחיה", כמו שנימקו בגמרא שם. וראה למעלה בסוף הלכות זכייה ומתנה. וכסף מחיר הדבר - אין לי (גמרא שם).

יום חמישי כ"ה אדר ה'תשע"ז

פֶּרֶק שֵׁנִי[1]

1) נתבארו בו משפטי חלוקת החצר המשותפת לבעלי בתים מיוחדים כל בית לכל אחד מהם, וכן אם רצו השותפין לחלוק דבר שאין בו דין חלוקה, ומה שיש לשותפין זה על זה משמירת הנזקין אחר שחלקו, והנמשך אחר זה.

א. חַצְרוֹת[2] הַכְּפָרִים[3], שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד בּוֹנֶה לוֹ בַּיִת[4] וְנִמְצֵאת הֶחָצֵר שְׁבֵין שְׁנֵי הַבָּתִּים[5] מְשֻׁתֶּפֶת לְכָל בְּנֵי הַבָּתִּים - הֲרֵי יֵשׁ לְכָל פֶּתַח וָפֶתַח[6] אַרְבַּע אַמּוֹת[7] לְפָנָיו[8] בְּרֹחַב כָּל הַפֶּתַח[9]; וְהַנִּשְׁאָר מִן הֶחָצֵר: אִם יֵשׁ בּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת לְכָל שֻׁתָּף וְשֻׁתָּף - חוֹלְקִין אוֹתָהּ; וְאִם לָאו - אֵין חוֹלְקִין אוֹתָהּ. שֶׁכָּל חָצֵר שֶׁאֵין לָהּ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת - אֵינָהּ קְרוּיָה חָצֵר, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[10]. כֵּיצַד? הָיוּ שְׁנֵי שֻׁתָּפִין, לָזֶה שְׁנֵי בָּתִּים[11] וְלָזֶה בַּיִת אֶחָד: זֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי בָּתִּים - מוֹדְדִין לוֹ מִן הֶחָצֵר אַרְבַּע אַמּוֹת לְכָל בַּיִת וְבַיִת עַל כָּל רֹחַב הַפֶּתַח, אֲפִלּוּ הָיָה עֶשֶׂר אַמּוֹת; וְזֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ בַּיִת אֶחָד - נוֹתְנִין לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת

בְּרֹחַב פִּתְחוֹ לִפְנֵי פִּתְחוֹ; וְהַנִּשְׁאָר מִן הֶחָצֵר: אִם יֵשׁ בָּהּ שְׁמוֹנָה אַמּוֹת, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לָזֶה אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת וְלָזֶה אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת חוּץ מִן הַפְּתָחִים - יֵשׁ בָּהּ דִּין חֲלֻקָּה, וְחוֹלְקִין; פָּחוֹת מִזֶּה - אֵין בָּהּ דִּין חֲלֻקָּה.

2) בבא־בתרא יא. ברייתא ומימרא של רבי אסי בשם רבי יוחנן. 3) דוקא של הכפרים והדומה להם, וזה לפי שיטת הר"י מיגאש, ראה בסמוך. 4) כלומר, כל אחד ואחד בונה בקרקע הפקר וכל אחד זוכה בחצר, ולפיכך זה שיש לו פתח אחד, זוכה הוא בארבע אמות כנגד פתחו, ואם יש לו שני פתחים זכה בשמונה אמות, אבל שנים שקנו חצר בשותפות, בין שיש לו פתח אחד בין שיש לו שני פתחים, אין לו אלא ארבע אמות בלבד, וכן דעת ר"י מיגאש בבבא־בתרא שם, והובא במגיד־משנה, ועיין לחם־משנה. 5) היינו, שמקודם היתה אדמת הפקר, כנ"ל, ואחרי שהקימו הבתים הקיפו את השטח, ואז זכה כל אחד בחצר, בהתאם למספר הפתחים שלו. 6) היינו פתח לכל בית, כמבואר להלן, ואם היו כמה פתחים בבית אחד, אם כל פתח ברוח אחרת, יש לכל פתח ופתח ארבע אמות, כמבואר להלן הלכה ב, עיין שם. 7) לפרק שם משאו (להלן הלכה ג). ויתר החצר יש לו תשמישים אחרים. 8) כלומר, בעומק החצר. 9) כמדת רחבו, כן מדת השטח. ויש אומרים, שלעולם יש לו רוחב ארבע אמות, אף באופן שהפתח אינו רחב ארבע אמות, לפי שאי־אפשר לפרק משאו בפחות מד' אמות (רא"ש שם סימן לח). ונחלקו הראשונים, מה זכותו בד' אמות אלו: יש אומרים שאע"פ שהן מיוחדות לו - גם חבירו יכול להשתמש בהם לפרקים, ויש אומרים שהן קנויות לו לגמרי (ראה במגיד־משנה להלן הלכה ג). 10) למעלה פ"א הלכה ד. 11) בברייתא שם: "לזה פתח אחד, ולזה שני פתחים". ומפרש רבינו "פתחים": בתים. שאם יש שני פתחים בבית אחד, אין לו אלא ארבע אמות בשביל פתח אחד בלבד, אם לא שהם בשני רוחות כדלהלן הלכה ב.

ב. בַּיִת[12] שֶׁיֵּשׁ לוֹ פְּתָחִים רַבִּים מִכָּל רוּחוֹתָיו - יֵשׁ לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת לְכָל רוּחַ[13]. וְאִם[14] יְחֵד לוֹ[15] פֶּתַח - אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת כְּנֶגֶד פִּתְחוֹ[16].

12) שם יא. מימרא של אמימר, בחפירה (כן הנוסחא ברי"ף ובר"י מיגאש שהובא במגיד־משנה) דסופלי (=מקום שמעבדים בו עורות - ר"י מיגאש) שיש לה ארבעה פתחים מכל צד ויש לה ארבע אמות לכל פתח. הרי לפנינו חידוש כפול: א' שמקום זה דינו כבית, ויש לו ארבע אמות (ר"י מיגאש). ב' שיש ארבע אמות לכל פתח ופתח כשכל אחד ואחד ברוח אחר. וזהו מקורה של הלכה זו שבדברי רבינו [והשמיט את החידוש הראשון, שגם לחפירה דסופלי יש ארבע אמות - שממה שכתב להלן (הלכה ה) שלול של תרנגולין אין לו ארבע אמות, וכפי ההסברה בגמרא שם שהתרנגולים מטפסים ועולים בעצמם, מוכח שמקומות אחרים שאינם דומים ללול של תרנגולים - יש להם ארבע אמות]. 13) פתח אחד לכל רוח ורוח, כנ"ל. 14) שם, במימרא של אמימר. 15) כלומר, השאיר כל הפתחים ואינו משתמש אלא באחד מהם. ועיין להלן הלכה ז ובהערה שם. 16) הראב"ד השיג כאן על דברי רבינו, וכתב שלא אמרו בגמרא שייחוד מפקיע שאר הרוחות אלא בחפירה דסופלי, אבל בבית אינו מפקיע, ויש לו ארבע אמות לכל רוח.

ג. אַכְסַדְרָה[17]: אִם אֶפְשָׁר לוֹ לְהַכְנִיס לְתוֹכָהּ בְּמַשָּׂאוֹ - אֵין לָהּ אַרְבַּע אַמּוֹת; וְאִם לָאו - יֵשׁ לָהּ אַרְבַּע אַמּוֹת. שֶׁלֹּא אָמְרוּ שֶׁיֵּשׁ לְכָל פֶּתַח וָפֶתַח אַרְבַּע אַמּוֹת, אֶלָּא לִפְרֹק שָׁם מַשָּׂאוֹ.

17) שם יא: מימרא של רב הונא. "אכסדרא", שאין לה דפנות כלל (רש"י), או שיש לה רק שלשה דפנות ופתוחה מצד רביעי (תוספות שם ד"ה הכא).

ד. בֵּית[18] שַׁעַר[19] אוֹ מִרְפֶּסֶת[20] - יֵשׁ לָהֶם אַרְבַּע אַמּוֹת[21]. הָיוּ[22] חֲמִשָּׁה בָּתִּים פְּתוּחִים לַמִּרְפֶּסֶת, וְהַמִּרְפֶּסֶת פְּתוּחָה לֶחָצֵר - אֵין לָהּ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת[23].

18) ברייתא שם. 19) חדר קטן (שיש בו ארבע אמות לפחות, ראה להלן הלכה ח) שהוא על יד השער הגדול והוא שייך לאחד מבני החצר, וכל בני החצר עוברים דרך החדר הזה, ואעפ"כ יש לו דין בית ויש לו ארבע אמות בחצר [ואע"פ שמכניסים המשאוי דרך החדר - צריך הוא ארבע אמות בחצר, בכדי לפרק את המשאוי, וכ"ה להלן בבית שחציו מקורה וקירויו כלפי חוץ, ועיין יד רמ"ה]. 20) מקום גבוה בחצר, שפתחי העליות פתוחים אליו. 21) למטה ליד החצר, לצורך המפרסת. 22) ברייתא שם. 23) שהרי כולם נכנסים דרך המרפסת, ונחשב הכל כבית אחד וכפתח אחד.

ה. לוּל[24] שֶׁל תַּרְנְגוֹלִים - אֵין לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת[25].

24) שם, בעיא שנפתרה. 25) שהתרנגול מטפס ועולה מטפס ויורד, ואינו זקוק לארבע אמות כמו חמור, שמפרקים אותו ממשאו (גמרא שם).

ו. בַּיִת[26], חֲצִיוֹ מְק�ֻרֶה[27] וְחֲצִיוֹ שֶׁאֵינוֹ מְקֻרֶה[28], בֵּין שֶׁקִּרּוּיוֹ כְּלַפֵּי פְּנִים[29] בֵּין שֶׁקִּרּוּיוֹ כְּלַפֵּי חוּץ[30] - אֵין לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת[31].

26) שם, בעיא שנפתרה. 27) מכוסה בתקרה. 28) ויש בו ארבע אמות על ארבע אמות. שאם לא כן, אין בו מקום לפרק משאו, ובוודאי יש לו בחצר (מגיד־משנה בשם הרשב"א). 29) שוודאי יכול לפרק בחוץ בחלק שאינו מקורה. 30) שצריך להכניסו דרך החלק המקורה אל החלק שאינו מקורה ולפרקו שם. 31) בחצר. אלא מפרק את החמור בבית, כנ"ל.

ז. בַּיִת[32] סָתוּם[33] - יֵשׁ לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת[34]. פָּרַץ אֶת פְּצִימָיו[35] - אֵין לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת[36].

32) שם, יב. 33) שהיה בו פתח אחד בלבד וסתמו אותו (כסף־משנה למעלה הלכה ב). 34) בחצר. ואע"פ שאמרנו למעלה (הלכה ב) שאם יש לו פתחים בכל רוח ואינו

משתמש אלא באחד מהם, אע"פ שלא סתמם, אין לו ארבע אמות אלא כנגד הפתח שהוא משתמש בו - כאן, שאין לו אלא פתח אחד בלבד וסתמו, בוודאי עומד הוא לפתחו היום או מחר, שהרי אין לו פתח אחר (כסף-משנה שם). 35) מסגרת הפתח. 36) שכיון שביטלו מתורת פתח, הסתלק מארבע אמותיו שבחצר. ויש אומרים, שארבע אמות שבחצר חוץ מאלה שבפתח - יש לו (רמ"א סימן קעב, סעיף ז).

1 **ח. בַּיִת[37] שֶׁאֵין בּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת[38] -**
2 **אֵין לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת בֶּחָצֵר[39]. אֲבָל אִם יֵשׁ בֶּחָצֵר**
3 **אַרְבַּע אַמּוֹת לָזֶה וְאַרְבַּע אַמּוֹת לָזֶה[40] עַד פֶּתַח הַבַּיִת**
4 **הַזֶּה - חוֹלְקִין. וְהַזֶּבֶל[41] שֶׁל חָצֵר[42] מְתְחַלֵּק לְפִי**
5 **הַפְּתָחִים[43]. אֲבָל[44] אַכְסַנְיָא[45] שֶׁל מֶלֶךְ - לְפִי בְּנֵי**
6 **אָדָם.**

37) סוכה ג: ברייתא, ולפי שפירשוה שם. 38) שאז אין עליו תורת בית, והוא עומד ליהרס (סוכה, שם). 39) היינו ארבע אמות של הפתח. אבל ארבע אמות בחצר, חוץ משל פתח - יש לו, כדלהלן. 40) המדובר, כגון ששני השותפים יש להם בתים קטנים, פחות מארבע אמות כל אחד, ולפיכך כופה אחד את השני לחלוק בחצר, אם יש בו ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה, אע"פ שאין לאף אחד מהם ארבע אמות בשביל הפתח, חוץ מארבע אמות הנ"ל (מגיד-משנה, וראה בראב"ד). 41) ברייתא בבבא-בתרא יא: 42) שנערם בחצר במשך הזמן על-ידי השכנים הזורקים מתוך בתיהם, וכל אחד ואחד מהם רוצה לזכות בו, לזבל בו שדותיו (רש"י שם). 43) שהרי דרך הפתחים השליכוהו שם (רש"י שם). 44) בעיא שנפתרה מברייתא שם. 45) הרי"ף מביא שם שני פירושים למילה "אכסניא": א' זבל של אכסניא (וכן פירשו הר"ח והר"י מיגאש). ב' אכסניא של מלך המוטל על בני העיר לתת להם אכסניא בבתיהם"). ומכיון שכתב רבינו "אכסניא של מלך" נראה שהיינו כפירוש השני שברי"ף וביפרש"י (מגיד-משנה), באופן ששני הדינים הנ"ל אינם דומים: "זבל של חצר" הוא לזכות לבני החצר, ואילו "אכסניא של מלך" הוא לחובה לבני החצר. ועיין סמ"ע סימן קעב, ס"ק כ.

7 **ט. הַשְּׁתָפִין[46] שֶׁרָצוּ לַחֲלֹק דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ דִּין חֲלֻקָּה**
8 **אַף עַל פִּי שֶׁהֵן מַפְסִידִין[47] אֶת שְׁמוֹ - חוֹלְקִין[48].**
9 **וּבְכְתֻבִּי[49] הַקֹּדֶשׁ[50], אַף עַל פִּי שֶׁרָצוּ - לֹא יַחֲלֹקוּ[51].**
10 **בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים?[52] בְּכֶרֶךְ אֶחָד[53]; אֲבָל בִּשְׁתֵּי**
11 **כְּרִיכוֹת - חוֹלְקִין[54].**

46) משנה, שם יא. 47) שהחלק לא יהיה ראוי לשאת את השם הקודם של העצם השלם. 48) בזה אין כל חידוש, אלא בא להשמיענו שבכתבי הקודש אע"פ שרצו אין חולקין (מגיד-משנה בשם רש"י). 49) שם. 50) היינו, עשרים וארבעה ספרי התנ"ך, ובזמנם היו רגילים לכתבם בגליון כספר-תורה (רש"י שם ד"ה כתבי הקודש). 51) שחלוקה זו יש בה משום בזיון כתבי הקודש (רש"י שם). ויש שכתבו, שאפילו אם יגיע לכל אחד ספר שלם, ואפילו אם יגיע לזה תורה ולזה נביאים - אין כבודם של ספרי הקודש שיחלקו בב"ד אחר שנתחברו בכרך אחד (מגיד-משנה בשם רשב"א). 52) מימרא של שמואל, שם יג: 53) שיש שם בזיון, כנ"ל. 54) אע"פ שבכל כריכה ספר אחר מכתבי הקודש. והיינו, אם רצו לחלוק, כמו שכתב בתחילת ההלכה, וכמו שאמר רב שלמן, בגמרא שם. וכן כתב רבינו בפירוש המשניות שם: "ורצו לחלוק, שיקח אחד מהם ספר-תורה זה, וחבירו ספר אחר", וראה בלחם-משנה.

12 **י. מָקוֹם[55] שֶׁאֵין בּוֹ דִּין חֲלֻקָּה שֶׁרָצוּ שֶׁתְּפִין לְחָלְקוֹ,**
13 **אַף עַל פִּי[56] שֶׁקָּנוּ מִיָּדָם - כָּל אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לַחֲזֹר**
14 **בּוֹ; שֶׁזֶּה קִנְיַן דְּבָרִים[57] הוּא, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[58]. אֲבָל[59]**
15 **אִם קָנוּ מִיָּדָם שֶׁזֶּה רָצָה בְּרוּחַ פְּלוֹנִי וְזֶה רָצָה בְּרוּחַ**
16 **פְּלוֹנִי - אֵינָן יְכוֹלִים לַחֲזֹר בָּהֶם[60]. וְכֵן[61] אִם[62] הָלַךְ**
17 **זֶה בְּעַצְמוֹ[63] וְהֶחֱזִיק[64] בְּחֶלְקוֹ, וְזֶה בְּעַצְמוֹ וְהֶחֱזִיק**
18 **בְּחֶלְקוֹ[65], אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא קָנוּ מִיָּדָם - אֵין אֶחָד מֵהֶם**
19 **יָכוֹל לַחֲזֹר בַּחֲבֵרוֹ.**

55) משנה בבבא-בתרא ב. וכפי פירושה בגמרא שם ג. לפי רב אסי בשם רבי יוחנן. 56) כמו שבירורו בשקלא-וטריא שם. 57) שאין קנין חל אלא על דבר שיש בו ממש, כגון על חפץ, או אף על שעבוד של קרקעות. ואילו פעולה של חלוקה - אין בה ממש, ואין הקנין חל עליה. 58) בפ"ה מהלכות מכירה, הלכה יד. וזה-לשונו שם: "הרי שכתב בשטר: וקנינו מפלוני - שיחלקו השדה שביניהם - הרי זה קנין דברים ואינו מועיל כלום, שהרי לא הקנה לחבירו דבר מסויים וידוע". 59) מסקנת הגמרא שם, לבירור המימרא של רבי יוחנן. 60) שהרי נחלקו, וזכה כל אחד בחלקו, בקנין שיש בו ממש. 61) מימרא של רב אשי, לבירור דבריו של רבי יוחנן, שם. 62) היינו, אחרי שהסכימו ביניהם על החלוקה. 63) לפנינו בגמרא אין המלים "בעצמו" - "בעצמו", שבדברי רבינו, אבל ישנם בגמרא כ"י מינכן וברי"ף ובעוד ראשונים. [וראה להלן, שלדברי רבינו אין צריך לשום קנין בחלוקת השותפות. ולפיכך אין צריך שיאמר כל אחד לחבירו "לך חזק וקני", אלא אף אם הלכו כל אחד ואחד בעצמו - אע"פ שאין זה קנין - הרי זו חלוקה]. 64) לדעת רבינו והרי"ף אין כאן קנין חזקה, אלא מכיון שכל אחד ואחד נטל חלקו, הרי נתחלקו ביניהם, וחלוקה אינה צריכה קנין, כמבואר למעלה פ"א הלכה א הערה יב. 65) [מאחר שלא היה כאן שום קנין חזקה, אלא זוהי חלוקה, כנ"ל, - לא די בזה שאחד ילך ויחזיק, אלא צריך ששניהם יחזיקו כל אחד בשלו, ועיין מגיד-משנה].

20 **יא. הָאַחִין[66] שֶׁחָלְקוּ[67], וְעָשׂוּ בֵּינֵיהֶם גּוֹרָל - כֵּיצַד**
21 **שֶׁעָלָה גּוֹרָל לְאֶחָד מֵהֶן קָנוּ כֻּלָּן[68]. בַּהֲנָיָה[69] שֶׁנַּעֲשֵׂית**
22 **לָהֶם, שֶׁשָּׁמְעוּ זֶה מִזֶּה לַדָּבָר שֶׁהִסְכִּימוּ[70] עָלָיו, גָּמַר**
23 **כָּל אֶחָד מֵהֶן וּמַקְנֶה לַחֲבֵרוֹ[71].**

66) בבא-בתרא קו: ברייתא של רבי יוסי. 67) היינו, שבירורו חלקים שוים, והגורל צריך להכריע למי שייך כל חלק. 68) אם הם שנים, קנה השני חלקו. ואם הם שלשה - הראשון קנה חלקו, והשנים את שני החלקים האחרים, כשאינם מחולקים ביניהם, ואם רוצים לחלוק - יחלקו. ויש

מפרשים, כשסומנו החלקים לפי תולדותם: ראובן, שמעון, לוי וכו' וכיון שראובן זכה בחלק זה וזה, זכה שמעון על־ידו ואח"כ לוי וכו' וכו' (מגיד־משנה). 69) מסקנת רב אשי, שם. 70) לחסל את השותפות, ובוודאי מעוניינים הכל שדבר ביצוע החלוקה יקום מהר ולא יתעכב עוד. 71) דעת רבינו, שהגורל הוא קנין. וכן נראה בגמרא שם, שלמדו זאת מחלוקת הארץ בגורל. ואע"פ ששאלו שם: מה לחלוקת ארץ ישראל שהיתה גם ב'אורים ותומים' - הרי תירץ שם רב אשי שבמקום 'אורים ותומים' יש לנו היום ההנאה מההסכמה ההדדית. אולם הרא"ש בתשובה (הובאה בחושן־משפט סימן קעג סעיף ב ברמ"א) כתב שגורל אינו אלא בירור ולא קנין. ונראה שלפניו היתה הנוסחא בגמרא שם "אלא אמר רב אשי בההיא הנאה וכו'" - שלפי"ז חזרו בהם ממה שלמדו מחלוקת ארץ ישראל (הגר"א שם ס"ק ד), וכן דעת הראב"ד בהשגה, שכתב שלא נתחוורו לו דברי רבינו (לחם־משנה, ואור־שמח כתב שהשגת הראב"ד שייכת להלן בהלכה יב, עיין שם בהערה עו).

1 **יב.** הָאַחִין[72] שֶׁחָלְקוּ - חֲרֵי הֵן כְּלָקוחוֹת זֶה מִזֶּה[73],
2 וְאֵין לָהֶם דֶּרֶךְ[74] זֶה עַל זֶה, וְלֹא סֻלָּמוֹת זֶה עַל זֶה[75],
3 וְלֹא חַלּוֹנוֹת זֶה עַל זֶה, וְלֹא אַמַּת הַמַּיִם זֶה עַל זֶה;
4 שֶׁכֵּיוָן שֶׁחָלְקוּ, לֹא נִשְׁאַר לְאֶחָד מֵהֶן זְכוּת בְּחֵלֶק
5 חֲבֵרוֹ. לְפִיכָךְ יֵשׁ לוֹמַר לָאַחִין: כְּשֶׁהָיְתָה הַשָּׂדֶה כֻּלָּהּ
6 לְאֶחָד - הָיָה מַעֲבִיר בָּהּ אַמַּת הַמַּיִם הַזֹּאת מִמָּקוֹם
7 לְמָקוֹם; אֲבָל עַתָּה, שֶׁנַּעֲשֵׂית זֶה חֶלְקִי - יֵשׁ לִי[76]
8 לְהָסִיר אַמַּת הַמַּיִם מֵעָלַי. וְכֵן סוֹתֵם הַחַלּוֹן[77]
9 הַמַּשְׁקִיף עַל חֶלְקוֹ, וּבוֹנֶה[78] בְּצַד הַסָּלָם, אַף עַל פִּי
10 שֶׁהוּא מְבַטֵּל תַּשְׁמִישׁוֹ. וְהוּא הַדִּין בִּשְׁנַיִם שֶׁקָּנוּ[79]
11 שָׂדֶה מֵאֶחָד, וְחָלְקוּ - לֹא נִשְׁאַר לְאֶחָד מֵהֶם זְכוּת
12 בְּחֵלֶק חֲבֵרוֹ, וּמַפְסִיק אַמַּת הַמַּיִם מֵחֶלְקוֹ וְסוֹתֵם
13 הַחַלּוֹנוֹת[80].

72) שם ז: ועוד. מימרא של רב נחמן בשם שמואל, בניגוד לשיטת רב. 73) ואין אנו אומרים "ברירה": הוברר הדבר למפרע שזהו חלקו של זה וזהו חלקו של זה אלא לקוחות הם זה מזה בעת החלוקה, גיטין כה. ורמב"ם פי"א מהלכות שמיטה ויובל הלכה כ. והקדים זאת בהלכה זו, מפני שזהו יסודה, שכיון שהם כלקוחות זה מזה, הם מוכרים זה לזה בעין יפה, ואינם משיירים כלום אחד אצל חבירו, כדין כל מוכר (בבא־בתרא סד: ופכ"ה מהלכות מכירה הלכה ג), ואע"פ שאין זה מפורש בגמרא, שזהו טעמה של הלכה זו - נראה כן בסוגיית הגמרא ב"ב סה. ועיין מגיד־משנה. 74) שאם אחד קבל חצר חיצונה ואחד פנימית, אין הפנימי יכול לדרוש דרך מהחצר החיצונה, אף כי דרך כזו היתה קיימת בחיי אביו, שהרי עם החלוקה כאילו מכר את חלקו, היינו, החצר החיצונה לאחים, ומכר כדרך המוכרים בעין יפה ולא השאיר לעצמו דרך, ובעל החצר החיצונה, ביחס לחצר שלו, אינו מוכר, שנאמר גם עליו שמכר בעין יפה. אלא לוקח הוא (רשב"ם שם סה. ד"ה אין להם דרך) ו'תוספות' ז: ד"ה אין להם דרך). 75) שאחד קיבל בית וחצר, והשני - עלייה, ונמצא הסולם עומד בחצרו של השני (רש"י שם ז: ד"ה ולא סולמות). או שאחד קיבל בית, והשני - חצר ועלייה, ונמצא הסולם נשען על ביתו של השני ('תוספות' שם). 76) [בכ"י תימן: "יש לו". ולפי"ז יכול לכוף לבעל אמת המים להסירה מעליו. וכן כתב הרא"ש (ב"ב פ"א סימן כ) בשם רבינו "שצריך לסתום החלון ולהסיר אמת המים מעליו". והכסף־משנה השמיט מדברי הרא"ש את המילים "ולהסיר אמת המים מעליו", ומתוך זה יצא לו, שבאמת המים אינו יכול לכופו. והוכיח כן מהלשון "יש לי להסיר" שהמדובר על הניזק, ולפיכך בא לפרש בדברי רבינו שגם בחלון סותם הוא בעצמו. ומוכיח כן ממה שכתוב להלן: "ובונה בצד הסולם" שוודאי הכוונה לבעל החצר ולא לבעל העלייה]. 77) לדעת הרא"ש (שם) כוונת רבינו שיכול לכוף לבעל החלון שיסתום חלונו, וכן כתב הריב"ש (הובא בכסף־משנה). אבל הראב"ד (ברא"ש שם) סובר שאינו יכול לכופו לסתום חלונותיו, אלא שאם רצה לבנות כותל סמוך להם - יכול לעשות זאת. והטעים הרשב"א בחידושיו משום "שהוא לא נתחייב לו בבנין", כלומר לא נתחייב לתת לו הוצאות הסתימה. ובהסתמך על דברי הראב"ד הנ"ל שהובאו ברא"ש כתב ב'אור שמח' שכן גם כוונת דברי הראב"ד בהשגה כאן, שכתב בהלכה יא: "לא נתחוורו דבריו", והשגה זו אינה שייכת להלכה יא אלא להלכה יב, וההתחלות הדומות "האחין שחלקו" - "האחין שחלקו" הן שגרמו לדברים להעתק ממקומם. וראה למעלה, שלפי פירוש הכסף־משנה בדברי רבינו - דעתו כדעת הראב"ד. 78) בעל החצר, וראה למעלה. 79) שהרי כל עיקר הטעם באחים שחלקו הוא מפני שהם כלקוחות המוכרים בעין יפה, כמפורש בבבא־בתרא סה. (הגר"א סימן קעג ס"ק ה). 80) והוא־הדין שבונה בצד הסולם, כנ"ל.

14 **יג.** אֲבָל[81] שְׁנַיִם שֶׁקָּנוּ שָׂדֶה מִשְּׁנֵי אֲנָשִׁים[82] אוֹ מִשְּׁנֵי
15 אַחִין[83] - אֵין לְאֶחָד מֵהֶן לְהַפְסִיק אַמַּת הַמַּיִם, וְלֹא
16 לְשַׁנּוֹת דָּבָר מִן הַנְּזָקִים שֶׁהֶחֱזִיקוּ בָּהֶן הַמּוֹכְרִין[84].

81) (מגיד־משנה בשם ר"י מיגאש). 82) שלא היו שותפים (מגיד־משנה בשם הר"י מיגאש). 83) אף כאן שלא היו בשותפות (שם). 84) שהרי כל קנינם מהמוכרים, ואינם קונים זה מזה ואינם מוכרים זה לזה כלל, ולפיכך הם מקבלים את כל הזכויות של המוכרים.

17 **יד.** חֲצַר[85] הַשֻּׁתָּפִין שֶׁיֵּשׁ[86] בָּהּ דִּין חֲלֻקָּה, אוֹ[87]
18 שֶׁחֲלָקוּהָ בִּרְצוֹנָם[88] אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהּ חֲלֻקָּה - יֵשׁ
19 לְכָל אֶחָד מֵהֶן לָכוֹף אֶת חֲבֵרוֹ לִבְנוֹת הַכֹּתֶל[89]
20 בָּאֶמְצַע[90], כְּדֵי שֶׁלֹּא יִרְאֶהוּ חֲבֵרוֹ בְּשָׁעָה שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ
21 בְּחֶלְקוֹ; שֶׁהֶחָזֵק רְאִיָּה - הֶחָזֵק הוּא[91]. וְאֵין לוֹ חֲזָקָה
22 בְּחֲצַר, אֶלָּא אַף עַל פִּי שֶׁעָמְדוּ כָּךְ שָׁנִים רַבּוֹת בְּלֹא
23 מְחִיצָה - כּוֹפֵהוּ לַעֲשׂוֹת מְחִיצָה בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה[92].

85) משנה בבבא־בתרא ב. וכפי פירושה בגמרא שם ג. לפי הלשון השניה. 86) יוצא מתוך השקלא־וטריא שם, שאם יש דין חלוקה - יש כפייה לעשות מחיצה, משום שהיזק ראיה שמו היזק. 87) מימרא של רב אסי בשם רבי יוחנן, כפי שפירשוה במסקנא שם. 88) שהסכימו לחלוק ובקנין, או שחלקוהו כבר, כמו שכתב רבינו למעלה (הלכה י).

89) שגבהו ארבע אמות, כדלהלן. 90) היינו, שיש כפייה על שני דברים: א' על עצם בניית הכותל. ב' על בנייתו באמצע, בחלקם של שניהם. וראה להלן. 91) כלשון אחרון בגמרא שם ג. שגם רבי יוחנן סובר כמותו. וראה בהגהות מיימוניות כמה הוכחות שהלכה כדעה זו. 92) "לפי שאין דעתו של אדם סובלת נזק [זה] (מאלו), וחזקתו שאינו מוחל, שהיזקו היזק קבוע" (להלן פי"א הלכה ז). וראיה לכך ממה שאמרו בגמרא (ב"ב ב:) שלפי המפרש במשנה שם "השותפין שרצו לעשות מחיצה - בונין את הכותל באמצע" - "מחיצה־כותל" - על כרחנו שהיזק ראיה לאו שמיה היזק, שהרי נאמר במשנה שרק אם רצו שניהם בונים את המחיצה. ואם יש חזקה בהיזק ראיה, אין ראיה מהמשנה שהיזק ראיה לאו שמיה היזק, שהרי כאן החזיקו כמה שנים בלי מחיצה. אלא על־כרחנו שלמאן־דאמר היזק ראיה שמיה היזק - לא מועילה חזקה (ר"י מיגאש). ומה שאמרו להלן (פ"ז הלכה א־ו) שמועילה חזקה בחלון, אע"פ שיש שם היזק ראיה - כאן אחד מזיק את השני, ולפיכך לא מיחה בו, שאומר לו הרי גם אתה ניזוק ממני, והייתי מצפה שאתה תתבע את בנין המחיצה, כמו שכתב ר"י מיגאש בתחלת בבא־בתרא. ועיין עוד בר"ש שם סימן ב. [וראה במגיד־משנה שהביא עוד בשם ר"י מיגאש שמחלק בין חלון לחצר, בזה שבחלון עשה מעשה בפתיחת החלון, אבל ראה להלן פ"ז הלכה א והערה ב].

1 **טו. רַחַב[93] מְקוֹם הַכֹּתֶל - מִשֶּׁל שְׁנֵיהֶם. וְכַמָּה יִהְיֶה**
2 **רָחְבּוֹ? הַכֹּל[94] כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה[95]. וַאֲפִלּוּ[96] נָהֲגוּ[97]**
3 **לַעֲשׂוֹת מְחִיצָה בֵּינֵיהֶם בְּקָנִים וּבְהוּצִין[98]. וּבִלְבַד**
4 **שֶׁלֹּא יִהְיֶה אֲוִיר שֶׁיִּסְתַּפֵּל בּוֹ וְיִרְאֶה אֶת חֲבֵרוֹ.**

93) משנה, שם ב. 94) שם. 95) היינו, כמנהג השותפים לבנות כשחולקים ביניהם, ולא כמנהג שאר הבנינים במדינה (מגיד־משנה). 96) שם ד. 97) אבל אם המנהג הוא פחות מזה, אין משגיחים בו. שאם לא כן, למה צריכה הגמרא לפרוט את אלו דוקא (הגהות מיימוניות אות כ בשם ה'תוספות'), ומכאן שאף במקום שאמרו "הכל כמנהג המדינה" אין הכל בכלל. ויש גם יוצאים מן הכלל. וראה ב'תוספות' שם ב. ד"ה בגויל. 98) כפות תמרים (רש"י ורבינו גרשום).

5 **טז. כַּמָּה[99] גָּבְהוֹ הַכֹּתֶל? אֵין פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת[100].**
6 **וְכֵן בְּגִנָּה[101], כּוֹפֶהוּ[102] לְהַבְדִּיל גִּנָּתוֹ מִגִּנַּת חֲבֵרוֹ**
7 **בִּמְחִיצָה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים[103]. אֲבָל[104] בְּבִקְעָה -**
8 **אֵין צָרִיךְ לְהַבְדִּיל בִּקְעָתוֹ מִבִּקְעַת חֲבֵרוֹ, אֶלָּא**
9 **בְּמָקוֹם שֶׁגִּנָּהַגוּ[105]. רָצָה[106] לְהַבְדִּיל בִּקְעָתוֹ מִבִּקְעַת**
10 **חֲבֵרוֹ - כּוֹנֵס לְתוֹךְ שֶׁלּוֹ וּבוֹנֶה. וְעוֹשֶׂה חֲזִית[107]**
11 **כְּמוֹ[108] אַמָּה בְּסִיד מְבֻחוּץ[109], כְּדֵי לְהוֹדִיעַ שֶׁהַכֹּתֶל**
12 **שֶׁלּוֹ. לְפִיכָךְ[110], אִם נָפַל הַכֹּתֶל - הַמָּקוֹם וְהָאֲבָנִים**
13 **שֶׁלּוֹ. וְאִם[111] עָשׂוּ מְדַעַת שְׁנֵיהֶם - בּוֹנִים הַכֹּתֶל**
14 **בָּאֶמְצַע, וְעוֹשִׂין חֲזִית מִכָּאן וּמִכָּאן[112]. לְפִיכָךְ, אִם**
15 **נָפַל הַכֹּתֶל - הַמָּקוֹם וְהָאֲבָנִים שֶׁל שְׁנֵיהֶן.**

99) שם ה. 100) מפני שבמחיצה פחותה מזה, עדיין אפשר להסתכל מעליה [ואע"פ שגבהו של אדם אינו, בדרך כלל, יותר משלש אמות - יכול הוא להגביה עצמו על ראשי אצבעותיו ולהציץ עד גובה ארבע אמות – 'תוספות' חגיגה יא. ד"ה ברום]. 101) משנה שם ב. לפי הפירוש הפשוט שהמדובר בשתי גינות סמוכות זו לזו. וראה להלן הערה קיב. 102) אפילו בסתם, שאין שם מנהג לגדור, בניגוד לבקעה, ראה להלן. ועיין עוד להלן הלכה יז (והערה קיז) שאפילו במקום שנהגו שלא לגדור - מחייבין אותו. 103) "כדי שיתפוס אותו כגנב, אם נכנס לרשותו", כמו בין גג לגג (בבא־בתרא ו: ולהלן פרק ג הלכה ו). אבל היזק ראיה "שלא יראה חבירו בשעה שמשתמש" (מלשון רבינו למעלה הלכה יד) אין בגינה, שהרי אין משתמשים בה יותר מבגג, שעליו אמרו שדי במחיצה עשרה טפחים (רבינו בתשובה). ומה שאמרו בגמרא (שם ב:) בשקלא־וטריא בסוגיית "היזק ראיה", שמה שנאמר במשנה "וכן בגינה במקום שנהגו לגדור מחייבין אותו" הוא משום היזק ראיה, והקשו מזה למאן־דאמר היזק ראיה לאו שמיה היזק, ותירצו: "גינה שאני, כדרבי אבא אמר רב הונא אמר רב אסור לאדם לעמוד בשדה חבירו בשעה שהיא עומדת בקמותיה", "שלא יזיקנו בעין רעה" (רש"י). הרי שגינה חמורה מחצר לענין זה? - כבר נשאל על זה רבינו, והשיב שיש הבדל גדול בין היזק ראיה שהוא היזק גדול, שיראה אדם חבירו בעת שהוא עומד ויושב ועושה צרכיו, ובין היזק ראיה שיראה קמת חבירו משום עין רעה, שאלו דברי חסידות הם שלא יעיין בו בעין רעה, ואותו התירוץ אינו אליבא דהלכתא, שעיקר היזק ראיה בחצר מקום שבני אדם דרין, עכ"ד רבינו. [ויש להוסיף בביאור דבריו: שאע"פ שרב אמר "אסור לאדם לעמוד וכו'", הרי שזהו איסור גמור ולא מדת חסידות - רב לשיטתו שאמר (בבא־מציעא קז:) "והסיר ה' ממך כל חולי - זו עין [רעה], תשעים ותשעה [מתים] בעין רעה". שלפי"ז דין הוא שאסור להסתכל, ולפיכך כופין אותו לעשות כותל גבוה ארבע אמות. אבל שמואל חולק עליו (שם) ואומר "והסיר ה' ממך כל חולי - זה הרוח (= רוח רעה)". ו"הכל [מתים] ברוח [רעה]". ולפי דבריו, אין איסור בהסתכלות בקמת חבירו. ולפי הכלל הידוע, שהלכה כשמואל בדיני ממונות, אין לכוף לעשות כותל גבוה ארבע אמות לגינה, מאחר שאין איסור בהסתכלות. ואין כאן אלא מדת חסידות בלבד. כמו שאמרו בפסחים קי: בעניני "זוגות" (= סכנה לשתות שני כוסות ביחד), שמי שאינו מקפיד על זה, אינו ניזוק, ואעפי"כ "למיחש מיבעי" (= טוב לחשוש). ואם כן, על־כרחנו שפירוש המשנה "וכן בגינה - מחייבין אותו" היינו לגדור בגדר של עשרה טפחים בלבד כדי שלא ייתפס עליו כגנב, ולא בכותל של ארבע אמות משום עין רעה. וגם שינוי הלשון במשנה מוכיח כן, שבחצר אמרו "כותל", ובגינה אמרו לגדור מלשון "גדר". וסתם גדר הוא עשרה טפחים, ראה בכלאים פ"ב משנה ח, ובפאה פ"ב משנה ג ברמב"ם ורע"ב שם. אבל להלן בפ"ג הלכה ג, כלל רבינו "גדר" ו"כותל" ביחד, עיין שם. וראה להלן פ"ג הלכה ח ובהערה עא]. 104) משנה שם, ולפי מסקנת הגמרא, שם ד. 105) מפני שבבקעה אין עומדים הזרעים כל השנה כמו בגינה (סמ"ע סימן קנח, ס"ק ג בשם הרמב"ן).

106) האחד, ובמקום שאין מנהג. 107) מלשון מראה, היינו דבר בולט (רבינו בפירוש המשניות). 108) כרבי יוחנן, שם ד. ד: 109) אבל לא מבפנים, שמא יעשה גם חבירו בפנים. אבל שמא יקלוף חבירו סימן זה, אין לחשוש, שהרי יכירו זאת, ובמחיצה של קנים והוצים (ראה למעלה הלכה טו) נתנו בגמרא שם סימנים מיוחדים ורבינו השמיטם, וצ"ע (כסף־משנה). 110) משנה, שם ב. 111) שם. 112) ובלי סימן כלל אי־אפשר, שמא יעשה אחד בצד חבירו ויאמר שלו הוא. ולקלוף אי־אפשר, שהרי ניכר הוא, כנ"ל (גמרא שם, וראה סמ"ע סימן קנח, ס"ק ט).

1 **יז. הַמּוֹכֵר**[113] **גִּנָּה לַחֲבֵרוֹ סְתָם**[114]**, וְהָיְתָה מְעֹרֶבֶת עִם**
2 **גִּנּוֹת אֲחֵרוֹת**[115] **- כּוֹפִין אֶת הַלּוֹקֵחַ לִבְנוֹת אֶת**
3 **הַכֹּתֶל**[116] **בֵּינֵיהֶם**[117]**, וַאֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא**
4 **לִגְדֹּר בַּגִּנּוֹת**[118]**. אֲבָל אִם מָכַר בִּקְעָה סְתָם - אֵין**
5 **מְחַיְּבִים אוֹתוֹ לִגְדֹּר, אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ.**

113) כן פירש רבינו בפירוש המשניות בתחילת בבא־בתרא, מה ששנו שם "וכן בגינה מקום שנהגו לגדור מחייבין אותו". וראה במגיד־משנה, ולהלן הערה קיז. 114) היינו שלא הזכיר לו את דבר עשיית המחיצה. 115) שנשארו בידו של מוכר (ועיין ראב"ד ומגדל־עוז). 116) ראה למעלה הלכה טז, שבגינה אין צריך אלא מחיצה גבוהה עשרה טפחים. 117) כלומר, כופין את הלוקח שישתתף בבנין זה עם המוכר (כן דעת הראב"ד, וכן יש לפרש בדברי הרמב"ם, ועיין מגיד־משנה). 118) כן הוא בירושלמי: "תני: בגינה בין מקום שנהגו לגדור, בין מקום שנהגו שלא לגדור - כופין". והגר"א (סימן קנח ס"ק א) כתב שכן מפרש רבינו גם בבבלי (שם ד.) ושגירסתו שם שונה מזו שלפנינו. ועיין ראב"ד ומגיד־משנה.

6 **יח. מָקוֹם**[119] **שֶׁנָּהֲגוּ לִבְנוֹת כְּתָלִים הַמַּבְדִּילִין**[120]
7 **בַּחֲצֵרוֹת אוֹ בַּגִּנּוֹת**[121] **בָּאֲבָנִים שֶׁאֵינָן גְּזִית**[122] **- זֶה**
8 **נוֹתֵן**[123] **שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, וְזֶה נוֹתֵן שְׁלֹשָׁה טְפָחִים.**
9 **בְּגָזִית**[124] **- זֶה נוֹתֵן טְפָחַיִם וּמֶחֱצָה, וְזֶה נוֹתֵן טְפָחַיִם**
10 **וּמֶחֱצָה. בִּכְפִיסִין**[125] **- זֶה נוֹתֵן טְפָחַיִם**[126]**, וְזֶה נוֹתֵן**
11 **טְפָחַיִם. בִּלְבֵנִים**[127] **- זֶה נוֹתֵן טֶפַח וּמֶחֱצָה**[128]**, וְזֶה**
12 **נוֹתֵן טֶפַח וּמֶחֱצָה. וְכָל הַשְּׁעוּרִין הָאֵלּוּ - עֶבְיֵי הַכֹּתֶל**
13 **עִם הַסִּיד**[129]**. וְהוֹאִיל**[130] **וּמָקוֹם הַכֹּתֶל מֻשָּׁל שְׁנֵיהֶם,**
14 **אִם נָפַל הַכֹּתֶל - חֲרֵי הַמָּקוֹם וְהָאֲבָנִים שֶׁל שְׁנֵיהֶם.**
15 **וַאֲפִלּוּ**[131] **נָפַל לִרְשׁוּת אֶחָד מֵהֶן, אוֹ שֶׁפָּנָה אֶחָד מֵהֶן**
16 **אֶת כָּל הָאֲבָנִים לִרְשׁוּתוֹ, וְטָעַן שֶׁמָּכַר לוֹ חֲבֵרוֹ חֶלְקוֹ**
17 **אוֹ נָתְנוֹ לוֹ בְּמַתָּנָה - אֵינוֹ נֶאֱמָן**[132]**, אֶלָּא חֲרֵי הֵן**
18 **בִּרְשׁוּת שֶׁל שְׁנֵיהֶם עַד**[133] **שֶׁיָּבִיא רְאָיָה**[134]**.**

119) משנה בבא־בתרא ב. 120) היינו, לא כתלים סתם, אלא כתלים המבדילים בנכסי שותפים (מגיד־משנה). 121) שם במשנה: "וכן בגינה". ופירשו בגמרא, שזה מוסב על גויל וגזית, כלומר רחבי הכתלים. 122) והיינו "גויל" שבמשנה. כלומר, אבנים בלתי מהוקצעות. 123) כלומר, אם המנהג בגויל - דין הוא ברוחב ששה טפחים ולא פחות. ואם נהגו בפחות, אין הולכין אחר מנהג זה (מגיד־משנה).

124) אבנים מהוקצעות, שעל־ידי הקיצוע מתמעט רחבן ששה טפחים לחמשה. 125) חצי לבנה מכאן וחצי לבנה מכאן וטיט באמצע. 126) שלשה טפחים לשני חצאי הלבנה (שהרי הלבנה שלשה טפחים כדלהלן) וטפח לטיט שביניהם. 127) היינו, לבנים שלמות. 128) שהלבנה שלשה טפחים. 129) כלומר עם הטיח. וכתב הרי"ף, שכן מסקנת הגמרא. ולפנינו שם ג: היא בעיא שלא נפשטה, אלא שרב נחמן בר יצחק אמר שם שמסתבר ש"הן וסידן". 130) משנה, שם. 131) שם ד. שזהו כל חידושה של פסקא זו במשנה. 132) שכיון ששותפים הם - שותפים אינם מקפידים אחד על השני. ולפיכך, אם דבר הידוע לשניהם נמצא אצל אחד מהם, אין ראיה שמכרו לו. 133) ואם אין האבנים תחת ידו - נאמן הוא במיגו, שהיה יכול לטעון שהחזירם לחבירו (מגיד־משנה ולחם־משנה). 134) בעדים שהם שלו.

יום שישי כ"ו אדר ה'תשע"ז

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי[1]

1) נתבארו בו משפטי המחיצות שיש בין השותפין אם נפלו, וקצת הדינין ממה שיש לשכנים לעשות זה לזה מגדירת המחיצה ומתיקון הרשות המשותף.

19 **א. כֹּתֶל**[2] **חָצֵר, הַמַּבְדִּיל בֵּין שְׁנֵי שֻׁתָּפִין, שֶׁנָּפַל - יֵשׁ**
20 **לְכָל אֶחָד מִשְּׁנֵיהֶם לָכֹף עַל חֲבֵרוֹ לִבְנוֹתוֹ עַד גֹּבַהּ**
21 **אַרְבַּע אַמּוֹת**[3]**, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִרְאוּ זֶה אֶת זֶה; אֲבָל**[4] **יָתֵר**
22 **עַל אַרְבַּע אַמּוֹת**[5] **- אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ**[6]**. רָצָה הָאֶחָד**
23 **וְהִגְבִּיהַּ הַכֹּתֶל**[7] **יוֹתֵר עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, אִם**[8] **בָּא חֲבֵרוֹ**
24 **וּבָנָה כֹּתֶל אֶחָד גָּבוֹהַּ כְּנֶגֶד הַכֹּתֶל שֶׁבֵּינֵיהֶן - מְחַיְּבִין**
25 **אוֹתוֹ לִתֵּן חֶלְקוֹ**[9] **בַּגֹּבַהּ שֶׁכְּנֶגֶד כָּתְלוֹ**[10]**. כֵּיצַד? בָּנָה**
26 **אֶחָד כֹּתֶל שֶׁבֵּינֵיהֶן וְהִגְבִּיהוּ עֶשֶׂר אַמּוֹת, וּבָא חֲבֵרוֹ**
27 **וּבָנָה כֹּתֶל אֶחָד כְּנֶגְדּוֹ אוֹ בְּצִדּוֹ**[11] **לַעֲשׂוֹת לוֹ בַּיִת**[12]**,**
28 **וְהִגְבִּיהַּ הַכֹּתֶל הָאַחֵר שֵׁשׁ אַמּוֹת - מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לִתֵּן**
29 **חֶלְקוֹ בִּשְׁתֵּי אַמּוֹת שְׁמוֹסִיף עַל אַרְבַּע אַמּוֹת; שֶׁהֲרֵי**
30 **נִרְאֶה מִמַּעֲשָׂיו**[13] **שֶׁהוּא רוֹצֶה בָּהֶן**[14]**. וְכֵן אִם חָקַק**
31 **בְּרֹאשׁ הַכֹּתֶל שֶׁבֵּינֵיהֶן**[15] **מָקוֹם לְהַנִּיחַ בּוֹ הַקּוֹרוֹת**[16]**,**
32 **אוֹ שֶׁבָּנָה עָלָיו קוֹרָה**[17] **גְּדוֹלָה שֶׁהַקּוֹרוֹת נִשְׁעָנִין**
33 **עָלֶיהָ - מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לִתֵּן חֶלְקוֹ בְּשֵׁשׁ הָאַמּוֹת כֻּלָּן**[18]
34 **שֶׁהוֹסִיף חֲבֵרוֹ עַל הָאַרְבַּע אַמּוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא**
35 **בָּנָה כָּל הַכֹּתֶל**[19]**; שֶׁהֲרֵי גִּלָּה דַּעְתּוֹ שֶׁהוּא רוֹצֶה בְּכָל**
36 **הַגֹּבַהּ הַזֶּה.**

2) בבא־בתרא ה. במשנה. 3) שזהו השיעור למניעת היזק ראיה, כמבואר למעלה פ"ב הלכה טז. ואין כל חידוש בהלכה זו, אחרי שכבר פסק רבינו (למעלה פ"ב הלכה ד) שהיזק ראיה שמיה היזק, ושותפין שחלקו כופים זה את זה לעשות כותל גבוה ארבע אמות ביניהם – קל־וחומר אם כבר היה כותל ביניהם ונפל, שיכולים לכוף אחד את השני לבנותו מחדש, אלא עיקר החידוש הוא, שלמעלה מארבע אמות אין כופים זה את זה (גמרא בבא־בתרא ב:). 4) משנה, שם. 5) שאז אין עוד היזק ראיה. 6) אע"פ

שמקודם היה הכותל יתר על ארבע אמות (כסף־משנה). 7) על הוצאותיו בלא השתתפותו של השני. 8) משנה, שם. 9) החצי שעליו לשלם. ובתשלום זה, הוא זוכה בחצי הכותל, שהרי המקום של שניהם, שכשם שמחייבין אותו לשלם, כן מחייבין את חבירו, ונוטל הוא חצי הכותל על־כרחו (מגיד־משנה ומשנה־למלך). 10) אבל למעלה מכתלו אינו חייב, כהדגמת רבינו בסמוך, וכרב נחמן (שם ו.) שאמר: "למאי דסמך - סמך, למאי דלא סמך - לא סמך", ודלא כרב הונא שאמר: "סמך לפלגא, סמך לכולה". ומפרשה רבינו לעניין שיעור הגובה (ועיין שם ב'תוספות' ד"ה סמך). 11) [שהרי במשנה (שם ה.) נאמר סתם "סמך לו כותל אחר - מגלגלין עליו את הכל", משמע בין סמך לו מכנגדו ובין סמך לו מן הצד. ולפי זה, שהמדובר גם בסמך מן הצד, על־כרחנו שהפלוגתא של רב הונא ורב נחמן (ראה הערה הקודמת) אינה אלא בגובה ולא באורך]. 12) שהוא רוצה להשתמש בכותל האמצעי לשים עליו ועל הכותל הנגדי - תקרה, כמו שנראה ממעשיו, אף שלא השתמש עדיין ולא עשה עוד את התקרה. 13) בניית הכותל. 14) אבל אין לחייבו בארבע אמות הנותרות, שהרי לא גילה דעתו אלא על השתים בלבד. 15) בניגוד לפרש"י שם, שחקק בכותל שסמך. 16) זהו "קבעתא דכשורי", שעליו אמרו (שם ו.) שאף רב נחמן, שרבינו פסק כמותו, מודה ש"סמך לפלגא - סמך לכולה". 17) עץ ארוך ועב, שעליו שמים את הקורות, והוא מגן עליהם מלחלוחית הכותל. וזהו "אפרזתא" (שם) שגם בזה מודה רב נחמן. 18) שהרי כאן מעשיו משמשים גילוי דעת ברור, שברצונו להשתמש בכל הכותל האמצעי. 19) בכ"י תימן: "שלא בנה כנגד הכותל". כלומר, לא בנה עשר אמות כנגד כל גבהו של כותל, אלא שש אמות בלבד, כנ"ל (ועיין סמ"ע סימן קנז, ס"ק כז).

ב. 1 אֶחָד[20] מִן הַשֻּׁתָּפִין שֶׁבָּנָה[21] הַכֹּתֶל שֶׁמַּבְדִּיל בֵּינוֹ 2
וּבֵין חֲבֵרוֹ עַד אַרְבַּע אַמּוֹת, וְתָבַע חֲבֵרוֹ לִתֵּן חֶלְקוֹ 3
בַּהוֹצָאָה, וְאָמַר 'נָתַתִּי[22] חֶלְקִי' - הֲרֵי זֶה בְּחֶזְקַת 4
שֶׁנָּתַן[23], וְנִשְׁבָּע הֶסֵּת[24] שֶׁנָּתַן וְנִפְטָר, עַד שֶׁיָּבִיא 5
רְאָיָה הַתּוֹבֵעַ שֶׁלֹּא נָתַן[25]. אֲבָל[26] אִם בָּא לְתְבֹּעַ אוֹתוֹ 6
לִתֵּן חֶלְקוֹ בְּהוֹצָאַת שְׁאָר הַגַּבָּה שֶׁהוֹסִיף עַל אַרְבַּע 7
אַמּוֹת, מְפֻנֵי שֶׁסָּמַךְ לוֹ[27] אוֹ כְּנֶגְדּוֹ, וְאָמַר 'נָתַתִּי' - 8
אֵינוֹ נֶאֱמָן[28]; אֶלָּא[29] חֲבֵרוֹ נִשְׁבָּע[30] בְּנִקְיטַת חֵפֶץ[31] 9
שֶׁלֹּא נָתַן לוֹ וְנוֹטֵל מִמֶּנּוּ, כְּדִין כָּל הַנִּשְׁבָּעִין 10
וְנוֹטְלִין[32], עַד שֶׁיָּבִיא רְאָיָה זֶה שֶׁנָּתַן לוֹ.

20) משנה, שם. 21) שידוע לנו בוודאות, שרק אחד בנה את הכותל בלי השתתפות השני, וכל־שכן אם לא ידוע לנו שהאחד בנה לבדו, שהשני נאמן. 22) היינו, אחרי שזה תבע ממנו את ההוצאות. 23) "והטעם, לפי שהואיל ששניהם חייבין לבנות, וזה ידוע לכל העולם, יש לומר שנתן חלקו" (רבינו בפירוש המשנה, שם). 24) מדרבנן, בלי נקיטת חפץ, כדין כופר הכל (שבועות מ:). 25) כלומר, שיעידו עדים, שהיו כל הזמן עם הנתבע מהתחלת הבנייה ואילך, וראו שלא נתן. וראה בשו"ע סימן קנז, סוף סעיף ח. 26) משנה, שם. 27) היינו, בצדו. 28) "לפי שנאמר לו: האיך ידעת שאתה חייב לשלם, כדי שתתן לו קודם שתעמדו בדין?" (רבינו בפירוש המשניות), וכלשון הגמרא (ב"ב ה:) "מי יימר דמיחייבו לי רבנן". 29) מתוספת רבינו. 30) אע"פ שהתובע חובו מן הלוה בתוך זמנו, וטען הלה: פרעתי, גובה בלא שבועה, אפילו מן היתומים (ב"ב שם ורמב"ם פי"ד מהלכות מלוה ולוה הלכה א) - שם ישנה "חזקה" שוודאי לא שילם בתוך זמנו, אבל כאן בנידון שלנו אין "חזקה" שוודאי לא שילם. ומה שנראה בסוגיית הגמרא (ב"ב שם) שהסברא של "מי יימר דמיחייבו לי רבנן" עדיפה מהסברא של "אין אדם פורע תוך זמנו" שנחלקו בה אביי ורבא שם - זהו רק לפי ה"סלקא דעתין" שלא ידעו עוד מ"חזקה - אין אדם פורע תוך זמנו" (אבן־האזל). 31) באחיזת חפץ של קדושה, כגון ספר־תורה או תפילין (שבועות לח:). 32) אף־על־פי שאין למצוא שבועה כזו ברשימת הנשבעין ונוטלין שבמסכת שבועות פרק ז - יש מקור אחר לשבועה זו בבבא־קמא קיד: "המכיר כליו וספריו ביד אחר, ישבע לו לוקח כמה נתן ויטול", שמשם למדו הגאונים לתובע מחבירו חוב שיש לו עליו משכון - שנשבע בנקיטת חפץ ונוטל כדרך נשבעין ונוטלין (פי"ג מהלכות מלוה ולוה הלכה ג, ועיין ברא"ש פ"ז דשבועות סימן ד), וכמו־כן בנידון־דידן שידוע לכל שהראשון בנה הכותל, שהרי זה כאילו מוחזק בו, ודינו כתובע חוב שיש לו עליו משכון, כנ"ל (אבן־האזל, ועיין מגיד־משנה).

ג. 11 מִי שֶׁהָיָה[33] לוֹ חָרְבָּה בֵּין חָרְבוֹת חֲבֵרוֹ, וְעָמַד 11
חֲבֵרוֹ וְגָדַר רוּחַ רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית, עַד 12
שֶׁנִּמְצֵאת חָרְבָּה זוֹ מְשֻׁלֶּשֶׁת רוּחוֹתֶיהָ גְּדוּרָה - אֵין 13
מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לִתֵּן לוֹ הַהוֹצָאָה כְּלוּם; שֶׁהֲרֵי לֹא 14
הוֹעִיל לוֹ, וַהֲרֵי חָרְבָּתוֹ פְּתוּחָה לִרְשׁוּת הָרַבִּים[34] 15
כְּשֶׁהָיְתָה. לְפִיכָךְ, אִם גָּדַר לוֹ[35] רוּחַ רְבִיעִית, עַד 16
שֶׁנִּמְצֵאת חָרְבָּתוֹ מֻקֶּפֶת גָּדֵר - מְגַלְגְּלִין עָלָיו אֶת 17
הַכֹּל, וְנוֹתֵן חֲצִי הַהוֹצָאָה שֶׁהוֹצִיא זֶה בְּאַרְבַּע 18
רוּחוֹת[36] עַד אַרְבַּע אַמּוֹת[37]. וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיֶה מְקוֹם 19
הַכֹּתֶל שֶׁל שְׁנֵיהֶם[38]. 20

33) במשנה (בבא־בתרא ד:): "המקיף את חבירו משלש רוחותיו וגדר את הראשונה ואת השניה ואת השלישית - אין מחייבין אותו. רבי יוסי אומר, אם עמד וגדר את הרביעית - מגלגלין עליו את הכל". ואמרו שם בגמרא "אמר רב יהודה אמר שמואל, הלכה כרבי יוסי דאמר אם עמד וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל, לא שנא עמד ניקף, לא שנא עמד מקיף". ויש אומרים, שמשנה זו מדברת בבקעה ובמקום שלא נהגו לגדור, שאילו בחצר יכול לכוף אותו לבנות הכתלים באמצע כמפורש למעלה פ"ב הלכה יד־טז (רשב"ם ועוד). אבל לדעת רבינו, כיון שבבקעה לא נהגו לגדור - אין לחייבו אפילו אם עמד וגדר. ולפיכך הוצרך רבינו להעמיד הלכה ז בחורבה, כלומר חצר שחרבה ולא משתמשים בה עכשיו, ואם עמד המקיף וגדרה מכל ארבע רוחותיה, הרי הוא כיורד לשדה חבירו שלא ברשות ונטעה, שאם היתה שדה העומדת ליטע, שמין לו ונוטל כאריסי העיר (בבא־מציעא קא. ופ"י מהלכות גזילה ואבידה הלכה ד), שהרי חצר חרבה

עומדת להיגדר (כסף־משנה הלכה ד, והגר"א סי' קנח ס"ק ז בשם ירושלמי), [וכ"ה בירושלמי בבא־מציעא פ"י הלכה ג]. ואע"פ שבית חרב אינו עומד להבנות (הלכות גזילה ואבידה שם הלכה ט, אבן־האזל). ולדעת חכמים החולקים על רבי יוסי, ואינם מחייבים אלא באופן שהניקף עמד וגדר, שגילה דעתו שרוצה בגדר - חצר חרבה אינה עומדת להיגדר, ודינה כשדה שאינה עומדת ליטע, שרק אם בעל השדה גילה דעתו חייב לשלם לו וידו על העליונה (בבא־מציעא שם). 34) רבינו מפרש במשנה שם, כפירש"י בבבא־קמא כ: שגדרו היה בין המקיף לבין הניקף. ועיין ב'תוספות' שם ד"ה את, שפירשו שהקיף מסביב. 35) המקיף, וכדעת רבי יוסי, כנ"ל. 36) כרב הונא (שם) ולא כחייא בר רב שאמר שמשלם רק דמי קנים בזול [ואף שבשדה העשויה ליטע, אומדים כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו ליטעה ונוטל מבעל השדה (הלכות גזילה שם ה"ד) - כאן בחורבה שהנאתם שווה, גם הוצאתם שווה]. 37) כגובה הכותל שבין חצרות (למעלה פ"ב הלכה טז). 38) שיכול להשתמש בכתלים, כמבואר להלן הלכה ד. ובביאור הגר"א סימן קנח, ס"ק יא הביא מקור לדברי רבינו מהירושלמי בבא־בתרא למשנה הנ"ל.

1 **ד. אֲבָל אִם הָיָה הַכֹּתֶל שֶׁל זֶה שָׁבְנָה, וּבְחֶלְקוֹ בָּנָה**
2 **- יְרֵאָה לִי, שֶׁאֵין מְגַלְגְּלִין עָלָיו אֶלָּא דָּבָר מוּעָט כְּמוֹ**
3 **שֶׁיִּרְאוּ הַדַּיָּנִין; שֶׁחֲרֵי אֵינוֹ יָכוֹל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ**
4 **בַּכְּתָלִים[39]. וְכֵן[40] אִם הִנִּיחַ עַצְמוֹ הוּא שֶׁגָּדַר רוּחַ**
5 **רְבִיעִית - הֲרֵי גִּלָּה דַּעְתּוֹ, וְנוֹתֵן חֲצִי הַהוֹצָאָה שֶׁל**
6 **שָׁלֹשׁ רוּחוֹת[41], אִם הָיוּ הַכְּתָלִים[42] שֶׁל שְׁנֵיהֶם. וְכֵן**
7 **כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.**

39) והראב"ד חולק על רבינו, ולדעתו להיפך. אם בנה הראשון על שלו, הרי הקל בזה על השני שהרויח לו את מקור הכותל, ולפיכך אין לו להפסיד בשביל כך את ההוצאות. 40) כלומר, לא רק באופן שהמקיף גדר כל ארבע הרוחות, אלא אפילו אם המקיף לא גדר אלא שלש רוחות שלא הועילו מעשיו כלום, בכל זאת חייב הניקף לשלם אם הוא עצמו גמר לגדור (סמ"ע סימן קנח, ס"ק טו). 41) בניכוי הוצאת חצי הכותל הרביעי (ערוך־השולחן). 42) בכ"י תימן ובדפוס רומי: "היו הכתלים". ובאבן־האזל תיקן "היה מקום הכתלים".

8 **ה. וְכֵן[43] שְׁנֵי[44] בָּתִּים זֶה בְּצַד זֶה[45], וְהָיוּ גַּגֵּיהֶן**
9 **עֲשׂוּיִין לְדִירָה[46], אֲפִלּוּ הָיוּ בִּשְׁנֵי צַדֵּי רְשׁוּת הָרַבִּים[47]**
10 **- זֶה עוֹשֶׂה מַעֲקֶה[48] לַחֲצִי גַּגּוֹ שֶׁהוּא דָּר בּוֹ, וְזֶה**
11 **עוֹשֶׂה מַעֲקֶה לַחֲצִי גַּגּוֹ, וְזֶה שֶׁלֹּא[49] כְּנֶגֶד זֶה[50],**
12 **וּמַעֲדִיף[51], כְּדֵי שֶׁלֹּא יִרְאוּ זֶה אֶת זֶה[52]. וְאַף עַל פִּי[53]**
13 **שֶׁבְּנֵי רְשׁוּת הָרַבִּים רוֹאִין אוֹתוֹ, יָכוֹל כָּל אֶחָד לוֹמַר**
14 **לַחֲבֵרוֹ: אֵלּוּ אֵין רוֹאִין אוֹתִי אֶלָּא בַּיּוֹם[54] בְּעֵת**
15 **שֶׁאֶעֱמֹד עַל גַּגִּי, וְאַתָּה רוֹאֶה אוֹתִי תָּמִיד[55].**

43) [בכ"י תימן חסרה מילה זו, ולפי נוסחתנו (וכ"ה גם בדפוס רומי) זה נמשך להלכה הקודמת, שכשם שאין לחייב בהוצאות חצי הכותל אלא־אם־כן הוא עומד על מקום של שניהם, כמו כן בשני גגות אין לחייב אחד להשתתף בהוצאות חצי הכותך שיבנה חבירו על גגו, שהרי לא יוכל להשתמש בכותל זה, אלא כל אחד בונה על חצי גגו ומעדיף]. 44) שם ו: מימרא של אביי. 45) היינו, שאחד סמוך לשני ואין רשום הרבים מפסקת ביניהם, בניגוד לשיטת ה'תוספות' שם, ד"ה בשני צדי ר"ה, שדווקא בשני צדי רשות הרבים חייבים לגדור שאין האחד מרגיש בחבירו כשעולה בגגו, שיזהר ממנו. אבל אם אין רשות הרבים מפסקת ביניהם - אין צריך לגדור, והיינו דאמר רב נחמן: "אבל בין גג לגג, לא (=אין צריך לגדור)" וראה להלן שלדעת רבינו מיושבת הסתירה הנ"ל, בין מימרתו של אביי לבין מימרתו של רב נחמן, באופן אחר. 46) כלומר, גגים שטוחים ולא משופעים. ובזה מיושבת הסתירה הנ"ל בין מימרת אביי לבין מימרת רב נחמן. 47) שבני רשות הרבים רואים אותם (גמרא שם, ולהלן בדברי רבינו), וכל־שכן כשרשות היחיד מפסיקה ביניהם (שם בגמרא). 48) מחיצה על הגג נקראת "מעקה" בלשון התורה (דברים כב, ח). 49) כגון אחד לצד צפון, ואחד לצד דרום. 50) בכ"י תימן "זה שלא כנגד זה". וצ"ל "זה שלא כנגד זה, וזה שלא כנגד זה". 51) כל אחד מושך קצת יותר מהמחצית, וכמובן שהעדפה זו אינה אלא כשהם זה כנגד זה. ולא כשהם זה בצד זה (סמ"ע סימן רנט, ס"ק ה). 52) ולא יהיה ביניהם היזק ראיה. 53) וזהו החידוש שיש בשני צדי ר"ה (גמרא שם). 54) שאז רואים גם על גג גבוה. אבל בלילה, שאין אור מספיק לעוברים ושבים, אינם יכולים לראות למעלה בגגות. אבל בחלון הבית יכולים לראות גם בלילה, כמפורש להלן פ"ה הלכה ו (לחם־משנה). 55) לדעת הסמ"ע (שם ס"ק ו) מילה אחרונה זו באה לרבות גם את הנימוק האחרון בגמרא. והיינו, שאנשי ר"ה רואים רק בעיון והתאמצות, ורק כשהוא עומד. ואילו אנשי הגגות רואים תמיד, היינו גם כשיושבים, וגם ללא מאמץ.

16 **ו. גַּג[56] הַסָּמוּךְ[57] לַחֲצַר חֲבֵרוֹ - עוֹשֶׂה[58] לוֹ מַעֲקֶה**
17 **גָּבוֹהַּ אַרְבַּע אַמּוֹת. אֲבָל[59] בֵּין גַּג לְגַג מִשְׁאָר הַגַּגִּין[60]**
18 **- אֵינוֹ זָקוּק לְאַרְבַּע אַמּוֹת; שֶׁאֵין בְּנֵי אָדָם דָּרִין**
19 **בַּגַּגּוֹת, לְפִיכָךְ אֵין בַּגַּגּוֹת הֶזֵּק רְאִיָּה. אֲבָל[61] צָרִיךְ**
20 **לַעֲשׂוֹת מְחִיצָה בֵּין שְׁנֵי הַגַּגִּין גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה**
21 **טְפָחִים, כְּדֵי שֶׁיִּתְפֹּס אוֹתוֹ כְּגַנָּב אִם נִכְנַס לִרְשׁוּתוֹ.**

56) שם ו: מימרא של רב נחמן בשם שמואל. ואף כאן בגג העשוי לדירה, כנ"ל (סמ"ע סימן קס, ס"ק ב). 57) היינו, שקרקעית הגג שוה לזו של החצר, שהרי לענין היזק ראיה אין הבדל בין רחוק ובין סמוך, כמו שנראה בהלכה הקודמת, בדין שני גגות בשני צדי רשות הרבים (ועיין מגיד־משנה שם) - סמ"ע סימן קנט, ס"ק ז. 58) היינו בעל הגג, שהוא מזיק לבעל החצר, ולא בעל החצר שאינו מזיק, כמו שאמרו בבבא־בתרא ב: שבעל החצר שקבוע לו תשמישו, אינו יודע להזהר מפני בעל הגג שלא קבוע לו תשמישו. ונראה מדברי רבינו להלן (סוף הלכה ז), שבעל החצר אינו משתתף אפילו בעשרה טפחים שלא ייתפס עליו כגנב (ראה להלן בדין שני גגות) שכיון שבעל הגג שהוא

המזיק בהיזק ראיה, חייב לעשות כותל גבוה ארבע אמות כדי לסלק היזק ראיה - שוב אין בעל החצר נתפס עליו כגנב, שהרי הכותל מפסיק ביניהם (סמ"ע סימן קנט, ס"ק ז). ודעת הרשב"א שבעל החצר משתתף אתו במחיצה בת עשרה טפחים (מגיד־משנה), וראה להלן הערה סט.
59) המשך מימרא של רב נחמן בשם שמואל (שם).
60) "פירוש: שאין ראויים לתשמיש" (ראב"ד).
61) מדברי התוספת של רב נחמן עצמו (שם).

1 **ז. שְׁתֵּי[62] חֲצֵרוֹת זוֹ לְמַעְלָה מִזּוֹ[63] - לֹא יֹאמַר**
2 **הָעֶלְיוֹן: חֲרִינִי בּוֹנֶה מִכָּנֶגְדִּי[64] וְעוֹלֶה; אֶלָּא בּוֹנִים**
3 **שְׁנֵיהֶם מִלְּמַטָּה[65] וְעוֹלֶה[66], וּבוֹנֶה הָעֶלְיוֹן לְבַדּוֹ**
4 **מִכָּנֶגְדּוֹ[67] וָמַעְלָה. וְאִם[68] הָיְתָה חֲצֵרוֹ לְמַעְלָה מִגַּגּוֹ**
5 **שֶׁל חֲבֵרוֹ[69] - אֵין הָעֶלְיוֹן זָקוּק לַתַּחְתּוֹן כְּלָל[70].**

62) כרב חסדא, בניגוד לרב הונא, וכן הוא בברייתא שם.
63) ושניהם מזיקים אחד לשני בהיזק ראיה. 64) שאינני צריך לסבול משפלות הקרקע של השני. 65) אף העליון, שאם אין יסוד - אין בנין (מגיד־משנה). והיינו, עד ארבע אמות מקרקעית החצר שלמטה. צריכים שניהם יחד לבנות, כדין כל שני שותפים בחצרות, ואולי כאן צריך יותר מארבע אמות. עד כמה שהתחתון יכול עוד להזיק לעליון אם זה עומד (מגיד־משנה לפי הפירוש השני, וראה ב'תוספות' שם ד"ה שתי חצרות). 66) בב"ח סימן קס, חסרה מילה זו.
67) היינו, מן המקום שכלה היזק ראיה של הראשון, ומשם והלאה בונה הוא לבדו ארבע אמות שלא יזיק הוא בראיה את התחתון (מגידמשנה). 68) ברייתא שם. 69) שאין בעל החצר מזיק לבעל הגג, כמבואר למעלה (הלכה ו הערה נז). 70) ברם התחתון, בעל הגג, זקוק לעליון, שהרי הוא מזיק לבעל החצר. ונראה מדברי רבינו, שאין העליון זקוק אפילו למחיצת עשרה טפחים, שמכיון שהתחתון חייב לבנות כותל כדי להסיר היזק ראייתו, שוב אין העליון יכול לרדת למטה לגגו, ראה למעלה הערה נז. והראב"ד כתב בהשגה: "אין דבריו ברורין כלל". ואמנם זהו בניגוד למה שאמרו בסוגיא שם, שאין העליון זקוק למחיצת ארבע אמות, אבל זקוק הוא למחיצת עשרה טפחים כדי שייתפס עליו כגנב (מגיד־משנה). וה'דרישה' סימן קס ס"ק א, מיישב סוגיית הגמרא הנ"ל לפי שיטת הרמב"ם, עיין שם.

6 **ח. מִי[71] שֶׁהָיָה כָּתְלוֹ סָמוּךְ לְגִנַּת חֲבֵרוֹ[72], וְנָפַל -**
7 **כּוֹפִין אוֹתוֹ לְפַנּוֹת אֲבָנָיו. אָמַר לוֹ[73]: הַגִּיעוּךְ, וַהֲרֵי**
8 **הֵן שֶׁלְּךָ - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ[74]. וְאִם[75] רָצָה בָּהֶן בַּעַל**
9 **הַגִּנָּה, וְאָמַר לוֹ 'הֵן': אִם פִּנָּה אוֹתָם[76] - קָנָה, וְאֵינוֹ**
10 **יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ; וַאֲפִלּוּ אָמַר: הֵילָךְ יְצִיאוֹתֵיךְ וְאֶטֹּל**
11 **אֲבָנַי - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. אֲבָל אִם לֹא פִּנָּה - לֹא קָנָה;**
12 **שֶׁלֹּא אָמַר לוֹ אֶלָּא לְדַחוֹתוֹ.**

71) בבא־מציעא קיז: וקיח. במשנה. 72) [נקט גינה, מפני שבגינה אינו כופה חבירו אלא למחיצה בת עשרה טפחים בלבד (למעלה פ"ב הט"ז), וכשרצה לעשות כותל גבוה ארבע אמות, בנה אותו לבדו ('פרישה' סימן קסו, ס"ק א), וראה בסמ"ע שם ס"ק א]. 73) בעל הכותל לבעל הגינה.
74) שאינו יכול להכריח חבירו לקנות, אם אינו רוצה.
75) הבדל זה בשקלא־וטריא בגמרא שם. 76) בפני הבעלים, שאז יש לנו הוכחה ברורה, שהתכוון באמת להקנות לו (מגיד־משנה בשם הרשב"א, וש"ך סימן קסו ס"ק א). אבל אם פינה שלא בפניו, או שלא פינה כלל - לא קנה, שלא נתכוון בעל הכותל להקנות לו, אלא משתמט הוא מתביעתו, לפנות האבנים מגינתו, ומדחה אותו לאמר: הן שלך (גמרא שם).

13 **ט. חָמֵשׁ[77] גְּנוֹת הַמְסַפְּקוֹת מַיִם מִמַּעְיָן אֶחָד,**
14 **וְנִתְקַלְקֵל הַמַּעְיָן - כֻּלָּן מְתַקְּנוֹת עִם הָעֶלְיוֹנָה[78].**
15 **נִמְצֵאת הַתַּחְתּוֹנָה מְתַקֶּנֶת עִם כֻּלָּן, וּמְתַקֶּנֶת**
16 **לְעַצְמָהּ[79]; וְהָרִאשׁוֹנָה[80] אֵינָהּ מְתַקֶּנֶת עִם הַשְּׁנִיָּה,**
17 **וְלֹא מֵהַשְּׁנִיָּה וּלְמַטָּה. וְכֵן חָמֵשׁ חֲצֵרוֹת שֶׁשּׁוֹפְכִין[81]**
18 **מַיִם לְבִיב[82] אֶחָד, וְנִתְקַלְקֵל הַבִּיב - כֻּלָּן מְתַקְּנוֹת עִם**
19 **הַתַּחְתּוֹנָה[83]. נִמְצֵאת הָעֶלְיוֹנָה מְתַקֶּנֶת עִם כֻּלָּן,**
20 **וּמְתַקֶּנֶת לְעַצְמָהּ[84]; וְהַתַּחְתּוֹנָה אֵינָהּ מְתַקֶּנֶת עִם**
21 **הַשְּׁנִיָּה, וְלֹא מֵהַשְּׁנִיָּה וּלְמַעְלָה.**

77) בבא־מציעא קח. בברייתא. [וכתבה כאן אגב הלכה ז, שהעליון בונה הכותל מלמטה עם התחתון]. 78) שאם אין מים בעליונה - לא יהיו לתחתונות. 79) ואין העליונות משתתפות בתיקונה. 80) כלומר, העליונה.
81) מלוכלכים. 82) לביב של שופכין. תעלה שמעבירה את המים המלוכלכים. 83) שהרי כאן להיפך, כולן מעוניינות שהמים יצאו מן התחתונה ללא תקלה, שלא יתעכבו בגינות העליונות. 84) ואין התחתונות משתתפות אתה בתיקונה, שהרי אינן מעוניינות בזה שמי השופכים של העליונה ירדו אליהן.

22 **י. בְּנֵי[85] הַנָּהָר[86] - מַשְׁקִין עַל הַסֵּדֶר[87]. רָצָה[88] אֶחָד**
23 **מֵהֶן[89] לִסְכֹּר, כְּדֵי שֶׁיַּחֲזֹר לוֹ הַמַּיִם, וְיַשְׁקֶה תְּחִלָּה**
24 **וְאַחַר כָּךְ יִפְתַּח, וְאַחֵר רוֹצֶה לְהַשְׁקוֹת תְּחִלָּה - כָּל**
25 **הַמִּתְגַּבֵּר זָכָה[90]. וּבוֹר[91] הַקָּרוֹב[92] לָאַמָּה[93] - מִתְמַלֵּא**
26 **רִאשׁוֹן[94], מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם[95].**

85) גיטין ס: 86) בעלי שדות שנהר עובר על פניהם.
87) היינו שראשון ראשון קודם [וכנראה שגם זה מפני דרכי שלום], בניגוד לפירוש רש"י (שם ד"ה במיזל) שמפרש שכולם שוים בהשקאה. 88) מחלוקת רב ושמואל (שם).
89) בגמרא שם העמידו את המחלוקת בין רב לשמואל בבעל שדה עליון לבעל שדה תחתון, ועיין ב"ח סימן קע, שכתב שרק הם באים בטענה ולא האמצעים. אבל רבינו לא כתב כלל עליון ותחתון, ועיין סמ"ע שם ס"ק ב.
90) מימרא של רב הונא בר תחליפא (גיטין שם) שמכיון שלא הוכרעה ההלכה, במחלוקתם של רב ושמואל, יש לנקוט כאן בכלל הידוע: "כל דאלים גבר", היינו: כל המתגבר זכה. 91) משנה, שם נט: 92) שהיו רגילים לחפור בורות סמוך לאמת המים, לעצור את המים בתוכם לעת מצוא. והמדובר שהבור נחפר לאחרי שכבר עברה כאן אמת המים, ראה להלן. 93) תעלה המוליכה מים מן הנהר לשדות. 94) בגמרא פירשו משפט זה של המשנה לפי רב, שהמדובר ב"אמה המהלכת על פי הבור", והיינו כשקדם הבור לאמת המים (רשב"א). ברם, לפי המסקנא שאנו

פוסקים להלכה שכל המתגבר זכה - גם כאן, כיון שחפר הבור, אע"פ שעשה שלא כדין, כיון שעשה – עשה, שגם זה בכלל כל המתגבר זכה (ראה ראב"ד ומגיד־משנה ולחם־משנה). 95) שזהו הטעם לכל דיני קדימה בענייננו, וכמו כן בסדר הקריאות בתורה, במשנה שם.

יום שבת קודש כ"ז אדר ה'תשע"ז

פֶּרֶק רְבִיעִי[1]

1) נתבארו בו משפטי השותפין שהאחד הוא אדון ממקום עליון והשני ממקום תחתון, כגון הבית והעלייה וכל דיניהן בשלימות, להדומה לזה משטח נהר זיתיו ושתלן בשל חבירו שזה בעל האילן וזה בעל הקרקע, והנמשך לזה מדין המוכר אילנות לקוץ ועשה פירות טרם יקצץ.

1 **א. מִי שֶׁהָיְתָה לוֹ עֲלִיָּה לְמַעְלָה מִבֵּיתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ[2],**
2 **וְנָפַל כֹּתֶל מִכָּתְלֵי הַבַּיִת - אֵין בַּעַל הָעֲלִיָּה נוֹתֵן לוֹ**
3 **כְּלוּם בִּיצִיאוֹתָיו[3], וְכוֹפֶה[4] אֶת בַּעַל הַבַּיִת לִבְנוֹתוֹ**
4 **כְּשֶׁהָיָה. אֲבָל[5] אֵין בַּעַל הַבַּיִת כּוֹפֶה לְבַעַל הָעֲלִיָּה**
5 **לִבְנוֹת כֹּתֶל עֲלִיָּה שֶׁנָּפַל. וְהַתִּקְרָה[6] שֶׁל בַּיִת - חֲבֵרִי**
6 **הִיא שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת[7], וְהַמַּעֲזִיבָה[8] שֶׁעַל הַתִּקְרָה - חֲבֵרִי**
7 **הִיא שֶׁל בַּעַל הָעֲלִיָּה[9].**

2) כגון אחים שחלקו ירושת אביהם, באופן שאחד קיבל בית ואחד עלייה, וראה בבא מציעא קיז. ברש"י דיבור המתחיל של שנים. 3) שכן אמרו במשנה שם: "הבית והעלייה של שניים שנפלו אמר בעל העלייה לבנות [את ביתו]" - הרי שבעל הבית בונה לבדו בלי השתתפותו של בעל העלייה (כסף משנה). 4) כלומר, על ידי בית־הדין שיורדין לנכסיו (כסף משנה). ומקור דברים אלו בירושלמי (פרק י דבבא מציעא הלכה ד) בדין בית הבד שהוא בנוי בסלע וגינת אחר על גביו ונפחת גגו של בית הבד, היא קרקעיתה של הגינה, שאמרו במשנה שם שבעל הגינה יורד וזורע למטה עד שיתקן בעל בית הבד את גגו, ואמרו על כך בירושלמי שכל זה אינו אלא כשאין בעל בית הבד לפנינו, אבל אם הוא לפנינו אין צריך לירד ולזרוע אלא כופין אותו לתקן. 5) זהו דבר פשוט, שהרי אין לבעל הבית כל עניין בתיקון העלייה, ואדרבה אם אין עלייה על גביו - הבית שווה יותר (מגיד משנה). 6) הנסרים (בבא מציעא קיז.). 7) כלומר, הוא צריך לתקנה, שהיא חלק מן הבית ולא מן העלייה. 8) "והוא הטיט והעפר שטוחין על התקרה [כרצפה לבעל העלייה]" (פירוש המשניות לרבינו שם) והוא מלשון הפסוק (נחמיה ג, ח) "ויעזבו ירושלים" (רש"י שם). 9) הוא צריך לעשותה, שהיא עשוייה להשוות את הגומות ברשותו ולפיכך תיקונה מוטל עליו. ואף על פי שלעניין שוכר ומשכיר פסק רבינו (פרק ו מהלכות שכירות הלכה ד) שהתחתון, הוא המשכיר, חייב לתקן גם את המעזיבה שברשות העליון מפני "שהמעזיבה חיזוק התקרה היא", וכדעת חכמים במשנה (שם קטז:) - סובר רבינו שלא נחלקו חכמים ורבי יוסי אלא בשוכר ומשכיר אבל בשותפין הכול מודים שבעל העלייה מתקן את המעזיבה שברשותו. והרשב"א בבא בתרא ז. כתב שגם בשותפין על התחתון לתקן את המעזיבה (מגיד משנה).

8 **ב. נָפְלוּ[10] שְׁנֵיהֶם, הַבַּיִת וְהָעֲלִיָּה[11] - חֲבֵרַי שְׁנֵיהֶם**
9 **חוֹלְקִין בָּעֵצִים וּבָאֲבָנִים וּבֶעָפָר[12]. וְאִם[13] נִשְׁתַּבְּרוּ**
10 **מִקְצָת הָאֲבָנִים - רוֹאִין[14] אִי זוֹ רְאוּיָה לְהִשְׁתַּבֵּר, אִם**
11 **אַבְנֵי הַבַּיִת אוֹ אַבְנֵי הָעֲלִיָּה. וְדָבָר זֶה יָדוּעַ מֵהֶרֵךְ**
12 **הַנְּפִילָה: אִם נָפַל הָעֶלְיוֹן עַל הַתַּחְתּוֹן וַהֲרָסוֹ[15], אוֹ**
13 **נִשְׁמַט הַתַּחְתּוֹן וְנָפַל הָעֶלְיוֹן וְנֶהֱרַס[16]. וְאִם אֵינָן**
14 **יוֹדְעִין כֵּיצַד נָפַל[17] - חוֹלְקִין הָאֲבָנִים הַשְּׁלֵמוֹת**
15 **וְהַשְּׁבוּרוֹת.**

10) משנה שם קטז: 11) ושניהם הסכימו ביניהם שלא לבנותם מחדש, וראה להלן הלכה ג. [ונראה מדברי רבינו שכתב בסמוך: "ואם נשתברו מקצת האבנים", - שכאן מדובר באופן שכולן שלימות, או שכולן שבורות, ואם כן אין הבעייה על כמה שלימות ושבורות לזה, וכמה לזה, אלא על הכמות שתגיע לכל אחד מהם. וראה להלן שבנוסחת הרי"ף ורש"י וכתב־יד מינכן לא גרסינן בגמרא "עלייתא איתבור" (=העלייה נשברה) ו"תתייתא איתבור" (=התחתונה נשברה) אלא הפירוש הוא כנ"ל, וראה עוד להלן]. 12) [חלק כחלק, חצי לכל אחד ואחד (וראה בפרק י"א מהלכות זכייה ומתנה הלכה ז ש"יחלוק" הוא מחצה). ובגמרא שם הקשו: "רישא אמאי חולקין ניחזי אי בחבסא נפיל, אי בחבטא נפיל, לא צריכא דנפיל בליליא, וליחזינהו בצפרא דפנינהו" (כן הנוסחא ברי"ף, ברש"י ובכתב־יד מינכן, ועיין רמב"ן). כלומר: הגמרא סברה שאין כאן סכסוך על האבנים השלימות והשבורות אלא על הכמות שתגיע לכל אחד מהם, וכמו שכתבנו למעלה. וסברה כמו כן, שלפי זה, אם נפרש שיש לשניהם חלקים שווים - אין כאן חידוש שחולקים בשווה. אלא על כורחנו שהאחד גבוה מחבירו ואבניו ועפרו מרובה משל חבירו וכמו שפירש רש"י (לפי הנוסחא שהביא הרמב"ן והרשב"א בדבריו. ועיין במגיד משנה ובמלאכת שלמה ובב"ח סימן קסד). וצריך לומר שזהו אחד מתנאי השותפות שבמקרה של נפילה יתחלקו ביניהם (ועיין רמב"ן ורשב"א שם), ועל זה מקשה הגמרא: "ניחזי אי בחבסא נפיל" = נראה אם נפלה החומה תחתיה, וודאי העליונים לבעל העלייה והתחתונים לבעל הבית, "אי בחבטא נפיל" = אם נפלה העלייה למרחוק - הרחוקים לבעל העלייה והמקומיים לבעל הבית, ועל זה מתרץ שנפל בלילה ופינו אותם משם ולא ידוע. אולם רבינו הביא המשנה כלשונה ולא פירשה כשנפלה בלילה ופינוה, כמו שאמרו בגמרא, מפני שסמך על התוספתא (פרק י"א דבבא מציעא הלכה א) המפרשת משנתנו כשיש לשניהם חלקים שווים, ולפי זה לא קשה כלל "ניחזי אי בחבסא נפיל, אי בחבטא נפיל" ואין צורך לפרש כשנפלה בלילה ופינוה. וזה לשון התוספתא: "הבית והעלייה של שניים שנפלו [שניהם חולקין בעצים ובאבנים ובעפר - כן הוא בכתב־יד ווין ובדפוס ראשון] במה דברים אמורים בזמן שהיו שניהם שווין, אבל אם היה אחד גדול ואחד קטן, זה נוטל שלו וזה נוטל שלו", ועיין עוד ברמב"ן ובמגיד משנה בשם רשב"א]. 13) משנה שם, ולפי פירושה בשקלא

וטריא בגמרא. 14) כגון, שנפל הבית ביום, או שאפילו נפלו בלילה, אבל עדיין לא פונו. 15) שאז העליונות משתברות. 16) שאז התחתונות משתברות. 17) משנה שם, והוסברה בגמרא, כגון שנפל בלילה והאבנים פונו, וזה שפינה הלך ואיננו שישאלו אותו.

1 **ג. אָמַר[18] בַּעַל הָעֲלִיָּה לְבַעַל הַבַּיִת לִבְנוֹת[19], כְּדֵי**
2 **שֶׁיִּבְנֶה עֲלִיָּתוֹ עַל גַּבָּיו, וְהוּא אֵינוֹ רוֹצֶה - הֲרֵי בַּעַל**
3 **הָעֲלִיָּה בּוֹנֶה אֶת הַבַּיִת כְּשֶׁהָיָה, וְיוֹשֵׁב וְדָר בְּתוֹכוֹ**
4 **עַד אֲשֶׁר יִתֵּן לוֹ כָּל יְצִיאוֹתָיו[20], וְאַחַר כָּךְ יֵצֵא וְיִבְנֶה**
5 **עֲלִיָּתוֹ אִם רוֹצֶה.**

18) משנה שם קיז. וכחכמים ולא כרבי יהודה. 19) על חשבון בעל הבית בלבד. 20) ואינו צריך להעלות לו שכר דירה מפני שהבית משועבד לעלייה (בבא קמא כ:) [ומה שכתב רבינו למעלה הלכה א שכופה בעל העלייה את בעל הבית לבנות את הכותל שנפל - אין זה אלא משום שהבית קיים, שהרי "ביתא לעלייה משתעבד" (בבא קמא שם), ויכול בעל העלייה לכוף אותו לבנות הכותל שנפל (ודלא כדעת הרשב"א שהביא המגיד־משנה שרק הבית משתעבד ולא בעל הבית), אבל כאן שנפל הבית אין בעל העלייה כופה לבעל הבית לחזור ולבנות שמכיוון שנפל הבית אין בעל הבית משועבד עוד (כעין סברת הרשב"א, וראה במגיד משנה וכסף משנה). ובבית הבד הבנוי בסלע וגינה על גביו ונפחת גגו של בית הבד - וודאי יכול לכופו לבעל בית הבד שיתקן גגו, וכן מפורש בירושלמי שם. אבל יש להבין למה השמיט זאת רבינו להלן בהלכה ח, ולא כתב שיכול לכופו].

6 **ד. וְאִם[21] אֵין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לִבְנוֹת[22] - בַּעַל הָעֲלִיָּה**
7 **נוֹטֵל[23] שְׁלִישׁ[24] הַקַּרְקַע, וּבַעַל הַבַּיִת שְׁנֵי שְׁלִישִׁים.**

21) שם בברייתא וכרבי נתן וכרבא שהכריע כמותו. 22) שהם עניים. 23) כגון, שהם רוצים לזרוע על שטח, או שרוצים שניהם למכור אותו, וראה תוספות שם דיבור המתחיל לא לזה ולא לזה, וסמ"ע שם סעיף קטן יד, טו. 24) וכפי שמנמקת הגמרא. שהעלייה אוכלת בקרקע שליש, היינו, שאם היה הבית ראוי לעמוד תשעים שנה, אינו ראוי כעת לעמוד אלא שישים שנה, וכן יש לו בקרקע (תורת חיים שם).

8 **ה. רָצָה[25] בַּעַל הַבַּיִת לִבְנוֹת בֵּיתוֹ - בּוֹנֶה כְּשֶׁהָיָה[26].**
9 **וְאִם בָּא לִשְׁנוֹת בַּכְּתָלִים: אִם חִזֵּק אוֹתָן וְהִרְבָּה[27]**
10 **בְּרָחְבָּן יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהָיוּ[28] - שׁוֹמְעִין לוֹ; רָצָה לְמַעֵט**
11 **בְּרָחְבָּן אוֹ לִפְחוֹת מֵחֻזְקָן, כְּגוֹן שֶׁהָיוּ אֲבָנִים וּבִקֵּשׁ**
12 **לְהַחֲזִיר לִבְנִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן[29] - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. בָּא[30]**
13 **לְשַׁנּוֹת אֶת הַתִּקְרָה לְקוֹרוֹת כְּבֵדִין וַחֲזָקִין - שׁוֹמְעִין**
14 **לוֹ; לִפְחוֹת בְּרָחְבָּן פָּחוֹת מִמַּה שֶּׁהָיוּ - אֵין שׁוֹמְעִין**
15 **לוֹ. הִרְבָּה בַּחֲלוֹנוֹת[31] אוֹ שֶׁהוֹסִיף בְּגָבַהּ[32] הַבַּיִת -**
16 **אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ; מִעֵט בַּחֲלוֹנוֹת אוֹ שֶׁמִּעֵט בְּגָבַהּ**
17 **הַבַּיִת - שׁוֹמְעִין לוֹ. וְכֵן[33] בַּעַל הָעֲלִיָּה בּוֹנֶה אוֹתָהּ,**
18 **אִם רָצָה, כְּשֶׁהָיְתָה. וְאִם בָּא לִשְׁנוֹת הַכְּתָלִים,**
19 **לְהַרְחִיב וּלְהַחֲזִיק - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא**
20 **מַכְבִּיד עַל כֹּתֶל הַתַּחְתּוֹן; אֲבָל לְמַעֵט - שׁוֹמְעִין לוֹ.**
21 **וְכֵן בְּקוֹרוֹת תִּקְרָה הָעֶלְיוֹנָה: אִם שָׁנָה אוֹתָם לְקַלִּים**
22 **מִמַּה שֶּׁהָיוּ - שׁוֹמְעִין לוֹ; לְכְבֵדִים מֵהֶן - אֵין**
23 **שׁוֹמְעִים לוֹ. הִרְבָּה בַּחֲלוֹנוֹת אוֹ שֶׁמִּעֵט בְּגֹבַהּ הָעֲלִיָּה**
24 **- שׁוֹמְעִין לוֹ; אֲבָל אִם מִעֵט בַּחֲלוֹנוֹת אוֹ הִרְבָּה**
25 **בְּגָבְהָהּ - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ.**

25) שם מימרא של רב אחא בר אדא משמו של עולא. 26) אבל אסור לו למעט ממידת חוסנו כבסמוך. 27) כלומר, או שהרבה ברוחב. 28) כגון, שהיו לבנים שאין רוחבם אלא שלושה טפחים (למעלה פרק ב הלכה יח) ועשאם אבנים שרוחבם שישה טפחים (שם). וראה להלן. 29) כגון מגזית שרחבה חמישה טפחים (שם) לגוויל שרוחבו שישה טפחים (שם). כן הוא בגמרא בבא מציעא שם. 30) מימרא שם. 31) במימרא הנ"ל. ואף זה גורע מהחוזק של הבית. 32) שבית נמוך יותר חזק מגבוה. 33) היינו, לעיקרון שלא לשנות, אבל ביחס הפוך: בעל הבית אסור לו למעט בחוזק הבית וברוחבו, ומותר לו להרבות, ואילו בעל העלייה אסור לו להרבות בכובד העלייה ומותר לו למעט. ומן הכלל הזה נובעים כל הפרטים דלהלן.

26 **ו. נִתְדַּלְדְּלוּ[34] קוֹרוֹת הַבַּיִת וְיָרְדוּ לַאֲוִיר הַבַּיִת: אִם**
27 **הִגִּיעוּ לְתוֹךְ[35] עֲשָׂרָה טְפָחִים - סוֹתֵר[36] וּבוֹנֶה[37]; וְאִם**
28 **לֹא הִגִּיעוּ - יָכוֹל בַּעַל הָעֲלִיָּה לְעַכֵּב עָלָיו. וַאֲפִלּוּ**
29 **אָמַר לוֹ בַּעַל הַבַּיִת: אֲנִי אֶשְׂכֹּר לְךָ מָקוֹם כְּדֵי שֶׁתָּדוּר**
30 **בּוֹ עַד שֶׁאֲתַקֵּן הַתִּקְרָה - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ; שֶׁהֲרֵי**
31 **אוֹמֵר לוֹ: אֵינִי רוֹצֶה שֶׁאֵטְרַח מִמָּקוֹם לְמָקוֹם כְּדֵי**
32 **שֶׁתְּתַקֵּן אֶת בֵּיתְךָ.**

34) בבא בתרא ו: ז. וכרב חמא. נתדלדלו, היינו, שהכתלים נשארו חזקים ורק התיקרה ירדה, שלא כרש"י המפרש שהכתלים טבעו בקרקע. 35) שאין אדם יכול לדור למטה מעשרה טפחים, ואין זה יכול לדחותו מרשותו (סמ"ע סימן קסד סעיף קטן ו). 36) את התקרה הרעועה. 37) היינו, בעל הבית בונה את התקרה, והעליון את המעזיבה כמו בהלכה א (מגיד משנה).

33 **ז. הִתְנוּ[38] בֵּינֵיהֶם דָּבָר זֶה[39]: אִם נִשְׁאַר בְּגֹבַהּ הַבַּיִת**
34 **כְּדֵי שִׁיקַּח אָדָם חֲבִילָה[40] בֵּינוֹנִית עַל רֹאשׁוֹ וְיִכָּנֵס**
35 **בָּהּ תַּחַת קוֹרוֹת אֵלּוּ שֶׁנַּעֲקְמוּ - אֵינוֹ סוֹתֵר; וְאִם אֵינוֹ**
36 **יָכוֹל לְהִכָּנֵס בָּהּ עַד שֶׁיְּכוֹף אֶת רֹאשׁוֹ - סוֹתֵר וּמְתַקֵּן**
37 **וּבוֹנֶה, וְאֵין בַּעַל הָעֲלִיָּה יָכוֹל לְעַכֵּב, שֶׁהֲרֵי הִתְנוּ**
38 **בֵּינֵיהֶם תְּחִלָּה.**

38) במימרא של רב חמא שם. 39) כלומר, כשחלקו התנו שאם תשפל העלייה יסתרו ויבנו מחדש. כרב הונא בנו של רב יהושע, שם. 40) רש"י (שם דיבור המתחיל איסורייתא) מפרש: "חבילת קנים".

39 **ח. בֵּית[41] הַבַּד[42] שֶׁהוּא בָּנוּי בָּעֲבֵי הָהָר וְגִגָּהּ אַחַת[43]**
40 **עַל גַּבָּיו[44], וְנִפְחֲתוּ שְׁמֵי בֵּית הַבַּד[45] כְּאַרְבָּעָה**
41 **טְפָחִים[46] אוֹ יוֹתֵר - הֲרֵי בַּעַל הַגִּגָּה יוֹרֵד וְזוֹרֵעַ**

1 **לְמַטָּה, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה זֶה לְבֵית בַּדּוֹ כְּפִין[47], וְיִתֵּן**
2 **הָעֶלְיוֹן[48] קַרְקַע גִּגָּתוֹ וְיִזְרַע כָּל גִּגָּתוֹ.**

41) בבא מציעא קיז: במשנה. 42) מקום שעוצרים בו זיתים, להוציא מהם שמנם. 43) והיא שייכת לאחר. 44) באופן שתקרת בית הבד היא קרקעיתה של הגינה. 45) תקרת בית הבד. 46) כשמואל ולא כרב (שם קיח). לפי שאין אדם זורע חציו למעלה וחציו למטה (שם). ואם נפחת בפחות מארבעה טפחים - לא איכפת לנו לפי שאין לך מקום חשוב בפחות מארבעה טפחים כמו שאמרו בכמה מקומות בתלמוד. 47) תקרה. 48) שתיקון המעזיבה שייך לעליון, כשיטת רבינו למעלה הלכה א.

3 **ט. שְׁתֵּי[49] גְּנוֹת זוֹ עַל גַּב זוֹ[50], וְהַיָּרָק בֵּינְתַיִם בְּגַבֵּה**
4 **עֲבִי הָאָרֶץ שֶׁבֵּינֵיהֶם[51] : כֹּל שֶׁהָעֶלְיוֹן יָכוֹל לְפַשֵּׁט אֶת**
5 **יָדוֹ וְלִטֹּל אוֹתוֹ מֵעִקָּרוֹ[52] - חֲרֵי הוּא שֶׁלּוֹ[53], וּבִלְבַד[54]**
6 **שֶׁלֹּא יֵאֶנֹס אֶת עַצְמוֹ[55] ; וְהַשְׁאָר - שֶׁל תַּחְתּוֹן[56]. הָיָה[57]**
7 **מַגִּיעַ לְנוֹפוֹ, וְאֵינוֹ מַגִּיעַ לְעִקָּרוֹ - לֹא יִטֹּל הָעֶלְיוֹן[58] ;**
8 **וְאִם נָטַל - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִיָּדוֹ. אֲבָל הָאִילָן[59]**
9 **הָעוֹמֵד עַל הַמֶּצַר, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא נוֹטֶה לְתוֹךְ שְׂדֵה**
10 **אֶחָד מֵהֶן - חֲרֵי שְׁנֵיהֶם חוֹלְקִין[60] בְּפֵרוֹתָיו.**

49) שם קיח: במשנה. 50) ששתיהן סמוכות במורד ההר, וקרקעית האחת גבוהה משל חברתה. 51) ונתעורר דין־ודברים ביניהם: העליון אומר שלי הוא, שבקרקעי גדל, והתחתון אומר שלי הוא, שבאוויר שלי גדל, שאם רצה ממלא בעפר עד למעלה ואין כאן ירק. 52) אף שאינו מגיע לנופו, ומה שנמצא בגמרא שם: "מגיע לעיקרו ואין מגיע לנופו, מאי, תיקו" ואם כן זה נשאר בספק, ויש לפסוק שלא ייטול העליון כדלהלן - נראה שרבינו לא גרס לה. 53) כרבי שמעון במשנה שם, שכן פסק ריש לקיש שם קיט. ומעיקר הדין סובר רבי שמעון כרבי יהודה שם שהכול לתחתון, שאם ירצה התחתון למלאות גינתו עפר אין כאן ירק". אלא כל מה שיכול עליון לפשוט את ידו וליטול - מפקיר הוא לגבי תחתון. 54) מימרת דבי רבי ינאי שם קיט. 55) כלומר, שלא יתפשט כל כך עד שיגיע לידי סכנה (פרוש המשניות לרבינו שם). 56) [אפילו השורשים. ומה שאמר רבא (שם קיח:) ששורשי הירק הם של עליון אפילו לדעת רבי יהודה - אין זה אלא אם הוא יכול לפשוט ידו וליטול, אבל אם אינו יכול לפשוט ידו וליטול, הרי הוא מפקירו לתחתון, ועיין רש"י שם במשנה דיבור המתחיל והשאר]. 57) שם קיט. בעייה של רב ענן שלא נפתרה. 58) לא פסק שיחלוקו, כדין כל ספק בממון, מפני שהתחתון הוא המוחזק (כסף משנה). ועוד שהרי הלכה כרבי יהודה שהכול לתחתון, כנ"ל, אלא שהוא מפקיר לעליון וכיוון שספק הוא אם מפקיר לעליון הרי הוא בחזקתו (=בחזקת התחתון). 59) שם קז. כשמואל ולא כרב. כלומר ענפיו נוטים, אבל שורשיו בתוך המצר, שהוא של שניהם (תוספות שם דיבור המתחיל אילן). 60) כיוון שהוא יונק מקרקע של שניהם.

11 **י. שָׁטַח[61] נָהָר אֶת זֵיתָיו וּשְׁתָלָם בְּתוֹךְ שְׂדֵה חֲבֵרוֹ,**
12 **וְאָמַר הַלָּה : זֵיתַי אֲנִי נוֹטֵל - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, מִשּׁוּם[62]**
13 **יְשׁוּב הָאָרֶץ[63], אֶלָּא יַעֲמְדוּ בִּמְקוֹמָן[64]. וְאִם[65] עָקָרָן**
14 **הַנָּהָר בִּגּוּשֵׁיהֶן[66], כְּשֶׁשְּׁתָלָן - יַחְלְקוּ הַפֵּרוֹת בַּעַל**
15 **הַשָּׂדֶה עִם בַּעַל הַזֵּיתִים כָּל שָׁלֹשׁ שָׁנִים[67], וּלְאַחַר**
16 **שָׁלֹשׁ - הַכֹּל לְבַעַל הַשָּׂדֶה[68]. וְאִם לֹא עֲקָרוּ בְּגוּשֵׁיהֶן**
17 **- הַכֹּל לְבַעַל הַקַּרְקַע מִיָּד[69].**

61) ברייתא שם קא. 62) ראה סמ"ע סימן קסח סעיף קטן א. שהראשון שנטע עד עכשיו אף להבא ייטע, ואילו זה שהביא הנהר את הזיתים לרשותו, לא היה נוטע מעצמו, ואנו מעוניינים להרבות במטעים בארץ. 63) מימרא של רבי יוחנן בגמרא שם. אבל בחו"ל שומעים לו, ויכול ליטול את זיתיו (שם קא:), וכן הוא בשולחן ערוך סימן קסח סעיף א. ועיין אור שמח. 64) אם בעל השדה רוצה בהם (סמ"ע סעיף קטן ה). 65) מימרא בשם ריש לקיש שם קא. 66) גושי העפר שסביב האילנות ואף אם לא ניטעו היו יכולים לחיות מאותו עפר, והרי הם כמו שלא נעקרו ואין בהם משום ערלה (פרק י מהלכות מעשר שני ונטע רבעי הלכה יב). 67) שאף על פי שיכולים לחיות מהגושים בלבד - אינם יכולים לגדל פירות בלי הקרקע של זה (מגיד משנה בשם הרשב"א). ובלי הגושים, היו אסורים מחמת ערלה (גמרא שם) ולפיכך יש לשניהם חלק בהם. ואף על פי שהמוצא אבידה בזוטו של ים ובשלוליתו של נהר הרי היא שלו שוודאי נתייאשו הבעלים ממנה (פרק י"א מהלכות גזילה ואבידה הלכה י) - אין זה אלא במטלטלין, אבל בקרקע אין הייאוש מועיל (פרק ח שם הלכה יד) וכיוון שנעקרו עם גושיהם יש להם דין קרקע (משנה למלך). 68) שהרי הוא אומר לבעל הזיתים: אם הייתי אני נוטע אותם לפני שלוש שנים, האם לא הייתי אוכל פירותיהם? (גמרא שם). 69) שכיוון שנעקרו בלי גושיהם - דין מטלטלין להם, וזכה בהם בעל השדה בייאוש כדין זוטו של ים (משנה למלך). והמדובר בגוף העצים ובשבחם, שהרי הפירות אסורים בערלה עד השנה הרביעית (סמ"ע סימן קסח סעיף קטן ד).

18 **יא. כַּיּוֹצֵא בּוֹ[70], הַמּוֹכֵר[71] זֵיתָיו לְעֵצִים[72] : אִם[73] פָּסַק**
19 **עִמּוֹ לָקֹץ מִיָּד - כָּל הַפֵּרוֹת שֶׁיַּעֲשׂוּ חֲרֵי הֵן לְבַעַל**
20 **הַקַּרְקַע[74] ; וְאִם[75] הִתְנָה עִמּוֹ לָקֹץ כָּל זְמַן שֶׁיִּרְצֶה -**
21 **כָּל הַפֵּרוֹת שֶׁיּוֹצִיאוּ לְבַעַל הָעֵצִים. מָכַר סְתָם : אִם**
22 **עָשׂוּ פָּחוֹת[76] מֵרְבִיעִית לִסְאָה[77] חוּץ מִן הַהוֹצָאָה[78] -**
23 **חֲרֵי אֵלּוּ שֶׁל בַּעַל הַזֵּיתִים[79] ; עָשׂוּ רְבִיעִית לִסְאָה**
24 **חוּץ מִן הַהוֹצָאָה - חֲרֵי אֵלּוּ יַחֲלֹקוּ[80].**

70) כלומר, כשם שאמרנו שלאחר שלוש שנים הכל לבעל השדה, כמו כן בהא דלהלן הכל לבעל הקרקע. 71) בבא מציעא ק: במשנה. 72) להסקה או לבניין, ולא לגדל פירות. 73) התברר בשקלא וטריא שם, כדבר פשוט. 74) היינו, הכל במשמעות הלשון (ולא כשיטת הרשב"א, שהביא המגיד־משנה, שלבעל הזיתים יש תמיד חלק בהם). 75) אף זה בשקלא וטריא שם, כדבר פשוט. 76) שאז אין הבעלים מקפידים מזה. 77) שהם רעים כל כך, עד שסאה מהם אינו מוציא רביעית הלוג שמן. 78) של המסיקה והעצירה, וכדומה, שם ק: קא. מימרא של רבי שמעון בן

פזי. 79) שלפי שהם רעים כל כך אין בעל הקרקע מקפיד לשניהם חלק בהם: זה אומר זיתי גדלו וזה אומר ארצי אם בעל הזיתים נוטלם לעצמו (גמרא שם). 80) שיש גדלה (משנה שם).

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"א־כ"ז אדר תשע"ז

יום ראשון כ"א אדר ה'תשע"ז

מצות לא תעשה עט. פ.

הַמִּצְוָה הָע"ט — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלִּבְנוֹת מִזְבֵּחַ מֵאֲבָנִים שֶׁנָּגַע בָּהֶן בַּרְזֶל, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "לֹא־תִבְנֶה אֶתְהֶן גָּזִית כִּי חַרְבְּךָ הֵנַפְתָּ עָלֶיהָ וַתְּחַלְלֶהָ" (שמות כ, כב), וְאִם בָּנָה מֵהֶן מִזְבֵּחַ — חֲרֵי הוּא פָּסוּל וְאֵין מַקְרִיבִים עָלָיו. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ג' מִמִּדּוֹת (משנה ד).

הַמִּצְוָה הַמַּשְׁלִימָה שְׁמֹנִים — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלַּעֲלוֹת לַמִּזְבֵּחַ בְּמַעֲלוֹת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפָּסַע פְּסִיעוֹת גְּסוֹת בִּשְׁעַת עֲלִיָּתוֹ, אֶלָּא יֵלֵךְ עָקֵב בְּצַד גָּדֵל, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "לֹא־תַעֲלֶה בְמַעֲלֹת עַל־מִזְבְּחִי וְגוֹ'" (שם, כג). וּלְשׁוֹן הַמְּכִלְתָּא (סוף פרשת יתרו): "מַה־תַּלְמוּד לוֹמַר: "אֲשֶׁר לֹא־תִגָּלֶה עֶרְוָתְךָ עָלָיו"? שֶׁכְּשֶׁעוֹלֶה לַמִּזְבֵּחַ לֹא יְהֵא פּוֹסֵעַ פְּסִיעָה גַּסָּה, אֶלָּא מְהַלֵּךְ עָקֵב בְּצַד גָּדֵל". וּכְבָר נִתְבָּאֲרָה צוּרַת הַכֶּבֶשׁ וְאֵיךְ בִּנְיָנוֹ בְּפֶרֶק ג' מִמִּדּוֹת (משנה א). וְכָל־הַפּוֹסֵעַ פְּסִיעָה גַּסָּה עַל הַמִּזְבֵּחַ עַד שֶׁתִּגָּלֶה עֶרְוָתוֹ עָלָיו — לוֹקֶה.

יום שני כ"ב אדר ה'תשע"ז

מצות עשה כא.

הַמִּצְוָה הַכ"א — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לְיָרְאָה מִן הַמִּקְדָּשׁ הַזֶּה מְאֹד מְאֹד, עַד שֶׁנִּקְבַּע לוֹ בְּלִבֵּנוּ מָקוֹם הַיִּרְאָה וְהַפַּחַד — וְזוֹ הִיא מוֹרַאת מִקְדָּשׁ, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ" (ויקרא יט, ל). וְהַגְדָּרַת יִרְאָה זוֹ כְּמוֹ שֶׁהֻזְכִּירוּ בַּסִּפְרָא (קדושים): "אֵיזֶה הוּא מוֹרָא? לֹא יִכָּנֵס לְהַר הַבַּיִת בְּמַקְלוֹ וּבְמִנְעָלוֹ וּבַאֲפֻנְדָּתוֹ (בגד שלובש אדם על גופו כדי שיספוג הזיעה, ואין דרך ללובשו בלי מלבוש עליון) וּבָאבָק שֶׁעַל רַגְלָיו וְלֹא יַעֲשֶׂנּוּ קֶפֶנְדְּרְיָא (מעבר, לקצר הדרך), וּרְקִיקָה מִקַּל־וָחֹמֶר" (— ודאי שאסור). וּכְבָר נִתְבָּאֵר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בַּתַּלְמוּד, שֶׁאָסוּר בְּהֶחְלֵט לָשֶׂבֶת בָּעֲזָרָה אֶלָּא לְמַלְכֵי בֵּית דָּוִד בִּלְבָד; וְכָל־זֶה לְפִי שֶׁאָמַר יִתְעַלֶּה: "וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ" וְזוֹ חוֹבָה לְעוֹלָם, אֲפִלּוּ בִּזְמַן הַזֶּה שֶׁהוּא חָרֵב בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ שֶׁרַבּוּ. וּלְשׁוֹן סִפְרָא (שם): "אֵין לִי אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם, בִּזְמַן שֶׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ — מַה־שְּׁמִירַת שַׁבָּת לְעוֹלָם, אַף מוֹרָא מִקְדָּשׁ לְעוֹלָם". וְשָׁם אָמְרוּ עוֹד: "לֹא מִן־הַמִּקְדָּשׁ אַתָּה יָרֵא, אֶלָּא מִמִּי שֶׁפָּקַד עַל הַמִּקְדָּשׁ".

יום שלישי כ"ג אדר ה'תשע"ז

מצות עשה כב. מצות לא תעשה סז. מצות עשה לה. מצות לא תעשה פג. פד.

הַמִּצְוָה הַכ"ב — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִשְׁמֹר אֶת־הַמִּקְדָּשׁ לָלֶכֶת סְבִיבוֹ תָּמִיד בְּכָל־לַיְלָה בְּמִשְׁמָר כָּל־הַלַּיְלָה כְּדֵי לְכַבְּדוֹ, וּלְרוֹמְמוֹ וּלְגַדְּלוֹ, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה לְאַהֲרֹן: "וְאַתָּה וּבָנֶיךָ אִתְּךָ לִפְנֵי אֹהֶל הָעֵדֻת" (במדבר יח, ב), כְּלוֹמַר: אַתֶּם תִּהְיוּ לְפָנָיו תָּמִיד. וּכְבָר נִכְפַּל צִוּוּי זֶה בְּלָשׁוֹן אַחֵר, וְהוּא אָמְרוֹ: "וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת אֹהֶל מוֹעֵד" (שם, ד). וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (פרשת קרח שם): "אַתָּה וּבָנֶיךָ אִתְּךָ לִפְנֵי אֹהֶל הָעֵדֻת — הַכֹּהֲנִים מִבִּפְנִים וְהַלְוִיִּם מִבַּחוּץ", כְּלוֹמַר: לִשְׁמִירָה וְלַהֲלִיכָה סְבִיבוֹ. וּבִמְכִלְתָּא אָמְרוּ כַּלָּשׁוֹן הַזֶּה: "וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת אֹהֶל מוֹעֵד — אֵין לִי אֶלָּא בַּעֲשֹׂה, מִנַּיִן בְּלֹא־תַעֲשֶׂה? תַּלְמוּד לוֹמַר: וּשְׁמַרְתֶּם אֵת מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ" (שם, ה) הִנֵּה נִתְבָּרֵר לְךָ שֶׁשְּׁמִירָתוֹ — מִצְוַת עֲשֵׂה. וְשָׁם אָמְרוּ: "גְּדֻלָּה לַמִּקְדָּשׁ שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ שׁוֹמְרִים. לֹא דוֹמָה פַּלְטוֹרִין (היכל המלך) שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ שׁוֹמְרִין לְפַלְטוֹרִין שֶׁאֵין עָלֶיהָ שׁוֹמְרִין". וְיָדוּעַ שֶׁפַּלְטוֹרִין — שֵׁם הַהֵיכָל רְצוֹנוֹ לוֹמַר: שֶׁמִּגְדֶּלֶת הַהֵיכָל וּרוֹמְמוּתוֹ, שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹמְרִים קְבוּעִים עָלָיו. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ כָּל־דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק א' מִמַּסֶּכֶת תָּמִיד וּבְמַסֶּכֶת מִדּוֹת.

הַמִּצְוָה הַס"ז — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלְּהַשְׁבִּית שְׁמִירַת־הַמִּקְדָּשׁ וְלָסֹב בּוֹ תָּמִיד כָּל־לַיְלָה, וְהוּא אָמְרוֹ: "וּשְׁמַרְתֶּם אֵת מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ" (שם) וּכְבָר בֵּאַרְנוּ בְּמִצְוָה כ"ב מִמִּצְוֹת עֲשֵׂה, שֶׁשְּׁמִירַת הַמִּקְדָּשׁ וְהַסִּבּוּב בּוֹ מִצְוֹת עֲשֵׂה; וְכָךְ נִבְאַר כָּאן, שֶׁבִּטּוּל דָּבָר זֶה — מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה, וּלְשׁוֹן הַמְּכִלְתָּא: "וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת אֹהֶל מוֹעֵד" (שם, ד), אֵין לִי אֶלָּא בַּעֲשֹׂה, מִנַּיִן בְּלֹא־תַעֲשֶׂה? — תַּלְמוּד לוֹמַר: "וּשְׁמַרְתֶּם אֵת מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ" (שם, ה), וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּרֵישׁ תָּמִיד וּמִדּוֹת.

הַמִּצְוָה הַל"ה — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ שֶׁיְּהֵא לָנוּ שֶׁמֶן

עָשׂוּי כְּפִי הַתְּאוּר הַמְיֻחָד (שמות ל, כב־כה) מוּכָן לְמִשְׁחַ בּוֹ כָּל־כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁיִּתְמַנֶּה, כְּמוֹ שֶׁאָמַר: "וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מֵאֶחָיו אֲשֶׁר־יוּצַק עַל־רֹאשׁוֹ שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה" (ויקרא כא, י), וְכֵן מוֹשְׁחִים בּוֹ מִקְצַת הַמְּלָכִים (כלומר, רק מלכי בית דוד), כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת מְצָוָה זוֹ. וּכְבָר נִמְשַׁח בּוֹ הַמִּשְׁכָּן וְכָל־כֵּלָיו; אֲבָל אֵין מוֹשְׁחִים בּוֹ אֶת־הַכֵּלִים לְדוֹרוֹת, לְפִי שֶׁבְּפֵרוּשׁ אָמְרוּ בְּסִפְרֵי (במדבר ז, א), שֶׁבְּמְשִׁיחָתָם שֶׁל אֵלּוּ — כְּלוֹמַר כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן — הָקְדְּשׁוּ כָּל־הַכֵּלִים לֶעָתִיד לָבוֹא, אָמַר יִתְעַלֶּה: "שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִי לְדֹרֹתֵיכֶם" (שמות ל, לא). וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּרֵישׁ כְּרֵתוֹת (ה.).

הַמִּצְוָה הַפ"ג — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלַּעֲשׂוֹת שֶׁמֶן כְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וּבְמַתְכֻּנְתּוֹ לֹא תַעֲשׂוּ כָּמֹהוּ" (שם, לב) וְהָעוֹבֵר עַל לָאו זֶה, אִם הוּא מִזִּיד — חַיָּב כָּרֵת, כְּמוֹ שֶׁבָּא בַּכָּתוּב: "אִישׁ אֲשֶׁר־יִרְקַח כָּמֹהוּ וְכוּ'" (שם, לג). וְאִם הוּא שׁוֹגֵג — חַיָּב חַטָּאת קְבוּעָה. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק א' מִכְּרֵתוֹת (ה.).

הַמִּצְוָה הַפ"ד — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלְּמְשֹׁחַ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה זוּלַת כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים וּמְלָכִים בִּלְבָד, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "עַל־בְּשַׂר אָדָם לֹא יִיסָךְ" (שם, לב). וּבְרוּר, שֶׁהַנִּמְשָׁח בּוֹ בְּמִזִּיד — חַיָּב כָּרֵת, אָמַר: "וַאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל־זָר וְנִכְרַת" (שם); וְאִם הוּא שׁוֹגֵג — חַיָּב חַטָּאת קְבוּעָה. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ גַּם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּרֵישׁ כְּרֵתוֹת (ה.).

יום רביעי כ"ד אדר ה'תשע"ז

מצות לא תעשה פה. פב.
מצות עשה לד. מצות לא תעשה פו.

הַמִּצְוָה הַפ"ה — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלַּעֲשׂוֹת מִגְמָר (בשמים של עשן) בְּמַתְכֹּנֶת (כדוגמת) הַקְּטֹרֶת, כְּלוֹמַר: שֶׁיִּהְיוּ אוֹתָן סַמְמָנֵי תַּעֲרֻבְתּוֹ וּבְיַחַס אוֹתָן הַמִּדּוֹת וְיִתְכַּוֵּן לְהִתְגַּמֵּר (להתבשם) בּוֹ, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וּבְמַתַּכְּנְתָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם" (שמות ל, לז) וּבֵאַר לָנוּ, שֶׁהָעוֹבֵר וְעוֹשֶׂה כָּמוֹהָ וְכַוָּנָתוֹ לְהָרִיחַ תִּמְרָתָהּ — חַיָּב כָּרֵת, אָמַר: "אִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כָמוֹהָ לְהָרִיחַ בָּהּ וְנִכְרַת מֵעַמָּיו" (שם, לח) אִם הוּא מִזִּיד; וְאִם הוּא שׁוֹגֵג — מַקְרִיב חַטָּאת קְבוּעָה. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ גַּם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּרֵישׁ כְּרֵתוֹת (ה.).

הַמִּצְוָה הַפ"ב — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלְּהַקְרִיב שׁוּם קָרְבָּן בְּמִזְבַּח הַזָּהָב שֶׁבַּהֵיכָל, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "לֹא־תַעֲלוּ עָלָיו קְטֹרֶת זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה וְנֶסֶךְ לֹא תְסִכּוּ עָלָיו" (שם ט) וְכָל־הַמַּקְרִיב בּוֹ אוֹ הַזּוֹרֵק עָלָיו זוּלַת מַה שֶּׁמִּיּוּחָד לוֹ — לוֹקֶה.

הַמִּצְוָה הַל"ד — שֶׁנִּצְטַוִּינוּ שֶׁיִּשְׁאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־הָאָרוֹן עַל כְּתֵפֵיהֶם כְּשֶׁנִּרְצֶה לְהַעֲבִירוֹ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "כִּי־עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם בַּכָּתֵף יִשָּׂאוּ" (במדבר ז, ט). וְאַף־עַל־פִּי שֶׁצִּוּוִי זֶה נֶאֱמַר אֶז לַלְוִיִּם, לֹא הָיָה זֶה אֶלָּא מֻחְלַטַת מִעוּט מִסְפַּר הַכֹּהֲנִים בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן, כִּי אַהֲרֹן הוּא הַמַּתְחִיל (הכהונה החלה בו בלבד, ולכן היו הכהנים מעט בראשיתם); אֲבָל לְדוֹרוֹת חֲרֵי הַמִּצְוָה חוֹבָה עַל הַכֹּהֲנִים, וְהֵם הַנּוֹשְׂאִים אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסֵפֶר יְהוֹשֻׁעַ (ג, ו) וּבְסֵפֶר שְׁמוּאֵל (שמואל־ב טו, כט). וְכַאֲשֶׁר צִוָּה דָּוִד לְהַעֲבִיר אֶת־הָאָרוֹן בַּפַּעַם הַשֵּׁנִיָּה אָמַר בְּדִבְרֵי הַיָּמִים (דברי הימים־א טו, טו): "וַיִּשְׂאוּ בְנֵי־הַלְוִיִּם (והכוונה לכהנים) אֵת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה כִּדְבַר ה' בִּכְתֵפָם בַּמּטוֹת עֲלֵיהֶם" (הרי שגם לדורות צריך לשאת בצורה זו). וְכֵן כַּאֲשֶׁר הִזְכִּיר בְּדִבְרֵי הַיָּמִים (שם כד, יט) חֲלֻקַּת הַכֹּהֲנִים לְעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע מִשְׁמָרוֹת וְאָמַר אַחַר־כָּךְ: "אֵלֶּה פְקֻדָּתָם לַעֲבֻדָּתָם לָבוֹא לְבֵית־ה' כְּמִשְׁפָּטָם בְּיַד אַהֲרֹן אֲבִיהֶם כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל", פֵּרְשׁוּ חֲכָמִים, שֶׁהוּא רוֹמֵז עַל שֶׁעֲבוֹדַת הַכֹּהֲנִים הִיא נְשִׂיאַת הָאָרוֹן עַל הַכָּתֵף, וְזֶהוּ שֶׁצִּוָּה ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (במדבר ז, ט): "כְּמִשְׁפָּטָם וְגוֹ' כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל — הֵיכָן צִוָּהוּ? וְלִבְנֵי קְהָת לֹא נָתַן וְגוֹ' בַּכָּתֵף יִשָּׂאוּ". הִנֵּה נִתְבָּרֵר שֶׁזֶּה מִכְּלַל הַמִּצְוֹת.

הַמִּצְוָה הַפ"ו — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלְּהוֹצִיא בַּדֵּי הָאָרוֹן (מוטות שבהם היו נושאין אותו) מִתּוֹךְ הַטַּבַּעַת, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "בְּטַבְּעֹת הָאָרֹן יִהְיוּ הַבַּדִּים לֹא יָסֻרוּ מִמֶּנּוּ" (שמות כה, טו) וְהָעוֹבֵר עַל לָאו זֶה — לוֹקֶה. וּבְסוֹף מַכּוֹת (כב.) אָמְרוּ, כַּאֲשֶׁר הִזְכִּירוּ מְחַיְּבֵי מַלְקוּת: "וְהָא אִיכָּא הַמֵּסִיר בַּדֵּי הָאָרוֹן?" כְּלוֹמַר: שֶׁגַּם הוּא לוֹקֶה. וְאַזְהָרָתִיהּ מֵהָכָא, מ"לֹא יָסֻרוּ". הִנֵּה נִתְבָּאֵר לְךָ שֶׁהִיא מִצְוַת לֹא־תַעֲשֶׂה וְלוֹקִין עָלֶיהָ.

יום חמישי כ"ה אדר ה'תשע"ז

מצות עשה כג.
מצות לא תעשה עב. מצות עשה לב. לו.

הַמִּצְוָה הכ"ג — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוּוּ הַלְוִיִּם בְּלֵבַד, לַעֲבֹד בַּמִּקְדָּשׁ בַּעֲבוֹדוֹת יְדוּעוֹת, כְּגוֹן: נְעִילַת שְׁעָרִים (ופתיחתן), וַאֲמִירַת הַשִּׁיר בְּעֵת הַקָּרְבָּן (קרבנות מסויימים), וְהוּא אָמְרוֹ: "וְעָבַד הַלֵּוִי הוּא אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד" (במדבר יח, כג). וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (שם): "שׁוֹמֵעַ אֲנִי אִם רָצָה — יַעֲבֹד; וְאִם לֹא רָצָה — לֹא יַעֲבֹד, תַּלְמוּד לוֹמַר: וְעָבַד הַלֵּוִי הוּא — עַל־כָּרְחוֹ", כְּלוֹמַר: שֶׁזֶּה חוֹבָה עָלָיו וּמִצְוָה מֻטֶּלֶת עָלָיו בְּהֶכְרֵחַ. וּכְבָר נִתְבָּאֵר מַה־הִיא עֲבוֹדַת הַלְוִיִּם הַזֹּאת בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּתָמִיד (פרק ה משנה ו. פרק ו משנה ז) וּמִדּוֹת (פרק א משנה א). וְנִתְבָּאֵר גַּם־כֵּן בְּפֶרֶק ב' מֵעֲרָכִים (יא.) שֶׁאֵין אוֹמְרִים שִׁיר אֶלָּא הַלְוִיִּם וּכְבָר נִכְפַּל הַצִּוּוּי בְּמִצְוָה זוֹ בְּלָשׁוֹן אַחֵר: "וְשָׁרַת בְּשֵׁם ה' אֱלֹהָיו כְּכָל־אֶחָיו הַלְוִיִּם"

(דברים יח, ז), וְאָמְרוּ בְּפֶרֶק ב' מֵעֲרָכִין (שם): "אֵיזֶהוּ שֵׁרוּת בְּשֵׁם ה'? הֱוֵי אוֹמֵר: זוֹ שִׁירָה".

הַמִּצְוָה הָע"ב — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהָרוּ הַלְוִיִּם מִלְּהִתְעַסֵּק בְּשׁוּם עֲבוֹדָה מִן הָעֲבוֹדוֹת הַמְיֻחָדוֹת לַכֹּהֲנִים, וְהַכֹּהֲנִים — מִלְּהִתְעַסֵּק בְּשׁוּם עֲבוֹדָה מִן הָעֲבוֹדוֹת הַמְיֻחָדוֹת לַלְוִיִּם, לְפִי שֶׁשְּׁתֵּי הַמִּשְׁפָּחוֹת הָאֵלֶּה, כְּלוֹמַר: הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם, לְכָל־מִשְׁפָּחָה מֵהֶן עֲבוֹדָה מְיֻחֶדֶת בְּמִקְדָּשׁ. לְפִיכָךְ בָּאָה הָאַזְהָרָה מֵאֹתוֹ יִתְעַלֶּה לִשְׁתֵּיהֶן יַחַד, שֶׁלֹּא תַּעֲבוֹד אַחַת בַּעֲבוֹדַת הָאַחֶרֶת — אֶלָּא כָּל־קִבּוּצָה בְּמַה שֶּׁנִּצְטַוְּתָה, כְּמוֹ שֶׁאָמַר: "אִישׁ אִישׁ עַל־עֲבֻדָּתוֹ וְאֶל־מַשָּׂאוֹ" (במדבר ד, יט) וּלְשׁוֹן הַלָּאו שֶׁבָּא בָּהֶן הוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה עַל הַלְוִיִּם: "אַךְ אֶל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרָבוּ וְלֹא־יָמֻתוּ" (שם יח, ג) אַחַר־כָּךְ חָזַר לְדַבֵּר אֶל הַכֹּהֲנִים וְאָמַר: "וְלֹא יָמֻתוּ גַּם־הֵם גַּם־אַתֶּם" (שם), כְּלוֹמַר: שֶׁגַּם־אַתֶּם, כּוֹלֵל אֶתְכֶם הַלָּאו הַזֶּה. שֶׁכְּמוֹ שֶׁהֻזְהַרְתִּים מִלְּהִתְעַסֵּק בַּעֲבוֹדָתְכֶם. וְהִיא: כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ וְהַמִּזְבֵּחַ, כָּךְ אַתֶּם מֻזְהָרִים מִלְּהִתְעַסֵּק בַּעֲבוֹדָתָם. וּלְשׁוֹן סִפְרִי (פרשת קרח שם): "אֶל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרָבוּ" — אַזְהָרָה: "וְלֹא יָמֻתוּ" — עֹנֶשׁ. אֵין לִי אֶלָּא לְוִיִּם שֶׁעָנוּשִׁין וּמֻזְהָרִין עַל עֲבוֹדַת הַכֹּהֲנִים; כֹּהֲנִים עַל עֲבוֹדַת הַלְוִיִּם מִנַּיִן? — תַּלְמוּד לוֹמַר: גַּם־הֵם מַעֲבוֹדָה לַחֲבֵרְתָּהּ (המופקד על עבודה מסויימת, ומשנה עבודתו לאחרת — שגם היא מופקדת על בני אותו שבט) מִנַּיִן? — תַּלְמוּד לוֹמַר: גַּם־אַתֶּם. וּכְבָר בֵּקֵשׁ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה לְסַיֵּעַ אֶת רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן־גֻּדְגְּדָה, אָמַר לוֹ: חֲזוֹר לַאֲחוֹרֶיךָ! שְׁכָבָר אַתָּה מִתְחַיֵּב בְּנַפְשֶׁךָ, שֶׁאֲנִי מִן־הַשּׁוֹעֲרִים וְאַתָּה מִן־הַמְשׁוֹרְרִים. הִנֵּה נִתְבָּאֵר לְךָ שֶׁכָּל־לֵוִי הַמִּתְעַסֵּק בַּעֲבוֹדָה שֶׁאֵינָהּ עֲבוֹדָתוֹ הַמְיֻחֶדֶת לוֹ — חַיָּב מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם. וְכֵן הַכֹּהֲנִים לֹא יִגְּשׁוּ לַעֲבוֹדַת הַלְוִיִּם, אֶלָּא אִם עָבְרוּ אֵינָם בְּמִיתָה כִּי אִם בְּמַלְקוּת. וּבִמְקִלְתָּא: "אַךְ אֶל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרָבוּ" יָכוֹל אִם נָגְעוּ יִהְיוּ חַיָּבִין? תַּלְמוּד לוֹמַר: "אַךְ" — מִשּׁוּם עֲבוֹדָה הֵם חַיָּבִין. אֵין לִי אֶלָּא הַלְוִיִּם עַל יְדֵי הַכֹּהֲנִים, הַכֹּהֲנִים עַל־יְדֵי הַלְוִיִּם מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "גַּם־הֵם גַּם־אַתֶּם", וְשָׁם נֶאֱמַר: "הַלְוִיִּם עַל שֶׁל כֹּהֲנִים בְּמִיתָה, וְאֵין הַכֹּהֲנִים עַל שֶׁל לְוִיִּם אֶלָּא בְּלֹא־תַעֲשֶׂה".

הַמִּצְוָה הַל"ב — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לְגַדֵּל זֶרַע אַהֲרֹן וּלְכַבְּדָם וּלְרוֹמְמָם, וּלְיַחֵס לָהֶם מַעֲלַת [קְדֻשָּׁה וְ]כָבוֹד קוֹדֶמֶת וְרִאשׁוֹנָה (לתת להם דין־קדימה) וַאֲפִלּוּ יִקְרְבוּ לְכָךְ — לֹא נִשְׁמַע לָהֶם. כָּל־זֶה לְשֵׁם כָּבוֹד לַה' יִתְעַלֶּה, כִּיוָן שֶׁלָּקָחָם לַעֲבוֹדָתוֹ וְהִקְרִבָם קָרְבְּנוֹתָיו, וְהוּא אָמְרוֹ: "וְקִדַּשְׁתּוֹ כִּי אֶת־לֶחֶם אֱלֹהֶיךָ הוּא מַקְרִיב קָדֹשׁ יִהְיֶה־לָּךְ" (ויקרא כא, ח). וּבָא הַפֵּרוּשׁ (גיטין נט:): "וְקִדַּשְׁתּוֹ" "לְכָל־דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה: לִפְתֹּחַ רִאשׁוֹן (בתורה), וּלְבָרֵךְ רִאשׁוֹן, וְלִטּוֹל מָנָה יָפָה רִאשׁוֹן". וְגַם לְשׁוֹן סִפְרָא (אמור שם): "וְקִדַּשְׁתּוֹ" — "עַל כָּרְחוֹ"; כְּלוֹמַר, שֶׁמִּצְוָה זוֹ נִצְטַוִּינוּ בָּהּ אֲנַחְנוּ וְאֵינָהּ תְּלוּיָה בִּרְצוֹן הַכֹּהֵן, וְכָךְ אָמְרוּ: "קְדֹשִׁים יִהְיוּ לֵאלֹהֵיהֶם" (שם, ו) — "עַל כָּרְחָם"; "וְהָיוּ קֹדֶשׁ" — לְרַבּוֹת בַּעֲלֵי מוּמִין"; שֶׁלֹּא נֹאמַר, כֵּיוָן שֶׁזֶּה אֵינוֹ רָאוּי לְהַקְרִיב לֶחֶם אֱלֹהָיו, מַדּוּעַ נַעֲדִיפֶנּוּ וּנְחַלֵּק לוֹ כָּבוֹד וּגְדֻלָּה? לְפִיכָךְ אָמַר: "וְהָיוּ קֹדֶשׁ" — הַגֵּרַע הַמְכֻבָּד כֻּלּוֹ — תָּמִים וּבַעַל מוּם. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ הַתְּנָאִים הָרְאוּיִים לָהֶם, וְאֵיךְ צָרִיךְ לִנְהֹג עִמָּהֶם מִנְהָג זֶה, בִּמְקוֹמוֹת מְפֻזָּרִים בִּגְמָרָא מַכּוֹת וְחֻלִּין (קלב:) וּבְכוֹרוֹת (מה:) וְשַׁבָּת (נה:) וְזוּלָתָן.

הַמִּצְוָה הַל"ו — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ שֶׁיִּהְיוּ הַכֹּהֲנִים עוֹבְדִים בְּמִשְׁמָרוֹת (עבודת המקדש בימי השנה תתחלק לקבוצות): תַּעֲבֹד מִשְׁמֶרֶת בְּכָל־שָׁבוּעַ, וְלֹא תִּהְיֶה יַד הַכֹּל מְעֹרֶבֶת, אֶלָּא בְּרִגְלִים בִּלְבָד, שֶׁאָז כָּל־הַמִּשְׁמָרוֹת עוֹבְדוֹת בְּשָׁוֶה וְכָל־מִי שֶׁבָּא מַקְרִיב. וּכְבָר נִתְבָּאֵר בְּדִבְרֵי־הַיָּמִים (א ט, כב). שֶׁדָּוִד וּשְׁמוּאֵל חִלְקוּם וַעֲשָׂאוּם כ"ד מִשְׁמָרוֹת. וְנִתְבָּאֵר בְּסַפָּה (נה.), שֶׁבָּרְגָלִים יַד כֻּלָּן שָׁוָה. וְהַכָּתוּב שֶׁגָּאַמַר בְּמִצְוָה זוֹ הוּא אָמְרוֹ: "וְכִי־יָבֹא הַלֵּוִי (הכהן) וְגוֹ' וּבָא בְּכָל־אַוַּת נַפְשׁוֹ וְגוֹ' וְשֵׁרֵת בְּשֵׁם ה' אֱלֹהָיו כְּכָל־אֶחָיו הַלְוִיִּם הָעֹמְדִים שָׁם לִפְנֵי ה' חֵלֶק כְּחֵלֶק יֹאכֵלוּ" (דברים יח, ו־ח). וּלְשׁוֹן סִפְרִי (פרשת שופטים שם): "וּבָא בְּכָל־אַוַּת נַפְשׁוֹ — יָכוֹל לְעוֹלָם? תַּלְמוּד לוֹמַר: מֵאַחַד שְׁעָרֶיךָ — בְּשָׁעָה שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְכֻנָּסִין בְּשַׁעַר (עיר) אֶחָד (וזהו בירושלים) בְּשִׁלְשָׁה רְגָלִים. יָכוֹל כָּל־הַמִּשְׁמָרוֹת שָׁוּוֹת בְּקָרְבָּנוֹת הֶרֶגֶל הַבָּאִים שֶׁלֹּא מֻחְמַת הֶרֶגֶל (כמו קרבנות השבת שבתוך הרגל)? תַּלְמוּד לוֹמַר: לְבַד (חוץ) מִמְּכָרָיו עַל הָאֲבוֹת. מַה־מָּכְרוּ אָבוֹת זֶה לָזֶה? אַתָּה בְּשַׁבַּתְּךָ וַאֲנִי בְּשַׁבַּתִּי"; כְּלוֹמַר: הַסְּמָתָם עַל סִדּוּר מִשְׁמָרוֹת הָעֲבוֹדָה: כָּל־שָׁבוּעַ — מִשְׁמָרָה. וְכָךְ פֵּרְשׁוּ הַתַּרְגּוּם (אונקלוס): בַּר מִמַּטַּרְתָּא דְּיֵיתֵי בְּשַׁבְּתָא, דְּכֵן אַתְקִינוּ אֲבָהָתָא (חוץ ממשמרת של אותו שבוע). וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסוֹף גְּמָרָא סַפָּה (נה.).

יום שישי כ"ו אדר ה'תשע"ז

מצות עשה לג. מצות לא תעשה פח. פז. עג. קסג. קסד.

הַמִּצְוָה הַל"ג — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוּוּ הַכֹּהֲנִים לְלַבֵּשׁ בְּגָדִים מְיֻחָדִים לְכָבוֹד וּלְתִפְאֶרֶת, וְאַחַר־כָּךְ יַעַבְדוּ בַּמִּקְדָּשׁ, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְעָשִׂיתָ בִגְדֵי־קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אָחִיךָ לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת" (שמות כח, ב); "וְאֶת־בָּנָיו תַּקְרִיב וְהִלְבַּשְׁתָּם כֻּתֳּנֹת" (שם כט, ח), וְאֵלּוּ הֵם בִּגְדֵי כְהֻנָּה: שְׁמֹנָה בְּגָדִים (כתנת, מכנסים, מצנפת, אבנט, חשן, אפוד, מעיל וציץ) לְכֹהֵן גָּדוֹל וְאַרְבָּעָה לְכֹהֵן הֶדְיוֹט (כתנת, מכנסים, מגבעת, אבנט). וְכָל־פַּעַם שֶׁעוֹבֵד כֹּהֵן בְּפָחוֹת מִן־הַבְּגָדִים הַמְיֻחָדִים לְאוֹתָהּ הָעֲבוֹדָה אוֹ בְּיוֹתֵר —

עֲבוֹדָתוֹ פְּסוּלָה; וְנוֹסָף לְכָךְ חַיָּב עַל כָּךְ מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם,
רְצוֹנִי לוֹמַר מְחֻסַּר בְּגָדִים שֶׁעָבַד. וְכָךְ מָנוּ אוֹתוֹ בִּגְמָרָא
סַנְהֶדְרִין (פג.) מִכְּלַל מְחֻיָּבֵי מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם. וְעַל זֶה לֹא
בָּא פָּסוּק, אֶלָּא נֶאֱמַר בַּכָּתוּב: "וְחָגַרְתָּ אֹתָם אַבְנֵט וְגוֹ'
וְהָיְתָה לָהֶם כְּהֻנָּה" (שם, ט), וּבָא בְּפֵרוּשׁוֹ (סנהדרין פג:):
"בִּזְמַן שֶׁבְּגָדֵיהֶם עֲלֵיהֶם — כְּהֻנָּתָם עֲלֵיהֶם; אֵין בִּגְדֵיהֶם
עֲלֵיהֶם — אֵין כְּהֻנָּתָם עֲלֵיהֶם וַהֲווֹ לְהוֹ זָרִים". וְיִתְבָּאֵר
לְקַמָּן (לא תעשה עד) שֶׁזֶּה שֶׁשִּׁמֵּשׁ — בְּמִיתָה. וְאָמְרוּ
בְּסִפְרָא (ויקרא ח, ח): "וַיָּשֶׂם עָלָיו אֶת־הַחֹשֶׁן" — "פָּרָשָׁה
זוֹ לִמְּדָה לְשַׁעְתָּהּ וְלִמְּדָה לְדוֹרוֹת; לִמְּדָה לְשֵׁרוּת יוֹם יוֹם
וּלְשֵׁרוּת יוֹם הַכִּפּוּרִים. בְּכָל־יוֹם מְשַׁמֵּשׁ בְּבִגְדֵי זָהָב
(שמונה בגדים של יום־יום שיש ביניהן מוזהב), וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים
מְשַׁמֵּשׁ בְּבִגְדֵי לָבָן" (ארבעה: כתנת, מכנסים, מצנפת ואבנט).
וּכְבָר נִתְבָּאֵר בִּלְשׁוֹן סִפְרָא, שֶׁלְּבִישַׁת בְּגָדִים אֵלּוּ מִצְוַת
עֲשֵׂה, וְהוּא אָמְרָם (ספרא אחרי־מות): "וּמִנַּיִן שֶׁאֵין אַהֲרֹן
לוֹבֵשׁ בְּגָדִים לִגְדֻלָּתוֹ אֶלָּא כְּמִקְצָתָם גְּזֵרַת הַמֶּלֶךְ? תַּלְמוּד
לוֹמַר: וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת־מֹשֶׁה" (ויקרא טז, לד).
כְּלוֹמַר, שֶׁבְּגָדִים אֵלּוּ, אַף־עַל־פִּי שֶׁהֵם בְּתַכְלִית הַיֹּפִי —
שֶׁהֵם זָהָב וְאַבְנֵי שֹׁהַם וְיָשְׁפֶּה וְזוּלָתָן מִן־הָאֲבָנִים הַיְקָרוֹת
— לֹא יִתְּנוּן לְהִתְנָאוֹת בָּהֶם, אֶלָּא לְקִיּוּם הַמִּצְוָה, שֶׁצִּוָּה
ה' אֶת־מֹשֶׁה, בִּלְבַד; וְהִיא, שֶׁיִּלְבַּשׁ בְּגָדִים אֵלּוּ תָּמִיד
בְּמִקְדָּשׁ. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ כֻּלָּם בְּפֶרֶק ב'
מִזְּבָחִים (יח.) וּבְמָקוֹמוֹת בְּמַסֶּכְת כְּפוּרִים (עא: עב.) וְסָפָה
(ה.).

הַמִּצְוָה הַפ"ח — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלְּקָרוֹעַ פִּי
(שפת) מְעִיל כֹּהֵן גָּדוֹל, אֶלָּא יִהְיֶה אָרוּג כְּמוֹ סוֹף וּגְבוּל
(כשפת הארג, משני צדדיו), וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעָלֶה: "כְּפִי
תַחְרָא יִהְיֶה־לּוֹ לֹא יִקָּרֵעַ" (שמות כח, לב), וְהַקּוֹרְעוֹ
בְּמִסְפָּרַיִם וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן — חַיָּב מַלְקוּת.

הַמִּצְוָה הַפ"ז — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מֵהָסִיר (להפריד)
הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֵפוֹד, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעָלֶה: "וְלֹא־יִזַּח הַחֹשֶׁן
מֵעַל הָאֵפוֹד" (שם, כח), אֶלָּא יִהְיֶה מְחֻבָּר לוֹ. וּבְסוֹף
מַכּוֹת (כא.) אָמְרוּ גַּם־כֵּן, כְּשֶׁהִזְכִּירוּ מְחֻיָּבֵי מַלְקוּת: וְהָא
אִיכָּא מֵזַח אֶת־הַחֹשֶׁן? וְאַזְהָרָתֵיהּ מֵהָכָא מ"לֹא־יִזַּח
הַחֹשֶׁן" הִנַּח נִתְבָּאֵר לְךָ שֶׁהַמֵּזַח — לוֹקֶה.

הַמִּצְוָה הָע"ג — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלְּהַכְנִס לַמִּקְדָּשׁ
אוֹ לְהוֹרוֹת בְּשׁוּם דָּבָר מִדִּינֵי הַתּוֹרָה כְּשֶׁאֲנַחְנוּ בְּמַצָּב שֶׁל
שִׁכְרוּת, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעָלֶה: "יַיִן וְשֵׁכָר אַל־תֵּשְׁתְּ וְגוֹ'
בְּבֹאֲכֶם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וְגוֹ' וּלְהוֹרֹת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹ'"
(ויקרא י, ט־יא). וּלְשׁוֹן הַתַּלְמוּד (נזיר לח.): "שָׁתָה רְבִיעִית
(יין) אַל יוֹרֶה". וְיֵשׁ בְּעִנְיַן הַלָּאו הַזֶּה חִלּוּק, וְהוּא:
שֶׁשְּׁתוּיֵי יַיִן אָסוּר לָהֶם לְהַכְנִס מִבֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ עִם
כָּל־הַהֵיכָל, וְאִם נִכְנַס — חַיָּב מַלְקוּת; וְאִם עָבַד כְּשֶׁהוּא
שָׁתוּי — חַיָּב מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם; וְאִם שָׁתָה דָּבָר מִן
(שְׁאָר) הַמִּשְׁכָּרִים פָּרָט לַיַּיִן וְעָבַד — חַיָּב מַלְקוּת בִּלְבַד,
לֹא מִיתָה; וְכָל־מִי שֶׁמּוּרָה כְּשֶׁהוּא שָׁתוּי, בֵּין שֶׁהוּא כֹּהֵן
אוֹ יִשְׂרְאֵל — הֲרֵי הוּא עוֹבֵר עַל לָאו, בֵּין שֶׁהוּא שְׁתוּי
יַיִן אוֹ שְׁאָר הַמַּשְׁכִּרִין. וּלְשׁוֹן סִפְרָא (פרשת שמיני): "יַיִן
אַל־תֵּשְׁתְּ", אֵין לִי אֶלָּא יַיִן. מִנַּיִן לְרַבּוֹת שְׁאָר מְשַׁכְּרִין?
תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְשֵׁכָר". אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר יַיִן? עַל הַיַּיִן
בְּמִיתָה וְעַל שְׁאָר כָּל־הַמַּשְׁכִּרִין בְּאַזְהָרָה" (במלקות). וְשָׁם
אָמְרוּ: "מִנַּיִן שֶׁאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא בִּשְׁעַת עֲבוֹדָה? תַּלְמוּד
לוֹמַר: אַתָּה וּבָנֶיךָ אִתְּךָ בְּבֹאֲכֶם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד". וְשָׁם
אָמְרוּ: "יָכוֹל יִהְיוּ יִשְׂרְאֵל חַיָּבִין מִיתָה עַל הַהוֹרָיָה
תַּלְמוּד לוֹמַר: "אַתָּה וּבָנֶיךָ אִתְּךָ וְגוֹ' וְלֹא תָמֻתוּ", אַתָּה
וּבָנֶיךָ בְּמִיתָה, וְאֵין יִשְׂרָאֵל חַיָּבִין מִיתָה עַל הַהוֹרָיָה".
וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ד' מִכְּרִתוֹת (יג:).

הַמִּצְוָה הַקס"ג — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרוּ הַכֹּהֲנִים
מִלְּהַכְנִס לַמִּקְדָּשׁ כְּשֶׁהֵם מְגֻלִּים בִּשְׂעָרָם (מגודלי שער),
כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשִׂים הָאֲבֵלִים שֶׁאֵינָם מְקַבְּצִים וּמְסַדְּרִים אֶת־
שְׂעָרָם, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעָלֶה: "רָאשֵׁיכֶם אַל־תִּפְרָעוּ" (שם,
ו), אָמַר הַתַּרְגּוּם: לָא תְרַבּוּן פְּרוּעַ. וּבְיֶחְזְקֵאל (מד, כ)
בְּאֵר וְאָמַר: "וּפֵרַע לֹא יְשַׁלֵּחוּ". וְכֵן אָמְרוּ יִתְעָלֶה
בַּמְּצֹרָע: "וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָרוּעַ" (ויקרא יג, מה) אָמְרוּ
בְּסִפְרָא: "יִגְדֹּל פֶּרַע". וְעוֹד לְשׁוֹן סִפְרָא: "רָאשֵׁיכֶם
אַל־תִּפְרָעוּ" — אַל תְּגַדְּלוּ. וּכְבָר נִכְפַּל לָאו זֶה בְּכֹהֵן
גָּדוֹל וְאָמַר: "אֶת־רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרָע" (שם כא, י). וְכָפַל
אוֹתוֹ, שֶׁלֹּא תַּחְשׁוֹב שֶׁזֶּה שֶׁאָמַר לְאֶלְעָזָר וּלְאִיתָמָר
"רָאשֵׁיכֶם אַל־תִּפְרָעוּ", שֶׁהוּא מֻחְמַת הַמֵּת בִּלְבַד, אֲבָל
אִם עָשָׂה כֵּן שֶׁלֹּא דֶּרֶךְ אֲבֵלוּת יִהְיֶה מֻתָּר; לְפִיכָךְ בְּאַר
בְּכֹהֵן גָּדוֹל שֶׁהוּא מֻחְמַת הָעֲבוֹדָה כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה נָאֶה.
וְהָעוֹבֵר עַל לָאו זֶה בְּמִיתָה, כְּלוֹמַר: אִם שִׁמֵּשׁ כְּשֶׁהוּא
פָּרוּעַ רֹאשׁ. וּבְכָלַל אֵלּוּ שֶׁבְּמִיתָה (תוספתא, סנהדרין פג.)
פָּרוּעֵי רֹאשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תָמֻתוּ" (שם י, ו); אֲבָל אִם
נִכְנַס לַמִּקְדָּשׁ וְהוּא פָּרוּעַ רֹאשׁ וְלֹא עָבַד — הֲרֵי זֶה
בְּאַזְהָרָה, לֹא בְּמִיתָה.

הַמִּצְוָה הַקס"ד — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרוּ הַכֹּהֲנִים
מִלְּהַכְנִס לַמִּקְדָּשׁ קְרוּעֵי בְּגָדִים, וְהוּא אָמְרוֹ: "וּבִגְדֵיכֶם
לֹא־תִפְרֹמוּ וְלֹא תָמֻתוּ" (שם). וּלְשׁוֹן סִפְרָא: "בִּגְדֵיכֶם
לֹא־תִפְרֹמוּ — אַל תִּקְרְעוּ בִּגְדֵיכֶם". וְגַם לָאו זֶה נִכְפַּל
בְּכֹהֵן גָּדוֹל: "וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם" (שם כא, י). וְדַע שֶׁכֹּהֵן
גָּדוֹל אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הָעֲבוֹדָה אָסוּר לוֹ לִקְרוֹעַ בְּגָדָיו
עַל מֵת שֶׁמֵּת לוֹ, וּבִגְלַל תּוֹסֶפֶת זוֹ כָּפַל אֶת־הַלָּאו הַזֶּה.
וּבְסִפְרָא (פרשת אמור): "רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרָע וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם
— עַל מֵתוֹ, דֶּרֶךְ שֶׁבְּנֵי אָדָם פּוֹרְעִין וּפוֹרְמִין עַל מֵתֵיהֶן.
כְּיצַד? כֹּהֵן גָּדוֹל פּוֹרֵם מִלְמַטָּן (במקום שאינו נראה כל־כך)
וְהַהֶדְיוֹט מִלְמַעְלָן". וְכָל־מִי שֶׁעָבַד וּבְגָדָיו קְרוּעִים — גַּם הוּא חַיָּב מִיתָה, לְפִי שֶׁדִּין פְּרוּעֵי רֹאשׁ וּקְרוּעֵי בְּגָדִים
אֶחָד. אֲבָל הַכְנִיסָה לַמִּקְדָּשׁ בְּמַצָּב זֶה הֲרֵי הִיא בִּלְאוֹ.
וְכֹהֵן גָּדוֹל בִּלְבָד אָסוּר לוֹ לְעוֹלָם לִפְרוֹעַ וְלִפְרוֹם אֲפִלּוּ

1 לֹא נִכְנָס לַמִּקְדָּשׁ, וְזֶהוּ הַחִלּוּק שֶׁבֵּינוֹ וּבֵין כֹּהֵן הֶדְיוֹט
2 בָּזֶה.

יום שבת קודש כ"ז אדר ה'תשע"ז

מצות לא תעשה סח. קסה.

מצות עשה לא. מצות לא תעשה עז. עח.

הַמִּצְוָה הַס"ח — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַר כֹּהֵן גָּדוֹל מִלְּהִכָּנֵס לַמִּקְדָּשׁ בְּכָל־עֵת, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַמִּקְדָּשׁ, וְיִרְאָה לְפָנַי הַשְּׁכִינָה. וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְאַל־יָבֹא בְּכָל־עֵת אֶל־הַקֹּדֶשׁ" (ויקרא טז, ב). וְיֵשׁ בְּלָאו זֶה חִלּוּק גְּבוּלוֹת, וְהוּא: שֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל הֻזְהַר מִלְּהִכָּנֵס לְקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים אֲפִלּוּ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים אֶלָּא בַּזְּמַן הַיָּדוּעַ לָעֲבוֹדָה. וְכֵן כָּל־כֹּהֵן מֵזֶהַּ מִלְּהִכָּנֵס לַהֵיכָל בְּכָל־יְמוֹת הַשָּׁנָה זוּלָתִי בִּזְמַן הָעֲבוֹדָה. וְקִצּוּר עִנְיַן הַלָּאו הוּא: שֶׁכָּל־כֹּהֵן לֹא יִכָּנֵס לַמָּקוֹם שֶׁרָשַׁאי לְהִכָּנֵס לְשָׁם אֶלָּא בִּשְׁעַת עֲבוֹדָה בֵּין כֹּהֵן גָּדוֹל בִּפְנִים בֵּין כֹּהֵן הֶדְיוֹט בַּחוּץ. וְאִם עָבַר עַל לָאו זֶה וְנִכְנַס שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הָעֲבוֹדָה, אִם נִכְנַס לְקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים — חֲרֵי זֶה חַיָּב מִיתָה; וְאִם נִכְנַס לַהֵיכָל — חֲרֵי זֶה חַיָּב מַלְקוּת. וּלְשׁוֹן סִפְרָא (פרשת אחרי): "וְאַל־יָבֹא בְּכָל־עֵת" — זֶה יוֹם הַכִּפּוּרִים; "אֶל־הַקֹּדֶשׁ" — לְרַבּוֹת שְׁאָר כָּל־יְמוֹת הַשָּׁנָה; "מִבֵּית לַפָּרֹכֶת" — לְהַזְהִיר עַל כָּל־הַבַּיִת. יָכוֹל עַל כָּל־הַבַּיִת בְּמִיתָה — תַּלְמוּד לוֹמַר: "אֶל־פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָאָרֹן וְלֹא יָמוּת". הָא כֵּיצַד? אֶל־פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת בְּמִיתָה, וְעַל שְׁאָר כָּל־הַבַּיִת בְּאַזְהָרָה". וּבְגְמָרָא מְנָחוֹת (כז:) אָמְרוּ בְּפֵרוּשׁ: "עַל הַהֵיכָל בְּאַרְבָּעִים".

הַמִּצְוָה הַסס"ה — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהְרוּ הַכֹּהֲנִים מִלָּצֵאת מִן־הַמִּקְדָּשׁ בִּשְׁעַת הָעֲבוֹדָה, וְהוּא אָמְרוֹ: "וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ" (שם י, ז). וְנִכְפַּל גַּם לָאו זֶה בְּכֹהֵן גָּדוֹל וְאָמַר: "וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא" (שם כא, יב). וּלְשׁוֹן סִפְרָא (פרשת שמיני שם): "וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד" יָכוֹל בִּשְׁעַת הָעֲבוֹדָה וְשֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הָעֲבוֹדָה, תַּלְמוּד לוֹמַר: "וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יְחַלֵּל", — חֲזִי אוֹמֶר בִּשְׁעַת הָעֲבוֹדָה. "כִּי־שֶׁמֶן מִשְׁחַת ה' עֲלֵיכֶם" (שם י, ז) אֵין לִי אֶלָּא אַהֲרֹן וּבָנָיו שֶׁנִּמְשְׁחוּ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה שֶׁאִם יָצְאוּ בִּשְׁעַת עֲבוֹדָה חַיָּבִין מִיתָה, מְנַיִן לְכָל־הַכֹּהֲנִים שֶׁבְּכָל־הַדּוֹרוֹת? תַּלְמוּד לוֹמַר: "כִּי־שֶׁמֶן מִשְׁחַת ה' עֲלֵיכֶם". וְדַע שֶׁיֵּשׁ בְּכֹהֵן גָּדוֹל תּוֹסֶפֶת שֶׁלֹּא יְלַוֶּה אֶת־הַמִּטָּה (את המת). וְזֶהוּ פֵּשֶׁט הַכָּתוּב בְּאָמְרוֹ: "וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא", וְכִדְּ נִתְבָּאֵר בְּפֶרֶק ב' מִסַּנְהֶדְרִין (יח.), שֶׁאִם מֵת לוֹ מֵת — אֵינוֹ יוֹצֵא אַחַר הַמִּטָּה. וְלָמְדוּ לְכָךְ מִמַּה שֶּׁנֶּאֱמַר: "וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא". וְנִלְמַד מִזֶּה, שֶׁמֻּתָּר לוֹ לַעֲבוֹד בְּיוֹם שֶׁמֵּת לוֹ מֵת. וְכָךְ הוּא לְשׁוֹנָם בְּסַנְהֶדְרִין (פד.), אָמְרוּ: "וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יְחַלֵּל", הָא אַחֵר (כהן הדיוט) שֶׁלֹּא יֵצֵא (כשמתו אביו או אמו) — חָלֵל"; כְּלוֹמַר: כֹּהֵן הֶדְיוֹט, שֶׁאָסוּר לוֹ לַעֲבוֹד כְּשֶׁהוּא אוֹנֵן. וַחֲרֵי הוּא מֻזְהָר עַל כָּךְ, כְּלוֹמַר שֶׁלֹּא יַעֲבוֹד אוֹנֵן, מִן־הַלְּמוּד הַזֶּה. וּכְבָר נִתְבָּאֵר הַכְּלָל הַזֶּה בְּסוֹף הוֹרָיוֹת (יב:) שֶׁכֹּהֵן הֶדְיוֹט אוֹנֵן לֹא יַעֲבוֹד, וְכֹהֵן גָּדוֹל עוֹבֵד כְּשֶׁהוּא אוֹנֵן. הִנֵּה נִתְבָּאֵר לְךָ שֶׁאָמְרוֹ כָּאן "וְלֹא יְחַלֵּל", עֲשָׂאָהוּ שְׁלִילָה, לֹא אַזְהָרָה — שֶׁאֵין עֲבוֹדָתוֹ נַעֲשֵׂית חֲלִין אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא אוֹנֵן. וּפְשַׁט הַכָּתוּב שֶׁאָמְרוֹ "וְלֹא יְחַלֵּל" טַעַם לַלָּאו הַקּוֹדֵם שֶׁהוּא (הכהן הגדול) "לֹא יֵצֵא", כְּדֵי שֶׁלֹּא יְחַלֵּל. אַךְ בְּשְׁתֵּי הָעִנְיָנִים (הנדרשים מהפסוק: (א) ש"לא יצא" הכהן הגדול אחר מטת אביו ואינו מחלל העבודה שהוא אונן. (ב) שכהן הדיוט "לא יחלל" ולא מקריב אונן) אֵין רָאוּי לְמְנוֹת אֶת־הַלָּאו הַזֶּה (כלומר, אין לייחד אזהרה כלשהיא מכח הלשון "ולא יחלל" לענינים אלו הנלמדים ממנו) בִּפְנֵי עַצְמוֹ, כְּמוֹ שֶׁמִּתְבָּאֵר לְמִי שֶׁהֻבִּין אֶת־הַכְּלָלִים (כלל ח) שֶׁקָּדְמוּ לְמַאֲמָר זֶה. וּכְבָר נִתְבָּאֵר שֶׁשְּׁלֹשָׁה לָאוִין אֵלּוּ שֶׁהֵם: רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרָע, וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם, וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא — נִכְפְּלוּ בְּכֹהֵן גָּדוֹל לְבָאֵר עִנְיָן מְסֻיָּם, כְּמוֹ שֶׁנִּכְפְּלָה אַזְהָרָתוֹ עַל גְּרוּשָׁה וַחֲלָלָה וְזוֹנָה לְבָאֵר עִנְיָן מְסֻיָּם, וְשֶׁשְּׁלֹשֶׁת הָעִנְיָנִים שֶׁהִזְהִיר עֲלֵיהֶם בִּשְׁלֹשָׁה לָאוִין אֵלּוּ הֵם בְּעַצְמָם שֶׁהִזְהִיר עֲלֵיהֶם בְּאָמְרוֹ רָאשֵׁיכֶם אַל תִּפְרָעוּ, וּבִגְדֵיכֶם לֹא תִפְרֹמוּ, וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ; וְשֶׁמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם הוֹדִיעָם, כְּלוֹמַר לְאֶלְעָזָר וְאִיתָמָר: שֶׁבְּחֻרְדַּתְכֶם לְצָרָה גְּדוֹלָה זוֹ לֹא תֶּחְרוּ לָכֶם דְּבָרִים הָאֲסוּרִים עֲלֵיכֶם, אֶלָּא אַתֶּם נִשְׁאָרִים מְזֻהָרִים כְּמוֹ שֶׁהֱיִיתֶם, עַל פְּרִיעַת רֹאשׁ וּקְרִיעַת בְּגָדִים וִיצִיאָה מִן־הַמִּקְדָּשׁ בִּשְׁעַת הָעֲבוֹדָה. וְנִכְפַּל הַלָּאו בְּכֹהֵן גָּדוֹל לְבָאֵר עִנְיָן שֶׁלָּאו זֶה בִּשְׁעַת הָעֲבוֹדָה, וְעַל שְׁעַת הָעֲבוֹדָה בִּלְבַד חַיָּבִין מִיתָה, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רוֹאֶה שֶׁלָּמְדוּ לְבָאוּר עִנְיָן אָמְרוֹ "וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ" מִמַּה שֶּׁנֶּאֱמַר: "וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא"; וְאַף־עַל־פִּי שֶׁחִיְּבוּ בְּכָל־לָאו מִן הַלָּאוִין הָאֵלֶּה שֶׁנִּכְפְּלוּ בְּכֹהֵן גָּדוֹל עִנְיָן נוֹסָף, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ — חֲרֵי לֹא יִתְרַבֶּה בְּכָךְ מִסִּפֵּר הַמִּצְוֹת לְמִי שֶׁהֻבִּין מַה־שֶּׁהִקְדַּמְנוּ (כלל ט), לְפִי שֶׁגּוּפֵיהּ דִּקְרָא הוּא שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה דָּבָר מִכָּל־אֵלּוּ בִּשְׁעַת הָעֲבוֹדָה. וְהָבֵן זֹאת.

הַמִּצְוָה הַל"א — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לְהוֹצִיא הַטְּמֵאִים מִן־הַמִּקְדָּשׁ, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְיִשַׁלְּחוּ מִן־הַמַּחֲנֶה כָּל־צָרוּעַ וְכָל־זָב וְכֹל טָמֵא לָנָפֶשׁ" (במדבר ה, ב). וּמַחֲנֶה זֶה הָאָמוּר כָּאן הוּא מַחֲנֵה שְׁכִינָה שֶׁכָּמוֹהוּ לְדוֹרוֹת הָעֲזָרָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּרִישׁ סֵדֶר טְהָרוֹת (כלים פרק א משנה ח) בְּפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָה. וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (פרשת נשא שם): "וְיִשַׁלְּחוּ מִן־הַמַּחֲנֶה — אַזְהָרָה לַטְּמֵאִים שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ לַמִּקְדָּשׁ בְּטֻמְאָה". וּכְבָר נִכְפַּל צִוּוּי זֶה בְּלָשׁוֹן אַחֵר, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "כִּי־יִהְיֶה בְךָ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִהְיֶה טָהוֹר מִקְרֵה־לָיְלָה וְיָצָא אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה" (דברים כג, יא). רָצָה כָּאן בְּאָמְרוֹ "מִחוּץ לַמַּחֲנֶה": מַחֲנֵה שְׁכִינָה, כְּמוֹ שֶׁאָמַר בְּמִצְוָה זוֹ עַצְמָהּ: "אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה תְּשַׁלְּחוּם" (במדבר

ה, ג) וּבְגִמָרָא פְּסָחִים (סח.): "וְיָצָא אֶל־מְחוּץ לַמַּחֲנֶה" — זֶה מַחֲנֵה שְׁכִינָה. וּלְשׁוֹן הַמְּכִלְתָּא: "צוֹ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִשַׁלְּחוּ מִן־הַמַּחֲנֶה — בַּעֲשֶׂה"; וּמִנַּיִן בִּלְא־תַעֲשֶׂה? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְלֹא יְטַמְּאוּ אֶת־מַחֲנֵיהֶם". וּבְסִפְרִי (פרשת תצא שם): וְיָצָא אֶל־מְחוּץ לַמַּחֲנֶה — מִצְוַת עֲשֵׂה.

הַמִּצְוָה הָע"ז — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַר כָּל־טָמֵא מִלְּהִכָּנֵס לְכָל־הַמִּקְדָּשׁ (המשכן), אֲשֶׁר כָּמוֹהוּ לַדּוֹרוֹת (בבית המקדש): כָּל־הָעַזָּרָה מִשַּׁעַר נִיקָנוֹר וְלִפְנִים, שֶׁהוּא תְּחִלַּת עֲזָרַת יִשְׂרָאֵל, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְלֹא יְטַמְּאוּ אֶת־מַחֲנֵיהֶם" (שם) כְּלוֹמַר: מַחֲנֶה שְׁכִינָה. וּבְגִמָרָא מַכּוֹת (יד:) אָמְרוּ: "הַבָּא אֶל הַמִּקְדָּשׁ טָמֵא כְּתִיב עִנֶּשׁ וּכְתִיב אַזְהָרָה: עִנֶּשׁ — "אֶת־מִקְדַּשׁ ה' טִמֵּא וְנִכְרְתָה" (שם יט, יג־כ); אַזְהָרָה — "וְלֹא יְטַמְּאוּ אֶת־מַחֲנֵיהֶם". וּבִכְלְתָּא: "צוֹ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וִישַׁלְּחוּ מִן־הַמַּחֲנֶה" (שם ה, ב) — בַּעֲשֶׂה. וּמִנַּיִן בְּלֹא־תַעֲשֶׂה? אָמַר: "וְלֹא יְטַמְּאוּ אֶת־מַחֲנֵיהֶם". וּכְבָר נִכְפַּל הַלָּאו בְּעִנְיָן זֶה בְּלָשׁוֹן אַחֵר, וְהוּא אָמְרוֹ בְּיוֹלֶדֶת: "וְאֶל־הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא" (ויקרא יב, ד) וּבְסִפְרָא אָמְרוּ: "לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִזַּרְתֶּם אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִטֻּמְאָתָם וְלֹא יָמֻתוּ" (שם טו, לא) שׁוֹמֵעַ אֲנִי בֵּין מִתּוֹכוֹ בֵּין מֵאֲחוֹרָיו" — כְּלוֹמַר: גַּם הַנּוֹגֵעַ בַּמִּקְדָּשׁ מֵאֲחוֹרָיו כְּשֶׁהוּא טָמֵא מִתְחַיֵּב כָּרֵת — תַּלְמוּד לוֹמַר בְּיוֹלֶדֶת: "וְאֶל־הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא". וְשָׁם נִתְבָּאֵר שֶׁדִּין הַיּוֹלֶדֶת וְדִין שְׁאָר טְמֵאִים שָׁוֶה בָּזֶה. וְעוֹד אָמְרוּ בְּסִפְרָא (פרשת אחרי־מות), עַל אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְאִם לֹא יְכַבֵּס וּבְשָׂרוֹ לֹא יִרְחָץ וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ" (שם יז, טז): "הָא כֵּיצַד? עַל רְחִיצַת גּוּפוֹ (אם לא רחץ) — עָנוּשׁ כָּרֵת, וְעַל כִּבּוּס בְּגָדָיו — בְּאַרְבָּעִים. וּמִנַּיִן שֶׁאֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא בְּטַמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו, הִזְהִיר וְעָנַשׁ וְכוּ'". וּכְבָר נִתְבָּאֵר שֶׁהָעוֹבֵר עַל לָאו זֶה, אִם הוּא מֵזִיד — חַיָּב כָּרֵת: וְאִם הוּא שׁוֹגֵג — חַיָּב קָרְבַּן עוֹלָה וְיוֹרֵד, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּמִצְוָה ע"ב מִמִּצְוֹת עֲשֵׂה. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּרֵישׁ שְׁבוּעוֹת וּבְהוֹרָיוֹת (ט.) וּכְרֵתוֹת (ב.) וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּזֻבָחִים.

הַמִּצְוָה הָע"ח — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַר כָּל־טָמֵא (רוב הטמאים), מִלְּהִכָּנֵס לְמַחֲנֶה לְוִיָּה אֲשֶׁר כָּמוֹהוּ לַדּוֹרוֹת: הַר הַבַּיִת, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּרֵישׁ מַסֶּכֶת כֵּלִים (פרק א משנה ח), וְשָׁם נִתְבָּאֵר אִסּוּר כְּנִיסַת הַטְּמֵאִים לְהַר הַבַּיִת וְהַכָּתוּב שֶׁבָּא בְּלָאו זֶה הוּא אָמְרוֹ עַל טְמֵא מֵקֶרֶה־לַיְלָה: "לֹא יָבֹא אֶל־תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה" (דברים כג, יא) וּבְגִמָרָא פְּסָחִים (סח.), אָמְרוּ גַּם־כֵּן: "וְיָצָא אֶל־מְחוּץ לַמַּחֲנֶה" (שם) — זֶה מַחֲנֶה שְׁכִינָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּמִצְוָה ל"א מִמִּצְוֹת עֲשֵׂה; "וְלֹא יָבֹא אֶל־תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה" — זֶה מַחֲנֵה לְוִיָּה, מַתְקִיף (מקשה) לֵיהּ רָבִינָא: וְאֵימָא אִידֵי וְאִידֵי (אמור, אולי, כי הן (פסוק) זה והן זה) בְּמַחֲנֵה שְׁכִינָה, וְלַעֲבוֹר עָלָיו בַּעֲשֵׂה וְלֹא־תַעֲשֶׂה? אִם כֵּן נִכְתֹּב קְרָא וְלֹא יָבוֹא אֶל־תּוֹךְ, כְּלוֹמַר: הָיָה לוֹ לוֹמַר: וְלֹא יָבוֹא אֶל תּוֹכוֹ — "הַמַּחֲנֶה" לָמָּה לִי? לִתֵּן לוֹ מַחֲנֶה אַחֶרֶת, וְהִיא מַחֲנֵה לְוִיָּה. כְּלוֹמַר שֶׁגַּם בָּהּ לֹא יָבוֹא אֶל תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה. וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (שם): "לֹא יָבֹא אֶל־תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה" — זוֹ מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ גַּם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּרֵישׁ מַסֶּכֶת כֵּלִים בְּפֵרוּשֵׁנוּ.

אגרות קודש

ב"ה, ד' ניסן ה'תשכ"ב
ברוקלין, נ. י.

הרה"ח וו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ רב פעלים וכו'
מוה"ר משה ישששכר שי'

שלום וברכה!

בנועם נודעתי שכת"ר שי' פועל (כנמצא ברשימת המתנדבים) להרחבת המוסד בכפר חב"ד לקליטת הנוער של העולים החדשים, מוסד על טהרת הקדש לקרב את הנוער העולה לאבינו שבשמים.

ואשרי חלקם של כל אלו המשתתפים בפועל גדול זה, לטוב להם ולבני ביתם שי', בטוב הנראה והנגלה.

בעת רצון הזכרתי את כולם על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר נבג"מ זי"ע.

ובהמצאנו בין גאולה לגאולה, בין גאולת פורים לגאולת פסח, אשר בזו אף זו היו ילדי ישראל

המשך בעמוד רה

ישעיה פרק לט ז־ח

ז וּמִבָּנֶיךָ אֲשֶׁר יֵצְאוּ מִמְּךָ אֲשֶׁר תּוֹלִיד יִקָּחוּ וְהָיוּ סָרִיסִים בְּהֵיכַל מֶלֶךְ בָּבֶל׃ ח וַיֹּאמֶר חִזְקִיָּהוּ
אֶל־יְשַׁעְיָהוּ טוֹב דְּבַר־יְהוָה אֲשֶׁר דִּבָּרְתָּ וַיֹּאמֶר כִּי יִהְיֶה שָׁלוֹם וֶאֱמֶת בְּיָמָי׃ (פ)

ישעיה פרק מ א־ז

א נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי יֹאמַר אֱלֹהֵיכֶם׃ ב דַּבְּרוּ עַל־לֵב יְרוּשָׁלַ͏ִם וְקִרְאוּ אֵלֶיהָ כִּי מָלְאָה צְבָאָהּ כִּי נִרְצָה
עֲוֹנָהּ כִּי לָקְחָה מִיַּד יְהוָה כִּפְלַיִם בְּכָל־חַטֹּאתֶיהָ׃ (ס) ג קוֹל קוֹרֵא בַּמִּדְבָּר פַּנּוּ דֶּרֶךְ יְהוָה יַשְּׁרוּ בָּעֲרָבָה
מְסִלָּה לֵאלֹהֵינוּ׃ ד כָּל־גֶּיא יִנָּשֵׂא וְכָל־הַר וְגִבְעָה יִשְׁפָּלוּ וְהָיָה הֶעָקֹב לְמִישׁוֹר וְהָרְכָסִים לְבִקְעָה׃
ה וְנִגְלָה כְּבוֹד יְהוָה וְרָאוּ כָל־בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִּי יְהוָה דִּבֵּר׃ (פ) ו קוֹל אֹמֵר קְרָא וְאָמַר מָה אֶקְרָא
כָּל־הַבָּשָׂר חָצִיר וְכָל־חַסְדּוֹ כְּצִיץ הַשָּׂדֶה׃ ז יָבֵשׁ חָצִיר נָבֵל צִיץ כִּי רוּחַ יְהוָה נָשְׁבָה בּוֹ אָכֵן חָצִיר הָעָם׃

רש"י

(ז) **ומבניך**. הם חנניה מישאל ועזריה: (ח) **טוב דבר ה'**. מאחר שבימי יהיה שלום: (א) **נחמו נחמו**. חוזר על נבואותיו העתידות לפי שמכאן ועד סוף הספר דברי נחמות הפסיק פרשה זו בינם לבין הפורענות נחמו אתם נביאי נחמו את עמי: (ב) **כי מלאה צבאה**. ת"י עתידה דתיתמלי מעם גלוותהא כמו כי מלאה מצבאה ויש פותרין צבאה כמו (איוב ז) הלא צבא לאנוש עלי ארץ: **נרצה**. נתפייס: **כי לקחה וגו'**. ארי קבילת כס תנחומין מן קדם ה' כאילו לקת על חד תרין בכל חטאתהא ולפי פשוטו יתכן לפרש כי לקחה פורענות כפלים וא"ת היאך מדתו של הקב"ה לשלם לאדם כפלים בחטאו מצינו מקרא מלא (ירמיה ט"ז) ושלוותי ראשונה משנה עוונם וחטאתם: (ג) **קול**. רוח הקדש קורא במדבר פנו דרך ה', דרך ירושלים לשוב גליותיה לתוכה: (ד) **כל גיא ינשא**. וההר ישפל הרי דרך חלקה ושוה ונוחה: **והרכסים**. הרים הסמוכים זה לזה ומתוך סמיכתן מורד שביניהם זקוף ואינו מעוקם שיהא נוח לירד ולעלות (הרכסים מתורגם גדודיו ל' גובה כמו גדודי הנהר): **הרכסים**. כמו וירכסו את החשן (שמות כח): **לבקעה**. קנפנייא בלע"ז ארץ חלקה ושוה: (ו) **קול**. מאת הקב"ה אומר אלי קרא: **ואמר**. רוחי אליו מה אקרא והקול משיבו זאת קרא כל הבש' חציר כל המגביהי' תהפך גדולתם ותהיה כחציר, (ד"א כל הבשר חציר) סוף אדם למות לפיכך אם אמר לעשות חסד הרי הוא כציץ השדה אשר ימולל ויבש ואין לסמוך עליו שאין בידו לקיים שמא ימות שכשיבש חציר נבל ציץ כן כשמת האדם בטלה הבטחתו אבל דבר אלהינו יקום כי הוא חי וקיים ובידו לקיים לפיכך על הר גבוה עלי בשרי מבשרת ציון כי מפי החי לעולם היא הבטחת הבשורה: **וכל חסדו כציץ השדה**. כי חסד וגו' חטאת (משלי יד): (ז) **נבל**. כמש:

מצודת דוד

(ז) **ומבניך**. הם דניאל חנניה מישאל ועזריה: **אשר יצאו וכו'**. כפל הדבר פעמים ושלש כדרך המקרא: (ח) **טוב דבר ה'**. טוב הדבר בעיני ופי' דבריו ואמר הואיל ויהיה בימי שלום וה' יאמת לי הבטחתי אינני חושש במה שיהיה אחרי מותי: (א) **נחמו נחמו**. אלהיכם יאמר אל הנביאים נחמו את עמי וכפל המלה יורה על החיזוק: (ב) **על לב**. דברים המקובלין על הלב: **וקראו אליה**. אמרו לה אשר מלאה ונשלמה זמן גלותה: **כי נרצה**. נתפייס עונה ר"ל נתכפר עונה: **כי לקחה**. כי כבר לקחה תשלומין מיד ה': **כפלים**. ר"ל שתי גליות גלות בבל וגלות ראמולוס: **בכל חטאתיה**. בעבור כל חטאתיה: (ג) **קול קורא**. כאילו קול מכריז ואומר פנו במדבר דרך ה' להשיב בו בני הגולה: **ישרו בערבה**. עשו בערבה דרך ישר לאלהינו כי הוא ילך לפניהם: (ד) **כל גיא**. כל עמק ירומם וכל ההרים ישפלו להיות הדרך ישר ושוה: **העקוב**. דרך המעוות יהיה מישור: **והרכסים**. מקומות הגבוהות יהיו בקעה: (ה) **ונגלה**. אז יגלה כבוד ה' וכולם יראו כי פי ה' דיבר הנחמות האלו הואיל ונתקיימו: (ו) **קול אומר קרא**. קול נבואה אומר להנביא קרא והכרז ברבים: **ואמר**. כאילו הנביא שואל מה אקרא וקול הנבואה משיבו קרא לאמר כל הבשר חציר ר"ל כל העמים שיבואו עם גוג על ירושלים למלחמה יבולו ויכמשו כחציר: **וכל חסדו**. ר"ל ואף אם מי מהם עשה חסד מה לא יחשב למאומה ויהי' כציץ השדה הכמוש מהר כי מאד הרעו לישראל והכריע הכף: (ז) **יבש חציר**. לזה יתייבשו כחציר ויבולו כציץ: **כי רוח וכו'**. ר"ל בהפחת רוח יאבדו: **אכן**. באמת העם שעם גוג יהיה כחציר וכפל הדבר להחזיק:

מצודת ציון

(ז) **סריסים**. שרים וממונים: (ב) **צבאה**. ענינו זמן קצוב וכן הלא צבא לאנוש (איוב ז): **נרצה**. מל' ריצוי ופיוס: (ג) **פנו**. ענין הסרת המכשול וכן ואנכי פניתי הבית (בראשית כד): **ישרו**. מל' ישר ושוה: **בערבה**. ענינו כמו מדבר: **מסלה**. דרך כבושה: (ד) **גיא**. עמק: **העקוב**. ענין עיקום ועיוות כמו עקוב הלב (ירמיה יז): **למישור**. מל' ישר ושוה: **והרכסים**. ענין גבהות וכן מרוכסי איש (תהלים לא) ופי' מגאות האיש ומגבהותו: (ו) **חציר**. כחציר: **כציץ**. כפרח: (ז) **נבל**. ענין כמישה כמו ועלהו לא יבול (תהל' א): **נשבה**. ענין הפחה כמו ישב רוחו (שם קמ"ו):

איוב פרק כ יז־כה

יז אַל־יֶרֶא בְּפַלְגּוֹת נַהֲרֵי נַחֲלֵי דְּבַשׁ וְחֶמְאָה: יח מֵשִׁיב יָגָע וְלֹא יִבְלָע כְּחֵיל תְּמוּרָתוֹ וְלֹא יַעֲלֹס:
יט כִּי־רָצַץ עָזַב דַּלִּים בַּיִת גָּזַל וְלֹא יִבְנֵהוּ: כ כִּי ׀ לֹא־יָדַע שָׁלֵו בְּבִטְנוֹ בַּחֲמוּדוֹ לֹא יְמַלֵּט: כא אֵין־שָׁרִיד
לְאָכְלוֹ עַל־כֵּן לֹא־יָחִיל טוּבוֹ: כב בִּמְלֹאת שְׂפְקוֹ יֵצֶר לוֹ כָּל־יַד עָמֵל תְּבוֹאֵנוּ: כג יְהִי ׀ לְמַלֵּא בִטְנוֹ
יְשַׁלַּח־בּוֹ חֲרוֹן אַפּוֹ וְיַמְטֵר עָלָיו בִּלְחוּמוֹ: כד יִבְרַח מִנֶּשֶׁק בַּרְזֶל תַּחְלְפֵהוּ קֶשֶׁת נְחוּשָׁה: כה שָׁלַף
וַיֵּצֵא מִגֵּוָּה וְבָרָק מִמְּרֹרָתוֹ יַהֲלֹךְ עָלָיו אֵמִים:

רש"י

(יז) בפלגות נהרי נחלי. גן עדן המתוקין כדבש וחמאה: **(יח) משיב יגע.** הגזל שגזל: **כחיל תמורתו.** כאשר תהיה תמורתו לחיל נכסי׳ גדולים אז יביאהו חסרון: **ולא יעלוס.** בו, וכן יעלוז וכן יעלוץ שלשתן מתחלפות: **(יט) כי רצץ עזב דלים.** לאחר שרצץ את דלים עזב הדלים ונטרד מן העולם והלך לו והם חוזרים וגובים ממנו גזלותיו: **כי רצץ.** כשריצץ כמו (שמות יח) כי יהיה להם דבר בא אלי, כשיהיה להם: **(כ) כי לא ידע.** את בטנו מעולם שליו, בטנו אומר לו תמיד גזול והבא למלאני. ועל כן **בחמודו.** בבשר יופי חמדתו: **לא ימלט.** כי יהא פוחת והולך ודומה לו ותמס כעש חמודו (תהלי׳ לט): **(כא) אין שריד לאכלו.** לא שייר ממאכלו לחלק לעניים: **על כן לא יחיל טובו.** לא יצליח כמו (שם) יחילו דרכיו ובאנשי סדום מדבר שהיה עיניה׳ צרה באורחי׳ כי כן העיד (יחזקאל טז) על סדום גאון שבעת לחם וגו׳ וידי עני ואביון לא החזיקו ורבותינו פירשו אין שריד לאכלו לא השרה תלמידי חכמים על שולחנו, כמו ובשרידים אשר ה׳ קורא: **(כב) במלאות שפקו.** בהתמלאות תאות לבו די, אז: **יצר לו.** תבא עליו צרה: **ספקו.** ל׳ די כדמתרגמינן כד ספיקו גמליא, ומצא להם היספקון: **כל יד עמל תבואנו.** תחזק עליו ותצר יד עניים: **(כג) יהי למלא בטנו ישלח בו חרון אפו.** שליחות חרון אפו יהי למלא בטנו ואין זה לשון קללה אלא לשון נבואה ועתיד: **וימטר עלימו.** הקב״ה: **בלחומו.** בזעף מלחמתו פחים אש וגפרית כענין שנא׳ (בראשית יט) וה׳ המטיר על סדום וגו׳: **(כד) תחלפהו.** חצים שתזרוק הקשת יחלפו את גופו לעבור מעבר אל עבר, ל״א תחלפהו, כמו תחליפהו (תקדמהו) קשת נחושה: **(כה) שלף.** השולף עליו את הנשק: **ויצא.** הנשק: **מגוה.** מתוך תערה: **וברק.** פלנדור״ש בלע״ז כמו ולמען היות לה ברק (יחזקאל כא) פורבי״ר: **ממרורתו יהלוך.** ממרורתו של נשק יהלוך ומשם יהיו **אמים** ופחד על הרשע:

מצודת דוד

(יז) אל ירא. לא ירא למצוץ בפלגות של נהרי דבש וחמאה כ״א ארס הנחש ימצוץ ר״ל לא יראה עוד בטובה כ״א את הרעה יקבל: **(יח) משיב יגע.** בע״כ יהיה משיב יגיעו של חבירו מה שגזל ממנו ולא יבלע אותה להחזיקה לעצמו: **כחיל תמורתו.** כשיעור העושר כן יהיה תמורתו ר״ל כן יהיה שעור העוני: **ולא יעלוס.** לא ישמח עוד כי לא יחזור לקדמותו: **(יט) כי רצץ עזב דלים.** כאשר רצץ את הדלים אז עזבם ולא קודם הרציצה: **בית גזל.** גזל מהם בית אשר לא בנהו ולא עמל בו: **(כ) כי לא ידע.** על כי לא ידע שלוה בבטנו כי בטנו היתה תמיד חסרה משביעה ועשק למלאותה לזה לא ימלט מה בכל חמדת עשרו כי הכל יאבד: **(כא) אין שריד לאכלו.** לא היה משאיר מאכלו על יום המחרת כי יבטח לעשוק די מחסורו על כן לא יצליח טובו ועשרו להתקיים בידו: **(כב) במלאות שפקו.** בעת ימלא די ספוקו כשיהיה בתכלית העושר אז יהיה צר לו וכאילו יפול מן השמים לארץ וכל יד איש עמל ואון תבוא עליו לעשקו ולחמסו כי יותש כחו: **(כג) למלא בטנו.** ירבה בו הצרות עד כי יהיו למלא בטנו לגודל הריבוי וה׳ ישלח בו חרון אפו ובשפע רב כמטר ישפוך עליו בעת הלחמו עמו להפרע ממנו: **(כד) יברח.** כאשר יברח מכלי זיין של ברזל אז קשת נחושה תעבור בו חציו מעבר אל עבר בדרך מהלכו ר״ל עם כי ינצל מצרה אחת תשיג אותו השנית: **(כה) שלף** וגו׳. על כי נכון הוא לחרב לזה כאשר מי ישלף החרב מתיקה אז להב החרב מגודל המרירה והאימה שיש בו יהלוך וישליך עליו פחדים כי יהיה לבו חלל בקרבו:

מצודת ציון

(יז) בפלגות. הנגרים לחלקים כמו פלגי מים (תלים א): **נהרי נחלי.** כפל ענין בשמות נרדפים כמו מספר מפקד (ש״ב כד): **(יח) תמורתו.** מל׳ תמורה וחלוף: **יעלוס.** ישמח וכן יעלוץ ויעלוז כי זסשר״ץ מתחלף: **(יט) רצץ.** שבר וכתת: **(כא) שריד.** שיור: **יחיל.** יצליח כמו יחילו דרכיו (תהלים י): **(כב) שפקו.** די צרכו: **עמל.** עול וכן ולא ראה עמל בישראל (במדבר כג): **(כג) בלחומו.** מל׳ מלחמה: **(כד) מנשק.** כלי זיין כמו והשיקו בנשק (יחזקאל לט): **תחלפהו.** תעבור בו כמו חלף הלך לו (ש״ה ב): **(כה) שלף.** ענין הוצאה כמו שלף איש נעלו (רות ד): **מגוה.** ענין גוף כמו גוית שאול (ש״א לא) והושאל על תיק החרב שהיא כמו הגוף להנפש: **וברק.** הוא להב החרב כמו ברק חרבי (דברים לב): **ממרורתו.** מפחדתו המר: **אמים.** מלשון אימה ופחד:

ג מִנַּיִן לְפוֹלֶטֶת שְׁכִבַת זֶרַע בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי שֶׁהִיא טְמֵאָה? שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יט, טו): "הֱיוּ נְכֹנִים לִשְׁלֹשֶׁת יָמִים". מִנַּיִן שֶׁמַּרְחִיצִין אֶת הַמִּילָה, בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת? שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית לד, כה): "וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בִּהְיוֹתָם כֹּאֲבִים". מִנַּיִן שֶׁקּוֹשְׁרִין לָשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית בְּרֹאשׁ שָׁעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ? שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה א, יח): "אִם־יִהְיוּ חֲטָאֵיכֶם כַּשָּׁנִים כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ".

ד מִנַּיִן לְסִיכָה שֶׁהִיא בַּשְּׁתִיָּה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים? אַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר, זֵכֶר לַדָּבָר, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קט, יח): "וַתָּבֹא כַמַּיִם בְּקִרְבּוֹ וְכַשֶּׁמֶן בְּעַצְמוֹתָיו".

ה הַמּוֹצִיא עֲצִים – כְּדֵי לְבַשֵּׁל בֵּיצָה קַלָּה; תַּבְלִין – כְּדֵי לְתַבֵּל בֵּיצָה קַלָּה; וּמִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה. קְלִפֵּי אֱגוֹזִים,

פירוש ברטנורא

ג שהיא טמאה. דיום השלישי אכתי לא מסרחא שכבת זרע וראויה לקלוט ולהיות ולד נוצר ממנה, וקרינן בה שכבת זרע הראוי להזריע: **לשלשת ימים.** דהקפיד הכתוב על טמאי קרי במתן תורה, לכך הפרישן שלשה ימים ולא חש אם יפליטו אח"כ ביום רביעי להפרשה, דמסריח ואינו ראוי להזריע. ופסק ההלכה שהפולטת ביום השלישי טהורה, ומתניתין משבשתא היא, ותני מנין לפולטת ש"ז ביום השלישי שהיא טהורה שנאמר היו נכונים לשלשת ימים, ולשלשת ימים דאמר קרא היינו ליום השלישי, דביום שלישי להפרשה נתנה תורה. אי נמי לא משבשתא היא אלא [רבנן דר'] אליעזר בן עזריה היא, דסבירא [להו] הפולטת ביום השלישי טמאה, ולית הלכתא [כותייהו]: **מנין שמרחיצין וכו'.** אפילו בחמין שהוחמו בשבת, דאף ביום ג' מסוכן הוא, וכ"ש ראשון ושני. והמים חמין מחזיקין לגוף התינוק ומבריאין אותו: **לשון של זהורית.** כמין לשון של צמר אדום, היו קושרין חציו בראש השעיר המשתלח לעזאזל וחציו בצוק, וכשהיה דוחה השעיר למטה היה הלשון ההוא מלבין ויודעין שנתכפרו עוונותיהם:

ד מנין לסיכה שהיא כשתיה. לא כשתיה ממש לחיובי עלה כרת, אלא שהיא אסורה:

ה ביצה קלה. ביצת תרנגולת שהיא קלה לבשל יותר מכל שאר ביצים, ולא כדי לבשל כולה אלא כגרוגרת ממנה, טרופה ונתונה באלפס: **ומצטרפין.** כל

משניות מבוארות – קהתי

יום ראשון

באור משנה ג

מִנַּיִן לְפוֹלֶטֶת שְׁכִבַת זֶרַע בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי שֶׁהִיא טְמֵאָה? – שכבת זרע מטמאה אדם וכלים במגע, ובין הנוגע בה ובין הרואה אותה בבשרו הוא ראשון לטומאה. ואם אשה טבלה לאחר שימושה, ואחר כך פלטה שכבת זרע, כל שהזרע לא נספד עדיין, וראוי הוא להיקלט להיות עובר נוצר ממנו, הרי היא נטמאת בפליטתו; אבל אם עבר עליו זמן שכבר נספד, ואינו ראוי עוד ליצירת ולד, אינה נטמאת בפליטתו. משנתנו באה ללמד, שבמשך שלשה ימים לאחר שימושה האשה נטמאת על ידי שכבת זרע שהיא פולטת, ואולם אם תפלוט לאחר שלשה ימים לשימושה, אינה טמאה, שכבר נספד הזרע, ושוב אינו מטמא. וזהו ששנינו: מניין לפולטת שכבת זרע ביום השלישי שהיא טמאה? **שֶׁנֶּאֱמַר** – במתן תורה: **"הֱיוּ נְכֹנִים לִשְׁלֹשֶׁת יָמִים** אל תגשו אל אשה", ומכאן שהופרשו שלשה ימים מחשש שמא תיטמא האשה על ידי שכבת זרע שתפלוט. ואמנם על טומאות אחרות, כגון נידה וזב ומצורע, לא הוזהרו, מפני שכל אלו לבם דואג עליהם; אבל טומאה זו שבאה להם מחמת תענוג ותאווה הזהירם עליה, כדי שיקבלו את התורה באימה, ברתת ובזיע **(המאירי)**. ההלכה אינה כמשנתנו אלא כרבי אלעזר בן עזריה הסובר (מקוואות ח, ג), שהפולטת זרע ביום השלישי טהורה היא. ויש מפרשים, שגירסת משנתנו משובשת היא, והגירסה הנכונה היא: מניין לפולטת שכבת זרע ביום השלישי שהיא טהורה? שנאמר: היו נכונים לשלשת ימים, והיינו ליום השלישי, שכן ביום השלישי לפרישה ניתנה תורה **(ברטנורא)**. לפי גירסה זו נמצאת אמנם הלכה כמשנתנו. **מִנַּיִן שֶׁמַּרְחִיצִין אֶת הַמִּילָה, בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת** – שאף ביום השלישי למילתו הנימול מסוכן הוא, ומותר לחמם מים ולהרחיצו בשבת, כדי לחזק את גופו? **שֶׁנֶּאֱמַר** – באנשי שכם שמלו: **"וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בִּהְיוֹתָם כֹּאֲבִים"** – הרי שביום השלישי יש לנימול כאבים חזקים, והוא בחזקת סכנת נפשות; ומכל שכן בשני הימים הראשונים שהנימול מסוכן, ומותר להרחיצו. ולמה באו שמעון ולוי על אנשי שכם דווקא ביום השלישי? יש מבארים, לפי שבשני הימים הראשונים היו שמעון ולוי נמלכים בעצמם אם להוציא מחשבתם אל הפועל, וכשהגיע היום השלישי ודנו בעצמם, שאם לא יבואו עליהם באותו יום יתחזקו אנשי שכם למחרתו, נימנו וגמרו להרגם **(המאירי)**. ויש סוברים, שדווקא ביום השלישי מתגברים הכאבים והנימול מסוכן הוא, אבל ביום השני למילתו אין בו סכנה **(עיין "תוספות יום טוב"; "תפארת ישראל")**. **מִנַּיִן שֶׁקּוֹשְׁרִין לָשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית** – רצועה של צמר אדום, **בְּרֹאשׁ שָׁעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ** – לעזאזל ביום הכיפורים? **שֶׁנֶּאֱמַר: "אִם־יִהְיוּ חֲטָאֵיכֶם כַּשָּׁנִים כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ"** – ענין זה מקורו במסכת יומא, שם מובא (ד, ב): לאחר שנתן הכהן הגדול את הגורלות על שני השעירים, קשר לשון של זהורית בראש השעיר המשתלח. ועוד מובא שם (בפרק ו), שהכהן התוודה עליו את עוונות כל בני ישראל ומסרו לשליח להוליכו למדבר, וכשהגיע השליח לצוק שממנו היה דוחף את השעיר, היה חולק את הלשון של זהורית, חציו קשר בסלע וחציו קשר בין קרניו, ולאחר שדחף את השעיר למטה, היה הלשון מלבין, וכך היו יודעים, שנתכפרו עוונותיהם של ישראל. על דבר זה מובאת במשנתנו אסמכתא מן הכתוב: "אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו".

באור משנה ד

מִנַּיִן לְסִיכָה שֶׁהִיא כַּשְּׁתִיָּה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים – שאסור לסוך את הגוף ביום הכיפורים כשם שאסור לשתות בו? **אַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר** – שאין ראייה גמורה לכך, אבל יש **זֵכֶר לַדָּבָר** – מעין רמז ואסמכתא, **שֶׁנֶּאֱמַר: "וַתָּבֹא כַמַּיִם בְּקִרְבּוֹ וְכַשֶּׁמֶן בְּעַצְמוֹתָיו"** – הרי שהושוותה סיכת שמן לשתיית מים. ומכל מקום לא הושוותה סיכה לשתיה אלא לענין איסור, כמו שבארנו לעיל, אבל לא לענין חיוב כרת, שאין חיוב כרת אלא על אכילה ושתיה אבל לא על שאר העינויים.

יום שני

באור משנה ה

ממשנתנו ואילך חוזרים ונשנים שיעורי הוצאה.

הַמּוֹצִיא עֲצִים – בשבת, שסתמם להסקה עומדים, **שיעורם כְּדֵי לְבַשֵּׁל בֵּיצָה קַלָּה** – היינו כדי לבשל כגרוגרת מביצת תרנגולת, מעורבת בשמן ונתונה באילפס כמבואר לעיל (ח, ה); **תַּבְלִין** – המוציא תבלים, היינו צמחים או בשמים שמתבלים בהם את התבשיל **(עיין "תוספות יום טוב")**, שיעורם **כְּדֵי לְתַבֵּל בֵּיצָה קַלָּה** – חביתה של ביצת תרנגולת; **וּמִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה** – כל מיני תבלים

קִלְפֵּי רִמּוֹנִים, אִסְטִים וּפוּאָה – כְּדֵי לִצְבּוֹעַ בָּהֶן בֶּגֶד קָטָן בִּסְבָכָה. מֵי רַגְלַיִם, נֶתֶר וּבוֹרִית, קְמוּנְיָא וְאֶשְׁלָג – כְּדֵי לְכַבֵּס בָּהֶן בֶּגֶד קָטָן בִּסְבָכָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כְּדֵי לְהַעֲבִיר עַל הַכֶּתֶם.

ו פְּלִפֶּלֶת – כָּל שֶׁהִיא, וְעִטָּרָן – כָּל שֶׁהוּא. מִינֵי בְשָׂמִים וּמִינֵי מַתְּכוֹת – כָּל שֶׁהֵן. מֵאבְנֵי הַמִּזְבֵּחַ וּמֵעֲפַר הַמִּזְבֵּחַ, מֶקֶק סְפָרִים וּמֶקֶק מִטְפְּחוֹתֵיהֶם – כָּל שֶׁהֵן, שֶׁמַּצְנִיעִין אוֹתָן לְגָנְזָן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף הַמּוֹצִיא מִמְּשַׁמְּשֵׁי עֲבוֹדָה זָרָה – כָּל שֶׁהוּא, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ג, יח): "וְלֹא־יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן־הַחֵרֶם".

ז הַמּוֹצִיא קֻפַּת הָרוֹכְלִין, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מִינִין הַרְבֵּה – אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא חַטָּאת אַחַת. זֶרַע גִּנָּה – פָּחוֹת מִכַּגְרוֹגֶרֶת. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא אוֹמֵר: חֲמִשָּׁה. זֶרַע קִשּׁוּאִין – שְׁנַיִם, זֶרַע דְּלוּעִין – שְׁנַיִם, זֶרַע פּוֹל הַמִּצְרִי – שְׁנַיִם. חָגָב חַי טָהוֹר – כָּל שֶׁהוּא. מֵת – כַּגְרוֹגֶרֶת. צִפֹּרֶת כְּרָמִים, בֵּין חַיָּה בֵּין מֵתָה – כָּל שֶׁהִיא, שֶׁמַּצְנִיעִין אוֹתָהּ לִרְפוּאָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף הַמּוֹצִיא חָגָב חַי טָמֵא – כָּל שֶׁהוּא, שֶׁמַּצְנִיעִין אוֹתוֹ לַקָּטָן לְשַׂחֵק בּוֹ.

פירוש ברטנורא

מיני תבלין זה עם זה: **אסטים.** ני"ל בלשון ערבי, וצבעו דומה לתכלת: **ופואה.** שרשי עשב שצובעין בהם אדום, ובערבי אלפו"ה: **בסבכה.** בראש הסבכה שעשויה כקליעה נותנים מעט בגד: **נתר.** מין אדמה הוא, ומזהיר, וקוראים לו אלו"ם בלע"ז: **בורית.** מין צמח שמנקה ומטהר: **קמוניא.** עשב שמנקים בעפרו את הידים להעביר את הזוהמא, ובלשון תלמוד קרוי שלוף דוק, ובערבי קורין לו אלקל"י: **ואשלג.** לא אתפרש לי מה הוא: **על הכתם.** הנמצא בבגד ואין ידוע אם דם נדה הוא אם לאו, מעבירין עליו שבעה דברים לבדוק אותו בהם. ומכללם ארבעה סמנין הללו. ואין הלכה כר"י:

ו פלפלת כל שהוא. דחויא לריח הפה, ואין זה פלפל המצוי בינינו: **עטרן כל שהוא.** שמרפאים בו מי שיש לו כאב חצי הראש: **מיני בשמים כל שהן.** לריח טוב: **מיני מתכות כל שהן.** שראוי לעשות מהן דרבן קטן: **מקק.** רקב הנופל מספרים או ממטפחות שבלו, לשון המק בשרו (זכריה י"ד): **שמצניעים אותו לגנזו.** שכל דבר קדש טעון גניזה: **מאומה.** אלמא אחשיבה קרא לאסורה. ותקון גדול הוא עושה כשמוציא ע"ז מביתו. ואין הלכה כר"י:

ז הרוכלין. מוכרי בשמים לקשוטי נשים, ויש להם קופות קטנות לצרורות הבשמים: **אינו חייב אלא חטאת אחת.** דכולן חדא הוצאה היא: **פחות מכגרוגרת.** אע"ג דכל האוכלין שיעורן כגרוגרת, הני כיון דלזריעה קיימי אפילו בפחות מכגרוגרת נמי מחייב. ואין הלכה כר"י בן בתירא שאומר חמשה: **זרע קשואין.** חשוב משאר זרעוני גינה, וכן זרע דלועין, וזרע פול המצרי, והוא שקורין לו פאסל"י בלע"ז: **חגב חי כל שהוא.** שמצניעין אותו לקטן לשחק

משניות מבוארות – קהתי

מצטרפים לשיעור ההוצאה, שאם הוציא אדם תבלים שונים ויש בין כולם כדי לתבל ביצה קלה, הריהו חייב. **קִלְפֵּי אֱגוֹזִים** – הקליפות הירוקות שעל האגוזים בעודם לחים, **קִלְפֵּי רִמּוֹנִים, אִסְטִים** – עשב שעושים ממנו צבע כחול, **וּפוּאָה** – שורש עשב שעושים ממנו צבע אדום, כל אלו שיעורם **כְּדֵי לְצַבּוֹעַ בָּהֶן בֶּגֶד קָטָן בִּסְבָכָה** – חתיכת אריג התפורה בראש הסבכה, שהיא רשת שהנשים נותנות על שערות ראשן. ויש גורסים: כִּסְבָכָה, והיינו כשיעור הצריך לצביעת בגד קטן כמידת סבכה. **מֵי רַגְלַיִם, נֶתֶר וּבוֹרִית, קְמוּנְיָא** (מין גיר) **וְאֶשְׁלָג** – שהם חומרים שמשתמשים בהם לניקוי ולכביסה, שיעורם **כְּדֵי לְכַבֵּס בָּהֶן בֶּגֶד קָטָן בִּסְבָכָה** – כמו שבארנו לעיל. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כְּדֵי לְהַעֲבִיר עַל הַכֶּתֶם** – הנמצא בבגד אשה, ואינו ידוע אם דם נידה הוא או צבע, שכן שנו (נידה ט, ו): "שבעה סממנים מעבירים על הכתם: רוק תפל, ומי גריסין, ומי רגלים, ונתר, ובורית, קמוניא ואשלג", ואם הכתם לא עבר בידוע שהוא צבע; וסובר רבי יהודה, ששיעור כל מין מהחומרים הללו, להתחייב על הוצאתו בשבת, הוא כשיעור שמעבירים על הכתם. ואין הלכה כרבי יהודה.

באור משנה ו

פְּלִפֶּלֶת – המוציא פלפלת, שהיו רגילים להחזיקה בפה, כדי להעביר ריח רע, שיעורה **כָּל שֶׁהִיא** – אפילו גרעין אחד חשוב וראוי לשימוש, ולכן חייבים על הוצאתו. **וְעִטָּרָן** – פסולת הזפת, שיעורו **כָּל שֶׁהוּא** – שראוי הוא לרפואה לאדם שיש לו כאב חצי הראש (גמרא), **מִינֵי בְשָׂמִים** – משמתמשים בהם להרחה, **וּמִינֵי מַתְּכוֹת, שיעורם כָּל שֶׁהֵן** – שבשמים ראויים לשימוש אף בכל שהן, וממתכת כל שהיא אפשר לעשות כלי קטן. **מֵאַבְנֵי הַמִּזְבֵּחַ וּמֵעֲפַר הַמִּזְבֵּחַ, מֶקֶק סְפָרִים וּמֶקֶק מִטְפְּחוֹתֵיהֶם** – של ספרים; מקק היינו החלק שכורסם על ידי תולעת הספרים, הנקראת "מקק"; המוציא מהם **כָּל שֶׁהֵן** – חייב, **שֶׁמַּצְנִיעִין אוֹתָן לְגָנְזָן** – מחמת קדושתם, ולפיכך אפילו כל שהוא חשוב, הואיל ושומרים עליו לגנזו. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף הַמּוֹצִיא מִמְּשַׁמְּשֵׁי עֲבוֹדָה זָרָה** – מדברים שמשתמשים בהם לעבודה זרה, אם הוציא **כָּל שֶׁהוּא** – בשבת, חייב, **שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא־יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן־הַחֵרֶם"** – ומכאן שהחשיב הכתוב אפילו כל שהוא לגבי איסורו, וכשמוציאו מביתו נמצא עושה תיקון גדול שמוציא עבודה זרה מביתו, הלכך חייב עליו משום הוצאה בשבת (ברטנורא). ואין הלכה כרבי יהודה, אלא אף בשיעור גדול פטור, לפי שאינו ראוי להצניע ואין מצניעים כמוהו (עיין לעיל ז, ג).

יום שלישי

באור משנה ז

הַמּוֹצִיא קֻפַּת הָרוֹכְלִין – תיבה של מוכרי בשמים, **אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מִינִין הַרְבֵּה** – של בשמים, **אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא חַטָּאת אַחַת** – לפי שהקופה מצרפת את כל המינים להוצאה אחת. **זֶרַע גִּנָּה,** המוציא מהם **פָּחוֹת מִכַּגְרוֹגֶרֶת** – חייב; ואף על פי ששנינו (לעיל ז, ד), שהמוציא אוכלים, שיעורם כגרוגרת, מכל מקום זרעוני גינה, הואיל ועומדים לזריעה, חייב המוציאם אפילו על פחות מכגרוגרת. הרמב"ם מפרש, שהשיעור הוא קרוב לגרוגרת. **רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא אוֹמֵר: חֲמִשָּׁה** – אפילו לא הוציא אלא חמישה גרגרים, חייב **(רמב"ם)**. ואין הלכה כרבי יהודה בן בתירא. **זֶרַע קִשּׁוּאִין** – חשוב יותר משאר זרעוני גינה, ולכן שיעורו להוצאת שבת, **שְׁנַיִם** – שני גרגרים; וכן **זֶרַע דְּלוּעִין,** שיעורו **שְׁנַיִם** – שני גרגרים; וכן **זֶרַע פּוֹל הַמִּצְרִי,** שיעורו **שְׁנַיִם** – שני גרגרים, שכל אלו אין אדם רגיל לזרוע מהם אלא מעט **(המאירי)**. **חָגָב חַי טָהוֹר,** שיעורו **כָּל שֶׁהוּא** – כלומר אפילו הוא קטן ביותר, שמצניעים אותו לקטן לשחק בו; **מֵת** – חגב מת, שיעורו **כַּגְרוֹגֶרֶת** – כשיעור שאר האוכלים, לפי שמותר לאכול חגב טהור בלא שחיטה. **צִפֹּרֶת כְּרָמִים** – יש מפרשים שזו מין עוף, ויש מפרשים: מין חגב, **בֵּין חַיָּה בֵּין מֵתָה,** שיעורה **כָּל שֶׁהִיא, שֶׁמַּצְנִיעִין אוֹתָהּ לִרְפוּאָה** – וכל דבר שמצניעים לרפואה המוציאו חייב בכל שהוא (כמבואר להלן י, א). **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף הַמּוֹצִיא חָגָב חַי טָמֵא,** שיעורו **כָּל שֶׁהוּא, שֶׁמַּצְנִיעִין אוֹתוֹ לַקָּטָן לְשַׂחֵק בּוֹ** – ברם, תנא קמא סובר, שהמוציא חגב חי טמא פטור, שאין מצניעים אותו אף לתינוק, שמא ימות ויאכלנו. ואף על פי שההלכה היא, שאין הגדולים מצווים על קטן האוכל נבלות להפרישו, מכל מקום אסור לתת לו דבר־איסור בידים **("תוספות יום טוב")**.

פרק עשירי

א הַמַּצְנִיעַ לְזֶרַע, וּלְדֶגְמָא, וְלִרְפוּאָה, וְהוֹצִיאוֹ בַּשַּׁבָּת — חַיָּב בְּכָל שֶׁהוּא. וְכָל אָדָם אֵין חַיָּב עָלָיו אֶלָּא כְּשֶׁעוּרוֹ. חָזַר וְהִכְנִיסוֹ — אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא כְּשֶׁעוּרוֹ.

ב הַמּוֹצִיא אֹכָלִין וְנָתָן עַל הָאִסְקֻפָּה, בֵּין שֶׁחָזַר וְהוֹצִיאָן, בֵּין שֶׁהוֹצִיאָן אַחֵר — פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא עָשָׂה מְלַאכְתּוֹ בְּבַת אַחַת. קֻפָּה שֶׁהִיא מְלֵאָה פֵּרוֹת, וּנְתָנָהּ עַל הָאִסְקֻפָּה הַחִיצוֹנָה, אַף עַל פִּי שֶׁרֹב הַפֵּרוֹת מִבַּחוּץ — פָּטוּר, עַד שֶׁיּוֹצִיא אֶת כָּל הַקֻּפָּה.

ג הַמּוֹצִיא בֵּין בִּימִינוֹ בֵּין בִּשְׂמֹאלוֹ, בְּתוֹךְ חֵיקוֹ, אוֹ עַל כְּתֵפוֹ — חַיָּב, שֶׁכֵּן מַשָּׂא בְּנֵי קְהָת; כִּלְאַחַר יָדוֹ, בְּרַגְלוֹ,

פירוש ברטנורא

בו: **מת כנרוגרת.** כדין שאר אוכלין: **צפורת כרמים.** עוף שמצוי בין הדקלין הבחורים: **בין חיה בין מתה כל שהוא.** שעושים ממנו רפואה לפקח ולהחכים: **חגב חי טמא כל שהוא.** ות"ק סבר טמא אין מצניעין אותו לתינוק, דלמא מיית ואכיל ליה. ואין הלכה כרבי יהודה:

י' א המצניע. קודם השבת: **לזרע ולדוגמא.** להראות שיש לו סממנים ויקנו ממנו: **ולרפואה.** ושכח בשבת למה הצניע, והוציאו סתם, חייב עליו בכל שהוא, שעל דעת הראשונה הוציאו והא אחשביה: **אלא שיעורו.** כל אחד שעור המפורש בו: **חזר והכניסו.** זה שהצניע פחות מכשיעור והוציאו, אם נמלך בו שלא לזרעו וחזר והכניסו: **אינו חייב.** בהכנסה זו אע"כ יש בו שיעור שלם, דכיון דנמלך שלא לזרעו בטלה מחשבתו והרי הוא ככל אדם:

ב על האסקופה. שהיא כרמלית, כגון שגבוהה מג' ועד תשעה ורחבה ד': **שלא עשה מלאכתו בבת אחת.** לא עשה עקירה מרשות היחיד והנחה ברשות הרבים שהם מקום חיוב, דבהכי הויא מלאכה גמורה. אלא עקר ממקום חיוב והניח בכרמלית שהוא פטור באותה הנחה, והדר עקר לה מכרמלית שאינו מקום חיוב והניח ברשות הרבים, ונמצא שלא נעשית עקירה ממקום חיוב והנחה במקום חיוב בפעם אחת: **אסקופה החיצונה.** אצטבא שלפני פתח הבית לצד רשות הרבים: **עד שיוציא.** כלומר אא"כ הוציא בראשונה כל הקופה. ולא שנו אלא בקופה מלאה קשואין ודלועין שהן ארוכין ועדיין יש מהם לפנים, אבל מלאה חרדל שהרי יש הרבה ממנו כולו מבחוץ, נעשה כמי שהוציא את כל הקופה וחייב:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה א

לאחר שנישנו בפרקים הקודמים שיעורי ההוצאה, באה משנתנו ללמד שכל השיעורים הללו נקבעו לגבי כל אדם סתם, אבל המצניע דבר לאיזו תכלית שהיא, אפילו בכל שהוא חייב (כדלעיל ז, ג).

הַמַּצְנִיעַ לְזֶרַע – הטומן קודם השבת מין ממיני הזרעים לשם זריעה, **וּלְדֶגְמָא** – או שטומן דבר להראותו לדוגמא, **וְלִרְפוּאָה** – או שמצניע דבר לרפואה, **וְהוֹצִיאוֹ בַּשַּׁבָּת** – אפילו הוציאו סתם, כגון ששכח לשם מה הצניעו (**גמרא**), **חַיָּב בְּכָל שֶׁהוּא** – אפילו אין בו כשיעור שקבעו חכמים, שהואיל והצניעו תחילה, אנו אומרים שעל דעתו הראשונה הוציאו, והרי החשיבו. **וְכָל אָדָם אֵין חַיָּב עָלָיו אֶלָּא כְּשֶׁעוּרוֹ** – אבל כל אדם אחר שהוציאו בשבת, אינו חייב עליו, אלא אם כן יש בו כשיעור ההוצאה שקבעו חכמים, כמו ששנינו בפרקים הקודמים. **חָזַר וְהִכְנִיסוֹ** – אם זה שהצניע פחות מכשיעור והוציאו בשבת חזר מדעתו ונמלך שלא להשתמש בו לזרע או לדוגמא או לרפואה והכניסו לביתו בשבת, **אֵינוֹ חַיָּב** – על הכנסה זו, וכן אם הוא חוזר ומוציאו אינו חייב על הוצאתו, **אֶלָּא** אם כן יש בו **כְּשֶׁעוּרוֹ** – שקבעו בו חכמים, שהואיל ונמלך, בטלה מחשבתו הראשונה, ודינו ככל אדם. בגמרא מבואר, שאפילו לא ביטל את מחשבתו הראשונה בפירוש, אלא כגון שזרק את הזרע לאוצר, אף על פי שלא נתערב בו יפה ומקומו ניכר, מכל מקום הואיל וזרקו לאוצר אנו אומרים שביטל את מחשבתו הראשונה.

יום רביעי

באור משנה ב

כפי שלמדנו בתחילת מסכתנו, אין המוציא מרשות לרשות חייב אלא אם כן עקר חפץ מרשות היחיד והניחו ברשות הרבים, או להיפך שעשה את עקירת החפץ מרשות הרבים ואת הנחתו ברשות היחיד. אבל העוקר חפץ מרשות היחיד או מרשות הרבים ומניחו בכרמלית (עיין פתיחה למסכתנו בענין הרשויות לשבת), וכן העוקר חפץ מכרמלית ומניחו ברשות היחיד או ברשות הרבים, הרי הוא פטור ממיתה או מחטאת, שאין זה איסור מלאכה של תורה אלא איסור מדברי סופרים. – משנתנו באה ללמד, שאם בין רשות היחיד ובין רשות הרבים יש כרמלית, המוציא חפץ מרשות היחיד לרשות הרבים או המכניס מרשות הרבים לרשות היחיד, כלומר שמעבירו דרך הכרמלית, אינו חייב אלא אם לא הניחו בינתיים בכרמלית, אבל אם הניחו בינתיים בכרמלית וחזר והוציאו משם לרשות הרבים או הכניסו לרשות היחיד, הריהו פטור. כן באה המשנה ללמד, שאפילו המוציא קופה מלאה פירות, אם לא הוציא את כולה בבת אחת מרשות אחת לרשות האחרת אינו חייב עליה, כפי שיבואר.

הַמּוֹצִיא אֹכָלִין – בשבת מביתו, **וְנָתָן עַל הָאִסְקֻפָּה** – והניחן על המפתן שלפני הבית, ומבואר בגמרא, שמדובר כאן באסקופה שהיא כרמלית, כגון ששטחה הוא ארבעה על ארבעה טפחים וגובהה משלשה עד תשעה טפחים, **בֵּין שֶׁחָזַר וְהוֹצִיאָן** – הוא עצמו לרשות הרבים, **בֵּין שֶׁהוֹצִיאָן אַחֵר** – מהאסקופה לרשות הרבים, **פָּטוּר** – מחטאת, **מִפְּנֵי שֶׁלֹּא עָשָׂה מְלַאכְתּוֹ בְּבַת אַחַת** – שלא עשה עקירה מרשות היחיד והנחה ברשות הרבים בבת אחת, אלא בתחילה הוציא את האוכלים מביתו לכרמלית והניחם שם, והרי הוא פטור על מלאכה זו, שהוצאה מרשות היחיד לכרמלית אינה אסורה אלא מדברי סופרים, ואחר כך הוציא את האוכלים מכרמלית לרשות הרבים, שאף הוצאה זו אינה אסורה אלא מדברי סופרים, והוא פטור עליה. **קֻפָּה שֶׁהִיא מְלֵאָה פֵּרוֹת** – והוציאה מביתו בשבת, **וּנְתָנָהּ עַל הָאִסְקֻפָּה הַחִיצוֹנָה** – על הדרגה שלפני פתח הבית לצד רשות הרבים, וכגון שהיא נמוכה משלשה טפחים, שדינה כרשות הרבים גמורה (**"תוספות יום טוב"**), **אַף עַל פִּי שֶׁרֹּב הַפֵּרוֹת** – שבקופה, **מִבַּחוּץ** – היינו ברשות הרבים, ומיעוטם בפנים, **פָּטוּר** – מחטאת, **עַד שֶׁיּוֹצִיא אֶת כָּל הַקֻּפָּה** – כלומר שאינו חייב אלא אם כן הוציא בבת אחת את כל הקופה לרשות הרבים. כוונת הסיפא להשמיענו, שאין צריך לומר בחפץ אחד שלם, שאינו חייב על הוצאתו אלא אם כן הוציא את כולו בבת אחת, אלא אפילו בקופה מלאה פירות, אף על פי שכשהניחה על האסקופה החיצונה, רוב הפירות היו כבר ברשות הרבים, אינו חייב אלא אם כן הוציא את כל הקופה בבת אחת לרשות הרבים, שהקופה עושה את כל מה שבתוכה כחפץ אחד ("אגד כלי שמיה אגד" – גמרא); ואפילו הוציאה לאחר שהניחה על האסקופה, פטור, שהרי בינתיים היתה הנחה.

ויש דעה בגמרא, שאגד כלי אין שמו אגד, כלומר שאין הקופה עושה את כל מה שבתוכה כחפץ אחד, ומכאן לא שנו אלא בקופה מלאה קישואין ודלועין, שהם ממלאים באורכם את כל הקופה, ונמצא שעדיין חלק מהם נמצא בפנים, אבל אם היתה מלאה חרדל, הואיל והרבה מהחרדל נמצא כבר בחוץ, הריהו חייב. וכן מפרש הרב מברטנורא. ברם, הרמב"ם סובר כדעה שהבאנו לעיל, שאגד כלי שמו אגד, ואפילו מלאה חרדל פטור.

באור משנה ג

משנתנו באה ללמד, שאין חייבים על הוצאה מרשות לרשות אלא כשמוציאים בדרך רגילה, אבל המוציא שלא בדרך רגילה, כגון כלאחר ידו או ברגלו, פטור מחטאת או ממיתה.

הַמּוֹצִיא – חפץ מרשות לרשות, **בֵּין בִּימִינוֹ** – ביד ימינו, **בֵּין**

בְּפִיו וּבְמַרְפְּקוֹ, בְּאָזְנוֹ וּבְשֵׂעָרוֹ, וּבְפֶּנְדָּתוֹ וּפִיהָ לְמַטָּה, בֵּין פֶּנְדָּתוֹ לַחֲלוּקוֹ, וּבְשִׂפַּת חֲלוּקוֹ, בְּמִנְעָלוֹ, בְּסַנְדָּלוֹ — פָּטוּר, שֶׁלֹּא הוֹצִיא כְּדֶרֶךּ הַמּוֹצִיאִין.

ד הַמַּחְבִּיוֹן לְהוֹצִיא לְפָנָיו וּבָא לוֹ לְאַחֲרָיו — פָּטוּר; לְאַחֲרָיו וּבָא לוֹ לְפָנָיו — חַיָּב. בֶּאֱמֶת אָמְרוּ: הָאִשָּׁה הַחוֹגֶרֶת בַּסְּינָר, בֵּין מִלְּפָנֶיהָ וּבֵין מִלְּאַחֲרֶיהָ — חַיֶּבֶת, שֶׁכֵּן רָאוּי לְהִיוֹת חוֹזֵר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף מְקַבְּלֵי פְּתָקִין.

ה הַמּוֹצִיא כִּכָּר לִרְשׁוּת הָרַבִּים — חַיָּב. הוֹצִיאוּהוּ שְׁנַיִם — פְּטוּרִין. לֹא יָכוֹל אֶחָד לְהוֹצִיאוֹ וְהוֹצִיאוּהוּ שְׁנַיִם — חַיָּבִים; וְרַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר. הַמּוֹצִיא אֹכְלִין פָּחוֹת מִכַּשִּׁעוּר בַּכְּלִי — פָּטוּר אַף עַל הַכְּלִי, שֶׁהַכְּלִי טְפֵלָה לוֹ; אֶת הַחַי בַּמִּטָּה — פָּטוּר אַף עַל הַמִּטָּה, שֶׁהַמִּטָּה טְפֵלָה לוֹ; אֶת הַמֵּת בַּמִּטָּה — חַיָּב. וְכֵן בַּזַּיִת מִן הַמֵּת וְכַזַּיִת מִן

פירוש ברטנורא

ג שכן משא בני קהת. בכתף ישאו, וימין ושמאל וחיק אורחא דארעא: **מרפקו.** הפרק האמצעי שבזרוע, ובערבי כך שמו מרפ"ק: **באפונדתו.** אזור חלול: **פיה למטה.** אין דרך הוצאה בכך. אבל פיה למעלה דרך הוצאה בכך. פירוש אחר, אפונדתו בגד שלובש סמוך לבשרו לקבל הזיעה, ורגילין לעשות בו כעין כיסין, וכשמהפכים אותו מלמטה למעלה נמצא פי הכיס למטה: **שפת חלוקו.** השפה התחתונה של חלוק:

ד לפניו ובא לו לאחריו פטור. דנתכוין לשמירה מעולה ועלתה בידו שמירה פחותה: **לאחריו ובא לו לפניו חייב.** דנתכוין לשמירה פחותה, ועלתה בידו שמירה מעולה: **סינר.** כעין מכנסים קטנים חוגרות אותן לצניעות. ואם תלתה בהן שום דבר להוציא ובא לה לצד אחר חייבת: **שכן ראוי לחיות חוזר.** דרכו להיות חוזר וסובב סביבותיה, ומתחלה ידעה שסופו להתהפך: **רבי יהודה אומר אף מקבלי פתקין.** של מלך. הרצים הנושאים אגרות נותנים אותם בעצים חלולים כדמות קנים ותולים בצוארם, ודרך אותו קנה להיות חוזר וסובב מלפניו ומאחריו סביב לצוארו [ו]יודע היה שסופו להתהפך. ואין הלכה כר' יהודה:

ה הוציאוהו שנים פטורים. כדילפינן (ויקרא ד') בעשותה אחת מכל מצות ה', העושה את כולה ולא העושה מקצתה: **ור"ש פוטר.** דסבר אפילו כשאין יחיד יכול לעשותה אם עשאוה שנים פטורים. ואין הלכה כר"ש: **את החי במטה.** על החי לא מחייב בהוצאתו אם אינו כפות, לפי שהוא נושא את עצמו. וה"מ אדם אבל בהמה חיה ועוף לא, דכמאן דכפותין דמו: **וכן בזית מן המת.** חייב אם הוציאו, דהואיל ומטמא, הוצאה חשובה היא להציל עצמו מן

משניות מבוארות – קהתי

בְּשִׂמְאֹלוֹ – ביד שמאלו, **בְּתוֹךְ חֵיקוֹ** – או המוציא בתוך חיקו, **אוֹ עַל כְּתֵפוֹ, חַיָּב** – שאף בכתף דרך הוצאה היא, **שֶׁכֵּן מַשָּׂא בְּנֵי קְהָת** – שנאמר (במדבר ז, ט): "כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו", והרי מלאכות השבת למדים מן המשכן. אבל המוציא **כְּלְאַחַר יָדוֹ** – ויש גורסים: לאחר ידו, היינו על גב היד, או **בָּרַגְלוֹ, אוֹ בְּפִיו וּבְמַרְפְּקוֹ** – או במרפקו, בפרק שבין אמת היד והזרוע, **בְּאָזְנוֹ וּבְשֵׂעָרוֹ** – או בשערו, **וּבְפֶּנְדָּתוֹ** – או באפונדה האזורה במתניו, והיא חגורה רחבה ובה כיס לכסף, **וּפִיהָ לְמַטָּה** – כלומר המוציא באפונדתו כשפיה למטה, שאין דרך הוצאה בכך, או המוציא **בֵּין פֶּנְדָּתוֹ לַחֲלוּקוֹ, וּבְשִׂפַּת חֲלוּקוֹ** – או בשפה התחתונה של חלוקו, שאינו מקום שימור, ואין רגילים לתת שם דברים, או **בְּמִנְעָלוֹ,** או **בְּסַנְדָּלוֹ;** המוציא באחד הדרכים הללו, **פָּטוּר** – מחטאת, **שֶׁלֹּא הוֹצִיא כְּדֶרֶךּ הַמּוֹצִיאִין** – כדרך שבני אדם רגילים להוציא.

בענין המוציא בפיו מדייק בעל "תפארת ישראל" שדווקא בדבר שאינו מאכל, או שאכל שלא כדרך אכילה, אבל בדבר שהוא מאכל, אם נתכוון להוציאו כך – **חייב** (כריתות ג, ד; גמרא שבת קב, א).

יום חמישי

באור משנה ד

משנתנו באה ללמד, שאם לא נתקיימה מחשבתו של המוציא, כגון שהתכוון להוציא חפץ באופן שיהא משתמר שמירה מעולה, ונעשתה שמירה פחותה, כפי שיבואר במשנה, הרי הוא פטור.

הַמַּחְבִּיוֹן לְהוֹצִיא לְפָנָיו – כגון שצרר חפץ בטליתו ונתכוון שיהא תלוי לפניו, כדי שיהא משתמר כראוי, **וּבָא לוֹ לְאַחֲרָיו** – שחזר לו החפץ לאחוריו בשעה שהוציאו, באופן שאינו משתמר יפה, **פָּטוּר** – לפי שלא נתקיימה מחשבתו, שכוונתו היתה לשמירה מעולה ועלתה לו שמירה פחותה, אבל המתכוון להוציא **לְאַחֲרָיו וּבָא לוֹ לְפָנָיו, חַיָּב** – לפי שעלתה לו שמירה מעולה יותר ממה שהתכוון לה, ובכגון זה אנו אומרים שנתקיימה מחשבתו. **בֶּאֱמֶת אָמְרוּ** – עיין באורנו לעיל (א, ג): **הָאִשָּׁה הַחוֹגֶרֶת בַּסְּינָר** – ותלתה בו דבר להוציאו בשבת, **בֵּין מִלְּפָנֶיהָ וּבֵין מִלְּאַחֲרֶיהָ** – כלומר שאפילו התכוונה להוציא את הדבר לפניה, וחזר לה לאחוריה, **חַיֶּבֶת** חטאת, **שֶׁכֵּן רָאוּי לִהְיוֹת חוֹזֵר** – דרכו של סינר להיות חוזר סביבותיה, וכיון שהיא יודעת שהוא חוזר, הרי על דעת כן הוציאה, ונמצא שנתקיימה מחשבתה. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף מְקַבְּלֵי פְּתָקִין** – אותם השליחים, כגון לבלרי המלך, המביאים אגרות ממקום למקום, נותנים אותן בקנה של עץ, שתולים אותו בחגורה שבמתניהם או בצוואריהם, ודרכו להיות חוזר להם מלפניהם לאחוריהם, וכיון שזה יודע להם מראש, לפיכך אפילו נתנו את הקנה לפניהם וחזר להם לאחוריהם, חייבים על הוצאתו בשבת.

באור משנה ה

משנתנו דנה בהוצאה שנעשתה על ידי שני אנשים. כן באה המשנה ללמד, שהמוציא שני דברים שאחד מהם טפל לחבירו, אם אין בעיקר כשיעור הוצאה פטור אף על הטפל. ובסיפא של משנתנו נשנית מחלוקת של חכמים ורבי שמעון בענין הוצאת המת בשבת, ויסוד מחלוקתם הוא אם חייבים על מלאכה שאינה צריכה לגופה (עיין לעיל ב, ה).

הַמּוֹצִיא כִּכָּר לִרְשׁוּת הָרַבִּים – שהוציאו מרשות היחיד והניחו ברשות הרבים, **חַיָּב** – חטאת. אגב ההלכה דלהלן בענין שניים שהוציאו, מביא התנא תחילה דינו של אחד שהוציא. **הוֹצִיאוּהוּ שְׁנַיִם** – אם שניים ביחד עקרוהו מרשות היחיד והניחוהו ברשות הרבים, וכן אם אחד עשה את עקירת החפץ מרשות היחיד והאחר עשה את ההנחה ברשות הרבים, כמו ששנינו בתחילת מסכתנו (א, א), **פְּטוּרִין** – שנאמר **(ויקרא ד, כז)**: "ואם נפש אחת תחטא בשגגה... בעשותה אחת ממצות ה' אשר לא תעשינה" ודרשו: "בעשותה" – העושה את כולה ולא העושה מקצתה. **לֹא יָכוֹל אֶחָד לְהוֹצִיאוֹ** – מחמת כובד משאו, **וְהוֹצִיאוּהוּ שְׁנַיִם, חַיָּבִים** – שניהם, שכל אחד מהם עשה את כל המלאכה שבידו לעשותה. **וְרַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר** – שלדעתו אפילו מלאכה שאין אחד יכול לעשותה, ועשאוה שניים, הרי הם פטורים. ואין הלכה כרבי שמעון. **הַמּוֹצִיא אֹכְלִין פָּחוֹת מִכַּשִּׁעוּר בַּכְּלִי** – לעיל (ז, ג) שנינו, שהאוכלים שיעורם לענין הוצאה כגרוגרת, ואם הוציא אדם פחות מכגרוגרת בתוך כלי, **פָּטוּר אַף עַל הַכְּלִי** – שלא התכוון להוציא את הכלי אלא את האוכלין, וכיון שפטור על האוכלין מפני שאין בהם כשיעור הוצאה, פטור אף על הכלי, **שֶׁהַכְּלִי טְפֵלָה לוֹ** – הכלי בטל אצל האוכלים. **אֶת הַחַי בַּמִּטָּה** – המוציא אדם חי במטה, הואיל ואינו חייב על הוצאת האדם, מפני שהחי נושא את עצמו ואינו בכלל משא, **פָּטוּר אַף עַל הַמִּטָּה, שֶׁהַמִּטָּה טְפֵלָה לוֹ** – בטלה אצל האדם. **כרם,**

הַגְּבֵלָה וְכֶעֱדָשָׁה מִן הַשֶּׁרֶץ – חַיָּב; וְרַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר.
וְ הַנּוֹטֵל צִפָּרְנָיו זוֹ בָּזוֹ, אוֹ בְּשִׁנָּיו, וְכֵן שְׁעָרוֹ, וְכֵן שָׁפְמוֹ, וְכֵן זְקָנוֹ, וְכֵן הַגּוֹדֶלֶת, וְכֵן הַכּוֹחֶלֶת, וְכֵן הַפּוֹקֶסֶת – רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְחַיֵּב; וַחֲכָמִים אוֹסְרִין מִשּׁוּם שְׁבוּת. הַתּוֹלֵשׁ מֵעָצִיץ נָקוּב – חַיָּב, וְשֶׁאֵינוֹ נָקוּב – פָּטוּר. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר בָּזֶה וּבָזֶה.

פרק אחד עשר

א הַזּוֹרֵק מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים, מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הַיָּחִיד – חַיָּב. מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הַיָּחִיד

פירוש ברטנורא

הטומאה. וכן כזית מן הגבלה וכעדשה מן השרץ, דהכי הוי שיעורן לטומאה: **ורבי שמעון פוטר.** אפילו במת שלם, דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, דכל שאינו אלא לסלקו מעליו הויא מלאכה שאינה צריכה לגופה ולאו מלאכת מחשבת היא. ואין הלכה כרבי שמעון:
ו וכן שערו. התולש שער ראשו בידו: **וכן הגודלת.** שער ראשה וקולעת אותו, תרגום עבות (שמות כ"ח) גדילו: **הכוחלת.** נותנת כחול בעיניה: **הפוקסת.** מחלקת שער שבאמצע הראש מכאן ומכאן אצל הצדעים: **רבי אליעזר מחייב חטאת.** כוחלת משום כותבת, גודלת ופוקסת משום בונה: **וחכמים אוסרים משום שבות.** דסברי אין דרך כתיבה בכך ואין דרך בנין בכך, והלכה כחכמים. ודוקא הנוטל צפרניו ושערו בידיו, הוא דפטרי רבנן מחטאת ומסקילה, אבל הנוטל שערו או צפרניו בכלי מודים חכמים דחייב חטאת. ומכי נטל שתי שערות חייב, והנוטל שער ראש חברו אפילו ביד חייב. וצפורן שפרשה רובה או שער שנתלש רובו ומצער אותו, מותר ליטלו ביד לכתחלה: **התולש מעציץ נקוב חייב.** דהוי כמחובר, דינוק מן הקרקע ע"י הנקב שמריח לחלוחית הקרקע, ואפילו הנקב בצדו. ושיעור הנקב כדי שרש קטן: **ורבי שמעון פוטר בזה ובזה.** דלא חשיב ליה כמחובר לחייבו סקילה. ואין הלכה כרבי שמעון:
יא א הזורק מרשות היחיד לרשות הרבים. רשות היחיד הוא מקום שהוקף ד' מחיצות גבוהות עשרה טפחים ובניהן ד' טפחים על ד' טפחים או יותר, על כן אפילו יש בו כמה מילין, אם הוקף לדירה כגון מדינה שמוקפת חומה ודלתותיה נעולות בלילה. ומבואות שיש להן ג' כתלין ולחי ברוח רביעית. וכן תל גבוה עשרה ורחב ד', או חריץ שהוא עמוק עשרה ורחב ד'. ואפילו כלים, כגון ספינה ומגדל של עץ וכיוצא בהם, אם יש בהם ד' על ד' בגובה עשרה כל אלו רשות היחיד הן. ואויר רשות היחיד כרשות היחיד עד לרקיע. ועובי הכתלים של רשות היחיד נדון כרשות היחיד. ורשות הרבים הוא כגון השווקים והרחובות, המדברות והדרכים המפולשים להם, והוא שיהיה רוחב הדרך ט"ז אמה ולא יהיה עליו תקרה, ואיכא למאן דאמר שצריך נמי שיהיו בוקעים

משניות מבוארות – קהתי

אם האדם כפות, המוציאו חייב. המוציא **אֶת הַמֵּת בַּמִּטָּה, חַיָּב** – על הוצאת המת, **וְכֵן** המוציא **בַּזַּיִת מִן הַמֵּת וְכַזַּיִת מִן הַנְּבֵלָה וְכָעֲדָשָׁה מִן הַשֶּׁרֶץ, חַיָּב** – הואיל וכזית הוא שיעור לטומאה במת ובנבלה, וכעדשה שיעור לטומאה בשרץ, שיעורים אלו חשובים הם גם לענין הוצאה בשבת, שהרי על ידי הוצאתם הוא מציל עצמו מן הטומאה. **וְרַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר** – אפילו במוציא את המת, משום שהיא מלאכה שאינה צריכה לגופה, שהרי אינו מוציא את המת משום שהוא צריך לו ברשות הרבים, אלא מפני שהוא רוצה לפנות את ביתו ממנו, וסובר רבי שמעון, שהעושה בשבת מלאכה שאינו צריך לגופה פטור עליה. ברם, תנא קמא סובר, שאפילו מלאכה שאינה צריכה לגופה חייבים עליה. וכן פוסק הרמב"ם **(הל' שבת א, ז)**: "כל העושה מלאכה בשבת אף על פי שאינו צריך לגופה של מלאכה, חייב עליה". ויש סוברים, שהלכה כרבי שמעון **(הראב"ד; הרמב"ן; הרשב"א)**.

יום ששי

באור משנה ו

משנה זו אינה עוסקת ב"הוצאה", אלא סודרה כאן אגב המשנה הקודמת, משום המחלוקת בענין מלאכה שאינה צריכה לגופה ("מלאכת שלמה" עפ"י תוספות).

הַנּוֹטֵל צִפָּרְנָיו – בשבת, **זוֹ בָּזוֹ** – שבצפרניו של יד אחת הוא קוצץ את צפרניו של היד האחרת, **אוֹ בְּשִׁנָּיו** – או שנוגס אותן בשיניו, **וְכֵן שְׂעָרוֹ** – התולש שער ראשו בידו, **וְכֵן שָׁפְמוֹ, וְכֵן זְקָנוֹ** – התולש שפמו או זקנו בידו או בשיניו, **וְכֵן הַגּוֹדֶלֶת** – הקולעת שער ראשה, **וְכֵן הַכּוֹחֶלֶת** – עיניה בפוך, בצבע עיניים, **וְכֵן הַפּוֹקֶסֶת** – העושה פסוקת בשערות ראשה, היינו שביל החוצה את התסרוקת לשניים; ויש מפרשים: הפוקסת – הנותנת צבע על פניה **(ירושלמי)**, **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְחַיֵּב** – חטאת, שכל אלו תולדותיהן של אבות מלאכות הן: הנוטל צפרניו, וכן שערו או שפמו או זקנו, הרי זו תולדה של הגוזז; והגודלת, וכן הפוקסת (לפי הפירוש הראשון), הרי זו תולדה של הבונה, והכוחלת זו תולדה של הכותב **(רמב"ם; ברטנורא)**; ובגמרא מסיקים שכוחלת אינה תולדה של הכותב אלא תולדה של הצובע (עיין "תוספות יום טוב", שתמה על הרמב"ם ועל הרב מברטנורא שלא פירשו כמסקנת הגמרא), וכן הפוסקת, לפי הפירוש השני שהבאנו לעיל, זו תולדה של הצובע. **וַחֲכָמִים אוֹסְרִין מִשּׁוּם**

באור משנה א

לאחר ששנינו דיני הוצאה מרשות לרשות, מוסיף פרקנו ללמד דיני זריקה והושטה מרשות לרשות, שהן "תולדות" של הוצאה. וכבר בארנו (בפתיחה למסכתנו) ענין ארבע הרשויות לשבת וחילוקי דיניהן, אלא שלהבנת פרקנו יש להזכיר שאויר רשות הרבים למעלה מעשרה טפחים נחשב כמקום פטור. משנתנו דנה בזריקה מרשות לרשות, והיא באה ללמד שאף על פי שהזורק אינו אלא עוקר את החפץ מרשות אחת, ואילו הנחת החפץ אינה נעשית אלא מאליה, מכל מקום הואיל וההנחה היא מכוח זריקתו, הרי זו תולדה של הוצאה, וחייב עליה.

הַזּוֹרֵק – חפץ בשבת, **מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים,** או הזורק **מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הַיָּחִיד, חַיָּב** – שהזריקה היא תולדה של הוצאה, ולפיכך הזורק מרשות היחיד לרשות הרבים דינו כמוציא, והזורק מרשות הרבים לרשות היחיד דינו כמכניס. הזורק **מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הַיָּחִיד וּרְשׁוּת הָרַבִּים בָּאֶמְצַע** – נחלקו בזה תנאים: **רַבִּי עֲקִיבָא מְחַיֵּב** – שסובר רבי עקיבא, הואיל ועבר החפץ את אויר רשות הרבים, הרי זה נחשב כאילו נח ברשות הרבים; ומבואר בגמרא, שהמדובר הוא בזורק באוויר למטה מעשרה טפחים, שדינו כרשות הרבים, וסובר רבי עקיבא "קלוטה כמו שהונחה", דבר הקלוט באוויר רשות הרבים למטה מעשרה טפחים, הרי הוא כאילו הונח שם, **וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין** – שסוברים הם: "קלוטה לאו כמו שהונחה", אף שהדבר קלוט באוויר רשות הרבים אין דינו כאילו הונח שם. ברם,

וּרְשׁוּת הָרַבִּים בָּאֶמְצַע – רַבִּי עֲקִיבָא מְחַיֵּב, וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין.

ב כֵּיצַד? שְׁתֵּי גְּזֵוְטְרָאוֹת זוֹ כְּנֶגֶד זוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, הַמּוֹשִׁיט וְהַזּוֹרֵק מִזּוֹ לָזוֹ – פָּטוּר. הָיוּ שְׁתֵּיהֶן בִּדְיוֹטָא אַחַת, הַמּוֹשִׁיט – חַיָּב, וְהַזּוֹרֵק – פָּטוּר, שֶׁכָּךְ הָיְתָה עֲבוֹדַת הַלְוִיִּם: שְׁתֵּי עֲגָלוֹת זוֹ אַחַר זוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, מוֹשִׁיטִין הַקְּרָשִׁים מִזּוֹ לָזוֹ, אֲבָל לֹא זוֹרְקִין. חֹלְיַת הַבּוֹר וְהַסֶּלַע שֶׁהֵן גְּבוֹהִין עֲשָׂרָה וְרָחְבָּן אַרְבָּעָה, הַנּוֹטֵל מֵהֶן

פירוש ברטנורא

בהם ששים רבוא בכל יום כדגלי מדבר. ואויר רשות הרבים אינו כרשות הרבים אלא עד י' טפחים, ולמעלה מי' ברשות הרבים מקום פטור הוא. ומקום שאין בו ד' על ד', וגבוה מג' טפחים ולמעלה הוא מקום פטור, אפילו קוצים וברקנים וגללין ברשות הרבים גבוהים משלשה ולמעלה ואין בהם ד' על ד' הרי הן מקום פטור, וכן מקום המוקף מחיצות ואין בו ד' על ד', או חריץ שאין בו ד' על ד' ועמקו משלשה ועד התהום הרי זה מקום פטור. ומקום שהוקף ד' מחיצות גובהן מג' ועד עשרה ויש בו ד' על ד' או יותר, או תל שיש בו ארבעה על ארבעה או יותר גבוה מג' ועד עשרה, או חריץ שיש בו ד' על ד' עמוק מג' ועד עשרה, ומבוי פתום משלש רוחותיו שאין לו לחי או קורה ברוח רביעית, והים, והבקעה, כל אלו כרמלית הן. ופירוש כרמלית, כארמלית, כלומר כמו אלמנה שאינה בתולה ולא נשואה לבעל, כך רשות זו אינה לא רשות היחיד ולא רשות הרבים. ואויר כרמלית ככרמלית עד עשרה, ומעשרה ולמעלה בכרמלית הוי מקום פטור. והמוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, או המכנים מרשות הרבים לרשות היחיד, חייב חטאת. מרשות היחיד לכרמלית, או מרשות הרבים לכרמלית, ומכרמלית לשתיהן פטור אבל אסור. מרשות היחיד או מרשות הרבים למקום פטור או ממקום פטור לשניהן, מותר לכתחלה. ואינו צריך לומר מכרמלית למקום פטור, או ממקום פטור לכרמלית, שהוא מותר. והמעביר מתחלת ד"א לסוף ד"א ברשות הרבים, חייב חטאת. בכרמלית, פטור אבל אסור. ברשות היחיד ובמקום פטור, מותר לכתחלה לטלטל ולהעביר בכל הרשות כולו ואפילו הוא כמה מילין: **ר"ע מחייב.** דס"ל מכי עבר החפץ באויר רשות הרבים בתוך עשרה הרי הוא כאילו נח. ורבנן סברי קלוטה בתוך עשרה באויר רשות הרבים לאו כמי שהונחה דמיא. אבל למעלה מעשרה שהוא מקום פטור כולי עלמא לא פליגי דפטור. והלכה כחכמים:

ב ביצד. רבנן קאמרי ליה: **שתי גזוזטראות.** והן נסרים יוצאים מכותל העליה ולחוץ על רשות הרבים, והגזוזטראות עצמן הן רשות היחיד, וכשהן זו כנגד זו בשני צדי רשות הרבים המושיט והזורק מזו לזו פטור, שלא מצינו זריקה והושטה במלאכת המשכן מרשות היחיד לרשות היחיד ורחב רשות הרבים מפסיק ביניהן: **היו שתיהן בדיוטא אחת.** כלומר בעליה אחת באורך רשות הרבים, ויש הפסק רשות הרבים ביניהן: **הזורק פטור.** הואיל ולמעלה מעשרה הוא, ולא מצינו זריקה מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים במשכן, והמושיט חייב, ואע"פ שמושיט למעלה מעשרה, שמצינו הושטה כיוצא בה במשכן מרשות היחיד לרשות היחיד ואורך רשות הרבים מפסיק ביניהן: **שכן היתה עבודת הלוים.** מושיטים מזה לזה למעלה מעשרה ואורך רשות הרבים באמצע, כיצד [שתי] עגלות זו אחר זו ברשות הרבים ופורקי המשכן היו מושיטין לאותם שעל העגלות שאצלן הן סמוכות וקרובות והן מושיטין לאלו שלפניהם, וכל אחת מהעגלות רשות היחיד הן: **אבל לא זורקים.** שאין הקרשים נזרקין מפני כובדן: **חוליית הבור.** עפר שמוציאין מחפירת הבור רגילין

משניות מבוארות – קהתי

אם עבר החפץ ברשות הרבים למעלה מעשרה טפחים, שהוא מקום פטור, אף רבי עקיבא מודה שהזורק פטור.

בארנו מחלוקתם של רבי עקיבא וחכמים לפי דעה אחת שבגמרא, כפי שמבארים רוב מפרשי המשנה. אבל יש גם דעה אחרת בגמרא, שאפילו למעלה מעשרה טפחים מחייב רבי עקיבא, מפני שהוא לומד זריקה מהושטה, שכן המושיט מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים אפילו למעלה מעשרה טפחים, חייב (כמבואר במשנה הבאה). וחכמים אינם למדים זריקה מהושטה.

שבת קודש

באור משנה ב

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, ומסיימת היא את דבריהם של חכמים.

כֵּיצַד – הזורק מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות הרבים באמצע פטור? בירושלמי מובא, שאין גורסים במשנה "כיצד", כלומר שלפי הירושלמי אין משנתנו המשך למשנה הקודמת, שכן המשנה הקודמת עוסקת בזורק למטה מעשרה טפחים, כמו שבארנו לעיל במחלוקת רבי עקיבא וחכמים, ואילו משנתנו עוסקת במושיט וזורק למעלה מעשרה טפחים. **שְׁתֵּי גְּזֵוְטְרָאוֹת** – הבולטות לרשות הרבים, והן רשות היחיד, **זוֹ כְּנֶגֶד זוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים** – בשני צדי רשות הרבים, ורוחב רשות הרבים מפסיק ביניהן, **הַמּוֹשִׁיט וְהַזּוֹרֵק מִזּוֹ לָזוֹ** – בין המושיט מגזוזטרא אחת לחברתה ובין הזורק מזו לזו, **פָּטוּר** – הזורק פטור מהטעם שבארנו, שלדעת חכמים קלוטה אינה כמו שהונחה; ובמושיט הטעם הוא, שאמנם במשכן היתה הושטת קרשים מעגלה לעגלה, כמבואר להלן במשנתנו, אבל לא בדרך זו שרוחב רשות הרבים מפסיק ביניהן, הלכך אין חיוב על הושטה זו. **הָיוּ שְׁתֵּיהֶן** – שתי הגזוזטראות, **בְּדִיוֹטָא אַחַת** – בשורת בנינים אחת באורך רשות הרבים, **הַמּוֹשִׁיט** – מגזוזטרא לגזוזטרא, **חַיָּב** – אפילו הושיט למעלה מעשרה טפחים, **וְהַזּוֹרֵק, פָּטוּר** – אפילו עבר החפץ באויר רשות הרבים למטה מעשרה טפחים, כמבואר במשנה הקודמת; וטעם הדין הזה: **שֶׁכָּךְ הָיְתָה עֲבוֹדַת הַלְוִיִּם** – במשכן שבמדבר, **שְׁתֵּי עֲגָלוֹת זוֹ אַחַר זוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים** – היינו באורך רשות הרבים, **מוֹשִׁיטִין הַקְּרָשִׁים מִזּוֹ לָזוֹ** – היו מושיטים את קרשי המשכן מעגלה לעגלה, והעגלה רשות היחיד היא, שהיתה גבוהה עשרה טפחים, ונמצא שהיו מושיטים מרשות היחיד לרשות היחיד למעלה מעשרה טפחים ואורך רשות הרבים באמצע, ומכאן למדים חכמים, שהמושיט מגזוזטרא לחברתה בדיוטא אחת אפילו למעלה מעשרה טפחים, חייב; אבל המושיט מגזוזטרא לגזוזטרא ורוחב רשות הרבים באמצע פטור, שלא היתה הושטה כזו במלאכת המשכן, וכבר בארנו שמלאכות שבת למדים ממלאכות המשכן; **אֲבָל לֹא זוֹרְקִין** – לא היו זורקים את הקרשים מפני כובדם; ויש אומרים: מפני קדושתם, הלכך הזורק בכל ענין פטור. יש מוסיפים בביאור ענין ההושטה, שאמנם מן הדין המושיט צריך להיות פטור, כיון שהוא למעלה מעשרה, ואין מחייבים אותו אלא משום שהיתה מלאכה זו במשכן, הלכך אינו חייב אלא בדרך ההושטה שהיתה במשכן בלבד **(המאירי)**. **חֹלְיַת הַבּוֹר** – שברשות הרבים; כשחופרים בור מניחים סביביו את העפר שמוציאים מתוכו, להיות לו כמעקה; עפר זה נקרא "חוליית הבור", ובאה המשנה ללמדנו, שאם אין הבור עצמו עמוק עשרה טפחים, אלא שחולייתו משלימתו לעשרה, **וְהַסֶּלַע** – או הסלע שברשות הרבים, **שֶׁהֵן גְּבוֹהִין עֲשָׂרָה** – טפחים, **וְרָחְבָּן אַרְבָּעָה** – טפחים, כלומר שהבור בצירוף חולייתו עמוק עשרה, והוא רחב ארבעה, וכן סלע שהוא גבוה עשרה טפחים ורחב ארבעה. ויש מפרשים, שהמלה "חוליית" מוסבה גם על הסלע, כלומר שגם בסלע מדובר שחולייה שסביבות התל משלימה את גובהו של הסלע לעשרה טפחים **(המאירי)**; ויש מפרשים, שכוונת המשנה היא לחולייה עצמה, שהיא גבוהה עשרה טפחים, וכן הסלע כיוצא בה **(רבנו חננאל)**. **הַנּוֹטֵל מֵהֶן** – ומניח ברשות הרבים, **וְהַנּוֹתֵן עַל גַּבָּן** – או הנוטל מרשות הרבים ומניח על גבן, **חַיָּב** – שדינם כרשות היחיד. **פָּחוֹת מִכֵּן** – שהם רחבים פחות מארבעה טפחים או שהם גבוהים פחות מעשרה טפחים, **פָּטוּר** – הנוטל מהן והנותן על גבן, פטור מחטאת, שאין דינם כרשות

וְהַנּוֹתֵן עַל גַּבָּן – חַיָּב. פָּחוֹת מִכֵּן – פָּטוּר.
ג הַזּוֹרֵק אַרְבַּע אַמּוֹת בַּכֹּתֶל, לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים – כְּזוֹרֵק בָּאֲוִיר, לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים – כְּזוֹרֵק בָּאָרֶץ. הַזּוֹרֵק בָּאָרֶץ אַרְבַּע אַמּוֹת – חַיָּב. זָרַק לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת וְנִתְגַּלְגֵּל חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת – פָּטוּר; חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת וְנִתְגַּלְגֵּל לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת – חַיָּב.

פירוש ברטנורא

ליתן סביבות פי הבור כמין חומה להיקף, ואשמעינן דבור וחולייתו מצטרפין לעשרה, ותני בור לעמקו ותני סלע לגבהו: **הנוטל מהן.** ומניח ברשות הרבים, או הנוטל מרשות הרבים ונותן על גבן, חייב:
ג הזורק ד' אמות בכותל. מתחלת ד' לסוף ד' ונח בכותל הסמוך לרשות הרבים, למעלה מעשרה טפחים, כגון שהיתה דבלה שמנה ונדבקה בכותל למעלה מעשרה באויר רשות הרבים, פטור, דכל למעלה מעשרה ברשות הרבים מקום פטור הוא: **למטה מעשרה כזורק בארץ.** מתחלת ארבע לסוף ארבע ברשות הרבים, וחייב אע"פ שאין ממקום עקירת החפץ לכותל אלא ד' אמות מצומצמות לא אמרינן דעובי הדבלה ממעט בד"א ואין כאן מתחלת ד' לסוף ד', דכיון שאינו מבטל את הדבילה בכותל אין עביה ממעט כלום: **ונתגלגל חוץ לד"א פטור.** שהרי לא נתכוין לזריקה של חיוב: **ונתגלגל לתוך ד"א חייב.** והוא דנח משהו חוץ לד"א קודם שנתגלגל לפנים:

משניות מבוארות – קהתי

היחיד אלא ככרמלית; ואם גובה הסלע או עומק הבור פחות משלשה טפחים, הרי הם חלק מרשות הרבים שנמצאים בה.

הערה: מה שבארנו לעיל: "שאין דינם כרשות היחיד אלא ככרמלית", זה רק לגבי גבוהים פחות מעשרה טפחים (אבל רחבים ארבעה). ברם, אם רחבם פחות מארבעה, דינם כמקום פטור.

באור משנה ג

כבר הזכרנו (בפתיחה למסכתנו), שהמעביר חפץ בשבת ברשות הרבים ארבע אמות דינו כמוציא מרשות לרשות, וחייב בשוגג חטאת ובמזיד מיתה. הלכה זו למדו חכמים מפי השמועה ("גמרא גמירי לה" – שבת צו, ב). והוא הדין בזורק חפץ ברשות הרבים ארבע אמות שהוא חייב, שתולדת הוצאה מרשות לרשות היא. משנתנו עוסקת בפרטי דינים של הזורק ברשות הרבים.

הַזּוֹרֵק אַרְבַּע אַמּוֹת בַּכֹּתֶל – שזרק חפץ ארבע אמות ברשות הרבים והטיחו בכותל, **לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים** – בגמרא מבואר כגון שזרק דבלה שמנה ונדבקה בפני כותל למעלה מעשרה טפחים, **כְּזוֹרֵק בָּאֲוִיר** – ופטור, שכן למעלה מעשרה טפחים ברשות הרבים מקום פטור הוא, **לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים** – אבל אם נדבקה הדבלה בכותל למטה מעשרה טפחים, **כְּזוֹרֵק בָּאָרֶץ** – ארבע אמות ברשות הרבים, שכן **הַזּוֹרֵק בָּאָרֶץ אַרְבַּע אַמּוֹת** – ברשות הרבים, **חַיָּב** – כדין המעביר ארבע אמות ברשות הרבים, שתולדות הוצאה הן. בגמרא **(שבת צט, ב)** מבואר, שמשנתנו באה להשמיע, שאף על פי שאין ממקום זריקת החפץ לכותל אלא ארבע אמות מצומצמות, אין אומרים שמחמת עובי הדבילה נתמעטה הזריקה מארבע האמות כדי מקום הדבילה, וכיון שאין כאן ארבע אמות הוא פטור, אלא הואיל והדבילה אינה מתבטלת בכותל, אין עובייה ממעט כלום. **זָרַק לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת** – שכוונתו היתה שיפול החפץ, הנזרק על ידו, בתוך ארבע אמות, **וְנִתְגַּלְגֵּל חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת** – ממקום שזרק, **פָּטוּר** – לפי שלא התכוון לזרוק ארבע אמות. ויש מבארים שהחפץ נח תחילה בתוך ארבע אמות, הלכך אין הגלגול שלאחר הנחתו מחייבו **(המאירי). חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת** – אם זרק חוץ לארבע אמות, **וְנִתְגַּלְגֵּל לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת** – בגמרא מבואר, כגון שנח על גבי משהו חוץ לארבע אמות קודם שנתגלגל, **חַיָּב** – ברם, אם לא נח כלל, הרי זה פטור **(רמב"ם)**. ויש סוברים, שאפילו לא נח על גבי משהו, אלא נתעכב מעט באויר על ידי הרוח ואחר כך נתגלגל לתוך ארבע אמות, הריהו חייב **(רש"י)**.

אגרות קודש

ב"ה, ה' ניסן ה'תשכ"ב
ברוקלין, נ. י.

האברכים וו"ח אי"א וכו' חניכי כתה
המסיימת מחזור ה'
בית ספר למלאכה כפר חב"ד
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבם, עם רשימת התלמידים המסיימים, שיחיו, בבקשת ברכה לרגל סיומם חוק לימודם בבית ספר למלאכה בכפר חב"ד.

ולמותר להדגיש אשר אין הסיום אלא בבית הספר, מה שאין כן בנוגע לרוח ביה"ס בו נתחנכו ואין צריך לומר בכל עניני תורה ומצוות מוארים בתורת החסידות ובהדרכותי', לא שייך בזה סיום ח"ו, אלא אדרבה מעלין בקדש. ובודאי יוסיפו חיל בזה מוסיף והולך, בחיים היום-יומיים ובכל דרכיך דעהו, וגם בהשפעה על הזולת, איש איש ככל יכלתו. ואין הדבר תלוי אלא ברצון.

המשך בעמוד רכג

רש"י

ונקיתי דמם לא נקיתי – אם באתי לנקות את הגוים משאר עונות – לא אנקם מדמם של ישראל. **מתני' מעשה שבאו שנים כו'. ראינוהו שחרית במזרח** – את הישנה. **וערבית במערב** – את החדשה. **עדי שקר הם** – דקיימא לן (לעיל דף כ,ב): עשרים וארבעה שעי מכסי סיהרא, כך פירשו רבותי. ולבי נוקפי, מדקתני בברייתא: פעמים שבא בארוכה פעמים שבא בקצרה, ואין לשון "ביאת ארוכה וקצרה" נופל כאן, שהרי מתוך קוטנה הישנה היא נכסית מבני מערב כשהיא במזרח לפני חידושה. ונראה לי דעל החדשה העידו. ו"עדי שקר" דקאמר רבי יוחנן בן נורי – לפי שאינה ממהרת לרוץ בי"ב שעות שביום מתוך המזרח לתוך המערב, וע"ז קאמר: פעמים שבא בדרך ארוכה ושוהה לבוא. **ועוד באו שנים ואמרו ראינוהו בזמנו** – ביום שלשים. **וליל שלשים** – שהיו מצפין ב"ד והעם שתהא מגולה ויראוה, מאחר שהעדים ראוה ביום – לא נראה להם. **רואה אני את דבריך** – לעבר את החודש. **הלך ומצאו** – הלך ומצאו ר"ע לר' יהושע מיצר על שהנשיא גזר עליו לחלל יום הכפורים. **אשר תקראו** – בקריאת בית דין תלאו הכתוב. **בא לו** – ר' יהושע אצל רבי דוסא.

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף כב ע"א: הגמרא מביאה מימרא נוספת בענין עצי ארזים: **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל שִׁיטָּה וְשִׁיטָּה** [-עצי שיטה] **שֶׁנִּטְּלוּ הַנְּבִרִים מִירוּשָׁלַיִם** כשהחריבוה, **עָתִיד הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְהַחֲזִירָן לָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר** (ישעיה מא יט) **'אֶתֵּן בַּמִּדְבָּר אֶרֶז שִׁטָּה',** ומכך שלא נאמר 'אטע' אלא 'אתן', משמע שיטול עצים ממקום אחר ויתנם כאן, והם אותם עצים שנטלו הנכרים, **וְאֵין 'מִדְבָּר' האמור כאן אֶלָּא יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר** (שם סד ט) **'צִיּוֹן מִדְבָּר הָיָתָה וְגוֹ'** יְרוּשָׁלַם שְׁמָמָה'.

מימרא נוספת: **וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל הַלּוֹמֵד תּוֹרָה וְאֵינוֹ מְלַמְּדָהּ** לאחרים, **דּוֹמֶה לַהֲדֵם** המפיץ ריח טוב, אך נמצא **בַּמִּדְבָּר,** שאין ממנו תועלת. **אִיכָּא דְּאָמְרֵי** מימרא זו באופן אחר, **כָּל הַלּוֹמֵד תּוֹרָה, וּמְלַמְּדָהּ** לאחרים, **בְּמָקוֹם שֶׁאֵין תַּלְמִידֵי חֲכָמִים** אחרים, **דּוֹמֶה לַהֲדֵם** הנמצא **בַּמִּדְבָּר,** דמתוך כך הוא **חָבִיב** ביותר, שנותן ריח טוב במקום שלא מצויים בו הדסים.

מימרא נוספת של רבי יוחנן בענין בנין ירושלים לעתיד לבוא: **וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אוֹי לָהֶם לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, שֶׁאֵין לָהֶם תַּקָּנָה, שֶׁנֶּאֱמַר** (שם ס יז) **'תַּחַת הַנְחֹשֶׁת אָבִיא זָהָב, וְתַחַת הַבַּרְזֶל אָבִיא כֶּסֶף, וְתַחַת הָעֵצִים נְחֹשֶׁת, וְתַחַת הָאֲבָנִים בַּרְזֶל',** כלומר במקום כל דבר שנטלו עובדי כוכבים מירושלים יחזיר ה' דברים יקרים יותר, אבל **תַּחַת רַבִּי עֲקִיבָא וַחֲבֵירָיו** שנהרגו על קידוש השם, **מַאי מְבִיאִין** - מה אפשר להביא במקומם, והרי אין להם תקנה, **וַעֲלֵיהֶם הוּא אוֹמֵר** (יואל ד כא) **'וְנִקֵּיתִי, דָּמָם לֹא נִקֵּיתִי',** שאמר ה', גם אם אנקה את עובדי כוכבים משאר העוונות, לא אנקה אותם מדמם של ישראל ששפכו, אלא אנקום בהם על כך.

דף כג ע"א: **משנה** משנתינו דנה באופן שדברי העדים סותרים את המציאות הידועה לנו: **מֵעֲשֶׂה שֶׁבָּאוּ שְׁנַיִם, וְאָמְרוּ** בפני הדיינים, **רְאִינוּהוּ** - את הירח החדש **בְּשַׁחֲרִית** - סמוך לזמן זריחת השמש, **בְּצַד מִזְרָח, וְעַרְבִית** - וסמוך לשקיעה, ראינוהו **בַּמַּעֲרָב, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי, עֲדֵי שֶׁקֶר הֵם,** שלא יתכן שהלבנה תלך במהירות כל כך מהבוקר לערב מהמזרח עד המערב, אבל **כְּשֶׁבָּאוּ לְיַבְנֶה** להעיד בפני הסנהדרין, **קִיבְּלָן רַבָּן גַּמְלִיאֵל** וקידש את החודש על פיהם, כיון שלפעמים יתכן הדבר.

מעשה נוסף: **וְעוֹד** מעשה היה, **שֶׁבָּאוּ שְׁנַיִם וְאָמְרוּ, רְאִינוּהוּ בְּזְמַנּוֹ** - בליל שלשים, והעידו בפני בית דין וקיבלו את עדותן, **וּבְלֵיל עִיבּוּרוֹ** - ובליל שלשים ואחד ציפו בית דין וכל העם לראותו, שהרי אחר שנראה בליל שלשים בודאי ייראה בלילה שאחריו, **וְלֹא נִרְאָה** כלל, **וּמִכָּל־מָקוֹם קִיבְּלָן רַבָּן גַּמְלִיאֵל,** כיון שלפי חשבונו היה ראוי הירח להראות בליל שלשים, כדברי העדים, ומה שלא ראוהו בליל שלשים ואחד, משום שהיה ערפל או ענן שהסתירוהו. **אָמַר רַבִּי דּוֹסָא בֶּן הוּרְכִּינָס** על אותו מעשה, **עֲדֵי שֶׁקֶר הֵן, חֵיאַךְ מְעִידִים עַל הָאִשָּׁה שֶׁיָּלְדָה, וְלָמָחָר כְּרֵיסָהּ בֵּין שִׁנֶּיהָ** - היא נראית מעוברת, וכן כאן, איך יתכן שהלבנה החדשה נולדה בליל שלשים, ובליל שלשים ואחד לא תיראה. **אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ** לרבי דוסא בן הרכינס, **רוֹאֶה אֲנִי אֶת דְּבָרֶיךָ,** שעדי שקר הם, וראש־חודש ביום השלשים ואחד, ונחלק על רבן גמליאל שקדשו ביום השלשים. וכיון שחודש זה היה תשרי, נמצא שהיה חילוק בזמן קביעת המועדות בין רבן גמליאל לרבי יהושע. **שָׁלַח לוֹ רַבָּן גַּמְלִיאֵל** לרבי יהושע, **'גּוֹזְרַנִי עָלֶיךָ שֶׁתָּבֹא אֲצִלִי בְּמַקֶּלְךָ וּבְמָעוֹתֶיךָ, בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּחֶשְׁבּוֹנְךָ',** ותוכיח בכך שאתה מודה לדברי, שאתה עושה בו מלאכת הוצאה וטלטול מוקצה. **הָלַךְ וּמְצָאוֹ רַבִּי עֲקִיבָא** את רבי יהושע - מצטער, על שנגזר עליו לחלל את יום הכפורים, **אָמַר לוֹ** רבי עקיבא, **יֵשׁ לִי לִלְמֹד** מהפסוקים, **שֶׁכָּל מַה שֶּׁעָשָׂה רַבָּן גַּמְלִיאֵל עָשׂוּי,** ואף אם קבע ראש חודש בטעות, **שֶׁנֶּאֱמַר** (ויקרא כג ד) **'אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה' מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם',** ויש לדרוש שבקריאת בית דין תלאם הכתוב, **בֵּין** אם קבעום בית דין **בִּזְמַנָּן** האמיתי, **וּבֵין** אם טעו וקבעום **שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּן, אֵין לִי מוֹעֲדוֹת אֶלָּא אֵלּוּ. בָּא לוֹ** רבי יהושע **אֵצֶל רַבִּי דּוֹסָא בֶּן הוּרְכִּינָס,** שאף הוא סבר שעדי שקר הם, **אָמַר לוֹ** רבי דוסא, **אִם בָּאִין אָנוּ לָדוּן אַחַר בֵּית**

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דִּינוֹ שֶׁל רַבָּן גַּמְלִיאֵל, צְרִיכִין אָנוּ לָדוּן אַחַר כָּל בֵּית דִּין וּבֵית דִּין שֶׁעָמַד מִימוֹת מֹשֶׁה וְעַד עַכְשָׁיו, ואין לך לחלק בין בית דין זה לבין בית דינו של משה, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כד ט) 'וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל', וְלָמָּה לֹא נִתְפָּרְשׁוּ שְׁמוֹתָן שֶׁל שבעים זְקֵנִים, אֶלָּא בא הפסוק לְלַמֵּד שֶׁכָּל שִׁלְשָׁה וּשְׁלִשָּׁה שֶׁעָמְדוּ לשמש כְּבֵית דִּין עַל יִשְׂרָאֵל, חֲרֵי הוּא כְּבֵית דִּינוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, שאף אם אינם חשובים כמשה ואהרן, שמא הם חשובים כאותם שבעים זקנים, וכשם שאין להרהר אחר בית דינו של משה, כך אין להרהר אחר בית דינו של רבן גמליאל. ואכן קיבל רבי יהושע את דברי רבי עקיבא ורבי דוסא, וְנָטַל מַקְלוֹ וּטָעוֹתָיו בְּיָדוֹ, וְהָלַךְ לְיַבְנֶה אֵצֶל רַבָּן גַּמְלִיאֵל בְּיוֹם שֶׁחָל יוֹם הַכִּפּוּרִים לִהְיוֹת בְּחֶשְׁבּוֹנוֹ. עָמַד רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְנִשָּׁקוֹ לרבי יהושע עַל רֹאשׁוֹ וְאָמַר לוֹ 'בּוֹא בְשָׁלוֹם רַבִּי וְתַלְמִידִי', 'רַבִּי' בְּחָכְמָה, וְ'תַלְמִידִי' שֶׁקִּבַּלְתָּ אֶת דְּבָרָי.

רש"י

למה לא נתפרסמו שמותן כו' – שאם בא אדם לדון אחר בית דין שבימיו, ולומר: וכי בית דין זה כמשה ואהרן, כאלדד ומידד? אומרים לו: שמא חשוב הוא כשלשה מן השאר שלא נתפרשו שמותם.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט אד"ש, תשכ"ב
ברוקלין.

הרה"ג הוו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ וכו'

מו"ה יצחק שי'

שלום וברכה!

... מכתבו מו' אד"ש נתקבל. ובמענה לשאלותיו:

א) מהי הגזירה שנלקחה אסתר לבית המלך כו' והרי לא ידעו שהיא יהודית - צע"ג כוונתו: וכי מפני שאחשורוש לא ידע כו' אין בהנ"ל גזירת ג"ע על אסתר?! [ועוד שהרי גזירת ויקבצו גו' הייתה גם על בנות ישראל].

ב) מהו ענין תענית נערות אסתר שהן א"י - (דרך אגב - במגלת סתרים פי' שהיו ישראליות) -

וגם בזה צע"ג כוונתו - שהרי לא גרע מהבהמה בקר וצאן דננוה. ועוד שהרי משרתות שלה היו (דין עבד כנעני - שיש בו כמה מצות כו')?

ג) בהנאמר שבריה"ע בכ"ה (באלול) ולא בזה - והרי זהו (כ"ה) רק רמז - כ"כ בלקו"ת ד"ה שוש אשיש פ"ב.

ד) בהנאמר דנתמלא הבית כולו אורה - ממכ"ע והרי בית הוא מקיף, אבל אור **הממלא** הבית - הוא ממלא.

הפ"נ יקרא בעת רצון על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

בְּרִשּׁוּת אַחַת – אם הוציא את שני החצאים בשכחה אחת לרשות הרבים אחת, **חַיָּיב**. אבל **בִּשְׁתֵּי רְשׁוּיוֹת** – אם הוציאם לשתי רשויות הרבים שרחוקות זו מזו, ואפילו בשכחה אחת, **פָּטוּר**, כיון שכמו שידיעת האיסור מחלקת בין ההוצאות, כך גם הרשויות מחלקות ביניהן, ואינן מצרפות אותן למעשה הוצאה אחת.

ונחלקו רבין ורבא אם מיצר וחצב מפסיקים לדעת רבי יוסי בין שתי רשויות הרבים, שלרבין אינם מפסיקים, כיון שאינם רשות בפני עצמם. ולרבא מפסיקים, וכשיטתו להלן שאף דבר שאינו רשות מחלק בין הרשויות לרבי יוסי.

הגמרא מביאה שנחלקו אמוראים מה נחשב הפסק בין רשויות הרבים לדעת רבי יוסי, ושיטת רבא ביניהם שהיא כשיטתו כאן שמיצר וחצב מפסיקים לענין שבת: **וְאָמַר רַבָּה, וְהוּא** – מה שפטר רבי יוסי במוציא שני חצאים לשתי רשויות הרבים, הוא רק **כְּשֶׁיֵּשׁ** רשות של **חִיּוּב חֲמָאת** שמפסיקה **בֵּינֵיהֶם**, והיינו רשות היחיד, שהוצאה והכנסה מזו לזו אסורים מן התורה וחייב עליהם חטאת, ומשום כך היא נחשבת לרשות בפני עצמה, וחשובה להפסיק ביניהן, **אֲבָל** אם יש ביניהן **כַּרְמְלִית** שאיסורה מדרבנן, **לֹא**, כיון שמן התורה היא מתבטלת לשתי הרשויות שבצידיה, ומודה רבי יוסי שאם הוציא חצי גרוגרת לרשות הרבים שבצידה האחד ועוד חצי לרשות הרבים שבצידה השני בהעלם אחד, חייב חטאת.

אַפִּייֵי חלק **וְאָמַר, שֶׁאֲפִילּוּ כַּרְמְלִית** חשובה הפסק, **אֲבָל פִּיסְלָא** – חתיכת עץ או עמוד שגבוהים עשרה טפחים או פחות, ואין ברחבם ארבעה על ארבעה טפחים, **לֹא**, כיון שאין בה מקום חשוב של ארבעה על ארבעה טפחים, והיא מקום פטור, ואפילו מדרבנן מותר להוציא ממנה ואליה כיון שהיא מתבטלת לרשויות שבצידיה.

רָבָא חלק על רבה **ואביי וְאָמַר, שֶׁאֲפִילּוּ פִּיסְלָא** חשובה הפסק, כיון שאינה גרועה ממיצר וחצב שאמר רבא לעיל שמפסיקים לענין שבת.

הגמרא מביאה ששיטת רבא כאן היא לשיטתו במקום אחר: **וְאָזַר רָבָא לְטַעְמֵיהּ** – דבר זה שאמר רבא לעיל (נה:) שמיצר וחצב מפסיקים לענין שבת, לשיטתו אמרה, **דְּאָמַר רָבָא, שִׁרְשׁוֹת שַׁבָּת כִּרְשׁוּת גִּיטִּין דָּמְיָי** – רשויות שבת דומים בהלכותיהם להלכות רשות לגבי גיטין, והיינו שכמו שאמרו בגיטין (עז:) שאם עמדה אשה בחצר בעלה, והשאיל לה הבעל מקום בחצירו לקנות בה את גיטה, וכשזרק את הגט נפל על פיסלא שהיתה בחצירו, אינה מגורשת. משום שאדם אינו רגיל להשאיל שתי מקומות, ואם כן לא השאיל את הפיסלא שהיא מקום חשוב בפני עצמו, ונמצא שנפל הגט ברשות הבעל. כך גם לענין שבת, אף שאינה רשות בפני עצמה, מכל מקום היא מקום חשוב בפני עצמו, ומחלקת את הרשויות.

לעיל (נה.) אמרו רב אסי ורבין בשם רבי יוחנן שמיצר וחצב מפסיקים בין שתי שדות בנכסי הגר, לענין שצריך להחזיק בכל אחת מהן. הגמרא מבררת מה הדין לרבי יוחנן כשאין שם מיצר וחצב: **אֵין שָׁם** – בין שדותיו של הגר, **לֹא מֵצַר וְלֹא חָצַב, מַאי** – מה הדין לרבי יוחנן, בכמה צריך להחזיק ויקנה את כולה. **פֵּירַשׁ רַבִּי מְרִינוֹס מִשְׁמֵיהּ** של רבי יוחנן, שקנה בחפירה אחת, את **כָּל שֶׁנִּקְרֵאת** שדה אחת **עַל שְׁמוֹ**, והיינו כל שקוראים אותה בני אדם 'שדה של פלוני' ואין קוראים אותם 'שדות של פלוני', שאם קוראים אותם 'שדות' מוכח שהם שדות נפרדות, וצריך להחזיק בכל אחת מהן.

מבררת הגמרא: **הֵיכִי דָּמֵי** – באיזה אופן יקראו אותה ותיחשב שדה אחת שנקראת על שמו. משיבה הגמרא: **אָמַר רַב פָּפָּא, דְּקָרוּ לֵיהּ בֵּי גַּרְגּוּתָא** [–בור] **דְּפַלָּנְיָא** – שקוראים על שדה זו 'זו השדה שהיה פלוני משקה אותה מבורו', כיון שהשקיה מבור אחד מצרפת אותם להיקרא שדה אחת.

הגמרא מבארת מהו חצב, ומדוע נחשב הפסק בין השדות כמיצר: **יָתִיב** [–ישב] **רַב אַחָא בַּר עַוְיָא קַמֵּיהּ** [–לפני] **דְּרַבִּי אַסִּי, וְיָתִיב** רב אחא **וְקָאָמַר מְשָׁמֵיהּ דְּרַבִּי אַסִּי בַּר חֲנִינָא, שֶׁחָצוֹ בָּא** – חצב, **מַפְסִיק בְּנִכְסֵי הַגֵּר**. מבררת הגמרא: **מַאי חָצוֹ בָּא** – מהו חצב, ומהי חשיבותו להיחשב הפסק כמיצר. משיבה הגמרא: **אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב**, הוא אילן או עשב **שֶׁבּוֹ תִּיחֵם יְהוֹשֻׁעַ לְיִשְׂרָאֵל אֶת הָאָרֶץ** בין נחלות השבטים ובין נחלת איש לנחלת חבירו, כיון שאינו יונק מצדדיו. וכיון שעשוי לתחום בין השדות, נחשב להפסק ביניהן.

אחר שהביאה הגמרא את דברי רב יהודה בשם רב בענין תחומי הארץ, מביאה הגמרא דבר נוסף שאמר בשמו בענין זה: **וְעוֹד אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, לֹא מָנָה יְהוֹשֻׁעַ** בספרו, **אֶלָּא עֲיָירוֹת הָעוֹמְדוֹת עַל הַגְּבוּלִין** – עיירות שתוחמות את הארץ. ומנה דווקא אותן, כדי להראות את תחומיה.

הגמרא ממשיכה לדון בגבולות ארץ ישראל לענין מעשר, שהיא מצוה התלויה בארץ: **אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, כָּל** מקום מארץ ישראל **שֶׁהֶרְאָהוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה** בשעת מיתתו, **חַיָּיב בְּמַעֲשֵׂר**, והם ארץ שבעת העמים שכבשו ישראל בכניסתם לארץ. מבררת הגמרא: **לְאַפּוֹקֵי מַאי** – איזה ערים מארץ ישראל נתבונן רב יהודה למעט. משיבה הגמרא: **לְאַפּוֹקֵי** את ארצם של העמים **'קֵינִי, קְנִיזִי, וְקַדְמוֹנִי'** שהובטחה ארצם לאברהם אבינו בברית בין הבתרים (בראשית טו, יח – יט) בין ארצם של עשרה העמים, ולא כבשו ישראל אלא שבעה, וכשתינתן לנו גם ארצם לעתיד לבוא, תהיה פטורה ממעשרות.

הגמרא מביאה שנחלקו התנאים מי הם 'קיני קניזי וקדמוני': **תַּנְיָא** בברייתא, **רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר**, שהם העמים שנקראו **'נַפְתּוּחָא** – מבני מצרים, **עַרְבָאָה** – מבני ישמעאל, **וְשַׁלְמָאָה'** – הקיני. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר**, שהם **'הַר שֵׂעִיר, עַמּוֹן, וּמוֹאָב'. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר**, שהם **'עֲרִידַיְיקִים** – שם מחוז, **אַסְיָא** – אשכנז, **וְאַסְפַּמְיָא'** – ספרד.

משנה

עדים שבעדותם חשבו לגרום הפסד לאחר, ובאו עדים אחרים והעידו שודאי לא ראו את העדות, שהרי באותו זמן היו עמם במקום אחר, נקראים העדים הראשונים 'עדים זוממים'. ועונשם שציריכים לשלם לבעל דין את אשר חשבו להפסידו. משנתינו דנה בכמה אופנים שהעידו עדים על אחד שהחזיק בשדה שלש שנים, והזמה: **הָיוּ שְׁנַיִם מְעִידִין אוֹתוֹ** – את המחזיק בקרקע, **שֶׁאָכָלָה** – את פירותיה **שָׁלֹשׁ שָׁנִים**, ונמצא שעל ידי עדותם יש לו בה חזקה, ופסקו בית דין על פיהם שהיא של המחזיק, **וְנִמְצְאוּ** העדים **זוֹמְמִים** על ידי שבאו עדים ואמרו שודאי לא ראו חזקה זו, שהרי בשנות החזקה היו עמהם במקום אחר. העדים הראשונים **מְשַׁלְּמִין לוֹ** – לבעל הקרקע **אֶת הַכֹּל** – כל דמי הקרקע שרצו להפסידו.

אופן נוסף: **שְׁנַיִם בָּרִאשׁוֹנָה** – אם היו שנים מעידים שהחזיק בשנה הראשונה משנות החזקה, **וּשְׁנַיִם** אחרים מעידים **בַּשְּׁנִיָּה, וּשְׁנַיִם בַּשְּׁלִישִׁית**, מצטרפות הכתות להעיד על חזקת שלש שנים,

---

"מי מעיין" מטהרים בכל שהוא – דכאשר לומד פנימיות התורה, הנה גם אם הלימוד וההשגה הוא רק משהו, מכל-מקום, בכוח פנימיות התורה לטהר את האדם גם בכל שהוא.

משיחת חג הפורים ה'תשי"ז

כל ענייניו במשך כל היום יהיו מתאימים ללימוד פנימיות התורה שלמד והשיג ואזי הנה גם אם השגתו קטנה היא, בכוחה לטהר אותו.

משיחת חג הפורים ה'תשי"ז

ברשות אחת — ברשות הרבים עצמה שהוציא בה חצי גרוגרת ראשון, באותה עצמו הוציא האחרון. **בשתי רשויות** — הרבים, המופלגים זה מזה — פטור, דרשויות מחלקות סבירא ליה. **ואמר רבה** — אימתי חשיבי שתי רשויות. **והוא שיש חיוב חטאת ביניהן** — שיש רשות היחיד בין שתי רשות הרבים, שאם הוציא ממנו להן או מהן הכניס לו — חייב חטאת, הלכך חשיב הפסק לעשותן שתים.

אבל כרמלית — כגון בקעה שבינתים — לא מחלקא להו, דבטל מן התורה להכא ולהכא. **אבל פיסלא לא** — כגון חתיכת עץ או עמוד שאין גבוה עשר אמות ואין רוחב ארבעה, אי נמי גבוה עשר אלא שאין רוחב ארבעה, דהוי מקום פטור, דאפילו מדרבנן מותר לטלטל מתוכו לרשות הרבים ומרשות הרבים לתוכו, וכן מתוכו לרשות היחיד ומרשות היחיד לתוכו. וכיון דבטל לגמרי להכא ולהכא, אפילו מדרבנן, דליכא מקום חשוב של ארבע טפחים — הלכך לא הוי הפסק. **רבא אמר אפילו פיסלא** — מחלקת הרשויות לפטרו מחיוב שבת, דלא גרע ממצר וחצבא. **ואזדא רבא לטעמיה** — דאמר לעיל: אפילו לענין שבת. **ברשות גיטין דמי** — דאמרינן במסכת גיטין ב"הזורק" (עז, א) דאם הקנה לה חצרו להתגרש, וזרק לה גט, ונפל על הפיסלא שבחצר — אינה מגורשת. דהא פיסלא מקום אחר הוא בפני עצמו, ואינו בכלל חצר, וחצר הקנה לה ולא פיסלא. דחד מקום — מושיל איניש, תרי מקומות — לא מושיל איניש. הכי מפרשינן לה התם. וקאמר רבא: רשות שבת דומה לרשות גיטין, דהכי נמי לענין שבת הויא הך פיסלא מקום חשוב בפני עצמו, ומחלק רשויות אם הוא ממוצע בינתים. דכי היכי דלא בטיל פיסלא לגבי חצר — הכי נמי לא בטיל הכא לענין שבת לגבי רשות הרבים. וקבעי גמרא: לרבי יוחנן, דאמר המיצר והחצב מפסיקין בנכסי הגר, שלא יקנה בחזקת חבירו עד שיחזיק בשתיהן. ואם אין שם לא מצר ולא חצב, דאינה מסויימת במצריה — מה לי אמר רבי יוחנן? כמה צריך להחזיק שיקנה הכל? דאילו רב ושמואל אמרו לעיל: כדאזיל תיירא דתורי והדר. אלא משום דשמעינן ליה לרבי יוחנן שיעור אחר, קבעי ליה.

פירש רבי מרינוס משמו — של רבי יוחנן. **כל שנקראת על שמו** — כל שנקראת על שדה אחד בלשון יחיד על שמו, שקורין לה "שדה פלוני", שאין אומר "שדות פלוני" — קנה הכל במכוש אחד. **בי גרגותא דפלניא** — כל השדה שהיה הגר משקה מבורו — קנה הכל במכוש אחד. **מאי חצובא** — איזה דבר הוא, ומאי חשיבותו להחשב כמצר? שבו תיחם — בין שבט לשבט, בין איש לאיש, לפי שאינו יונק לא מכאן ולא מכאן. **לא מנה יהושע כו'** — כדאמר בפרק קמא (לעיל יד, ב): יהושע כתב ספרו. **על הגבולין** — כדי להראות התחומין. ופשטיה דקרא אתא לאשמועינן, מה טעם חשב אותן עיירות. **כל שהראהו הקדוש ברוך הוא למשה** — בשעת מיתתו, כדכתיב "וירא[הו] ה' את כל הארץ את הגלעד עד דן" (דברים לד). **חייב במעשר** — דהם הם שבעה עממים הכתובים בכל מקום. אבל קיני קניזי וקדמוני שנתנו לאברהם אבינו בין הבתרים — לא יתחייבו במעשר לעתיד לבא בשיחזירם לנו לעתיד, כדאמר בבראשית רבה. אי נמי, אם כבשו ישראל מהם אחרי מות יהושע — כולן פטורין מן המעשר, דכתיב התם "זאת הארץ אשר נשבעתי" וגו' (שם), "זאת" — למעוטי הני שנתוספו לאברהם על השבועה. כן נראה בעיני. ואף על גב דרפאים נמי כתיב באברהם — לא ממעטינן ליה, דהיינו חוי, דלא כתיב התם, ומצינו שכבשם משה, דכתיב (דברים ג) "ההוא יקרא ארץ רפאים" כלומר, היינו רפאים שניתן לאברהם בין הבתרים. **תניא רבי מאיר אומר כו'** — כולהו הני תנאי בפירוש דקיני קניזי וקדמוני פליגי. **משנה נמצאו זוממין** — שבאו שנים ואמרו להם: היאך ראיתם חזקה זו? והלא באותו הזמן עמנו הייתם במקום פלוני. **משלמין לו את הכל** — כפי דמי קרקע שהיו רוצים להפסידו יגבה מהן, כדכתיב (דברים יט) "כאשר זמם" ולא כאשר עשה, לבד קרקע שלו שיטול מן המחזיק. **שנים בראשונה כו'** — דהיינו שלש כתות לשלש השנים, כת לשנה כת לשנה, אם נמצאו זוממים כולם. **משלשין ביניהן** — כל כת תתן השלישי. דשלש כתות הם, וקיימא לן (מכות ה, ב): אין עדים נעשים זוממין עד שיזומו כולם.

בְּרֹאשׁוֹת אַחַת - חַיָּיב, בִּשְׁתֵּי רְשׁוּיוֹת - פָּטוּר. וְאָמַר רַבָּה: וְהוּא, שֶׁיֵּשׁ חִיּוּב חַטָּאת בֵּינֵיהֶם, אֲבָל בְּרַמְלִית - לֹא; אַבַּיֵי אָמַר: אֲפִילּוּ בְּרַמְלִית, אֲבָל פִּיסְלָא - לֹא; רָבָא אָמַר: אֲפִילּוּ פִּיסְלָא. וְאַזְדָּא רָבָא לְטַעֲמֵיהּ, דַּאֲמַר רָבָא: רְשׁוּת שַׁבָּת כִּרְשׁוּת גִּיטִּין דָּמֵי. אֵין שָׁם לֹא מָצָר וְלֹא חָצָב, מַאי? פֵּירֵשׁ רַבִּי מָרִינוּס מִשְּׁמוֹ: כָּל שֶׁנִּקְרֵאת עַל שְׁמוֹ. הֵיכִי דָּמֵי? אֲמַר רַב פַּפָּא: דְּקָרוּ לֵיהּ בֵּי גַּרְגּוּתָא דְּפְלָנְיָא. יְתִיב רַב אָחָא בַּר עָוְיָא קַמֵּיהּ דְּרַבִּי אַסִּי, וְיָתִיב וְקָאָמַר מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי אַסִּי בַּר חֲנִינָא: חֲצוּבָא מַפְסִיק בִּנְכָסֵי הַגֵּר. מַאי חֲצוּבָא? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: שֶׁבּוֹ תִּיחֵם יְהוֹשֻׁעַ לְיִשְׂרָאֵל אֶת הָאָרֶץ. וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: לֹא מָנָה יְהוֹשֻׁעַ אֶלָּא עֲיָירוֹת הָעוֹמְדוֹת עַל הַגְּבוּלִין. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: כָּל שֶׁהֶרְאָהוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה - חַיָּיב בְּמַעֲשֵׂר. לְאַפּוּקֵי מַאי? לְאַפּוּקֵי קֵינִי, קְנִזִּי, וְקַדְמוֹנִי. תַּנְיָא, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: נַפְתּוּחָא, עַרְבָאָה, וְשַׁלְמָאָה; רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַר שֵׂעִיר, עַמּוֹן, וּמוֹאָב; רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: עַרְדִיסְקִים, אַסְיָא, וְאַסְפַּמְיָא. **מִשְׁנָה הָיוּ שְׁנַיִם מְעִידִין אוֹתוֹ שֶׁאֲכָלָה שָׁלֹשׁ שָׁנִים, וְנִמְצְאוּ זוֹמְמִים - מְשַׁלְּמִין לוֹ אֶת הַכֹּל. שְׁנַיִם בָּרִאשׁוֹנָה, שְׁנַיִם בַּשֵּׁנִיָּה, וּשְׁנַיִם בַּשְּׁלִישִׁית

משלשין

אבל פיסלא לא — הקשה רבינו יצחק בן אשר: והלא פיסלא היא כרמלית, דב"הזורק" (גיטין עז, ב) מפרש דפיסלא דהוי גבי גט רשות לעצמה, כגון דלא גבוהה עשרה — אם כן משמע דגבוהה שלשה. ומסתמא איירי ברחבה ארבעה, דלא אשכחן רשות בפני עצמו שהוא חשיב בפחות מארבעה. ועמוד גבוה שלשה ורחב ארבעה ברשות הרבים — הוי כרמלית. ואם כן, אמאי קאמר: אבל פיסלא לא? ויש לומר: דמכל מקום, הואיל וקטן הוא כל כך ומטלטל — לא חשיבא לאביי להפסיק בין שתי רשויות בכרמלית.

אין שם לא מצר כו' — אטומאה קאי, כדמוכח בהדיא בתוספתא דטהרות (פרק עשירי), דקתני: הנכנס לבקעה בימות הגשמים וטומאה בשדה פלוני. אמרו לפני רבי אליעזר: הרי היא של רשות היחיד. פירש רבי מרינוס משמו: כל שיש לה שם בפני עצמה כו'. ולא כפירוש הקונטרס דפירש "משמו" דקאמר רבי מרינוס — היינו משמו של רבי יוחנן.

העומדות על הגבולים — אין לפרש על הגבולים של ארץ ישראל — דכמה עיירות חשיב שהם באמצע ארץ ישראל, אלא בגבולים דכל שבט ושבט וכו'. **כל** שהראהו כו' — טפי הוה ליה למינקט מה שתיחם ב"אלה מסעי" שמונה עיירות של המצר, ושם מפורש היטב תחום של ארץ ישראל.

חייב במעשר — ואם תאמר: וכללא הוא? והלא הרבה כרכים כבשום עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל, ולא נתחייבו במעשר, אף על פי שהראם למשה ויש לומר, דקסבר: קדושה ראשונה — קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא. והשתא ניחא, שלא תקשי: "בל" לאתויי מאי. דאתא לאתויי כרכים שכבשו עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל. **לאפוקי** מאי — תימה: מאי קאמר לאפוקי מאי? והא "בל" קאמר, דמשמע לאתויי ויש לומר: דמ"שהראהו" דייק, דמשמע לאפוקי. ואם תאמר: ולימא לאפוקי חוץ לארץ? ויש לומר: דאין זה חידוש. ולכך אמר לאפוקי קיני וקניזי וקדמוני, אף על גב דמארץ ישראל הם. **הר** שעיר עמון ומואב — תימה: דמשמע דעמון ומואב לא כבשום עולי מצרים. ובסוף פרק קמא דיבמות (טז, א) אמרינן: עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית, דאמר מר: הרבה כרכים כבשו כו'. וקסבר: קדושה ראשונה לא קידשה לעתיד, והניחום שיסמכו עליהם עניים בשביעית. ואין לומר דהתם בעמון ומואב שטהרו בסיחון — דהתם נהג שביעית, דהיינו עבר הירדן, דאמרינן בפסחים (נב, א): שלש ארצות לביעור, יהודה ועבר הירדן והגליל ואומר רבינו תם: דעבר הירדן — היינו ארץ סיחון ועוג, שלא היתה מעמון ומואב. ועוד מתרץ רבינו תם: דביבמות נמי איירי בעמון ומואב שלא טהרו בסיחון כדהכא, ולא בא לפרש התם אמאי אין שביעית נוהגת שם, דהא חוצה לארץ היא, אלא לפרש למה מעשרין מעשר עני ולא מעשרין מעשר שני, שלא לשנות סדר השנים. דבמסכת ידים (פרק רביעי משנה ג) איכא פלוגתא, דרבי אלעזר בן עזריה גזר שיעשרו מעשר שני כמו בבבל, שלא לשנות מסדר השנים. ורבי טרפון גזר שיעשרו מעשר עני, כמו במצרים שהיא קרובה מעשרין מעשר שני, כדי שיהו עניי ישראל נסמכים עליהם — אף עמון ומואב שהם קרובים כו'. ואם תאמר: דאמאי לא מייתי ביבמות ההוא טעמא דמצרים דתנן במסכת ידים (שם)? ויש לומר: דניחא ליה למימר טפי הרבה כרכים כו'. דלמאן דאמר לא קידשה — הניחו אפילו מארץ ישראל עצמה ליכבש מפני סמך עניים. וזה התירוץ עיקר, דבהכי מיתרצא דלא קשיא דרבי אליעזר אדרבי אליעזר ורבי יהושע אדרבי יהושע. ואין להאריך.

עַרְדִיסְקִים אסיא כו' — תימה: דמשמע אסיא בחוץ לארץ היא, ואם כן היכי קאמר בפרק "זה בורר" (סנהדרין כו, א): רבי חייא בר זרונקי ורבי שמעון בן יהוצדק הוו קאזלי לעבר השנה בעסיא, והתניא בפרק קמא דסנהדרין (יא, ב): דאין מעברין אלא ביהודה ובשלמא רבי מאיר דעביר שנה בעסיא (מגילה יח, ב) — איכא למימר דלא הניח כמותו בארץ ישראל, כדאמרינן בברכות (סג, א) ארבי עקיבא. אלא רבי חייא ורבי שמעון — ליכא למימר דלא הניחו כמותן, דהא ריש לקיש הוי קרי להו: רועי בקר וחשודים על השביעית ויש לומר: דההוא לעבר — היינו חישובו, כמו: ועיבר שלש שנים זו אחר זו, דפרק קמא דהתם (יב, א). תדע, דהא שנה שביעית היתה, ותני התם (סוף פרק קמא) (יב, א) דאין מעברין שנים בשביעית.

משלשין ביניהם — הכא לא שייך למיפרך: ולימרו הנך קמאי "אנן מנא ידעינן דכל דקאי בבי דינא לאסהדותי אתי אהאי ארעא? אנן לחיובי מחזיק פירות קאתינן" כדפריך בפרק "ביצד הרגל" (בבא קמא כד, ב) גבי שור: ולימרו הנך (קמאי) כו' "אנן לחיובי פלגא ניזקא קאתינן". דכיון דמחזיק מביאן לבית דין — ודאי לטובתו באו כדי להחזיקו בקרקע, ולא כדי לחייבו פירות. **הרי** אלו שלש עדיות — שהרי העד שהעיד בראשונה הוא עצמו יכול להעיד בשניה, ולא אמרינן אדם קרוב אצל עצמו, כמו כן אחיו יכול להעיד בשניה. **והן** עדות אחת — דאין משלמין עד שיזומו כולן.

ורבנן האי דבר ולא חצי דבר מאי עבדי ליה — ואם תאמר: דהכא כולי עלמא דרשי "דבר ולא חצי דבר", ובפרק "מרובה" (שם עא, ב) אמרינן: "חמשה בקר" אמר רחמנא, ואפילו חמשה חצאי בקר ויש לומר: דהכא משום דדבר מיותר הוא. ואם תאמר: והא איצטריך ל"דבר" "דבר" מממון, לאשמועינן דאין דבר שבערוה פחות משנים (גיטין צ, א) ויש לומר: ד"דבר" דגבי ערוה מופנה הוא. ואפילו למאן דאמר דלמידין ומשיבין — שמא ליכא למיפרך מידי, ואי איכא למיפרך — יש לומר דלאו מ"דבר" דרישׁ, אלא מ"על פי שנים יקום", דמשמע יקום כל העדות ולא חצי. אבל גבי ממון — מה לי ממון גדול ומה לי ממון קטן, לפי מה שגבב ישלם, להכי אין סברא למעט חצאי בקר. והא דדרשינן בפרק "ארבעה וחמשה" (בבא קמא מ, א) גבי שור של שני שותפין: "כופר" ולא חצי כופר — שאני התם, דלכפרה אתי, דאין אדם מביא חצי כפרה, חצי חטאת וחצי אשם. והא דאמרינן התם (גיטין מב, ב) גבי חצין עבד וחציו בן חורין דמשלם חצי כופר — התם כל הכופר דשייך בו משלם, וחשיב כופר שלם, דלא הרג אלא חצי בן חורין. ובפרק "יש בכור" (בכורות מח, ב) דרשינן: "חמש" ולא חצי חמש — התם נמי, מצות פדיונו חמשה סלעים, ולא מקיימא מצוה בפחות.

אלא למעוטי שנים אומרים אחת בגבה — אומר רבינו שמשון בן אברהם: דאין צריך לחלק כפירוש הקונטרס, דאפילו [והיתה] חשובה גדולה כשבדקו שני עדים היום בכל מקום ולא ראו כי אם אחת בגבה, ובדקו למחר אותם עדים עצמן ולא ראו כי אם אחת בכריסה בשתי כתי עדים — חשיב חצי דבר, אף על פי שראו כל מה שיכולין. ולא דמי לעדות חזקה, דהכא אין עדותן עדות בלא עדות שני אחרונים ואין מועיל לשום דבר בעולם, לכך הוי חצי דבר. אבל שנים בראשונה, אף על פי שאין עדות

מְשַׁלְּשִׁין בֵּינֵיהֶם. שְׁלֹשָׁה אַחִים וְאֶחָד מִצְטָרֵף עִמָּהֶם - הֲרֵי אֵלּוּ שָׁלֹשׁ עֵדִיּוֹת, וְהֵן עֵדוּת אַחַת לַהֲזָמָה. **גמרא** מַתְנִיתִין דְּלָא כְּרַבִּי עֲקִיבָא; דְּתַנְיָא, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: כְּשֶׁהָלַךְ אַבָּא חֲלַפְתָּא אֵצֶל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי לְלְמוֹד תּוֹרָה, וְאָמְרִי לָהּ: רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אֵצֶל אַבָּא חֲלַפְתָּא לְלְמוֹד תּוֹרָה, אָמַר לוֹ: הֲרֵי שָׁאֲכָלָה שָׁנָה רִאשׁוֹנָה בִּפְנֵי שְׁנַיִם, שְׁנִיָּה בִּפְנֵי שְׁנַיִם, שְׁלִישִׁית בִּפְנֵי שְׁנַיִם, מַהוּ? אָמַר לוֹ: הֲרֵי זוֹ חֲזָקָה; אָמַר לוֹ: אַף אֲנִי אוֹמֵר כֵּן, אֶלָּא שֶׁרַבִּי עֲקִיבָא חוֹלֵק בְּדָבָר זֶה, שֶׁהָיָה רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: "דָּבָר" - וְלֹא חֲצִי דָבָר. וְרַבָּנַן, הַאי "דָּבָר" - וְלֹא חֲצִי דָבָר, מַאי עָבְדִי לֵיהּ? אִילֵימָא לְמַעוּטֵי אֶחָד אוֹמֵר "אַחַת בְּנַבְהָּה" וְאֶחָד אוֹמֵר "אַחַת בְּכְרֵיסָה" - הַאי חֲצִי דָבָר וַחֲצִי עֵדוּת הִיא אֶלָּא, לְמַעוּטֵי שְׁנַיִם אוֹמְרִים "אַחַת בְּנַבְהָּה" וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים "אַחַת בְּכְרֵיסָה". אָמַר רַב יְהוּדָה: אֶחָד אוֹמֵר "אֲכָלָה חִטִּים", וְאֶחָד אוֹמֵר "אֲכָלָה שְׂעוֹרִים" - הֲרֵי זוֹ חֲזָקָה. מַתְקִיף לָהּ רַב נַחְמָן: אֶלָּא מֵעַתָּה, אֶחָד אוֹמֵר "אֲכָלָה רִאשׁוֹנָה שְׁלִישִׁית וַחֲמִשִׁית", וְאֶחָד אוֹמֵר "אֲכָלָה שְׁנִיָּה רְבִיעִית וְשִׁשִּׁית", הֲכִי נָמֵי דְּהָוְיָא חֲזָקָה אֲמַר לֵיהּ רַב יְהוּדָה: הָכִי הָשְׁתָּא? הָתָם בְּשַׁתָּא דְּקָא מְסַהֲדִי מָר לָא קָא מְסַהֲדִי מָר, הָכָא תַּרְוַיְיהוּ בַּחֲדָא שַׁתָּא קָא מְסַהֲדִי; מַאי אִיכָּא לְמֵימַר, בֵּין חִטֵּי לְשַׂעֲרֵי? לָאו אַדַּעְתַּיְיהוּ דְּאֵינָשׁ. "שְׁלֹשָׁה אַחִין וְאֶחָד מִצְטָרֵף עִמָּהֶן - הֲרֵי אֵלּוּ שָׁלֹשׁ עֵדִיּוֹת, וְהֵן עֵדוּת אַחַת לַהֲזָמָה".

ההוא

שלשה אחים ואחד מצטרף עמהם — דהיינו: אח לשנה, אח לשנה, ואחד עם האח, שאותו אחד מעיד עם כולן. **הרי אלו שלש עדיות** — ולהכי כשר עדותן, דְּאִשְׁתָּא דקא מסהיד האי לא קמסהיד האי, ואין כאן שני עדים קרובים בעדות אחת. **והן עדות אחת להזמה** — שאם הזומו — משלשין ביניהן, וגם אין ניזומין עד שיזומו כולן. **גמרא** **מתניתין** — דחשיב לשלש כתות של עדים עדות אחת לשלש שני חזקה. **דלא כרבי עקיבא** — דלרבי עקיבא לא מהני עדותן כלל, הואיל וכל אחד אין מעיד על החזקה שלימה דשלש שנים, אלא על שליש חזקה — והיינו חצי דבר. **אבא חלפתא** — אבי, חלפתא. דרבי יוסי סתם היינו רבי יוסי בן חלפתא. **שהיה רבי עקיבא אומר דבר** — "על פי שנים עדים יקום דבר" שלם, ישתלם כל הממון על פי עדים השנים. **ולא חצי דבר** — כל כת וכת אינה מעידה אלא על שליש החזקה, והיינו שליש דבר ולא דבר שלם, הואיל ואין שני עדים מעידים על כל השלש שנים. **הכי גרסינן: אילימא למעוטי אחד כו'** — במסכת נדה (נב, ב) אמר: שתי שערות שאמרו — אפילו אחת בגבה ואחת בכריסה. **בכריסה** — באותו מקום. **חצי עדות הוא** — דאין כאן אלא עד אחד לכל שיער, ועד אחד אינו נאמן לעשותה בת עונשין לחייבה. וקרא חצי דבר אתא למעוטי, שהרי "דבר" כתיב, וחצי עדות למעוטי לא איצטריך קרא, דבהדיא כתיב "לא יקום עד אחד" וגו'. **אלא** — האי "דבר" למעוטי חצי דבר דכי האי גוונא, כגון שנים אומרים: אחת בגבה ראינו ולא בדקנו יותר, ושנים אומרים: אנו בדקנו מלפניה וראינו אחת בכריסה. ואי לאו מיעוטא דקרא "דבר ולא חצי דבר" — לא היה לנו לפסול עדות זה, דעדות זה כשר הוא, מאחר שיש שני עדים על כל שיער. שהרי אינן מכחישין כלל זה את זה, אלא כת זו בדקו מגבה וכת שניה בדקו מלפניה, ובשעה אחת ראו שתי שערות, אלו מכאן ואלו מכאן, דליכא למימר שומא שומא נינהו. השתא דכתיב "דבר" — עדותן בטלה, דשתי שערות דבר אחד הוא, ואין מועילין אלא כשהן ביחד בבת אחת. שאם נראה אחד היום מכאן, ולמחר גדל שני במקום אחר, וכבר נשר הראשון — אמרינן: שומא נינהו ואין כלום, אלא אם כן ישנן ביחד, וכל כת וכת יכול לראות שתי השערות, דהא ביחד היו. נמצא שכל כת עדות של חצי דבר מעידין, וכל אחד אינו מעיד שהיא גדולה, אלא חצי סימני גדלות ראינו. אבל שלש שני חזקה דמתניתין, שאין יכולין להיות כי אם בזה אחר זה, ומי שרואה אבילת שנה זו אינו יכול לראות של שנה שניה, אלא אם כן שוהה שנה שניה בזה המלכות, הלכך כל שנה ושנה וכל יום ויום חשיב דבר שלם בפני עצמו. דעל כרחך, כיון דקרא למעוטי אתא, ומיעוט אחד הוא דאיכא (למימר), אין לך למעט כי אם חצי דבר דמסתבר טפי למעוטי, דהיינו עדות דשתי שערות בשתי כתות. **ואחד אומר** — אותן שלש שנים שאתה אומר אבלה חטין — אני מעיד כמותך שאכלה, אבל אבילת שעורים היתה — הרי זו חזקה. ונטעמא מפרש לקמיה. **מתקיף לה רב נחמן אלא מעתה כו'** — רב נחמן לא היה יודע טעמו של רב יהודה המפורש לפנינו, דבין חטין ושעורין טעו אינשי. אלא סבירא ליה דהא דקאמר רב יהודה אחד אומר אבלה חטין ואחד אומר אבלה שעורין כו' — לאו באותן שלש שנים דקמסהיד האי מסהיד האי, דאם כן עדות מוכחשת היא, ותיבטל. אלא סבירא ליה לרב נחמן דהכי קאמר רב יהודה: אחד אומר אבלה חטין שלש שנים כפי מנהג עובדי אדמה, ואחד אומר אבלה שעורים שלש שנים כפי מנהג עובדי אדמה, והיינו שש שנים בדילוג. ושאלתי לעובדי האדמה, ואמרו לי שלעולם כך הוא המנהג, שנה אחת חטין ושנה אחת שעורין כן כל הימים, ואינה צריכה שביתה כלום — הרי זה חזקה, שהרי אין מכחישים זה את זה כלל, וממה נפשך כל אחד מעיד שאכלה שני חזקה, והלכך הויא חזקה. דדמיא להא דרבי יהושע בן קרחה דאמרינן בפירקין לעיל (לב, א): אין עדותם מצטרפת עד שיראו שניהם כאחד, רבי יהושע בן קרחה אומר: אפילו בזה אחר זה. וטעמא דרבי יהושע מפורש בסנהדרין בפרק "זה בורר", דאף על גב דאמנה דקמסהיד האי לא מסהיד האי, מיהו תרוייהו אמנה קמסהדי. והכא נמי, תרוייהו אחזקה קמסהדי. **אלא מעתה אחד אומר אכלה ראשונה שלישית כו'** — דהיינו כרב יהודה, הכי נמי דתיהוי חזקה? הא ודאי לא תיהוי חזקה, דלא דמיא כלל לרבי יהושע בן קרחה אלא היכא דאחד אומר: אכלה ראשונה ושניה ושלישית, ואחד אומר: אכלה רביעית חמישית ששית, דתרוייהו אחזקה מעלייתא קמסהדי. אבל הכא — לא זה ולא זה מעידים על חזקה רצופה, דחזקה בדילוג אינה כלום. וכן עיקרה של שיטה זו כמו שפירשתיה. **אמר ליה רב יהודה הכי השתא התם כו'** — וכיון דליכא אלא עד אחד לשנה — חצי עדות הוא. הכא תרוייהו בחדא שתא מסהדי, כשזה אומר אכלה חטין וזה אומר אכלה שעורים — אין לנו לחוש ולומר דלמא בדילוג קא מסהדי, אלא מסתמא על אותם שלש שזה מעיד השני נמי מעיד. וכיון דעדות שלימה יש על השלש שנים — מה יש פסול עוד? אי משום דזה אומר אכלה שעורים. **בין חטין ושערי לאו אדעתייהו דאינשי** — אין מבינין יפה בין קמת חטים לקמת שעורים.

ההוא

ואם הוזמו כל הכתות, מְשַׁלְּשִׁין בֵּינֵיהֶם – כל אחת מהן תתן שליש מדמי הקרקע.

אופן נוסף: היו העדים שְׁלֹשָׁה אַחִים, וכל אחד מהם מעיד על חזקת שנה אחת, וְאֶחָד שאינו קרוב מְצַטְרֵף עִמָּהֶם – עם כל אחד מהם ומעיד על כל השלש שנים, חֲרֵי אֵלּוּ שָׁלֹשׁ עֵדִיּוֹת נפרדות. נמצא שאין האחים מעידים יחד בעדות אחת, כיון שעל השנה שמעיד זה לא מעיד זה, ולכן עדותם כשרה. וְהֵן עֵדוּת אַחַת לַחֲזָמָה – אך לענין הזמה הרי הן כעדות אחת, ולכך אם הוזמו, משלמים האחים חצי מדמי הקרקע [כל אחד שישית], והעד הנוסף משלם את חציה השני, ואף אין נעשים זוממים עד שיזימו את כולם.

גמרא

שנינו במשנה שעדותן של שלש כתות עדים, כל אחת על שנה אחת, מצטרפות לחזקה. הגמרא מביאה שדין זה תלוי במחלוקת תנאים: מַתְנִיתִין – משנתינו דְּלָא כִּדעת רַבִּי עֲקִיבָא. דְּתַנְיָא בברייתא, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, כְּשֶׁהָלַךְ אַבָּא חִלְפְתָּא, אֵצֶל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי לִלְמוֹד תּוֹרָה, וְאָמְרִי לָהּ – ויש אומרים שכך אמר רבי יוסי, כשהלך רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אֵצֶל אַבָּא חִלְפְתָּא לִלְמוֹד תּוֹרָה. אָמַר לוֹ, חֲרֵי שֶׁאַבָּא המחזיק בקרקע שָׁנָה רִאשׁוֹנָה בִּפְנֵי שְׁנַיִם – שני עדים, וְשָׁנָה בִּפְנֵי שְׁנַיִם אחרים, וּשְׁלִישִׁית בִּפְנֵי שְׁנַיִם אחרים, מַהוּ – האם מצטרפים כולם להעיד על חזקת שלש שנים. אָמַר לוֹ, חֲרֵי זוֹ חֲזָקָה. אָמַר לוֹ, אַף אֲנִי אוֹמֵר כֵּן, אֶלָּא שֶׁרַבִּי עֲקִיבָא חוֹלֵק בְּדָבָר זֶה, שֶׁהָיָה רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר ולומד מהכתוב (דברים יט טו) 'עַל פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יָקוּם דָּבָר', שהעדות כשרה רק כשהעדים מעידים על 'דָּבָר' שלם, וְלֹא על חֲצִי דָּבָר, וכיון שבעדות זו כל כת מעידה רק על שליש מהחזקה, אם כן היא עדות על חצי דבר, ופסולה.

מבררת הגמרא: וְרַבָּנָן במשנתינו שחולקים על רבי עקיבא, וסוברים שעדות על אכילת שנה אחת כשרה, אם כן, הַאי – דרשה זו שדרשו 'דָּבָר' וְלֹא חֲצִי דָּבָר', מַאי עֲבֵדֵי לֵיהּ – לגבי מה דורשים אותה, ובאיזו עדות מודים שפסולה מחמת 'חצי דבר'.

הגמרא מביאה שיש ללמוד מדין עדות על בת לעשותה גדולה, מה דרשו חכמים למעט מדרשת 'ולא חצי דבר'. מבררת הגמרא: אִילֵימָא – אם נאמר שלרבנן בא הפסוק לְמַעוּטֵי באופן שבאים שני עדים להעיד שהיא גדולה לענין שתהיה חייבת בעונשים, ושיהיו קידושיה קידושין ועד אֶחָד אוֹמֵר, ראיתי שערה אַחַת בְּנַפָּהּ, וְאֶחָד אוֹמֵר, ראיתי שערה אַחַת בְּכִרְיָסָהּ, וסוברים חכמים שנתמעט מהדרשה של דבר ולא חצי דבר שעדות זו אינה כשרה, כיון שכל אחד מעיד רק על שערה אחת, כלומר על חצי דבר, שהרי הדבר השלם הוא שתי שערות.

דוחה הגמרא: הַאי – עדות כזו, חֲצִי דָּבָר וַחֲצִי עֵדוּת הִיא, כי מלבד החסרון שמעידים על שערה אחת שהיא 'חצי דבר', יש בה גם חסרון של 'חצי עדות', שהרי על כל שערה בפני עצמה מעיד רק עד אחד, ואין צורך בדרשה מיוחדת כדי לומר שאינו נאמן לעשותה בת עונשים, שהרי כתוב מפורש הוא (דברים יט טו) 'לֹא יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ' וגו'.

מסיקה הגמרא: אֶלָּא לרבנן באה הדרשה לְמַעוּטֵי באופן שבאו שְׁנַיִם וְאוֹמְרִים ראינו שערה אַחַת בְּנַפָּהּ, וּשְׁנַיִם אחרים אוֹמְרִים ראינו שערה אַחַת בְּכִרְיָסָהּ, ובזה אף שהעדות היא שלימה, שהרי על כל שערה מעידים שנים, מכל מקום עדותם אינה מועילה, משום שהיא עדות על שערה אחת, והיינו חצי דבר.

הגמרא דנה האם מצטרפת עדותם של שני עדים על חזקת שלש שנים, כשיש חילוק ביניהם בפרטי העדות: אָמַר רַב יְהוּדָה, היו שנים מעידים על שלש שני חזקה, אלא שעד אֶחָד אוֹמֵר, אֲכָלָהּ חֲמִשִּׁים, וְעד אֶחָד אוֹמֵר אֲכָלָהּ שִׁשִּׁים, חֲרֵי זוֹ חֲזָקָה.

הגמרא מביאה את קושיית רב נחמן שהקשה לרב יהודה מחמת שסבר שדברי רב יהודה אמורים באופן שכל אחד מעיד על שלש שנים אחרות: מַתְקִיף לָהּ רַב נַחְמָן לרב יהודה, אֶלָּא מַעֲתָּה – הרי לפי זה, אם היה עד אֶחָד אוֹמֵר שֶׁאֲכָלָהּ שנה רִאשׁוֹנָה ושנה שְׁלִישִׁית וְחֲמִישִׁית, וְעד אֶחָד אוֹמֵר שֶׁאֲכָלָהּ שנה שְׁנִיָּה ושנה רְבִיעִית וְשִׁשִּׁית, שלעדות שניהם היתה החזקה בשנים שאינן רצופות, הָכִי נַמִּי דְּהַוְיָא חֲזָקָה – האם תאמר גם בזה שתחשב חזקה, והרי הם מעידים על חזקה בדילוג, וחזקה בדילוג אינה חזקה, ואם כן אף בזה אומר אכלה חטים וזה אומר אכלה שעורים שהיא עדות על חזקה בדילוג, לא תהא חזקה.

רב יהודה משיב לרב נחמן שדבריו נאמרו באופן אחר: אָמַר לֵיהּ רַב יְהוּדָה לרב נחמן, הָכִי הַשְׁתָּא – וכי כך נראה בעיניך עתה לבאר את דברי, הרי הָתָם – באופן שעד אחד מעיד על שנה ראשונה שלישית וחמישית והעד השני מעיד על שניה רביעית וששית, בְּשַׁשְׁתָּא דְּקָא מַסְהֵיד מַר לֹא קָא מַסְהֵיד מַר – על שנה שעד זה מעיד אין העד השני מעיד, ואם כן היא רק חצי עדות על כל שנה, ולכן אינם מצטרפים. אבל הָכָא – בדברי באופן שהעידו על אכילת חטים ושעורים, מדובר שתַּרְוַיְיהוּ בַּהֲדָא שַׁתָּא קָא מַסְהֲדֵי – שני העדים מעידים על אותה שנה, אלא שיש סתירה בדבריהם בפרטי העדות.

רב יהודה מבאר מדוע מצטרפים, אף שסותרים זה את זה בפרטי העדות: ואלא מַאי אִיכָּא לְמֵימַר – איזו סברא יש לומר שלא תועיל עדותם, רק משום שמכחישים זה את זה במה שאכל. וזה אינה הכחשה, משום שבֵּין חִיטֵּי לְשַׂעֲרֵי לָאו אַדַּעְתַּיְיהוּ דְּאִינָשֵׁי – אין אנשים יודעים להבחין היטב בין ערימת חטים לערימת שעורים, ואם כן יש לומר שהעדים אינם מכחישים זה את זה בגוף העדות אלא שלא הבחינו היטב, ולכן מצטרפים.

שנינו במשנה: שְׁלֹשָׁה אַחִין וְאֶחָד מְצַטְרֵף עִמָּהֶן, חֲרֵי אֵלּוּ שָׁלֹשׁ עֵדִיּוֹת, וְהֵן עֵדוּת אַחַת לַחֲזָמָה: הגמרא מביאה מעשה ודנה האם יש לדמותו לדין משנתינו:

המשך מעמוד קצ

במרכז המאורעות ובזכותם באה הגאולה, וכמסופר מחכמינו ז"ל ע"ד כ"ב אלף תינוקות של בית רבן שקיבל מרדכי הצדיק ולימדם תורה, ובגאולת מצרים הרי "הם הכירוני תחילה", עד שעניני פסח קשורים במצות והגדת לבנך, כולל כל ארבעה סוגי בנים כנגדם דברה תורה - יהי רצון שזכות העבודה הנ"ל והפצת התורה ומצוות בכלל ישראל יעמוד לכת"ר ולכל המשתתפים, ויזכו בתוככי כללות עם בני ישראל לחירות אמתית, חירות בגשמיות וחירות ברוחניות, חירות מכל הענינים המבלבלים בעבודת ה' מתוך שמחה וטוב לבב.

בברכת חג הפסח כשר ושמח.

הַהוּא שְׁטָרָא דַּהֲוָה חֲתִימֵי עֲלֵיהּ בֵּי תְּרֵי – מעשה בשטר שהיו חתומים עליו שני עדים, והיה צריך המלוה לקיים את חתימות העדים. שָׁכִיב חַד מִינַּייהוּ – ומת אחד מהעדים החתומים בשטר. קיים העד החי את חתימת עצמו, וְאָתָא אָחוּהּ דְּהַאי דְּקָאֵי וְחַד אַחֲרִינָא – בא אחיו של העד החי וצירף עמו עוד אחר, לְאַסְהוּדֵי אַחֲתִימַת יָדֵיהּ דְּאִידָךְ – כדי להעיד על חתימת ידו של המת. סָבַר רַבִינָא לְמֵימַר, הַיְינוּ מַתְנִיתִין – שדומה מעשה זה לדין משנתינו, בְּשֶׁלֹּשָׁה אַחִין שמעידים כל אחד מהם על חזקת שנה אחת וְאֶחָד שאינו קרוב מִצַּטְרֵף עִמָּהֶן – עם כל אחד מהם, ואמרו במשנה שמכיון שהאחים אינם מעידים יחד על אותה שנה, אין בזה פסול קורבה. וסבר רב נחמן שאף בקיום שטר זה, כיון שאין העד החי מעיד עם אחיו על דבר אחד, אלא העד החי מעיד על חתימתו ואחיו על חתימת יד המת, לכן תועיל עדותם.

רב אשי מבאר שדין משנתינו אינו דומה למעשה: אָמַר לֵיהּ רַב אַשִׁי לרבינא, מִי דָּמֵי – וכי יש לדמות את המעשה בשטר לדין משנתינו, הָתָם – במשנתינו שהעידו האחים יחד עם אחר כל אחד על שנת חזקה אחת, לֹא נָפְקִי נָמֵי רֵיבְעָא דְּמָמוֹנָא אַפּוּמָּא דְּאַחֵי – אין מוציאים את כל הממון פחות רבע [שלשה רבעים] על פי האחים, אלא רק חצי, ואת החצי השני על פי העד האחר. נמצא שמתקיים מה שנאמר (דברים יט טו) 'עַל פִּי שְׁנֵי עֵדִים וגו' יָקוּם דָּבָר' והיינו שתקום כל חצי מהעדות על פי אחד מהעדים. אבל הָכָא – במעשה השטר, נָפְקִי נָמֵי רֵיבְעָא דְּמָמוֹנָא אַפּוּמָּא דְּאַחֵי – מוציאים על פי העד החי ואחיו שלשה רבעים, שהרי חצי מהממון מוציאים על פי עדות העד החי על חתימתו, ואת חצי הממון השני, מוציאים על פי עדותו של אחיו של העד החי עם האחר, וכיון שהאחים נחשבים כאחד, נמצא שמוציאים שלשה רבעים על פי עד אחד, ורבע על פי האחר, ואין מתקיימת כל חצי מהעדות על פי אחד מהעדים.

משנה

המשניות הבאות עוסקות בדין 'חזקת תשמישים', כלומר, אדם המשתמש בנכסי חבירו, ושתק חבירו ולא מיחה בו, יש לו חזקה, ואין חבירו יכול לסלקו מהשתמשות זו.

חזקה זו היא רק כשעשה דבר קבוע ברשות חבירו, כגון שהניח קורותיו על כותלו של חבירו, וכיוצא בזה, או אף כשהתשמיש עצמו הוא ברשות שלו אלא שבא ממנו היזק לרשות חבירו, כגון פתיחת חלון ברשותו באופן המזיק לחבירו, וכיוצא בזה, אבל המשתמש ברשות חבירו בלא שיעשה שם דבר קבוע, אין לו חזקה על שימוש זה, ויכול חבירו לסלקו כשירצה.

בדין חזקת קרקע מצינו לעיל (מא.) שכל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה, והיינו שחזקה מועילה רק אם הוא טוען שקנה או קיבל את הקרקע במתנה, אך אם הוא מודה שישב בקרקע שלש שנים רק משום שלא אמר לו אדם דבר מעולם, הרי זה חזקה שאין עמה טענה, שאינה מועילה. ובחזקת תשמישים שאין עמה טענה נחלקו הראשונים, יש מהראשונים הסוברים שאף עמה טענה 'חזקת תשמישים' צריכה טענה, שלא מצינו חזקה בלא טענה, ולפיכך אין זו חזקה, עד שיטען שקנה ממנו זכות זו או קיבלה במתנה. אך רבים מהראשונים סוברים שחזקת תשמישים מועילה אף בלא טענה, שכיון שראה בעל הבית שהלה משתמש בשלו, ושתק, הרי זו ראיה שמחל לו, ולא אמרו שחזקה שאין עמה טענה אינה חזקה אלא כשמחזיק בגוף הקרקע, כיון שגם אילו מחל לו, לא קנה הלה את הקרקע מפני שקרקע אינה נקנית במחילה.

עוד דנו הראשונים בדין חזקת תשמישים, מהו הזמן שבו צריך להחזיק, יש מהם הסוברים שחזקת תשמישים דינה כחזקת קרקעות ואינה מועילה אלא אם נשתמש שלש שנים ולא מיחה בו הבעלים. אולם יש הסוברים שחזקה זו אינה צריכה שלש שנים אלא כל שהשתמש שעה אחת בפני הבעלים ושתק, הרי זו חזקה, ושוב אין בעל הבית יכול לסלקו מהשתמשות זו.

אֲלוּ דְּבָרִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן חֲזָקָה – שאם החזיק שלש שנים בתשמישים אלו, וחבירו ראה ולא מיחה בו, הרי זו חזקה, ויכול לטעון שחבירו נתן לו במתנה את המקום לתשמיש זה, או שמכרו לו. וְאֵלּוּ דְּבָרִים שֶׁאֵין לָהֶן חֲזָקָה – שאינם מועילים למשתמש בהם שתהיה לו חזקה. הָיָה מַעֲמִיד בָּהֶמָה בֶּחָצֵר חבירו, וכן אם העמיד שם תַּנּוּר לאפיה, או רֵיחַיִם של יד לטחינת חטים, וְכִירַיִם – תנור קטן. וְכֵן אם היה מְגַדֵּל תַּרְנְגוֹלִים, וְנוֹתֵן – משהה את זְבָלוֹ בֶּחָצֵר, אף אם עשה כן שלש שנים, אֵינָהּ חֲזָקָה, משום שאין בעל החצר מקפיד על דברים אלו, שהם מיטלטלים ואינם תשמישים של קביעות. אֲבָל אם עָשָׂה מְחִיצָה לְבְהֶמְתּוֹ גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים, וְכֵן אם עשה מחיצה לְתַנּוּר וְכֵן לְכִירַיִם וְכֵן לְרֵיחַיִם שהעמיד בחצר. או שֶׁהִכְנִיס תַּרְנְגוֹלִין לְתוֹךְ חַבִּית של חבירו, וְכֵן אם עָשָׂה בחצר מָקוֹם – בור לְזִבְלוֹ, עָמוֹק שְׁלֹשָׁה טפחים, אוֹ שעשה לזבלו מחיצה גָּבוֹהַּ שְׁלֹשָׁה טפחים, כדי שלא יתפזר, אם השתמש במשך שלש שנים באחד מתשמישים אלו, ולא מיחו בו הבעלים, חֲרֵי זוֹ חֲזָקָה, כיון שאלו הם תשמישי קבע ובני אדם מקפידים שלא יעשו כן אחרים ברשותם, ובודאי השתמש ברשות הבעלים.

גמרא

שנינו במשנה שאדם המעמיד בהמה בחצר אין זו חזקה, ואם עשה לה מחיצה עשרה הרי זו חזקה, והבינה עתה הגמרא שמשנתינו עוסקת באדם זר [שאינו שותף בחצר] המשתמש בחצר. מקשה הגמרא: מַאי שְׁנָא רֵישָׁא וּמַאי שְׁנָא סֵיפָא – מדוע ברישא שהעמיד בהמתו בחצר, אין זו חזקה, ואילו בסיפא שהעמיד מחיצה לבהמתו, הרי זו חזקה, והרי דרך בני אדם להקפיד אף על העמדת בהמות בחצר שלהם.

מתרץ עולא: אָמַר עוּלָּא, כָּל תשמיש שאדם עושה בחצר חבירו, שֶׁאִילּוּ היה עושה שימוש זה כמעשה קנין 'חזקה', וכגון שהיה עושהו בְּנִכְסֵי הַגֵּר שמת ללא יורשים, שנכסיו הם הפקר, היה הדין שקָנָה את הקרקע, אף בְּנִכְסֵי חֲבֵירוֹ קָנָה, כלומר, אם החזיק באותו התשמיש שלש שנים בחצר חבירו, נחשב 'חזקה', ואינו צריך להביא עדים על כך שקנה זכות זו, אבל כָּל תשמיש שעשה בחצר חבירו שֶׁאִילּוּ היה עושהו בְּנִכְסֵי הַגֵּר, הדין היה שלֹא קָנָה, אף בְּנִכְסֵי חֲבֵירוֹ לֹא קָנָה, כלומר, אף אם החזיק בכך שלש שנים אין זו 'חזקה' ואין למשתמש ראיה על המכירה. ולכן העמדת בהמה שאינה נחשבת כמעשה קנין בקרקע, אינה מועילה אף להיות חזקת ראיה למחזיק בקרקע על ידי שימוש זה, ואילו העמדת מחיצה שמועילה כמעשה קנין, הרי היא מועילה גם כראיה.

רב ששת מקשה על הכלל שאמר עולא: מַתְקִיף לָהּ רַב ששת, וּכְלָלָא הוּא – וכי כך הוא הכלל בדינים אלו, והלא יש חילוק בין החזקות, וְרֵאיָה לדבר, שֶׁהֲרֵי העושה נִיר – חרישה, בקרקע חבירו, דְּכִנְכְסֵי הַגֵּר נחשב 'חזקה' וְקָנָה את הקרקע, כיון שתיקן את הקרקע, ואילו העושה כן בְּנִכְסֵי חֲבֵירוֹ שלש שנים, לֹא קָנָה – אינו יכול להוכיח מכך שהקרקע שלו, משום שאין הבעלים מקפידים על כך שלא יחרשו להם את הקרקע, שהרי אחרי שהלה יחרוש, יזרעו הם בעצמם ויאכלו את הפירות, ואין להם הפסד בדבר.

וְעוד ראיה לחלק בין החזקות, שֶׁהֲרֵי אֲכִילַת פֵּרוֹת – אדם שלקט פירות מקרקע חברו, דְּכִנְכְסֵי חֲבֵירוֹ – אם עשה כן שלש שנים, וחבירו לא מיחה בו, הרי זו ראיה שקָנָה את הקרקע, ואילו המלקט פירות בְּנִכְסֵי הַגֵּר, לֹא קָנָה, כיון שלא עשה תיקון בגוף הקרקע. ומוכח אם כן שלא כדברי עולא, אלא אין לדמות את החזקות זו לזו, וחוזרת הקושיא מדוע שנינו ברישא שאם העמיד בהמתו בחצר חבירו, אין זה חזקה.

רב נחמן מתרץ באופן אחר: אֶלָּא אָמַר רַב נַחְמָן, אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ, לעולם כשאדם זר העמיד את בהמתו בחצר שאין לו שום שייכות בה, הרי זו חזקה,

ההוא שטרא — והוצרך המלוה לקיימו. **שכיב** חד מינייהו — מת אחד מהן קודם שנתקיים השטר, ואילו לא מת — היה כל אחד בא ומעיד לבדו על חתימת ידו, ואין צריך לצרף עמו אחר, אלא נאמן לומר "זה כתב ידי". כדתנן בפרק שני דכתובות (כ, ב): זה אומר "זה כתב ידי" וזה אומר "זה כתב ידי" כו', וחכמים אומרים: אין צריכין לצרף עמהם אחר, אלא נאמן לומר "זה כתב ידי". ואמרינן בגמרא: לדברי חכמים על מנה שבשטר הן מעידין — אנחנו ראינו המלוה וחתמנו. הלכך בתרי סגי, ולא צריך חד מינייהו לאסהודי אדחבריה. והיכא דמת אחד מהן אמרינן התם אליבא דרבנן דצריך שנים מן השוק להעיד על חתימת יד המת, והחי יעיד הוא לבדו על חתימת ידו. אבל העד החי לא יצטרף עם אחר מן השוק להעיד על חתימת המת. דסיון דעל מנה שבשטר הן מעידין, וכי אמר "זה כתב ידי" נפק פלגא דממונא אפומיה, שהרי הוא לבדו מעיד על חתימתו ואין צריך אחר להעיד עמו, וכי הדר מצטרף עם ההוא מן השוק להעיד על חתימת המת, הדר נפיק ריבעא דממונא על פומיה — אשתכח דכוליה ממונא נכי ריבעא נפק אפומיה, ואנן "על פי שנים עדים" בעינן, חצי דבר על פיו של זה וחצי דבר על פיו של זה. והלכך, הכא דשכיב חד מינייהו — אין עד החי יכול להצטרף עם אחר מן השוק להעיד על חתימת יד המת, אלא צריך שנים מן השוק להעיד עליו. **אתא**

1 **הַהוּא שְׁטָרָא דַּהֲוָה חֲתִימִי עֲלֵיהּ בֵּי תְּרֵי, שְׁכִיב**
2 **חַד מִינַּיְיהוּ. אֲתָא אֲחוּהּ דְּהַאי דְּקָאֵי, וְחַד אַחֲרִינָא,**
3 **לְאַסְהוּדֵי אַחֲתִימַת יְדֵיהּ דְּאִידָךְ; סָבַר רָבִינָא**
4 **לְמֵימַר: הַיְינוּ מַתְנִיתִין, שְׁלִשָּׁה אַחִין וְאָחַד מִצְטָרֵף**
5 **עִמָּהֶן. אַמַּאי לֵיהּ רַב אַשִׁי: מִי דָּמֵי? הָתָם לָא נָפֵיק**
6 **נְכִי רִיבְעָא דְּמָמוֹנָא אַפּוּמָא דְּהַאֲחִי, הָכָא נָפֵיק נְכִי**
7 **רִיבְעָא דְּמָמוֹנָא אַפּוּמָא דְּאַחֵי. משנה אִלּוּ דְּבָרִים**
8 **שֶׁיֵּשׁ לָהֶן חֲזָקָה, וְאִלּוּ דְּבָרִים שֶׁאֵין לָהֶן חֲזָקָה: הָיָה מַעֲמִיד בְּהֵמָה בֶּחָצֵר, תַּנּוּר, רֵיחַיִם**
9 **וְכִירַיִם, וּמַגֵּדַל הַרְנְגוֹלִים, וְנוֹתֵן זִבְלוֹ בֶּחָצֵר - אֵינָהּ חֲזָקָה; אֲבָל עָשָׂה מְחִיצָה לִבְהֶמְתּוֹ**
10 **גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים, וְכֵן לַתַּנּוּר וְכֵן לַכִּירַיִם וְכֵן לֵרִיחַיִם, הַכְנִיס תַּרְנְגוֹלִין לְתוֹךְ הַבַּיִת,**
11 **וְעָשָׂה מָקוֹם לְזִבְלוֹ עָמוֹק שְׁלִשָּׁה אוֹ גְּבוֹהַּ שְׁלִשָּׁה - הֲרֵי זוֹ חֲזָקָה. גמרא מַאי שְׁנָא**
12 **רֵישָׁא וּמַאי שְׁנָא סֵיפָא? אָמַר עוּלָּא: כָּל שֶׁאֵילּוּ בִּנְכָסֵי הַגֵּר קָנָה - בִּנְכָסֵי חֲבֵירוֹ**
13 **קָנָה, כָּל שֶׁאֵילּוּ בִּנְכָסֵי הַגֵּר לֹא קָנָה - בִּנְכָסֵי חֲבֵירוֹ לֹא קָנָה. מַתְקִיף לָהּ רַב שֵׁשֶׁת:**
14 **וּכְלָלָא הוּא? וַהֲרֵי נִיר, דִּבְנִכְסֵי הַגֵּר קָנָה, בִּנְכָסֵי חֲבֵירוֹ לֹא קָנָה וַהֲרֵי אֲכִילַת פֵּירוֹת,**
15 **דִּבְנִכְסֵי חֲבֵירוֹ קָנָה, בִּנְכָסֵי הַגֵּר לֹא קָנָה אֶלָּא אֲמַר רַב נַחְמָן אֲמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ:**

הכא

ומשני: דהכא לא מכחשי אהדדי, דבין חיטי ושערי לא דייקי אינשי. אף על גב דדייקי בין מנה שחור למנה לבן ב"זה בורר" (סנהדרין ל, ב) — התם צריכי למידק, שחייב לשלם אותו מנה שלוה. אבל הכא לא דייקי, דבכל ענין שיאכלנה, חטין או שעורים הויא חזקה. ומיהו, זה אומר אכלה חטין וזה קטנית — עדותן בטלה, דאפילו בלא דקדוק אין אדם טועה בין חטין לקטנית.

הכא נפיק נכי רבעא (דממונא) אפומא דחד — ואף על גב דיש תקנה, כדאמרינן בפרק שני דכתובות (כא, א) דאם מת אחד מן החתומין ואין שנים מן השוק להעיד עליו — לכתוב חתימת ידיה אחספא ושדי לבי דינא ומחזקי ליה כו', הכי נמי הכא. אלא דרבינא בעי למימר דבלאו הכי יכול אחיו להעיד, והוה מדמה למתניתין.

בשותפין

אחוה דהאי דקאי — אחיו של עד החי בא להצטרף עם אחד מן השוק להעיד על חתימתו, כדפרישית דצריך שנים מן השוק להעיד על חתימת המת. **היינו מתניתין** — דאף על גב דשני אחין פסולין לעדות אחת, דלא חשיבי אלא כחד — אפילו הכי מכשרא להו מתניתין לשלשה אחין בעדות קרקע אחד, מאחר שאין זה מעיד על אותה שנה שזה מעיד. אף כאן, העד החי מעיד על החתימה שלו, ואחיו על חתימת יד המת. **התם** — במתניתין, לא קנפיק כל הממון. **נכי ריבעא** — חסר רביע, דהיינו שלשת חלקים ממון, אפומא דאחוי. אלא פלגא הוא דנפיק אפומא דעד נכרי, ופלגא נפיק אפומא דאחוי, והלכך כשירין לעדות זו. דטעמא דפסלי רחמנא קרובים בעדות אחת — לפי שאינן חשובין אלא כאיש אחד, ולגבי חזקת שלש שנים כאיש אחד דמו, שהרי איש אחר שמצטרף עמהן מועיל בשלשתן אם ראה החזקה שלש שנים. **אבל הכא** — גבי שטרא, נפיק נכי רבעא דממונא, דהיינו שלש חלקי הממון אפומא דאחוי, וכי חשבת לאחוי כעד אחד — נמצא עד אחד מגבה שלשה חלקים והאחד רביע, ולא קרינא "על פי שנים עדים" וגו'. **משנה אלו דברים שיש להם חזקה** — כלומר, אלו מיני תשמישין דאמרינן לקמן שאדם משתמש בשל חבירו, שאם משתמש שלש שנים ולא מיחה בו חבירו — יש לו חזקה לזה המחזיק, ויכול לטענן: אתה נתתו לי לתשמיש זה במתנה, או מכרתו לי. כגון תשמישין קבועין, כדמפרש לקמן, שאדם מקפיד עליהן אם נעשין שלא ברשותו. והלכך בשלש שנים הויא חזקה — דומיא דבורות שיחין ומערות ובית השלחין וכל הנך דלעיל, דבין דקביעות תשמיש הוא — כדמחזיק בגופה של קרקע חבירו דמי, והויא חזקה בשלש שנים. ורבינו חננאל פירש: אלו דברים שיש להם חזקה — כאשר כבר פירשנו. ולא נהירא, אלא לקמיה קאי, כדפרישית. דאי לעיל קאי, ומסקנא דמתניתין דלעיל היא — אריכות לשון של הבל הוא בלא צורך. ועוד, דאכתי תנינן לקמן "יש להם חזקה" טובא. כללא דמילתא, כל הני "יש להן חזקה" דתנן במתניתין עד סוף הפרק — בחזקת שלש שנים מיירי, כדמוכח בברייתא (לקמן נט, ב): בא לפני רבי חייא, אמר לו: יגעת בני יגעת. **היה מעמיד בהמה בו'** — כל הנך דברים המיטלטלין הן, ואינן תשמיש של קביעות, ואין בעל חצר מקפיד עד ארבע וחמש שנים. ולכך אין לו חזקה למחזיק לומר: מדוע לא מיחית בידי? דאמר ליה בעל חצר: לא חששתי למחות, דלא מחזקת בגוף הקרקע כדמחזקי אינשי, ולא הייתי נפסד כלום. ומעתה אני מקפיד. **תנור וכירים** — מטלטלין הן. וכן ריחיים, ברייתא דידה. **אבל עשה מחיצה בחצר בו'** — הרי זה גדר, והרי זו חזקה. כל מקום תוך המחיצות שעשה — יכול לטענן "לקוח הוא בידי". **הכנים תרנגולין לתוך הבית** — של חבירו, שלש שנים — גם על זאת ודאי מקפיד אינישי, ואם לא מיחה — הפסיד, דודאי על פיו עשה וברשותו. **ועשה מקום כו'** — או עשה מקום. **עמוק שלשה** — כדי שלא יתפזר. **או גבוה שלשה** — מחיצה גבוהה שלשה. **גמרא מאי שנא רישא** — דבהעמדת בהמה כדי, בלא מחיצה, אין זו חזקה. **ומאי שנא סיפא** — דבעשיית מחיצה, קנה. וקא סלקא דעתך השתא דבאינישי בעלמא, שאינו בר חצר זו, קאמר דאין זו חזקה. והלכך קשיא ליה: מאי שנא רישא מסיפא? הא ודאי מקפידין בני חצר על איש נכרי שיביא כאן בהמותיו, ומדלא מיחו — ודאי הקנו לו מקום בחצר זה להעמיד בהמותיו, ואמאי אין לו חזקה? ולקמן מתרץ לה בשותפין. **אמר עולא** — כל חזקה רעועה דלא קנה, אם בא לעשותה בנכסי הגר לקנותה מיד. והוא הדין לענין קונה קרקע מחבירו, ואמר לו "לך חזק וקני" והלך והחזיק חזקה רעועה דלא קנה, כגון העמדת שם בהמתו או תנור וכירים, דאין זה נעל וגדר, דלא עשה שום תיקון בגוף הקרקע. **נכסי חבירו נמי לא קנה** — כלומר, לענין חזקת שלש שנים, שלוקח אומר "לקחתי" ומוכר אומר "לא מכרתי" — אינה קרויה חזקה, להיות במקום עדי מכירה, דהא לא עבד ולא מידי. **כל שאילו בנכסי הגר קנה** — כגון עשיית מחיצה, ורפק בה פורתא. **בנכסי חבירו נמי קנה** — כלומר, הויא חזקה. ומיהו, הקנין על ידי מעות או מתנה היא. ומיהו, הכניס תרנגולין לתוך הבית דקתני סיפא, דהוי חזקה בנכסי הגר — לא הויא חזקה. והאי דלא פריך לה — משום דעדיפא מינה קפריך רב ששת. ואית דמפרש דהכניס תרנגולין נמי הוי חזקה בנכסי הגר, דהיינו נעל — שנעל את הדלת בפניהם. ולאו מילתא היא, דנעילת דלת לאו חזקה היא, דאינו דומה אלא למבריח ארי, כדאמרן לעיל (נג, א). ונעל דלת — בבנין מיירי, שעשה דלת או שתימה. **וכללא הוא** — בתמיה, דקא מדמית חזקת שלש שנים שתלוי בקפידא, לחזקת קנין נכסי הגר שתלוי בתקון הקרקע. **ניר** — אמרינן בפירקין דלעיל (לו, ב) דלכולי עלמא ניר לא הוי חזקה. דבנכסי הגר קנה אפילו רפק בה פורתא, ובנכסי חבירו לענין שלש שנים לא קנה בחזקה זו. לפי שהכל תלוי באכילת הפירות, שאם יחרוש ולא יאכל — אין בעל הקרקע מפסיד, שהרי יזרע ואחר יאכל. **והרי אכילת פירות** — לקיטת הפירות, דבנכסי חבירו קנה אם אכל הפירות שלש שנים, דהויא אכילת שלש שנים במקום עדות שקנה הקרקע זו מן הבעלים, כדאמרן בבויה פירקין. **ובנכסי הגר לא קנה** — דאין זה נעל וגדר, כדאמרן לעיל (נד, א): האי מאן דפשח דיקלא אדעתא דחיותא לא קני. **אלא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה** — לעולם גבי איש נכרי שבא להעמיד בהמה בחצר אחרים שאין לו בה שותפות, לא שנא רישא ולא שנא סיפא — דהויא חזקה, שאין בני חצר מניחין לנכרי להשתמש תשמישין הללו בחצר שלהן אלא אם כן נטלו רשות מהן, ואם לא מיחו בתוך שלש שנים — הויא חזקה.

והכא

בכוחה של שמחה – כל שמחה איזה שתהיה... לבטל כל העניינים המבלבלים, כל העניינים של מיצרים וגבולים, מדידות והגבלות, ובמילא יהיה אז העניין ד"עננו במרחב י-ה.

משיחת חג הפורים ה'תשי"ז

בשותפין עסקינן דבהעמדה כדי לא קפדי — תימה: דאמר הכא דהיכא דקפדי קני, והאמר לעיל (מב, ב) דשותפין אין מחזיקין זה על זה, דפעמים מניח האחד להשתמש לחברו שלש שנים, ואחר כך ישתמש הוא יש לומר: הא דנחית לפלגא והא דנחית לבולא, להאי גיסא או להאי גיסא, כדאמר לעיל. ועוד נראה: דיש לחלק בין שדה לחצר, דהכא מיירי שבתים אלו פתוחין לחצר זה, דכיון שהוא יוצא ונבנס דרך חצר זה, היכא דקפדי — אין מניח לו לעשות, אי לאו דזבנה מיניה. **אסור** ליכנס בחצר — בגמרא מוקי לה בין בחצר שיש בה דין חלוקה, בין אין בה. ואף על גב דבאין בה דין חלוקה אין יכול למחות בו מליכנס בחצר — מכל מקום יכול לאסור עליו, מידי דהוה אמשכיר בית לחברו שיכול המשכיר להקדישו, כדאמר בפרק "האומר משקלי עלי" (ערכין כא, א), אף על פי שאין יכול למחות בידו של שוכר מליכנס בו. ומיהו, היא גופא תימה: דמאי שנא מבעל חוב, דאם הקדיש שדהו דאתי בעל חוב ושקיל (שם כג, ב), אלא משום דרבי אבהו שלא יאמרו הקדש יוצא לחולין בלא פדיון מוסיף דינר ויש לומר: דשאני בעל חוב, שגוף הקרקע יוצא מתחת יד מקדיש. אבל התם — אין גוף הקרקע יוצא מתחת יד משכיר לעולם. **רבינא** אמר לעולם לא קפדי — משמע הכא דכולי עלמא קפדי אינשי אדריסת הרגל. דאפילו רבינא לא קאמר אלא בשותפין. ותימה: דתנן בפרק קמא דמגילה (ח, א): אין בין המודר הנאה מחבירו למודר הימנו מאכל — אלא דריסת הרגל, וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש. ופריך בגמרא: דריסת הרגל? הא לא קפדי ומפרש רבינו תם: דהתם משמע ליה לגמרא דמתניתין איירי בבקעה דלא קפדי. דאי בחצר, דקפדי — אפילו מודר הימנו מאכל אסור. דכיון דקפדי, אם כן כיוצא בו משכירים, ותנן בפרק "אין בין המודר" (נדרים לג, א): דכיוצא בו משכירים — אסור, אפילו כלים שאין עושין בהן אוכל נפש. ולהכי פריך: כיון דעל כרחך איירי בדריסת הרגל בבקעה דלא קפדי, אם כן אפילו מודר הימנו הנאה אמאי אסור? והוא הדין דהוי מצי למיפרך: כלים, הא לא קפדי

מציין

1 הָכָא בְּחָצֵר הַשּׁוּתָּפִין עָסְקִינַן, דִּבְהַעֲמָדָה כְּדֵי לָא
2 קָפְדֵי, אֲמְחִיצָה קָפְדֵי. וּבְהַעֲמָדָה כְּדֵי לָא קָפְדֵי? וְהָא
3 תְּנַן: הַשּׁוּתָּפִין שֶׁנָּפְרוּ הֲנָאָה זֶה מִזֶּה - אֲסוּרִין לִיכָּנֵס
4 לְחָצֵר אֶלָּא אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ:
5 הָכָא בִּרְחָבָה שֶׁל אֲחוֹרֵי בָּתִּים עָסְקִינַן, דִּבְהַעֲמָדָה
6 כְּדֵי לָא קָפְדֵי, וְאֲמְחִיצָה קָפְדֵי. רַב פָּפָּא אָמַר: אִידֵי
7 וְאִידֵי בַּחֲצַר הַשּׁוּתָּפִין, וְאִיכָּא דְּקָפְדֵי וְאִיכָּא דְּלָא
8 קָפְדֵי, גַּבֵּי מְמוֹנָא - לְקוּלָּא, גַּבֵּי אִיסּוּרָא - לְחוּמְרָא.
9 רָבִינָא אָמַר: לְעוֹלָם לָא קָפְדֵי, וְהָא מַנִּי? רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
10 הִיא; דְּתַנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֲפִילּוּ וִיתּוּר אָסוּר
11 בְּמוּדָּר הֲנָאָה. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי בְּנָאָה: כָּפַל
12 שׁוּתָּפִין מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה, חוּץ מִן הַכְּבִיסָה, שֶׁאֵין
13 דַּרְכָּן שֶׁל בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל לְהִתְבַּזּוֹת עַל הַכְּבִיסָה. "וְעֹצֶם
14 עֵינָיו מֵרְאוֹת בְּרָע" - אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא: זֶה
15 שֶׁאֵין מִסְתַּכֵּל בְּנָשִׁים בְּשָׁעָה שֶׁעוֹמְדוֹת עַל הַכְּבִיסָה.
16 הֵיכִי דָּמֵי? אִי דְּאִיכָּא דַּרְכָּא אַחֲרִיתָא - רָשָׁע הוּא,
17 אִי דְּלֵיכָּא דַּרְכָּא אַחֲרִיתָא - אָנוּס הוּא - לְעוֹלָם
18 דְּלֵיכָּא דַּרְכָּא אַחֲרִיתָא, וַאֲפִילּוּ הָכִי מִיבָּעֵי לֵיהּ לְמֵימַנִּס
19 נַפְשֵׁיהּ. בָּעָא מִינֵּיהּ רַבִּי יוֹחָנָן מֵרַבִּי בְּנָאָה: חָלוּק
20 שֶׁל תַּלְמִיד חָכָם בֵּיצַד? - כָּל שֶׁאֵין בְּשָׂרוֹ נִרְאֶה
21 מִתַּחְתָּיו. טַלִּית שֶׁל תַּלְמִיד חָכָם בֵּיצַד? - כָּל שֶׁאֵין
22 חֲלוּקוֹ נִרְאֶה מִתַּחְתָּיו טֶפַח. שָׂלְחָן שֶׁל תַּלְמִיד חָכָם
23 בֵּיצַד? - שְׁנֵי שְׁלִשֵׁי גְּדִיל וּשְׁלִישׁ גָּלְאִי, וְעָלָיו קְעָרוֹת
24 וְיָרָק, וְסַבְעָתוֹ מְבַחוּץ. וְהָא תַּנְיָא: סַבְעָתוֹ מִבְּפָנִים
25 - לָא קַשְׁיָא: הָא דְּאִיכָּא יְנוּקָא, הָא דְּלֵיכָּא יְנוּקָא.
26 וְאִי בָּעֵית אֵימָא: הָא וְהָא דְּלֵיכָּא יְנוּקָא, וְלָא קַשְׁיָא:
27 הָא דְּאִיכָּא שַׁמָּעָא, הָא דְּלֵיכָּא שַׁמָּעָא. וְאִי בָּעֵית
28 אֵימָא: הָא וְהָא דְּאִיכָּא שַׁמָּעָא, וְלָא קַשְׁיָא: הָא בִּימְמָא, הָא בְּלֵילְיָא. וְשֶׁל עַם הָאָרֶץ הוֹמֶה

למדורה

והכא בחצר השותפין עסקינן — שאחד מן השותפין עצמו העמיד בהמותיו ותנור ואשפה שלו בחצר שלש שנים, ולא מיחו בו. וסתם חצר לכניסה ויציאה הוא, ולא להעמיד שם בהמותיו וחפציו זמן מרובה. והלכך, בהעמדת בהמותיו גרידא בלא בנין — לא הויא חזקה, דבהעמדה כדי לא קפדי שותפין זה על זה עד שעה שיצטרכו לאותו מקום, וכשירצו יקפידו ויסלק זה חפציו, דאין לו חזקה בשתיקתן. **אמחיצה קפדי** — ומדשתקו ולא מיחו — ודאי ברשותן עשה, והויא חזקה. **אסורין ליכנס לחצר** — שכל זמן שלא חלקו את החצר נבנס כל אחד בחלק חבירו. וקם ליה ב"לא יחל דברו", שהרי נהנה מחבירו, שעומד בחצרו, דבהעמדה קפדי. דאם איתא דלא קפדי — מותר לעמוד בחצר חבירו אף על פי שמודר ממנו הנאה, דכיון דלא קפיד בעמידה — הרי הפקיר את החצר לכל בני החצר לעמוד בו, ולגבי עמידה אין לו חלק בו. **הכא ברחבה כו'** — מתניתין ברחבה שאחורי הבתים, דאינו מקפיד כל כך. אבל בחצר שלפני הבתים צריך שיהא מקום פנוי לביאה ויציאה, והלכך קפדי בהעמדה כדי. **אידי ואידי** — מתניתין דהכא ודנדרים. **איכא דקפיד** — בהעמדה כדי. **גבי ממונא** — לענין חזקה. **לקולא** — יש לנו לילך להקל, ולומר שאין השותפין מקפידין זה על זה, ומותר להעמיד זה בהמותיו בחצר כל זמן שאין חבירו מעכב עליו. והיינו קולא, שאנו מתירין לזה מסתמא להעמיד שם בהמותיו אף על פי שלא נטל רשות מחבירו, ובדוכתא אחרינא (בבא מציעא מא, א) אמרינן דשואל שלא מדעת גזלן הוי, והכא בלא דעת יכול להכניס בהמותיו. והלכך לא הוי חזקה, דהא לא קפדי. ומאיזה טעם נאמר כך — משום דאמר ליה שותף לחבריה המחזיק: אנא מהנך דלא קפדי אנא, והלכך שתקתי, ואין חזקתך חזקה. ואם רצונך להחזיק — אייתי ראיה דמהנך דקפדי אנא, ותיהוי חזקתך חזקה. והלכך לא הויא חזקה, שכל מקום שיש טענה למערער למה לא מיחה — לא הויא חזקתו של מחזיק חזקה. **גבי איסורא** — השותפין שנדרו. **לחומרא** — ואסורין ליכנס לחצר, דדלמא מהנך דקפדי נינהו, וכל ספק איסורא דאורייתא לחומרא. **לעולם לא קפדי** — בהעמדה כדי, כדתנן דלא הויא חזקה. וגבי נדרים נמי מותרין ליכנס לחצר. **והא דקתני אסורין רבי אליעזר היא** — דמחמיר בנדרים טפי, דאפילו דבר שאינו הנאה כל כך אסר. **אפילו ויתור אסור** — כגון בעל הבית שמודר הנאה מחנוני, ושלח לו בעל הבית פרוטה לחנוני לקנות ממנו מאה אגוזים בפרוטה, והוסיף לו חנוני אחת יתירה או שתים — אסור בעל הבית באותו ויתור שהותיר לו חנוני, דמתנה הוא. ואף על פי שלשאר לוקחים נמי הוסיף כמו כן. ומיהו, רבנן שרו, דמכל מקום בשביל המקח הוא מוסיף לזה על החשבון הקצוב לפרוטה, שאילו לא היה לוקח ממנו בדמים — לא היה נותן לו חנוני לבעל הבית כלום. **בכל שותפין מעכבין כו'** — בכל תשמישין הקבועין בחצר, דומיא דהעמדת בהמות תנור וכיריים, שממעטין אויר החצר — יכולין לעכב, אם האחד רוצה לעשות לבדו וחבירו אין רוצים לעשות כן. **חוץ מן הכביסה** — שתקנו לו חכמים שיעשה בחצר בעל כרחן של שותפין חביריו. **לפי שאין הדרכן כו' להתבזות** — שצריכות לעמוד שם יחיפות, לגלות שוק לעמוד בנהר. **שאין מסתכל** — כשהוא הולך על שפת הנהר. **היכי דמי** — דמשתבח ביה קרא אם עוצם עיניו, דמשמע שאם לא יעצים עיניו — אינו לא צדיק ולא רשע? **אי דאיכא דרכא אחריתא** — ואזיל בהך. **רשע הוא** — ואף על פי שעוצם עיניו. שלא היה לו לקרב, אלא להרחיק מן העבירה, דקיימא לן חולין (מד, ב): הרחק מן הכיעור. **אנוס הוא** — אם מסתכל דרך הליכתו, ואונס רחמנא פטריה, ולמה מזקיקו הכתוב להעצים עיניו? דמדמשתבח ביה קרא — שמעינן דצריך לעצום עיניו. **לימים נפשיה** — להטות עיניו לצד אחר. והיינו דמשתבח ביה קרא, דאי אניס נפשיה — חסיד הוא. **בעא מיניה רבי יוחנן מרבי בנאה** — שמעתין דרבי בנאה קחשיב, ואזיל אגב גררא דהך דלעיל. **כל שאין בשרו נראה מתחתיו** — שיהא ארוך עד פיסת רגלו, שלא יראה בשילך יחף. **טלית** — מקטורן שמתכסה בו על כל בגדים שהוא לובש. **שאין נראה כו'** — וכל שכן דאי קאי עד להדי חלוק, דאיכא צניעות טפי. **שני שלישי גדיל ושליש גלאי** — שני שלישי רוחב השלחן מכוסה במפה מצד האוכלין לקנח את פיהן, ולתת עליה את הפת. ושליש החיצון מגולה, להניח עליו קערות וכוסות שלא ילכלכו המפה ויתבזו האוכלין. ואית דמפרשי: שליש גלאי באמצע. שני שלישי גדיל, דהיינו מפה, מבחוץ ומבפנים כל סביב השלחן, ואמצעיתו מגולה. גדיל קרי המפה על שם שארוגה, ולשון צח הוא. **וטבעתו** — של שלחן, שהיו רגילין לעשות בשפתו לתלותו בו, יהיה מבחוץ ולא מבפנים מצד האוכלין, וכדמפרש ואזיל. **מבפנים** — בצד הסמוך לו. **היכא דאיכא ינוקא** — שיושב אצל אביו לאכול, צריך להושיב השלחן שיהא צד שבו קבוע הטבעת מבחוץ, פן יצחוק התינוק בטבעת, וינענע השלחן. **ואי ליכא ינוקא** — יעשה מבפנים ולא יהפכנה מבחוץ, פן יכשל בה השמש שהולך ובא סביב השלחן. **הא דאיכא שמעא** = שמש, יעשה מבפנים, פן יכשל בה השמש. **והא דליכא שמעא** — יעשה מבחוץ ולא מבפנים, פן יזוקו בה האוכלין. ומיהו, היכא דאיכא שמעא — יעשה מבפנים מצד היושבין, ולא מבחוץ, שיכולין להזהר מן הטבעת יותר מן השמש, שהוא הולך והן יושבין. **הא ביממא** — יהיה מבחוץ, שיוכל השמש להזהר. ולא מבפנים, דמזיק לאוכלין, שצר להם המקום.

למדורה

וְהָכָא – כאן במשנתינו, האומרת שהעמדת בהמה אינה נחשבת חזקה, והעמדת מחיצה לבהמה נחשבת חזקה, בַּחֲצַר הַשּׁוּתָּפִין עֲסָקִינַן [–מדובר], שאחד מהשותפים בחצר העמיד את בהמותיו בחצר שלש שנים, ולא מיחו בו השותפים האחרים, ולכך הדין שהעמדת בהמה אינה חזקה אף שאין החצר מיועדת לכך, כיון דְּבְהַעֲמָדָה כְּדִי לֹא קָפְדֵי – על העמדת בהמות בלבד אין השותפים מקפידים זה על זה, עד לזמן שיצטרך אחד מהם את אותו המקום, ולכן שימושו של אחד השותפים במשך שלש שנים אינו נחשב חזקה, אף שלא מחו בו שאר השותפים, אבל אַמְחִיצָה קָפְדֵי – על עשיית מחיצה בחצר מקפידים השותפים, ואם אחד השותפים עשה מחיצה ולא מיחו שאר השותפים, מוכח שעשה כן ברשותם והרי זו חזקה. מקשה הגמרא: וּבְהַעֲמָדָה כְּדִי לֹא קָפְדֵי – וכי אין דרך השותפים להקפיד על העמדת בהמה לחוד בחצירם, וְהָא תְּנַן (נדרים מה:), הַשּׁוּתָּפִין שֶׁנָּזְרוּ הֲנָאָה זֶה מִזֶּה, ונמצא שלכל אחד מהם אסור ליהנות מנכסי חבירו, שניהם אֲסוּרִין לִיכָּנֵס לֶחָצֵר השייכת להם בשותפות. וממשנה זו מוכח שדרך השותפים להקפיד אפילו על דריסת הרגל בחצירם, שהרי אם לא היה דרכם להקפיד, היה הדבר נחשב כאילו כל שותף הפקיר את החצר לשאר שותפיו לענין דריסת הרגל, ומותרים להכנס לחצר ומדקפדי אפילו על זה, כל שכן שמקפידים זה על זה לא להעמיד בהמה בחצירם, וקשה על רבה בר אבוה שסובר שאין השותפים מקפידים על העמדת בהמה בלא עשיית מחיצה.

הגמרא חוזרת ומתרצת את המשנה באופן אחר: אֶלָּא אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ, הָכָא – משנתינו, האומרת שהעמדת בהמה אינה נחשבת חזקה, והעמדת מחיצה לבהמה נחשבת חזקה, בְּרַחְבָּה שֶׁל אֲחוֹרֵי בָּתִּים עֲסָקִינַן, דְּבְהַעֲמָדָה כְּדִי לֹא קָפְדֵי – שעל העמדת בהמות בלבד אין בני אדם מקפידים, ולכך העמדת בהמה אינה נחשבת חזקה, וְאַמְחִיצָה קָפְדֵי – אולם על עשיית מחיצה גבוהה עשרה מקפידים, ולכך העמדת מחיצה לבהמה נחשבת חזקה. אבל בחצר שלפני הבתים צריך שיהא מקום פנוי לכניסה ויציאה לבתיהם, ולכך אפילו העמדת בהמות בלבד נחשבת לחזקה.

רב פפא ורבינא חוזרים ומעמידים את המשנה בחצר השותפים, ומתרצים את הקושיא מנדרים: רַב פָּפָּא אָמַר, אִידֵי וְאִידֵי – בין במשנתינו ובין במשנה בנדרים מדובר בַּחֲצַר הַשּׁוּתָּפִין שלפני הבתים, ואין בזה כלל גמור, אלא אִיכָּא דְּקָפְדֵי – יש שותפים המקפידים זה על זה בהעמדת בהמה וחפצים בחצירם אפילו בלא עשיית מחיצה, וְאִיכָּא דְּלָא קָפְדֵי – ויש שאינם מקפידים בהעמדה לבד, ולפיכך, נְפֵי מָמוֹנָא – לגבי דיני ממונות, כלומר, לגבי היתר השימוש של כל אחד מהשותפים בחצר שלא מדעת השני, הולכים לְקוּלָּא, כלומר, אף שאסור להשתמש בממון חבירו ללא רשות, כאן מותר לשותף להשתמש בחצר השייכת גם לחבירו ללא רשותו, כיון שאנו מקילים ואומרים ששותפים אינם מקפידים על העמדת בהמה בחצר, וממילא גם אין חזקה בשימוש זה, כיון שיכול השני לטעון למחזיק, אני מהאנשים שאינם מקפידים על שימושים אלו, ולכן לא מחיתי; ורק אם תוכיח שאני מהמקפידים תהיה לך חזקה. אולם לִנְפֵי אִיסּוּרָא לְחוּמְרָא – באיסור דאוריתא הולכים לחומרא, ויש להחמיר בספק, ולכן במשנה בנדרים שיש בזה ספק איסור 'לא יחל דברו', אנו מחמירים וחוששים שמא אחד מהשותפים הוא מאותם שמקפידים, ולכך שניהם אסורים להכנס לחצר. רָבִינָא אָמַר, לְעוֹלָם לֹא קָפְדֵי – אין דרך השותפים להקפיד בדריסת הרגל, וְמה ששנינו בנדרים שאסורים להכנס לחצר, הָא מַנִּי – מיהו השונה משנה זו, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִיא, שמחמיר בנדרים ואוסר למודר הנאה ליהנות מחבירו אפילו בדבר שאין בו הנאה כל כך, דְּתַנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אֲפִילּוּ וִיתּוּר דהיינו שדרך המוכר לוותר במקח, בכך שמוסיף ללוקח מעט משלו, ואינו מקפיד עליו, אָסוּר בְּלוקח שהוא מוּדָּר הֲנָאָה מהמוכר, כיון שתוספת זו נחשבת במתנה, ולכן המשנה בנדרים הסוברת כרבי אליעזר אוסרת לשותף המודר הנאה להכנס לחצר השותפים, אף על פי שאין השותפים מקפידים על דריסת הרגל.

הגמרא מבארת באלו עניינים מעכבים השותפים זה את זה: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְשׁוּם רַבִּי בַּנָּאָה, כָּל – בכל התשמישים הקבועים בחצר הַשּׁוּתָּפִין מְעַכְּבִין – יכולים לעכב זֶה אֶת זֶה, שאם האחד רוצה והשני אינו רוצה לעשות כן, יכול השני לעכב עליו שלא ישתמש לבדו כיון שממעט את אויר החצר, חוּץ מִן הַכְּבִיסָה, שתיקנו חכמים שיכול כל שותף לכבס בחצר ואין האחר יכול לעכב עליו, מפני שֶׁאֵין דַּרְכָּן שֶׁל בָּנוֹת יִשְׂרָאֵל לְהִתְבַּוֵּשׁ עַל הַכְּבִיסָה בנהר, מכיון שאינן יכולות לשמור כראוי על צניעותם באותה שעה.

הגמרא מביאה מימרא בענין נשים העומדות בנהר לכבס: נאמר בפסוק (ישעיה לג יד-טו) 'מִי יָגוּר לָנוּ אֵשׁ אוֹכְלָה', כלומר מי יזכה לגור עם ה' שהוא אש אוכלה, 'הֹלֵךְ צְדָקוֹת וגו' [–סוגר] וְעֹצֵם עֵינָיו מֵרְאוֹת בְּרָע'. ומבארת הגמרא סיום הפסוק: 'וְעוֹצֵם [–סוגר] עֵינָיו מֵרְאוֹת בְּרָע', אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא, פסוק זֶה נאמר על אדם שֶׁאֵין מִסְתַּכֵּל בְּנָשִׁים בְּשָׁעָה שֶׁעוֹמְדוֹת בנהר עַל הַכְּבִיסָה – בשעת הכיבוס, שאינן יכולות לשמור כראוי על צניעותם באותה שעה. שואלת הגמרא: הֵיכִי דָּמֵי – באיזה אופן משבחו הפסוק אם עוצם עיניו, ומשמע מזה שאם לא יעצום עיניו אינו לא צדיק ולא רשע, אִי דְּאִיכָּא דַּרְכָּא אַחֲרִיתָא – אם יש דרך אחרת ללכת בה, והוא הולך בדווקא על שפת הנהר, הרי אף אם יעצום עיניו רָשָׁע הוּא, כיון שהיה צריך להתרחק מהעבירה וללכת בדרך אחרת, ואילו בפסוק מבואר שהעוצם עיניו נחשב חסיד. אִי דְּלֵיכָּא דַּרְכָּא אַחֲרִיתָא – ואם אין לו דרך אחרת, ומובכרח לעבור ליד הנהר ומסתכל שם דרך הליכתו, הרי אָנוּס הוּא, והתורה פטרה את האנוס, ואינו צריך לעצום את עיניו, ואילו מכך שהפסוק משבח את העוצם עיניו מוכח שכך צריך לעשות. משיבה הגמרא: לְעוֹלָם דְּלֵיכָּא דַּרְכָּא אַחֲרִיתָא – שאין לו דרך אחרת, ומובכרח לעבור דרך הנהר, וְאַפְּילּוּ הָכִי מִיצְּעֵי לֵיהּ לְמֵימַן נַפְשֵׁיהּ – ואף על פי כן הוא צריך לאנוס את עצמו ולהטות את עיניו לצד שאין בו נשים, ועל זה משבחו הפסוק, שאם עשה כן הרי הוא חסיד.

אגב זה שהביאה הגמרא מימרא של רבי בנאה, מביאה הגמרא עוד מימרות בשמו: בָּעָא מִינֵּיהּ רַבִּי יוֹחָנָן מֵרַבִּי בַּנָּאָה, חֲלוּק שֶׁל תַּלְמִיד חָכָם, כֵּיצַד הוא צריך להיראות. השיב לו רבי בנאה: כָּל שֶׁאֵין בְּשָׂרוֹ נִרְאֶה מִבַּחֲתִיו, כלומר החלוק צריך להיות ארוך עד כף הרגל, כדי שלא יראו את כפות רגליו כשהולך יחף.

עוד שאל רבי יוחנן את רבי בנאה: מַלִּית [–כמין מעיל שמתכסה בו על כל בגדים שהוא לובש] שֶׁל תַּלְמִיד חָכָם, כֵּיצַד הוא צריך להיראות. השיב לו רבי בנאה: כָּל שֶׁאֵין חֲלוּקוֹ נִרְאֶה מִבַּחֲתֶיהָ מַטָּה – שהטלית תהיה ארוכה, כדי שהחלוק שמתחת הטלית לא יראה יותר מטפח.

עוד שאל רבי יוחנן את רבי בנאה: שֻׁלְחָן שֶׁל תַּלְמִיד חָכָם כֵּיצַד הוא צריך להיראות. השיב לו: שֶׁנֵּי שְׁלִישֵׁי רוחב השולחן בצד של הסועדים, מכוסה בִּנְדִיל – מפה, כדי שיוכלו הסועדים לקנח פיהם במפה ולתת עליה הפת, וּשְׁלִישׁ החיצון שאינו בצד של הסועדים, גְּלַאי – מגולה, וְעָלָיו נותנים קְעָרוֹת וְיָרָק, כלומר, ראוי שיהיה שם השולחן מגולה להניח עליו קערות וכוסות וירקות, כדי שלא ילכלכו המפה ולא יתבזו האוכלים. וְטַבַּעְתּוֹ – והטבעת של שלחן שהיו רגילים לעשות בשפתו כדי שיוכלו לתלות את השולחן בגמר הסעודה, יהיה מְבַחוּץ ולא בצד של הסועדים.

מקשה הגמרא: וְהָא תַּנְיָא – והרי שנינו בברייתא שֶׁטַּבַּעְתּוֹ של השולחן צריכה להיות מִבִּפְנִים – בצד של הסועדים. מתרצת הגמרא: לֹא קַשְׁיָא, הָא – מה שאמר רבי בנאה שהטבעת צריכה להיות מבחוץ, היינו באופן דְּאִיכָּא יְנוּקָא – שיש בבית תינוק שיושב ליד אביו בצד השולחן, שאז אין לשים את הטבעת בפנים, כדי שלא ישחק בה התינוק ויהפוך את השולחן, וְהָא – ואילו מה ששנינו בברייתא שטבעתו מבפנים, היינו באופן דְּלֵיכָּא יְנוּקָא – שאין תינוק בבית, ולא יעשנה מבחוץ כדי שלא יכשל בה השמש

המשך בעמוד לה

לְמִדּוּרָה, וּקְדֵרוֹת מַקִּיפוֹת אוֹתָהּ, כלומר כמו מדורה שמוקפת קדירות והאש באמצע, כך בשולחנו של עם הארץ הקערות מסביב לשולחן והמפה והלחם באמצע.

עוד שאל רבי יוחנן את רבי בנאה: מַטָּה שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים כֵּיצַד הִיא צריכה להיראות. השיב לו רבי בנאה: כָּל שֶׁאֵין תַּחְתֶּיהָ אֶלָּא סַנְדָּלִין בֵּימוֹת הַחַמָּה, שמצניעים שם עד שיצטרך להם בימות הגשמים, שהיה דרכם לנעול סנדלים כדי שלא יתלכלכו רגליו מהטיט, וּמְנַעֲלִין מונחים תחתיה בֵּימוֹת הַגְּשָׁמִים, שמצניעים עד ימות הקיץ, שאז הדרך להשתמש בהם. וְמטה שֶׁל עַם הָאָרֶץ מניח הכל תחת מיטתו, ואף מאכלים וכלים.

אגב מימרותיו של רבי בנאה מביאה הגמרא מעשה שהיה עמו: רַבִּי בַּנָּאָה, הֲוָה קָא מְצַיֵּין מְעָרְתָא – היה עושה סימנים על גבי מערות קבורה, כדי שידעו היכן מקום הטומאה ויזהרו שלא להעביר שם טהרות, שלא יטמאו בטומאת אהל המת, והיה נכנס למערות ומודד את מידת אורכן מבפנים, ואחר כך היה עושה סימן מבחוץ בנגדן, כדי שיכירו את מקום הטומאה. כִּי מָטָא לְמְעָרְתָא דְּאַבְרָהָם – כשהגיע למערת אברהם אבינו, במערת המכפילה, אֲשְׁכְּחֵיהּ – מצא רבי בנאה לְאֱלִיעֶזֶר עֶבֶד אַבְרָהָם, דְּקָאֵי קַמֵּי בָּבָא – שהיה עומד לפני הפתח. אָמַר לֵיהּ – שאלו רבי בנאה, מַאי קָא עָבֵיד [–מה עושה] אַבְרָהָם אבינו. אָמַר לֵיהּ אליעזר, נָאנֵי קָא מְצַיֵּין בְּכִנְפָּהּ דְּשָׂרָה – שובב בין זרועותיה של שרה אמנו, וְקָא מְעַיְּינָא לֵיהּ בְּרֵישֵׁיהּ ומעיינת היא לו בראשו. אָמַר לֵיהּ רבי בנאה, זִיל אֵימָא לֵיהּ – לך אמור לאברהם 'בַּנָּאָה קָאֵי אַבָּבָא' – בנאה עומד בפתח, ובקש ממנו רשות שאוכל להיכנס. אָמַר לֵיהּ אברהם אבינו לאליעזר, לֵיעוֹל – יכנס רבי בנאה, ואיני חושש מלשכב בפניו בין זרועותיה של שרה, מפני דְּמִידַּע יְדִיעַ דְּיֵיצֶר בְּהַאי עָלְמָא לֵיכָּא – יודע הוא שאין יצר הרע בעולם הבא, ולפיכך איני צריך להצטנע ממנו. עָיֵיל – נכנס רבי בנאה, עַיֵּין באורכה ורחבה של המערה, וְנָפַק – ויצא, וציין את המערה מבחוץ. כִּי מָטָא – כאשר הגיע לְמְעָרְתָא דְּאָדָם הָרִאשׁוֹן שאף היא במערת המכפילה, יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה, אף על פי שנִסְתַּכְּלָה בִּדְמוּת דְּיוּקְנֵי – בפני יעקב אבינו שהוא דומה לאדם הראשון, ואף הוא היה קבור במערתו של אברהם, אך בְּדְיוּקְנֵי עַצְמָהּ – בדמותו של אדם הראשון שהוא בכיבול דיוקנו של ה', אַל תִּסְתַּכֵּל.

אמר רבי בנאה: הָא בְּעִינָא לְצִיּוּיֵי מְעָרְתָא – והרי אני צריך לציין מבחוץ את מידות המערה הפנימית. ענתה הבת קול ואמרה, די לך במה שמדדת את המערה החיצונית, כיון שכְּמִדַּת המערה הַחִיצוֹנָה ששם קבורים האבות והאמהות, כָּךְ מִדַּת המערה הַפְּנִימִית ששם קבורים אדם וחוה. מוסיפה הגמרא: וּלְמַאן דְּאָמַר (עירובין נג.) שמערת המכפילה לא היתה עשויה שני חדרים זה לפנים מזה, אלא היתה עשויה שְׁנֵי בָּתִּים זוֹ לְמַעְלָה מִזּוֹ, ולמעלה היו קבורים האבות והאמהות, ולמטה היו אדם וחוה, כך אמרה הבת קול, כְּמִדַּת המערה הָעֶלְיוֹנָה כָּךְ מִדַּת הַתַּחְתּוֹנָה, ודי לך במה שמדדת וציינת את המערה העליונה.

אָמַר רַבִּי בַּנָּאָה, נִסְתַּכַּלְתִּי בִּשְׁנֵי עֲקֵיבָיו של אדם הראשון וְדוֹמִים לִשְׁנֵי גַּלְגַּלֵּי חַמָּה.

מימרא בענין יופיים של שרה אמנו, אדם וחוה: הַכֹּל – יופיים של כל בני האדם בְּפְנֵי שָׂרָה אמנו, כְּקוֹף בְּפְנֵי אָדָם, וְשָׂרָה בְּפְנֵי חַוָּה, היא כְּקוֹף בְּפְנֵי אָדָם. חַוָּה בְּפְנֵי אָדָם הראשון, כְּקוֹף בְּפְנֵי אָדָם, וְאָדָם הראשון בְּפְנֵי שְׁכִינָה, כְּקוֹף בְּפְנֵי אָדָם.

מימרא נוספת בענין זה: שׁוּפְרֵיהּ – יופיו דְּרַב כָּהֲנָא (מֵעַיִן שׁוּפְרֵיהּ דְּרַב, וּשׁוּפְרֵיהּ דְּרַב) מֵעַיִן שׁוּפְרֵיהּ דְּרַבִּי אַבָּהוּ, וּשׁוּפְרֵיהּ דְּרַבִּי אַבָּהוּ מֵעַיִן שׁוּפְרֵיהּ דְּיַעֲקֹב אָבִינוּ, וּשׁוּפְרֵיהּ דְּיַעֲקֹב אָבִינוּ מֵעַיִן שׁוּפְרֵיהּ דְּאָדָם הָרִאשׁוֹן.

מעשה בענין מערות קבורה של צדיקים: הֲווּ אַמְּנוּשָׁא – מעשה במכשף דַּהֲוָה חָטֵיט שָׁכְבֵי – שהיה חופר בקברים כדי להפשיט את המתים מבגדיהם, כִּי מָטָא אַמְּעָרְתָא – כשהגיע למערתו דְּרַב טוּבִי בַּר מַתְנָה, תַּפְשֵׁיהּ בְּדִיקְנֵיהּ – תפס רב טובי לאותו מכשף בזקנו.

אָתָא [–בא] אַבָּיֵי, וְאָמַר לֵיהּ לרב טובי, בְּמָטוּתָא מִינָּךְ, שַׁבְקֵיהּ – בבקשה ממך, הנח לו. לְשָׁנָה אַחֲרִיתֵי הָדַר אָתָא – לשנה הבאה חזר אותו מכשף למערתו של רב טובי, ושוב תַּפְשֵׁיהּ בְּדִיקְנֵיהּ, אָתָא אַבָּיֵי לבקש מרב טובי שיניחנו, ואף על פי כן לֹא שַׁבְקֵיהּ – לא עזבו רב טובי עַד דְּאַיְיתֵי מַסְפְּרָא וְגָזֵיז לְדִיקְנֵיהּ – עד שאביי הביא מספרים וגזז את זקנו של המכשף.

הגמרא מביאה מעשה בענין חכמתו של רבי בנאה: הַהוּא דְּאָמַר לְהוּ – מעשה באדם שמחמת חשש מיתה חילק את נכסיו לשלשת בניו, אולם צוה להם בדרך חכמה כדי שלא יבינו בני אדם שהוא עשיר ובעל נכסים, ולכן אמר להם בלשון זה, חֲבִיתָא דְּעַפְרָא לְחַד בְּרַאי – חבית של עפר אני נותן לאחד מבני, חֲבִיתָא דְּגַרְמֵי לְחַד בְּרַאי – חבית של עצמות לבן אחד, וַחֲבִיתָא דְּאוּדְרָא לְחַד בְּרַאי – וחבית של מוכין לבן אחד. לֹא הָווּ יָדְעֵי מַאי קָאָמַר לְהוּ – לא הבינו הבנים מה כוונת אביהם, אָתוּ לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי בַּנָּאָה – באו לפני רבי בנאה, אָמַר לְהוּ רבי בנאה, אִית לְכוּ אַרְעָא – האם השאיר לכם אביכם קרקע, אָמְרוּ לֵיהּ, אִין – כן. הוסיף ושאלם, אִית לְכוּ חֵיוְתָא – האם השאיר לכם אביכם בהמות, אמרו לו, אִין. הוסיף ושאלם, אִית לְכוּ בְּסְתָרֵי – האם השאיר לכם אביכם מיני בגדים עשויין ממוכים, אמרו לו, אִין. אמר להם רבי בנאה, אִי הָכִי, הָכִי קָאָמַר לְכוּ – כך היתה כוונתו, חבית העפר רומזת לקרקעות, העצמות הם רמז לבהמות שיש להם עצמות, והמוכים הם הבגדים.

מעשה נוסף בענין חכמתו של רבי בנאה: הַהוּא גַּבְרָא, דְּשָׁמְעָה לְדְבִיתְהוּ דְּקָא אָמְרָה לְבְרָתָהּ – מעשה באדם ששמע את אשתו אומרת לבתה, אַמַּאי לֹא צְנִיעַת בְּאִיסּוּרָא – מדוע אינך נזהרת להצטנע בשאת עושה איסורים, הרי הָךְ אִיתְתָא – אותה אשה [ועל עצמה אמרה כן], עֲשָׂרָה בְּנֵי אִית לָהּ – עשרה בנים יש לה, וְלֵית לִי מֵאֲבוּךְ אֶלָּא חַד – ורק אחד מהם הוא מאביך, והשאר הם מזנות. כִּי שָׁכְבִי – כשעמד אותו אדם למות, אָמַר לְהוּ לבניו, כָּל נְכָסַי לְחַד בָּרָא – את כל נכסי יירש רק אחד מבני, כלומר לאותו שהוא בנו האמיתי כפי שיבררו בית דין, לֹא יָדְעֵי לְהֵי מִינַּייהוּ – לא ידעו הבנים למי מהם התכוין אביהם, אָתוּ לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי בַּנָּאָה – באו לפני רבי בנאה, אָמַר לְהוּ, זִילוּ חֲבוֹטוּ גַּרְגָּא דַּאֲבוֹכוֹן – לכו והכו הכאות על קברו של אביכם, עַד דְּקָאֵי וּמְגַלֵּי לְכוּ לְהֵי מִינַּייכוּ שָׁכְבָא – עד שיעמוד ויגלה לכם למי הוא הוריש את נכסיו. ורצה רבי בנאה לנסותם, כיון שידע שאותם שהם ממזרים הם עזי פנים, וילכו לחבוט. אָזְלוּ כּוּלְּהוּ – הלכו כל האחים להכות על הקבר, אבל הַהוּא דִּבְרֵיהּ הֲוָה – אותו שהיה בנו האמיתי לֹא אָזַל, אָמַר לְהוּ רבי בנאה, כּוּלְּהוּ נְכָסֵי דְּהַאי – כל הנכסים הם של אותו בן, שכיון שהתברר שהוא הצנוע שבכם מסתבר שאותו אהב אביכם יותר מכם, ואליו התכוין אביכם שיירש את כל נכסיו. אָזְלוּ תשעת הבנים האחרים, אֲכָלוּ קוּרְצָא בֵּי מַלְכָא – הלשינו על רבי בנאה בפני המלך, וְאָמְרֵי, אִיכָּא גַּבְרָא חַד בֵּיהוּדָאֵי – ישנו אדם אחד בין היהודים, דְּקָא מַפֵּיק מָמוֹנָא מֵאִינָשֵׁי בְּלָא סַהֲדֵי וּבְלָא מִידֵי – שמוציא מהאנשים את ממונם בלא עדים או ראיה. אַתְיוּהוּ חֲשָׁשׁוּהוּ – שלח המלך שליחים שהביאו את רבי בנאה וחבשוהו בבית הסוהר. אָזְלָא דְּבִיתְהוּ – הלכה אשתו של רבי בנאה לבית המלך, אָמְרָה לְהוּ בדרך חכמה, עַבְדָא חַד הֲוָה לִי פָּסְקוּ לְרֵישֵׁיהּ – עבד אחד היה לי וערפו את ראשו, וּפָשְׁטוּ לְמַשְׁכֵּיהּ וְאָכְלוּ בֵּישְׁרֵיהּ – והפשיטו את עורו ואכלו את בשרו, וְקָא מָלוּ בֵּיהּ מַיָּא – ושואבים מים בעורו, וּמַשְׁקוּ בֵּיהּ לְחַבְרַיָּיא – ומשקים בעורו מים לבני הישיבה, וְלֹא קָא יָהֲבִי לִי דְּמֵי וְלֹא אַגְרֵיהּ – ולא נתנו לי כל תשלום על העבד, ולא שכירות על ההשתמשות בעורו. ואמרה להם כן כדי שלא יבינו את כוונתה אלא על ידי בעלה. לֹא יָדְעֵי מַאי קָא אָמְרָה לְהוּ – בבית המלך לא הבינו את כוונתה, אָמְרֵי, נֵיתוּ לְחַכִּימָא דִּיהוּדָאֵי, וְלֵימָא – נקרא לחכם של היהודים, שהוא רבי בנאה, ונשאל אותו מה כוונתה. קָרְיוּהוּ לְרַבִּי בַּנָּאָה, אָמַר לְהוּ, זַרְנוּקָא [–נוד של עור] אָמְרָה לְכוּ, כלומר, היה לה תיש וגזלוהו ממנה, שחטוהו ואכלו את בשרו, ומעורו עשו נוד מים, ושואבים בו מים ושותים בו. אָמְרֵי בבית המלך, הוֹאִיל וְחַכִּים כּוּלֵּי הַאי –

המשך בעמוד לו

למדורה — שמוקפת קדירות והאש באמצע. אף כאן, המפה והלחם באמצע, והקערות סביב. **כל שאין תחתיה כו'** — דאמרינן בפסחים (קיב, א): אוכלין תחת המטה, אפילו מחופין בכלי ברזל — רוח רעה שורה עליהן. דרך לנעול מנעלין בימות החמה, וסנדלים בימות הגשמים, בשביל הטיט. **אלא סנדלים בימות החמה** — שמניחים שם עד ימות הגשמים, שיצטרך להם. **לאוצר בלום** — בסמ"ך, כמו "עיסה בלוסה" במסכת שבת בפרק "כלל גדול" (עו, ב) — עיסה מעורבת ממינין הרבה. וכן "אוצר בלוס" (ניטין סז, א) — מינין הרבה מעורבין בתוכה ביחד. וכן מיטת עם הארץ — כל דבר מניחין תחת מטתן, אוכלין וכלים. **רבי נגאה** — אדם גדול וחשוב היה, לפיכך ניתן לו רשות ליכנס בקברי צדיקים. אבל אחר לא, כדאמרינן (חולין ז, ב): גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן. והיה נכנס במערות ומודד מדת ארכן מבפנים, ואחר כך מודד מבחוץ כנגדן, ועשה שם ציון סיד כדי להכיר מקום הטומאה, ולא יביאו טהרות דרך כאן, שלא יאהיל על הקבר. **אשכחיה לאליעזר** — דתניא במסכת דרך ארץ דשבעה צדיקים קיימין שלא מתו, וקא חשיב בהדייהו אליעזר עבד אברהם. **בכנפה** — בין זרועותיה. **אמר ליה** — רבי נגאה לאליעזר. **זיל אימא ליה** — לאברהם. **נגאה קאי אבבא** — ותן לו רשות ליכנס. **אטר ליה ליעול** — דאין כאן חוצפא דאיגנינא באנפיה בכנפה דשרה. **דמידע ידיע דייצר הרע בהאי עלמא ליכא** — ולא צריכנא לאיצטנועי מיניה. **הכי גרסינן: על עין ונפיק** — נכנס רבי בנאה ונסתכל מדת אורך המערה ויצא, ואחר כך ציין מבחוץ. **למערתא דאדם הראשון** — כדדרשינן בעירובין (נג, א): "ממרא קריית ארבע", אמר רבי יצחק: קריית ארבע זוגות: אדם וחוה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה. **בדמות דיוקני** — יעקב, דאמרינן בסמוך: שופריה דיעקב מעין שופריה דאדם הראשון. **בדיוקני עצמה** — דהיינו אדם הראשון, דכתיב ביה (בראשית א) "בצלם אלהים ברא אותו". **הא בעינא לציוני** — מבחוץ, ולפיכך צריך אני למדוד תחלה מבפנים. **כמדת החיצונה** — שבה שלשה אבות ואמהות, כך מדת הפנימית. וכמאן דדריש מכפלה — שני בתים זה לפנים מזה. ופלוגתא דרב ושמואל היא ב"כיצד מעברין" (עירובין נג, א). **כך מדת התחתונה** — ודי לך בציון עליונה. **בשני עקיביו של אדם הראשון כו'** — והאי דכתיב "כי עפר אתה ואל עפר תשוב", הא פרכינן ליה במסכת שבת בפרק "שואל" (קנב, ב) ומוקמינן לה: ההוא שעה אחת קודם תחיית המתים. **שופריה דרבי אבהו מעין שופריה דיעקב** — ו"השוכר את הפועלים" פריך: וליחשוב נמי רבי יוחנן ומשני: הדרת פנים לא הויא ליה. אמגושא = מכשף. **חטיט שכבי** — חופר המתים להפשיטם בגדיהם. **אתא אביי כו'** — בשביל שהיה הגוי אוהבו. **ההוא דאטר להו** — מצוה מחמת מיתה היה, ומחלק נכסיו לבניו על פיו. **חביתא דעפרא** — אני מניח לאחד מבני. ודרך חכמה אמר, שלא יבינו הכל שהוא עשיר ובעל נכסים. **חביתא דגרמי** — חבית מלא עצמות. **אודרא** = מוכין. **אית לכו ארעא** — נשתייר לכם קרקע מאביכם — דאם כן היינו חביתא דעפרא, והבהמות שיש בהן עצמות — זהו חביתא דגרמי. **בוסתרקי** — כל מיני בגדים עשויין ממוכין. **לחד ברא** — לאחד מבני, אותו שיבררו בית דין. **חבוטו** — הבו הכאות על קברו. ולנסותן נתכוין, שאותן שהן ממוזרים — הן עזי פנים, וילכו לחבוט. **אמר להו בולהו נכסי דהאי** — שלא רצה לחבוט על קברו של אביו. שזה הוא הצנוע שבכם, ומסתברא דלזה אהב יותר. ויפה דן רבי בנאה, דלא שייך הכא אלא שודא דדייני, והיינו שודא — שלא רצה לחבוט. והכי נמי אמרינן גבי ההוא דאמר "נכסי לטובייה" כו' (כתובות פה, ב). **אזלו** — תשעה האחין. **אכלו ביה קורצא** = הלשינו עליו. **אולא דביתהו** — דרבי בנאה, לצעוק אל בית המלך בלשון חכמה, כדי שלא יבינו הם אלא על ידי בעלה. **ואכלו בישריה** — של עבד. **וקמלו ביה מיא** — שואבים בו מים בעורו, ומשקו ביה בעורו לחברייא — לבני הישיבה. **לחכימא דיהודאי** — לרבי בנאה. **זרנוקא** = נוד של עור. וכך אמרה: תייש הוה לי, וגזלוהו ממני ושחטוהו, ואכלו את הבשר ומן העור עשו חמת, ושואבין בו מים ושותין בו. **באבולא** — על דלתות השער היה כתוב, כדי שילמדו משם בני אדם. **כל דיין** — המיוחד לדון דיני העיר, וזימנין דמיתקרי לדינא, שתובעין אותו לדין על ממון שתובעין ממנו. **לא שמיה דיין** — ופסול לדון, דכיון דאוהב בצע הוא — יקבל שוחד.

ומזמין

מציין מערתא — משום דקבר סתום טומאה בוקעת ועולה, כדאמר בכמה דוכתי. ואם תאמר: והא אין קברי גויים מטמאים באהל, משום דאין קרויין "אדם". ואפילו רבנן דפליגי ארבי שמעון (יבמות סא, א) ואמרי דמטמאים באהל, מכל מקום בקבר שלפני הדיבור לא מרבה לה בנזיר (נד, א) אלא לענין נגיעה: "או בקבר" — לרבות קבר שלפני הדיבור, ומקרא דכתב גבי נגיעה מרבי לה התם ויש לומר: דאברהם נקרא "אדם", דכתיב "האדם הגדול", וכן אדם הראשון, ולהכי אין למעטם מקרא ד"אדם".

כל

לְמְדוּרָה, וּקְדֵרוֹת מַקִּיפוֹת אוֹתָהּ. מִטָּה שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים כֵּיצַד? - כָּל שֶׁאֵין תַּחְתֶּיהָ אֶלָּא סַנְדָּלִין בִּימוֹת הַחַמָּה וּמִנְעָלִין בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים. וְשֶׁל עַם הָאָרֶץ - הוֹאִיל לְאוֹצָר בָּלוּם. רַבִּי בְּנָאָה הָוֶה קָא מְצַיֵּין מְעָרְתָא,

כִּי מְטָא לְמְעָרְתָא דְּאַבְרָהָם, אַשְׁכְּחֵיהּ לְאֱלִיעֶזֶר עֶבֶד אַבְרָהָם דְּקָאֵי קַמֵּי בָּבָא. אֲמַר לֵיהּ: מַאי קָא עָבֵיד אַבְרָהָם? אֲמַר לֵיהּ: גָּאנֵי בִּכְנָפֵהּ דְּשָׁרָה וְקָא מְעַיְּינָא לֵיהּ בְּרֵישֵׁיהּ. אֲמַר לֵיהּ, זִיל אֵימָא לֵיהּ: בְּנָאָה קָאֵי אַבָּבָא. אֲמַר לֵיהּ: לֵיעוֹל, מֵיעַד יְדִיעַ בְּהַאי עָלְמָא לֵיכָּא. עַיֵּיל, עַיֵּין וְנָפֵק. כִּי מְטָא לְמְעָרְתָא דְּאָדָם הָרִאשׁוֹן, יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה: נִסְתַּכַּלְתָּ בִּדְמוּת דְּיוֹקְנִי, בִּדְיוֹקְנִי עַצְמָהּ אַל תִּסְתַּכֵּל - הָא בָּעֵינָא לְצִיּוּנֵי מְעָרְתָא - כְּמִדַּת הַחִיצוֹנָה כָּךְ מִדַּת הַפְּנִימִית. וּלְמַאן דְּאָמַר: שְׁנֵי בָתִּים זוֹ לְמַעְלָה מִזּוֹ, כְּמִדַּת עֶלְיוֹנָה כָּךְ מִדַּת הַתַּחְתּוֹנָה. אָמַר רַבִּי בְּנָאָה: נִסְתַּכַּלְתִּי בִּשְׁנֵי עֲקֵיבָיו, וְדוֹמִים לִשְׁנֵי גַּלְגַּלֵּי חַמָּה; הַכֹּל בִּכְפֵי אָדָם, שָׂרָה בִּכְפֵי אָדָם. חַוָּה - כְּקוֹף בִּכְפֵי אָדָם, חַוָּה בִּכְפֵי אָדָם - כְּקוֹף בִּכְפֵי אָדָם, אָדָם בִּכְפֵי שְׁכִינָה - כְּקוֹף בִּכְפֵי אָדָם. שׁוֹפְרִיהּ דְּרַב כָּהֲנָא מַעַיִן שׁוֹפְרִיהּ דְּרַב, שׁוֹפְרִיהּ דְּרַב מֵעַיִן שׁוֹפְרִיהּ דְּרַבִּי אַבָּהוּ מֵעַיִן שׁוֹפְרִיהּ דְּיַעֲקֹב אָבִינוּ, שׁוֹפְרִיהּ דְּיַעֲקֹב אָבִינוּ מֵעַיִן שׁוֹפְרֵיהּ דְּאָדָם הָרִאשׁוֹן. הַהוּא אַמְגּוּשָׁא דַּהֲוָה חָטֵיט שָׁכְבֵי, כִּי מְטָא אַמְעָרְתָא דְּרַב טוֹבִי בַּר מַתָּנָה תְּפַשֵׁיהּ בְּדִיקְנֵיהּ. אֲתָא אַבַּיֵי, אֲמַר לֵיהּ: בְּמָטוּתָא מִינָּךְ, שַׁבְקֵיהּ. לְשָׁנָה אַחֲרִיתִי הֲדַר אֲתָא, תְּפַשֵׁיהּ בְּדִיקְנֵיהּ. אֲתָא אַבַּיֵי, לָא שַׁבְקֵיהּ עַד דַּאֲיֵיתֵי מַסְפְּרָא וְגָזָא לְדִיקְנֵיהּ. הַהוּא דַּאֲמַר לְהוּ: חֲבִיתָא דְּעַפְרָא לְחַד בְּרַאי, חֲבִיתָא דְּגַרְמֵי לְחַד בְּרַאי, חֲבִיתָא דְּאוּדְרָא לְחַד בְּרַאי. לָא הָווּ יָדְעִי מַאי קָאָמַר לְהוּ, אֲתוּ לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי בְּנָאָה, אֲמַר לְהוּ: אִית לְכוּ אַרְעָא? אֲמַרוּ לֵיהּ: אִין. - אִית לְכוּ חֵיוָתָא? - אִין. - אִית לְכוּ בְּסָתְרְקֵי? - אִין. - אִי הָכִי, הָכִי קָאָמַר לְכוּ. הַהוּא גַּבְרָא דִּשְׁמָעָה לְדִבְרֵיהֶם דְּקָא אָמְרָה לִבְרָיְתָהּ: אַמַּאי לָא צְנִיעַת בְּאִיסּוּרָא? הַךְ אֵיתְתָא עֲשָׂרָה בְּנֵי אִית לָהּ, וְלֵית לִי מֵאֲבוּךְ אֶלָּא חַד. כִּי שָׁכֵיב, אֲמַר לְהוּ: כָּל נְכָסַי לְחַד בְּרָא. לָא יָדְעִי לְהֵי מִינַּיְיהוּ. אָתוּ לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי בְּנָאָה, אֲמַר לְהוּ: זִילוּ חֲבוֹטוּ קִבְרָא דַּאֲבוּכוֹן, עַד דְּקָאֵי וּמְגַלֵּי לְכוּ לְהֵי מִינַּיְיכוּ שָׁבְקָא. אָזְלוּ כּוּלְהוּ, הַהוּא דִּבְרֵיהּ הָוֶה לָא אֲזַל. אֲמַר לְהוּ: כּוּלְהוּ נְכְסֵי דְּהַאי. אָזְלוּ אָכְלוּ קוּרְצָא בֵּי מַלְכָּא, אָמְרִי: אִיפָּא גַּבְרָא חַד בִּיהוּדָאֵי, דְּקָא מַפֵּיק מָמוֹנָא מֵאֱנָשֵׁי בְּלָא סָהֲדֵי וּבְלָא מִידִי. אַתְיוּהוּ חַבְשׁוּהוּ. אָזְלָא דְּבִיתְהוּ אֲמָרָה לְהוּ: עַבְדָא חַד הָוֶה לִי, פְּסָקוּ לְרֵישֵׁיהּ, וּפְשָׁטוּ לְמַשְׁכֵּיהּ וַאֲכָלוּ בִּישְׁרֵיהּ, וְקָא מָלוּ בֵּיהּ מַיָּא וּמַשְׁקוּ בֵּיהּ לְחַבְרַיָּיא, וְלָא קָא יָהֲבִי לִי דְּמֵי וְלָא אַגְרֵיהּ. לָא יָדְעִי מַאי קָא אָמְרָה לְהוּ, אָמְרִי: נֵיתוּ לְחַבְּיֵיהּ דִּיהוּדָאֵי וְלִיקְמָא. קָרְיוּהוּ לְרַבִּי בְּנָאָה, אֲמַר לְהוּ: זַרְנוּקָא אֲמָרָה לְכוּ. אָמְרִי: הוֹאִיל וְחַבְּיֵיהּ כּוּלֵּי הַאי, לֵיתֵיב אַבָּבָא וְנִידּוֹן דִּינָא. חֲזָא דַּהֲוָה כָּתִיב בְּאַבּוּלָא: כָּל דַּיָּן דִּמְתָקְרֵי לְדִין - לָא שְׁמֵיהּ דַּיָּן. אֲמַר לְהוּ: אֶלָּא מַעֲתָּה, אֲתָא אִינִישׁ מֵעָלְמָא

ומזמין

אמת היא דרך המיצוע. נטייה לימין להחמיר על עצמו ולמצוא בעצמו חסרונות או ענייני עברות, שאינם כפי שהאמת היא, או נטייה לשמאל, להקל על עצמו, לחפות על חסרונות עצמו, או להקל בענייני עבודה בגלל אהבת עצמו – שתיהן דרכים לא אמיתיות.

היום יום כז אדר א

כל דיין דמתקרי לדינא ומפקי מיניה כו' — כגון אם כפר והוציאו ממנו בעדים. אבל אם חיבוהו שבועה ולא רצה לישבע, ושילם — משום הכי לא מיפסל לדינא. **אנבג** אנפק אנטל — אומר הרב רבינו חיים: דאנבג ואנפק הם משקים דרפואה, והיינו אספרגוס דאמר (בפרק כל הבשר (חולין קי) אנפק) [צריך להיות: בברכות נא, א]: אספרגוס שיפה ללב, כדמשמע בפרק "עשרה יוחסין" (קדושין ע, א).

והכי קאמר הכא: מה שקורין אנבג ואנפק — צריך לשתותו בשיעור אנטל, שהוא רביעית. והיינו דאמר בפרק "גיד הנשה" (חולין צד, א) אנפקא חייא, משמע שהוא אספרגוס, כדאמר בברכות דאספרגוס אין שותין אלא חי. והא דלא חשיב בברכות (נא, א) גבי חמשה דברים שנאמרו באספרגוס, שצריך לשתותו בשיעור רביעית — משום שאינו חושש לחשוב מה שתלוי בשיעור. והא דאמר בפרק "שמנה שרצים" (שבת קט, ב) (ולישקליה) [צריך להיות: ונישלוקינהו] עד דקאי אנפקא, משמע דהוא מדה יש לומר: עד דקאי אשיעור (שתיה) [צריך להיות: שתיית] אנפקא קאמר. אי נמי: לכלי נמי קרי אנפקא, על שם שעושתים אותו באותו שיעור. **המרזב** אין לו חזקה מרוח אחת — פירוש: שאם הוא במזרח יכול לומר לו: תנהו במערב. אבל לסלקו לגמרי משתי רוחות — לא. ותימה: דמזחילה היאך יש לה חזקה? והלא שמניח המרזב לראש אחר של המזחילה — גם המזחילה צריך לזוזה, ולהגביה ראש אחד ולהנמיך ראש האחר שנותן שם המרזב, והיכי קאמר דמרזב אין לו חזקה והמזחילה יש לה חזקה? והלא לעולם לא יזיז המרזב אם לא יזיז גם המזחילה ויש לומר: דמכל מקום יש לה חזקה לענין שאין צריך לעוקרה לגמרי ממקומה כמו שצריך לעקור המרזב. אי נמי: כגון שהמזחילה שוה, ואין גבוה צד זה יותר מצד זה, דהשתא לעולם אין צריך לזוזה ממקומה, אלא לסתום לצד שמסיר ממנו המרזב. והרב רבינו יוסף פירש: דמרזב שאין לו חזקה מרוח אחת — שיוכל להטות ראש המרזב לצד צפון או לצד דרום, כשהוא מונח במזרח. יש לו חזקה משתי רוחות — שאין יכול לדחקו להסיר לראש לצד אחד של מזחילה. וכענין זה פירש רבינו חננאל, שאם המרזב קבוע באמצע רוח מזרחי — יכול בעל החצר לעקרו מן האמצע ולקבעו בשליש הגג או ברביע, ובכל אותה רוח בכל מקום שירצה. אבל לרוח אחרת אין יכול לסלקו, לפי שיש לו חזקה.

במוזחילה

וּמִזְּמִין לֵיהּ (לְהוּ) [לֵיהּ] לְדִינָא, פְּסֵלֵיהּ? אֶלָּא, כָּל דַּיָּן דְּמִתְקְרֵי לְדִין וּמַפְקֵין מִינֵיהּ מָמוֹנָא בְּדִין - לָאו שְׁמֵיהּ דַּיָּן, כְּתַבוּ הָכִי: בְּרַם סָאבֵי דִּיהוּדָאֵי אָמְרִי: כָּל דַּיָּן דְּמִתְקְרֵי לְדִין וּמַפְקֵין מִינֵיהּ מָמוֹנָא בְּדִין - לָאו שְׁמֵיהּ דַּיָּן. חָזָא דְּכְתִיב: בְּרֹאשׁ כָּל מוֹתָא אֲנָא דָם, בְּרֹאשׁ כָּל חַיִּין אֲנָא חֲמַר. - אֶלָּא מֵעַתָּה, דְּנָפֵיל מֵאִיגַּרָא וּמִית, וּדְנָפֵיל מְדֵיקְלָא וּמִית, דָּמָא קַטְלֵיהּ? וְתוּ, מַן דְּדַרְכֵיהּ לְמִיתַת, מַשְׁקוּ לֵיהּ חַמְרָא וְחַיֵּי אֶלָּא הָכִי בָּעֵי לְמִכְתַּב: בְּרֹאשׁ כָּל מַרְעִין אֲנָא דָם, בְּרֹאשׁ כָּל אַסְוָון אֲנָא חֲמַר. בַּאֲתָר דְּלֵית חֲמַר - תַּמָּן מִתְבָּעוּ סַמָּנִין. כְּתִיב הָכִי: בְּרַם סָאבֵי דִּיהוּדָאֵי אָמְרִי: בְּרֹאשׁ כָּל מַרְעִין אֲנָא דָם, בְּרֹאשׁ כָּל אַסְוָון אֲנָא חֲמַר. אַפִּיתְחָא דְּקַפּוֹטְקְיָא: אַנְפָּק, אַנְבָּג, אַנְטָל. וְאֵיזֶהוּ אַנְטָל? זֶהוּ רְבִיעִית שֶׁל תּוֹרָה. **משנה** הַמַּרְזֵב אֵין לוֹ חֶזְקָה, וְיֵשׁ לְמְקוֹמוֹ חֶזְקָה. הַמְּזַחִילָה יֵשׁ לָהּ חֶזְקָה. סוּלָּם הַמְּצָרִית אֵין לוֹ חֶזְקָה, וְלַצּוֹרִית - יֵשׁ לוֹ חֶזְקָה. חַלּוֹן הַמְּצָרִית אֵין לָהּ חֶזְקָה, וְלַצּוֹרִית - יֵשׁ לָהּ חֶזְקָה. אֵיזוֹ הִיא חַלּוֹן הַמְּצָרִית? כָּל שֶׁאֵין רֹאשׁוֹ שֶׁל אָדָם יָכוֹל לִיכָּנֵס לְתוֹכָהּ; רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם יֵשׁ לָהּ מַלְבֵּן, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין רֹאשׁוֹ שֶׁל אָדָם יָכוֹל לִיכָּנֵס לְתוֹכָהּ - הֲרֵי זוֹ חֶזְקָה. **גמרא** מַאי "הַמַּרְזֵב אֵין לוֹ חֶזְקָה וְיֵשׁ לְמְקוֹמוֹ חֶזְקָה"? אֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר שְׁמוּאֵל, הָכִי קָאָמַר: הַמַּרְזֵב אֵין לוֹ חֶזְקָה - מֵרוּחַ אַחַת, וְיֵשׁ לְמְקוֹמוֹ חֶזְקָה - מִשְּׁתֵּי רוּחוֹת. רַבִּי חֲנִינָא אֲמַר: הַמַּרְזֵב אֵין לוֹ חֶזְקָה - שֶׁאִם בָּא הָיָה אָרוֹךְ מִקָּצָרוֹ, וְיֵשׁ לְמְקוֹמוֹ חֶזְקָה - שֶׁאִם בָּא לְעוֹקְרוֹ אֵינוֹ עוֹקְרוֹ. רַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא אֲמַר: הַמַּרְזֵב אֵין לוֹ חֶזְקָה - שֶׁאִם רוֹצֶה לִבְנוֹת תַּחְתָּיו בּוֹנֶה, וְיֵשׁ לְמְקוֹמוֹ חֶזְקָה - שֶׁאִם בָּא לְעוֹקְרוֹ אֵינוֹ עוֹקְרוֹ.

תנן:

ומזמין ליה לדינא — שלא כדין, ויצא מן הדין זכאי. **ומפקין מיניה ממונא בדינא לא שמיה דיין** — דגולן פסול לדין, שיעוות הדין בשביל שוחד. **בריש כל מותא אנא דם** — ראש לכל המיתות הוא דם, שאין אדם מת אלא על ידי רוב דם, שלא הקיז בזמן הראוי לו. **בריש כל חיין אנא חמר** — שהיין מחיה כל שותיו. **דדריה למיתת** — כגון גוסס. **בריש כל מרעין אנא דם** — כל תחלואי האדם — על הדם הם, שמתרבה עליו. **בריש כל אסוון אנא חמר** — שאם ישתה יין בהלכה וכראוי — לא יבא לידי חולי. **תמן מתבעין סממנין** — שם מבקשין סממנים לרפואה. שבמקום שאין יין מצויין תחלואין. **כתיב אפיתחא דקפוטקיא** — מילתא באנפי נפשה היא, ואגב גררא נסבה. וללמוד בני העיר משם כתבו, ששלשה שמות הללו מדה אחת הן. ונפקא מינה למקח וממכר, שאם התנה למכור לחבירו מלא מדה זו, באיזה לשון שיאמר — יתן שיעור אחד. ומקומות מקומות יש, יש שקורין אנפק או אנטל או אנבג, וכדאמר בקדושין (ע, א): לישתי מר אנבגא, אמר ליה: מי סני מר אספרגוס כדאמרי אינשי, או אנטל כדקריוהו רבנן? **ואיזהו אנטל** — גמרא קאמר ליה, כלומר: ואיזהו שיעורו של אנטל? **רביעית של תורה** — רביעית הלוג, דהיינו ביצה ומחצה. ומשום דארבעה כוסות של פסח שיעורן ברביעית, ומצאו להן חכמים סמך מן התורה מארבעה כוסות האמורים במצרים מארבעה לשוני גאולה האמורים בפרשה: "והוצאתי וגאלתי ולקחתי והבאתי", לפיכך קרי ליה רביעית של תורה. ובן רביעית של יין לנזיר — הלכה למשה מסיני. ובמסכת נזיר (לח, א) חשיב עשר רביעית הן, שמן התורה שיעורן בהך רביעית. והיכי נמי אמרינן (חולין קז, א) דשיעור אנטל היינו רביעית, דאתקין רבי יעקב מנהר פקוד נטלא בת רביעתא. **משנה** **המרזב** — צינור קטן, ורגילין לתלותו לסוף צינור גדול ההולך על פני כל הגג, ורגילין להפכו לכל ראש שירצו, ומרחיק קילוח מים מן הכותל. ולשון מרזב — טפה של מים זב דרך שם, כדכתיב (ישעיהו מ) "כמר מדלי" — לשון טפה. והלכך אין לו חזקה, דאינו דבר קבוע. ואם החזיק בו בעל הגג שלש שנים, ותלה אותו באויר חצר חבירו — אינו יכול לטען "החזקתי", דכיון דלאו מילתא דקביעותא הוא — לא קפיד בעל חצר, ושתיק

שנתים ושלש. **אבל יש למקומו חזקה** — בגמרא מפרש לה. **המזחילה** — הוא צינור הגדול, מחזיק כל אורך הגג. ומילתא דקביעות הוא — הלכך יש לו חזקה, דלא עביד אינש דשתיק, אלא קפיד. ומדשתיק — איכא למימר הדין עם המחזיק, דודאי נתרצה עצמו בדמים. **סולם המצרי** — קטן הוא, הלכך אין לו חזקה, דכיון דלאו מילתא דקביעותא הוא — לא קפיד, ולא חש למחות. והלכך, אם נתן סולמו בחצר חבירו לעלות לגגו ולשובכו — אינה חזקה. **ולצורי** — סולם גדול. **חלון המצרית** — קטנה היא, אין לה חזקה. אם עשה חלון בכותל ביתו להביט דרך שם ולשמור פרדסו וגינתו, והחלון פתוח לחצר חבירו, והחזיק בה שלש שנים — אינה חזקה. דכיון דלאו מילתא דקביעותא הוא — לא חשש למחות. אבל אם עשאו להאיר, שלא היה לו אורה מצד אחר כי אם מכאן — יש לו חזקה, דלשם קביעות עשאו, דאינו יכול להשתמש בביתו בלא אורה, וכל מידי דקביעות הוי חזקה. והיכי אמר שמואל בגמרא: ולאורה, אפילו כל שהוא הוי חזקה. **מלבן** — הוא משקוף החלון מלמעלה ומלמטה מימין ומשמאל, כעין פתח. **גמרא** **אין לו חזקה מרוח אחת** — אם המרזב מונח בראש דרומי של מזחילה, ושופך שם מים, והחזיק בו שלש שנים — אינה חזקה. ואם צריך בעל חצר להשתמש שם — צריך זה לעקור מרזבו מכאן, ולהניח בראש השני של מזחילה. דאין בעל הגג מפסיד בכך כלום, והלכך אין כאן קביעות להיות מונח לעולמים לרוח זה, והלכך לא חשש בעל חצר למחות. **אבל יש למקומו חזקה** — באחת משתי רוחות, או צפוני או דרומי, שאם יעקרנו מצד זה — יניחו בצד אחר. ואין בעל חצר יכול לעקרו לגמרי מן החצר, שהרי החזיק מידה בתוך החצר, דלגבי אחת משתי רוחות הוי מרזב מילתא דקביעותא, דסתם בית אי אפשר בלא מרזב, וכשעשה זה מרזב בתחלה בחצר — לשם קביעות עשאו, והיה לו לבעל החצר למחות בתוך שלש, ומדלא מיחה — הפסיד. **שאם היה ארוך** — יותר מכדי צרכו, ותופס באויר חצר הרבה — מקצרו. והיינו אין לו חזקה — לארכו. אבל יש למקומו שהוא מונח שם חזקה, דלא יעקרנו ממקומו כלל, אפילו מצד זה לצד אחר, אלא באותו רוח שהחזיק ובאותו מקום הויא חזקה. **שאם רוצה** — בעל החצר לבנות תחתיו — בונה בנינו עד שמגיע למרזב, ולא מצי טען בעל הגג: כי היכי דאחזיקי במקום המרזב אחזיקי נמי במה שתחתיו. שאם נותן רשות לתלות מרזבו באויר — לא נתן לו קרקע שלו שתחת המרזב, ולא שעבדו לו לבלתי עשות בו צרכיו, בין בנין בין כל דבר הצריך לו. אבל אם בא לעקרו ולהגביה בנינו במקום שהיה המרזב — אינו יכול לעקרו, דלמקומו מיהא יש לו חזקה.

תנן

וּמַזְמִין (להו) [לֵיהּ] לְדַיָּנָא – ויזמין את הדיין לדין, וכי פַּסְלֵיהּ, כלומר, האם רק בגלל שתבעוהו נפסל, ואף שלבסוף יצא זכאי, והרי אין זה מסתבר. אֶלָּא כך יש לכתוב, כָּל דַּיָּנִין דְּמִתְקְרֵי לְדִין וּמַפְקֵין מִינֵיהּ מָמוֹנָא בְּדִין – כל דיין שתבעוהו לדין והוציאו ממנו ממון בדין, לַאו שְׁמֵיהּ דַּיָּין, משום שגזלן פסול לדון, כיון שהוא יעוות את הדין בשביל שוחד. כָּתְבוּ הָכִי – ואכן עשו כדבריו, ואחרי מה שכתבו בעצמם הוסיפו לשון זו, 'בְּרַם [–אבל] סָאבֵי דַּייְהוּדָאֵי אָמְרֵי – זקני היהודים אמרו, כָּל דַּיָּין דְּמִתְקְרֵי לְדִין וּמַפְקֵין מִינֵיהּ מָמוֹנָא בְּדִין לַאו שְׁמֵיהּ דַּיָּין', כדברי רבי בנאה.

הגמרא מביאה עוד מעשה ברבי בנאה כשישב בשער העיר: חָזָא – ראה רבי בנאה, דְּכָתְבִי – שהיה כתוב על שער העיר, בְּרֹאשׁ כָּל מוֹתָא אֲנָא דָּם – ראש לכל המיתות, אני הוא הדם, כלומר שהדם הוא הגורם לכל המיתות, שאין אדם מת אלא על ידי רוב דם שלא הקיז בזמן הראוי לו. בְּרֹאשׁ כָּל חַיִּין אֲנָא חֲמַר – ראש לכל החיים אני הוא היין, כלומר שהיין הוא הגורם לכך שאנשים חיים, שהיין מחיה את כל שותיו. אמר להם רבי בנאה, אֶלָּא מַעֲתָּה, דְּנָפֵיל מֵאִינָּרָא וּמֵית – הנופל מהעליה ומת, וּדְנָפֵיל מִדֵּיקְלָא וּמֵית – או הנופל מן הדקל ומת, דָּמָא קָטְלֵיהּ – וכי מחמת הדם הוא מת, והרי ברור שיש אופני מיתות שאינם מחמת הדם. וְתוּ – ועוד קשה על פתגם זה, שאם נכון הדבר שהיין מחיה את כל שותיו, אם כן מַן דְּדַרְכֵיהּ לְמֵימַת – כל אדם שעומד למות, כגון גוסס, מַשְׁקוּ לֵיהּ חַמְרָא וְחַיֵּי – נשקה אותו יין, ועל ידי כך הוא יחיה, הרי פשוט שאין זה כך. ואמר להם רבי בנאה, אֶלָּא הָכִי בָּעֵי לְמִכְתַּב – כך צריכים לכתוב, בְּרֹאשׁ כָּל מַרְעִין אֲנָא דָּם – ראש לכל המחלות הוא הדם, מחמת שלא הקיז בזמן הראוי לו. בְּרֹאשׁ כָּל אַסְוָון אֲנָא חֲמַר – וראש לכל הרפואות הוא היין, כלומר שאם ישתה יין כהלכה וכראוי לא יבוא לידי חולי. ואכן הוסיפו על מה שהיה כתוב שם את דבריו, וְכָתְבוּ הָכִי, 'בְּרַם, סָאבֵי דַּייְהוּדָאֵי אָמְרֵי, בְּרֹאשׁ כָּל מַרְעִין אֲנָא דָּם, בְּרֹאשׁ כָּל אַסְוָון אֲנָא חֲמַר', והיינו כיון דַּסָּאֲתַר דְּלֵית חֲמַר, תַּמָּן מִתְבָּעוּ סַמָּנִין – במקום שאין יין, שם נצרכות התרופות לרפואה, כיון שמצויים שם מחלות.

אגב זה שהביאה הגמרא מעשים בענין דברים שהיו כתובים בשער העיר, הגמרא מביאה עוד דבר שהיה כתוב בשער העיר: כְּתִיב אַפֵּיתָא דְּקַפּוּמְקָיָא – על פתח שער העיר קפוטקיא נכתב כך, אִנְפַּק אַנְבַּג אִנְטַל, כלומר ששלשה שמות הללו מדה אחת הן, וכתבו כך כדי ללמד את בני העיר לענין מקח וממכר, שאם התנה למכור לחבירו מלא מדה זו, 'אנפק' או 'אנבג' כוונתו לאותו שיעור של 'אנטל'. ומבארת הגמרא: וְאֵיזֶהוּ אַנְטַל – מהו שיעורו של אותו אנטל, זֶהוּ רְבִיעִית שֶׁל תּוֹרָה.

משנה

משנתינו מוסיפה ללמד שבאופן שהשתמש אדם בחצירו של חבירו בדבר קבוע, יש לו חזקה, ובדבר שאינו קבוע אין לו חזקה. המרזבים שלהם שהיו עשויים כדי לשפוך את המים מן הגג, היו מורכבים משני חלקים, 'מזחילה' ו'מרזב'. מזחילה הוא הצינור הקבוע לאורך או לרוחב הגג ולתוכו נשפכים המים מן הגג המשופע, ובקצהו נותנים את ה'מרזב', שהוא צינור קטן שדרכו נשפכים המים לחוץ, כדי להרחיק את קילוח המים מהכותל.

הַמַּרְזֵיב אֵין לוֹ חֶזְקָה, כלומר, אם היה הגג שייך לאדם אחד והחצר שייכת לאדם אחר, ותלה בעל הגג את המרזב באויר בעל החצר, ועתה הוא טוען שקיבל מבעל החצר את הזכות להניח את המרזב בחצרו, אף אם החזיק בו שלש שנים אין לו חזקה, שכיון שאינו דבר קבוע אין בעל החצר מקפיד למחות, וְאולם יֵשׁ לְמָקוֹמוֹ חֶזְקָה – יש חזקה לבעל המרזב על מקום המרזב, כפי שיתבאר בגמרא. הַמַּוְחִילָה, יֵשׁ לָהּ חֶזְקָה, שכיון שהיא דבר קבוע, בעל החצר מקפיד על כך ודרכו למחות.

סוּלָּם הַמְּצָרִי שהוא סולם קטן, אם העמידו אדם בחצר חבירו כדי לעלות בו לגגו או לשובכו, אֵין לוֹ חֶזְקָה, כיון שאינו קבוע ובעל החצר אינו מקפיד על כך, ויתכן שלכך לא חשש למחות. וְלַצּוֹרִי שהוא סולם גדול וקבוע במקומו, אם העמידו אדם בחצר חבירו, ובעל החצר לא מיחה יֵשׁ לוֹ חֶזְקָה, שכיון שזה דבר קבוע היה על בעל החצר למחות.

חַלּוֹן הַמְּצָרִית – חלון קטן, אם עשאו אדם כדי שיוכל להביט שם כדי לשמור על פרדסו וגינתו, והחלון פתוח לחצר חברו, אֵין לָהּ חֶזְקָה – רשאי בעל החצר לבנות כנגד חלון זה ולסותמו, ואין בעל החלון יכול לטעון שכבר החזיק בזכות זו שיהיה חלונו פתוח למקום זה, שכיון שהוא חלון קטן אינו דבר של קביעות, ויתכן שלכן לא חשש בעל הבית למחות. וְלַצּוֹרִית – חלון גדול, כיון שנעשה לשם קביעות היה על בעל החצר למחות, וממה ששתק ולא מיחה בהכרח שנעשה מדעתו, ולכן יֵשׁ לָהּ חֶזְקָה, ואין בעל החצר רשאי לבנות כנגדו. מבארת המשנה: אֵיזוֹ הִיא חַלּוֹן הַמְּצָרִית, כָּל שֶׁאֵין רֹאשׁוֹ שֶׁל אָדָם יָכוֹל לִיכָּנֵס לְתוֹכָהּ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אִם יֵשׁ לָהּ לִחלון מַלְבֵּן – מסגרת של עץ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין רֹאשׁוֹ שֶׁל אָדָם יָכוֹל לִיכָּנֵס לְתוֹכָהּ, מכל מקום הואיל ועשה בחלון בנין של קבע ובעל החצר לא מיחה, הֲרֵי זוֹ חֶזְקָה.

גמרא

מברירת הגמרא: מַאי – מהו הביאור של מה ששנינו במשנתינו הַמַּרְזֵיב אֵין לוֹ חֶזְקָה וְיֵשׁ לְמָקוֹמוֹ חֶזְקָה, כלומר, לאיזה ענין יש למרזב חזקה, ולאיזה ענין אין לו חזקה.

הגמרא מביאה שלשה פירושים בביאור דברי המשנה. פירוש ראשון: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, הָכִי קָאָמַר, הַמַּרְזֵיב אֵין לוֹ חֶזְקָה מֵרוּחַ אַחַת, כלומר, יכול בעל החצר לסלק את המרזב מראשה האחד של המזחילה לראשה השני, שכיון שאין בעל הגג מפסיד בזה כלום, אין כאן קביעות להיותו מונח לעולם לרוח זו, ולא חשש בעל החצר למחות, וְיֵשׁ לְמָקוֹמוֹ חֶזְקָה מִשְּׁתֵּי רוּחוֹת – אבל יש למקומו חזקה באחד משני צידי המזחילה, שאין בעל החצר יכול לעוקרו לגמרי מן החצר, שסתם בית אי אפשר לו בלא מרזב, ובשעשה זה מרזב בחצר לשם קביעות עשאו, והיה לו לבעל החצר למחות בתוך שלש שנים, וכיון שלא מיחה הפסיד.

פירוש שני: רַבִּי חֲנִינָא אָמַר, כוונת המשנה לומר כך, הַמַּרְזֵיב אֵין לוֹ חֶזְקָה, כלומר שֶׁאִם הָיָה המרזב אָרוּךְ כדי להרחיק את קילוח המים מהכותל יותר מכדי הצורך, מְקַצְּרוֹ – רשאי בעל החצר לקצרו. וְיֵשׁ לְמָקוֹמוֹ חֶזְקָה היינו לענין זה שֶׁאִם בָּא בעל החצר לְעוֹקְרוֹ לגמרי, אֵינוֹ עוֹקְרוֹ, ואפילו לא מצד זה של המזחילה לציידה השני.

פירוש שלישי: רַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא אָמַר כוונת המשנה לומר כך, הַמַּרְזֵיב אֵין לוֹ חֶזְקָה, לענין זה שֶׁאִם רוֹצֶה בעל החצר לִבְנוֹת תַּחְתָּיו, בּוֹנֶה עד שמגיע למרזב, ואין בעל הגג יכול לומר שיש לו חזקה על המרזב ומה שתחתיו, כיון שאף על פי שנתן לו בעל החצר רשות לתלות מרזבו באויר החצר, לא נתן לו את הקרקע שלו שתחת המרזב, וְיֵשׁ לְמָקוֹמוֹ חֶזְקָה היינו לענין זה שֶׁאִם בָּא לְעוֹקְרוֹ – שאם בא בעל החצר לעקור את המרזב ממקומו כדי לבנות בנין גבוה במקום שהיה המרזב, אֵינוֹ עוֹקְרוֹ, כיון שיש לבעל הגג חזקה על מקום המרזב.

תקוותי חזקה שישתנה מזלו לטובה אף שאין איתנו יודע עד מה, אם יהיה זה תיכף־ומיד או לאחר משך זמן קצר, וגם זה תלוי בתוקף אמונתו ובטחונו אשר השם יתברך הוא הזן את העולם כולו בטובו בחן ובחסד וברחמים . . וככל שיוסיף בביטחונו תוקדם הברכה ויתוסף בה.

ממכתב כ"ט אדר ראשון, תשכ"ב

הגמרא מקשה על פירושו של רב ירמיה בר אבא ממשנתינו: תְּנַן, 'הַמּוֹחֵלָה יֵשׁ לָהּ חֲזָקָה', וכיון שהתנא שנה דין זה כהמשך לדין 'המרזב אין לו חזקה', משמע שעל אותו ענין שלמרזב אין חזקה, למוזחילה יש חזקה, וקשה, בְּשִׁלְמָא לְאַמַּאי דְּאָמַר הָנָךְ תַּרְתֵּי – לפי שמואל ורבי חנינא שפירשו את שני הפירושים הראשונים, שַׁפִּיר – מובנת המשנה, כלומר, לשמואל שפירש לגבי מרזב 'אין לו חזקה' שרשאי להעבירו ממקום למקום באותו רוח, מובן שהוצרכה המשנה להשמיע ש'מוזחילה יש לה חזקה' ואינו רשאי להעבירה ממקומה כלל, כיון שיש לה שימוש קבוע במקומה, וכן לרבי חנינא שפירש לגבי מרזב שאין לו חזקה לענין שאם היה ארוך מקצרו, מובן ש'המוזחילה יש לה חזקה' בא להשמיענו שאינו רשאי לקצר אותה. אֶלָּא לְאַמַּאי דְּאָמַר – לרב ירמיה בר אבא הסובר שכוונת המשנה 'המרזב אין לו חזקה' היינו לענין זה שֶׁאִם רָצָה לִבְנוֹת תַּחְתָּיו, בּוֹנֶה, ולדבריו הפירוש 'מוזחילה יש לה חזקה' שיכול בעל המוזחילה לעבב את בעל החצר שלא יבנה מתחת המוזחילה, ולדבריו קשה מַאי נַפְקָא לֵיהּ מִינָּהּ – מה יצא לו מכך, כלומר מה אכפת לבעל המוזחילה אם בעל החצר יבנה תחתיה, והרי אין לו הפסד בכך, ואף ששעבד לו את החצר לצורך המוזחילה ואינו יכול לסלקה, מכל מקום לא שעבדה לענין שלא יעשה שם דבר שאינו מזיק למוזחילה, ומדוע לא יוכל לבנות תחתיה.

מתרצת הגמרא: הָכָא בְּמַוְחֵילָה שֶׁל בִּנְיָן עָסְקִינַן – משנתינו עוסקת במוזחילה הבנויה מאבנים, דְּבאופן זה אָמַר לֵיהּ בעל המוזחילה לבעל החצר אל תבנה תחת מוזחילתי, דִּלְמָא נִיחָא לִי דְּתִתְרַע אֶשִׁיתָאי – איני רוצה שתתקלקל המוזחילה, שהיא עשויה ליפול מקול הפטיש והגרזן בהיבנות בנינך, אך המרזב אינו חשוב כל כך, ואפילו היה של אבנים הרי הוא בונה תחתיו.

הגמרא מביאה דין בענין זכותו של בעל החצר במים המקלחים מהגג: אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׁמוּאֵל, צִינּוֹר של שופכין הַמְקַלֵּחַ מַיִם מהגג לְחָצֵר חֲבֵרוֹ, וּבָא בַּעַל הַגַּג לְסוֹתְמוֹ, הרי בַּעַל הֶחָצֵר מְעַכֵּב עָלָיו – רשאי למנוע מבעל הגג שלא יסתום מרזבו, משום דְּאָמַר לֵיהּ בעל החצר לבעל הגג כִּי הֵיכִי דְּאַתְּ קָנֵית לָךְ חָצֵר דִּידִי לְמִשְׁדָּא בַּיְיהּ מַיָּא – כשם שאתה קנית לך זכות בחצרי להשליך בה מים, לְדִידִי נַמִּי קָנֵי לִי מַיָּא דְּאִינָּךְ – כך גם אני קניתי לעצמי את הזכות לקבל את המים היורדים מגגך לחצרי. כלומר, בעל החצר נתרצה שישפכו מי הגג לחצרו, ושעבד לו חצירו בשביל מימיו, רק על מנת שיזכה במים שיורדים מהגג שיוכל להשקות בהמותיו, והרי זה דומה למקח וממכר, ואין בעל הגג יכול לחזור בו.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בנידון זה: אִיתְּמַר, צינור המקלח מים לחצר ובא בעל הגג לסותמו, רַבִּי אוֹשַׁעְיָא אָמַר, מְעַכֵּב – יכול בעל החצר למנוע מבעל הגג שלא יסתום את מרזבו. רַבִּי חָמָא אָמַר, בעל החצר אֵינוֹ מְעַכֵּב – אינו יכול לעכב, משום שלא שעבד לו את מימיו אלא כל זמן שהם יורדים לחצירו. (אזל שיליה) [אָזוּל שַׁיְילוּהָ] לְרַבִּי בִּיקָא – הלכו ושאלו דין זה את רבי ביסא אביו של רבי חמא וסבו של רבי אושעיא, אָמַר לְהוּ כפי שפסק רבי אושעיא נכדו, שבעל החצר מְעַכֵּב על בעל הגג מלסתום מרזבו. קָרֵי עֲלֵיהּ – קרא עליו רַמֵּי בַּר חָמָא [על רבי אושעיא] את הפסוק (קהלת ד יב) 'וְהַחוּט הַמְשֻׁלָּשׁ לֹא בִמְהֵרָה יִנָּתֵק' זֶה רַבִּי אוֹשַׁעְיָא בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי חָמָא בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי בִּיקָא שהורה הלכה כדברי זקנו.

שנינו במשנה: סוֹלָם הַמְּצָרִי אֵין לוֹ חֲזָקָה. מבארת הגמרא: הֵיכִי דָּמֵי סוֹלָם הַמְּצָרִי, אָמְרֵי דְּבֵי רַבִּי יַנַּאי – אמרו בני בית המדרש של רבי ינאי, כָּל סולם שֶׁאֵין לוֹ אַרְבָּעָה חֲזָקִין – שליבות [מדרגות].

שנינו במשנה: 'חַלּוֹן הַמְּצָרִית אֵין לָהּ חֲזָקָה כו', ואיזו היא חלון המצרית, כל שאין ראשו של אדם יכול ליכנס לתוכה'. שואלת הגמרא: מַאי שְׁנָא גַּבֵּי סוֹלָם, דִּלְמָא מְפָרֵשׁ – מדוע לגבי סולם המצרי לא פירש התנא של המשנה כמה הוא שיעורו, וּמַאי שְׁנָא גַּבֵּי חַלּוֹן, דְּמְפָרֵשׁ – ואילו לגבי חלון המצרית פירש התנא את שיעורו, כל שאין ראשו של אדם יכול להכנס לתוכה. משיבה הגמרא: שנה התנא את שיעורו של חלון המצרית, מִשּׁוּם דְּקָא בָּעֵי אִיפְּלוּגֵי רַבִּי יְהוּדָה בְּסֵיפָא – לפי שרצה התנא להביא בסוף המשנה את דעת רבי יהודה החולק על שיעור זה באופן שיש לו מלבן, ולכן הוצרך לכתוב מהו השיעור לדעת תנא קמא.

הגמרא דנה בדין חזקה של חלון צורי: אָמַר רַבִּי זֵירָא, חלון צורי שפתחו לחצר חבירו ועשאו לְמַטָּה מֵאַרְבַּע אַמּוֹת – שאינו גבוה ארבע אמות מקרקע הבית, ובעל החצר לא מחה בו שלש שנים, יֵשׁ לוֹ למחזיק בחלון חֲזָקָה לענין זה שאם בא חברו לבנות בנגדו צריך להרחיק ממנו, כמבואר במשנה לעיל (כב.) שהבונה כותל סמוך לחלון חבירו צריך להרחיק ארבע אמות מכנגד החלונות, שלא יחשיך עליו. והטעם לכך שיש לו חזקה, שכיון שהחלון גדול ונמוך ואפשר להסתכל דרכו לתוך החצר, לא היה בעל החצר מניחו לעשות כן ללא רשותו, ובודאי ברשותו עשה. וּכמו כן יָכוֹל בעל החצר לְמַחוֹת בבעל החלון קודם שהחזיק בעל החלון בפתיחת חלונו, שלא יפתחנו לעבר חצרו. אבל חלון צורי שבנה אותו לְמַעְלָה מֵאַרְבַּע אַמּוֹת מקרקע הבית, אינו נוח להסתכל דרכו אל חצר חברו, ואין בעל החצר מקפיד ולא חשש למחות, ולכן אֵין לוֹ חֲזָקָה. וּכמו כן בעל החצר אֵינוֹ יָכוֹל לְמַחוֹת בבעל החלון מלפותחו לעבר חצרו, שהרי אינו מזיקו.

וְאילו רַבִּי אִילְעָא אָמַר אֲפִילּוּ בחלון שהוא לְמַעְלָה מֵאַרְבַּע אַמּוֹת, אמנם אֵין לוֹ לבעל החלון חֲזָקָה, וּמכל מקום יָכוֹל בעל החצר לְמַחוֹת בבעל החלון שלא יפתחנו לעבר חצרו.

הגמרא מנסה לבאר את טעם מחלוקתם: לֵימָא – האם נאמר שבְּכוֹפִין עַל מִדַּת סְדוֹם' קָא מִיפַּלְגֵי – שנחלקו רבי זירא ורבי אילעא בדין 'כופין על מדת סדום', כלומר האם אפשר לכפות אדם שלא ינתהג ב'מדת סדום', שאינו מוכן להנות את חבירו אף שאינו נחסר בכך כלום. דְּאָמַר – רבי זירא סָבַר שכּוֹפִין על מידת סדום, ולכן בחלון גבוה מארבע אמות שאינו יכול לראות משם לתוך החצר, כופין את בעל החצר שלא ימחה בבעל החלון. וּמַר – רבי אילעא סָבַר שאֵין כּוֹפִין על מידת סדום, ויכול בעל החצר למחות בבעל החלון שלא יפתחנו לחצרו.

דוחה הגמרא: לֹא בכך נחלקו, דִּלעולם כּוֹפִין עָלְמָא סוברים שכּוֹפִין על מידת סדום, וְשַׁאנִי הָכָא – ושונה הדבר כאן, שלדעת רבי אילעא אין זו מידת סדום, דְּאָמַר לֵיהּ בעל החצר, וַיִּמְנַע דְּמוֹתַבְתְּ שַׁרְשִׁיפָא תּוּתָךְ, וְקָיְימַת, וְקָא חָזֵית – לפעמים אתה עשוי לשים ספסל [שרפרף] תחתיך, ותעמוד עליו ותסתכל לתוך חצרי, ואין במחאתו 'מדת סדום'.

הגמרא מביאה מעשה בענין זה: הַהוּא דְּאָתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי אַמִּי – מעשה באדם שבא לפני רבי אמי לדין תורה עם חברו, שרצה הלה לעשות חלון למעלה מארבע אמות, ובעל החצר מחה בו. שַׁדְּרֵיהּ – שלחו רבי אמי לְקַמֵּיהּ [–לפניו] דְּרַבִּי אַבָּא בַּר מַמָּל, וְאָמַר לֵיהּ רבי אמי לרבי אבא בר ממל, עֲבִיד לֵיהּ – תפסוק לו את הדין כְּדעת רַבִּי אִילְעָא שיכול בעל החצר למחות.

הגמרא מביאה אופן שאפילו חלון כל שהוא יש לו חזקה: אָמַר שְׁמוּאֵל, וּלְאוֹרָה – חלון שעשוי להכניס אור לבית אפל, שלא היה שם אור ממקום אחר אלא משם, אֲפִילּוּ אינו גדול, אלא כָּל שֶׁהוּא, יֵשׁ לוֹ חֲזָקָה. שכיון שדבר של קביעות הוא, שכל הימים אדם צריך לאור ובלי זה אינו יכול להשתמש בביתו, לא היה לו לבעל החצר לשתוק. וכל מה ששנינו במשנה שחלון המצרי אין לו חזקה היינו דווקא כשאינו עשוי לאור אלא רק להביט דרכו.

משנה

משנה זו עוסקת בזיז שהיה נבנס לתוך חצר חברו, אימתי יש לו חזקה: הַזִּיז [–כעין נסר או ראש קורה שבולטים לחוץ וראוי לתלות שם חפצים], שהיה יוצא מתוך הכותל שלו לתוך חצר חברו, אם הוא גדול כל כך עַד שהיה שיעור טֶפַח בעומק החצר, יֵשׁ לוֹ חֲזָקָה ואין בעל החצר יכול לבנות באותו המקום ולסתור את הזיז,

תנן המזוחילה יש לה חזקה — ובמאי דקתני המרזב אין לו חזקה, קאמר: אבל המזוחילה יש לה חזקה. **בשלמא למאן דאמר הנך תרתי שפיר** — דלשמואל דאמר אין לו חזקה מרוח אחת — שפיר איצטריך למימר: אבל המזוחילה יש לה חזקה, דדבר קביעות הוא, ואין רגילין לעקרה ממקום למקום. וכן דרבי חנינא, שאם היה ארוך מקצרו — אבל המזוחילה יש לה חזקה, ואין מקצרין אותה. **אלא למאן דאמר** — גבי מרזב, דלהכי אין לו חזקה — שאם רצה לבנות תחתיו בונה, מאי שנא מזוחילה דקאמר יש לו חזקה שאין בונין תחתיה? מאי נפקא ליה מינה לבעל מזוחילה אי בני בעל חצר תותה? הא לא מפסדי מידי, ובעל חצר לא שעבד לו חצירו למזוחילתו, לדבר שאינו מזיק לו של **בנין** — אבנים. **דאמר לא ניחא לי** — שתבנה תחתיה. **דיתירע אשיתאי** — כלומר, מזוחילה שלי תפול לקול מקבות והגרזן וכל כלי ברזל בהבנות בנינך. אבל גבי מרזב, לא חשיב כל כך — אפילו הוי של בנין בונה תחתיו. אי נמי, האי דקא מפליג בין מרזב למזוחילה, היינו משום דסתם מרזב של עץ וסתם מזוחילה של אבנים. **צינור** — של שופכין. **לידירי נמי קני לי מיא דאינרך** — להשקות בהמותיי, שעל מנת כן נתרציתי לך. ודמי למקח וממכר, שאני שעבדתי לך חצירי בשביל מימך. ואם אתה חוזר בך — אני לא אחזור בי. **מעכב** — על בעל הגג. **אינו מעכב** — דלא שעבד לו מימיו, אלא כל ימי שיהיו יורדין לחצירו. **אוזל שיילוה לרבי ביסא** — אביו של רבי חמא, וזקנו של רבי אושעיא. **לא במהרה ינתק** — כדדרשינן נמי (בבא מציעא פה, א): "מפי זרעך ומפי זרע זרעך" וגו' — מדור שלישי ואילך תורה מחזרת על אבסניא שלה. **זה רבי אושעיא** — שאמר כזקנו. חוזקן — שליבות = אשקלויינ"ש. **וקבעי גמרא: מאי שנא גבי סולם דלא קמפרש** — מתניתין שיעורא, כי היכי דקמפרש גבי חלון. **משום דקבעי לאיפלוגי רבי יהודה** — גבי חלון, הוצרך תנא קמא לפרש שיעורו. **אמר רבי זירא למטה מארבע אמות** — מקרקע הבית קתני מתניתין דחלון צורי יש לו חזקה. דכיון דאיכא תרתי, שהוא גדול ונמוך, ויכולין להסתכל ממנו בחצר — יש לו חזקה, שלא היה זה מניחו לעשות, אלא ודאי ברשותו עשה. ואם בא שכנו לבנות — הדין להתרחק, כדתנן (לעיל כב, א): החלונות מלמעלן ומלמטן ומכנגדן ארבע אמות. ואם בא עכשיו אחד מהן לפתוח חלון צורי למטה מארבע אמות מקרקע הבית — שכנו יכול למחות בידו, ומעכבו שלא יפתח. **למעלה מארבע אמות** — מקרקע הבית, אין לו חזקה. דאין חבירו מקפיד, וכשבונה שכנו — אינו יכול לעכב עליו, ולומר לו: הרחק בנינך מן החלון שלי שלא תאפיל עלי. שיכול לומר לו: סתום אותו, שאין לך חזקה. ואם אין לו חלון שם, וביקש עכשיו לפתוח חלון למעלה מארבע אמות, אין יכול שכנו למחות בידו ולמנעו. ודוקא חלון צורי, אבל חלון המצרי, בין מלמעלה מארבע אמות בין מלמטה — אין לו חזקה, וגם אין יכול השכן למחות. **ורבי אילעא אמר אפילו למעלה מארבע אמות** — אף על גב דלית ליה חזקה — יכול למחות לבלתי עשות שכנו שם חלון, כדמפרש טעמא לקמיה: זימנין דמותבת שרשיפא וקא חזית בביתי. ורבי זירא לא חייש להכי, דלא חציפי אינשי כולי האי למעבד הכי. **מדת סדום** — אין מהנה לחבירו אף על פי שאין חסר בכך כלום. לרבי זירא כופין, דלמעלה מארבע אין מניחין אותו למחות, שהרי אינו חסר כלום. ולרבי אילעא אין כופין, ויכול למחות. **ושאני הכא** — דאיכא חסרון. **שרשיפא** — ספסל. **ההוא דאתא וכו'** — רוצה היה לעשות חלון צורי למעלה מארבע אמות, וחבירו היה מוחה בידו. **עביד ליה כרבי אילעא** — אלמא הכי הלכתא. **אמר שמואל ולאורה אפילו כל שהוא יש לו חזקה** — חלון העשוי ליכנס ממנו אור במקום אפל — לא בעינן חלון צורי, אלא אפילו כל שהוא יש לו חזקה. דחלון העשוי לאורה מילתא דקביעותא, דכל הימים אדם צריך לאורה. וכיון שעשה חלון זה — לכל הימים עשאו, והיה לו לבעל חצר למחות בתוך שלש, ומדלא מיחה — איכא למימר דברשותו עשה. ומתניתין לאו בחלון העשוי לאורה מיירי, אלא בחלון העשוי לשמור גנות ופרדסים דרך החלון. **משנה הזיז עד טפח יש לו חזקה** — מי שיש לו כותל סמוך לחצר חבירו, והוציא זיז טפח בולט מכתלו לחצר חבירו — הויא חזקה, ואין בעל החצר יכול לבנות שם בנין לסתור את הזיז. דכולי האי לא הוה שביק ליה בעל החצר להוציא זיז טפח בחצרו בלא רשותו, שהרי יכול למחות, כדקתני ואזיל, ומדלא מיחה בתוך שלש — איכא למימר דברשותו הוציא.

ויכול

במזוחילה של בנין עסקינן — אבל מרזב סתמו של עץ, ואין עושין אותו של בנין. ואם תאמר: וליפלוג במזוחילה עצמה בין של בנין לשל עץ ויש לומר: דניחא ליה במתניתין לאשמועינן במרזב דיש למקומו חזקה. **והחוט** המשולש לא במהרה ינתק — כמה היו שהן ואבותיהם ואבות אבותיהם היו תלמידי חכמים, ולא קאמר עליהם "והחוט המשולש". אלא הכא היינו טעמא — לפי ששלשתן ראו זה את זה. והא דמזכיר רבי אושעיא קודם רבי חמא אביו במחלוקת — לפי שהיה גדול יותר מדאי, כדאמר (עירובין נג, א): לבן של (ראשונים) כפתח [היכל] זה רבי אושעיא, ואמר נמי: רבי אושעיא בדורו כרבי מאיר בדורו, שלא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו.

למטה מארבע יש לו חזקה — רבינו תם מפרש דאיירי בחלון מצרית, אבל בחלון צורי, או שעשוי לאורה, שהוא דבר קביעות — אפילו למעלה מארבע אמות יש לו חזקה, והביא מדתניא לעיל (כב, ב): החלונות, בין מלמעלה בין מלמטה — ארבע אמות. ותני עלה: מלמטה — שלא יעמוד ויראה. אלמא, אפילו למעלה מארבע אמות יש לו חזקה, כיון דהוי דבר קביעות. ואומר רבינו שמשון בן אברהם: דאין נראה משם ראיה, דאף על פי שהוא יותר מארבע אמות לעומד בחוץ — לעומד בפנים לא הוי למעלה מארבע אמות, כגון שאותן חלונות בעלייה. אי נמי, מיירי כגון שיש לו עדים או שטר.

עד טפח יש לו חזקה ויכול למחות — אפילו בעל הגג בבעל החצר. דאין לומר דוקא בעל החצר בבעל הגג, אבל בעל הגג בבעל החצר לא יוכל למחות — דהא קתני בסיפא: פחות מטפח אין יכול למחות. ומפרש רב הונא: היינו בעל הגג בבעל החצר, אבל בעל החצר בבעל הגג — יכול למחות. אלא על כרחך בטפח אפילו בעל הגג יכול למחות בבעל החצר. וטעמא — דבטפח יכול לתלות דברים גדולים המכבידים על הכותל, או אם יניח עליו כלי מלא מים וישפך ויתקלקל הכותל. ובעל החצר יכול למחות משום היזק ראיה. ולמאי דסלקא דעתך בגמרא למימר דרב יהודה לית ליה היזק ראיה, מכל מקום כשישים כלי מלא מים — פעמים שיפול ויטשטש כל החצר, ופעמים שיפול על ראש בעל החצר. ומיירי תוך שלש, אבל אחר שהחזיק — אין יכול למחות בעל החצר בבעל הגג. ועוד יש לפרש: דדוקא אחר שלש איירי, ויכול למחות בעל הגג בבעל החצר. ולא מטעם דפרישית, אלא משום דיש לו תשמיש לבעל הגג על הזיז — רוצה להשתמש בו כל שעה, ולא יניח את בעל החצר להשתמש בו. אבל בתוך שלש, שלא החזיק — אין יכול למחות בבעל החצר, אבל בעל החצר בבעל הגג — יכול למחות, והוי כמו לרב הונא בפחות מטפח. והא דמפליג בין טפח לפחות — הא בהא תליא, דבטפח דמהני ביה חזקה — יכול למחות בבעל החצר, אבל בפחות מטפח דלא הויא חזקה — אין יכול למחות.

ואפילו

תְּנַן: הַמְּזוֹחִילָה יֵשׁ לָהּ חֶזְקָה; בְּשִׁלְמָא לְמַאן דְּאָמַר הָנָךְ תַּרְתֵּי - שַׁפִּיר, אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר שָׁאנֵי רָצָה לִבְנוֹת תַּחְתֶּיהָ בּוֹנֶה, מַאי נְפָקָא לֵיהּ מִינַּהּ? - הָכָא בְּמַזּוֹחִילָה שֶׁל בִּנְיָן עָסְקִינַן, דַּאֲמַר לֵיהּ: לָא נַיְחָא לִי דְּתִתְרַע אֲשִׁיתַאי. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: צִינּוֹר הַמְקַלֵּחַ מַיִם לַחֲצַר חֲבֵרוֹ, וּבָא בַּעַל הַגַּג לְסוֹתְמוֹ - בַּעַל הֶחָצֵר מְעַכֵּב עָלָיו, דַּאֲמַר לֵיהּ: כִּי הֵיכִי דְּאַתְּ קָנֵית לָךְ חֲצַר דִּידִי לְמִשְׁדָּא בֵּיהּ מַיָּא, לְדִידִי נַמִּי קָנֵי לִי מַיָּא דְּאִינְּרָךְ. אִיתְּמַר, רַבִּי אוֹשַׁעְיָא אָמַר: מְעַכֵּב, רַבִּי חָמָא אָמַר: אֵינוֹ מְעַכֵּב. אֲזַל שַׁיְילֵיהּ לְרַבִּי בִּיסָא, אֲמַר לְהוּ: מְעַכֵּב. קָרֵי עֲלֵיהּ רָמֵי בַּר חָמָא: "וְהַחוּט הַמְשֻׁלָּשׁ לֹא בִמְהֵרָה יִנָּתֵק" - זֶה רַבִּי אוֹשַׁעְיָא בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי חָמָא בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי בִּיסָא. "סוֹלָם הַמִּצְרִי אֵין לוֹ חֶזְקָה". הֵיכִי דָּמֵי סוֹלָם הַמִּצְרִי? אָמְרֵי דְּבֵי רַבִּי יַנַּאי: כָּל שֶׁאֵין לוֹ אַרְבָּעָה חֲוָקִין. "חַלּוֹן הַמִּצְרִית אֵין לָהּ חֶזְקָה" כו'. מַאי שְׁנָא גַּבֵּי סוֹלָם דְּלָא מְפָרֵשׁ, וּמַאי שְׁנָא גַּבֵּי חַלּוֹן דְּמְפָרֵשׁ? - מִשּׁוּם דְּקָא בָּעֵי אִיפְלוּגֵי רַבִּי יְהוּדָה בְּסֵיפָא. אָמַר רַבִּי זֵירָא: לְמִטָּה מֵאַרְבַּע אַמּוֹת - יֵשׁ לוֹ חֶזְקָה, וְיָכוֹל לְמַחוֹת; לְמַעְלָה מֵאַרְבַּע אַמּוֹת - אֵין לוֹ חֶזְקָה, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְמַחוֹת. וְרַבִּי אֶילְעָא אָמַר: אֲפִילּוּ לְמַעְלָה מֵאַרְבַּע אַמּוֹת - אֵין לוֹ חֶזְקָה, וְיָכוֹל לְמַחוֹת. לֵימָא, בְּכוֹפִין עַל מִדַּת סְדוֹם קָא מִיפַּלְגִי, דְּמָר סָבַר: כּוֹפִין, וּמָר סָבַר: אֵין כּוֹפִין - לָא, דִּכּוּלֵּי עָלְמָא - כּוֹפִין, וְשָׁאנֵי הָכָא, דְּאָמַר לֵיהּ: זִימְנִין דְּמוֹתְבַתְּ שַׁרְשִׁיפָא תּוּתָךְ, וְקָיְימַת לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי אַבָּא בַּר מֶמֶל, אָמַר לֵיהּ: עֲבִיד לֵיהּ כְּרַבִּי אֶילְעָא. אָמַר שְׁמוּאֵל: וּלְאוֹרָה, אֲפִילּוּ כָּל שֶׁהוּא יֵשׁ לוֹ חֶזְקָה. **מִשְׁנָה הַזִּיז עַד טֶפַח - יֵשׁ לוֹ חֶזְקָה,**

ויכול

וְיָכוֹל לְמָחוֹת; פָּחוֹת מִטָּפַח - אֵין לוֹ חֲזָקָה, וְאֵין יָכוֹל לְמָחוֹת. **גמרא** אָמַר רַבִּי אַסִי אָמַר רַבִּי מָנִי, וְאָמְרִי לָהּ אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב אָמַר רַבִּי מָנִי: הֶחֱזִיק בְּטָפַח - הֶחֱזִיק בְּאַרְבַּע. מַאי קָאָמַר? אָמַר אַבַּיֵי, הָכִי קָאָמַר: הֶחֱזִיק רוֹחַב טָפַח בְּמָשֶׁךְ אַרְבַּע, הֶחֱזִיק בְּרוֹחַב אַרְבַּע. "פָּחוֹת מִטָּפַח - אֵין לוֹ חֲזָקָה, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְמָחוֹת". אָמַר רַב הוּנָא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בַּעַל הַגַּג בְּבַעַל הֶחָצֵר, אֲבָל בַּעַל הֶחָצֵר בְּבַעַל הַגַּג יָכוֹל לְמָחוֹת; וְרַב יְהוּדָה אָמַר: אֲפִילּוּ בַּעַל חָצֵר בְּבַעַל הַגַּג אֵינוֹ יָכוֹל לְמָחוֹת. לֵימָא, בְּהֵיזֵק רְאִיָּה קָמִיפַּלְגִי, דְּמָר סָבַר: שְׁמִיהּ הֵיזֵק, וּמָר סָבַר: לָאו שְׁמִיהּ הֵיזֵק? - לָא, דְּכוּלֵּי עָלְמָא - שְׁמִיהּ הֵיזֵק, וְשָׁאנֵי הָכָא, דְּאָמַר לֵיהּ: לְהַשְׁמִישְׁתָּא לָא חֲזֵי, לְמַאי חֲזֵי? לְמֶהֱוֵי בֵּיהּ מְדֵי, מַהֲדְרָנָא אַפַּאי וְתָלֵינָא בֵּיהּ. - וְאִידָךְ? אָמַר לֵיהּ: זִימְנִין דְּבָעֵיתַ. **משנה** לֹא יִפְתַּח אָדָם חַלּוֹנוֹתָיו לַחָצֵר הַשּׁוּתָפִין. לָקַח בַּיִת בְּחָצֵר אַחֶרֶת - לֹא יִפְתַּחֶנָּה בַּחֲצַר הַשּׁוּתָפִין. בָּנָה עָלֶיהָ עַל גַּבֵּי בֵּיתוֹ - לֹא יִפְתַּחֶנָּה לַחָצֵר הַשּׁוּתָפִין. אֶלָּא אִם רָצָה - בּוֹנֶה אֶת הַחֶדֶר לִפְנִים מִבֵּיתוֹ, וּבוֹנֶה עֲלֶיהָ עַל גַּבֵּי בֵּיתוֹ, וּפוֹתְחָהּ לְתוֹךְ בֵּיתוֹ. **גמרא** מַאי אִירְיָא לַחָצַר הַשּׁוּתָפִין? אֲפִילּוּ לַחֲצַר חֲבֵירוֹ נַמִי לָא - לָא מִיבָּעֲיָא קָאָמַר; לָא מִיבָּעֲיָא לַחֲצַר חֲבֵרוֹ דְּלָא, אֲבָל לַחָצַר הַשּׁוּתָפִין, דְּאָמַר לֵיהּ: סוֹף סוֹף הָא קָא בָּעֵית אִצְטְנוּעֵי מִינַּאי בְּחָצֵר - קָא מַשְׁמַע לָן דְּאָמַר לֵיהּ: עַד הָאִידָּנָא בְּחָצֵר הָוֶה בָּעֵינָא אִצְטְנוּעֵי מִינָּךְ, הָשְׁתָּא אֲפִילּוּ בַּבַּיִת נַמִי בָּעֵינָא אִצְטְנוּעֵי מִינָּךְ. תָּנוּ רַבָּנָן: מַעֲשֶׂה בְּאָדָם אֶחָד שֶׁפָּתַח חַלּוֹנָיו לַחָצַר הַשּׁוּתָפִין, וּבָא לִפְנֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בַּר רַבִּי יוֹסֵי, אָמַר לוֹ: הֶחֱזַקְתָּ, בְּנִי, הֶחֱזַקְתָּ; וּבָא לִפְנֵי רַבִּי חִיָּיא, אָמַר: יָגַעְתָּ וּפָתַחְתָּ, יְגַע וְסְתוֹם. אָמַר רַב נַחְמָן:

ואפילו בעל החצר בבעל הגג אין יכול למחות — אף על גב דגבי זיז [שלפני] החלון דיוצא לרשות הרבים לא שרינן במסכת עירובין (צה, ב) להניח עליו אלא כלים הנשברים, משום דחיישינן דלמא נפיל ואתי לאתויי. והכא לא חיישינן שמא יפול על ראשו של בעל החצר — שאינו עומד כל שעה תחת הזיז. אי נמי, התם לא אסר אלא להניח עליו. אבל הכא איירי למיתלא ביה, דבדבר התלוי לא חיישינן לנפילה. ואם תאמר: והיאך יכול בעל הגג להשתמש בזיז? והא איכא מעקה, דאמר בפרק קמא (בבא בתרא ב, ב): גג הסמוך לחצר חברו עושה לו מעקה גבוה ארבע אמות ויש לומר: כגון דהזיז בקרן זוית בסוף המעקה.

מאי איריא לחצר השותפין — פירש הקונטרס: מאי איריא לחצר השותפין שמזיק לשנים. משמע מתוך פירושו שהוא אינו שותף באותה חצר. ונקשה לרבינו יצחק לפירושו: מדמסיק בתר הכי: אלא אפילו לחצר השותפין, דאמר ליה סוף סוף בעית לאיצטנועי מינאי — משמע שהוא שותף ונראה לרבינו יצחק לפרש: מאי איריא לחצר השותפין — שהוא מזיק לו משני מקומות? אפילו לחצר חבירו שאינו מזיק לו אלא מכאן נמי ולפירושו קשה לרבינו שמשון בן אברהם: דאם כן, אמאי קאמר "עד האידנא הוה בעית" כו'? הוה ליה למימר: קא משמע לן דבשני מקומות לא מצינא לאיצטנועי מינך ונראה לו: דמעיקרא, דפריך "מאי איריא" — לא סלקא דעתיה שיש לו שותפות בחצר.

כבית לא בעינא לאיצטנועי מינך — פירוש: כשאתה בבית. אבל פירוש אחר שפירש הקונטרס: כשאני בבית — אין נראה לרבינו שמשון בן אברהם, דהשתא נמי לא בעי לאיצטנועי בתשמיש הבית, דהא האי חלון דפתח אינו לא כנגד הפתח ולא כנגד החלון, דהא תנן (בבא בתרא ס, א): אין פותחין חלון כנגד חלון כו'. לקח

ולסתום

וכשיבא להשתמש — יראה בעלילה זו בחצר, ואיכא היזק ראיה. **ורב יהודה אומר כו'** — טעמא מפרש לקמיה. **ומר סבר לא שמיה היזק** — רב יהודה. והלכך אינו יכול למחות בעל החצר בבעל הגג. **ושאני הכא דאמר ליה** — בעל הגג לבעל החצר: לשום תשמיש לא חזי לי האי זיז כל שהוא שאלך ואעמוד עליו וארא בחצירך בעלילה זו, ולא חזי אלא למתלי בי חפצי, וכשארצה לתלות — מהדרנא אפאי ואושיט זרועי ואתלה. דכיון דיכולני לתלות בחזרת פנים, אם אסתכל בחצירך — אהא נתפס בגגב, והלכך ליכא היזק ראיה. ורב הונא? [אמר ליה]: זימנין דבעיתת ליפול מן הגג, כשתעמוד בשפת הגג ותשוח לתלות דבר על הזיז, ולא תהדר אפך, ולא תבוש מלהסתכל בחצירי. ולא תהא נתפס בגגב, דאפילו כי לא בעיתת — תטעון כך, ותאמר: מחמת ביעותותא לא אהדרנא אפאי. והלכך איכא היזק ראיה. **משנה** **לא יפתח אדם** חלונותיו **לחצר** — שיש לו בשותפות, משום היזק ראיה. וכל שכן לחצר חבירו, כדמפרש בגמרא. **לקח בית בחצר אחרת** — הסמוך לזה החצר. **לא יפתחנו לחצר השותפין** — דאף על גב דיש לו חלק בחצר — אינו יכול לרבות עליהם אכסנאין. **לא יפתחנה** — שדרי הוסיף דיורין בחצר, ומטריח על בני החצר, שמרבה עליהן דריסת הרגל. **ופותחה לתוך ביתו** — דכיון דדרך פתח שלו יוצאין לחצר — אין טורח לבני החצר, שאינו מרבה עליהן דיורין, וכדמפרש בגמרא — שלא הוסיף על ביתו כלום, אלא חולקה לשנים. שהרי כל ביתו יכול למלאות אכסנאין אם ירצה. **גמרא** **מאי איריא לחצר השותפין** — הרבים, דלא יפתח, דמשמע: מפני שהן רבים חיישינן שלא יעשה להן היזק ראיה? אפילו יחיד ראיה נמי אסור להזיקן, והלכך אפילו לחצר חבירו נמי לא **אבל לחצר השותפין** — איכא למימר דשרי לפתוח, דבלאו הכי בעי איצטנועי מחבירו בחצר, שזה יכול לראותו דרך פתח ביתו הפתוח לחצר, ולא מזקי ליה חלונות מידי. קא משמע לן מתניתין דקתני "לא יפתח", דאמר ליה האי לבעל החלונות: עד האידנא, כי הוה משתמשנא בחצר הוה בעינא לאיצטנועי מינך שלא תראני דרך פתח ביתך, ואי הוינא בבית לא הוה בעינא לאיצטנועי מינך, שהרי לא היו עושין פתח כנגד פתח, כדקתני מתניתין. אבל השתא אפילו בבית בעינא לאיצטנועי מינך, כדי שלא תראני דרך חלונותיך שהן גבוהות. אי נמי, עד האידנא כי הוית בחצר בעינא לאיצטנועי מינך, כי הויית בבית לא בעינא לאיצטנועי מינך. השתא, אפילו כשאתה בבית בעינא לאיצטנועי מינך. **שפתח חלונותיו** — והיה טוען שעשה ברשות בני חצר. **החזקת** — סבר לה: לאלתר הויא חזקה. דכיון דבפנינו החזיק ושתק, אם איתא דשלא ברשות עשה — היה לו למחות. והיינו דאמרן בפירקין לעיל (מא, א): כמאן — כרבי יהודה וכרבי ישמעאל (וכרבי) יוסי, דאמרי: כל בפניו לאלתר הויא חזקה. ואין הלכה כן. **לך יגע וסתום** — דלא הויא חזקה עד שלש שנים.

ולסתום

וְיָכוֹל בעל החצר לְמַחוֹת במי שרוצה להוציא את הזיז לחצירו, כדי שלא ימלא את אויר חצירו, ואין זה נחשב 'זה נהנה וזה אינו חסר', שהרי הוא חסר בכך שמזיקו בראיה, כפי שיתבאר בגמרא. אך אם היה הזיז בולט לתוך חצר חברו פָּחוֹת מִטֶּפַח, אֵין לוֹ חֲזָקָה, ויכול בעל החצר לבנות בנין ולסתור את הזיז, שכיון שפחות מטפח אינו דבר חשוב אין בעל הבית מקפיד עליו, ולכן לא מחה. וְכֵן אֵין הוא יָכוֹל לְמַחוֹת, ובגמרא יבואר מי הוא שאינו יכול למחות במי.

גמרא

שנינו במשנה שזיז בשיעור טפח יש לו חזקה, הגמרא מביאה דין בענין זה: אָמַר רַבִּי אַסִּי, אָמַר רַבִּי מַנִּי, וְאָמְרֵי לָהּ, אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב, אָמַר רַבִּי מַנִּי, אם הֶחֱזִיק בְּטֶפַח, הֶחֱזִיק בְּאַרְבָּעָה טפחים. ובפשטות משמע שבאופן שהחזיק בטפח שבולט לתוך חצר חברו, יכול להוציא את הזיז עד אורך ארבעה טפחים. ולכן שואלת הגמרא, מַאי קָאָמַר, כלומר, הרי זה ודאי לא יתכן, שהרי אם נתרצה לו להוציא זיז טפח לא התרצה ליותר מכך, ומדוע הוא רשאי להוציא יותר ממה שהחזיק.

משיבה הגמרא: אָמַר אַבָּיֵי, הָכִי קָאָמַר רבי מני, אם הֶחֱזִיק בזיז שהוא רוֹחַב טֶפַח, ובולט הוא לתוך חצר חברו בְּמֶשֶׁךְ [–באורך] (ארבע) [אַרְבָּעָה] טפחים, הֶחֱזִיק אף בְּרוֹחַב (ארבע) [אַרְבָּעָה] טפחים, ורשאי להרחיב את הזיז עד ארבעה על ארבעה טפחים. וטעמו של דין זה, שכיון שהניח לו אורך של מקום חשוב נתרצה לו אף ברוחבו, שאין מקום חשוב אלא ארבעה על ארבעה.

שנינו במשנה: זיז שהוא פָּחוֹת מִטֶּפַח אֵין לוֹ חֲזָקָה וְאֵינוֹ יָכוֹל לְמַחוֹת. הגמרא מבררת על מי נאמר במשנה 'ואינו יכול למחות': אָמַר רַב הוּנָא, לֹא שָׁנוּ שאינו יכול למחות, אֶלָּא בַּעַל הַגַּג [שהוא בעל הזיז] הרוצה למחות בְּבַעַל הֶחָצֵר מלהשתמש בזיז, שהוא אינו יכול למחות, לפי שהחצר נמוכה מהזיז ולא יזיקנו בראיה. אֲבָל בַּעַל הֶחָצֵר בְּבַעַל הַגַּג יָכוֹל לְמַחוֹת שלא יוציא זיז, אפילו אם הוא פחות מטפח, וכן שלא ישתמש בזיז שהוציא כבר, מפני שבעל הגג הוא עליון, וכשיבא להשתמש בזיז יראה בחצר, ויש בזה היזק ראיה. וְאִילּוּ רַב יְהוּדָה אָמַר אֲפִילּוּ בַּעַל חָצֵר בְּבַעַל הַגַּג אֵינוֹ יָכוֹל לְמַחוֹת.

הגמרא מנסה לתלות את מחלוקתם בדין 'היזק ראיה'. שואלת הגמרא: לֵימָא – האם נאמר שרב הונא ורב יהודה בְּהֶיזֵּק רְאִיָּה קָמִיפַּלְגֵי, דְּמַר – שרב הונא סָבַר שהיזק ראיה שְׁמֵיהּ הֶיזֵּק, ולכן יכול בעל החצר למחות בבעל הגג שלא יוציא זיז לתוך חצירו, וכן שלא ישתמש בזיז קיים, וּמַר – ורב יהודה סָבַר, לַאו שְׁמֵיהּ הֶיזֵּק, ולכן אין בעל החצר יכול למחות בו.

דוחה הגמרא: לֹא – אין זו מחלוקתם, אלא דְּכוּלֵּי עָלְמָא סוברים שהיזק ראיה שְׁמֵיהּ הֶיזֵּק, וְשַׁאנִי הָכָא – ושונה הדבר כאן, שלדברי רב יהודה אין בעל החצר יכול למחות בבעל הגג מלהוציא זיז לחצר, כיון דְּאָמַר לֵיהּ בעל הגג לבעל החצר, אינני מזיקך כלל בראיה, שהרי הזיז שבולט מהגג שלי לתוך חצירך, לְתַשְׁמִישָׁתָא לֹא חָזֵי – לתשמיש [כגון להניח עליו כלים וכדומה] אינו ראוי, וממילא אין לך לחשוש שבשעה שאשתמש בזיז אביט לחצירך, וּלְמַאי חָזֵי – לאיזה שימוש הוא כן ראוי, לְמִסְתָּלָא בֵּיהּ מִידֵּי – לתלות בו חפץ כל שהוא, ומשימוש זה לא יהיה לך היזק ראיה, מפני שמַּהֲדְרִינָא אַפַּאי וְתָלִינָא בֵּיהּ – שאחזיר את פני, כדי שלא אראה בחצירך, ואתלה בו, ואין לך לחשוש שבשעה שאתלה לא אחזיר את פני ואביט בחצר, שכיון שיש בידי אפשרות לתלות בלי להסתכל, אם יראו אותי מסתכל בחצר, ידעו כולם שעשיתי שלא כהוגן ואבוש בפניך.

מבארת הגמרא את טעמו של רב הונא: וְאִידָךְ – ורב הונא שאסר, סובר שמכל מקום אָמַר לֵיהּ בעל החצר לבעל הגג, וְיָמֵנִין דְּבָעֵיתַתְּ – פעמים שתהיה מפוחד שמא תיפול מן הגג כשתכופף אל הזיז, ומחמת כן תביט לחצרי, ולכך אני חושש שאף כשלא תהיה מפוחד באמת, לא תמנע מלהסתכל בחצירי כשתבוא לתלות דברים על הזיז, ולא תבוש אם יראו אותך מסתכל, לפי שיאמרו שהיית מבועת.

משנה

משנה זו מבארת דיני פתיחת חלון או דלת לחצר שהוא שותף בה עם אחרים: לֹא יִפְתַּח אָדָם חַלּוֹנוֹתָיו לַחֲצַר הַשּׁוּתָּפִין שהוא שותף בה, משום שהוא מזיק את שותפיו בראייתו היזק ראיה. וכל שכן שאין לפתוח חלון לחצר שהוא אינו שותף בה.

המשנה מבארת דין נוסף: לָקַח – קנה בַּיִת בָּחָצֵר אַחֶרֶת הסמובה לחצר שהוא שותף בה, לֹא יִפְתַּח לעשות לה פתח לביתו על מנת שיוכלו לעבור דרכו בַּחֲצַר הַשּׁוּתָּפִין, אף שיש לו בה חלק, משום שהוא מרבה בזה על בני החצר טורח אורחים שיעברו דרך חצירם.

המשנה מבארת חידוש נוסף: בָּנָה עֲלִיָּיה עַל גַּבֵּי בֵּיתוֹ לֹא יִפְתַּח – לא יפתח פתח מהעליה לַחֲצַר הַשּׁוּתָּפִין, שעל ידי כך הוא מרבה את העוברים בחצר.

מבארת המשנה אופן שאפשר לבנות בבית שבחצר השותפין: אֶלָּא אִם רָצָה להוסיף חדר או עליה על ביתו, בּוֹנֶה אֶת הַחָדָר לְפָנִים מִבֵּיתוֹ – בתוך ביתו, כלומר מחלק את ביתו לשני חדרים, וּבוֹנֶה עֲלִיָּיה עַל גַּבֵּי בֵּיתוֹ – בונה תקרה בתוך ביתו כעין יציע, ומחלק את ביתו לגובה כדי שתהיה שם עליה בלי להוסיף על ביתו, וּפוֹתֵחַ לְתוֹךְ בֵּיתוֹ – ופתח המעבר לעליה הוא בתוך ביתו, כיון שלא הוסיף על ביתו כלום, אלא חילקו במחיצות מבפנים, ובתוך ביתו יכול להכניס כמה אנשים שירצה.

גמרא

הגמרא מקשה מדוע האיסור לפתוח חלונות הוא רק בחצר השותפין. מקשה הגמרא: מַאי אִירְיָא – מדוע נקט התנא שאסור לפתוח חלון דווקא לַחֲצַר הַשּׁוּתָּפִין, שמזיק את הרבים, הלא אֲפִילּוּ לַחֲצַר חֲבֵירוֹ שמזיק את היחיד, נַמִּי לֹא – גם אין לפתוח חלון. מתרצת הגמרא: התנא במשנה בדרך של לֹא מִיבַּעְיָא קָאָמַר – אמר דין זה, כלומר, לֹא מִיבַּעְיָא – אין צריך לומר לַחֲצַר חֲבֵרוֹ דְּלֹא – שאין לפתוח לשם חלונות, אֲבָל לַחֲצַר הַשּׁוּתָּפִין היינו אומרים שמותר משום דְּאָמַר לֵיהּ הפותח לשותפו, סוֹף סוֹף הָא קָא בָּעֵית אִצְטַנּוּעֵי מִינַּאי בָּחָצֵר – הרי בין כה וכה אינך יכול להשתמש בחצר אלא בהצנע, שהרי כבר יש לי פתח לחצר, והחלונות אינם מוסיפים היזק. קָא מַשְׁמַע לָן – משמיעה לנו המשנה, שאסור לפתוח חלון לחצר השותפין, משום דְּאָמַר לֵיהּ השותף, עַד הָאִידָּנָא – עד עכשיו רק בָּחָצֵר הָוֵה בָּעֵינָא אִצְטַנּוּעֵי מִינָּךְ – הייתי צריך להצניע את עצמי ממך, אבל כשהייתי בבית לא הייתי צריך לנהוג בהצנע, מפני שאין פתחינו מכוונים זה כנגד זה, אולם הַשְׁתָּא – עכשיו שאתה פותח חלונותיך אל מול פתח ביתי, אֲפִילּוּ בַּבַּיִת נַמִּי בָּעֵינָא אִצְטַנּוּעֵי מִינָּךְ – גם אצטרך לנהוג בהצנע מפניך, מפני שחלונותיך גבוהים ותוכל לראות דרכם לתוך ביתי.

הגמרא מביאה ברייתא בדין אחד מבני החצר שפתח חלון לחצר, ובני החצר האחרים לא מחו בו מיד: תָּנוּ רַבָּנָן, מַעֲשֶׂה בְּאָדָם אֶחָד שֶׁפָּתַח חַלּוֹנָיו לַחֲצַר הַשּׁוּתָּפִין, ולאחר זמן מחו בו שותפיו, וּבָא הפותח לְפָנֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בַּר רַבִּי יוֹסֵי וטען שפתיחתו היתה ברשות בני החצר, מתוך שלא מחו בו מיד כשפתח. אָמַר לוֹ רבי ישמעאל בר רבי יוסי, הֲחֲזָקָתָךְ בְּנֵי חֲצֵרְךָ, כיון שבני החצר לא מחו בתחילה, ומיד יש לך חזקה. וּבָא אותו אדם לאחר מכן לְפָנֵי רַבִּי חִיָּיא, אָמַר לו רבי חייא, נָעַלְתָּ וּפָתַחְתָּ את החלון, כעת יָנַע וּסְתוֹם אותו, שאף שלא מחו בעדך אין לך חזקה עד שלוש שנים.

הגמרא מבארת שיש אופן שאף רבי חייא מודה שיש חזקה מיד: אָמַר רַב נַחְמָן,

לא נחלקו התנאים אלא לענין פתיחת חלון, וְלִסְתּוֹם – אבל לענין סתימת חלון, כגון אם היה לאדם חלון פתוח לחצר במשך שלוש שנים, ובא שותפו ובנה קיר מול החלון, לְאַלְתַּר – מיד הֲוֵי חֲזָקָה לזה שבנה את הכותל, ואין צריך שישתוק במשך שלוש שנים, משום שֶׁאֵין אָדָם עָשׂוּי שֶׁסּוֹתְמִים את אוֹרוֹ בְּפָנָיו וְהוא שׁוֹתֵק, אלא מוחה הוא מיד, וכיון ששתק, משמע שהוא מודה שמתחילה החזיק בחלון שלא כדין.

שנינו במשנתינו: לָקַח בַּיִת בְּחָצֵר אַחֶרֶת לֹא יִפְתְּחֶנּוּ לַחֲצַר הַשּׁוּתָּפִין. מבררת הגמרא: מַאי טַעְמָא – מה הטעם שלא יפתחנו לחצר השותפין. מבארת הגמרא: מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַרְבֶּה עֲלֵיהֶם – על בני החצר אֶת הַדֶּרֶךְ – בני אדם העוברים דרך חצרם, ואין צניעות לבני החצר. מקשה הגמרא: אֵימָא סֵיפָא, אֶלָּא אִם רָצָה, בּוֹנֶה אֶת הַחֶדֶר לִפְנִים מִבֵּיתוֹ וּבוֹנֶה את הָעֲלִיָּיה עַל גַּבֵּי בֵּיתוֹ. ואם הטעם ברישא משום ריבוי אנשים שישתמשו בחצר, יקשה, וְהָלְאָה אף כשבונה חדר בתוך ביתו ועליה על גבי ביתו הוא מַרְבֶּה עָלָיו אֶת הַדֶּרֶךְ, שהרי יש בביתו דיירים נוספים. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב הוּנָא, מַאי – מה ששנינו שבונה חֶדֶר בתוך ביתו, אין הכוונה שיכול לבנות מבחוץ, אלא שֶׁחֲלָקוֹ את ביתו בְּשָׁנַיִם ובנה מחיצה באמצעו, וּמַאי – ומה ששנינו שיכול לבנות עֲלִיָּיה על גבי ביתו, אין הכוונה שיכול לבנות קומה מעל ביתו, אלא שבונה אַפְּתַאי – יציע, כלומר מחלק את גובה חדרו במחיצה. וכיון שלא הוסיף על דירתו מבחוץ, יכול לעשות זאת אף שעל ידי זה הוא מרבה דיורין בחצר, שהרי מותר לו להביא הרבה אנשים לתוך ביתו.

משנה

משנה זו עוסקת בשותף שיש לו חזקה שפתחו פתוח לחצר, והוא רוצה לפתוח את הפתח במקום אחר: לֹא יִפְתַּח אָדָם מביתו לַחֲצַר הַשּׁוּתָּפִין, פֶּתַח כְּנֶגֶד פֶּתַח שכנו, וְחַלּוֹן כְּנֶגֶד חַלּוֹן שכנו, אלא צריך להרחיק מעט את חלונו שלא יהיה מול חלון חבירו, ולא יראה לתוך ביתו.

דינים נוספים בענין פתיחת דלת וחלון: הָיָה הפתח או החלון קָטָן, לֹא יַעֲשֶׂנּוּ גָּדוֹל. היה לו פתח אֶחָד, לֹא יחלקנו וְיַעֲשֶׂנּוּ שְׁנַיִם – שני פתחים. אֲבָל פּוֹתֵחַ הוּא לִרְשׁוּת הָרַבִּים פֶּתַח כְּנֶגֶד פֶּתַח וְחַלּוֹן כְּנֶגֶד חַלּוֹן של בית אחר הנמצא בצידה השני של רשות הרבים. הָיָה הפתח לרשות הרבים קָטָן, עוֹשֶׂה אוֹתוֹ גָּדוֹל, וְכן אם היה לו פתח אֶחָד לרשות הרבים, עוֹשֶׂה אוֹתוֹ שְׁנַיִם.

גמרא

הגמרא מבארת מדוע אסור לפתוח פתח מול פתח חבירו. מבררת הגמרא: מְנָהֲנֵי מִילֵּי – שאין לפתוח פתח מול פתח חבירו. משיבה הגמרא: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, דְּאָמַר קְרָא (במדבר כד ב) 'וַיִּשָּׂא בִלְעָם אֶת עֵינָיו וַיַּרְא אֶת יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לִשְׁבָטָיו', מָה רָאָה בלעם, רָאָה שֶׁאֵין פִּתְחֵי אָהֳלֵיהֶם מְכוּוָנִין זֶה לָזֶה, אָמַר בלעם, רְאוּיִן הַלָּלוּ שֶׁתִּשְׁרֶה עֲלֵיהֶם שְׁכִינָה, ולכן בירכם ואמר (שם כד ה) 'מַה טֹּבוּ אׇהָלֶיךָ יַעֲקֹב מִשְׁכְּנֹתֶיךָ יִשְׂרָאֵל'. ומחנה ישראל היה כחצר השותפין שהרי לא היתה רשות הרבים אלא במחנה לויה, ומוכח שיש להרחיק בחצר השותפין שלא יהיו הפתחים מכוונים.

שנינו במשנתינו: הָיָה הפתח או החלון קָטָן, לֹא יַעֲשֶׂנּוּ גָּדוֹל. מבארת הגמרא: כָּבַר רָמֵי רַב חָמָא לְמֵימַר – לומר, שאם יש לו פתח בַּר אַרְבַּע – ברוחב ארבע אמות לֹא לִישַׁוְיֵיהּ בַּר תְּמָנְיָא – לא יעשנו שמונה אמות, משום דְּקָא שָׁקִיל תְּמָנְיָא – שעל ידי כך הוא נוטל שמונה אמות בֶּחָצֵר, וכשהפתח היה ברוחב ארבע אמות נטל רק ארבע אמות בחצר, אֲבָל אם יש לו פתח בַּר תְּרֵתֵי – ברוחב שתי אמות, לִישַׁוְיֵיהּ בַּר אַרְבָּעָה שַׁפִּיר דְּמֵי – מותר לו להרחיבו ולעשותו ארבע אמות, מפני שגם כשהפתח היה ברוחב שתי אמות היו לו בחצר ארבע אמות בנגדו, ואינו מפסיד כלום לשותפו. אָמַר לֵיהּ רָבָא, לעולם גם פתח של שמונה אמות אסור לעשותו ארבע אמות, משום שמא יתלוש ויפיל.

דין נוסף: אֵין מוֹצִיאִין זִיזִין – קורות קטנות וּגְזוּזְטְרָאוֹת – קורות גדולות מביתו לִרְשׁוּת הָרַבִּים, משום שיש לחשוש שבני רשות הרבים יכשלו בהם. אֶלָּא אִם רָצָה להניח קורות מן הכותל לחוץ, כּוֹנֵס לְתוֹךְ שֶׁלּוֹ – בונה את הכותל בתוך רשותו, וּמוֹצִיא את הקורות לתוך רשותו.

לָקַח – קנה חָצֵר וּבָהּ זִיזִין וּגְזוּזְטְרָאוֹת הבולטים מהכותל, ואיננו יודעים האם הכותל בסוף החצר והזיזין ברשות הרבים, או שהכותל בתוך החצר וגם הזיזין בתוך רשותו, חֲרֵי זוֹ – מקום הזיזין והגזוזטראות בָּחֲזָקָתָהּ שהיא של לוקח, מפני שטוענים ללוקח שהמוכר כנס לתוך שלו.

גמרא

הגמרא מבארת את טעם חכמים שאסרו לחפור ברשות הרבים. מבארת הגמרא: וְרַבָּנָן שאסרו לעשות חלל גם אם מכסהו במכסה חזק, טעמם משום שִׁזְמְנִין דְּמַפְּחִית – פעמים שיכול המכסה להתליע וְלָאו אַדַּעְתֵּיהּ – ולא ישימו לב לכך בני רשות הרבים, ויפלו לבור.

שנינו במשנתינו: אֵין מוֹצִיאִין זִיזִין וּגְזוּזְטְרָאוֹת לרשות הרבים וְכוּ'. הגמרא מביאה מעשה בענין זה: רַבִּי אַמֵּי הֲוָה לֵיהּ זִיזָא – היה לו זיז בכותל דַּהֲוָה נָפִיק לְמָבּוֹאָה – שהיה יוצא למבוי שבו הולכים בני החצירות שסביבו, וַהֲווּ גַּבְרָא נַמֵּי – והיה גם אדם אחר דַּהֲוָה שְׁמָעֵי אָמַר לֵיהּ – יכול השותף לומר לו, בְּפִיתְחָא זוּטְרָא – בפתח קטן מְצִינָא לְאַצְטַנּוּעֵי מִינָּךְ – אני יכול להצטנע ממך, אולם בְּפִיתְחָא רַבָּה – בפתח גדול לֹא מְצִינָא אִצְטַנּוּעֵי מִינָּךְ – איני יכול להצטנע ממך.

שנינו במשנתינו: אם היה לו פתח אֶחָד לֹא יַעֲשֶׂנּוּ שְׁנַיִם. מבארת הגמרא: סָבַר רָמֵי בַּר חָמָא לְמֵימַר – לומר, שאם יש לו פתח בַּר אַרְבָּעָה – ברוחב ארבע אמות לֹא לִישַׁוְיֵיהּ תְּרֵי – לא יעשנו שני פתחים בְּנֵי תַּרְתֵּי תַּרְתֵּי – שכל אחד מהם ברוחב שתי אמות, משום דְּקָא שָׁקִיל תַּמְנֵי – שעל ידי כך הוא נוטל שמונה אמות בֶּחָצֵר, וכשהפתח היה אחד היו לו רק ארבע אמות בחצר, אֲבָל אם יש לו פתח בַּר תַּמְנֵי – ברוחב שמונה אמות, לִישַׁוְיֵיהּ בְּנֵי אַרְבָּעָה אַרְבָּעָה שַׁפִּיר דְּמֵי – מותר לו לחלקו לשני פתחים ברוחב ארבע אמות, מפני שגם כשהפתח היה אחד היו לו בחצר שמונה אמות בנגדו, ואינו מפסיד כלום לשותפו. אָמַר לֵיהּ רָבָא, לעולם גם פתח של שמונה אמות אין לחלקו לשנים, משום שְׁמָעֵי אָמַר לֵיהּ – שיכול השותף לומר לו, בְּחַד פִּיתְחָא – בפתח אחד מְצִינָא אִצְטַנּוּעֵי מִינָּךְ – יכולתי להשתמש בחצר בצנעה כשהפתח היה נעול. אולם בְּתְרֵי – בשני פתחים לֹא מְצִינָא אִצְטַנּוּעֵי מִינָּךְ – איני יכול להשתמש בחצר בצנעה, שגם אם פתח אחד נעול, הפתח השני עלול להיות פתוח.

שנינו במשנתינו: אֲבָל פּוֹתֵחַ הוּא לִרְשׁוּת הָרַבִּים פֶּתַח כְּנֶגֶד פֶּתַח. מבארת הגמרא: הטעם שמותר לפתוח פתח לרשות הרבים כנגד פתח בית אחר, הוא משום דְּאָמַר לֵיהּ פותח הפתח לשכנו, סוֹף סוֹף הָא בָּעֵית אִצְטַנּוּעֵי – הינך צריך לנהוג בצניעות מַחמת בְּנֵי רְשׁוּת הָרַבִּים הרואים לתוך ביתך דרך הפתח, ומחמת רוכבי גמלים וסוסים הרואים לתוך ביתך דרך החלונות, וכיון שכך לא הוספתי לך היזק בפתיחת הדלת והחלון.

משנה

משנה זו מבארת דברים שאין לעשותם משום שעלולים להזיק ברשות הרבים: אֵין עוֹשִׂין חָלָל תַּחַת רְשׁוּת הָרַבִּים, כגון בּוֹרוֹת – חלל עגול ושיחין – חלל ארוך וצר וּמְעָרוֹת – חלל מקורה בקירות, ואף שמכסה את החלל, יש לחשוש שהכיסוי יתליע ויפול ובני אדם ינזקו מהחלל. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מַתִּיר אם כיסהו בכיסוי חזק דיו כְּדֵי שֶׁתְּהֵא עֲגָלָה מְהַלֶּכֶת וּטְעוּנָה אֲבָנִים על הכיסוי ולא יפול, ואין לחשוש שמא יתליע ויפול.

דין נוסף: אֵין מוֹצִיאִין זִיזִין – קורות קטנות וּגְזוּזְטְרָאוֹת – קורות גדולות מביתו לִרְשׁוּת הָרַבִּים, משום שיש לחשוש שבני רשות הרבים יכשלו בהם. אֶלָּא אִם רָצָה להניח קורות מן הכותל לחוץ, כּוֹנֵס לְתוֹךְ שֶׁלּוֹ – בונה את הכותל בתוך רשותו, וּמוֹצִיא את הקורות לתוך רשותו.

לָקַח – קנה חָצֵר וּבָהּ זִיזִין וּגְזוּזְטְרָאוֹת הבולטים מהכותל, ואיננו יודעים האם הכותל בסוף החצר והזיזין ברשות הרבים, או שהכותל בתוך החצר וגם הזיזין בתוך רשותו, חֲרֵי זוֹ – מקום הזיזין והגזוזטראות בָּחֲזָקָתָהּ שהיא של לוקח, מפני שטוענים ללוקח שהמוכר כנס לתוך שלו.

גמרא

הגמרא מבארת את טעם חכמים שאסרו לחפור ברשות הרבים. מבארת הגמרא: וְרַבָּנָן שאסרו לעשות חלל גם אם מכסהו במכסה חזק, טעמם משום שִׁזְמְנִין דְּמַפְּחִית – פעמים שיכול המכסה להתליע וְלָאו אַדַּעְתֵּיהּ – ולא ישימו לב לכך בני רשות הרבים, ויפלו לבור.

שנינו במשנתינו: אֵין מוֹצִיאִין זִיזִין וּגְזוּזְטְרָאוֹת לרשות הרבים וְכוּ'. הגמרא מביאה מעשה בענין זה: רַבִּי אַמֵּי הֲוָה לֵיהּ זִיזָא – היה לו זיז בכותל דַּהֲוָה נָפִיק לְמָבּוֹאָה – שהיה יוצא למבוי שבו הולכים בני החצירות שסביבו, וַהֲווּ גַּבְרָא נַמֵּי – והיה גם אדם אחר דַּהֲוָה

המשך בעמוד ג

וְלִסְתוּם - לְאַלְתַּר הָוֵי חֲזָקָה, שֶׁאֵין אָדָם עָשׂוּי שֶׁפּוֹתְחִים אוֹרוֹ בְּפָנָיו וְשׂוֹתֵק. "לָקַח בַּיִת בְּחָצֵר אַחֶרֶת - לֹא יִפְתְּחֶנּוּ לַחֲצַר הַשּׁוּתָפִין". מַאי טַעְמָא? מִפְּנֵי שֶׁמַּרְבֶּה עֲלֵיהֶם אֶת הַדֶּרֶךְ. אִימָא סֵיפָא: אֲבָל אִם רָצָה - בּוֹנֶה אֶת הַחֶדֶר לִפְנִים מִבֵּיתוֹ, וּבוֹנֶה עֲלֵיהָ עַל גַּבֵּי בֵּיתוֹ; וַהֲלֹא מַרְבֶּה עָלָיו אֶת הַדֶּרֶךְ אֲמַר רַב הוּנָא: מַאי חֶדֶר? שֶׁחִלְּקוּ בְּשָׁנִים, וּמַאי עֲלִיָּיה? אַפְּתַאי. **משנה** לֹא יִפְתַּח אָדָם לַחֲצַר הַשּׁוּתָפִין פֶּתַח כְּנֶגֶד פֶּתַח וְחַלּוֹן כְּנֶגֶד חַלּוֹן; הָיָה קָטָן - לֹא יַעֲשֶׂנּוּ גָּדוֹל, אֶחָד - לֹא יַעֲשֶׂנּוּ שְׁנַיִם. אֲבָל פּוֹתֵחַ הוּא לִרְשׁוּת הָרַבִּים פֶּתַח כְּנֶגֶד פֶּתַח וְחַלּוֹן כְּנֶגֶד חַלּוֹן; הָיָה קָטָן - עוֹשֶׂה אוֹתוֹ גָּדוֹל, וְאֶחָד - עוֹשֶׂה אוֹתוֹ שְׁנַיִם. **גמרא** מְנָהֲנֵי מִילֵּי? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, דְּאָמַר קְרָא: "וַיּוֹשֵׁא בִלְעָם אֶת עֵינָיו וַיַּרְא אֶת יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לִשְׁבָטָיו", מָה רָאָה? רָאָה שֶׁאֵין פְּתָחֵי אָהֳלֵיהֶם מְכֻוָּונִין זֶה לָזֶה, אָמַר: רְאוּיִן הַלָּלוּ שֶׁתִּשְׁרֶה עֲלֵיהֶם שְׁכִינָה. "הָיָה קָטָן - לֹא יַעֲשֶׂנּוּ גָּדוֹל". סְבַר רָמֵי בַּר חָמָא לְמֵימַר: בַּר אַרְבָּעִי לָא לִישַׁוְּייהּ בַּר תְּמָנְיָא, דְּקָא שָׁקֵיל תְּמָנְיָא בְּחֵצֵר, אֲבָל בַּר תַּרְתֵּי לִישַׁוְּייהּ בַּר אַרְבָּעִי - שַׁפִּיר דְּמֵי; אָמַר לֵיהּ רָבָא, מָצֵי אָמַר לֵיהּ: בְּפִיתְחָא זוּטְרָא מָצֵינָא לְאִצְטַנּוּעֵי מִינָּךְ, בְּפִיתְחָא רַבָּה לָא מָצֵינָא אִצְטַנּוּעֵי מִינָּךְ. "אֶחָד - לֹא יַעֲשֶׂנּוּ שְׁנַיִם". סְבַר רָמֵי בַּר חָמָא לְמֵימַר: בַּר אַרְבָּעִי לָא לִישַׁוְּייהּ תְּרֵי בְּנֵי תַּרְתֵּי תַּרְתֵּי, דְּקָא שָׁקֵיל תְּמָנְיָא בְּחֵצֵר, אֲבָל בַּר תְּמָנְיָא לִישַׁוְּייהּ בְּנֵי אַרְבָּעִי - שַׁפִּיר דְּמֵי; אָמַר לֵיהּ רָבָא, מָצֵי אָמַר לֵיהּ: בְּחַד פִּיתְחָא מָצֵינָא אִצְטַנּוּעֵי מִינָּךְ, בִּתְרֵי לָא מָצֵינָא אִצְטַנּוּעֵי מִינָּךְ. "אֲבָל פּוֹתֵחַ הוּא לִרְשׁוּת הָרַבִּים פֶּתַח כְּנֶגֶד פֶּתַח". דְּאָמַר לֵיהּ: סוֹף סוֹף הָא בָּעֵית אִצְטַנּוּעֵי מִבְּנֵי רְשׁוּת הָרַבִּים. **משנה** אֵין עוֹשִׂין חָלָל תַּחַת רְשׁוּת הָרַבִּים, בּוֹרוֹת, שִׁיחִין וּמְעָרוֹת; רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מַתִּיר בְּדֵי שֶׁתְּהֵא עַגָלָה מְהַלֶּכֶת וּטְעוּנָה אֲבָנִים. אֵין מוֹצִיאִין זִיזִין וּגְזוּזְטְרָאוֹת לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אֶלָּא אִם רָצָה - כּוֹנֵס לְתוֹךְ שֶׁלּוֹ וּמוֹצִיא. לָקַח חָצֵר וּבָהּ זִיזִין וּגְזוּזְטְרָאוֹת - הֲרֵי זוֹ בְּחֶזְקָתָהּ. **גמרא** וְרַבָּנַן? זִימְנִין דְּמִפְּחֵית וְלָאו אַדַּעְתֵּיהּ. "אֵין מוֹצִיאִין זִיזִין וּגְזוּזְטְרָאוֹת" וְכוּ'. רַבִּי אֲמִי הֲוָה לֵיהּ זִיזָא דַּהֲוָה נָפֵיק לְמִבּוֹאָה, וַהֲוָה גַּבְרָא נָמֵי הֲוָה לֵיהּ זִיזָא דַּהֲוָה מַפֵּיק לִרְשׁוּת הָרַבִּים, הָוֵי קָא מַעֲבְרֵי עֲלֵיהּ בְּנֵי רְשׁוּת הָרַבִּים. אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי אַמִּי, אָמַר לֵיהּ: זִיל קוֹץ, אָמַר לֵיהּ: וְהָא מָר נָמֵי אִית לֵיהּ - דִּידִי לְמִבּוֹאָה מַפֵּיק, בְּנֵי מִבּוֹאָה מַחְלִין גַּבַּאי, דִּידָךְ לִרְשׁוּת הָרַבִּים מַפֵּיק, מַאן מָחֵיל גַּבָּךְ? רַבִּי נַאי הֲוָה לֵיהּ אִילָן הַנּוֹטֶה לִרְשׁוּת הָרַבִּים, הֲוָה דַּהֲוָה נָבְרָא נָפֵיק לֵיהּ נָמֵי אִילָן הַנּוֹטֶה לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אֲתָא בְּנֵי רְשׁוּת הָרַבִּים הָווּ קָא מַעֲבְרֵי עֵילָּויֵיהּ. אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי נַאי, אָמַר לֵיהּ:

לקח בית בחצר אחרת לא יפתחנה לחצר השותפין — פירוש: אפילו לביתו, כדי שלא יכנס ממנו לחצר השותפין. **ראוין** הללו שתשרה שכינה עליהם — מסיפיה דקרא דריש, דכתיב "ותהי עליו רוח אלהים".

נפלה

ולסתום — אם החזיק בחלון שלש שנים בחצר השותפין, ובא חבירו וסתמו, שבנה כותל כנגדו והוא שתק — לאלתר הויא חזקה לזה הסותם, שלא יפתח עוד חבירו אלא ברשותו. וחזקת שלש שנים שהיה חלונו פתוח אינה כלום, מאחר ששתק כשסתמו זה. **שאין אדם עשוי שפותחין אורו בפניו ושותק** — ומדשתק, אודויי אודי ליה דשלא כדין החזיק מעיקרא. **שמרבה עליהן את הדרך** — שרוב בני אדם יוצאין ונכנסין עכשיו בחצר יותר מבתחלה, וליכא צניעות כדמעיקרא. **והלא מרבה עליהן את הדרך** — בבנין עלייה זו שלא היתה שם קודם לכן, והוא מכניס לתוכה דיורין, לבד דיורין שבביתו. אף על פי שכולן נכנסין ויוצאין דרך פתח ביתו — הרי נתרבו נכנסין ויוצאין בחצר **מאי** — בונה החדר דקתני מתניתין — לא בונה ממש כדקאמרת, אלא שחלקו לחדר שלו לשנים, שעשה מחיצה באמצעיתו להרשיב שם דיורין מרובין. דבדבר זה יש לו רשות, שיכול למלאות כל ביתו דיורין. **ומאי עלייה אפתא** — "יציע" מפרשי לקמן (פרק המוכר את הבית): אפתא. ואמרינן: שלש שמות יש לה: יציע צלע ותא. ומוכח התם מקראי דהיינו בנין נמוך בצדי הבית או מאחוריו, ואינו שוה לגג הבית. ומתניתין הכי קתני: ובונה עלייה על גביו דההוא חדר שלפנים מביתו, דהיינו נמי שחלקו בגבהו ועולה דרך ארובה מן החדר להחזיא עלייה, דהיינו יציע, שהרי אחורי הבית הוא, והלכך קרוי יציע. וגם גבי יציע אשכחן כי האי גוונא תחתיים שניים ושלישים, כדכתיב "הצלע התיכונה וכתיב ובלולים יעלו על התיכונה ומן התיכונה" וגו' (מלכים א' ו). והלכך אין כאן תוספת בנין כלל, לא בחדר ולא בעלייה, דחדר — היינו שחלק רחבו של חדר ועשאו שני חדרים קצרים, וכן עלייה — שבנה מעזיבה באמצעית גבהו של חדר, ונמצאת עלייה בנויה מאויליה. **משנה** **לא יפתח אדם לחצר השותפין** — אפילו היכא דיש לו חזקה. חלון כנגד חלון — אלא משהו ירחיק זה שלא כנגד זה. וטעם — משום צניעות. כולה מתניתין מפרש בגמרא. **גמרא** **ויראו את ישראל שוכן** — ראה היאך שוכנים, ולפיכך אמר "מה טובו אהליך" וגו', שאין פתחי אהליהם מכוונים. ומחנה ישראל בחצר השותפין דמי, דלא היה רשות הרבים אלא במחנה לויה, כדאמרינן במסכת שבת (צו, ב). **אמר ראוין הללו כו'** — מדכתיב התם "מה טובו אהליך" קדייק. סבר רמי בר חמא למימר — דמאי דקתני: היה קטן לא יעשנו גדול — היינו דאי הוה פתח בר ארבע אמות רחב — לא ירחיבנו לשמונה אמות. דקמפסיד לבעלי החצר, דקשקיל השתא תמני אמות בחצר כנגד כל הפתח, באורך ארבע אמות רחוק מן הפתח. כדאמרינן בפרק ראשון (לעיל יא, א): היה רחב שמנה — נוטל שמנה אמות באורך החצר כנגד רוחב כל הפתח. ואילו מעיקרא לא הוה שקיל אלא ארבע אמות. אבל לצניעותא לא הוה חייש רמי בר חמא, דכי היכי דמצטנעי מפתח קטן מצטנעי מפתח גדול. **בר תרתי** — דשקיל נמי ארבע אמות בחצר כבר ארבעי, כדאמרינן: נותן לכל פתח ארבע אמות. **לישוויה בר ארבעי** — דלא מפסיד לחבריה מידי, דמעיקרא נמי הוה שקיל ארבע אמות בחצר. **לישוויה תרין בני ארבעי** — דהשתא נמי לא שקיל אלא תמני בחצר כמעיקרא, ולאיצטנועי נמי לא חיישינן, דמה לי שמונה אמות בפתח אחד מה לי שמונה אמות חלוקות לשני פתחים בשני מקומות? מכל מקום שמונה אמות יש לו פתוחות לחצר. **בחד פיתחא מצינא איצטנועי** — כשהוא נעול יכולני להשתמש בחצר, אי נמי להשתמש שלא כנגדו. אבל בשני פתחים לא מצינא לאיצטנועי כל כך, דאפילו אם האחד נעול — השני יהיה פתוח. **סוף סוף הא בעית איצטנועי מבני רשות הרבים** — שרואין בביתך דרך פתח הבית, ורוכבי סוסים וגמלים רואין בתוך חלונותיו. **משנה** **אין עושין חלל תחת רשות הרבים** — ואף על גב דמקבל עליה כל היזקא דאתי מחמתיה. שאין רצונם של בני אדם ליזוק ולירד לדין על עסקי ממונו. ומפרש ואזיל מה הוא אותו חלל: בורות שיחין ומערות. **רבי אליעזר מתיר** — אלא שיכסהו ביסוי חזק כדי שתהא עגלה מהלכת. דרבי אליעזר אזל בתר השתא, ולא חייש לשמא היום ולמחר יכלה הכיסוי ויפול. והכי אמרינן בבבא קמא (נב, ב). **זיזין** — קורות קטנות. **גזוזטראות** — קורות גדולות הבולטות מן הבית לחוץ, ואיכא למיחש פן יכשלו בהם בני רשות הרבים. והלכך אין מוציאין, דהא כל בני רשות הרבים ליתנהו גביה לימחלו. **כונס לתוך קורקע שלו** — את כותלו, ומניח מקרקעו לחוץ כשיעור הוצאת זיזין, ומוציא. **ובה זיזין וגזוזטראות** — הבולטות לרשות הרבים. **הרי זו בחזקתה** — דטעניגן ללוקה, ואומרים: אימר כונס לתוך שלו היה. אבל המובירה לו, שהוציא הזיזין — הוא היה צריך להביא עדים שכנס לתוך שלו, או שיטען "שני חזקה החזקתי וכנסתי לתוך שלי", דהוא לה חזקה שיש עמה טענה. אבל לוקח לא צריך למיטען מידי, אלא: "כך לקחתיה", ואין צריך לטעון היאך הוציא המוכר את הזיזין לחוץ לרשות הרבים, דטוענין ליורש וטוענין ללוקה. **גמרא** **ורבנן** — דאסרי, סברי: לא אזלינן בתר השתא. וחיישינן משום דזימנין דמתליע מתוכו ויפחות, ולאו אדעתיה דעובר ברשות הרבים, ויעבור ויפול. **מפיק למבואה** — מוציא למבואה, והמבוי מקום הולך כל בני החצירות הוא. **הוו מעברי עילויה בני רשות הרבים** — שנופיו מזיקין לגמל ורוכבו.

זיל

במקרה שיש לשלול אצל חבירו ענין בלתי-רצוי – הרי הצורה הכי יעילה לפעול זאת היא על־ידי שמשפיע עליו בדרכי נועם ובדרכי שלום.

משיחת שבת פרשת ויקהל ה'תשנ"ב

נפלה אינו חוזר ובונה אותה — השתא סלקא דעתך דבית שבנה בזמן שבית המקדש קיים, ונפלה — חוזר ובונה. וכשלקח חצר המסוידת — הרי זו בחזקתה, דכל זמן שהיא קיימת יש לנו לתלות שבהיתר עשה, בזמן שבית המקדש קיים. אבל כשנפלה — תלינן שבאיסור נעשית, לאחר חורבן, ומשום הכי פריך ארב הונא: אמאי חוזר ובונה אותה? כיון דנפלה — אית לן למיתלי שבאיסור הוציא ומשני: איסורא שאני, דאפילו ודאי נבנה בהיתר, כי נפלה — אסור לבנותה ולסייד. **מים** לא נשתה [וכו'] שתקו — ואם תאמר: אמאי לא אהדרו דאפשר במי בורות, דפסולין לניסוך, כדמשמע בסוכה (מח, א)? ואומר רבינו יצחק: דדבר דהוי ממין שעושין בו ניסוך חשיב כמו דבר עצמו. דאי לאו הכי — תקשה: דישתו יין מבושל דפסול לנסכים. ואין להקשות: דאפשר במי תותים ויין תפוחים שלא היו יכולין לסבול שלא לשתות בלא מים.

דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לישא נשים — תימה: הכתיב "פרו ורבו" ושמא על אותן שכבר קיימו פריה ורביה קאמר. והיינו "ורעו את אברהם כלה" — שלא יוליד אלא בן ובת. **מוטב** שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין — בדבר שאין ידוע אם יקבלו כשנמחה בהן אם לאו — צריך למחות, כדמוכח בפרק "במה [בהמה]" (שבת נה, א) דאמרה מדת הדין: אם לפניך גלוי — לפניהם מי גלוי? ונעגשו. אבל בדבר שאנו יודעים בבירור שלא יקבלו — אמרינן: מוטב שיהיו שוגגין וכו'.

הדרן עלך חזקת הבתים

זיל **האידנא** — שהיה רוצה לקשט עצמו תחלה, כדלקמן. **אי קוץ בידי** — אם שלי קצוץ כבר. **כיון דחזא דמעכבי** — הבין שבשביל כבודו שותקין על שלו. **ולימא ליה** זיל קוץ **כו'** — ואמאי אמר ליה "זיל האידנא" כו'? **התקוששו** — הסר קש מבין עיניך תחלה, כמו "לקושש קש" (שמות ה). כלומר, קשוט עצמך. **איבעיא להו כנס** — לתוך שלו ולא הוציא עבשיו זיזין, מהו שיחזור ויוציא לאחר זמן? מי אמרינן דויתרה לבני רשות הרבים ואבד כחו, או לא? **ורישׁ לקיש אמר כנס אינו מוציא** — קא סלקא דעתך: לא יוציא עוד זיזין, דאבד כחו. **ואיפכא איתמר** — דמוקמינן לרבי יוחנן כרב יהודה. דהלכתא כוותיה, וקיימא לן כרב יהודה בהך. **מצר** — שבין שתי שדות, שהחזיקו בו. והכא נמי — הרי החזיקו בהך כניסה. **איכא רווחא** — כשיחזיר כתלים למקומן אבתי איכא כל רוחב רשות הרבים, וסתם רשות הרבים מרווחה הוא. **הכי גרסינן: אמר רב הונא נפלה כו'** — אי נמי: ואם נפלה. ולא גרס "שאם נפלה". **חוזר ובונה אותה** — להוציא זיזין כבתחלה. **אין מסיירין** — בית, משום אבל בית המקדש. **ואין מכיירין** — צורות שצר בסיד. ויש מפרשים דהיינו נמי סיוד, אלא שהכיור לבן יותר. **מפייחין** — צורות של מיני צבעונים. **נפלה אינו חוזר כו'** — אלמא: כל בנין שאינו רשאי לעשות בתחלה, אם היה לו ונפל — אינו חוזר ובונה. וגבי הוצאת זיזין לרשות הרבים נמי, כיון דאי אפשר להוציא בתחלה, אם נפל אינו חוזר ומוציא. **איסורא שאני** — מהזיקא. **חול או תבן** — מכהה לבנונו. **מרכסיד** — בנין חזק וטוב, ואף על פי שמשחיר קצת — אסור. **אפשר בפירות** — ויפה אמרת, ונפרוש גם מן הלחם. **בפירות אחרים** — שאין מביאים ביכורים אלא משבעת המינין. **שכבר נגזרה גזירה** — חורבן, ונתחייבנו להתאבל, דכתיב "שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה" (ישעיהו סו). **במארה אתם נארים** — קבלתם עליכם בגזירת ארור להביא המעשר אל בית האוצר, כדכתיב במלאכי (ג) "הביאו את כל המעשר" וגו'. ואף על פי כן — "ואותי אתם קובעים", אתם גוזלים את המעשר ואת התרומה, כדכתיב התם "ואמרתם במה קבענוך המעשר והתרומה". **הני כולו** — כלומר, וכל הקהל כולו קיבלו את הגזירה. ומסתמא אם לא היו כולן יכולין לעמוד בה — לא היו מסכימין, ורובן כבולן, אלמא: לא חשיבא גזירה אלא אם כן רובן יכולין לעמוד בה. **אלא כך אמרו חכמים כו'** — מסקנא דמילתיה דרבי יהושע היא. **כבא דהרסנא** — קערה של מאכל דגים מטוגנין בשמנן בסולת. **בת צידעא** = טנפ"ל, שרגילות לסוד שם ולהשיר שערן. **שנאמר אם אשכחך וגו'** — אבולהו קאי. **אפר** מקלה — אפר הכירה השרופה באש קרוי כן. ומשום דאיכא אפר פרה נמי הוצרך לפרש כן. **פאר תחת אפר** — מכלל שהיו רגילין ליתן אפר במקום פאר, דהיינו תפילין, כדכתיב "פארך חבוש עליך" (יחזקאל כד). **לשבוע הבן** — מילה, שהיא לסוף שבעה. **ונמצא זרעו של אברהם אבינו כלה מאליו** — בענין טוב, ולא על ידי גזים, ומצות לא יבטלו עוד. **אלא הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין** — במה שלוקחין נשים, שאינם סבורים שיש איסור בדבר. **ואל יהיו מזידין** — דמשום דלא יוכלו לעמוד בה יבטלוה, ונמצאו מזידין, הלכך לא גזרינן.

הדרן עלך חזקת הבתים

זִיל הָאִידָּנָא וְתָא לְמָחָר. בְּלֵילְיָא שָׁדַר קָצַייֵהּ לְהַהוּא דִּידֵיהּ. לְמָחָר אֲתָא לְקַמֵּיהּ, אֲמַר לֵיהּ: זִיל קוֹץ. אֲמַר לֵיהּ: הָא מָר נַמִּי אִית לֵיהּ אֲמַר לֵיהּ: זִיל חֲזֵי, אִי קוֹץ אִי קוֹץ דִּידִי קוֹץ דִּידָךְ, אִי לָא קוֹץ דִּידִי לָא תְּקוֹץ אַתְּ. מֵעִיקָּרָא מַאי סְבַר? מֵעִיקָּרָא סְבַר: נִיחָא לְהוּ לְבְנֵי רְשׁוּת הָרַבִּים, דְּיָתְבִי בְּטוּחֵי. בֵּינַיִן דַּחֲזָא דְּקָא מְעַכְּבִי, שָׁדַר קָצַייֵהּ. - וְלֵימָא לֵיהּ: זִיל קוֹץ דִּידָךְ וַהֲדַר אֲקוֹץ דִּידִי - מִשּׁוּם דְּרִישׁ לָקִישׁ, דְּאָמַר: "הִתְקוֹשְׁשׁוּ וְקוֹשׁוּ" - קְשׁוֹט עַצְמְךָ וְאַחַר כָּךְ קְשׁוֹט אֲחֵרִים. "אֲבָל אִם רָצָה - כּוֹנֵס לְתוֹךְ שֶׁלּוֹ וּמוֹצִיא". אִיבַּעְיָא לְהוּ: כָּנַס וְלֹא הוֹצִיא, מַהוּ שֶׁיַּחֲזוֹר וְיוֹצִיא? רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: כָּנַס - מוֹצִיא, וְרִישׁ לָקִישׁ אָמַר: כָּנַס - אֵינוֹ מוֹצִיא. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יַעֲקֹב לְרַבִּי יִרְמְיָה בַּר תַּחְלִיפָא: אַסְבְּרֵהּ לָךְ; לְהוֹצִיא - כּוּלֵי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּמוֹצִיא, כִּי פְּלִיגִי - לְהַחֲזִיר כְּתָלִים לִמְקוֹמָן, וְאִיפְּכָא אִיתְּמַר: רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֵינוֹ מַחֲזִיר, וְרִישׁ לָקִישׁ אָמַר: מַחֲזִיר. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר אֵינוֹ מַחֲזִיר - מִשּׁוּם דְּרַב יְהוּדָה, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה: מֵצַר שֶׁהֶחֱזִיקוּ בּוֹ רַבִּים אָסוּר לְקַלְקְלוֹ. וְרִישׁ לָקִישׁ אָמַר מַחֲזִיר; הָנֵי מִילֵּי הֵיכָא דְּיָלְפָא רַוְוחָא, הָכָא הָא אִיפָּא רַוְוחָא. "לָקַח חָצֵר וּבָהּ זִיזִין וּגְזוּזְטְרָאוֹת - הֲרֵי הִיא בְּחֶזְקָתָהּ". אָמַר רַב הוּנָא: נְפָלָה - חוֹזֵר וּבוֹנֶה אוֹתָהּ. מֵיתִיבִי: אֵין מְסַיְּידִין וְאֵין מְכַיְּירִין וְאֵין מְפַיְּיחִין בְּזְמַן הַזֶּה. לָקַח חָצֵר מְסוּיֶּדֶת, מְכוּיֶּרֶת, מְפוּיַּחַת - הֲרֵי זוֹ בְּחֶזְקָתָהּ; נְפָלָה - אֵינוֹ חוֹזֵר וּבוֹנֶה אוֹתָהּ - אִיסּוּרָא שָׁאנֵי. תָּנוּ רַבָּנָן: לֹא יָסוּד אָדָם אֶת בֵּיתוֹ בַּסִּיד, וְאִם עֵירַב בּוֹ חוֹל אוֹ תֶּבֶן - מוּתָּר; רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עֵירַב בּוֹ חוֹל - הֲרֵי זֶה מְרַכְּסִיד וְאָסוּר, תֶּבֶן - מוּתָּר. תָּנוּ רַבָּנָן: כְּשֶׁהָרַב הַבַּיִת בַּשְּׁנִיָּה, רַבּוֹ פְּרוּשִׁין בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא לֶאֱכוֹל בָּשָׂר וְשֶׁלֹּא לִשְׁתּוֹת יַיִן. נִטְפַּל לָהֶן רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, אָמַר לָהֶן: בָּנַי, מִפְּנֵי מָה אִי אַתֶּם אוֹכְלִין בָּשָׂר וְאֵין אַתֶּם שׁוֹתִין יַיִן? אָמְרוּ לוֹ: נֹאכַל בָּשָׂר, שֶׁמְּמֶנּוּ מַקְרִיבִין עַל גַּבֵּי מִזְבֵּחַ וְעַכְשָׁיו בָּטֵל? נִשְׁתֶּה יַיִן, שֶׁמְּנַסְּכִין עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ וְעַכְשָׁיו בָּטֵל? אָמַר לָהֶם: אִם כֵּן, לֶחֶם לֹא נֹאכַל, שֶׁכְּבָר בָּטְלוּ מִנְחוֹת - אֲפָשַׁר בְּפֵרוֹת. - פֵּרוֹת לֹא נֹאכַל, שֶׁכְּבָר בָּטְלוּ בִּכּוּרִים - אֲפָשַׁר בְּפֵרוֹת אֲחֵרִים. - מַיִם לֹא נִשְׁתֶּה, שֶׁכְּבָר בָּטֵל נִיסּוּךְ הַמַּיִם שְׁתָקוּ. אָמַר לָהֶן: בָּנַי, בּוֹאוּ וְאוֹמַר לָכֶם: שֶׁלֹּא לְהִתְאַבֵּל כָּל עִיקָּר אִי אֶפְשָׁר - שֶׁכְּבָר נִגְזְרָה גְּזֵרָה, וּלְהִתְאַבֵּל יוֹתֵר מִדַּאי אִי אֶפְשָׁר - שֶׁאֵין גּוֹזְרִין גְּזֵרָה עַל הַצִּבּוּר אֶלָּא אִם כֵּן רוֹב צִבּוּר יְכוֹלִין לַעֲמוֹד בָּהּ; דִּכְתִיב: "בַּמְּארָה אַתֶּם נָאָרִים וְאֹתִי אַתֶּם קֹבְעִים הַגּוֹי כֻּלּוֹ"; אֶלָּא כָּךְ אָמְרוּ חֲכָמִים: סָךְ אָדָם אֶת בֵּיתוֹ בַּסִּיד, וּמְשַׁיֵּיר בּוֹ דָּבָר מוּעָט. וְכַמָּה? אָמַר רַב יוֹסֵף: אַמָּה עַל אַמָּה. אָמַר רַב חִסְדָּא: בְּנֶגֶד הַפֶּתַח. עוֹשֶׂה אָדָם כָּל צָרְכֵי סְעוּדָה, וּמְשַׁיֵּיר דָּבָר מוּעָט. מַאי הִיא? אָמַר רַב פָּפָּא: כָּסָא דְּהַרְסָנָא. עוֹשֶׂה אִשָּׁה כָּל תַּכְשִׁיטֶיהָ, וּמְשַׁיֶּירֶת דָּבָר מוּעָט. מַאי הִיא? אָמַר רַב: בַּת צִדְעָא, שֶׁנֶּאֱמַר: "אִם אֶשְׁכָּחֵךְ יְרוּשָׁלִַם תִּשְׁכַּח יְמִינִי. תִּדְבַּק לְשׁוֹנִי לְחִכִּי" וְגוֹ'. מַאי "עַל רֹאשׁ שִׂמְחָתִי"? אָמַר רַב יִצְחָק: זֶה אֵפֶר מִקְלֶה שֶׁבָּרֹאשׁ חֲתָנִים. אָמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְאַבָּיֵי: הֵיכָא מַנַּח לָהּ? - בְּמָקוֹם תְּפִילִּין, שֶׁנֶּאֱמַר: "לָשׂוּם לַאֲבֵלֵי צִיּוֹן לָתֵת לָהֶם פְּאֵר תַּחַת אֵפֶר". וְכָל הַמִּתְאַבֵּל עַל יְרוּשָׁלַיִם - זוֹכֶה וְרוֹאֶה בְּשִׂמְחָתָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "שִׂמְחוּ אֶת יְרוּשָׁלַיִם" וְגוֹ'. תָּנְיָא, אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן אֱלִישָׁע: מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, דִּין הוּא שֶׁנִּגְזוֹר עַל עַצְמֵנוּ שֶׁלֹּא לֶאֱכוֹל בָּשָׂר וְלֹא לִשְׁתּוֹת יַיִן, אֶלָּא אֵין גּוֹזְרִין גְּזֵרָה עַל הַצִּבּוּר אֶלָּא אִם כֵּן רוֹב צִבּוּר יְכוֹלִין לַעֲמוֹד בָּהּ; וּמִיּוֹם שֶׁפָּשְׁטָה מַלְכוּת הָרְשָׁעָה, שִׁגְּזָרָה עָלֵינוּ גְּזֵירוֹת רָעוֹת וְקָשׁוֹת, וּמְבַטֶּלֶת מִמֶּנּוּ תּוֹרָה וּמִצְוֹת, וְאֵין מַנַּחַת אוֹתָנוּ לְיַקֵּים לִשְׁבוּעַ הַבֵּן, וְאָמְרִי לָהּ: לִישׁוּעַ הַבֵּן, דִּין הוּא שֶׁנִּגְזוֹר עַל עַצְמֵנוּ שֶׁלֹּא לֶאֱשָׂא אִשָּׁה וּלְהוֹלִיד בָּנִים, וְנִמְצָא זַרְעוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ כָּלָה מֵאֵלָיו. אֶלָּא הַנַּח לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, מוּטָב שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹגְגִין וְאַל יִהְיוּ מְזִידִין.

הדרן עלך חזקת הבתים

זִיל הָאִידְנָא וְתָא לְמָחָר – לך עכשיו ובא מחר, מפני שרצה לקצוץ את אילנו שלו, כמבואר להלן. בְּלֵילְיָא שָׁדַר – בלילה שלח רבי ינאי לְקַצְיֵיהּ לְהַהוּא דִּידֵיהּ – לקצוץ את אילנו, לְמָחָר אֲתָא – בא אותו אדם לְקַמֵּיהּ – לפני רבי ינאי, אֲמַר לֵיהּ רבי ינאי, זִיל קוֹץ – לך קצוץ את אילנך, שבני רשות הרבים מעכבים עליך בדין, אֲמַר לֵיהּ אותו אדם, הָא מַר נָמֵי אִית לֵיהּ – הרי גם לך יש אילן הנוטה לרשות הרבים, ומדוע אתה אומר לי לקצוץ את אילני, אֲמַר לֵיהּ רבי ינאי, זִיל חֲזִי, אִי קוֹץ דִּידִי – לך ראה, אם אילני קצוץ קוֹץ דִּידָךְ – קצוץ את שלך וְאִי לָא קוֹץ דִּידִי – ואם אילני אינו קצוץ לָא תְקוֹץ אַתְּ – אל תקצוץ גם אתה את שלך.

הגמרא מבארת את דעת רבי ינאי. שואלת הגמרא: מַעֲיקָּרָא – בתחילה שרבי ינאי הניח את אילנו נוטה לרשות הרבים מַאי טַעְמָא, וּלְבסוֹף שקצצו מַאי טַעְמָא. משיבה הגמרא: מַעֲיקָּרָא – בתחילה סָבַר שניחָא לֵיהּ – שנח להם לִבְנֵי רְשׁוּת הָרַבִּים באילן זה מפני דְּיָתְבֵי בְּטוּלֵיהּ – שהם יכולים לשבת בצילו, ואחר כך כֵּיוָן דְּחָזָא דְּקָא מְעַכְּבֵי – שראה שבני רשות הרבים מעכבים על אותו אדם שאילנו נוטה לרשות הרבים, הבין שגם באילנו אין נח לבני רשות הרבים, אלא שאינם מוחים בו משום בזבוז, לפיכך שָׁדַר קַמֵּיהּ – שלח לקצוץ את אילנו. שואלת הגמרא: וְלִימָא לֵיהּ – יאמר רבי ינאי לאותו אדם, זִיל קוֹץ דִּידָךְ וְהָדַר אָקוֹץ דִּידִי – לך קצוץ את אילנך ואחר כך אני אקצוץ את אילני, ומדוע דחהו רבי ינאי למחר. משיבה הגמרא: רבי ינאי עשה כן מִשּׁוּם דרשתו דְּרֵישׁ לָקִישׁ, דְּאָמַר על הפסוק (צפניה ב א) 'הִתְקוֹשְׁשׁוּ וְקוֹשׁוּ', שפירושו, הסירו קש מנגד עיניכם ואחר כך הסירו קש מאחרים, כלומר קְשׁוֹט – הנהג בדרך האמת את עַצְמְךָ – תחילה ורק אַחַר כָּךְ קְשׁוֹט אֲחֵרִים.

שנינו במשנתינו (לעיל ע"א): אֲבָל אִם רָצָה כּוֹנֵס לְתוֹךְ שֶׁלּוֹ וּמוֹצִיא. אֵיבַעְיָא לְהוּ – נסתפקו האמוראים בדין זה, אם כָּנַס אדם את כותלו לתוך רשותו וְלֹא הוֹצִיא זיזים וגזוזטראות מיד, מַהוּ שֶׁיַּחְזוֹר וְיוֹצִיא – האם הוא יכול להוציא זיזים וגזוזטראות לאחר זמן לאותו מקום שכנס בתחילה. היינו, האם אנו אומרים שויתר מקום זה לבני רשות הרבים, או לא. מביאה הגמרא שנחלקו בזה אמוראים: רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, שאם כָּנַס מוֹצִיא זיזים וגזוזטראות למקום שכנס, וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר, שאם כָּנַס אֵינוֹ מוֹצִיא, משום שמחל על חלקו.

אָמַר לֵיהּ רַבִּי יַעֲקֹב לְרַבִּי יִרְמְיָה בַּר תַּחֲלִיפָא, אַכְּבְרֵהּ לָךְ – אבאר לך במה נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש, לענין לְהוֹצִיא את זיזיו לאחר זמן כּוּלֵּי עָלְמָא לֹא פְּלִיגִי – רבי יוחנן וריש לקיש לא נחלקו דְּמוֹצִיא, משום שלא מחל על חלקו. אלא כִּי פְּלִיגִי – נחלקו לענין לְהַחֲזִיר כְּתָלִים לִמְקוֹמָן היכן שהיו קודם שכנס, וְאִיפְּכָא אִיתְּמַר – ויש לשנות את מחלוקתם להיפך, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר אֵינוֹ מַחֲזִיר כתלים למקומם, וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר מַחֲזִיר, וטעם מחלוקתם, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר שֶׁאֵינוֹ מַחֲזִיר מִשּׁוּם דִּינוֹ דְּרַב יְהוּדָה, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה, מֻצָּר – גבול שבין שתי שדות שֶׁהֶחֱזִיקוּ בּוֹ רַבִּים להלך בו, והבעלים ידעו ושתקו, אָסוּר לְקַלְקְלוֹ, שכיון שמחל הבעלים על חלקו לרבים, הרי הוא רכוש הרבים. וגם הכונס כתליו אינו יכול להוציאם לאחר זמן, שכיון שהניח לרבים לעבור שם, מחל על המקום. וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר שמַּחֲזִיר את כתליו, ומה שאמר רב יהודה שמצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו, הֲנֵי מִילֵּי הֵיכָא דְּלֵיכָּא רַוּוחָא – דבריו אמורים רק במקום שאין רווח לבני רשות הרבים לעבור כשמקלקל את המצר, אבל הָכָא הָא אִיכָּא רַוּוחָא – כאן הרי יש רווח לבני רשות הרבים לעבור גם בלא חלקו, שהרי סתם רשות הרבים רחבה היא.

שנינו במשנתינו (לעיל ע"א): לָקַח חָצֵר וְכֹה וְזִיזִין וּגְזוּזְטְרָאוֹת חֲרֵי הִיא בְּחֶזְקָתָהּ. הגמרא מבארת שאם נפל הכותל יכול לבנותו באותו מקום עם הזיזים: אָמַר רַב הוּנָא, נְפָלָה כותל אותה חצר וזיזים שעמדה, חַזֵּר וּבוֹנֶה אוֹתָהּ ומוציא זיזים כבתחילה. מֵיתִיבִי – מקשה הגמרא מברייתא, אֵין מְכַיְּידִין בית בסיד, וְאֵין מְכַיְּירִין – מציירים בקיר צורות שצר בסיד, וְאֵין מְפַיְּחִין צורות של מיני צבעונים בְּזִמַּן הַזֶּה – אחר חורבן בית המקדש, מחמת האבל על החורבן. אבל אם לָקַח אדם חָצֵר מְסוּיֶּדֶת או מְכוּיֶּרֶת או מְפוּיַּחַת, חֲרֵי זוֹ בְּחֶזְקָתָהּ ואין צריך להסיר את הסיד ואת הציורים. ואם נָפְלָה אותה חצר, אֵינוֹ חוֹזֵר וּבוֹנֶה אוֹתָהּ, משום שכל בנין שאין ראשי לבנותו מתחילה, גם אם היה לו ונפל, אינו ראשי לחזור ולבנותו. ואם כן, קשה על רב הונא הסובר שאם נסתרה החצר חוזר ובונה אותה עם הזיזים. מתרצת הגמרא: אִיפּוֹרֵי שַׁאנִי – איסור שונה מהזיזים, דהיינו שאת החצר המסוידת אין לבנות שוב מפני שהוא עובר בזה איסור, אך את הכותל עם הזיזים מותר לו לבנות כיון שאין זה איסור אלא רק היזק לבני רשות הרבים.

ברייתא בענין זה: תָּנוּ רַבָּנָן, לֹא יִסּוֹד אָדָם אֶת בֵּיתוֹ בַּסִּיד מחמת האבל על חורבן הבית, וְאִם עֵירֵב בּוֹ – בסיד חוֹל אוֹ תֶּבֶן שהוא מכהה את הצבע הלבן של הסיד, מוּתָּר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, עֵירֵב בּוֹ חוֹל חֲרֵי זֶה טָרַכְסִיד – בנין חזק וטוב, ולכן אָסוּר לסייד באותו סיד, אבל אם עירב בו תֶּבֶן, מוּתָּר.

הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין אבל חורבן הבית: תָּנוּ רַבָּנָן, כְּשֶׁחָרַב הַבַּיִת בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה, רַבּוּ פְּרוּשִׁין בְּיִשְׂרָאֵל – נתרבו אנשים שהפרישו את עצמם שֶׁלֹּא לֶאֱכוֹל בָּשָׂר וְשֶׁלֹּא לִשְׁתּוֹת יַיִן. נִטְפַּל לָהֶן – חבר אליהם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְאָמַר לָהֶן, בָּנַי, מִפְּנֵי מָה אִי אַתֶּם אוֹכְלִין בָּשָׂר וְאֵין אַתֶּם שׁוֹתִין יַיִן. אָמְרוּ לוֹ, וכי נֹאכַל בָּשָׂר שֶׁמְּמָנּוּ הָיוּ מַקְרִיבִין עַל גַּבֵּי מִזְבַּח בבית המקדש, וְעַכְשָׁיו בָּטֵל – בטלו הקרבנות, וכי נִשְׁתֶּה יַיִן שֶׁהָיוּ מְנַסְּכִין עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ וְעַכְשָׁיו בָּטֵל – בטלו הנסכים. אָמַר לָהֶם רבי יהושע, אִם כֵּן גַּם לֶחֶם לֹא נֹאכַל שֶׁהֲרֵי כְּבָר בָּטְלוּ מְנָחוֹת שהיו מלחם. השיבו לו, אכן יש לפרוש גם מלחם וְאֶפְשָׁר להיות ניזונים בְּפֵירוֹת. אמר להם, גַּם פֵּירוֹת לֹא נֹאכַל, שֶׁהֲרֵי כְּבָר בָּטְלוּ בְּכוּרִים שבאו מפירות. השיבו לו, אכן יש לפרוש גם מפירות וְאֶפְשָׁר להיות ניזונים בְּפֵירוֹת אֲחֵרִים שאינם משבעת המינים. אמר להם, גַּם מַיִם לֹא נִשְׁתֶּה, שֶׁהֲרֵי כְּבָר בָּטֵל נִיסּוּךְ הַמַּיִם, שֶׁתָּקְנוּ, שהרי אי אפשר בלא מים. אָמַר לָהֶן, בָּנַי, בּוֹאוּ וְאוֹמַר לָכֶם את הדין, שֶׁלֹּא לְהִתְאַבֵּל כָּל עִיקָּר [–כלל] אִי אֶפְשָׁר, שֶׁכְּבָר נִגְזְרָה גְּזֵרָה – גזירת החורבן, ונתחייבנו להתאבל מן הפסוק (ישעיה סו י) 'שִׂישׂוּ אִתָּהּ מָשׂוֹשׂ כָּל הַמִּתְאַבְּלִים עָלֶיהָ', וּלְהִתְאַבֵּל יוֹתֵר מַדַּאי אִי אֶפְשָׁר, משום שֶׁאֵין גּוֹזְרִין גְּזֵירָה עַל הַצִּבּוּר אֶלָּא אִם כֵּן רוֹב הַצִּבּוּר יְכוֹלִין לַעֲמוֹד בָּהּ, וזה למדנו מִדִּכְתִיב (מלאכי ג ט) 'בַּמְאֵרָה אַתֶּם נֶאֱרָרִים וְאֹתִי אַתֶּם קֹבְעִים, הַגּוֹי כֻּלּוֹ', דהיינו שאמר הקדוש ברוך הוא לישראל, קיבלתם עליכם בגזירת ארור להביא את המעשר אל בית האוצר, ואף על פי כן אתם גוזלים אותי ואינכם מביאים את המעשר ואת התרומה, וכל העם קיבל את הגזירה. ומן הסתם אם לא היו כל העם יכולים לעמוד באותה גזירה לא היו מסכימים לקבלה, וכיון שרובם ככולם משמע שגזירה שאין הציבור יכול לעמוד בה אינה גזירה. אֶלָּא כָּךְ אָמְרוּ חֲכָמִים בברייתא הנ"ל, שהראוי להתאבל, סַד אָדָם אֶת בֵּיתוֹ בַּסִּיד וּמְשַׁיֵּיר בּוֹ דָּבָר מוּעָט – שטח מועט שאינו מסויד, זכר לחורבן. מבררת הגמרא: וְכַמָּה צריך להשאיר בלא סיד. אָמַר רַב יוֹסֵף, אַמָּה עַל אַמָּה. וְאָמַר רַב חִסְדָּא, כְּנֶגֶד הַפֶּתַח.

ממשיכה הברייתא: עוֹשֶׂה אָדָם כָּל צָרְכֵי סְעוּדָה וּמְשַׁיֵּיר דָּבָר מוּעָט זכר לחורבן. מבררת הגמרא: מַאי הִיא – מה הוא אותו דבר מועט. אָמַר רַב, בַּת צְרָעָא – אין לה לשים סיד בצד המצח שליד האוזן כדי להשיר את שערותיה. וכל הדינים הללו נלמדים מהפסוק שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קלז ה-ו) 'אִם אֶשְׁכָּחֵךְ יְרוּשָׁלַיִם תִּשְׁכַּח יְמִינִי, תִּדְבַּק לְשׁוֹנִי לְחִכִּי וְגוֹ', אם לא אֶזְכְּרֵכִי, אם לא אַעֲלֶה אֶת יְרוּשָׁלַיִם עַל רֹאשׁ שִׂמְחָתִי', ומכאן למדנו שיש לזכור את חורבן ירושלים. שואלת הגמרא: מַאי – מה נלמד מהמילים 'עַל רֹאשׁ שִׂמְחָתִי'. משיבה הגמרא: אָמַר רַב יִצְחָק, זֶה אֵפֶר מַקֵּלָה – אפר שריפה שֶׁנּוֹתְנִים בְּרֹאשׁ חֲתָנִים זכר לחורבן. אָמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְאַבַּיֵי, הֵיכָא מַנַּח לָהּ – היכן מניחים בראשם של החתנים את האפר, בְּמָקוֹם שמניחים בו תְּפִילִין, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה סא ג) 'לָשׂוּם לַאֲבֵלֵי צִיּוֹן לָתֵת לָהֶם פְּאֵר תַּחַת אֵפֶר', ומשמע שאבלי ציון היו

המשך בעמוד כט

פרק רביעי - המוכר את הבית

פרק זה עוסק בדיני מכירת קרקע, בית, חצר, בית הבד או בית מרחץ ושאר סוגי מקרקעין [למעט מטלטלין שענינם יתבאר בפרקים להלן], וענינו לבאר מה נכלל במכירת כל אחד מהם.

משנה

המשנה מבארת מה נכלל במכירת 'בית': **הַמּוֹכֵר אֶת הַבַּיִת** לחבירו, ואמר לו 'בית זה מכור לך' סתם, מבלי לפרט אלו חלקים מן הבית נכללים במכירה, **לֹא מָכַר** לו את **הַיָּצִיעַ** שסמוך לבית, **וְאַף עַל פִּי שֶׁהִיא** – היציע **פְּתוּחָה לְתוֹכוֹ**, שיש פתח מן הבית ליציע, ויש מקום לומר שמאחר ומשמש לבית היה בדעת המוכר למכרו עמו, מכל מקום אינו מכור.

וְכֵן לֹא מכר **אֶת הַחֶדֶר** שעשוי לשמירת ממונו או חפציו, אף על פי **שֶׁהוּא** נמצא **לְפָנִים הֵימֶנּוּ** – מן הבית, ופתוח אליו. וזאת מכיון שתשמישו שונה מתשמיש הבית, לכך לא היתה דעתו של המוכר למכרו בכלל הבית.

וְכֵן לֹא מכר **אֶת הַגַּג** העשוי לשימוש בפני עצמו **בְּזְמַן שֶׁיֵּשׁ לוֹ** – לגג **מַעֲקֶה גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים**, לפי שבאופן זה יש לגג חשיבות בפני עצמו ואינו בטל לבית. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אִם יֵשׁ לוֹ** לגג **צוּרַת פֶּתַח** – שתי מזוזות שעל גביהן משקוף, העומד בכניסה מן הבית אליו, **אַף עַל פִּי שֶׁמַּעֲקֶה הַגַּג אֵינוֹ גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים**, הגג **אֵינוֹ מָכוּר** עם הבית.

גמרא

הגמרא מבארת מהו 'יציע' הנזכר במשנה. מבררת הגמרא: **מַאי** – מהו **'יָצִיעַ'** שנתבאר במשנה שאינו כלול במכירת בית סתם. מבארת הגמרא: **הָכָא** – כאן בבבל **תַּרְגִּימוּ** – פירשו בני הישיבה, שיציע היינו **אַפְתָּא** – בנין נמוך שבנוי בסמוך לבית בצדו או מאחוריו. **רַב יוֹסֵף אָמַר, בְּדָקָא חֲלִילָה** – בנין נמוך שבנוי בסמוך לבית [בדומה לאפתא], אלא שכתליו חלולים ועשויים חלונות, ואינו עשוי לדירה אלא לנוי ולהתקרר שם.

מבארת הגמרא את ההבדל ביניהם: **לְמַאן דְּאָמַר** [בני ישיבת בבל] **אַפְתָּא לֹא מְזַדְּבְּנָא** – לא נכללת במכירת הבית, ואף שכתליה סתומים, והשימוש בה דומה לשימוש של הבית, **כָּל שֶׁכֵּן בְּדָקָא חֲלִילָה** שעשויה חלונות **שלֹא מְזַדְּבְּנָא** – לא מכורה בכלל הבית, שכן השימוש בה אינו דומה כלל לשימוש של הבית. אולם **לְמַאן דְּאָמַר** [רב יוסף] שיציע הוא **בְּדָקָא חֲלִילָה**, יש לומר שדווקא זו אינה כלולה במכירת הבית, הואיל והשימוש בה שונה לגמרי משימוש הבית, **אֲבָל אַפְתָּא** שסתומה היא כבית והשימוש בה דומה קצת לשל בית, אכן **מְזַדְּבְּנָא** – כלולה במכירת הבית.

רב יוסף מביא ברייתא שממנה מבואר מהו 'יציע': **תָּאנֵי רַב יוֹסֵף** ברייתא, **שָׁלֹשׁ שֵׁמוֹת יֵשׁ לוֹ** ליציע, השם הראשון **'יָצִיעַ'**, השני **'צֵלָע'**, והשלישי **'הָא'**.

מביאה הברייתא את המקורות לאותם שמות: **'יָצִיעַ'** נקרא שמו כך, **דִּכְתִיב** בענין בית המקדש הראשון (מלכים א' ו ו) **'הַיָּצִיעַ הַתַּחְתֹּנָה** [מבין שלש שורות התאים שהיו זו על גב זו] **חָמֵשׁ בָּאַמָּה** – חמש אמות **רָחְבָּה'**.

'צֵלָע' נקרא כן, **דִּכְתִיב** לענין בית המקדש שלעתיד לבוא (יחזקאל מא ו), **'וְהַצְּלָעוֹת** – צורת בנין התאים שלצדי הבית תהיה באופן שכל **צֵלָע** – תא, יהיה סמוך **אֶל צֵלָע** – תא הסמוך לו **שָׁלוֹשׁ וּשְׁלֹשִׁים פְּעָמִים'**, כלומר, שלשים ושלשה תאים יהיו.

'הָא' נקרא כן, **דִּכְתִיב** לענין בית המקדש שלעתיד לבוא (יחזקאל מ ז), **'וְהָאֻלָּם** [העומד מחוץ להיכל וסמוך לו], שיעורו יהיה כמדת קָנֶה **אֶחָד** – שש אמות **אַרְבַּע**, **וְקָנֶה אֶחָד** – שש אמות **רֹחַב, וּבֵין הָאֻלָּמִים** – בין כל תא לחבירו יהיה כותל מפריד בעובי **חָמֵשׁ אַמּוֹת'**.

וְאִי בָּעֵית אֵימָא, המקור לכך ש'תא' הוא בנין שאחורי הבית, הוא **מֵהָכָא** – ממשנה זו (מדות פ"ד מ"ז) המונה את מדות בית המקדש מצד מזרח למערב. וכך שנינו, עובי **כּוֹתֶל הַהֵיכָל** שאחורי בית קדש הקדשים **שֵׁשׁ** אמות, **וְרוחב** חלל **הָאֻלָּם** שבשורה האמצעית ממזרח למערב **שֵׁשׁ** אמות, ועובי **כּוֹתֶל** המערבי של **הָאֻלָּם, חָמֵשׁ** אמות, ומכך שהבנין שאחורי ההיכל קרוי בלשון המשנה 'תא', יש לשמוע שבנין שמאחורי הבית שמו יציע.

הגמרא מבארת כמה יהא שטחו של היציע שבכך לא יהא בטל לבית: **אָמַר מָר זוּטְרָא**, מה ששנינו שהיציע אינו כלול במכירת הבית, **וְהוּא** דווקא **דְּהָוֵי** שטחו של היציע **אַרְבַּע אַמּוֹת** על ארבע אמות, שחשוב הוא בפני עצמו ואינו בטל לבית, אבל אם שטח היציע פחות מארבע אמות על ארבע אמות, הרי הוא כלול במכירת בית סתם.

מקשה הגמרא: **אָמַר לֵיהּ רָבִינָא לְמַר זוּטְרָא, לְדִידָךְ** – לשיטתך **דְּאָמְרַתְ** שדין זה שאין היציע נכלל במכירת הבית הוא **עַד דְּהָוֵי** – שיהיה שטחו **אַרְבַּע אַמּוֹת** על ארבע אמות, אבל בפחות משיעור זה הרי הוא בכלל מכירת הבית, קשה, **אֶלָּא מֵעַתָּה גַּבֵּי בּוֹר דְּתָנַן** בסיפא של המשנה (להלן סד.), שהמוכר בית סתם מבלי לפרט איזה דברים כלולים במכירתו, **לֹא** מכר **אֶת הַבּוֹר** של מים הנמצא בחצר הבית בחפירה בקרקע קשה שאין המים נספגים בה, **וְלֹא אֶת הַדּוּת** – בור מים שחפור בעפר תיחוח וכתליו בנויים אבן, וכך הדין **אַף עַל פִּי שֶׁכָּתַב לוֹ** המוכר בשטר המכירה שהוא מוכר לו גם **עוּמְקָא** – העומק **וְרוּמְיָא** – והגובה של הבית, ומעתה לדבריך שכל שאין בשטחו ארבע אמות, בטל הוא ונכלל במכירה, יש להקשות, וכי האם נאמר **דַּהֲכִי נַמִּי** יש לחלק לענין מכירת בור ודות, **דְּאִי הָוֵי** הבור והדות **אַרְבַּע אַמּוֹת** או יותר, **אִין** – אכן אינם כלולים במכירת הבית, **וְאִי לֹא** – שאין בהם ארבע אמות, **לֹא** נחשבים כדבר בפני עצמו, וכלולים במכירת הבית, ומאחר וסתם בור אינו רחב ארבע אמות, היאך סתמה המשנה שהבור אינו כלול במכירת הבית.

מתרצת הגמרא: **הָכִי הַשְׁתָּא** – וכי ניתן לדמות את דינם של בור ודות לדינו של יציע, **הָתָם** לענין בור ודות, **הָא תַּשְׁמִישְׁתָּא לְחוּד, וְהָא תַּשְׁמִישְׁתָּא לְחוּד**, שאופן השימוש בבור ואופן השימוש בבית אינם דומים כלל, שכן הבור והדות משמשים לכינוס מים, ואילו הבית משמש לדיור, ולכן אף שאין בהם ארבע אמות אינם כלולים במכירתו, **הָכָא** לענין יציע ובית, **אִידֵי וְאִידֵי חֲדָא תַּשְׁמִישְׁתָּא הִיא** – לזה ולזה שימוש אחד של דיור, ולכן **אִי הָוֵי** ביציע שיעור **אַרְבַּע אַמּוֹת, חָשִׁיב** במקום בפני עצמו ואינו כלול במכירת הבית, **וְאִי לֹא** – ואם אין ביציע ארבע אמות, **לֹא חָשִׁיב** בפני עצמו, ונכלל במכירת הבית.

שנינו במשנה: **וְלֹא** מכר **אֶת הַחֶדֶר שֶׁלְּפָנִים הֵימֶנּוּ** של הבית. שואלת הגמרא: **הַשְׁתָּא** – עתה לאחר שהשמיענו התנא שיציע שהשימוש בו שוה לגמרי לשימושי הבית, **לֹא מִיזַּדַּבַּן** – אינו כלול במכירת הבית, **חֶדֶר** שאינו משמש לדיור כבית אלא לשמירת ממון, **מִיבַּעְיָא** – האם צריך התנא להשמיענו שאינו כלול במכירתו, והרי דין זה ניתן ללמוד מיציע.

ישנם החושבים שצריך להיות יהודי דתי בשביל לזכות ב"**עולם הבא**". ובכן: בשביל "עולם הבא" – בוודאי; אבל גם בשביל **עולם הזה** צריכים להיות יהודי דתי!

משיחת פורים ה'תשכ"ט

רש"י

משנה המוכר את הבית — סתם. **היציע** — בגמרא מפרש. ואינו בכלל בית. אף על פי שפתוח היציע לתוכו של בית, דאיכא למימר דכיון דתשמישו לבית מכרו עם הבית, אפילו הכי אינו מכור. **ולא את החדר** — אף על פי שהוא לפנים מן הבית ופתוח לתוכו, ודרייסתם לבית. דכיון דאין תשמישו כשל בית, שאינו עשוי אלא להצניע שם חפציו לשמור, כמין תיבה — הלכך אינו בכלל בית. **בזמן שיש לו מעקה כו'** — הוי חשוב בפני עצמו, ולא בטיל אגב בית. **גמרא אפתא** = אפנטמ"ץ, בנין נמוך אצל הבית, מצדו או מאחוריו. **בדקא חלילה** — איהו נמי כמין אפתא סמוך לבית, אלא שעשוי חלונות חלונות לנוי, לודר"ש בלעז. והיינו לשון חלילה — על שם שבתליו חלול כל סביביה ועשוי חלונות, כן נראה בעיני. **כל שכן בדקא חלילה** — דאינו מכור, דאין תשמישו דומה לתשמישו של בית כלל, שהרי לנוי עשוי, ולהקר שם. **אבל אפתא** — שהוא סתום כבית — דמי תשמישו לתשמיש דבית טפי, ומוזבנא בכלל בית. **היציע התחתונה וגו'** — שלש היו זו על גב זו כו', וכל אחת ואחת מרחבת אמה מחברתה, בשביל שהיו כונסין את החומה אמה להושיב ראשי קורות של תקרה המפסקת בין יציע ליציע. כדכתיב "כי מגרעות" דהיינו כניסת החומה "נתן לבית סביב לבלתי אחוז בקירות הבית", כלומר, שלא יצטרך לנקוב את קירות הבית לתחוב שם ראשי קורות. **דכתיב** — ביחזקאל. הצלעות צלע אל צלע וגו' — ופשטיה דקרא בתאים מיירי. **קנה אחד אורך וגו'** — היינו שש אמות, שכן מדת הקנה כדמפרש ביחזקאל. ואיציע התיכונה קאי, דהויא שש אמות. **ואיבעית אימא מהכא** — נפקא לן דתא היינו בנין שאחורי בית, דהיינו יציע — דקחשיב תא אחורי ההיכל. **כותל ההיכל שש כו'** — משנה במסכת מדות, דקחשיב אורך ההיכל מן המזרח למערב מאה אמה: כותל האולם חמש כו'. ומדקא חשיב תא לבסוף — שמע מינה היינו יציע. **כותל ההיכל שש** — עובי הכותל שאחורי בית קדשי הקדשים. **והתא שש** — חללו של תא, מן המזרח למערב. **וכותל התא** — כותל מערבי שלו עביו חמש. **אמר מר זוטרא** — הא דתנן: לא מכר את היציע — והוא דאיכא ארבע אמות על ארבע אמות, חשוב בפני עצמו, ואי לא — לא. **לא את הבור** — סיפא דמתניתין דהמוכר את הבית לא מכר את היציע היא, וקאמר דגם את הבור ואת הדות אינו בכלל בית. **בור** — בחפירה, דות — בבנין. **אף על פי שכתב לו** — "בית זה אני מוכר לך ועומקה ורומה". דלא אתא לרבויי אלא עליות ומעקה וקרקעית הבית, שאם רצה מוכר לחפור תחת הבית — לוקח מעכב עליו. **הכי נמי** — גבי בור ודות, אי הוי ארבע אמות — אינו מכור. ואי לא — לא חשיב בפני עצמו, ומזדבן בהדי בית? בתמיד, והלא סתם בור לה הוי ארבע אמות רוחב, דבור קצר הוא **בור ודות תשמישתיה לחוד** — שעמוקים הם, ותשמישן למים. ובית תשמישתא לחוד. לפיכך אינו בכלל בית, אף על גב דלא הוי ארבע אמות. אבל יציע ובית — חדא תשמישתא הוי הוא, מקום דירה. **לא חשיב** — ובטיל לגבי בית. **השתא יציע** — שתשמישתה שוה לגמרי לשל בית — אמרת: לא מיזדבן להדי בית. **חדר** — העשוי לשמירת ממונו, ואין דומה התשמיש לשל בית — לא כל שכן? ואמאי איצטריך למיהדר ולמיתניה?

לא

המוכר את הבית. תני רב יוסף שלשה שמות יש לה יציע צלע ותא — איציע דקרא קאי. דיציע דמתניתין כבר פירש רב יוסף גופיה דהוי בדקא חלילה. ויציע דבית המקדש לא מצינו בשום מקום שהיה עשוי כמין חלונות. **והצלעות** צלע אל צלע — וכתיב בהאי קרא "ולא היו אוחזים בקירות הבית", ובקרא דיציע כתיב "לבלתי אחוז בקירות הבית" — שמע מינה דצלע ויציע חד הוא.

ואיבעית אימא מהכא כותל ההיכל שש — תימה לרבינו תם ולרבינו יצחק דבתר קרא מייתי משנה, דהוי כמו "יהודה ועוד לקרא" בפרק קמא דקדושין (ו, א) ואומר רבינו יצחק: דהתם לא קפיד אלא אלשון "ועוד", אבל הכא דלא קאמר "ועוד" — אתי שפיר. וכענין זה מצינו בכמה מקומות (בבא קמא צב, ב): דבר זה כתוב בתורה ושנוי בנביאים ומשולש בכתובים ושנוי במשנה.

והתא שש — בתיכונה איירי, דאותה היתה שש. אבל תחתונה לא היתה אלא חמש, כדכתיב "והיציע התחתונה חמש באמה רחבה" וגו', ונראה דלכך לא נקט התחתונה — משום דכנגד התחתונה היה כותל ההיכל עביו שבע. אף על פי שכותל מזרחי של היכל שלא היה בו תאים היה שש עביו למעלה ולמטה, שאר כתלי ההיכל שהיו בהן מגרעות היו למטה עבין שבע, וכנגד התיכונה עביו שש. כי המגרעת היא אמה, ולכך התיכונה רחבה מן התחתונה אמה. ולכך נקט תיכונה, משום דניחא ליה למינקט בכותל היכל מערב שש, כמו שמונה התם בכותל מזרח. ואם הוה נקט בתחתונה — הוה צריך למימר "כותל היכל שבע, והתא חמש", וניחא ליה למינקט שש במערב כמו במזרח. ועוד נראה לרבינו יצחק: דהמגרעות היו בין בכותל ההיכל בין בשלשה כותלי התא, והמגרעת היתה חצי אמה מכל צד, והיתה כותל ההיכל מלמטה שש ומחצה, וכנגד התיכונה שש. והשתא ניחא, דכל התאים היו מרובעים: התחתונה חמש על חמש, והתיכונה שש על שש, והעליונה שבע על שבע. והא דתנן במסכת מדות (פרק רביעי משנה ד): התחתונה רחבה חמש ורובד שש, אמצעית שש ורובד שבע — המגרעת קרי רובד, לפי שהוא כעין שורה בולטת. דרובד היינו שורה, כדתנן במסכת תמיד (פרק ראשון משנה א): בית גדול היה ומוקף רובד של אבן. ומפרש בגמרא דהיינו איצטוותא. ועוד יש לפרש: דבבית שני היתה יציע התחתונה שש, והיה חלוק מבית ראשון, כמו שמצינו שחלוקין תאים שלעתיד במשכן דיחזקאל, דכתיב התם "ורחב הצלע ארבע אמות" — הכא נמי שמא כך היו חלוקין מבית ראשון, ומצינא למימר דחשיב שפיר מלמטה.

לא

המשך מעמוד קצט

בעת רצון אזכיר את כולם על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר נבג"מ זי"ע, מייסד המוסד ואשר מתנהל ברוחו, אשר השי"ת ימלא משאלות לבבם לטובה ולברכה, ויצליחו בגשמיות וברוחניות גם יחד.

ולקראת חג הפסח, זמן חירותנו, הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, ברכתי שלוחה לכל אחד ואחד מכם לחג הפסח כשר ושמח ולחירות אמתית, חירות מכל הענינים המבלבלים לעבודת ה' בשמחה ובטוב לבב.

בברכה.

לָא צְרִיכָא, דְּאַף עַל גַּב דְּמִצַּר לֵיהּ מְצָרֵי אַבְרָאֵי; כִּדְרַב נַחְמָן, דְּאָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ: הַמּוֹכֵר בַּיִת לַחֲבֵירוֹ בְּבִירָה גְּדוֹלָה, אַף עַל פִּי שֶׁמְּצַר לוֹ מְצָרִים הַחִיצוֹנִים - מְצָרִים הָרְחִיב לוֹ. הֵיכִי דָּמֵי? אִילֵימָא דְּקָרוּ לֵיהּ לְבֵית בַּיִת, וּלְבִירָה בִּירָה - פְּשִׁיטָא, בַּיִת זַבִּין לֵיהּ, בִּירָה לָא זַבִּין לֵיהּ אֶלָּא דִּלְבִירָה נַמִּי קָרוּ לָהּ בַּיִת - כּוּלֵּיהּ זַבִּין לֵיהּ - לָא צְרִיכָא, דִּרְווּבָּא קָרוּ לֵיהּ לְבֵית בַּיִת, לְבִירָה בִּירָה, וְאֵיפָא נַמִּי דִּלְבִירָה קָרוּ לֵיהּ בַּיִת. מַהוּ דְּתֵימָא כּוּלֵּיהּ זַבִּין לֵיהּ, קָא מַשְׁמַע לָן, מִדַּהֲוָה לֵיהּ לְמִכְתַּב "וְלָא שַׁיְירִית בְּזִבְנֵינִי אִלֵּין כְּלוּם" וְלָא כְּתַב, שְׁמַע מִינָּהּ: שִׁיּוּרֵי שַׁיֵּיר. וְאָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ: הַמּוֹכֵר שָׂדֶה לַחֲבֵירוֹ בְּבִקְעָה גְּדוֹלָה, אַף עַל פִּי שֶׁמְּצַר לוֹ מְצָרִים הַחִיצוֹנִים - מְצָרִים הָרְחִיב לוֹ. הֵיכִי דָּמֵי? אִילֵימָא דְּקָרוּ לֵיהּ לְשָׂדֶה שָׂדֶה, וּלְבִקְעָה בִּקְעָה - פְּשִׁיטָא, שָׂדֶה זַבִּין לֵיהּ, בִּקְעָה לָא זַבִּין לֵיהּ וְאֶלָּא דִּלְבִקְעָה נַמִּי קָרוּ לָהּ שָׂדֶה - כּוּלָּהּ זַבִּין לֵיהּ - לָא צְרִיכָא, דְּאִיכָּא דִּלְשָׂדֶה קָרוּ לֵיהּ שָׂדֶה, וּלְבִקְעָה בִּקְעָה - מְצָרִים הַחִיצוֹנִים - מְצָרִים הָרְחִיב, קָא מַשְׁמַע לָן, מִדַּהֲוָה לֵיהּ לְמִכְתַּב "וְלָא שַׁיְירִית בְּזִבְנֵינִי אִלֵּין כְּלוּם" וְלָא כְּתַב, שְׁמַע מִינָּהּ: שִׁיּוּרֵי שַׁיֵּיר. וּצְרִיכָא, דְּאִי אַשְׁמְעִינַן בַּיִת - מִשּׁוּם דְּהָא תַּשְׁמִישְׁתָּא לְחוּד וְהָא תַּשְׁמִישְׁתָּא לְחוּד, אֲבָל בִּקְעָה דְּכוּלָּהּ חָדָא תַּשְׁמִישְׁתָּא הִיא - אֵימָא כּוּלֵּיהּ זַבִּין לֵיהּ; וְאִי אַשְׁמְעִינַן בִּקְעָה - מִשּׁוּם דְּלָא הֲוָה לֵיהּ לְמֵימְצַר לֵיהּ, אֲבָל בַּיִת דַּהֲוָה לֵיהּ לְמֵימְצַר לֵיהּ וְלָא מְצַר לֵיהּ - כּוּלֵּיהּ זַבִּין לֵיהּ, צְרִיכָא. כְּמַאן? כִּדְרַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ. הַהוּא דַּאֲמַר לֵיהּ לְחַבְרֵיהּ: "אַרְעָא דְּבֵי חֵיָּא מְזַבְּנָא לָךְ", הַוַּאי לֵיהּ תַּרְתֵּי אַרְעָתָא דַּהֲוָה מִתְקָרֵין "דְּבֵי חֵיָּא". אָמַר רַב אַשִׁי: חָדָא אָמַר לֵיהּ, תַּרְתֵּי לָא אָמַר לֵיהּ. וְאִי אָמַר לֵיהּ "אַרְעָתָא" סְתָמָא - מִיעוּט אַרְעָתָא שְׁתַּיִם. וְאִי אָמַר לֵיהּ "כָּל אַרְעָתָא" - כָּל אַרְעָתָא דְּאִית לֵיהּ, לְבַר מִבּוּסְתָנֵי וּפַרְדֵּיסֵי. וְאִי אָמַר לֵיהּ "זִיהֲרָא" - אֲפִילּוּ בֵּי בוּסְתָנֵי וּפַרְדֵּיסֵי, לְבַר מִבָּתֵּי וְעַבְדֵי.

ואי

לא צריכא אף על גב דמצר ליה מצרים אבראי — מספקא לרבינו יצחק ביציע, אי אמרינן נמי מצרים הרחיב לו, ממשנה יתידה, או שמא דוקא בחדר, דתשמיש אחרינא הוא כדאמר הכא, אבל יציע קנה.

אלא דקרו לה לבירה נמי בית — פירש רבינו יצחק בן מאיר: אלא דכולי עלמא, כשמזכירין בית סתם — כל הבירה משמע. וכשרוצין להשכיר בית אחד בלא בירה — צריכין לפרש ולומר: בית אחד בלא בירה אני אומר. אם כן, אפילו לא מצר מצרים החיצונים כולה זבין ליה. ומתוך לשון הקונטרס משמע נמי שרוצה לפרש כן. ולפירוש זה, הא דכתיב בכל הספרים "לבירה נמי בית", היינו: כמו שקורין לבירה בירה — קורין נמי לבירה בית. וקשה לרבינו יצחק: דאם כן הוה ליה לשנויי: "לא צריכא דקרו נמי לבית בית, וקרו כולי עלמא לבית בית, ולבירה בית", ואמאי איצטריך למימר: דאיכא דקרו לבירה בירה. פירוש: ולא בית, ואיכא נמי דקרו לבירה בית ונראה לרבינו יצחק דהכי פירושו: ואלא דקרו לבירה נמי בית, כמו שקורין לבית בית — כוליה זבין ליה, כיון דמצר לו מצרים החיצונים. ובתר הכי משני דלאו כולי עלמא קרו לבירה בית, אלא איכא דקרו לבירה בירה ולא בית. **שמע** מינה שיורי שייר — ואם תאמר: ונימא הדמים מודיעים, כדקאמר רבי יהודה גבי מכר לו את הצמד, ב"המוכר את הספינה" (בבא בתרא עו, ב): הדבר ידוע שאין הצמד שוה מאתים כו' — הכי נמי נימא: הדבר ידוע שאין הבית שוה כל כך, אלא כל הבירה קאמר ויש לומר: דהכא כרבנן דרבי יהודה, דאמרי: אין הדמים ראיה. וההיא דריש "המוכר פירות" (לקמן צב, א) דפריך: וניחזי, אי דמי רדיא לרדיא — נפרש כשנגיע שם בעזרת השם. ועוד אומר רבינו יצחק: דשמעתין אתיא אפילו כרבי יהודה, דגבי קרקע לא שייכא הודעת דמים, דפעמים קונה אדם קרקע הרבה יותר ממה שהיא שוה כדאמר בפרק "מי שהיה נשוי" (כתובות צא, ב): ההוא גברא דהוו מסקי ביה אלפא זוזי כו', הוו ליה תרי אפדני, זבן חדא בחמש מאה וחדא בחמש מאה, אתא בעל חוב וטרפה לחדא מינייהו, הדר קא טריף לאידך. שקל אלפא זוזי, ואמר ליה: אי שויא לך באלפא זוזא — לחיי, ואי לא — שקול אלפא זוזי ואיסתלק. ומה שפירש רבינו שמואל דלא שייך בקרקע הודעת דמים, משום דאין אונאה בקרקעות — אין נראה לרבינו יצחק, דזה אינו בשביל ששוה יותר, דהא הקדשות ועבדים נמי אין להם אונאה אלא גזירת הכתוב הוא, ושייך שפיר הודעת דמים. ועוד: דהא ביטול מקח יש להן. **ארעתא** תרתי משמע — והא דאמר ב"השואל" (בבא מציעא קג, א): דאי מאן דמשאיל מרא לחבריה למירפק ביה פרדסי — רפיק ביה כל פרדסי דאית ליה. ולא אמר: "פרדסי" תרתי משמע התם דרך הוא שמשאיל לו לכל מה שצריך. אבל הכא, בשביל שימכור אדם שתי שדות — לא ימכור כל שדותיו. ויש מפרשים: דהתם יד המשאיל על התחתונה, דשואל מוחזק, אבל הכא — יד לוקח על התחתונה, שהמוכר מוחזק. ואין נראה לרבינו יצחק, דהתם נמי, הואיל וסופה לחזור לבעליה — הוי משאיל מוחזק, כדאמר רב נחמן (שם קב, ב): קרקע בחזקת בעליה עומדת, הואיל וסופה לחזור לבעליה. ואין לומר דיש לחלק בין קרקע למטלטלין, דאין חזקת השובר חשובה בקרקע כמו במטלטלין, כדאשכחן (בבא בתרא צב, א) גבי מוכר שור לחבירו ונמצא נגחן, דאולי בתר מוחזק במעות עתה, אף על פי שתחלה היו של לוקח, ולא אמרינן בחזקת בעלים הראשונים קיימא. דאין נראה לחלק, דהא מיירי התם רב נחמן אפילו בא בסוף החדש שנגמרה חזקתו שדר בה, אפילו הכי מוקמן בחזקת בעלים. וכן ב"המקבל" (בבא מציעא קי, א) מלוה אומר חמש ולוה אומר שלש — פירות בחזקת אוכליהן. ופריך: אמאי לא מוקמן בחזקת בעלים? אף על פי שהפירות כבר אכלן מלוה — אם כן לא הוי טעמא משום דחזקת קרקע גרועה, אלא משום דסופה לחזור. ורבינו יצחק בן מאיר מחלק בין "פרדיסי" ל"ארעתא". והכי נמי אי אמר "מקרקעי" — הוי אמר כל הקרקעות שיש לו, כדמוכח לקמן ב"מי שמת" (קמח, ב).

ואי

לא צריכא — למיתני לא מכר את החדר, אלא דמצר לו מוכר ללוקח בשטר מכירה מצרים חיצונים שחוץ לחדר. דסלקא דעתך אמינא מכר את החדר, שהרי בתוך המצרים הוא — קא משמע לן מתניתין דלא מכר אלא בית, והאי דמצר חוץ לחדר, וכתב "ביתו של פלוני מן המערב" — מצרים הרחיב לו. **כדרב נחמן** — שלא ידע לפרש ולומר "חדר שלי היא ממערבו של בית", דאין זה מצר הניכר לאנשי העיר, והלכך כתב מצרים הניכרים. **בבירה גדולה** — בית גדול הוא, ופתוחין לו בתים סביבותיו. ואין הבירה עשויה לתשמיש אלא לישיבה והילוך בני הבתים. והכל בית אחד הוא, כדכתיב "הבירה אשר הכינותי" (דברי הימים א כט). **המוכר בית לחבירו** — וכגון שהיה עומד באחד מבתי הבירה, ואמר לו "בית זה אני מוכר לך". **כוליה זבין ליה** — דכיון דליכא דקרו לבית בית ולבירה בירה, אלא בולה ביחד מיקריא בית — אהוו בית זבין ליה, וקנה הכל. **דאיכא דקרו לבית** — שבבירה בית, ולבירה עצמה קרו בירה. **מהו דתימא** — כיון דמצר ליה מיצרי בראי, ובולה מיקריא בית — כולה זבין ליה. **קא משמע לן** — רב נחמן, דלא אמרינן הכי. **משום דהוה ליה למכתב** — למוכר: "ולא שיירית בזביני אלין שבתוך ארבעה המצרים קדמי כלום". שהרי כך תיקנו חכמים לבתוב, בשביל שיש בני אדם שמרחיבין המצרים בשטר המכירה, ואינם מוכרים כל מה שבתוך המצרים, ואיהו לא כתב ליה, שמע מינה כו'. **בבקעה גדולה** — שיש בה שדות הרבה והן שלו. וכגון שהיה עומד באחד מן השדות, ואמר לו "שדי זו אני מוכר לך". והדמים מודיעין ליכא למימר, לא גבי בירה ולא גבי בקעה, דהא אין אונאה לקרקעות. **וצריכא** — לאשמועינן גבי בירה ובקעה, דמצרים הרחיב לו. **משום דהא תשמישתא לחוד כו'** — בית ובירה אין תשמישן שוה, לפיכך אין בירה בכלל בית, ואמרינן מצרים הרחיב לו. אבל שדות שבבקעה, שהכל עומד לחרישה — אימא דכולה זבין, דבקעה בכלל שדה. **דלא הוה ליה למימצר** — לחוד, דלא ידע מוכר היאך ימצא שדה אחת בתוך שדותיו, והלכך הוצרך להרחיב מצרים, ולכתוב "שדה ראובן מן המזרח ושדה שמעון מן המערב", וכן לכל ארבע רוחות. אבל גבי בירה, שעשויה בנינין משונין זה מזה בין ברוחב בין באורך בין בגובה ועובי הכתלים, והיה יכול למצור ולכתוב אותו בית שעשוי כן וכן ממזרח, וכן לכל רוח ורוח, ומדלא עשה כן — איכא למימר דכולה זבין, צריכא. **כמאן כרב נחמן אמר רבה בר אבוה** — דמשום דסבירא ליה דאמרינן בעלמא מצרים הרחיב לו, הלכך תקינו לכתוב כן, דלא ליטען מוכר "מצרים הרחבתי", ויפסיד לוקח. **ארעא דבי רבי חייא** — שקנה מרבי חייא. ארעא לשון יחיד אמר ליה, ויטול הלוקח הפחותה שבשתיהן, דיד בעל השטר על התחתונה. ומפרש גמרא ואזיל. **ואי אמר ליה** — אניש לחבריה. **ארעתא** — מזביננא לך. **בוסתני** = גנות. **ופרדסי** = כרמים. **זיהרא** — כל הקרקעות קרויין כן.

ואי

מתרצת הגמרא: **לֹא צְרִיכָא** דין זה שאין החדר כלול במכירת הבית, אלא לחדש **דְּאַף עַל גַּב** דכאשר ציין המוכר ללוקח בשטר את גבולות המכר, **מָצַר לֵיהּ** – ציין לו **מְצָרֵי אַבְּרַאי** – מיצרים רחבים יותר, ונמצא החדר מצוי בתוך אותם מיצרים, ומשמיענו התנא שהלוקח לא קנה את החדר, שלא היתה כוונת המוכר בהרחבת המצרים למכור גם את החדר, אלא רק לציין גבולות הניכרים יותר לבני העיר מאשר גבול הבית.

מביאה הגמרא סיוע לסברא זו: **כְּדְרַב** נַחְמָן שאמר כך לגבי דין אחר. **דְּאָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ, הַמּוֹכֵר בַּיִת לַחֲבֵירוֹ,** ואותו בית מצוי **בְּבִירָה גְּדוֹלָה** [בעין אולם גדול מקורה], וסביבו בתים הפתוחים לתוכו, והבירה עצמה אינה משמשת לדיור, אלא בני הבתים מהלכים או יושבים בה, **אַף עַל פִּי שֶׁמָּצַר לוֹ** – שציין המוכר ללוקח **מְצָרִים הַחִיצוֹנִים** – מצרים שמחוץ לבירה כולה, אין הבירה בכלל המכירה, שלא היתה כוונת המוכר למכור את הבירה, אלא רק **מְצָרִים הָרְחִיב לוֹ** – רצה לציין גבולות רחבים יותר, בכדי שיהיו ניכרים לבני העיר.

שואלת הגמרא: **הֵיכִי דָּמֵי** – באיזה אופן הוצרך רב נחמן לחדש שרק בית מכר לו, **אִילֵימָא** שמדובר **דְּקָרוּ לֵיהּ** – שבני המקום קוראים **לְבַיִת בַּיִת, וּלְבִירָה** דהיינו לכל הבית הגדול, קוראים **בִּירָה, פְּשִׁיטָא** שהבירה אינה בכלל המכר, שהרי **'בַּיִת' זַבֵּין לֵיהּ** – מכר לו, ואילו **'בִּירָה'** שלא הוזכרה בדבריו **לֹא זַבֵּין לֵיהּ** – לא מכר לו, ומה חידש אם כן רב נחמן.

אֶלָּא נאמר שמדובר **דְּלִבְירָה** כזו **נַמִּי קָרוּ לָהּ** בני המקום **בַּיִת** כמו שקוראים לבית רגיל, ואם רוצים למכור רק בית קטן מתוך הבירה אומרים בפירוש 'בית אחד', הרי ודאי שאם אמר המוכר 'בית אני מוכר לך', **כּוֹלֵיהּ זַבֵּין לֵיהּ** – את כל הבירה מכר לו. אפילו מבלי שציין את הגבולות החיצוניים שהבירה מצויה בהם, מאחר ולא פירש 'בית אחד', ואם כן לא יתכן שרב נחמן אמר 'שלא מכר את הבירה' על אופן זה.

מתרצת הגמרא: **לֹא צְרִיכָא, דִּרְוִיבָא** – שרוב אנשי המקום **קָרוּ לֵיהּ לְבַיִת** שבבירה **'בַּיִת', וּלְבִירָה** קוראים **'בִּירָה', וְאִיכָּא נַמִּי** אנשים **דְּלִבְירָה קָרוּ לֵיהּ בַּיִת, מַהוּ דִּתֵימָא** שמאחר והמוכר ציין את הגבולות החיצוניים שהבירה כלולה בהם, גילה דעתו שהוא מהמיעוט שקוראים לבירה בית, וכשאמר 'בית זה אני מוכר לך', **כּוֹלֵיהּ זַבֵּין לֵיהּ** – את כל הבירה עם הבתים מכר לו, **קָא מַשְׁמַע לָן** רב נחמן שהבירה אינה מכורה. והטעם לכך, **מַדְּהָוָה לֵיהּ** – מכיון שהיה לו למוכר **לְמִכְתַּב** בשטר, **'וְלֹא שַׁיְירִית בִּזְבִינֵי אִלֵּין קָדָמֵי כְּלוּם'** – ולא שיירתי במכירה זו כלום לעצמי, ובכך היה מברר שמכר הכל, **וְלֹא כָּתַב** כן, **שְׁמַע מִינָּהּ** שאכן **שַׁיְירֵי שַׁיֵּיר** לעצמו בתוך הגבולות שצויינו, ולא מכר אלא את הבית.

דין דומה של רב נחמן בענין מי שמוכר שדה המצויה בבקעה: **וְאָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ, הַמּוֹכֵר שָׂדֶה לַחֲבֵירוֹ,** ואותה שדה מצויה **בְּבִקְעָה גְּדוֹלָה** שיש בה הרבה שדות ששייכות לו, ועמד באחת מהן ואמר 'שדה זו אני מוכר לך', **אַף עַל פִּי שֶׁמָּצַר לוֹ** – שציין המוכר ללוקח **מְצָרִים הַחִיצוֹנִים** – מצרים שמחוץ לשדה, לפי גבולות השכנים הגובלים לבקעה, ועל פי זה מצויה כל הבקעה בגבולות המכר, אין אנו אומרים שכל הבקעה נכללת במכר, אלא רק שדה זו בלבד, לפי שרק **מְצָרִים הִרְחִיב לוֹ** – ציין בשטר המכירה גבולות רחבים יותר, בכדי שיהיו ניכרים יותר לבני העיר.

שואלת הגמרא: **הֵיכִי דָּמֵי** – באיזה אופן הוצרך רב נחמן לחדש שרק השדה נמכרה ולא הבקעה, **אִילֵימָא** שמדובר **דְּקָרוּ לֵיהּ** בני המקום **לְשָׂדֶה שָׂדֶה, וּלְבִקְעָה בִּקְעָה, פְּשִׁיטָא** שהאומר 'שדה אני מוכר לך' שהבקעה אינה בכלל המכר, שהרי **שָׂדֶה זַבֵּין לֵיהּ** – מכר לו, **בִּקְעָה** שלא הוזכרה בדבריו, **לֹא זַבֵּין לֵיהּ** – לא מכר לו.

וְאֶלָּא נאמר שמדובר **דְּלִבְקְעָה נַמִּי קָרוּ לָהּ** בני המקום **שָׂדֶה,** ובאשר רוצים למכור רק שדה אחת בלא הבקעה אומרים בפירוש 'שדה אחת', הרי ודאי שאם אמר 'שדה אני מוכר לך', **כּוֹלָּהּ זַבֵּין לֵיהּ** – את כל הבקעה מכר לו, אפילו מבלי שציין את הגבולות החיצוניים, מאחר ולא פירש 'שדה אחת', ואם כן לא יתכן שדברי רב נחמן 'שלא מכר את הבקעה' נאמרו באופן זה.

מתרצת הגמרא: **לֹא צְרִיכָא, דְּאִיכָּא** מאנשי המקום **דִּלְשָׂדֶה** שבבקעה **קָרוּ לֵיהּ שָׂדֶה, וּלְבִקְעָה** קוראים **בִּקְעָה, וְאִיכָּא נַמִּי דִּלְבִקְעָה קָרוּ לָהּ שָׂדֶה, מַהוּ דִּתֵימָא** שמאחר והמוכר ציין את הגבולות החיצוניים שהבקעה כלולה בהם, נמצא שכשאמר 'שדה זו אני מוכר לך' כוונתו כמו אלו הקוראים לבקעה שדה, **וכוֹלֵיהּ** בקעה **זַבֵּין לֵיהּ** – מכר לו, **קָא מַשְׁמַע לָן** רב נחמן שהבקעה אינה בכלל המכירה. והטעם לכך, **מַדְּהָוָה לֵיהּ** למוכר **לְמִכְתַּב לֵיהּ** ללוקח בשטר המכירה **'לֹא שַׁיְירִית בִּזְבִינֵי אִלֵּין קָדָמֵי כְּלוּם'** – לא השארתי במכירה זו לעצמי כלום, ובזה היה נמנע כל ספק בדבר המכר, **וְהמוכר לֹא כָּתַב לֵיהּ** כן, **שְׁמַע מִינָּהּ** שאכן **שַׁיְירֵי שַׁיֵּיר** לעצמו בתוך הגבולות שצויינו, ולא מכר אלא את השדה.

מבארת הגמרא מדוע הוצרך רב נחמן לכפול את הדינים: **וְצְרִיכָא** – רב נחמן הוצרך להשמיע דין זה הן לגבי בית והן לגבי בקעה, **דְּאִי אַשְׁמְעִינָן** דין זה רק לגבי מוכר **בַּיִת,** היינו אומרים שרק לגבי בית אין הבירה בכלל המכירה, **מִשּׁוּם דְּהָא** – הבית **תַּשְׁמִישְׁתָּא לְחוּד, וְהָא** – הבירה **תַּשְׁמִישְׁתָּא לְחוּד,** שכן הבית עשוי לדיור ואילו הבירה עשויה לישיבה ולהילוך, ולכן כשהזכיר המוכר בדבריו 'בית', לא היתה דעתו למכירת הבירה, **אֲבָל בִּקְעָה דִּכְווֹלָּהּ חֲדָא תַּשְׁמִישְׁתָּא הִיא,** שכל השדות שבה עומדות לחרישה, **אֵימָא** – הייתי אומר **כּוֹלֵיהּ זַבֵּין לֵיהּ** – את כל הבקעה התבוין למכור לו, לכך השמיענו רב נחמן שאף בזאת אין כל הבקעה בכלל המכירה. **וְאִי אַשְׁמְעִינָן** רב נחמן את דינו לגבי שדה שבתוך **בִּקְעָה,** הייתי אומר שדווקא במכירת שדה אין הבקעה כולה בכלל המכירה, **מִשּׁוּם דְּלֹא הֲוָה לֵיהּ לְמֵימְצַר לֵיהּ** – לא היה המוכר יכול לציין ללוקח גבולות מדויקים של השדה ולהבדילה מתוך שאר השדות, לפי שכל השדות דומות זו לזו ואין היכר ביניהן, ולכן הוצרך להרחיב את גבולותיה, **אֲבָל בַּיִת,** שכל בית שונה בצורתו ובמידותיו ועובי הכתלים, באופן **דַּהֲוָה לֵיהּ לְמֵימְצַר לֵיהּ** – שהיה המוכר יכול לציין את גבולותיו המדויקים של הבית, **וְאַף** על פי כן **לֹא מָצַר לֵיהּ,** הייתי סבור לומר שהדבר מוכיח **דכּוֹלֵיהּ זַבֵּין לֵיהּ** – שאת כל הבירה מכר לו, **צְרִיכָא** – לפיכך הוצרך רב נחמן להשמיע את דינו אף לענין בית.

הגמרא מביאה את תקנת אביי בנוסח שטר המכירה וטעמו. מבררת הגמרא: **בְּמַאן אָזְלָא הָא דְּאָמַר** – כדעת מי נאמרו דברי **רַב מָרֵי (בריה) [בָּרֵהּ] דְּרַב שְׁמוּאֵל (בַּר שִׁילַת) מְשַׁמֵּיהּ דְּאַבָּיֵי, דְּאִי מַאן דְּמַנֵּי לֵיהּ לְחַבְרֵיהּ** – מי שמוכר דבר לחבירו, **צָרִיךְ לְמִכְתַּב לֵיהּ** בשטר המכירה **'לֹא שַׁיְירִית בִּזְבִינֵי אִלֵּין קָדָמֵי כְּלוּם'** – לא השארתי במכירה זו כלום לפני [לעצמי]. מבארת הגמרא: **כְּמַאן** – כשיטת מי, **כְּרַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ,** שסובר שהמוכר יכול לטעון שציין גבולות רחבים יותר מהמכר, ולא היתה דעתו למכירת כל מה שבבלל גבולות אלו, וכדי למנוע טענה זו תיקנו חכמים שיכתוב המוכר בשטר שלא הותיר לעצמו כלום במכירה. הגמרא מוסיפה לדון איזה נכסים כלולים בלשונות שונים שאמר המוכר: **הַהוּא דְּאָמַר לֵיהּ לְחַבְרֵיהּ** הקונה, **אַרְעָא דְּבֵי חִייָא מְזַבְּנָא לָךְ** – מוכר אני לך קרקע של בית חייא, דהיינו קרקע שקניתי מרבי חייא ונקראת על שמו. **חֲוֵי לֵיהּ תְּרֵתֵי אַרְעָתָא** – היו לו למוכר שתי קרקעות **דַּהֲוָה מִתְקָרְיָן 'דְּבֵי חִייָא'** – שהיו קרויות של בית חייא, ונתעורר דין ודברים בין המוכר לקונה, שהקונה טוען שמכר לו את שתיהן, והמוכר טוען שלא מכר אלא אחת מהן.

אָמַר רַב אַשִׁי, חֲדָא – קרקע אחת **אָמַר לֵיהּ** המוכר ללוקח, **תַּרְתֵּי** – שתים **לֹא אָמַר לֵיהּ.** וזאת משום שנקט המוכר בלשונו שמוכר לו 'ארעא', ותיבת 'ארעא' היא לשון יחיד, שמוכר לו קרקע אחת.

וְאִי אָמַר לֵיהּ המוכר לקונה, **'אַרְעָתָא',** כלומר, 'קרקעות אני מוכר לך', בלשון רבים, **סָתָמָא,** מבלי לפרש את מניינם, נוטל הלוקח שתי קרקעות, מאחר **והמִּיעוּט** שבלשון **'אַרְעָתָא'** משמעו **שְׁתַּיִם.**

וְאִי אָמַר לֵיהּ המוכר לקונה **'כָּל אַרְעָתָא** אני מוכר לך', כוונתו למכור **כָּל אַרְעָתָא דְּאִית לֵיהּ** – כל הקרקעות שיש לו **לְבַר** – מלבד **מִבּוֹסְתָנֵי** – מגנות **וּפַרְדֵּיסֵי** – וכרמים, שיש להם שם בפני עצמן ואינן בכלל 'ארעתא'.

וְאִי אָמַר לֵיהּ המוכר לקונה **'זְיָהֲרָא** [–נחלה] אני מוכר לך', **אַפִּילּוּ בֵּי בּוֹסְתָנֵי וּפַרְדֵּיסֵי** שאינם בכלל 'ארעתא' הרי הם בכלל המכירה, כיון ששם נחלה כולל את כל סוגי הקרקעות, **לְבַר** – מלבד **מִבָּתֵּי וְעָבְדֵי** – מבתים ועבדים.

וְאִי אָמַר לֵיהּ המוכר לקונה 'נְכָסַי [–נכסים] אני מוכר לך', הרי זה כולל אֲפִילּוּ את כל פָּתֵּי וַעֲבָדֵי שברשותו.

הגמרא דנה מה נכלל במכירת שדה שציין המוכר מיצרים שאינם מכוונים באורכם זה כנגד זה: המוכר שדה לחבירו, ובשטר המכירה ציין את גבולות המכר, וּמָצָר לוֹ המוכר ללוקח שנים ממיצרי השדה, דהיינו הצפוני וכנגדו את הדרומי, באורך שוה, ואילו את שני המיצרים האחרים, דהיינו המערבי והמזרחי ציין כדלהלן, מֵצַר אֶחָד וכנגו המערבי, אָרוֹךְ, וּכנגדו מֵצַר אֶחָד דהיינו המזרחי, קָצָר מן המיצר המערבי שכנגדו, ומעתה יש לדון איזה חלק מן השדה המסומן מכר לו.

אָמַר רַב, לֹא קָנָה מן השדה אֶלָּא כְּנֶגֶד המיצר הַקָּצָר, כלומר שלא קנה אלא את חלק השדה הנמצא בין המיצר שבמזרח לבין המיצר שבמערב, אבל החלק שאינו בין שניהם אלא כנגד המיצר המערבי בלבד, לא קנה, שכן מה שציין את המיצר המערבי כולו, לפי ש'מצרים הרחיב לו', כלומר, לא היתה כוונתו למכור את כל השדה, אלא מחמת שלא יכול היה לסמן את מיצר המערבי רק בחציו, שהוא הגבול האמיתי של השדה הנמכרת, לכך הוצרך להרחיב ולציין את כל המיצר המערבי.

אָמְרוּ לֵיהּ – הקשו רַב כָּהֲנָא וְרַב אַפִּי לְרַב, וְיִקְנֶה הלוקח חלק בשדה שהוא כְּנֶגֶד רֹאשׁ תּוֹר [–ראש שורה], כלומר, מדוע פסקת שאין הלוקח נוטל אלא חלק מן השדה שכנגד המיצר המזרחי הקצר, ומה שכתב המוכר את כל אורך המיצר המערבי הוא לאו בדווקא, הרי יש לומר שהמוכר כתב בדווקא את כל אורך המיצר המערבי ואת החלק שפירש מן המיצר המזרחי, שהתכוין בכך למכור את כל השדה שבין המצרים שכתב, כשהגבול הצפוני הולך באלכסון מהקצה הצפוני של המיצר המזרחי הקצר אל הקצה הצפוני של המיצר המערבי הארוך. מסיימת הגמרא: שָׁתְּיָא רַב ולא השיב על הקושיא, והיינו שהודה לדבריהם.

וּמִדְּהֵיכָא היה רַב עוד קודם שתיקתו בנידון הקודם שנתפרשה כהודאה, במוכר שדהו, הֵיכָא דְּאָמַר – כשיש לשדה הנמכרת מֵצַר רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן מֵחַד גִּיסָא, כלומר שהגבול המזרחי של השדה, חציו הדרומי הוא המיצר של ראובן, וחציו הצפוני הוא מיצר של שמעון, וּמֵצַר לֵוִי וִיהוּדָה מֵחַד גִּיסָא – מן העבר השני, דהיינו שהגבול המערבי של שדהו, חציו הדרומי הוא המיצר של לוי שנמצא מול מיצרו של ראובן, וחציו הצפוני הוא המיצר של יהודה שנמצא מול מיצרו של שמעון, וכתב המוכר בשטר המכירה 'שדה שמיצרי ראובן ושמעון ממזרח ומיצר יהודה ממערב אני מוכר לך', דהיינו שהזכיר רק חלק מן המיצר המערבי, ואילו את מיצרו של לוי לא הזכיר, שבאופן זה קונה הלוקח את כל השדה שבין המצרים שכתב, כשהגבול הדרומי הולך באלכסון מהקצה הדרומי של המיצר של יהודה, לקצה הדרומי של המיצר של ראובן, והטעם שלא אומרים שיקנה רק את מחצית השדה שכנגד המיצר של יהודה, מַדְּהֲוָה לֵיהּ – שאילו אכן היתה דעתו למכור לו רק את מחצית השדה, וכגון רק את חלקה הדרומי, היה על המוכר לְמִכְתַּב לֵיהּ – לכתוב ללוקח בשטר המכירה, מיצר דְּרָאוּבֵן שהוא כְּנֶגֶד מיצרו של לֵוִי אני מוכר לך, ואם כוונתו לחצי השני של השדה [חלקה הצפוני], היה לו לכתוב וּדְשִׁמְעוֹן, כלומר את מיצרו של שמעון שהוא כְּנֶגֶד מיצרו של יְהוּדָה שממולו אני מוכר לך, וְכיון שהמוכר לֹא כָּתַב לֵיהּ ללוקח כן, אלא ציין את מיצרם של ראובן ושל שמעון ששניהם בצד אחד של השדה, שְׁמַע מִינַּהּ – יש לשמוע מכך, שלא היתה כוונת המוכר למחצית שדהו, אלא כְּנֶגֶד רֹאשׁ תּוֹר הוּא דְּאָמַר לֵיהּ המוכר. מה שאין כן בנידון הקודם, שראובן ושמעון גובלים במיצרו המזרחי של השדה, וממולם במיצר המערבי גובל יהודה לבדו, וכתב המוכר 'שדה שמיצר יהודה ממערב ושמעון מצד מזרח אני מוכר לך', דהיינו מיצר אחד [המערבי] ארוך וממולו הקצר, בזה סובר רב שדעת המוכר היתה למכור לו רק מחצית מן השדה אף במיצר המערבי רק כנגד המיצר המזרחי הקצר, וכיון שלא היה יכול לפרש בשטר שרק את חציו המערבי הוא מוכר לו, הוצרך להרחיב ולכתוב מיצר שלם.

הגמרא מבארת שיש לציין בשטר מכירת שדה את מיצריה מכל הרוחות, ומביאה אופן שבו אם לא ציין כל הארבע רוחות יטול רק חציה של השדה: המוכר שדה לחבירו הנמצאת בין שדותיהם של ראובן ושמעון באופן שמֵצַר רְאוּבֵן מִזְרָח וּמַעֲרָב, שיש לראובן שתי שדות הגובלות עם השדה הנמכרת, האחת במזרח השדה והשניה במערבה, וּכמו כן מֵצַר שִׁמְעוֹן צָפוֹן וְדָרוֹם, ששתי שדותיו של שמעון גובלות עם השדה הנמכרת האחת בצפון השדה והאחת בדרומה, צָרִיךְ המוכר לְמִכְתַּב לֵיהּ ללוקח בשטר המכירה 'שדה שאני מוכר לך מֵצַר רְאוּבֵן רוּחִין תְּרֵין – משני צידי השדה, וּמֵצַר שִׁמְעוֹן רוּחִין תְּרֵין – משני צידיה', נמצא ששדה זו מוקפת מארבעת צדדיה, ועומדת בין שתי שדותיו של ראובן לבין שתי שדותיו של שמעון, ומלשון זו משתמע באופן ברור שמכר לו את כל השדה. אבל לא יכתוב המוכר בשטר המכירה 'השדה שאני מוכר לך מציויה בין שדות ראובן לשמעון', שאם יכתוב לו כן יוכל המוכר לטעון שמכר לו רק את חצי השדה בצורה אלכסונית, באופן שהיא אכן עומדת בין השדות של ראובן ושמעון, כגון שיאמר שגבול השדה הנמכרת הוא מקרן צפונית מזרחית לקרן דרומית מערבית, והשדה של ראובן נמצאת בצידה המזרחי של חצי השדה והשדה של שמעון נמצאת בצידה הדרומי.

הגמרא מסתפקת מה נכלל בכלל המכר באופן שבשטר המכירה ציין המוכר רק מקצת מהמיצרים. מסתפקת הגמרא: אֵימַּעֲיָא לְחוּ, המוכר שדה לחבירו שמוקפת בשדות של אחרים, וְסָיַים לוֹ אֶת הַקְּרָנוֹת – וסימן לו רק את מיצרי השדות הגובלות בקרנות השדה המדוברת, ולא הזכיר את מיצרי השדות הגובלות לכל אורכה ורוחבה של השדה, מַהוּ, כלומר יש לדון מה כלול במכירה זו, האם אומרים שמאחר ואין דרך העולם למכור רק את קרנות השדה, ודאי שכוונתו היתה למכור את כולה, או שמתוך סימון קרנות השדה בלבד מבלי לסמן את שאר מיצריה מוכח שלא היה בדעתו למכור אלא שתי רצועות אלכסוניות, כנגד הקרנות המסומנים. הגמרא מסתפקת בספק נוסף בענין זה: אם תרצה לומר שבאופן האמור שסימן לו רק את קרנות השדה, לא קנה אלא שתי רצועות אלכסוניות כנגד הקרנות המסומנים, יש להסתפק מה הדין אם סימן את מיצרי השדה כְּמִין נַאם – אות גימ"ל יוונית שצורתה דומה לאות כ"ף [סופית] שלנו, והיינו שסימן שתים מקרנות השדה והוסיף לסמן בהן גם תחילת כל מיצר ומיצר, כך שבכל קרן ציין גבולות בעין האות 'ך', וכגון שסימן לו קרן דרומית מזרחית וכנגדה באלכסון קרן צפונית מערבית, מַהוּ – מה הדין, האם ציון תחילת ארבעת המיצרים נחשב כאילו ציין את כל מיצריה וקנה הכל, או שגם במקרה זה לא קנה אלא רצועה אלכסונית אחת כנגד המיצרים שסימן.

עניין החורבן היה רק בבית המקדש הגשמי, אבל בית־המקדש הרוחני שנמצא בכל אחד ואחת מישראל, עם פרטי עבודת המשכן ברוחניות – ישנם בשלימות גם עתה.

משיחת שבת פרשת ויקהל, ה'תשי"ט

ואי אמר ליה נכסי אפילו בתי ועבדי — אבל מטלטלי לא, עד דאמר ליה "כל נכסיי".
מצר לו — המוכר שדה לחבירו בשטר המכירה, מצר מערבי ארוך מאה אמה, ומצר מזרחי כנגדו קצר חמשים אמה, שלא הגיע אלא עד חצי השדה, ומצר של צפון ודרום מימין ושמאל מן המזרח עד המערב, כזה: **אלא כנגד הקצר** — כנגד מצר מזרחי יקנה, דהיינו חצי השדה, ומצר מערבי שהוא ארוך — מצרים הרחיב לו, דמצר שלם הוצרך לבתובו בשטר. ויקנה **כנגד ראש תור** — כלומר, הא איכא למימר דדוקא כתב לו מצר מערב ארוך ומצר מזרח קצר, היינו כדי לקנות מצר מערב מאה אמה באורך המצר, ומצר מזרח חמשים אמה. והיכי דמי — כגון שיקנה כל השדה באלכסון, כנגד ראשי השורות של מזרח ומערב, כזה: **ומודה רב** — מקמי דאישתיק. אבל בתר דאישתיק — אודי בתרוייהו. **היכא דאיכא מצר ראובן ושמעון מזרח ומצר לוי ויהודה כנגדן במערב** — ורוחב השדה מאה אמה, והוי מצר לוי כנגד ראובן חמשים אמה, וכן מצר יהודה כנגד שמעון חמשים אמה, וכתב לו בשטר: מצר ראובן ושמעון מן המזרח, ומצר יהודה מן המערב, דהיינו מצר מערבי קצת, ולוי לא הזכיר — הכא מודה רב דיקנה כנגד ראש תור. דאי הוה בעי מוכר להקנות כנגד הקצר — הכי הוה ליה למיכתב: ושמעון כנגד (חצי) יהודה, כלומר, מצר מזרחי שהוא ארוך לא יקנה אלא יהודה כנגד שמעון, דהיינו חצי השדה, ומדלא כתב הכי — שמע מינה כנגד ראש תור קאמר ליה. אבל לעיל במיליתיה דרב מיירי כגון ראובן ושמעון מצר מזרחי, ויהודה מצר מערב כנגד שניהן, וכתב לו: יהודה מצר מערב ושמעון מצר מזרח, דהיינו אחד ארוך ואחד קצר — התם לא קנה אלא כנגד הקצר, דבעל כרחך מצר מערב הרחיב לו, שלא יכול לפרש "ושמעון כנגד חצי יהודה" כי האי, שאין כותבין חצי מצר, והוצרך לכתוב מצר שלם. נראה דהכי גרסינן: מדהוה ליה למיכתב ראובן כנגד לוי, דמשמע שמצר לו מצר ראובן ושמעון ארוך, ומצר לוי הוא הקצר. אבל יהודה לא הזכיר. ונראין כן הדברים להעמיד החסרון של מצר ביהודה האחרון. ובפירושי רבי חננאל מרומא גרסינן: מדהוה ליה למיכתב מצר לוי כנגד מצר ראובן, וכיוצא בו מצר יהודה כנגד מצר שמעון. ומשם יש ללמוד שכתוב בספרים שלהן: מדהוה ליה למיכתב לוי כנגד ראובן ולא כתב כו', וכן עיקר. **מצר ראובן מזרח ומערב כו'** — המוכר שדה לחבירו ורוצה לכתוב מצריה, ויש לשכנו ראובן שתי שדות אחת במזרח ואחת במערב (ולשמעון שכנו שתי שדות אחת בצפון ואחת בדרום) — לא יכתוב לו סתם "שדה זו שאני מוכר לך הרי היא בתוך שדות ראובן ושמעון", דאתי למיפלג ליה באלכסון כזה: ונמצא שנוטל אצל מצר ראובן ושמעון. אבל כשכותב "מצר ראובן רוחזן תרתין, ומצר שמעון רוחזן תרתין" — הרי ארבע רוחות. וכל שכן אם יכתוב לו בפירוש "מצר ראובן מזרח ומערב, מצר שמעון צפון ודרום" — דשפיר דמי. **סיים לו את הקרנות** — לשון סימן. שהיו שדות הרבה של בני אדם מקיפין אותו, ולא כתב אלא ארבע שדות של ארבע קרנות השדה, אבל ארכה ורחבה לא מצר כלל. מי אמרינן: אין דרך למכור קרנות השדה, אלא כל השדה שבתוך הקרנות מכר לו, דמשום הכי סיים לו קרנותיו. או דלמא לא מכר לו אלא תלם באלכסון, מקרן לקרן, שתי וערב כזה: **כמין גאם** — אות יונית, ודומה לכ"ף. כגון שמצר לו קרן דרומית מזרחית וקרן צפונית מערבית, ונמצא שמצר תחלת כל רוח כזה (א): אם תמצא לומר גבי סיים לו את הקרנות דלא קנה אלא כנגד הקרנות — היינו משום דהתם לא סיים את הרוחות, אבל הכא שמצר תחלת כל הרוחות — כמי שמצר את כולן דמי, וקנה הכל. או דלמא לא קנה אלא באלכסון, כזה (ב):

בסירוגין

ואי אמר ליה נכסי אפילו בתים ועבדים — אבל מטלטלין לא. ואף על גב דאמר ב"מי שמת" (בבא בתרא קנ, ב): "כל נכסיי לפלוני", גלימא איקרי נכסי — לשון "נכסיי" שאני, דמשמע ריבוי יותר מ"נכסי" דהכא. אבל אין לחלק משום דהתם אמר "כל נכסי", דאם כן הוה ליה לחלק התם כדמחלק התם בין "מטלטלי" ל"כל מטלטלי". ועוד יש לומר: דהתם מיירי במתנה, דבעין יפה נותן, והכא במכר.

מצר אחד ארוך ומצר אחד קצר — ומיירי שמצר לכל ארבע רוחות, כדפירש הקונטרס. דאי לא מצר אלא מזרח ומערב ולא מצד צפון ודרום — אם כן היכי קאמר ליה רב אסי: וניקני כנגד ראש תור? אדרבה, הוה ליה למפרך דלא ליקני אלא תלם אחד במזרח ותלם אחד במערב, דהא אית ליה לרב אסי לקמן במצר לו מצר ראשון ושני ושלישי, ומצר רביעי לא מצר לו — דלא קנה אלא תלם אחד על פני כולו. ומה שהקשה רבינו יצחק לפירוש הקונטרס: אי מארבע רוחות מצר לו אמאי לא קנה אלא כנגד הקצר, דאם כן אמאי מצר לו מצר רביעי? לאו פירכא היא, דמצינן למימר: מצרים הרחיב לו. **ומודה** רב — פירש בקונטרס: קודם ששתק. משמע דבשתק מודה להו. אף על גב דלקמן (עמוד ב) שתק (רבא) [צריך להיות: רבה] לאביי אף על גב דלא הודה לו, אלא שלא חש להשיבו — הכא ליכא למימר הכי, דרב כהנא ורב אסי הוו כמו תלמיד חבר לרב, כדאמרינן (סנהדרין לו, ב) דלסבריה לא הוו צריכי. וברוב מקומות רב מודה כששתק להם, בפרק קמא דבבא קמא (יא, א) גבי אין שמין לא לגנב ולא לגזלן, דקאמרינן: אדרבה, מדאמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב דינא הכי, ושתיק — שמע מינה שמין, ולא אמר הא דשתיק משום דלא חש להשיב. ובפרק קמא דביצה (ו, א) גבי אפרוח שנולד ביום טוב, דאמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב: וכי מה בין זה לעגל שנולד מן הטרפה? ושתיק רב. אמר רב יוסף: מאי טעמא שתיק רב? לימא להו: הואיל ומוכן אגב אמו לכלבים. וכן ב"איזהו נשך" (בבא מציעא סט, ב) גבי ספינה, אמר רב: אגרא ופגרא. אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב: אי אגרא לא פגרא, אי פגרא לא אגרא. שתיק רב. אמר רב ששת: מאי טעמא שתיק רב? לא שמיע ליה הא דתניא כר'. משמע בכל הנהו, דלא מפני שלא חש להשיב שתק, אלא מפני שהודה.

מדהוה ליה למיכתב מצר שמעון כנגד יהודה — פירוש: כנגד יהודה לבד, ולא הוה ליה למיכתב ראובן, ומדכתב ראובן — שמע מינה כנגד ראש תור קאמר ליה. וגירסא זו אינה נראה, דלמה ליה למינקט כהאי גוונא, דהשתא דלג לוי? יהודה היה לו לדלג, שהוא אחרון לכך גריס רשב"ם: מדהוה ליה למיכתב ראובן כנגד לוי, והשתא דלג יהודה. ומכל מקום קשיא לרבינו תם, דהכי הוה ליה למימר: מדלא הוה ליה למיכתב שמעון וכתב — שמע מינה כנגד ראש תור קאמר ליה. ונראה לרבינו תם כגירסא ראשונה. ולא קאי אעיקר מילתיה דרב, דקאמר לא קנה אלא כנגד הקצר — דאם כן הוה ליה למימר: מדלא הוה ליה למיכתב ראובן. אלא קאי אדיוק, דכי היכי דקאמר רב דלא קנה אלא כנגד הקצר — הכי נמי אם מצר מצר ראובן ושמעון מצד מזרח, ומצר לוי חצי שדה מצד מערב, ואצל לוי קרקע עולם — דמודה רב דקנה כנגד הארוך, כיון שלא מצא מה למצור. ואהא קאמר, דהיכא דמוצא למצור, כגון לוי ויהודה מן המערב — מודה רב דלא קנה כנגד הארוך אם דלג יהודה. וגרסינן: מדהוה ליה למיכתב יהודה כנגד שמעון. דאי גרסינן שמעון כנגד יהודה הלשון דחוק, ופירושו מגומגם, דלא קאי אדברי רב אלא אדיוק. ואין להקשות: אמאי לא קאמר גמרא מודה רב אעיקר דבריו, כדפירש הקונטרס? ולימא: מדלא הוה ליה למיכתב כי שמא לא חשש הגמרא לפרש זה, דפשיטא דלא אמר הכא דלא קנה אלא כנגד הקצר, דודאי לא מצר לו מצר שמעון בחנם, ולא הוצרך לפרש אלא אמאי לא קנה כנגד הארוך, כיון שמצר לו מצר שמעון.

מצר ראובן לרוחזן תרין — אף על פי שאם היה כותב לו קרקע שבין שדות ראובן ובין שדות שמעון לא היינו יכולין לומר שיקנה חצי שדה כזה: דאם כן לא הוי בין שדות ראובן ושמעון (בזוית). ומיהו קאמר דקנה באלכסון מקרן לקרן, דהויא בין שדות שמעון וראובן בזוית. **כמין** גאם — פירש רבינו יצחק: מזרח ודרום, דהיינו משתי רוחות. ולקשה לפירושו: דאם כן, אמאי צריך למיכתב לעיל "מצר ראובן לרוחזן תרין ומצר שמעון לרוחזן תרין" אי קני כמין גאם ופירוש הקונטרס נראה עיקר.

איתמר

גידול הזקן דאדם דלמטה הרי זה ממשיך מי"ג מידות הרחמים שלמעלה שהם בלי גבול.

ממכתב י"ב אדר ראשון, תשכ"ב

מהנכון אשר יבדקו את התפילין שלו, שתהיינה כשרות כדין וכן ישמור על שלושת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים.

ממכתב י"ב אדר ראשון, תשכ"ב

תוספות

איתמר להאי גיסא ואיתמר להאי גיסא שודא — אף על גב דבעלמא בכל דוכתי, אמרינן: המוציא מחבירו עליו הראיה ואוקי ממונא בחזקת מריה, בין היכא דמסקא בעובדא היכי הוה, כגון לעיל (לב, ב) דאמר: דאיכא סהדי למר ואיכא סהדי למר — היכא דקיימא ארעא תיקום, בין מספקא לן בדינא, כההיא דסוף "השואל" (בבא מציעא קב, ב) דמוקי שמואל למתניתין באחד ששכר מרחץ בבא באמצע החדש, לכך יחלוקו, דמספקא לן אי תפוס לשון ראשון או אחרון. אבל בא בתחלת החדש — כולו למשכיר, בסוף החדש — כולו לשוכר, דהמוציא מחבירו עליו הראיה. אלא שכאן נראה לחכמים לעשות שודא. וגבי קדשה בעשרים ונתן לה שלשים חצאין, בפרק "מי שמת" (בבא בתרא קמה, א), דמספקא לן לרבי יוסי אי קדושין לטיבועין ניתנו אי לאו, ואין מונה לה בכסף כתובה מכסף קדושין אלא מחצה, והיינו חולקין, ולא בעי למימר המוציא מחבירו עליו הראיה, אף על גב דמסתמא לא סבר כסומכוס, דלית הלכתא הכי. ועוד, דאוקי שמואל מתניתין דסוף "השואל" דאיירי בה רבי יוסי בבא באמצע החדש, היינו כרבנן דסומכוס. וכן לרב אסי בפרק קמא דבבא קמא (ט, א) גבי אחין שחלקו ובא בעל חוב וטרף חלקו של אחד מהן, דאמרינן נוטל רביע בקרקע כו' — דמספקא ליה אי ביורשים אי בלקוחות דמו, וחולקין, ולא אמר המוציא מחבירו עליו הראיה. וב"יש נוחלין" (בבא בתרא קכד, ב) נמי, גבי בכור שאינו נוטל פי שנים במלוה, דהוה ליה ראוי, ובמלוה שעמו אמר התם (קכו, א) דפליג משום דהמוציא מחבירו עליו הראיה, דמספקא לן אי גמר ומשעבד נכסיו כל כך שיהא אביו מוחזק כדי שיטול בהן פי שנים, או לא, וחולקים מספיקא. וכן (בבא מציעא פג, א) דדרו באגרא ואיתבר — משלם פלגא, מאי טעמא, נפיש לחד וזוטר לתרי — קרוב לפשיעה וקרוב לאונס. בכל אלו היה נראה לחכמים שיחלוקו. והיכא דלא מפרש גמרא מידי — אית לן למימר המוציא מחבירו עליו הראיה. והיכא דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר, וסבירא ליה לדיין כחד מינייהו, ועבד — מאי דעבד עבד. דהכי אמר בפרק "כל הנשבעין" (שבועות מח, ב): השתא דלא איתמר לא כמר ולא כמר, דעבד כמר — עבד, ודעבד כמר — עבד. ואי מספקא לדיין כמאן הלכתא — המוציא מחבירו עליו הראיה. **חזינא** להנהו שטרי דכתב בהו פלגא דאית לי בארעא פלגא — כלומר, היו מגבין פלגא. פלגא בארעא דאית לי ריבעא — היו מגבין אותו ריבעא.

אין

בְּסִירוּגִין מַהוּ? תֵּיקוּ. מָצָר לוֹ מָצָר רִאשׁוֹן וּמָצָר שֵׁנִי וּמָצָר שְׁלִישִׁי, וּמָצָר רְבִיעִי לֹא מָצַר לוֹ - אָמַר רַב: קָנָה הַכֹּל חוּץ מִמָּצָר רְבִיעִי. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: אֲפִילּוּ מָצָר רְבִיעִי. וְרַב אַסִי אָמַר: לֹא קָנָה אֶלָּא תֵּלֶם אֶחָד עַל פְּנֵי כּוּלָּהּ; סָבַר לָהּ כְּרַב, דַּאֲמַר: שִׁיעוּרֵי שַׁיִּיר, וּמְדַשַּׁיֵּיר בְּמָצָר - שַׁיֵּיר נַמִי בִּכּוּלְּהוּ. אֲמַר רָבָא, הִלְכְתָא: קָנָה הַכֹּל חוּץ מִמָּצָר רְבִיעִי. וְלָא אֲמָרַן אֶלָּא דְּלָא מִבְטַל נַמִי - לָא אֲמָרַן אֶלָּא דְּאֵיפָא עֲלֵיהּ רֵיכְבָּא דְּדֵיקְלָא וְהָוֵי תִּשְׁעָת קַבִּין, אֲבָל לֵיפָא עֲלֵיהּ רֵיכְבָּא דְּדֵיקְלָא, וְלָא הָוֵי תִּשְׁעָת קַבִּין - קָנָה. מִכְּלָל דְּכִי מִבְטְלָא, אַף עַל גַּב דְּאֵיפָא עֲלֵיהּ רֵיכְבָּא דְּדֵיקְלָא וְהָוֵי תִּשְׁעָת קַבִּין - קָנָה. אִיפָא דְּאָמְרִי: אֲמַר רָבָא, הִלְכְתָא: קָנָה הַכֹּל, וַאֲפִילּוּ מָצָר רְבִיעִי. וְלָא אֲמָרַן אֶלָּא דְּמִבְטְלָא, אֲבָל לָא מִבְטְלָא - לָא קָנֵי. וְכִי מִבְטְלָא נַמִי - לָא אֲמָרַן אֶלָּא דְּלֵיפָא עֲלֵיהּ רֵיכְבָּא דְּדֵיקְלָא, וְלָא הָוֵי תִּשְׁעָת קַבִּין, אֲבָל אֵיפָא עֲלֵיהּ רֵיכְבָּא דְּדֵיקְלָא וְהָוֵי תִּשְׁעָת קַבִּין - לָא קָנָה. מִכְּלָל דְּכִי לָא מוּבְלָע, אַף עַל גַּב דְּלֵיפָא עֲלֵיהּ רֵיכְבָּא דְּדֵיקְלָא, וְלָא הָוֵי תִּשְׁעָת קַבִּין - לָא קָנָה. וְאַפִּילּוּ מָצָר רְבִיעִי. וְלָא אֲמָרַן אֶלָּא דְּמִבְטְלָא, אֲבָל לָא מִבְטְלָא - לָא קָנֵי. שָׁמְעִינַן מִתַּרְוַיְיהוּ לִשְׁנֵי דְּרָבָא, דְּבָשָׁה"ּ לָא שַׁיֵּיר וְלָא מִידֵי. וְשָׁמְעִינַן נַמִי, דְּהֵיכָא דְּמִבְטְלָא, וְלֵיפָא עֲלֵיהּ רֵיכְבָּא דְּדֵיקְלָא, וְלָא הָוֵי תִּשְׁעָת קַבִּין - קָנָה; לָא מִבְטְלָא, וְאֵיפָא עֲלֵיהּ רֵיכְבָּא דְּדֵיקְלָא, וְהָוֵי תִּשְׁעָת קַבִּין - לֹא קָנָה; מִבְטְלָא וְאֵיפָא עֲלֵיהּ, לָא מִבְטְלָא וְלֵיפָא עֲלֵיהּ - אִתְּמַר לָהּ לְהָאי גִּיסָא וְאִתְּמַר לָהּ לְהָאי גִּיסָא, שׁוֹדָא דְּדַיְינֵי. אָמַר רַבָּה: "פַּלְגָּא דְּאִית לִי בְּאַרְעָא" - פַּלְגָּא, "פַּלְגָּא בְּאַרְעָא דְּאִית לִי" - רִיבְעָא. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: מַאי שְׁנָא הָכִי וּמַאי שְׁנָא הָכִי? אִישְׁתִּיק. אָמַר אַבַּיֵי: אָנָא סָבַרִי, מִדְּאִישְׁתִּיק קַבּוּלֵי קַבָּלָה; וְלָא הִיא, חֲזִינָא הָנְהוּ שְׁטָרֵי דְּנָפְקִי מִבֵּי מָר, וּכְתִיב בְּהוּ הָכִי: "פַּלְגָּא דְּאִית לִי בְּאַרְעָא" - פַּלְגָּא, "פַּלְגָּא בְּאַרְעָא דְּאִית לִי" - רִיבְעָא. וַאֲמַר רָבָה: "מִצַּר אַרְעָא דְּמִינָּה פְּסִיקָא" - תִּשְׁעָה קַבִּין. אָמַר פַּלְגָּא, "מִצַּר אַרְעָא דְּמִינָּה פְּסִיקָא"- תִּשְׁעָה קַבִּין. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: מַאי שְׁנָא הָכִי? אִישְׁתִּיק. סְבוּר מִינָּה: אִידִי וְאִידִי פַּלְגָּא, ולא

בסירוגין מהו — כגון שהיו מקיפין אותו שמונה בני אדם, שנים לכל רוח: ראובן ושמעון מן המזרח, לוי ויהודה מן הצפון, יששכר וזבולון מן המערב, יוסף ובנימין מן הדרום. וכתב: ראובן מצר מזרח, לוי מצר צפון, יששכר מצר מערב, יוסף מצר דרום. אם תמצא לומר כמין גאם לא קנה אלא באלכסון — היינו משום דדרך למכור תלם אחד בין שני שדות, אבל אין דרך למכור בסירוגין. ורגלים לדבר, דטורח היה לו לכתוב כולם, ודלגם בסירוגין ליתן מצר בכל ארבע רוחות. או דלמא הבא נמי לא מכר אלא כנגד אותן של מצר, ובאלכסון, כזה: קנה הכל — כל מה שמובלע בתוך שלשה המצרים. חוץ ממצר רביעי — התלם עצמו של מצר רביעי לא קנה, דלהכי אהני מאי דלא כתב מצר רביעי. אפילו מצר רביעי — דהאי דלא כתביה — משום דלא צריך. תלם אחד על פני כולה — אצל שלשה המצרים, כמין ח"ת. סבר לה — רב אסי כרב, דאמר דהאי דלא כתביה — משום דשיורי שייר לעצמו מן השדה. ועדיפא דרב אסי מדרב, דקסבר רב אסי: מדשייריה למצר — שייריה נמי לכולה שדה שכנגד המצר. ומיהו, אהני שלשה מצרים שכתב לקנות פורתא, דהיינו תלם אחד אצל המצרים. ולא אמרן — דלא קנה מצר רביעי אלא דלא מבלע בתוך שני המצרים שמכאן ומכאן, אלא הולך על פני שניהם, כזה (א): אבל מובלע כזה (ב): — קנה כל מה שיש בתוך (א) (ב) המצרים. הכי גרסינן: וכי לא מובלע נמי לא אמרן אלא בדאיכא עליה ריבא דדיקלא והוי תשעת קבין אבל ליכא עליה ריבא דדיקלא ולא הוי תשעת קבין אף על גב דלא מובלע נמי קנה מכלל דכי מובלע אף על גב דאיכא עליה ריבא דדיקלא והוי תשעת קבין קנה — ואמאי דקאמר רבא בהדיא "חוץ ממצר רביעי" קאי, ואוקמה בדלא מובלע, וקמפרש: וכי לא מובלע נמי דאמרן לא קנה — לא אמרן אלא דאיכא עליה הרבבת דקלים הנטועים שם, אי נמי, דהוי ההוא מצר תשעת קבין כשיעור שדה בפרק ראשון (בבא בתרא יא, א), דבין דחשיב — שייריה לעצמו. וקדייק גמרא: מכלל דברי דרבא אנו למדים, מדאוקמיה להאי "חוץ ממצר רביעי" בתרתי לריעותא, בדלא מובלע ובגון דאיכא עליה ריבבא דדיקלי — מכלל דאי מובלע, אף על גב דאיכא עליה ריבבא דדיקלי — קנה, דליכא אלא חדא לריעותא. איכא דאמרי כו' ואפילו מצר רביעי ולא אמרן אלא דמיבלע אבל לא מיבלע לא קני וכי מיבלע נמי לא אמרן אלא דליכא עליה ריבבא דדיקלא ולא הוי תשעת קבין אבל איכא כו' אף על גב דמיבלע נמי לא קנה מכלל דכי לא מיבלע אף על גב דליכא עליה כו' לא קני. הכי גרסינן לה — והכי פירושא: מדאוקמה רבא להאי "ואפילו מצר רביעי" בתרתי לטיבותא, בדמיבלע וליכא עליה — מכלל דאי לא מיבלע, אף על גב דליכא עליה כו' — לא קנה, משום דאיכא חדא לריעותא. וקפסיק גמרא: ושמעינן מהני תרי לישני דרבא כו'. דאף על גב דפליגי כדלקמן, בהכי מיהא לא פליגי. וכן הלכה, דבארעא לא שייר אלא במצר רביעי, דהיינו כרב. והיכא דמיבלע וליכא עליה — קנה, דאיכא תרתי לטיבותא. והיכא דלא מיבלע ואיכא עליה כו' — לא קנה, דאיכא תרתי לריעותא. מיבלע ואיכא עליה, אי נמי לא מיבלע וליכא עליה, דהיינו חדא לטיבותא וחדא לריעותא — אמרי לה בתרי לישני ואליבא דרבא, ללישנא קמא — קנה, ללישנא בתרא — לא קנה. וקפסיק גמרא: שודא דדייני = השלכת הדיינין. מאחר דמספקא לן — נעביד שודא, הכל לפי הענין שיראו הדיינין ויכירו המוכר, עינו יפה או רעה, הכל לפי אומד דעתם. ומיהו, בשאר מקומות דמספקא לן בתרי לישני הלכתא כמאן — לא אמרינן שודא דדייני עד שיפרש כי הבא, אלא המוציא מחבירו עליו הראיה. **אמר רבה** — ראובן ושמעון שהיה להם שדה בשותפות, ומכר ראובן את חלקו לאיניש מעלמא וכתב לו כן "פלגא דאית לי בארעא", כלומר: החצי שיש לי בשדה זו אני מוכר לך. **פלגא** — כלומר, כל חצי השדה מכר, ולא שייר לעצמו כלום. אבל אם כתב לו "פלגא בארעא דאית לי אני מוכר לך". **ריבעא** — זבין ליה רביע השדה, דהיינו חצי חלקו. דהכי קאמר ליה: החצי אני מוכר לך מקרקע שלי. נמצא מחצי השדה שיש לו מכר החצי, דהיינו רביע כל השדה. **אמר ליה אביי מאי שנא הכי כו'** — כי היכי ד"פלגא דאית לי בארעא" פלגא — הכי נמי "פלגא בארעא דאית לי" פלגא דהכי משמע: פלגא אני מוכר לך בהך ארעא. והאי דמסיים "דאית לי" — אמאי דקאמר "פלגא" קאי, כלומר: אותו חצי שיש לי אמרתי לך למכור. **מבי מר** — רבה, וכתיב הכי בהנהו שטרי מבירה: פלגא דאית לי בארעא — פלגא כו'. כלומר, אותו שטר שהיה כתוב בראשו: איך פלוני אמר לנו "הוו עדים שאני מוכר לפלוני פלגא דאית לי בארעא" — היה מוכיח בסופו שפלגא היה מוכר לו, שכך היה כתוב: וקנה פלוני מן פלוני חצי השדה בכך וכך ממון. ואותו שכתוב בו "פלגא בארעא דאית לי" — היה מפרש בסוף השטר שהקנה לזה הלוקח רביע השדה. **מצר ארעא דמינה פלגא פלגא** — ראובן שהיה לו שדה, ומכר מקצתו לשמעון לצד מערב, ומצד מזרח עבב לעצמו, ולא פירש כמה מכר וכמה שייר לעצמו, אלא כך כתב המצרים: שדה פלוני שאני מוכר לפלוני, מצד מערב לוי, ומצד מזרח ארעא דמינה פלגא — הקרקע עצמה שהיא שלי, שחלוקה ממנה זו שמכרתי, הוא מצר מזרחי שלה — פלגא מכר לו. דהא קאמר "דמינה פלגא", דמשמע חלוקה לחצאין. **דמינה פסיקא** — משמע: שדה הראויה לפסוק מקרקע אחרת, דהיינו לכל הפחות תשעה קבין, כדתנן בפרק ראשון (בבא בתרא יא, א): אין חולקין את החצר כו'

ולא

ליה אביי: מאי שנא הכי ומאי שנא הכי? אישתיק. סבור מינה: אידי ואידי פלגא, ולא

קנה מכלל דכי לא מיבלע אף על גב דליכא עליה כו' לא קני. הכי גרסינן לה — והכי פירושא: מדאוקמה רבא להאי "ואפילו מצר רביעי" בתרתי לטיבותא, בדמיבלע וליכא עליה — מכלל דאי לא מיבלע, אף על גב דליכא עליה כו' — לא קנה, משום דאיכא חדא לריעותא. וקפסיק גמרא: ושמעינן מהני תרי לישני דרבא כו'. דאף על גב דפליגי כדלקמן, בהכי מיהא לא פליגי. וכן הלכה, דבארעא לא שייר אלא במצר רביעי, דהיינו כרב. והיכא דמיבלע וליכא עליה — קנה, דאיכא תרתי לטיבותא. והיכא דלא מיבלע ואיכא עליה כו' — לא קנה, דאיכא תרתי לריעותא. מיבלע ואיכא עליה, אי נמי לא מיבלע וליכא עליה, דהיינו חדא לטיבותא וחדא לריעותא — אמרי לה בתרי לישני ואליבא דרבא, ללישנא קמא — קנה, ללישנא בתרא — לא קנה. וקפסיק גמרא: שודא דדייני = השלכת הדיינין. מאחר דמספקא לן — נעביד שודא, הכל לפי הענין שיראו הדיינין ויכירו המוכר, עינו יפה או רעה, הכל לפי אומד דעתם. ומיהו, בשאר מקומות דמספקא לן בתרי לישני הלכתא כמאן — לא אמרינן שודא דדייני עד שיפרש כי הבא, אלא המוציא מחבירו עליו הראיה. **אמר רבה** — ראובן ושמעון שהיה להם שדה בשותפות, ומכר ראובן את חלקו לאיניש מעלמא וכתב לו כן "פלגא דאית לי בארעא", כלומר: החצי שיש לי בשדה זו אני מוכר לך. **פלגא** — כלומר, כל חצי השדה מכר, ולא שייר לעצמו כלום. אבל אם כתב לו "פלגא בארעא דאית לי אני מוכר לך". **ריבעא** — זבין ליה רביע השדה, דהיינו חצי חלקו. דהכי קאמר ליה: החצי אני מוכר לך מקרקע שלי. נמצא מחצי השדה שיש לו מכר החצי, דהיינו רביע כל השדה. **אמר ליה אביי מאי שנא הכי כו'** — כי היכי ד"פלגא דאית לי בארעא" פלגא — הכי נמי "פלגא בארעא דאית לי" פלגא דהכי משמע: פלגא אני מוכר לך בהך ארעא. והאי דמסיים "דאית לי" — אמאי דקאמר "פלגא" קאי, כלומר: אותו חצי שיש לי אמרתי לך למכור. **מבי מר** — רבה, וכתיב הכי בהנהו שטרי מבירה: פלגא דאית לי בארעא — פלגא כו'. כלומר, אותו שטר שהיה כתוב בראשו: איך פלוני אמר לנו "הוו עדים שאני מוכר לפלוני פלגא דאית לי בארעא" — היה מוכיח בסופו שפלגא היה מוכר לו, שכך היה כתוב: וקנה פלוני מן פלוני חצי השדה בכך וכך ממון. ואותו שכתוב בו "פלגא בארעא דאית לי" — היה מפרש בסוף השטר שהקנה לזה הלוקח רביע השדה. **מצר ארעא דמינה פלגא פלגא** — ראובן שהיה לו שדה, ומכר מקצתו לשמעון לצד מערב, ומצד מזרח עבב לעצמו, ולא פירש כמה מכר וכמה שייר לעצמו, אלא כך כתב המצרים: שדה פלוני שאני מוכר לפלוני, מצד מערב לוי, ומצד מזרח ארעא דמינה פלגא — הקרקע עצמה שהיא שלי, שחלוקה ממנה זו שמכרתי, הוא מצר מזרחי שלה — פלגא מכר לו. דהא קאמר "דמינה פלגא", דמשמע חלוקה לחצאין. **דמינה פסיקא** — משמע: שדה הראויה לפסוק מקרקע אחרת, דהיינו לכל הפחות תשעה קבין, כדתנן בפרק ראשון (בבא בתרא יא, א): אין חולקין את החצר כו'

ולא

ספק שלישי: אם תרצה לומר שבמיצרים בצורת גא"ם לא קנה אלא רצועה אלכסונית, עדיין יש להסתפק באופן שהשדה מוקפת בשמונה מצרנים, שנים בכל רוח, והמוכר ציין את מיצרי השדה בְּסֵירוּגִין, שבכל רוח ציין רק אחד מן המצרנים, דהיינו שציין חצי מיצר ודילג חצי מיצר, מַהוּ, איזה חלק מן השדה מכר לו. האם דווקא כשציין בצורת גא"ם נאמר שקנה באלכסון כנגד המיצרים, כיון שדרך העולם למכור תלם אחד בין שתי שדות, אבל אין דרך העולם למכור תלם אחד ולדלג אחד וכך הלאה, ודעתו היתה למכירת כל השדה, או שאף בנידון זה לא מכר אלא רצועות אלכסוניות שכנגד אותם מיצרים שציין בשטר. מסיימת הגמרא: תֵּיקוּ – יעמדו שלושת הספיקות האמורות מבלי שנפשטם.

הגמרא דנה בדינו של מוכר שדה שציין בשטר רק שלש ממיצריה: המוכר שדה לחבירו, וּמָצָר לוֹ – וציין המוכר ללוקח רק מֵצַר רִאשׁוֹן וּמֵצַר שֵׁנִי וּמֵצַר שְׁלִישִׁי, וְאילו מֵצַר רְבִיעִי לֹא מָצַר לוֹ, ויש לדון האם כוונת המוכר היתה להותיר מן השדה לעצמו ולכן לא ציין מיצר זה, או שכוונתו היתה למכור הכל.

מביאה הגמרא שלש דעות בדבר: אָמַר רַב, הלוקח קָנָה הַכֹּל – את כל השדה שמצויה בתוך שלושת המיצרים, חוּץ מִן התלם עצמו של מֵצַר רְבִיעִי, שמאחר ולא ציין את המיצר הרביעי, ודאי הותיר לעצמו חלק זה. וּשְׁמוּאֵל אָמַר, אֲפִילּוּ מֵצַר רְבִיעִי קנה. וְרַב אַסִּי אָמַר, לֹא קָנָה מן השדה אֶלָּא תֶּלֶם אֶחָד בלבד עַל פְּנֵי כּוּלָּהּ – סמוך לשלושת המיצרים שציין, כצורת האות חי"ת.

מבארת הגמרא את דעת רב אסי: סָבַר לָהּ כְּרַב דְּאָמַר (לעיל ע"א) שִׁיּוּרֵי שַׁיֵּיר – שמוה שלא ציין המוכר את המיצר הרביעי מוכח ששייר במכירה זו חלק לעצמו, וְסובר רב אסי שהמוכר שייר לעצמו שטח רחב יותר מכפי שסובר רב, שכן מִדְּשַׁיֵּיר המוכר בְּמֵצַר זה, מוכח שדעתו לְשַׁיֵּיר נַמִּי בְּכוּלְּהוּ – בכל השדה שכנגד מיצר זה, אמנם, ממה שציין את שאר שלושת המיצרים מוכח שבכוונתו להקנות מעט מן השדה, והיינו תלם אחד על פני כולה. הכרעת הגמרא להלכה בסוגיא זו היא על פי פסיקתו של רבא, אלא שדבריו נמסרו בשתי נוסחאות שונות, הגמרא דנה ומכריעה על פיהן את ההלכה: אָמַר רָבָא, הִלְכְתָא, קָנָה הַכֹּל חוּץ מִמֵּצַר רְבִיעִי כדברי רב.

ומבאר רבא שלא נאמר דין זה אלא כאשר התקיימו שני תנאים: וְלֹא אָמְרָן שלא קנה את המיצר הרביעי אֶלָּא באופן דְּהמיצר הרביעי לֹא מְבַלַּע בין שני המיצרים שמצידיו, אלא עומד מחוצה להם בשורה נפרדת, אֲבָל אם המיצר הרביעי מְבַלַּע בין שניהם, קָנָה גם אותו.

תנאי נוסף: וְאפילו כִּי לֹא מְבַלַּע המיצר הרביעי בין המיצרים, נַמִּי לֹא אָמְרָן שאינו בכלל המכירה אֶלָּא דְּאֵיבָא עֲלֵיהּ – כאשר יש על מיצר זה נטיעות של רֵיכְבָא דְּדִרְיקְלָא – דקלים מורכבים זה בזה, הגדלים בצפיפות, וְהֲווֹ – או שיהא שטחו של אותו מיצר כדי שיעור זריעת תִּשְׁעָת קַבִּין תבואה, שזהו שיעורה הקטן ביותר של שדה, שבכך נחשב המיצר כשדה בפני עצמו ואינו בטל לשאר השדה, אֲבָל אם לֵיכָּא עֲלֵיהּ – על מיצר זה רֵיכְבָא דְּדִרְיקְלָא, וְגם לֹא הֲווֹ תִּשְׁעָת קַבִּין, אף אם המיצר הרביעי אינו מצוי בין המיצרים, אין הוא נחשב לשדה בפני עצמו, וְקָנָה הלוקח אותו כשאר השדה.

מדייקת הגמרא: מְבַלַּל דברי רבא שמצריך שני תנאים שבכך המיצר הרביעי לא יהא קנוי, שאינו מצוי בין שני המיצרים, ושנטוע עליו דקלים או שיש בשטחו כדי זריעת תשעה קבין, משמע, דְּכִי מוּבְלָע המיצר הרביעי בין השנים שמצידיו, אַף עַל גַּב דְּאֵיבָא עֲלֵיהּ רֵיכְבָא דְּדִרְיקְלָא או וְהֲווֹ תִּשְׁעָת קַבִּין, שמתוך כך נחשב לשדה בפני עצמו, מכל מקום קָנָה אותו הקונה, שכן אין כאן אלא סיבה אחת להחשיב את המיצר הרביעי כשדה בפני עצמו ולהותירו ביד המוכר, ולא די בסיבה זו לקבוע שדעת המוכר היתה להותירו ברשותו.

נוסח אחר בפסיקתו של רבא: אֵיבָא דְּאָמְרִי אָמַר רָבָא, הִלְכְתָא, קָנָה הַכֹּל וַאֲפִילּוּ מֵצַר רְבִיעִי כשמואל.

ומבאר רבא שדין זה לא נאמר אלא רק אם התקיימו שני תנאים: וְלֹא אָמְרָן שקנה אף את המיצר הרביעי, אֶלָּא דְּמְבַלַּע המיצר בין שני המיצרים שבצידיו, אֲבָל אם לֹא מְבַלַּע, לֹא קָנָה.

תנאי נוסף: וְאפילו כִּי מְבַלַּע המיצר הרביעי, נַמִּי לֹא אָמְרָן שהמיצר קנוי אֶלָּא באופן דְּלֵיכָּא עֲלֵיהּ – על המיצר רֵיכְבָא דְּדִרְיקְלָא, וְכן לֹא הֲווֹ תִּשְׁעָת קַבִּין, אֲבָל אם אֵיכָּא עֲלֵיהּ רֵיכְבָא דְּדִרְיקְלָא, או וְהֲווֹ תִּשְׁעָת קַבִּין, אף על גב שבלוח הוא לֹא קָנָה מיצר זה.

מדייקת הגמרא: מְבַלַּל דברי רבא, שמצריך שני תנאים שבכך יהא המיצר הרביעי קנוי, שהמיצר מצוי בין שני המיצרים שמצידיו, ושלא נטוע עליו דקלים ואין בשטחו כדי זריעת תשעה קבין, משמע, דְּכִי לֹא מוּבְלָע המיצר הרביעי בין השנים שמצידיו, אַף עַל גַּב דְּלֵיכָּא עֲלֵיהּ רֵיכְבָא דְּדִרְיקְלָא, וגם לֹא הֲווֹ תִּשְׁעָת קַבִּין, ומחמת זה אין הוא נחשב לשדה בפני עצמו, מכל מקום לֹא קָנָה, שכן אין כאן אלא סיבה אחת להחשיב את המיצר הרביעי כחלק מהשדה ולכוללו במכירה, ולא די בסיבה זו לקבוע שמיצר זה אכן כלול במכירה.

לאחר הבאת שתי הלשונות, מסכמת הגמרא במה הושוו דעותיהם ובמה נחלקו: שַׁמְעָנָן מַתַּרְוַיְיהוּ לִישָׁנֵי דְּרַבָא – למדנו משתי הלשונות בדעת רבא, דְּבִשְׁדֶה עצמה לֹא שַׁיֵּיר המוכר לעצמו וְלֹא מִידִי. וכל הנידון אינו אלא לענין המיצר הרביעי, ובדעת רב.

וְשַׁמְעִינָן נַמִּי דְּהֵיכָא דְּהמיצר הרביעי מְבַלַּע בין המיצרים, וְלֵיכָּא עֲלֵיהּ רֵיכְבָא דְּדִרְיקְלָא וְלֹא הֲווֹ תִּשְׁעָת קַבִּין, קָנָה הלוקח גם את המיצר, כיון שיש שתי סיבות לקבוע שהמיצר נכלל במכירת השדה.

וכמו כן לומדים משתי הלשונות, שאם המיצר הרביעי לֹא מְבַלַּע, וְאֵיבָא עֲלֵיהּ רֵיכְבָא דְּדִרְיקְלָא, או וְהֲווֹ תִּשְׁעָת קַבִּין, לֹא קָנָה הלוקח את המיצר, כיון שתי סיבות לקבוע שהמיצר עומד בפני עצמו ואינו נכלל במכירת השדה.

אך בזאת נחלקו הלשונות, במקום שיש סיבה אחת שהיא לטובת הלוקח ואחת לרעתו, וכגון שהמיצר הרביעי מְבַלַּע בין שני המיצרים, שזו סיבה שיהא נכלל במכירה, וּמצד שני אֵיבָא עֲלֵיהּ שורת דקלים, או שיעור כדי זריעת תשעה קבין, שזו סיבה להחשיבו כשדה בפני עצמו, ואינו בכלל מכירת השדה, או להיפך, במקום שהמיצר לֹא מְבַלַּע בין שני המיצרים, שזו סיבה שלא יהא נכלל במכירה, וּמצד שני לֵיכָּא עֲלֵיהּ שורת דקלים, וכן אין בו כדי זריעת תשעה קבין, שזו סיבה שיהא נכלל במכירת השדה, שבלשון הראשון אִתְּמַר לָהּ לְהַאי גִּיסָּא – נאמרה הלכה זו כצד אחד, דהיינו שקנה, ואילו בלשון השני אִתְּמַר לָהּ לְהַאי גִּיסָּא – כצד אחר, דהיינו שלא קנה. ופוסקת הגמרא שמאחר ונחלקו השיטות והדבר נותר בספק, יש לנו לילך אחר שׁוּדָּא דְּדַיְינֵי – השלכת הדיינים, שהדבר מסור לדיינים שיפסקו באומד דעתם מה היתה כוונת המוכר, לפי הכרתם בטבעו אם עינו יפה או רעה.

הגמרא דנה בשותף בשדה שמוכר חלקו לאחר, באיזה לשון מכר את כל חלקו ובאיזה לשון מכר את חצי מחלקו בשדה: אָמַר רַבָּה, שדה השייכת לשותפים, ומכר אחד את חלקו לאחר מן השוק, וכתב לו בשטר פַּלְגָא דְּאִית לִי בְּאַרְעָא – 'מחצית שיש לי בשדה זו מכור לך', קנה הלוקח פַּלְגָא – חציה של השדה, שהיא כל חלקו של המוכר, שאנו מפרשים דבריו שמוכר לו את החצי שיש לו בשדה זו. אבל אם כתב לו בשטר 'פַּלְגָא בְּאַרְעָא דְּאִית לִי' – 'מחצית בשדה שיש לי מכור לך', לא קנה הלוקח אלא רֵיבְעָא – רבע מכלל השדה, דהיינו חצי מחלקו של המוכר בשדה, שאנו מפרשים דבריו שמוכר לו חצי מהשדה שיש לו.

אָמַר לֵיהּ – תמה עליו אַבַּיֵי, מַאי שְׁנָא הָכִי וּמַאי שְׁנָא הָכִי – מה ההבדל בין אם נקט בלשון זו או בלשון זו, הרי גם אם אמר 'מחצית בשדה שיש לי מכור לך' אפשר לפרש שכוונתו 'מחצית משדה זו' ומכר לו את כל חלקו. אִישְׁתִּיק – שתק רבה.

אָמַר אַבַּיֵי, אֲנָא כָּבְרֵי – אני סברתי מֵדְּאִישְׁתִּיק – מזה ששתק רבה, קַבּוּלֵי קַבְּלֵיהּ את סברתי, ובשתי הלשונות מכר לו את כל חלקו,

המשך בעמוד עה

[חורף ה׳תשל״ג]

ת״ח על הבשו״ט הנ״ל.

אזכיר עה״צ להנ״ל.

עפ״י מאחז״ל חמרא למרא טיבותא לשקי׳ (ובפרט) גדול המעשה כו׳ מובן שהבא לקמן - שייך גם אליו.

נתינת-תרומת הנ״ל נתקבלה.

והנה פאַר דעם עיקר - די מצוה שבדבר [ובפרט מצות צדקה ובפרט בסכום - שזוהי פעם הראשונה שנותן סכום כזה שלא ע״מ לקבל פרס וכל התחלות קשות], דיינקט דער אויבערשטער, וכהל׳ נח״ר לפני, תענוג הבורא (המשך וככה) [ובפרט בצדקה - מצותו של הקב״ה - ובאופן דהתחלת נתינות בהרחבה וכמש״נ רחבה מצותך מאד, אגה״ק סי׳ טו״ב].

אבל מה שעלי להביע ת״ח - על גודל הנח״ר שגרם לי ובמילא - הרחבה בכו״כ ענינים שאין שייכים לממון כלל (נוסף על ההרחבה בהפעולות הקשורות בהוצאות כספיות).

וגודל הנח״ר מזה שמתחיל בפועל לצאת אל המרחב האמיתי בענין של מצוה וממון (להבדיל, ושע״י נתינתו נעשו) גם יחד.

ונתינתו עוררה אותי על הביאור בפירש״י (ר״פ כי תשא את ראש) אשר כאשר ״זה יתנו״ נראה הקב״ה לבחי׳ משה שבנפש הנותן, ומראה לו שנתינתו היא ״מטבע של אש״.

ב״ה, ח׳ אדר שני, ה׳תשכ״ב
ברוקלין, נ. י.

הוו״ח אי״א נו״מ עוסק בצ״צ בעל מדות תרומיות ענף עץ אבות וכו׳ מהרש״ז שי׳

שלום וברכה!

בהמשך להתזכיר ששלחתי לכ׳, שבודאי קבלו בעתו ותקותי שעושה כל התלוי בו, הנה ימים אלו בקרני מר משה שי׳ שרת, ומובן שדברתי אתו גם על נקודת התזכיר בנוגע לבנינים המשמשים פנימיות לקליטת נוער העולה, שהמימון יבוא כולו מתקציב השיכון ולא מתקציב החינוך, וכמו שהסברתי בתזכיר. מר שרת אמר שרואה הטעם שבדבר והשכל שבדבר, וכיון שיש לזה יסוד בשכל יעמיד הענין לדיון בהזדמנות ראשונה. והי׳ מדובר גם כן שיצדד לחיוב.

מובן שהדגשתי גם הנקודה שכל ענין ומפתח מפלגתי לא יתפוס מקום בשאלה זו, איפה יוקמו הבנינים וכו׳, אלא הגישה היחידה תהי׳ שדעת ההורים ומוצא הילדים יהיו המכריעים בזה, בלי לחץ וד״ל. וגם זה הבטיח מר שרת, בהוספה - שבלאו הכי כן הוא.

מהנכון הי׳ להאריך בענין חיוני זה, אלא בודאי שכ׳ הוא מן הזריזים בכגון דא, ויה״ר כאילו הארכתי.

בעת שיחתנו מענין לענין נגעתי בעוד נקודה, שבהזדמנויות שונות דברתי עלי׳ גם עם עסקני ציבור אחרים מאה״ק ת״ו, אשר באמת נוגעת ושייכת לשטח פעולות כ׳, ובודאי ימחול לי בעד הבעת דעתי בהחלטיות כל כך.

והענין הוא - בנוגע לשלוחי הסוכנות לחו״ל, בעניני תרבות - שבשטח זה, נכללים שני סוגים, מחלקת תרבות בכלל ומחלקת תרבות תורנית.

והנה ראינו במוחש שהתעמולה במחלקת התרבות הכללית נחלשה בשנים האחרונות שלא בערך ממה שהיתה בשנים הראשונות. וטעם טבעי בדבר: בשנים ראשונות הי׳ הרבה מן החידוש בתעמולה זו, וההתרשמות היתה גדולה יותר, וגם הי׳ מקום להרעיש על הצורך בהגנת הגבולים, חלוציות ובנין וכו׳, וכידוע לכ׳ הריני תמיד מדגיש נקודת ההמשכה בהנוגע לנוער. מה שאין כן בשנים האחרונות, שמצב הבטחון ת״ל הוטב, ורוח החלוציות לקתה במדה מסויימת, והרבה מן החידוש אבד טעמו, וכתוצאה מכל זה - נחלשה ההשפעה במדה חשובה. והרי הענין נוגע באופן ישר גם להתבוללות וטמיעה ונשואי תערובת אצל הנוער ר״ל. מה שאין כן בנוגע לפעולת שלוחי מחלקת התרבות התורנית שתפקיד-הלוי שהי׳ להם משך כל השנים כתריס בפני פורעניות ההתבוללות והטמיעה לא פג טעמו ולא נס ליחו ואדרבה.

ובשים לב להנ״ל, אף שאיני יכול להביע דיעה על הצורך להרבות במספר שלוחי התרבות התורנית, שהרי זה קשור בתקציב, אבל הצעה מעשית אציע, וכמו שהצעתי למר שרת, שמהנכון לחייב את כל השלוחים, מאיזו מחלקה שהם, להעמיד הדגש על התורה וענינ׳, וכמאמר חכמינו ז״ל גדול תלמוד שמביא לידי מעשה, שזה נוגע גם לאלו שאין בדעתם עדין לעלות לאה״ק ת״ו או שאין רוח החלוציות מפעמתם, אבל יש צורך חיוני לחזק מעמדם ומצבם כיהודים במקום שהם, שלא להתבולל או להטמע בין האומות, שאין זה דבר שבעיון גרידא, אלא צריך שיהודי יהי׳ ניכר באורח חייו שנבדל ושונה הוא מן העמים שבתוכם מתגורר. ואין כוונתי שהשלוחים עצמם יתחייבו לממש השקפה זו בהנהגתם הם, שבזה יש כבר תנועה ודרישה באה״ק ת״ו לחייבם להתנהג על פי המסורת היהודית, אלא כוונתי שתכנית הנ״ל תכנס בשטח פעולתם ותעמולתם.

גם הוספתי, שלאחרי ונוסף על כל הטעמים הנ״ל, הוא גם כן ענין של יש בכלל מאתים מנה, זאת אומרת, שעל ידי כך לא רק שלא יגרע מכוח השפעתם של השלוחים מאיזה סוגים שיהיו, אלא אדרבה נותנים להם קו ושטח תעמולה נוסף על שלהם, וק״ל.

דרכו של יהודי לקשר כל ענין עם פרשת השבוע או הזמן, וכפתגם רבינו הזקן ״א איד דארף לעבן מיט דער צייט״. הרי את״ל זוהי גם נקודת ימי הפורים הבע״ל, שקודם הנס הי׳ חילוק בין אלה שנהנו מסעודתו של אחשורוש ובין אלה שעמדו עם מרדכי אבל כשבא הלחץ מבחוץ, גזירת המן הרשע להשמיד את **כל** היהודים מנער ועד זקן טף ונשים, בלי חילוק והפלי׳ אם רק בשם יהודי ייקרא, מיד הביא את כל היהודים לאחדות במעמד ומצב של מסירות נפש, וכלשון רבינו הזקן (תו״א צז, א) מסירת הנפש על קדוש השם שהרי אם רצו להמיר דתם לא הי׳ המן עושה להם כלום שלא גזר אלא על היהודים אלא שהם מסרו עצמן למות כל השנה כולה ולא עלה להם מחשבת חוץ ח״ו וע״י בחינת מסירת נפש זכו לבחי׳ קבלה גמורה שנכנס ונמשך להם בחי׳ אוא״ס ב״ה ממש. ע״כ לה״ק. ויה״ר שנזכה גם אנו לבחינה זו ולאורה ושמחה וששון ויקר.

בכבוד ובברכה לבשורות טובות ומשמחות ולפורים שמח

מ. שניאורסאהן

מה שהדגשתי לעיל בענין חלישות התעמולה בדרך הטבע, לא איכפת לי ואדרבא אם יתפסו הענין מטעם שלא בדרך הטבע, רק - שמתקרבים לקץ הגלות ולביאת משיח גואל צדק, שאז יקויים היעוד ומלאה הארץ דיעה את ה׳, ובמילא מתחילים להרגיש כבר פעמי הגאולה, כמו ששמעתי גם מכ׳ זה הבטוי, אף על פי שחושך הגלות עדין יכסה ארץ.

ומסיימין בטוב, שנזכה בקרוב ממש שיתהפך חשוכא לנהורא באור ה׳ הנגלה, כי ה׳ יהי׳ לך לאור עולם וגו׳.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

יז. נֵר שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת בֵּימֵיהֶם הָיוּ מְבָרְכִים עָלָיו לִפְעָמִים אִם הָיָה אָדָם חָשׁוּב מִתְאָרֵחַ אֶצְלָם בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁאָז הַנֵּר נַעֲשֶׂה לְהָאִיר לוֹ אוֹ אִם שַׁמָּשׁ הַכְּנֶסֶת אוֹכֵל בַּחֶדֶר הַסָּמוּךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת[75] שֶׁחַלּוֹנוֹתָיו פְּתוּחִים לְבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁנַּעֲשֶׂה הַנֵּר לְהָאִיר לוֹ אִם אֵין הַלְּבָנָה מְאִירָה לוֹ שָׁמָּה אֲבָל אִם לֹא הָיָה שָׁם אָדָם חָשׁוּב וְלֹא שִׁמֵּשׁ הָאוֹכֵל שָׁם וְיֵשׁ נֵר דּוֹלֵק שָׁם לֹא הָיוּ מְבָרְכִין עָלָיו שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה לְהָאִיר אֶלָּא לִכְבוֹד שְׁכִינָה[76] (מז).

לְפִיכָךְ עַכְשָׁו שֶׁאֵין לָנוּ אוֹרְחִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת[82] וְלֹא שִׁמֵּשׁ הָאוֹכֵל שָׁם[83] אֵין מְבָרְכִים עַל נֵר שֶׁבְּבֵית הַכְּנֶסֶת (וְעוֹד שֶׁעַכְשָׁו דַּרְכֵּנוּ לְהַדְלִיק בְּבֵית הַכְּנֶסֶת אֲפִלּוּ בַּיּוֹם[84] בִּשְׁבִיל כְּבוֹד שְׁכִינָה וּלְפִיכָךְ אַף אִם מַדְלִיקִים בַּלַּיְלָה גַּם בִּשְׁבִיל לְהָאִיר אֵין מְבָרְכִים עָלָיו הוֹאִיל וְאַף בַּיּוֹם הָיוּ מַדְלִיקִים אוֹתוֹ) (אֲבָל אִם מַרְבִּים נֵרוֹת בַּלַּיְלָה יוֹתֵר מִבַּיּוֹם בִּשְׁבִיל לְהָאִיר מְבָרְכִים עֲלֵיהֶם):

חלק ב סימן רחצ דין נר הבדלה סעיף יז

ביאורי הלכה

מז] לכבוד שכינה - כיום שמשתמשים באור החשמל, אין לברך לעולם[77] על הנרות שמדליקים בבית הכנסת[78] או לכבוד סעודות שונות[79], וכן אין לברך על נר נשמה או נרות חנוכה[80], וכשאין נרות אחרים יש לכבותם ולהבעירם מחדש, או לצרף אליהם גפרור או נר נוסף[81].

ציונים והוספות

75) וראה גם לעיל **סי' רסט ס"א** שהיו מקדשים לצורך האורחים שבבית־הכנסת.

76) **ובסי' תרכד ס"ח**: לא יברך על נרות של בית הכנסת בעצמן אף על פי שהודלקו מבעוד יום לפי שלא הודלקו רק לכבוד היום ולכבוד בית הכנסת ולא בשביל להאיר ואין מברכין אלא על האור שהודלק להאיר... ואם עבר ובירך על נרות של בית הכנסת בלבד אף על פי שהודלקו לכבוד אעפ"כ אין צריך לחזור ולברך על נר אחר כיון שעשויין גם להאיר שהרי מתפללין לאורן.

77) ובדיעבד אם בירך על נר שלא עשוי להאיר, אם הוא נר של סעודה וכיו"ב שנהנים קצת מאורו יצא בדיעבד, אבל נר שלא נועד כלל להאיר כמו נר נשמה לא יצא אפילו בדיעבד, ויש לברך על נר אחר (כדמשמע מסי' תרכד ס"ח, וצ"ע בנרות של בית הכנסת שבזמננו), ומכל־מקום לא יברך שוב על הגפן (כדלעיל על ס"ז).

78) אף שבסי' תרכד ס"ח (הובא לעיל) משמע שאף שעשויים לכבוד, מכל־מקום כיון שמתפללים לאורם יצאו בדיעבד.

79) אפילו אם ניתק כעת זרם החשמל, כיון שלא הודלקו לצורך זה (ראה לעיל על סט"ז לעניין אור של כבשן).

80) שו"ע סי' תרפ"א סעי' א'. ואפילו לאחר חצי שעה הראשונה, שהרי לא נועדו להאיר, משא"כ השמש שנועד להאיר ולכך מותר לברך עליו.

81) אמנם נרות יו"ט שחל במוצאי־שבת נוהגים לברך עליהם, שהודלקו גם לצורך הברכה, ועוד שעיקר תקנת הדלקת נרות שבת להאיר את הבית.

82) כדלעיל **סי' רסט ס"ב** (לעניין קידוש עבור האורחים): עכשיו שאין לנו אורחים השובתים אצל בית הכנסת להוציאם ידי חובתם.

83) וראה לעיל **סי' רסג סי"א** (הדלקת נרות בבית הכנסת של נשים כשהשמש משתמש שם לצרכי אכילה).

84) כדלקמן סי"ח.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות פסח – לפי לוח "רב יומי"

א המצה שאדם אוכל כל ימי הפסח אין לשין אותה אלא במים צוננין אבל לא בפושרין דהיינו כחמימות הרוק לפי שבקל תוכל לבוא לידי חימוץ כשאין המים צוננין אם לא יתעסקו בזריזות יתירה מאוד ואין אנו בחזקת זריזין כל כך לפיכך אסרו לנו חכמים ללוש בפושרין ואין צריך לומר בחמין (אבל ברותחין היה מותר מעיקר הדין אלא שהגאונים החמירו ואסרו כמו שנתבאר בסי' תנ"ד):

ב ואפילו במים צוננין אסרו חכמים ללוש בהם בו ביום שנשאבו מהנהר או מהמעיין אלא צריך להלינם קודם שילוש בהם וטעם לינה זו יש אומרים לפי שימי ניסן עדיין מימות החורף הן שהמעיינות הן רותחין מעט לפיכך צריך לצננם לילה אחד לאחר שנתלשו ממקום רתיחתן דהיינו לאחר שנשאבו מהמעיין.

ומי הנהרות שאינן נמשכין ממעיינות צריכין גם כן צינון

לילה אחד לפי שהכה עליהם חום השמש ביום ונתחממו מעט:

ג ולכתחלה יש ליזהר לשאבן קודם כניסת תחלת הלילה כדי שיעבור עליהם צינון כל הלילה לאחר שנתלשו ממקום רתיחתן ובדיעבד שעבר ושאבן לאחר כניסת תחלת הלילה מותר ללוש בהם לכתחלה למחר לאחר שיאיר היום אם שאבן קודם חצי הלילה לפי שעיקר צינון הלילה הוא מחצות עד עמוד השחר שבכל ששה שעות הללו מנשבת רוח צפונית.

אבל קודם עמוד השחר אסור ללוש בהן אפילו שאבן אתמול קודם עמוד השחר שצריך שיעברו עליהם לאחר שנתלשו ממקום רתיחתן כל ששה שעות שמחצות הלילה עד עמוד השחר רצופין אבל כשרוצה ללוש בהן למחר לאחר שיעלה עמוד השחר רשאי לשאבן היום בכל שעה שירצה מהיום שהרי יצטננו כל הלילה, ומכל־מקום עיקר הצינון הוא בלילה שאין שם חום השמש אבל ביום אף לאחר שנתלשו ממקום רתיחתן אינם מצטננים כלל שחום השמש מחממן:

ד אבל יש אומרים שטעם לינה זו לפי שבלילה כל מי מעיינות ונהרות הן רותחין מעט שהחמה מחממתן תחת הקרקע, תדע שבעלות השחר אתה רואה עשן על הנהרות לפיכך כשרוצה ללוש בהן צריך שכל הלילה יהיו תלושין ממקום רתיחתן דהיינו שישאבם תחלת הלילה ממש ואם שאבן לאחר תחלת הלילה אסור ללוש בהן שכבר נתחממו בתחלת הלילה אבל המים שנשאבו בתחלת הלילה ממש אף שכבר נתחממו בליל אתמול, מכל־מקום כבר נצטננו מחימום זה כשהיו מחוברין במעיין יום תמים שהמעיינות הן צוננים ביום לפי שהחמה גבוהה מהן והקרקע שתחתיהן צוננת ומצננתן:

ה ולפי טעם זה אין לשאוב המים ללישת המצות אלא בבין השמשות בלבד שקודם בין השמשות עדיין לא נצטננו המים מרתיחתן שהיו רותחין בלילה העבר שהרי לא עבר יום תמים מסוף לילה העבר ואחר בין השמשות יש לחוש שמא כבר הוא אחר תחלת הלילה (שאין הכל בקיאין לצמצם תחלת הלילה ממש) וכבר נתחממו המים מעט ואין להם תקנה ללוש בהם אפילו לאחר כמה לילות שאין צינון מועיל למים לפי סברא זו אלא אם כן נצטננו במחובר לקרקע יום תמים ואין הלינה מוספת להם עוד צינון (ומה שהזכירו חכמים לינה הוא כדי ללמדנו שהלינה במחובר לקרקע היא הגורמת האיסור שבלילה המעיינות הן רותחין אבל לא ביום וממילא נשמע שצריך לשאבם בבין השמשות כדי שיעברו עליהם י"ב שעות של יום תמים במחובר לקרקע שיצטננו מרתיחתן שהיו רותחין י"ב שעות של לילה העבר):

ו ולענין פסק הלכה לכתחלה יש להחמיר כחומר ב' הסברות דהיינו שישאבן בבין השמשות ולא ילוש בהן עד לאחר שיאיר היום למחר ואם אינו יודע לכוין לשאוב בבין השמשות ממש יקדים מעט לשאוב בשעה שברי לו שעדיין לא עבר כל אורך בין השמשות (ושיעור אורך בין השמשות עיין בסי' רס"א) ואין לחוש לו שמא עדיין הוא יום גדול שהרי לפי סברא הראשונה מותר לשאוב לכתחלה בעוד היום גדול אבל אם הוא חושש שמא כבר עבר כל בין השמשות וכבר הוא אחר התחלת הלילה לא ישאב עוד שהרי אף לפי סברא הראשונה צריך לשאוב לכתחלה בהתחלת הלילה ממש ובדיעבד שעבר ושאבן בעוד היום גדול יש לסמוך על סברא הראשונה ומותר ללוש בהן למחר לאחר שהאיר היום וכן אם עבר ושאבן לאחר תחלת הלילה מותר ללוש בהם למחר אם נשאבו קודם חצות הלילה, ומכל־מקום יש להמתין מללוש בהם עד שיעברו עליהם י"ב שעות מעת שנשאבו לפי שיש אומרים שאין המים מצטננים מרתיחתן שהיו רותחין בימות הגשמים עד שיעברו עליהם י"ב שעות מעת שנתלשו ממקום רתיחתן:

ז יש ליזהר לכתחלה כשמלינים המים שלא ילינם בתוך בית החורף ולא בחדר אחר אלא במקום מגולה כדי שיצטננו באויר העולם ואם אויר העולם הוא חם לא ילינם באויר אלא במרתף שהמרתף הוא קר בזמן החום (ואם אין לו מרתף יניחם בתוך הבית) ואם אויר העולם הוא קר לא יניחם במרתף שהוא חם בזמן הקור אלא ילינם באויר:

ח וכשמלינם באויר צריך ליזהר להכניסם תחת התקרה או לתוך חדר מקורה קודם זריחת השמש שלא יתחממו בחום השמש ואף ביום המעונן עובר חום השמש דרך העבים ומחמם המים ואפילו הם מכוסים אין הכיסוי מגין עליהם אם ישתהו הרבה בחמה לפיכך יותר טוב להלינם תחת התקרה שמא ישכח להכניסם קודם שיזרח השמש, ומכל־מקום אם הלינם באויר ולא הכניסם קודם זריחת השמש מותר ללוש בהם אפילו זרחה השמש עליהם אם לא נשתהו שם עד כדי שיוחמו המים בחום השמש אלא מצאן צוננים:

ט כשמוליך המים ביום תחת אויר הרקיע כגון שמוליכן מן המרתף לבית הלישה יש ליזהר לכסותן במפה אם הוא יום המעונן או שמוליכן במקום זריחת השמש שלא יתחממו מעט בחום השמש ואם מוליכן בכלי זכוכית אין מועיל מה שמכסה במפה על גביהם כי חום השמש עובר דרך דפנות הכלי (וצריך לכסות המפה על הדפנות שכנגד זריחת השמש ואם הוא יום המעונן צריך לכסות על כל הדפנות).

אבל כשמוליך המים בלילה או בבין השמשות כגון בשעת שאיבתן מהנהר או מהמעיין שמוליכן משם לביתו דרך אויר הרקיע אין צריך לכסותו כלל שהרי כבר שקעה החמה ולא יתחממו עוד אלא שנהגו לכסותן שלא יפול לתוכם שום דבר חימוץ.

ומטעם זה נוהגין לסנן המים בשעת השאיבה בבגד לבן ונקי:

י מותר לשאוב מים בבין השמשות אחד לצורך ימים הרבה ואף שבכל יום אויר העולם הוא חם מחום השמש אף על פי כן אין המים שבתוך הכלי מתחממין כיון שהם

בתוך הבית שאין חום השמש מכה עליהם, ומכל־מקום בכל לילה יניחם באויר תחת התקרה ואם אויר העולם הוא חם יניחם במרתף בין ביום בין בלילה עד הלישה:

יא הנוהגים לאפות מצה של מצוה בליל ט"ו מטעם שיתבאר בסי' תנ"ח אם חל ט"ו באחד בשבת צריכים הם לשאוב המים ביום ה' סמוך לחשיכה בבין השמשות של ליל ששי שאי אפשר להם לשאוב בבין השמשות של ליל שבת אפילו מבאר שבחצר לפי שאסור להכין משבת ליו"ט אפילו בדבר שאין בו מלאכה אסורה כמו שנתבאר בסי' תי"ו ובין השמשות ספק שבת הוא:

יב ואם שכח ולא שאב בבין השמשות של ליל ו' ישאב ביום ו' סמוך לחשיכה קודם בין השמשות מעט שיש לסמוך על האומרים שמותר לשאוב המים אפילו בעוד היום גדול.

ואם שכח ולא שאבו קודם בין השמשות ונזכר בבין השמשות ישאב ע"י נכרי (אפילו אין בור בחצירו וצריך להוליכן דרך רשות הרבים שאמירה לנכרי היא שבות ובבין השמשות לא גזרו על שבות במקום מצוה כמו שנתבאר בסי' רס"א) ואף שלכתחלה אין לשאוב המים של מצות מצוה ע"י נכרי כמו שיתבאר, מכל־מקום כאן שאי אפשר בענין אחר הרי זה כדיעבד:

יג ואם יש לו בביתו מים שאובים מבעוד יום אף שלא נשאבו לשם מצוה יקח אותם ללוש בהם ולא יאמר לנכרי שישאב לו עוד מים אחרים בבין השמשות אם צריך להוליכן דרך רשות הרבים שהעיקר כהאומרים שאף המים שנשאבו מבעוד יום כשרים ללוש בהם לכתחלה וא"כ אין כאן מצוה כלל לשאוב עוד מים:

יד אבל אם אין צריך להוליכן אלא דרך כרמלית יאמר לנכרי שישאב לו מים ויביאם בין השמשות ואל יקח המים שבביתו שנשאבו מבעוד יום ואין צריך לומר אם יש לו בור בחצירו שיאמר לנכרי לשאוב לו בבין השמשות שאיסור הטלטול בכרמלית וכן איסור הכנה משבת ליו"ט בדבר שאין בו מלאכה אינה אלא שבות מדברי סופרים וכשאומר לנכרי לעשות הרי הוא שבות דשבות ולא גזרו עליו בבין השמשות אף שלא לצורך מצוה כמו שנתבאר בסי' שמ"ט ואם שכח בבין השמשות ולא אמר לנכרי לשאוב לו מים יקח המים שאובים שבביתו שנשאבו מבעוד יום אף שלא נשאבו לשם מצוה כיון שאי אפשר בענין אחר:

טו מי שיש לו בביתו מים שאובין ששאבן ללישת המצה ונפלה התקופה בלילה או ביום או שמת אחד בשכונתו שצריך לשפוך כל המים שבשכונה מפני חשש סכנה אף על פי כן אין צריך לשפוך מים הללו שנאמר שומר מצוה לא ידע דבר רע ואם רוצה להחמיר ולשפכם הרשות בידו ונכון לעשות כן אם אפשר לו בקל למצוא מים אחרים שלנו או שאפשר לו בקל ללוש ביום אחר במים אחרים שישאב בבין השמשות שלפניו:

טז במה דברים אמורים במים ששאבן ללישת המצה שאינה של מצוה שהיא קרובה לדבר הרשות שהרשות בידו שלא לאכול מצה כל ימי הפסח לפיכך רשאי להחמיר על עצמו ולשפכם אבל המים שנשאבו ללישת המצות של מצוה אף אם אפשר לו למצוא מים אחרים ומחמיר על עצמו ושופכן לא טוב הוא עושה שנראה כמזלזל במאמר הכתוב שומר מצוה לא ידע דבר רע.

ומכל־מקום לכתחלה קודם שהתקופה נופלת לא יסמוך על זה וישים לתוכו ברזל וטוב ליזהר שיהא הברזל נקי כעין מחט וכיוצא בה שלא יהא (מאומה פירור חמץ משהו) דבוק בברזל ויפרר ממנו לתוך המים:

יז וטוב ליזהר שלא להשהות הברזל בתוך המים אלא יוציאנו מיד לאחר שנפלה התקופה שהברזל מחמם מעט את המים וכן טוב ליזהר לקשור הברזל בחוט או במשיחה וראש השני של החוט יהיה חוץ למים כדי שיוכל לאחוז בו להוציא הברזל מן המים ולא יצטרך להכניס ידו לתוך המים להוציאו משם שהיד מחממת מעט את המים:

יח יש ליזהר לכתחלה שלא לשאוב המים ללישת המצות של מצוה על ידי נכרי (ולא ע"י חרש שוטה וקטן) לפי שמכשירי המצוה הן כמצוה והלישה של מצת מצוה אינה כשירה כי אם על ידי ישראל (גדול בן דעת) שישמור אותה מחימוץ לשם מצוה ואף ללישת שאר המצות טוב שישאב ישראל אם אפשר:

יט נוהגים שלא לשאוב המים בכלי חרס אלא אם כן הם חדשים אבל לא בישנים אפילו הם של פסח העבר אלא אם כן הם מצופים (עיין בסימן תנ"א) שכלי חרס ישנים שאינן מצופין אינן הידור למצוה כמ"ש בסי' תרע"ג ואין לשנות המנהג אבל בשאר כל הכלים אפילו של עץ אין להקפיד בהם אם הם ישנים.

ובלבד שלא נשתמש בהם אלא במים בלבד אבל אם היה בהם מי פירות (פירוש כל המשקין חוץ ממים נקרא מי פירות לענין זה כמו שיתבאר בסי' תס"ב) טוב ליזהר שלא לשאוב בו אלא אם כן הגעילו מקודם לפי שמי פירות כשמתערב מעט מהם במים ממהרין המים להחמיץ את העיסה שנילושה בהם כמו שיתבאר בסי' תס"ב.

ולכתחלה טוב ליזהר שלא לשאוב בכלי נחושת ואפילו הוא חדש לפי שהנחושת מחמם אבל בדיעבד אין לחוש ואפילו נשתהו המים בתוכו ימים הרבה מותר ללוש בהם:

כ ואפילו לכתחלה נוהגין היתר ללוש בכלי נחושת ואין נזהרין אלא שלא לשאוב בו מים שהמים צריכין צינון לילה אחד וכשהם בכלי נחושת אינן מצטננין כל כך כמו בשאר כלים:

כא נוהגין שאין לשין המצות של מצוה במים שנשאבו ללישת שאר המצות אלא שואב מים מיוחדים ללישת המצות של מצוה ואומרים בשעת השאיבה הריני שואב לשם מצת מצוה:

כב לכתחלה יש לשאוב מן הנהרות אם אפשר לו ולא מן הבארות לפי שמי הבארות בימות החורף הם רותחים יותר ממי הנהרות (וימי ניסן מימות החורף הן כמו

שנתבאר) וכל מה שאפשר להדר אחר מים קרים ביותר מהדרין אבל כשהנהרות גדולות מהפשרת שלגים וגשמים טוב יותר לשאוב מן הבארות אם אפשר לפי שמי הגשמים ומי הפשרת שלגים הן רותחין יותר ממי הבארות:

כג מי הבארות ומערות ומרתפות צריכין גם כן צינון לילה אחד קודם הלישה שהרי הן מעלין הבל בימות הגשמים וימי ניסן עדיין מימות הגשמים הן אבל מי הדות דהיינו בור שהוא מרוצף בבנין בקרקעיתו ובקירותיו סביב והמים שבתוכו הן כמונחין בתיבה יש אומרים שמותר ללוש בהם בו ביום שנשאבו לפי שחמימות מי הבארות והבורות בימות החורף אינו אלא מחמת שהחמה מהלכת אז בשיפולו של רקיע סמוך לארץ ועל ידי כן מתחמם כל גוף הארץ עם המים שבתוכה אלא שהאויר שעל גבי הארץ הוא קר ומקרר גם כן מקצת עובי הארץ מלמעלה אבל גוף הארץ מלמטה הוא חם בימות החורף יותר מבימות החמה ולכך גם המים שלמטה הן חמין מעט אבל המים שבדות שהבנין מפסיק בין הארץ למים מכל צדדיהם אין חום החמה מגיע אליהם ולכך אין צריך להלינם קודם הלישה, ומכל־מקום אין לסמוך על סברא זו כי־אם בשעת הדחק שהרי עינינו רואות שמים הללו בימות החורף הם חמים כמו מי באר:

כד אם עבר ולש עיסה במים שלא לנו אסור לאכלה בפסח שקנסוהו חכמים והחמירו בקנס זה לאסרה על כל אדם מישראל כדי שלא יפריצו בזה, במה דברים אמורים כשלש במזיד אבל אם לש בשוגג לא קנסוהו חכמים ומותר לאכלו בפסח:

כה בשעת הדחק שאי אפשר לו לקיים מצות אכילת מצה אלא אם כן ילוש במים שלא לנו כגון שאי אפשר לו למצוא מים שלנו וגם אי אפשר לו למצוא מצה אחרת וגם אי אפשר לו להמתין מללוש עד שישאב מים וילינם כגון שהוא ערב פסח מותר לו ללוש לכתחלה במים שלא לנו כדי לקיים מצות אכילת מצה שהוא מן התורה (ומכל־מקום אם אפשר טוב לשאוב מים בערב פסח בבין השמשות של ליל יום טוב וילוש בהם מיד בתחלת הלילה שהרי יש אומרים שמים הללו הם חשובים כמים שלנו כמו שנתבאר למעלה):

חלק ג סימן תנה דין מים שלשין בהם המצה:

תורה אור פרשת ויקהל – הפרשה החסידית

קְחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה

"**קְחוּ** מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה לַה'. כֹּל נְדִיב לִבּוֹ יְבִיאֶהָ, אֵת תְּרוּמַת ה'" (שמות לה, ה):

וּלְהָבִין עִנְיָן ב' תְּרוּמוֹת אֵלּוּ – אַחַת "לַה'", וְהַב' "תְּרוּמַת ה'":

הִנֵּה תְּרוּמָה לְשׁוֹן רוֹמְמוּת – "**אֲרוֹמִמְךָ** אֱלֹקַי הַמֶּלֶךְ" (תהלים קמה, א). וְגַם תְּרוּמָה לְשׁוֹן הַפְרָשָׁה – "לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה". וּלְהָבִין עִנְיָן הָרוֹמְמוּת הוּא: כִּי הִנֵּה נוֹדָע שֶׁיֵּשׁ ב' בְּחִינוֹת בְּהִשְׁתַּלְשְׁלוּת – 'מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין' וְ'סוֹבֵב כָּל עָלְמִין'. שֶׁבְּחִינַת 'מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין' הוּא כְּמשֶׁל הַנְּשָׁמָה שֶׁמְּחַיָּה אֶת הַגּוּף וּמִתְלַבֶּשֶׁת בּוֹ לְהַחֲיוֹת בְּבְחִינַת הִתְחַלְקוּת, מַחְשָׁבָה וְדִבּוּר וּמַעֲשֶׂה, וְהִתְלַבְּשׁוּת הַמּוֹחִין בְּרֹאשׁ כו', וְכֵן בְּכָל אֵבֶר חִיּוּת פְּרָטִי.

(שֶׁהַחִיּוּת מִתְלַבֵּשׁ בְּכָל אֵבֶר לְפִי מִזְגּוֹ וּתְכוּנָתוֹ. דְּהַיְינוּ שֶׁבְּלְוּת גִּילּוּי חִיּוּת הַנְּשָׁמָה הִיא בַּמּוֹחִין, וּמִשָּׁם נִמְשָׁךְ הָאָרָה לְכָל כְּלִי וְאֵבֶר כְּפִי בְּחִינָתוֹ: בָּעַיִן נִמְשָׁךְ וּמִתְלַבֵּשׁ כֹּחַ הָרְאִיָּה; וּבָאוֹזֶן נִמְשָׁךְ וּמִתְלַבֵּשׁ כֹּחַ הַשְּׁמִיעָה; וְכֹחַ הַמַּעֲשֶׂה נִמְשָׁךְ וּמִתְלַבֵּשׁ בַּיָּדַיִם; עַד כֹּחַ הַהֵילּוּךְ שֶׁנִּמְשָׁךְ וּמִתְלַבֵּשׁ בָּרַגְלַיִם. נִמְצָא הָאוֹר וְהַחִיּוּת מֵאִיר וּמִתְלַבֵּשׁ בְּכָל כְּלִי לְפִי בְּחִינָתוֹ וּמַדָּתוֹ.

וְעַל כֵּן בְּהַמּוֹחִין מֵאִיר הָאָרָה וְחִיּוּת יוֹתֵר גָּדוֹל, מִפְּנֵי שֶׁהַכְּלִי מְזוּכָּךְ וְנַעֲלֶה יוֹתֵר, עַל כֵּן יָכוֹל לְקַבֵּל הָאָרָה יוֹתֵר גְּדוֹלָה, וְהִיא גִּילּוּי הַשֵּׂכֶל וְהַמַּחְשָׁבָה. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בַּיָּדַיִם אֵין הַכְּלִי יָכוֹל לְקַבֵּל בְּחִינַת גִּילּוּי זֶה, לָכֵן אֵין נִמְשָׁךְ וּמִתְלַבֵּשׁ בָּהֶם רַק גִּילּוּי כֹּחַ הַמַּעֲשֶׂה. וְאַף־עַל־פִּי־כֵן יֵשׁ בָּהֶם הָאָרָה יוֹתֵר גְּדוֹלָה מִבַּכֹּחַ הַנִּמְשָׁךְ וּמְלוּבָּשׁ בְּרַגְלַיִם שֶׁאֵין בָּהֶם רַק כֹּחַ הַהֵילּוּךְ. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בַּיָּד יוֹכֶל לַעֲשׂוֹת כָּל מְלֶאכֶת מַחֲשֶׁבֶת וְלִכְתּוֹב דִּבְרֵי חָכְמָה. הֲרֵי שֶׁהַשֵּׂכֶל אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינוֹ מְלוּבָּשׁ בְּגִילּוּי בַּיָּד נִמְשָׁךְ הוּא וּמִתְגַּלֶּה עַל יְדֵי אֶמְצָעוּת כֹּחַ הַמַּעֲשֶׂה שֶׁבַּיָּדַיִם. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּכֹחַ הַהֵילּוּךְ שֶׁבָּרֶגֶל אֵין שַׁיָּךְ בּוֹ הַמְשָׁכָה זוֹ.

וְאַף־עַל־פִּי־כֵן בִּבְחִינָה אַחֶרֶת יֵשׁ מַעֲלָה בָּרֶגֶל שֶׁנּוֹשֵׂא אֶת הָרֹאשׁ. וְזֶהוּ מְשׁוּם דְּ"נָעוּץ סוֹפָן בְּתַחְלָתָן", וְיֵשׁ בְּחִינָה בְּהַסּוֹף מִבְּחִינַת תְּחִלָּתָן. אַךְ מִכָּל־מָקוֹם נִקְרָא הָרֶגֶל סוֹף וְלֹא כֵּן הַיָּד. וְהַיְינוּ שֶׁבַּיָּד יֵשׁ גִּילּוּי הַחַיּוּת יוֹתֵר מִבָּרֶגֶל, כַּנַ"ל מִמְּשֶׁל כְּתִיבַת הַשֵּׂכֶל עַל יְדֵי הַיָּדַיִם דַּיְיקָא. וְכָל זֶה מִפְּנֵי שֶׁהַחִיּוּת נִמְשָׁךְ וּמִתְלַבֵּשׁ בְּכָל אֵבֶר לְפִי עֶרְכּוֹ וּתְכוּנָתוֹ:

וּמִזֶּה יוּבַן הַנִּמְשָׁל בְּעִנְיָן סֵדֶר הִשְׁתַּלְשְׁלוּת וְהַמְשָׁכַת הַחַיּוּת מֵאוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא הַנִּמְשָׁךְ בְּתוֹךְ כָּל עָלְמִין בְּכָל עוֹלָם וּבְכָל נִבְרָא לְפוּם שִׁיעוּרָא דִּילֵיהּ כְּפִי אֲשֶׁר יוּכַל שְׂאֵת. וּכְלָלוּת חַיּוּת זֶה נִקְרָא בַּזּוֹהַר הַקָּדוֹשׁ "מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין":

שֶׁבְּגַן־עֵדֶן הָעֶלְיוֹן מְדוֹר הַצַּדִּיקִים הַגְּדוֹלִים מֵאִיר בְּגִילּוּי יוֹתֵר, וְהוּא כְּמִשֶּׁל הַשֵּׂכֶל הַמִּתְגַּלֶּה בַּמּוֹחִין שֶׁבְּרֹאשׁ. וְאַחַר כָּךְ בְּעוֹלָם הַמַּלְאָכִים שֶׁעִיקַּר מַהוּתָם

בְּאַהֲבָה וְיִרְאָה טִבְעִיִּים, וְאֵין לָהֶם הַשָּׂגָה כְּמוֹ נְשָׁמוֹת הַצַּדִּיקִים הַגְּדוֹלִים, זֶהוּ כִּמְשֹׁל הַחַיּוּת הַנִּמְשָׁךְ וּמְלוּבָּשׁ בַּיָּדַיִם: "חֶסֶד דְּרוֹעָא יְמִינָא" בְּחִינַת אַהֲבָה – מַחֲנֵה מִיכָאֵל, ו"גְּבוּרָה דְּרוֹעָא שְׂמָאלָא" הִיא בְּחִינַת יִרְאָה – מַחֲנֵה גַּבְרִיאֵל. וְאַף־עַל־פִּי־כֵן יֵשׁ לָהֶם הַשָּׂגָה גַּם כֵּן, כְּמוֹ שֶׁהַשֵּׂכֶל נִמְשָׁךְ עַל יְדֵי הַיָּדַיִם.

וְגַם כְּמוֹ שֶׁהַשֵּׂכֶל נִמְשָׁךְ וּמִתְלַבֵּשׁ בַּמִּדּוֹת שֶׁבַּלֵּב, שֶׁהוּא גִּילּוּי פְּנִימִי יוֹתֵר מִבַּיָּדַיִם, כִּי הַיָּדַיִם הֵם חִיצוֹנִיּוּת הַמִּדּוֹת; וְכָךְ יֵשׁ מַלְאָכִים מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוּת – מִיכָאֵל וְגַבְרִיאֵל – אֵשׁ וּמַיִם, שֶׁהֵם מִדּוֹת שֶׁבַּלֵּב; וְיֵשׁ מִבְּחִינַת חִיצוֹנִיּוּת "דְּרוֹעָא יְמִינָא", דְּהַיְינוּ לִהְיוֹת הַהַשְׁפָּעָה לְמַטָּה "מִכְּלִבְּל חַיִּים בְּחֶסֶד כו'". וְכֵן יוֹרֵד עוֹד הַחַיּוּת בִּבְחִינַת עֲשִׂיָּיה בְּכָל עוֹלָם לְפִי עֶרְכּוֹ).

וְכָךְ כְּתִיב (נְחֶמְיָה ט, ו): "אַתָּה עָשִׂיתָ אֶת הַשָּׁמַיִם", ו"שְׁמֵי הַשָּׁמַיִם כו', "הַיָּמִים וְכָל אֲשֶׁר בָּהֶם וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת כֻּלָּם". שֶׁהַחַיּוּת הַהוּא מִבְּחִינַת "וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת כּוּלָּם" – מִתְלַבֵּשׁ תּוֹךְ עָלְמִין, וּמְמַלֵּא הוּא בְּכָל עוֹלָם לְפִי עֶרְכּוֹ, בְּ"שְׁמֵי הַשָּׁמַיִם" גִּילּוּי בְּחִינָה עֶלְיוֹנָה יוֹתֵר מִבַּ"שָּׁמַיִם", וְכֵן בַּשָּׁמַיִם יֵשׁ גִּילּוּי בְּחִינָה יוֹתֵר עֶלְיוֹנָה מִבְּאָרֶץ כְּמוֹ שֶׁנִּרְאֶה בְּחוּשׁ:

(ויובן) זֶה יוֹתֵר, מִמַּה שֶׁהָיָה נִרְאֶה בְּחוּשׁ בְּעִנְיַן הַמְּשָׁכַת הַמָּן. דִּכְתִיב (שְׁמוֹת טז, ד): "הִנְנִי מַמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמָיִם". וּכְתִיב (בְּמִדְבַּר יא, ט): "וּבְרֶדֶת הַטַּל [..] יֵרֶד הַמָּן". וְהִנֵּה הַמָּן נִקְרָא גַּם כֵּן "לֶחֶם אַבִּירִים" (תְּהִלִּים עח, כה) – "שֶׁמַּלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת נִזּוֹנִים בּוֹ". וְהוּא תְּמוּהַּ: דְּאֵיךְ הַמַּלְאָכִים שֶׁהֵם רוּחָנִיִּים, יֹאכְלוּ הַמָּן שֶׁהָיָה דָּבָר גַּשְׁמִי כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּמִדְבַּר יא, ח): "וְטָחֲנוּ בָרֵחַיִם אוֹ דָכוּ בַּמְּדוֹכָה"?

אַךְ הָעִנְיָן, שֶׁהַמָּן שָׁרְשׁוֹ גָּבוֹהַּ מְאֹד – שֶׁנִּמְשָׁךְ מִבְּחִינַת "טַל הַשָּׁמַיִם", וְהוּא בְּחִינַת "טַלָּא דִּבְדוֹלְחָא", שֶׁהוּא בְּחִינַת אוֹרוֹת עֶלְיוֹנִים מַמָּשׁ. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְשַׁעְיָהוּ כו, יט): "כִּי טַל אוֹרוֹת טַלֶּךָ". נִמְצָא, שֶׁהוּא מַמָּשׁ אוֹרוֹת עֶלְיוֹנִים הָרוּחָנִיִּים. וְנִקְרָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ: "טַלָּא דְּנָטִיף מַעֲתִּיקָא לְזֵעִיר־אַנְפִּין. וְזֶהוּ "טַל הַשָּׁמַיִם" – הֵן מַמָּשׁ נִמְשְׁכוּ וְנִתְלַבְּשׁוּ בַּמָּן. וְאֵיךְ יִהְיֶה הַהַמְשָׁכָה זוֹ מִמְּקוֹם עֶלְיוֹן כָּל כָּךְ לְמַטָּה?

– הוּא וַדַּאי לֹא כְּמוֹ שֶׁהָאוֹר מַמָּשׁ לְמַעְלָה נִמְשָׁךְ וּמִתְגַּלֶּה לְמַטָּה. כִּי הֵרֵי בְּחִינַת "טַל אוֹרוֹת" הוּא אוֹרוֹת עֶלְיוֹנִים מַמָּשׁ, שֶׁלְּמַעְלָה אֲפִילּוּ מִבְּחִינַת הַכֵּלִים דְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דַּאֲצִילוּת. וְלָכֵן נִקְרָא "טַל **אוֹרוֹת**" דַּוְקָא, וְאִם כֵּן אֵיךְ יוּמְשַׁךְ לְמַטָּה כְּמוֹ שֶׁהוּא?

אֶלָּא וַדַּאי הַיְינוּ עַל יְדֵי הִתְלַבְּשׁוּת בְּסֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה: "שְׁמֵי הַשָּׁמַיִם", לְבְחִינַת "שָׁמַיִם", וְאַחַר כָּךְ לִבְחִינַת "אֶרֶץ". וְלָכֵן בְּעוֹדוֹ לְמַעְלָה – "מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת נִזּוֹנִין בּוֹ", שֶׁאָז עֲדַיִן הָיָה מָזוֹן רוּחָנִי וְלֹא גַּשְׁמִי כְּלָל. וְאַחַר כָּךְ נִתְגַּשֵּׁם וְנַעֲשָׂה מָזוֹן גַּשְׁמִי, וּמִכָּל־מָקוֹם מְלוּבָּשׁ בּוֹ אוֹרוֹת הָעֶלְיוֹנִים מַמָּשׁ. וְלָכֵן הוּא גַּם בֵּן לְמַטָּה "לֶחֶם אַבִּירִים", שֶׁנִּבְלַע בְּרַמַ"ח אֵבָרִים וְאֵין מִמֶּנּוּ פְּסוֹלֶת.

וְעַל כֵּן בְּשַׁבָּת לֹא יָרַד מָן, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן שְׁאָר הַשַּׁפְעוֹת נִמְשָׁכִים גַּם בְּשַׁבָּת, אַף־עַל־פִּי שֶׁ"אֵין לְךָ עֵשֶׂב שֶׁאֵין לוֹ מַזָּל מִלְמַעְלָה הַמַּכֶּה בּוֹ וְאוֹמֵר לוֹ גְּדֵל" גַּם **בְּשַׁבָּת**, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בַּמָּן;

וְהַיְינוּ מִשּׁוּם דְּבַמָּן הָיָה נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת "טַל אוֹרוֹת", וּבְחִינָה זוֹ אִי אֶפְשָׁר לָהּ לֵירֵד בְּשַׁבָּת לְפִי שֶׁאָז הוּא עֲלִיַּית הָעוֹלָמוֹת לְמַעְלָה. רַק שֶׁלְּפִי שֶׁעֲלִיָּיה זוֹ רַק בְּפְנִימִיּוּת וְלֹא בְּחִיצוֹנִיּוּת. לָכֵן שְׁאָר הַשַּׁפְעוֹת יוֹרְדִים בְּשַׁבָּת לְפִי שֶׁהֵם מִבְּחִינַת חִיצוֹנִיּוּת. וְאִם כֵּן מוּבָן מִזֶּה אֵיךְ שֶׁבַּמָּן הָיָה הִתְלַבְּשׁוּת טַל אוֹרוֹת. וְהַיְינוּ עַל יְדֵי הִשְׁתַּלְשְׁלוּת מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה. וְלָכֵן אֵין דּוֹמֶה הַמָּן שֶׁלְּמַטָּה לְכְמוֹ שֶׁהוּא לְמַעְלָה: שֶׁלְּמַטָּה נַעֲשָׂה גַּשְׁמִי, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּעוֹדוֹ לְמַעְלָה בָּעוֹלָם הָרוּחָנִי, הוּא רוּחָנִי ו"לֶחֶם שֶׁמַּלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת נִזּוֹנִין בּוֹ". וְהַיְינוּ מָן כְּמוֹ שֶׁהוּא עֲדַיִן לְמַעְלָה בִּבְחִינוֹת עֶלְיוֹנוֹת טָרֶם יְרִידָתָן לְמַטָּה.

נִמְצָא מִזֶּה יוּכַל הָאָדָם לְהַשְׂכִּיל עִנְיַן בְּחִינַת 'מַמְלָא כָּל עָלְמִין', שֶׁהוּא יְרִידַת הַחַיּוּת מֵרוּם הַמַּעֲלוֹת לִהְיוֹת יוֹרֵד וְנִמְשָׁךְ וּמִתְלַבֵּשׁ בְּכָל עוֹלָם לְפִי עֶרְכּוֹ וּבְחִינָתוֹ. וְהוּא מַה שֶּׁכָּתוּב "וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת כּוּלָּם כו'":

עוֹד יוּבַן זֶה מִמַּה שֶּׁכָּתוּב בְּפָרָשַׁת שְׁלַח (בְּמִדְבַּר יג, כ): "הֲיֵשׁ בָּהּ **עֵץ אִם אַיִן**", וּפֵירֵשׁ הַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ שָׁם, שֶׁרָצוּ לָיְדַע מַהוּת הַהַשְׁפָּעָה הַנִּמְשָׁךְ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אִם הִיא רַק מִבְּחִינַת "**עֵץ**", הוּא בְּחִינַת "עֵץ־הַחַיִּים", שֶׁהוּא בְּחִינַת חָכְמָה כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קֹהֶלֶת ז, יב): "וְ"הַחָכְמָה תְּחַיֶּה כו'"; וְגַם עֵץ לְשׁוֹן "**עֲצָה** וְתוּשִׁיָּה" (מִשְׁלֵי ח, יד) וְהוּא בְּחִינַת חָכְמָה. אוֹ שֶׁנִּמְשָׁךְ מִבְּחִינַת "**אַיִן**", שֶׁהוּא בְּחִינָה שֶׁלְּמַעְלָה מֵעֶלְמָה מִמַּדְרֵגַת הַחָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (אִיּוֹב כח, יב): "וְהַחָכְמָה **מֵאַיִן תִּמָּצֵא**".

וְהַסִּימָן הָיָה, אִם יִרְאוּ גִּידּוּל הַפֵּירוֹת עַל־דֶּרֶךְ שְׁאָר הָאֲרָצוֹת לְבָד, אָז הִיא רַק מִבְּחִינַת עֵץ, וּכְמוֹ דִּכְתִיב (תְּהִלִּים קד, כד): "כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ מָלְאָה הָאָרֶץ קִנְיָנֶיךָ", שֶׁכָּל הָעוֹלָם וּמְלוֹאוֹ שָׁרְשׁוֹ מִבְּחִינַת חָכְמָה־עִילָּאָה – "בְּרֵאשִׁית", וְתִרְגֵּם יוֹנָתָן: "בְּחוּכְמְתָא". אֲבָל אִם יִרְאוּ גִּידּוּל הַפֵּירוֹת וְהַהַשְׁפָּעָה בְּעִילּוּי רַב שֶׁלֹּא בְּעֵרֶךְ כָּל הָאֲרָצוֹת – וְכַנִּזְכָּר בְּדִבְרֵי רַז"ל סוֹף מַסֶּכֶת כְּתוּבוֹת – אָז יוּבַן שֶׁהַהַשְׁפָּעָה לְשָׁם נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת אַיִן, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִבְּחִינַת חָכְמָה שֶׁמִּמֶּנָּה נִמְשָׁךְ בְּגִילּוּי יוֹתֵר שֶׁלֹּא עַל יְדֵי צִמְצוּמִים כו'.

הֵרֵי מוּבָן מִזֶּה גַּם כֵּן, אֵיךְ אֲפִילּוּ בְּהַשְׁפָּעָה גַּשְׁמִית מַמָּשׁ נִמְשָׁךְ וּמִתְלַבֵּשׁ מִבְּחִינַת אַיִן, שֶׁלְּמַעְלָה אֲפִילּוּ

מִבְּחִינַת חָכְמָה – וְאֵיךְ הוּא? אֶלָּא וַדַּאי עַל יְדֵי הִשְׁתַּלְשְׁלוּת מַדְרֵגוֹת רַבּוֹת עַד אֵין קֵץ. רַק שֶׁמִּכָּל־מָקוֹם מִלּוּבָּשׁ בָּזֶה מַמָּשׁ מִבְּחִינַת אַיִן, וּמִזֶּה נִמְשָׁךְ תּוֹסֶפֶת הַבְּרָכָה וְהַגִּידּוּל בְּתוֹסֶפֶת מְרוּבֶּה.

אִם כֵּן, מִכָּל זֶה יוּבַן לְמַשְׁכִּיל עִנְיַן בְּחִינַת "מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין", שֶׁהַהַשְׁפָּעָה נִמְשָׁךְ מֵרוּם הַמַּעֲלוֹת מַמָּשׁ, רַק שֶׁנִּמְשָׁךְ וּמִתְלַבֵּשׁ בְּכָל עוֹלָם וּבְכָל נִבְרָא לְפִי עֶרְכּוֹ. וְלָכֵן יֵשׁ בְּאוֹר וְחַיּוּת זֶה הִתְחַלְּקוּת מַדְרֵגוֹת רַבּוֹת אֵין קֵץ מַמָּשׁ, שֶׁאֲפִילּוּ בְּכָל עוֹלָם מִתְחַלֵּק לְד' בְּחִינוֹת: דּוֹמֵם, צוֹמֵחַ, חַי, מְדַבֵּר. וְגַם בְּכָל בְּחִינָה מִד' בְּחִינוֹת אֵלֶּה יֵשׁ מַדְרֵגוֹת שׁוֹנוֹת עַד אֵין קֵץ וּמִסְפָּר, וּלְכָל בְּחִינָה לְפִי עֶרְכָּהּ כָּךְ הִיא הַהַמְשָׁכָה. וְזֶהוּ "לְכָל חַד לְפוּם שִׁיעוּרָא דִּילֵיהּ":

וּבְחִינַת 'סוֹבֵב כָּל עָלְמִין' הוּא אוֹר וְחַיּוּת אֱלֹקִי שֶׁאֵינוֹ מִתְלַבֵּשׁ תּוֹךְ עָלְמִין מַמָּשׁ. וְאֵין פֵּירוּשׁ סוֹבֵב – עוֹלֶה וְסוֹבֵב מִלְמַעְלָה, אֶלָּא שֶׁהוּא גַּם כֵּן תּוֹךְ עָלְמִין, אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ מִתְלַבֵּשׁ בָּהֶם. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (יִרְמְיָהוּ כג, כד): "הֲלוֹא אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ **אֲנִי** מָלֵא" – "אֲנִי" דַּוְקָא, שֶׁאֵין בַּחִיּוּת הַהוּא בְּחִינַת הִתְחַלְּקוּת כְּלָל – "אֲנִי רִאשׁוֹן וַאֲנִי אַחֲרוֹן" (יְשַׁעְיָהוּ מד, ו); "קָדְמוֹן לְכָל הַקְּדוּמִים כו'". מֵהֵ־שֶׁאֵין־כֵּן בְּחִינַת 'מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין' הוּא בִּבְחִינַת גְּבוּל – "מַהֲלַךְ ת"ק שָׁנָה כו', רַגְלֵי הַחַיּוֹת כו'".

וְזֶהוּ **"אֲרוֹמְמְךָ"**: שֶׁעַצְמוּתוֹ וּמַהוּתוֹ מְרוֹמָם וּמְנוּשָּׂא עַד אֵין קֵץ וְתַכְלִית.

"אֱלֹקַי": שֶׁבְּחִינַת הָאוֹר וְחַיּוּת שֶׁנִּמְשָׁךְ מִבְּחִינַת 'סוֹבֵב כָּל עָלְמִין' הוּא עַל יְדֵי **"הַמֶּלֶךְ"**, שֶׁ"מֶּלֶךְ שְׁמוֹ נִקְרָא עֲלֵיהֶם", כְּמִשְׁל הַמֶּלֶךְ שֶׁרַק שְׁמוֹ וְהִתְפַּשְׁטוּתוֹ עַל מְדִינוֹת מֶמְשַׁלְתּוֹ.

וְהַמְשָׁכָה זוֹ שֶׁמִּבְּחִינַת 'סוֹבֵב כָּל עָלְמִין' לִהְיוֹת בְּחִינַת "מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל עוֹלָמִים" הוּא עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל – "אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם כו'". וְדָוִד אָמַר הַמִּקְרָא הַזֶּה בָּעֵד כְּלָל יִשְׂרָאֵל: "אֲרוֹמְמְךָ אֱלֹקַי" הוּא עַל יְדֵי **"הַמֶּלֶךְ"** כו':

(וּפֵירוּשׁ הָעִנְיָן הוּא:

דִּבְחִינַת 'סוֹבֵב כָּל עָלְמִין' זֶהוּ הַמְשָׁכָה מֵאֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא שֶׁנִּמְשָׁךְ לִהְיוֹת מִתְנַשֵּׂא עַל הָעָלְמִין. וּבְהִתְנַשְּׂאוּת זוֹ הוּא מְחַיֶּה אוֹתָם, וְהוּא הַחַיּוּת בִּבְחִינַת מַקִּיף. שֶׁהֲרֵי הַהִתְנַשְּׂאוּת וְהָרוֹמְמוּת שֶׁהַמֶּלֶךְ מְרוֹמָם וּמִתְנַשֵּׂא עַל עַמּוֹ אֵין זֶה בְּחִינַת הַמְשָׁכָה בִּפְנִימִיּוּתָן, כִּי־אִם הוּא כְּמוֹ עִנְיַן הָאָרָה מִבַּחוּץ, וּבְדֶרֶךְ מַקִּיף, וּלְמַעְלָה – עַל יְדֵי זֶה נִמְשָׁךְ לָהֶם חַיּוּת וְקִיּוּם מִבְּחִינַת הִתְנַשְּׂאוּת וּמַקִּיף זֶה. וְזֶהוּ הַנִּקְרָא 'סוֹבֵב כָּל עָלְמִין' וְהוּא בְּחִינַת "מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל עוֹלָמִים".

וְהַחַיּוּת הַמִּתְלַבֵּשׁ בִּפְנִימִיּוּתָן שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת 'מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין', הִיא מִבְּחִינַת **"דִּבֶּר ה'"**: "**וְאַתָּה** מְחַיֶּה אֶת כּוּלָּם", הַיְינוּ הָאוֹתִיּוֹת מֵאָלֶ"ף עַד תָּי"ו וְהֵ' מוֹצָאוֹת. וְזֶהוּ פֵּירוּשׁ "אַתָּה" – הוּא הַמִּתְלַבֵּשׁ בִּפְנִימִיּוּתָם. מַהֵ־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּחִינַת "מַלְכוּתְךָ" וְהַהִתְנַשְּׂאוּת, זֶהוּ בְּחִינַת 'סוֹבֵב כָּל עָלְמִין'. אֲבָל מַהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרַךְ הוּא לְמַעְלָה מַעְלָה מִבְּחִינַת 'סוֹבֵב כָּל עָלְמִין'. וּכְמִשַּׁל הַמֶּלֶךְ שֶׁמַּהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ אֵינוֹ מַה שֶּׁמִּתְנַשֵּׂא עַל עַמּוֹ, כִּי הִתְנַשְּׂאוּת זוֹ הִיא רַק הִתְפַּשְּׁטוּת הָאָרָה מִמֶּנּוּ לְבַד.

וְזֶהוּ "אֲרוֹמְמְךָ אֱלֹקַי הַמֶּלֶךְ": דִּבְחִינַת רוֹמְמוּת זֶהוּ בְּחִינַת 'סוֹבֵב כָּל עָלְמִין', לְפִי שֶׁבְּחִינָה זוֹ הוּא עִנְיַן הָרוֹמְמוּת וְהַהִתְנַשְּׂאוּת, שֶׁזֶּהוּ מַקִּיף עַל כָּל עָלְמִין וּמְחַיֶּה אוֹתָם עַל יְדֵי זֶה, וְהוּא גַּם כֵּן רַק מִבְּחִינַת **"הַמֶּלֶךְ"** – מִדַּת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ. וְ**"אֱלֹקַי"** הוּא בְּחִינַת הַהֶאָרָה הַמִּתְלַבֶּשֶׁת בְּתוֹךְ כָּל עָלְמִין, וְהִיא הָאָרָה מִבְּחִינַת מַלְכוּת. וְעַל כֵּן פֵּירוּשׁ **"אֲרוֹמְמְךָ"**: הִיא הַהַמְשָׁכָה מִמַּהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרַךְ לִהְיוֹת בְּחִינַת 'סוֹבֵב כָּל עָלְמִין'. וְדָוִד הַמֶּלֶךְ עָלְיו־הַשָּׁלוֹם שֶׁהָיָה מֶרְכָּבָה לְמִדַּת מַלְכוּתוֹ אָמַר זֶה וְכַנַּ"ל):

אַךְ לִהְיוֹת הַכֹּחַ הַזֶּה בַּנֶּפֶשׁ, שֶׁעַל יָדוֹ יוּמְשָׁךְ בְּחִינַת 'סוֹבֵב כָּל עָלְמִין' לִהְיוֹת בִּבְחִינַת מַלְכוּת, לְהַחֲיוֹת נִבְרָאִים בַּעֲלֵי גְּבוּל, הוּא עַל פִּי מַה שֶּׁכָּתוּב (דִּבְרִים טז, ג): "שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל [..] מַצּוֹת, לֶחֶם עוֹנִי כו'", שֶׁכְּדֵי לְקַבֵּל הַתּוֹרָה בְּשָׁבוּעוֹת "פָּנִים בְּפָנִים כו'" (דִּבְרִים ה, ד) אַחֲרֵי יְצִיאָתָן מִמִּצְרַיִם שֶׁהָיָה בִּבְחִינַת אֲחוֹרַיִם, נִצְטַוּוּ לִסְפּוֹר סְפִירַת הָעוֹמֶר ז' שָׁבוּעוֹת. וּבַשָּׁבוּעַ רִאשׁוֹנָה לֶאֱכוֹל מַצָּה דַּיְיקָא.

וְהָעִנְיָן שֶׁיֵּשׁ בַּנֶּפֶשׁ־הַבְּהֵמִית ז' מִדּוֹת רָעוֹת כו', וְכָל אַחַת כְּלוּלָה מִכּוּלָּם – ז' פְּעָמִים ז' הֵם מ"ט. וְהוּא עִנְיַן הַסְּפִירָה, לִהְיוֹת הַמִּדּוֹת בְּחִינַת אִתְהַפְּכָא כו'. וְזֶהוּ עִנְיַן הָעוֹמֶר שֶׁבָּא מִן הַשְּׂעוֹרִים – מַאֲכַל בְּהֵמָה, בְּחִינַת נֶפֶשׁ־הַבְּהֵמִית כו'. וּבְזוֹ שָׁבוּעוֹת אֵלּוּ מֵהַהֶפְכָּן מֵעַט מֵעַט, חֶסֶד־שֶׁבְּחֶסֶד כו', עַל יְדֵי שֶׁמֵּאִיר וּמַמְשִׁיךְ בָּהֶן בְּחִינַת אוֹר, כְּמִשַּׁל הַנֵּר שֶׁדִּוְּחָה הַחוֹשֶׁךְ כו'.

וְזֶהוּ "וְסִפַּרְתֶּם" – לְשׁוֹן הָאָרָה וְאוֹר, וְאוֹמְרִים בְּכָל יוֹם: "הַיּוֹם כו'", "הַיּוֹם כו'". וְהַמְשָׁכַת הָאוֹר הוּא מִלְמַעְלָה מִבְּחִינַת הַמִּדּוֹת, שֶׁעַל יְדֵי זֶה מִתְהַפְּכִים הַמִּדּוֹת מִבְּחִינַת אַהֲבָה שֶׁבִּלְעוּמַּת־זֶה לְאַהֲבַת ה' כו'. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (וַיִּקְרָא כג, טו): "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם **מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת**" – מִלְמַעְלָה מִבְּחִינַת הַמִּדּוֹת.

אַךְ אִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת בְּחִינַת אִתְהַפְּכָא מִבִּלְי שֶׁתַּקְדִּים תְּחִלָּה בְּחִינַת אִתְכַּפְיָא שֶׁהִיא בְּחִינַת בְּטוּל – "בַּטֵּל רְצוֹנְךָ כו'". וְכַנּוֹדָע, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת הִתְהַוּוּת יֵשׁ מִיֵּשׁ – כְּמִשַּׁל הַגַּרְעִין הַנִּזְרָע בָּאָרֶץ שֶׁמִּתְרַקֵּב תְּחִלָּה וְנַעֲשָׂה בְּחִינַת אַיִן, וְאָז יָכוֹל לִהְיוֹת צוֹמֵחַ גַּם בְּתוֹסֶפֶת מְרוּבֶּה עַל יְדֵי כֹּחַ הַצּוֹמֵחַ שֶׁבָּאָרֶץ. מַהֵ־שֶּׁאֵין־כֵּן קוֹדֶם הִרָּקְבוֹן,

שֶׁהוּא עֲדַיִן בִּבְחִינַת יֵ֫שׁ. לָכֵן אָמְרוּ רַז"ל בִּיצִיאַת אֶפְרוֹחַ מִן הַבֵּיצָה: "כִּי קָא גָּבִיל – עַפְרָא בְּעַלְמָא הוּא כו'"[1].

וְכָךְ אִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת מִבְּחִינַת אַהֲבָה שֶׁבְּלִי־עוֹמַת זֶה' – בְּחִינַת אַהֲבַת ה', אִם לֹא שֶׁתַּקְדִּים תְּחִלָּה בְּחִינַת בְּטוּל. וּכְמוֹ שֶׁאוֹמְרִים בְּקְרִיאַת־שְׁמַע: "אֶחָד – וְאַהֲבָתָ" שֶׁתְּחִלָּה צָרִיךְ לִהְיוֹת מִסִּירַת־נֶפֶשׁ, בְּחִינַת בְּטוּל, לְמִסּוֹר נַפְשׁוֹ בְּ'אֶחָד', וְעַל יְדֵי זֶה "וְאָהַבְתָּ [..] בְּכָל לְבָבְךָ" – "בְּשִׁנֵּי יִצְרֶיךָ כו'", שֶׁהוּא עִנְיַן אִתְהַפְּכָא כו'.

וְזֶהוּ עִנְיַן הַמַּצָּה שֶׁנִּצְטַוּוּ לֶאֱכוֹל בְּשָׁבוּעַ הָא' שֶׁל סְפִירָה, וְגַם קוֹדֶם סְפִירָה: כִּי מַצָּה בְּחִינַת אִתְכַּפְיָא וּבְטוּל. כִּי הַמַּצָּה אֵין בָּהּ הִתְנַשְּׂאוּת לִהְיוֹת תּוֹפֵחַ וְעוֹלֶה, וְגַם אֵין בָּהּ טַעַם כְּמוֹ הֶחָמֵץ. וְהָא בְּהָא תַּלְיָא, כַּנּוֹדָע, שֶׁמִּי שֶׁאֵין בּוֹ בְּחִינַת הִתְנַשְּׂאוּת אֵינוֹ רוֹצֶה לִמְצֹא טַעַם בַּעֲבוֹדָתוֹ כו'. וְזֶהוּ עִנְיַן הַמַּצָּה – "לֶחֶם עוֹנִי" – לִפְנֵי קַבָּלַת הַתּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְנַפְשִׁי כֶּעָפָר לַכֹּל תִּהְיֶה", וְאַחַר כַּךְ "פִּתַּח לִבִּי בְּתוֹרָתֶךָ כו'", שֶׁעַל יְדֵי "נַפְשִׁי כֶּעָפָר" יוּכַל לִהְיוֹת אַחַר כַּךְ בְּחִינַת אִתַּהַפְּכָא וְלִהְיוֹת 'פָּנִים בְּפָנִים'.

וְהִנֵּה בִּבְחִינָה זוֹ, בְּחִינַת אִתְכַּפְיָא הוּא לְמַעְלָה מִבְּחִינַת אִתַּהַפְּכָא. כִּי הֵגֶם שֶׁאֵינוֹ מְהַפֵּךְ אֶת הַמִּדּוֹת עֲדַיִן, מִכָּל־מָקוֹם הֲרֵי הוּא בְּטוּל מִכֹּל וְכֹל. וּבְאִתְעָרוּתָא־דִלְתַתָּא זוֹ בִּבְחִינַת בְּטוּל, שֶׁמְּסַלֵּק אֶת עַצְמוֹ מִכֹּל בִּבְחִינַת אִתְכַּפְיָא – אִתְעָרוּתָא־דִלְעֵילָּא לִהְיוֹת נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת 'סוֹבֵב כָּל עָלְמִין', בְּחִינַת מַלְכוּת, שֶׁהוּא גַּם כֵּן בְּחִינַת הִסְתַּלְקוּת עַצְמוּתוֹ וּמַהוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, "לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים" וְ"לֵב נִדְכָּאִים כו'" (יְשַׁעְיָהוּ נז, טו).

וְזֶהוּ "בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד": הֱיוֹתוֹ לִהְיוֹת בְּחִינַת בְּרָכָה וְהַמְשָׁכָה בִּבְחִינַת "מַלְכוּתוֹ – לְעוֹלָם וָעֶד". כִּי "וָעֶד" בְּחִילּוּפֵי אַתְוָון **אֶחָד**"[2]. וְאָמְרוּ רַז"ל: "כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר 'וָעֶד' אֵין לוֹ הֶפְסֵק". הֱיוֹתוֹ לִהְיוֹת מָלָךְ, מֶלֶךְ, יְמֹלוֹךְ עַד אֵין קֵץ כו'.

וּבַנֶּפֶשׁ, הֱיוֹתוֹ שֶׁלֹּא לִהְיוֹת בְּחִינַת שִׁנּוּיִים – תּוֹךְ הַתְּפִלָּה וְאַחַר הַתְּפִלָּה כָּל הַיּוֹם. שֶׁהַשִּׁנּוּיִים הוּא מִבְּחִינַת "וַיִּמְלֹךְ [..] וַיָּמָת כו'" (בְּרֵאשִׁית לו, לב־לג וְאִילָךְ). וְזֶהוּ עִנְיַן "תְּרוּמָה לַהֲוָיָה", שֶׁהוּא בְּחִינַת הַבִּטּוּל מִלְּמַטָּה־לְמַעְלָה.

(וְהָעִנְיָן: שֶׁהַמְשָׁכָה זוֹ לִהְיוֹת "בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד" הוּא עַל יְדֵי אִתְעָרוּתָא־דִלְתַתָּא גַּם כֵּן, בִּבְחִינָה זוֹ שֶׁאֵין לָהּ הֶפְסֵק, דְּהֵיְינוּ בְּחִינַת קַבָּלַת־עוֹל מַלְכוּת־שָׁמַיִם:

שֶׁעִנְיַן עוֹל הוּא בְּחִינַת אִתְכַּפְיָא וּבְטוּל־רָצוֹן, שֶׁבְּחִינָה זוֹ אֵין לָהּ הֶפְסֵק. כִּי בְּחִינָה זוֹ יוּכַל לִהְיוֹת בְּשָׁוֶה כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ. הֱיְינוּ שֶׁגַּם אַחַר הַתְּפִלָּה אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינוֹ עוֹסֵק בְּעוֹמֶק הַהִתְבּוֹנְנוּת, מִכָּל־מָקוֹם יוּכַל לִהְיוֹת בִּבְחִינַת אִתְכַּפְיָא מִצַּד הַהֶסְכֵּם שֶׁנִּשְׁאַר אָצְלוֹ בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בִּבְחִינַת אַהֲבָה, יֵשׁ שִׁינּוּי בֵּין שְׁעַת הַתְּפִלָּה לְאַחַר הַתְּפִלָּה כו'. וְנִמְצָא מַעֲלַת בְּטוּל־רָצוֹן וְאִתְכַּפְיָא יֵשׁ לָהּ מַעֲלָה יְתֵירָה בִּבְחִינָה זוֹ גַּם כֵּן, וְהוּא מַה שֶּׁאֵין בָּהּ שִׁינּוּיִים:

וְהָעִנְיָן הוּא: כִּי הִנֵּה יָדוּעַ דְּכָל הַשִּׁינּוּיִים הוּא מִבְּחִינַת שְׁבִירַת־הַכֵּלִים. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזּוֹהַר הַקָּדוֹשׁ בְּעִנְיַן "וַיִּמְלֹךְ וַיָּמָת כו'" דְּז' מְלָכִין דְּתֹהוּ, "דְּמַאן דְּנָפִיל מְדַרְגֵּיהּ אִקְרֵי מֵת". וְעִנְיַן נְפִילָה זוֹ שֶׁלָּהֶם הוּא, שֶׁהָיוּ בִּבְחִינַת רָצוֹא לְבַד וְלֹא הָיָה בָּהֶם בִּחִינַת הַשּׁוֹב. וְלָכֵן אֵין קִיּוּם לִבְחִינָה זוֹ. וְכֵן בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם צָרִיךְ לִהְיוֹת בִּחִינַת רָצוֹא וְשׁוֹב דְּייְקָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "וְאָהַבְתָּ" וְאַחַר כַּךְ "וְדִבַּרְתָּ בָּם" – "בְּדִבְרֵי תוֹרָה כו'" כַּנּוֹדָע.

וְהִנֵּה, מִצַּד בְּחִינַת שְׁבִירַת־הַכֵּלִים הַנַּ"ל נִמְשָׁכִים כָּל הַשִּׁינּוּיִים גַּם כֵּן בָּאָדָם, שֶׁאַף־עַל־פִּי שֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּאַהֲבָה, עִם כָּל זֶה אַחַר הַתְּפִלָּה יוּכַל לִהְיוֹת נִמְשָׁךְ חַס־וְשָׁלוֹם אַחַר תַּאֲוֹוֹת עוֹלָם הַזֶּה. אֶלָּא הַשְׁמִירָה לָזֶה הִיא בְּחִינַת הַשּׁוֹב – "וְדִבַּרְתָּ בָּם", וּבְקִיּוּם הַמִּצְוֹת כו'.

אַךְ הִנֵּה יָדוּעַ דְּהַשְּׁבִירָה הָיָה בְּז' מִדּוֹת לְבַד, אֲבָל בִּבְחִינַת מַלְכוּת לֹא הָיָה כְּלָל שְׁבִירָה מַמָּשׁ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ"סִפְרָא דִּצְנִיעוּתָא", וּבְפִירוּשׁ הָאֲרִ"י זַ"ל שָׁם. וְזֶהוּ הָעִנְיָן שֶׁבְּחִינַת קַבָּלַת־עוֹל מַלְכוּת־שָׁמַיִם שֶׁהוּא בְּחִינַת בְּטוּל־רָצוֹן אֵין בָּהּ שִׁינּוּי, וְהוּא בְּחִינַת 'וָעֶד' – שֶׁאֵין לָהּ הֶפְסֵק.

וְעַל יְדֵי אִתְעָרוּתָא־דִלְתַתָּא בִּבְחִינָה זוֹ, מְעוֹרֵר גַּם כֵּן לְמַעְלָה לִהְיוֹת "בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד", דְּהַיְינוּ שֶׁיִּהְיֶה בְּרָכָה וְהַמְשָׁכָה מֵעַצְמוּת אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא לִהְיוֹת בְּחִינַת "שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ". וּכְעִנְיַן הַמְּבוֹאָר לְמַעְלָה בְּפֵירוּשׁ "אֲרוֹמְמְךָ אֱלוֹקַי הַמֶּלֶךְ".

וְזֶהוּ עִנְיַן תְּרוּמָה הָא' – 'לַהֲוָיָה': הַלָּמ"ד מוֹרֶה עַל הַהַעֲלָאָה מִמַּטָּה־לְמַעְלָה. וְהֵיְינוּ מִפְּנֵי שֶׁהַמְשָׁכַת הָרוֹמְמוּת וּבְחִינַת מַלְכוּת מִמַּהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, עִם הֱיוֹת שֶׁזֶּהוּ הַמְשָׁכָה וִירִידָה מֵעַצְמוּתוֹ לִהְיוֹת 'סוֹבֵב כָּל עָלְמִין', אַף מֵהוּת הַמְשָׁכָה זוֹ הֲרֵי אֵינָהּ בְּהִתְלַבְּשׁוּת בָּהֶעָלְמִין, רַק בְּחִינַת רוֹמְמוּת וְהִתְנַשְּׂאוּת עֲלֵיהֶם שֶׁזֶּהוּ בְּעֵין הַעֲלָאָה מִמַּטָּה־לְמַעְלָה.

---

1. [אָמַר רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן (תְּמוּרָה לא, א): בֵּיצָה טָרֵיפָה אֲסוּרָה, אֶפְרוֹחַ שֶׁל בֵּיצָה טְרֵיפָה מוּתָּר. מַאי טַעֲמָא. דְּכַמָּה דְּלָא מָסְרַח לָא גָּבִיל אֶפְרוֹחַ, בְּעִידָּנָא דְּקָא גָּבִיל [מְעוֹרָב]. [פֵּירוּשׁ: נוֹצָר – (אוֹר זָרוּעַ סִימָן תלו)] – עַפְרָא בְּעַלְמָא הוּא (הִלְכוֹת גְּדוֹלוֹת סִימָן טז – הִלְכוֹת יוֹם־טוֹב. סִימָן סג – הִלְכוֹת בֵּיצִים. רי"ף חוּלִין כב, ב.)].

2. [זֹהַר חֵלֶק ב', קְלָד, א. (הָא"ז מִתְחַלֵּף בְּאָלֶף בְּחִילּוּפֵי אהו"י, וְהָנַי"ן בְּחֵי"ת בְּאוֹתִיּוֹת אחזה"ע – רַמ"ז הוּבָא בְּנִיצוֹצֵי אוֹר שָׁם – הֶעָרַת כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדמו"ר בְּסֵפֶר הַמַּאֲמָרִים תש"ח עמוד 242. וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת).

לָכֵן נִקְרָא הַמִּשְׁכָּה זוֹ בַּזֹּהַר בִּלְשׁוֹן "אִסְתַּלֵּק יִקָּרָא דְקוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא", כְּמַאֲמָר הַיָּדוּעַ: "בַּד אִתְכַּפְיָא סִטְרָא־אַחֲרָא אִסְתַּלֵּק יִקָּרָא דְקוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא בְּכוּלְהוּ עָלְמִין". וְאֵין זֶה עִנְיַן סִילּוּק הָאוֹר מַמָּשׁ חַס־וְשָׁלוֹם. דְּאִם כֵּן מַאי מְעַלְיוּתָא?

אֶלָּא אַדְרַבָּה, וַדַּאי הִיא הַמִּשְׁכַּת וְגִילּוּי אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא. רַק שֶׁהוּא בְּחִינַת גִּילּוּי אוֹר הַ׳סּוֹבֵב כָּל עָלְמִין׳, שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה הַגִּילּוּי בִּפְנִימִיּוּת בְּתוֹךְ הַכֵּלִי כִּי־אִם בִּבְחִינַת רוֹמְמוּת. וְלָכֵן נִקְרָא ׳אִסְתַּלֵּק׳, כְּאִלּוּ הָאוֹר מִתְגַּלֶּה רַק מְעַט וּמִסְתַּלֵּק.

עַל בֵּן נֶאֱמַר "תְּרוּמָה לַהֲוָיָ"ה" – שֶׁיִּהְיֶה בִּבְחִינַת רוֹמְמוּת וְהִתְנַשְּׂאוּת. וְהוּא הַמִּשְׁכַּת אוֹר הַ׳סּוֹבֵב כָּל עָלְמִין׳ מִמְּקוֹרוֹ, שֶׁהַמִּשְׁכָּה זוֹ הִיא כְּמוֹ הַעֶלְאָה.

וְעוֹד, שֶׁהַמִּשְׁכָּה זוֹ הִיא עַל יְדֵי אִתְעָרוּתָא־דִלְתַתָּא שֶׁבִּבְחִינַת הַעֶלְאָה וּבְטוּל מִלְּמַטָּה־לְמַעְלָה כַּנַּ"ל, וְזֶהוּ עִנְיַן תְּרוּמָה הָאֲחַת שֶׁהִיא מִלְּמַטָּה־לְמַעְלָה):

וְאַחַר כַּךְ כְּתִיב (שְׁמוֹת לה, ה): "כֹּל נְדִיב לִבּוֹ יְבִיאֶהָ אֶת תְּרוּמַת הַוָיָ"ה", הִיא בְּחִינַת הַהַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה־לְמַטָּה, "תְּרוּמָה" לְשׁוֹן הַפְרָשָׁה כַּנַּ"ל – "תְּרֵי מִמְּאָה כו'". הַיְינוּ לִהְיוֹת נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת הַוָיָה הוּא בְּחִינַת ׳סּוֹבֵב כָּל עָלְמִין׳ מְהַוֶּוה תָּמִיד. כִּי הַיּו"ד שֶׁבְּרֹאשׁ מוֹרֶה עַל הַפְעוּלָה, כְּמוֹ (אִיּוֹב א, ה): "בָּכָה יַעֲשֶׂה אִיּוֹב כו'", בִּבְחִינַת הַוָיָה שֶׁבִּבְחִינַת ׳מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין׳ – יו"ד – צִמְצוּם כו'.

וְהַמִּשְׁכָּה זוֹ עַל יְדֵי ׳נְדִיבִים׳ – בְּחִינַת הָאָבוֹת שֶׁנִּקְרָאִים נְדִיבִים וְרוֹעִים: כִּי נָדְבָן הוּא בְּחִינַת מַשְׁפִּיעַ מְטוּבוֹ לְזוּלָתוֹ. וְכֵן הָרוֹעֶה, רוֹעֶה צֹאנוֹ בְּמַרְעֶה טוֹב וּמַאֲכִיל וּמַשְׁקֶה אוֹתָם. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "נְדִיבֵי עַמִּים נֶאֱסָפוּ, עַם אֱלֹקֵי אַבְרָהָם כו'" (תְּהִלִּים מז, י); "לְהוֹשִׁיבִי עִם נְדִיבִים, עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ כו'" (תְּהִלִּים קיג, ח).

"כָּרוּהָ נְדִיבֵי עָם"[3] (בְּמִדְבַּר כא, יח) – שֶׁמַּעֲשֶׂה הָאָבוֹת הָיָה לַחְפּוֹר בְּאֵרוֹת – וַיַּחְפּוֹר אַבְרָהָם כו'; "וְכָל הַבְּאֵרוֹת אֲשֶׁר חָפְרוּ [..] בִּימֵי אַבְרָהָם כו'"[4]. שֶׁהַבְּאֵר הוּא בְּחִינַת גִּילּוּי הַמַּיִם מִן הַהֶעְלֵם תּוֹךְ הָאָרֶץ. שֶׁכָּל מַעֲשֵׂיהֶם הָיָה לְהָבִיא בְּחִינַת ׳סּוֹבֵב כָּל עָלְמִין׳ – בְּחִינַת הֶעְלֵם – בְּגִילּוּי בְּחִינַת ׳מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין׳, שֶׁזֶּה הָיָה תַּכְלִית כָּל מַעֲשֵׂיהֶם וַעֲבוֹדָתָם.

וְנִקְרָאִים "נְדִיבֵי לֵב", כִּי הַקְּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִקְרָא בְּשֵׁם "לֵב" עַל־דֶּרֶךְ־מָשָׁל כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים עג, כו): "צוּר לְבָבִי כו'": כִּי הִנֵּה הַלֵּב מְחַיֶּה אֶת כָּל הַגּוּף עַל יְדֵי דַּם הַנֶּפֶשׁ שֶׁנִּסְגָּר בְּתוֹכוֹ, וְאַחַר כָּךְ נִפְתָּח וְיוֹצֵא לְכָל הָאֲבָרִים. שֶׁתָּמִיד סוֹגֵר וּפוֹתֵחַ, פּוֹתֵחַ וְסוֹגֵר כו', שֶׁהוּא בְּחִינַת רָצוֹא־וָשׁוֹב, מַשְׁפִּיעַ וּמְקַבֵּל. כָּךְ הִנֵּה הַחִיּוּת שֶׁל כָּל הָעוֹלָמוֹת הִיא בְּדֶרֶךְ רָצוֹא־וָשׁוֹב כו'. וְהַמִּשְׁכָּה זוֹ לִהְיוֹת בְּחִינַת רָצוֹא־וָשׁוֹב, הוּא עַל יְדֵי בְּחִינַת הָאָבוֹת.

וְלָכֵן נִקְרָאִים ׳נְדִיבִים׳: כִּי מִדָּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם מִדַּת הָאַהֲבָה – "הַלּוֹךְ וְנָסוֹעַ" (בְּרֵאשִׁית יב, ט), רָצוֹא־וָשׁוֹב, עַל יְדֵי זֶה מְעוֹרֵר לְמַעְלָה "כַּמַּיִם הַפָּנִים כו'", בִּבְחִינַת אַהֲבָה עֶלְיוֹנָה.

וּמִדָּתוֹ שֶׁל יִצְחָק בְּיִרְאָה, "וּפַחַד יִצְחָק הָיָה לִי" (בְּרֵאשִׁית לא, מב) – עַל יְדֵי בְּחִינַת יִרְאָה כו'. וְלָכֵן אוֹמְרִים: "אֱלֹקֵי אַבְרָהָם, אֱלֹקֵי יִצְחָק כו'" – "אֱלֹקֵי" אֵצֶל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, לְפִי שֶׁמִּדָּתוֹ שֶׁל זֶה לֹא כְּמִדָּתוֹ שֶׁל זֶה. וְצָרִיךְ לִהְיוֹת ב׳ הַבְּחִינוֹת. כִּי "שִׁמְאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי, וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי" (שִׁיר הַשִּׁירִים ב, ו), שֶׁגַּם עַל יְדֵי בְּחִינַת ׳שְׂמֹאל דּוֹחֶה׳ גּוֹרֵם נְשִׂיאַת רֹאשׁ כו'.

וְזֶהוּ "כֹּל נְדִיב לִבּוֹ יְבִיאֶהָ אֶת תְּרוּמַת הַוָיָ"ה" (שְׁמוֹת לה, ה): הַיְינוּ הַמִּשְׁכַּת הַתּוֹרָה מִלְּמַעְלָה־לְמַטָּה שֶׁנִּקְרֵאת יַיִן וְשֶׁמֶן כו', שֶׁהִיא בְּחִינַת מַצָּה עֲשִׁירָה הַנִּלּוֹשָׁה בְּיַיִן וְשֶׁמֶן, שֶׁאֵינָהּ בָּאָה לִידֵי חִמּוּץ בְּלֹל כַּנַּ"ל. וְדֵי לַמֵּבִין:

נִתַּן לְהוֹרִיד אֶת כָּל הַדְּרוּשִׁים בְּתוֹרַה־אוֹר לְפָרָשַׁת הַשָּׁבוּעַ הַחֲסִידִית
מְנֻקָּדִים, מְפֻסָּקִים וְעִם פְּתִיחַת רָאשֵׁי הַתֵּיבוֹת בַּכְּתֹבֶת: docs.com/LikuteyTorah

3. [הָעָם].

4. ["וְכָל הַבְּאֵרוֹת אֲשֶׁר חָפְרוּ עַבְדֵי אָבִיו בִּימֵי אַבְרָהָם אָבִיו" (בְּרֵאשִׁית כו, טו). "וַיָּשָׁב יִצְחָק וַיַּחְפֹּר אֶת בְּאֵרֹת הַמַּיִם אֲשֶׁר חָפְרוּ בִּימֵי אַבְרָהָם אָבִיו (שָׁם, יח)].

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

(לה) **ואחר** הקדמה זאת יובן ג"כ בהפרש שבין נפ"א לשמו"ע שז"ש משתאה לה מחריש כנ"ל דבשמו"ע הוא בחי' ההשתחוא' וביטול במציאות בכריעה כו' כמ"ש אדני שפתי תפתח כו' וכמ"ש אין מלה בלשוני רק שפתי אתה תפתח כאדם שבטל מעצמותו לגמרי ואין בו דעת לכוין דבריו כנ"ל בפי' אשתומם כו' ובזה הביטול עצמותו בתכלית נעשה רק בחי' כלי להכיל בחי' אין האלקי דשם הוי' דאצילו' בנפשו בבחי' גילוי אור וזה עיקר ענין ח"י ברכאן דח"י חוליות כו' והוא ע"י ענין הכריעות והשתחווא' בחי' ביטול עצמו לבד וכנ"ל במשל ביטול בן כפר כו' וכמשל הב' בביטול השכל או כמשל הג' ברקבון הגרעין כו' שאין זה רק ביטול העלול מעצמותו טרם בואו להתכלל בעילתו ממש אבל ענין נפ"א הוא בחי' ביטול הב' הנ"ל שהוא בחי' ההתכללות באצי' ממש וכמ"ש אליך ה' נפשי אשא אליך ממש דאשתאב בגופא וכענין מיכאל מקריב כו' שאחר ביטול הראשון מעצמותו בעליו' הנשמות דרך העמוד או בנהר דינור כו' כנ"ל וד"ל:

והנה להבין זה בתוס' ביאור הנה לכאור' יש להבין מ"ש יבוא כל בשר להשתחוו' לפני ה' מדי שבת כו' שזהו בחי' עלי' מבריא' באצי' ממש כידוע וכן בחי' השתחווא' שבשמו"ע שהוא ג"כ באצי' כידוע הרי זה בחי' התכללות באצי' ממש ולא ביטול עצמו בלבד אך הענין הוא דהגם שבשמו"ע וכן בק"ש במס"נ באחד הוא ג"כ בחי' ביטול והתכללות באור אלקו' ממש לאשתאבא בגופא אבל אין זה רק לפי שעה בלבד והוא במה שנעשה ע"י בחי' ביטול עצמו בתכלית בחי' כלי ממש לבחי' אי"ן האלקי באותה רגע (כדמיון אור הנבואה בכלי השגת הנביא בשעה שמתנבא בלבד) אבל הרי אנו רואי' שאין זה מתקיים בתמידית ונצחית כי כאשר התפלה חולפת ועוברת לא נשאר בנפשו רק בחי' רשימו בעלמא מאור האלקי ממש והוא נעש' בבחי' בריאת יש ודבר מה עכ"פ הרי גם הביטול עצמו לא היה רק לפי שעה ועוד זאת שגם בשעת התפל' הגם שנפשו בבחי' תכלית הביטול מעצמו עכ"ז לא שנכללת במהות ועצמות אלקות ממש להיות בבחי' מהות אלקות ממש אלא היא במהות בריאה רק שהיא בתכלית הביטול (ונק' אין של היש שהוא רק בחי' כלי ליש של אין העצמי שמתלבש בו ע"ד דוגמא מרקבון הגרעין שאי"ן דכח הצמיחה רוחניות שבחטה נק' אין של גסות החטה שבו יורד אין דכח הצומח עצמו הרוחני ובא בהגשמה בכח הצמיחה זה שבחטה כו' וכן בדם היא הנפש בחי' רוחניות שבדם נעשה כלי לבחי' הגשמת הרוחניות שבנפש ועי"ז יש להם חיבור וכך הוא בכל חיבור עו"ע וכו') (ודוגמא לזה ויתהלך חנוך את האלקי' ואיננו פי' ואיננו בבחי' בריאה יש נפרד כי נתעלה גם גופו להיות בבחי' אי"ן אבל לא שנתבטל שם ממציאותו לגמרי שהרי אמר כי לקח אותו כו' וכן אליהו שעלה למרום בגופו כו' וכן משה בהר לחם לא אכל וכה"ג רק שזהו בבחי' תמידי' כי גופו תמיד בבחי' אי"ן וכן ר' שמעון ב"י שא' בחד קטירא אתקטרנא שאינו נפרד לעולם כי בחד קטירא שנתקשרה נפשו קשורה תמיד בלי תיפרד לעולם אבל יש ב' דברים עכ"פ או כמו האבות הן המרכבה בתמידי' דוקא או כמו נוני ימא שהמים בחי' עצמיותם ולא כחיות נפשי שהוא מן האויר כו' וכמ"ש במ"א בענין נשמת רה"מ סבא) אבל ענין נפ"א יותר גבוה מזה ג"כ והוא ענין הדביקות וההתכללות באופן שאינו נק' בחי' כלי שהוא בבחי' אי"ן של היש בלבד אלא נכלל במהות ועצמו' אלקות להיות בבחי' אי"ן האלקי ממש והי' כמוהו ומתאחד ומתדבק שם תכלית הדיבוק דהיינו לא לפי שעה כי מאחר שאינו מהות דבר מה בפ"ע כלל אלא כגוף א' ממש וזהו כענין ביטול הב' הנ"ל בג' משלים שהוא התכללות העלול במהות עילתו והי' לגוף ומהות א' ממש בלי ניכר שהן ב' דברים כו' וזהו הנק' מס"נ גמור שבנפ"א שלמעלה מבחי' עמידה וביטול דשמו"ע בהשתחואה כו' הגם שהשתחוואה זו באצי' ממש היינו רק ע"ד הנ"ל ככל בריאה שעולה באצי' להיות בבחי' כלי שם ולא שנתבטל שם לגמרי להיות בבחי' אור האצי' ממש אלא כחנוך ואליהו וכה"ג וד"ל. ובזה מתורץ ענין הנ"ל בהשתחווא' שבעליו' הנשמות מבריאה באצי' בשבת שהוא ג"כ כמו בשמו"ע ע"ד ביטול והתכללות דחנוך ואליהו וכה"ג משא"כ לאשתאבא בגופא דמלכא ממש שהוא נעשה במהות אלקות ממש והוא ענין נפ"א דאליך ה' ממש נפשי אשא והיו לאחדים כמו דיבוק ב' דברים שנתדבקו להיות במהות וגוף א' ממש כנ"ל וד"ל:

שענר התפילה. אחרי ה"א תלכו. מג"פ

קונטרס קטן בענין בחירה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד־תרט"ו

ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה ויהי ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה, להבין מהו שהקדים בפסוק המועט תחילה ואח"כ המרובה, היינו שבע שנים וארבעי' ואח"כ מאה שנה, ולהבין זה צ"ל מארז"ל תחילה יפה שעה א' בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי עוה"ב וידוע שהשעות והימים הם לבושין, וכמ"ש בזוהר ע"פ ואברהם זקן בא בימים באינון יומין עילאין באינון לבושין אי חסר יומא חד חסר לבושא חד, נמצא הימים הם לבושי' לנשמה בג"ע שעי"ז יהי' נהנה מזיו השכינה, והעיקר המכוון להנות מזיו השכינה וא"א להנות רק ע"י לבוש ואיך אפשר שיהי' יפה שעה אחת שזהו הלבוש לנשמה יהי' גבוה יותר מהנשמה בג"ע.

וצ"ל תחילה ההפרש בין ג"ע ובין עוה"ז, הנה כתי' ואתה מחי' את כולם וארז"ל מה הנשמה ממלא את הגוף כך הקב"ה ממלא את כל העולם, והיות הנשמה בגוף ידוע שאין הנשמה מתחלק בכל אברי הגוף בכל אבר חלק נשמה דא"כ איך סומא יוליד שלם, אך באמת הוא שמשכן הנשמה הוא במוח ולב והארתה מתפשט בכל כלי הגוף, וכמו אור הנר שהיא עומדת במקום א', והארתה בכל הבית אבל עצם האור הוא במקום א', וזהו נר הוי' נשמת אדם שהנשמה נקר' ג"כ נר שהנשמה ג"כ במקום א' והארתה מתפשט בכל הגוף להחיות את הגוף, וגם זה הנשמה אין אנו יודעים ואין אנו רואי' מהות הנשמה רק שמשיגי' שהנשמה מחי' הגוף ומרגישי' החיות וזהו נק' השגת המציאות שאנו משיגי' שיש מציאות המהות אבל אין אנו משיגי' אותו וזהו נק' ידיעת המציאות ולא מהות.

ויחי יעקב

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

וכן יובן בנמשל למעלה שאילו הי' מאיר בעולמות גילוי יומין עילאין הנק' שמש הוי' שהן מדותיו ית' כמו שהם לא הי' מציאות התהוות נבראים בע"ג וריבוי התחלקות כל עולם לפי ערכו עולם הבריאה ויצירה ועשי' עוה"ז הגשמי' ובריבוי התחלקות, כי אצי' הוא גילוי ההעלם מאלקות וא"כ ה"ז אלקות ממש ואם הי' מאיר למטה כמו שהוא, היה גילוי אלקות למטה כמו למעלה ולא הי' מציאות יש ודבר, אלא ע"י שנתעלם אור ז"א דאצי' במל' וגם זה ע"י ריבוי הצמצומים כמ"ש כבוד מלכותך יאמרו וגבורתך ידברו, ואח"כ מתעלם האור לגמרי עד שנעשה אור חדש שלא מעין אור האצילות עי"ז מתהווים הנבראים, והגם כי כח ההעלם הוא ג"כ אלקות, מ"מ הרי מה שנראה ליש ודבר ונראה שעולם כמנהגו נוהג ה"ז דוקא משם אלקים המעלים ומסתיר, והוא ע"ד יצירת הוולד שהטיפה היא עדיין רוחנית בערך הוולד וכדי שיתהווה מהות מציאות אחר הוא ע"י ששוהה בבטן האם ט' חדשים, וכן אור האצי' כשבא לידי גילוי בבי"ע הוא משתהה בבטן המל' ט' חדשים ועי"ז מתגשם האור עד שיוכל להיות מציאות נברא.

וביאור הענין הנה אמרו סיהרא לית לה מגרמה כלום, וא"א לפרש שאין לה אור כלל דהרי אמרו אשה מזרעת אודם שממנו בשר, ועוד הרי כתיב את המאור הגדול ואת המאור הקטן הרי דנק' עכ"פ בשם מאור ואם אין לו אור כלל האיך נק' בשם מאור, אלא צ"ל שיש ללבנה אור בפ"ע ג"כ שהרי נאצלה ג"כ נקודה אלא שאין לה אור להאיר בנבראים, ובכדי להאיר אורה למרחוק בנבראים הוא ע"י קבלת השפע מט' ספי' ובה משתנה למהות אחר ואז מתהוים ממנה בי"ע.

ויקרא משה גו' משכו וקחו

בס"ד, ש"ק פ' בא, תרל"ב.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

סז.

תוכן הפרק: כתר דאצילות פועל רק בישראל אהבה מסותרת ורעותא דלבא, הוא עיקר האלוקות שבישראל, משפיע ופועל גם על הכוחות הפנימיים.

בפרקים הקודמים התבאר מהי הסיבה לכך שלא מספיק המקיף הכללי של 'אדם קדמון' ויש צורך במקיפים הפרטיים כמו הכתר של אצילות וכדומה. בפרק זה מבאר הרבי נ"ע, מהו הביטול שנמשך בנשמות ישראל על־ידי הכתר של אצילות.

והנה בחינת כתר דאצילות להיותו בחינת מקיף פרטי לעולם האצילות, אינו נמשך מזה הביטול בכל הנבראים כמו מבחינת 'אדם קדמון' שהוא מקיף כללי לכל הנבראים, ולכן הבחינה דוכל קומה לפניך תשתחווה[95] **היא מביטולו של 'אדם קדמון'.**

כנזכר לעיל פרק ם. שהביטול של כל הנבראים הוא מעצם היותם כלולים ב'אדם קדמון', אלא שהוא אינו מורגש בהם כיון שהרצון של 'אדם קדמון' הוא רצון מובדל, וכמו שהידיעה לא מכריחה את הבחירה, למרות שעצם המשכת החיות לנבראים הוא בכוח ביטולם העצמי. ובפרק ס"א נתבאר, כי הגילוי של 'אדם קדמון' בנשמות ישראל הוא כוח ה'מסירות נפש' ו'קבלת עול' שלמעלה מטעם ודעת הקיימים בהם.

בשורות הבאות מבאר הרבי נ"ע, מהו הגילוי שיש בנשמות ישראל מצד המקיף של עולם האצילות. וכן, כי גילוי זה קיים רק בנשמות ישראל ולא בכל פרטי הנבראים, כיון שרק מדריגת 'אדם קדמון' שהיא המקיף הכללי נמשכת לכל פרטי הנבראים, והמקיף הפרטי של אצילות - לעומת זאת - לא נמשך לכל הנבראים. ורק לנשמות ישראל יש גילוי השפעה גם מהמקיף הפרטי של אצילות.

אך בנשמות ישראל יש בכל אחד ואחת מישראל בחינת ומדריגה זו של הכתר דעולם האצילות, להיות דנשמות הרי מושרשים באצילות וכמו שאומרים בנוסח ברכת "אלקי נשמה": **נשמה שנתת בי טהורה היא** אתה בראתה, אתה יצרתה, אתה נפחתה בי **כו'**, שבנוסח זה מפרטים את כל ארבעת עולמות, "טהורה היא" - אצילות, "אתה בראתה" - בריאה, "אתה יצרתה" - יצירה, "ואתה נפחתה בי" - עשיה.

דכל נשמה גם נשמות דבריאה־יצירה־עשיה שרשם הוא באצילות, - כלומר, למרות שיש מדרגות שונות בנשמות, נשמות של אצילות, ונשמות מעולם הבריאה וכו', ובכל עולם ועולם גופא יש ריבוי מדרגות, שורש כל הנשמות - גם אלו שמעולמות בריאה, יצירה ועשיה - הוא מעולם האצילות.

וכמו שכתוב בספר של בינונים (תניא)[96] דגם בבחינת נפש דעשיה, כלומר נשמה בדרגה מאוד נמוכה בבחינת 'נפש' בלבד (מתוך הבחינות נפש, רוח ונשמה), ובזה גופא בעולם העשיה שהוא העולם הנמוך ביותר, **יש בה מבחינת עשר ספירות דאצילות כו',**

ובחינת המחשבה שעליה נאמר שישראל עלו במחשבה[97] היינו במחשבה סתימאה (הסתומה והנעלמת) **ד'אריך אנפין'** - של דרגת הכתר, כלומר, נשמות ישראל עלו במחשבה העליונה בדרגת הכתר של עולם האצילות.

ועל כן - כיון ששורש נשמות ישראל הוא בכתר דאצילות, **גם מבחינת המקיף דכתר יש בכל אחד ואחת מישראל, והוא ענין האהבה מוסתרת ובחינת רעותא דלבא** (רצון הלב) **שלמעלה מטעם ודעת שיש בכל אחד ואחת מישראל כו'.**

כלומר, לכל נשמות ישראל יש רצון פנימי לקב"ה מעבר לשכל והשגה הנקרא "רעותא דלבא", שהיא התגלות האהבה המסותרת הקיימת בכל אחד, וגילוי זה הוא מהכתר של עולם האצילות.

ואילו ה'קבלת עול' וה'מסירות נפש' שקיימים אצל כל יהודי, מגיעים משורש נשמות ישראל בדרגת 'אדם קדמון', כפי שהתבאר בפרק ס"א.

שבת פרשת נצבים

---

95. נוסח תפילת "נשמת כל חי".

96. פרק יח, וזה לשונו שם: והענין כי האבות הן הן המרכבה ועל כן זכו להמשיך נר"נ לבניהם אחריהם עד עולם מעשר ספירות דקדושה שבארבע עולמות אבי"ע בכל אחד ואחד כפי מדרגתו וכפי מעשיו ועל־כל־פנים אפי' לקל שבקלים ופושעי ישראל נמשך בזיווגם נפש דנפש דמלכות דעשיה שהיא מדרגה התחתונה שבקדושת העשיה ואעפ"כ מאחר שהיא מעשר ספירות קדושות היא כלולה מכולן גם מחכמה דעשר' שבתוכה מלובשת חכמה דמלכות דאצילות שבתוכה חכמה דאצילות שבה מאיר אור אין־סוף ב"ה ממש כדכתיב ה' בחכמה יסד ארץ וכולם בחכמה עשית ונמצא כי אין־סוף ב"ה מלובש בבחינת חכמה שבנפש האדם יהיה מי שיהיה מישראל.

וכן הוא באגרת הקודש סימן ט"ו: ואפי' נפש דעשיה היא באה מזיווג זו"נ דעשיה והמוחין שלהם שהם בחינת חיה ונשמה דזו"נ שהן הן אחוריים דכלים דזו"נ דאצילות שהם אלהות ממש שבתוכם מאיר אור אין־סוף ב"ה המלובש וגנוז בחכמה דאצילות דאיהו וגרמוהי חד באצילות וע"כ גם בנשמת האדם מאיר אור אין־סוף ב"ה מלובש וגנוז באור החכמה שבה להחיות את האדם.

97. בראשית רבה א, ד. תניא פרק ב, ובכ"מ.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים קונטרסים חלק א

אם אין יראה – תתאה, אין חכמה. ורק עם יראת חטא, חכמתו מתקיימת. אם אין חכמה – פנימיות התורה, אין יראה – עילאה. יראת שמים - תורה ומצוות - פנימיות התורה -יראה עילאה, הם ד' אותיות שם הוי'.

וְזֶהוּ "אִם אֵין יִרְאָה אֵין חָכְמָה", הַיְנוּ בְּחִינַת יִרְאָה תַּתָּאָה, וּכְמַאֲמַר (אָבוֹת פֶּרֶק ג) "כָּל שֶׁיִּרְאַת חֶטְאוֹ קוֹדֶמֶת לְחָכְמָתוֹ חָכְמָתוֹ מִתְקַיֶּמֶת", וּפֵרֵשׁ הָרַב עוֹבַדְיָה מִבֶּרְטְנוּרָא: "כָּל שֶׁיִּרְאַת חֶטְאוֹ קוֹדֶמֶת לְחָכְמָתוֹ – שֶׁמַּקְדִּים בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ יִרְאַת חֶטְאוֹ לְחָכְמָתוֹ, שֶׁהוּא חוֹשֵׁב בְּלִבּוֹ אֶלְמֹד בִּשְׁבִיל שֶׁאֶהְיֶה יָרֵא חֶטְא". "חָכְמָתוֹ מִתְקַיֶּמֶת – שֶׁהַחָכְמָה מְבִיאַתּוֹ לְמַה שֶּׁלִּבּוֹ חָפֵץ, וְהוּא נֶהֱנֶה בָּהּ". וְהַיְנוּ יִרְאָה תַּתָּאָה שֶׁהִיא הַתְחָלַת הָעֲבוֹדָה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב "רֵאשִׁית לַה'", וְאִיתָא בַּזֹּהַר "דָּא תַּרְעָא לְאַעְלָא"[יד]. וּמַה שֶּׁאָמְרוּ "אִם אֵין חָכְמָה אֵין יִרְאָה" הִיא בְּחִינַת יִרְאָה עִלָּאָה, שֶׁהַחָכְמָה הִיא כְּלִי לָזֶה, וְהַיְנוּ דְּפְנִימִיּוּת הַתּוֹרָה הִיא הַכְּנָה לְהַפְּנִימִיּוּת, וְהַפְּנִימִיּוּת הִיא הַיִּרְאָה, שֶׁד' מַדְרֵגוֹת אֵלּוּ, יִרְאַת שָׁמַיִם שֶׁהִיא יִרְאָה תַּתָּאָה, וְתוֹרָה וּמִצְוֹות הַבָּאִים מִיִּרְאָה תַּתָּאָה, חָכְמָה שֶׁהִיא פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה, וְיִרְאָה עִלָּאָה, הֵם ד' אוֹתִיּוֹת דִּשְׁם הַוָי', דְּחִילוּ וּרְחִימוּ וּדְחִילוּ[טו], שֶׁהַיִּרְאָה הָעֶלְיוֹנָה הִיא בְּחִינַת יו"ד, וְהַקּוֹצוֹ שֶׁל יו"ד הוּא בְּחִינַת עַצְמוּת אֵין־סוֹף,

שבת־קודש פרשת משפטים, פרשת שקלים [ת]רצ"ד

יד. זה השער להכנס. טו. יראה ואהבה אהבה ויראה.

ספר השיחות – ה'ש"ת־תש"א בלה"ק

יט. בחורף תרנ"א, בשבת פרשת תרומה, אמר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק את המאמר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. לאותה שבת בא הרב ר' מאיר שלמה ז"ל[7] מניקולייב. ובשבת פרשת תצוה אמר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק את המאמר ועשית ציץ. לאותה שבת בא ר' אשר שו"ב מניקולייב והשו"בים ר' יהושע ור' שמעון מחרסון, גם הר' מאיר שלמה נשאר באותה שבת.

ביום ראשון היה פורים קטן. אחרי תפלת המנחה התחילה התוועדות - בדירתה של כבוד אמי זקנתי הרבנית מרת רבקה נ"ע - ובשעה השתים־עשרה הפסיקו לתפלת ערבית ואחר כך המשיכו את ההתוועדות עד אור הבוקר.

באותה התוועדות היה נוכח גם דודי הרז"א, ובפעם הראשונה שמעתיו חוזר מאמר דא"ח, וחזר על המאמר הטה אלקי אזנך ושמע.

השיחות שהיו אז, רשומות במקומן.

מההתוועדות הלך הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק לבית הטבילה, וכפי הנראה התקרר אז, כי ביום ההוא הרגיש חום. כמה ימים התגבר מבלי לשכב במיטה, וביום ו' ערב שבת קודש[8] י"ט אדר ראשון חלה במחלת דלקת הריאה, ושכב כששה שבועות במטה, ובשבת פרשת תזריע - ג' ניסן - ישב בפעם הראשונה על כסא - כורסא - ליד מיטתו.

לסיבת מחלתו לא גמר כתיבת המאמר ועשית ציץ שאמר בשבת פרשת תצוה.

במשך ימי חליו היו זמנים שהיה במצב מסוכן מאד, ואף שגם אז היתה דעתו צלולה ושפתו ברורה, אך הרופא המקומי - בוגורודסקי הישיש, ומשנהו היהודי הרופא מחרקוב - והרופא שבא מויטבסק הפחידו מאד.

ביום השני כ"ב אדר ראשון, בא מענדל המשרת

7) רמ"ש יאנובסקי רב ומנהל ישיבה בראמאנאווקי ואח"כ בניקולאיעב. מה"יושבים" וחסידי כ"ק אדמו"ר מהור"ש ואח"כ כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע.

8) ראה ע"ד כ"ז ברשימת המאסר חלק ד' (ברוקלין, ה'תשט"ו) ע' 31 ואילך ושם נוסחא אחרת, ומהנכון כמש"כ ברשימה הנ"ל שנעתקה מגוף כתי"ק כ"ק מו"ח אדמו"ר.

אל ה"חדר" שלמדתי עם עוד שני חברים אצל מורי ר' ניסן ז"ל, בביתו של ר' ישעיה קאסטעיר, ויאמר למורי ר' ניסן שהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק קורא לו.

כשחזר מורי הר' ניסן אמר לי שהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אמר לו, שחפצו כי עד שיבריא אהיה אצלו לשמשו.

כל ימי היותי אצל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק במשך ששת השבועות, סיפר לי סיפורים ממה שראה אצל הוד כ"ק אביו אאזמו"ר הרה"ק מהר"ש ואצל הוד כ"ק חותנו אאזמו"ר מוה"ר יוסף יצחק, הן בהיותו בליובאוויטש והן בימים האחדים שהיה באוורוטש, כן מהנהגתו עד עונת הבר מצוה, ומעונת הבר מצוה והלאה, ומכל סיפור וסיפור הוציא את המוסר השכל שבו ביראת שמים ובהנהגה במדות טובות.

אנכי לא הבנתי את סיבת הסיפורים. ובידעי עד כמה היה הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק מייקר את זמני הלימוד עם מורי הר' ניסן והיה משגיח על כך בעינא פקיחא, תמהתי על זה. סדר היום שלי היה אז: חצי[9] שמינית תפלת שחרית במנין השני – הראשון היה מתפלל קודם. בשעה תשיעית פת שחרית. בחצי שעה עשירית התחיל הלימוד עד שעה השניה. בשעה שלישית – בחורף – זמן מנחה בציבור. חצי שעה כתיבה, משעה הרביעית עד חצי התשיעית זמן הלימוד. תפלת ערבית וסעודת הערב.

בתחלה חשבתי שלשם שירות קראני הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק, אך אחר כך ראיתי כי שירותי אינה דרושה לו, והיה לפלא בעיני.

מורי ורבי הר' ניסן שאל אותי כל יום על מה שהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק מדבר אתי. לגודל אהבתי אליו הייתי מספר לו. ולעתים קרובות ראיתי כי עיניו זולגות דמעות ולא הבנתי מדוע, כי הענינים שסיפרתי לו לא היו כאלו שיעוררו דמעות.

כעבור הרבה שנים נודע לי, כי הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק ידע שמחלתו אנושה מאד, וחירף את נפשו הקדושה לספר לי את כל הסיפורים אשר סיפר, וביותר את הביאורים – במוסר השכל – אשר ביאר למען הדריכני במעגלי צדק.

הקירוב שקרבני הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק במשך ששת השבועות ההם עורר בי התמסרות מיוחדת.

מורי ורבי הר' ניסן הסביר לי גודל הענין אשר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק סיפר לי ענינים כאלה שמספרים לאיש ולא לנער בן י"א שנה, ובזה גופא התעוררה בי התשוקה להיות איש ולא נער.

מיום ליום הבריא הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק, עד כי ביום השלישי, ששי בניסן, כבר הלך בחדרו על משענתו ביד ימינו וביד שמאלו אחז בי. וביום השבת – שבת הגדול – עלה לתורה מפטיר. הפטיר הפטרת השבוע ולא וערבה[10].

בשבת פרשת תזריע כשבת הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק בפעם הראשונה על כסא – מאז חלה – הורה לי להביא לו גמרא, מסכת חגיגה, ולמד בעיון שעה ארוכה. ובכל יום ויום היה לומדה נוסף על שיעוריו.

בשבת הגדול בחן אותי הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק בפעם הראשונה – מאז חלה – במשניות בעל־פה. הייתי בקי אז עד מסכת חלה, ויצוני כי במשך שלשת הימים עד ערב הפסח אדע בעל־פה מסכתות חלה, ערלה וביכורים.

ש"פ חוקת, בסנעדת היום

9) ברשימה הנ"ל (ע' ד): חצי התשיעית להתפלל וכו'.
10) ראה הגדה עם לקוטי מנהגים (הוצאת "קה"ת" ברוקלין, תשט"ו).

אגרות קודש

ב"ה, ב' ח' שבט תרפ"ב
ראסטאב דאן

שלום.

במענה על מכתבה, השי"ת ירחם, ועלי' להשתדל לסבב סיבובים שיהי' שלום בית, אשר הוא דבר המסור ע"פ תורה לאשה יותר מלאיש, וכתי' חכמות כו' בנתה ביתה עפ"י התורה והמצוה. והשי"ת ישמח לבבם בזרעא חייא וקיימא, ויגדלו בנם לתורה לחופה ומע"ט.

אד"מ.

אג"ק מוהריי"צ כרך יד

פרשת ויקהל

לה

א וַיַּקְהֵל מֹשֶׁה אֶת־כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה
לַעֲשֹׂת אֹתָם: ב שֵׁשֶׁת יָמִים֮ תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה֒
וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן
לַיהוָה כָּל־הָעֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה יוּמָת: ג לֹא־
תְבַעֲרוּ אֵשׁ בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת: פ (לוי)
ד וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר: ה קְחוּ מֵאִתְּכֶם
תְּרוּמָה לַיהוָה כֹּל נְדִיב לִבּוֹ יְבִיאֶהָ אֶת תְּרוּמַת
יְהוָה זָהָב וָכֶסֶף וּנְחֹשֶׁת: ו וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן
וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים: ז וְעֹרֹת אֵילִם מְאָדָּמִים
וְעֹרֹת תְּחָשִׁים וַעֲצֵי שִׁטִּים: ח וְשֶׁמֶן לַמָּאוֹר
וּבְשָׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים:
ט וְאַבְנֵי־שֹׁהַם וְאַבְנֵי מִלֻּאִים לָאֵפוֹד וְלַחֹשֶׁן:
י וְכָל־חַכַם־לֵב בָּכֶם יָבֹאוּ וְיַעֲשׂוּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה: (ישראל) יא אֶת־הַמִּשְׁכָּן אֶת־אָהֳלוֹ וְאֶת־
מִכְסֵהוּ אֶת־קְרָסָיו וְאֶת־קְרָשָׁיו אֶת־בְּרִיחוֹ אֶת־
עַמֻּדָיו וְאֶת־אֲדָנָיו: יב אֶת־הָאָרֹן וְאֶת־בַּדָּיו אֶת־
הַכַּפֹּרֶת וְאֶת פָּרֹכֶת הַמָּסָךְ: יג אֶת־הַשֻּׁלְחָן וְאֶת־
בַּדָּיו וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים: יד וְאֶת־
מְנֹרַת הַמָּאוֹר וְאֶת־כֵּלֶיהָ וְאֶת־נֵרֹתֶיהָ וְאֶת שֶׁמֶן
הַמָּאוֹר: טו וְאֶת־מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת וְאֶת־בַּדָּיו וְאֵת
שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קְטֹרֶת הַסַּמִּים וְאֶת־מָסַךְ
הַפֶּתַח לְפֶתַח הַמִּשְׁכָּן: טז אֶת | מִזְבַּח הָעֹלָה
וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ אֶת־בַּדָּיו וְאֶת־כָּל־
כֵּלָיו אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ: יז אֶת קַלְעֵי הֶחָצֵר
אֶת־עַמֻּדָיו וְאֶת־אֲדָנֶיהָ וְאֶת מָסַךְ שַׁעַר הֶחָצֵר:
יח אֶת־יִתְדֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־יִתְדֹת הֶחָצֵר וְאֶת־
מֵיתְרֵיהֶם: יט אֶת־בִּגְדֵי הַשְּׂרָד לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ
אֶת־בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בִּגְדֵי בָנָיו
לְכַהֵן: כ וַיֵּצְאוּ כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי
מֹשֶׁה: (ע"ב בחול) כא וַיָּבֹאוּ כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־נָשָׂאוֹ לִבּוֹ
וְכֹל אֲשֶׁר נָדְבָה רוּחוֹ אֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת־תְּרוּמַת
יְהוָה לִמְלֶאכֶת אֹהֶל מוֹעֵד וּלְכָל־עֲבָדָתוֹ וּלְבִגְדֵי
הַקֹּדֶשׁ: כב וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל־הַנָּשִׁים כֹּל | נְדִיב
לֵב הֵבִיאוּ חָח וָנֶזֶם וְטַבַּעַת וְכוּמָז כָּל־כְּלִי זָהָב
וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר הֵנִיף תְּנוּפַת זָהָב לַיהוָה: כג וְכָל־
אִישׁ אֲשֶׁר־נִמְצָא אִתּוֹ תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת
שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים וְעֹרֹת אֵילִם מְאָדָּמִים וְעֹרֹת
תְּחָשִׁים הֵבִיאוּ: כד כָּל־מֵרִים תְּרוּמַת כֶּסֶף
וּנְחֹשֶׁת הֵבִיאוּ אֵת תְּרוּמַת יְהוָה וְכֹל אֲשֶׁר
נִמְצָא אִתּוֹ עֲצֵי שִׁטִּים לְכָל־מְלֶאכֶת הָעֲבֹדָה
הֵבִיאוּ: כה וְכָל־אִשָּׁה חַכְמַת־לֵב בְּיָדֶיהָ טָווּ
וַיָּבִיאוּ מַטְוֶה אֶת־הַתְּכֵלֶת וְאֶת־הָאַרְגָּמָן אֶת־
תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת־הַשֵּׁשׁ: כו וְכָל־הַנָּשִׁים אֲשֶׁר
נָשָׂא לִבָּן אֹתָנָה בְּחָכְמָה טָווּ אֶת־הָעִזִּים:
כז וְהַנְּשִׂאִם הֵבִיאוּ אֶת אַבְנֵי הַשֹּׁהַם וְאֶת אַבְנֵי
הַמִּלֻּאִים לָאֵפוֹד וְלַחֹשֶׁן: כח וְאֶת־הַבֹּשֶׂם וְאֶת־
הַשֶּׁמֶן לְמָאוֹר וּלְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים:
כט כָּל־אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר נָדַב לִבָּם֮ אֹתָם֒ לְהָבִיא
לְכָל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּיַד־
מֹשֶׁה הֵבִיאוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל נְדָבָה לַיהוָה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות א עמ' 187)

שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה (לה, ב)

תֵּעָשֶׂה - ולא תֵּעָשֶׂה. יֵשׁ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה זוֹ בְּלִי הִתְעַסְּקוּת מְיֻחֶדֶת, כִּי אִם בְּדֶרֶךְ אַגַּב, כְּאִלּוּ נַעֲשֵׂית מֵאֵלֶיהָ. וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ – אָז אוֹר הַשַּׁבָּת מֵאִיר לָאָדָם. שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן לַה' – שֶׁהַרֵי גַּם בִּימוֹת הַחֹל הוּא בִּבְחִינַת 'שַׁבָּת', וּכְשֶׁמַּגִּיעַ יוֹם הַשַּׁבָּת בָּאָה לוֹ, אֲפוּא, תּוֹסֶפֶת קְדֻשָּׁה, 'שַׁבָּת שַׁבָּתוֹן'.

שני

לא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא
יְהוָה בְּשֵׁם בְּצַלְאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חוּר לְמַטֵּה
יְהוּדָה: לא וַיְמַלֵּא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחָכְמָה
בִּתְבוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה: לב וְלַחְשֹׁב
מַחֲשָׁבֹת לַעֲשֹׂת בַּזָּהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחֹשֶׁת:
לג וּבַחֲרֶשֶׁת אֶבֶן לְמַלֹּאת וּבַחֲרֶשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת

בְּכָל־מְלֶאכֶת מַחֲשֶׁבֶת: לה וְלִהוֹרֹת נָתַן בְּלִבּוֹ
הוּא וְאָהֳלִיאָב בֶּן־אֲחִיסָמָךְ לְמַטֵּה־דָן: לה מִלֵּא
אֹתָם חָכְמַת־לֵב לַעֲשׂוֹת כָּל־מְלֶאכֶת חָרָשׁ ו
וְחֹשֵׁב וְרֹקֵם בַּתְּכֵלֶת וּבָאַרְגָּמָן בְּתוֹלַעַת הַשָּׁנִי
וּבַשֵּׁשׁ וְאֹרֵג עֹשֵׂי כָּל־מְלָאכָה וְחֹשְׁבֵי מַחֲשָׁבֹת:
לו א וְעָשָׂה בְצַלְאֵל וְאָהֳלִיאָב וְכָל ו אִישׁ
חֲכַם־לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חָכְמָה וּתְבוּנָה
בָּהֵמָּה לָדַעַת לַעֲשֹׂת אֶת־כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדַת
הַקֹּדֶשׁ לְכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה: ב וַיִּקְרָא מֹשֶׁה
אֶל־בְּצַלְאֵל וְאֶל־אָהֳלִיאָב וְאֶל כָּל־אִישׁ חֲכַם־
לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חָכְמָה בְּלִבּוֹ כֹּל אֲשֶׁר
נְשָׂאוֹ לִבּוֹ לְקָרְבָה אֶל־הַמְּלָאכָה לַעֲשֹׂת אֹתָהּ:
ג וַיִּקְחוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה אֵת כָּל־הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר
הֵבִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִמְלֶאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ
לַעֲשֹׂת אֹתָהּ וְהֵם הֵבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נְדָבָה
בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר: ד וַיָּבֹאוּ כָּל־הַחֲכָמִים הָעֹשִׂים אֵת
כָּל־מְלֶאכֶת הַקֹּדֶשׁ אִישׁ־אִישׁ מִמְּלַאכְתּוֹ
אֲשֶׁר־הֵמָּה עֹשִׂים: ה וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר
מַרְבִּים הָעָם לְהָבִיא מִדֵּי הָעֲבֹדָה לַמְּלָאכָה
אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂת אֹתָהּ: ו וַיְצַו מֹשֶׁה
וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בַּמַּחֲנֶה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה
אַל־יַעֲשׂוּ־עוֹד מְלָאכָה לִתְרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּכָּלֵא
הָעָם מֵהָבִיא: ז וְהַמְּלָאכָה הָיְתָה דַיָּם לְכָל־
הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוֹתֵר: ס ח וַיַּעֲשׂוּ
כָּל־חַכַם־לֵב בְּעֹשֵׂי הַמְּלָאכָה אֶת־הַמִּשְׁכָּן עֶשֶׂר
יְרִיעֹת שֵׁשׁ מָשְׁזָר וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי
כְּרֻבִים מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב עָשָׂה אֹתָם: ט אׇרֶךְ
הַיְרִיעָה הָאַחַת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאַמָּה וְרׇחַב
אַרְבַּע בָּאַמָּה הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אַחַת
לְכָל־הַיְרִיעֹת: י וַיְחַבֵּר אֶת־חֲמֵשׁ הַיְרִיעֹת אַחַת
אֶל־אַחַת וְחָמֵשׁ יְרִיעֹת חִבַּר אַחַת אֶל־אַחַת:
יא וַיַּעַשׂ לְלָאֹת תְּכֵלֶת עַל שְׂפַת הַיְרִיעָה הָאֶחָת
מִקָּצָה בַּמַּחְבֶּרֶת כֵּן עָשָׂה בִּשְׂפַת הַיְרִיעָה
הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית: יב חֲמִשִּׁים לֻלָאֹת
עָשָׂה בַּיְרִיעָה הָאֶחָת וַחֲמִשִּׁים לֻלָאֹת עָשָׂה
בִּקְצֵה הַיְרִיעָה אֲשֶׁר בַּמַּחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית מַקְבִּילֹת
הַלֻּלָאֹת אַחַת אֶל־אָחֹת: יג וַיַּעַשׂ חֲמִשִּׁים קַרְסֵי
זָהָב וַיְחַבֵּר אֶת־הַיְרִיעֹת אַחַת אֶל־אַחַת
בַּקְּרָסִים וַיְהִי הַמִּשְׁכָּן אֶחָד: פ יד וַיַּעַשׂ יְרִיעֹת
עִזִּים לְאֹהֶל עַל־הַמִּשְׁכָּן עַשְׁתֵּי־עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת
עָשָׂה אֹתָם: טו אׇרֶךְ הַיְרִיעָה הָאַחַת שְׁלֹשִׁים
בָּאַמָּה וְאַרְבַּע אַמּוֹת רׇחַב הַיְרִיעָה הָאֶחָת
מִדָּה אַחַת לְעַשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת: טז וַיְחַבֵּר
אֶת־חֲמֵשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד וְאֶת־שֵׁשׁ הַיְרִיעֹת
לְבָד: יז וַיַּעַשׂ לֻלָאֹת חֲמִשִּׁים עַל שְׂפַת הַיְרִיעָה
הַקִּיצֹנָה בַּמַּחְבֶּרֶת וַחֲמִשִּׁים לֻלָאֹת עָשָׂה עַל־
שְׂפַת הַיְרִיעָה הַחִבֶּרֶת הַשֵּׁנִית: יח וַיַּעַשׂ קַרְסֵי
נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים לְחַבֵּר אֶת־הָאֹהֶל לִהְיֹת אֶחָד:
יט וַיַּעַשׂ מִכְסֶה לָאֹהֶל עֹרֹת אֵילִם מְאָדָּמִים
וּמִכְסֵה עֹרֹת תְּחָשִׁים מִלְמָעְלָה: ס כ וַיַּעַשׂ
אֶת־הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים:
כא עֶשֶׂר אַמּוֹת אׇרֶךְ הַקָּרֶשׁ וְאַמָּה וַחֲצִי הָאַמָּה
רׇחַב הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד: כב שְׁתֵּי יָדֹת לַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד
מְשֻׁלָּבֹת אַחַת אֶל־אֶחֹת כֵּן עָשָׂה לְכֹל קַרְשֵׁי
הַמִּשְׁכָּן: כג וַיַּעַשׂ אֶת־הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֶשְׂרִים
קְרָשִׁים לִפְאַת נֶגֶב תֵּימָנָה: כד וְאַרְבָּעִים אַדְנֵי־
כֶסֶף עָשָׂה תַּחַת עֶשְׂרִים הַקְּרָשִׁים שְׁנֵי אֲדָנִים
תַּחַת־הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד לִשְׁתֵּי יְדֹתָיו וּשְׁנֵי אֲדָנִים
תַּחַת־הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד לִשְׁתֵּי יְדֹתָיו: כה וְלִצֶלַע
הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית לִפְאַת צָפוֹן עָשָׂה עֶשְׂרִים
קְרָשִׁים: כו וְאַרְבָּעִים אַדְנֵיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים
תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ
הָאֶחָד: כז וּלְיַרְכְתֵי הַמִּשְׁכָּן יָמָּה עָשָׂה שִׁשָּׁה
קְרָשִׁים: כח וּשְׁנֵי קְרָשִׁים עָשָׂה לִמְקֻצַעֹת
הַמִּשְׁכָּן בַּיַּרְכָתָיִם: כט וְהָיוּ תוֹאֲמִם מִלְמַטָּה
וְיַחְדָּו יִהְיוּ תַמִּים אֶל־רֹאשׁוֹ אֶל־הַטַּבַּעַת

הָאֶחָת בֵּן עָשָׂה לִשְׁנֵיהֶם לִשְׁנֵי הַמִּקְצֹעֹת:
ל וְהָיוּ שְׁמֹנָה קְרָשִׁים וְאַדְנֵיהֶם כֶּסֶף שִׁשָּׁה עָשָׂר
אַדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ
הָאֶחָד: לא וַיַּעַשׂ בְּרִיחֵי עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשָּׁה
לְקַרְשֵׁי צֶלַע־הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָת: לב וַחֲמִשָּׁה בְרִיחִם
לְקַרְשֵׁי צֶלַע־הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית וַחֲמִשָּׁה בְרִיחִם
לְקַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן לַיַּרְכָתַיִם יָמָּה: לג וַיַּעַשׂ אֶת־
הַבְּרִיחַ הַתִּיכֹן לִבְרֹחַ בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים מִן־הַקָּצֶה
אֶל־הַקָּצֶה: לד וְאֶת־הַקְּרָשִׁים צִפָּה זָהָב וְאֶת־
טַבְּעֹתָם עָשָׂה זָהָב בָּתִּים לַבְּרִיחִם וַיְצַף אֶת־
הַבְּרִיחִם זָהָב: לה וַיַּעַשׂ אֶת־הַפָּרֹכֶת תְּכֵלֶת
וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב
עָשָׂה אֹתָהּ כְּרֻבִים: לו וַיַּעַשׂ לָהּ אַרְבָּעָה עַמּוּדֵי
שִׁטִּים וַיְצַפֵּם זָהָב וָוֵיהֶם זָהָב וַיִּצֹק לָהֶם
אַרְבָּעָה אַדְנֵי־כָסֶף: לז וַיַּעַשׂ מָסָךְ לְפֶתַח הָאֹהֶל
תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר מַעֲשֵׂה
רֹקֵם: לח וְאֶת־עַמּוּדָיו חֲמִשָּׁה וְאֶת־וָוֵיהֶם וְצִפָּה
רָאשֵׁיהֶם וַחֲשֻׁקֵיהֶם זָהָב וְאַדְנֵיהֶם חֲמִשָּׁה
נְחֹשֶׁת: פ לז א וַיַּעַשׂ בְּצַלְאֵל אֶת־הָאָרֹן עֲצֵי
שִׁטִּים אַמָּתַיִם וָחֵצִי אָרְכּוֹ וְאַמָּה וָחֵצִי רָחְבּוֹ
וְאַמָּה וָחֵצִי קֹמָתוֹ: ב וַיְצַפֵּהוּ זָהָב טָהוֹר מִבַּיִת
וּמִחוּץ וַיַּעַשׂ לוֹ זֵר זָהָב סָבִיב: ג וַיִּצֹק לוֹ אַרְבַּע
טַבְּעֹת זָהָב עַל אַרְבַּע פַּעֲמֹתָיו וּשְׁתֵּי טַבָּעֹת
עַל־צַלְעוֹ הָאֶחָת וּשְׁתֵּי טַבָּעֹת עַל־צַלְעוֹ
הַשֵּׁנִית: ד וַיַּעַשׂ בַּדֵּי עֲצֵי שִׁטִּים וַיְצַף אֹתָם
זָהָב: ה וַיָּבֵא אֶת־הַבַּדִּים בַּטַּבָּעֹת עַל צַלְעֹת
הָאָרֹן לָשֵׂאת אֶת־הָאָרֹן: ו וַיַּעַשׂ כַּפֹּרֶת זָהָב
טָהוֹר אַמָּתַיִם וָחֵצִי אָרְכָּהּ וְאַמָּה וָחֵצִי רָחְבָּהּ:
ז וַיַּעַשׂ שְׁנֵי כְרֻבִים זָהָב מִקְשָׁה עָשָׂה אֹתָם
מִשְׁנֵי קְצוֹת הַכַּפֹּרֶת: ח כְּרוּב אֶחָד מִקָּצָה מִזֶּה
וּכְרוּב־אֶחָד מִקָּצָה מִזֶּה מִן־הַכַּפֹּרֶת עָשָׂה
אֶת־הַכְּרֻבִים מִשְׁנֵי קְצוֹתָיו כתיב קצוותיו קרי
ט וַיִּהְיוּ הַכְּרֻבִים פֹּרְשֵׂי כְנָפַיִם לְמַעְלָה סֹכְכִים
בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַכַּפֹּרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו
אֶל־הַכַּפֹּרֶת הָיוּ פְּנֵי הַכְּרֻבִים: פ י וַיַּעַשׂ
אֶת־הַשֻּׁלְחָן עֲצֵי שִׁטִּים אַמָּתַיִם אָרְכּוֹ וְאַמָּה
רָחְבּוֹ וְאַמָּה וָחֵצִי קֹמָתוֹ: יא וַיְצַף אֹתוֹ זָהָב
טָהוֹר וַיַּעַשׂ לוֹ זֵר זָהָב סָבִיב: יב וַיַּעַשׂ לוֹ
מִסְגֶּרֶת טֹפַח סָבִיב וַיַּעַשׂ זֵר־זָהָב לְמִסְגַּרְתּוֹ
סָבִיב: יג וַיִּצֹק לוֹ אַרְבַּע טַבְּעֹת זָהָב וַיִּתֵּן
אֶת־הַטַּבָּעֹת עַל אַרְבַּע הַפֵּאֹת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע
רַגְלָיו: יד לְעֻמַּת הַמִּסְגֶּרֶת הָיוּ הַטַּבָּעֹת בָּתִּים
לַבַּדִּים לָשֵׂאת אֶת־הַשֻּׁלְחָן: טו וַיַּעַשׂ אֶת־
הַבַּדִּים עֲצֵי שִׁטִּים וַיְצַף אֹתָם זָהָב לָשֵׂאת
אֶת־הַשֻּׁלְחָן: טז וַיַּעַשׂ אֶת־הַכֵּלִים | אֲשֶׁר עַל־
הַשֻּׁלְחָן אֶת־קְעָרֹתָיו וְאֶת־כַּפֹּתָיו וְאֵת מְנַקִּיֹּתָיו
וְאֶת־הַקְּשׂוֹת אֲשֶׁר יֻסַּךְ בָּהֶן זָהָב טָהוֹר: פ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (התוועדויות תשמ"ח ב עמ' 442)

וַיַּעַשׂ בְּצַלְאֵל אֶת הָאָרוֹן . . אַמָּתַיִם וָחֵצִי אָרְכּוֹ (לז, א)

מְקוֹם אָרוֹן אֵינוֹ מִן הַמִּדָּה (יומא כא, א)

חֲרֵי שֶׁבָּאָרוֹן חִבְּרוּ לָהֶם יַחְדָּיו 'גְּבוּל' (אַמָּתַיִם וָחֵצִי וְגוֹ') וּ'כְלִי גְּבוּל' (אֵינוֹ מִן הַמִּדָּה). וְיֵמָתֵק מַה שֶּׁמִּדַּת הָאָרוֹן מוֹפִיעָה בַּתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב, שֶׁהִיא מֻגְבֶּלֶת בְּמִסְפָּר אוֹתִיּוֹתֶיהָ וְתֵיבוֹתֶיהָ; וְאִלּוּ הָעֲבָדָה שֶׁאֵינוֹ מִן הַמִּדָּה יְדוּעָה לָנוּ מִתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, שֶׁאֵין לָהּ גְּבוּל, וְנִתָּן לְהוֹסִיף וּלְחַדֵּשׁ בָּהּ עוֹד וָעוֹד.

שלישי יא וַיַּעַשׂ אֶת־הַמְּנֹרָה זָהָב טָהוֹר מִקְשָׁה עָשָׂה
אֶת־הַמְּנֹרָה יְרֵכָהּ וְקָנָהּ גְּבִיעֶיהָ כַּפְתֹּרֶיהָ
וּפְרָחֶיהָ מִמֶּנָּה הָיוּ: יח וְשִׁשָּׁה קָנִים יֹצְאִים
מִצִּדֶּיהָ שְׁלֹשָׁה | קְנֵי מְנֹרָה מִצִּדָּהּ הָאֶחָד
וּשְׁלֹשָׁה קְנֵי מְנֹרָה מִצִּדָּהּ הַשֵּׁנִי: יט שְׁלֹשָׁה
גְבָעִים מְשֻׁקָּדִים בַּקָּנֶה הָאֶחָד כַּפְתֹּר וָפֶרַח
וּשְׁלֹשָׁה גְבָעִים מְשֻׁקָּדִים בְּקָנֶה אֶחָד כַּפְתֹּר
וָפֶרַח כֵּן לְשִׁשֶּׁת הַקָּנִים הַיֹּצְאִים מִן־הַמְּנֹרָה:
כ וּבַמְּנֹרָה אַרְבָּעָה גְבִעִים מְשֻׁקָּדִים כַּפְתֹּרֶיהָ
וּפְרָחֶיהָ: כא וְכַפְתֹּר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה
וְכַפְתֹּר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה וְכַפְתֹּר תַּחַת־
שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה לְשִׁשֶּׁת הַקָּנִים הַיֹּצְאִים

מִמֶּנָּה: כב בַּפִּתְרֵיהֶם וּקְנַתָּם מִמֶּנָּה הָיוּ כְלֵלָה
מִקְשָׁה אַחַת זָהָב טָהוֹר: כג וַיַּעַשׂ אֶת־נֵרֹתֶיהָ
שִׁבְעָה וּמַלְקָחֶיהָ וּמַחְתֹּתֶיהָ זָהָב טָהוֹר: כד כִּכָּר
זָהָב טָהוֹר עָשָׂה אֹתָהּ וְאֶת כָּל־כֵּלֶיהָ: פ
כה וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת עֲצֵי שִׁטִּים אַמָּה
אָרְכּוֹ וְאַמָּה רָחְבּוֹ רָבוּעַ וְאַמָּתַיִם קֹמָתוֹ מִמֶּנּוּ
הָיוּ קַרְנֹתָיו: כו וַיְצַף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גַּגּוֹ
וְאֶת־קִירֹתָיו סָבִיב וְאֶת־קַרְנֹתָיו וַיַּעַשׂ לוֹ זֵר זָהָב
סָבִיב: כז וּשְׁתֵּי טַבְּעֹת זָהָב עָשָׂה־לוֹ | מִתַּחַת
לְזֵרוֹ עַל שְׁתֵּי צַלְעֹתָיו עַל שְׁנֵי צִדָּיו לְבָתִּים
לְבַדִּים לָשֵׂאת אֹתוֹ בָּהֶם: כח וַיַּעַשׂ אֶת־הַבַּדִּים
עֲצֵי שִׁטִּים וַיְצַף אֹתָם זָהָב: כט וַיַּעַשׂ אֶת־שֶׁמֶן
הַמִּשְׁחָה קֹדֶשׁ וְאֶת־קְטֹרֶת הַסַּמִּים טָהוֹר
מַעֲשֵׂה רֹקֵחַ: ס

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כרך לח עמ' 34)

וַיַּעַשׂ אֶת הַמְּנוֹרָה (לז, יז) הִקְשׁוּ הַמְפָרְשִׁים, שֶׁכָּאן מַשְׁמָע שֶׁבְּצַלְאֵל עָשָׂה אֶת הַמְּנוֹרָה, וְאִלּוּ מִפָּשְׁטוּת לְשׁוֹן רַשׁ"י לְעֵיל (תרומה כה, לא) מַשְׁמָע שֶׁנַּעֲשְׂתָה עַל יְדֵי מֹשֶׁה, שֶׁהִשְׁלִיךְ אֶת הַכִּכָּר לָאוּר. וְנִרְאֶה לוֹמַר, שֶׁעַל פִּי דִּבְרֵי רַשׁ"י לְעֵיל "לְפִי שֶׁנִּתַּן נַפְשׁוֹ עַל הַמְּלָאכָה . . נִקְרֵאת עַל שְׁמוֹ" - אֵינוֹ מֻכְרָח שֶׁבְּצַלְאֵל עָשָׂה אֶת הַמְּנוֹרָה.

רביעי **לח** א וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה עֲצֵי שִׁטִּים
חָמֵשׁ אַמּוֹת אָרְכּוֹ וְחָמֵשׁ־אַמּוֹת רָחְבּוֹ רָבוּעַ
וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת קֹמָתוֹ: ב וַיַּעַשׂ קַרְנֹתָיו עַל אַרְבַּע
פִּנֹּתָיו מִמֶּנּוּ הָיוּ קַרְנֹתָיו וַיְצַף אֹתוֹ נְחֹשֶׁת:
ג וַיַּעַשׂ אֶת־כָּל־כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ אֶת־הַסִּירֹת וְאֶת־
הַיָּעִים וְאֶת־הַמִּזְרָקֹת אֶת־הַמִּזְלָגֹת וְאֶת־
הַמַּחְתֹּת כָּל־כֵּלָיו עָשָׂה נְחֹשֶׁת: ד וַיַּעַשׂ לַמִּזְבֵּחַ
מִכְבָּר מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת תַּחַת כַּרְכֻּבּוֹ
מִלְמָטָּה עַד־חֶצְיוֹ: ה וַיְצֹק אַרְבַּע טַבָּעֹת בְּאַרְבַּע
הַקְצָוֹת לְמִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת בָּתִּים לַבַּדִּים: ו וַיַּעַשׂ
אֶת־הַבַּדִּים עֲצֵי שִׁטִּים וַיְצַף אֹתָם נְחֹשֶׁת:
ז וַיָּבֵא אֶת־הַבַּדִּים בַּטַּבָּעֹת עַל צַלְעֹת הַמִּזְבֵּחַ
לָשֵׂאת אֹתוֹ בָּהֶם נָבוּב לֻחֹת עָשָׂה אֹתוֹ: ס

ח וַיַּעַשׂ אֶת הַכִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְאֶת כַּנּוֹ נְחֹשֶׁת
בְּמַרְאֹת הַצֹּבְאֹת אֲשֶׁר צָבְאוּ פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד: ס ט וַיַּעַשׂ אֶת־הֶחָצֵר לִפְאַת | נֶגֶב
תֵּימָנָה קַלְעֵי הֶחָצֵר שֵׁשׁ מָשְׁזָר מֵאָה בָּאַמָּה:
י עַמּוּדֵיהֶם עֶשְׂרִים וְאַדְנֵיהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וָוֵי
הָעַמּוּדִים וַחֲשֻׁקֵיהֶם כָּסֶף: יא וְלִפְאַת צָפוֹן מֵאָה
בָּאַמָּה עַמּוּדֵיהֶם עֶשְׂרִים וְאַדְנֵיהֶם עֶשְׂרִים
נְחֹשֶׁת וָוֵי הָעַמּוּדִים וַחֲשֻׁקֵיהֶם כָּסֶף: יב וְלִפְאַת־
יָם קְלָעִים חֲמִשִּׁים בָּאַמָּה עַמּוּדֵיהֶם עֲשָׂרָה
וְאַדְנֵיהֶם עֲשָׂרָה וָוֵי הָעַמָּדִים וַחֲשׁוּקֵיהֶם כָּסֶף:
יג וְלִפְאַת קֵדְמָה מִזְרָחָה חֲמִשִּׁים אַמָּה:
יד קְלָעִים חֲמֵשׁ־עֶשְׂרֵה אַמָּה אֶל־הַכָּתֵף
עַמּוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה: טו וְלַכָּתֵף
הַשֵּׁנִית מִזֶּה וּמִזֶּה לִשְׁעַר הֶחָצֵר קְלָעִים חֲמֵשׁ
עֶשְׂרֵה אַמָּה עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:
טז כָּל־קַלְעֵי הֶחָצֵר סָבִיב שֵׁשׁ מָשְׁזָר: יז וְהָאֲדָנִים
לָעַמֻּדִים נְחֹשֶׁת וָוֵי הָעַמּוּדִים וַחֲשׁוּקֵיהֶם כֶּסֶף
וְצִפּוּי רָאשֵׁיהֶם כֶּסֶף וְהֵם מְחֻשָּׁקִים כֶּסֶף כָּל
עַמֻּדֵי הֶחָצֵר: יח וּמָסַךְ שַׁעַר הֶחָצֵר מַעֲשֵׂה רֹקֵם
תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר
וְעֶשְׂרִים אַמָּה אֹרֶךְ וְקוֹמָה בְּרֹחַב חָמֵשׁ אַמּוֹת
לְעֻמַּת קַלְעֵי הֶחָצֵר: יט וַעַמֻּדֵיהֶם אַרְבָּעָה
וְאַדְנֵיהֶם אַרְבָּעָה נְחֹשֶׁת וָוֵיהֶם כֶּסֶף וְצִפּוּי
רָאשֵׁיהֶם וַחֲשֻׁקֵיהֶם כָּסֶף: כ וְכָל־הַיְתֵדֹת
לַמִּשְׁכָּן וְלֶחָצֵר סָבִיב נְחֹשֶׁת: סססם

פרשת פקודי

כא אֵלֶּה פְקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן הָעֵדֻת אֲשֶׁר פֻּקַּד
עַל־פִּי מֹשֶׁה עֲבֹדַת הַלְוִיִּם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־
אַהֲרֹן הַכֹּהֵן: כב וּבְצַלְאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חוּר לְמַטֵּה
יְהוּדָה עָשָׂה אֵת כָּל־אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־
מֹשֶׁה: כג וְאִתּוֹ אָהֳלִיאָב בֶּן־אֲחִיסָמָךְ לְמַטֵּה־דָן
חָרָשׁ וְחֹשֵׁב וְרֹקֵם בַּתְּכֵלֶת וּבָאַרְגָּמָן וּבְתוֹלַעַת
הַשָּׁנִי וּבַשֵּׁשׁ: ס (לו) כד כָּל־הַזָּהָב הֶעָשׂוּי

לַמְּלָאכָה בְּכָל מְלֶאכֶת הַקֹּדֶשׁ וַיְהִי | זְהַב
הַתְּנוּפָה תֵּשַׁע וְעֶשְׂרִים כִּכָּר וּשְׁבַע מֵאוֹת
וּשְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: כה וְכֶסֶף פְּקוּדֵי
הָעֵדָה מְאַת כִּכַּר וְאֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת וַחֲמִשָּׁה
וְשִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: כו בֶּקַע לַגֻּלְגֹּלֶת
מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְכֹל הָעֹבֵר עַל־
הַפְּקֻדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה לְשֵׁשׁ־מֵאוֹת
אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים:
כז וַיְהִי מְאַת כִּכַּר הַכֶּסֶף לָצֶקֶת אֶת אַדְנֵי הַקֹּדֶשׁ
וְאֶת אַדְנֵי הַפָּרֹכֶת מְאַת אֲדָנִים לִמְאַת הַכִּכָּר
כִּכָּר לָאָדֶן: (ישראל) כח וְאֶת־הָאֶלֶף וּשְׁבַע הַמֵּאוֹת
וַחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים עָשָׂה וָוִים לָעַמּוּדִים וְצִפָּה
רָאשֵׁיהֶם וְחִשַּׁק אֹתָם: כט וּנְחֹשֶׁת הַתְּנוּפָה
שִׁבְעִים כִּכָּר וְאַלְפַּיִם וְאַרְבַּע־מֵאוֹת שָׁקֶל:
ל וַיַּעַשׂ בָּהּ אֶת־אַדְנֵי פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת
מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ
וְאֵת כָּל־כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ: לא וְאֶת־אַדְנֵי הֶחָצֵר סָבִיב
וְאֶת־אַדְנֵי שַׁעַר הֶחָצֵר וְאֵת כָּל־יִתְדֹת הַמִּשְׁכָּן
וְאֶת־כָּל־יִתְדֹת הֶחָצֵר סָבִיב: **לט** א וּמִן־
הַתְּכֵלֶת וְהָאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי עָשׂוּ בִּגְדֵי־
שָׂרָד לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ וַיַּעֲשׂוּ אֶת־בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ
אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כרך ג עמ' 931)

מִשְׁכַּן הָעֵדוּת (לח, כא)

עֵדוּת לְיִשְׂרָאֵל שֶׁוּתַּר לָהֶם הַקָּבָ"ה עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל (רש"י)

הֵיינוּ שֶׁהַמִּשְׁכָּן מְכַפֵּר עַל חֵטְא הָעֵגֶל וְשׁוֹלֵל אוֹתוֹ. וְיֵשׁ לְבָאֵר, דְּהִנֵּה מַשְׁמָעוּת הַמִּשְׁכָּן הִיא, שֶׁיְּהוּדִי עוֹשֶׂה מִדְּבָרֵי הָרְשׁוּת שֶׁלּוֹ 'מִקְדָּשׁ' לְהַקָּבָ"ה, וַעֲבוֹדָה זוֹ בָּאָה מֵהַכָּרָה שֶׁ"אֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ", וְהָעוֹלָם וּמְלוֹאוֹ אֵינוֹ אֶלָּא "הֶאָרָה וְכֹחַ אֱלֹקִי". וְהַכָּרָה וֶאֱמוּנָה זוֹ - הִיא הַנְּגוּד הַמַּחְלָט שֶׁל חֵטְא הָעֵגֶל, שֶׁכֵּן 'עֲבוֹדָה זָרָה' אֵין פֵּרוּשָׁהּ כְּפִירָה בַּה' דַּוְקָא, אֶלָּא גַּם הַמַּחֲשָׁבָה שֶׁיֵּשׁ 'דָּבָר' כָּל שֶׁהוּ מִלְבַד ה'.

חמישי ב וַיַּעַשׂ אֶת־הָאֵפֹד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן
וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר: ג וַיְרַקְּעוּ אֶת־פַּחֵי
הַזָּהָב וְקִצֵּץ פְּתִילִם לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ הַתְּכֵלֶת

וּבְתוֹךְ הָאַרְגָּמָן וּבְתוֹךְ תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְתוֹךְ
הַשֵּׁשׁ מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב: ד כְּתֵפֹת עָשׂוּ־לוֹ חֹבְרֹת
עַל־שְׁנֵי כתיב קצוותיו קרי קְצוֹתָיו חֻבָּר: ה וְחֵשֶׁב
אֲפָדָתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו מִמֶּנּוּ הוּא כְּמַעֲשֵׂהוּ זָהָב
תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ס ו וַיַּעֲשׂוּ אֶת־אַבְנֵי
הַשֹּׁהַם מֻסַבֹּת מִשְׁבְּצֹת זָהָב מְפֻתָּחֹת פִּתּוּחֵי
חוֹתָם עַל־שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ז וַיָּשֶׂם אֹתָם עַל
כִּתְפֹת הָאֵפֹד אַבְנֵי זִכָּרוֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ ח וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֹשֶׁן
מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב כְּמַעֲשֵׂה אֵפֹד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן
וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר: ט רָבוּעַ הָיָה כָּפוּל
עָשׂוּ אֶת־הַחֹשֶׁן זֶרֶת אָרְכּוֹ וְזֶרֶת רָחְבּוֹ כָּפוּל:
י וַיְמַלְאוּ־בוֹ אַרְבָּעָה טוּרֵי אָבֶן טוֹר אֹדֶם פִּטְדָה
וּבָרֶקֶת הַטּוּר הָאֶחָד: יא וְהַטּוּר הַשֵּׁנִי נֹפֶךְ סַפִּיר
וְיָהֲלֹם: יב וְהַטּוּר הַשְּׁלִישִׁי לֶשֶׁם שְׁבוֹ וְאַחְלָמָה:
יג וְהַטּוּר הָרְבִיעִי תַּרְשִׁישׁ שֹׁהַם וְיָשְׁפֵה מֻסַבֹּת
מִשְׁבְּצֹת זָהָב בְּמִלְאָתָם: יד וְהָאֲבָנִים עַל־שְׁמֹת
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הֵנָּה שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה עַל־שְׁמֹתָם
פִּתּוּחֵי חֹתָם אִישׁ עַל־שְׁמוֹ לִשְׁנֵים עָשָׂר שָׁבֶט:
טו וַיַּעֲשׂוּ עַל־הַחֹשֶׁן שַׁרְשְׁרֹת גַּבְלֻת מַעֲשֵׂה עֲבֹת
זָהָב טָהוֹר: טז וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי מִשְׁבְּצֹת זָהָב וּשְׁתֵּי
טַבְּעֹת זָהָב וַיִּתְּנוּ אֶת־שְׁתֵּי הַטַּבָּעֹת עַל־שְׁנֵי
קְצוֹת הַחֹשֶׁן: יז וַיִּתְּנוּ שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת הַזָּהָב עַל־
שְׁתֵּי הַטַּבָּעֹת עַל־קְצוֹת הַחֹשֶׁן: יח וְאֵת שְׁתֵּי
קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת נָתְנוּ עַל־שְׁתֵּי הַמִּשְׁבְּצֹת
וַיִּתְּנֵם עַל־כִּתְפֹת הָאֵפֹד אֶל־מוּל פָּנָיו: יט וַיַּעֲשׂוּ
שְׁתֵּי טַבְּעֹת זָהָב וַיָּשִׂימוּ עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן
עַל־שְׂפָתוֹ אֲשֶׁר אֶל־עֵבֶר הָאֵפֹד בָּיְתָה: כ וַיַּעֲשׂוּ
שְׁתֵּי טַבְּעֹת זָהָב וַיִּתְּנֵם עַל־שְׁתֵּי כִתְפֹת הָאֵפֹד
מִלְּמַטָּה מִמּוּל פָּנָיו לְעֻמַּת מַחְבַּרְתּוֹ מִמַּעַל
לְחֵשֶׁב הָאֵפֹד: כא וַיִּרְכְּסוּ אֶת־הַחֹשֶׁן מִטַּבְּעֹתָיו
אֶל־טַבְּעֹת הָאֵפֹד בִּפְתִיל תְּכֵלֶת לִהְיֹת עַל־חֵשֶׁב

הָאֵפֹד וְלֹא־יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֵפֹד כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ספר השיחות תשמ"ח כרך א עמ' 314)

וְלֹא יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֵפֹד (לט, כא)

הָאֵפֹד – שֶׁ"חוֹגֵר אוֹתוֹ מֵאֲחוֹרָיו .. וּמַגִּיעַ עַד עֻקְבָיו", שֶׁיָּךְ לְחֵלֶק הֶכְי נָמוּךְ וַהֲכִי חִיצוֹנִי שֶׁבָּאָדָם. וְאִלּוּ הַחֹשֶׁן – שֶׁ"תָּלוּי . . עַל לִבּוֹ מִלְּפָנָיו", שַׁיָּךְ לְחֵלֶק הֶכְי נַעֲלֶה וַהֲכִי פְּנִימִי שֶׁבּוֹ ("מִלְּפָנָיו" גַּם מִלְּשׁוֹן פְּנִימִיּוּת, פְּנִימִיּוּת הַלֵּב). זֶהוּ **וְלֹא יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֵפֹד** – גַּם הַדְּבָרִים הֶכְי נְמוּכִים וַהֲכִי חִיצוֹנִיִּים שֶׁבָּאָדָם צְרִיכִים לִהְיוֹת מְחֻבָּרִים לַדְּבָרִים הֶכְי נַעֲלִים וַהֲכִי פְּנִימִיִּים שֶׁבּוֹ.

ששי כב וַיַּעַשׂ אֶת־מְעִיל הָאֵפֹד מַעֲשֵׂה אֹרֶג כְּלִיל תְּכֵלֶת: כג וּפִי־הַמְּעִיל בְּתוֹכוֹ כְּפִי תַחְרָא שָׂפָה לְפִיו סָבִיב לֹא יִקָּרֵעַ: כד וַיַּעֲשׂוּ עַל־שׁוּלֵי הַמְּעִיל רִמֹּנֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מָשְׁזָר: כה וַיַּעֲשׂוּ פַּעֲמֹנֵי זָהָב טָהוֹר וַיִּתְּנוּ אֶת־הַפַּעֲמֹנִים בְּתוֹךְ הָרִמֹּנִים עַל־שׁוּלֵי הַמְּעִיל סָבִיב בְּתוֹךְ הָרִמֹּנִים: כו פַּעֲמֹן וְרִמֹּן פַּעֲמֹן וְרִמֹּן עַל־שׁוּלֵי הַמְּעִיל סָבִיב לְשָׁרֵת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־משֶׁה: ס כז וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַכָּתְנֹת שֵׁשׁ מַעֲשֵׂה אֹרֶג לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו: כח וְאֵת הַמִּצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאֶת־פַּארֵי הַמִּגְבָּעֹת שֵׁשׁ וְאֶת־מִכְנְסֵי הַבָּד שֵׁשׁ מָשְׁזָר: כט וְאֶת־הָאַבְנֵט שֵׁשׁ מָשְׁזָר וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מַעֲשֵׂה רֹקֵם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־משֶׁה: ס ל וַיַּעֲשׂוּ אֶת־צִיץ נֵזֶר־הַקֹּדֶשׁ זָהָב טָהוֹר וַיִּכְתְּבוּ עָלָיו מִכְתַּב פִּתּוּחֵי חוֹתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה: לא וַיִּתְּנוּ עָלָיו פְּתִיל תְּכֵלֶת לָתֵת עַל־הַמִּצְנֶפֶת מִלְמָעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־משֶׁה: ס לב וַתֵּכֶל כָּל־עֲבֹדַת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־משֶׁה כֵּן עָשׂוּ: פ לג וַיָּבִיאוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן אֶל־משֶׁה אֶת־הָאֹהֶל וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו קְרָסָיו קְרָשָׁיו כתיב ברִיחו קרי בְּרִיחָיו וְעַמֻּדָיו וַאֲדָנָיו: לד וְאֶת־מִכְסֵה עוֹרֹת הָאֵילִם הַמְאָדָּמִים וְאֶת־מִכְסֵה עֹרֹת הַתְּחָשִׁים וְאֶת פָּרֹכֶת הַמָּסָךְ: לה אֶת־אֲרוֹן הָעֵדֻת וְאֶת־בַּדָּיו וְאֶת הַכַּפֹּרֶת: לו אֶת־הַשֻּׁלְחָן אֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים: לז אֶת־הַמְּנֹרָה הַטְּהֹרָה אֶת־נֵרֹתֶיהָ נֵרֹת הַמַּעֲרָכָה וְאֶת־כָּל־כֵּלֶיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאוֹר: לח וְאֵת מִזְבַּח הַזָּהָב וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קְטֹרֶת הַסַּמִּים וְאֵת מָסַךְ פֶּתַח הָאֹהֶל: לט אֶת | מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ אֶת־בַּדָּיו וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ: מ אֶת קַלְעֵי הֶחָצֵר אֶת־עַמֻּדֶיהָ וְאֶת־אַדְנֶיהָ וְאֶת־הַמָּסָךְ לְשַׁעַר הֶחָצֵר אֶת־מֵיתָרָיו וְיִתְדֹתֶיהָ וְאֵת כָּל־כְּלֵי עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן לְאֹהֶל מוֹעֵד: מא אֶת־בִּגְדֵי הַשְּׂרָד לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ אֶת־בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בִּגְדֵי בָנָיו לְכַהֵן: מב כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־משֶׁה כֵּן עָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל־הָעֲבֹדָה: מג וַיַּרְא משֶׁה אֶת־כָּל־הַמְּלָאכָה וְהִנֵּה עָשׂוּ אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה כֵּן עָשׂוּ וַיְבָרֶךְ אֹתָם משֶׁה: פ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כרך יא עמ' 183)

וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל משֶׁה (לט, לג)

נִרְאֶה כְּמֻקְיָמוֹ, וְהוּא נִזְקָף וְקָם מֵאֵלָיו (רש"י)

יֵשׁ לִשְׁאֹל, מַדּוּעַ הָיְתָה הַקָּמַת הַמִּשְׁכָּן בְּדֶרֶךְ זוֹ. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה בְּמֶשֶׁךְ שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּלּוּאִים נֶעֶשְׂתָה עֲבוֹדַת הַמִּשְׁכָּן מִכֹּחָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּדֶרֶךְ 'אִתְעֲרוּתָא דִלְתַתָּא'. וְאַף שֶׁבַּעֲבוֹדָה זוֹ יֵשׁ חֲבִיבוּת מְיֻחֶדֶת, אֵין בְּכֹחָהּ לְהָבִיא אֶת הַשְׁרָאַת הַשְּׁכִינָה לָעוֹלָם; לָזֶה יֵשׁ צֹרֶךְ בִּפְעֻלָּה הַבָּאָה מִכֹּחוֹ שֶׁל הַקָּבָּ"ה, בְּדֶרֶךְ 'אִתְעֲרוּתָא דִלְעֵילָּא'.

שביעי **מ** א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־משֶׁה לֵאמֹר: ב בְּיוֹם־הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ תָּקִים אֶת־מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד: ג וְשַׂמְתָּ שָׁם אֶת אֲרוֹן הָעֵדֻת וְסַכֹּתָ עַל־הָאָרֹן אֶת־הַפָּרֹכֶת: ד וְהֵבֵאתָ אֶת־הַשֻּׁלְחָן וְעָרַכְתָּ אֶת־עֶרְכּוֹ וְהֵבֵאתָ אֶת־הַמְּנֹרָה וְהַעֲלֵיתָ אֶת־נֵרֹתֶיהָ: ה וְנָתַתָּה אֶת־מִזְבַּח הַזָּהָב לִקְטֹרֶת לִפְנֵי אֲרוֹן הָעֵדֻת וְשַׂמְתָּ אֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן: ו וְנָתַתָּה אֶת מִזְבַּח הָעֹלָה

לִפְנֵי פֶּתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל־מוֹעֵד: ג וְנָתַתָּ אֶת־הַכִּיֹּר
בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁם מָיִם:
ד וְשָׁמְתָּ אֶת־הֶחָצֵר סָבִיב וְנָתַתָּ אֶת־מָסַךְ שַׁעַר
הֶחָצֵר: ה וְלָקַחְתָּ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמָשַׁחְתָּ
אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ
וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְהָיָה קֹדֶשׁ: ו וּמָשַׁחְתָּ אֶת־מִזְבַּח
הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְקִדַּשְׁתָּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה
הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים: ז וּמָשַׁחְתָּ אֶת־הַכִּיֹּר
וְאֶת־כַּנּוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ: ח וְהִקְרַבְתָּ אֶת־אַהֲרֹן
וְאֶת־בָּנָיו אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרָחַצְתָּ אֹתָם
בַּמָּיִם: ט וְהִלְבַּשְׁתָּ אֶת־אַהֲרֹן אֶת בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ
וּמָשַׁחְתָּ אֹתוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ וְכִהֵן לִי: י וְאֶת־בָּנָיו
תַּקְרִיב וְהִלְבַּשְׁתָּ אֹתָם כָּתֳנֹת: יא וּמָשַׁחְתָּ אוֹתָם
כַּאֲשֶׁר מָשַׁחְתָּ אֶת־אֲבִיהֶם וְכִהֲנוּ לִי וְהָיְתָה
לְהִיֹּת לָהֶם מָשְׁחָתָם לִכְהֻנַּת עוֹלָם לְדֹרֹתָם:
יב וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ כֵּן
עָשָׂה: ס יג וַיְהִי בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית
בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הוּקַם הַמִּשְׁכָּן: יד וַיָּקֶם מֹשֶׁה
אֶת־הַמִּשְׁכָּן וַיִּתֵּן אֶת־אֲדָנָיו וַיָּשֶׂם אֶת־קְרָשָׁיו
וַיִּתֵּן אֶת־בְּרִיחָיו וַיָּקֶם אֶת־עַמּוּדָיו: טו וַיִּפְרֹשׂ
אֶת־הָאֹהֶל עַל־הַמִּשְׁכָּן וַיָּשֶׂם אֶת־מִכְסֵה הָאֹהֶל
עָלָיו מִלְמָעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ס
טז וַיִּקַּח וַיִּתֵּן אֶת־הָעֵדֻת אֶל־הָאָרֹן וַיָּשֶׂם אֶת־
הַבַּדִּים עַל־הָאָרֹן וַיִּתֵּן אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל־הָאָרֹן
מִלְמָעְלָה: יז וַיָּבֵא אֶת־הָאָרֹן אֶל־הַמִּשְׁכָּן וַיָּשֶׂם
אֵת פָּרֹכֶת הַמָּסָךְ וַיָּסֶךְ עַל אֲרוֹן הָעֵדֻת כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ס יח וַיִּתֵּן אֶת־הַשֻּׁלְחָן
בְּאֹהֶל מוֹעֵד עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן צָפֹנָה מִחוּץ
לַפָּרֹכֶת: יט וַיַּעֲרֹךְ עָלָיו עֵרֶךְ לֶחֶם לִפְנֵי יְהוָה
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ס כ וַיָּשֶׂם
אֶת־הַמְנֹרָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד נֹכַח הַשֻּׁלְחָן עַל יֶרֶךְ
הַמִּשְׁכָּן נֹגְבָּה: כא וַיַּעַל הַנֵּרֹת לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ס כב וַיָּשֶׂם אֶת־מִזְבַּח
הַזָּהָב בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת: כג וַיַּקְטֵר
עָלָיו קְטֹרֶת סַמִּים כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־
מֹשֶׁה: ס כד וַיָּשֶׂם אֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן:
כה וְאֶת מִזְבַּח הָעֹלָה שָׂם פֶּתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל־מוֹעֵד
וַיַּעַל עָלָיו אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ס כו וַיָּשֶׂם אֶת־הַכִּיֹּר בֵּין־אֹהֶל
מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן שָׁמָּה מַיִם לָרָחְצָה:
כז וְרָחֲצוּ מִמֶּנּוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם
וְאֶת־רַגְלֵיהֶם: כח בְּבֹאָם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד
וּבְקָרְבָתָם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ יִרְחָצוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה: ס כט וַיָּקֶם אֶת־הֶחָצֵר סָבִיב לַמִּשְׁכָּן
וְלַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן אֶת־מָסַךְ שַׁעַר הֶחָצֵר וַיְכַל מֹשֶׁה
אֶת־הַמְּלָאכָה: פ ל וַיְכַס הֶעָנָן אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד
וּכְבוֹד יְהוָה מָלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן: לא וְלֹא־יָכֹל מֹשֶׁה
לָבוֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד כִּי־שָׁכַן עָלָיו הֶעָנָן וּכְבוֹד
יְהוָה מָלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן: לב וּבְהֵעָלוֹת הֶעָנָן מֵעַל
הַמִּשְׁכָּן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכֹל מַסְעֵיהֶם: לג וְאִם־
לֹא יֵעָלֶה הֶעָנָן וְלֹא יִסְעוּ עַד־יוֹם הֵעָלֹתוֹ: לד כִּי
עֲנַן יְהוָה עַל־הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וְאֵשׁ תִּהְיֶה לַיְלָה בּוֹ
לְעֵינֵי כָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בְּכָל־מַסְעֵיהֶם:

צ״ב פסוקים, בל״י כ״ל סימן. *)

חֲזַק חֲזַק וְנִתְחַזֵּק

✦ ✦ ✦

חצי קדיש

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. אמן בְּעָלְמָא דִּי בְרָא
כִרְעוּתֵהּ וְיַמְלִיךְ מַלְכוּתֵהּ, וְיַצְמַח פּוּרְקָנֵהּ וִיקָרֵב
מְשִׁיחֵהּ. אמן בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אמן יהא שמה רבא מברך
לעלם ולעלמי עלמיא. יתברך: יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם
וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאַר, וְיִתְרוֹמַם,
וְיִתְנַשֵּׂא, וְיִתְהַדַּר, וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלַּל, שְׁמֵהּ דְקֻדְשָׁא
בְּרִיךְ הוּא. אמן לְעֵלָּא מִן כָּל בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא,
תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא, דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אמן

✦ ✦ ✦

*) אגרות קודש חכ״א עמ׳ רכז.

פרשת החודש

יב א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם לֵאמֹר: ב הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים
רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה: ג דַּבְּרוּ אֶל־
כָּל־עֲדַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בֶּעָשֹׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה
וְיִקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׂה לְבֵית־אָבֹת שֶׂה לַבָּיִת:
ד וְאִם־יִמְעַט הַבַּיִת מִהְיוֹת מִשֶּׂה וְלָקַח הוּא
וּשְׁכֵנוֹ הַקָּרֹב אֶל־בֵּיתוֹ בְּמִכְסַת נְפָשֹׁת אִישׁ לְפִי
אָכְלוֹ תָּכְסוּ עַל־הַשֶּׂה: ה שֶׂה תָמִים זָכָר בֶּן־
שָׁנָה יִהְיֶה לָכֶם מִן־הַכְּבָשִׂים וּמִן־הָעִזִּים תִּקָּחוּ:
ו וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם
לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְשָׁחֲטוּ אֹתוֹ כֹּל קְהַל עֲדַת־יִשְׂרָאֵל
בֵּין הָעַרְבָּיִם: ז וְלָקְחוּ מִן־הַדָּם וְנָתְנוּ עַל־שְׁתֵּי
הַמְּזוּזֹת וְעַל־הַמַּשְׁקוֹף עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר־יֹאכְלוּ
אֹתוֹ בָּהֶם: ח וְאָכְלוּ אֶת־הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה
צְלִי־אֵשׁ וּמַצּוֹת עַל־מְרֹרִים יֹאכְלֵהוּ: ט אַל־
תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבָשֵׁל מְבֻשָּׁל בַּמָּיִם כִּי אִם־
צְלִי־אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל־כְּרָעָיו וְעַל־קִרְבּוֹ: י וְלֹא־
תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר
בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ: יא וְכָכָה תֹּאכְלוּ אֹתוֹ מָתְנֵיכֶם
חֲגֻרִים נַעֲלֵיכֶם בְּרַגְלֵיכֶם וּמַקֶּלְכֶם בְּיֶדְכֶם
וַאֲכַלְתֶּם אֹתוֹ בְּחִפָּזוֹן פֶּסַח הוּא לַיהוָה:
יב וְעָבַרְתִּי בְאֶרֶץ־מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְהִכֵּיתִי
כָל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה
וּבְכָל־אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה:
יג וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֹת עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר אַתֶּם
שָׁם וְרָאִיתִי אֶת־הַדָּם וּפָסַחְתִּי עֲלֵכֶם וְלֹא־יִהְיֶה
בָכֶם נֶגֶף לְמַשְׁחִית בְּהַכֹּתִי בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם:
יד וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזִכָּרוֹן וְחַגֹּתֶם אֹתוֹ חַג
לַיהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם תָּחָגֻּהוּ: טו שִׁבְעַת
יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ אַךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תַּשְׁבִּיתוּ
שְׂאֹר מִבָּתֵּיכֶם כִּי | כָּל־אֹכֵל חָמֵץ וְנִכְרְתָה
הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרִאשֹׁן עַד־יוֹם
הַשְּׁבִעִי: טז וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלָאכָה
לֹא־יֵעָשֶׂה בָהֶם אַךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל־נֶפֶשׁ הוּא
לְבַדּוֹ יֵעָשֶׂה לָכֶם: יז וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַמַּצּוֹת כִּי
בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת־צִבְאוֹתֵיכֶם
מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה
לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם: יח בָּרִאשֹׁן בְּאַרְבָּעָה
יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מַצֹּת עַד יוֹם הָאֶחָד
וְעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב: יט שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֹר לֹא
יִמָּצֵא בְּבָתֵּיכֶם כִּי | כָּל־אֹכֵל מַחְמֶצֶת וְנִכְרְתָה
הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעֲדַת יִשְׂרָאֵל בַּגֵּר וּבְאֶזְרַח
הָאָרֶץ: כ כָּל־מַחְמֶצֶת לֹא תֹאכֵלוּ בְּכֹל
מוֹשְׁבֹתֵיכֶם תֹּאכְלוּ מַצּוֹת: פ

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵץ־חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ, וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר. דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי־נֹעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שָׁלוֹם. אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד. יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וָצֶדֶק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

טז) **לַנָּשִׂיא בְּיִשְׂרָאֵל**, הַתְּרוּמָה הַזֹּאת הָאֲמוּרָה לְמַעְלָה (שֶׁנִּזְכַּר שָׁם עַל דִּבֵּר הַפְרֵשׁת תְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת) הִיא חוֹבַת כָּל הָעָם, וְגַם הַנָּשִׂיא בְּיִשְׂרָאֵל גַּם עָלָיו לְתֵת אֶת הַתְּרוּמָה הַזֹּאת. יז) **וְעַל הַנָּשִׂיא יִהְיֶה** וגו', מִלְּבַד הַתְּרוּמָה, יִהְיֶה עוֹד עַל הַנָּשִׂיא לְהָבִיא הַקְּרְבָּנוֹת שֶׁמְּזִכִּיר כָּאן. הוּא יַעֲשֶׂה וגו', כְּלוֹמַר, מְשֻׁלּוֹ יָבִיא אֶת כָּל אֵלֶּה. יח) **בָּרִאשׁוֹן**, בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן, בְּחֹדֶשׁ נִיסָן. **וְחִטֵּאתָ** אֶת הַמִּקְדָּשׁ. יט) **מִזּוּזַת הַבַּיִת**, מִזּוּזַת הַהֵיכָל. **פְּנוֹת הָעֲזָרָה** לַמִּזְבֵּחַ, פְּנוֹת שְׁטַח גַּג הַמִּזְבֵּחַ. שַׁעַר הֶחָצֵר הַפְּנִימִית, שַׁעַר עֲזָרַת יִשְׂרָאֵל. כ) **וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשִׁבְעָה בַּחֹדֶשׁ**, וְכֵן תְּחַנֵּךְ בְּקָרְבָּנוֹת בְּכָל מֶשֶׁךְ שִׁבְעָה יָמִים. מֵאִישׁ שֶׁגָּזָה וּמִפֶּתִי וְכִפַּרְתֶּם אֶת הַבַּיִת, הַקְּרְבָּנוֹת הָאֵלּוּ יָבוֹאוּ לְהַסִּיר הָעָוֹן מֵאִישׁ שׁוֹגֶה וּמִפֶּתִי שֶׁנִּכְנַס לַמִּקְדָּשׁ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין לוֹ

עטרת מרים

טז **כָּל הָעָם הָאָרֶץ** כּוּלָּם. **יִהְיוּ** חַיָּבִים **לְתֵת** אֶל־הַתְּרוּמָה הַזֹּאת **וְאַף לַנָּשִׂיא** עַל הַנָּשִׂיא **בְּיִשְׂרָאֵל** עָלָיו לָתֵת הַתְּרוּמָה הַזֹּאת: יז **וְעַל־הַנָּשִׂיא יִהְיֶה** מִלְּבַד הַתְּרוּמָה **הָעוֹלוֹת וְהַמִּנְחָה** וְהַנֶּסֶךְ הַבָּאִים **בַּחַגִּים** וּבְחֲדָשִׁים וּבַשַּׁבָּתוֹת **בְּכָל־מוֹעֲדֵי** בֵּית יִשְׂרָאֵל **הוּא יַעֲשֶׂה** מְשֻׁלּוֹ יָבִיא **אֶת־הַחַטָּאת וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הָעוֹלָה וְאֶת־הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר בְּעַד בֵּית־יִשְׂרָאֵל**: יח **כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה בָּרִאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ תִּקַּח פַּר־בֶּן־בָּקָר תָּמִים וְחִטֵּאתָ אֶת־הַמִּקְדָּשׁ**: יט **וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הַחַטָּאת וְנָתַן אֶל־מְזוּזַת הַבַּיִת הוּא הַיְיוּת דְּפוּס בְּנִין גַּג הַמִּזְבֵּחַ וְעַל מְזוּזַת**

הפטרת פרשת החודש לקריאה בציבור ולשמו"ת

יחזקאל פרק מה

כ"ק אדמו"ר שליט"א נוהג להוסיף כאן גם הפסוקים (טז-יח) כל העם - בית ישראל "ואינו שייך לאחרים, שצריכים לומר [=להתחיל ההפטרה] בפסוק (יח) כה־אמר".

(רשימות היומן תש"ב עמוד תטו עם שינויים).

מה טז **כָּל הָעָם הָאָרֶץ יִהְיוּ אֶל־הַתְּרוּמָה הַזֹּאת לַנָּשִׂיא בְּיִשְׂרָאֵל**: יז **וְעַל־הַנָּשִׂיא יִהְיֶה הָעוֹלוֹת וְהַמִּנְחָה וְהַנֶּסֶךְ בַּחַגִּים וּבֶחֳדָשִׁים וּבַשַּׁבָּתוֹת בְּכָל־מוֹעֲדֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל הוּא יַעֲשֶׂה אֶת־הַחַטָּאת וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הָעוֹלָה וְאֶת־הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר בְּעַד בֵּית־יִשְׂרָאֵל:**

"צריכים לומר [=להתחיל ההפטרה] בפסוק (יח) כה־אמר".

יח כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה בָּרִאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ תִּקַּח פַּר־בֶּן־בָּקָר תָּמִים וְחִטֵּאתָ אֶת־הַמִּקְדָּשׁ: יט וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הַחַטָּאת וְנָתַן אֶל־מְזוּזַת הַבַּיִת וְאֶל־אַרְבַּע פִּנּוֹת הָעֲזָרָה לַמִּזְבֵּחַ וְעַל מְזוּזַת שַׁעַר הֶחָצֵר הַפְּנִימִית: כ וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשִׁבְעָה בַּחֹדֶשׁ מֵאִישׁ

עטרת מרים

שַׁעַר הֶחָצֵר הַפְּנִימִית הוּא עֲזָרַת אֲנָשִׁים: כ וְכֵן תַּעֲשֶׂה וְכֵן תְּחַנֵּךְ בְּקָרְבָּנוֹ בְּשִׁבְעָה בַּחֹדֶשׁ יַקְרִיב שְׁנִית פַּר חַטָּאת וְיִחַטֵּא מִמֶּנּוּ כְּמוֹ בַּפַּר הָרִאשׁוֹן מֵאֵישׁ שׁוֹגֶה נִכְנַס בְּשׁוֹגֵג הוֹרָאָה בְּמָקוֹם דְּמָקוֹם הָאָסוּר לוֹ וּמֻפְתֶּה אוֹ נִכְנַס מִפְּנֵי חֻרְבָּן יְדִיעָה וְכַפְּרָתָם וּבִשְׁנֵי פָּרִים אֵלֶּה תְּכַפֵּר אֶת־הַבָּיִת: **כא** בָּרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם זְמַן שְׁחִיטַת הַפֶּסַח חַג שִׁבְעוֹת יָמִים שֶׁבָּהֶם מַצּוֹת יֵאָכֵל: **כב** חוץ מִקָּרְבְּנוֹת הַיּוֹם כְּפִי תּוֹרַת מֹשֶׁה וְעָשָׂה הַנָּשִׂיא בַּיּוֹם הַהוּא קָרְבְּנוֹת שֶׁיְּהֵוּ הוֹרָאַת שָׁעָה, לְכַפֵּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד כָּל־עַם הָאָרֶץ פַּר חַטָּאת: **כג** וְשִׁבְעַת יְמֵי־הֶחָג יַעֲשֶׂה הַנָּשִׂיא מִשֶּׁלּוֹ עוֹלָה לַיהוָה שִׁבְעַת פָּרִים וְשִׁבְעַת אֵילִים תְּמִימִם לַיּוֹם שִׁבְעַת הַיָּמִים לְכָל יוֹם מִשִּׁבְעַת הַיָּמִים שִׁבְעָה פָּרִים וְחַטָּאת שְׂעִיר עִזִּים לַיּוֹם לְחִנּוּךְ: **כד** וּמִנְחָה אֵיפָה לַפָּר וְאֵיפָה לָאַיִל יַעֲשֶׂה וְשֶׁמֶן הִין שֵׁם מִדָּה לָאֵיפָה כָּל זֶה הוּא מִצְוָה לְשָׁעָה בַּעֲבוּר הַחִנּוּךְ לְבַד: **כה** בַּשְּׁבִיעִי בַּחֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בֶּחָג יַעֲשֶׂה כָּאֵלֶּה שִׁבְעַת הַיָּמִים קָרְבְּנוֹת לְמִלּוּאִים כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים כַּחַטָּאת בָּעֹלָה וְכַמִּנְחָה וְכַשֶּׁמֶן כָּל אֵלֶּה יָבִיא בְּסֵכוֹת כַּמְּסֻכָּר הָאָמוּר בְּפֶסַח: **א** כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה שַׁעַר הֶחָצֵר הַפְּנִימִית הַפֹּנֶה קָדִים יִהְיֶה סָגוּר שֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת יִפָּתֵחַ וּבְיוֹם הַחֹדֶשׁ יִפָּתֵחַ: **ב** וּבָא הַנָּשִׂיא דֶּרֶךְ אוּלָם הַשַּׁעַר מִחוּץ וְעָמַד עַל־מְזוּזַת הַשַּׁעַר וְעָשׂוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־עֹלָתוֹ וְאֶת־שְׁלָמָיו וְהִשְׁתַּחֲוָה עַל־מִפְתַּן הַשַּׁעַר וְיָצָא וְהַשַּׁעַר לֹא־יִסָּגֵר עַד־הָעָרֶב: **ג** וְהִשְׁתַּחֲווּ עַם־הָאָרֶץ פֶּתַח הַשַּׁעַר הַהוּא בַּשַּׁבָּתוֹת וּבֶחֳדָשִׁים לִפְנֵי יְהוָה: **ד** וְהָעֹלָה אֲשֶׁר־יַקְרֵב הַנָּשִׂיא לַיהוָה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת שִׁשָּׁה כְבָשִׂים תְּמִימִם וְאַיִל תָּמִים: **ה** וּמִנְחָה אֵיפָה לָאַיִל וְלַכְּבָשִׂים מִנְחָה מַתַּת יָדוֹ וְשֶׁמֶן הִין לָאֵיפָה: **ו** וּבְיוֹם הַחֹדֶשׁ פַּר בֶּן־בָּקָר תְּמִימִם וְשִׁשָּׁה כְבָשִׂים וְאַיִל

שי למורא

רְשׁוּת לְהֶבְנַם. **כא**) שִׁבְעוֹת יָמִים, שִׁבְעַת יָמִים. וְנִקְרָא "שְׁבֻעוֹת" עַל שֵׁם שֶׁמַּתְחִילִים מִמֶּנּוּ לִסְפֹּר שִׁבְעָה שָׁבוּעוֹת. **כב**) וְעָשָׂה הַנָּשִׂיא, שֶׁיָּבִיא מִשֶּׁלּוֹ. בַּיּוֹם הַהוּא, בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר בְּנִיסָן. וְהַקָּרְבָּנוֹת הָאֵלּוּ הֵם קָרְבָּנוֹת מִלּוּאִים, וְהֵם מִלְּבַד הַקָּרְבָּנוֹת הָרְאוּיִים לְהִקָּרִיב בֶּחָג. **כה**) בַּשְּׁבִיעִי, בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי, בְּחֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי. **א**) שַׁעַר הֶחָצֵר הַפְּנִימִית, שַׁעַר עֲזָרַת יִשְׂרָאֵל. וּבְיוֹם הַחֹדֶשׁ, בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ. **ב**) וְעָמַד עַל מְזוּזַת הַשַּׁעַר, מִשְּׁנֵי צִדֵּי שַׁעַר הַהֵיכָל הָיוּ שְׁנֵי פִּשְׁפָּשִׁים (= שְׁעָרִים קְטַנִּים), וְהַנָּשִׂיא עוֹמֵד בַּפִּשְׁפָּשׁ הַדָּרוֹמִי שֶׁל שַׁעַר הַהֵיכָל. **ד**) בְּיוֹם הַשַּׁבָּת שִׁשָּׁה כְבָשִׂים וגו', קָרְבְּנוֹת שֶׁל יְמֵי מִלּוּאִים הֵם. **ה**) מַתַּת יָדוֹ, כְּפִי הַרְחָבַת יָדוֹ וְנִדְבַת

שי למורא

לְבָבוֹ. ח) וּבְבוֹא הַנָּשִׂיא, כְּשֶׁיָּבוֹא הַנָּשִׂיא בְּשַׁבָּת אוֹ בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ. דֶּרֶךְ אוּלָם הַשַּׁעַר יָבוֹא וגו', בְּאוֹתוֹ שַׁעַר שֶׁבָּא בּוֹ, בְּאוֹתוֹ שַׁעַר יֵצֵא, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהַקִּיף אֶת הָעֲזָרָה כְּפִי הַנֶּאֱמָר בַּפָּסוּק שֶׁאַחַר זֶה לְעִנְיַן הַמּוֹעֲדִים. י) וְהַנָּשִׂיא בְּתוֹכָם, בְּמוֹעֲדִים גַּם הַנָּשִׂיא צָרִיךְ לְהַקִּיף אֶת הָעֲזָרָה וְלָצֵאת בְּשַׁעַר שֶׁלֹּא נִכְנַס דַּרְכּוֹ, וְלֹא יִכָּנֵס דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר הַמְּזֻרָחִי שֶׁאֵין שַׁעַר בְּנֶגְדּוֹ בָּעֲזָרָה. יב) וְכִי יַעֲשֶׂה הַנָּשִׂיא נְדָבָה, בְּשֶׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה. יד) לָרֹם אֶת הַסֹּלֶת, לְרַפֵּס אֶת הַסֹּלֶת בְּשֶׁמֶן.

עטרת מרים

תְּמִימִם וְשִׁשָּׁת בְּבָשִׂים וָאַיִל תְּמִימִם יִהְיוּ: ז וְאֵיפָה לַפָּר וְאֵיפָה לָאַיִל יַעֲשֶׂה מִנְחָה וְלַכְּבָשִׂים כְּאֲשֶׁר תַּשִּׂיג יָדוֹ כְּפִי הַשַּׁנַּת יְדוֹ וְשֶׁמֶן הִין לָאֵיפָה: ח וּבְבוֹא הַנָּשִׂיא לַעֲמוֹד בִּשְׁעַת הַקְרָבַת קָרְבְּנוֹתָיו, דֶּרֶךְ אוּלָם הַשַּׁעַר הַגָּדוֹל יָבוֹא וּבְדַרְכּוֹ יֵצֵא מִדֶּרֶךְ הַשַּׁעַר שֶׁבָּא יֵצֵא:

תְּמִימִם יִהְיוּ: ז וְאֵיפָה לַפָּר וְאֵיפָה לָאַיִל יַעֲשֶׂה מִנְחָה וְלַכְּבָשִׂים כַּאֲשֶׁר תַּשִּׂיג יָדוֹ וְשֶׁמֶן הִין לָאֵיפָה: ח וּבְבוֹא הַנָּשִׂיא דֶּרֶךְ אוּלָם הַשַּׁעַר יָבוֹא וּבְדַרְכּוֹ יֵצֵא: ט וּבְבוֹא עַם־הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה בַּמּוֹעֲדִים הַבָּא דֶּרֶךְ שַׁעַר צָפוֹן לְהִשְׁתַּחֲוֹת יֵצֵא דֶּרֶךְ־שַׁעַר נֶגֶב וְהַבָּא דֶּרֶךְ־שַׁעַר נֶגֶב יֵצֵא דֶּרֶךְ־שַׁעַר צָפוֹנָה לֹא יָשׁוּב דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר אֲשֶׁר־בָּא בּוֹ כִּי נֹכְחוֹ יֵצֵא: י וְהַנָּשִׂיא בְּתוֹכָם בְּבוֹאָם יָבוֹא וּבְצֵאתָם יֵצֵאוּ: יא וּבַחַגִּים וּבַמּוֹעֲדִים תִּהְיֶה הַמִּנְחָה אֵיפָה לַפָּר וְאֵיפָה לָאַיִל וְלַכְּבָשִׂים מַתַּת יָדוֹ וְשֶׁמֶן הִין לָאֵיפָה: יב וְכִי־יַעֲשֶׂה הַנָּשִׂיא נְדָבָה עוֹלָה אוֹ־שְׁלָמִים נְדָבָה לַיהוָה וּפָתַח לוֹ אֶת־הַשַּׁעַר הַפֹּנֶה קָדִים וְעָשָׂה אֶת־עֹלָתוֹ וְאֶת־שְׁלָמָיו כַּאֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וְיָצָא וְסָגַר אֶת־הַשַּׁעַר אַחֲרֵי צֵאתוֹ: יג וְכֶבֶשׂ בֶּן־שְׁנָתוֹ תָּמִים תַּעֲשֶׂה עוֹלָה לַיּוֹם לַיהוָה בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ: יד וּמִנְחָה תַּעֲשֶׂה עָלָיו בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר שִׁשִּׁית הָאֵיפָה וְשֶׁמֶן שְׁלִישִׁית הַהִין לָרַךְ אֶת־הַסֹּלֶת מִנְחָה לַיהוָה חֻקּוֹת עוֹלָם תָּמִיד: טו יַעֲשׂוּ אֶת־הַכֶּבֶשׂ וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הַשֶּׁמֶן בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר עוֹלַת תָּמִיד:

תְּמִימִם יִהְיוּ: ז וְאֵיפָה לַפָּר וְאֵיפָה לָאַיִל יַעֲשֶׂה מִנְחָה וְלַכְּבָשִׂים כַּאֲשֶׁר תַּשִּׂיג יָדוֹ וְשֶׁמֶן הִין לָאֵיפָה: ח וּבְבוֹא הַנָּשִׂיא דֶּרֶךְ אוּלָם הַשַּׁעַר יָבוֹא וּבְדַרְכּוֹ יֵצֵא: ט וּבְבוֹא עַם־הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה בַּמּוֹעֲדִים הַבָּא דֶּרֶךְ שַׁעַר צָפוֹן לְהִשְׁתַּחֲוֹת יֵצֵא דֶּרֶךְ־שַׁעַר נֶגֶב וְהַבָּא דֶּרֶךְ־שַׁעַר נֶגֶב יֵצֵא דֶּרֶךְ־שַׁעַר צָפוֹנָה לֹא יָשׁוּב דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר אֲשֶׁר־בָּא בּוֹ כִּי נֹכְחוֹ יֵצֵא: י וְהַנָּשִׂיא בְּתוֹכָם בְּבוֹאָם יָבוֹא וּבְצֵאתָם יֵצֵאוּ: יא וּבַחַגִּים וּבַמּוֹעֲדִים תִּהְיֶה הַמִּנְחָה אֵיפָה לַפָּר וְאֵיפָה לָאַיִל וְלַכְּבָשִׂים מַתַּת יָדוֹ וְשֶׁמֶן הִין לָאֵיפָה: יב וְכִי־יַעֲשֶׂה הַנָּשִׂיא נְדָבָה עוֹלָה אוֹ־שְׁלָמִים נְדָבָה לַיהוָה וּפָתַח לוֹ אֶת־הַשַּׁעַר הַפֹּנֶה קָדִים וְעָשָׂה אֶת־עֹלָתוֹ וְאֶת־שְׁלָמָיו כַּאֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וְיָצָא וְסָגַר אֶת־הַשַּׁעַר אַחֲרֵי צֵאתוֹ: יג וְכֶבֶשׂ בֶּן־שְׁנָתוֹ תָּמִים תַּעֲשֶׂה עוֹלָה לַיּוֹם לַיהוָה בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ: יד וּמִנְחָה תַּעֲשֶׂה עָלָיו בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר שִׁשִּׁית הָאֵיפָה וְשֶׁמֶן שְׁלִישִׁית הַהִין לָרַךְ אֶת־הַסֹּלֶת מִנְחָה לַיהוָה חֻקּוֹת עוֹלָם תָּמִיד: טו וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַכֶּבֶשׂ וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הַשֶּׁמֶן בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר עוֹלַת תָּמִיד:

יד וּמִנְחָה נוֹסָף בְּשִׁבְעֵי הַמִּלּוּאִים תַּעֲשֶׂה עָלָיו עַל הַכֶּבֶשׂ בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר שִׁשִּׁית הָאֵיפָה וְשֶׁמֶן שְׁלִישִׁית הַהִין לָרַךְ אֶת־הַסֹּלֶת בְּשֶׁמֶן הַרְבֵּה, וְזֶה יִהְיֶה מִנְחָה לַיהוָה מִלְבַד מִנְחַת הַתָּמִיד הַנִּזְכָּר בַּתּוֹרָה, כִּי חֻקּוֹת עוֹלָם תָּמִיד יַעֲשׂוּ אֶת הַכֶּבֶשׂ וכו' כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בַּפָּסוּק הַבָּא: טו יַעֲשׂוּ אֶת־הַכֶּבֶשׂ הַתָּמִיד וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הַשֶּׁמֶן בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר שִׁשִּׁית הָאֵיפָה וְשֶׁמֶן שְׁלִישִׁית הַהִין לָרַךְ אֶת־הַסֹּלֶת מִנְחָה לַיהוָה חֻקּוֹת עוֹלָם תָּמִיד: טז כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה כִּי־יִתֵּן הַנָּשִׂיא בְּחַיָּיו מַתָּנָה מִנַּחֲלָתוֹ לְאִישׁ מִבָּנָיו נַחֲלָתוֹ הִיא לִבָנָיו שֶׁל בָּנָו תִּהְיֶה וְאֹחֲזָתָם בִּינֹבל כִּי אֲחֻזָּתָם הִיא בִּנַחֲלָה אם כֵּן מַה לִּי אַחֲרֵי מוֹתוֹ: יז וְכִי־יִתֵּן הַנָּשִׂיא מַתָּנָה מִנַּחֲלָתוֹ לְאַחַד מֵעֲבָדָיו וְהָיְתָה לוֹ לְעֶבֶד הַהוּא עַד־שְׁנַת הַדְּרוֹר עַד הַיּוֹבֵל וְשָׁבַת וְתָשׁוּב לַנָּשִׂיא בַּיּוֹבֵל, אַךְ נַחֲלָתוֹ שֶׁל הַנָּשִׂיא רְאוּי אַךְ לִבָּנָיו כִּי לָהֶם תִּהְיֶה נַחֲלָתוֹ אַחֲרֵי מוֹת הַנָּשִׂיא, וְלֹא תִּשָּׁאֵר בְּיַד הָעֶבֶד: יח וְלֹא־יִקַּח הַנָּשִׂיא מִנַּחֲלַת הָעָם לְהוֹנֹתָם מֵאֲחֻזָּתָם מֵאֲחֻזָּתוֹ יַנְחִיל אֶת־בָּנָיו כִּי לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יָפֻצוּ עַמִּי אִישׁ מֵאֲחֻזָּתוֹ:

כ"ק אדמו"ר שליט"א נוהג להוסיף כאן גם הפסוקים (טז-יח) כה־אמר - מאחוזתו, "ואינו שייך לאחרים, שצריכים לומר [=לסיים ההפטרה כאן, פסוק טו] תמיד".
(רשימות היומן תש"ב עמוד תטו עם שינויים).

טז כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה כִּי־יִתֵּן הַנָּשִׂיא מַתָּנָה לְאִישׁ מִבָּנָיו נַחֲלָתוֹ הִיא לְבָנָיו תִּהְיֶה אֲחֻזָּתָם הִיא בְּנַחֲלָה: יז וְכִי־יִתֵּן מַתָּנָה מִנַּחֲלָתוֹ לְאַחַד מֵעֲבָדָיו וְהָיְתָה לּוֹ עַד־שְׁנַת הַדְּרוֹר וְשָׁבַת לַנָּשִׂיא אַךְ נַחֲלָתוֹ בָּנָיו לָהֶם תִּהְיֶה: יח וְלֹא־יִקַּח הַנָּשִׂיא מִנַּחֲלַת הָעָם לְהוֹנֹתָם מֵאֲחֻזָּתָם מֵאֲחֻזָּתוֹ יַנְחִל אֶת־בָּנָיו לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יָפֻצוּ עַמִּי אִישׁ מֵאֲחֻזָּתוֹ:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא יָשׁוּב רֵיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׂמֵּחַ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמְּחֵנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלְיָהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בִּמְהֵרָה יָבוֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מָגֵן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנָּתַתָּ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ. יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמּוֹלָד: אוֹר לְיוֹם ג', שָׁעָה 7 בָּעֶרֶב, 4 דַּקּוֹת וְ־10 חֲלָקִים.
רֹאשׁ־חֹדֶשׁ נִיסָן, בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי, הַבָּא עָלֵינוּ לְטוֹבָה.

שי למורא

יד) אִישׁ צָרַי, מְקוֹם מְגוּרָיו הָיָה בְּצוֹר. חֹרֶשׁ נְחֹשֶׁת, אֻמָּן בְּמְלָאכוֹת הַנְּעָשׂוֹת בִּנְחֹשֶׁת. טו) וַיָּצַר, מִלְּשׁוֹן צוּרָה. אֶת שְׁנֵי הָעַמּוּדִים, אֶת שְׁנֵי הָעַמּוּדִים שֶׁהֶעֱמִיד בָּאוּלָם שֶׁלִּפְנֵי הַהֵיכָל, וְנִקְרְאוּ "יָכִין" וּ"בֹעַז". וְחוּט שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה וגו', וּלְפִי זֶה הָיָה הַקָּטֶר שֶׁל הָעַמּוּדִים בְּאַרְבַּע אַמּוֹת, כִּי כָּל שֵׁשׁ בְּהֶקֵּפוֹ שִׁלְשָׁה טְפָחִים יֵשׁ בְּרָחְבּוֹ טֶפַח. הַשֵּׁנִי, כְּמוֹ "וְהַשֵּׁנִי". כְּלוֹמַר, וְכֵן הָיָה הָעַמּוּד הַשֵּׁנִי (וּבְסוֹף סֵפֶר יִרְמְיָה נֶאֱמַר "וְעַבְיוֹ אַרְבַּע אֶצְבָּעוֹת נְבוּב", שֶׁהָיָה חָלוּל וְעָבְיוֹ אַרְבַּע אֶצְבָּעוֹת). טז) כֹּתָרוֹת, כְּמִין כְּתָרִים הָיוּ נְתוּנִים עַל גַּבֵּי הָעַמּוּדִים. יז) שְׂבָכִים מַעֲשֵׂה שְׂבָכָה, צִיּוּרֵי עֲנָפִים חֲרוּטִים. "מַעֲשֵׂה שְׂבָכָה", חֲרוּטִים מִצַּד לְצַד. מַעֲשֵׂה שַׁרְשְׁרוֹת, קְלוּעִים זֶה בָּזֶה הָיוּ הָעֲנָפִים שֶׁבְּכוֹתָרוֹת, כְּמַעֲשֵׂה שַׁרְשׁוֹת. שִׁבְעָה, שִׁבְעָה עֲנָפִים חֲטוּבִים הָיוּ מְקִפִּים כָּל כּוֹתֶרֶת. יח) וּשְׁנֵי טוּרִים וגו', עַל כָּל שְׂבָכָה סָבִיב שְׁתֵּי שׁוּרוֹת רִמּוֹנִים שֶׁל נְחֹשֶׁת, שׁוּרָה מַעַל שׁוּרָה. וְהָיוּ חֲרוּזִים בְּשַׁרְשְׁרוֹת, וְנִתְּנִים עַל הַשְּׂבָכָה שֶׁל כָּל כּוֹתֶרֶת, וּתְלוּיִים לְמַטָּה מִן הַשְּׂבָכָה. וְהָיְתָה הַשְּׂבָכָה מְכַסָּה אֶת הַחֵלֶק הָעֶלְיוֹן שֶׁל הַכּוֹתֶרֶת, וְטוּרֵי הָרִמּוֹנִים כִּפּוּ אֶת הַחֵלֶק הַתַּחְתּוֹן שֶׁל הַכּוֹתֶרֶת. אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ הָרִמּוֹנִים, שֶׁהַשְּׂבָכָה כִּפְּתָה אֶת הַחֵלֶק הָעֶלְיוֹן שֶׁל הַכּוֹתֶרֶת וְהָיְתָה כְּמוֹ מֻנַּחַת עַל רֹאשׁ הָרִמּוֹנִים שֶׁהָיוּ כְּמוֹ תְּלוּיִים בַּשְּׂבָכָה. וְכֵן עָשָׂה לַכֹּתֶרֶת הַשֵּׁנִית, כְּדֶרֶךְ שֶׁתָּלָה הָרִמּוֹנִים בְּאַחַת, כֵּן תָּלָה בַּשֵּׁנִית. יט) וְכֹתָרוֹת אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ הָעַמּוּדִים, אוֹתָן הַכֹּתָרוֹת שֶׁנִּזְכְּרוּ לְמַעְלָה. מַעֲשֶׂה שׁוּשַׁן בָּאוּלָם אַרְבַּע אַמּוֹת, הַכֹּתָרוֹת הָיוּ חֲטוּבוֹת וּמְצֻיָּרוֹת כְּמִין פְּרִחֵי שׁוֹשַׁנִּים, וְהָיוּ בָּאוּלָם שֶׁלִּפְנֵי הַהֵיכָל וְגָבְהָן אַרְבַּע אַמּוֹת. כ) וְכֹתָרוֹת עַל שְׁנֵי הָעַמּוּדִים גַּם מִמַּעַל, מֵעַל הַכֹּתָרוֹת שֶׁנִּזְכְּרוּ בְּכָר, הָיוּ כּוֹתָרוֹת קְטַנּוֹת בְּגֹבַהּ אַמָּה אַחַת, וְהָיוּ כְּמוֹ הָעַמּוּדִים בְּלִי בְלִיטַת בֶּטֶן. מִלְּעֻמַּת הַבֶּטֶן, מִלְבַד הַכֹּתָרוֹת הַגְּדוֹלוֹת שֶׁנִּזְכְּרוּ וְשָׁהָיוּ לָהֶן

עטרת מרים

ג בְּסוֹף שֶׁבַע שָׁנִים כְּשֶׁנִּמְשַׁח בְּנֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וַיִּקַּח אֶת־חִירָם מִצֹּר: יד בֶּן־אִשָּׁה אַלְמָנָה הוּא מִמַּטֵּה נַפְתָּלִי וְאָבִיו אִישׁ־צֹרִי חֹרֵשׁ נְחֹשֶׁת וַיִּמָּלֵא אֶת־הַחָכְמָה וְאֶת־הַתְּבוּנָה וְאֶת־הַדַּעַת לַעֲשׂוֹת כָּל־מְלָאכָה בַּנְּחֹשֶׁת וַיָּבוֹא אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וַיַּעַשׂ אֶת־כָּל־מְלַאכְתּוֹ: טו וַיָּצַר אֶת־שְׁנֵי הָעַמּוּדִים נְחֹשֶׁת שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה אַמָּה קוֹמַת הָעַמּוּד הָאֶחָד וְחוּט שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה אַמָּה יָסֹב אֶת־הָעַמּוּד הַשֵּׁנִי: טז וּשְׁתֵּי כְתָרֹת עֲשָׂה לָתֵת עַל־רָאשֵׁי הָעַמֻּדִים מָצָק נְחֹשֶׁת חָמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמַת הַכֹּתֶרֶת הָאֶחָת וְחָמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמַת הַכֹּתֶרֶת הַשֵּׁנִית: יז שְׂבָכִים מַעֲשֵׂה שְׂבָכָה גְּדִלִים מַעֲשֵׂה שַׁרְשְׁרוֹת לַכֹּתָרֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ הָעַמּוּדִים שִׁבְעָה לַכֹּתֶרֶת הָאֶחָת וְשִׁבְעָה לַכֹּתֶרֶת הַשֵּׁנִית: יח וַיַּעַשׂ אֶת־הָעַמּוּדִים וּשְׁנֵי טוּרִים סָבִיב עַל־הַשְּׂבָכָה לְכַסּוֹת אֶת־הַכֹּתָרֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ הָרִמֹּנִים וְכֵן עָשָׂה לַכֹּתֶרֶת הַשֵּׁנִית: יט וְהַכֹּתָרוֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ הָעַמּוּדִים מַעֲשֵׂה שׁוֹשָׁן בָּאוּלָם אַרְבַּע אַמּוֹת: כ וְכֹתָרוֹת עַל־שְׁנֵי הָעַמּוּדִים גַּם־מִמַּעַל מִלְּעֻמַּת הַבֶּטֶן אֲשֶׁר לְעֵבֶר הַשְּׂבָכָה וְהָרִמֹּנִים מָאתַיִם טָרִים

הפטרת ויקהל לשמו"ת

במלכים א פרק ז

ז ג וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וַיִּקַּח אֶת־חִירָם מִצֹּר: ד בֶּן־אִשָּׁה אַלְמָנָה הוּא מִמַּטֵּה נַפְתָּלִי וְאָבִיו אִישׁ־צֹרִי חֹרֵשׁ נְחֹשֶׁת וַיִּמָּלֵא אֶת־הַחָכְמָה וְאֶת־הַתְּבוּנָה וְאֶת־הַדַּעַת לַעֲשׂוֹת כָּל־מְלָאכָה בַּנְּחֹשֶׁת וַיָּבוֹא אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וַיַּעַשׂ אֶת־כָּל־מְלַאכְתּוֹ: טו וַיָּצַר אֶת־שְׁנֵי הָעַמּוּדִים נְחֹשֶׁת שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה אַמָּה קוֹמַת הָעַמּוּד הָאֶחָד וְחוּט שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה אַמָּה יָסֹב אֶת־הָעַמּוּד הַשֵּׁנִי: טז וּשְׁתֵּי כְתֹרֹת עָשָׂה לָתֵת עַל־רָאשֵׁי הָעַמֻּדִים מָצָק נְחֹשֶׁת חָמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמַת הַכֹּתֶרֶת הָאֶחָת וְחָמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמַת הַכֹּתֶרֶת הַשֵּׁנִית: יז שְׂבָכִים מַעֲשֵׂה שְׂבָכָה גְּדִלִים מַעֲשֵׂה שַׁרְשְׁרוֹת לַכֹּתָרֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ הָעַמּוּדִים שִׁבְעָה לַכֹּתֶרֶת הָאֶחָת וְשִׁבְעָה לַכֹּתֶרֶת הַשֵּׁנִית: יח וַיַּעַשׂ אֶת־הָעַמּוּדִים וּשְׁנֵי טוּרִים סָבִיב עַל־הַשְּׂבָכָה לְכַסּוֹת אֶת־הַכֹּתָרֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ הָרִמֹּנִים וְכֵן עָשָׂה לַכֹּתֶרֶת הַשֵּׁנִית: יט וְהַכֹּתָרוֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ הָעַמּוּדִים מַעֲשֵׂה שׁוֹשָׁן בָּאוּלָם אַרְבַּע אַמּוֹת: כ וְכֹתָרוֹת עַל־שְׁנֵי הָעַמּוּדִים גַּם־מִמַּעַל מִלְּעֻמַּת הַבֶּטֶן אֲשֶׁר לְעֵבֶר הַשְּׂבָכָה וְהָרִמֹּנִים מָאתַיִם טֹרִים

בְּסוֹף שֶׁבַע שָׁנִים כְּשֶׁנִּמְשַׁח בְּנֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וַיִּקַּח אֶת־חִירָם מִצֹּר: יד בֶּן־אִשָּׁה אַלְמָנָה הוּא מִמַּטֵּה נַפְתָּלִי וְאָבִיו אִישׁ־צֹרִי חֹרֵשׁ נְחֹשֶׁת וַיִּמָּלֵא אֶת־הַחָכְמָה וְאֶת־הַתְּבוּנָה וְאֶת־הַדַּעַת לַעֲשׂוֹת כָּל־מְלָאכָה בַּנְּחֹשֶׁת וַיָּבוֹא אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וַיַּעַשׂ אֶת־כָּל־מְלַאכְתּוֹ: טו וַיָּצַר אֶת־שְׁנֵי הָעַמּוּדִים נְחֹשֶׁת שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה אַמָּה קוֹמַת הָעַמּוּד הָאֶחָד וְחוּט שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה אַמָּה יָסֹב אֶת־הָעַמּוּד הַשֵּׁנִי: טז וּשְׁתֵּי כְתָרֹת עֲשָׂה לָתֵת עַל־רָאשֵׁי הָעַמֻּדִים מָצָק נְחֹשֶׁת חָמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמַת הַכֹּתֶרֶת הָאֶחָת וְחָמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמַת הַכֹּתֶרֶת הַשֵּׁנִית: יז שְׂבָכִים מַעֲשֵׂה שְׂבָכָה גְּדִלִים מַעֲשֵׂה שַׁרְשְׁרוֹת לַכֹּתָרֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ הָעַמּוּדִים שִׁבְעָה לַכֹּתֶרֶת הָאֶחָת וְשִׁבְעָה לַכֹּתֶרֶת הַשֵּׁנִית: יח וַיַּעַשׂ אֶת־הָעַמּוּדִים וּשְׁנֵי טוּרִים סָבִיב עַל־הַשְּׂבָכָה לְכַסּוֹת אֶת־הַכֹּתָרֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ הָרִמֹּנִים וְכֵן עָשָׂה לַכֹּתֶרֶת הַשֵּׁנִית: יט וְהַכֹּתָרוֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ הָעַמּוּדִים מַעֲשֵׂה שׁוֹשָׁן בָּאוּלָם אַרְבַּע אַמּוֹת: כ וְכֹתָרוֹת עַל־שְׁנֵי הָעַמּוּדִים גַּם־מִמַּעַל מִלְּעֻמַּת הַבֶּטֶן אֲשֶׁר לְעֵבֶר הַשְּׂבָכָה וְהָרִמֹּנִים מָאתַיִם טֹרִים

עטרת מרים

לְעֵבֶר הַשְּׁבָכָה לְצַד מַעֲלָה, וּמִזֶּה בָּא הַשֶּׁטַח אֲשֶׁר הָיָה עָלָיו מַעֲשֵׂה הַשּׁוֹשָׁן וְהָרִמּוֹנִים הָיוּ מְאתַיִם בִּשְׁנֵי טָרִים מֵאָה בְּכָל טוּר סָבִיב עַל הַכּוֹתֶרֶת, וְכֵן הָיוּ מִסְפַּר הָרִמּוֹנִים עַל הַכֹּתֶרֶת הַשֵּׁנִית: **כא** וַיָּקֶם אֶת־הָעַמּוּדִים לְאֻלָם בְּאוּלָם שֶׁלְּפְנֵי הַהֵיכָל וַיָּקֶם אֶת־הָעַמּוּד הַיְמָנִי וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יָכִין וַיָּקֶם אֶת־הָעַמּוּד הַשְּׂמְאלִי וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ בֹּעַז: **כב** וְעַל רֹאשׁ הָעַמּוּדִים מַעֲשֵׂה שׁוֹשָׁן וַתִּתֹּם מְלֶאכֶת הָעַמּוּדִים: **כג** וַיַּעַשׂ אֶת־הַיָּם מוּצָק עֶשֶׂר בָּאַמָּה מִשְׂפָתוֹ עַד־שְׂפָתוֹ עָגֹל | סָבִיב וְחָמֵשׁ בָּאַמָּה קוֹמָתוֹ וְקָו שְׁלֹשִׁים בָּאַמָּה יָסֹב אֹתוֹ סָבִיב: **כד** וּפְקָעִים מִתַּחַת לִשְׂפָתוֹ | סָבִיב סֹבְבִים אֹתוֹ עֶשֶׂר בָּאַמָּה מַקִּפִים אֶת־הַיָּם סָבִיב שְׁנֵי טוּרִים הַפְּקָעִים יְצֻקִים בְּיִצְקָתוֹ: **כה** עֹמֵד עַל־שְׁנֵי עָשָׂר בָּקָר שְׁלֹשָׁה פֹנִים | צָפוֹנָה וּשְׁלֹשָׁה פֹנִים | יָמָּה וּשְׁלֹשָׁה | פֹּנִים נֶגְבָּה וּשְׁלֹשָׁה פֹנִים מִזְרָחָה וְהַיָּם עֲלֵיהֶם מִלְמָעְלָה וְכָל־אֲחֹרֵיהֶם בָּיְתָה: **כו** וְעָבְיוֹ טֶפַח וּשְׂפָתוֹ כְּמַעֲשֵׂה שְׂפַת־כּוֹס פֶּרַח שׁוֹשָׁן הַיָּם הָיָה מַחֲזִיק אַלְפַּיִם בַּת יָכִיל וְהַם מֵאָה וַחֲמִשִּׁים מְקוָה טָהֳרָה:

שי למורא

בְּלִישַׁת בֶּטֶן מִסָּבִיב כִּי הָיוּ בּוֹלְטִים בָּאֶמְצַע בְּרֹחַב יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר לְמַעְלָה וּלְמַטָּה. אֲשֶׁר לְעֵבֶר הַשְּׁבָכָה, בְּלִישַׁת הַבֶּטֶן הָיְתָה לְעֵבֶר הַשְּׁבָכָה בְּסוֹף הַשְּׁבָכָה בְּשׁוּלָיְהּ. וְהָרִמּוֹנִים מָאתַיִם, מִסִּפַּר הָרִמּוֹנִים שֶׁהָיוּ בְּכָל כּוֹתֶרֶת הָיָה מָאתַיִם. טָרִים סָבִיב, בִּשְׁנֵי טוּרִים סָבִיב לַכּוֹתֶרֶת, וּבְכָל טוּר מֵאָה רִמּוֹנִים. עַל הַכֹּתֶרֶת הַשֵּׁנִית, וְכֵן הָיָה מִסִּפַּר הָרִמּוֹנִים שֶׁעַל הַכּוֹתֶרֶת הַשְּׁנִיָּה. **כא)** לְאֻלָם הַהֵיכָל, בְּאוּלָם שֶׁלִּפְנֵי הַהֵיכָל. הָעַמּוּד הַיְמָנִי, אֲשֶׁר בְּצַד דָּרוֹם. וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יָכִין, לְסִימָן טוֹב, שֶׁיִּכּוֹן הַבַּיִת לָעַד. הַשְּׂמְאלִי, אֲשֶׁר בְּצַד צָפוֹן. וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ בֹּעַז, כְּמוֹ בּוֹ עֹז, כְּלוֹמַר, עַל יְדֵי הַקָּרְבָּנוֹת שֶׁקְּרִיבוּ בַּבַּיִת הָיָה יִמָּצֵא עֹז וְחֹזֶק לְיִשְׂרָאֵל. **כב)** וְעַל רֹאשׁ הָעַמּוּדִים מַעֲשֵׂה שׁוֹשָׁן, שֶׁכָּל עַמּוּד בְּעֻצְמוֹ נַעֲשָׂה בְּרֹאשׁוֹ כְּמַעֲשֵׂה שׁוֹשָׁן. וַתִּתֹּם, נִשְׁלְמָה. **כג)** וַיַּעַשׂ אֶת הַיָּם, בְּעֵין בְּרֵכָה. (וְהָיוּ הַכֹּהֲנִים טוֹבְלִים בּוֹ לְהִטַּהֵר מִטֻּמְאָתָם. וְאָמְרוּ רז"ל שֶׁלֹּא הָיוּ הַמַּיִם שְׁאוּבִים, כִּי רַגְלֵי הַבָּקָר שֶׁעָמְדוּ תַּחְתָּיו הָיוּ חֲלוּלִים וְדַרְכָּם בָּאוּ הַמַּיִם מִן הַמַּעְיָן). מוּצָק, בִּיצִיקָה נַעֲשָׂה, לֹא בְּהַקְשֶׁת הַקֶּרֶנֶס. וְקָו שְׁלֹשִׁים בָּאַמָּה יָסֹב אֹתוֹ סָבִיב, כִּי כָּל שֵׁשׁ בֶּהֱקֵפוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים יֵשׁ בְּרֹחַבּוֹ טֶפַח. וְהָיָה מוֹדֵד מִתּוֹכוֹ. וְאָמְרוּ רז"ל שֶׁבְּשֵׁשׁ הָאַמּוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת הָיָה הַיָּם מְרֻבָּע עֶשֶׂר עַל עֶשֶׂר אַמּוֹת. וּשְׁתֵּי הָאַמּוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת הָיוּ עֲגֻלּוֹת. וְרַק בְּאֹפֶן זֶה יִתְכַּן שֶׁהָיָה הַיָּם מַכִּיל אַלְפַּיִם בַּת כַּפָּתוּב לְהַלָּן, שֶׁהֵם מֵאָה וַחֲמִשִּׁים שְׁעוּרֵי מְקוֵה־טָהֳרָה שֶׁל אַרְבָּעִים סְאָה. וְכָךְ הוּא מוּכָח מֵהֶמְשֵׁךְ הַכְּתוּבִים. **כד)** וּפְקָעִים, בְּצוּרַת בֵּיצִים. מִתַּחַת לִשְׂפָתוֹ סָבִיב סֹבְבִים אֹתוֹ, בִּשְׁלֹשׁ הָאַמּוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת שֶׁהָיָה שָׁם הַיָּם מְרֻבָּע. עֶשֶׂר בָּאַמָּה מַקִּיפִים אֶת הַיָּם סָבִיב, שֶׁבְּמָקוֹם רִבּוּעוֹ הָיָה עֶשֶׂר אַמָּה בְּכָל צַד. שְׁנֵי טוּרִים הַפְּקָעִים יְצֻקִים בְּיִצְקָתוֹ, הַפְּקָעִים הָיוּ שְׁנֵי טוּרִים, וְהָיוּ יְצוּקִים עִם יְצִיקַת הַיָּם בְּפַעֲלָה אַחַת, שֶׁכֵּךְ הֵכִין אֶת הַדְּפוּס שֶׁל הַיְצִיקָה. **כה)** עוֹמֵד עַל שְׁנֵי עָשָׂר בָּקָר, הַיָּם הָיָה עוֹמֵד עַל שְׁנֵים עָשָׂר בָּקָר עֲשׂוּיִים מְנֻחָשֶׁת. פֹּנִים, מְפָנִים אֶת פְּנֵיהֶם. וְכָל אֲחֹרֵיהֶם בָּיְתָה, אֲחוֹרֵיהֶם שֶׁל הַבָּקָר הָיוּ לְצַד הַפְּנִים אֶל תַּחַת הַיָּם.

סָבִיב עַל הַכֹּתֶרֶת הַשֵּׁנִית: כא וַיָּקֶם אֶת־הָעַמּוּדִים לְאֻלָם הַהֵיכָל וַיָּקֶם אֶת־הָעַמּוּד הַיְמָנִי וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יָכִין וַיָּקֶם אֶת־הָעַמּוּד הַשְּׂמְאלִי וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ בֹּעַז: כב וְעַל רֹאשׁ הָעַמּוּדִים מַעֲשֵׂה שׁוֹשָׁן וַתִּתֹּם מְלֶאכֶת הָעַמּוּדִים: כג וַיַּעַשׂ אֶת־הַיָּם מוּצָק עֶשֶׂר בָּאַמָּה מִשְׂפָתוֹ עַד־שְׂפָתוֹ עָגֹל | סָבִיב וְחָמֵשׁ בָּאַמָּה קוֹמָתוֹ וְקָו שְׁלֹשִׁים בָּאַמָּה יָסֹב אֹתוֹ סָבִיב: כד וּפְקָעִים מִתַּחַת לִשְׂפָתוֹ | סָבִיב סֹבְבִים אֹתוֹ עֶשֶׂר בָּאַמָּה מַקִּפִים אֶת־הַיָּם סָבִיב שְׁנֵי טוּרִים הַפְּקָעִים יְצֻקִים בְּיִצְקָתוֹ: כה עֹמֵד עַל־שְׁנֵי עָשָׂר בָּקָר שְׁלֹשָׁה פֹנִים | צָפוֹנָה וּשְׁלֹשָׁה פֹנִים | יָמָּה וּשְׁלֹשָׁה | פֹּנִים נֶגְבָּה וּשְׁלֹשָׁה פֹנִים מִזְרָחָה וְהַיָּם עֲלֵיהֶם מִלְמָעְלָה וְכָל־אֲחֹרֵיהֶם בָּיְתָה: כו וְעָבְיוֹ טֶפַח וּשְׂפָתוֹ כְּמַעֲשֵׂה שְׂפַת־כּוֹס פֶּרַח שׁוֹשָׁן הַיָּם יָכִיל: אַלְפַּיִם בַּת יָכִיל

כו) וְעָבְיוֹ, עֲבִי שׁוּלָיו וְדָפְנוֹתָיו. וּשְׂפָתוֹ, שִׂפַת הַיָּם מִלְמַעְלָה. כְּמַעֲשֵׂה שְׂפַת כּוֹס, בִּשְׂפָתוֹ הָעֶלְיוֹנָה הָיָה דַּק כְּמַעֲשֵׂה שִׂפַת כּוֹס שֶׁשּׁוֹתִים בּוֹ. פֶּרַח שׁוֹשָׁן, וּמְצֻיָּרִים בִּשְׂפָתוֹ פְּרָחִים וְשׁוֹשַׁנִּים. אַלְפַּיִם בַּת יָכִיל, תְּכוּלָתוֹ שֶׁל הַיָּם הָיָה אַלְפַּיִם בַּת, שֶׁהֵם שֵׁשֶׁת אֲלָפִים סְאָה, נִמְצָאוּ שֶׁהֵם מֵאָה וַחֲמִשִּׁים שְׁעוּרֵי מְקוֵה־טָהֳרָה שֶׁל אַרְבָּעִים סְאָה.

עטרת מרים

נא וַתִּשְׁלַ֣ם כָּל־הַמְּלָאכָ֗ה אֲשֶׁ֤ר עָשָׂה֙ הַמֶּ֣לֶךְ שְׁלֹמֹ֔ה בֵּ֖ית יְהוָ֑ה וַיָּבֵ֣א שְׁלֹמֹ֔ה אֶת־קָדְשֵׁ֖י דָּוִ֣יד אָבִ֑יו אֶת־הַכֶּ֣סֶף וְאֶת־הַזָּהָ֗ב וְאֶת־הַכֵּלִים֙ נָתַ֣ן בְּאֹצְר֔וֹת בֵּ֖ית יְהוָֽה׃ **א** אָ֣ז יַקְהֵ֣ל שְׁלֹמֹ֣ה אֶת־זִקְנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֗ל וְאֶת־כָּל־רָאשֵׁ֤י הַמַּטּוֹת֙ נְשִׂיאֵ֣י הָאָבֹ֔ות לִבְנֵ֖י יִשְׂרָאֵ֑ל אֶל־הַמֶּ֣לֶךְ שְׁלֹמֹ֔ה יְרוּשָׁלִָ֖ם לְהַעֲל֣וֹת אֶת־אֲר֣וֹן בְּרִית־יְהוָ֔ה מֵעִ֥יר דָּוִ֖ד הִ֣יא צִיּ֑וֹן׃ **ב** וַיִּקָּהֲל֣וּ אֶל־הַמֶּ֣לֶךְ שְׁלֹמֹ֔ה כָּל־אִ֖ישׁ יִשְׂרָאֵ֑ל בְּיֶ֣רַח הָאֵתָנִ֔ים בֶּחָ֖ג הֽוּא־הַחֹ֥דֶשׁ הַשְּׁבִיעִֽי׃ **ג** וַיָּבֹ֖אוּ כֹּ֣ל זִקְנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֑ל וַיִּשְׂא֥וּ הַכֹּהֲנִ֖ים אֶת־הָאָרֹֽן׃ **ד** וַיַּעֲל֣וּ אֶת־אֲר֣וֹן יְהוָ֔ה וְאֶת־אֹ֥הֶל מֹועֵ֖ד וְאֶת־כָּל־כְּלֵ֣י הַקֹּ֑דֶשׁ אֲשֶׁ֣ר בָּאֹ֔הֶל וַיַּעֲל֣וּ אֹתָ֔ם הַכֹּהֲנִ֖ים וְהַלְוִיִּֽם׃ **ה** וְהַמֶּ֣לֶךְ שְׁלֹמֹ֗ה וְכָל־עֲדַ֤ת יִשְׂרָאֵל֙ הַנֹּועָדִ֣ים עָלָ֔יו אִתּ֖וֹ לִפְנֵ֣י הָאָרֹ֑ון מְזַבְּחִ֞ים צֹ֣אן וּבָקָ֗ר אֲשֶׁ֤ר לֹא־יִסָּפְרוּ֙ וְלֹ֣א יִמָּנ֔וּ מֵרֹֽב׃ **ו** וַיָּבִ֣אוּ הַכֹּהֲנִ֗ים אֶת־אֲר֣וֹן בְּרִית־יְהוָה֮ אֶל־מְקֹומֹו֒ אֶל־דְּבִ֣יר הַבַּ֔יִת אֶל־קֹ֖דֶשׁ הַקָּדָשִׁ֑ים אֶל־תַּ֖חַת כַּנְפֵ֥י הַכְּרוּבִֽים׃ **ז** כִּ֣י הַכְּרוּבִ֗ים פֹּרְשִׂ֛ים כְּנָפַ֥יִם אֶל־מְקֹ֖ום הָאָרֹ֑ון וַיָּסֹ֣כּוּ הַכְּרֻבִ֗ים עַל־הָאָרֹון֙ וְעַל־בַּדָּ֔יו מִלְמָֽעְלָה׃ **ח** וַיַּאֲרִ֣כוּ׀ הַבַּדִּים֮ וַיֵּרָאוּ֒ רָאשֵׁ֣י הַבַּדִּים֮ מִן־הַקֹּ֣דֶשׁ עַל־פְּנֵ֣י הַדְּבִיר֒ וְלֹ֣א יֵרָא֔וּ הַחֻ֖וצָה וַיִּהְי֣וּ שָׁ֑ם עַ֚ד הַיֹּ֣ום הַזֶּ֔ה׃ **ט** אֵ֣ין בָּאָרֹ֗ון רַ֚ק שְׁנֵ֣י לֻחֹ֣ות הָאֲבָנִ֔ים אֲשֶׁ֥ר הִנִּ֖יחַ שָׁ֣ם מֹשֶׁ֑ה בְּחֹרֵ֕ב אֲשֶׁ֥ר כָּרַ֖ת יְהוָ֛ה עִם־בְּנֵ֥י יִשְׂרָאֵ֖ל בְּצֵאתָ֥ם מֵאֶ֥רֶץ מִצְרָֽיִם׃ **י** וַיְהִ֗י בְּצֵאת֙ הַכֹּהֲנִ֣ים מִן־הַקֹּ֔דֶשׁ וְהֶעָנָ֖ן מָלֵ֣א אֶת־בֵּ֥ית יְהוָֽה׃ **יא** וְלֹא־יָכְל֤וּ הַכֹּהֲנִים֙ לַעֲמֹ֣ד לְשָׁרֵ֔ת מִפְּנֵ֖י הֶעָנָ֑ן כִּֽי־מָלֵ֥א כְבֹוד־יְהוָ֖ה אֶת־בֵּ֥ית יְהוָֽה׃

שי למורא

נא) וַיָּבֵא שְׁלֹמֹה וגו', כִּי אֶת כָּל הַבִּנְיָן וְאֶת כֵּלָיו עָשָׂה שְׁלֹמֹה מִשֶּׁלּוֹ מִמַּה שֶׁקִּבֵּץ הוּא. **א)** נְשִׂיאֵי הָאָבוֹת, שֶׁהֵם הַנְּשִׂיאִים. וְכָל הַלָּשׁוֹן לְתוֹסֶפֶת בַּאוּר. **ב)** בְּיֶרַח הָאֵתָנִים, חֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי נִקְרָא "יֶרַח הָאֵתָנִים", מִלָּשׁוֹן אֵיתָן וְחָזָק, עַל שֵׁם שֶׁבְּחֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי הֵם הַמּוֹעֲדִים הַיּוֹתֵר חֲזָקִים וּמְיֻשָּׁרִים אֶת הָאָדָם אֶל הַשְּׁלֵמוּת. בֶּחָג, בְּחַג הַסֻּכּוֹת. **ד)** וְאֶת אֹהֶל מוֹעֵד, אֹהֶל מוֹעֵד שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה. וְהָיָה בְּגִבְעוֹן, וּמִשָּׁם הֶעֱלוּהוּ וְהִכְנִיסוּהוּ בְּאוֹצְרוֹת בֵּית ה' בָּעֲלִיּוֹת אֲשֶׁר מִמַּעַל לַהֵיכָל וְלִדְבִיר. **ו)** אֶל תַּחַת כַּנְפֵי הַכְּרוּבִים, כְּרוּבִים שֶׁעָשָׂה שְׁלֹמֹה עוֹמְדִים עַל רַגְלֵיהֶם בְּקַרְקַע, וְאֵין אֵלּוּ הַכְּרוּבִים שֶׁל הַכַּפֹּרֶת שֶׁעַל הָאָרוֹן. **ז)** וַיְסֹכּוּ, מִלָּשׁוֹן סְכָךְ. **ח)** וְלֹא יֵרָאוּ הַחוּצָה, כִּי הָיוּ רַק דּוֹחֲקִים בַּפָּרֹכֶת. עַד הַיּוֹם הַזֶּה, עַד הַיּוֹם שֶׁגָּנְזוּ יֹאשִׁיָּהוּ הַמֶּלֶךְ אֶת הָאָרוֹן בְּמַעֲרָה שֶׁבְּהַר הַבַּיִת.

הפטרת פקודי לשמו"ת במלכים א פרק ז

ז נא וַתִּשְׁלַ֣ם כָּל־הַמְּלָאכָ֗ה אֲשֶׁ֤ר עָשָׂה֙ הַמֶּ֣לֶךְ שְׁלֹמֹ֔ה בֵּ֖ית יְהוָ֑ה וַיָּבֵ֣א שְׁלֹמֹ֔ה אֶת־קָדְשֵׁ֖י דָּוִ֣יד אָבִ֑יו אֶת־הַכֶּ֣סֶף וְאֶת־הַזָּהָ֗ב וְאֶת־הַכֵּלִים֙ נָתַ֣ן בְּאֹצְר֔וֹת בֵּ֖ית יְהוָֽה׃ **ח** **א** אָ֣ז יַקְהֵ֣ל שְׁלֹמֹ֣ה אֶת־זִקְנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֗ל וְאֶת־כָּל־רָאשֵׁ֤י הַמַּטּוֹת֙ נְשִׂיאֵ֣י הָאָבֹ֔ות לִבְנֵ֖י יִשְׂרָאֵ֑ל אֶל־הַמֶּ֣לֶךְ שְׁלֹמֹ֔ה יְרוּשָׁלִָ֖ם לְהַעֲל֣וֹת אֶת־אֲר֣וֹן בְּרִית־יְהוָ֔ה מֵעִ֥יר דָּוִ֖ד הִ֣יא צִיּ֑וֹן׃ **ב** וַיִּקָּהֲל֣וּ אֶל־הַמֶּ֣לֶךְ שְׁלֹמֹ֔ה כָּל־אִ֖ישׁ יִשְׂרָאֵ֑ל בְּיֶ֣רַח הָאֵתָנִ֔ים בֶּחָ֖ג הֽוּא־הַחֹ֥דֶשׁ הַשְּׁבִיעִֽי׃ **ג** וַיָּבֹ֖אוּ כֹּ֣ל זִקְנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֑ל וַיִּשְׂא֥וּ הַכֹּהֲנִ֖ים אֶת־הָאָרֹֽן׃ **ד** וַיַּעֲל֣וּ אֶת־אֲר֣וֹן יְהוָ֔ה וְאֶת־אֹ֥הֶל מֹועֵ֖ד וְאֶת־כָּל־כְּלֵ֣י הַקֹּ֑דֶשׁ אֲשֶׁ֣ר בָּאֹ֔הֶל וַיַּעֲל֣וּ אֹתָ֔ם הַכֹּהֲנִ֖ים וְהַלְוִיִּֽם׃ **ה** וְהַמֶּ֣לֶךְ שְׁלֹמֹ֗ה וְכָל־עֲדַ֤ת יִשְׂרָאֵל֙ הַנֹּועָדִ֣ים עָלָ֔יו אִתּ֖וֹ לִפְנֵ֣י הָאָרֹ֑ון מְזַבְּחִ֞ים צֹ֣אן וּבָקָ֗ר אֲשֶׁ֤ר לֹא־יִסָּפְרוּ֙ וְלֹ֣א יִמָּנ֔וּ מֵרֹֽב׃ **ו** וַיָּבִ֣אוּ הַכֹּהֲנִ֗ים אֶת־אֲר֣וֹן בְּרִית־יְהוָה֮ אֶל־מְקֹומֹו֒ אֶל־דְּבִ֣יר הַבַּ֔יִת אֶל־קֹ֖דֶשׁ הַקָּדָשִׁ֑ים אֶל־תַּ֖חַת כַּנְפֵ֥י הַכְּרוּבִֽים׃ **ז** כִּ֣י הַכְּרוּבִ֗ים פֹּרְשִׂ֛ים כְּנָפַ֥יִם אֶל־מְקֹ֖ום הָאָרֹ֑ון וַיָּסֹ֣כּוּ הַכְּרֻבִ֗ים עַל־הָאָרֹון֙ וְעַל־בַּדָּ֔יו מִלְמָֽעְלָה׃ **ח** וַיַּאֲרִ֣כוּ׀ הַבַּדִּים֮ וַיֵּרָאוּ֒ רָאשֵׁ֣י הַבַּדִּים֮ מִן־הַקֹּ֣דֶשׁ עַל־פְּנֵ֣י הַדְּבִיר֒ וְלֹ֣א יֵרָא֔וּ הַחֻ֖וצָה וַיִּהְי֣וּ שָׁ֑ם עַ֚ד הַיֹּ֣ום הַזֶּ֔ה׃ **ט** אֵ֣ין בָּאָרֹ֗ון רַ֚ק שְׁנֵ֣י לֻחֹ֣ות הָאֲבָנִ֔ים אֲשֶׁ֥ר הִנִּ֖יחַ שָׁ֣ם מֹשֶׁ֑ה בְּחֹרֵ֕ב אֲשֶׁ֥ר כָּרַ֖ת יְהוָ֛ה עִם־בְּנֵ֥י יִשְׂרָאֵ֖ל בְּצֵאתָ֥ם מֵאֶ֥רֶץ מִצְרָֽיִם׃ **י** וַיְהִ֗י בְּצֵאת֙ הַכֹּהֲנִ֣ים מִן־הַקֹּ֔דֶשׁ וְהֶעָנָ֖ן מָלֵ֣א אֶת־בֵּ֥ית יְהוָֽה׃ **יא** וְלֹא־יָכְל֤וּ הַכֹּהֲנִים֙ לַעֲמֹ֣ד לְשָׁרֵ֔ת מִפְּנֵ֖י הֶעָנָ֑ן כִּֽי־מָלֵ֥א כְבֹוד־יְהוָ֖ה אֶת־בֵּ֥ית יְהוָֽה׃

וְהַסֵּפֶר תּוֹרָה וְכָל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה נִכְלָל בַּעֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת אֲשֶׁר הִנִּיחַ שָׁם מֹשֶׁה בְּחֹרֵב אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

עטרת מרים

לְשָׁרֵת מִפְּנֵי הֶעָנָן כִּי־מָלֵא כְּבוֹד־יְהוָה הוּא הֶעָנָן שֶׁזָּכַר אֶת־בֵּית יְהוָה: יב אָז אָמַר שְׁלֹמֹה כְּשֶׁרָאָה הֶעָנָן אָמַר: רוֹאֶה אֲנִי שֶׁהַשְׁכִּינָה שׁוֹרָה בַּבַּיִת שֶׁבָּנִיתִי, כִּי יְהוָה אָמַר לִשְׁכֹּן בֶּעָרָפֶל וַעֲרָפֶל הוּא עַב הֶעָנָן כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא טז ב): כִּי בֶּעָנָן אֵרָאֶה עַל הַכַּפֹּרֶת: יג הוֹאִיל וּבָאָה הַשְׁכִּינָה אִם כֵּן בָּנֹה בָנִיתִי בֵּית זְבֶל לָךְ וְלֹא הָיָה עַמְּלִי בְּחִנָּם, וְהוּא יִהְיֶה מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ עוֹלָמִים: יד וַיַּסֵּב הַמֶּלֶךְ אֶת־פָּנָיו אֶל מוּל הָעָם וַיְבָרֶךְ אֵת כָּל־קְהַל יִשְׂרָאֵל וְכָל־קְהַל יִשְׂרָאֵל עֹמֵד: טו וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּפִיו אֶת דָּוִד אָבִי וּבְיָדוֹ מִלֵּא לֵאמֹר: טז מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת־עַמִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם לֹא־בָחַרְתִּי בְעִיר מִכֹּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל לִבְנוֹת בַּיִת לִהְיוֹת שְׁמִי שָׁם וָאֶבְחַר בְּדָוִד לִהְיוֹת עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל: יז וַיְהִי עִם־לְבַב דָּוִד אָבִי לִבְנוֹת בַּיִת לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְזֶה הָיָה נִמְנָע בִּימֵי דָּוִד, כְּיוָן שֶׁהָיוּ לוֹ מִלְחָמוֹת רַבּוֹת: יח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דָּוִד אָבִי יַעַן אֲשֶׁר הָיָה עִם־לְבָבְךָ לִבְנוֹת בַּיִת לִשְׁמִי הֱטִיבֹתָ כִּי הָיָה עִם־לְבָבֶךָ טוֹב עָשִׂיתָ בָּזֶה, וְלִזְכוּת תַּחֲשֹׁב כִּי עַל יָדוֹ בָּאָה הַהֶכְנָה לְצִוּוֹת עָלֶיהָ וּלְהָכִין הַכֹּל: יט רַק אַתָּה לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת כִּי אִם־בִּנְךָ הַיֹּצֵא מֵחֲלָצֶיךָ הוּא־יִבְנֶה הַבַּיִת לִשְׁמִי וַיָּקֶם יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר וָאָקֹם תַּחַת דָּוִד אָבִי וָאֵשֵׁב | עַל־כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה וָאֶבְנֶה הַבַּיִת לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: כא וָאָשִׂם שָׁם מָקוֹם לָאָרוֹן אֲשֶׁר־שָׁם בְּרִית יְהוָה אֲשֶׁר כָּרַת עִם־אֲבוֹתֵינוּ בְּהוֹצִיאוֹ אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

יב אָז אָמַר שְׁלֹמֹה יְהוָה אָמַר לִשְׁכֹּן בָּעֲרָפֶל:
יג בָּנֹה בָנִיתִי בֵּית זְבֶל לָךְ מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ עוֹלָמִים: יד וַיַּסֵּב הַמֶּלֶךְ אֶת־פָּנָיו וַיְבָרֶךְ אֵת כָּל־קְהַל יִשְׂרָאֵל וְכָל־קְהַל יִשְׂרָאֵל עֹמֵד:
טו וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּפִיו אֶת דָּוִד אָבִי וּבְיָדוֹ מִלֵּא לֵאמֹר: טז מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת־עַמִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם לֹא־בָחַרְתִּי בְעִיר מִכֹּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל לִבְנוֹת בַּיִת לִהְיוֹת שְׁמִי שָׁם וָאֶבְחַר בְּדָוִד לִהְיוֹת עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל: יז וַיְהִי עִם־לְבַב דָּוִד אָבִי לִבְנוֹת בַּיִת לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: יח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דָּוִד אָבִי יַעַן אֲשֶׁר הָיָה עִם־לְבָבְךָ לִבְנוֹת בַּיִת לִשְׁמִי הֱטִיבֹתָ כִּי הָיָה עִם־לְבָבֶךָ: יט רַק אַתָּה לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת כִּי אִם־בִּנְךָ הַיֹּצֵא מֵחֲלָצֶיךָ הוּא־יִבְנֶה הַבַּיִת לִשְׁמִי: כ וַיָּקֶם יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר וָאָקֹם תַּחַת דָּוִד אָבִי וָאֵשֵׁב | עַל־כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה וָאֶבְנֶה הַבַּיִת לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: כא וָאָשִׂם שָׁם מָקוֹם לָאָרוֹן אֲשֶׁר־שָׁם בְּרִית יְהוָה אֲשֶׁר כָּרַת עִם־אֲבוֹתֵינוּ בְּהוֹצִיאוֹ אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

שי למורא

יב) אָמַר לִשְׁכֹּן בָּעֲרָפֶל, וְהֵיכָן אָמַר, "כִּי בֶּעָנָן אֵרָאֶה עַל הַכַּפֹּרֶת" (ויקרא טז,ב). יג) בֵּית זְבֶל, בֵּית קְבִיעוּת. מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ עוֹלָמִים, כִּי מֵעַכְשָׁיו לֹא תִּשָּׁרֶה הַשְּׁכִינָה בְּמָקוֹם אַחֵר. טו) וּבְיָדוֹ מִלֵּא, בְּכַח יָדוֹ הַשְּׁלִים דִּבְרוֹ. יח) הֱטִיבֹתָ כִּי הָיָה עִם לְבָבְךָ, טוֹב עָשִׂיתָ בָּזֶה, וְלִזְכוּת תַּחֲשֹׁב, כִּי עַל יָדְךָ בָּאָה הַהֶכְנָה לַדָּבָר.

פרשת ויקרא

א א וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלָיו מֵאֹהֶל מוֹעֵד לֵאמֹר: ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי־יַקְרִיב מִכֶּם קָרְבָּן לַיהוָה מִן־הַבְּהֵמָה מִן־הַבָּקָר וּמִן־הַצֹּאן תַּקְרִיבוּ אֶת־קָרְבַּנְכֶם: ג אִם־עֹלָה קָרְבָּנוֹ מִן־הַבָּקָר זָכָר תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד יַקְרִיב אֹתוֹ לִרְצֹנוֹ לִפְנֵי יְהוָה: ד וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו: (לוי) ה וְשָׁחַט אֶת־בֶּן הַבָּקָר לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ו וְהִפְשִׁיט אֶת־הָעֹלָה וְנִתַּח אֹתָהּ לִנְתָחֶיהָ: ז וְנָתְנוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֵצִים עַל־הָאֵשׁ: ח וְעָרְכוּ

בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַנְּתָחִים אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַפֶּדֶר עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ: ט וְקִרְבּוֹ וּכְרָעָיו יִרְחַץ בַּמַּיִם וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל הַמִּזְבֵּחָה עֹלָה אִשֵּׁה רֵיחַ־נִיחוֹחַ לַיהוָה: ס (ישראל) י וְאִם־מִן־הַצֹּאן קָרְבָּנוֹ מִן־הַכְּשָׂבִים אוֹ מִן־הָעִזִּים לְעֹלָה זָכָר תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ: יא וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה לִפְנֵי יְהוָה וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת דָּמוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: יב וְנִתַּח אֹתוֹ לִנְתָחָיו וְאֶת־רֹאשׁוֹ וְאֶת־פִּדְרוֹ וְעָרַךְ הַכֹּהֵן אֹתָם עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ: יג וְהַקֶּרֶב וְהַכְּרָעַיִם יִרְחַץ בַּמַּיִם וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה עֹלָה הוּא אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: פ

אגרות קודש

ב״ה, ד׳ ניסן, תשכ״ב
ברוקלין.

הרה״ג וו״ח אי״א נו״נ רב פעלים מו״ה אהרן

אלימלך שי׳

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מכ״ז אדר שני עם המצורף בו, אשר כבקשת כת״ר נענה מבלי לחכות על התור, וליתר שאת מוסג״פ העתקת המענה, באם דרוש הנ״ל לעדוד ולביאור נוסף, ואל בינת כת״ר אשען.

ויהי רצון אשר קישור המכתבים מכאן ולהבא יהי׳ אך ורק בענינים של טוב הנראה והנגלה ובטוב האמיתי כביאור חז״ל, טוב לשמים טוב לבריות וטוב העושה פירות.

והרי זכה כת״ר והצליחתו השגחה העליונה להשפיע בחוגים רחבים במחנו הט׳ וע״פ השמועה גם במרחבי אה״ק ת״ו,

וע״פ הודעת חז״ל איתתא בהדי שותא פילכא, מובן שאזכיר גם הצלחת כת״ר בהפצת המעינות, זכרון שמטרתו גם תביעה על אי הניצול ככל האפשרי כשרונותיו בהפצת המעינות, והרי הכרח השעה היא וחובת גברא וכו׳ וכו׳ אשר לדכוותי׳ בודאי האריכות בזה אך למותר, אף שבהשוות לחשיבות ולגודל ערך הענין, הרי כמה שלא יכתבו בזה, אינו מספיק.

והתקוה שיבשרני טוב בסיום מכתבי נוסף על בשו״ט בהתחלתו ויראה פרי טוב בעבודתו להפיץ תורת החסידות באופן דמוסיף והולך מוסיף ואור ועד לחירות האמיתי חירות מיצה״ר כאשר קאתי מלכא משיחא על ידי הפצת המעינות.

בכבוד ובברכה לחג פסח כשר ושמח.

לוח זמנים לשבת פרשת ויקהל־פקודי בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קי"ץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
באר שבע (ח)	05:46	06:38	08:12	09:07	08:45	09:41	09:48	10:44	17:52	18:56	18:17	19:21	18:35	19:32
חיפה (ח)	05:45	06:37	08:10	09:05	08:45	09:40	09:47	10:43	17:54	18:58	18:17	19:21	18:27	19:32
ירושלים (ח)	05:44	06:37	08:10	09:05	08:44	09:39	09:46	10:42	17:55	18:59	18:16	19:20	18:18	19:30
תל אביב (ח)	05:46	06:38	08:11	09:06	08:45	09:41	09:48	10:44	17:52	18:56	18:18	19:22	18:35	19:32
אוסטריה, וינה (ח)	05:59	05:47	08:15	08:07	08:59	08:52	10:02	09:56	18:06	18:15	18:39	18:48	17:55	19:01
אוסטרליה, מלבורן (ק)	07:22	07:27	09:46	09:48	10:23	10:25	11:26	11:26	19:34	19:25	20:01	19:52	19:09	20:03
אוקראינה, אודסה (ח)	06:02	05:50	08:19	08:12	09:02	08:55	10:04	09:59	18:08	18:17	18:40	18:49	17:57	19:02
אוקראינה, דונייצק (ח)	05:34	05:22	07:49	07:42	08:33	08:26	09:36	09:31	17:40	17:49	18:13	18:22	17:29	18:35
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)	05:45	05:32	08:00	07:52	08:44	08:37	09:47	09:42	17:51	18:00	18:24	18:34	17:41	18:47
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	06:10	05:57	08:23	08:15	09:10	09:02	10:12	10:07	18:17	18:26	18:51	19:01	18:07	19:15
אוקראינה, קייב (ח)	06:03	05:50	08:16	08:08	09:03	08:55	10:05	09:59	18:09	18:19	18:44	18:54	17:59	19:08
איטליה, מילאנו (ח)	06:28	06:17	08:46	08:39	09:28	09:21	10:30	10:25	18:37	18:45	19:06	19:14	18:25	19:27
אקוואדור, קיטו (ח)	06:18	06:17	08:50	08:48	09:18	09:16	10:21	10:19	18:25	18:23	18:47	18:45	18:05	18:54
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	06:56	07:01	09:22	09:23	09:57	09:58	10:59	11:00	19:07	18:59	19:33	19:24	18:42	19:35
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	07:47	07:54	10:09	10:12	10:48	10:50	11:51	11:52	19:58	19:48	20:27	20:17	19:31	20:29
ארה"ב, בולטימור (ק)	07:11	07:02	09:33	09:27	10:11	10:05	11:13	11:09	19:18	19:24	19:46	19:52	19:05	20:04
ארה"ב, ברוקלין (ק)	07:00	06:50	09:22	09:15	10:00	09:54	11:03	10:58	19:07	19:13	19:36	19:43	18:54	19:54
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	07:01	06:51	09:22	09:16	10:01	09:55	11:03	10:59	19:08	19:14	19:37	19:43	18:55	19:55
ארה"ב, דטרויט (ק)	07:37	07:26	09:57	09:50	10:36	10:30	11:39	11:34	19:44	19:50	20:13	20:20	19:31	20:32
ארה"ב, האוסטון (ק)	07:26	07:19	09:52	09:48	10:26	10:21	11:28	11:25	19:33	19:37	19:58	20:02	19:18	20:12
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	06:57	06:48	09:21	09:16	09:56	09:51	10:59	10:55	19:03	19:08	19:30	19:34	18:49	19:45
ארה"ב, מיאמי (ק)	07:26	07:19	09:53	09:49	10:25	10:21	11:28	11:24	19:32	19:35	19:56	19:59	19:16	20:09
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	06:56	06:46	09:17	09:11	09:56	09:50	10:59	10:54	19:03	19:10	19:32	19:39	18:50	19:51
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	07:25	07:15	09:46	09:40	10:24	10:18	11:27	11:22	19:31	19:38	20:00	20:07	19:19	20:18
ארה"ב, שיקגו (ק)	06:55	06:45	09:15	09:09	09:55	09:49	10:57	10:53	19:02	19:09	19:32	19:38	18:50	19:50
בוליביה, לה-פס (ח)	06:36	06:37	09:07	09:06	09:36	09:36	10:39	10:38	18:44	18:39	19:07	19:02	18:22	19:11
בלגיה, אנטוורפן (ח)	06:47	06:34	08:59	08:51	09:47	09:39	10:49	10:44	18:54	19:04	19:29	19:40	18:44	19:54
בלגיה, בריסל (ח)	06:47	06:34	09:00	08:52	09:47	09:39	10:50	10:44	18:54	19:04	19:29	19:39	18:44	19:53
ברזיל, סאן פאולו (ח)	06:10	06:12	08:39	08:39	09:10	09:10	10:13	10:12	18:23	18:17	18:42	18:36	18:00	18:46
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	05:58	06:00	08:27	08:27	08:58	08:58	10:01	10:00	18:06	18:00	18:30	18:24	17:43	18:34
בריטניה, לונדון (ח)	06:05	05:51	08:17	08:08	09:05	08:57	10:07	10:02	18:14	18:24	18:48	18:58	18:07	19:12
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	06:14	05:59	08:23	08:14	09:13	09:05	10:16	10:10	18:21	18:32	18:58	19:09	18:15	19:24
גרמניה, ברלין (ח)	06:11	05:57	08:22	08:13	09:11	09:03	10:14	10:08	18:19	18:30	18:55	19:05	18:10	19:20
גרמניה, פרנקפורט (ח)	06:30	06:17	08:44	08:35	09:30	09:22	10:32	10:27	18:37	18:46	19:11	19:21	18:27	19:35
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	06:10	06:13	08:39	08:39	09:11	09:11	10:13	10:13	18:26	18:19	18:44	18:37	18:02	18:47
הודו, מומבאי (ח)	06:44	06:39	09:13	09:09	09:43	09:40	10:45	10:43	18:49	18:51	19:13	19:14	18:32	19:23
הודו, פונה (ח)	06:40	06:35	09:09	09:05	09:39	09:36	10:42	10:39	18:45	18:47	19:09	19:10	18:28	19:19
הונגריה, בודפשט (ח)	05:49	05:37	08:04	07:57	08:48	08:41	09:51	09:46	17:55	18:04	18:28	18:36	17:44	18:50
טורקיה, איסטנבול (ח)	06:05	05:55	08:26	08:20	09:05	08:59	10:07	10:03	18:11	18:18	18:41	18:47	17:59	18:59
יוון, אתונה (ח)	06:30	06:21	08:53	08:47	09:30	09:24	10:32	10:28	18:36	18:42	19:04	19:10	18:23	19:21
מולדובה, קישינב (ח)	06:10	05:58	08:26	08:18	09:09	09:02	10:12	10:07	18:16	18:24	18:48	18:57	18:05	19:10

לוח זמנים לשבת פרשת ויקהל־פקודי בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קי״ץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג״א		אדמוה״ז									
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:40	06:35	09:10	09:06	09:40	09:37	10:43	10:40	18:47	18:48	19:10	19:12	18:30	19:21
ניו-זילנד, קרייסטצ׳רץ׳ (ח)	06:30	06:38	08:49	08:53	09:31	09:34	10:35	10:36	18:44	18:32	19:15	19:04	18:16	19:16
נפאל, קטמנדו (ח)	06:09	06:02	08:36	08:31	09:08	09:04	10:11	10:07	18:14	18:18	18:39	18:43	17:59	18:52
סינגפור, סינגפור (ח)	07:09	07:07	09:40	09:38	10:09	10:07	11:11	11:09	19:16	19:14	19:38	19:36	18:56	19:45
פולין, ורשא (ח)	05:41	05:27	07:52	07:43	08:41	08:33	09:43	09:37	17:48	17:58	18:24	18:34	17:38	18:49
פרו, לימה (ח)	06:12	06:12	08:43	08:42	09:12	09:11	10:15	10:13	18:19	18:16	18:42	18:38	17:58	18:47
צרפת, ליאון (ח)	06:46	06:34	09:03	08:56	09:45	09:39	10:48	10:43	18:52	19:00	19:24	19:32	18:41	19:44
צרפת, פריז (ח)	06:56	06:43	09:10	09:02	09:55	09:48	10:58	10:52	19:04	19:13	19:36	19:45	18:53	19:58
קולומביה, בוגוטה (ח)	06:01	05:58	08:32	08:30	09:00	08:58	10:03	10:01	18:07	18:06	18:29	18:28	17:48	18:37
קנדה, טורונטו (ק)	07:22	07:11	09:41	09:34	10:22	10:15	11:24	11:20	19:32	19:39	20:00	20:07	19:20	20:19
קנדה, מונטריאול (ק)	06:59	06:47	09:16	09:09	09:59	09:52	11:01	10:56	19:07	19:15	19:37	19:45	18:55	19:58
קפריסין, לרנקה (ק)	06:51	06:42	09:15	09:09	09:50	09:45	10:53	10:49	18:56	19:01	19:23	19:28	18:42	19:39
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	07:01	06:46	09:08	08:59	10:01	09:52	11:03	10:57	19:08	19:20	19:46	19:58	19:00	20:14
רוסיה, מוסקבה (ח)	06:34	06:19	08:40	08:31	09:34	09:25	10:37	10:30	18:44	18:57	19:21	19:33	18:37	19:49
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	06:26	06:14	08:42	08:35	09:26	09:19	10:28	10:23	18:32	18:41	19:05	19:14	18:21	19:27
שוויץ, ציריך (ח)	06:31	06:19	08:47	08:39	09:30	09:23	10:33	10:28	18:41	18:50	19:10	19:19	18:31	19:32
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:23	06:19	08:53	08:50	09:23	09:20	10:25	10:23	18:29	18:29	18:52	18:52	18:11	19:01

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי׳, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר. תורת מנחם תשמ״ט חלק ד׳ עמ׳ 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם! משיחת י״ג תשרי תשד״מ סכ״ח – התוועדויות תשד״מ ח״א עמ׳ 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח״ו את קופת הצדקה לאחרי ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעִידֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לִמְחוֹז חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וּלְשִׂמְחָה וּלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכַּף כָּל־אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל־פּוּרְעָנֻיּוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לָעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתִתְּנֵנִי לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל־רוֹאֵינוּ, וְתִגְמְלֵנוּ חֲסָדִים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל־פֶּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי שי' **הלוי** בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00570
19/03/2017

P.P.
שולם
1949
תל אביב

2304-3377

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים